

SUMMA
SANCTI THOMÆ

HODIERNIS ACADEMIARUM MORIBUS ACCOMMODATA

SIVE

CURSUS THEOLOGIÆ

JUXTA MENTEM DIVI THOMÆ

INSERTIS PRO RE NATA DIGRESSIONIBUS IN HISTORIAM ECCLESIASTICAM

OPERA ET STUDIO

F. CAROLI RENATI BILLUART

REVIN1EN8I8, ORDINIS FF. PRÆDICATORUM, S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, ETC.

EDITIO NOVA, ACCURATE EMENDATA

Accedunt index testimoniorum ex bibitis desumptorum tndcxque generalis et alphabeticus rerum atque verborum.

TOMUS X

DE EXTREMA UNCTIONE ; DE ORDINE ET DE MATRIMONIO

cui ultimo tiactatui appendit

DISSERTATIO DE IMPEDIMENTIS MAYRIMOMI JURE CIVILI INDUCTIS

Auctoro C*** ; Index testimoniorum cx Bibliis desumptorum : Denique index generalis et alphabeticus rerum et verborum

PARISIIS

APUD VICTOREM LECOFFRE, BIBLIOPOLAM

90, VIA DICTA BONAPARTE, 90

1880

TRACTATUS

DE EXTREMA-UNCTIONE

D. Th., supp. a Q. 29 ad Q. 54.

SUMMA DOCTRINÆ CATHOLICÆ
DE EXTREMA-UNCTIONE.

EX CONCILIIS FLORENTINO ET
TRIDENTINO.

*Decretum concilii Florentini pro
instructione Armenorum.*

Sub Eugenio IV, anno 1459/ex S. Th.
opusc. 5. — « Quintum sacramentum est
» extrema-unctio, cujus materia est oleum
» olivæ per episcopum benedictum. Hoc
» sacramentum nisi infirmo, de cujus morte
» timetur, dari non debet. Qui in his lo-
» cis unguendus est : in oculis propter vi-
» sum, in auribus propter auditum, in na-
» ribus propter odoratum, in ore propter
» gustum vel locutionem, in manibus prop-
» ter tactum, in pedibus propter gressum,
» in renibus propter delectationem ibidem
» vigentem. Forma hujus sacramenti est
» hæc : *Per istam unctionem et suam piis-*
» *simam misericordiam, indulget libi*
» *Dominus quidquid deliquisti per vi-*
» *sum*, etc. et similiter in aliis membris.
» Minister hujus sacramenti est sacerdos:
» electus vero est mentis sanatio, et, in
» quantum autem expedit, ipsius etiam
» corporis. De hoc sacramento inquit bea-
» tus Jacobus Apostolus: *Infirmatur quis*
» *in vobis ? inducat presbyteros Ecole-*
» *six, et orent super eum, ungentes cum*
» *oleo in nomine Domini; et oratio fi-*
» *dei salvabit infirmum, et alleviabit*
» *cum Dominus, et si in peccatis sit,*
» *remittentur ei.* »

*Canones concilii Tridentini de
extrema-unctione.*

Sca*. 14. 25 Novemb. 1551. Sub Ju-
bilo in. — I. « Si «piis dixerit extremam-
» unctionem non esse vere et proprie sa-
» cramentum, a Christo Domino nostro in-
» «dilutum, et a beato Jacobo Apostolo

» promulgatum, sed ritum tantum accep-
» tum a Patribus, aut figmentum huma-
» num : anathema sit.

II. » Si quis dixerit sacram infirmorum
» unctionem non conferre gratiam, nec
» remittere peccata, nec alleviare infirmos;
» sed jam cessasse, quasi olim tantum fue-
» rit gratia curationum : anathema sit.

III. » Si quis dixerit extremæ-unctionis
» ritum et usum, quem observat sancta
» Romana Ecclesia, repugnare sententiæ
» B. Jacobi Apostoli, ideoque eum mu-
» laudum, posseque a Christianis absque
» peccato contemni : anathema sit.

IV. » Si quis dixerit presbyteros Eccle-
» siæ, quos B. Jacobus adducendos esse ad
» infirmum inungendum hortatur, non esse
» sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed
» ætate seniores in quavis communitate;
» ob idque proprium extremæ-unctionis
» ministrum non esse solum sacerdotem :
anathema sit. »

DISSERTATIO UNICA, COMPLECTENS OMNIA QUÆ HOC SA- CRAMENTUM SPECTANT.

Multe sunt unctiones in Ecclesia : pri-
ma est baptizandorum, seu catechumenor-
um, in pectore et scapulis; secunda est
baptizatorum, in vertice; tertia est confir-
mandorum, in fronte; quarta est sacerdo-
tum, in manibus dum ordinantur, et epis-
coporum, in inanibus et in capite; quinta,
in altaris, ecclesiæ et calicis consecratione;
sexta et ultima, infirmorum, in partibus
quinque sensuum exteriorum, et in eo dicta
extrema-unctio.

Variis nominibus insignitur hoc sacra-
mentum. Apud Latinos dicitur *Sacramen-*
» *tum exeuntium, Unctio sacri olei*, com-
muniter, *Extrema-unctio*; apud Græcos,
» *Sanctum oleum, Oratio unctionis olei con-*
» *juncta*.

Defimn potest. *Sacramentum unctionis infirmorum, ad salutem anima et corporis facta; ner sacerdotem, sub certa verborum forma.* Patebit ex dicendis.

ARTICULUS I.

Utrum extrema-unctiosit sacramentum?

Bellarminus et quidam alii post Guidonem Carmelitam et Æneam Sylvium, inter hæreticos negantes sacramentum extremae-unctionis, recensent Valdenses et Wiclefitas. At juxta illustrissimum Bossuetum in Historia Variationum, Gasparum Juenin et alios, hi non negarunt, sed contempserunt duntaxat hoc sacramentum, eo quod time quidam presbyteri ex avaritia illud non nisi divitibus, aut mediante pretio, administrarent.

Sed quidquid sit de istis, certo constat Lutheranos et Calvinistas negare extremam-unctionem esse sacramentum, eosque contendere unctionem, de « pia Marci 6 et Jacobi 5. nihil aliud operatam fuisse quam corporis sanitatem, et eam, cessante in primitiva Ecclesia gratia curationum, exolevisse. Unde Calvinus l. 4 Instil, c. 19, vocat extremam unctionem sacramentum fictitium et histrionicam hyperisim. Contra quos

Suppl. q. 29. a. 1. o ibid, et in a. s. i. — *Dico.* Extrema-unctio est vere et proprie novæ legis sacramentum.

Prob. 1° ex S. Scriptura. Jacobi 3 dicitur: *Infirmitur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini; et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei.* Atqui in his verbis habemus signum sensibile gratiæ et in eo isto permanenter institutum: ergo vere « it proprie dictum sacramentum. *Prob. 2° min.* Unctio et oratio per presbyterum sunt signum sensibile, utique materia et forma hujus sacramenti; gratia adæquatur his verbis: *Salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus, et si in peccatis sit, remittentur ei.* Institutio permanens, etsi non exprimitur, aperte colligitur; partim quia mandatum Jacobi dicitur non ad unam Ecclesiam, nec pro aliquo tempore, sed ad omnes Ecclesias sine ulla limitatione locorum aut temporum, consequenter ad nos nunc minus quam ad eos qui tunc

erant, sicut alia quæ ibidem prescribuntur profert, ut: *Patientes litote; nolite jurare; tristatur quis ex vobis, oret; orate pro invicem, ut salvemini,* etc. quæ spectant omnia tempora, et omnes fideles presentes et futuros: partim quia ab Apostolorum tempore hæc institutio semper fuit in Ecclesia observata, ut mox dicemus. Quid si auctoritati respondeant hæretici, exponemus et diluemus in sol. object.

Non pauci conclusionem probant ex cap. 6 Marci, ubi dicitur de Apostolis: *Et ungebant oleo multos ægros et sanabant,* contenduntque eo loci agi de unctione de qua Jacobi 5, et esse sacramentalem. Ita Alphonsus a Castro, Thomas Valdensis, Maldonatus, Catharinus et alii. Hanc sententiam multis argumentis etiam ab auctoritate quorundam Patrum et scholæ principum S. Thomæ, S. Bonaventuræ, Scoti, Hugonis Vici. Ut probabilem propugnat novissimus et eruditissimus scriptor, Laurentius Berti, non ingrate legendus.

Communior tamen sententia est, has unctiones esse distinctas, et eam de qua Marci 6 esse tantum ad sanitatem corporum, atque adeo non esse sacramentalem. Quia in illa unctione Marci 6 nulla fit mentio collationis gratis, sed sanitatis corporalis duntaxat. 2° Quia hæc unctio adhibebatur indifferenter sive infirmis decumbentibus, sive aliis, ut cæcis et claudis, sive baptizatis, sive non; Maith, enim testatur, dictum erat generaliter Apostolis, nulla facta restrictione: *Unite vos in nomine Domini; et ex Marci 6 constat multos fuisse unctos et sanatos, cum tamen tunc pauci adhuc essent baptizati.* 5° Quia Apostoli nondum erant tunc sacerdotes; et quamvis Christus in hoc potuerit dispensare, hujus tamen dispensationis nulla apparet ratio. Ita Bellarminus, Soto, Ksivius, Sylvius, Jansenius, A. Lapide, Gonet. Tournely et alii recentiores; juxta « pios ea unctio Marci 6 unctionem sacramentalem insinuavit et adumbravit, ab hacque distinguitur non signum a re signata et figura a re figurata: hancque sententiam videtur adoptasse concilium Trident. sess. 14, cap. i, ubi dicit hoc sacramentum a Christo institutum esse, *ipud Marcum quidem insinuat. per Jacobum autem manifestum.* »

muigutum. Scio το *insinuatum* explicari a laudato Berthi per *inductum* et *insinuatutum*. Verum, juxta Calepinum, *insinuare, est in notitiam alicujus adducere*, non inducere aut instituere : unctio litem Marci adducit unctionem Jacobi a c u sacramentalem in notitiam, quatenus est ejus signum, umbra et figura, sicut baptismus Christi fuit insinuatus a baptismo Joannis, quatenus iste prioris fuit dignum et figura.

Prob. 2° conclusio traditione. Origenes, ineunto tertio sæculo Hom. 2 in Levit. ait : « Est adhuc septima licet dura et u laboriosa per poenitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis » stratum suum et fiunt ei lacrymæ panes » die ac nocte, et non erubescit sacerdoti » Domini indicare peccatum suum.....In » quo completur et illud quod Apostolus » dicit : *Si quis autem infirmatur, vo-* » *cet presbyteros Ecclesiæ, et imponent* u *ei manus oleo in nomine Domini; et* » *• si in peccatis fuerit, remittentur ei.* » Dicit *in quo impletur*, scilicet sacramentum extremæ-unctionis; quia istud sacramentum semper habitum fuit complementum et consummatio sacramenti pœnitentiæ, ut dicit Trid. sess. **it**, in proœmio ad sacramentum extremæ-unctionis, sicut confirmatio est complementum baptismi.

S. Chrysostomus circa annum 582, l. 5 de Sacerdotio, loquens de sacerdotibus, dicit : « Neque enim solum cum nos regerant, sed postea etiam condonandum nobis peccatorum facultatem obtinent; *Infirmatur*, inquit, *inter vos aliquis? accersat presbyteros Ecclesia, et orent super eum, ungentes cum oleo • in nomine Domini, et obsecratio fidei* » *salvum reddet laborantem, et erigit* » *eum Dominus, et si in peccatis fuerit,* » *remittentur ei.* » Ubi apertum est S. ductorem loqui de unctione de qua Jacobus.

Innocentius I, anno 416, interrogatus a Decentio Eugubino episcopo, <le quibusdam dqbz circa hoc sacramentum, respondet 1° hæc verba Jacobi, *Quis infirmatur in vobis*, etc. esse intelligenda de fidelibus ægrotantibus; 2° hanc unctionem et th episcopis et a presbyteris fieri posse; 5° fideles laicos etiam posse insuis et aliorum infirmitatibus isto oleo ab episcopo benedicto uti, non ut sacramento.

sed ut ritu chrisliano, secundum inorem hujus temporis. Sicut enim tunc fideles ad morbos curandos adhibebant aquam baptismalem, ita et oleum ab episcopo benedictum. 4° Hanc unctionem ab episcopo aut presbytero administratam esse sacramentum^ quod non debebat concedi pœnitentibus publicis, quibus extera sacramenta denegabantur. Ecce ejus verba : « Non est dubium de fidelibus ægrotantibus, (hoc quod dicit Jacobus) accipi vel » intelligi debere, qui sancio oleo chris- » matis perungi possunt, quo ab episcopo » confecto non solum sacerdotibus, sed » omnibus uti Christianis licet in sua ac » suorum necessitate inungendo. Cæle- » rum illud superfluum videmus adjectum, ut de episcopo ambigatur, quod » presbyteris licere non est dubium. Nam » idcirco de presbyteris dictum est, quia » episcopi occupationibus aliis impediti, » ad omnes languidos ire non possunt. » Cxterum si episcopus aut potest, aut » dignum ducit aliquem a se visitandum » et benedicere et tangere chrismate, si- » ne cunctatione potest, cujus est ipsum » chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est » sacramenti : nam quibus reliqua sacramenta regantur, quomodo unum genus » putatur posse concedi? » Neque ex hoc quod dicat *oleo chrismatis*, vel *chrismate*, quisquam putet ipsum loqui de confirmatione; de ea enim prius locutus fuerat, dixeratque illam omnibus baptizatis etiam pueris administrari a *solis* pontificibus, non a presbyteris qui pontificatus apicem non habent. Quamvis itaque in usu Ecclesiæ chrisma strictissime sumptum accipiatur pro composito ex oleo et bala- » no, ■tamen apud veteres etiam summiui aliquando pro unctione olei, sive simplicis, sive compositi; chrismare enim generaliter significat ungere, et chrisma unguentum quodeumque; paulo strictius significat unguentum ab episcopo benedictum, quo sensu illud iimrpali. Innocentius.

S. Augustinus Serm. 215 de Tempore seu Casarius: « Quoties, uiquil, aliqua » infirmitas supervenerit, corpus et sanguinem Christi die qui a*grotat accipiat. » et inde corpusculum suum ungat (id est » ungi curet), ut illud quod scriptum est

■ impleatur in eo, *Infirmatur aliquis*, >etc. n Et in Speculo, inter ea quæ præcipit novum Testamentum, recenset verba Jacobi : *InfirmatuPquis in vobis*, etc.

S. Gregorius in Sacramentario prescrib'd modum administrandi hoc sacramentum ; item pontificale Romanum, synodus Cabilonensis anno SIS, can. 18, dicit: <Secundum B. Jacobi documentum, cui » etiam decreta Patrum consonant, infirmi » oleo quod ab episcopo benedicitur, a » presbyteris ungi debent. Non est itaque » parvipendenda hujusmodi medicina quæ » animæ corporisque medetur languori- » bus. » Similiter Moguntina anno 847, cap. 26; Aquisgranensis anno 896, cap. 4, et aliæ sequentibus sæculis.

Concilium Constanliense anno 1414, mandat ut redeuntes ab hæresi interrogentur num credant *quod Christianus contemnens susceptionem sacramentorum confirmationis et extremæ-unctionis, peccet mortaliter?* Concilium Florent. in decreto Unionis anno 1459, inter sacramenta recenset extremam-unctionem.

Tridentinum sess. 14, tribus capitibus explicat institutionem, materiam, formam, effectum et ministrum hujus sacramenti, et quatuor canonibus dogma catholicum asserit. Primus est : « Si quis dixerit extremam-unctionem non esse vere et proprio sacramentum a Christo Domino nostro institutum, et a B. Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum : anathema sit. » Vide alios canones supra.

Confirmatur ex consensu utriusque ecclesiæ GræcæetLatinæ. De Latina constat; pariter de Graea ex eucologio patris Goar, ex censura JeremiæpatriarchæConstantinop. adversus Viltembergenses, et pluribus aliis. Qui autem fieri potuit ut tot Patres, tot synodi et omnes ecclesiæ in unum figmentum et cæreinionia in histronicam, tanquam in verum sacramentum consentirent, nullo reclamante?

Ib. in a. ». o.—*Suadetur ratione.* Chns-tus in situ »" sacramenta ut fidelibus subveniret pro quovis tempore et secundum quemvis statum : sic in ingressu Ecclesiæ est baptismus, in progressu et decursu vilæ confirmatio, eucharistia, poenitentia, etc. Ergo et in exitu, in quo adversarius

noster omnes suæ versuti® nervos ad nos perdendos intendit. Non est autem ahud quam exlrema-unctio, quæ ideo dicitur Sacramentum exeuntium. Hanc rationem fecit suam Trid. sess. 14, in proœinio ad sacramentum extremæ-unctionis.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° cum hæreticis. Epistola Jacobi non est canonica. Ergo.

/?. *N. ant.* Hanc enim pro canonici habet ulraque ecclesia Græca et Latina. De Graea constat ex Origene Horn. 5 in Exod. ex Cyrillo Jerosolymitano Catechesi 4, S. Athanasio in Epist. Paschali, Gregorio Nazian. Carm. 55 et aliis. De ecclesia Latina pariter constat ex Clemente Rom. Epist. ad Corinthios, ex Innocentio I ad Exuporium et Decentium, ex Gelasio in synodo Rom. ex S. Ambrosio in Psal. 118, S. Hieronymo adversus Jovin. S. Augustino I. de Fide et Operibus c. 14, ex concilio Carlhag. Arausicano II et aliis. Si iis fidem detrectent hæretici, dicant unde sciunt alios novi Testamenti libros, quos admittunt, esse canonicos?

Obj. 2°. Illa unctio de qua Jacobus, erat tantum cæremonia ad sanandos morbos corporales, quæ, cessante in Ecclesia dono miraculorum, cessavit. Ergo. *Prob. ant.* 1° Quia eadem erat unctio ac ea de qua Marcus 6, ut tenent plures catholici : atqui hæc erat tantum ad sanandos morbos corporales, ut etiam docent plures catholici et nos supra : ergo. 2° Quia id indicant verba textus; dicit enim Jacobus: *Oratio fidei salvabit infirmum, cl alieviabit cum Dominus.* Ergo.

R. N. ant. 1° Quia Jacobus loquitur tantum de fidelibus infirmis; Epistolam enim dirigit ad ecclesias; donum autem miraculorum erat potius pro infidelibus quam pro fidelibus, juxta illud 1 Cor. 14. *Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus* 2° Jubet vocari presbyteros; ad sanandum autem corporaliter vocandi sunt medici, vel ii qui habent donum curationum, quod non erat datum omnibus et solis presbyteris. 5° Gratia rationum erat data non solum prv infirmis decumbentibus, sed etiam pro cæci>, claudis, etc.; Jacobus autem loquitur de iis qui ex infirmitate decumbunt. 4° Jacobus expressit effectum ad solam animam

pertinentem : *Si in peccatis sit, remittuntur ei*. Quod autem audit objectio, hanc unctionem fuisse temporaneam et cessasse cessante gratia cuiuslibet, probavimus supra hoc Iacobi mandatum, sicut alia quæ ibidem tradit omnibus ecclesiis, esse absoluta absque limitatione temporum, locorum et personarum. Insuper falsum est gratiam curationum etiam per olei unctionem cessasse in Ecclesia statim post Apostolos, ut constat ex Ierulliano in Scorpiaco sub initio, ex S. Hieronymo in Vita S. Hilarionis. ex S. Augustino 1.22 de Civit, ex Theodoro in Historia Belini cap. 15, et aliis qui referunt curationes miraculosas facias unctione olei.

z/4 *primam probationem* juxta communio-rem sententiam. ut vidimus, *negandum est ant*. Sed *eo dato* nihil oblinent haeretici, quia theologi catholici qui defendunt identitatem utriusque unctionis contendunt utramque esse sacramentalem; et ideo in hac sententia *neganda est m>n*.

Ad secundum probationem. *Esto* per haec verba, *Alleviabit eum Dominus*, significetur sanitas corporalis, ibi non sistit Apostolus, sed etiam exprimit diserte sanitatem spiritualem, cum dicit *Et si in peccatis sit, remittentur ei*; sed et falsum est his verbis, *Alleviabil eum Dominus*, non significari sanitatem animæ. Quamvis enim vox Græca quam Latinus interpret vertit per *allectabit*, idem valeat ac *relevabit* seu *eriget*, id optime intelligitur de anima quam gratia sacramentalis ab angustia et anxietate quam patitur homo proxime moriturus, erigit et relevat; non enim ad corpus perlinet istud Ephes. 5 : *Surge qui dormis*, neque istud Bom. 15 : *Hora est jam nos de somno surgere*, et similia. Insuper si hæc verba, *Oratio fidei salvabit infirmum*, intelligantur de sanitate corporali, ulquid idem immediate repetisset Apostolus?

Inst. 1». Sacramenta operantur suum effectum c.r *opere operato* : atqui Iacobus tribuit remissionem peccatorum *operi operantis*, scilicet fidei ministri et suscipientis; *Oratio fidei*, inquit, *salvabit infirmum* . rFgO.

Λ. A*. *min.* Per orationem fidei enim, Apostolus non intelligit fidem ministri aut suscipientis, sed ipsam formam sacramen-

talem quæ dicitur *Oratio pdei*, tum mihi in fide totius Ecclesiæ sacramentum administratur et operatur; tum quia *ola intelligitur : quo sensu b August. tract. 50 in Joan, dixit verbum mihi operari in baptismo, non quia dicitur, -ed quia creditur.

Iusi. 2". Sacramenta absolute et non conditionate operantur suum effectum : atqui uni tioni Jacobææ effectus non promittitur absolute, sed conditionate tantum : *51 in peccatis sit, remittentur ei : ergo*.

Jl. A. min. 1« Quia his verbis gratia remisiva peccati absolute promittitur, sed, ul de facto remittat peccata, debent in se eo scilicet modo quo in sacramento penitentiae confertur absolutio a peccatis homini jam justificato per contritionem perfectam. Insuper his verbis, *Alleviabit eum Dominus*, promittitur effectus 'ine conditione : apposuit autem Iacobus conditionem ad remissionem peccatorum, quia remissio peccatorum non est effectus primarius et principalis hujus sacramenti, sed secundarius tantum, ul dicemus infra. Quidam existimant particulam si non sumi hic pro conditione rei dubiæ, sed pro conceptione rei certæ, ul in quibusdam aliis S. Scripturae locis ; verum Trid. sess. 14, cap. 2, sumit illam conditionate.

fast. 5°. Juxta Bedam in comment, super hanc Epistolam, Apostolus his verbis, *Infirmatur quis in vobis*, etc. dat consilium infirmis, ut a murmuratione contra Deum se tueantur. Ergo.

i. hanc expositionem non esse litteralem . sed moralem : postea autem BeJa exponens hæc verba literaliter, explicat ea de unctione infirmorum in oleo per presbyteros facienda ; et in cap. 6 Manu agnoscit aperte sacramentum extrema-unctionis

fast. 4 . Beda ibidem tribuit remissionem peccatorum confessioni et absolutioni. Similiter Ongens, citatus in probatione, illam tribuit penitentiae. Ergo

II. utrumque intelligere remissionem graviorum peccatorum, non levium, nec reliquiarum ex peccatis Asl mia fronte hæc objiciunt hæretici qui confessionem abhorrent ?

Obj. 5° varia discrimina inter nostram et Jacobæam unctionem. 1° Jacobæa unctio sanabat aegrotos, nostra non sanat,

ut experientia *patet*, neque talis effectus exprimitur in ejus forma. 2° Jacobus plores requirit presbyteros, catholicis sufficit unus. 5° Jacmnis vult ungi infirmos in quibus est adhuc spes sanitatis, catholici ungunt tantum in evidenti et proximo mortis periculo, cum nulla est amplius spes sanitatis. 4° Per presbyteros Jacobus intelligit seniores, nos adhibemus sacerdotes. Ergo unctio de qua loquitur Apostohisnoncstextrema-unctio catholicorum.

R. ad primum, nostra unctione sicut Jacobæa sanari corporaliter ægrotos. quando id eorum saluti expedit; nec est necesse quod effectus minus principalis, qualis est sanitas corporalis, semper obtineatur, neque quod exprimatur in forma, *ut patet*, in baptismo et aliis.

.id secundum, (piando Jacobus dicit, *inducat presbyteros*, id est, aliquem ex presbyteris, ponendo indefinitum pro definito, ut dum dicimus presbyteros absolvere, confer art. K, pet. 2; vel dicendum hoc jussisse Apostolum, non ad necessitatem, sed ad solemnitatem, prout fit adhuc apud regulares, apud (pios plures orant dum unus ungit, per quem alii videntur ungere.

■*id tertium, N. ant. pro secunda parte*. Nam canones et ritualia jubent hoc sacramentum administrari antequam infirmus incipiat cl spe sanitatis et sensibus destitui : unde Catéchisions Romanus p. 2. cap. 6, n. 9, dicit gravissime peccare eos « qui illud tempus ægroti ungendi » observare solent cum, jam omni salutis spe amissa, vita etsensibus carere incipiat.»

Jd quartum. Quamvis\oxGrxca presbyter sit idem ac latine *senior*, attamen a tempore novi Testamenti, vox *presbyter* sicut vox *sacerdos* est nomen officii et dignitatis in Ecclesia, et hoc sensu eam accepisse Jacobum aperte constat ex eo quod non dicat *presbyteros* simpliciter, neque *presbyteros* communitatis laïcæ, sed *presbyteros Ecclesia*;. Insuper cum objicientes velint jacobum loqui de curatione corporum tantum, non potuit per presbyteros inteUigero seniores, cum certum sit gratiam curationum non fuisse omnibus senioribus collatam, neque etiam potuit m seutentia catholica, quia laïci non habent potestatem remittendi peccata.

Obj. 4. Tribus primis ssculis. nulla

occurrit mentio extremæ-unctionis, neque apud auctorem Constitutionum Apontnli. carum, neque apud S. Dionysium Areopagitam, neque apud S. Cyrillmn Jcrosolymitanum, qui tamen de sacramentis et ritibus ecclesiasticis accurate scripserunt. Item, tribus subsequentibus sæculis nullus meminit extremæ-unctionis dalæ aliqui in exitu. Ergo.

R. 1° N. ant. Origenes enim tertio sæculo extremæ-unctionis ex Jacobo meminit, ut vidimus. Quantum ad S. Dionysium, agit tantum de officiis hierarchicis, non de singulis sacramentis; S. Cyrillus in Catechesibus Mystagogicis, ea tantum explicat quæ pertinent ad illuminatos, seu recens baptizatos; Clemens autem, seu auctor Constitutionum Aposololicarum, non obscure indicat extremam-unctionein, dum l. 8, cap. 29, refert benedictionem olei cum ista oratione : « Da vim elfectrieem » sanitatis morborum expultricem, dæmonum fugatricem, omnium insidiarum » profligatricem. »

R. 2°. Dato ant. N. conseq. 1° Quia ex argumento negativo nihil probatur, præsertim cum adsunt in contrarium argumenta positiva. 2° Quia notum est ex scriptis priorum sæculorum plura periisse. 5° Quia ex disciplina arcani, mysteria religionis occultabantur et raro scriptis referebantur, ut alias diximus. Inter arcana autem S. Rasilus lib. de Spiritu sancto cap. 27, specialiter recenset *olei inunctionem*. 4° Quia quæ quotidiano usu frequentantur et sunt communia, non solent litteris mandari. Sic plures veteres, Eusebius, uterque SS. Gregorius, Nazianzenus et N'issenus, S. Ambrosius, Scverus Sulpitius, Metaphrastes, S. Hieronymus, etc. qui plurium mortem describunt, non referunt datum eis viaticum; ideone sequitur non fuisse datum, cum dari esset proscriptum can. 13 concilii Nicæni I'

Inst. 1°. S. Epiphanius hæresi 56. et S. August, hæresi 16, inter errores Heracleonitarum, recensent unctiones infirmorum. Ergo.

R. extremam-unctionem quam frequentat Ecclesia, horum hæreticorum unctione esse priorem, et ab illa longe diversam. Hi enim, teste S. Epiphanio citato, ungebant oleo aqua mixto, vel unguento ex bal

DE MATERIA EXTREME UNCTIONIS,

samoet aqua cum cantilena superstitiosa | § I. — *De materia remota extrema une lSortie*
Marci praestigiatoris.

Inst. 2°. Nostri theologi non conveniunt de auctore, materia, forma, et effectu extre-
reinæ-imclmnis. Ergo.

Λ'. *N. coaxet/* Haec enim dissensio inter theologos non obstat quominus omnes agnoscant unctionem quæ fit in Ecclesia, esse verum sacramentum.

Obj 5°. Omnia sacramenta novæ legis sunt immediate a Christo instituta : atqui extrema-unctionon fuit immédiate a Christo instituta, sed a beato Jacobo : ergo.

ibid. a. 5. 0. — *B. IV. min.* Quamvis enim Ungo Viet. Magister et quidam antiqui scholastici sic olim censiierint. id tamen nunc post definitionem Trid. amplius sustineri non potest, saltem sine temeritate. Si nutem quæras quando Christus illud instituerit, incertum est; verisimilius tamen dicitur eam instituisse post resurrectionem, dum loquens de regno Dei cum Apostolis, instituit sacramentum pœnitentiæ, cujus exirema-unctio est complementum. Pro ntraque hac responsione, vide de Sacramentis in genere dissert. 3, art. 5.

Inst. Eorum quæ Christus instituit, fit mentio in Evangelio; atqui in eo non fit mentio extremæ-unctionis : ergo.

ib. nd 1. — *B. N. maj. universaliter sumptam.* Multa enim Dominus fecit et dixit quæ in Evangeliiis non continentur; illa enim præcipue curaverunt Evangelists scriptis tradere, quæ ad necessitatem salutis et Ecclesiæ dispositionem pertinent, et ideo potius institutionem baptismi, pœnitentiæ, eucharistia et ordinis facta ma Christo narraverunt, quam extrema- unctionis, vel confirmationis, quæ neque unt de necessitate salutis, neque ad dispositionem, sive distinctionem Eccle.ûæ pet linent. Tamen etiam de olei dnectione fit aliqua mentio in Evangelio Marci 6, ubi dicitur quod Apostoli oleo ungebant infirmos, per quod sacramentum extremæ-unctionis insinuat, at dictum est.

ARTICULUS II.

De materia exircnuv-unctionis.

In extrema-unciione, »icut in aliis sacramentis, distinguitur duplex materia, scilicet remota quam dicimus oleum, et p'Oxima quæ "st olei applicatio seu uuc-lio. De ntraque plures qurestiunculre convertuntur duplici § resolvendre. Unde sit

Suppono tanqiiam communiter recept hit apud catholicos, materiam remotam extremæ-unctionis esse oleum olivarum ab episcopo speciali benedictione consecratum; sed quæstiocstan hæcomniasint de necessitate sacramenti, autprecepti tantum. Pro cuius resolutione,

ibid a. 4. 0. — *Dico* 1° Materia remota extremæ-unctionis est necessario necessitate sacramenti oleum olivarum.

ib. in a. ». c. — Quod sit oleum, *patet* ex ipsa Jacobi Epistola : *Ungentes eum oleo.* « Quibus verbis, inquit Trid. ses- » 14, cap. 1, nt ex aposlolica traditione per » manus accepta intellexit Ecclesia mate- » riam esse oleum ab episcopo benedic- » tum. » Idem Patres art. præred. laudati.

Ibid. 0. — *Bafio congrua est;* quia effectus hujus sacramenti, qui sont spiritualité! et perfecte sanare ac linire, ut spes quæ exeuntibus est maxime necessaria, non frangatur, sed foveatur, respondent effectibus corporalibus olei, quod e-tlenitivum et penetrativum usque ad intima, atque etiam dilfusivnm.

Quod sit oleum olivarum expresse tradit concilium Florent, in decreto Unionis: « Cujus materia, inquit, est oleum olivæ » perepiscopum benedictum. » — Ibid. — *Datet* etiam quia oleum principaliter nominatur olivæ liquor, dicitur enim oleum ab olea; alii autem liquores, solum exsimilitudine ad ipsum, olei nomen accipiunt.

Ex his colliges, oleum debere esse simplex, nullo alio liquore permixtum, ita quod si tanta esset alterius liquoris mixtio ut desineret esse oleum, nullum foret sacramentum; si vero remaneret oleum, valeret quidem sacramentum, sed peccaretur contra praeceptum et usum Ecclesiæ. Quod opponi posset ex S. Innocentio I, require art. præced. probat. 2.

Ibid. a. 5. 0. — *Dico* 2°. Probabilius esi requiri de necessitate -aeramenti, quoi, oleum sil benedictum. 1st D. Th. Soto, Bellarm. Estii, Sylvii**t plurium aliorum, contra plures rcolilliores, etiam quosdam Thomistas.

De mente tamen I). Thorn o nor. est dubium; hic enim a. 3. sibi tertio loco proponit hoc argumentum « Baplsmus est perfectius sacramentum quam extrema-

» unctio : sed in baptismo non præexigi-
 • tur materiae sanctificatio, quantum est de
 » *necessitate sacramenti*. 'ergo nec in ex-
 » tremæ unctione. » In corpore autem ar-
 ticuli dat hanc disparitatem. quod Christus
 tactu suo sanctificaverit aquas, eis utendo
 ad baptismum, non autem oleum infirmo-
 rum, quo nunquam usus est; et pro res-
 ponsione ad argumentum propositum, re-
 mittit ad hanc disparitatem datam in cor-
 pore articuli. Manifestum est S. Doctorem
 non loqui de necessitate præcepti lauti,
 tum ex ipsis terminis argumenti, tum ex
 disparitate data, cum certum sit benedic-
 tionem aquæ baptismatis esse necessariam
 necessitate præcepti. Et 5 p. q. 72, a. 5,
 probans eadem ratione esse de *necessitate*
sacramenti confirmationis quod chrisma
 fuerit prius per episcopum consecratum,
 quia scilicet Christus non est usus unctio-
 ne, sicque materiam ejus non consecravit,
 concludit sic : « Et ideo tam chrisma quam
 » oleum sanctum infirmorum prius bene-
 » dicuntur quam adhibeantur ad usum sa-
 » cramenti. » Miror quosdam juniores
 Thomistas a mente tam aperta sui Ducto-
 ris, nulla ratione cogente, recedere.

Prob. conclusio ex conciliis Florent, et
 Trid. citatis et ex SS. Patribus laudatis
 ari. præced. qui pro materia hujus sacra-
 menti assignant oleum ab episcopo bene-
 dictum.

Neque valet si respondeas cum adver-
 sariis, benedictionem assignari a conciliis
et Patribus, non ut partem materix essen-
 tialem, sed ut ritum accidentalem ab Eccle-
 sia præceptum.

Contra est enim. 1° Ritus mere acciden-
 talis non potest dici materia sacramenti,
 cum materia sit essentialis composito. 2°
 Cum concilia adjungunt ritum accidenta-
 lem materix, illum non designat in recto,
 sed in obliquo, *ut patet* in ritu accidentali
 miscendi aquam vino pro materia conse-
 crationis. Non enim dicit concilium Flo-
 rent. materiam consecrationis esse vinum
 mixtum aqua, sed esse vinum cui admisce-
 tur modicissima aqua. 5° Concilia et Pa-
 tres non dicunt benedictionem in aliis sa-
 cramentis, puta in baptismo, esse materiam
 baptismi, cum tamen si in præcepto. Ratio
 autem hujus diversitatis alia esse non po-
 test, quam quia benedictio perlinet ad es-

sentiam extremæ unctionis **et non ad es-**
 sentiam baptismi.

Patio a priori nulla est, insi voluntas
 instituentis quæ nobis ex perpetua Ecclesiæ
 traditione constat.

ibid. — Triplicem congruentiam profert
 Ancor. Prima, quam jam tetigimus, est,
 quia omnis efficacia sacramentorum a Chris-
 to descendit : et ideo sacramenta illa qui-
 bus ipse est usus, habent edicaciā ex ip-
 so usu suo, sicut tactu suæ carnis vim re-
 generativam contulit aquis; sed hoc sacra-
 mento non est usus, et ideo in omnibus,
 unctionibus requiritur sanctificatio mate-
 rix. Secunda est propter plenitudinem
 gratiæ quæ confertur non solum ut tollat
 culpam, sed etiam reliquias culpæ et infir-
 mitatem corporis. Tertia est ex hoc quod
 effectus ejus corporalis, scilicet sanatio
 corporalis, non causatur ex materia, natu-
 rali proprietate ; et ideo oportet quod lix
 efficacia sibi per benedictionem detur.

Ibid, a 6. 0. — *Dico* 5°. Item probabi-
 lius est requiri de necessitate sacramen-
 ti quod oleum sit benedictum ab episcopo
 saltem mediate.

Conclusio probatur iisdem auctoritati-
 bus quibus præcedens, quippe quæ requi-
 runt pro materia extremæ unctionis oleum
 ab episcopo benedictum, ut vidimus.

Ratio pariter *a priori* est voluntas Chris-
 ti instituentis, quæ nobis traditione inno-
 tescit. — Ibid. — Ratio autem congrua
 est, ut significetur oleum sua natura non
 habere efficaciam sanandi spiritualitē*, sed
 ¶ Christo, a quo cum non sit usu benedi-
 ctum, debet benedici ab episcopo, qui Chris-
 ti personam gerit.

Dixi, *saltem mediale*, quia videtur suf-
 ficere si benedicatur a sacerdote simplici
 ex commissione episcopi. Sacerdotes enim
 Græci, teste Areudio l. 3 Concordiæ, cap.
 2, et Goario in Notis ad eucologium Græ-
 eorum, atque pluribus aliis, ex commissio-
 ne episcopi benedicunt oleum infirmorum
 quoties eo utuntur : et Clemens VIII, in
 constitutione 54, sive in instructione su-
 per quibusdam ritibus Græcorum, edita
 anno 1598, dicit : « Non sunt cogendi
 » presbyteri Græci olea sancta præter chris-
 » ma ab episcopis Latinis diocesanis acci-
 » pere, cum hujusmodi olea ab eis in ipsa
 » oleorum et sacramentorum exhibitione
 » ex veteri ritu conficiantur seu benedi-

DE MATŦŦUA EXTREM/E-ÜNCTIONIS.

» cantur. » Quapropter dicendum, episcopum jure ordinario benedicere oleum infirmorum, sacerdotem vero simplicem jure extraordinario, sicut diximus de ministro confirmationis.

Dices. In operibus corporalibus ars dignior nunquam pręparat materiam inferiori ; quia dignior est ars qua, utitur, ea quę pręparat. ut dicitur in 2 Phys. textu 25. Atqui episcopus est supra sacerdotem qui dispensathoc sacramentum: ergo nonpręparat materiam in hoc sacramento quo sacerdos utitur.

Ibid, ad 2. — /i. *D. maj.* Ars dignior nunquam pręparat inferiori materiam in qua iit aliquid per eum qui ea utitur, *C.* materiam cujus virtute aliquid fit, *A7.* Dicendum itaque quod materia sacramenti non est talis materia ut in qua fiat aliquid per eum qui ea alitur, sicut est in artibus mechanicis, sed ut ejus virtute aliquid fiat, et sic participat aliquid de ratione causę agentis, in quantum est instrumentum quoddam divinę operationis. Etideo oportet quod a superiori arte, vel potestate, talis virtus materix acquiratur ; quia in causis agentibus, quanto aliquod agens est prius, tan.o est perfectius : in causis autem pure materialibus, quanto materia est prior, tanto imperfectior.

Petes utrum ad validitatem sacramenti sufficiat benedictio, quovis modo facta, ab episcopo vel sacerdote ?

Respondet affirmative noster Gonet. idque deducit ex hoc quod sufficiat benedictio sacerdotis qui non benedic it co ritu quo benedic it episcopus; vultque ideo Christum requisivisse quidem pro materia sacramenti benedictionem quoad substantiam, sed modum benedicendi reliquisse Ecclesię ; ex quo infert hoc sacramentum valide administrari oleo catechumenorum, non tamen licite, nisi urgeat necessitas.

Sylvius; quia, inquit, sicut sunt paria non habere instrumentum et habere instrumentum imperii nens: ita etiam sunt paria oleum non esse benedictum et esse benedictum benedictione impertinent! ; benedictio autem oleo catechumenorum aut chrismatis est impertinens ad unctionem infirmorum.

Ad rationem Gonet i responderi potest quod, licet sacerdosnon benedicateoritu quo benedic it episcopus, ejus tamen be-

nediclio est in ordine ad unctionem infirmorum , quod dici non potest de benedictione olei catechumenorum aut chrisma! is. Quamvis autem Christus non determinaverit certum ritum aut certa verba, determinavit tamen ut benediceretur benedictione accommodata usui ad quem destinabat.

Hinc in V synodo Mediolanensi anno 4579, torn. 45' Concil. pag. 590, sic statuitur : «Parochussi per errorem aliud oleum » quam quod infirmorum est, ad aegrotum » ungendum adhibuerit, etiamsi chrismatis aut catechumenorum sit, ut erratum » emendet, olei sacri quod proprium infirmorum est, unctionem eidem adhibeat, tunequesacramenti formam iteret. · Si autem esset validum sacramentum in oleo catechumenorum vel chrismate, non esset iterandum.

Quamvis hęc secunda sententia mihi sit aliquantulum probabilior, prima tamen non est improbabilis, et inde fit quod oleum catechumenorum vel chrisma , aut quodvif cJ'ud benedictum sine ordine et accommodatione ad unctionem infirmorum , sit materia dubia; qua ideo licet uti in casu necessitatis, sed non aliter.

Observandum 1°, ex Rituali Romano de extrema-unctione , « oleum infirmorum, » quod singulis annis ferta quinta in Cœna » Domini ab episcopo benedicetur, vetert «combusto, renovandum esse. » Idque sub gravi peccato, inquit Parochialc l.eodiense. Si tamen novum deliciat, vetus est adhibendum ; non enim ista lex potuit statui in pręjudicium salutis.

Observandum 2° ex eodem Rituali, post Jus canonicum cap. *Quod dubiis*, de Consec. « quod si timeatur ne oleum benedictum ita deficiat ut sufficere non videatur, «neque aliud benedictum haberi queat, » modico oleo non benedicto in minori » quantitate superinfuso, reparari possit.» Manet enim tunc idem moraliler oleum, et ideo quod admiscetur contrahit aliquo modo benedictionem , non ratione contactus physici. sed ex intentione benedicens, qui illam dirigit ad istud oleum superadditum in minori quantitate ; quia, ut dictum est, manet idem moraliler olemn.

H. — *fle maferin proxima tiarenur-
unctionis*

Materia proxima sacramenti est, nt jam dixi, applicatio materiæ remotæ : consequenter materia proxima extremæ-unctionis est applicatio olei, seu mictio ; *inigen-tes oleo*, inquit S. Jacobus.

Suppono circa partes corporis ungen- das fuisse variam ecclesiarum particula- rium disciplinam, ut constat ex diversis ri- tualibus et ordinibus sacramentorum rela- tis a Menardo, Launoy et Marlene: quæ- dom enim ungebant collum , guttur, sca- pulas : quædam verticem , frontem, genas, tempora, pectus; quædam umbilicum in- fem nis; quædam eam corporis partem in qua vige- bat morbus; quædam solum ca- put. Inter Græcos, quidam ungebant fron- tem, faciem et manus; quidam frontem, mentum , genas , pectus , manus et pedes. Ecclesia Romana, omnium mater, septem unctiones commemorat, ut ha- beri in antiquo pontificali Romano, et in decreto concilii Florent, pro instructione Armenorum. his verbis: « Hoc sacramen- tum , nisi infirmo de cujus salute timetur, dari non debet: qui ungendus est in ocu- lis propter visum, in auribus propter « auditum , in naribus propter odoratum, « in ore propter gustum vel locutionem , » in manibus propter lactum , in pedibus » propter gressum, in renibus propter de- • lectionem ibidem vigentem. » Similia habet Catechismus Romanus p. 2 de ex- tremæ-unctione n. H». Quem ungenti ri- tum quoad quinque sensus universalis Ecclesia retinet. inquit ibidem idem Caté- chismus ; unctio enim renum omittitur in heminis propter decentiam ; imo in pluri- bus locis omittitur etiam in viris.

Quæstio est an ad essentiam sacramenti sufficiat una unctio, an plures, et quot re- quirantur? Quidam volunt sufficere unam in quacumque corporis parte, modo forma exprimat omnes sensus; sic: *Per istam unctionem } etc. indulgeal tibi Deus quidquid deliquisti per visum , audi- tum , etc-* et si urgeat necessitas, sufficere si dicatur, *quidquid deliquisti per om- nes sensus*. Alii requirunt quintuplicem unctionem pui-^e sensuum sub hae una forma : *Per istis sanctas unctiones, etc. indulgeal tibi Deus quidquid deliquisti*

per visui.., auditum etc. Alii tandem requirunt quintuplicem **unctim** quin- que sensuum, cum forma quintuplici viti* libet unctioni respondente. Quæ ex his opinionibus sit vera , certo definiri posse non arbitror; nulla enim videtur excedere limites probabilitatis. Et ideo

2. 32. a. 6. — *Dico* Probabile est quin- tiiplicem unctionem sensuum esse de es- sentia sacramenti. H

Est D. Thomæ I). Bonaventure et plu- rium aliorum præsertim Thomistarum. Sic S. Thomas citatus: *Illa unctio ab omnibus observatur, que fit ad quinque sensus, quasi de necessitate sacramenti*. Nec ob- sta' particula *quasi*; non enim ibi est mi- nuens, sed asserens, perinde ac si dixis- set , tanquam seu qualiter observari de- bent quæ sunt de necessitate sacramenti. Quo sensu Joannes dicit in Evangelio: *Idimus gloriam ejus, quasi unigeniti a Patre*, id est, qualem decet unigenitum Patris. Et art. 6 præcedenti, probat unc- tiones non debere fieri in toto corpore, sed in partibus quæ sunt radices peccatorum: istas autem radices esse quinque sensus docet hic art. 6.

Prob, conci. 1° Quia , ut dicit S. Th. ita ab omnibus observatur, ex qua universali Ecclesie praxi colligitur probabiliter hanc quintuplicem unctionem esse de necessita- te sacramenti vi institutionis Christi. 2° S. Gregorius in suo Sacramentario apud Mc- nardum , et concilium Florent, in decreto Unionis, assignant has quinque unctiones. Nec refert quod Florent, reterat insuper unctiones renum et pedum ; omnes enim has unctiones refert quia erant tunc in usu, ut videretur nullam damnare, quini- mo approbare , sed non in eodem gradu; cujus signum est, quod istæ dux ulliæ unctiones in pluribus locis omittantur, nul- libi quinque primæ. — ibid eta. 5.0.— 5° Unctio in hoc sacramento adhibetur tanquam medicatio spiritalis. idcoque ejus ritus ex similitudine medicationis corpo- ralis sumendus est ; in corporalibus autem licet totum corpus infirmetur, medicina tamen non applicatur nisi illi fc.<y) ubi est radix et origo morbi : atqui prima radix et origo peccatorum nostrorum sunt quinque sensus, omnis enim cognitio nostra est a sensibus, et nihil est voluit. a quin præcog- nilum : ergo. 4° Ecclesia præcipit ut y mi-

nister post primam vel alteram unctionem deficiat, alter alias unctiones perficiat; hoc autem non solum Ecclesia præcipit ubi non agitur de necessitate sacramenti. 5° Plures ex adversariis concedunt sub una unctione omnes sensus in forma debere exprimi, dicendo : *Per istam unctionem, indulget tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum et tactum.* Porro si quinque sensus necessario debent exprimi in forma, (piare non debent ungi?

Hæc sunt quæ istam sententiam probabilem efficiunt; sed nec deest sententia contrariæ sua probabilitas, *ut patebit ex argumentis sequentibus.*

Obj. 1°. Neque ex S. Scriptura, neque ex traditione erui potest quinque unctiones assignatas esse de necessitate sacramenti. Non ex S. Scriptura; S. Jacobus enim dicit simpliciter, *ungentes eum* : quot autem et quæ unctiones sint faciendae non determinat. Sicut ergo ex *hoc, baptizantes eos*, eruitur tantum esse necessariam ablutionem, seu immersionem, non autem necessario requiri triplicem; ita ex hoc, *ungentes eum*, erui non potest necessariam esse quintuplicem unctionem, sed unctionem simpliciter. Non ex traditione; varia enim fuit ecclesiarum disciplina circa munera et locum unctionum, ut dictum est ante conclusionem; et Græci etiam nunc non unguunt omnes sensus. Ergo.

B. id erui ex traditione, quam indicat H probat universalis Ecclesiæ usus, et ex ipsa natura sacramenti, *ut patet ex tertia probatione conclusionis.* Quantum ad probationes in contrarium, quidquid sit de ecclesiis particularibus, non ab ipsis sed ab ecclesia Romana repetenda est traditio Ecclesiæ. Quantum ad Græcos eosque, ut suppono, catholicos, si verum sit quod opponitur, dicendum est Christum non determinasse hujus sacramenti materiam in specie, sed in genere tantum, assignando unctionem, quam determinandam in specie Ecclesiæ reliquit; Ecclesia autem ex hac potestate sibi à Christo concessa approbat ritum Græcorum, et forte approbavit varios ritus ecclesiarum particularium, sed tandem omnes ad unum revocavit pro ecclesia Latina, sicut dixi de forma confirmationis art. 6, obj. 2. Confer.

Inst. 1°. Ex hoc quod Ecclesiæ praxis a tempore Apostolorum sit adhibere in bap-

tismo in unam infusionem, non sequitur quod hæc trina immersio seu infusio sit de necessitate sacramenti «ed præcepti tantum. Ergo similiter de praxi Ecclesiæ quoad quinque unctiones.

B. N. conseq. Disparitas est, quod baptismus conferatur per modum ablutionis, talis qua homo possit dici ablutus; abluitur autem in hac vel altera parte, in una vel pluribus partibus, semper dicitur ablutus: at extrema unctio committitur per modum medicationis; medicatio autem debet applicari malorum radicibus, qui sunt quinque sensus, ut dictum est.

Inst. 2°. Truncati manibus, surdi et cæci a nativitate sunt capaces extremæ unctionis: atqui ungi non possunt in quinque sensibus, tum quia illis carent, tum cæciis iis nunquam peccaverunt: ergo.

Ibid. art. 7.0. — *B. N. min.* Ii enim sunt ungendi in partibus sensui vicinioribus. *Ad primam probationem* : quamvis usu vius et auditus privetur cæcus et surdus, remanent tamen adhuc in oculo et in aure quædam organa potentie visivæ et auditivæ: de manco quoad sensum tactus res est aperta, est enim in toto corpore. *Ad secundam probationem* .-quamvis aliquibus sensibus privati iis non peccaverint, actu externo, potuerunt tamen peccare interius, voluntate et desiderio iis male utendi.

Obj. 2°. Pastorale Mechliniense anno 1589, approbatum ab academia Lovaniensi, tradit, instante periculo, ut tempore pestis vel morbi contagiosi, sufficere ungi unum sensum magis obvium sub hac forma : *Per istam sanctam unctionem, indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum, gustum et tactum,* i. Similiter plura alia ritualia. Quædam etiam docent sufficere si dicatur, *quidquid deliquisti per quinque sensus*, quæ tamen ritualia non impii obstat Ecclesia. Ergo.

B. hæc ritualia tradere sententiam quam fatemur esse probabilem, et quam ideo non reprobat Ecclesia. Quinimo ob hujus sententiæ probabilitatem, nos ipsi dicimus quod, dum necessitate urgente fieri non possunt quinque unctiones, una si adhibenda sub una vel altera forma in objectionem, secundum quod necessitas magis aut minus urget. Cum enim non potest constet de invaliditate sacramenti sic collati, melius est in extremis conferri dubium quam

nullum. Addo tamen quantum ad Pastorale Mechlin. ciise, illud fuisse hac in parte emendatum anno 1607, quod non negat Svivius, acerrimus hujus secundæ seniculi® defensor.

Observanda circa unctiones.

1° Uctiones sunt faciend e per modum crucis, non de necessitate sacramenti, sed præcepti, ex ritualibus.

2° Ungendi sunt Poculi, deinde aures, 5. nares. 4u labia, 5° pectus, ubi ungitur; 6° manus Item primo ungendus est oculus dexter, auris dextera, etc. ex ritualibus.

5° Quantum ad unctionem membrorum quæ sunt gemina in homine, ut duo oculi, dux aures, etc. utrumque est ungendum sub una forma, cum duplici tamen crine. Caveat autem sacerdos ne sacramenti formam absolvat priusquam ambo hujii-modi jura membra perunxerit. Ita rituale Romanum.

4« Si antequam absolut® sint unctiones moriatur infirmus, ibi sistat sacerdos, nec quidquam sacramenti addat : si vero dubium sit an vivat, prosequatur sub hac conditione, *si vivis*.

7d° Plura ritualia præcipiunt unctiones fieri pollice intincto; quædiin, virgula intincta l quisque sequatur ritum suæcclesix; id enim non perlinet ad necessitatem sacramenti.

6° Juxta rituale Romanum et plura alia, manus sacerdotum inunguntur exterius, aliorum interius; quia sacerdotes in sua ordinatione fuerunt uncti ab episcopo in vola manus; et ideo incongruum videtur ut ibidem ungantur a simplici sacerdote. Qmedarn tamen, ut Pastorale Mechliuense, statuunt sacerdotes et episcopos esse ungendos in vola manus. Quisque iterum ut ante sequatur ritum suæcclesix, quando non improbatura summis poni ilicibus. Pedes autem semper unguntur in superiori parte, ne sanctum oleum videaliircalcari.

Petes utrum sit validum sacramentum, si quinque sensus ungantur sub una forma illo- omnes distincte exprimente?

Respondet negative noster (lunet, tum quia cnm sint distinct® materi® partiales, BrilKet unctiones, debent singulis respondere f.rmx partiales; tum quia quæiihrl ex istis unctionibus habet specialem effectutu, significandum proinde per specialem formam.

At forte posset responderi quod hæc forma sit virtiialiter multiplex, et æquivalet pluribus particularibus; sicque .liiodcuilibet unctioni correspondeat sua forma, et specialem cujuslibet effectum signified.

ARTICULUS III.

De forma e.cremæ-unctionis.

2 29. a. 7. o. — Suppono 1° hujus sacramenli, sicut exterorum, esse aliquam formam, contra quosdam antiquos quorum sententiam præsumptuosam et erroneam vocat Auctor hic. *Patet* 1° ex Jacobo di ccn'e : *Orent super eum, ungentes... et oratio fidei sahabil infirmum* ; 2° ex usu ulriusqiie cclesiæ 5° ex concilio Florent, in decreto Unionis, et Tridentino sess. 14, cap. 1 ; 4° demque ratione Auctoris : quia omne sacramentum cilicii significando, significatio autem materiæ non determinatur ad effectum determinatum, cum ad multa se habere possit, nisi per formam ; et ideo in omnibus sacramentis novæ legis quæ efficiunt quod figurant, oportet esse res et verba.

Suppono 2° formam ordinariam quam tradunt Florentinum, Trid. et Rituale Romanum, quamque usurpat ecclesia Latina, esse hanc : *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam, indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per risum, dum unguntur oculi, per auditum, dum unguntur aures; et sic de exteris.* Quæ verba sint essentialia, dicemus infra. I

Controversia est utrum forma hujus sacramenti necessario debeat esse deprecative, ita ut indicativa non sufficiat. *Negant* post Morinu. ni. Launoimii, Menardum, Marlene, phires recentiores scolastici, Juenin, Tournely et alii; id etiam negarunt olim Ubertus magnus, Paludanus, Estius, Navarius. *Affirmant* Thomistæ et Scolistæ cum SS. Thoma et Bonaventura; et communius alii theologi, cum quibus

ibid. a. 8. o.— *Dico.* Forma unctionis est necessario deprecative, nec sufficit indicativa.

Prob. Iu ex ipsa S. Jacobi Epistola : *Orent*, inquit, *super eum, ungentes oleo in nomine Domini, et oratio fidei salabit infiruum*, ubi per unctionem e, creationem exprimuntur materia et fonaa nw-

jiiq sacramenti, ut docet Trident, sess. 14, cap. 1. « Quibus verbis, inquit, ut ex « apostolica traditione per manus accep- » ta, Ecclesia didicit, docet materiam, » formam... hujus sacramenti. »

2° Ex Florentino in decreto Unionis, et ex Trid. citato, ubi subjungit : « Intellexit » enim Ecclesia... formam esse illa verba : » *Per istam unctionem*, etc. »

3° Ex traditione quam ibidem asserit Tridentinum.

4° Ex praxi universalis Ecclesiæ Græcæ et Latinae ; de Latina constat : item de Græca ; hæc enim est illius forma, teste Arcudio 1. » Concord. « Pater sancte, medice » animarum et corporum, sana servum » tuum hunc ab illa quæ ipsum detinet, » corporis et animae infirmitate. »

ibid. — 5° *Suadetur congruentiis*. 1° Quia suscipiens hoc sacramentum est viribus propriis destitutus ad exercendos actus virtutum, qui sunt necessarii ad uberiorem fructum sacramenti, et ideo indiget orationibus sublevari. 2° Quia datur exeuntibus, qui jam desinunt esse de foro Ecclesiæ, et in solius Dei, ad cujus tribunal sisti debent, manu requiescunt ; unde et ei per orationem committuntur. 3° Quia hoc sacramentum non habet infallibiliter aliquem effectum qui semper ex operatione ministri sequatur, etiam omnibus quæ sunt de essentia sacramenti rite perceptis, ut est character in baptismo, confirmatione et ordine, transubstantiatio in eucharistia, remissio peccatorum in poenitentia, existente contritione, quæ est de essentia sacramenti poenitentiae, non autem de essentia hujus sacramenti : ita ut, positis omnibus essentialibus, possit hoc sacramentum esse validum, et tamen nullum prorsus habere effectum, neque spirituales, propter indispositionem subjecti, neque corporalem, quia non expedit : et ideo in hoc sacramento non potest esse forma indicativi modi, sicut in aliis sacramentis.

Obj. 1°. Albertus magnus et S. Bonaventura referunt hanc antiquam formam, quæ dicitur Ambrosiana, quod putetur fuisse in usu in ecclesia Mediolanensi tempore S. Ambrosii : « Ungo te oleo sanctificaU), in nomine Patris, et Filii, et » Spiritus sancti, ut, more militis uncti » praeparatus ad certamen, aëreas possis

« superare potestates. » Arcudius laudat hanc Venetorum formam, quam dicit a Leone X approbatam : « Ungo te oleo » sancto, ut hac unctione protectus, for- » titer stare valeas adversus aereas cater- » vas, in nomine Patris, etc. » Phires alias referunt Menardus, Launojus, Martene et alii scrutatores antiquitatum : atqui hæc formæ sunt indicatives : ergo.

ibid, ad 5. — Respondet S. Th. quod verba illa indicativi modi, quæ secundum morem quorundam præmittuntur orationi, non sunt forma hujus sacramenti, sed sunt dispositio ad formam, in quantum intentio ministri determinatur ad actum illum per illa verba. Et nota S. Th. referre tantum in argumento hæc prima verba : « Ungo hos oculos oleo sanctificato, in nomine Patris, etc. » *Dato* tamen in his verbis quæ retulimus contineri formam essentialem.

B. 2° has formas non esse solum indicatives, sed etiam deprecativas ; hæc enim verba, *ut possis, ut valeas in nomine Patris*, etc. dicuntur optative, quod est deprecari Deum ut tanquam causa principalis huic effectum producat. Similis est illa qua utuntur Atrebatenses circa eos christiani non sunt morti proximi : « Ungo hos oculos oleo sanctificato, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ut quid- » quid illicito visu deliquisti. hujus olei » unctione expietur, per Christum Dominum nostrum." Idem dicendum de aliis similibus antiquis formulis. Quod si quædam proferantur nullo modo deprecativæ, censemur fuisse insufficientes nec unquam ab Ecclesia probatas.

Obj. 2°. Ex his verbis, *baptizantes eos*, etc. colligimus hanc formam. *Ego te baptizo* : ergo ex his, *ungentes eum*, colligere debemus istam, *Ego te ungo*.

B. N. conseq. Disparitas est, quod his verbis, *ungentes eum* præmittatur *orient super eum* : ex quo colligitur hæc verba, *ungo te*, non esse formam, nisi deprecative proferantur ; nihil autem tale legimus in his verbis, *baptizantes eos*. Quinimo *retorqueo argumentum*. Ex eo quod Scriptura dicat, *baptizantes eos in nomine Patris*, etc. colligimus expressionem Trinitatis pertinere ad formam essentialem baptismi. Ergo ex eo quod dicat, *orient super eos, ungentes*, colligitur

tionem perlinere ad formam essentialem, *Inst.* io. Effectus orationis non est infallibilis atqui tamen effectus sacramentalis quantum ex se, est infallibilis : ergo.

/i. *D. ant.* Effectus orationis ut est opus operantis, non est infallibilis, C. ut est opus ex institutione Christi elevatum ad esse sacramentale, *N.*

fnst. 2°. Juxta S. Thomam 5 p. q. 84, a. 3, ad 1, in absolutione sacramentali non sufficit dicere, *Misereatur tui Deus*; quia per talia verba sacerdos non absolutionem fieri, Sed petit ut fiat. Ergo similiter hic.

R. A. conseq. Disparitas est, quod in sacramento pœnitentiæ sacerdos agat judicem ; judicis autem est proferre sententiam : quæ ratio non currit in hoc sacramento.

Inferes 1°. Ergo saltem sacerdos non causât gratiam quam petit tantum dari.

R. N. illationem. Quia hoc ipso quo profert formam a Christo institutam ad causandam gratiam, sive sit deprecatoria sive indicative, gratiam causât.

Inferes 2°. Ergo sacerdos voluntarie distractus in collatione hujus sacramenti, nihil efficit; non enim orat, cum secundum nos attentio saltem virtualis requiratur ad orationem.

Quidam concedunt illationem ; at melius *videtur neganda*; quia validitas sacramenti non pendet ab oratione sacerdotis, ut est opus operantis, sed ut est sacramentalis et habet efficaciam ex meritis Christi. Nec refert quod ipse ut persona particularis non oret; manet enim nihilominus forma deprecative, et per ipsum laquam per ministrum Ecclesia orat, ut fit in orationibus communibus.

Petes 1» quæ verba formæ supra descriptis sint essentialia?

R. hoc verbum, *sanctam*, non esse essentiali, illius enim non meminerunt Florentinum et Trid. neque hæc, *et suam piissimam misericordiam*, quia sufficienter indicatur misericordia per *to indulgeat* : neque ista, *in nomine Patris*, etc. ipsa infirmi non unguntur ut confirmati id defendendam fidem, cujus præcipuum objectum est Trinitas. Ista vero, *per istam unctionem*, aut alia unctionem saltem implicite significantia, sunt essentialia; quia alias cum oleum sit indifferens ad multa,

non satis determinaretur per formam ad unctionem : sicut si in baptismi forma oiniteretur *te baptizo*, ut suo loco* vidimus. Dixi, *aut alia unctionem saltem implicite significantia* quia in hac forma Graecorum : *Pater sancte, tncdice animarum et corporum, sana*, etc. unctio importatur tantum implicite per *to medice et sana*. Item ista : *Indulgeal tibi Deus quidquid deliquisti*, sunt essentialia, utpote per quæ significatur effectus principalis sacramc;;i. Quidam tamen negant de istis verbis, *quidquid deliquisti*, -quia existimant sufficienter significari per *to indulgeal* : at falluntur; significatio enim hujus verbi, *indulgere*, longe latior et generalior est quam istorum, *condonare* seu *remittere delicta*. *Indulgeo*, inquit Calepinus, significat *obsequor, consentio, inservio, facile concedo*, *plus aquo remitto* : unde omittendo *quidquid deliquisti*, non significaretur determinate principalis effectus sacramenti, qui est remissio peccatorum.

Superest dubium de expressione cujuslibet sensus, dicendo per *visum, per auditum, etc.* an sit essentialis? *Quidam negant*, quia in forma Graecorum, Ambrosiana et Veneta, quas diximus valere, omittitur. *Alii affirmant*, quia per unam unctionem et formam illi respondentem, non remittuntur quorttncumque* peccatorum reliquiæ, sed eorum tantum quæ per illum sensum particularem commissa sunt, et ideo videtur exprimendus. At forte posset dici hanc rationem esse convenientem, sed non cogentem. Quidquid sit, res est dubia, et ideo nunquam omittenda expressio sensuum. Item quamvis, absque iis quæ diximus non esse essentialia, subsisteret sacramentum, peccaret tamen qui ea omitteret, graviter vel leviter, pro quantitate aut qualitate materix.

Petes 2° utrum hoc sacramentum, non obstantibus pluribus materiis et formis, sit unum ?

ibid. a. 2. 0. — *R. affirmative* ; quia illæ plurcs materiæ et forms partiales ordinantur ad unum et eundem finem seu effectum, scilicet, ad significandam et causandam perfectam curationem vulnerum spiritualium, ad quod requiritur quod medicina applicetur diversis radicibus vulnerum : sacramentum autem cum sit arlefautum moraliter sumit unitatem ab unitate

finis ad quem ex institutione Christi ordinatur; sicut licet in domo sint plures partes, quia tamen ad unum totalem finem ordinamur, consumuntur in unam domum, unum templum.

ARTICULUS IV.

De effectibus extremae unctionis.

Extrema*. - unctionis effectus recenset Trident. sess. 14, cap. 2, hoc modo : « Respondeo porro et effectus hujus sacramenti illis » verbis explicatur: *Et oratio fidei saltem vabit infirmum ; et allecabit cum Domino minus; et si in peccatis sit, dimittetur ei.* Res etenim hæc gratia est Spiritus sancti, cujus unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, et ægroti animam alleviat et confirmat, magnam in Deo divinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, et morbi incommoda ac labores levius fert, et tentationibus demonis calcaneo insidiantis facilius resistit, et sanitatem corporis interdum, ubi salutem animæ expedierit, consequitur. »

Controversatur inter theologos quis ex illis effectibus sit primarius et principalis, seu ad quem primo per se et principaliter sit instituta extrema unctio. Bellarminus, quem sequitur Tournely cum quibusdam aliis, assignat remissionem peccatorum tam mortalium quam venialium, post confessionem et communionem remanentium, sive quia omnia sunt inadvertenter in confessione, sive quia post confessionem et viaticum commissa sunt. Scotus et Scotus assignant remissionem peccatorum venialium tantum; Thomas cum suo duce, gratiam seu augmentum gratiæ corroborantis animam contra torporem et debilitatem ad actus virtutum, relinquit ex peccatis præcedentibus, aliasque tentationes ac diabolicas ex parte demonis aut aliunde tunc occurrentes.

Hic q. 50. a. 1. — *Dico* 1°. Primarius et principalis effectus extremæ unctionis non est remissio peccatorum, sive mortalium, sive venialium.

ibid. — *Prob. prima pars.* Extrema unctio est instituta per modum curationis et sanationis: atqui curatio et sanatio supponit vitam in eo quem sanat; ergo extrema unctio supponit vitam spiritualem,

consequenter absentiam peccati mortali per quod vita animæ perditur.

Confirmatur. Secundum omnes theologos, sunt tantum duo sacramenta mortuorum, scilicet baptismus per modum generationis, et poenitentia per modum suscitationis: atqui si extrema unctio sit instituta per se primo ad remittenda peccata mortalia, erit etiam sacramentum mortuorum: ergo. Multas differentias excogitat Tournely inter baptismum et poenitentiam ex una parte, et extremam unctionem ex altera; sed nulla evincit extremam unctionem, si sit primario instituta ad remittenda peccata mortalia, non esse sacramentum mortuorum.

Ibid. — *Prob. secunda pars.* 1. Sacramentum poenitentiae, vi suæ institutionis, sufficiens est ad tollenda omnia peccata venialia: ergo non debuit aliud institui pro eorum remissione.

S. p. q. 63. a. 1. ad 8. — 2°. Nullum sacramentum novæ legis est per se primo institutum contra peccata venialia. Ergo. *Prob. ant.* In quolibet sacramento gratia infunditur: atqui ad remissionem peccati venialis non requiritur infusio gratiæ, ergo.

5. Si hoc sacramentum esset directe institutum ad remissionem venialium, deberet ministrari tam sanis quam infirmis; atqui, etc. ergo.

6. Si dicas effectum hujus sacramenti non esse remissionem venialium simpliciter, sed remissionem in exitu seu finalem, ne sint impedimentum gloriæ; quia congruebat ut a venialibus in quæ frequenter labimur. etiam post acceptum poenitentiae et eucharistiæ sacramentum, mundaremur ante hujus mundi exitum.

Contra. Ex hac responsione sequitur 1. quod non debeat conferri hoc sacramentum nisi in ipso articulo mortis, quando non est amplius periculum peccandi; 2. quod debeat conferri damnatis ad mortem: utrumque autem est falsum. Insuper in sacramento quod est primario institutum ad remittenda peccata, non attenditur ad tempus præteritum vel futurum, neque quod committi iterum non possint, sed sufficit quod commissa sint et possint deleri.

Hic q. 50. a. 1. 1. — *Dico* 2°. Effectui primarii et principalis «extremae unctio»

ms cstgratiaseuangmeniun gratia habitualis, connotantis specialia auxilia contra proclivitatem in malum, torporem et debilitatem ad bonum, ex peccatis praecedentibus relictas, quae ideo dicuntur reliquiae peccatorum.

ibîd.— *Prob.* Hoc sacramentum cum sit medicatio et sanatio, est primario et principaliter institutum contra hos defectus quibus homo spiritualiter infirmatur, ut non habeat perfectum vigorem ad actus vite, gratiae, vel gloriae : atqui hic defectus nihil aliud est quam quidam languor, debilitas et ineptitudo ad hos actus, quae in nobis relinquuntur ex peccato originali vel actuali : ergo.

Confirmatur. Effectus absolutus proprius et principalis hujus sacramenti, est tollere reliquias peccatorum, ut dicit Trid. citatum : atqui per reliquias peccatorum, nihil aliud intelligi potest quam iste languor et ista debilitas ad actus virtutum : ergo. *Prob. mill.* Non potest intelligi per reliquias peccatorum, macula seu reatus poenae aeternae ; hæc enim tolluntur per poenitentiam. Non reatus poenae temporalis ; tum quia contra hunc etiam ordinatiir secundario sacramentum poenitentiae ; tum quia si remissio hujus reatus foret effectus principalis et primarius extremæ-unctionis, sequeretur quod infirmus recipiens hoc sacramentum cum debita dispositione, nihil amplius haberet luendum ; sacramentum enim infallibiliter operatur suum effectum primum in subjecto bene disposito. Non fomes peccati, aut habitus vitiosus ; quia utrumque remanet in infirmo uncto. Non denique peccata post confessionem et viaticum commissa. *Patet ex prima conclusione* ; sed insuper, ut aliquid sit reliquia alterius, non sufficit quod illi succedat, sed debet habere aliquam connexionem cum ipso tanquam pars vel effectus illius : sic partes ciborum in prandio remanentes, dicuntur reliquiae prandii, quia sunt parte* illius ; sit macies, pallor, debilitas, dicuntur reliquiae morbi, quia sunt effectus illius : nox vero non dicitur reliquia diei, neque dies re'iquià noctis, licet sibi succedant : atqui peccata post confessionem et communionem commissa, ôæpe nullam habent connexionem cum procedentibus ut pars aut effectus illorum : ergo.

Hæc porro gratia sanans, quam poni-

mus pro effectu primario ol principali hujus sacramenti, corroborat animam, tum ad superandum tentationes et insultus dñi. monum tunc maxime urgentes, tum adlevius et facilius ferenda morbi incommoda, spemque erigit in divinam misericordiam. Sic enim sanatur languor et debilitas ad bonum, ac tandem remittit peccata, si quædam reperiantur, non solum ex ratione generica sacramenti, quatenus confert gratiam impossibilem cum peccato, quod est commune omnibus sacramentis ; sed etiam ut videtur ex sua ratione specifica et institutione, non quidefi ; primaria, sed secundaria ; dici' enim Jacobus, et post ipsum Tridentinum citatum, esse institutum ad remissionem peccatorum si quæ sint. Primum asserit Auctor, secundum non negat.

Obj. Remissio peccatorum assignatur pro effectu hujus sacramenti a S. Jacobo et a Tridentino citato : *Si in peccatis sit*, inquit Apostolus, *remittentur ei. Delicta*, inquit concilium, *si quæ sint adhuc expianda, abstergit.* Ergo.

B. nos etiam dicere remissionem peccatorum esse effectum hujus sacramenti, sed secundarium ; nec aliquid plus ex his auctoritatibus potest evinci, maxime cum loquantur conditionale : effectus enim principalis et primarius alicujus sacramenti semper et absolute sequitur, nisi recipiens ponat obicem.

Inst. 1°. Ille est effectus primarius et principioalis sacramenti, qui importatur in ejus forma : atqui remissio peccatorum importatur in forma extremæ-unctionis ; fert enim, *quidquid deliquisti*, etc. ergo.

R. 1° hunc effectum non importari in formulis Ambrosiana et Veneta, ut vidimus, quas tamen ut validas recipiunt nobiscum adversarii. 1

2° *Γ). maj.* Ille est effectus primarius et principalis sacramenti, qui importatur in ejus forma independenter a materia, *IV.* in ejus forma cum materia seu proportionaliter ad materiam, *C.* Totum enim sacramentum significat : porro materia seu unctio significat sanationem et curationem quæ supponit vitam, consequenter absentiam peccati. « Nam uncuo, inquit » Trid. sess. 14, cap 1, aptissime Spiritus » sancti gratiam qua invisibiliter anima « ægrotantis inungitur* repræsentat. v Di.

cendum itaque hic poni causam pro effectu, et per hoc *deliquisti* seu *delicta*, intelligi effectus reliquias delictorum, quo effectus Apostolus Rom. 7, fomitem relictum ex peccato originali appellat peccatum. Sic etiam loquitur S. Th. hic art. 10, dum dicit « per hoc sacramentum peccata semper per remitti, non quoad culpam, quia non semper invenit, sed quoad debilitatem prædictam, quas dicimus reliquias peccati. »

Insl. 2°. Potest contingere quod infirmus post sacramentum poenitentiae et eucharistia committat peccatum mortale cui von se credat obnoxium, aut quod non rite priorem confessionem et communionem perfecit, et illud item ignoret : videtur autem ad providentiam Dei pertinere ut sit aliquod sacramentum horum peccatorum remissivum, quod non est aliud quam extrema-unctio. Ergo.

A. ad hos casus raro contingentes sufficere quod extrema-unctio secundo remittat peccata.

Inst. 5° ex S. Th. 4 cont. Gentes cap. 75, ubi dicit : « Contingit quod homo omnium peccatorum quæ commisit notitiam vel memoriam non habet, ut possit per poenitentiam singula expurgare, a quibus oportet hominem in suo exitu per hoc sacramentum emundari. » Et in Supp. q. 50, a. 1 : « Si invenit peccatum aliquod, vel mortale, vel veniale, quoad culpam tollit ipsum, dummodo non potest naturæ obex ex parte recipientis. » Ergo. Ita Honoratus Tournely.

B. mirum sane et plusquam mirum S. Thomam docere opinionem eo ipso in loco in quo ipsam ex professo impugnat; nostræ enim probationes sunt ejus rationes loco citato sup. quas sic concludit : « Unde dicendum quod *principalis effectus* hujus sacramenti est remissio peccatorum quoad *reliquias* peccati, et *ex consequenti* etiam quoad culpam, si eam inveniat. » In verbis autem ex eodem articulo objectis, oscitanter admodum, ne quid plus dicam, omissa sunt hæc immediate præcedentia : « Sed quia hoc robur gratia facit, quæ secum non committitur peccatum, ideo *ex consequenti*, si invenit peccatum, etc. » Eodem sensu intelligendus est textus ex 4 cont. Geni, de remissione peccati quoad reli-

quias et ex consequenti, et secundo quoad culpam.

Ibid. a. 2.0. — *Dico* 2°. Effectus secundarius extremæ-unctionis Test sanitas corporalis, non absolute, sed conditionate, si animæ expediat.

Indicatur hic effectus his Jacobi verbis : *Oratio fidei salvabit infirmum. et alleviabit eum Dominus*; salus enim ista et alleviatio sic primario spectat animam, ut etiam secundo comprehendat sanitatem corporis ; et ita asseritur a concilio Florentino, in decreto Unionis et a Trid. citato.

Ibid. — Hanc autem sanationem corporalem facit, non ex proprietate naturali inaleriæ, sed ex virtute divina, quæ rationabiliter operatur. Et quia ratio operans nunquam inducit secundarium effectum, nisi secundum quod expedit ad principalem, ideo ex hoc sacramento non sequitur corporalis sanatio, sed quando expedit ad sanationem spiritualem, et tunc semper eam inducit, dummodo non sit impedimentum ex parte recipientis.

« *Si dicas* inde sequi sanitatem quandoque fore miraculosam, quando nempe tanta est violentia morbi ut sanari non possit naturaliter : atqui tamen effectus sacramenti non dicitur miraculosus : ergo B. quod, quamvis hic effectus superet vires naturæ, quia tamen, attenta virtute quam Deus sacramento indidit quæque juvat causas naturales, producit secundum potentiam ordinariam, ideo non dicitur miraculosus.

Potes quædonam istud sacramentum producit suum effectum, an post primam, an post ultimam unctionem?

Ibid. a. 1. ad 5. — B. producere post ultimam; quia, cum secundum nos omnes quinque unctiones sint de essentia sacramenti, non est completum nisi post quintam unctionem; non producit autem effectum, nisi sit essentialiter completum. « Quando, inquit Auctor, sunt multe actiones ordinatæ ad eundem effectum, ultima est formalis respectu omnium præcedentium, et agit in virtute earum ; et ideo in ultima actione gratia infunditur, quæ effectum sacramento præbet. »

ARTICULUS V.

De ministro extremæ-unctionis

Ibid. q. 51. a. 1. et 2. 0. — *Dico*. Solus sacerdos est minister extremæ-unctionis.

prob ex illo Jacobi : *Infirmitur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiae, etc.* Per presbvtros autem intelligi, non ætate seniores e populo, ut contendunthæretici, sed sacerdotio initiatos, evincunt momenta sequentia. 1° Quia licet vox Græca *presbyter*, secundum etymologiam, significet ætate seniore, attamen in S. Scriptura novi Testamenti, ubicumque agitur de muniis ecclesiasticis, per presbyteros nunquam intelliguniir ætate seniores, sed gradus et sacerdotii dignitate majores, ut Aci. 14, v. 12; 15, v. 2; i Tim. 5, v. 17 et 19; 1 Petri 5, v. 1; item initio 2 et 5 Joan. 2° Jacobus non dicit */rcsbyieros simpliciter*, sed *presbyteros Ecclesia*·; aperte significans se eos inlelligere non qui præ sunt communitati sæculari, sed Ecclesiae. S» Quia dicit inducendos esse presbyteros, ut orent super infirmum, ut illum ungant in nomine Domini, et inde allevietur ac remittantur ei peccata, qua* omnia non ætate senibus, sed sacerdotibus competunt : ad hæc enim, *ut palet*, impertinens est ætas senilis. 4° De sacerdotibus intellexerunt Patres laudati art. 1.3- Perpetuus Ecclesiae usus. 6° Denique pariter concilium Florent, et Trid. in cujus sess. 14, can. 4, sic definitur · ¶ Si quis dixerit presbyteros Ecclesiae, quos B. Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum horiatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos. sed ætateseniores in quavis communitate, ob idque proprium extremæ-unctionis ministrum non essesolum sacerdotem : anathema sit. » Unde conclusio est de fide.

Suadetur rationibus. 1° Sacramentum extremæ-unctionis est consummativum pœnitentiæ, ut dicit. Trid. sess. 14, cap. 1, et *patet* ex ejus institutione : ergo illius administratio perlinet ad eos ad quos pertinet sacramenti pœnitentiæ administratio, qui sunt sacerdotes; consummatio enim operis pertinet ad digniorem ministrmh. 2° Quandoque ætate juvenes provehuntur ad sacerdotium aut episcopatum, ut Timotheus; absurdum autem foret his præferri **senes** laicos, in hac sacra unctione perficienda.

Dices. Innocentius I, Epist. ad Decentium, explicans hæc Jacobi verba, *Infirmitur quis*, etc. dicit : « Non est dubium

» here, qui sancto oleo chrismatis perunai
 » possunt, quo ab episcopo confecto nou
 » solum sacerdotibus, sed omnibus chris-
 » tianis uti licet, in sua suorum neces*
 » sitate inungendo. › Et tencrab. Reda in
 cap. 5 Epist. S. Jacobi, nmnet infirmos ut
 « seniorum adjutorio cura ri se meminerint,
 » neque ad juniores minusqite doctos cau-
 » sam suæ imbecillitatis deferant. » Ergo.

R. hæc duo testimonia sensu hæreticorum intellecta, sibi contradicere; juxta primum enim, quilibet fidelis est extremæ-unctionis minister; juxta secundum , seniores tantum sunt ministri. Ilæc ipsi concilient antequam ea nobis opponent. Sed hoc prxmisso,

Ad Innocentium, R. 1°cum Dom.Soto quem plures sequuntur,intelligendumnon esse de unctione sacramentali, sed de Christiano et pio ritu ad sanitatem corporis recuperandam. secundum morem hujus tempo: is, ut refert Auctor hic a. i, in a. s. c. de Solitariis .Egyptians, et de S. Genovefa. Nec refert quod postea loquatur de unctione sacramentali, dum statim subjungit : « Cæterum illud superfluum videmus ad- » jectum, ut de episcopo ambigatur, quod « presbyteris licere non dubium est. ¶ Nihil enim obst.il quod in una periodo loquatur de iim lione sacramentali. et in altera de non sacramentali. cum id exigit amplitudo ; materiæ. Iinobæc verba sequentia probant ipsum in prioribus non luisse loculum de ; unctione sacramentali, alioquin inepte ad- I jecisset cam licere episcopis, quam concessisset laicis; aut non dixisset eam licere episcopis, cum liceat presbyteris sed, cum liceat ipsis laicis. I

R. 2° juxta aliam explicationem , etiam bene probabilem . Bellannini , Jansenit Gandensis, Estii, Sylvii, etc. Innocentium in prioribus verbis locutum fuisse de unctione passiva et non activa, et to *inungendo* intellexisse passive et non active. Sic enim absolute positum sæpe habet significationem passivam, ut dum \irgdius Ecloga 7, dicit : *Frigidus in pratis cantando* (id est dum cantatur: *rumpitur anuis*. Hanc interpretationem esse legitimam eoiligilur 1° quia si Innocentius in ; riorilnn verbis dixisset laicos esse ministios hujui sacramenti, non adjecisset in sequentibus; id licere episcopis quod licei presby <.i., »ed dixisset, id omnibus promiscue, ei

episcopia, et presbyteris, et laicis licere, quia si *inungendo* sumeretur active et non passive, sequeretur, quod infirmi possent seipsos sacramentaliter ungere; dicit enim; « *sua aut suorum necessitate inungendo.* »

Id Bedam, B. ipsum ibi loqui de confessione, ut patet ex his verbis: « *ausam tuæ imbecillitatis referant*; et merito consulit quantum ad hoc, accedendum esse ad seniores potiusquam ad juniores et minus doctos. Intelligebat enim Bedam textum Jacobi, non solum de extrema-unctione, sed etiam de sacramento poenitentiae, propter verba quæ sequuntur in apostolo: *Confitemini alterutrum peccata vestra*; hæc verba, *Infirmatur quis in vobis*, etc. interpretatur non solum de corporis, sed etiam de animæ infirmitate. At paulo post verba quæ objiciuntur, dicit: « *Orent super eum, ungentes oleo*... Ecclesia enim consuetudo tenet, ut infirmi oleo consecrati ungantur a presbyteris, et oratione confortantur sanentur. »

Petes 1º utrum quilibet sacerdos possit hoc sacramentum conferre?

Ji. Potest quilibet sacerdos, etiam excommunicatus aut degradatus, valide conferre: non potest licite, nisi sit parochus aut alter de ejus licentia.

Patio primæ partis est, quia potestas valide conferendi hoc sacramentum non iure sacerdoti ratione jurisdictionis, licet hæc requiratur ut licite conferatur, sed ratione ordinis. Non enim dixit S. Jacobus, *inducat parochum aut episcopum*, sed *presbyteros*. Neque hoc sacramentum exercetur per modum iudicii sicut sacramentum poenitentiae, quod ideo requirit jurisdictionem in iudice.

Id alio secundæ partis est, quia ad pastorem pertinet pascere oves, quod officium potissimum exercetur in administratione sacramentorum. Et ideo baptismus quantumvis necessarius, debet tamen, extra casum necessitatis, ministrari a paroco.

Hinc Clementina de Privilegiis l. 5, tit. 7, cap. 1, excommunicantur ipso facto excommunicati papæ reservata, religiosi qui similes parochi licentia clericis aut laicis sacramentum extremæ-unctionis vel viatici ministrant, in matrimonium solemnizant. Id tamen intellige secundum communem interpretationem contra Naxarrum, extra

casum necessitatis; si enim pastor esset ababsens aut si prasens nollet conferre sacramentum, posset alter quilibet sacerdos, sive sæcularis, sive regulari, licite et absque periculo censura illud administrare. Intentio enim Ecclesiæ fuit impedire ne regulares prætextu privilegiorum involarerem in jura pastorum. non vero fraudare fideles hoc salubri sacramento, dum necessitas urget.

Petes 2º quod requirantur sacerdotes in administratione hujus sacramenti?

B. 1º diversam in hoc fuisse et etiam nunquam esse Ecclesiæ disciplinam. Græci, teste Arcudio l. 5 Concord. A liat in de Consens. ecclesiæ Orient, et Occident, cap. 16, Goario in Eucologio Graecorum, et Simeone Thessalon. l. 1 de Sacramentis, advocant septem sacerdotes, aut saltem tres. Ecclesiam Latinam etiam plures olim adhibuisse, colligimus ex libro Sacramento S. Gregori pag. 255 apud Menardum, ubi legitur: *Multi enim sacerdotum infirmos perungent insuper in quinque sensus*; item ex codice Rotaldi el S. Remigii Rhemensis; ex Raynero qui refert Valdenses hoc sacramentum contempsisse, eo quod ad illius administrationem advocarentur plures sacerdotes, quorum quisque pretium exigebat, unde dicebatur sacramentum divitum: ex S. Thoma l. 4 cont. Gent. cap. 75, ubi dicit: « Quia hoc sacramentum perfectæ curationis effectum habet, et in eo requiritur copio gratiæ, competit huic sacramento quod multi sacerdotes intersint. et quod oratio lotius Ecclesiæ effectum hujus sacramenti adjuvet. » Et ex S. Carolo qui in concilio Mediolanensi IV, p. 2, cap. 6, admonet, ut ministraturus extremam-unctionem, quot commode poterit, presbyteros et clericos adhibeat, « qui ipsum ministrant et precantem, pietatis orationeque studio, in eo ministerio adjuvant. » Ubi nota plures sacerdotes requiri, saltem a S. Thoma et S. Carolo, non ut omnes sacramentum administrarent, sed ut precibus suis ministrantem adjuvant.

I. 1. cont. Gent. o. 75. — *B. 2º* absolute sufficere unum sacerdotem ad collationem hujus sacramenti.

Prob. 1º ex jure cap. *Quæsit*, extra tit. 4o, De verborum significationibus, ubi Alexander III ait « quod sacerdos, uno

» praesente clerico , et etiam solus potest • infirmum ungere. » Idem definivit Benedictus XIV. conslil. *Etsi pastoralis* super ritibus Græcorum § 5.

2° Ex S. Th. citato : « Si tamen, inquit, » unus solu* presbyter adsit, intelligitur » hoc sacramentum perficere in virtute totius Ecclesiæ, cujus minister existit et u cujus personam gerit, u

3° Ex variis exemplis antiquis, S. Eugendi sexto sæculo, S. Mauræ a solo Prudentio Tricassino unctæ, et aliis apud Edmundum Martene.

4° Ex Rituali Romano Pauli V, et praxi totius Ecclesiæ Latins. Denique non est ratio cur ad hoc sacramentum, potiusquam ad cætera, non sufficiat unus sacerdos.

Unum duntaxat opponi potest, scilicet illud Jacobi : *Inducat presbyteros*. Sed, ut jam superius monui, id dictum est per *enallagen* seu mutationem numeri, quasi dixisset, aliquem ex presbyteris, sicut solemus dicere nos confiteri peccata sacerdotibus, id est, alicui ex sacerdotibus, quæ figura non est infrequens in S. Scriptura et Patribus. Sic Matth. 27 dicitur : *Latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, id est, unus ex latronibus, ut habetur Luc. 25. Similiter ibid. *Illudebant autem ei, et milites accedentes et acetum offerentes ei* ; et tamen id ab uno tantum factum narrant Matth. 27 et Mare. 15. Sic etiam S. Aug. Serin. 55 de Diversis , nunc 524, scribit mulierem detulisse infantem a S. Stephano resuscilatum ad presbyteros baptizandum , id est, ad aliquem presbyterorum. Similiter l. 5 de Consensu Evang. cap. 16 pluries. Vide Estium in Ep. Jacobi. Insuper dato Jacolium intellexisse plures presbyteros, evinci non potest eos requisivisse ad necessitatem sacramenti, et non potius ad solennitatem. uno scilicet conferente sacramentum, aliis juvantibus et orantibus, ac quasi per manum illius ungentibus, eo fere modo quo ad consecrationem episcopi plures concurrunt, uno tantum consecrante, secundum probabilem sententiam.

Petes 5° utrum hoc sacramentum a pluribus collatum sit validum?

It. sul. distinctione. Si unus ungat et alter formam proferat, est invalidum; quia dum materia proxima sacramenti est actio ministri, debet ad eo determinari per for-

mam, ut palet in baptismo, coiifirmatbjne et aliis; idque colligitur ex verbis Jacobi, *Orent super eum , ungentes* : quibus innuitur eumdein esse qui ungit et qui orat, seu formam profert. Atque ita definivit laudatus pontifex Benedictus XLV, in constitutione superius citata. Quod si ritus contrarius legatur in quibusdam antiquis codicibus, utquidam referunt, respondendum vel lios codices esse mendosos, vel esse abusum , qui, inscia Ecclesia, apud aliquos irrepsit.

Si vero dum unus ungit unum sensum, proferendo formam huic unctioni respondentem, alter simul successive ungat alterum sensum similiter cum partiali forma respondente , validum est sacramentum ; quia cum constet pluribus materiis et formis partialibus, potest a pluribus valide confici, sicut contingeret in sacramento eucharistiæ si unus consecraret panem, et eo deficiente alter vinum. Hoc tamen est illicitum, quia est contra praxim Ecclesiæ, nisi forte in casu necessitatis, dum crederetur moriturus infirmus priusquam unus omnes unctiones perfecisset.

ARTICULUS VI.

De subjecto extremæ-unctionis. 1

Ibid. q. 52. a. 1. et. 2. o. — *DÎCO* 1°. Extrema-unctio non debet conferri nisi infirmis, iisque periculose decumbentibus. 1

Prob. prima pars. 1° Ex illo Jacobi : *Infirmitur quis ifi vobis* ; et : *Oratio fidei solvabit infirmum*. 2° Ex synodis Florentina ei Tridentina mox citandis. 5« Ex SS. Patribus art. 1 laudatis. 4° Ex perpetua Ecclesiæ praxi.—ibid. a. 1.— 3° *Illatione*. Quia quæ geruntur interiorius in sacramentis, significantur per aliquid exterius, sicut ablutio interior in baptismo significatur per ablutionem exteriorem : atqui extrema-unctio confertur per modum curationis interioris : ergo significari debet per curationem corporalem quæ supponit infirmitatem.

Si dicas poenitentiam esse suscitationem interiorem , et tamen non significatur per suscitationem exteriorem, non enim pœ.ii- tens debet esse corporaliter moi tuus : *H* quod quamvis poenitentia sit equidem suscitatio , non confertur tamen pei modum suscitationis, sed per modum iudicii, quod etiam significatur exterius. 1

Oppones h superpraxim Græcorum, qui passim sanos ungunt, ut referunt Arcudius ipse natione Gra'cus l. 5 de extrema-unctione, Allatius i 5 de Consensu ecclesiæ. Occid. et Orient, c. 15, et noster Goarius in notis ad Eucoiogium Græcorum.

Respondet ipse Arcudius, hanc suæ gentis praxim, in quam acriter invehit, esse abusum, sacris litteris et Græcorum scriptorum testimoniis contrarium, quem quorundam illitteratorum audacia et turpis lucri cupiditas invexerunt, ut revera innuit ipsa forma qua utuntur : « Pater sancte, *Medice* animarum et *corporum, sana* » servum tuum hunc ab illa quæ ipsum de » linet *corporis* et animæ infirmitate. »

Respondent recentiores post nostrum Goar. hanc Græcorum unctionem non esse sacramentalem, sed cæremonialem; quia quamvis fiat sub forma sacramentali, *Pater sancte, medice*, etc., ut supra, attamen ex adjunctis circumstantiis atque ex intentione conferentium et suscipientium, non adhibetur ut sacramentum, sed ut cæremonia. Nec refert etiam hanc unctionem a quibusdam recentioribus Græcis vocari sacramentum : vel enim sumunt sacramentum in latiori significatione, vel errant in notione sacramenti. Hæc Goarii responsio eo verior videtur, quod Latini nunquam Græcos hac in parte reprehenderint.

Prob. secunda pars. 1° Quia το *infirmatur* et præsertim το *infirmum* in textu Jacobi, juxta interpretes, significant græce, deficientem et graviori in orbo laborantem.

2° Ex Florentino in decreto Unionis. n Hoc sacramentum, inquit, nisi infirmo » de cujus morte timetur, dari non debet. » Quæ verba ex Angelico doctore Opusc. 5 citato mutuavit, et ex Tridentino sess. 14, cap. 5, ubi ait : « Declaratur etiam esse hanc unctionem infirmis » adhibendam, illis vero præsertim qui tam » periculose decumbunt, ut in exitu vitæ » constituti videantur: unde et sacramentum exeuntium nuncupatur. » Ubi observanda est hæc particula; pnmrfwi, qua significatur, etiam periculose aegrotantibus licet non tam periculose ut videantur in exitu constituti, esse conferendum.

5° Ex variis conciliis provincialibus et ex perpetua praxi totius Ecclesiæ saltem Occidentalis, quæ nullibi legitur unquam

contulisse hoc sacramentum nisi periculose laborantibus.

ibid. a. 2.—4° *flatiorte*. Quia hoc sacramentum est institutum ut ultimum remedium quo homines in sua infirmitate juvantur et immediate disponantur ad gloriam, unde dicitur extrema-unctio et sacramentum exeuntium Ergo non nisi periculose decumbentibus conferri debet.

Si petas an post vel ante viaticum sit conferendum ?

//. vixisse olim apud plurimos consuetudinem extremam-unctionem præmittendi viatico. Id constat ex Pœnitentialem Theodori Cantuariensis, scripto circa finem septimi sæculi, in quo legitur : « Sacra unctione olei inuncti, secundum statuta sanctorum Patrum, communionem viatici reficiantur. » Refertur cap. *Infirmis* 1, causa 26, q. 7. Item ex Capitularibus Caroli Magni c. 152; ex concilio Aquisgranensi anno 856, et ex pluribus aliis veteribus monumentis quæ referunt Launojus, Martene, Van-Espene, et ex ipsis recentiores theologi. Imo Rituale Parisiense eminentiss. card. Nallii, teste Honorato Tonrnelly, præscribit, « ut quoties cum oleo infirmorum viaticum ad ægrotum defertur, » antequam æger viaticum sumat, ungatur » a sacerdote. » Neque ab ista praxi alienus videtur Auctor dum 5 p. q. 65, a. 50, scribit quod « Per extremam-unctionem » præparatur homo ad digne sumendum » corpus Christi. »

Attamen hanc consuetudinem non fuisse generalem evincunt Sermo S. Cæsarii sexto sæculo, in Appendice operum S. Augustini n. 65, in quo legitur : « Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus et sanguinem Christi ille qui ægrotat accipiat, et inde corpusculum ungat. » Mss. Pontificalis Romani vetustissimum, asservatum Florenti® in conventu FF. Minorum Conventualium S. Crucis, teste patre Mabillon. in Itinere Italico p. 164; Capitularia Isaac I. ingonensis qui adfuit concilio Tullensi anno 859, in quo legitur : « In infirmitate positi, absque dilatione reconciliantur, et viaticum viviutes accipiant, » et benedictione sacrat® olei non careant. » Denique, omissis aliis, consuetudo ecclesiæ Roman® antiquissima, cujus initium non legitur, ideoque ex primis Patribus ortum habere creditur.

Et cum ista praxis sit nunc communis, serranda est, sic tamen quod ex justa causa possit sine piaculo contraria admitti. puta, si infirmus ob vomitum aut oppressionem subitam non possit communicare, et postea cesset periculum vomitus, aut recuperet usum sensuum, et perseveret infirmitas, prius inunctus, potest licite eucharistiam recipere. Quinimo quidam volunt id licere ex solo melioris dispositionis ad eucharistiam desiderio.

Cæterum hæc secunda pars conclusionis non sic est intelligenda, quasi expectari debeat ultima vitæ periodus, in qua infirmus sensibus destitutus jam agit animam* ut ungatur : perversa est et perniciosa hæc praxis quam immerito Ecclesia imponunt hæretici, quippe quæ a pluribus synodis provincialibus damnatur, maxime a Catechismo Romano 2 p. de Extrema-unctione n. 18, ubi dicit eos gravissime peccare qui illud tempus ægroti ungendi observare » solent, cum jam, omni spe salutis amis ea, vita et sensibus carere incipiat; con- » stat enim ad uberiores sacramenti gra- » tiam percipiendam, plurimum valere si » ægrotus, cum in eo adhuc integra mens » et ratio viget, fidemque et religiosam » animi voluntatem offerre poterit, sacro » oleo liniatur. » Sufficit ergo quod periculose infirmetur, seu, ut ait Auctor, quod egritudo nata sit inducere mortem, et de periculo timeatur.

Ex didis colliges 1°, hoc sacramentum collatum sano, aut non periculose aegrotanti, esse irritum ; quia cum sit institutum pro periculose decumbentibus, subjectum non est capax.

Colliges 2°, non esse conferendum eis qui sano corpore sunt in periculo mortis, ut capite plectendi, prælum aut periculosam navigationem ingressuri, mulier proxima partui; quia licet de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi.

Colliges 5°, e contra ungendos esse senes, qui, licet nulla speciali infirmitate detineantur, ipsa tamen decrepita senectute ad oculum deficiunt et creduntur proxime morituri; quia gravis senectus et virium deficientia morbus est. Item ungendi sunt veneno infecti, lethaliter vulnerati, etc. qui licet vi vel fraude ab extrinseco illata infirmentur, vere tamen sunt infirmi; item qui eubilo oppressi non petierunt, nec pe-

tere possunt sacramentum, si religionem catholicam sint professi ; quia inde præsumuntur illud desiderare, ut dictum est de sacramento Pœnitentiæ.

Dubium est de muliere in ipso actuali partu periculose laborante; quidam negant; quidam affirmant, quibus subscribo, quia videtur vera infirmitas, ex ipsa pariendi difficultate orta. Dicit Steyaertius in Belgii partibus, accedente consuetudine, rem esse tutam.

ibid. α. 5. et 4. — *Dico* 2°. Neque pueris ante usum rationis, neque perpetuo amentibus conferri debet hoc sacramentum ; quia est institutum contra reliquias peccatorum, sicut sacramentum pœnitentiæ, cujus est consummativum, est institutum contra peccata : sicut ergo pueri et perpetuo amentes, sunt incapaces sacramenti pœnitentiæ, quia nunquam peccaverunt, ita et extremæ-unctionis.

Dices Sunt capaces augmenti gratiæ : ergo et hujus sacramenti.

B. N. conseq. Sicut enim, quamvis sint capaces augmenti gratiæ, non tamen ideo sunt capaces sacramenti pœnitentiæ, quia non est institutum pro illis; ita eadem ratione non sunt capaces extremæ-unctionis, licet sint capaces augmenti gratiæ.

Inst. Potest erga illos verificari forma hæc extremæ-unctionis : *Indulgent*, etc. sicut verificatur forma baptismi erga illum in quo nec est nec fuit peccatum originale, ut in B. Virgine secundum piam sententiam; quia sicut significatio sacramentalis formæ baptismi ex institutione Christi, non est, *Te ablavo a peccali originali* sed, *Tibi confero sacramentum baptismi*, utalibi diximus; ita significatio sacramentalis formæ hujus sacramenti est, *Confero tibi sacramentum extremæ-unctionis*. Ergo sicut valet baptismus in casu assignato, ita et extrema-unctio.

It. Omisso ant. N. conseq. Disparitas est, quod baptismus non sit tantum institutus ad deletionem peccati originalis, sed etiam ut homo incorporaretur Christo et Ecclesiæ, sicut capax aliorum sacramentorum. At sacramentum extremæ-unctionis est institutum contra peccata actualia sicut sacramentum pœnitentiæ, cujus est complementum : unde qui nunquam peccaverunt actualiter, neutrius sunt capaces. Sicut e contra qui peccaverunt, quamvis

DE OBLIGATIONE SUSCIPIENDI , e t c .

nihil remaneat de peccatis, sunt utriusque capaces : nec argumenta a pari hic urgent, cum totum pendeat a voluntate Christi sacramenta instituentis.

Omissi anteced. quia potest negari. Non enim erga pueros et perpetuo amentes magis veriificaretur forma sacramentalis extremæ-unctionis , quam forma pœnitentiæ : utraque esset falsa, quia significaret conferri sacramentum, quod non esset sacramentum, cum subjectum esset incapax, non secus ac si mortuus aut jam baptizatus baptizaretur.

A *instes* juxta S. Thomam supra, q. 50, a. 10, hoc sacramentum conferri contra debilitatem ex peccato actuali vel originali : /i. S. Doctorem hic a. 4, ad 5, sese explicare ; cum enim idem argumentum sibi opposuisset, respondet quod non detur contra reliquias peccati originalis, nisi secundum quod sunt per actualia peccata confortatæ.

Ex his colliges 1°, probabilius loquendo, non esse conferendum hoc sacramentum his qui, licet potuerint peccare nunquam tamen peccaverunt, si casus sil moraliter possibilis; neque B. Virginem hoc sacramentum suscepisse, neque illius fuisse capacem, quippe quæ nunquam nequidem venialiter peccavit.

Colliges 2°, e contra conferendum esse amentibus qui aliquando habuerunt usum rationis, si ex professione Christiana præsumi possit quod illud voluissent si advertissent, sicut dictum est de subito oppressis; quia jure præsumuntur peccasse. Neque obstat quod Auctor hic a. 5 et 4, requirat ad hoc sacramentum, motum liberi arbitrii , imo devotionem actualem; vel enim intelligit de dispositione convenienti et non necessaria, vel de motu liberi arbitrii el actuali devotione quæ sit aut fuit, nec est revocata, quo sensu dicitur actualis; siquidem doceat&p. q. 79, a. 8, quod, qui est voluntarie distractus in susceptione eucharistiæ, possit consequi augmentum gratiæ; etq. 80, a. 9, dicat, illis amentibus conferendam esse eucharistiam qui prius, dum erant sui compotes, devotionem ad illam habuerunt.

Colliges 5°, pueros qui utuntur ratione, esse hujus sacramenti capaces, etiam antequam admittantur ad communionem ; usus tamen in pluribus locis obtinuit ut ipsis

denegetur. Qua ratione? Non satis apparet ; cum enim admittantur *d sacramentum pœnitentiæ, cur non ad sacram. ut...n extremæ-unctionis, quod est pœnitentiæ completivum, el quod ipsis prodesse potest? Aliunde non requiritur tanta difficultas ad hoc sacramentum , sicut ad sacramentum eucharistia. Forte timent parentes ne si sui liberi ungantur, jura fuferalia majorennium solvere cogantur. \i hæc ratio levis esi; et aliunde eam urgere non deberent pastores , cum majorennies fiant non excasu fortuito, sed ex jure communi.

Colliges denique *ex didis* in toto articulo, subjectum extremæ-unctionis esse hominem baptizatum periculose agrolantem, qui habeat aut habuit usum rationis d aliquando peccavit actualiter. De baptismo nihil diximus, sed supposuimus; quia sine baptismo nemo est capax aliorum sacramentorum , cum sit janua ad illa , ut alibi dictum est : neque Ecclesia unquam extremam-unctionem non baptizatis etiam catechumenis ferventissimis concessit.

ARTICULUS VII.

De obligatione suscipiendi et administrandi extremam-unctionem ; necnon de ejus iteratione ac de dispositione ad illam, per quasi iunculas.

Petes 1° utrum hoc sacramentum sil necessarium ad salutem?

A. 1°. Non est vi suæ institutionis necessarium necessitate medii ad salutem. Est communis et certa ; tum quia supponit gratiam el amicitiam Dei per pœnitentiam, cujus est complementum; tum quia gratia confortans animum ægroti potest aliunde haberi.

A. 2°. Neque videtur necessarium necessitate præcepti divini vel humani, per se directe obligantis. Est communior cum Auctore 5 p. q. 65 , a. 4 o, ubi dicit hoc sacramentum non esse necessarium , sed utile lanium.

Patio est, quia nullum assignari potest præceptum stricte per se obligans ad susceptionem hujus sacramenti, sive in S. Scriptura, sive in traditione , sive in decidis conciliorum aut summorum pontificum. Non debet autemas-eri præceptum sine gravi et aperto fundamento Ergo. *Maj. patebit ex sol. obj.* Lude

Obi. præceptum hoc reperiri 1° in S.

Scriptura, in his Jacobi verbi.' : *Inducat presbyteros Ecclesiae*, -2° n concilio Trid. sess. 14, cap Subi ait : « Nulla ratione audiendi svinl qui... docent hanc » unctionem vel figmentum esse humanum ■ vel rituma Patribus acceptum, necnandatum Dfei, nec promissionem grati® habentem; » 5° in concilio Cabilonensi anno SIS, can. 48, ubi legitur : « Secundum B. Apostoli Jacobi documentum, « cui etiam documenta Patrum consentiunt, infirmi oleo quod ab episcopis henedicitur, a presbyteris ungi debent; » 4° in concilio Coloniensi anno 1.558, dicente : « Illex sacra unctio impendatur » cum expositione mandati Apostoli. » Ergo.

B. ex his omnibus erui non posse præceptum stricte et perse obligans quemlibet fidelem periculose decumbentem ad susceptionem hujus sacramenti. In primis h® voces, *inducat, debent*, non important necessario præceptum rigorosum; his enim et similibus vocibus sæpe utimur in iis quæ non sunt stricte praecepta, ut cum dicimus Fidelis audiat sæpe sacrum, frequenter adsit divinis officiis, frequenter confiteatur; vel Fideles debent frequenter confiteri. sæpe audite missam, frequenter adesse divinis officiis; et tamen de his non est præceptum stricte obligans Insuper *dato* his vocibus, sicut et ista, *mandatum*, importari strictum præceptum, intelligi debent de præcepto, vel quoad ipsam institutionem sacramenti, quod est mandatum et præceptum ut existeret, vel respective ad ministros, quibus præceptum est illud" conferre et tali modo conferre fidelibus petentibus. Responsionis nostr® veritas constat 1° ex Imiocentio 1 ad Decentium, ubi expendens verba Jacobi, dicit : *Fideles mgroti sancio oleo perungi possunt; et: Eo omnibus Christianis uti licet*; quibus verbis nullum innuitur præceptum 2° ExTridenlinosess. 14, cap. 1, in quo ait hoc sacramentum fuisse per Jacobum Apostolum *fidelibus commendatum et promulgatum*, ubi nihil de præcepto. Et cap. 5 addit . Nec vero tanti sacramenti » contemptus absque ingenti scelere et ipsius Spiritus sancti injuria esse posset. » Quibus verbis damnantur qui contemnunt non qui non suscipiunt hoc sacramentum. 5° Quia Ecclesia cap. *Quod in te*, de Pæ-

nil. el Remiss, tempore interdicti denegat extremam-unctionem graviter infirmis, licet concedat eucharistiam et pœiritentiam; mm denegaret autem si exset præcepti maxime divini.

Si reponas cum Tournely, effectum hujus sacramenti, scilicet gratiam confortantem, in hac extrema luela esse maxime necessarian : II. 1° hoc argumento probari hoc sacramentum esse necessarium necersilale medii, quod negat objiciens; 2° H. hunc effectum posse absolute aliunde obtineri. .

Dixi, *per se directe obligantis*. Omnes enim conveniunt quod per accidens, ratione scilicet singularis periculi, contemptus aut scandali, quilibet teneatur hoc sacramentum suscipere; quia scandalum et rerum divinarum contemptus stricte prohibentur, et quilibet saluti su® providere tenetur per media qu® hic et nunc reputantur absolute necessaria : unde si infirmus tentationibus solito gravioribus concuteretur, quas vix aut ne vix posset superare, ad illud teneretur : item oblatus non posset sine causa absolute recusare ratione scandali et præsumpti contemptus, etsi forte non esset. Confer de Confirmat, art. 8, l. 2.

Cæterum hæc dicta sint speculative disputando : quantum ad praxim, cum soleant urgere tentationes in hoc ultimo agone, ad ipias superandas hoc sacramentum est institutum, magnam salutis suæ incuriam et de se præsumptionem ostenderet qui illud negligeret aut recusaret.

Petes 2° utrum pastor teneatur hoc sacramentum suis parochianis administrare, cum evidenti vit® suæ periculo, ut contingit tempore pestis aut alterius morbi contagiosi?

Suppono, ante responsionem, parochum extra casum evidenter periculi vit®, etsi aliquod leve et remotum subsit, teneri ex justitia hoc sacramentum suis parochianis ministrare; quia officium pastoris est pascere oves, quod fit maxime per administrationem sacramentorum : hoc ergo fungi tenetur pastor etiam cum aliquo suo incommodo et periculo. Quantum vero ad alios sacerdotes, tenentur tantum deficiente pastore, ex charitate, quæ, licet communitor non obliget sub mortali, si tamen esset casus in quo hoc sacramentum judi-

caretur necessarium saluti moribundi, de quo modo, obligaret sub mortali. His suppositis ad petitionem

/Ladhibita quorundam distinctione quæ i,ollis probatur. Vel infirmus supponitur accepisse absolutionem certam, vel dubiam tantum, quatenus scilicet fuit absolutus sensibus privatus sine confessione formali et explicita, et quibusdam tantum signis, puta, quia est catholicus, etc. et eodem statu durante non potest aliter absolvi, de cuius absolutionis validitate dubitant plures et graves theologi. Itaque

Si primum, communior sententia est, ipsum non teneri; quia tunc istud sacramentum non est absolutæ necessitatis, sed majoris tantum utilitatis, quam non tenetur pastor procurare suo parochiano cum evidenti vitæ suæ periculo. *Confirmatur.* Ipsemet parochianus non tenetur cum evidenti vitæ suæ periculo suscipere sacramentum vivorum aliunde præcepta, ut sacramentum eucharistiæ, quando creduntur tantum utilia. Ergo nec tenetur pastor eodem suo periculo illis conferre; cur enim magis teneretur pastor conferre quam parochianus suscipere? Neque id rationabiliter exigeret parochianus.

Si secundum, videtur teneri; quia tunc periclitatur salus parochiani; forte enim attritus, per hoc sacramentum salvabitur, sine quo damnabitur: obligatur autem pastor ponere animam pro salute æterna periclitante suæ ovis.

Petes 5° utrum hoc sacramentum sit iterabile?

Non posse iterari opinati sunt sæculo duodecimo Goffridus abbas Vindocinensis, et Ivo Carnotensis, quos impugnarunt Petrus Cluniacensis, Magister sententiarum et Hugo Victorius. Quidam consueverunt non posse eundem bis ungi in anno: sic refert Petrus Cantor, in Summa cap. 132, de Clarevallensibus.

Ibid. q. 55. a. i. 0. — *B.* 1° verbis Tridentini «es? 14, cap. 5: « Quod si infirmus post susceptam hanc unctionem convalescerit, iterum sacramenti hujus subiduo juvari poterunt » — Ibid. — Ratio-

nem profert Auctor: tum quia hoc sacramentum non habet effectum perpetuum, sicut ea quæ imprimunt characterem; tum quia ordinatur, ut curatio et medicina ad sanandum: medicina autem sanativa toties iterari debet quoties infirmitas iteratur.

B. 2°. Quidquid sit de consuetudine quæ dicitur olim apud aliquos invaluisse, pluries iterandi unctiones in eodem infirmo tatis statu, de qua Menardus in lib. Sacramentorum S. Gregorii et Martene lib. I de Antiquis Ecclesiæ Ritibus; et hac data, fuerintne omnes illæ unctiones sacramentales, an cæremoniales tantum, excepta una? — Sic q. 55. a. 2. 0. — Certum est nunc non licere hoc sacramentum iterare eadem infirmitate, seu potius ejusdem infirmitatis statu ac periculo durante. Id constat 1° ex Tridentino citato, quod statuit posse iterari, si infirmus convalescerit: ergo iterari non potest, si non convalescerit; exceptio enim firmat regulam. 2° Ex universali Ecclesiæ praxi. 5° Quia durante eodem infirmitatis statu et periculo, sufficit semel collatum ad curationem spiritualem.

Ibid. — Dixi, *durante eodem infirmitatis statui et periculo*; quia si unctus in periculo illud evaserit; et postea, quamvis ab eadem infirmitate non plene convalescerit, in illud reincidat, ut contingit in morbis diuturnis, V. g. hectica, hydropisi et hujusmodi, potest iterum ungi; quia licet non sit alia infirmitas simpliciter, est tamen alius status infirmitatis: et ita est praxis communis.

Petes 4° quæ dispositio requiratur ad hujus sacramenti susceptionem?

B. præmitti debere confessionem, si infirmus sit conscius peccati mortalis; quia, ut sæpe dixi, est complementum poenitentis, sacramentum vivorum et curatio spiritualis, ideoque supponit vitam animæ. Quod si infirmus non possit præmittere confessionem, debet in quantum potest elicere actum contritionis.

Quantum ad cæremonias et ritum administrandi hoc sacramentum. unusquisque consulat rituale suæ Ecclesiæ. Et baste de sacramento extremæ-unctionis.

TRACTATUS

DE SACRAMENTO ORDINIS

Div. Th.Supp. a. Q. 54 ad 41.

SUMMA DOCTRINE CATHOLICE DE ORDINE.

EX CONCILIIS FLORENTINO ET TRIDENTINO.

Decretum concilii Florentini pro instructione Armenorum. Sub. Eug. IV, an. 1459. — Ex S. Th. Opusc. 5.

«Sextum sacramentorum est ordinis, »
cujus materia est illud per cuius tradi-
tionem confertur ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino, et
patens cum pane porrectionem; diaconatus vero per libri Evangeliorum dationem; subdiaconatus vero per calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem; et similiter de aliis per rerum ad ministeria sua pertinentium assignationem Forma sacerdotii talis est- *Iccipepotestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro vicis et mortuis, in nomine Patris, el Filii, et Spiritus sancii.* Et sic de aliorum ordinum formis , prout in pontificali Romano late continetur. Ordinarius minister hujus sacramenti est episcopus; effectus, augmentum gratiae, ut quis sit idoneus minister. »

Canones concilii Tridentini de ordine.

— Scsi. 25.15 Julii 1565, sub Pio IV.
— « Si quis dixerit non esse in novo Testamento sacerdotium visibile et exter-
num; vel non esse potestatem aliquam
consecrandi et offerendi verum corpus et sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi, sed officium tantum et
nidum ministerium prædicandi Evangelium; veleos qui non predicant, prorsus non esse sacerdotes : anathema sit.

II. « Si quis dixerit prater sacerdotium
non «sae in Ecclesia catholica alios ordi-

nes, et majores, et minores, pei quos
velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur : anathema sit.

III. » Si quis dixerit ordinem, sive sacram ordinationem non esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino institutum; vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris re- rum ecclesiasticarum imperitis; aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei et sacramentorum ; anathema sit.

IV.» iji quis dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum, ac proinde frustra episcopos dicere : *accipe Spiritum sanctum*; aut per eam non imprimi characterem; vel eum qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri posse : anathema sil.

V. » Si quis dixerit sacram unctionem qua E'xlesia in sancta ordinatione utitur, non tantum non requiri, sed contemnendam et perniciosam esse ; similiter et alias ordinis cæremonias : anathema sit.

VI. » Si quis dixerit in Ecclesia catholica non esse hierarchiam, divina ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris : anathema sit.

VII. » Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores., vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi; vel eam quam quam habent, illis esse cum presbyteris communem ; vel ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis saecularis consensu, aut vocatione, irritos esse; aut eos qui nec ab ecclesiastica et canonica potestate rite ordinali, nec missi sunt sed aliunde veniunt legitimos esse verbi el sacramentorum ministros : anathema sit.

VIII. » Si quis dixerit episcopos qui

UTRUM ORDO SEU ORDINATIO SIT SACRAMENTUM 2

auctoritate Romam pontificis assumuntur, non esse legitimos et veros episcopos, sed figmentum humanum : anathema sit. »

Hucusque egimus de sacramentis quibus homo pei iicilur quoad propriam personam, restat agendum de his quibus perlinior in ordine ad communitatem, quæ sunt ordo et matrimonium.

DISSERTATIO I.

DE EXISTENTIA SACRAMENTI ORDINIS
ET DE NUMERO ORDINUM.

D. Th. Q. 54 et 57.

Supp. q. 54. a. 2. ad 4. — Hoc nomen *ordo* generaliter sumptum . significat habitudinem, seu relationem prioris et posterioris, vel superioris et inferioris inter plura. Sumitur etiam pro ipso gradu seu statu in quo fundatur ista relatio : quo sensu dicimus ordinem seu statum nobilem, plebeïum, senatorium, religiosum, «l maxime propter eminentiam ordinem clericalem, in quo sunt varii ordinationis gradus, alii aliis superiores, ordinari ad celebrandum eucharistiæ sacramentum, et dicitur hiérarchie ecclesiastica. Translato autem nomine effectus ad causam, ordo dicitur ipsa actio qua conferuntur isti diversi gradus ordinis clericali» . unde melius dicitur ordinatio quam ordo.

Dari in Ecclesia ordinem clericalem ad lacra ministeria, nec illis obeundis parem esse quemque de plebe ex sola communitatis depulatione, probavimus contra novatores, <le Sacramentis in genere dissert, b, art. 2, conci. 2, et de Eucharistia dissert. 7, a. 1 ; videat lector.

Hæc vox *clerus* Græca est, et significat Latine sortem seu hæreditatem Christi, quæ licet toti Ecclesiæ competat, speciali tamen titulo tribuitur ministris Ecclesiæ, quia specialiter vocati sunt in sortem et hæreditatem Christi, seu Christus est ip- »s specialiter sory et hærcditas.

Quæstio est modo de ipsa ordinatione quæ a Græcis dicitur *chiroulonia*, id est, manuum impositio, seu extensio, ab illius ritu; ac l. utrum sit sacramentum; 2° quot sAut ordines, 5° utrum omnes ordines sint sacramenta ; 4° quid de tonsura

ARTICULUS I.

Utrum ordo seu ordinatio sit sacramentum, /ituin9

Definitur ordo seu ordinatio a MagRtro sent lib. 4, d. 24 : *Signaculum gnodcam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato*: quam definitionem approbat Auctor hic a. 2. *Signaculum*, id est, signum exterius, est genus; cælcra particulæ, differentia. Ab aliis definitur etiam bene *Sacramentum norm legis, quo (raditur spiritualis potestas el confertur gratia ad debile obeunda munia ecclasiastica.*

ibid. a. 1. — *Dico.* Ordo seu ordinatio qua in Ecclesia inaugurantur sacri ministri, est verum et proprie dictum novæ legis sacramentum.

Est contra hæreticos hodiernos, qui, licet fateantur opus esse delegatione ad sacramunia obeunda, ne omnia sint perturbata et confusa, volunt tamen hanc delegationem posse fieri per communitatem, vel alios ministros absque sacramento, ita ut. delegatione revocata, minister redeat ad statum laicalem ; perinde ac. si nunquam sacro ministerio functus fuisset.

Contra quos sic definit Trident, sess. 25, can. 5 : « Si quis dixerit ordinem sive » sacram ordinationem non esse vere et » proprie sacramentum, a Christo Domino » institutum : anathema sit. »

Prob. insuper conclusio. 1° argumento fundato in S. Scripturis. Illud est vere et proprie sacramentum, quod est *signum sensibile permanente)* a Christo institutum gratice sanctificantis; hæc namque est definitio sacramenti : atqui talis est ordinatio : ergo. *Prob. min.i0 Est signum sensibile*; notum est enim conferri modo, et ab initio fuisse collalam aliquo signo exteriori, sive exhibitione instrumentorum, sive impositione manuum, ut habetur Act. 6 et 1 Timoth. 4. 2° *Esi signum a Deo institui um* : Christus instituit Apostolos cælerosque ministros, Act. 22. 1 Cor. 12. Galat. 2; dedit Apostolis potestatem consecrandi, remittendi peccata, sacra mysteria dispensandi et regendi Ecclesiam, atque alios ministros instituendi, Ioan. 2, Maith. 2S, 1 Cor. 11 et 12. In s per solus Deus potest instituere signi collativa graliæ. 5° *Esi permanenter tns*

DISSERT. I. ART. I.

titutum patet ex imperturbato usu Ecclesiae ab Apostolis usque ad nos. Insuper nunquam stabit Ecclesia sine ministris, stabit autem Ecclesia usque in finem saeculorum. Denique ordinantur ministri ad confectionem eucharistiae quae nunquam deficiet in Ecclesia. 4° Et praecipue *esi signum gratiae*; constat ex 1 Timoth. 4: *Noli*, inquit Apostolus, *negligere gratiam quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii*; et 2 ad eundem 1: *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei quae in te est per impositionem manuum mearum*. Ergo. Quid his respondeant haeretici diluamus in sol. obj.

Prob. 2° ex SS. Patribus. Greg. Nazianzenus Orat. in Baptisma Christi: « Eadem, » inquit, verbi potestas etiam sacerdotem augustum et honorandum facit novitate benedictionis a communitate vulgi separatum. » Addit eundem sacerdotem, quamvis exterius non immutatum, « quoddam tamen, invisibili vi et inaspectabili » gratia, interiorum animum gerere in » meliorem reformatum. »

S. Aug. I. 2 contra Parmenian. c. 15, probat contra Donatistas, amitti non posse ordinem, sicut nec baptismum: « Utrumque enim, inquit, sacramentum est, et » quadam consecratione utrumque homini » datur illud cum baptizatur, istud cum » ordinatur: ideoque in catholica ecclesia » que non licet iterari... Ipsi explicent » quomodo sacramentum baptismi non » possit amitti, et sacramentum ordinati » possit amitti... Si enim utrumque sacramentum est, quod nemo dubitat, cur » illud non amittetur, et illud amittetur? » Quibus verbis, *ut patet*, S. Doctor non solum asserit ordinem esse sacramentum, sicut baptismum et utrumque permanere, sed et de hoc neminem dubitare, quod palmare est contra haereticos.

Item argumentum urget S. Hieronymus contra Luciferianos. Legendi sunt insuper S. Chrysost. l. 5 de Sacerdotio; item in Epist. 1 ad Timotheum. et alibi; S. Cyrillus Alexand. l. 42 in Joannem. Tertullianus l. de Praescriptione. c. 40; S. Cypr. Epist. 55 et 66; S. Leo Epist. 11, alias SI ad Dioscorum; S. Gregorius Mag. l. 4 in l. Reg. c. 5 et alii. quorum omnium textus referre longum foret.

Prob. 5° ex concilio Chalcedonense anno 451, can. 2, jubet deponi episcopos « qui propter pecunias ordinationem fecerint, si non venalem gratiam » in venditionem adduxerint. » Idem tradunt synodi Romana, Ticina, Rhemensis et Moguntina sub Leone IX, circa medium undecimi saeculi. Idem Braccarensis 111, anno 1572. Adde Florent, decreto Unionis et Tridentini de quo supra.

Prob. ex consensu utriusque Ecclesiae: Graecae et Latinae quod ordinem in numero sacramentorum recenset, ut probavimus dum de Sacramentis in genere, dissert. 7, a. 1

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Impositio manuum, de qua Apostolus in utraque ad Timotheum. quae est fundamentum praecipuum nostrae conclusionis, non erat ad conferendum gratiam sanctificantem, sed gratiam gratis datam tantum: ergo inde probari non potest ordinem esse sacramentum. *Prob. ant.* 1° Quia Apostolus non utitur verbo *charis*, sed *charisma*, quod significat tantum gratiam gratis datam, *ut patet* ex 1 Cor. 12. 2° Quia dicit datam esse hanc gratiam Timotheo *per prophetiam*, quae perlinet ad gratias gratis datas. 5° Quia de gratia gratis data intelligunt S. Hieronymus in cap. 41 ad Timotheum. et S. Chrys. Horn. 15 in eundem locum. Ergo. ■

II. N. ant. Ad primam probationem in primis falsum est *charisma* significare solum gratiam gratis datam, sed significat quamcumque gratiam, sicut *charis*. Sic docent dictionaria Graeco-Latina; inter illa S. Ambrosius Calepinus: « *Charis*, inquit, Latine *gratia*... a quo *charisma* » in eadem significatione. Item *gratia* interdum idem est quod beneficium... in » de dictum quod gratis nobis detur, *charisma*. » Hoc eodem verbo usus est Apostolus ad significandam gratiam sanctificantem citato cap. 12 1 Cor. ubi recensitis variis gratiis gratis datis, concludit dicens: *Aemulamini autem charismata meliora*: ubi verbo *charismata* significari gratiam significantem indubium est, cum non sit verisimile Apostolum nos hortari ad aemulationem signorum, et non potius sanctitatis. Similiter Roro. 5. agens de gratia sanctificante, illam exprimit ver-

bo *charisma*, dicens -Sed *non sicut delictum, Ha cl donum*, Græce, *charisma*. Denique hoc verbum intellexisse in lucis a nobis citatis, de gratia sanctificante, evidens est. Etenim post hæc verba : *Admoneo te ut resuscites yratium Dei qua- est in leper impositionem manuum mearum*, immediate subjungit: *Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis et sobrietatis*; certum est autem spiritum dilectionis et sobrietatis esse gratiam sanctificantem. Unde S. Chrysost. Hom. 1 in 2 Epist. ad Timoth. expendens hæc verba : *Admoneo te ut resuscites gratiam Dei* : « Hoc est, » inquit, gratiam Spiritus quam accepisti » ad Ecclesiæ institutionem vel ad omne * religionis obsequium; quippe in nobis » est hanc vel extinguere vel excitare. » Deinde probat gratiam quæ in nobis extinguitur, esse gratiam adoptionis et charitatis, juxta illud 1 Thessal. 5 : *Spiritum nolite extinguere*.

Ad secundam probationem. Etsi daremus Timotheum donum prophetiæ in sua ordinatione accepisse, inde non sequitur quod non simul acceperit donum gratis sanctificantis seu *dilectionis et sobrietatis*, ut exprimit ibidem Apostolus; sed verisimilius est, juxta celebriores interpretes, Apostolum per *prophetiam* intellexisse revelationem sibi factam de ordinando Timotheo, conformiter ad id quod dixerat 1 ad eundem 1 : *Hoc preceptum commendo tibi, fili Timothee, secundum præcedentes in te prophetias*.

Ad tertiam. SS. Ilicron. et Chrysost. interpretando hæc loca de gratiis gratis datis, non excludunt gratiam sanctificantem; hæc enim ..mnia simul conferebantur in ordinatione ad institutionem Ecclesiæ : gratias autem gratis datas exprimunt, quia sunt notiores; sed et alibi explicant etiam gratiam sanctificantem, ut modo vidimus de S. Chrysost.

Obj. 2°. Impositio illa manuum de qua Apostolus, erat cæremonia communis, quam ipse alii Apostoli adhibebant, dum curabant infirmos, aut pro aliquo orabant. Ergo.

. *Jt.* Apostolos equidem manuum impositionem adhibuisse dum curabant infirmos aut aliquem Deo commendabant; at alia et singularis fuit quæ in ordinatione minis

trorum fiebat. Ium quia ad hanc sequebatur gratia, ut dictum est - imo quia Apostolus 1 Timoth. 5, dicit *Manus nemini cito imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*. Certum est autem quod imponere manum ad curandos infirmos, aut ad orandum pro aliquo, quisquis sit, non sit communicare ejus peccatis, sicut communicaret qui ordinaret indignum; et ideo monet Apostolus ne id fiat sine maturo examine.

Inst. Ordinatio apud nos fit per episcopos; ordinatio autem Timothei facta fuit per presbyteros, *per impositionem manuum presbyterii*, inquit Apostolus. Ergo.

Jt. Al. min. Per presbyterium enim non intelligitur presbyter, sed coetus sacerdotum : dicitur igitur Timotheus ordinatus *per impositionem manuum presbyterii*, quia plures sacerdotes imposuerunt ei manus : unde ipse Apostolus in altera Epistola ad eundem Timotheum, dicit, *per impositionem manuum mearum*; et S. Chrys. Horn, 1 in 1 Epist. ad Timoth. exponens dicta verba, *per impositionem manuum presbyterii*, dicit: « Non de » presbyteris hoc ait, sed de episcopis; » non enim presbyteri episcopum ordinant » verant. »

Obj. 5°. Christus Apostolos ordinavit sine manuum impositione. Ergo.

Al. 1° ant. esse incertum, -non enim omnia quæ Christus fecit scripta sunt. 2° *Dato ant. N. conseq* Habebat enim Christus potestatem excellentiæ, quæ non erat alligata signis exterioribus, sicut potestas Ecclesiæ.

Obj. 4°. Juxta S. Scripturam et Tertulbanum omnes christiani sunt sacerdotes*. Solutionem hujus argumenti require, quantum ad S. Scripturam, de ssf-t 5 de Sacramentis in genere art. 2; quantum ad Tertullianum; dissert. 7 de Eucharistia art. i.

obj. 3°. Sacramenta ordinantur per se ad sanctificationem suscipientium atqui ordo non ordinatur per se ad sanctificationem suscipientium, sed potius aliorum Ergo.

D. maj. Sacramenta ordinantur per se primo semper ad sanctificationem suscipientium. Al. per se primo, vel per se secundo, C Hoc autem sacramentum ordinatur per se primo ad vlnain administrationem sacramentorum, quæ esse DM potest sine g alia sanctificante.

ARTICULUS II.
Quoi *sint ordines*?

Suppono ut *id* est certum, plures esse ordines: sic enim definit Trid. sess. 25, can. 2: « Si quis dixerit, præter sacerdotium, » non esse in Ecclesia catholica alios ordines, et majores, et minores, per quos » voluti gradus quosdam in sacerdotium » tendatur: anathema sit. »

Suppl. q. 57. n. 1. — Congmentiæ sunt: 1° propter Dei sapientiam commendandam, quæ in distinctione rerum ordinata maxime relucet tam in naturalibus quam spiritualibus. 2° Ad subveniendum humanæ infirmitati, quia per unum non poterant omnia quæ ad divina pertinebant exequi, sine magno gravamine. 5° Ut via proficiendi hominibus amplior detur, dum plures in diversis officiis distribuuntur, ut omnes sint Dei cooperatores, quo nihil est divinius.

Ibid. α. 2. o. — *Dico*. Sunt septem ordines, presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, acolythatus, exorcistatus, lectoratus et ostiariatus.

Prob. 1° ex conciliis. Concilium Carthaginense IV, 214 episcoporum anno 598, a canone 5 ad 9, refert septem ordines assignatos et ritum quo ab episcopo conferuntur. Concilium Aquisgranense anno 816, l. 1 de Instit. cleric, omnes septem recenset. Trid. sess. 25, cap. 2, postquam dixit de sacerdotibus et diaconis apertam mentionem fieri in sacris Litteris, addit: « Ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, subdiaconi scilicet, acolythi, exorcistæ, lectoris et ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur. »

Prob. 2° ex summis pontificibus. Cornelius papa, Epist. ad Fabianum Antiochenum scripta anno 252, apud Eusebium l. 6, cap. 45, alias 55, describens clericos qui erant Romæ initio schismatis Novatiani, sic numerat: « Presbyteri quatuor et quadraginta, diaconi septem, totidem subdiaconi, acolythi quadraginta duo, » et exorcistæ cum lectoribus et ostiariis duo et quinquaginta. » Cains item Romanus pontifex, t. pontificali edito ex vetustissimis codicibus ab Anastasio Bibliothecario, prohibet ne aliquis sit episcopus, nisi prius fuerit ostiarius, lector, exorcista, sequens

« (acolythus), subdiaconus, diaconus, » presbyter. »

Quantum ad SS. Patres modo unum, modo alterum memorant, secundum quod exigat occasio. Omnes septem recensent et explicant Isidorus Hispal, sub initium septimi sæculi l. 7 Originum c. 12 et 62 de Divinis offic. Alcuinus sequenti sæculo de Divinis offic. Rabanus sæculo nono, l. 1 de instit. Cleric, c. 4; Hugo Viet, sæculo undecimo Erudit. Theologicæ 52, et l. 2 de Sacram, p. 5, c. 5; S. Thomas Suppl. q. 57, a. 2; S. Bonavent. et alii tam veteres quam recentiores scholastici.

ibid. — *Suadetur ratio congrua*. Ratio enim a priori est voluntas Christi. Distinctio ordinum est accipienda secundum relationem ad eucharistiam; quia potestas ordinis, aut est ad consecrationem ipsius eucharistiæ, aut ad aliquod ministerium ordinatum ad illam. Si primo modo, est ordo sacerdotum. Si secundo modo, vel ministerium est in ordine ad ipsum sacramentum, vel in ordine ad suscipientes. Si sit in ordine ad ipsum sacramentum, est triplex: primum est quo minister cooperatur sacerdoti ut ipso sacramento, vel dispensando illud, vel tradendo materiam proximam ad illud; et hoc pertinet ad diaconum. Secundum est ministerium ordinatum ad præparandam materiam sacramenti in vasis sacris; et hoc est subdiaconorum. Tertium est ministerium ad præparandam materiam in vasis non sacris eamque offerendani diacono; et hoc est acolythorum. Si vero sit in ordine ad præparationem suscipientium, non potest esse nisi super immundos. Triplex autem est genus immundorum: quidam enim sunt omnino infideles, credere nolentes, et hi totaliter a visione divinorum et cunctu fidelium arcendi sunt; et hoc pertinet ad ostiarios: quidam sunt volentes credere, sed nondum instructi, scilicet catechumeni et ad eorum instructionem ordinatur lectoratus: quidam tandem sunt fideles et instructi, sed impedimentum habentes ex demonis potestate, scilicet energumeni; et ad hoc ministerium est ordinatus exorcistarum. Sicque patet ratio et numeri et gradus ordinum.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. In plurimis antiquis innumeris

tb recensentur inter clericos psalmists , l
sen cantores et laoorantes , seu fossarii,
inhumandis corporibus destinati. Item
plures tenent tonsuram et episcopatum esse
ordines. E contra Anacletus Epist. 5, scri-
bit institutos tantum esse a Deo duos or-
dines, scilicet episcoporum et sacerdotum:
« Et amplius, inquit, quam isti duo, nec
» nobis a Deo collati sunt, nec Apostoli
» docuerunt. » Ergo.

A. *ad primum*, cantores et fossarios
quandoque numerari inter clericos , non
ratione ordinis , sed officii ecclesiastici .
unde concilium Carthag. IV citatum, can.
10, de psalmista seu cantore dicit, « quod
» possit absque scientia episcopi sola jus-
» sione presbyteri, officium suscipere can-
« tandi. » Idem dicit Isid. I. 2 de Officiis
c. 12. Deinde cum cantor nihil addat offi-
cio lectoris quam aliquam vocis modula-
tionem, non erat necessarius ordo canto-
ris distinctus ab ordine lectoris. Fossariis
pariter nudum officium sine ordine com-
petere probat Baronius ex Epiphani. ad
annum Christi 54 et 44. *z/d secundum*,
dicemus infra. *Ad tertium*. *Dato* quod
hec epistola sit Anacleti, quod hodie com-
munius negatur, ejus textus refertur trun-
catus. Non enim dixit simpliciter *duo or-
dines*, sed *duo ordines sacerdotum*, et
prius dixerat *ordinem sacerdotum esse
bipartitum*, scilicet in ordinem episco-
porum et presbyterorum ; agebat enim
contra quosdam qui primates et patriar-
chas in alliori ordine collocabant quam
episcopos. Cæterum Anacletum plures ag-
novisse ordines quam episcopatum et pres-
byteratum, constat tum ex ejus vita in
qua legitur ordinasse diaconos, tum ex
ejus prima epistola in qua meminit diaco-
norum et subdiaconorum.

Obj. 2°. Græci numerant tantum qua-
tuor ordines, nimpe presbyteratum , dia-
conatum , subdiaconatum et lectoratum.
Ergo. *Prob. ant.* 1° ex eucologio Graeco-
rum apud Goarium, in quo post ordina-
tionem lectorum et cantorum , sequitur
ritus ordinationis subdiaconi. 2° Consti-
tutiones apostolicæ l. 8, c. 16 et sequenti-
bus, canones apostolici, liturgia S. Marci,
concilium Sardicense can. 10, synodus
octava quæ Photium exauctoravit, quatuor
tantum ordines recensent. 5° Clericos a
urddu lectoratus ad subdiaconatuin ascen-

dere, scribunt auctores Graeci, S. Joannes
Damascenus initio Decalogi contra Mani-
chæos , Nicetas in vita S. Imatii Coo«tan-
tinop Simeon Thessalonicensis in Dialogo
de sacramento ordinis. Ergo.

Propter hæc argumenta ex Morino Goa-
rio et Martenio collecta , censent quidam
recentiores, revera apud Græcos non exis-
tere acolythatum, exorcistatum et ostiaria-
tum : at dissentiunt alii, cum quibus

/i. N. ant. Pluribus enim testimoniis
constat alios ordines minores præter lec-
toratum extitisse in ecclesia Orientali. Ie
S. Ignatius Epist. ad Antiochenos « Salii
» to, inquit, sanctum presbyterium . -a-
» luto sacros diaconos, saluto subdiaco-
» nos, lectores, cantores, ostiarios, labo-
» rantes, exorcistas, confessores. » 2° S.
Dionysius de Ecclesiastica Hierarchia cap.
5, præter lectores enumerat alios, ¶ Quo-
» rum nonnulli foribus templi assistunt.
» cæteri autem aliud quidpiam quod -it
» sui ordinis agunt. » Et quamvis hæc duo
a quibusdam reputentur apocrypha, faten-
tur tamen omnes esse primæ antiquitatis,
quod nobis nunc sufficient. 5° Synodus
Laodicena circa annum 521 , can. 24
π Quoniam, inquit, non oportet clericos
» servientes, a presbyteris usque ad dia-
» conos et deinceps ordinis ecclesiastici
» omnes usque ad ministros, aut lectores.
» aut psalmistas, aut exorcistas, aut ostia-
» rios, aut etiam eos qui in proposito con-
» tinentiæ sunt, tabernas intrare. - 4. S.
Epiphanius in Expositione fidei post h®-
resim 80, post lectores numerat exorcistas,
copiatos, id est, fossarios et janitores;
Simeon Thessalonicensis apud Goarium ,
ante inaugurationem lectoris, numerat
ceroferarios seu acolythos, et conqueritur
quod eorum ordinatio negligatur ; cum .
inquit, sit scripta in antiquis ritualibus et
paulo ante in usu erat in ecclesia Thessa-
lonicensi ; Gabriel Philadelphiensis apud
Morinum p. 2, omnes septem ordines re-
censet.

Ad hæc respondent adversarii, 1° Si-
meonein Thessal. et Gabrielem Philadei-
phien. esse junioris ætatis, ut fidem faciant
contra antiquiora monumenta prius lau-
data; 2° exorcistas, ostiarias et acolythos
ab his et aliis auctoribus nominatos . non
esse accipiendos de ordinibus, sed do n n
nisteriis in templo exercendis, absque or-

dims collatione, sicut constat de cantoribus, foosario, seu laborantibus et aliis quos sinitil nominant.

Scd contraprituum. Gabriel Philadelph. in confirmationem suæ sententiæ citat can. septimum Antiochenum et quartum Trullanum; Simeon autem Thessal. testatur ordinationem acolythi fuisse in usu in sua ecclesia.

Contra secundum. 1° In concilio Trullano, laudato a Gabriele Philadelph. legitur: « Si quis episcopus, vel presbyter, - vel diaconus, vel subdiaconus, vel lector, «vel cantor, vel ostiarius, cum muliere » Deo dicata coierit, deponatur, ut qui » Christi sponsæ vitium attulerit; sin autem laïcus, segregetur. » En ostiarius a laicis segregatus et in ordine clericali constitutus. Ex concilio autem Carthag. IV, supra citato, habemus cantorem non ordinari. 2° Can. decimus Antiochenus, ab eodem Gabriele citatus, dicit chorepiscopum non posse « ordinare diaconum et » presbyterum, sed posse tantum ordinare » subdiaconos, lectores et exorcistas. « En ordinatio exorcistæ quæ permittitur chorepiscopis, sicut ordinatio subdiaconi et lectoris. 5° In Eucologio habetur oratio in ordinatione deputati et ceroferarii, id est, acolythi; et Simeon Thessal. ut vidimus, miratur hanc negligi, quæ paulo ante servabatur in sua ecclesia et erat scripta in ritualibus.

Ilis itaque positis, ad testimonia contraria respondemus dupliciter. 1° Ex his non sequitur quod non dentur isti tres inferiores ordines, sed tantum quod in pluribus ecclesiis Orientalibus fuerint omissi, et clerici fuerint per saltum promoti, sive ex negligentia, sive ob merita lingularia promovendorum, sicut factum legimus in ecclesia Africana, in qua tamen, fatentibus adversariis, sicut in Romana, semper extiterunt septem ordines. S. enim Cyprianus Afer. juxta Simeonem Metaphrastem apud Surium, e lectore factus est subdiaconus; et juxta Pontium in ejus vita, « Ad officium sacerdotii et episcopatus gradum, adhuc neophytus, et, ut » probat. », novellus, electus est. »

2° Ideo Græci numerant tantum quatuor ordines, non quod alii tres non extent, sed quia non conferuntur distinctis ordinationibus: acolytatus namque et ostia-

riatus conferuntur cum subdiaconatu; exorcistatus autem a recentioribus tantum Græcis negligitur, sed apud antiquos Orientales confertur vel cum diaconatu, vel cum lectoratu. Primum de acolythatu et ostiariatu collatis cum subdiaconatu, probatur ex codicibus Græcis et rituali Maronitarum apud Morinum, et ex auctoribus Græcis suorum rituum petilissimis, Abrahamo Ecchellensi in Annotationibus ad canones Nicaenos n. 18; Joanne Marone l. de Sacerdotio cap. 11 et 16; Joanne Darenio l. de Hierarchy Ecclesiastica; Dionysio Barsalibo, qui legi possunt torn. 2 Concil. Labb. page 409. Exorcistatum conferri cum diaconatu apud Siros, tradunt jam laudati scriptores: Maronitæ autem censent apud ipsos conferri cum lectoratu, quia in hujus ordinatione, episcopus tradens librum Psalmorum, quo in Ecclesia Orientali exorcizantur energumeni, dicit: *Mereatur conculcare serpentes et scorpiones*. Cæterum rem videtur definivisse supremum Ecclesiæ caput, Benedictus XIV, in jam laudata constit. *Etsi pastoralis* in qua n. 7, definit quod clericus Græcus, lector tantum institutus a Sede apostolica obiineat ut ritu Latino ad majores ordines ascendat, « Antequam » subdiaconus ordinetur, tres minores ordines omissos debeat ritu Latino suscipere: si vero præter lectoris ordinem ad subdiaconatum etiam ritu Græco ascendit, et ex dispensatione itidem apostolica facultas sibi facta sit cæteros ordines ritu Latino suscipiendi, antequam inter diaconos cooptetur, ex minoribus ordinibus exorcismi tum modis supplere cogitur, cum per subdiaconatum Græco ritu collatum, acolythatum et ostiariatum recepissee censeatur. » Qua definitione habemus acolythatum et ostiariatum apud Græcos cum subdiaconatu conferri, ut solum exorcistatum a recentioribus Græcis negligi. Quædam alia argumenta art. sequenti proponuntur.

ARTICULUS III.

Utrum omnes ordines sint sacramentalis

Supp. q. 57. a. 5. o. — *Suppono* 1° Ordines distinguuntur in sacros, et non sacros sacri, qui et majores sunt sacerdotium, diaconatus et subdiaconatus, nec non sacri, qui et minores, sunt alii quatuor, non quod secundum se non sint sacri, cum

omnes sint « sacramenta, ut jam dicemus, l
ideoque sacramenta conferendo gra- i
lia in; sed tres priores dicuntur sacri du-
plici titulo speciali. 1° Quia propius acce-
dunt ad eucharistiam et habent actum circa
materiam consecratam, scilicet sacerdo-
tium et diaconatus circa corpus et san-
guinem Christi, subdiaconatus circa vasa
consecrata. 2° Quia eis annexa est conti-
nentia et obligatio recitandi Horas.

Suppono 2° ut tunc certum, sacerdo-
tium esse sacramentum; quia ut art. 1
probavimus ex definitione Tridentini et
aliis momentis, ordo est sacramentum;
inter ordines autem primum locum tenet
sacerdotium. Unde est tantum quæstio de
diaconatu, et maxime de subdiaconatu et
minoribus; quam duobus sequentibus § II
expendemus: unde sit

§ I — *Utrum diaconatus sit sacramentum?*

Dico. Diaconatus est sacramentum.

Est ita communis et certa, ut opinio-
nem contrariam Durandi et Cajetani, theo-
logi plures temeritatis arguant.

Prob. Ordinatio diaconi est signum sen-
sibile gratiæ permanente! a Christo insti-
tutum ergo est sacramentum. *Prob. ani.*
1° *Est signum sensibile;* fuit enim facta
Act. 6, per impositionem manuum Apos-
tolorum cum oratione, et etiam lit nunc
per impositionem manus episcopi. et por-
rectionem instrumentorum. 2° *Est sig-
num sensibile gratiæ;* tum quia ad ma-
lum impositionem cum oratione confe-
rebatur gratia, ut vidimus ex Apostolo
art. 1; tum quia episcopus in ordinatione
diaconi dicit: *Accipe Spiritum sanctum
ad robur, et ad resistendum diabolo et
lentionibus ejus.* Id ei frustra non di-
cit; sic enim Trid. sess. 25, can. 4, deli-
nit: « Si quis dixerit per sacram ordina-
tionem non dari Spiritum sanctum, ac
» proinde frustra episcopos dicere, *Acci-
» pe Spiritum sanctum.....*, anathema
» sit. » 5° *Est a Deo institutum;*
non erat in Apostolis, nec est in Ecclesia
potestas instituendi signa practica gratiæ;
et Trid. ibid. „can. 6, definit: Si quis
“ dixerit in Ecclesia catholica non esse
“ hierarchiam, divina ordinatione consti-
“ tam, quia constat episcopis, presbyteris
“ et ministris: anathema sit. Sub iis
Bil l. t. X.

tristatem comprehendit ad imitandum nos, presbyteris proximiores. Denique
est *permanenter institutum*, ut perpetua et ex
constantia et inviolata Ecclesiæ praxi ab
Apostolis usque nunc.

Prob. insuper conclusio omnibus ar-
gumentis quibus in sequenti probabimus
subdiaconatum et minores ordines esse
sacramenta.

Obj. 1°. Septem primi diaconi instituti
sunt ad ministrandum mensis, ut legitur in
Act. 6. Ibi enim narratur quod, cum Gaius
murmurarent adversus Judæos, eo quod
eorum viduas despicerentur in ministerio
quotidiano mensarum, quatenus non lau-
tum dabatur eis quantum viduis Judæo-
rum, Apostoli dixerint non esse æquum
ut dereliquerent verbum Dei et ministra-
rent mensis, et ideo degerent atque insti-
tuerint septem diaconos, qui istud offi-
cium obirent. atqui institutio ad hujus-
modi officium civile non est sacramentum
ergo.

Ji. I). maj. Septem primi diaconi insti-
tuti fuerunt ad ministrandum mensis oc-
casionaliter et per accidens, C. per se
primo. A. Alioquin non erat necesse con-
vocare multitudinem, nec singularem cu-
ram adhibere ut digererentur viri *pleni
Spiritu sancto et sapientia*. neque elec-
tis manus imponere cum oratione; hæc
enim omnia sunt imperlincentia ad officium
civile. Sicut ergo, dum, v. g. occasione
belli, matrimonia ineuntur inter princi-
pes, pax inde nata potest dici effectus per
accidens et occasionatus matrimonii, non
per se et primarius; ita similiter quod nar-
ratur Act. 6, fuit occasio et effectus per
accidens, non per se et primarius institu-
tionis diaconorum. *Confirmatur here res-
ponsio* 1° ex innumeris sacris, quæ sunt in
Stephaniis et Philippus instituti diaconi
obierunt. Primus, eodem capite, tanta
animi fortitudine annuntiavit Christum
Judæis, ut ab eis fuerit lapidatus. Secun-
dus, cap. subsequente, Christum Sama-
ritanis evangelizavit, et inde missus ab
angelo, eunuchum Candacis reginæ tunc
imbuit et baptizavit. 2° Diaconi instituti
erant ubi fideles non agebant vitam com-
munem, nec ideo opus ei erat ministris ad
mensas, Philipp, cap. 1, v. 1, et 1 Timoth.
cap. 5, v. 5 et 12.

Insol. 1°. Nulla videtur ratio seu **necoa-**

IM occasione ministerii civilis instituen-
di ministros sacros. Ergo.

// *Esto* non fuerit necessitas absoluta, fui' nécessitas secundum quid, et ad melius esse. 1° Ut ministri per sacrum ordinem in dignitate constituti, majori pollerent auctoritate inter fideles, sicque facilius et efficacius istud ministerium implerent. 2° Quia non proficiebantur tantum communi mensæ, sed etiam mensæ eucharistiae, quæ tunc regulariter comitabatur mensam communem. 5° Quia eis committebatur dispensatio collectarum quæ fiebant diebus dominicis in ecclesia; congruum autem erat ut ii addicerentur altari.

Inst. 2°. S. Hieronymus Epist. ad Evan* gclum vocat, diaconos mensarum ministros. » Quis patiat, inquit, mensarum et vi- » duarum minister, supra eos tumidus se » efferat, ad quorum preces corpus Christi » sanguisque efficitur? » Ergo.

A. S. Hieronymum voluisse duntaxat deprimere quorundam diaconorum insolentiam, qui se presbyteris coaxpiabant, et ideo objicit eis vile officium quo olim functi fuerant, et cujus occasione fuerant instituti. Non ignorabat autem sacrum eonmi ministerium, siquidem in fine ejusdem Epistolæ dicit eis convenire sacrum ministerium, et eos esse in Ecclesia Christi quod erant levitæ in antiqua lege. Et contra Vigilantium cap. 1, vocat diaconatum, sacramentum ; ibi enim reprehendens quosdam episcopos qui non ordinabant diaconos, nisi prius uxores duxissent, usurpat hæc verba . *Sacramenta non tribuunt.*

fnst. 5°. Concilium Trullanum, seu Qui-
ui-exlum, can. 16, prolatis quæ leguntur Act. 6, dicit : » Hæc interpretans Eccle-
- si» doctor, S. Joannes Chrysosl. sic pro-
» sequitur..... Quamnam autem habebant
» hi (diaconi) auctoritatem, et quam acce-
» permit ordinationem scire necessarium
« est. Numquid diaconorum? Atqui hoc
• non est in ecclesiis. An presbyterorum
• dispensatio? Atqui nullus adhuc erat
■ episcopus, sed soli Apostoli : unde nec dia-
» conorum nec presbyterorum nomen exis-
» tim apertum esse ac manifestum. » Qui-
bus verbi- orolatis, subjicit synodus :
• Propter hæc ergo, nos quoque prædica-
■ tuus ut prodicti septem diaconi non de
» iis accipiantur qui mysteriis serviunt, ut
« est prius exposita doctrina ; sed eos esse

» quibus fuit concredita » tradita dispen-
» satio communi eorum usui, qui tunc cul-
« lecti fuerant. » Ergo.

Ii. 1° ex hoc argumento, si quid valeret, inferri S. Chrysosl. negasse presbyteros et episcopos fuisse ab initio Ecclesiæ, quod est prorsus improbabile. Sed directe

/?. 2° verba S. Chrysost. non integre re-
ferri a synodo; sic enim S. Doctor absol-
vit suam propositionem : « Unde nec dia-
■ conorum nec presbyterorum nomen exis-
» limo apertum esse ac manifestum : *sed*
» *interea ad hoc /'nerunt ordinali.* » Vult
ergo S. Chrysost. non fuisse tunc apertum
discrimen inter episcopos, presbyteros et
diaconos, quantum ad nomen, omnesque
appellatos fuisse sacros ministros, quamvis
interea ad distincta illorum munia fuerint
ordinati. Quæ igitur synodus Trullana in-
fert ac statuit ex verbis S. Chrysost. adul-
teratis, nullius sunt ponderis ; et aliunde
hujus auctoritas non recipitur in Ecclesia.

06/. 2°. S. Cyprianus Epist. 65 ad Ro-
« gatianum, dicit : Meminisse autem dia-
« conum debent, quoniam Apostolos, id est,
» episcopos et propositos Dominus elegit ;
» diaconos autem, post ascensum Domini
» in endos, Apostoli constituerunt episco-
» patiis sui et Ecclesiæ ministros » Ergo
diaconatus non est institutionis divins,
ideoque nec sacramentum.

Ii. *N. conseq.* Non enim dicit S. Cy-
prianus Christum non instituisse diacona-
tum, sed non elegisse seu consecrasse per
se immediate diaconos, sicut consecraverat
Apostolos sic autem loquitur S. Cypria-
nus ut coerceret audaciam alicuius diacon*
qui Rogaliatinin contumeliis affecerat.

Obj. 3°. Sacramentum non confertur ad
tempus: atqui diaconatus confertur ad tem-
pus, *ut putet* ex Vigilio papa Epist. ad Rus-
ticum et Sebaslianum, quæ legitur collai."
concilii generalis V, ubi pontifex alloquens
Sebastianum, dicit : « Absentibus filiis
» nustris diaconis, Anatolio atque Steplia-
» no, a nobis postulasti ut ad tempus pro
» implendo officio, absentium loco, diaco-
» num te inierim faceremus » quod ideo
» libi ad præsens speranti concessimus. »
Ergo.

A. xV. rdn. Vigilius eniui non loquitur
ibi de caractere el potestate interiori dia-
conatus, sed de honore, gradu el officio
diaconi cardinalis, ad quæ Seba» ti. mus mji

diaconus erat assumptus in locum Aliatoli el Stephani absentium.

II. — *Utrum subdiaconatus et quatuor minores ordines sint sacramenta?*

Xbid. q. 57. a. 2. et 5. 0. — *DÎC0*. Subdiaconatus et quatuor ordines minores sunt sacramenta. Quamvis hæc conclusio non sit tam certa quam præcedens, est tamen communior et probabilior.

Prob. 1° ex conciliis Florentino et Trid. Florentinum in decreto unionis, definit ordinem in genere esse sacramentum : *Sextum sacramentum*, inquit, *est ordinis* ; sub ordine autem tanquam sub genere ponit presbyteratum, diaconatum, subdiaconatum et reliquos ; ergo hi omnes ordines sunt sacramenta, species enim participat rationem generis.

Tridentinum sess. 25, cap. 2, dicit esse septem ordines, singulos nominando; et cap. 5, declarat per sacram ordinationem conferri gratiam, et ordinem esse vere sacramentum ; quod intelligi debet de quacumque ordinatione et de quocumque ordine, cum propositio indefinita in materia dogmatica æquivalet universali. Item can. 2, definit « præter sacerdotium, esse in » Ecclesia catholica alios ordines, et majores et minores, per «pios vellit per gradus » quosdam, in sacerdotium tendatur. » Et can. 5, immediate sequenti, definit pariter sine ulla limitatione, « ordinem sive » sacram ordinationem esse vere et proprie sacramentum. a Christo Domino » institutum. » Ergo idem quod prius. Denique can. 6, definit in Ecclesia esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris, quos scilicet designaverat cap. 2. Ergo.

Prob. 2°. Isti quinque ordines traduntur per signum exterius, collativum characteris et gratiæ : ergo sunt sacramenta. De signo exteriori constat. *Prob.* de impressione characteris 4° Est expressa auctoritas I. Th. q. 55, a. 2 0. 2° Ex pontificali Romano tit. de Ordinibus conferendis, ubi dicitur * *. Moneat episcopus ordinandos, ut tangant instrumenta quibus character imprimitur. * 5° Per quemlibet istorum ordinum aliquis constituitur supra plebem in aliquo gradu potestatis ordinata ad sacramentorum dispensationem, quod

est proprium characteris. 4» Denique isti ordines sunt initerabiles ; id autem non habent nisi ex characterе indelebili. *Neque dicas* consecrationem templorum non iterari. licet tamen non imprunat characterem ; inde enim potius roboratur ratio facta. Nara ideo templa semel consecrata iterum non consecrantur, quia chrisinatio tribuit permanentem et indelebilem consecrationem. Ergo similiter semel ordinati iterum non ordinantur, quia ordinatio imprimit aliquid indelebile in ordinato. *Prob.* de collatione gratiæ, 1° quia posito uno effectu sacramentali, qualis est character, alter qui est gratia sequitur, nisi obstat indispositio suscipientis. 2° Quia Florentinum in decreto Unionis, dicit quod effectus ordinis generice sumpti, sit *augmentum gratiæ*.

Confirmatur i«. Si isti quinque ordines non essent sacramenta imprimentia characterem, sed officia seu ministeria simplicia, ut sunt officia sacristarum, cantorum et similium ; non esset ratio cur per excommunicationem aut depositionem non amitterentur, et ordinati ad statum laicalem non reducerentur, atque postea absoluti iterum non ordinarentur; sicut contingit in officiis simplicibus. Item non esset ratio cur septem tantum numerarentur.

Confirmatur 2°. Isti quinque ordines dicuntur conferri per ordinationem : unde concilium Carlhag. IV, a canone 2 ad 9, dicit de subdiacono, acolytho et aliis minoristis, sicut de presbytero et diacono, *Ordinatur*. Canone autem 10 et 11, ubi agit de psalmista et de consecratione inornialis, abstinet a verbo *ordinationis* : porro ordinatio sic distincte notata pro omnibus ordinibus, nihil aliud videtur significare quam veri sacramenti collationem.

Obj. Neque in Evangelio, neque in scriptis Apostolorum ulla fit mentio istorum quinque ordinum : ergo non sunt institutionis divinæ, sed ecclesiasticæ, consequenter nec sacramenta. Unde Gratianus in Prohemio dist. 21, dicit : « Levitai » ab Apostolis ordinatos legimus, subdiaconos et acolythos præcedente tempore » Ecclesia sibi constituit. »

ib. a. 2. ad. 2. — // *N. conseq.* Non enim ideo non fit mentio de istis ordinibus in Evangelio aut scriptis Apostolorum, quia non erant instituti a Christo; sed quia

propter paucitatem fidelium, et ministro-
rum, illorum ministeria committebantur
tunc diaconis. At, crescente numero fide-
limn, non longe post primordia Ecclesiæ,
ministeria quæ erant separabilia, diversis
personis fuerunt distributa. Ita expresse
S. Dionysius cap. 5 Cœlestis Hierarchiæ.
Hoc sensu intelligendus est Gratianus;
aut si quid aliud intendat, ejus aiiclorita-
te, quæ est parvi ponderis, non movemur.

Insl. 1°. Urbanus II, in synodo Bene-
ventana, relatus d. 6u, cap. *Nullus*, di-
cit : « Sacros ordines dicimus diaconatum
» et presbyteratum : hos siquidem solos
» primitiva legitur habuisse Ecclesia. »

Elg0'
huic instantiæ posse præcedentem so-
lotionem adhiberi. Communior tamen res-
ponsio est, quod Urbanus loquatur de or-
dinibus sacris tantum. Subdiaconalus au-
tem non habebatur olim sacer, saltem si-
cut presbyteratus et diaconatus. 1° Quia
non exprimitur in S. Scripturis. 2° Quia
illi non erat annexa lex continenliæ. 3°
Quia subdiaconns non habebatur capax
qui eligeretur in episcopum. Hanc esse
iventem Urbani constat ex Innocentio HI,
cap. *z/ nullis*. Extra, lib. 1, tit. 14, ubi
relatis verbis Urbani, dicit : « Urbanus ad
» statum primitivæ Ecclesiæ se referens ,
» in (pio subdiaconalus ordo sacer mini-
* me dicebatur, etc. »

Inst. 2°. S. Clemens, aut qui-qnis auc-
tor Constitui. Apostol. I. 8, dicit quod
exorcista non ordinetur; et Socrates l. 9
Hist. Tripartite cap. 58, dicit Alexandrite
lectores indifferenter heri ex Christianis et
catechumenis : catechumeni autem non
eunt capaces sacramenti ordinis. Ergo.

Ad primum, /?. 1° Constitutiones Apos-
tolicas in multis esse vitiatas, ut omnibus
compertum est, etiam in præsentī materia;
dicit enim eod. lib. c. 19, diaconissas or-
dicari per impositionem manuum, cum ta-
men contrarium statuatur concilium Nicæ-
num l, can. 19 2° Ibi sermo est de eo <pii
acceperat gratiam liberandi energumēnos
ex spontanea Dei benevolentia et gratia,
ut ibid, dicitjir . hunc autem ordinari non
erat necesse *Ad secundum*, Socrates lo-
<piilurdçiisqui assumebantur adexercen-
dum officium lectoris absque ordinatione.

Obj. 2" plura simul. i° (Jiliciaminorum
ordinum exercentur a laïcis : non est ergo

necesse ul aliqu: ad hæc, adhibito sacra-
mento, initientur. 2° Omnes minores ordi-
nes referuntur ad eucharistiam, sic.il cate-
chismi et exorcismi ad baptismum : hi au-
tem non sunt sacramenta ergo nec illi.
5° Legitur S.Chrysost. S. Gregorium Na-
zian. Theodoretum , Paulinianum fratrem
S. Hieronymi et alios fuisse promotos ad
maiores ordines, prætermisiss minoribus.
3° Minores ordines possunt conferri per
abbates et simplices sacerdotes. 3° Deni-
que si minores ordines essent sacramenta,
erunt tredecim sacramenta. Ergo.

Ib. n. 4 n<l 3. — *Λ. ad primum*, laïcos
exercere officia minorum ordinum, sed
non ex officio, sicut ea exercent minoris-
tæ, qui ad hæc potestatem et auctoritatem
habent ex sua ordinatione : sic ad sacer-
dotem pertinet baptizare ex officio, quam-
vis id alii præstare possint: sic iterum po-
test dici missa in domo non consecrata, et
tamen consecratio ecclesiæ ad hoc ordina-
tur, ut ia ea missa possit dici.

z/d secundum. N. ani. Disparitas est,
quod catechisrni et exorcismi sint merae
dispositiones ad baptismum : at minores
ordines, ultra quod disponant ad sacerdo-
tium, habent effectus sibi proprios ; confe-
runt enim potestatem spiritualem, impri-
munt characterem, et clericos a laicis se-
paratos in statu digniori constituunt.

Ad tertium. hoc argumentum valeret,
sequeretur quod nec diaconatus esset sa-
cramentum ; refert enim Morinus l. de Sa-
cris Ordinationibus parte 5, plures etspe-
ciatiiu S. Austrigesilum, archiepiscopum
Bituricensem, prætermisso diaconatu pro-
motum fuisse ad sacerdotium Idem re-
fert Thcodoretiis in Hist. Religiosa de
Macedonio, Acepsima et Salamane. Itaque
id est intelligendum vel quatenus non ser-
vatis interstiiseodem die minores ordines
cum majoribus susceperint, vel quod eo-
rum officia ante susceptionem superioris
ordinis non exercuerint, vel tandem quod
ob singulare meillum, aut aliquatn aliam
gravem causam , per saltum fuerint ordi-
nati.

Ad quartum, N.cvnseq. Ex anteceden-
te enim sequitur lantiip quod simplex sa-
cerdos possit esse minister > xtraordinarius
minorum ordinum, sicut diximus de mi-
nistro confirmationis ; quod non negamus.
Sed de lioc infra.

dd quintum, Al. sequelam ant. Quia septem ordines sic sunt sacramenta, ul sex ordinentur ad unum, scilicet ad sacerdotium cui deserviunt et quod participant: unde ratione hujus ordinis seu relationis, omnes dicuntur unum sacramentum. Vel juxta alios, omnes septem ordines sunt unum sacramentum specie subalterna quæ subdividitur in plures species infimas: cum autem numerantur septem sacramenta, intelliguntur species quæ proxime subjiciuntur sacramento ul sic, sive illæ species sint subalternæ, sive athomæ.

Ex dictis colliges, omnes ordines fuisse a Christo institutos; quia hoc ipso quod sunt sacramenta, non habent alium auctorem præter Chi istum, ut probavimus de Sacramentis in communi. Id etiam suadet ex eo quod sint in Ecclesia vetustissimi, nec eorum initium assignari possit, neque verisimile sil quod Christus ea quæ pertinent ad sacra mysteria et ad hierarchiam ecclesiasticam non instituerit.

Quandonam autem instituit, incertum est. Probabiliter dicitur eos instituisse vel in ultima cœna quando Apostolos ordinavit sacerdotes, vel eo (empore quo post resurrectionem cum Apostolis conversatus est, *loquens de regno Dei* et suam Ecclesiam formans.

ARTICULUS IV.

De tonsura clericali.

Per tonsuram hic non intelligitur quæcumque capillorum tonsura seu rasura, sed ea quæ fil in modum coronæ: unde etiam dicitur corona.

Petes 1° utrum tonsura sil ordo?

Supp. q. 40. a. 2. c. — *Λ. negative*, sed est lanium præparatio ad ordines. Ita communiter theologi cum Auctore contra Fagnanum et quosdam alios canonistas.

Prob. 1° Concilium Trid. sess. 25, cap. 2, dicit « p'uores ac diversos ordines ita » distribui, ut qui jam clericali tonsura » insigniti essent, per minores ad majores « ascenderent. » Quibus verbis supponit. *ut patet*, tonsuram esse praviam ad ordines, seu, ut dim Auctor, *præambulam ad ordinem* suscipiendum. Idem concilium ibid. cap. ode Reformat, distinguit tonsuram ab ordinibus dum dicit: « Nullus prima tonsura initiatus, aut etiam m inino- • nbus ordinibus constitutus, ante deci-

» mum quartum annum beneficium po»sit » obtinere. » Unde ejusdem concilii Catechismus p. 2, cap. 7 n. 13, dicit « clen- » calem tonsuram quamdam ¶ τ paratio- » nem esse ad ordines accipiendos · ut » enim homines ad baptismum exorcismis, » ad matrimonium sponsalibus prapran » solent; ita cum tonso capillo Deo dedi- » cantur, tanquam aditus ad ordinis sacra- » mentum illis aperitur. »

Confirmatur. In concilio Carthag. IV, in antiquis Pontificalibus et in lib. Sacram. S. Gregorii, omnes ordinationes incipiunt ab ostiariatu, nec ullibi legitur tonsura inter ordines recensita; quod est manifestum indicium eam pro ordine non haberi in Ecclesia.

Prob. 2° *ratione.* Nulla per tonsuram spiritualis potestas confertur, sed tantum aliquis deputatur ad decantandum præsteris divinas laudes, ad quod non requiritur spiritualis potestas, cum istud ministerium sit commune omnibus ministris, nec pertineat peculiari titulo ad eucharistiam. Ergo. Neque obstat quod tonsurati possint excommunicare, suspendere, etc. quia hi aclus non pertinent ad potestatem ordinis sed jurisdictionis.

Dices. 1° Innocentius III, cap. *Cum contingat*, Extra. l. 1, lit. 14, dicit quod per tonsuram clericalis ordo conferatur 2° Tonsura initiali aliquando degradantur, ut constat ex pontificali Rom. 5 p. de forma degradationis, et ex cap. *Degradatio*, de pœnit. in 6. 5° Sixtus V, const. *Sanctum et salutare*, tribuit tonsura characterem clericalem. Ergo.

¶. ad primum, Innocentium sumere ordinem in latiori significatione pro •latu quo clerici preeminent laicis, mm pro ordinq ul est sacramentum et confert spirituales potestatem, *Ad secundum.* Tonsurati degradantur ab habitu, officio et privilegiis status. non a sacramento et characterem quo carent. *Ad tertium.* Sixtus sumit characterem nc« pro interna et spirituali potestate, sed pro signo exteriori, scilicet detonsione capillorum, quo tonsurali secernuntur a laicis et quæ a Gracis vocatur *character tonsura-*.

Inst. In forma degradationis tonsurati a pontificali pnescripta, episcopus sic loquitur *Exuimus te ordine, beneficio et privilegio clericali.* Erjo

R. per ordinem intelligi, ut jam dixi, I • fatum seu gradum, a quo dejectus tonsuratus, reducitur ad statum laicalem ; non rero ordinem pruprie dictum, a quo, siquidem sit indelebilis, nemo potest exui.

Petes 2° quæ sit antiquitas teneurs clericalis?

R. inter varias opiniones, eam videri probabiliorem quæ hunc ritum refert ad ætatem Apostolorum.

Prob. Anicetus papa secundo sæculo relatus, D. 23, cap. 2, in Epistola ad episcopos Galliæ scribit : « Prohibete, fratres, » per universas vestrarum regionum ecclesi- » sias, ut clerici juxta Apostolorum co- » mam non nutriant, sed desuper caput in » modum sphere radant. . . Et quamvis forte hæc decretalis non sit Aniceti, est tamen antiquissima, cum de ea liat mentio in vetustissimis pontificum catalogis apud Anastasium p. 2. Sidonius Apollinaris circa medium quinti sæculi l. 4 Epist. 13, de Germanico episcopo scribit : « Vestis astric- » ta, tonsus cothurnus, crinis in rolæ spe- » ciem accisus. » Gregorius Turonensis sexto sæculo l. 1 de Gloria Martyrum cap. 27, ait Petrum Apostolum instituisse *ut caput desuper tonderetur*. S. Isidorus sub initium septimi sæculi l. 2 de Officiis Ecclesiasticis cap. 2, ait : « Quod vero de » tonso capite superius, inferius circuli » corona relinquitur, sacerdotium regnum- » que Ecclesiæ in cis existimo figurari. » Concilium Toletanum IV anno 635, can. 41 : « Omnes clerici, inquit, detonso su- » peritis toto capite, inferius solam circuli » coronam relinquunt. » Venerabilis Beda initio octavi sæculi l. 4 Hist. Anglorum cap. 1, ot l. 5, cap. 22; Rabanus Maurus circa medium noni sæculi lib. 1 de Inslit. Clericorum cap. 3. idem astruunt.

Confirmatur ab universali et constanti Ecclesiæ praxi, cujus initium non invenitur. « Quod enim, inquit S. Augustinus » contra Donalislras, universa tenet Eccle- » sia, nec conciliis institutum, sed semper » custodituro invenitur, non nisi ab Apos- » tolis traditum rectissime creditur. »

Observandum tamen, aliquam fuisse varietatem quoad modum tonsura; coronatæ. Orientales, non novacula, sed forcipe totum fere occipitium et magnam pariem sincipitis tondebant, ita ut cutis non appareret, ne assimilarentur sacerdotibus Isi-

dis et Serapidis qui omnes omnino crines radebant : unde S. Hieronymus in cap. 44 Ezechielis, tonsuram Orientalium describens, dicit sacerdotes non orberc incedere « rasis capitibus, Sicut sacerdotes Isi- » dis atque Serapidis, nec rursum comam » dimittere, nec ita ad pressum tondendum caput, ut aperta sit cutis. » Concilium Tnlet. proxime citatum jubet ut « Omnes clerici, detonso superius capite toto, inferius solam circuli coronam relinquant; » quia, ut ibidem dicitur, hæretiei in hispaniis prolixas comas gerebant, et in solo capitis apice modicum circulum tondebant. In Galliis vero et alibi, juxta Decretalem Aniceti, clerici desupt caput in modum coronæ tondebant, relictis aliis capillis, ut etiam nunc observatur.

Dices cum Juenin et Tournely. 1° Hegesippus apud Eusebium l. 2 Hist. cap. 25, dicit quod S. Jacobus Apostolus *nunquam comam tolondit*. 2° S. quatuor primis sæculis, quando fervebat persecutio, clerici habuissent tonsuram, eo signo facile deprehendi potuissent et morti addici : non videtur autem verisimile Ecclesiam ita tam evidens periculum suos conjicere.

A. ad primum, sensum non esse S. Jacobum non fuisse tonsum, sed non fuisse rasum novacula ; sic enim fert phrasis Græca : *Novacula super caput ejus non ascendit*.

Ad secundum. Favet equidem opinioni contrariae; at non sat infringit testimonia a nobis producta, potestque responderi quod, cum tunc non esset necesse amplam coronam deferre, nec verticem nudatum habere, non ita facile inde ethnici poterant clericos dignoscere. Cæteruin non negamus aliquos hoc indicio deprehensos. Legimus enim in Actis ecclesiæ Divionensis apud Martenium, S. Benignum presbyterum, S. Polycarpi discipulum, agniti uni fuisse a Terentio comite, ex tonsi capitis corona. Baronius ad annum 58, ll. 128, probat ex lib. 12 Ammiani Marcelini, tempore Juliani Apostat*, quemdam Theodorum presbyterum fuisse ab ethnicis supplicio allectum, eo quod tondendo pueros, eosin clericos cooptaret. *Et liter, confirmant conclusionem nostram.*

Petes 3° quæ fueriteausa seu ratio hujus ritus in Ecclesia?

ibid . . i. o.—*A* variasa variis adduci. Probabiliores nobis videntur quas profert Auctor. Primum est, ut per tonsuram in modum cornue seu circuli, quæ est signum regni et perfectionis, significetur clericos esse, eminentia status, a laicis sejunctos, et debere esse in virtute perfectos. Secunda, ut per subtractionem capillorum, qui sunt superfluitates corporis, moneantur clerici temporalium curas superfluas resecare, et spiritualibus inhaerere.

Potes 4° utrum omnes clerici teneantur deferre tonsuram?

P. affirmative. Quia est lex ecclesiastica, cap. *Clerici*, et cap. *Si quis*, d. 25. Observat tamen Sylvius, clericos primæ tonsuræ aut minorum ordinum sine beneficio, non videri hac lege astrictos, sed solos clericos majorum ordinum et alios bénéficiatæ; sic enim videtur usu receptum. Addit laudatus theologus, nec istos facile judicandos peccare moraliter ex eo quod tonsuram non gestent, nisi vel notabili admodum tempore id faciant, vel post serias ab ordinario admonitiones.

Potes 5° utrum omnes tonsurati gaudeant privilegiis clericalibus?

Triplex distingui debet privilegium clericale: unum quod dicitur privilegium fori, quo eximuntur clerici a jurisdictione sæculari. Secundum est privilegium immunitatis a tribulis. Tertium dicitur privilegium canonis, quo excommunicantur percudentes clericum. Hac distinctione posita,

P. quantum ad primum, ex concilio Tridentino, sess. 25, cap. 6 de Reform., quod prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus, « fori privilegio non » gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens alicui ecclesiæ ex mandato episcopi inserviat, vel in seminario clericorum, aut in aliqua schola vel universitate, de licentia episcopi, quasi in via ad majores suscipiendos, versetur. » Cum autem privilegium fori scilicet trahat immunitatem a tributis; nam tributum solvere est signum subjectionis: hinc qui gaudet privilegio « fori, gaudet immunitate; et e contra qui privatur privilegio fori, privatur privilegio immunitatis. Et ideo qui non servantur conditiones predicti canonis Tridentini, privantur etiam privilegio im-

munitatis; ita Layman l. 4, tract. 4, c. 7, n. 5, post plures alios. Et quamvis quidam contradicant, attento precise contrario, fatentur tamen sic esse ex consuetudine recepta, non contradicente summmo pontifice.

Quantum ad privilegium canonis; quamvis non exprimitur in decreto Tridentino, quidam tamen ex consequenti idem censent ac de privilegio fori; quia qui gaudent privilegio canonis gaudent privilegio fori; utrumque enim conceditur personis, quia sacra sunt. Qui vero non servantur predicti decreti conditiones, non gaudent privilegio fori: ergo nec canonis. Ita Andreas a Matre Dei tract. 8 de Ordine cap. 7, puncto 5 n. 59, post Suarez, Layman et alios.

Circa vero præsens Tridentini decretum, observandum est 1° quod sub disjunctione dicat, « nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens alicui ecclesiæ ex » mandato episcopi inserviat. » Ex quo plures inferunt quod, si beneficium quantumvis tenue possideat, etsi ecclesiæ non inserviat, gaudeat privilegio fori. Ita prælaudatus theologus cum pluribus aliis.

Observant 2° theologo circa has particulas, *aut clericalem habitum et tonsuram deferens*, to et non sumi copulative, sed disjunctive prout æquivalet *vel*. sicut cum dicit Petrus Act. 5: *argentum vel aurum non est mihi*, id est, argentum vel aurum; ita ut sulliciat alterutrum deferre, ut non amittatur privilegium. Sic Barbosa Allegat. 12, n. 21 de Officio et potestate episcopi, intelligit eandem expressionem de eodem casu in cap. *judex*, de Sententia excommunicatæ, in 6.

Observandum 5°, clericum minoribus initiatum, non solam privilegium amittere, si semel aut iterum habitum sive tonsuram clericalem deferre omiserit, sed tantum si id in consuetudine habuerit. Arcjure novo Tridentini trina admonitio episcopi requiritur, ut privilegium amittat. licet antiquo jure requireretur.

Observandum 4°, mandatum seu licentia episcopi requisitam ad serviendum alicui ecclesiæ, aut ad studendum in aliqua schola, debere esse expressam, sive scripto sive verbo traditam, modo possit probari; quia quæ sunt de forma substantiali actus, debent esse expressa: ita Barbosa, Allegat. cit. 12, n. 13.

Quantum ad clericos conjugatos, delinit Tridentinum eodem cap. 6, quod si cum unicis et virginibus contraxerint, habitum et tonsuram clericalem deferentes, alicujus ecclesiæ servitio, in spiritualibus scilicet, sint ab episcopo deputati, gaudeant privilegio fori et canonis.

Petes 6° quæ sint dispositiones requisite ad tonsuram ?

/?. verbis Tridentini sess. citata 25, cap. 4, de Reformat. » Prima tonsura non » initientur, qui sacramentum confirma- » (ionisnonsusceperint.el fidei rudimenta » edocti non fuerint, quique legere et scri- » here nesciant, et de quibus probabilis » conjectura non sit, eos non sTcularis ju- » dicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem » cultum præstent, hoc vit® genus ele- » gisse. »

DISSERTATIO II.

DE MATERIA FORMA SINGULORUM ORDINUM.

ARTICULUS I.

Qua sit materia et forma presbyteratus?

Ritus ordinandi presbyterum in ecclesia Latina hic est. 1° Episcopus, nihil dicendo, imponit ambas manus super caput ordinandi; idem pitestant sacerdotes assistantes. 2° Et statim tam episcopus quam sttcerdoteslenentmanusextesassuper caput ordinandi,et episcopus dicit: *Oremus, fratres charissimi*, etc. prout habetur in pontificali Romano. 5° Imponit illi stolam et casulam, et ungit ejus manus oleo calchumcmirum. 4° Tradit illi calicem cum vino et aqua, et patenam superpositam cum pane, dicens: *Accipe potestatem offerendi sacrificio ium pro vivis et mortuis, in nomine Patris*, etc. 6° Peragitur miss® sacrificium, et ordinatus una cum episcopo verba consecrationis pronuntiat. 6° Post communionem episcopus solus utramque manum ejus capiti imponit, dicens: *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata, remittuntur eis; quorum retinueris, retenta sunt*.

Apud Græccsvero sic ordinantur presbyteri. 1° Episcopus caput ordinandi ter signo crucis obsignat. 2° Tenens manum dextram super caput ejus, dicit: *Divina q'ia a quw sempei infirma curat, et*

ea quæ desunt adimplet, promovet N. venerabilem diaconum, in presbyterum. Oremusproco, ut veniat super eum gratia Spiritus sancti. 3° Iterum ler eum signat orando. 4° Induit illum casula. 5° Sub tempus consecrationis, porrigit illi panem vel consecratum, secundum quosdam, v& consecrandum, juxta alios. In hoc autem ritu, *ut patet*, nihil habetur de porrectione calicis cum vino, et patena cum pane; sed sacerdos est complete ordinatus per impositionem manus dextra episcopi cum dicta forma, *Divina gratia*, etc.

Ex hac diversitate nascitur gravis controversia, quæ sit materia et forma essentialis presbyteratus. Quidam volunt esse solam primam manuum impositionem, juxta aliquos secundam, juxta alios tertiam cum forma adjuncta; porrectionem autem instrumentorum esse materiam integram tantum. Pro hac sententia citantur S. Bonavenlura, Durandus, Morinus, Goarius, Menardus, uterque Habert. Jiicnin, Wilasse, Tournely, etc. Quidam e contra tenent materiam essentialem esse solam porrectionem instrumentorum cum forma comitante; impositionem autem manuum esse tantum de integritate. Ha Capreolus, DominicusSoto, Vasques, Gonet, etc. Alii denique statuunt duplicem materiam partialem, scilicet, porrectionem insirumentorum et impositionem manuum, et duplicem formam partialem, scilicet, verba cui libet materi® correspondentia. Ita Petrus Soto, cardinalis llosius, Martinus Ledesma, Estiis, Bellarminus, Sylvius; ex recentioribus, Plalel, Henno, Steyart, Boudart, Pietle, Daelman, etc. ita ut nunc videatur communior, estque nobis probabilior.

Omitto quorundam opinionem qui, volentes has diversas sententias conciliare, putant in impositione manuum contineri implicite porrectionem instrumentorum et in porrectione in-rumenloi uin impositionem manuum, eo potissimum quod utraque fiat per manum qu® „-t *organum organorum*: at hac ratione baptismus et extrema unctio, erunt imposiliio manuum et porrectio instrumentorum; similiter quidquid lit per manus. Omissa itaque hac opinione nl minus fundata,

Dico 1°. Materia et forma essentialis presbyteratus apud Latinos est calicis cum

ratio el patente cum pane traditio, cum his verbis : *Accipe potestatem*, etc. et impositio tertia manuum cum his verbis : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* ita ut sint duæ materne et duæ formæ partiales, ex quibus una totalis constituitur.

Prob. prima pars de porrectione instrumentorum. 1° Ex concilio Florentino in decreto Unionis, ubi dicit : « Sextum sacramentum est ordinis, cujus materia est illud per cujus traditionem confertur ordo, sicut presbyteratus traditur per calicis cum vino et patenæ cum paneporrectionem. » Et mox : « Forma sacerdotii talis est : *Accipe potestatem oflerendi sacrificium pro vivis et mortuis, in nomine Patris*, etc. » Absurdum autem foret dicere concilium intellexisse de materia et forma accidentali, et siluisse de essentiali, in decreto edito pro Instructione Armenorum; id sane non fuisset illos instruere, sed decipere. Aliunde cum concilium assignat materiam et formam aliorum sacramentorum . non intelligi accidentalem, sed essentialem ; cur aliter intelligeret in hoc sacramento?

2° Hæc sancta synodus desumpsit ex Angelico doctore Opusc. 3, cujus sunt ferè eadem verba. Idem S. Doctor docet hic q. 57, a. 3, dicens : „ Quia principalis actus sacerdotis est consecrare corpus et sanguinem Christi, ideo in ipsa datione calicis sub forma verborum determinata, character sacerdotalis imprimitur. »

5° Nihil est in toto ritu Latino per quod expressius significatur potestas spiritualis sacerdotum, quæ est præcipue in corpus Christi naturale, quam porrectio dicta cum forma adjuncta : istud autem censeri debet materia et forma sacramenti, quod est simium expressum et sensibile principalis ejus effectus.

4° Ante instrumentorum porrectionem ethic verba, *Accipe potestatem*, etc. cantatur *f'eni Creator*, et candidati vocantur *ordinandi* : post vero vocantur *ord nati*, tunc signum acceptæ potestatis, pronuntiant cum episcopo verba consecrationis. Ergo.

Proh, secunda pars, de impositione manuum 1° ex concilio Carthag. IV, can. 5; ex constanti et perpetuo usu Ecclesiæ Gnece et Ialiniæ, quæsemper adhibuit manuum impositionem; et ex concilio Trid.

sess. 14, cap. 5, ubi loquens de extremæ unctionis ministro, dicit esse episcopos aut sacerdotes rite ordinatos, per impositionem manuum presbyterii; denique ex D. Thoma qui 5 p. q. 84, a. 4, O reddit rationem cur in sacramento pœnitentiæ et baptismi non requiratur manuum impositio, requiratur autem in sacramento confirmationis et ordinis ; « Quia, inquit, impositio manuum in sacramentis Ecclesiæ lit ad significandum aliquem copiosum gratiæ effectum, quo illi quibus manus imposita nunlur quodam modo per quamdam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet : et ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti, ei In sacramento ordinis, in quo confertur quaedam excellentia potestatis in divinis mysteriis : unde et 2° « *Timoth. 1 : Jlesuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* »

2° Nihil habemus quo probemus ex S. Scripturis contra hæreticos, ordinem esse sacramentum, quam impositionem manuum quæ in eis refertur . ergo est essentialis sacramento . alioquin inefficax est nostrum argumentum. A *eque dicas* cum Gonet. porrectionem instrumentorum non esse ritum formaliter, sed materialiter tantum, diversum ab impositione manuum ; *esto* id nos concedamus, non concedent hæretici, sicque ipsos inefficaciter ex S. Scripturis urgebimus.

5° Impositio manuum sub ista forma. *Accipe Spiritum sanctum*, etc. est signum pi aclicum gratiæ. ergo sacramentum. / *'rob. ant.* ex Trid. sess. 25, can. i. ubi ferit anathemate « qui dixerit per sacram ordinationem non dari Spiritum sanctum. ac proinde frustra dicere episcopos. *Accipe Spiritum sanctum.* » Ergo.

Prob. et simul explicatur tota conclusio. Duplex potestas confertur sacerdoti in sua ordinatione: una in corpus Christi verum, ad illud consecrandum . altera in corpus Christi mysticum, ad illud pascendum et judicandum in foro interiori unde quamvis sacerdos ut sic, abstrahendo ab hoc vel illo statu, sit tantum ad sacrificandum, s. sacerdos tamen nova* legis et prout esta Christo institutus, est ad sacrificandum et judicandum, sicque est simul sacri-

ficator et iudex; nec potest esse perfectus nisi per impositionem instrumentorum cum hac forma, *Accipe potestatem*, etc. confertur prima potestas; et per impositionem manuum cum hac forma, *Sanctum, quorum remiseris peccata*, etc. confertur secunda. Ergo.

Neque dici potest secundam conferri in prima, aut vice versa; tum quia, neque ex parte sacramenti, neque ex naturali concomitantia, sunt inter se connexæ, sed sunt potestates omnino diversæ; tum quia una non significatur per materiam et formam alterius: sacramenta autem non conferunt effectum quem non significant. — In 4. d. 14. q. 2. a. S. ad 6. — Tum denique Christus ipse has potestates seorsim et diverso tempore contulit: potestatem enim consecrandi contulit in ultima cæna; potestatem autem remittendi peccata post resurrectionem, dum insufflando in discipulos ait illis: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, etc.

Dico 2º. Materia et forma presbyteratus apud Græcos est sola impositio manuum cum his verbis. *Divina gratia* etc. ut supra.

Prob. Certum est ex omnibus eucologiis et omnium consensu, Græcos nunquam adhibuisse, neque nunc adhibere ad ordinationem presbyteri, instrumentorum porrectionem, sed solam manuum impositionem cum verbis citatis; et tamen non est minus certum validas esse apud illos presbyterorum ordinationes, cum Ecclesia nunquam illas improbaverit, quinimo permittat eas hoc ritu fieri Romæ, sicque ordinatos missam facere nobis audientibus, quod esset idololatria, si non essent vere ordinati. Nec in concilio Florent, de earum validitate ullum dubium motum est. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º contra porrectionem instrumentorum. Materia essentialis sacramenti ordinis debet esse eadem ubique et omni tempore, alioquin non foret idem sacramentum: atqui ex concessis Græci in ordinatione presbyteri non utuntur porrectione instrumentorum, nec Latini semper ea usi sunt, cum non superet octingentos annos: ergo.

R. *D. maj.* Materia essentialis sacramen-

ti ordinis debet esse ubique et omni tempore eadem localiter in ratione signi sensibilis, C. debet esse eadem materialiter et in ratione rei, N. Dicimus itaque Ghribinum non instituisse materiam hujus sacramenti determinando in specie hanc vel illam rem esse materiam, sed determinando tantum in genere conferendum esse per aliquod signum sensibile quod foret significativum potestatis traditæ; determinationem autem hujus signi in specie, an esset talis vel talis res, an impositio manuum, an porrectio instrumentorum, an utraque simul, reliquisse Ecclesiæ, ut jam dixi de materia et forma confirmationis. Ecclesia itaque, hac potestate sibi a Christo tradita utens, determinavit, seu saltem consensit quod impositio manuum cum forma illi respondente pro ecclesia Græca, et forte etiam in prioribus sæculis pro ecclesia Latina, esset signum legitimum utriusque potestatis traditæ ad consecrandum et ad absolvendum. At postea determinavit pro ecclesia Latina, quod porrectio instrumentorum cum his verbis, *Accipe potestatem*, etc. esset signum legitimum potestatis consecrandi; impositio autem manuum cum his verbis, *Accipe Spiritum sanctum*, etc. signum potestatis absolvendi: ita quod Græcus ordinatus ritu Latinorum, aut Latinus ritu Græcorum sine dispensatione jummi pontificis, invalide ordinaretur. Hanc porro fuisse institutionem et voluntatem Christi, colligimus cum innumeris pene theologis, 1º ex ipsa diversitate materialium et formarum, non solum in hoc sacramento, sed etiam in quibusdam aliis, præsertim in confirmatione, quæ vix aliter explicari possunt salva unitate sacramenti; 2º ex c. *Presbyter*, De sacramentis non iterandis, ubi Gregorius IX dicit impositionem manuum esse *ritum ab Apostolis introductum*; 5º ex Innocentio III, qui ad istud caput, prout citatur Delugo, Sylvio, Steyartio et aliis, dicit: « Nisi essent » forms postea inventæ, sufficeret ordinatori dicere, &c. *sacerdos*, vel alia æquivalentia verba (intellige, addita aliqua materia); sed subsequenlibus temporibus, formas quæ servantur Ecclesia ordinavit. et tantæ necessitatis sunt dictæ formæ, quod, si iis non servatis aliquis fuerit ordinatus, supplendum est quod ommissum est. »

Quidam paulo aliter explicant, et dicunt quid autem foret istud aliquid, relinquitur determinandum ab Ecclesia.

Clirismn revera instituisse pro materia et forma hujus sacramenti, porrectionem instrumentorum ei impositionem manuum Ofn formis ipsis correspondenlibus, sed reliquisse Ecclesiæ alterutram vel ambas adhibere. Ilæc responsio non est improbabilis.

Inst. contra primam responsionem quæ est communior. Ecclesia non potest mutare materiam sacramentorum, alias mutaret eorum substantiam, quod est contra Trid. sess. 21, cap. 1. Ergo.

i. />. ont. Ecclesia non potest mutare materiam sacramentorum formaliter sumptam in ratione signi, et ut a Christo institutam, C. materialiter sumptam in ratione rei, N. Sic enim mutare materiam, non est mularesubstantiam sacramenti. Simile quid habemus in matrimonio, pro cujus materia Christus determinavit signum legitimum interioris consensus quo fieret contractus validus; quale autem foret istud signum, relimiit dispositioni Ecclesiæ : sicut ergo Ecclesia, mutando hoc signum quoad rem et materialiter, prius enim sufficiebat signum clandestine expressum, nunc requiritur signum coram paracho et testibus expressum, non dicitur mutasse substantiam sacramenti ; ita nec determinando aut mutando rem per quam significatur traditio potestatis in ordine. Confer quæ dixi de Sacramentis in genere , dissert. 1, a. 5, obj. 5

Inferes. Ergo pari ratione sacerdos Latinus invalide consecraret in fermentato, et sacerdos Græcus in azymo, quod non admittitur. *Prob. Hiatio.* Ecclesia pariter determinavit pro materia consecrationis azymum in ecclesia Latina, et fermentatum in Græca. Ergo.

B.N. illationem. Id probat. 1). ani. Ecclesia determinavit panem azymum in ecclesia Latina, ut necessarium necessitate praecepti, C. ut necessarium necessitate sacramenti. N. Ratio disparitatis est, quod Christus determinavit in specie panem pro materia consecrationis, sicut aquam pro baptismo; Ecclesia autem non potest faecrequod panis azymus aut fermentatus non sit panis: at Christus non determinavit in specie hanc vel illam rem ut esset materia ordinationis, sed in genere aliquid quod foret sienum sensibile potestatis traditæ;

Pepones. Dum Clirirtn* ordinavit Apostolos sacerdotes, usus est determinata materia et determinata forma : ergo non reliquit determinandam ab Ecclesia.

B.N. conseq. Non enim omne quod Christus fecit, faciendum instituit aut praecepit: consecravit determinate in vino albo vel rubro, in pane azymo vel fermentato, et tamen neutrum determinate præcepit. Quomodo autem Christus Apostolos instituerit sacerdotes, incertum est : probabiliter dicitur quod instituerit his solis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.*

Obj. 2° contra impositionem manuum. Concilium Florentinum assignans materiam hujus sacramenti in decreto Instructionis Armenoruin, non meminit impositionis manuum, sed tantum jiorrectionis instrumentorum : ergo impositio manuum non est essentialis, vel diminuta fuit instructio concilii.

B. N. conseq. 1° Quia licet non meminerit, non tamen negavit; ex argumento autem negativo nihil sequitur † alioquin pariter arguam porrectionem instrumentorum non esse materiam essentialem, quia nec SS. Patres, nec concilium Tridentinum illius meminerunt, sed tantum impositionis manuum. 2° Ideo concilium Florentinum non expressit impositionem manuum , quia intendebat tantum instruere Armenos, inquirentes unionem ecclesiæ Romans in iis quæ ignorabant aut de quibus dubitabant circa illius ritus : non ignorabant autem impositionem manuum esse adhibendam, quam ipsimet cum lota Ecclesia adhibebant ; sed ignorabant porrectionem instrumentorum esse necessario requisitam in ecclesia Romana et ideo hanc expressit concilium. Sic Tridenlinum sess. 14, cap. 3 citato, non meminit porrectionis instrumentorum, sed impositionis manuum tantum, quia intendebat ibi solum declarare quando sacerdos fieret idoneus minister evtreina» unctionis; quod tunc demum obtinet quando per impositionem manuum accipit potestatem absolvendi, quia, ut alibi dixi ex Tridentino, extrema-unctio est consummativa pœuilentia: nec tamen Florentinum omnino tacuit impositionem manuum, sed imahcite significavit remit-

tendo ad pontificale Romanum : *Prout*, inquit, *in pontificali Romano late coninetur*, tu pontificali autem exprimitur impositio nianuum tanquam materia essentialis.

tnsl. 1°. Gregorius IX jam citatus, cap. *Presbyter*, Extra I. 1, tit. 16, duo dicit : primum impositionem manuum esse ritum introductum ab Apostolis; secundum, quod si in ordinatione presbyteri vel diaconi sit prætermissa, nihil sit iterandum, sed id quod prætermisum est, suo tempore esse ante supplendum. Ergo impositio manuum non est materia essentialis, alioquin non haberet institutionem ab Apostolis, et ea omisa sacramentum foret iterandum.

Il A. conseq. Utrumque enim ant benedicatur in nostra sententia et illi faciet. Primum. Manus impositio est introducta ab Apostolis, quatenus signum sensibile a Christo in genere determinatum ; Apostoli autem ad hanc rem specificè, scilicet ad impositionem manuum, determinarunt. Secundum, prætermissa tamen impositione manuum, non est iterandum sacramentum qua parte confert potestatem consecrandi, quia ex hac parte est validum per traditionem instrumentorum; sed supplenda seu ponenda est impositio manuum omisa, ut habeatur potestas absolvendi, qua completur sacerdotium novæ legis.

Inst. 2°. Candidatus post porrectionem instrumentorum et formam ipsi respondentem, ante tertiam impositionem manuum, est sacerdos; vocatur enim in pontificali *ordinatus*, et verba consecrationis profert cum ordinatore. Ergo ista manuum impositio est accidentalis.

Ji. D. ant. Candidatus post porrectionem instrumentorum est sacerdos incomplete, *C. complete*, zV. sacerdotium enim nos æ legis, secundum institutionem Christi, duplicem potestatem includit, primam consecrandi, alteram absolvendi : unde si una absit, non est completum.

5I *instes*, per impositionem manuum ordin o i quidem ut judicem, non ut sacerdotem, V. Quia, ut dixi, non est perfecte sacerdos novæ legis sine potestate absolvendi, et ideo per impositionem manuum ordinatur etiam ut sacerdos.

Urgebis. L'na pars essentiæ non potest

esse sine alia : ergo. *It. r> ant.* In compositis physicis, ('. in moralibus, *N.* constat enim sæpe partibus essentialibus successivis.

Obj. 5° contra eandem. Quando aliquis ordo habet plura officia, in collatione officii principalis tota ejus essentia consistit, ut patet in ordinibus minoribus : atqui præcipuum officium presbyteratus est consecrare corpus Christi : ergo in ritu hujus potestatis collativo, qui est porrectio instrumentorum, tota ejus essentia consistit.

A. D. maj. Si ea officia sint levis momenti et ita inter se connexa, ut minora sequantur ex majori, ('. secus, zV. In presbyteratu autem duæ potestates collate, sunt maximi momenti, nec ita inter se connexæ ut una sequatur ex altera, ut dictum est. Aliunde in his quæ pendent ex voluntate instituentis, non urget argumentum a pari.

Inst. Tota essentia sacramenti ordinis est per relationem ad corpus Christi consecrandum, per id enim distinguitur ab aliis sacramentis : ergo posita semel hac potestate, cætera sunt accidentalia.

It. N. ant. Quamvis enim in presbyteratu relatio ad corpus Christi consecrandum sit primum et præcipuum ejus distinctivum, secundario tamen ad ejus essentiam, prout est institutus a Christo, pertinet relatio ad administrationem sacramenti pœnitentiæ.

Petes 1° utrum in collatione presbyteratus conferatur duplex character?

Ii. id esse incertum. Quidam existimant conferri unum tantum in porrectione instrumentorum, qui extenditur in impositione manuum, idque colligunt ex D. Th hicq.37,a. 5, etq.58,a. t ad 4; alii duplicem agnoscunt characterem, quia duplex est potestas distincta; character autem nihil aliud est quam potestas. Neque id repugnare S. Thomæ probat hic Sylvius q. 57, a. 5. Sed quidquid sit, res est levi momenti.

Petes 2° qualis contactus materis sit necessarius necessitate sacramenti, non solum in presbyteratu, sed etiam in aliis ordinibus?

Il juxta quosdam sufficere contactum moralem, situm in porrectione materio:, el aliquo signo acceptionis, v. g. exten-

sione manus versus instrumenta, quia sic quandoque conferuntur officia sæcularia. Alii, el tutius, requirunt contactum physicum >her(. mediatum.—ibid. q. 54. ». 5. aàS.—Auctor utramque sententiam proponit; et quamvis videatur primam ut probabilem admittere, magis tamen inclinatur in secundam, dum post relatam primam addit : « Tamen ipsa verba formae » videntur ostendere quod tactus materiae « sil de es-enlia sacramenti ; quia dicitur : » *Accipe hoc vel illud.* » Idque videtur probare magna episcoporum sollicitudo ut materia physice tangatur ab ordinandis : unde innuitur hanc esse Ecclesiæ intentionem, sic materiam determinantis in specie. Adde in aliis sacramentis, baptismo, confirmatione, extrema-unctione, requiri contactum physicum : quidni in isto? Hinc sequitur aliter ordinatum, esse saltem sub conditione reordinandum.

Dixi, saltem mediatum; quia probabile est, non tamen certum, quod sufficeret taneere materiam mediante velo vel chirotheca. Indubium autem est quod sufficiat tangere mediante suo continente, vinum mediante calice, panem mediante patena; quia illud vere dicitur tangi, quod tangitur in suo continente. Et ita est praxis Ecclesiæ.

Petes 5° quæ sint officia sacerdotis?

II. Primum est conficere eucharistiam; secundum, ligare, aut absolvere pœnitentes, ut digne accedant ad sacramentum eucharistiæ, supposita tamen jurisdictione; tertium, administrare alia sacramenta. scilicet baptismi, eucharistiæ et extremæ-unctionis, accedente consensu proprii sacerdotis; quartum. benedicere populum etiam in missa benedictione simplici, non solemni, præmisso, *Adjutorium nostrum in nomine Domini* : id enim perlinet ad episcopum in sua dœcesi, ad archiepiscopum in lota provincia, cum ipsam visitat, ad legatos in terminis suæ legationis, ad abbates in ecclesiis sibi pleno jure concessis.

ARTICULUS II.

Quæ sit materia et forma diaconatus?

Diaconatu? generaliter est *ministerium*. diaconus *minister*; sed usu ecclesiastico ab Apostolis derivato, dicitur diaconus, qui proximius ministrat samrdoti sacrificanti.

Dico. Probabilius est diaconatus sicut presbyteratus in ecclesia Latina duplicem esse materiam et formam. « Alii et impositionem manuum episcopi cum his verbis : *Accipe Spiritum sanctum ad robur, et ad resistendum diabolo et tentationibus ejus*; et traditionem libri Evangeliorum cum his verbis -. *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei, tam pro vivis quam pro defunctis.*

Prob. 1° Quia concilium Carthag. can. 6, ex una parte assignat pro materia diaconatus impositionem manuum episcopi : « Diaconus, inquit, cum ordinatur, solus » episcopus, qui eum benedicit, manum » super caput illius ponat, quia non ad » sacerdotium, sed ad ministerium ordinatur. » Non est autem verisimile concilium aliquid accidentale assignasse . omisso essentiali. Ex altera parte concilium Florentinum in decreto Unionis, assignat pro materia traditionem libri Evangeliorum : ut ergo hæ duæ synodi concilientur, dicendum est duplicem esse materiam et formam, ut in conclusione. 2. « Alterque ritus refertur in pontificali, lanquam materia et forma diaconatus. 5° In impositione manuum, de qua magis dubitatur. confertur gratia , *ut patet ex ejus forma*, adjuncto Tridenlino, ut supra : ergo est verisimiliter pars sacramenti.

Dices 1° contra primam partem. Per impositionem manuum non confertur diacono specialis aliqua potestas, sed quid commune omnibus sacramentis, *ut patet ex ejus forma* ; atqui ordo consistit in potestate : ergo.

B. N. maj Confertur enim, ut verba sonant, illa animi fortitudo qua diaconus debet esse instructus ad ministrandum sacrificio et ad annuntiandum Evangelium ex officio, contra omnia impedimenta occurrentia ex parte hostium fidei, quibus diabolus utitur tanquam ministris; quæ animi fortitudo est potestas specialis, non minus quam ea quæ confertur in confirmatione ad profitendam fidem ex officio coram tyranno.

Dices 2° contra secundam partem. Initio Ecclesiæ, non erat liber Evangeliorum, nec. consequenter legebatur Evangelium in missa. Ergo.

B. N. conseq. Esto enim milio Ecclesiæ liber Evangeliorum non fuerit mai-

rie partialis diaconatus, postea tamen Ecclesia, cum vellet disertius significare potestatem diaconi, — Xb. q. 37. a. 5. ad». — nec posset ad hoc designare calicem cum vino et patenam cum pane, quia est materia presbyteratus, neque calicem vacuum et patenam vacuum, quia est materia subdiaconatus, designavit traditionem libri Evangeliorum, qua optime significatur tradi potestatem ministrandi sacerdoti in sacrificio, et specialiter cantandi in eo solemmter Evangelium, quod est unum ex præcipuis ejus ministeriis. Cætera argumenta praeoccupata sunt articulo precedent!.

Petes Ie utrum in diaconatu conferatur duplex character, sicut diximus probabiliter conferri in presbyteratu?

Λ. *probabilius negative* ; quia non sunt [K]itates tam diversae, nec tanti momenti : unde videtur sufficere ejusdem characteris extensio, ne sine necessitate multiplicentur characteres.

Petes 2° quando conferatur character?

Λ. probabilius conferri in principaliori materia, quam putamus esse traditionem libri Evangeliorum, cum per eam habeatur proximior accessus ad Eucharistiam. Nec refert quod sit posterior tempore impositione manuum ; totum enim sacramentum moraliter perseverat, donec principalior pars perficiatur; et sic nihil impedit quominus character per eam impressus, extendatur ad priorem partem.

Petes 3° quæ sint officia diaconi?

Λ. primum esse, sacerdoti celebranti immediate assistere et ministrare; secundum, solemmniter legere Evangelium in missa ; tertium, ex commissione episcopi vel parochi solemniter baptizare; quartum, de licentia episcopi prædicare; quintum, ex commissione parochi in necessitate eucharistiam dispensare.

ARTICULUS UI.

De materia, forma et officiis subdiaconatus et minorum ordinum.

Subdiaconus, qui et olim hyponiarchus, seu subminister dictus est, eo quod ejus ministerium sibi deservire in sacrificio diacono, qui est principalis minister.

Dico 1°. Materia totalis subdiaconatus est traditio calicis vacui et patenæ vacuæ ; forma vero, hæc verba : *Videte cujus mi-*

nisterium vobis traditur; ideo voc ad. moneo ut ita vos exhibeatis ut Deo placere possitis.

Prob. Hanc, et non aliam tam matériam quam formam assignant concilium Carthag. IV, can. 3, concilium Florentinum in decreto Unionis, sanctus Thomas in 4, d. 25, q. 1, a. 1 ad 2; consequenter in ea traditione character imprimitur.

Dices. Traditio libri Evangeliorum est essentialis diaconatui : ergo traditio libri Epistolarum est essentialis subdiaconatui, maxime si attendatur hæc forma : *Accipe librum Epistolarum, et habes potestatem legendi eas in Ecclesia*, etc.

B. N. conseq. 4° Quia in positivis, seu quæ [tendent ex voluntate, non valet argumentum a pari : Ecclesia autem, ex cujus voluntate pendet determinatio materia ordinis in specie, ut diximus, assignat pro materia diaconatus traditionem libri Evangeliorum, et non assignat pro materia subdiaconatus traditionem libri Epistolarum; illius enim non meminerunt concilium Carthaginense et Florentinum, quæ de materiis ordinum agunt. 2° Disparitas est; quod præcipuus actus diaconi non poterat designari, ut jam dixi, per traditionem calicis cum vino et patenæ cum pane, quia hæc est materia presbyteratus ; neque per traditionem calicis vacui et patenæ vacuæ, quia hæc est materia subdiaconatus : unde debuit designari per traditionem libri Evangeliorum, cujus solemnis decantatio in missa est unus ex præcipuis ejus actibus. At per traditionem calicis vacui et patenæ vacuæ, absolute designatur præcipuus actus subdiaconi, qui est ministrare diacono, non cantare Epistolam, cum olim cantaretur a diacono. Quando ergo episcopus tradit subdiacono librum Epistolarum cum his verbis, *Accipe librum*, etc. non impriinit illi characterem, qui imprimitur, ut dixi, in traditione calicis et patenæ, sed deputat simpliciter ad officium cantandi Epistolam, sicut deputat ad varia alia officia, cum illum vestibus sacris induit, ad quarum singulas verba adhibet.

Itaque primum et præcipuum officium subdiaconi est deservire sacrificio, ministrando diacono calicem et patenam, eique offerendo panem et vinum, ~~quæ~~ ^{quæ} oblationes populi, ut eas tradat sacerdoti; se-

cundum, cantant· solemniter Epistolam in missa; tertium, deferre crucom in processionibus.

Dico 2°. Malena acolythatus est duplex : prima, traditio urceoli vacui cum hac forma : *Accipe urceolos ad sūijgcrcndum vinum et aquam in eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini*; secunda, Iradilio candelabri cum cereo extinclo, sub ista forma : *Accipe cerofcrarium (um cereo, ut scias te ad accendenda Ecclesia lumina mancipari, in nomina Domini.* Unde acolythi dicebantur olim cerofcrarii. Tuncunturetiama baliquibiis *Acoluthi*, id est, *sequentes* seu *pedissequi*, quin sequuntur diaconum in ministerio.

Dubitatur an utraque materia sit essentialis : an cum utraque referatur in concilio Carthag. can. 6, et in pontificali Romano, nihil ob stare videtur quominus utrainque dicamus essentialem. Equidem S. Th. hic q. 57, art. 5, ad 6, dicit quod principalior actus acolythi sit ministrare in urceolo , et quod in ejus traditione imprimatur character : verum id non impedit quin materia minus principalis sit etiam essentialis et ad eam extendatur character, sicut diximus de diaconatu.

Officium acolythi est, 1° urceolos cum vino et aqua ad missam præparare et ministris offerre, non vero in calicem immittere in missa solemnī, quod perlinet ad lubdiaconnm ; 2° cereos præparare, accendere, deferre ad Evangelium, tempore consecrationis, etc.

Materia exorciatatus est liber exorcismorum, et forma : *.Iccipe ct commenda memoriæ, et habepotestatem imponendi munus super energumēnos, sive bap'izalos stce catechumenus.* Unde *palet* ejus proprium officium esse invocatione nominis Dei, impositione manuum et exorcismis ab Ecclesia approbatis, pugnare aduersus dæmones, ut a corporibus obsessis exeant.

Utrum vero omnes fideles poes:nt exorc^mos probatos super energumēnos priu Him legere? *Quidam negant,- affirmant* Sueres torn. 2 de Rclig. l 4, cap 2, n. 11; Sauchez in Opere morali l. 2, cap. 42, n. 18. Quia, diquiunt, omnes fideles habent potestatem impugnandi et arcendi ihmones; majorem tamen habent qui ad hoc ab Ecclesia sunt ordinati, et ideo hi

soli solemniter wt ex officio exercere possunt.

Materia lectoratus est codex divinarum lectionum; forma *Accipe et esto verbi Dei zelator, habiturus, si fideliter et utiliter officium tuum impleveris, partem cum iis qui verbum Dei ab initio ministrarunt.*

1° Officium lectoris est, alta voce legere , sive cantando, sive simpliciter recitando sacras Scripturas, etiam ipsum Evangelium. non in missa, sed in aliis divinis officiis. Olim etiam novos fructus oblatos a fidelibus benedicebat et catechumenos rudimenta fidei docebat ; item episcopo concionaturo, eam S. Scriptura partem quæ explicanda erat, praelegebat s sed hæc in dissuetudinem abierunt. Quidam arbitrantur etiam lectori competere officium prædicandi, quia in pontificali habetur *Lectorem oportet legere ea quæ prædica'*: sed hi hallucinantur ; *prædicare* enim ibi nihil aliud significat quam alta et clara voce recitare . unde sensus est, quod lector debeat ex libro et non ex propria mente legere quæ alte et distincte recitat.

Materia ostiariatus est traditio clavium ecclesiae; : forma hæc verba : *Sic age quasi redditurus Deo rationem pro iis rebu» quæ his clavibus recluduntur.*

Officium ostiarii erat, portas ecclesiæ , aperire et claudere, indignos ab illa arcere ; indigni autem reputabantur ethnici, excommunicati, interdicti, energumēni, flagitiosi. publice pœnilenles in primo gradu pœnilentiæ: item vestes sacras, deposita fidelium et omnem ecclesiasticam Mippel Ifctilem custodire.

Hæc omnia quoad materiam et formam subdiaconatus et minorum ordinum ex concilio Cardiaginensi 1\ et ex pouliticah Romano collecta sunt.

DISSERTATIO III.

DE MINISTRO ET SUBJECTO SACHAMENTI OHDIMS.

f). Th. Suppl. QQ. 33,56, 58 et 5*A

ARTICULUS I.

Quis sit minister sacramenti ordinis !

1° duplex distinguitur minister sacramenti ordinis, ordinarius et extraordinarius. **Da** utroque est quaestio.

DISSERT. III. ART. I.

Sapp. q. 58. a. 1 et Opus. — *DÎCO* 1°. Solus episcopus est minister ordinarius sacramenti ordinis.

Constat. 1° ex S. Scriptura, quæ non aliis quam Apostolis et eorum successoribus episcopis jus tribuit conferendi ordines : Act. cap. 6, v. 6, et cap. 14, v. 22 ; 2 Timoth. cap. 1, v. 6.

2° Ex constanti traditione quam evincunt concilium Carthag. I, anno 348, can. 3; Arelatense V, anno 334, can. 7; Braccarense anno 363, can. 8; Hispalense anno 619, can. 3. Item S. Athanasius in synodo Laodicensi anno 513, probat Schyram accusatorem suum, non esse verum presbyteratum, quia ordinatus fuerat a Colutho qui non erat episcopus. S. Epiphanius Hæres. 73; S. Hieron. Episl. ad Evangelam; S. Chrysost. Horn. 11 in 1 Timoth. hoc discrimen statuunt inter episcopum et simplicem sacerdotem, quod episcopus possit ordinare, non simplex sacerdos.

3° Ex conciliis Florentino et Trid. Florentinum in decreto Unionis sic habet: « Ordinarius minister hujus sacramenti • (ordinis) est episcopus. » El Triden-
num sess. 23, can. 7 : « Si quis dixerit episcopos non esse presbyteris superiores, » vel non habere potestatem confirmandi » *el* ordinandi, vel eam quam habent illis esse communem... anathema sit. » Unde conclusio est de fide.

Hic ibid. — *Suffragatur ratio.* 1° Ad «olum principem jure ordinario pertinet ministeria publica distribuere : atqui solus episcopus est in republica Christiana princeps : ergo. 2° Potestas ordinandi non est potestas jurisdictionis, sed ordinis, quam episcopus accipit in sua consecratione: ergo illam non habet qui non est episcopus consecratus.

Et ideo dixi in conclusione, *episcopus consecratus* ; quia episcopus solum electus et confirmatus, non consecratus, licet possit alteri episcopo committere ordinationem sui subditi, non potest tamen ipse illum ordinare ; quia illa commissio est actus jurisdictionis, ordinatio autem actus ordinis.

Dices 1° Nicephorus l. 8, cap. 19 et 24, dicit ordinatos a Meletio, qui sibi episcopalem vindicabat auctoritatem, fuisse valide ordinatos. Si respondeatur Meletio in

fuisse vere episcopum, saltem non quos ordinaverat sacerdotes, et ejus schismati non adhæserant, juxta concilium Mcænumprium, in Epistola synodica, .11 ecclesiam Alexandrinam, habebant *jus ordinandi, et eos quidigni clero fuerint nominandi.* Ergo. ■

B. revera Melelium fuisse episcopum, sed illegitime ordinatum ; qua de causa Nicephorus dicit ipsum sibi vindicare potestatem episcopalem, cujus exercitio erat privatus. Jus autem *ordinandi* in Epistola synodica concilii Nicæni non sumitur pro jure consecrandi, seu ordinandi sacramentaliter, sed pro jure eligendi, suo suffragio probandi et confirmandi ministros a populo electos et nominatos, quo jure privabantur ii qui Melelii schismati adhæserant.

Dices 2° Episcopus potest episcopum ordinare : ergo presbyter presbyterum. Item qui potest majus potest minus : atqui simplex sacerdos potest consecrare eucharistiam, quod est quid majus quam consecrare sacerdotes : ergo.

B. 1° hæc argumenta a pari et a majori. ad minus non valere in iis quæ pendunt ex voluntate Christi. 2° *Ad primum:* disparitas est 1°, quod episcopus et non presbyter sit princeps cujus est distribuere ministeria publica. 2° Quia episcopus non habet superiorem in potestate ordinis: unde si ab episcopo ordinari non posset, a nullo posset ordinari : presbyter autem habet episcopum se superiorem. Ibid, nd 4. — *Ad secundum:* valet commune adagium in iis quæ sunt ejusdem, non diversi generis; consecrare autem eucharistiam et constituere ministros publicos, sunt diversi generis.

ibid, ad 3. — *Dico* 2°. Simplex sacerdos, ex commissione Ecclesiæ seu summi pontificis, potest esse minister extraordinarius tonsure et quatuor minorum.

Prob. Concilium Nicænum II, anno 787, can. 14, hanc facultatem concedit abbatibus sacerdotibus, ab episcopo benedictu et chorepiscopis : refertur cap. *Quoniam*, dist. 69. Idem Innocentius III, cap. *Cum contingat*, Extra. I. 1, tit. 1 i. Alexander III, cap. *Bequisivit*, 1L. 1 tit. 15, dicit quod *hujusmodi ordines non episcopis quandoque conferantur.* Eadem facultas conceditur sive ex consuetudine.

sive ex pritilegi»'. cardinalibus presbyte-
ns. Tandem concilium Trid. sess. 25,
cap. 10 de Reformat. dicit : « Abbati-
» bus et aliis quibuscumque, quantumvis
» exemptis et privilegiatis, non liceat in
» posterum.... cuiquam qui regularis sub-
» ditussibi non sit, tonsuram vel minores
» ordines conferre. » Ergo supponit suis
religiosis posse conferre.

Dices. Si summus pontifex possit sim-
plici sacerdoti concedere facultatem con-
ferendi minores ordines, id potest vel ra-
tione ordinis, vel ratione jurisdictionis.
Non ratione ordinis; alias episcopus, (pii
estæqualis papæ quoad ordinem, pariter id
posset, quod non admittitur. Non ratione
jurisdictionis, quia hæc non respicit cor-
pus naturale Christi, sed mysticum. Ergo.

Respondent quidam, id posse summum
pontificem ratione facultatis sibi a Christo
concessæ. *Sed et responderi potest*, id
posse ratione supremæ et plenæ jurisdic-
tionis in totam Ecclesiam. *Ad probatio-*
nem in contrarium, D. Potestas jurisdic-
tionis non respicit directe corpus Christi
naturale, C. indirecte, Ar. Ratione enim
'urisdiclionis episcopus potest dare facul-
tatem suo subdito ut ab alio episcopo or-
dinetur.

/?».</. Conferre ordines, est actus ordi-
nis, et non jurisdictionis; alioquin epis-
copus electus el non consecratus posset or-
dinare. Vel ergo est actus ordinis seu con-
secrationis episcopalis, vel presbyteralis :
silior, secundum, quivis sacerdos potest
jure suo, non secus ac episcopus, valide
ordinare: si primum, non potest alteri quam
episcopo committi; non enim actus ordi-
nis potest committi illi (pii non habet or-
dinem. Ergo.

7». conferre ordines jure ordinario, esse
actum ordinis episcopalis; conferre autem
ordines jure extraordinario, esse actum
ordinis sacerdotalis, quatenus per ordi-
nem sacerdotalem confertur presbytero
inchoata potestas ad ordinandum, quæ
per commissionem pontificiam perficitur
et completur. Confer quæ dixi de Confir-
matione a. 7. j 2, obj. 2.

Quantum ad subdiaconalum, plures
censent etiam posse ex commissione con-
ferri a simplici presbytero; quia Gelasius
Ëpist.1, admonet presbyteros ut memine-
rint sibi nullo modo concedi « ut subdia-

“(•hinnii vel acolythum ordinent absque
» Roinani pontificis permissime » Ergo
ea permissione accedente possunt. Refer-
tur etiam privilegium concessum Cister-
ciensibus de quo modo.

Quidam arbitrantur id a I) Thoma ne-
gari hic q. 58, a 1, ad 5, quia dicit quod
« ex commissione papæ sacerdos simplex
» possit conferre minores ordines et con-
» firmationem... non autem majores ordi-
- nes (pii habent immediatam relationem
» ad corpus Christi. » Sed, ut apparet,
S. Doctor intclligit de ordinibus qui quo-
vis tempore habiti sunt sacri seu majores,
propter immediatam relationem quam ha-
bent ad corpus Christ», qualis est sacer-
dos qui illud consecrat, et diaconus qui
ministrat; non subdiaconus.

De diaconatu major est difficultas. *Ne-*
gat S. Thomas loco citato. posse conferri
ex dispensatione a simplici presbytero.
Idem censet Scotus et communiter anti-
qui scholastici cum pluribus junioribus.
Principium I) Thomæ est. quod papa non
habeat majorem potestatem in corpus
Christi quam sacerdos simplex; ex quo
inferi quod simplex sacerdos ex ejus com-
missione non possit habere potestatem
conferendi ordines qui habent immediatam
relationem ad corpus Christi, qualem ha-
bent presbyteratus ad consecrandum et
diaconatus ad deferendum vel distribu-
dum.

Affirmant autem plures rccentiores,
fundati praesertim in privilegio quod di-
cunt concessum abbati Cislerciensium ab
Innocenlio VIII, anno 1489. quo ipsis
concedit facultatem conferendi minores
ordines, subdiaconalum et diaconatum
suis religiosis, ut auferatur ipsis occasio
discurrendi extra monasterium. Hoc pri-
vilegium relatum in Bullario Rodrigues
testatur se vidisse Vasques. similiter Berli
testatur se legisse in Bullario Cistercien-
sium et Rodrigues; atque hoc privilegio
usum fuisse generalem Cisterciensiuin
anno 1662 Romæ, sciente el mobantr
summo pontifice, et anno 1665 Gandavi
in Belgio, subditos suos ordinando subdia-
conos et diaconos, referunt H*-iinoei Ber-
ti: unde dicunt quod, si S. Thomas, Sco-
tus el veteres scholastici hoc et alia privi-
legia similia quæ circiuiiferutitur, vidis-
sent, sententiam mutassent.

Respondent autem alii, bullam hujus privilegii multis titulis esse dubix fidei. 1° Quia non invenitur in Rullario Romæ edito. 2° Quia Cistercienses *to* privilegio non usi sunt, nec utuntur; quod si verum esset, non omitterent prasertim in Gallia, ubi eorum monasteria sunt constituta, et concilium Trid. non semper fuit receptum quantum ad reformationem. « Nec nostra « nec Patrum nostrorum memoria, inquit » Hallerius sect. 5 de Ministro sacra ordinat. art. 2, § 2, Cistercienses eo privilegio usi sunt : quod si a sancta Sede obtinuissent, nusquam procul dubio ab ejus usu landiu se continuissent, prasertim in Gallia. » Quod autem referunt in contrarium Henno et Berti de generali Cisterciensium, nullo fulciunt testimonio. 5° Non solent pontifices concedere plusquam petitur; petebat autem tantum abbas Cisterciensis renovari privilegium conferendi suis monachis tonsuram et minores ordines, *ut patet* ex prima parte bullæ ; et in posteriori parte, seu in concessione, datur facultas conferendi subdiaconatum et diaconatum. 4° Concilium Trident, sess. 25, cap. 10 de Reformat, referens et restringens privilegia abbatum quantum ad ordinationes, hujus nullam facit mentionem, sed tantum privilegii conferendi tonsuram et minores. Quod autem quidam dicunt, se istud privilegium legisse in quibusdam collectionibus particularibus, non probat esse legitimum et a S. Sede emanatum.

Respondent insuper, *esto* quod existât hujusmodi privilegium, summum pontificem in hoc se gessisse secundum quod convenientius et melius existimavit ex privata sententiâ, ; at nihil hoc facto definivisse

Quantum ad presbyteratum, communissima S. Thomæ sententia, contra paucos, admodum est, quod non possit etiam dispensatione conferri a simplici sacerdote : de episcopatu idem censeant omnes unanimiter; quia in tota retro antiquitate nusquam et nullibi legitur Ecclesiam quoad alterutrum dispensasse, cum tamen non defuerint occasioned et sæpe urgeret necessitas, maxime tempore persecutionum, cum episcopi vel interficiebantur, vel incarcerabantur, vel exulabant.

Dices. In synodo Antiochena can. 10, legitur de chorepiscopis. « Ordinent au-

u tern lectores, subdiaconos atque exorcistas, quibus istae promotiones sufficiant : nec presbyterum vero, nec diaconum audeant ordinate prater civitatis episcopum, cui ipse cum possessione subjectus est. » Ergo accedente consensu episcopi, poterant ordinare diaconos et presbyteros. *Subsumo* Atqui chorepiscopi erant simplices presbyteri, *ut patet* ex Epist. 4 Damasi et Epist. 88 S. Leon. Ergo.

/L Quamvis chorepiscopi secundum se essent simplices presbyteri qui in villis et pagis ab episcopis præficiebantur aliis presbyteris, eo fere modo quo decani rurales apud nos constituuntur, per accidens tamen inter illos reperiebantur quandoque episcopi; ii enim episcopi qui ab hæreticis ad Ecclesiam revertebantur, aut catholici qui ad propriam sedem accedere non poterant, ne sine omni honore remanerent, ad aliquem chorepiscopatum promovebantur. Constat ex ipso canone Antiocheno citato, licet ipsum ab Ariariis editum putent Baronius et Bellanninus, qui sic incipit : « Qui in vicis vel possessionibus chorepiscopi nominantur, quamvis manus impositionem episcoporum perceperint, et ut episcopi consecrati sint, tamen, etc. »

ARTICULUS II.

Utrum omnis episcopus sit legitimus minister ordinationis?

Duplex hic occurrit quæstio resolvenda: prima, utrum episcopus possit licite ordinare non subditum; secunda, utrum episcopus intrusus, hæreticus, schismaticus, excommunicatus, aut simoniacus valide ordinet. Ulramque duplici § resolvemus.

§ 1. — *Utrum episcopus possit licite ordinare non subditum?*

Dico 1°. Unusquisque a proprio episcopo ordinari debet, aut ab alio de ejus licentia : si secus fiat, ordinal* a collatione ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum ordinum executione, quandiu proprio ordinario videbitur expedisse, est suspensus. Ita in terminis Trid. sess. 25. cap. 8 de Reformat. Quamvis ergo valida sit ordinatio, *ut patet*, peccant graviter tam ordinans quam ordinatus.

Dico 2°. Ille proprius seu superior intelligitur in hoc casu episcopus, de cu(us

UTRUM OMNIS EPISCOPUS SIT LEGITIMUS MINISTER, Iac. M

diœcesi est hic qui ad ordines promoveri desiderat oriundus, seu m cuius diœcesi beneficium obtinet ecclesiasticum, seu habet, licet alibi natus fuerit, domicilium in eadem. Ita etiam in terminis Bonifacius VIII, cap. *Cum nullus*, de Tempore ordinandorum in 6.

Triplici itaque titulo quis alicui episcopo fit subditus quoad ordines recipiendos, scilicet titulo nativitatis seu originis, beneficii et domicilii. Audio tamen in quibusdam provinciis nunc non admitti nisi titulum nativitatis, seu originis; forte ex consuetudine jure communi derogante.

Hos autem tres titulos explicat Innocentius XII, in Constit. *Speculatores*, data 6 Novembris 1694. De titulo originis dicit: « Subditus ratione originis, is tantum liunsit ac esse intelligatur, qui naturaliter ortus est in ea diœcesi in qua ad ordines promoveri desiderat, dummodo tamen ibi ortus non fuerit ex accidenti, occasione nimirum itineris, officii legationis, mercaturae, vel cujusvis temporalis mora, seu permanentis ejus patris in illo loco: quo casu nullatenus ejusmodi fortuita nativitas, sed vera tantum et naturalis patris origo erit attendenda.» In iis vero quorum parentes et locus originis ignorantur ut sunt infantes expositi, locus baptismi reputatur locus originis.

De titulo domicilii: « Subditus autem inquit, ratione domicilii ad effectum suscipiendi ordines, is duntaxat ceuseatur, qui, licet alibi natus fuerit, illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo loco, ut, vel per decennium saltem in eo habitando, vel majorem rerum ac bonorum suorum partem cum instructis rebus in loco hujusmodi transferendo, ibique insuper per aliquod considerabile tempus commorando, saltem inperque suum perpetuo ibidem permanendi animum demonstraverit; et nihilominus ulterius utroque casu se vere et realiter animum hujusmodi habere jurejurando affirmet.»

De titulo beneficii sic « Licet..... clericus ratione cuiusvis beneficii in aliena diœcesi obtenti, subjici dicatur jurisdictioni illius episcopi in cuius diœcesi beneficium hujusmodi situm est..... tamen volumus ut nemo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi ordines acquirere censeatur. nisi beneficium prædic-

tum hujus sit redditus et ut ad congruam vitae sustentationem, sive juxta taxam synodalem, sive ea deficiente juxta morem regionis pro promovendis ad sacros ordines, detractis oneribus per se sufficiat, illudque ab ordinando pacifice possideatur, sublata quacumque facultate supplendi quod deficeret fructibus ejusdem beneficii cum adjunctione patrimonii etiam pinguis, quod ipse ordinandus in eadem seu quavis alia diœcesi obtineret; ac episcopus sic ordinans.... de redditu beneficii hujusmodi expressam in consueta collatorum ordinum attestatione mentionem facere debebit. »

Observandum est tamen ex Trid. sess. 25, cap. 9 de Reform, quod episcopus possit familiarem suum non subditum ordinare, si per triennium secum fuerit commoratus, et beneficium, quacumque fraude cessante, statim reipsa ipsi conferat.

Dixi in 1 conclusione, *aut ab alio de ejus licentia*; quia episcopus infirmitate aut alia causa legitime impeditus subditos suos probatos et examinatos ad alium episcopum ordinandos dimittere potest, ut statuit Trid. sess. 25, cap. 5 de Reformat. quae licentia solet dari litteris quae dicuntur *dimissorii*; de quibus sic Trid.

« Non licet capitulis ecclesiarum, sede vacante, infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, seu reverendas, ut aliqui voeant..... alicui qui beneficii ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione arctatus non fuerit (ut si deberet fieri sacerdos pro pastore oblenio), concedere. Si secus fiat, capitulum contraveniens ecclesiastico subjaceat interdicto: et sic ordinati si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, praesertim in criminalibus, gaudeant: in majoribus vero, ab executione ordinum, ad beneplacitum futuri praelati, sint ipso jure suspensi. » Ita in terminis Trid. sess. 7, cap. in de Reformat.

Potes a quo regulares exempti debent habere litteras dimissorias?

It. Praelati regulares exempti debent dare suis subditis interas dimissorias, seu, ut vocant, presentationem ad episcopum loci in quo situm est monasterium; ipsi autem absente vel non ordinante, ad episcopum benevolum Consistorii ex illis locis

Siiti V. qui moderando declarationem Gregori/ XIII, prodecessoris sui, dicit « regulares posse concedere dimissorias ad » episcopum diœcesarmm ; qui si abfuerit, » ad quemcumque, dummodo ab episcopo » qui ordines contulerit examinetur quoad » doctrinam. » 2° Ex decreto S. Congregationis, de mandato Clementis Vili, dato Romæ 15 Martii 1596, « quo statuitur » superiores regulares posse suo subdito , » itidem regulari, qui, proditus qualita- » tibus requisitis, ordines suscipere vo- » luerit, litteras dimissorias concedere, ad » episcopum tamen diœcesanum, nempe » illius monasterii in cujus familia ab iis » ad quos pertinet regularis positus fue- » rit; et si diœcesanus abfuerit, vel non » esset habiturus ordinationes, ad quem- » cumque alium episcopum, dum tamen » ab eo episcopo qui ordines contulerit » examinetur quoad doctrinam , et dum » ipsi regulares non distulerint de indus- » tria concessionem dimissoriarum in id » tempus quo episcopus diœcesanus, vel » abfuturus, vel nullas habiturus esset or- » dinaliones : verum cum a superioribus » regularibus, episcopo diœcesano absente, » vel ordinationes non habente, littera di- » missori® dabuntur, in eis utique hujus- » modi causam absenti® diœcesani episco- » pi, vel ordinationum ab eo non haben- » darum, exprimendam esse; quod qui non » fecerint, officii et dignitatis seu admi- » nistrationis et vocis activæ et passivæ » privationem, ac alias arbitrio ejusdem » sanctissimi D. N. papæ reservatas poenas » incurrant. «

S II. — *Utrum ordinationes factæ ubi episcopis intrusts, hærelcis, schismaticis, excommunicatis, degradatis, simoniacis, sint validæ*

Hujusmodi ordinationes esse illicitas indubium est ; esse etiam invalidas, saltem 1° simoniacis factas, etsimoniacas, aliquando dubitatum est. Sed a temporibus I. Thomæ vix ullus earum validitatem in dubium revocat. Quæstio hæc posset videri sufficienter discussa in tract, de Sacramentis in genere, dissert. 5, a. 5, ubi probavimus generaliter sacramenta per malos ministros valide posse conferri : quædam tamen specialia de sacramento ordinis supersunt expendenda : unde breviter

Aie q. 58. a. 2. 0. — *Dico*. Ordinatio-

nes factæ ab episcopis intrusts, hærelcis, schismaticis, excommunicant!?, de gradatis, aut simoniacis, modo aliunde necessarii ad earum validitatem adhibeantur. scilicet materia . forma et intentio faciendi quod facit Ecclesia, sunt validæ.

Conclusionem hanc omni argumentorum genere probavimus loco citato de Sacram, in genere : hæc pro dictis hic habeto, pauca tamen exempla antiquitatis subjiciam.

1° S. Cornelius , vertente tertio sæculo, recepit absque nova ordinatione Maximum presbyterum et alios Vovatianos. 2° S, Athanasius in synodo coacta anno 562, statuit inter clericos recipiendos esse, qui ab Ariana hæresi, ad quam violentia quadam compulsi fuerint, redirent, ut constat ex Actis ejusdem synodi, ex Epistola S. Alhanasii ad Rufmianum, et ex actione i secundæ synodi fricœnæ. 5° Anatolium qui in locum S. Flaviani in sedem Constantinopolitanam a Latrocinio Ephesino fuerat intrusus, instantibus Marciano Augusto et Pulcheria, recepit S. Leo, et facias ab eo ordinationes probavit, ut constat ex ejusdem S. Leonis Epistola 78 , alias 54. 4*» Ordinatos a Donatistis Ecclesia recepit ut valide ordinatos. *Non sunt rursus ordinati*, inquit S. Aug. 1. 2 adversus Parmen. c. 15, *sed sicut baptisma in eis, ita ordinatio mansit integra*. 5° Aicolaüs II, relatus causa i , q. 1, cap. 107 ; concilium Romanum sub Alexandro 11; S. Gregorius VII ad Raynaldum, episcopum Comensem , recipiunt ut validas ordinationes factas ab episcopis aliunde simoniacis; ipsas vero ordinationes simoniacas S. Rasilus in Epistola ad episcopos su® cura commissos, eas non rejicit ut invalidas, sed dicit : *Huc siita sint, post hac non fiant, sed emendentur*. Idem refert de S. Chrysostomo Palladius in ejus Vita; et B. Petrus Damianus sæculo undecimo in opusculo quod *Gratissimum* appellavit, nullis argumentis probat validitatem ordinationum simoniacarum.

ibid. — Ratio vero generalis, pro his omnibus ordinationibus, est, quia potestas collata episcopo insua consecratione, nullo crimine deletur unde Trid. sess. 7, can. 9, definit ¶ in tribus sacramentis, baptismo » primi characterem in anima, hoc est. signum quoddam spirituale et indklebik,

» unde iterari non possunt. » Et sess. 25, can. 4 . « S' quis dixerit per sacram ordinationem.... non imprimi characterem, » vel eum qui sacerdos semel fuit, laïeuin » rursus fien posse : anathema sit. »

Solvuntur objectiones.

Objectiones plurimas proposuimus et solvimus loco citato. Quasdam tunc omis-
sas quæ specialiter spectant ordinis sacra-
mentum , compendiose propono : sed prius
revocanda sunt in memoriam quæ tunc di-
cebamus, scilicet distinguendum esse in-
ter hæreticos qui sacramenti formam ser-
vant , et illos qui non servant, priorum
sacramenta Ecclesiam recipere, postero-
rum rejicere : item distinguendum esse
inter sacramentum quoad substantiam et
ejus effectuin, qui est gratia; malum mi-
nistrum, quantum est ex se , conferre sa-
cramentum et gratiam sacramenti, sed sus-
cipientem non recipere gratiam, quia pec-
cat, et sic ponit obicem gratia», : atque de-
fectu hujus distinctionis exarsisse famosam
illam controversiam inter S. Stephanum
et S. Cyprianum, cæterosque rebaptizan-
tes. Hæc ibi.

Insuper observandum est, his verbis,
ordo, ordinatio, ordinare, ordinari, non
semper apud antiquos significari sacra-
mentum ordinis conferens characterem, sed
quandoque restitutionem honoris et privi-
legiorum, atque exercitii potestatis suspen-
sa, quæ fiebat resipiscentibus cum impo-
sitione manuum, et etiam aliquando adhi-
bitis rursus insignibus et instrumentis or-
dinationum , ut constat ex hoc capite 28
concilii Tolet. 4, anno 655 : « Episcopus,
» presbyter, aut diaconus, si a gradu suo
» injuste dejectus, in secunda synodo in-
» nocens reperiatur, non potest esse quod
» fuerat, nisi gradus amissos recipiat co-
» ram altari de manu episcopi : si episco-
» pus est, orarium, annulum et baculum;
» si presbyter, orarium et planctam; si
« diaconus, orarium et albam; si sub-
» diaconus' patenam et calicem; et sic re-
» liqui gradus ea in reparationem sui reci-
» piant, quæ cmn ordinarentur pcrcepe-
» runt. » *Er his observationibus facilis*
srit responsio ad objecta.

obj. 1° Concilium Nicænum I, can. 8,
jubet ut ordinati a Novatianis *ordinentur*,
it sic maneant in clero : ita refertur a

Gratiano d. 7, cap. 8. 2° Innocentia I,
Epist. 18, ratum habet baptisma, non or-
dinationes hæreticorum. 5° synodus Con-
stantinopolitana, can. 4 habet irritas or-
dinationes facias a Maximo Cynico . qui
ejusdem ecclesiæ sedem do/o usurpaverat.
4° Stephaniis IV declaravit irritas ordina-
tiones facias a Constantino, in sedem Ro-
manam intruso , et ab ipso ordinatos ite-
rum ordinavit. 5° Synodus octava nullas
declaravit ordinationes factas a Photio,
sedis Constantinopolitanæ invasore. 6°
Leo IX, sæculo undecimo, cassavit ordi-
nationes factas a simoniacis, et plures si-
moniace ordinatos reordinavit. 7° Hinc-
marus in synodo Suessionensi irritavit or-
dinationes Ebbonis exauctorati. 8° Stepha-
niis VII ordinatos a Fonnoso, prædeces-
sore suo, iterum ordinavit. 9° Caecilianus,
ordinatus episcopus Carthaginensis a Fe-
lice Aptungitano, quem Donatistæ dice-
bant esse traditorem, et ob quam causam
rejiciebant ordinationem Cæciliani, dicit
ipsis apud Optatum , l. 1, n. 19 . « Ut si
» Felix in re, sicut illi arbitrabantur, nihil
» contulisset, ipsum tanquam adhuc dia-
« conum ordinarent in episcopum. » 10°
Denique Ecclesia potest adhibere quædam
impedimenta, ut schisma, hæresiin, simo-
niam, quæ ordinationem irritam reddant,
sicut apponit in matrimonio.

E. ad primum. 1° Textus Græcus a Dio-
nysio Exiguo sic vertitur, *ut impositionem*
manuum accipientes, sic in clero per-
maneant; ab Herveto, *ut impositis eis*
manibus, sic in clero maneant : emen-
danda itaque lectio Gratiani quam accepit
ab Isidoro Mercatore. 1° Dicatur, sive *or-*
dinentur, sive *impositio manuum*, intel-
ligendum est de restitutione in gradum
honoris et exercitium potestatis, ut obser-
vabam modo. Sunt quidem qui per imposi-
tionem manuum, seu ordinationem, intel-
ligunt ordinationem sacrameiilalem, non
iteratam, sed factam a Novatianis, ita ut
sensus sit, *eos qui manus impositionem*
perceperunt, ita in clero permanere; seu,
ut qui ex illis erant ordinati, sic ma-
neant in clero. Ita habent an'iquumres ver-
siones, et ita acceperunt S. Hieron in Dia-
logo adversus Lucifer, et Innocentius 1.
Epist. 22 ad episcopos Maced.

■ *id secundum.* Innocentius habet ratuii
baptisma et non ordinationes hæreücorum.

quatenus baptizati ab haereticis dum redeunt ad Iuvlesiam, statim sublata helione, recipient gratiam qua privabantur : ab eis ordinati, non statim ac redeunt recipiunt honorem clericatus et functionem sui ordinis.

z/d tertium. Synodus habuit irritas ordinationes Maximi Cynici, non quoad characterem, sed quoad ejus functiones.

z/d quartum. Similiter Stęphauus irritavit ordinationes Constantini quoad gradum et functiones, et eas iteravit ; id est, adhibuit exremoniam qua, exhibitis iterum insignibus ordinationis, prius ordinati restuebantur in gradum et functiones.

Ad quintum. Eadem est responsio ; ordinationes Photii declarate sunt irritae quoad gradum et exercitium functionum, non quoad substantiam et characterem, siquidem ipse reholiuserat ordinati ab ipso, in suis gradibus postea restituti fuerint absque nova ordinatione.

z/d sextum. Iterum eadem responsio : Leo « assavit ordinationes, id est, prohibuit usum gradus et functionum ; reordinavit, id est, cæremones adhibitis restituit in gradum et functiones. *l'atet* quia Petrus Damianus narrat quod, cum ex hac cassatione seu suspensione perpetua ab ordinum functionibus, tumultus esset exortus, eo quod divina officia et missae amicis non celebrarentur, Leo priorem sententiam temperavit, et edixit ut qui scienter a simoniacis ordinati essent « quadraginta dierum pœnilentiam agerent, et » sic in accepti ordinis officio ministrarent. » Dubium ergo quo pulsabatur pontifex et de quo loquitur Damianus, verisimiliter non erat de substantia ordinationis, sed de pœna imponenda sic ordinatis, an deberet esse degradatio seu suspensio perpetua. Quanquam daremus dubitasse ad tempus de substanda ordinationis, nihil uoceret; non enim negamus aliquando de validitate hujusmodi ordinationum dubitatum fuisse.

z/d septimum. Quæ fecit Ilincmarus cum collegis in synodo Sucssjonensi, rescissa sunt : colao I, Epistola data 8 Idus Decembris anno 866. Insuper in toto hoc negotio non agebatur de substantia ordinis accepti, sed de functionum exercitio,

it/ octavum. Ex tacto impio et jnhuui. mu stephani m Formosum nihil pojest

lerui contra conclusionem, maxime cum omnes, exceptis paucis qui Siephano adliarehaut, starent pro validitate ordinationum Formosi.

Ad nonum. Desponsum Cæciliani erat conditionatum, xi *Felix nihil contulisset.* 2° Hoc dixit Cæcilianus, *ad irridendos* Donatistas, *quoniam certus erat ordinatores suos non esse traditores*, inquit S. Augustinus in Lreviculu Collationis Ierliæ diei, cap. 16.

Ad decimum, N. ant. et paritatem. Disparitas est, quod potestas ordinandi fundetur in caractere quem delere non potest Ecclesia ; at sacramentum matrimonii fundatur in contractu valido, cujus validitas pendet ex legibus Ecclesiæ et principum ; de quo infra.

Quod objici posset ex S. Cypriano et aliis rebaptizantibus, non urget; notum est enim eos ordinationis extra Ecclesiam factæ, sicut baptismi extra Ecclesiam collati, validitatem immerito impugnasse. Cætera argumenta require loco citato de Sacramentis in genere.

APPENDIX.

De ordinationibus Anglicis.

Hoc de argumento multa scripserunt hii temporibus noster P. Le Quicn, P. Ilardouin, P. Boucat, D. Tournely, etc. adversus P. Le Courayer, pro harum ordinationum validitate decertantem.

Quæstio est de ordinationibus factis secundum rituale Eduardi VI, approbatum a pseudosynodo Londinensi anno 1362, que ritu ab hoc tempore factæ sunt et fiunt ordinationes Anglicæ, falentibus P. Le Courayer et scriptoribus Anglis.

Sic autem statuitur in hoc rituali. 1° Episcopus ordinator exigit ab ordinando mandatum regium, loco bullarum summi pontificis. 2° Exigit juramentum de suprema regis potestate in spiritualibus et temporalibus, rejiciendo *omnes extraneas potestates, superioritales et auctoritates*, consequenter auctoritatem papae et concilioium. 5° Interrogat *an sibi persuasum habeat se vocatum esse juxta voluntatem Christi et constitutionum hujus regni*, quæ in eo sita est ut, abdicata summi pontificis obedientia et Ecclesie, Romanæ doctrina, propugnentur novæ Iræses receptæ in Anglia. 4° Interrogat utrum persnasum habeat *sacras Scripturas supeienter*

ad tolluti in requiri; consequenter mutilles el rejj icipiillesse traditiones. 5° Inter- nist nuih *paratus sil fidelem et diligentem operar' impendere ad exterminandam quamcumque peregrinam, erroneam, verboque divino contrariam doctrinam, aliosque tam privatim quam publice ad idem faciendum provocare atque excitare.* Hæc autem doctrina peregrina, erronea et verbo divino «ontraria, in sensu interrogationis, est manifeste Romana. His igitur interrogationibus aperte continetur doctrina hærellica, ecclesiæ Romanæ directe contraria.

Postquam episcopus designatus ad hæc omnia interrogata suis responsionibus affirmativis satisfecit, episcopus consecrator, impositis super illum manibus, formam ordinationis pronuntiat his verbis : *Deus omnipotens, Pater noster cælestis, qui hanc libivoluntatem concessit, concedat insuper vires ac facultatem ad hæc efficaciterpræstanda, ut opus istud suum, quod incapxt in te, absolvat, teque integrum ac inculpabilem inveniat in illo supremo die, per Jesum Christum Dominum nostrum : Amen.* His suppositis, fi. ordinationes Anglicas esse absolute invalidas.

Prob. ex insufficientia formæ in his ordinationibus adhibitæ.

Primo. Christus est auctor omnium sacramentorum; et quorum formas non determinavit in specie, determinandas reliquit, non alicui ecclesiæ particulari, aut privatis hominibus; alioquin tot forent sacramentorum formæ quot sunt particulares ecclesiæ, aut privati hominum conventus; sed universæ et uni suæ Ecclesiæ : atqui ordinationum Anglicarum forma non estab Ecclesia determinata, sed a privatis hominibus, laïciset hærellicis : ergo.

Secundo. Forma secundum se et seorsim ambigua, et ex adjunctis circumstantiis aperte hæretica, non est sufficiens ad validam ordinationem : atqui talis est forma ordinationum Anglicarum ergo. *Prob. min.* Dum dicitur, *Deus omnipotens concedat facultatem ad hæc efficaciterpræstandu.* non significatur quid perro *ad hæc* intelligendum, ideoque ambiguum; attentis autem interrogationis et responsis immediate præcedentibus, evinens est perroad *hæc* intelligi hæreticam doctrinam

in his contentam, atque prinde esse ac si diceretur : Deus concedat tibi vires et facultatem ad propugnandum primatum regis in spiritualibus, ad debellandam auctoritatem Sedis apostolicæ, ed impugnandas traditiones, ad conculcandam doctrinam ecclesiæ Romanæ et ad asserendos errores novatorum hæc enim omnia continentur in interrogatis et responsis immediate præcedentibus. Ergo.

Atque hoc duplici argumento arbitror exsufflari omnes argutias P. Le Courayer, ideoque supervacaneum esse plura addere, quæ tamen si videre cupiat curiosus lector, adeat scriptores prius laudatos.

ARTICULUS III.

De subjecto ordinationis.

Triplicem quaestionem hic proponimus resolvendam : primam, quinam sint capaces ordinationis? secundam, quæ dispositiones requirantur in ordinando ut licite recipiat ordines? tertiam, quæ sint obligationes ordinatorum?

§ I. — *Quinam sint capaces ordinationis?*

Difficultas est de mulieribus, de non baptizatis, de infantibus et de invitis. Mulieres non solum in diaconissas, sed in presbyteras et episcopas ordinabant. Moulani, leste S. Epipbanio Hær. 49, et S. Aug. 1. de Hæres. c. 27. Non baptizatos posse valide ordinari, opinati sunt quidam teniore Innocentii III, ineunte sæculo decimo tertio. Infantes esse ordinis incapaces docet Durandus, quem sequitur Honoratus Tournely, contra communem sensum theologorum. Invitum valide ordinari censent Morinus, Decocq, Vanroy et pauci alii : contra quos omnes pono sequentes conclusiones.

Stipp. q. 9. a. 1. o. — *Dico* 1°. Mulier est incapax ordinis.

Itaio j priori est voluntas Christi quæ nobis innotescit ex Apostolo «t ex traditione.

ibid. — *Ex apostolo* qui, i Cor. 14, 1 Tiimoth. 2 et Ephes. 5, scribit mulieri non esse permissum loqui in ecclesia, nec docere, nec dominari, id est virum, sed earn debere discere in silentio cum omni subiectione : atqui ordinis caractere insignitis competit ex officio loqui in ecclesia, docere et habere aliquam superioritatem et

præminentiam in alios : ergo. Item Epist. citata 1 Cor, 11, dicit : *Turpe est mulieri tonderi* «ique præcipit ut *velato capite* semper incedat. Ergo nec tonsura clericalis est capax.

Ex traditione. Christus, condendo Ecclesiam, solos viros sacerdotes ordinavit in ultima cœna, non mulieres, nequidem sanctissimam Matrem, cui tamen hæc dignitas præ cæteris omnibus mulieribus competebat, si alicui concedenda fuisset. A Christo usque nunc, neque per Apostolos, neque per eorum successores, ulla unquam mulier fuit sacramentaliter ordinata. Ergo.

Congruentias plures protulit Apostolus locis citatis. 1° Quia vir est caput mulieris; sicut Christus Ecclesiæ; ideo non mulier viro, sed vir mulieri debet dominari. 2° Quia mulier est ex viro, non vir ex muliere. 5° Quia mulier est propter virum, non vir propter mulierem. Ad hæc confonniter Doctor noster. — ibid. — Per sacramentum ordinis, inquit, significatur et confertur aliqua eminentia gradus, quæ non habet locum in muliere; cum, ut dictum est, sit collocata in statu subjectionis, et ideo ejus status repugnat significationi sacramenti. Addo ex S. Bonaventura in 4, d. 25, quod Mediator noster, cujus legatione funguntur sacerdotes, vir fuerit, non mulier.

Dices 1°. In veteri Testamento fuerunt quædam mulieres prophetissæ. Item Debora præfuit populo Israclitico. Ergo.

Ii. i° in his quæ pendent a voluntate Christi non currere *argumentum a pari*, nec ullam aliam rationem esse quærendam nisi voluntatem instituentis.—Ibid. ad. 1. — 2° Disparitas est, quod prophetia non sit sacramentum, sed donum Dei : unde ibi non exigitur significatio, sed solum res; et quia secundum rem in his quæ sunt animæ, mulier non differt a viro; nam quandoque mulier, quantum ad animam, invenitur melior multis viris; ideo donum prophetis et alia hujusmodi potest recipere, sed non ordinis sacramentum, cujus significatio non convenit statui subjectionis illius — xb-^ad. 3 — Quantum ad Debboram, non præfuit in sacerdotalibus, sed in temporalibus, ex commissione extraordinaria, sicut et nunc possunt mulieres temporaliter dominari.

Inst 1°. Abbatissæ præsumunt in spiritualibus suis monialibus. Ergo.

Ji. I). *ant.* Abbatissæ præsumunt prælatura ordinaria et proprie dicta, quæ sit jurisdictio ecclesiastica, *N.* alias possent ferre censuras : prælatura ex commissione et improprie dicta, quæ nihil aliud est quam quædain cura domestica quæ ipsis committitur propter periculum cohabitationis virorum ad mulieres, *C.* Insuper jurisdictio externa est ab Ecclesia ; jurisdictio interna in animas qualis habetur per sacramentum ordinis, est a Deo : unde *esto* prima concedi posset mulieribus, non sequitur quod secunda concederetur.

ω *Inst.* 2°. Secundum plures et probatos auctores, mulier nomine Joanna fuit papa. Ergo.

Ii. *ant.* esse fabulosum, ut demonstrabo in Digressione historica. *Sed illo gratis dato*, nihil sequitur : sicut enim ipsa mulier decepit suos ordinatores mentiendo sexum, ut referunt isti auctores, sic ipsa decepta fuit, nec quidquam sacramentalis ordinis, cujus erat incapax, per ordinationem accepit.

Inst. 5°. Saltem in primis Ecclesiæ sæculis erant diaconissæ. Ergo.

Ii. diaconissas non fuisse sacramentaliter ordinatas, ut etiam ostendam in allera Digressione.

Dico 2°. Homo non baptizatus est incapax ordinationis.

Hæc conclusio probata manet ex his quæ diximus dissert, δ de baptismo a. 1, petit, 2, ubi probavimus ex jure et rationibus, baptismum, ut januam et fundamentum aliorum sacramentorum, esse necessarium ad eorum validam susceptionem. Vide ibi.

Addo. Nemo potest esse minister publicus in Ecclesia, nisi sit ejus membrum; fit autem Ecclesiæ membrum per baptismum. Item, nemo potest agere et generare nisi sit natus; nascimur autem in Ecclesia per baptismum, et in ea agimus ac spirituales filios generamus per ordinem. Ergo. Unde concilium generale Nicænum I, can. 19, jubet Paulianistas, qui non servabant formam baptismi, rebaptizari, ei ab eis ordinatos reordinari.

Dices 1°. Homo per fidem fit membrum Christi. Ergo est capax sacramentorum.

Λ. *D.ant.* Homo per fidem fit membrum Christi inchoate et quoad unionem inier-

nam. C. perfecte et quoad unionem tam internam qua» externam, N. Et ideo non est capax sacramentorum, per quæ Deus voluit Ecclesiam suam et ejus membra visibiliter colligari, u dicit S. Aug.

Dices 2°. Socrates I. t§ Hist. Tripartite c. 22, dicit Alexandrite lectores assumi indifferenter ex fidelibus et catechumenis. Ergo.

Pespondi jam alibi, ibi non agi de ordinatione, sed de officio legendi et psallendi, quod etiam laicis committitur, et catechumenis potest committi.

ibid. a. 2. 0. — *Dico* 5°. Infantes sunt capaces ordinationis.

Ibid, in a. s. c. — *Prob.* 1° βX Cap. *Tuie litlcræ*, de Clerico pe>r saltum ordinato l. 51 lit. 29, ubi Innocentius III eum qui susceptis minoribus ordinibus infra annos discretionis, omisso diaconatu, ad sacerdotium fuerat promotus, jubet ordinari diaconum, non vero iterari minores ordines ante annos discretionis collatos : ergo censebat illos valide collatos.

Prob. 2° ab exemplis. 1° In Vita Euthymii abbatis, auctore Cyrillo Scylopolitano, refertur ipsum triennem fuisse baptizatum, tonsum et lectorem ordinatum. 2° In libro Pontificali legitur Eugenium I qui creatus est pontifex anno 652, fuisse clericum a cunabilis. Plura in hanc rem legi possunt apud Morinum p. 5 de Sacr. Ordinatus, exercit 5, et Martennium l. 1 de Antiquit. Rit. c. 8, a. 5.

ibid, et 0. — *Prob.* 5° *ratione*. Sacramenta quæ imprimunt characterem non requirunt actum seu consensum ex parte infantis recipientis Ergo. *Prob. ant.* 1° In baptismo et confirmatione. 2° Quia hujusmodi sacramenta conferunt non actum, sed potestatem ad actum ; potestas autem procedit actum. Ergo licet infantes non possint habere actum ordinis, possunt tamen habere potestatem seu characterem, vident habent potentiam ratiocinandi, licet ejus actus non exercent.

Dices 1° cum Durando. Ad validam susceptionem sacramenti, requiritur intentio suscipientis, vel propria vel interpretative, qualis est, v. g. intentio pauculum in baptismo suorum infantum : atqui neutra intentio est in infante respectu ordinis; non propria, vi *patet*; neque interpretativa, quia voluntas parentum dici non

potest voluntas parvulorum, nisi in iis qui sunt de necessitate salutis, ut in baptismo ergo.

//. *I). maj.* Ad validam susceptionem sacramenti, requiritur intentio suscipientis adulti, C propter rationes quas deduximus dissert. 6 de Sacramentis in genere a. i ; vide : suscipientis infantis, A. In eo enim neque propria neque interpretativa voluntas requiritur, sed sufficit quod minister illi applicet formam et materiam cum intentione debita. Unde, sicut si, renitenti-bus parentibus, baptizaretur aut confirmaretur infans, esset valide baptizatus aut confirmatus : ita similiter, si iisdem renitenti-bus ordinaretur; cum hoc tamen discrimine quod sic baptizatus teneretur legem evangelicam servare, quia est necessaria saluti cui providere tenetur; at sic ordinatus non teneretur legibus clericorum, si vellet abstinere a functionibus ordinis, quia illæ non sunt necessariae ad salutem.

Inst. In forma ordinationis dicit ordinator : *decipe potestatem*, etc. Ergo ex parte recipientis requiritur acceptatio, consequenter consensus.

/i. 2V *conseq.* Quia ista potestas non traditur per donationem aut contractum, ad quem requiritur consensus contrahentis aut donatarii, sed per efficacem operationem virtute characteris episcopalis, respectu cujus recipiens s» habet mere passive, sicut cera respectu sigilli. Nec magis mirandum quod dicatur infanti ordinando, *decipe potestatem*, quam quod dicatur infanti baptizando, *decipe sal sapientur; accipe signum crucis*.

Inferes. Ergo infans potest esse et dici sacerdos et episcopus, quod videtur absurdum.

/». non esse absurdum quod infans sit et dicatur sacerdos ; quia hæc denominatio non est ab actu, sed a potestate illi collata per ordinationem; sicut infans baptizatus dicitur fidelis a fide, non actuali, sed habituali.

Quantum ad episcopatum, S. Th. hic videtur negare infantem ordinatum posse esse et dici episcopum; quia cum episcopus accipiat potestatem in corpus Christi mysticum, requiritur actus suscipientis curam animarum pastorem. Verum duo distinguenda sunt in episcopo, scilicet extensio characteris seu potestas, et cura

pastoralis animaram atque Ecclesiæ quacum init matrimonium spirituale † ad hoc secundum requiritur consensus, non ad primum. Et hoc 'ensu intclligendum esse S. Thomam, docent nobiles ejus interpretes, Paludaaus, Dominicus Soto, Gonet, etc.

Dices 2° cum Honorato Tournely. Nulum extat in tota traditione exemplum ordinationis valide collatæ infanti. Ergo.

R. Ex duabus primis probationibus conclusionis nostra objicientem falsi convinci.

Dices 5° cum eodem. Nemo potest sine proprio consensu astringi alicui statui cui grave et indebitum onus est annexum, ut est continentia annexa ordini. Ergo.

R. infantem ordinatum, dum ad annos discretionis pervenerit, non teneri, ut jam dixi, ad legem continentis, si ab exercitio ordinis velit abstinere.

Inferes. Ergo etiam amentes et dormientes possunt valide ordinari.

R. perpetuo amentes posse valide ordinari, quia eadem est ratio de illis ac de infantibus : amentes autem ad tempus, sicut et dormientes, si ante amentiam vel somnum habuerint voluntatem suscipiendi ordines, possunt valide ordinari; secus non possunt, quia cum sint adulti, requiritur in eis aliqua intentio seu consensus. Confer locum citatum de Sacrament, in genere dissert. 6, a. 1.

Repones. Non datur potestas ad actum impossibilem : atqui in pueris et perpetuo amentibus, actus ordinis est impossibilis : ergo.

A. D. niaj. Non datur potestas ad actum impossibilem per se, aut pro semper, *C.* impossibilem per accidens, aut ad tempus, *N.* Sic in utrisque datur potestas ratiocinandi, quamvis in infantibus actus sit impossibilis ad tempus, et in perpetuo amentibus per accidens.

Dico 4°. Nemo absolute invitus valide ordinatur.

Probationes hujus conclusionis cum objectionibus, require loco citato de Sacramenti in genere dissert. 6, a. 1.

¶ II. — *Qua dispositiones requirantur in subjecto ad legitime ei licite suscipiendos ordines?*

I ximus § praecedenti de requisitis ex parte sūluēcti ad validam ordinationem :

quaerimus nunc de requisitis ad licitam ordinationem.

Dico. Novem conditiones seu dispositiones requiruntur in ordinando, ad hanc susceptionem ordinum; scilicet vocatio, recta intentio, probitas morum, scientia, ætas legitima, interstitia, titulus, ordinatio gradatim et non per saltum, ac tandem immunitas ab irregularitate : quae breviter probantur et explicantur.

Vocatio.

Prima dispositio in aspirante ad ordinem est vocatio a Deo, juxta illud Apost. Ileb. S : *Nec quisquam sumit sibi honorem sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron : sicut Christus non semetipsum clarificavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum : Filius meus es tu.* Unde Christus ipse sibi delegit Apostolos.

Ratio est, quia altissima munia et gravissima onera ad quæ vocatur ordinandus, exerceri non possunt absque speciali Dei auxilio. Inter varia autem vocationis indicia potissimum est recta intentio : unde

Recta intentio.

Secunda dispositio est recta intentio ordinandi, scilicet ut, abdicatis curis sæcularibus, liberius et devotius Deo serviat : unde peccat mortaliter qui sacre militiæ ascribitur principaliter et precise ut obtineat pingue beneficium, sicque lautius ac honorificentius vivat, ut docet Auctor 2 2, q. 183, a. 1, de episcopo appetente episcopatum propter divitias.

Ratio est, quia utitur fruendis et finitur utendis in re gravi. Secus tamen si principaliter intenderet Deo servire et secundario frui beneficio. Idem sub eadem distinctione plures censent de eo qui tonsuram tantum et minores ordines suscipit, eo precise animo ut beneficiis et privilegiis clericalibus ad tempus fruatur, «t exinde ducat uxorem, aut aliter statum clericalem dimittat; quod tamen alii non probant.

Probitas morum.

Te»<ia dispositio est probitas morum ex Tridentino sess. 25, cap. 12, ubi loquens de ordinandis, dicit : « Sciant tamen episcopi, non singulos in eadem constitutos debere ad hos ordines assumi, sed dignos duntaxat, et quorum proba vita senectus sit. » Et cap. 14 de pro-

tumendis a<l sacerdotium ; « Ita, inquit, |
 • pietate et sanctis moribus sint conspi-
 »cui, ut preciarum bonorum operum
 • exemplum et vitæ monita ab iis possint
 » expectar. » Qualis debeat esse episco-
 pus, docev Apostolus i Timoth. c. 5, et
 Tit. c. 1; qualis presbyter, ibidem; qualis
 diaconus, l Timoth. 5. Qui conscius pec-
 cati mortalis, sine previa confessione aut
 contritione, ordines , etiamsi minores ,
 suscipit, peccat mortaliter ; secus si ton-
 Miram; quia, secundum nos, minores sunt
 sacramenta, non tonsura.

Scientia.

Quarta dispositio est scientia, major vel
 minor, pro ratione ordinis ad quem pro-
 movendus est.

Pro tonsura Trid. sess. 25 , cap. 4 , re-
 quirat ut sil rudimentis fidei instructus et
 sciat legere ei scribere saltem suo idiaina-
 te. Pro minoribus ibid. cap. 11, requirit
 ulterius, ut saltem linguam laiinam inlel-
 ligat. « Minores ordines, inquit, iis qui
 • saltem linguam laiinam intelligent, per
 » tempora interstitiorum, nisi aliud epis-
 • copo magis expediens videbitur, confe-
 rantur. » Ubi to *nisi aliud episcopo ma-*
gis expediens videbitur, secundum pro-
 babiliorem et communioem interpretatio-
 nem, afflicil tantum inslerstilia et non in-
 tdligentiam linguæ lalinæ, in qua proinde
 dispensare non potest episcopus.

Pro subdiaconatu et diaconatu ibid, cap.
 15, requirit ut promovendi, sint litteris et
 iis quæ ad ordinem exercendum perlinent
 instructi. Pro sacerdotio , ultra quod de-
 beat etiam intelligere suum ordinem, id
 est, scire materiam, formam, ritum cele-
 brandi, rubricas, in quibus et quomodo
 obligent, qualis debeat formari intentio in
 missi, quæ dispositiones mentis el corpo-
 ris, qui defectus occurrentes et quomodo
 silipsissupplemhim, requirit insuper Trid.
 ibid. cap. 14, ut « ad populum dqcendum
 » ea quæ scire omnibus necessarium est
 • ad salutem ac ad ministranda sacramen-
 • la, diligenti examine precedente, idonei
 › comprobentur. » Sacramenta autem intel-
 kequæministrare potest, scilicei baptis-
 mum. cuchariOiam, eytremam-unctionem,
 ii in necessitate pœnitentiam, cujus for-
 uidiii saltem scire debet. Quantum ad casus
 OiiM.'ii'nliæ, quamvis dedeceat eos penitus

ignorare, non tamen ita debet sc;r« sicut
 ille cui cura animarum im mnbit.

Pro episcopatu, sess. 22, cap. 2. reqm-
 rit quod « Scientia ejusmodi polle.ii. ut
 « muneris sibi injungendi necessitati po-
 » sit satisfacere; ideoque antea in uni.cr-
 » sitale studiorum magister, sive doctor,
 « aut licenliatus in sacra theologia vel jure
 » canonico merito sil promotus, aut pnbli-
 » co alicujus academjæ testimonio idoneus
 « ad alios docendos ostendatur. »

Peccatergo graviter episcopus admittens
 ad ordines prorsus illitteratos et ignoran-
 tes, præseriim ea quæ a Trideniino decer-
 nuntur, praevaricans in suo ministerio in
 grave damnum el injuriam Ecclesiæ : unde
 tenetur per se vel per alios examinare,
 nisi de ipsorum sufficientia constet, ut si
 habeant litteras dimissorias a suo ordina-
 rio, vel a suo superiore regulari; quos ni-
 hilominus iterum examinare potest, et in-
 sufficientes repertos repellere.

Ætas legitima.

Quinta dispositio est ætas legitima. Quid-
 quid sit de jure antiquo, jure novo Triden-
 tiiii pro tonsura et minoribus, nulla deter-
 minatur ætas, modo initiandi sciant quæ
 concilium citatum supra requirit in ipsis,
 et judicentur idonei mupiis suis obeundis.
 Pro subdiaconatu requirit concilium sess.
 25, cap. 12, annum vigesimum secundum,
 pro diaconatu , vigesimum tedium ; pro
 sacerdotio, vigesimum quintum : intellige
 pro quolibet ordine annum inchoatum, ita
 ut qui complevit, v. g. anuum vigesimum
 quartum, si vel una hora anni vigesimi
 quinti effluxerit, possit ordinari sacerdos.
 Imo quidam docent quod, si inchoetur an-
 nus vigesimus quintus a meridie, possit
 eodem die mane ordinari; quia.inquiunt,
 in favorabilibus dies inemptus habetur pro
 completo : ita Ledesma, Diana, etc. quos
 citat el sequitur Andrxas a Matre Dei. Ve-
 ruin id neque certum neque tutum est 4
 sicut nec quod alti dicunt, diem bissexti-
 lein non esse computandum ; quia annus
 requisitus computandus videtur juxta ri-
 tum et consuetudinem Eccle*iæ. Pro epis-
 copatu autem requiritur tngesfmus annus
 completus, cap. *Cum tn cunctis*", Extra.
 l. 1, tit. G.

Pro beneficio oblinendo ex Trid. scs»
 25, cap. G, et sess. 24, can. 12, requiritur

decimus quartus annus inchoatus; pro beneficio curato, au. dignitate cui annexa est tura animarum, vigesimus quintus inchoatus; pro aliis dignitatibus quibus non est annexa cura animarum, annus vigesimus secundus inchoate.

Pius II, constit. *Cum uterorum*, data 13 Kalend. Decembris 1461, contra *temeritatem* illorum qui ante legitimam ætatem se ordinari faciunt sic animadvertit : « Statuimus et ordinamus quod omnes et singuli qui absque dispensatione canonica, aut legitima licentia, sive extra tempora a jure statuta, sive ante ætatem legitimam, vel absque dimissoriis litteris.. ad aliquem ex sacris ordinibus se fecerint promoveri, a suorum ordinum executione ipso jure suspensi sint, et si hujusmodi suspensione durante in eisdem ordinibus ministrare praesumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant. »

Observandum est circa hanc constitutionem, in ea agi de sacris ordinibus tantum ; 2° suspensionem hanc esse perpetuam, et non tantum usque compleatur ætas requisita, ut quidam absque fundamento interpretantur : unde qui etiam post completam ætatem in iis ordinibus ministrare *praesumeret*, id est, scienter, et non ex ignorantia, sine dispensatione pontificia aut episcopali, si factum sit occultum, irregularitatem incurreret.

Observantia interstitiorum et temporis a jure statuti.

Sexta dispositio est observantia interstitiorum et temporis a jure statuti.

Concilium Tridentinum sess. 25, cap. 11 de Reform, jubet ut minores ordines « per temporum interstitia, nisi aliud episcopo magis expedire videbitur, conferantur. » Idem ibidem, a minoribus ordinibus susceptis ad subdiaconatum requirit interstitia unius anni, « nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas, judicio episcopi, aliud exposcat. » Attamen consuetudine introductum est in pluribus dioecesibus, ut tonsura et minores simul eodem die conferantur, et subdiaconatus post unum vel alterum diem. Imo plures censent posse eodem die conferri tonsuram, quatuor minores et subdiaconatum, partim ex consuetudine pluribus in locis recepta, partim quia Tridentinum prohibet tantum eodem die conferri plures sacros ordines.

Item eadem sess. cap. 15 et 16, jubet servari interstitia unius anni intersubdiaconatum et diaconatum, similiter unius anni interdiaconatum et sacerdotium, « nisi ob Ecclesiæ utilitatem aut necessitatem, aliud episcopo videretur. » Ista autem utilitas aut necessitas non debet esse publica et locutius Ecclesiæ, sufficit quod sit alicujus Ecclesiæ particularis aut monasterii. Annus autem interstitiorum non computatur mathematicè a die ad diem, sed ecclesiasticè, a (piator temporibus unius anni ad eadem quatuor tempora sequentis anni. Qui, non servatis interstitiis, sine dispensatione ordinaretur, peccaret graviter contra Ecclesiæ praeceptum; non tamen incurreret suspensionem aut irregularitatem, quia nulla est ideo lata in jure.

Dispensare in interstitiis, pertinet ad episcopum ordinandi, non ad ordinatorem, si vi dimissorialium extraneum ordinet. Quantum ad regulares, quidam tenent ab ipsis suis superioribus posse et debere dispensari, et vi privilegii Alexandri VI posse tribus diebus dominicis aut festis consecutivis tres sacros ordines recipere; neque istud privilegium esse a Tridentino revocatum, quinimo confirmatum et innovatum post Tridentinum a Gregorio XIV et Clemente VIII, apud Rodrigues. Verum esto ita sit : quid proderit istud privilegium, si episcopus cui persuasum est sibi propriam esse hac in re dispensandi facultatem, nolit admittere hanc dispensationem, nec ordines conferre ?

Quantum ad tempus ordinationis : quatuor minores solent conferri feria quarta aut sexta ante sabbatum quatuor temporum. Possunt etiam conferri privatim pro aliquibus, non generaliter pro omnibus, quavis die dominica, aut festo duplici, ex pontificali Romano.

Pro collatione vero sacrorum ordinum, sex sabbata a jure determinantur : scilicet sabbatum ante dominicam secundam quadragesimæ, ante dominicam Passionis, ante festum Paschæ, ante dominicam Trinitatis, ante dominicam quartam Septembris et ante festum Nativitatis, nisi incidat in dominicam; tunc enim est sabbatum praecedens. Qui sine licentia summi pontificis ordinatur extra tempora, incurrit suspensionem; et si ministret in ordine, irregularitatem, ut dixi prius ex bulla Pii V.

Quantum ad regulares, videtur quod illustrissimi episcopi, si ita ipsis placeret, possent tuta conscientia, absque dispensatione pontificia illis conferre ordines sacros extra tempora, diebus dominicis aut festis : ita ferunt eorum privilegia ab Alexandro VI, Eugenio IV et aliis concessa, quæ nec videntur revocata a Tridentino *Et dato* quod possit prætendi aliqua revocatio, ea post Tridentinum confirmarunt et innovarunt Gregorius XIV et Clemens VIII : ita censent Rodrigues, Barbosa, Portellus, Diana, Philibert, etc., quos citat et sequitur Andræas a Matre Dei, hic tract. 8. c. 4, puncto 5.

Titulus.

Septima dispositio est titulus. Est autem titulus jus perpetuum ad necessaria pro congrua et decenti sustentatione clerici, sive ex beneficio, sive ex patrimonio, sive ex professione religiosa : unde triplex est titulus, nempe beneficii, patrimonii et professionis religiosæ.

Circa hanc dispositionem seu conditionem requisitam, sequentia statuit Trid. sess. 21, cap. 2.

1° Requirit beneficium quod *ad victum honeste sufficiat*, consequenter perpetuum : unde quis illicite ordinaretur titulo beneficii iudicio prudentum, aut secundum legem dioecesis, insufficientis, nisi adjuncto patrimonio fiat sufficiens, sicque ex utroque coalescat titulus integer. Pariter ordinaretur illicite titulo vicariæ temporalis : licite autem titulo capellaniæ perpetuæ ; item præstimonii seu pensionis perpetuæ ex aliquo beneficio, si aliunde sufficiant ad victum.

2° Requirit beneficium *pacifice possessum* : unde non sufficit beneficium litigiosum, neque speratum tantum, neque simplex præsentatio, aut nominatio ad beneficium.

5° Prohibet ne ordinatus titulo beneficii ipsum « beneficium resignare possit. » nisi facta mentione quod ad illius beneficii titulum sit promotus, neque ea resignatio admittatur, nisi constito quod » aliunde commodè vivere possit, et aliter » facta resignatio, sit nulla. »

4° Declarat titulo patrimonii ordinari non posse « nisi eo » quos episcopus iudicaverit assumendos pro necessitate vel commoditate ecclesiarum suarum-

Nota, ante duodecimum sæculum neminem ordinari nisi titulo beneficii, et primam mentionem patrimonii haberi in concilio Lateranensi III sub Alexandro III, anno 1179, in quo statuitur quod episcopus qui sine titulo beneficii clericum ordinasset, ei ad vitam necessaria ministrare teneretur, nisi ex bonis patrimonialibus habeat subsidium. Idem Innocentius III, cap. *Cum secundum*, de Prabendis, et cap. *Accepimus*, de Etate et Qualitate, etc.

5° Vult « patrimonium vel pensionem » vere ab eis obtineri, taliaque esse quæ » eis ad vitam sustentandam satis sint. *Hinc inferes* eos peccare mortaliter contra Ecclesiæ praeceptum, qui ordinantur cum patrimonio ficto, sive sit datum eo animo et pacto ut ordinatus ejus dominium non acquirat, nec eo utatur, sive eo pacto ut ejus dominium saltem apparenter acquirat, sed post ordinationem reddat, sive quia est bonum hypothecation, sive quia declarantur proventus annui longe pinguiore quam sint, et lanquam sufficientes secundum morem seu laxam dioecesis, cum tamen sint notabiliter insufficientes.

6° *n* Declarat quod hoc matrimonium et » pensio deinceps sine licentia episcopi » alienari aut extinguere vel remitti nulla- » tenus possint. donec beneficium eccle- » siasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde » de habeant unde vivere possint. » Unde non est improbabile quod ista alienatio vel remissio sine licentia episcopi sit invalida, tum ex ipso textu concilii, *nullatenus possunt*, tum quia episcopus in hoc patrimonium quoddam jus acquisivit, ne teneatur alere ordinatum ; tum quia videtur eadem ratio ac de beneficio.

Sed quæstio est utrum, obtento beneficio, aut alia possessione sufficienti, requiratur adhuc necessario licentia episcopi ad alienandum patrimonium. Quidam negant, et hæcdo lilteræ non est improbabile ; alii affirmant, quia alias frustra requireretur licentia episcopi : is enim ante obtentionem beneficii aut alienus boni sufficientis, nec vellet nec posset dare licentiam prius patrimonium alienandi : reuiritur ergo ejus licentia ut. obtento beneficio vel alio patrimonio sufficienti, prius alienari possit : unde hæc. particula *donec* limitat consensum episcopi ad tempus nova acquisitionis, ita ut sensus sit : Non permit

tat episcopus alienari patrimonium, donec ipsi constet ordinatum hoc titulo habere aliunde quo «ivere possit. Et hoc est probabilius.

7^a Denique synodus *antiquorum canonum pœnas super his innovat.*

Pœna ordinantis scienter sine titulo, est obligatio alendi promotum, si aliunde non habeat unde vivat, ex concilio Lateran. et juribus supra citatis. Dixi *scienter*, - si enim, adhibita sufficienti diligentia, deceptus fuit episcopus, ad nihil (enetur, neque si patrimonium postea destruat, neque si extraneum cum dimissoriis ordinaverit; mittentis enim est examinare patrimonium sui subditi. Si vero episcopus sive ordinans, sive mittens, examen patrimonii commiserit vicariis generalibus aut examinadoribus, et ipsi falso lestantur veritatem et sufficientiam patrimonii, hi tenentur loco episcopi ad alendum promotum.

Pœna ordinati sine titulo aut cum titulo Scto, juxta cap. *Neminem* concilii Chalcedon. et cap. *Sanctorum* Urbani II, d. 70, est suspensio ab ordinis executione. Sed cum Innocentius III, qui obiit 1216, cap. *Cum secundum*, Extra de Praebendis l. 5, tit. », hanc clerici sine titulo ordinati pœnam mutaverit in obligationem impositam episcopo illum alendi, videaturque Tridentinum innovasse tantum canonum pœnas quæ tunc vigeant, non vero revocatas; quidam censent ordinatum sine titulo, aut cum titulo ficto, nullam pœnam nunc incurrere.

Attamen probabilius videtur eum incurrere suspensionem latam per antiquos canones. 1° Quia concilium dicit se *innovare, quo* significat se non tantum pœnas tunc vigentes confirmare, sed etiam revocatas innovare. Insuper dicit *antiquorum canonum*, respiciens potius, ut videtur, ad antiquos canones concilii Chalcedonensis et Urbani II, quam ad recentiores concilii Lateranensis et Innocentii III. 2° Quia si episcopus decipiatur ab ordinato, non tenetur illum alere, sicque nulla ei ill pœna; quod videtur contrarium concilio innovanti pœnas antiquorum canonum. 5° Quia refertur a Fagnano resolutio sacre congregationis cardinalium, data 27 Novembris 1610, his verbis: « Sacra congregatio cardinalium censuit clericum qui, adhibito dolo confictoque titulo, ordinatorem de-

« cepit, esse ipso jure suspensum eamque ordinum functione. » Hanc aim.: suspensionem etiam incurrit qui, etsi consentiente episcopo, ordinatur sine titulo.

Petes 1° ulrin qui ordinatur cum vero titulo, sed insufficienti, incurrar suspensionem?

R. probabiliter negative. Quia, cum probabile sit juxta antiquos canones non requiri titulum sufficientem ad sustentationem, sed quicumque; etiam probatio est quod, qui ordinatur cum titulo remissi, licet peccet mortaliter contra præceptum Tridentini, non incurrat tamen suspensionem latam ab antiquis canonibus et a Tridentino innovatam.

Petes 2° utrum qui habet patrimonium cum pacto illud reddendi post ordinationem, incurrat suspensionem?

Videtur quod non; quia tempore ordinationis habet verum titulum, licet postea reddendum.

R. tamen probabilius affirmative. Quia hujusmodi donatio tituli post ordinationem reddendi, videtur in foro conscientie nulla; non enim donans intendit vere donare et transferre dominium, sed apparet tantum, ut decipiatur episcopus; alioquin si vere donaret et transferret dominium, donatarius non posset reddere sine licentia episcopi, qui illam certo non concederet. Equidem in foro exteriori, donanti, eo quod Ecclesiam decipiat, non datur actio in donatarium; sed aliud est in foro conscientie.

Petes 5° utrum exercens ordinem in hac suspensione, incurrat irregularitatem?

R. affirmative. Quia effectus violationis cujuscunque suspensionis a functionibus sui ordinis, est irregularitas, cap. *Cum externi* 1, de Sententia et re judicata l. 2. lit. 14 in 6; cap. *Cum medicinalis* 1, et cap. *Is cui* 20, de Sententia, excommunicat. l. 5, lit. 11 in 6.

Quantum ad regulares, eis sufficere pro titulo professionem solemnem in religione approbata, indicatur can. 6 concilii Chalcedon. ubi reponens eos in eodem loco cum beneficiatis, decernit nullum esse ordinandum. « nisi spécialité in ecclesia civilis, vel pagi, aut in martyrio (hi tunc erant tituli beneficiorum), aut in monasterio. qui ordinandus est, pronuntietur.* Quod deinde variis constitutionibus et usu

perpetuo firmatum est; et merito, cum religiosi ex bonis monasterii, aut ex fidelium elcemosvnis/habeant unde vivant.

Dixi, *professionem solettmetii*, quia uovitii et non professi solemniter, non possunt liūlo paupertatis ordinari, ex bulla Pii V *fWmantls pontifex sacrorum* 73, in qua et ordinatus suspenditur ab exercitio ordinum, et ordinans a collatione ordinum per annum. Excipe tamen patres Societatis Jesu, qui, ex speciali concessione Gregorii XIII, post simplicem professionem possunt ordinari.

Ordinatio per gradus et non per salium.

Ordinatio per saltum dicitur, quando quis, omisso ordine inferiori, suscipit superiorem, v. g. si subdiaconus, omisso diaconatu, fiat sacerdos.

Supp. q. 53. a. 3. — Quamvis ordinatio per saltum sit graviter prohibita cap. *Sollicitudo*, d. 23, cap. *Tuæ litteræ*, de Clerico per saltum ordinato, et Trid. sess. 25, cap. *ii* de Reform, est tamen valida, cum jura laudata jubeant tantum conferri inferiorem omissum, non iterari superiorem susceptum: et aliunde sunt potestates distincts, et una, quantum est de sui ratione, non requirit aliam in eodem subjecto; excipe episcopatum, qui essentialiter supponit ordinem, ut dicemus infra.

Probatus est quod ordinatus per saltum incurrat suspensionem, ex cap. *Tuæ littera* citato, et ex Tridentino citato, ubi dicitur: « Cum promotis per saltum, si » non ministraverint, episcopus ex causa • legitima possit dispensare. » Supponit ergo incurrisse suspensionem, in qua indiget dispensari.

Qui vero exercet functiones ordinis quem non suscepit, ipso facto fit irregularis, cap. Si *quis baptizavit*, de Clerico non ordinato ministrante, Extra. 1.3, lit. 28.

Immanitas ab irregularitate.

Irregularitas est impedimentum canonicum. quo quis redditur directe et primario inhabili ad ordines licite suscipiendos, consequenter ad eos exercendos. Dixi *licite; mna.* irregularis valide ordinatur. Amplior explicatio pertinet ad materiam ile censuris.

ARTICULUS IV.

De continentia annexa sacris ordinibus.

Clericos majores astringi recitationi Horarum canonicarum ex universali Ecclesiæ consuetudine vim legis habente, dixi in tract, de Religione dissert. 2, a. ». Præter hanc obligationem, contrahunt aliam de continentia perpetuo servanda de qua modo.

Dico 1°. In ecclesia Occidentali omnes clerici majorum ordinum, ab episcopo ad subdiaconum inclusive, tenentur servare continentiam perpetuam, ita ut nec past ordinem susceptum matrimonium contrahere possint, nec matrimonio ante ordinem contracto uti.

Constat ex variis textibus juris. cap. *Presbyteris* d. 27, cap. *Si qui*, Extra. L 3, tit. 5 et pluribus aliis infra citandis. Unde concilium Trid. sess. 24, can. 9, sic definit: « Si quis dixerit clericos in sacris » ordinibus constitutos... posse matrimo- » nium contrahere contractumque validum » esse, non obstante lege ecclesiastica vel » voto... anathema sit. »

Viguit ista lex ab Ecclesiæ incunabulis, saltem quoad sacerdotes et diaconos, ut constat ex concilio Carlhag. secundo anno 390, can. 2, ubi dicitur: « Placuit et con- » decet sacrosanctos antistites et Dei sa- » cerdotes, nec non et levitas, vel qui sa- » cramentis divinis inserviunt. continen- » tes esse in omnibus, ut quod Apostoli » docuerunt et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus. »

Dixi, *saltem quoad sacerdotes et diaconos*: videtur enim quoad subdiaconos non eamdem semper fuisse disciplinam in ecclesia Latina. In altero enim concilio Carthaginensi quinto anno 598. can. 8, legitur: « Placuit episcopos et presbyteros » et diaconos, secundum priora statuta, » etiam ab uxoribus contineri... cæteros » autem clericos ad hoc non cogi, sed se- » eundum uniuscujusque ecclesiæ consue- » tudinem observari debrve. » S. Leo invenitur primus qui expresse nominavit subdiaconos, prohibens ipsis ut episcopis, sacerdotibus et diaconis, non solum contrahere matrimonium, sed etiam matrimonio ante subdiaconatum contracto uii. di* enim habet Episl. 84, nunc 12, cap. 4:

■ Necsubdiaconis connnfiium carnale con-
» ceditur, ut et qui habent sint tanquatn
» non habentes, e* qui non habent perma-
• neant singulares.'Qnod si in hoc ordine
» qui quartus a tapite est, dignum est
» custodiri, quanto magis in primo, aut
» secundo, vel tertio servandum est! »

Neque tamon tunc ubique obtinuit hoc decretum, siquidem post sæculum integrum, tempore S. Gregorii, subdiaconi in Sicilia adhuc uterentur matrimonio prius contracto. Et anno 721, in concilio Romano sub Gregorio II, can. 1, 2 et 5, et in altero concilio Romano sub Zacharia, anno 743, fit mentio continentis presbyterorum et diaconorum, nulla subdiaconorum. Undecimo tantum saeculo, videtur ubique recepta lex de continentia subdiaconorum: unde Leo IX, qui obiit anno 1054, contra Epistolam Nicetæ abbatis: « Omnino, inquit, confitemur non licere » episcopo, presbytero, diacono, subdiacono propriam uxorem causa religionis » abjicere a cura sua, scilicet, ut ei victum » et vestitum largiatur, non ut cum illa ex » more carnaliter jaceat... nec sit deinceps » inter eos carnale conjugium, n Refertix cap. Omnino d. 51; in concilio Melfensi anno 1089, sub Urbano II, can. 12, sic decernitur: « Eos qui in subdiaconatu » uxoribus vacare voluerint, ab omni sacro » ordine removemus, officio atque bene- » ficio Ecclesiæ carere decernimus. » Mirum videri non debet tardius hanc legem vgnisse pro subdiaconis; siquidem subdiaconatus non semper annumeratus fuerit inter sacros ordines.

Dixi, *in ecclesia Occidentali*; quia apud Græcos, quamvis semper fuerit nrohibitum saltem presbyteris et episcopis, et etiam nunc sit prohibitum diaconis contrahere matrimonium post ordinem susceptum, attamen a tempore concilii Trullani, seu Quini-Sexti, presbyteri, diaconi et subdiaconi, non episcopi, utuntur matrimonio prius contracto, idque tolerat Ecclesia pro bono pacis.

Ibid, et 2.2. q. 88. a. 1. 1. — *DICO* 2º. Continencia annexa est ordini sacro, non jure n.'Aurali aut divino, sed ecclesiastico.

Hic ibid. — Non jure natura; quia, licet congruum sit ut qui sacra sacramenta tractant, munditiam corporalem per continentiam servant, id tamen per se neces-

sario non exigit ordo, quia per ilium liomo non traditur Deo ad vivendum caste, sicut per religiosam professionem, sed tantum ad sacrum ministerium exercendum, cui essentialiter non repugnat matrimonium, ut patet ex se et in levitis, imo et summis sacerdotibus antiquæ legis qui uxores ducebant.

Non jure divino; quia neque in S. Scriptura, neque in traditione est assignabile, *ut patebit ex sol. object.*

Confirmatur utraque pars. Apud Græcos, clerici majores, exceptis episcopis, licite utuntur matrimonio, ante ordinationem contracto, cap. *Aliter* d. 23, ex Stephano papa, et cap. *Cum olim*, de Clericis conjugatis, Extra. 1.3, tit. 3, ex Innocentio III; item ex concilio Florentino et aliis in quibus, cum ageretur de unione utriusque Ecclesiæ, Latini adversus hanc Græcorum disciplinam non sunt conquesti: atqui si continentia esset annexa ordini sacro, jure nature aut divino, clerici majores apud Græcos non uterentur licite matrimonio, etiam accedente dispensatione Ecclesiæ, quippe quæ dispensare non potest in jure natura aut divino; ergo

Dico 5º. Rationabiliter atque convenienter Ecclesia annexuit ordini sacro continentiam.

Est contra novatores qui legem hanc vehit injustam, tyrannicam. verbo Dei ac ipsi natura contrariam traducunt.

Prob. 1º ex Apost. 1 Cor. 7, ubi vult conjugatos abstinere ad tempus ab usu conjugii, ut vacent orationi: atqui sacrorum ministrorum officium est pro populo semper orare et ministeria sacra peragere: ergo congrue admodum interdicuntur usu conjugii.

2º Idem Apost. 2 Timoth. 2, vult ipsum, u* bonum militem Christi, non implicari negotiis sæcularibus: atqui nihil magis implicat negotiis sæcularibus quam officium conjugale et curæ matrimoniales: ergo.

3º Sacerdotes in antiqua lege tempore vicis suæ ab uxoribus abstinebant. Ergo rationabiliter Ecclesia exigit ut sacerdotes et sacri ministri nov® legi. «(ΠΙ quotidiani et longe dignioris ministerii necessitatibus occupantur, ab uxoribus abstineant Ita Innocentius I, Epist. 9 ad Victricium Rothoinagensem.

4. Si sacri ministri non secus ac saeculares uxori- bus uterentur, 1° minus honorarentur a populo; 2° minus expediti essem ad faciendas eleemosynas; proveniens ecclesiastici passim applicarentur usibus profanis, et beneficia ecclesiastica ad filios quasi familia- reditatio jure transmittentur; sin minus Ecclesia teneretur eos alere. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° contra secundam conclusionem. Ordini sacro annexum est votum solemne castitatis : atqui hac ratione professio religiosa ex natura rei dirimit in- trinsecum : ergo.

//. A'. aut. si intelligatur de voto stricte solemnitatis. Etenim votum proprie solemne castitatis aliter dicitur traditionem personae voventis ad continentiam servandam : ordinatio autem sacra ex se non dicitur traditionem ordinati ad continentiam, sed ad sacrum ministerium, de cujus essentia non est castitas, sicut est de essentia religionis; religio enim essentialiter constituitur ex tribus votis : si quod ergo votum continentiae nunc includat ordinatio sacra, id est juxta dispositionem Ecclesiae, nec est votum solemne simpliciter; vocatur quidem solemne a Bonifacio VIII, tit. de Voto ei voti redemptione in 6. non quia sit stricte tale, sed quia solemnizatur per solemnem consecrationem, seu sacram ordinationem, secundum quam habet quod dirimat mali communem sicut votum solemne religionis : unde dici potest et debet solemnization et non solemne.

In sol. Sacris ordinibus initialiter sunt Deo sacri seclusa omni lege ecclesiastica et voto : atqui contra naturam est quod res Deo sacra convertatur ad usus profanos, sicut, v. g. quod calix deserviat potui communi : ergo.

//. *Idem.* Sacris ordinibus initiati sunt Deo sacri secundum quid, C. simpliciter, A'. non enim sunt Deo sacri ad paupertatem, continentiam, etc. servandam, ut religiosus, sed ad sacrum duntaxat ministerium, cui licet de congruo, non tamen essentialiter contrariatur matrimonium : unde, D. *min.* Contra naturam est quod res Deo sacra convertatur ad usus profanos essentialiter suae sacrationi contrarius, *transeat min.* non essentialiter contrarius.

line

Obj. 2° contra eandem. Apost. Tit. 1. *Oportet episcopum continentem esse* Euseb. Caes. lib. 1 de Demonstrat. Evang. cap. 9, dicit, *secundum leges novi Testamenti, debere sacris initiatos ab uxori- bus abstinere*. Siricius papa supra citatus, docet Christum voluisse Ecclesiam suam splendore castitatis radiare. Ergo coelibatus est de jure divino annexus ordini sacro

R. his testimoniis nihil aliud evinci quam quod coelibatus ministrorum Ecclesiae sit ex institutione et praecepto Apostolorum, conformiter intentioni et beneplacito Christi, non tamen secundum ejus institutionem, ut dicant verba subsequencia Siricii : *Sicut per apostolum suum instituit.*

Inst. 1°. Sacerdotes et levitae veteris Testamenti jure divino tenebantur abstinere ab usu conjugii tempore suae vicis : ergo sacerdotes et levitae novi Testamenti *a fortiori* toto vitae tempore, quia sunt semper vices eorum in sacro ministerio quod est longe excellentius veteri.

R. *N. con-eq.* Quia pluribus locis veteris Testamenti id erat praeceptum a Deo sacerdotibus suis; in nullo autem novi Testamenti id praecipitur nostris, nisi per Apostolos et Ecclesiam.

Repones. Illud praeceptum in veteri Testamento, erat morale, adeoque non cessavit in novo. R. *Idem.* Erat morale secundum congruentiam et decentiam, C. secundum necessitatem absolutam, N.

Obj. 5° contra tertiam conclusionem cum haereticis. Ecclesia non potuit praecipere coelibatum suis ministris. Ergo. *Prob. ant. 1°* Quia Apostolus I. Thimoth. 5, dicit : *Oportet episcopum esse unius uxoris virum*. 2° I. Cor. 13, jubet esse honorabile, non solum in aliquibus, sed in omnibus. 5° Sextus canon Apostolorum habet, ut *Episcopus aut presbyter nequaquam sub obtentu religionis uxorem abjiciat*. 4° Quia I. Timoth. 4, Apostolus damnat eos qui venturi erant prohibentes nuptias. 5° Matrimonium est jure naturae a Deo praeceptum, Genes. 1 : *Crescite et multiplicamini*; aut saltem Deus illud reliquit omnibus liberum. Ergo Ecclesia non potuit illud aliquibus prohibere.

R. *y. ant.* Ad primam probationem, dico sensum Apostoli non esse, quod episcopus, post ordinationem suam acclijud

impediat apud Orientales matrimonium contrahendum, sed non matrimonii prius contracti usum, e contra apud Occidentales impediat et matrimonium contrahendum, et matrimonii antea contracti usum. 5° Si clerici soia lege ecclesiastica, et non volo, tenerentur servare continentiam, posset nunc summus pontifex absque ulla causa, valide si non licite absolvere omnes clericos præsentes ab illa lege, ita ut omnes subdiaconi, diaconi, sacerdotes et episcopi possent nubere; nulla enim ratio requiritur in legislatore ad dispensandum valide in sua lege : quod sane foret magnum inconveniens, nec, ut puto, admissum ab adversariis. Non posset autem si teneantur voto; quia ad valide dispensandum in voto, requiritur legitima causa.

Petes 2° utrum qui susci-peret sacrum ordinem ante usum rationis, aut post ex gravi metu injuste incusso, teneretur ad continentiam?

Λ. *negative*. Quia votum debet esse ex proprio consensu, cujus est incapax infans; et factum ex gravi metu injuste incusso est irritum : deberet tamen abstinere a functionibus ordinis, si vellet uti matrimonio.

Petes 5» utrum qui ignoraret votum continenti» esse annexum ordini sacro, ad illam servandam teneretur?

Λ. *affirmative* ratione voti impliciti; quia qui vult aliquod officium, implicite vult ea quæ sunt illi annexa.

Petes 4° quid si suscipiens ordinem expresse nollet vovere?

7?. Videtur quod non teneretur voto, quod esse non potest sine consensu saltem implicito, qui hic excluditur per voluntatem expresse contrariam; neque, ut videtur, lege ecclesiastica, quia non datur lex apud Latinos immediate de observanda castitate, sed de emittendo voto castitatis : teneretur autem vi istius legis statim emit-tere votum, et quandiu differret tandiu peccaret, essetque inhabilis vi istius legis ad contrahendum matrimonium.

Petes 5° quo se recipere debent uxores clericorum post ordinationem continentium?

Λ. Prioribus sæculis habitabant in propriis ædibus maritorum, tanquam sorores, cubiculo tamen semotæ. Can. 12 concilii Trull id prohibitum (uitepiscopis. Apud Latinos vero propter varios clericorum con-

jugatorum lapsus, cautum est ut eorum uxores in monasteriis recluderentur

Petes 6° utrum clerici minorum ordinum aliquando fuerint obstricti legi continentiae?

Λ. novem prioribus sæculis ab ea lege fuisse immunes : al sæculo decimo et undecimo, in quibusdam conciliis provincialibus Augustano anno 932, Tolosano anno 1036 et aliis fuerunt astricti; Sed sequentibus sæculis eæ sanctiones aboleverunt, nec ulla amplius in conciliis de illis facta est mentio, sed tantum de majoribus clericis.

Quærit S. Thomas hic q. 53 de effectu sacramenti ordinis : sed ex dissertat. 5 et 4 de Sacramentis in genere, et ex dictis hinc et inde in præsentī tractatu, constat esse duplicem, scilicet gratiam, qui est effectus communis omnibus sacramentis, et characterem.

DIGRESSIO I HISTORICA.

DE EPISCOPABUS, PRESBYTERABUS, DIACONISSIS ET SUBDIACONISSIS.

Ad § 1 a. 5 præced. dissertat.

PER QUAESTIUNCULAS.

Petes 1° quæ fuerint olim episcopæ, presbyteræ, diaconissæ et subdiaconissæ, de quibus apud veteres est frequens mentio?

Jt. Vario sensu sic dictas fuisse.

1° Sic dictæ sunt quæ erant uxores eorum qui assumebantur ad episcopatum, ad presbyteratum, ad diaconatum et subdiaconatum. Ita vocantur in concilio Turon. II, anno 377, can. 15; in concilio Anlissiodorensi anno 378, can. 21; apud S. Greg. I. 4 Dialog, cap. 17; in concilio Romano, anno 721, cap. 1. Hæ autem tenebantur se recipere in monasterium, ut jam dixi, et ibi profiteri; aut si manerent in sæculo, vovere castitatem. Ita concilium Antissiodorit. Romanum et plura alia.

2° Presbyteræ quandoque dicebantur viduæ seniores, presbyter enim est senior. Ita concilium Laodicense, relatum cap. *Mulieres*, (list. 52, et I). Th. hicq. 59, a. 1 o.

3° Diaconissæ præsertim, de quibus est frequenlior mentio, dicebantur quæ ad curia munia ecclesiastica alicujus ordini» functionibus affinia deputabantur, ut patet ex petitione sequenti : unde.

Petes 1° quæ erant diaconissarum mi-

nistri Id J

¶ *ttcundum*, dici potest temporariam fuisse hanc dispensationem a lege communi, factam a episcopo ad protestationem diaconi, ut innuit textus, *propterea quod tit episcopus licentiam dederit*: unde nullatenus similem canonem legere est in Orientalibus synodis sex priorum sæculorum. Dubitant autem quidam an recte egerint episcopi hujus synodi sic dispensando, nisi forte propter penuriam ministrorum.

Ad tertium. 1° Baronius cum multis aliis rejiciunt historiam Socratis, Sozomeni et Nicephori, ut adulterinam in hac parte; quia neque Theodoretus, neque Rufinus, de Paphnutio loquentes, neque ullus scriptor qui ante tres nominatos de rebus in concilio peractis scripserant, hujus historiæ meminerunt. 2° Supposita veritate hujus historiæ, Patres concilii cum Paphnutio nihil aliud voluerunt, quam quod poenis non animadverteretur contra clericos qui non abstinebant a conjugibus, dissimulantes malum, quod propter incontinentiam clericorum, quæ tunc serpebat, immedicabile judicabant, ne forte absolute resecando ipsum exasperarent. Ita Dornin. Soto in 4, d. 58, q. 1, a. 2. Quod autem Socrates addit ex Paphnutio, *antiquam Ecclesiæ traditionem hoc tantum præcepisse, ut sacris initiati, a nuptiis ineundis abstinerent*, rem locutus est de suo, non quæ fuerit unquam in ore Paphnutii; aut saltem quoad hoc ipsi opponuntur SS. Epiphanius et Hieronymus.

S. Epiphanius Hæresi 59, sic habet: « Ecclesia adhuc viventem, et liberos gignentem, unius uxoris virum non suscipit, sed eum qui se ab una continuit, aut in viduitate vixit, diaconum, presbyterum et episcopum, et hypodiaconum, maxime ubi sinceri sunt canones ecclesiastici. At dices mihi, in quibusdam locis adhuc liberos gignere, et presbyteros, et diaconos. At non est juxta canonem, sed juxta hominum mentem, quæ per te inpuselanguit. »

S. Hieronymus adversus Vigilantium cap. 1: « Quid facient, inquit, Orientis ecclesiæ, Ægypti, et Sedis apostolicæ, quæ ani vii gines clericos accipiunt, aut continent, aut si uxores habuerint, maritali esse desistunt? » quoad usum scilicet.

Haec dicta sint in gratiam eorum qui

tenent legem continenti® pro clericis majoribus, tam Græcis quam Latinis fuisse communem in Ecclesia ab ejus exordio, quamvis ab aliquibus violaretur aut forte aliquando in ea dispensaretur, ut contingit quotidie in legibus ecclesiasticis. Iterum de hac materia, dum de impedimentis matrimonii.

ARTICULUS V.

Parim quæstiunculæ circa precedentem materiam resolvuntur.

Petes 1° utrum clerici majores in ecclesia Latina obligentur ad continentiam immediate ex præcepto Ecclesiæ, an mediante voto quod emittunt?

R. probabilius obligari ex voto. *Patet* ex jure. Greg. 1. 1, Epist. 42, refertur cap. 1. d. 20, dicit: Nullum facere diaconum præsumant episcopi, nisi qui se vitæ castæ promiserit. » Eadem disl. cap. *Diaconi*, ex concilio Ancyrano: « Quicumque sane tacuerunt, et susceperunt manus impositionem, professi continentiam, etc. » Et cap. *Cum olim*, de Clericis conjugatis: « Nos igitur attendentes quod Orientalis ecclesia votum continentiae non admisit. » Similiter plura alia concilia et communiter theologi.

Respondet Franciscus Illeño cum quibusdam aliis, jura et theologos sumere votum similitudinarie pro lege obligante ad continentiam, quia clerici se illi voluntarie subjiciunt, sicut qui voluntarie emittunt votum.

Sed contra. 1° In aliis Ecclesiæ præceptis lex nunquam exprimitur nomine voti, quamvis votum quandoque exprimaturnomine legis, quia lex illud præcipit. 2° Quomodo S. Thomas, theologorum princeps, et ad cujus principia accommodavit suam theologiam laudatus scriptor, sumeret votum similitudinarie pro simplici lege obligante ad continentiam, cum infra q. 55, a. 5, expresse distinguat inter legem et votum, et dicat, quod Græci obligentur tantum ratione ordinis, seu legis ordini annex®; Latini vero obligentur ratione voti, quod est sacris ordinibus annexum? et addit « quod hoc votum si Tuis verbis tenus non emittat, ex hoc ipso tamen quod ordinem suscipit secundum naturam Occidentalis ecclesiæ, intelligitur emississe. » Et inde infert, quod ordinis sacer

uxorem, sed quod non eligatur in episcopum nisi is qui nec habeat nec ante suam ordinationem habuerit plusquam unam uxorem, ut per hoc excluderet bigamos : qui sensus palet ex hoc quod cap. 5 ejusdem Epistolae velit viduam eligi in diaconissam , quæ *fuerit unius viri uxor*, id est, quæ non habuerit plures maritos quam unum ; implicat enim quod vidua habeat actu virum.

Ad secundam. Sermo Apostoli dirigitur ad conjugatos, hoc sensu scilicet : in omnibus legitime conjunctis honorabile sit connuhium, cubile immaculatum, stupris aut adulteriis non dehonestatum; vel, ut alii intelligunt : sit honorabile connubium in omnibus, hoc est, ex omni parte, tam scilicet ex parte sacramenti quam ex parte fidei et prolis, quæ sunt tria bona matrimonii : alterutrum autem sensum esse legitimum *palet* ex eo quod immediate subjungat, *Fornicatores enim et adulteros judicabit Deus*.

Ad tertiam. Eo canone significatur conjugatos qui assumuntur ad clerum, non posse abjicere uxores suas quoad curam victus : sic intellexit S. Leo Epist. 92, cap. 5, et Leo IX in prima conclusione laudatus.

Ad quartam. Xpostolus prædicit venturos qui damnaturi erant nuptias ut per se malas, quales fuerunt Talianus, Marcionilæ et Manichæi; quod non facit Ecclesia.

Ad quintam. Matrimonium est de jure naturæ permissive, non preceptive, respectu saltem cujuslibet particularis, ut dicemus dum de Matrimonio : præceptum autem divinum obligavit singulos eo tempore quo paucitas hominum exigebat ut quilibet generationi vacaret, quæ ratio nunc non urget. Ad id quod additur de libertate matrimonii, *negatur consequentia*, seu *D*. Ergo Ecclesia non potuit proli here absolute, *transeat*; posita certa conditione libera, *N*. Omnibus enim liberum relinquit nubere absolute ; sed si velint sponte ordinari, exigit continentiam sicut liberum Deus reliquit omnibus esse negotiatorem : quod tamen Ecclesia juste prohibet quitu sdam, puta sacerdotibus.

Obj. 5. Apostoli post resurrectionem Christi habuerunt uxores, *ut patet* ex i Cor9, ubi Apostolus dicit *Numquid non htt^mus potestatem mulierem sororem*

circumducendi ut exteri Apostoli, et fratres Domini, et Cephas ? Item concilium Ancyranum {Angouri} in Galatia, anno 514, can. 9 , relato cap. *Diaconi*, dist. 28, sic habet : « Diaconi quicuique » ordinantur, si in ipsa ordinatione pro » testati sunt et dixerint velle se conjugio » copulari, quia sic manere non possunt: » hi si postmodum uxores duxerint, in » ministerio maneant, propterea quod eis » episcopus licentiam dederit. Quicum » que sane tacuerint et susceperint manus » impositionem, professi continentiam, et » postea nuptiis obligati sunt, a ministerio » cessare debebunt. » Item concilium generale Nicaenum , cum vellet statuere ne clerici majorum ordinum uterentur uxoribus prius ductis, Paphnutius confessor dissuasit, eique acquieverunt cæleri. Ita referunt Socrates l. 1, c. 8; Sozomenus l. 1, c. 22; Nicephorus l. 8, c. 19. Ergo.

A. 1° ex his nihil sequi contra nos. *Esto* enim quod nec Apostoli nec clerici piiorum saeculorum servaverint continentiam, id probat tantum quod lex continentis non esset tunc imposita clericis; sed non probat quod postea non fuerit juste imposita, quod unum asserimus. Cum enim sil res disciplinae, potest esse diversa in diversis temporibus, poteratque primitus Ecclesia propter penuriam ministrorum ipsis permittere usum conjugii, quibus postea multiplicatis juste denegavit.

Insuper ex abundantia, ad singula R. *Ad primum.* De nullo quam de Petro, Matth. 8, constat habuisse uxores; sed etsi habuerint, constat etiam eos illas reliquisse ex illo Mallh. 19 : *Ecce nos reliquamus omnia*, etc. Quod autem inter illa omnia comprehendatur uxor, quoad thoruin conjugalem, *patet* ex responsione subjuncta Christi, interpretantis quid sit relinquere omnia : *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem*, etc. Ad locum Apostoli, dicendum quod loquebatur de piis mulieribus quæ quibusdam Apostolis erant comites, ut necessaria vitæ ministrarent. Nec obstat contrarii explicatio Clementis Alexandrini apud Euseb. 5 lib. Hist. cap. 24, non enim ipse solus debet praeponderare Tertulliano, S. Hieronymo, S. Augustino, etc. licet etiam ipse Clemens intelligat de uxoribus, quas tamen haberent ut sorores*.

Λ. Primum erat subservire episcopo, vel presbytero baptizant i mulieres^ ut modc><e nudarentin et caute operireirur, ne paterent aspectui baptizantis ex I. s Conslit Apostlol. c. 28,etS. Epiphanio, Ilæresi79.

Secundum aperire et claudere januam ecclesiæ per quam mulieres intrabant ecclesiam : Conslit. Apost. ibid.

Tertium, comitari mulieres quæ diaconum vel episcopum adibant; nulli enim mulieri sine diaconissa ad eos accedere licebat : ibid. l. 2. cap. 26.

Quartum, rudibus mulieribus rudimenta fidei et ritus baptismi exponere : ex concil. Carting. 4, can. 12.

Quintum, mitti ad Christianas mu'icres consolandi vel sublevandi gratia : Conslit. Apostlol. I. 5, cap. 15.

Sextum, habere curam pauperum viduarum l ex Apost. Horn. 16. Qnædain alia referuntur; sed hæc sunt præcipua.

Peres 5° quæ mulieres assumebantur ad mutius diaconissae?

Λ. Assumebantur viduæ probatae, unius viri, et virgines, et Conslit. Apost. l. 6, cap. 17; viduæ sexagenariae, ex Apost. l Timoli). 5; et virgines quadragenariae, ex concilio Chalcedonensi can. 15, quia majus est periculum in junioribus viduis matrimonium expertis quam in virginibus inexpertis. Frequentibus viduæ quam virgines, quia illae erant magis aptae pluribus muniis diaconissarum quam istæ.

Petes 4° au aliquo ritu diaconissae consecraremur?

B. affirmative, qui tamen ritus non erat ordinatio propria el sacramentalis.

Prob. prima pars 1° ex Const. Apost. l. 8. cap. 19 et 20, ubi praescribitur forma ordinandi diaconissas cum impositione manuum episcopi, praesentibus presbyteris, diaconis et diaconissis, et cum oratione; 2° ex concilio Chalcedonensi can. 15. ubi fit mentio impositionis manuum in ordinatione diaconissae; 5° ex ordine Romano, edito in Bibliotheca Patrum, torn. 15, pag. 756, ubi legitur ritus ordinandi diaconissiam inter missanim solemniam post graduate. cui, consecratione peracta, « ponat episcopus copuscrarium in collo ejus, dicens*. *Stola* » *jucunditatis induat te Dominus*, ipsa » autem imponat velamen capiti suo, palam omnibus de altari acceptum; » 5° ex eucologus Graecorum, in quibus etiam refe-

riuntur certi ritus consecrandi diaconissas

Secunda pars- constat t° ex concilio laodiceo. can. 11, ubi rtatin mulieres *cli- ia* <unquam ordinata* r. *p^ifui*^ ρχ concilio Epaiinensi anno 17, cai>. 2t, et concilio Arelat II, «an. Λ -° ex i.ncquod nunquam diaconi"® *ad s rcerdohi functionem, aut ullam hujusmodi administrationem*, admissæ sint, inquit S. Epiphanius, Hæresi 79, sicut diaconi admittuntur; 5° quia, ut probavimus, >exus fæmineus est incapax ordinationis sacramentalis.

Quando ergo veteres vocant quandoque hunc ritum *ordinem* seu *ordinalionem*. sumunt ordinem vel ordinationem improprie pro cæremonia ecclesiastica seu benedictione quadiaconissæad ecclesiastica ministeria deputabantur. Arc obstat quod eucologiaGræcorum referant ea peragi in ordinatione diaconis-æ quæ peragi solent in ordinatione diaconi : *esto* : deesl capacitas ex parte subjecti, et intentio ex parte ministri

DIGRESSIO II HISTORICA.

DE FABULA PAPISSX.

Ad eumdem § 1, a 3.

Hanc fabulam primus invexit Marianus Scotiis; en ejus verba in Chronico, ad annos Christi 855 et 854, si tamen non sint adulterata : « Leo papa obiit Kalendis \u- » gusti : huic successit Joanna mulier annis duobus, mensibus quinque, diebus » quatuor. » Quain solidissime confutarunt Baronius, Bellarminus, Florimundus, Remundus, Onuphrius Panvintus, et alii plures ; etiam ex hæreticis, Blondellus, minister Calvinianus ; recenter el fusissime noster P. Le Quieti, in opere cui titulus : *Oriens Christianus* torn. 5, p. 581 et sequentibus ; sullicienter et bene noster Aatalis Alexander in Hist. Ecclesiastica sæc. nono, disseri. 5, cui nonnulla ex dicendis accepta referimus.

D<co. Aperta el putida est fabula mulierem, nomine Joannam, ad summum pontificatum evectam fuisse inter Leonem IV el Benedictum HI.

Nota Marianum Scotmn, primum hujus f?l>ulæ auctorem, obiisse anno 1086, ideoque ipsum floruisse plusquam «lucentis annis post Leonem IV el Benedictum III. nos autem «outra ipsum non nisi testi-

monta scriptorum ntrique pontifici coævo-
rutn aut «upparium proferemus.

Prob. P Leoni IV, mortuo 17 Julii
anno 855, statim et immediate successit
Benedictus III. Ergo aperte fabulosum est
inter eos sedisse mulierem duobus annis
qùnque mensibus et quatuor diebus.

Prob. ant. multipliciter. 1° ex Adone
Viennensi, scriplore coævo, in Chronico
ad annum 855. « Pontifex Romanus Gre-
» gorius moritur, inquit, atque ejus loco
» Sergius ordinatur. Illo defuncto Leosuc-
» eedit, quo *obeunto* Benedictus in Sede
» apostolica substituitur, jam tunc defunc-
» to Lothario imperatore. »

2° Ex Anaslasio Bibliothecario item coæ-
vo, in Vita Benedicti HI. « Leo quidem
ubi hac luce subtractus prxsul occubuit,
» *mox* omnis clerus istius Roman® pro-
» tect® Sedis universique proceres.... uno
» consensu unoque cognomine Benedic-
» tum.... promulgaverunt eligere. »

Item ex eodem Anaslasio, in Historia
schismatis orti contra electionem Benedicti
artibus Arsentii episcopi Eugubini. in qua
scribit, Anaslasio pseudo-pontifice per le-
gatos imperatoris pulso, Benedictum, ipsis
prosentibus, fuisse consecratum pontificem
28 Septembris anno 855 ; cum electus fuis-
set prima Augusti, statim a morte Leonis
qui obierat eodem anno 17 Julii, et per
schisma Anastasii ejus consecratio impe-
dita fuisset.

5° Ex Lupo abbate Ferrariensi etiam
coaetaneo, qui, Epist. 105 au Benedictum
data, gratulatur ipsi ob ejus exaltationem
el virtutum paritatem cum suo prodeces-
sore Leone, lestaturque se hanc Epistolam
scripsisse statim ac accepit Leonis obitum
el ipsius scilicet Benedicti creationem.

4° Ex Annalibus Bertinianis ad an-
num 855. « Mense Augusto Leo apostolic®
» Sedis antistes defunctus est, eique Be-
» nedictus succedit. »

5° Ex Hincmaro Rhemensi, Epist. 26 ,
m qua scribi', quod nuntii quos Romam
direxerat, acceperint in via mortem Leonis
papæ ; pervenientes autem Romam obti-
nuerint privilegium quod petebat, *a domi-
no nomine et re Benedicto*. Ergo Bene-
dictus immediate Leoni successit, et non
post duo* annos ct quinque menses , nisi
ridicule fingas istos nuntios lres ferme an-
nos m ilinere insumpsisse.

6° Ex diplomate quod ipse Benedicti»
xd episcopos Galliæ direxit pro privilegiis
abbaliæ Corbeiensis , *mense Octobri*, *im-
perante Lothario et Ludovico ejus filio*;
obiit autem Lotharius 28 Septembris an-
no853, duobus mensibus post Laonem IV,
ut expresse testantur Ado citatus, Annales
Bertiniani citati el Regino Prumiensis ab-
bas, in Chronico ad annum 835. Equidem
tempore dati diplomatis jam obierat Lolliariis ;
obiit enim 28 Septembris, vel nocte
praecedente, et Benedicius prima Augusti
electus , consecratus tantum fuit 28 aut
29 Septembris ejusdem anni; sed nondum
tunc Romam pervenerat nuntius de morte
Lotharii.

7° Ex Photio qui, lib. de Spiritus sancti
processione adversus Latinos, Benedictum
immediate subjungit Leoni. Similiter Me-
trophanes Smyrnaeus, alter Roman® eccle-
siæ hostis. Porro si mulier tunc temporis
sedisset in Romana sede, id procul du-
bio non siluissent hostes ejus infensissi-
mi, idque ei exprobrassem , sicut postea
Leo IX, Epistola ad Michaëlem, episcopum
Constantinop. cap. 25, exprobravit Grae-
cis mulierem in sedem Constantinopolila-
nam irrepsisse, quod certe non ausus fuis-
set Leo objicere Græcis si tale quid acci-
disset Romanis. Plura alia in probationem
ejusdem *ani*. omittimus; quia quibus hæc
non sufficiunt, plura non proderunt.

Prob. 2° conclusio. Hæc narratio ha-
bet omnes characteres ineplissun® fabulæ.
1° Nullo coævorum auctorum testimonio
fulcitur, sed a recenliore , scilicet iMariño
Scoto, post ducentos et amplius annos
primum vulgata est.

2° Progressu temporis crevit adjunctis
semper novis circumstantiis. Imprimis
enim Marianus Seolus simpliciter dixit
Leoni 1\ fœminam successisse duobus an-
nis ct quinque mensibus. Martinus autem
Polonus, seu verius ejus interpolators \
post annos 185 a Mariano , et 420 ab elec-
tione Benedicti, commentum simplex va-
riis figmentis ornaverunt, scribentes fœ-
minam illam vocatam fuisse Joannam An-
glicain , in Moguntia oriundam, in so-
lemn! supplicatione peperisse inter tem-
plum S. Clementis et Colisæum , atque In
hujus facinoris exccrationem , supplica-
tiones publicas ab hac via deinceps decli-
nasse. Postea Thendoricens Xiemius , circa

DE FABULA PAPISS/E.

annum 1415, addidit statuam in ejus |
eventus memoriam erectam fuisse. Platina |
deinde circa annum 1481, sedem perfo-
ratam seu stercorariam retulit, in qua
sexus novi pontificis exploraretur ab ul-
timo diacono. Mii, post alios centum an-
nos, addiderunt hanc papissam non solum
fuisse meretricem, sed etiam praestigia-
tricem, alii tandem, ipsam coronasse Lu-
dovicum secundum imperatorem: sic fa-
bula crescunt eundo.

5° Scatet contradictionibus et ineptiis
quæ illam destruunt. 1° Dicit istam Joan-
nam fuisse Anglicam ex Moguntia oriun-
dam, cum Moguntia sit in Germania et
non in Anglia. Ut autem hanc contradic-
tionem salvent fabulae scriplores, inter se
pugnant: quidam dicunt natam in Anglia
sed ex parentibus Moguntiacis; Platina e
contra fuisse natam Mogtmtiæ, sed ex pa-
rentibus Anglis; Magdeburgenses, neque
natam neque oriundam ex Anglia, sed ibi
educatam. 2° Dicit operam dedisse litteris
Athenis, cum constet ex Synesio. qui vi-
vebat paulo post tempora S. Basilii, Epis-
tola 53 ad fratrem suum, jam tunc non
superesse Athenis nisi locorum Academiae
nomina: « Athens, inquit, quondam ci-
» vitas fuit sapientum domicilium: nunc
» cammellatores celebrant.» Et ex Cedreno
el Zonora, in vita Michaelis et J'heodoræ
imperatorum, habeamus quod illic sim
restituta tantum studia a Barda Cæsare
sub finem imperii Michaelis, qui contigit
sub Nicolao 1, Benedicti III successore,
consequenter post mortem papissæ fabu-
OSæ. 5° Dicit Joannam, postquam bien-
nium Romæ legisset, et vita atque scien-
tia magnæ opinionis esset, in papam con-
corditer fuisse electam: at incredibile est
quod fœmina ignota, incertæ originis et
patriæ, sine ullo ordine et testimonio ante
actæ vitæ, sic facta fuerit pontifex, prae-
sertim cum a S. Petro usque ad Formosum,
qui fuit electus anno 840, nullus fuerit
creatus pontifex qui in ecclesia Romana
non esset educatus et per omnium ordi-
num gradu» ad diaconatum saltem non
pervenisset. 4- Dicit ab amasio impræg-
naiam, in applicatione publica pepe-
risse a*. quis credat eam quæ juvenis ha-
buerat amasium sine partu, pontificem fac-
tam et jam senem peperisse? Quis credat
munerem novem mensibus gravidam.

nulli ex suis familiaribus, medici*, **auli-**
cis innotuisse, aut ipsam aperto ee pro-
dendi periculo voluisse se exponere?
5° Dicunt Magdeburgenses peperisse cum
ex Vaticano vellet invisere ecclesiam Late-
ranensem. At certum est, teste Onuphrio
in lih. de Septem Ecclesiis, Romanos
pontifices usque ad tempora Bonifacii IX,
id est, usque ad annum 1590, non habi-
tasse in Vaticano, sed in Lateranensi pa-
latio. Quomodo ergo si in Laterano ha-
bitabat, volebat ex Vaticano invisere **La-**
teranum?

Solvuntur objectione».

Obj. 1° testimonium Mariani Scoti de
quo supra.

2° Testimonium Sigeberti in Chronico
ad annum 834, ubi hæc habet: « Fama est
» hunc Joannem fœminam fuisse et uni
» soli familiari tantum cognitam, qui eam
» complexus est, et gravida facta peperit
» papa existens: eam inter pontifices non
» numerant quidam. » Florebat autem Si-
gebertus ineunte duodecimo sæculo.

3° Testimonium Martini Poloni, ordinis
Prædicatorum, Nicolai III pœnitentarii,
qui latins factum exposuit, *ut patebit ex
sequenti testimonio.*

4° Testimonium S. Antonini p. 2 Chro-
nicorum tit. 16, cap. t, § 6, ubi hanc de
Papissa narrationem ex Martino Polono
sic exscribit: « Post hunc Leonem Martinus
» in Chronica sua posuit Joannem natione
» Anglicum. Qui sedit anno Domini 830
» in cathedra Petri annis duobus mensibus
» tribus diebus sex. Quo mortuo, cessavit
» papatus mense uno. Hic, inquit Marti-
» nus ut asseritur, hemina fuit, et in puel-
» larii elate a quodam suo amasio in habitu
» virili Athenas adducta, sic in diversis
» scientiis profecit, ut nullus sibi par in-
» veniretur, adeo ut post Romam in tunc
» legens magnos magistros, discipulos et
» auditores haberet. Et cum in urbe in
» scientia et vita magnæ opinionis esset,
» in papam concorditer eligitur post Leo-
» nem. Sed in papatu per suum familiarem
» imprægnatur; verum, tempus partus ig-
» norans, cum de S. Petro in Lateranium
» tenderet, angustata in partu inter ec-
» clesiam S. Clementis et Coesæum peperit
» in via. Et in partu mortua, ibidem se-

» pilla dicitur. Et quia papa eamdem viam
 » semper obliqua. <...in> Lateranum acce-
 » dit, creditura plerisque quod ob detes-
 » tationem facu hoc faciat. Â'cc ponitur in
 » catalogo «uvimorum pontificum propter
 » mulieris sexum. »

5° Testimonium Platinæ in lib. de Vitis pontificum in Joann* VIII. « Joannes, in-
 » quit, Anglicus, ex Moguntiaco oriun-
 » dus, malis artibus, ut aiunt, pontifica-
 » tum adeptus est. Mentitus enim sexum,
 » etc. » ut iu testimonio Martini Poloni,
 praterquam quod addat desedestercoraria.

6° Pontifices, eundo ad Lateranum, semper declinant a via in qua Joanna peperisse dicitur, licet sii brevior, in detestationem hujus facinoris.

7° Tandem in hujus rei memoriam posita fuit in eadem via statua quædam repræsentans mulierem cum infante, quæ postea aliquo jubente pontifice in Tiberim projecta est. Hem Senis in majori templo, inter pontificum statuas collocatum fuit Joannæ papissæ simulacrum usque ad Clementis \ III pontificatum.

P. 1° *generaliter*, scriptoribus coævis quos retulimus majorem esse fidem adhibendam quam recentioribus, præsertim cum eorum narratio contradictionibus scatet et alios habeat characteres fabulæ, ut ostendimus.

A', *ad singula*, *.dd primum*. 1° In antiquissimis codicibus Mariani Scoti hanc fabulam non reperiri testatur qui edidit Colonis anno 137-4, Metropolim Alberti Krantsii et nolius illustravit etsi hanc notam eraserint typographi Francofurtenses, ut observat Leo Allatius. Hujus responsionis veritas inde firmatur, quod nullus ex assertoribus hujus fabulæ post Marianum Scotum, exemptis recentioribus, ejus testimonium proferunt, sed Martini Poloni. « Omnes quos legi, inquit Ptolomæus » Lucensis 1.16 Hist, c 8, prater Marlinum (Polonum), tradunt post Leonem IV » fuisse Benedictum III., Mariinus autem » Polonus ponit Joannem Anglicum. »

2° *Dato* sic scripsisse Marianum, varii ejus anachronismi etiam in hac ipsa ætate de qua agitur, fidem ipsi auferunt; inter alios scribit Leonem IV obiisse prima Augusti 833, cum tamen constat ex Anastasio Bibliolhecario Leonem eodem anno 8 Decembris congregasse Romæ concilium, in

quo depositus huius Anaslasius cardinali».

Item constat ipsum anno sequenti obiisse urbem Leopoldum. Totum ergo tempus quod Joannæ papissæ concedit, ad annos ipsius Leonis spectat, sicque nullius pro papissa relinquitur. Insuper scribit Benedictum III sedisse ad annum 837, cum tamen constat ex Anaslasio supra citato exaltatum fuisse 10 Septembris 855. Præterea si Leo IV obiit 8 Augusti 855, et Benedictus III fuit tantum creatus anno 837, non igitur duobus tantum annis et quinque mensibus inter uirumque sedit Joanna, ut scribit, sed ad minus tribus annis et quinque mensibus. Plures alios hujus scriptoris naves referi JXatilis Alexander citatus.

.id secundum. Sigeberti Chronicon hac in parte esse interpolatum, et hæc quæ obijciuntur manu aliena esse addita, constat ex autographo monasterii Gemblacensis, ubi Sigibertiis erat monachus, quod testantur se vidisse Joannes Molanus, doctor Lovaniensis, et Albertus Miræus qui illud edidit, in quo hæc lacinia de Joanne papissa desideratur. Id confirmatur ex eo quod Vincentius Bellovacensis lib. 25 Speculi historialis cap. 36, et Guillelmus Nangius in Chronico, qui Sigebertum in historiis horum temporum de verbo ad verbum exscribunt, nullam Joannæ papissæ mentionem faciant.

z/d tertium. Chronicon Martini Poloni esse pariter corripit neque assulam fuisse hanc papissæ fabulam, invicte probat noster Echard, in opere cui titulus *Scriptores ordinis Prædicatorum, ad Martinum Polonum*, torn. 1, p. 361.

Advertit 1° eruditissimus scriptor, Martinum in scribendo suo Chronico hanc methodum servasse. In una pagina ad laevam exhibet pontifices, in altera ad dexteram imperatores. Quamlibet paginam in quinquaginta lineas dividit, et in margine ad caput utriusque lineæ annum scribit, adeo ut in qualibet pagina sint quinquaginta anni distincte notati, nomen cujusque pontificis positum est initio lineæ, cui junctus est in margine annus quo iniit pontificatum, tunc sibi vindicat lineas quot sedit annis, licet non omnes plenas, sed quandoque vacuas. Idem de imperatoribus. Ea methodo scriptum esse codicem vaticanum Liban. AHI innuit Xlauius, eadem suum Fabricius, eadem quosdam ex Caesaris, is

Lwnbretus, eadem Florentinum S. Mariæ | N:velî® testatur ĩp-e Echard qui vidit.

Adverti» -"•quod in omnibus codicibus hujus meli odi a quibus exiilat fabula Papiſſ®, ſervetur exacta chronologia. Sic Leo IV ſeu V ni ImeaNcriptus eſt ad quam c latere ſignatus eſi annus 847; et cum dicatur ſediſſe octo annis tribus menſibus et ſex diebus, debentur ei octo lineæ quas implet. Benedictus III collocatur immediate in linea ſequenti ad annum 855, et ſic habent codices laudati : nullus, *ut palet*, ſuper eſt locus; nec ſuper eſſe poteſt Joanni Mogunlino. In codicibus vero ejusdem methodi in quibus aſſuta eſt fabula, chronologia eſt omnino perturbata et confina; *palet* in codice Aiclorigino, in quo, ut locum Joannæ papiſſæ reperiret exſcriptor, duas integras paginas perturbavit, collocando pontifices Leonem præcedentes annis ſuperioribus quam electi fuerant, paucioresque lineas et annos concedendo quam ſederint, et eadem ratione rejiciendo ſequentes Leonem ad annos inferiores, eorum pontificatum intra pauciores annos coarctando.

Advertit 3º codices manuſcriptos eſſe quadruplicis generis. Primi puri et ſinceri ſunt a quibus omnino exulat fabula, quales ſunt Vaticanus Urbani VIII, ab Allatio laudatus, Fabricianus, quatuor Cæſarei a Lambedo laudati, Naudæanus a Labbæo Biblioth. Nov. p. 222, Navarricus et indubie plures alii.

Secundi generis ſunt m quibus fabula in margine tantum eſt addita, pontificum catalogo intacto, «piales ſunt Florentinus S. Mariæ Nov. Pariſienſis I). abbatis de Camps, Tongerlocenſis a Sullrido laudatus, Leodiſienſis ornatiffimi viri I). Baronis de Crassier, quem in ejus elegantiſſima atque ampliſſima bibliotheca ego ipſe legi.

Terti generis ſunt ſecundum methodum Marlinianam, et ipſi interpolati, in quibus a margine in textum fabula irrepsit el chronologia eſt interturbala, ut λ ielorinus.

Quarti generis ſunt citra methodum Martinianam, in quibus vel dceſl chronologia, vel unus tantum annus in margine, aut in textu apponitur inſerta in pleiisquo fabula; el hi corrupti.

Exhiſmanifeſtum apparet, nullam fidem eſſe adhibendam iis codicibus qui illam

fabulam referunt, eamque contra mentem auctoris fuiſſe aſſutam.

Conjectat eruditiffimus ſcriptoi run ſic eveniſſe. Cum Chronicon Martini luem? thodo ſcriptum, commodum videretur el omnes deſiderarent aliunde iſta fabula jam a pluribus annis in vulgus eſſet ſparſa, earn 1º ad marginem e regione Leoni» qui dam ſcripſerunt, utut reſ ſe haberet poſtea vero e margine in catalogum alii invexerunt, et ut locum ei facerent, pontifices Leonem antecedentes et ſubſequentes, loco eis ab auctore dato moverunt, omninoque in duabus paginis perturbarunt. Nec ibi ceſſatum : nam cum Chronicon iſiud ad methodum Martini ſemper ſcribere eſci moleſtum .quia id non niſi in codicibus in folio ſervari poterat. et forma minori ſcriptum commodius videretur, quidam chroiologiam omnino omiſerunt, alii aliquem ex annis cujuſque pontificis annotarunt, non attendentes ſcrupuloſe an eſſet primus, vel ſecundus, vel tertius; el inde in huiusmodi codicibus tanta chronologiæ varietas. Hæc fuſius diſcuſſa el probata tegi poſſunt apud laudatum Echard. Ad dam dunlaxat, neque in opere interpolato Martini hanc, fabulam aſſeri ut veram hiftoriam, ſed ut populari el incerta fama jactatam : « Hic, inquit, u/ a» ſcñ7w, fæmuia » fuit_ Et in partu mortua, ibidem ſe » pulta *dicitur*.... El quia papa eamdem » viam ſemper obliquat, *creditura* ple » riſque quod ob deteſtationem lacti hoc » faciat. »

Id quartum. S. Antoninus, ab interpolatoribus Martini Poloni deceptus, eorum dunlaxat verba referi el de eorum veritate dubitat, maxime ob ſilentium Vincentii Bellovacenſis et Joannis de Columna : « V(re, inquit, valde mirandum. . ſi » verum fuit quod vulgo dicitur, ut iſte re » feri... \ incentius tamen in ſpeculo hiftoriali et Joannes de Columna nihil de » hac re referunt. Sed etſi verum fuit, etc.»

Id quintum. Platina pariter ab interpolatis Martini Voloni codicibus fabulam hauſit; nec tamen eam ut veram aſſerit; quinimo ſignificat potius eam fabula tim loco habendam eſſe; ſubdit enim : . Hæc » quæ dixi vulgo circumferuntur, incenſis » tamen el obſcuris auctoribus : qua uleo » ponere breviter el nude inſtitui, t eo » ſtinate nimium et perlinacitur ou h «i>m

» viderer mihi fere omnes affirmant. Er-
 « irinus euam nos hac in re cum vulgo ,
 » quampiam appareat ea quæ dixi ex his
 » esse quæ lier' posse creduntur. »

Quoti vero de sede stercoraria additur
 ad explorandum sexum pontificis destina-
 ta, id ut fabulosum rejicit ipse Platina, ait-
 que pontificem in illa sedere ut se homi-
 nem osse et natura necessitatibus ob-
 noxium meminerit : unde et stercoraria
 dicitur. Idque (it non ante electionem, sed
 post, cum novus pontifex ritu solemn! La-
 teranensem basilicam prima vice ingreditur.
 Alii volunt hanc sedem lapideam in
 porticu Lateranensis basilicæ collocatam,
stercorariam dictam, non a forma neque
 enim est perforata, sed a versu qui, ponti-
 fice in ea sedente, canebatur *Suscitat de
 pulvere egenum et de stercore elevat
 pauperem, ut sedeat cum principibus et
 solium gloriæ teneat.*

Adde Platine fidem in pontifices esse
 suspectam, ob injuriam ipsi a Paulo II fac-
 tam, a pio propter seditionis suspicionem
 in carcerem detrusus fuerat.

Id sexlum. Pontifices eundo Lateranum
 deflectunt ab illa via breviori, non in de-
 testationem ullius sceleris, sed quia est
 angusta et anfractuosa, ideoque incommo-
 da pontificio comitatu, (pii semper fre-
 quientissimus esse solet. Quampiam, teste
 Onuphrio, in notis ad Platinam, pontifi-
 ces per hanc viam non semel transierint,
 etiam ab eo tempore (pio fingitur fabula
 Papisæ.

ad septimum. Statua quæ olim viseba-
 tur, non mulierem representabat, nec
 infantem in sinu positum, sed puerum
 grandiolem præcedentem : unde conjece-
 runt rei antiquariæ periti in ea repræsen-
 tari sacerdotem ethnicum ad sacrifican-
 dum, præeuntem ministro, pergentem ; præ-
 sertim cum altera manu ramum palmæ de-
 ferret, quod non est insigne pontificum,
 qui crucem aut claves gestantes repræsen-
 tantur. Illa autem statua sublata est tem-
 pore Sixti V, (pii hanc viam sicut plures
 alias rectiorem et ampliorem fieri curavit
 in urbis ornamentum et utilitatem.

Statua templi Senensis equidem Papi-
 •am representabat ; al imperitiæ eorum
 qui opus cum bantet Senensium connive-
 ti®, atque errori ac licentiæ sculptoris tri-
 buendum est, juxta illud Horatii : *Picto-*

*ribus ah; tie poetis qua libet audendi ttn-
 perfuit aqua potestas.* Hæc 'vein statua
 jussu Clementis \ 111 sublata est.

DISSERTATIO IV.

DE EPISCOPATU.

D. Th. Suppl. Q. 50.

Episcopus grace, idem est ac latine *tn-
 spcctor, explorator, superintendens;*
 sacerdos, *sacradonans;* presbyter, *senior;*
 diaconus, *minister.*

Tria hic potissimum inquirimus : 1. an
 episcopus sit institutione divina superior
 presbyteris. 2. an episcopatus sit ordo dis-
 tinctus a presbyteratu? quot episcopi re-
 quirantur ad ordinationem episcopalem?

ARTICULUS I.

*Utrum episcopus sit institutione divina
 superior presbyteris ?*

Aeriussæculo quarto, ægre ferens re-
 pulsam ab episcopatu quem ambierat, ut
 se solaretur, contendit nullum esse jure di-
 vino discrimen inter episcopos et presby-
 teros : de quo Epiphanius Hæresi 75, et S.
 Augustinus 1. de Hæresibus cap. 55. Si-
 militer W icier, spe frustratus obtinendi
 episcopatum Vigorniensem, eandem insa-
 niam adoptavit, ut scribit Thomas Valden-
 sis I. 2 Doctrinæ fidei a. 5. Horum vesti-
 gia premit Calvinus I. 4 Instit. cap. 4. cui
 adhærent Purilani seu Presbyteriani in An-
 glia, pro quibus Londellus, Calvinis larii
 minister, prolixam instituit disputationem
 •piam inscripsit : *apologia 5. Hieronymi
 de episcopis et presbyteris :* hunc enim
 S Doclorem vel invitum in suas partes tra-
 here conantur.

Observe quaestionem esse de jure divi-
 no : non enim negant hæretici episcopos
 præeminere presbyteris jure humano, sive
 lanquam primogeniti qui fuerunt prius ad-
 missi in clerum, sive sicut princeps elec-
 tus est superior civibus, ex eorum electio-
 ne et institutione : unde plures ex nost-
 ris frustra congerunt argumenta quibus pro-
 nant simpliciter eminentiam episcoporum
 supra presbyteros, non distinguentes iu-
 ter jus divinum et humanum : insistendum
 est ergo juri divino.

Duplex in episcopo distinguitur potes-
 tas : una ordinis, (pia non solum sacramen-

la conficit et administrat, sed etiam fideles enuffinat, chrisma conficit, sacerdotes et alios ministros consecrat, etc. Altera jurisdictionis, tam in foro interno qua ligat vel absolvit peccatis, quam in foro externo qua regit Ecclesiam, dogmata definit, disciplinam sancit, mores corrigit, refractarios coercet, etc. Est enim jurisdictio, exterior potestas dicendi jus in alterum etiam invitum. De utraque potestate est quæstio.

Supp. q. 40. a. 4. o. — *Dico.* Episcopi sunt ex institutione divina superiores presbyteris potestate ordinis et jurisdictionis.

Prob. de potestate ordinis. 40 Apostolus Tit. i, dicit : *Hujus gratia reliqui te Creta.... ut constituas per civitates presbyteros.* Potestas instituendi presbyteros est potestas ordinis, nec ab alio quam a Christo potest obvenire episcopis; nihil enim Ecclesia potest in potestatem absolutam conferendi sacramenta : unde, licet possit, v. g. impedire ne sacerdos licite consecret, non potest tamen impedire quin valide consecret. 2° Christus solis Apostolis, et non septuaginta duobus discipulis dixit : *Sicut misit me vivens Pater, et ego mitto vos*, quod comprehendit utramque potestatem ordinis et jurisdictionis, Joan. 20. Item solis Apostolis concessa est potestas dandi Spiritum sanctum per confirmationem, quod est actus ordinis, Act. S, v. 14 et sequentibus : episcopi autem sunt successores Apostolorum, sicut presbyteri septuaginta duorum discipulorum, ut definit Trid. sess. 25, cap. 4, post Damasum Epist. 4, S. Hieronymum Epist. 27 id Marcellain et S. Leonem Epist. 88. *Si dicas*, secundum ipsum Trid. sess. 22, rap. 1, sacerdotes etiam succedere Apostolis. *B.* eos succedere Apostolis restrictè quoad sacerdotium, seu munus sacrificandi et absolvendi tantum, non vero simpliciter quoad omnia alia munia. Hunc esse sensum Tridentini *patet ex ipso textu.* 5° Ecclesia ab initio constanter agnovit in solis episcopis potestatem confirmandi, chrisma conficiendi, sacerdotes et alios ministros ordinandi, nec alia ratione synodus Alexandrina declaravit Ischyran. S. Athanasii accusatorem, non esse presbyterum, quam quia ordinatus fuerat a Golthio. simplici presbytero : potestas autem conferendi sacramenta, ut jam dixi, non est nisi a Christo.

Prob. de potestate jurisdictioni. 41 Ibid.

— 1° Quamvis sacerdotes accipiant in sua ordinatione potestatem absolvendi in foro interno, usum tamen hujus potestatis non habent, nisi dependenter ab episcopo, qui sic denegare aut restringere potest, ut non possit sacerdos valide illa uti; quod inutiliter lentaret episcopus, nisi sic esset ordinatum a Christo; sicut inutiliter restringeret aut impediret usum potestatis consecrandi in sacerdote, quia hæc potestas est a Christo.

2° Episcopi sunt instituti a Christo id ad regendam Ecclesiam : sic Apost. Act. 20 : *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei.* 20 Ad definiendum dogmata fidei et religionis : sic Act. 15, Apostoli in concilio Jerosolymitano congregati dixerunt : *Pisum est Spiritui sancio et nobis, nihil ultra imponere vobis oneris, quam hac necessaria*, etc. 5° Ad corrigendum : Apost. Tit. 1 : *Deliqui te Creta, ut ea quæ desunt corrigas*, qua potestate usus est ipse Apostolus excommunicando in nomine Domini incestuosum in Corinthium, 1 Cor. 5; quamque dicit se a Deo accepisse 2 Cor. 10 *Etsi amplius*, inquit, *gloriatus fuero de potestate nostra quam dedit nobis Dominus in aedificationem, et non in destructionem vestram, non erubescam.* 40 Ad judicandum presbyteros : 1 Timoth. 5 : *Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Porro nihil horum legimus unquam fuisse concessum presbyteris vi sui ordinis : ergo jure concludimus hæc episcopis esse concessa ex institutione divina, ut expresse dicit Apostolus de potestate corrigendi devios et regendi Ecclesiam.

Prob. utraque pars. Juxta Tridentinum sess. 25, can. 6, « In Ecclesia est hierarchia, divina ordinatione instituta, quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris. » Idem docent SS. Patres et concilia. Et eadem sess. cap. 4, dicitur « episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hanc hierarchiam præcipue pertinere, et *positos*. sicut Apostolus ait, *a Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei*; cosque esse presbyteros superiores, ac sacramenta conferre, ministros Ecclesiæ **ordi-**

• **nare**, etc. » Et can. 7 : Si quis dixerit |
■ episcopos non esse presbyteris superio-
• res, ve! non habere potestatem confl-
» mandi et ordinandi, vel eam (piam ha-
» bent illis esse cmn presbyteris commu-
» nem : anathema sit. » Ex his constat
quod , quamvis concilium non diest ex-
presse episcopos presbyteris esse superio-
res jure divino , id tamen aperte indicat;
tum quia dicit hierarcbiam esse ex insti-
tutione divina, et episcopos praecipue ad
illam pertinere , quatenus positi sunt a
Christo ut regant Ecclesiam et conferant
confirmationem et ordines, inhisque sunt
superiores presbyteris quibus bæ praero-
gative non competunt, quod est aperte di-
cere eos esse ex institutione divina pres-
byteris superiores; tum quia synodus non
definiret tanquam fidei dogma episcopos
praeeminere presbyteris, si hanc praeemi-
nendam haberent ab hominibus.

Prob. iterum exSS. Patribus. S. Igna-
tius martyr, Epist. ad Ephesios : « Epis-
» copi per terrae terminos definiti ex Jesu
» Christi sunt sententia : unde decet vos
» iu episcopi sententiam concurrere. »
Epist. ad Magnesianos : « Sed et vos de-
» cet, inquit, non familiarius ac superbe
» uti ætate episcopi, sed secundum virtu-
» tem Dei Patris omnem impertiri illi re-
» verendam... non respicientes ad appa-
» rentem juvenilem ordinationem, sed ut
» prudentes in Deo credentes ipsi, non
» ipsi autem, sed Patri Jesu Christi om-
» nium episcopo. In honorem igitur ilitus
» qui vult, decet vos obedire sine ulla hy-
» pocrisi, quia nequaquam episcopum hunc
» quis fallit qui videtur, sed illudit invi-
» sibili, etc. » Ilis et a iis S. Ignatii Epis-
tolis nihil habent presbyteriani quod res-
pondeant , nisi quod sint suppositiitæ . at
eorum germanitatem solide vindicant nos-
tri, inter quos Ratalis Alexander dissert.
20 in Hist, primi saeculi, et disseri. 44 in
Hist, quarti saeculi.

S. Cyprianus Epist. 57 ad Lapsos : « Do-
» minus noster, inquit, cujus praecepta
» metuere et observare debemus, episcopi
- honorem et Ecclesiae suæ rationem dis-
• ponens, in Evatigelio loquitur et dicit
» Petro : *hbi dico quia tu es Petrus,*
■ *et super .slam petram aedificabo Ec-*
■ *denam mcam,e\c.* Inde per temporum
• et successionum vices, episcoporum».*

» dinatio et Ecclesiae ratio **decurrit**, nt
Ecclesia super episcopos constituatur,
et omnis actus Ecclesia: per eosdem
» praepositos gubernetur, Cum hoc itaque
» divina lege fundatum sit, miror quos-
» dam audaci temeritate sic mihi scribere
» voluisse, (piando Eccleeh in episcopo et
« clero et in omnibus stantibus sit consti-
» tuta? » Nihil expressius contra Presby-
terianos. Innumeros pene alios Patres
omitto, quia prolixius foret cos referre : id
unum advertant novatores, Acrianosjuxta
Epiphanium llæresi 73, semper in Eccle-
sia habitos fuisse bæreticos, praecipue quod
nullum discrimen agnoscerent in'er epis-
copos et presbyteros.

Ib. in a. s. c. — *flatio congrua sua-*
det. Divina ministeria debent, Deo dis-
ponente esse magis ordinata quain huma-
na : atqui humanorum officiorum ordo exi-
git ut in quolibet officio praeponatur unus
(pii sit princeps illius officii ; sicut praeпо-
nitur militibus dux : ergo et sacerdotibus
debet aliquis praeponi qui sit sacerdotum
princeps : et hic est episcopus.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Juxta S. Scripturam , idem est
episcopus ac presbyter. Ergo. *Prob. ant.*
S. Paulus Philipp. 1, salutatur episcopos et
diaconos, ubi per episcopos intelligit pres-
byteros, non enim in una civitate erant
phires episcopi. Idem Til. 1, cum illi di-
xisset : *Hcliqui le ('retae ut... constituas*
per cit ilates presbyteros, stalim subjun-
git : *Oportet episcopum sine crimine*
esse. Et Aci. 20, cum vocasset ad se *ma-*
jores natu Ecclesia-, id est, presbyteros,
ipsos alloquens, appellatur episcopos : *j/.*
tendite, impiit, *vobis et universo grigi,*
in quo vos Spiritus sam tus posuit epis-
copos regere Ecclesiam Dei. Ergo.

li. D. ant. Juxta S. Scripturam, idem
est episcopus ac presbyter, quoad nomen,
C. quoad gradum et potestatem, *iV.* Quam-
vis ergo dignitates, gradus, potestates et
officia episcoporum et presbyterorum fue-
rint semper distincta, nomina tamen eo-
rum initio Ecclesiae erant coim ainia, ita
ut episcopi quandoque vocarentur pres-
byteri, et presbyteri episropi. liinc S.
Chrysostom, expendens iih verba Epist.
ad l hilippenses, *Cum <p scopis et diaca-*
nibut .. Quid hoc? impiit; unius urbis

• multi «rant episcopi? Nequaquam, sed
■ presbyteros appellavit; time enim adh.«c
» communicabant nominibus . procedente
» vero tempore, proprium cuique distri-
» buti.m est nomen, ut hic quidem episco-
» pus, ille vero presbyter appelletur. »

/zii/. Episcopus potest ordinari a presbytero, ut patet de Timotheo, i Timoth 4, ubi dicitur ordinatus per manum præsbyterii. Ergo par est episcopi et presbyteri potestas.

B. N. ant. Per presbyterium enim intelligitur cœtus episcoporum seu presbyterorum, qui præter ordinem presbyteralem. etiam episcopalem habebant : ita S. Chrysost. qui Hom. IS in 1 ad Timoth. dicit « presbyterium non intelligendum esse de presbyteris, sed de episcopis ; non etiam presbyteri episcopum ordinaverant. »

Obj. 2°. S. Hieronymus in cap. 1 Epist. ad Tit. et Epist. 101 ad Evangelum, alias 85, sequentia docet : 1° eosdem esse præsbyteros quos et episcopos; 2° eminentiam episcoporum non fuisse ab Ecclesiæ exordio, sed in remedium schismatis; 3° Ecclesiam tunc communi presbyterorum concilio fuisse gubernatam; 4° episcopos magis ex consuetudine Ecclesiæ quam dispositionis dominicæ veritate, presbyteris esse majores; 5° presbyterum fieri episcopum electione compresbyterorum, sicut miles vel tribunus fiebat imperator electione commilitonum, et diaconus archidiaconus nominatione condiaconorum : in electione autem imperatoris aut archidiaconi, non est præter electionem alius ritus seu consecratio quæ conferat characterem seu potestatem aliquam internam. Ergo juxta S. Hieron. episcopi non praeeminent presbyteris jure divino, sed humano.

Antequam huic argumento, cui potissimum confidunt Presbyteriani, respondeam , *observo* 1° S. Hieronymum iis ipsis locis objectis dogma catholicum aperte docere. In primo loco comparat episcopos Moysi, n qui, cum haberet in potestate solus praesse populo Israël, septuaginta » elegit, cum quibus populum judicaret. » Indubium esi autem Moysen ordinatione divina, majori præditum fuisse potestate quam septuaginta quos elegit. In secundo loco agnoscit in episcopo potestatem ordiandiquū in dēnegat presbyteris. «Quid

» enim , inquit, facit excepta ordinatione » episcopus, quod presbyter non faciat? » Sub ordinatione intelligit etiam confirmationem , *ut palet cx mox dicentlis*. Ibi- dem dicit *omnes episcopos* ■ *ipn^oloram successores esse* : erant autem Apo- toli jure divino presbyteris quos ordinabant superiores. Tandem hanc epistolam an Evangelum sic concludit : . Et ut sciamus » traditiones Apostolicas sumptas de ve- il teri Testamento : quod Aaron et filii » ejus atque levitæ in templo fuerint, hoc » sibi episcopi, et presbyteri, et diacom » vindicent in Ecclesia. » Nemo autem nescii majorem ex institutione divina fuisse potestatem Aaronis quam levitarum ; 'rat enim Aaron summus sacerdos seu pontifex , solus poterat ingredi semel in anno sanctuarium, habebat partem specialem ex oblationibus, et super sacerdo- 'es et levitas amplissimam jurisdictionem . Exod. 28, Levit. 9, Eccli. 43

Eandem doctrinam aliis in locis constanter tenet S. Doctor. In Dialogo contra Luciferianos dicit potestatem confirmandi in episcopis, *ex auctoritate descendue, quod Spiritus sanctus ad Apostolos descendit*. Epist. 34 ad Marcellam hoc inter Catholicos et Montanistas ponit discrimen : *Apud nos Apostolorum lorum tenent episcopi, apud cos episcopus tertius est*. Item lib. 1 adversus Jovin. cap. 19, Epist. 2 ad Nepoliam et alibi.

Observo 2° S. Hieronymum in priori loco agere contra episcopos qui immoderate supra presbyteros se efferebant, in secundo contra arrogantiam Falcidii diaconi, qui se presbyteris coæquabat; et ideo in utroque loco totus est in extollenda presbyterorum dignitate : familiare autem est scriptoribus, cum unum extreman acius impugnant, ut in aliud extremum impingere videantur.

Observo 5° ut supra, duplicem esse episcopi potestatem, ordinis scilicet et jurisdictionis præsertim hic exterioris; hancque posse considerari dupliciter, vel se eundum se et in actu primo, vel quoad usum et actum secundum. Quamvis autem, priori modo considerata, sit propria solis episcopis, ejus tamen usum et exercitium in exordio Ecclesiæ communicabant presbyteris, eos adhibentes tanquam conciliaiio* in regimiue exteriori Eccltsi®,

ad exemplum Moysis, inquit ipse S. Hieronymus cyatus, qui cum haberet in potestate solus præesse populo Israël, septuaginta elegit cura quibus populum iudicaret.

Ex Ius facile intelligitur quæ fuerit mens S. Hieronymi, et sponte fluit solutio ad ea quæ ex ipso subjiciuntur : unde

Ad primum, D. Secundum S. Hieronymum iidem sunt presbyteri qui et episcopi quoad nomen et aliquem usum jurisdictionis extern®, gratis concessum, C. quoad characterem, gradum et ipsam potestatem sive ordinis, sive jurisdictionis, N. *Solutio patet ex dictis*, et partira traditur ab ipso S. Hieronymo in Commentariis citatis in Epist. ad Tit. « In una civi- » tale, inquit, plures, ut nuncupantur, » episcopi esse non poterant, sed quia eos- » dem episcopos illo tempore quos et pres- » byteros appellabant, propterea differen- » ter de episcopis quasi de presbyteris est » locus. » Insuper ex his verbis colligitur S. Hieronymum agnovisse episcopum gradu et dignitate distinctum a presbytero; si enim non poterat esse nisi unus episcopus in una civitate in qua plures essent presbyteri : ergo episcopus gradu et dignitate distinguebatur a presbyteris.

Ad secundum, eadem est distinctio Praeeminentia episcoporum supra presbyteros, quoad potestatem ordinis et jurisdictionis, non fuit ab exordio Ecclesiæ, sed in remedium schismatis, N. quoad aliquem usum istius jurisdictionis, C. Diximus enim tunc ecclesias regi et res ecclesiasticas administrari communi presbyterorum cum epi«copo consilio, cui tamen episcopus jure suffragii et auctoritate iudicandi et decernendi præsidebat. Cum vero schismata inde orirentur et diceretur in populis: *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego Cephtr, ut* contigit apud Corinthios, hæc regiminis forma immutata est, et penes solum episcopum omnis Ecclesiæ cura remansit.

Quod vero ex hoc schismate S. Hieronymus repetat institutionem episcoporum, ut prxtendit Blondellus, aperte falsum est. Non enim ignorabat S. Doctor B. Jacobuin, fratrem Domini, fuisse ordinatum episcopum Ierosolymis, S. Petrum sedisse Xmiucluie Marcum Alexandriæ et S. Petium, Evodium Miccess Trem suum ordi-

nasse, antequam oriretur schisma inter Corinthios.

Ad tertium, patet solutio ex dictis.

Ad quartum, D. Episcopi magis consuetudine quam dispositione divina sunt majores presbyteris, quantum ad potestatem ordinis et jurisdictionis, N. quantum ad actuale regnare Ecclesiæ et totius jurisdictionis usum, C. Non enim est juris divini quod res Ecclesiæ a solo episcopo, seclusis presbyteris, de facto administrantur: imo, secundum se, et sepositis inconvenientibus, convenientius foret quod ecclesiæ administrarentur communi senatus ecclesiastici consilio; et hoc, sensu addit S. Hieronymus, *episcopos in communi debere Ecclesiam regere*. Hanc esse mentem S. Doctoris clare significat exemplum Moysis, de quo supra, quod immediate subjungit : « Imitantes, inquit, Moy- » sen qui, cum haberet in potestate solus » præesse populo Tsrael, septuaginta ele- » git cum quibus populum iudicaret. » Ex quo constat, juxta S. Hieronymum, uljam observavimus quod episcopi sint jure divino presbyteris superiores quoad ipsam potestatem, sicut Moyses erat ex institutione divina superior septuaginta quos elegerat, quamvis initio consueverint usum suæ jurisdictionis communicare presbyteris, sicut Moyses septuaginta electis. Unde quod nunc amplius non communicent, consuetudine potius quam institutione divina effectum est.

Ad quintum. Comparatio S. Hieronymi tenet quoad aliquid, non quoad omnia : in hoc ergo est paritas quod, sicut olim eligebatur imperator a commilitonibus ex corpore exercitus, sic eligebantur episcopi a compresbyteris ex cœtu presbyterorum. Sed in hoc est disparitas quod, præter electionem, requiratur in episcopo consecratio qua illi conferatur potestas interna ordinis et jurisdictionis; secus in imperatore. Hanc autem consecrationem in episcopo requisitam non expendit S. Hieronymus, quia nihil ad suum institutionem conferebat.

Si objicias Catonem presbyterum, et S. Britium apud S. Gregorium Turonensem, nec τ.ὸν quosdam alios ex quibusdam historiis Scotis et Britannicis, qui videntur creati episcopi ex sola sacerdotum aut populorum electione, absque ulla ali» cou-

set ratione. A. vel illos non fuisse veros I
episcopos, ut patet de Catone ex ipso Gre-
gorio Turonensi, vel præter electionem
cleri aut populi, fuisse consecratos ab epis-
copis, sive vicinis, sive extraneis advoca-
tis vel quæsilis, ut probat Natalis Alexan-
(1er disseri. 44 in Hist, quarti sæculi.

Ex huc usque dictis de S. Hieronymo ha-
bit solutio ad quædam affinia quæ oppo-
nuntur ex Chrysostomo, Theodoro,
Hieronymo, Isidoro Hispalensi, Beda,
Alcuino, Amalario, Hiucmaro et aliis,
Nulla insuper opponit Blondellus ex aliis
SS. Patribus et scriptoribus antiquioribus,
sed sunt levioris momenti et parlim ex
didis solvuntur : ea solummodo refert et so-
lummodo refellit laudatus Alexander dissert.
citata: nobis autem diutius iis immorari
non vacat.

Obj. 5°. Presbyteri baptizant, conse-
crant, intersunt conciliis, interdum etiam
ordinant et confirmant, ut alibi diximus:
quod ergo inter eos et episcopos discrimen
Hem, juxta S. Augustinum. S. Hieronymum
et Isidorum. hoc est discrimen
inter episcopum et presbyterum, quod
cern episcopi sive nomen officii, nomen
autem presbyteri, nomen æcliale. Denique
S. Augustinus episcopus, Epist. 82, olim
19, non audeat se proferre S. Hieronymo,
simplici presbytero. Ergo.

Il. ad primum. Presbyteri baptizant et
consecrant, sed non generant alios præ-
byteros, inquit Epiphanius. Quod si gene-
rent ministros inferiores et confirmant
baptizatos, id non faciunt potestate ordi-
nari sicut episcopi, sed ex dispensatione
et commissione. Intersunt conciliis, non
jure suffragii et decisionis, et ideo non
subscribunt decretis conciliorum, nisi sint
missi ab episcopis; sed jure consultatio-
nis, atque ut fidem astruant ac defendant,
Ad fecundum. Laudati Patres recte expli-
cant horum nominum etymologiam; epis-
copus enim idem est ac inspector, seu su-
permiens, ut jam dixi, quod est offi-
cii; presbyter idem ac senior, quod est
datis : at aliud est id a quo nomen impo-
nuntur. aliud id ad quod significandum im-
ponuntur. *Ad tertium.* S. Augustinus non
audeat se comparare S. Hieronymo, non
quoad dignitatem episcopalem, sed quoad
æclialem. eruditionem et sanctitatem, quod
ejus iudicium imbuendum est

Obj. 4°. fecundum plurimum sententiam,
episcopus accipit jurisdictionem a papa
Ergo non est jure divino presbyteris su-
perior saltem quantum ad jurisdictionem,

It. N. consequ. Esto enim episcopus ac-
cipiat suam jurisdictionem immediate a
papa, de quo nunc non est quaestio, non
sequitur quod Christus non sic instituerit,
ut episcopus majorem a pontifice jurisdic-
tionem accipiat quam presbyter, sicque sit
ex institutione divina presbytero superior
etiam quoad jurisdictionem. Hanc autem
jurisdictionem accipit episcopus, quando
ex apostolicæ Sedis licentia ordinatur,

ARTICULUS II.

Utrum episcopatus sit ordo distinctus a sacerdotio?

Supp. q. 40. a. 5. 0. — Ordo potest du-
pliciter accipi : uno modo stricte, secun-
dum quod est Sacramentum ordinatum ad
eucharistiam; alio modo late, secundum
quod est officium quoddam respectu qua-
rumdam actionum sacrarum.

Item episcopatus potest dupliciter con-
siderari: 1° adæquale, secundum omnem
potestatem quam essentialiter importat,
scilicet consecrandi, absolvendi, ordinan-
di, confirmandi et gubernandi; est enim
episcopus essentialiter sacerdos, ut dicam
modo : 2° inadæquale pro eo quod addit
simplici sacerdotio, seu pro potestate tan-
tum ordinandi, confirmandi et gubernandi.

Ibid. — *Suppono* 1° episcopatum inadæ-
quale sumptum, esse ordinem in latiori
significatione a sacerdotio distinctum; quia
conferat potestatem in actionibus hierarchi-
cis respectu corporis Christi mystici, sci-
licet, potestatem ordinandi, confirmandi
et jurisdictionis, quam non habet simplex
sacerdos.

2° episcopatum adæquate sump-
tum, vere esse et dici ordinem strictesump-
tum seu sacramentum ordinis; quia ut jam
dixi et dicam iterum infra, essentialiter
importat sacerdotium, et quod illi super-
addit non destruit rationem et denomi-
nationem ordinis; quia perfectio superve-
niens generi, non destruit rationem et de-
nominationem illius. Sic rationalesuper-
veniens animali, non destruit rationem et
denominationem animalis ut homine; quia

DISSERT. IV. ART. II.

rationem et denominationem militis in
duce.

Superest i'aque quæstio utrum episcopatus inadæquate sumptus pro eo quod addit simplici sacerdotio, sit ordo stricte sumptus pro sacramento, ab ipso sacerdotio distinctus.

Ibid — *Dico*. Episcopatus inadæquate sumptus pro eo quod addit simplici sacerdotio, probabilius non est ordo stricte sumptus seu sacramentum ordinis. nec consequenter ordo distinctus a sacerdotio, sed est ejus extensio et perfectissimum complementum.

Præter Auctorem, citantur pro ea sententia Magister, Albertus magnus, S. Bonaventura, Scolus, Richardus, Paludanus, Dominicus Solo, Nugno, Bonacinas, Reginalds, Henriques, Comitulus, Amicus, Gabriel, etc. cl communiter Thomistæ. exceptis paucis, contra plures præsertim recentiores.

Prob. 1°. Trid. sess. 25, cap. 2, recensendo ordines, septem tantum numerat et nominat, omisso episcopatu; et can. 2, loquitur de sacerdotio tanquam de supremo ordine ad quem per alios ordines ascenditur: « Si quis, inquit, dixerit præter sacerdotium non esso in Ecclesia catholica » alios ordines majores et minores por
• quos velut gradus quosdam in sacerdoti
• tinni tendatur: anathema sit. » Atqui si episcopatus esset ordo distinctus a sacerdotio, non tantum forent septem, nec apparet ratio cur concilium illum omisisset: item nec sacerdotium foret ordo supremus, sed episcopatus

Respondent, concilium non numerasse episcopatum inter ordines; quia licet a sacerdotio specie distinguatur, genere tamen est urnis.

Sed contra. Eadem ratione non debuisset numerare septem ordines, quia licet inter se specie distinguantur, sunt tamen etiam genere seu ratione generica ordinis, anus.

ib. etq. 57. a. 2. u. — *Prob* 2°. Distinctio ordinum accipitur secundum habitudinem quam habent ad eucharistiam, quia potestas o. dinis aut est ad consecrationem, aut ad aliquo*, ministerium ordinatum ad sacramentum eucharistiæ, qiiæ est linis cæi* rurum et sacramentum sacramentorum: atqui episcopatus non dicit specialem ha-

bitudinem ad eucharistiam consecrandam, sed eam supponit completam et perfectam in sacerdotio; non enim potest epkcomp magis consecrare quam simplex /acerdos: ergo.

Respondent, quod dicat habitudinem in directam et remotam ad eucharistiam, quatenus ordinat presbyteros qui possunt illam conticere, et consecrat calices ad eucharistiam conficiendam.

Sed contra. 1° Episcopatus non ordinal proprium subjectum ad eucharistiam sicut alii ordines, sed alienum lautum subjectum; et cum supponat in proprio subjecto completam potestatem consecrandi ratione, characteris sacerdotalis, non potest esse nisi illius complementum, quo scilicet fit potens alios ad eucharistiæ ministerium ordinare 2° Si per hanc habitudinem indirectam et remotam episcopatus constitueretur ordo distinctus a sacerdotio, esset illi inferior, siquidem potestas sacerdotalis consecrandi corpus Christi sit longe nobilior: et excellentior quam potestas consecrandi sacerdotes et calices.

Confirmatur. Si episcopatus esset ordo distinctus a presbyteratu, vel esset ipsi par, vel inferior, vel superior: non par, quia essentia rerum non secus ac numeri per inaequalitatem constituuntur; non inferior, quia episcopatus est cl dicitur apex sacerdotii, el episcopus dicitur a S. Augustino primus sacerdos, seu princeps sacerdos; non superior, quia, ut modo dicebam, nulla est potestas superior et sublimior potestate in corpus Christi naturale, quam confert sacerdotium, hæcque longe præstat potestati in corpus Christi mysticum, quam confert episcopatus.

Hio ib. in a. . . o. — *Prob.* 5°. Episcopatus includit sacerdotium, non eminenter tantum, sicut, v. g. sacerdotium includit diaconatum, sed essentialiter format, ita ut non possit esse nec concipi episcopus sine sacerdotio; et ideo dicitur sacerdos primus, sacerdos princeps, nec characterem distinctum imprimit, sed sacerdotalem tantum extendit. Ergo non est ordo a sacerdotio; specit* distinctus; una enim species non includit formaliter essentialiter alteram, alias jam non forent duas species, sed una. *Prob. ant.* Si episcopus contineret lautum eminenter et non formaliter essentialiter « ucurdouuiu, sicut

delebilis ad ordinandum et confirmandum, quæ non competit sacerdoti: atqui character nihil est aliud quam potestas spiritualis indelebilis ad sacros actus : ergo.

A. concessa prima parte ani. ad secundam, sufficere quod episcopatus sit complementum intrinsecum sacramenti, ut conferat gratiam. — ibid, ad 2. — *Ad tertiam, nego* conferri characterem distinctum a sacerdotali, sed hunc extendi, non moraliter, sed per realem et physicum modum ad ministeria ulteriora, sicut in ordinatione presbyteri character sacerdotalis ad consecrandum collatus in porrectione instrumentorum, extenditur ad absolvendum et ligandum, quando postea dicitur *Accipe Spiritum sanctum; quorum remiseris peccata*, etc.

Obj. 4°. S. Th. Opusc. 18, c. 24, sic habet : « Quod quarto opponitur, quod episcopus non est ordo, hoc manifeste continet falsitatem, si absolute intelligatur. » Et postea : « Quod autem habeat aliquem ordinem, et non jurisdictionem solam, sicut archidiaconus, vel curatus presbyter, patet ex hoc quod potest multa facere quæ non potest committere, sicut confirmare, ordinare, etc. » Et scribens in 2 ad Timoth. cap. 1, dicit quod in impositione manuum qua Timotheus fuit ordinatus episcopus, data fuerit gratia Spiritus sancti. Hæc autem scripsit post commentaria in 4. unde conclusio nostra desumpta est ; ideo censeri debent probabiliora et præcedenti in revocatoria. Ita doctiss. Sylvius.

/i. Miror spectatissimum Docturis Angelici interpretem, hæc non potuisse conciliare cum his quæ hic docet S. Doctor, siquidem aperte se explicet. Dicit ergo quod episcopatus sit ordo, si nempe ordo consideretur* secundum quod est officium quoddam respectu quarundam actionum sacrarum, non vero secundum quod ordo est sacramentum. Hæc dicit non solum in præsentī articulo quem expendimus, sed etiam in ipso opusculo IS citato in objectione. ubi post verba objecta subjungit : « Habet enim ordinem episcopus per comparisonem ad corpus Christi in universum, quod est Ecclesia., sed quantum ad corpus Christi verum, non habet ordinem supra presbyterum. » Docet autem prior loco quod ordo, ut est sacramentum, at-

tendatur secundum relationem ad corpus Christi naturale. Quantum ad collationem gratiæ, diximus sufficere quod episcopatus sit pars et complementum intrinsecum sacramenti.

ARTICULUS 111.

Quot episcopi requirantur ad ordinationem episcopalem?

Suppono 1° tanquam certum, tres episcopos requiri ex præcepto saltem ecclesiastico ad unius episcopi ordinationem licitam, ita ut aliter ordinans et ordinatus peccent mortaliter. Ita enim præcipitur can. 20 concilii Arelat. I, anno 524; can. 4 concilii generalis Nicæni 1, anno 525; can. 12 concilii Carthag. II, can. 59; concilii Carthag. III, et in pontificali Romano, atque ita ab Ecclesiæ exordio constanter observatum est.

Suppono 2 etiam ut certum, quidquid dicant aliqui, ordinationem episcopalem, factam ab uno tantum ex dispensatione pontificia, esse et licitam et validam : constat ex variis exemplis. 1° S. Gregorius lib. 10, Epist. 64, interrogatus a S. Augustino, Anglorum episcopo, an posset solus episcopos ordinare, sic respondet « Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu episcopus inveniris, ordinare episcopum non aliter nisi sine episcopis potes. » Vitiosa est altera lectio quæ habet, *nisi cum episcopis potes*, ut notat nova editio Parisiensis; *et patet*, quia non præmisisset Gregorius : 7° *solus episcopus inveniri*, si voluisset significare quod non nisi cum episcopis posset alios episcopos ordinare. 2° Henriques t. 4, cap. 20, referi Gregorium XIII concessisse patriarchæ /Ethiopia: Jésuite ut solus consecraret episcopos. 5° Ilerius, referente Heimo, testatur se vidisse duo indulta Innocentii X, quorum uno concedebat ut Jacobus de la Torre consecraretur archiepiscopus Epbesinus a solo episcopo Aeritensi, qui fuit postea Alexander VIII, modo assisterent duo in ecclesiastica dignitate constituti; et aliter, permittebat sulTraganeo leodiensi conscribi episcopum Dionysensem a quolibet antea catholico, modo concurrerent duo ab hæreticis mitrati. 4° Alexander VII anno 1668, lense Andræa Matre Dei, concessit Joannæ a S. Maria Cannelite Discalceato,

QUOT EPISCOPI REQI IIHNTI H A1) ORDINATIONEM EPISC , et c .

episcopo Ilierapolitano, ut sohiscum duobus presbyteris consecraret episcopum in regno Malabar Alexandrum de Compo. S^o Innocentius X, teste Gavardi, tom. 6, p. 526, concessit Godefrido duci Franciæ Orientalis, ut ab uno episcopo, cum assistentia duorum abbatum, ordinaretur episcopus. Hæc autem omnia negare, morosi foret ac pervicacis animi.

El ex his quidam inferunt, tres episcopos non requiri jure divino ad validitatem ordinationis episcopalis, sed unum sufficere; quia, inquiunt, pontifex non potest dispensare in jure divino. Verum arbitror illegitimam esse illationem : potuit enim Christus instituere ut lres episcopis essent ministri ordinarii consecrationis episcopalis, et quod unus ex commissione pontificis esset minister extraordinarius, sicut diximus de ministro confirmationis el ordinis; in quo casu pontifex non dispensaret in jure divino , sed secundum jus divinum ageret. Et ita censent plures qui sustinent necessitatem trium episcoporum jure divino ad validam consecrationem episcopalem.

Quæslio est itaque utrum, seclusa dispensatione pontificia , tres episcopi jure divino requirantur ad consecrationem validam unius ? Plures affirmant, nec improbabiliter. Plures negant,el ut videtur probabilius; cum quibus

Dico. Tres episcopi non requiruntur jure divino ad validam ordinationem episcopalem, sed unus sufficit.

Prob. 1°. In Conslit. Apost. quæ tribuuntur S. Clementi I. 8, cap. 27, alias 55, dicitur : *Si necessitas urgeret, episcopus ab uno ordinari posset*. RespondetGonel. hunc textum esse vitiatum, sed non sufficienter probat. St *insuper dicas* Constitutiones Aposlolicas esse dubiæ fidei, <pna sunt apocryphæ, dicam pariter Epistolam Anacleti, in qua potissimum fundanturadversarii,csse dubiæ fidei,quia e iamcst apocrypha.

2. In pontificali Romano, unus tantum episcopus voratu, *consecrator*, alii vero *assistentes* ; »(S. Gregorius citatus, episcopos aims ab uno consecrante vocat *testes*. Quamvis autem non repugnet consecramrem dici assistentem et testem, si tamen omnes æque consecrent, non est ra-

lio cur unus tantum dicatur consecrator, et alii solum assistentes el testea.

Confirmatur. Juxta can. 2 concilii Carthag. IV, ab omnibus episcopia tangitur caput electi, sed ab uno tantum *funditur benedictio*, seu forma pronuntiatur: ergo unus csl consecrator. Si *dicas*, Christum sic potuisse instituere, ut plures ponerent materiam et unus proferret formam : ita quidem potuit, sed an fecerit quæstio est, nec supponendum, sed probandum.

5° Unus episcopus habet plenam potestatem ordinis, quæ ex aliorum prxsentia non augetur , nec minuitur : ergo potest unus quod possunt tres.

Confirmatur. In aliis sacramentis, sufficit unus minister; quidni in ordinatione episcopi, sive sit sacramentum, sive complementum sacramenti ? Neque est quod iterum recurras ad voluntatem Christi sic instituentis; de hac enim voluntate disputatur, nec sufficienter probatur in sententia opposita, *ut patebit ex solutionibus objectionum*.

•4° *Prob. exemplis*Anter plura duo seligo. Primum, Theodoretus I. 5 Hist. cap. 23, refert Evagrium quarto <æculo consecratum fuisse episcopum Antiochenum a solo Paulino, hujusque Evagrii communionem Occidentales retinuisse contra Flavianum etiam episcopum Anliochiæ, consequenter ejus ordinationem ut validam habuisse, quamvis factam contra canones. Item Innocentius Epist. 22 ad Bonifacium jubet ordinatos ab Evagrio recipi, et quamvis causa ejus in synodo Romana, Capuana et Alexandrina fuerit discussa, semper habita fuit valida.

Despondent I® ex Baronio, Theodoretum, Flaviani partibus addictum, falsa narasse de ordinatione Evagrii facta a solo Paulino ; quia Socrates l. 5, cap. 15, et Sozomenus l 7, cap. 12, referunt Evagrium non fuisse ordinatum nisi post mortem Paulini. 2° *Dato* Evagrium a solo Paulino ordinatum fuisse, probandum restaret id factum fuisse sine dispensatione pontificis.

.Sed *contra primum*. Soromenus nihil hac de re habet loco citato a Baronio, saltem in editione Coloniensi 1613 qua utor. Socrates vero dicit tantum « quod, cum « Patiimus morte occubuerat, popuius d » lius ecclesiæ Flavianum detestatus est:

» et pinpt 'rea Evagrium sive suæ factio-
 » IMS eniscupnm designari constituit. »
 Quibus verbis non significatur Evagrium
 tunc ordinatum luisse, sed Paulini votis
 accessisse populi suUragium, cumque epis-
 copum voluisse quem prius ordinaverat
 Paulinus. Idem dicit ipse Theodorelus :
 « Cmn Evagrius , inquit, eius (Paulini)
 sedem post illum obtinuisset. »

Quoad secundum, facile probatur non
 accessisse dispensationem pontificiam pro
 hac ordinatione a solo Paulino lacta, ex
 ipso Theodoreto, qui scribit ibidem « Eva-
 » grium contra legem Ecclesiæ designatum
 » fuisse, complures canones in ejus ordi-
 » natione violatos, siquidem canones ne-
 » que faciunt potestatem cuiqiiam jam mor-
 » tem appetituro, quemquam in locum
 » suum sufficere : atque omnes provincia;
 » episcopos jubent in utium ad eam rem
 » convocari : quin etiam vetant rursus
 » quemquam absque Iribus episcopis, epis-
 » copum constitui ; attamen nihil horum
 « scire cupientes (Romani et /Egypli),
 » E'agrii communionem sunt ilii am-
 » plexati. »

Alterum exemplum. Concilium Regen-
 se anno 459, improbat ordinationem Ar-
 mentarii, quia ordinatus fuerat episcopus
 Ebredunensis a duobus tantum episcopis,
 non expetitis comprovincialum litteris et
 sine consensu métropolitain : et tamen
 cati. 4, concedit ipsi ut baptizatos confir-
 met, et ordinalis ab ipso, si sint inculpat®
 vit®, permittit in suis ordinibus perma-
 nere.

Respondent , simplicem presbyterum
 posse confirmare ex dispensatione ponti-
 ficia, et ordinatos ab Armentario fuisse
 de novo consecratos. Et hæc, quia in se-
 cundo canone ordinatio Armentarii dicitur
irrita, vacuanda et nihil habere quod
faceret episcopum.

Sed contra. Quis credat Patres concilii
 Rpgensis presbytero simplici, canonum
 violatori, induisise ut episcopi munia obi-
 r*^l eamque licentiam a summo pontifice
 in ejus gratiam einendicasse? Ordinatos
 ab Armentario, rursus nova ordinatione
 fuisse initiatos . figmentum est, cujus ne
 vel umbra in dicto concilio. Ratio autem
 utriusque responsionis omnino frivola;
 quia hi termini. *irrita, nulla , evacuan-*
da, non facere episcopum, non esse epis-

copus, et similes, sunt æquivoci et Um
 solius exacutionis quam substanti® pri-
 vationem important : sic, ponliiires ei sv-
 iiodt declarant simoniacunum ordinatio-
 nes esse caSsas el irritas. Item concilimn
 Nicænum can. 17, declarat irritatu ordi-
 nationem factam a non proprio episcopo
 His ergo terminis in praesenti materia sig*
 nilicatur, non ordinatum a tribus episco-
 pis privari non caractere et potestate epis-
 copali, sed ejus functionibus, honore no-
 minis et gradus, ac si non esset episcopus,
 eumque esse deponendum ; alioquin se-
 queretur invalidam etiam esse ordinatio-
 nem faciam, non expetitis comprovincia-
 lium Litteris et voluntate metropolitan! ne-
 glecta; hæc enim jungit concilium defec-
 tui trium episcoporum. Confer objectio-
 nes sequentes.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° Can. *Porro* d. 66, ex Anacleto
 Episl. 2 ad episcopos Italiæ, dicitur : « Je-
 » rosolymitanus primus archiepiscoptis B.
 » Jacobus..... a Petro, Jacobo et Joanne
 » Apostolis est ordinatus, successoribus
 » videlicet suis dantibus formam ut non
 » minus quam a tribus episcopis, reliquis
 » omnibus assensum praebeantibus , nulla-
 » tenus episcopus ordinetur, et comimini
 voto ordinatio celebretur. » Nec obstat quod
 Jacobus jam esset ordinatus a Christo et tan-
 tum fuerit, ut ita dicam, inlronisatus a iri-
 bus Apostolis; saltem juxta Anadetum, per
 hunc ritum Apostoli dederunt formam or-
 dinandi episcopum per lres alios episco-
 pos : sine forma autem non subsistit ordi-
 natio. Ergo.

R. Omisso quod opponi posset contra
 auctoritatem hujus decretalis, quæ com-
 muniter habeturapocrypha, *D. maj.* Apos-
 toli in ordinatione Jacobi dederunt formain
 ordinandi episcopos cæremonialem et ac-
 cidentalem, sine qua ordinatio est illicita,
 C. essentialem, sine qua ordinatio est in-
 valida, A. Veritas hujus solutionis mani-
 festa est ex canone praecedente ibidem, ubi
 ex Aniceto, Epistola ad episcopos Gallix,
 dicitur : « Archiepiscopos ab omnibus su®
 » proxincix episcopis ordinetur... sin ali-
 » ler praesumptum fuerit, viribus carere
 » non dubium est, quia irrita erit ejus se-
 » eus acta ordinatio. » dæc sane fortius
 l urgent quam quæ objiciuntur, siquidem m

illis declare'ur *viribus carere el irritam* esse ordinationem archiepiscopi non factam an omnibus siilfragaueis, quod non habetur in Epistola Anacleti : el tamen nemo censet ordinationem archiepiscopi non factam ab omnibus suis sulfraganeis esse invalidam. Hi ergo termini el similes, ut jam dixi, nihil aliud significant quam quod sic ordinatus conlra canones, privetur functionibus el honore sui ordinis, habcatur- ■|iic tanquam non episcopus.

Obj. 2°. Cap. *Chorepiscopi* d. 68 , ex Datnaso papa , dicitur de chorepiscopis : « Quod autem episcopi non sint qui minus » quam a iribus sunt ordinali episcopis, ■| omnibus patet , quoniam, ut bene nostis, » prohibitum a sanctis est Patribus, ut qui » ab uno vel a duobus sunt ordinali episcopis, nec nominenturepiscopi : si nomen » non habent, qualiter officium habebunt? » Idem Joannes III. Ergo.

A. /). Ordinati minus quam a tribus episcopis non sunt episcopi quoad honorem , gradus et officium, ut canon ipse dicit, C. quia sunt suspensi a suis functionibus, et quantum ad hoc habentur quasi non episcopi . quantum ad characterem el potestatem episcopalem, *N. Solutiopatcl expræcedenlibus.*

Inst. Leo III ad episcopos Galliæ tempore Caroli Magni, declarat non esse sacerdotes el diaconos qui erant a chorepiscopis ordinati. Ergo.

/?. vel Leonem loqui de chorepiscopis qui erant simplices sacerdotes; vel intelligit ordinatos illicite ab ipsis, non esse sacerdotes el diaconos quoad exercitium sui ordinis, non quoad characterem, ut dictum est.

Urgebis. Episcopi Galliæ et Germani®, hoc responso Leonis accepto, pronuntiarent *irritum* quidquid a chorepiscopis episcopaliter prxsumptum est; *nam episcopi non erant*, inquilini, *quia nec canonicæ a tribus episcopis ordinali.* Ergo.

fl. iterum ut ante. Pronuntiarent *irritum.* id esi, illicitum, dixerunt *non esse tpixepos* quoad ollicium scilicet el usum suanim functionum. Vel dicendum quod, cum essent chorepiscopi duplicis generis, ut alibi diximus, alii simplices presbyteri, alu episcopi, el ubique lex de adhibendis trinus episcopis in ordinatione episcopi •enaretur, bene inferebam presides Gal-

liæ el Germani® , eos qui ab uno tantum ordinati fuerant, non fuisse ordinatos in episcopos, sed in simplices presbyteros.

Hepone*. S. Cyprianus Episl. 6s, scrihi custodiendum el tenendum c«se « d»* traditione divina et apostolica ordinaione, » ut ad ordinationes rite celebrandas, cum » plebe, cui præpo'itus ordinatur, episcopi » ejusdem provinciae proximi quique con- » veniant. » Ergo.

A. 1° hanc instantiam non favere iia quos oppugnamus, qui tres tantum episcopos de necessitate sacrament, requirunt, non plebem , nec omnes episcopos proximos provinciae. 2° *N. conseq.* Non enim solum quæ sunt essentialia sacramentis, sed etiam quæ sunt tantum ipsis cæremonialia quandoque habemus ex a|»ostolica traditione, ut patet in mixtione aqnx cum vino ad consecrationem. Cude in hac materia sicut in aliis pluribus, distinguende sun> traditiones quæ pertinent ad disciplinam, et quæ statuunt dogmata inviolabilia.

Cæterum his omnibus testimoniis Anacleti, Damasi, Leonis, Joannis et prasu- luin Galliæ et Germani® oppono can. 1 Apost. in quo dicitur *Epicopus a duobus vel tribus ordinetur*; cap. 2, 1.5 Constitui. Apost. ubi legitur: n Jubemus ut a ■| tribus episcopis episcopus ordinetur, et » ut minimum a duobus, itant ab unocons- • litui non possit; testimonium enim duorum el trium firmitus est el certum. ■ *Neque dicas*, intelligi duos præter metropolitenum ; id enim aperte falsum evincit secundum testimonium; sic enim dicit posse a duobus, ut non possit ab uno; ergo duos sic inielligil ut, altero detracto, remaneat unus. Hem dicit, quia *testimonium duorum el trium est firmitus ct certum* ; si autem intellexisset metropolilanium cum duobus aut tribus, debisset dicere testimonium trium et quatuor. Aliunde probandum foret tunc fuisse molropolitanos in omnibus provinciis in quibus ordinabantur episcopi, quod difficile probaretur. Item oppono cap. 2' Constitui Apost. I. S citato, ubi dicitur quod λ » *necessitas urmat. episcopus ab uro ordinari possit.*

obj. 2°. X'ovatianus, cum non inveniret Rom® a quo episcopus ordinaretur, accersivit ex aliqua Itali® provincia tres

viles episcopos, a quibus temulentis et crapula oppressis fuit consecratus : ergo tunc ea erat opinio fidelium, invalidam fore ordinationem episcopalem quæ non fieret a tribus episcopis.

H N. conseq. Ideo enim voluit Novatianus ordinari a tribus episcopis, ut se conformaret disciplinae communiter receptæ, ne si eam aperte transgrederetur, majorem in se concitaret invidiam et difficilius pontificatum oblineret.

Obj. -4° Juxta Apost. Heb. 7, Quod *minus est a meliore benedicitur* : atqui unus episcopus non est melior aut dignior alio : ergo ad benedicendum episcopo plu-

res requiruntur qui simul sunt meliores et digniores uno.

Jl. 1° benedicientem propria auctoritate debere esse meliorem et digniorem; secus si benedicat auctoritate Dei et ut ejus minister. 2° Episcopus nundum benedicius sed benedicendus, est minor episcopo benedicente, nec tres sunt majores et meliores uno intensive.

Verum observandum est quod, quamvis hæc sententia nobis sit speculative probabilior, quia tamen opposita est etiam vere probabilis, et hic agitur de valore sacramenti, quod est maximi momenti, in praxi standum est contrariæ sententiæ.

Et hæc sufficient de Sacramento ordinis

TRACTATUS DE MATRIMONIO.

D. Th. Supp.a Q. 41 ad 67.

SOMMA DOCTRINAL CATHOLICE DE MATRIMONIO

EX CONCILIIS FLORENTINO ET TRIDENTINO.

Decretum concilii Florentini pro in- structione Irmenorum.

Sub. Eug. IV. an. 1459. — Ex S. Th. Opuic 3.— « Septimum est sacramentum matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi et Ecclesiæ, secundum » Apostolum dicentem : *Sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia.* Causa efficiens » matrimonii, regulariter est mutuus consensus per verba de præsentì expressus. » Assignatur autem triplex bonum matrimonii. STimium est proles suscipienda et » educanda ad cultum Dei Secundum est » fides quam unus conjugum alteri servare debet. Tertium, indivisibilitas matrimonii, propter hoc quod significat in » divisibilem conjunctionem Christi et Ecclesiæ. Quam » is autem ex causa fornicationis liceat tiori separationem facere, » non tamen aliud matrimonium contrahere fas est, cum matrimonii vinculum » legitime contracti perpetuum sit. »

Canones concilii Tridentini de matrimonio.

Se«». 24 11 Not. 1565, »ub Pio TV.—

I. « Si quis dixerit matrimonium non esse » vere et proprie unum ex septem legis » Evangelic® sacramentis , a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in » Ecclesia inventum , neque gratiam conferre : anathema sit.

II. - Si quis dixerit licere christianis » plures eimul habere uxores, et hoc nulla » lege divina esse prohibitum : anathem » ait.

III. » St quis dixerit eus tantum contra sanguinitatis et albuatis gradus qui Levitico exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere » contractum ; nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum dispensare, aut consuetudine tuere ut plures impediunt et dirimant : » anathema sit.

IV. » Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonii dirimentia, vel in iis constituendis » errasse : anathema sit.

V. » Si (piis dixerit, propter hæresim , aut molestam cohabitationem, aut allectatam absentiam a conjugibus, dissolvi posse » matrimonii vinculum : anathema sit.

VI. » Si <piis dixerit matrimonium ratum non consummatum, per solemnem » religionis professionem alterius conjugum, non dirimi : anathema sit.

VII. » Si quis dixerit Ecclesiam errare » cum docuit et docet, juxta Evangelicam » et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum matrimonii vinculum non posse dissolvi ; et uirumque, » vel etiam innocentem qui causam adulterio non dedit, non posse alitero conjugis vivente aliud matrimonium contrahere, moecharique eum qui, dimissa » adultera, aliam duxerit, et eam uxorem, dimisso adultero, alii nupserit : anathema » sit.

VIII. » Si quis dixerit Ecclesiam errare » cum omnes nullas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu quoad cohabitationem, ad certum incertum » tempus fieri posse decernit : anathema » sit.

IX. » Si (piis dixerit clerici in sacris » ordinibus constitutos, vel regulares, casualitatem solemniter professos, potuisse matrimonium contrahere , contractumque » didum esse, non obstante lege eccle-

» siast»ca, Tel voto; et oppositum nihil aliud
 ■ esse quam damnare matrimonium, pos-
 » seque omnes contrahere matrimonium
 ■ qui non sentiunt se castitatis, etiamsi
 eam voter nt. habere donum : anathema
 m sit; cum Deus id recte petentibus non
 deneget, nec patiatur nos supra td quod
 possumus tentari.

X. » bi quis dixerit statum conjugalem
 » anteponendum esse statui virginitatis,
 n vel cœlibatus, et non esse melius ac bea-
 » tius manere in virginitate, aut cœlibatu,
 u quam jungi matrimonio; anathema sit.

XI. » Si quis dixerit prohibitionem so-
 lemniiatis nuptiarum certis anni tem-
 poribus, superstitionem esse tyrannicam,
 u ah ethnicorum superstitione profectam;
 » aut benedictiones et alias cæremonias
 » quibus Ecclesia in illis utitur, damnave-
 rit : anathema sit.

XII. » Si quis dixerit causas matrimo-
 niales non spectare ad iudices ecclesias-
 ticos : anathema sit.

DISSERTATIO 1.

DE MATI11M0M0 SECUNDUM SE.

D. Th. Supp. Q. 41 et 42.

ARTICULUS 1.

*De nominibus, definitionibus et essentia
 matrimonii.*

NOMINA.

Supp. q. 44. a. 2. — Matrimonium se-
 cundum varias considerationes varia sor-
 titur nomina. Consideratum secundum es-
 sentiam, <piæ est, ut dicemus, nexus seu
 conjunctio maris et hemina; dicitur *con-*
jugium, quasi junctio duorum sub uno
 jugo; unde et *conjuges*, bpectatum secun-
 dum causam quæ est desponsatio seu con-
 tractus solemiilas, vocatur *connubium* et
nupliæ, a verbo *nubo* seu *velo*; quia in
 ipsa soleinnitate desponsationis capita nu-
 bentium velantur, seu velamine obnubun-
 tur in signum pudoris et modestiæ quam
 inter se servare debent. Consideratum se-
 cundum etrectum, nempe prolem, vocatur
matrimonium, quia, ut ait S. Augustinus
 lib. 19 contra Faustum cap. 26, *Non ob*
oliud debel fiatmiua nubere, t/uam ut ma-
ter bat. Potius autem dicitur matrimo-
 niiim a matre, quam patrimonium a patre :
 tum αὐ, ut ail Gregorius IX, cap. *Ex*

litteris, de Conversione Infidel, licet pa-
 ter sil sexu dignior, matri bmen fœtus est
ante partum onerosus, dolorosus inpar-
tu. post partum laboriosus, maxime emm
 illi cura prolis incumbit tum quia prolis
 certa mater est, non semper certus paler.

DEFINITIONES.

Matrimonium estel contractus civilis in
 officium naturæ quam propagat et conser-
 vat, et sacramentum novæ legis, gratiam
 congiigibus conferens ad proles chrisliane
 educandas et ad sustinenda matrimonii
 onera.

ib a. 5. o. — Ut est in officium natune,
 communiter definitur ex Magistro senten-
 tiarum : (*iri mulierisque conjunctio ma-*
ritalis inter legitimas personas, indivi-
duam vitat societatem retinens; quibus
 particulis si addas, *et gratiam conjugi-*
bus conferendam significans, habebis de-
 finitionem matrimonii ut est sacramentum
 novæ legis.

Explicatur definitio. Dicitur *conjunc-*
tio, et hæc particula tenet locum generis;
 cæleræ particulæ tenent locum dilferentix.

Dicitur *mai itatis*, ut distinguatur ab
 aliis conjunctionibus viri et mulieris, puta
 filiali, fraterna, negotiationis, etc.

Dicitur *lici et mulieris*, quo designa-
 tur subjectum matrimonii, et quidem viri
 et mulieris in singulari, ut excludatur po-
 lygamie

Dicitur *inter legitimas personas*, id
 est, inter personas habiles ad contrahen-
 dum quæ nullo impedimento sunt irretitæ.

Dicitur *indiciaium vitat societatem*
relinens, id e>l, perpetuam et indissolu-
 bilem. matrimonium enim sola morte uniis
 conjugis, non consensu partium, ut alii
 conlractus, solvi potest.

Dicitm *grot am conjugibus confierem*
dam significans, practice scilicet et effi-
 caciter, quod est proprium sacrainenluiC
 novæ legis.

ESSENTIA.

In matrimonio plura concurrunt. 1. Mu-
 tuus consensu- exterius expressus, seu
 contractus 2° Mutua corporum traditio
 5° Nexus seu vinculum resultans imer
 conjuges. 4° .Ius mutuum ad copulam.
 3° Denique usus matrimonii >eu ip-a co-
 pula. Questio est in quo ex Ius omnibus
 sila sil essentia matrimonii considerati m

beto esse et ut est res permanens. Si enim l consideretur in fieri et causaliter, constat i sitain esse in ipso consensu exterius exp- presso seu contractu.

Ibid, a 1. o. — *Dico*. Matrimonium in (acto esse, consistit essentialiter in vinculo formali seu nexu indissolubi, resultante ex mutuo contrahentium consensu.

Innuitur his verbis Genes. 2 : *Erunt duo in carne una.....quamobrem derelinquet homo patrem suum et matrem , et adhærebit uxori suæ*.

Prob. Matrimonium in facto esse, non consistit essentialiter in consensu mutuo, sive externo, sive interno , neque in mutua traditione corporum; quia ista trans-eunt remanente matrimonio : neque in jure mutuo ad copulam, tum quia jus istud ad copulam est quid consequens ad matrimo-nium jam constitutum ; ideo enim conju-ges habent jus ad copulam, quia sunt ma-trimonio juncti ; tum quia subsistit matri-monium absque isto jure, ut in iis qui mu-tuo consensu se obligant ad servandam continentiam , nisi forte intelligas de jure radicali, quod nihil est aliud quam ipse nexus seu conjunctio formalis et passiva. — Suppi, q. 42. a. 4. o.—Neque consis-tit in ipso usu seu copula : 1° quia usus et operatio rei non est de illius essentia ; facultas enim et potentia est essentialiter constituta antequam operetur. 2° Quia fuit verum matrimonium inter Adam et Evam in paradiso terrestri, cum tamen inter eos non intercesserit copula, nisi post expulsionem e paradiso. Item inter S. Josephum et B. Virginem fuit verum matrimonium sine copula : pariter est ve-rum matrimonium inter eos qui volo mu-tuo se ad continentiam astringunt, aut qui ante consummationem religionem pro-fitentur. Ergo.

Dixi, in *vinculo formali* ; quia non su-mitur vinculum causaliter pro re quæ vin-culat, sic enim est ipse contractus, sed pro modo et nexu formali seu conjunc-tione passiva ex vinculo causali resultante, quam Auctor q. 44, a. i, reponit in rela-tione conjunctorum.

Dices 1 . Matrimonium esi sacramen-tum: atqui vinculum istud non est sacra-mentum, cum non sil aliquid sensibile : trgo.

Ibid. q. 44. a. 1. ad 2.— *fi D. maj*. Matrimonium in fieri et causaliter sump-tum , est sacramentum , C. in facto e-se et essentialiter sumptum , *subdûtinguo*. Est sacramentum tantum, A'. est sacramentum et res sacramenti, C. Quod uitem est sa-cramentum cl res sacramenti, non neces-sario debet esse sensibile secundum se , sed sufficit quod sit sensibile in sua causa.

Dices 2°. Matrimonium est in officium generationis et in remedium concupiscen-ti® : atqui neutrum habetur nisi per co-pulam ergo copula perlinet ad essentiam matrimonii.

Ibid. q. 42. a. 4. ad 5 ct 4. — *Ii. N. conseq*. Quia assecutio finis alicujus rei non est de illius essentia. Insuper reme-dium contra concupiscentiam , unum est in habitu , et hoc prxstat per gratiam ante copulam , ut scilicet legitimo alfeclu conjuges possint convenire. Alterum est in actu seu usu per quem satisfaciendo concupiscenti® cavet ab alia turpitudine; hoc autem non perlinet ad essentiam ma-trimonii , sed ad perfectionem seu integri-tatem ejus secundariam et accidentalem.

Dices 5°. Quod pertinet ad significa-tionem sacramenti, est de illius essentia: atqui carnalis commixtio perlinet ad signi-ficationem sacramenti : ergo. *Prob. min*. Matrimonium significat conjunctionem Christi cum Ecclesia : atqui hæc conjunc-tio significatur per commixtionem carna-lem : ergo.

ibid, nd 2. — *fi. D. maj*. Quod perli-net <ul significationem sacramenti quantum ad rem in eo contentam, scilicet gratiam , est de illius essentia, C. quantum ad rem in eo non contentam, qualis est conjunc-tio Christi cum Ecclesia , N. Insuper du-plex est conjunctio Christi cum Ecclesia , una naturalis per Incarnationem, altera moralis seu spiritualis per charitatem et amorem : hæc significatur per mutuum consensum contrahentium ; prima signifi-catur formaliter per commixtionem carna-lem, radicaliter et remote etiam per ipsum consensum mutuum qui ordinatur impli-cite ad copulam.

Possent objici quædam auctoritates Pa-trim ex Gratiano cap. *Institutum*, cap *Sic quippe*, cap. *Aon dubium* , cau*a 27, q. 2. Sed Gratianum depravatis SS. Pa-

trum sententiis fuisse deceptum , oslen-
solodn 4, d. 2G. q. 2, a. 4; Sylvius hic
q. 42, a. 4 ctallii.

ARTICULUS II.

De matrimonio ut est in officium naturæ.

Tria in præsentī articulo ponuntur in
quaestione : primum , utrum matrimonium
sil hominibus naturale? secundum, utrum
sit in præcepto? tertium , utrum ejus ac-
tus sit licitus, possitque esse meritorius?

JI. — *Utrum matrimonium sit hominibus naturale?*

Sensus quaestionis non est, utrum coi-
tus maris eum fœmina causa generationis,
sit naturalis? id enim indubium est, quan-
doquidem affectus et instinctus naturæ in
rebus corruptioni obnoxiiis sit conservare
speciem per generationem. Sed sensus
est, utrum id sit hominibus, præter alia
animalia, a natura inditum, ut mas et fœ-
mina ad officium generationis destinati,
nexu indissolubili copulentur? hoc enim in-
telligitur nomine matrimonii, ut dictum est.

Supp q. 41. a. 1. 1. — Naturale du-
pliciter dicitur : uno modo prout distin-
guitur contra liberum, quod scilicet ex
principiis naturæ necessario causatur , ut
igni moveri sursum, gravi deorsum; et
sic certum est matrimonium non esse na-
turale. Alio modo dicitur naturale ad quod
natura inclinatur, licet per liberum arbi-
trium compleatur , ut actus virtutum exer-
cere , sumere cibum, etc. Quo sensu

ibid. — *Dico.* Matrimonium est homi-
nibus naturale.

ibid. — *Prob.* Illud est homini naturale,
ad quod ejus ratio naturalis inclinatur : at-
qui ratio naturalis hominis inclinatur ad ma-
trimonium : ergo. *Prob. min.* Naturalis
ratio hominis ipsum inclinatur ad conserva-
tionem speciei per generationem p'.utis,
non minus, imo fortius quam ad conser-
vationem individui per sumptionem cibi ;
quia bonum speciei est universalius et prae-
stantius bono individui : atqui ad hunc fi-
nem est necessarium matrimonium : ergo.
Prob. min. Natura in conservatione spe-
ciei nqn solum intendit generationem pro-
lis , sed et ejus traductionem ac promotio-
nem ad statum perfectum secundum cor-
pus et animam : atqui ad hoc requiruntur

determinati parentes, aliquo vinculo si-
ligati, in quo consistit matrimonium. ul
diximus : ergo. Conferantur dicenda de
indissolubilitate matrimonii.

Inferes. Ergo virginitas et cœlibatu»
sunt contra inclinationem naturalem ; con-
sequenter sunt peccata.

*B. Data prima illatione, N. secun-
dam.* Non enim omne quod est contra na-
turalem inclinationem præcise est semper
peccatum , sed tantum id quod est contra
inclinationem naturalem ex dictamine ra-
tionis obligantem : nunc vro, multipli-
cato sufficienter genere humano , ratio dic-
tat ad id non esse necessarium matrimo-
nium in quolibet, consequenter inclinatio
naturalis non obligat ad illud. Addequo il-
etiam quandoque liceat agere contra incli-
nationem naturalem propter majus bonum
animæ, ut patet in eo qui mortificationis
ergo abstinet a cibo utili et aliquo aliter ne-
cessario corpori, ad quem tamen est in-
clinatio naturalis.

Dices. Inclinatio naturalis est communis
omnibus : atqui non apparet in omnibus
inclinatio naturalis ad matrimonium : ergo.

H. esse quidem in omnibus, sed in ali-
quibus non ita sensibiliter se exerit, co-
quod conservationi speciei sufficienter sil
provisum. Sit paritas in inclinatione natu-
rali quæ omnibus inest defendendi bonum
commune et rem publicam.

§ II. — *Utrum matrimonium cadat sub praecepto ?*

Dico 1°. Matrimonium cadit aliquo sen-
su sub præcepto naturali.

Prob. Medium maxime necessarium ad
finem a natura intentum cadit sub præ-
cepto naturae atqui matrimonium est maxi-
me necessarium ad finem a natura inten-
tum, scilicet ad debitam et congruam con-
servationem speciei, *ut patet ex prie-
cedenti* : ergo. Illoc autem praeceptum in-
dicavit Deus dum dixit, Genes. 2 : *Quam-
obrem relinquet homo patrem suum et
matrem, et adhærebit uxori suæ.*

Neque simile est de aliis animalibus
quibus non datur praeceptum, sed sufficit
inclinatio naturalis ad conservationem
speciei ; tum quia non sunt præcepti ca-
pacita : tum quia homo non Estante hac
inclinatione naturali , manci adhuc liber
ad illi assentiendum vel dissentendum.

Si petat ad quod præceptuin naturale ielud reducatur ¶ A. reduci ad præceptuin de dilectione proximi.

ibid. o. ? . v. — *Dico* 2°. Præceptum de matrimonio obligat |>cr se directe et primario communitatem, ut curet aliquos nubere, non unumquemque ut nubat, nisi forte casu quo paucitas hominum exigeret ut quilibet generationi vacaret.

ibid. — *Prob. prima pars* Jure naturali quisque tenetur ad ea quæ propriam perfectionem et conservationem spectant: atqui matrimonium spectat perfectonein et conservationem communitatis: ergo præceptum de matrimonio illam per se directe obligat. Verum cum homines propria voluntate sufficienter vacent conservationi speciei, respublica ab illa cura nunc liberatur.

ibid, in a. ■. o. et o. — *Prob. secunda pars.* 1° A post. 1 Cor. 7, dicit: *Qui non jungit matrimonio virginem suam, melini facit*, scilicet quam qui jungit. Ibidem: *Solutus et ab uxore, noli quxrcre uvorem.* Item: *Dico non nuptis el rimis, bonum est illis si sic permaneant ticolcl't'yo*, -eialia similia ibidem. 2° Nulli debetur præmium propter transgressionem præcepti; sed virginibus debetur præmium speciale, scilicet aureola. Ergo. 3° Ad ea quæ spectant perfectionem multitudinis, <iun multa sint hujusmodi quorum unum impedit aliud, non obligatur quilibet, alias omnes tenerentur ad agriculturam, ad artem xdificatoriam et similia quæ sunt communitati necessaria; sed huic inclinationi satisfit cum per diversos diversa de prædictis complentur: atqui ad perfectionem multitudinis humante necessarium est aliquos Mtæcontemplativæ vacare, quæ maxime per matrimonium impeditur: ergo.

Tertia pars patet. Quia sicut in casu necessitatis quilibet tenetur ad defensionem reipublicæ, ita ad conservationem speciei; hæc enim non est minus necessaria quam illa.

Dices 1«. Apost. 1 Cor. 7, dicit: *Unusquisque uxorem suam habeat*; et Exod. 25, præcipitur ut *non sit infacunda ct Herilis in terra Israel.* Ergo.

K. ad primum. hæc Apostoli verba «pectere conjugatos, quibus non præcipitur sed permittitur ad vitandam fornicationem sua conjuge uti. *Ad secundum.* Non

continetur ibi præ-rptuut, cum non sit in potestate hominum ut mulieres non sint steriles, sed promissio fœcundiatis.

Dices. 2°. Quilibet tenetur ad cibum: ergo et ad conjugium.

/I. N. cons. Quia individuum servari non potest absque eo quod quilibet sibi sumat cibum: species autem potest conservari absque eo quod quilibet vacet generationi.

Cxtera argumenta require in tractatu de Temperantia dissert. 4, a. 2, ubi probavimus contra Lutheranos virginitatem esse licitam.

§ III. — *Utrum actui matrimonii sit licitus, possitque esse meritorius* 1

Dico. Actus matrimonii est licitus, potestque esse meritorius.

ibid. q. 5 et 4. o. — Est contra antiquos hxreticos, Saturninum, Marcionem, Manichæos, Encratitas et alios. Sequitur ex dictis; si enim natura inclinât, imo præcipit matrimonium, eiidens est quod ejus actus sit licitus et possit esse meritorius. Insuper tamen

ibid. a. 5 in a. s. c. — *Prob. prima pari* ex Apost. i Cor. 7: «Si nupserit virgo, non peccavit. Ibidem: *Uxori virdebituinrcddal, similiter autem et uxor viro*; et plura similia ibidem, i Tim. 5: *Polo juniores nubere, filios procreare.* Lege Matlh 19 et Joan. 2, in quem locum S. August. Tract. 9, dicit quod Dominus invitatus venit ad nuptias ut prædamnaret eos - qui » futuri erant, de quibus dixit Apostolus: « Prohibentes nubere et dicentes quod » make essent nuptix et quod diabolus u eas fecisset. » Plura alia scribit in hanc rem S. Doctor l. 1 de Nupt. et Concupis. c. 4 de Bono conjugali; c. 7 de Hxresibus: contra duas Epist. Pelag. et alibi. Item alii Patres.

ibid. o. — *Accedit ratio.* Ea quæ pertinent ad conservationem natura: corporalis et ad quæ inclinât natura, non possunt dici universaliter mala et illicita; natura enim corporalis non est a Deo malo creata, ut somniabant Manichæi et alii veteres hærelici, sed a bono Deo instituta: atqui ex dic'is natura inclinât ad actum matrimonii seu prolis procreationem, per «piam natura speciei conservatur: ergo.

Ibid. n. 4. in a. «. o. et o. — *Pl<O seeun-*

dapart. 1. «Omni actus quo impletur præceptum est meritorius, si ex charitate fiat : atqui est huiusmodi actus matrimonii : *Uxori vir debitum reddat, similiter autem ei uxor viro* : ergo. 2° Ad artum matrimonii inducere potest virtus vel iustitiae vel uxor reddat, vel religionis ut proles ad cultum Dei procreetur : atqui tunc erit meritorius, si nulla intercedente circumstantia vitietur; omnis enim actus virtutis est meritorius : ergo. Ne tamen inde inferas consulendum esse conjugibus frequentare actus matrimonii; quamvis enim sint boni, non tamen sunt optimi : sic bonum est comedere, melius tamen aliquando abstinere.

Obj. 1° *ab auctoritate.* 1° Luc. 14, matrimonium impedit hominem a cœna patrisfamilias. 2° Rom. 8 : *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt* : quod Siricius papa Epist. 1, cap. 6 et 7, applicat matrimonio; et c. 5, matrimonium vocat pollutiones, §*» Ubi venia seu indulgentia est, ibi culpa : *Evidenter denotat culpam, dum tribuit veniam*, inquit S. Aug. lib. de Peccato originali cap. 58 : at juxta Apost. 1 Cor. 7. matrimonium conceditur secundum indulgentiam. 4° ibid. Apost. dicit : *Ita est homini mulierem non tangere.* — ex quo S. Hieronymus lib. 1 contra Jovin. cap. 4, infert : Ergo malum est tangere. 5° Idem Apost. 1 Cor. 7. dicit; *Qui nubunt, sint tanquam non nubentes* : sed non nubentes non habent actum matrimonialem. Ergo.

A. *ad primum*, id contingere non conjugii, sed conjugali vitio. *Ad secundum*, sensus est quod qui in carne et secundum carnem vivunt, Deo placere non possunt. Siricius autem locis citatis loquitur de conjugii sacerdotum, monachorum et eorum qui post publicam poenitentiam attentabant nova conjugia, quod erat illis prohibitum can. 21 concilii Arelat. II, vel aliunde illicitis friebantur amplexibus. *Ad tertium*, Apostolus intelligit de usu matrimonii qui licet intra limites matrimonii, non sit tamen propter fines debitos, scilicet causa debili reddendi vel prolis generandæ, quem esse peccatum veniale dicemus infra. *Ad quartum.* *Data consequentia* 1°. Illic tangere mulierem est malum non culpæ, sed pœnæ; quia id non est sine turpi concupiscentia, quæ est pœ-

na peccati originalis, quod tamen excusatur a peccato per bona matrimonii, ut dicam infra. *Alii negant consequi* tamen S. Hieronymi, et dicunt Apostolum per bonum intellexisse melius, — igitur ibidem dum dicit : *Qui judicavit in corde suo serrare virginem suam, bene facit*. — Per bene intelligit melius; scilicet enim addit: *Qui matrimonio jungit virginem suam benefacit, qui non jungit, melius facit.* — Ibid. a. 5. ad 1. — *Ad quintum.* Apostolus in his verbis non prohibuit usum matrimonii, sicut nec rerum possessionem, cum dixit ibidem : *Qui utuntur hoc mundo, sint quasi non utentes*; sed in utroque fruitionem prohibuit quod patet ex ipso modo loquendi; non enim dixit, sicut non utentes vel non habentes, sed *tanquam* seu quasi non utentes, vel non habentes.

obj. 2° *a ratione* 1° Actus matrimonialis habet semper annexam concupiscentiam, concupiscentia autem est turpis. 2° Superfluitas passionis corrumpit virtutem : atqui in usu matrimonii est superfluitas passionis, adeo ut absorbeat rationem quæ est principale bonum hominis : ergo. 5° Nihil excusatur nisi peccatum, sed actus matrimonii indiget excusari per bona matrimonii, ut dicetur infra : ergo. 4° Usus matrimonii dividit hominem a Deo : unde Exod. 19 et alibi, qui debebant Deum videre aut sacra tangere, prohibentur accedere ad uxores : solum autem peccatum dividit hominem a Deo. juxta illud Isaïæ 59 : *Iniquitates vestrae dividerunt inter vos et Deum vestrum* 5° Matrimonium post peccatum est institutum in remedium concupiscentia : ergo qui eo sic utuntur peccant, cum ipsam concupiscentiam expleant. 6° Usus matrimonii est causa originalis peccati in prole Ergo.

ib. ad 5. — *It. ad primum vel ante.* Concupiscentia quæ reperitur in actu conjugali est turpis turpitudine pœnæ. provenientis ex peccato primi parentis, non turpitudine culpæ. — Ibid, ad 6. — *Ad secundum.* Superfluitas passionis quæ virtutem corrumpit, non solum inquit edit rationi-actum, sed etiam tollit rationis ordinem, quod non facit delectationis intentio in actu matrimonii; quia etiam tunc non ordinetur homo, est tamen a ratione

praeordinatus. — xb. ad 4. et q 49. a. 1. id 2.— .*id tarlium*, D. Nihil excusatur per hñna exirínseca nisi peccatum, C. per bona inhmseca. V. iiona itaque quæ mahimomum honestant, sont de ratione ipsius, et idcirco non eis indiget quasi exiriusecis quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem, quæ i secundum se competit, consequenter est secundum sc honum. Dicitur autem excusari, quia habet similitudinem mali et alferl quædam incommoda quæ indigent compensari. De hoc latius infra. — Hicib. ad 2. — *rid quarlun*. Actus conjugalís nun dividit hominem a Deo quantum ad liabituin charitalis, quod est proprium peccato, sed tantum quoad actum contemplationis et amoris, quod accidit etiam iis quæ non sunt peccata; aliqua enim occupatio licita circa res inferiores animum distrahit, ul actu Deo conjungi non sil idoneus, et hoc praecipue accidit in carnali commixtione, in qua delinetur mens propter delectationem intensam. zn/ *quintum*. Matrimonium sive ante sive post peccatum non est proprie institutum in remedium concupiscentiae, sed ad procreationem et educationem prolis; hæc enim est ejus proprius linis in utroque statu. Remedium autem concupiscentiae est aliquis ejus elFectui, ipiem qui spectant, dum utuntur matrimonio propter proprium ejus finem, aut causa reddendi debili, non peccant z/</ *sextum, nequiur*. Non enim usus matrimonii, sed voluntas Adami est causa peccati originalis. De quo vile dissert. 6 de peccatis a. 2, 5 2.

ARTICULUS III.

De matrimonio ut est sacramentum.

ET PRIMO

Utrum sit sacramentum novæ legis proprie dictum?

Sacramentum generaliter et late sumptum, ut alibi scripsi, est quodcumqiie signum rei sacra : sacramentum stricte el proprie dictum, prout sumitur in nova lege, est signum practiciini et elfectivuin rei sacrae. gratiæ scilicet nos sanciiirantis.

Suppsiio matrimonium ex institutione divina esse sacramentum hile sumptum; futi enim nsti utuin a Deo ul significaret conjunctionem Christi cum natura humana et Ecclesia* tam naturalem per inear-

nationem, quam moralem et spiritualem per charilatem. *Patet ex his quæ* (yenes 2 Adam, afflatus divino Spiritu, propheticè dixit : *Hoc nunc os er ossibus meis et caro de carne mea... PropDr hoc relinquet homo patrem suum et matrem, et adluertbil uxori suæ*. Juxta enim SS. Patres, his verbis \dain praedixit conjunctionem Christi cum Ecclesia m sua incarnatione, figuratam per suum matrimonium cum Eva; Ecclesia enim est ex ossibus Christi in cruce pendentis formata; Christus dereliquit Patrem suum in cudis, non derelictione divinitatis, sed assumptione humanitatis, et matrem suam Synagogam, erat enim natus Judæus, atque adhæsil indtssolubililer Ecclesiæ sponsæ suæ. Ita interpretantur Tertullianus hb. de Anima, c. 11; S. Hieronymus in cap. 5 ad Ephes. S. Aug. l. 9 de Genesi ad Litt. cap. 19, et ipsum Trid. sess. 24, cap. unico de .Malrim. atque aperte exprimit Apost. ad Ephes. 5 *Propter hoc*, inquit, *relinquet homo putrem et matrem suam el adhærebil uxori sum, et erunt duo in carne una : sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia*.

Neque dicas cum hæreticis, *to sacramentum* in textu Apostoli non referri ad matrimonium, sed ad unionem Christi cum Ecclesia, ita ul -ensus sil conjunctionem Christi cum Ecclesia esse magnum *sai ramentum*, grace, *my^ti rium*. Eniinveroro *hoc* refertur ad id quod pr. rcedil, *propter hoc relinquet*, etc. id est, ad matrimonium. Quando ergo Apostolus dicit *sacramentum hoc*, inlelligit matrimonium. Favet etiam textus Grams, qui habet *in Christum et Ecclesiam*, significans unionem Christi cum Ecclesia esse terminum seu objectum significatum per unionem conjugalem Adæ et Evæ.

Negant a fortiori l. ulherani et Calvinistæ matrimonium esse sacramentum 110-væ legis proprie dictum. Magister sententiarum. quamvis annumeret mati imonium sacramentis novæ legis. ipsi tamen dene-gat \iin cans indi gratiam; Durandus non agnoscit ipsum nisi ui sacramentum late sumptum pro signo rei sacra : hi duo ante definitiones soleiimes Ecclesi* III conciliis Constantiensi, Florentino et Tridentino, quorum ideo opinionem Doctor Angelicus

not impugnatur ut hærelitam, sed lautum ut minus probabilem.

Supp. q. 42. a. 1. et 5. o. — *Dico*. Matrimonium in nova lege est vere et proprie dictum sacramentum.

Quamvis quidam arbitrentur conclusionem probari posse tantum ex traditione, conciliorum definitionibus firmata, non ex Scriptura sacra, duo tamen loca proferimus ex quibus non obscure eruitur veritas catholica.

1° Apost. Ephes. 3, ut jam observavimus, dicit matrimonium esse sacramentum seu signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, et ibi loquitur de conjunctione non solum naturali per incarnationem, quæ est communis toti generi humano, sed etiam de conjunctione morali per gratiam et charitatem, quæ est propria Ecclesiæ; dixerat enim prius: *Piri, diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam*; atqui matrimonium non posset esse signum hujus unionis moralis, nisi conjuges uniat non solum carnali vinculo, sed etiam gratia et charitate, consequenter nisi sit signum practicum et efficax gratiæ quod est sacramentum stricte dictum; atque ita ratiocinatur Trid. sess. 24, cap. unico de Matrimonio.

2° Christus Joan. 2, invitatus ad nuptias, illas insigni miraculo approbavit, atque illis benedixit, eis conferendo vim causandi gratiam. Ita tradunt SS. Patres. Cyrillus Epist. ad Nestor, a Patribus Ephesinis confirmata, p. 1 Act. cap. 26, dicit, « Christum dispensatorie ipsis tunc benedixisse nuptiis, cum in Cana Galilææ cum sauciis vocatus est. » Idem I. 2 in Joan, scribit Christum ad nuptias venisse, « ut illas sua præsentia honestaret et veterem partus tristitiam depelleret, iisque quoque qui postea nasciluri erant, gratiam præsinueret. » Epiphan. Hæresifili: « Nam, inquit, venerabiles esse nuptias et Dei aspirante gratia regnum obtinere, quis vel ex eo non agnoscat, quod ad nuptias invitatus Salvator ipse fuerit, ut iis beneouaret? » S. Aug. tract. 9 in Joan. c. U « Per hoc ergo, inquit, Dominus meus, veni ad nuptias, ut coivugamur, et a se ipsis firmaretur et ostenderetur sacramentum nuptiarum. »

Prob, traditione. Tertullianus de Præfatione cap. 1 dicit diabolum amularem res

divi oratorum in sacramentorum in idolorum mysteriis, tingere suos, nec ipsis obsignare, mitra condecorare, panem offerre; id est, imitati sacramenta baptismi, confirmationis, ordinis et eucharistia; tum addit: *Quid? Quod et summum pontificem in unis nuptiis statuit*; ubi Tertullianus sacramentis proprie dictis matrimonium annumerat.

S. Ambrosius I. 1 de Abraham c. 7: « Cognoscimus, inquit, præsullem custodemque conjugii esse Deum, qui non patitur alienum thorum pollui; etsi qui fecerit peccare in Deum, cujus legem violat, gratiam solvat: et ideo quia in Deum peccat, sacramenti cœlestis amittit consortium. » Siricius papa Epist. i, cap. 4, vocat violationem matrimonii a sacerdote benedicti, sacrilegium.

S. Aug. 1.1 de Nuptiis et Concup. cap. 10, l. 5 contra Julianum c. 12, l. de Bono conjugali c. 24, duo distinguit in matrimoniis infidelium, nempe finem, qui est generatio prolis, et fidem. Tertium autem addit in matrimoniis fidelium, scilicet sacramentum. « Bonum igitur nuptiarum, inquit ultimo loco citato, per omnes gentes atque homines in causa generandi est, et in fide castitatis; quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti. » Evidens est quod sumat stricte sacramentum, cum illud denegat matrimoniis infidelium, quæ tamen habent rationem sacramenti late sumpti pro signo unionis Christi cum natura humana per incarnationem. Et eodem lib. de Bono conjugali cap. 18, vocat matrimonium *signaculum et sacramentum*; et caput sic concludit: « In nostrarum quippe (nuptiarum) nuptiis plus valet sanctitas sacramenti quam fecunditas uterij » Et I. de Fide et operibus c. 7: « In ecclesia nuptiarum non solum vinculum, verum etiam sacramentum ita commendatur. » Plura alia tum S. Augustini, tum exterorum Patrum testimonia, brevitatis causa omitto. Legi possunt apud Bellarminum et alios.

Hanc traditionem firmant «.aria concilia. Lucius III, qui florebat sæculo 12. in concilio Veronæ habito, anathematizat omnes, qui de baptismo, eucharistia, confessione, matrimonio, vel reliquis sacramentis aliter senserint, quam in sacra

DE MATRIMONIO UT EST SACRAMENTUM.

Ronmiw ecclesia. Refertur cap. *Ad abolen-* βαπ, extra rie Uærcticis.

Concilium Constantiense sess. 48. et in bulla Miitibi V *Inter cunctas*, Florentinum in lecreio Unionis, agnoscunt malrimaniutn ut sacramentum novæ legis, ac denique concilium Trid. sess. 7, can. 1, annumerat matrimonium septem sacramentis, et sess. 24, can. 1, sic definit :
K « Si quis dixerit matrimonium non esse » vere et proprie unum ex septem legis « Evangelicæ sacramentis, a Christo Domi- » no institutum, sed ab hominibus in Ec- » clesia inventum, neque gratiam con- • ferre : anathema sit. »

x *Confirmatur* ex hoc quod ab Ecclesiæ incunabulis matrimonium semper celebratum fuerit ut res sacra, in loco sacro, ritibus sacris, coram ministro sacro, quod sane non ita semper observatum fuisset, si esset contractus mere civilis.

Confer insuper dissert. 7 de Sacramentis in genere a. 1, ubi probavimus ex S. Scriptura, Patribus, conciliis ac consensu utriusque Ecclesiæ, Græcæ et Latinæ, esse septem sacramenta.

Vix aliquid momenti objiciunt hæretici, unde eorum argumenta leviter perstringam.

› *Dicunt itaque* 1°. Unum sacramentum non opponitur alteri : sed ordo opponitur matrimonio. Ergo. 2° In unoquoque sacramento assignari debet sacramentum tantum, res et sacramentum, et res lanium, que assignari non possunt in matrimonio. 5° Sacramentum edicit quod significat. Matrimonium significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per incarnationem et charitalem, et tamen eam non efficit. 4° Non datur pecunia pro sacramentis, datur autem pro matrimonio. 8U Inter primos parentes, deinde in lege naturæ et scripta, ac tum inter infideles, est et fuit verum matrimonium, et tamen nec est aut fuit sacramentum proprie dictum. 6° Matrimonium non causât gratiam, alioquin sequitur quod deserens statum virginitatis quem sancte colebat, adipisceretur augmentum gratiæ, quod videtur absurdum, cum a perfectiori flatu ad imperfectiorem deficiat, et est coirva Apostolum 1 Cor. 7, dicentem : *Qui matrimonio jungit virginem tuato, bene facit, et qui non jungit ^ melius facit.* Actus conjugalis est pars matri-

monii, et tamen non causât gratiam. K. Magisteret Durandus tenent matrimonium non esse proprie sacramentum, nec causare gratiam, et tamen neque S. Thomas, neque S. Bonavent. illos damnant ut hæreticos. 9° *Esto* matrimonium causât gratiam, non sequitur inde 'quod sit proprie sacramentum ; martyrium enim causal gratiam, neque tamen est sacramentum. 10° Ecclesia inconcilio Trid. mutavit materiam matrimonii, irritando consensum clandestinum., quod facere non potuisset, si matrimonium esset sacramentum.

ibid aI ad 5. — *B. ad primum*, sacramentum ordinis non opponi matrimonio; siquidem sacerdotes Graci utantur matrimonio; sed in ecclesia Latina conjugati arcentur ab ordinibus, non ratione sacramenti, sed ratione status conjugalis, qui affert varia impedimenta functionibus sacerdotii.

Ad secundum. N. min. In matrimonio enim sacramentum tantum est consensus mutuus contrahentium exterius expressus, res et sacramentum est vinculum, res tantum est gratia.

Ad tertium. Matrimonium ut sacramentum late sumptum, significat conjunctionem Christi cum Ecclesia quam non edicit ; ut sacramentum stricte sumptum, significat gratiam quam efficit.

Ad quartum. Matrimonium est simul contractus civilis et sacramentum : datur pecunia pro illo, non prout est sacramentum, sed prout est contractus civilis, gravia inferens onera, quibus sublevandis necessaria est pecunia.

Ad quintum, D. Inter primos parentes, in lege natura et scripta, et inter infideles est et fuit verum matrimonium in ratione contractus civilis in officium natura, C. in ratione sacramenti, *subdislinguo*. In ratione sacramenti late sumpti pro signo conjunctionis Christi cum Ecclesia, C. in ratione sacramenti proprie sumpti pro signo efficaci gratiæ, jV.

Ad sextum. Comparando statum cum statu, status continentis est excellentior statu matrimonii. et melius facit qui non jungit virginem suam quam qui jungit, sed hoc non impedit quin continens, contrahendo matrimonium, cres^a, m gratia, quia sacramentum, m quocumque statu suscipiatur, confert gratiam : verum si

*onnnens 10 sno statu mansisset, plus gratiæ invenisset apud Deum quam sit id quod habet per sacramentum.

id septimum. Usus matrimonii non est pars matrimonii, sed ejus actus et officium gratia autem datur dum perficitur matrimonium. *Si dicas* copulam posse esse pariem matrimonii, casu nempe quo sponsalibus superveniret affectu maritali in locis in quibus Tridentinum non est receptum. /?. 1° nihil absurdi esse quod in hoc casu copula secundum se possit causare gratiam, sicut non est absurdum quod sit meritoria; de facto tamen non causaret, quia Ecclesia semper prohibuit matrimonia clandestina, et ideo peccaret qui sic contraheret, atque gratiæ poneret obicem. ft. 2° non copulam, sed consensum de praesenti comitantem copulam, efficere sacramentum.

Ad octavum. Magister et Durandus non satis attendentes ad traditionem erraverunt, et in hoc sunt deserendi; excusantur tamen ab hæresi, eo quod nondum esset tunc solemnis Ecclesiæ definitio.

Ad nonum. Disparitas est, quod martirium non sit a Deo institutum tanquam instrumentum ordinarium et permanens in Ecclesia ad causandam gratiam, quod requiritur ad rationem sacramenti; secus matrimonium, ut jam dicam.

Ad decimum. Ecclesia non mutavit materiam matrimonii formaliter, est enim semper consensus legitimus ut erat antea, sed mutavit materialiter tantum, efficiendo quod contractus qui erat legitimus non sit amplius legitimus; sicut qui converteret vinum in acetum, mutaret materiam eucharistiæ materialiter tantum non formaliter. De hac distinctione jam dixi dissert. 1 de Sacram, in genere art. 5, objeci. 5, et amplius dicam infra dum de clandestinitate.

Peius 1° quæritur an Christus instituit hoc sacramentum?

ft. id non constare inter auctores. Quidam assignant nuptias in Cana Galilææ, quando eis Christus benedixit et eas sua præsencia ac insigni miraculo honestavit: idque innuunt Paulus superius laudati, SS. Cyrillus, Epiphanius et Augustinus. Alii dicunt initium fuisse quando Christus, Matth. 19, abrogata lege repudii, matrimonium ad suam primam indissolubilitatem revocavit dicendo: *Quod Deus con-*

junctit, homo non acparer. Alii tamen inslitiitum existimant post resurrectionem intra illos quadraginta dies quibus Christus frequenter de regno Dei cum Apostolo loquebatur.

Potes ad quid valeat gratia sacramentalis matrimonii?

ft. valere ad sanctificationem conjugum, ad fovendum et perficiendum inter eos amorem mutuum ut se caste diligant, se intra limites matrimonii contineant, et infirmitates invicem supportent, atque ad educationem christianam prolium.

ARTICULUS IV.

Utrum matrimonium inter absentes contractum sit proprie dictum sacramentum?

Suppono matrimonium inter absentes initum, esse validum in ratione contractus civilis, modo servantur conditiones requisitæ a jure, de quibus infra: quia alii contractus inter absentes sunt validi, quidni matrimonialis? Aliunde jus canonicum cap. finali de Procuratoribus in 6, l. i, lit. 19, statuit certas conditiones ut matrimonium inter absentes contrahatur: ergo supponit valide contrahi. Item. I. *Sufficit*, I. finali ff. de Sponsalibus, habetur validus contractus matrimonii inter absentes. Et I. *Mulieres*, (Ne Kiln nuptiarum dicitur: *Mulierem absenti per litteras ejus vel nuntium posse nubere placet.* Aequè Trid. hæc jura revocavit aut mutavit ulla-tenus; sed tantum requisivit præsentiam parochi et duorum testium, quæ conditio servari potest inter absentes.

Difficultas est igitur utrum valeat in ratione sacramenti. Dupliciter autem vel tripliciter matrimonium potest contrahi inter absentes. 1° Per procuratores, qui gerant vices contrahentium dicendo, v. g. *Accipio te in arorem nomine Petri*; et mulier respondeat: *Et ego, te mediante, accipio Petrum in meum*; idque fiat coram paracho et duobus testibus. 2° Per litteras, ut si vir scribat mulieri: *Me tibi trado in maritum et amplo lui traditionem, ubi facti fuerint coram paracho et testibus*; et mulier scribat viro: *Me tibi trado in uxorem et accepto tui traditionem, ubi facta fuerit coram paracho et testibus.* Tunc lectu utriusque litteris coram paracho et test-

UTRUM MATRIMONIUM INTER ABSENTES, et c.

bu., perficitur sacramentum ; quia littera succedunt loco contrahentium , non secus ac procuratores : similiter si loco litterarum contrahant per nuntios qui coram paracho et testibus exprimant mutuam traditionem et acceptionem contrahentium .

Dico. Matrimonium inter absentes contractum , sive per procuratores . sive per litteras; sive per nuntios, est proprie dictum sacramentum. Est communior contra Cajetanum , Cano , Sylvium et quosdam alios.

Prob. 1° Ecclesia permittit hæc matrimonia, *ut patet* ex jure citato, et usu præserlim inter magnates : atqui Ecclesia non permetteret nec permittere posset, si non essent vera sacramenta ; tum quia est contra institutionem Christi qui rationem sacramenti annexuit omni valido contractui matrimoniali; tum quia esset privare perpetuo sic contrahentes gratia sacramentali, eo quod traditio et acceptatio corporum semel valide tacta, iterari non potest, cum res donata non sit amplius sub dominio donatoris; proindeque si non fuit ab initio sacramentum, nunquam fiet sacramentum, nec consequenter gratiam unquam conferet. Confer infra petitionem 6, art. seq.

2° Christus instituendo sacramentum matrimonii, nihil immutavit in contractu matrimoniali ; sed cum validum elevavit ad esse sacramenti : atqui ex suppositis est contractus validus inter absentes : ergo.

Confirmatur. In hoc contractu repertiuntur omnia necessaria ad esse sacramenti, materia, forma, minister, sive sit sacerdos, sive sint contrahentes, et intentio ; contrahentes enim sunt moraliter præsentés per procuratores , qui sunt eorum instrumenta. Ergo.

5° Ecclesia judicat de istis matrimoniis : ergo non sunt contractus mere civiles, sed sacri.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Alia sacramenta non recipiuntur per procuratores : ergo nec matrimonium.

fi. N. conseq. Disparitas est, quod alia sacramenta non fundentur in contractu sicut matrimonium, cujus ideo naturam sequitur ; contractus autem fieri potest inter absentes per procuratorem.

Inst. 1°. Quamvis sacramentum matri-

monii fundetur in contractu , ipsa tamen ratio sacramenti superaddita impedit quominus possit conferri absenti. Ergo. *Inst. ant.* Sic quamvis aliquis absens possit judicialiter absolvi in foro externo, attamen absolutio pœnitentialis in foro interno, eo quod sit sacramentalis, non potest conferri absenti. Ergo similiter quamvis, etc.

fi. N. ant. id probat. Dato ant. N. conseq. Disparitas est, quod in judicio externo alius sit reus, alius accusator, alius testis, nec in reo requiratur dispositio, et ideo potest exerceri in absentes : at in foro interno pœnitentiæ, idem reus, accusator et testis in quo requiritur dispositio, et quæ debet innotescere judici. Quapropter absolutio pœnitentialis, non solum quia est sacramentalis, sed etiam quia est judicialis, non potest exerceri in absentes, *et ideo omisi ant.* Verum nihil obstat quominus matrimonium, cum sit contractus humanus , perficiatur inter absentes, non solum in ratione contractus, sed etiam in ratione sacramenti, quippe quæ fundata est in ipso contractu, et ipsi accommodata.

Inst. 2°. Sicut collatio sacramenti est personalis, illa et ejus receptio: ergo sacramentum matrimonii recipi non potest per procuratorem.

fi. D. conseq. Ergo sacramentum matrimonii non potest recipi per procuratorem, sic. ut procurator recipiat sacramentum, C. sic ut procurator sit instrumentum mediante quo mandans seu contrahens recipiat sacramentum, N. Non ergo procurator sed contrahens recipit sacramentum recipiendo gratiam, sicque receptio est personalis.

Inst. 5°. Hujusmodi matrimonium non potest causare gratiam. Ergo. *Prob. ant.* Cmn sacramenta novæ legis secundum nos, causant physice gratiam, debent existere physice : atqui consensus contrahentis quo efficitur matrimonium , dum procurator ejus nomine contrahit, non existit physice, sed moraliter tantum in consensu procuratoris. Ergo.

fi. N. ant. A4 probat. Dixi in tractatu de Sacramentis in genere, sacramenta novæ legis causare gratiam physice, quando adsunt conditiones requisitæ ad causalitatem physicam , quarum præcipua est existentia, qua deficiente, causant tantum moraliter.

Inferet. Ergo si, dum procurator contrahit, mandans dormiat, recipiet gratiam dormiendo : atqui id videtur absurdum : ergo.

Ii. N. min. Sicut enim non est absurdum quod qui ante somnum habuit intentionem suscipiendi baptismum, aut patiendi martyrium, si dormiens baptizetur aut occidatur, recipiat gratiam in somno: ita similiter in nostro casu.

Obj. 2°. Hæc verba, *Baptizo te, Absolvo te*, etc. requirunt præsentiam physicam baptizandi aut absolvendi : ergo et ista, *Accipio te in meam*, etc. requirunt præsentiam physicam contrahentium.

B. N. conseq. Disparitas est, quod hæc verba, *Baptizo te, Absolvo te*, etc. directa ad personam præsenlein, sint essentialia sacramento baptismi et pœnitentiæ, quia sunt eorum formæ : at hæc verba, *Accipio te in meam*, etc. non sunt essentialia sacramento matrimonii, sed possunt adhiberi quæcumque alia, vel etiam signa aut nutus quibus exprimat consensus contrahentium, quod proinde potest fieri per procuratores, vel per litteras aut nuntium.

Inst. Concilium Trid. sess. 24, cap. 1 de Reformat, exigit ut parochus, « Viro » et muliere interrogatis, et eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat : *Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris*, etc. vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciæ ritum . » atqui hæc supponunt præsentia contrahentes : ergo.

B. D. min. Hæc supponunt contrahentes præsentia physice, *N.* præsentia moraliter per procuratores, *C.* Dum enim interrogat procuratores, interrogat contrahentes quorum vices gerunt; dum dicit *Conjungo vos*, conjungit contrahentes, non procuratores, qui se habent tantum tanquam instrumenta; sicut dum sacerdos in nomine Christi dicit, *Hoc est corpus meum*, non suum, sed corpus Christi consecrat. Adde Tridentinum ibi prescribere modi ordinarii celebrandi matrimonium in facie Ecclesiæ, non quæ sunt necessaria ad ejus validitatem.

Obj. 5°. Qui contrahunt per procuratores, iterum contrahunt personaliter coram paroco, Ergo matrimonium contractum

per procuratores, non erat sacramentum, alioquin iterari non posset.

B. quosdam sentire quod renovent consensus, ut si forte prior fuerit invalidus ad rationem sacramenti, jam nunc valeat. At immerito contractus enim donationis semel validus iterari noti potest, ut jam dixi, cum res semel valide donata non sit amplius sub dominio donatoris, et ideo nec fieri sacramentum, si antea non erat; quia ratio sacramenti sequitur ad contractum in fieri, non in facto esse. Vide petit. 6 art. sequentis. *Negandum est itaque ant.* el dicendum quod suppleantur tantum solemnitates omissæ, et quod contrahentes, rati habendo matrimonium per procuratores contractum, declarent se perseverantes fuisse in consensu dum contrahabant suo nomine.

ARTICULUS V.

Paria quæstiunculæ circa præsentem materiam breviter resolvuntur.

Petes 1° quæ sint conditiones a jure requisite, ut matrimonium inter absentes sit validum ?

B. sex requiri. *prima* est, ut procurator ad hoc habeat speciale mandatum ; nec sufficit generalis commissio ad omnia quæ mandantem spectant.

Aecunda, quod non possit alium depulare, nisi hoc eidem sit specialiter concessum.

Tertia, quod mandatum non sit revocatum etiam mentaliter antequam procurator contraxerit : si enim revocatum fuerit, licet revocatio neque mandatorio neque mulieri cum qua contrahit innotuerit : nullum est matrimonium, quia deest consensus quem jus supplere non potest, sicut potest in aliis contractibus, qui ideo in præsentia casu sunt Validi, ut habetur in jure l. *Si mandatum* 13, ff. *Mandati* Clementina unica de Renuntiatione ; et cap. *In parte* 33, extra de Rescriptis. Has tres conditiones expresse requirit Bonifacius VIII, cap. finali de Procuratoribus in 6, l. 1, lit. 19.

Quarta, ut mandatum sit speciale non solum de matrimonio contrahendo, sed etiam cum determinata persona, l. generali 34, ff. de Ritu nuptiar.

Quinta, quod mandatarius non excedat fines mandati, l. *Diligenter*, (l. *Mandati*: und« ei illi » it mandatum ul « iib lafldoU,

mb his vel illis conditionibus contrahat, aliter contrahens nihil efficit ; secus tamen ii formam mandati excedat : ut si mandatum ipsi fuit contrahere secundum formam Tridentini praemissis bannis, et omittat sive ex licentia, sive sine licentia , valet matrimonium ; quia mandans non censetur praescrispsisse formam aliter quam sit ab Ecclesia praescripta, nec voluisse apponere conditionem sine qua non valeat matrimonium, sed tantum indicare, et certiolem reddere mandatorium , ul hoc modo mandatum exequatur.

Sexto, ut contrahat coram parochio et testibus, secundum formam a Tridentino proscriptam.

Petes 2° an mandatum debeat dari coram parochio et testibus?

B. negativa, quia id tantum requirit Trid. quando matrimonium de facto contrahitur.

Petes 5° utrum, si mandans dederit mandalum ficte, valeat matrimonium , si antequam celebretur mutaverit animum el ratum habuerit mandatum ?

B. probabilis affirmative ; quia verba procuratoris sunt tantum signa consensus pro tunc in mandante existentis, et si consensus praeteritum significant, est quatenus censetur moraliter praesens.

Petes 4° an si mandans incidat in ameniam antequam mandatarius contrahat, validum sil matrimonium ?

B. probabilius affirmatire ; quia quantum consensus non revocatur, semper remanet virtualiter. Vide de Sacram, in genere dissert. 3, a. 7, §4, conci. 1 in obj.

Petes 3° utrum inter fideles baptizalos possit dari matrimonium validum in ratione contractus, et non in ratione sacramenti ?

Suppono posse dari inter infideles , et etiam fideles non baptizatos, scilicet catechumenos, quippe qu defectu baptismi sunt aliorum sacramentorum incapaces.

B. ad questionem affirmative, quia Christus, elevando contractum matrimoniale ad esse sacramentale , non minuit vim contractus, sed virtutem tantum supernaturalem superaddidit ; sicut elevando ablutionem corporalem in baptismo ad rationem sacramenti, non abstulit illi vim abluendi, sed virtutem tantum siipernaturalem abluendi spirilualiler seu sanctificandi contulit, et sic de aliis oocramentis,

Sicut ergo qui ablueret sine intentione conferendi sacramentum, vere et efficaciter ablueret corpus, et non conficeret sacramentum ; ita qui contractura matrimonii iniret sine intentione sacramenti, vere et valide contraheret, et non faceret sacramentum , quia ad validitatem sacramenti requiritur intentio.

Quamvis ergo Deus institueritsacramenta independenter a voluntate hominum , noluit tamen hæc in actu poni absque eorum voluntate et intentione, ut alibi probavimus. Neque obstat quod dixerit : *Quod Deus conjunxit, homo non separet* ; hoc enim dixit de indissolubilitate matrimonii, non de conjunctione contractus cum sacramento. Aliunde, non omnia quæ Deus conjunxit talia sunt quæ separari non possint, aut debeant : conjunxit animam corpori quam tamen justus judex , occidendo furem. separat.

Petes 6° utrum matrimonium inter infideles contractum , fiat sacramentum dum postea baptizantur, praesertim si renovent consensum ?

B. negative ; quia sacramentum matrimonii consistit in fieri contractus, sicut omnia alia sacramenta, exerpta eucharistia, consistunt in fieri. el in actione transeunte, sic baptismus consistit in actuali applicatione aquae ad corpus , et sic de caelestis : atqui in casu non potest fieri novus contractus matrimonii, quia res semel donata et tradita, cum non sit amplius sub dominio donatoris, non potest amplius valide donari ; sicut qui vendidit el tradidit equum, nihil efficeret si vellet iterum illum vendere.

Unde «piando S. Thomas dixit in 4 , d. 59, q. unica , a. 2, ad 1, matrimonium infidelium esse *aliquo modo sacramentum habitualitir non actualiter*, sic intelligi debet. quod hujusmodi matrimonium quantum est ex se et ratione contractus, sit aptum ut fiat sacramentum , si contraheretur in lide Ecclesiæ, suscepta per baptismum.

Petes 7° utrum sacramentum matrimonii possit claudicare, ita quod sit in uno contrahentium et non in alio fut si fidelis ex dispensatione pontificia contraheret cum infideli, aut si fideles contrahentes intendant ambo conficere sacramentum , unus autem non intendat recipere?

A. probabilius negative ; quia matri-

monium ut contractus, non potest esse in uno et non in alio, sed est necessario in duobus : erge similiter matrimonium ut sacramentum ; sequitur enim ut tale naturam contractus unde quamvis duo contrahentes intendant conferre sacramentum, si unus intendat non recipere, nec alter recipit, non obstante intentione recipiendi ; quia non est subjectum capax : non enim sunt plura sacramenta, quorum unum sit in uno contrahente, et aliud in alio, sed est unum in duobus partialibus subjectis se habentibus per modum unius. St dicas quod unus possit recipere gratiam, et non alter defectu dispositionis : ita est, sed in hoc casu uterque recipit sacramentum) cujus effectui unus ponit obicem, non alter.

ARTICULUS VI.

Quis sit minister matrimonii?

ünanimis fuit antiquorum theologorum sententia, si forte excipias Guillelmum Parisiensem, contrahentes esse ipsos ministros matrimonii. non solum in ratione contractus, sed et in ratione sacramenti, donec Melchior Cano 1.8 de Locis Theologicis cap. 5. in sol. ad 5, novam viam ingressus, docuit sacerdotem esse ministrum sacramenti malrimonti ; verba, *Ego tot conjungo*, esse formam; materiam, consensum mutuum contrahentium. Hunc non pauci nec ignobiles theologi sunt secuti, Estius, Sylvius, et inter recentiores, Juenin, Tournely et alii. Verum cum scholarum principibus, Magistro sententiarum, Doctore Angelico, Doctore Subtili, cumque antiquiori et etiam nunc communiori sententia,

Dico. Ministri sacramenti matrimonii sunt ipsi contrahentes.

Prob. 4°. Causa efficiens sacramenti matrimonii est illius minister : atqui contrahentes sunt causa efficiens sacramenti matrimonii : ergo. *Prob. min.* ex concilio Florentino in decreto pro Instructione Armenorum. ubi dicitur : *Causa efficiens matrimonii est mutuus consen.-us, per verba d. p asenti regularilurex/ ressus*, seu contrahentes per hunc mutuum consensum. Ergo. Dixit autem concilium. *per verba regula) it< r expressus*, -quia potest exurimi consensus aliter quam per verba, nempe per nutus ac signa.

Aespondct Tournely, quæ dicit concilium de causa efficiente, non spectare matrimonium quatenus est sacramentum, sed quatenus est contractus ex quo resultat vinculum indissolubile. « Et ita esse, inquit, ostendit mutata loquendi ratio, » « pia uti solet Eugenius in aliis sacramentis : stalim enim ac. dixit, v. g. Primum omnium sacramentorum est baptismus, » addit *hujus sacramenti materia, etc.*

At in præsentī casu mutat consuetam loquendi rationem et simpliciter ait *causa efficiens matrimonii*, etc. ne scilicet rem figeret in scholis hinc et inde agitatam. »

Sed contra. Concilium in his verbis loqui de matrimonio ut est sacramentum, constat 1° quia loquitur de matrimonio quod immediate ante dixerat esse *septimum sacramentum*, id enim exigit sermonis series; nec verisimile est quod proponens agere de matrimonio ut sacramento, statim ab institute deflectat. 2°. Quia initio hujus capituli de sacramentis dicit : « Ecclesiastorum sacramentorum » veritatem pro ipsorum Armenorum.... » faciliiori doctrina, sub hac brevissima redigimus formula. » 1)c sacramentis ergo « pia talibus concilium intendit instruere Armenos, consequenter de matrimonio ut sacramento. Et velim, ut quid indigebant instrui Armeni de causa efficiente matrimonii in ratione contractus? Ignorabant forte, quod neminem latet, esse consensum contrahentium ? 5° Aullum alium ministrum designat concilium, neque sacerdotis meminit, cujus tamen præsentiam cum aliqua formula debuisset requirere, ne forte ejus defectu nullum esset sacramentum, si sera sit adversariorum sententia.

Conjectura autem Tournely inutilis est acinfundata : ideo enim concilium dixit. *Causa efficiens matrimonii*, et non *hujus sacramenti*, ut in aliis sacramentis, ne re *hujus sacra enti* referretur ad conjunctionem Christi cum Ecclesia, de (pia immediate loculum fuerat. Ei ejus verba i » Septimum e*t sacramentum matt imomi » quod est signum conjunctimii.-, ChrMi » et Ecclesiæ. secundum Aposmhnn <l » centeni : *Sacramentum hoc m gnnn-* » *est, ego autem dico in Christo et te*

■ *Keclesia* causa efficiens matrimonii est, » etc. » Re» iri aperto est.

Prob. 2°. Concilium Trid. sess. 24, cap. 1^{le} R[<] Cot mat. Malriin. declarat quod, quamvis Ecclesia semper detestata sit atque prohiuèrit matrimonia clandestina, *ea tamen sint rata et vera matrimonia*, quandiu Ecclesia ea irrita non fecit, el anathemate damnat eos qui ea *vera ac rata* esse negmt.

Respondit Tournely, matrimonia clandestina fuisse vera el rata in talione contractus, non in ratione sacramenti.

Sed contra. Secundum jura, omne matrimonium Christianorum ratum est sacramentum ; il a declarat Innocent ms III, cap. *Quanto* de Divortiis, Extra l. 4, til. 19. n Etsi, inquit, matrimonium verum inter » infideles ixistat, non est tamen ratum : » inter fide les autem verum et ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel » est admissum, nunquam amittitur, sed » ratum efficit conjugii sacramentum. » Vides matrimonium inter infideles esse verum sed non ratum, quia defectu baptismi non est sacramentum; inter fideles autem ratione baptismi esse ratum, quia est sacramentum. Unde Fagnanus ad cap. *Quod nobis* de Clandest. desponsat n. 31, et plures apud ipsum, docent catholicos semper sensisse matrimonium verum et ratum Christianorum, cum debita intentione contractum, esse sacramentum, ita ut contrarium asserere sit, secundum illos, periculosum in fide.

Prob. 5°. Sacra congregatio concilii Trid. 2 Martii 1580, declaravit hæc verba, *Ego vos conjungo*, quæ juxta Trid. sess. 24, cap. i de Reformat. Matr. parochus, viro et muliere interrogatis, debet dicere, non pertinere ad substantiam matrimonii ; « ideoque valere, etiamsi verba prolata » sint tantum a contrahentibus et non a » parochus, dummodo adsit præsentia parochi quam absque verbis sufficere putavit. » Palam est congregationem loqui de matrimonio ut sacramento, tum quia de hoc interrogabatur, tum quia loquitur de matrimonio ad sensum Tridentini quod interpretatur.

Respondet Tournely post Sylvium, hanc declarationem nullius esse ponderis, nec illi fidem esse adhibendam ; quia Urbanus \ III, decreto dato 2 Augusti 1631, edixit

declarationibus congregationis concilii Tridentini, < tam impressis et imprimendis » quam manuscriptis, nullam esse fidem » in judicio et extra adhibendam, sed tantum illis quæ authentica forma, solito sigillo et subscriptione cminentis Mini cardinalis præfecli ac, secretarii ejusdem » congregationis jro tempore existentis, » munitæ fuerint. »

Sed contra. 1° Fagnanus vir integer nimis, qui circa tempora Urbani erat secretarius congregationis, et decretum pontificis apprime noverat, refert hanc declarationem ad cap. *Quod nobis* jam citatum; eam autem vensimiljter non citasse!, ai authentica non fuisset. 2° *Dato* non esset authenticam. Urbanus hujusmodi declarationibus denegat fidem juridicam tantum, non historicam, ut late probavi disseri. 6 de scientia media a. 6, § 8, tit. *de Paulo K*, objeci. 2. Non enim papa potest efficere, id quod facium est, non fuisse factum.

Prob. 4°. Matrimonium contractum invalide coram parochus et testibus, propter impedimentum occultum gravis metus, si postea accedat consensus spontaneus ulriusque partis, fit validum absque præsentia parochi, juxta responsum S. congregationis el declarationem S. Pii V apud Fagnanum ad cap. *Is qui /idem* de Sponsalibus n. 14. Convallescere autem non solum in ratione contractus, sed etiam sacramenti, juxta mentem summi pontificis et S. congregationis, indubitatum videtur, cum non sit credibile summum pontificem et S. congregationem voluisse tantum docere quid esset necessarium ad validitatem contractus civilis, et omisisse quod requiritur ad rationem sacramenti conjugatis summe necessari.

Similiter matrimonium contractum per verba de praesenti coram parochus et testibus sub conditione de futuro, adimpleta conditione, coalescit absque præsentia parochi, ut declaravit S. Pius V apud Fagnanum loco citato. Id autem fieri non posset si parochus proferens hæc verba, *Ego vos conjungo*, ut formam sacramenti, esset minister, forma enim sacramenti debet proferri dum perficitur sacramentum, ut palet in omnibus aliis sacramentis.

Item dum sacra Pwmtentaria committit confessario facultatem dispensandi super

matrimonio inito cum impedimento occulto affinitatis ex fornicatione, apponit hanc clausulam : ut commissarius cum taliter jungatis de nullitate prioris consensus certioratis dispenset, *ut matrimonium secreto inter se contrahere valeant*. Non est autem verisimile, ut jam dixi, sacramentum Pœnitentiarii esse sollicitam de procuranda validitate contractus civilis, et non curare sanctitatem matrimonii eorum qui ad eam pro dispensatione recurrunt.

Prob. 5°. Christus instituendo sacramentum matrimonii, nihil aliud fecit «piam elevare inter Christianos contractum matrimoniale validum, ut in usu erat, ad dignitatem sacramenti ; si quid aliud, pro bent adversarii, si possunt, ex S. Scriptura vel traditione. Ergo iidem sunt ministri sacramenti qui et contractus; et qui antea faciebant contractum tantum, jam faciunt sacramentum. *Subsumo.* Atqui ministri contractus, secundum omnes, sunt contrahentes . ergo et sacramenti.

Quantum ad D. Tb. expressa est ejus sententia in 4, d. 26, q. 2, a. 1, ad 1. Refertur in Supp. q. 42, a. 1. ad 1. « Verba, inquit, quibus consensus matrimonialis » exprimitur, sunt forma hujus sacramenti ; non autem benedictio sacerdotis, quæ » est quoddam sacramentale. » Item in 4, d. 28, q. untea. a 5 o, Supp. q. 48, a. 5 o, ubi quærit utrum consensus in occulto per verba de præsentī faciat matrimonium, dicit : "Consensus expressus»» per verba de » præsentī inter personas legitimas ad con- » trahendum, matrimonium facit, quia hæc » duo sunt de essentia sacramenti ; alia au- » tem omnia sunt de solemnitate sacra- » menti, quia ad hoc adhibentur ut matri- » monium convenientius fiat : unde si omit- » tantur, verum est matrimonium quamvis » peccent sic contrahentes, nisi per ali- » quam legitimam causam excusentur. » Et cum ibidem secundo loco sibi objecisset : « Sacramentum poenitentiae non per- » ficitur nisi mediantibus Ecclesiæ mi- » nistris : ergo nec matrimonium perfici » potest in occulto absque sacerdotali be- » nedictione. » Respondet sic : « Ad se- » quendum, dicendum quod actus noster » in poenitentia, quamvis sit de essentia » sacramenti, non tamen est sufficiens ad » inducendum proximum effectum sacra- » menti, scilicet, absolutionem a peccatis;

» et ideo oportet quod ad perfectionem » sacramenti interveniat actus sacerdotis : » sed in matrimonio actus nostri sunt » causa sufficiens ad inducendum proxi- » mum effectum, qui est obligatio; quia » *quicumque est sui juris, potest se alteri* » obligare. Et ideo sacerdotis benedictio » non requiritur in matrimonio quasi de » essentia sacramenti. » Hæc testimonia sole clariora obscurare nititur Sylvius, sed irritō conatu , *ut patebit ex solutionibus objectionum.*

Soluuntur objectiones.

Obj. 1°. Concilium Trid. sess. 24, cap. 1 de Reformat. Matrim. præcipit ut parochus intellecto contrahentium consensu, dicat : *Ego vos in matrimonium conjungo, in nomine Patris*, etc. ista autem verba vera sunt : ergo parochus vere illos conjungit in matrimonium; non quatenus est contractus, quia sic jam sunt conjuncti per mutuum consensum : ergo in ratione sacramenti. Ita Sylvius.

A. D. conseq. Ergo parochus vere illos conjungit absolute et coram Deo, *N.* in facie Ecclesiæ , quatenus efficit ut habeantur in jure pro legitime conjunctis, *C.* Vel, ut alii dicunt, conjungit approbative, quatenus approbat et declarat legitimam eorum conjunctionem. *A* dicas*, hoc non esse proprie conjungere, sed declarare conjunctionem , *D. ut ante.* Non est proprie conjungere coram Deo, *C.* in facie Ecclesiæ, *N.* Sic dum quis secreto absolutus ab excommunicatione, postea absolvetur iterum publice a iudice per hæc verba : *Absolvo te a vinculo excommunicationis* , sensus est : Te absolvo in facie Ecclesiæ. approbo, declaro legitimam esse tuam absolutionem. Ita similiter in nostro casu.

Porro hunc et non alium esse concilii sensum, nec usquam intendisse hæc verba esse formam essentialem sacramenti, et sacerdotem ea proferentem esse ministrum, manifeste constat ex eo quod non jubeat absolute parochum uti his verbis sed his, *vel aliis, juxta receptum uniuscujusque provincia; ritum.* Si autem hæc verba habuisset pro forma essentiali, ea non reliquisset arbitrato provinciarum, sed illis determinate uti jussisset. *Idem Quia*, quamvis in formis accidentalibus sit cui-

quoprovinciæ suus ritus, id tamen nunquam passa est nec patitur Ecclesia in formis essentialibus, etiam quoad verba æquivalencia : *patet* ex concilio Florent, quod eandem materiam et formam sacramentorum, etiam quoad verba determinata, præscribit omnibus provinciis saltem pro ecclesia Latina; et merito, cum in tanta varietate facile posset subrepere mutatio substantialis, eaque tam multiplex varietas dedecet dignitatem sacramentorum et fundamenta religionis christianæ : unde communiter docent theologi, eum peccare qui verba formarum in sacramentis determinata et recepta ab Ecclesia, mutat in alia etsi æquivalencia; ut si, v. g. pro *baptizo*, dicat, *abluo*. 2° Quia sciebant Patres Tridentini in omnibus fere Ecclesiæ provinciis hæc verba, *Ego vos conjungo*, non haberi pro forma essentiali; *Sic enim omnes fere sentiebant*, inquit cardinalis Palavicinus, lib. 2U, cap. 4, n. 1. Item noverant in aliquibus adhiberi quædam verba omnino diversa etiam quoad sensum. Sic forma ecclesiæ Constanliensis in suo rituali est hæc : *Matrimonium per vos contractum, secundum ordinem matris Ecclesiæ, ego auctoritate qua hac in parte fungor, ratifico, confirmo et benedico, in nomine Patris*, etc. Dominicus Soto quæ concilio interfuit in 4, refert in quibusdam Hispanis provinciis hanc adhiberi formulam : *Ego vos sponso et sacramentum confirmo*; in aliis istam : *Quod Deus conjunxit, homo non separat*. Approbat ergo concilium has et similes formulas, et tamen non jungunt, sed conjunctionem supponunt, declarant ac ratificant; sed, ut dixi, jungunt in facie Ecclesiæ tantum.

Adde quod concilium matrimonia clandestina pronuntiat vera et rata; matrimonium autem ratum, est secundum jura sacramentum, *ut patet ex secunda probatione*. Item S. Pius V et congregatio cardinalium concilii Tridentini, interpretum declararunt hæc verba, *Ego conjungo vos*, non pertinere ad substantiam matrimonii, *ut patet ex tertia et quarta probatione*.

In>tat 1° Sylvius. Sacerdos dicendo, *Absolvo te*, in omni proprietate absolvit : ergo dicendo, *Conjungo vos*, in omni prout rictate conjungit.

B. A. *contq.* Disparilis est, quod ex

definitionibus Ecclesiæ habeamus hæc verba, *Absolvo te*, esse formam essentialem sacramenti matrimonii, non supponere anteriorem absolutionem, et sacerdotem hæc proferre iudicialiter tanquam sacramenti ministrum : ex quibus sequitur quod sacerdos vere absolvat in foro Dei et non solum in facie Ecclesiæ, nec tantum declaret an confirmet absolutionem : at nihil simile habemus ex definitionibus Ecclesiæ pro his verbis. *Conjungo vos*, quin potius suadent contrarium quæ huc usque diximus, et communior doctorum sensus.

In>tat 2° laudatus Sylvius. Multa ritualia et concilia provincialia post Tridentinum, declarant sacerdotem esse ministrum hujus sacramenti, ut rituale Alrebatense, Ipreense, Mechliniense, synodus Camera-censis, Coloniensis, præsertim in Enchyridio, etc. Ergo.

B. sacerdotem esse et dici ministrum sacramenti matrimonii, quia est minister sacrorum rituum quibus matrimonium juxta Ecclesiæ leges celebratur; sic enim revera suum ministerium exhibet sacramento, licet illud non conficiat : unde in concilio Viennensi, Clementina *Religiosis* lib. 5, tit. 7, celebrantes matrimonium, non dicuntur *conficientes*, sed *solemnizantes*, id est, ministri solemnitatis.

Obj. 2° cum eodem Sylvio ex Patribus. Patres concilii Carthaginensis IV, can. 13; et ante illos, Evaristus Epist. 1, dicunt sponsum et sponsam a sacerdote esse benedicendos. S. Ambros. Epist. 70, nunc 19, ait : *Ipsium conjugium sacerdotali benedictione sanctificari oportet*. Pertuli lib. 1 ad Uxorem cap. 9, Innocentius I Epistola 1 ad Victricium, Siricius Epist. 1 ad Ilimerium et alii, hujus benedictionis meminerunt. Ergo.

B. A. *conseq.* Benedictio sponsorum requiritur equidem, non ut essentialis et de necessitate sacramenti, sed ut cæremialis et de necessitate præcepti, quia matrimonia clandestina semper prohibuit Ecclesia. Proferant adversarii, si possunt, aliquem textum in jure vel Patribus, in quo dicatur conjunctionem matrimonii per hæc verba, *vos conjungo*, aut æquivalentia esse benedictionem nuptiarum quousque id præstiterint, incassum congerunt testimonia l. 1 trm requirentium benedictionem, cum hæc sula, quam dixi sit se-

eundum ipsos adversarios benedictio essentialis, cæteræ accidentales.

Inst. 1°. S. Ambrosius citatus dicit hac benedictione sanctificari matrimonium; Evaristus item citatus declarat aliter contracta conjugia esse adulteria et fornicationes; concilium Cathag. ibidem vult quod sponsi, « cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permanant, » quod non præscriberet si esset tantum benedictio cæremonialis; Siricius vocat sacrilegium hujus benedictionis violationem. Ergo.

A. 1° *et insto in dictis.* Hæ benedictiones erantne per hæc verba, *Ego vos conjungo?* dicant, si audeant, adversarii : et tamen sola quæ fit per hæc verba est essentialis secundum ipsos. *Deinde ad singula.*

B. 2° *ad primum,* nihil inde sequi; scriptum est enim : *Qui saucius est, sanctificetur adhuc.* Quid ergo vetat quod conjugium ex institutione Christi sanctum, adhuc sanctificetur per benedictionem Ecclesiæ?

Ad secundum. Evaristus vocat matrimonia sine benedictione Ecclesiæ, adulteria et fornicationes, non quod non sint valida, sed quia non habent omnem honestatem sibi debitam. Hunc sensum necessario admittere debent ipsi objicientes. 1° Quia ipsi concedunt hæc matrimonia fuisse valida in ratione contractus, consequenter non esse adulteria et fornicationes. 2° Quia Evaristus eodem modo loquitur de matrimoniis contractis sine dote, et sine consensu parentum aut tutorum . quæ tamen constat non esse adulteria et fornicationes. 5° Quia in line addit: *Nisi voluntas propria suffragata fuerit, et vota succurrerint legitima :* his ergo solis censet confici conjugia.

Ad tertium. Quamvis benedictio nuptialis non sit sacramentum, est tamen aliquid sacramentale, ut ait I. Th. et habet sacramentum adjunctum , in cujus ideo reverentiam non minus decet abstinere eadem nocte ab actu conjugali, quam decebat olim secundum legem vel consuetudinem ab eo abstinere diebus dominicis et festis.

Ad quartum. Eadem ratione, scilicet quod benedictio nuptialis sit quid sacra-

mentale, ejus violatio mento dicitur sacrilegium; non enim violatio sacramenti tantum, sed et accessorii ad sacramentum violatio, est sacrilegium.

Inst. 2°. Alexander III, cap. *Cum in Ecclesiæ* 9, de Simonia. dicit quod sit « Horribile pro sepulturis et exequiis mortuorum et benedictionibus nubentium, » seu aliis sacramentis aliquid requiri. ■ Quibus verbis jungit benedictionem nuptialem aliis sacramentis. Et Martinus V, in fine concilii Constantiensis, jubet suspectos de hæresi interrogari « An credant » quod christus contemnens susceptionem sacramentorum confirmationis vel extremæ-unctionis, vel solemnizationis « matrimonii, peccet mortaliter? » Ubi solemnizationem matrimonii vocat sacramentum. Ergo.

II. ad primum. Alexander jungit benedictione nuptialem aliis sacramentis, non quia est sacramentum, sed quia sacramentum involvit : est enim benedictio sacramenti, quatenus nubentes benedicuntur, dum in facie Ecclesiæ elliciunt sacramentum; non est tamen forma essentialis sacramenti, nec sacerdos qui benedicit est minister, neque hoc dixit Alexander.

Ad secundum. Martinus sumit solemnizationem matrimonii, non in abstracto, sed in concreto pro ipso matrimonio solemnem, seu contracto in facie Ecclesiæ, cujus contrahentes sunt ministri, non parochus, qui est tantum minister solemnitatis.

Ad tertium. Ex dictis, ista benedictio vel solemnizatio non fiebat per hæc verba, *Ego vos conjungo ;* quis enim id adversariis revelavit? Et tamen hæc sola est secundum ipsos forma essentialis.

Inst. 5°. Si benedictio nuptialis sit essentialis matrimonio, ruit præcipuum fundamentum quo probamus ex traditione contra hæreticos matrimonium esse sacramentum. Ergo *Prob. ant.* Non alio argumento melius probamus contra novatores, matrimonium esse sacramentum, quam ex benedictione illa sacra, apud SS. Patres toties commendata. Ergo. Ita Tournely.

II. N. ant. Ad probat. A. ant. Nequaquam enim inde probavimus matrimonium esse sacramentum, sed ex eo quod SS. Patres formalibus verbis asseram esse sacramentum : vide ari. 5, prob 2 ex traditione. Aequè tamen negamus ex Dem-

dictione sacra posse aliquo modo probari | matrimonium esse sacramentum ; quia hoc ipso quo celebratur in loco sacro cum benedictione sacra a ministris sacris impertita, infertur legitime non esse contractum mere civilem, sed sacramentum.

Obj. 5°. Juxta concilium Florentinum in decreto Unionis sacramenta novæ legis tribus perficiuntur, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma et intentione ministri : atqui si contrahentes sint ministri, erit sacramentum sine verbis et sine intentione ministri : sine verbis, quia contrahentes possunt nutibus contrahere; sine intentione ministri, quia, cum ut plurimum contrahentes ignorent se esse ministros, non intendunt conficere sacramentum : ergo.

R. ad primum partem min. D. Erit sacramentum sine verbis formalibus, *C* sine verbis æquivalentibus, *A*. Cum enim matrimonium sit contractus, et contractus possit iniri nutibus, hi nutus æquivalent verbis, quatenus non secus ac verba significant interiorem consensum ; et nihil aliud requirere concilium constat ex eo quod agens de matrimonio dicat quod causa efficiens sacramenti matrimonii, sit *mutuus consensus, per verba de præsenti regulariter expressus*. Dixit, *regulariter*, quia aliquando exprimitur per nutus qui verbis æquivalent.

Ad secundam partem min. N. Quamvis enim contrahentes ignorent se esse ministros, sufficit quod intendant facere quod alii faciunt, et quod intendit Ecclesia ut faciant.

Inst. Si quis lentaret aliquod aliud sacramentum conficere per nutus et signa, nihil efficeret: ergo similiter in matrimonio.

II. A. conseq. Disparitas est, quod alia sacramenta non fundentur in contractu sicut matrimonium, ex quo fit quod sicut ad contractum efficiuntur nutus «pii æquivalent verbis, ita ad sacramentum matrimonii.

Obj. 4°. Ministri aliorum sacramentorum sunt sacerdotes : ergo et matrimonii.

I. 1° IV. ant. universaliter sumptum. Instantia est in baptismo, cujus minister potest esse Inetis. 2. *Dato ant N. conseq.* Disparitas est proxime data, quod alia sacramenta non fundentur in contractu, matrimonium autem nihil nisi aliud quam contractus elevatus ad esse sacramenti : unde

causa efficiens contractum efficit simul sacramentum. Disparitatem amplificat Auctor, ut vidimus in probationibus.

Supp. q. 43. a. 5. ad 3. *Inst.* 1°. In aliis sacramentis non est idem conficiens et suscipiens sacramentum : ergo nec in matrimonio.

R. N. conseq. Eadem est semper disparitatis ratio. Sacramentum matrimonii id habet speciale quod si contractus elevatus ad esse sacramenti : unde sicut contrahentes sunt ministri et subjecta contractus, ita et sacramenti. Neque id mirum videri debet, quod in duobus sit unum sacramentum, quia in duobus est unus contractus, «piod non contingit in aliis sacramentis.

Inst. 2°. Vel quilibet contrahens sibi, vel unus alteri vicissim sacramentum administrat. Primum dici non potest, quia nullus sibi ministrat sacramentum quod in actione consistit; secundum difficile concipitur in nostra sententia, vix enim exponi potest an prius vir mulieri, an viro mulier sacramentum conferat, an simul et eodem instanti, ibi invicem. Ita Tournely.

R. eodem modo contrahentes sibi invicem conferre sacramentum quo contractum conficiunt; et quia «ontrahuntur simul conficiunt per mutuam traditionem et acceptationem, ita simul sibi conferunt sacramentum ; nec refert quod unus» prius loquatur. moraliter enim durat ejus consensus datus, donec alter accedat; quo accedente, completur contractus et sacramentum.

Inst. 5°. Minister cujusvis sacramenti illud confert vice et in persona Christi, juxta illud : *Hic est qui baptizat* : atqui dum contrahentes dicunt, *Accipio te in meum* vel *meum*, non loquuntur vice et in persona Christi; non enim Christus principaliter accipit in suam, aut uxorem ducit : ergo.

A. D. min Dum contrahentes dicunt: *Accipio te*, etc. non loquuntur vice et in persona Christi, quatenus in eum contractum civilem, seu se jungunt in ordine ad carnale commercium. *C. q. 1.* «tenus faciunt sacramentum seu se jungunt per gratiam sacramentalem. A Sic enim Christus eel principalis minister et accipit sponsum in suum et sponsam in suam. sicut accipit in suos omnes quibus confert gratiam.

Mrf. 4°. Ante Tridenlinum et in loeis in qiribus non est receptum, copula supplebat et supplet vices horum verborum, *Accipio le*, etc. atqui copula non fiebat, nec fit vice et in persona Christi : ergo.

/I. D. maj. Copula praeclise supplebat vices verborum *Accipio te*, etc. *N.* copula cum manifestatione consensus mutui in ordine ad contractum matrimonialem, *C.* Causa itaque efficiens sacramentum matrimonii est consensus mutuus, signo externo expressus; sit autem hoc vel illud signum, materialiter et accidentaliter se habet. Cum ergo copula, etiam post sponsalia, possit haberi animo fornicario vel conjugali, non ipsa, sed consensus mutuus maritalis exterius expressus, fit vice et in persona Christi.

Obj. S°. S. Th. in 4, d, 1, a. 5, ad 5, hæc habet : « Matrimonium, secundum quod • est in officium natura, et poenitentia se- » eundum quod est virtus, non habet ali- » quam formam verborum ; sed secundum » quod utcumque est sacramentum, in dis- » pensatione ministrorum existens, utrum. » que habet aliqua verba, sicut in matri- ■ monio sunt verba experimentia consen- » sum et iterum benedictiones ab Ecclesia » institute. » Item d. 17, q. 5, a. 5, q. 1, Supp. q. S, i. 1, « Solus, inquit, est ille » minister sacramentorum in quibus gra- » tia datur, q'ii habet ministerium super » corpus Christi verum, quod solius sacer- » dotis est » Item d. 18, q. 2, a. 2. q. 2 0, Supp. q. 22, a. 2, et l. 4 Cont. Gent, cap. 78, dicit matrimonium esse sacramentum Ecclesiæ, quia per ministros Ecclesiæ dispensatur: « Unde, inquit, et quædam » benedictio nubentibus per ministros Ec- » clesiæ adhibetur. » Ex his infert doctiss. Sylvius quod, si S. Doctor Summam absolvisset, agnitus fuisset sacerdotem pro ministro matrimonii.

A. quod, cum omnia fere quæ objiciuntur scripserit S. Thomas antequam scriberet quæ pro conclusione nostra retulimus, et his prioribus non obstantibus, decreto-rie asserat conclusionem nostram in sequentibus : ex prius dictis hifundate conjicit Sylvius quod si Summam absolvisset, agnovisset sacerdotem pro ministro matrimo- nii . sicut enim prius dic'a in Commentariis in 4, non obstiterunt quominus in sequentibus asseruerit conclusionem, ita non

obstarent si eadem dixisset in Summa : el hoc maxime quia hæc facile conciliantur, si priora intelligantur non de ministro et forma sacramenti quoad substantiam, sed de ministro et forma solemnitatis, ut ipse se explicat primo loco in objectione posito. « Sicut in matrimonio, inquit, verba expri- » mentia consensum, et iterum benedic- » tiones ab Ecclesia institute : « ubi ajierte affert pro forma essentiali verba exprimen- tia consensum, et benedictionem sacerdo- tis pro cæremonia seu forma accidentali, quippe quæ non sit a Christo , sed *ab Ec- clesia instituta*. Adde quod si ita non in- telligas, cogeris admittere S. Doctorem in posterioribus operibus quæ citavimus pro conclusione nostra, vel mutasse sententiam in favorem nostrum, vel sibi contradicere; idemque foret dicendum, si similia habe- ret in Summa.

Nec alio sensu accipiendus est textus ex lib. 4 contra Gentes; non enim dixit S. Th. matrimonium esse sacramentum, quia *per ministros Ecclesiæ dispensatur*; quasi existimasset sacerdotem hujus sacramenti ministrum essentialem, sed quia ex eo quod adhibeatur minister Ecclesiæ, dignoscitur tanquam ex signo quod matrimonium sit sacramentum, et non contractus mere civilis. Ita Ferrariensis in hunc locum.

Quantum ad alia quædam argumenta quæ opponi possunt, consule art. sequen-tem.

ARTICULUS VII.

De materia et forma sacramenti matrimonii.

Qui tenent sacerdotem esse ministrum sacramenti matrimonii, dicunt contra- hentes esse materiam remotam seu circa quam ; actus sensibiles contrahentium, materiam proximam et ex qua ; hæc verba sacerdotis, *Ego vos conjungo*, formam. At aliter qui contrahentes pro ministrie agnoscunt : unde

Diro 1° Materia remota et circa quam sacramenti matrimonii, sunt contrahen- tium corpora; seu, ut ah; volunt, quod perinde est, dominium mutuum in cor- pora in ordine ad usum conjugalem.

Patet, quia matrimonium tam in ra- tione contractus quam in ratione sacra- menti, versatur circa corpora coutrahen-

tum, seu circa mutuum eorum dominium, sicut venditio agri versatur circa agrum et ejus dominium. Dixi, in *ordine ad usum conjugales* per quod distinguitur ab aliis contractibus in quibus res conceditur ad omnem usum lege permissum.

Dico 2°. Materia proxima et ex qua sacramenti matrimonii, sunt verba contrahentium, prout exprimunt traditionem mutuam corporum; forma, eadem verba prout exprimunt acceptationem traditionis: eadem enim verba, scilicet, *Accipio te in meam*, et *Accipio te in meum*, sic significant acceptationem ab una parte, ut etiam significant traditionem proprii corporis seu ejus dominii; sine enim hac mutua traditione et acceptatione non subsisteret matrimonium, et ideo eadem verba secundum diversas considerationes sunt materia et forma.

Prob. Sacramentum matrimonii nihil est aliud quam contractus civilis elevatus ad esse sacramenti, nulla mutatione facta circa materiam et formam: ergo ea est materia et forma sacramenti quæ contractus. *Subsumo.* Atqui in contractibus civilibus, consequens in matrimoniali, traditio rei seu consensus in traditionem exterius expressus, est materia; acceptatio seu consensus in acceptationem exterius expressus, est forma. Ergo. *Prob. subsumptum.* Illud habet rationem materiæ quod est determinabile, habet autem rationem formæ quod est determinativum, ut dixi de Sacramentis in communi: atqui in omni contractu civili traditio est determinabilis, completurque in ratione perfecti contractus per acceptationem quæ se habet ut determinativum: ergo.

Neque obstat quod acceptatio aliquando videatur præcedere traditionem, ut in eo quicupit habere antequam alter velit dare, ista enim cupiditas debet potius dici voluntas accipiendi quam acceptatio, quippe quæ est correlativa ad traditionem: nec censetur perfectus contractus nisi, re donata, donatarius perseveret in priori acceptatione, aut eam ratihabeat.

Dieu insuper. Consensus est causa efficiens sacramenti: ergo non est neque materia neque forma.

A. D. conseq. Nunc est neque materia neque forma, sub eadem ratione, *C.* sub diversa ratione, *A'* Quatenus causam vin-

culum, est causa efficiens, quatenus determinat traditionem compartis, est forma; quatenus vero ut traditio determinatur ab acceptatione compartis, est materia.

Diet. In aliis sacramentis materia distinguitur a forma, et minister efficiens a materia remota: unde concilium Florent, in decreto Unionis f. dicit sacramentum perfici tribus, ut realiter distinctis, materia, forma et intentione ministri: ergo et in matrimonio. *Subsumo.* Atqui in nostra sententia ibidem consensus est materia et forma, et minister efficiens est materia remota: ergo.

B. N. conseq. Quia id est speciale matrimonio quod sit contractus; in contractu autem non est distinctio realis infer materiam et formam, sed idem consensus sub diverso respectu est materia et forma. Item potest idem esse causa efficiens et materia remota contractus, ut patet in eo qui se vendit in servum. Quamvis autem Florentinum dixerit sacramenta perfici materia, forma et intentione ministri, non tamen dixit hæc tria in omnibus sacramentis debere didingui realiter.

DISSERTATIO II.

DE SPONSALIBUS.

Div. Thom. Supp. Q. 5.

Postquam Auctor essentiam matrimonii tam in ratione contractus quam sacramenti expendit, agit de sponsalibus quæ sunt dispositiones ad matrimonium et quædam ejus inchoatio: unde sit

ARTICULUS I.

Quid sini sponsalia?

«Sponsalia, sic dicta a *spondendo*, sumuntur aliquando late et improprie pro muneribus sponsalitiis quæ dicuntur jocalia, l. Kcg. 18; vel etiam pro ipso matrimonio rato non consummato, quo sensu Matth. 1, B. Virgo dicitur de aponsofa *Joseph; quia*—Supp. q. 45. a. 1. ad 6.—sicut qui init sponsalia proprie dicta, spondet matrimonium, ita qui init matrimonium spondet ordinarie actum matrimonii. Itaque

Ibid. o. — *Dico.* Sponsalia proprie sumpta, sunt et definiuntur a jure, a D. Tli. et communiter: *Futurarum nuptia*

DISSERT. II. ART. I.

mutua promissio. aliquo signo sensibili expressa.

Explicatur. Dicitur, *futurarum nuptiarum.* per quod distinguitur a matrimonio quod contrahitur per verba de praesenti, ut, *decipio te in ineam*; sponsalia vero per verba de futuro, ut, *decipiam te*, etc.

Dicitur, *promissio*, quia simplex desiderium aut propositum etiam exterius expressum non sufficit.

Dicitur, *mutua promissio*; quia cum sponsalia sint matrimonium inchoatum, ejus naturam sapiunt : matrimonium autem non potest esse sine mutua et reciproca obligatione ; unde sicut maritus non est sine uxore, sic non est sponsus sine sponsa : et ideo in jure I. 1, II. de Sponsalibus, promissio sponsalium dicitur *re-promissio*.

Itaque si una pars tantum promitteret et altera precise acceptaret, non repromittendo, non forent sponsalia, nec induceretur impedimentum publicae honestatis : teneretur tamen promittens praestare promissum, non vi sponsalium, sed vi promissionis simplicis. Quamvis enim matrimonium fieri non possit absque reciproca obligatione, potest tamen quis promittere et se obligare ad contrahendum matrimonium, si et quando alter voluerit contrahere : sicut, v. g. licet non possit esse venditio sine emptione, potest tamen aliquis promittere et se obligare ad vendendum, puta domum, si et quando alter voluerit emere, absque eo quod iste incurrat obligationem emendi. Aliud ergo est contrahere de facto matrimonium, aliud se obligare ad contrahendum; aliud acceptare fidem alterius, aliud illi suam obligare. Per quod evertitur fundamentum oppositae sententiae quam tenent Vasques, Pontius et quidam alii. Supponi tamen debet quod promittens intendat vere promittere et se obligare, etiamsi alter non repromittat; quod fateor rarum esse, nisi forte id quandoque fiat ad significandam gratitudinem pro accepto Beneficio.

Dicitur, *signo sensibili manifestata*; quia homines non communicant inter se nisi per signa sensibilia. Vide disseri. 2 de contract, a. 1.

insuper sponsalia debent habere alias

conditiones communes omnibus promissionibus contractibus unde debent esse vera promissio, Ime est, cum animo promittendi et se obligandi, abas non esset promissio; non tamen sum animo praesentis laudi promissum, licet in hoc casu teneretur reparare injuriam atteri factam, aut ejus damnum, si quod patiatur. Vide loco citato.

Item debet esse promissio libera, non solum libertate physica, sed etiam morali, ita ut non fiat ex gravi metu injuste incusso ; hujusmodi enim sponsalia etiamsi jurata irritantur, cap. *Ex litteris* de Desponsat. impub. Extra. I. 4, lit. 2. Quia juramentum quod sine peccato impleri non potest, non obligat : contractus autem qui propter bonum commune irritantur. (pialis est contractus sponsalium ex gravi metu initus, non possunt impleri sine peccato, quia quod est contra bonum commune peccatum est. Vide dissert. I de Contractibus art. 6. Sponsalia vero inita ex levi metu injuste incusso, liou sunt ipso facto irrita, sed irritanda tantum ad nutum metum passi. Hæc est autem differentia inter sponsalia irrita et irritanda, quod prima non inducant impedimentum publicae honestatis, secunda vero inducant.

Tandem debet promissio esse acceptata; id enim jure positivo et naturali requiritur ad omnem promissionem validam. Vide dissert. 2 de Contract, art. 1. Utrum vero debeat esse expressa acceptatio, an sufficiat silentium promissarii? // sufficere in ratione simplicis acceptationis, non in ratione repromissionis, ita ut promissio valeat in ratione simplicis promissionis non in ratione sponsalium ; quia 'n rebus in quibus commodum et nihil incommodi sequitur, valet hæc regula 46 juris : Qui *tacet, consentire videtur* : secus ubi incommodum sequitur, quod accideret si ex silentio sequeretur repromissio. Excipitur tamen si parentes acceptent sponsalia pro filiis presentibus et non contradicentibus ; ita expresse statuitur in jure cap. unico de Desponsat, impub. in <J, I. 4, tit. 2.

Petes 1º utrum sponsalia clandestina post Tridentinum sint valida?

R. affirmative. Quia nec in concilio

Trid. nec alibi datur ulla lex positiva civilis aut ecclesiastica irritans sponsalia clandestina : ergo cum jure naturo sint validi*, non est unde fiant nulla.

Dicet ex lege Oratio II. de Sponsalibus : Prohibitu matrimonio, censetur prohibitum id omne per quod ad illud pervenitur : » atqui matrimonium clandestinum est prohibitum et irritum : ergo et sponsalia clandestina.

A. verum esse illud allatum axioma, quando matrimonium absolute et omnibus modis prohibetur ; tunc enim sponsalia forent promissio rei illicita et ideo nulla. At vero matrimonium a Tridentino non prohibetur absolute . sed tantum ne clandestine fiat : unde cum nulla sit connectio inter sponsalia clandestina et matrimonium clandestinum, possunt enim sponsalia clandestine contrahi et matrimonium publice celebrari, ex irritatione matrimonii clandestini non sequitur ullo modo irritatio sponsalium clandestinorum. Adde quod ratio cur prohibitum sit et irritatum matrimonium clandestinum, scilicet, ad adulteria vitanda, non militet pro sponsalibus,

An autem sint etiam licita? *R.* quod jure communi sint licita et in usu in pluribus dioecesibus, ut in nostra Leodiensi : in quibusdam tamen aliis dioecesibus prohibentur. An sub gravi peccato? *Illirnia-tive respondet* Natalis Alexander et cum ipso Hernicus a S. Ignatio , sed, ut nobis videtur, parum dure, cum vix unquam fiam publice, nisi antea contracta fuerint privatim inter amasium et amasiam ; de quo tamen non solent reprehendi.

Verum quia in locis in quibus viget mos Contrahendi sponsalia publice, multi ignorant clandestina esse valida, et inde contrahi impedimentum publicae honestatis, de hoc contrahentes monendi sunt a pastoribus , si subsit periculum quod promiserim matrimonium sorori suae sponsae , aut alteri in primo gradu consanguineae.

Petes 2° utrum matrimonium clandestinum , an quodvis aliud jure sive naturali sive positivo nullum, habeat saltem vini sponsalium ?

//. *negative* Contractus enim invalidus nullam inducit obligationem, nec consensus in unum ex natura rei est consensus in alterum, suntque qui velint de facto

contrahere et tamen qui nollent promittere matrimonium in futurum, sicut sunt qui hic et nunc volunt dare et in .men nolunt --e obligare ad dandum in .x>stenim. Insuper refertur declaratio Synodicalionis cardinalium his verbis : Matrimonium contractum coram testibus, sed sine paracho, vel alio sacerdote de eorum licencia, post concilium Tridentinum non solum est nullum, sed nec vim habet sponsalium, adeo at sic contrahentes ad denuo contrahendum compelli non possint. » Item altera similis declaratio ejusdem congregationis data fuit episcopo Patavino. Hæc leguntur in editione concilii Trid. Antuerpiæ 1655 , ad sess. 24, cap. 1 de Reformatione .Malrim. pagina mihi 555.

Excipitur matrimonium inter impuberes contractum, propter specialem dispositionem juris, cap. finali de Desponsat, impub. Extra. 1. 4. lit. 2, et cap. unico eodem lit. in 6, modo tamen non sit clandestinum, ut habetur in dictis declarationibus concilii Trid. ad cap. 2 ejusdem sess. 24, pag. 575. Ubi de matrimonio inter impuberes contracto dicitur : « Quod si malitia status defectum non supplevit, hujusmodi matrimonium, si, modo forma conservata concilii, contractum fuit resolvitur in sponsalia de futuro, ex quibus etiam oritur vinculum publicae honestatis justitiæ. » Ergo si non servata fuit forma concilii, non resolvitur in sponsalia.

Petes 5° utrum dum vir dicit puellae : Nullam aliam ducam nisi te, vel e contra puella viro, sint sponsalia?

R. negative. Quia sensus hujus propositionis est disjunctivus, scilicet, Vel nullam ducam. vel si aliquam, te ducam : unde non obligatur ad ducendum, sed tantum casu quo velit nubere, quod ipsi liberum est.

Petes 4° an necessario sint præmittenda sponsalia matrimonio?

R. negative, re spectata secundum se; quia potest heri mutua traditio corporum absque eo quod processerit promissio tradendi, sicut quis potest vendere domum etsi antea non promiserit vendere. Unusquisque tamen debet sistere moribus suis diocesanos.

Petes 5° quibus de causis promittuntur sponsalia matrimonio?

R. i. Ut matrimonium tota onenbiu et

difficultatibus implicatum, cum majori deliberatione et dispositione celebretur. 2° I't hoc tempore intermedio possit deprehendi an nihil obstat matrimonio. 5° Ut dicit S. Aug. 1. 8 Confess, cap. 5, *ne vilem habeat maritus datam, quam non suspiraverit dilatam*.

ARTICULUS II.

Quot modis contrahuntur sponsalia?

UBI

De sponsalibus conditionatis.

Hic q. 45. a. 1. o. — *Dico* Sponsalia duobus modis contrahuntur, absolute et conditionate. Absolute, quatuor modis : 1° nuda promissione, vel cum dicitur, Accipiam te in meam, et e converso; 2° datis arrhis sponsalitiis, ut pecunia vel aliquo hujusmodi; 5° annuli subarrhatione; 4° interveniente juramento. Conditionate autem contrahuntur dupliciter, scilicet sub conditione honesta vel inhonesta. Si honesta, ut, Accipiam te in meam si parentibus placeat: stante conditione, sive sit de presenti sive de futuro, stat promissio, non stante non stat. Si inhonesta, vel est contraria bonis matrimonii, ut si dicam, Accipiam te si venena sterilitatis procures, et tunc non contrahuntur sponsalia; aut non est contraria bonis matrimonii, ulsi dicam, Accipiam te si furtis meis consentias; et tunc stat promissio, inquit S. Doct. sed tollenda est conditio. Verum hoc ultimum D. Thomæ intellige pro foro externo, in quo ejusmodi turpes conditiones habentur pro non adjectis, cap. *Quicumque*, cap. *de Illis*, cap. *Si conditiones* extra de Condition. appositæ in quo his non obstantibus præsumitur absolutus consensus. In foro tamen interno, si conditio turpis apponatur revera ad indicandum dissensum, seu non esse consensum nisi conditione posita, vel plerumque licet, v. g. dicendo, Accipiam te si dederis mihi copiam tui corporis, non stant sponsalia conditione non impleta; nec etiam starent in foro externo si de tali dissensu constaret: idem dic de conditione impossibili. Vide dissert. 1 de Contractibus ari. 7, ubi hæc materia fuse discutitur. Conditione autem quamvis turpis posita, non evanescunt sponsalia; quia licet nulla possit esse obligatio ad ponendam conditionem turpem, ideoque rescindenda sint hujusmodi sponsalia, et auferenda sit con-

ditio, ea tamen purificata, licet illicite oritur obligatio servandi promissum, vel late probavi dissert. 1 de Contractibus a. 8. Vide.

Petetur 1° utrum si conditio sit honesta sed tamen contraria bonis matrimonii, v. g. ut uterque conjux maneat in perpetua castitate, valeant sponsalia?

B. sub distinctione. Si hæc conditio feratur in ipsum jus ad copulam impediendum, non valent; quia jus ad copulam est essentialis matrimonio; si vero feratur tantum in usum copulæ impediendum, concessio jure, sed ligato, valent, quia usus copulæ non est essentialis matrimonio, ut fusiùs dicam infra dum de objecto consensus matrimonialis.

Petetur 2° an contractus sponsalitiis, initus sub conditione honesta de futuro, adimpleta conditione statim valeat, absque novo contractu aut consensu?

B. Perseverante eadem contrahentium voluntate, valet. Non perseverante autem, non valet, nisi novus consensus accedat, ad quem quidem pars dissentiens tenetur.

Balio prima, est; quia perseverante eadem voluntate, perinde est ac si tunc primo poneretur consensus: et hoc modo convalescunt alii contractus, ut probavimus dissert. 1 de Contract, a. 7, conci. 5. Censetur autem perseverare virtualiter quandiu non revocatur.

Balio secunda partis est; quia licet in aliis contractibus jura suppleant id quod deest consensus, ita ut, semel posita conditione, non absolutum transeant, id tamen non possunt in matrimonio et sponsalibus, in quibus consensus personalis contrahentium est essentialis.

Batio tertia partis est; quia ex contractu conditionato oritur duplex obligatio: una absoluta expectandi eventum conditionis; altera suspensa et conditionate præstandi quod promissum est, si purificetur conditio. Priorem autem hanc obligationem, utpote ortam ex mutuo consensu, non potuit resiliens propria auctoritate extinguere, sicque tenetur reddere consensum quem illicite revocavit. Vide dissert. 1 de Contract, ari. 7, conci. 2.

Hinc inferes, sponsalia inita cum impedimento dirimente dispensabilis sub conditione futura*, dispensationis, obtenta dispensatione, probabilius valere sine novâ

QUOT MODIS CONTRAHITUR SPONSALIA?

emittere, modo prior non fuerit revocatus. **¶** UT. m. idem censendum si de matrimonio conditionato? Dicam infra.

id autem venit observandum, quod ex sponsalibus conditionalis nullum oriatur impedimentum public® honestatis, donec impleatur conditio; quia eo usque sunt invalida. Existimat Sylvius hic quæstiunc. 5, **¶** id oriatur ex matrimonio coram parochio et testibus sub conditione contracto; quia juxta ipsum, matrimonium condilionamni, juxta formam Tridentini contractum, habet vim sponsalium, donec impicatur conditio: id quidem non probat laudatus theologus, sed videtur innui in declaratione S. congregationis ad cap. 2 sess. 24 concilii Trid. citata in responsione ad petit. 2 præcedentis art.

Cæterum nunquam permittant parochi ul tam sponsalia (piam matrimonia conditionata contrahantur, sed omnino efficiant ut sint absoluta juxta formam in ritualibus præscriptain.

Petes 5° utrum sponsalia conditionata inter personas habiles ad matrimonium, **¶** per copulam subsequentem transeant in absoluta?

A. *negative* jvost Tridentinum, in locis ubi est receptum. Ideo enim ante Tridentinum copula auferebat conditionem, quia per eam alTectu conjugali habitam efficiebatur matrimonium: at nunc cum non valeat ad matrimonium, conditionem non aufert.

Petet 4° utrum possit apponi sponsalibus conditio poenalis quæ resilientem obliget?

Secundum jura lib. *Mulier* cap. de Sponsalibus lib. S, tit. 1, et Novella 18 Leonis imperatoris, duplex pœna hic distinguitur: una de præsenli, utsi quis in ipso contractu sponsalitio tradat aliquid, ul annulum, torquem, pecuniæ summam, etc. quod cedat alteri si tradens resiliat; si e contra recipiens resiliat, reddat acceptum, et insuper xquivalens aut duplum, secundum quod conventum est. Altera pœna est de futuro, ul dum contrahentes inter se paciscuntur de solvenda pecuniæ summa ab eo qui resiliet. Primum in jure dicitur *arrha*; secundum, *pœna*, licet utrobique sil pœna.

✂ In contractu sponsalitio illicite el invalide apponitur pœna, tam de præsenli quam de futuro, juste resilienti; aut indistinct* juste vel injuste resilienti, nec juste

resiliens ad illam obligatur. Licite **autem** et valide imponitur injuste resilienti, wpie ad illam obligatur.

Proh, pruna pars. Jura cap. *Gemma*, de Sponsalibus Extra, lib. 4, tit. 1,1. *Titia* II. de Verborum obligat L. *Mulier*, cap. de Sponsalibus, prohibent et irritant pœnam appositam in contractu sponsalitio, quæ læderet libertatem matrimonii: atqui obligatio ad pœnam, sive præsentem sive futuram, in eo qui habet justam causam resiliendi, læderet libertatem matrimonii, cum, ne perderet arrham vel cogeretur solvere pecuniam, quandoque iuvitus contraheret matrimonium ex quo jurgia, rixæ et alia plurima inconvenientia orirentur: ergo.

Confirmatur. Non debet imponi pœna, ubi non est culpa: ergo juste resiliens non obligatur ad pœnam. Et de hac pœna imposita juste resilienti intelligendus est Th. hic a. 1, ad 4, dum dicit quod *talis conditio non slat*.

Idem dicendum, etiamsi non ipsi contrahentes, sed eorum parentes et amici paciscereniur de pœna, quia camnum parentum et amicorum reputatur proprium, ei ejus motu pariter læderelur libertas matrimonii; secus si ab extraneis, non instantibus sponsis, sed motu proprio apponeretur.

Totumque id verum est, etiamsi pœna sit levis; quia jura non distinguunt inter pœnam gravem el levem, sed prohibent absolute ullam pœnam apponi et ab illa eximunt obligatum Insuper, quamvis levis, semper minueret aliququaliter libertatem contrahentium; quod si in aliquo casu ita non accidat, erit per accidens: lex autem non attendit ad id quod raro et jper accidens, sed quod per se et communiter accidit: excipe nisi pœna adeo esset levis ut pro nihilo reputaretur.

Prob. secunda pars. Si injuste resiliens a sponsalibus non obligaretur ad pœnam, nec. liceret eam apponere, ideo esset quia læderet libertatem matrimonii, ideo enim jura prohibent apponi, et es» ratio adversariorum: atqui ista ratio non currit in injuste resiliente; quia, etiam seclusa pœna, tenetur stare promissis. el ad Hoc ipsa jura eum cogunt: ergo.

Si *dicas*. Jus civile lib. *Mulier* can. de Sponsalibus, permittit arrhas, probitat

DISSERT. I. ART. II.

perffnas; no* vero do utnsque eodem modo loquimur.

A. hoc jus Antiquius esse emendatum per Novellam 15 Leonis imperatoris, nec esse amplius in usu.

Petes 5 utrum si juste resiliens se obligaverit sub juramento s&ivere poenam, illud juramentum linnet contractum, aut saltem per se obliget?

ii. probabilius negative. 1° Non firmat contractum; quia contractus qui a jure infirmatur propter bonum commune, ut est contractus sponsalilius sub conditione pœnæ juste resilienti impositæ, juramento non firmatur; quia ob.-ervari non potest sine peccato. 2° Ipsum juramentum perse non obligat; quia juramentum quod non potest servari sine peccato, nullum est; non est enim vinculum iniquitatis. Vide hanc materiam abundanter tractatam dissert. i de Contractibus, a. 6

Petes 6 utrum -i juste resiliens solvat pœnam alteri, iste possit relinere?

It. Vel sol. eus sciebat se non obligari, vel non sciehat. Si primum, recipiens potest retinere; quia tunc alter non censetur dare vi promissionis quam scit esse nullam, sed vel gratuito, vel ut salvet fidem suam coram hominibus, etsi ad hoc noti teneatur. Si secundum, recipiens non potest relinere; quia donans censetur dare »i promissionis quæ secundum jura est nulla.

ARTICULUS III.

Qui possint contrahere sponsalia?

Dico 1°. Quicumque habent impedimentum, sive dirimens, sive impediens matrimonium, nec licite, nec valide contrahunt sponsalia; quia promissio illicita est nulla.

Dico 2°. Sponsalia contracta ante usum rationis etiamsi post septennium, sunt invalida; quia promissio est actus humanus qui non est absque usu rationis.

q. 45. a. 2. o. — *Dico* 3°. Septennium est tempus a jure convenienter determinatum ad contrahenda sponsalia.

De hujus temporis determinatione exstant in jure plura decreta cap. *Litteras*, cap. *Accessit*. cap. *Ad dissolvendum*, de Desponsat, impub. etcap. *Infantes* eodem tit. in 6.

Ratio hujus couvenientiæ est; quia qui

contrahunt sponsalia debent habere aliquam providentiam de futuris, cum sini promissiones futurorum: hoc autem communiter contingit in line primi septennii, in quo incipit illucescere ratio. Ergo.

Hinc inferes, sponsalia contracta no'abili saltem tempore ante septennium. ei juris dispositione esse invalida, nec inducere impedimentum piibhçæ honestatu Dixi, *notabili saltem tempore*; el ideo

Petes 1° an si paulo ante septennium contrahentes habeant usum rationis sufficientem, valeant sponsalia?

/?. probabilius affirmative. Ha determinarunt fle matrimonio. quoad tempus pubertatis, Alexander 111, c. 9 de Desponsat. impiib. et Innocentius III. cap. ultimo eodem tit. Ergo idem dicendum de sponsalibus; quia cum ordinentur ad matrimonium ut ejus inchoatio, debent sequi ejtiJ leges, el aliunde non sunt tanti momenti ac matrimonium, el possunt facilius dissolvi: unde D. Th. sic ait: — ibid, ad7. —

In sponsalibus etiam similiter, si appropinquant contrahentes ad tempus septennii, contractus sponsalium habet robur; quia secundum Philosoph. in 2 Physic, lib. 2, textu 86, *Quod parum dcesl, quasi nihil dresse videtur*. Hæc » autem propinquitas a quibusdam doter- » minatur tempus sex mensium: sed me- » lius est quod determinetur secundum » conditionem contrahentium; quia in qui* » busdam magis acceleratur usus rationi- » ipiam in aliis. »

Dicere quod S.Th. loquatur attento jure naturæ, non positivo videtur aperte falsum; tum quia in toto articulo nihil alitui intendit probare quam quod septennium sit convenienter a jure positivo determinatum; tum quia argumentum cui respondet, procedit de jure positivo determinante tempus pro matrimonio.

Si *dicas* argumentum a paritate in positivis non probare. *II.* id esse verum (piando nullum est fundamentum interpretandi intentionem legis pro pari. Hic autem habemus fundamentum intelfigendi legem de tempore sponsalium ad sensum iegisde tempore matrimonii; tum ex ipsa natura contractus sponsalium, qui e»t. inchoatum matrimonium, nec tanti momenti; tum ex D. I h. elex communiore theologorum sententia. Sic, quia professio reiigiosa%secun

dum jura, dissolvit matrimonium ratum, inferunt theologi etiam dissolvere sponsalia.

Inst. Cap. *Litteras et* cap. *Accessit* de Desponsat, iinpub. pontifex, interrogatus an sponsalia ante septennium completum valeant, respondet negative, attendens ad solam xtalein.

B. Ua respondisse pontificem, quia in foro externo praesumitur non adesse sufficientem usum rationis ante septennium, nisi probetur.

Notat tamen Sylvius non fore 'valida sponsalia eorum in quibus tertio vel quarto anno (dicerem ego, uno vel altero anno) fuisset acceleratus usus rationis; quia intentio Ecclesiae fuit hujusmodi sponsalia irritare, eo quod communiter non sit sufficiens discietio ante septennium aut circiter; lex enim attendit quod communiter, non quod per accidens et raro contingit.

Petes 2° quia rationis usus requiratur ad contrahenda sponsalia?

B. Quibusdam videtur sufficere illum usum rationis qui satis est ad peccandum mortaliter, sed oppositum expresse docet Anclor; — Ibid, ad 2. — quia, inquit, ad peccatum mortale sufficit consensus praesens seu in rem praesentem, sed in sponsalibus est consensus in futurum; major autem discretio rationis requiritur ad providendum in futurum quam ad consentiendum in unum actum praesentem : et ideo potest homo peccare mortaliter antequam posset se obligare ad aliquid futurum.

Petes 5° an parentes possint sponsalia contrahere pro filiis minoribus?

Ibid, ad i. — *B.* posse quidem ex causa rationabili; sed valida non subsistunt, nisi ratificentur a filiis qui absolute possunt ea non habere rata : unde quod dicitur cap. *Tua nos de* Desponsat, impub. filios debere implere sponsalia contracta a parentibus, debet intelligi de debito decem ix seu reverentiae erga parentes, si nulla filii subsistat causa recusandi. Censentur autem, inquit S. Doctor, ea ratificare, cum ad debitam ætalem venientes non reclamant.

Petes 4° an qui contraxerunt sponsalia ante pubertatem (quæ in masculis est annus decimus quarius. in heminis duodecim.) cum eam attigerint, possint ab eis resilire, etiam invita una parte?

fi. affirmative modo intra triduum rtuilli T. X.

silianl, nec inter eos ante pubertatis annos intervenerit copula carnalis, nec juramento firmata sint : ita in jure cap. *de lilii* et cap. *a .Vobis* tit. de Desponsat, iinpub. et cap. *ex Litteris* de Sponsalibus.

ARTICULUS IV.

De effectibus sponsalium.

Dico. Duplex est effectus sponsalium : primus est obligatio gravis ad contrahendum matrimonium cum ea persona cum qua fuerunt inita. Alter est impedimentum justitiæ pnblicæ honestatis, quod oritur ex omnibus et solis sponsalibus validis.

De hoc secundo agemus dum de impedimentis matrimonii. Quantum ad p. imum, prxler \aria summorum pontificum décréta, *ratio est* , -quia omnis promissio accipienda, prxsertim mutua, adeoque uti inque onerosa, obligat ex justitia, et quidem graviter ubi est materia gravis, (pialis est prxsens . unde D. Th. in 4, d. 27, q. 2, a. 1, ad 2, dicit resilientem sine legitima causa, peccare mortaliter.

Petes 1° quo tempore sint adimplenda sponsalia?

B. adimplenda esse tempore prxfixn, si quod fuit; si non , primo tempore opportuno, parte petente implicate vel explicite. Qui renuerit censetur esse in mora; quia in omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, prxsenti die debetur, et solvi debet si petatur, reg. juris 14, ff. de Kcg. jur. Insuper quando quis promittit matrimonium, promittit alteri pro loto tempore vitæ consort. uni conjugale. ergo tandiu illum suo jure injuste fraudat, quandiu illo instante et opportunitate data, differt.

Petes 2° an nolens aut differens adimplere sponsalia sit compellendus?

B. compelli debere lam a contessario per negationem absolutionis, quam a judice ecclesiastico etiam per censuras, carcerem, multas et similes modos ; quia ipsis ex officio incumbit compellere subditos ut reddant quod ex justitia debent. Maxima tamen in his prudentia opus est, cum ex talibus matrimoniis coactis sæpe nimis sequantii rexiliis perniciosi, jurgia, dimidia, rixæ, divortia, etc. Unde ubi talia fundantur in iudex, si rogando, monendo, obligationem inculcando, non potest nolentem vivere, expeditui, interposita sua aucto-

rdale, absolutum dimittat, ipsum tamen obligando ul omnia compactis damna inde obvenientia resarciat, imo ipsum egregie mulctando. Unde in his totum negotium relinquitur piudentix iudicis attentis omnibus. Et juxta hanc explicationem, intelligendum venit capitulum *Jlequisicil* lit. de Sponsalibus, ubi Lucius III dicit monendam potius (piam cogendam eam (pix a sponsalibus juratis vult resilire, quia matrimonia debent esse libera ; loquitur enim ex prxsumptione metus gravium malorum, qm metus dum cessat, Alexander III ibidem capitulo *ex Litteris* 2, vult ecclesiasticis censuris agendum ul pars reclamans fidem senet.

Petes 3° an obligatio (piam habent desponsati tanta sil, ut si alteruter peccatum fornicationis committat cum alia persona, sit peccatum speciale, nedum contra castitatem ct temperantiam , sed etiam contra justitiam, adeoque distinctum a simplici fornicatione el in confessione accusandum ?

A. probabilius affirmative; quia licet desponsati non habeant jus in re ad corpus alterius, habent ramen jus ad rem ; eo quod promissio contractus sponsalium obligans ex justitia, sil promissio faciendi corpus proprium, sponsi vel sponsa corpus; ex quo sequitur quod si alteri ipsum tradat, sicut tradit per fornicationem, peccet peccato speciali injustilix, quod reductive pertinet ad speciem adulterii, sicut imperfectum ad perfectum sui generis , sicut enim ~~tponsalia reducuntur ad matrimonium~~, simtque matrimonium inchoatum, ita peccata contra sponsalia reducimini ad peccata contra matrimonium.

Dices. Sic se habent sponsalia ad matrimonium, sicut votum religionis ingredicndæ ad professionem religiosam : atqui qui post votum ingredieudæ religionis committeret peccatum carnis, ejus peccatum non esset distinctum a simplici fornicatione : ergo.

A. D. niaj. Sic se habent secundum quid sponsalia ad matrimonium, sicut votum religionis ingredicndæ ad professionem religiosam, *C.* sic se habent simpliciter, *A.* lu hoc eigo est paritas, quod sicut sponsalia sunt promissio, el matrimonium traditio, ita votum religionis ingredicndæ eet promissio , ei professio religiosa est traditio . »«d iu hoc est dupantas. quod volutu

religionis ingredicndæ fiait soli Deo, el ex eo religio nullum jus acquirat in volentem. At sponsalia sunt promissio munia sponsorum , (piorum quilibet acquirit jus licet imperfectum, scilicet ad rem, in corpus alterius, quod violatur dum allen traditui per fornicationem

ARTICULUS V.

Assignantur caiwex quibus dirimi possunt sponsalia.

Ib. q. 45. a. 3. ad 5. — 1° Dissolvuntur sponsalia etiam jurata mutuo et libero contrahentium puberum consensu, cap. *Praeterea* de Sponsalibus. *Jiatio est* ; quia omnis contractus natura sua solubilis, potest per eas causas dissolvi per quas potest fieri, nisi jus resistat ejus dissolutioni : atqui contractus sponsalilius iit mutuo contrahentium consensu, est natura sua solubilis, nec jus ejus dissolutioni resistit, imo permittit : ergo. Insuper sic dissolvi possunt omnes alii contractus solubiles, quidni sponsalitins?

2.2. q. 89. a. 9. ad 2. — Dixi 1°, *etiam jurata*; quia quando juramentum annectitur promissioni homini factx. pendet ab illa ut accessorium a principali, (pio cessante cessat accessorium.

Dixi *consensu libero*,,-quianon sullicit si vi vel dolo fuit extortus.

Dixi 5° *puberum*; quia impuberes, quaudio tales , non possunt etiam mutuo consensu valide renunciare sponsalibus, cap. *./ nobis* de Desponsat, impub Puberes autem facti. possunt, etiam ima parte invita, resilire, modo id fiat intra triduum, nec sint sponsalia jurata, nec subsecuta sil copula carnalis; alias non possunt nisi mutuo consensu : eodem cap. et cap. *L'a? litteris Sylcani* de Spousal. Si unus prior pubes factus sit, potest sub iisdem restrictionibus tamen resilire, non expeclata alterius pubertate. Si vero dum contraxerunt unus esset pubes, alter impubes, hic adep la pubertate potest pro nutu resilire, non alter nisi ex mutuo consensu.

Observandum quod, ubi sponsalia contrahuntur publice , quamvis secreto conicn-u mutuo valide dissolvantur, non tamen licite nisi interveniente auctoritate En 'csia i^r quam luere contracta.

oolvoititur sponsalia etiam jurata prr i .l. ssionem religiosam; sienun matrimo-

ASSIGNANTHI CAUSAS EX QUIBUS DIRIMI POSSUNT SPONSALIA, ii*

nium ratum per eam solvitur, cap. *Commissum* de Spousal, et can. 6 sess. 2 i concilii Trid. a *fortiori* sponsalia, quorum obligatio minor est quam matrimonii rati : unde tam in sponsalibus quam in matrimonio rato siibintelligitur ex jure hæc conditio, *nisi religionem suscepero*. — Supp. q. 61. a. 2. 0. — Idque ratio suadet; sponsaliaenim sicut et matrimonium ratum non consummalum, nondum important vinculum carnale, sed spirituale tantum : ergo sicut vinculum carnale solvitur per mortem carnalem, ita spirituale per mortem spiritualem, qualis est professio religiosa,

Si petas an sponsalia dissolvantur non tantum per professionem, sed etiam per solum ingressum religionis?

A. quod dissolvantur respectu manentis in sæculo, non alterius; ita ut priori liberum sil alteri nubere, non posteriori, casu quo egrediatur et a compacte requiratur,

Ratio primas partis est ; quod ingrediens religionem censeaturcedere juri suo, etinpejorislato respectu compartis se constituit, cum plures nollent contrahere cum deserente religionem.

Ratio secunda partis est ; quia in tantum religio dissolvit sponsalia, in quantum est mors spiritualis, ut dicit D. Th. citatus ; et in quantum inhabilem reddit contrahentem ad matrimonium : atqui hoc facit sola professio, non ingressus religionis: ergo.

Adde quod nullum sit jus dirimens absolute sponsalia in hoc casu. Nec obstat quod dixerimus supra, sponsalia non claudicare; id verum est quidem de sponsalibus in fieri, non in facto esse, ul patet si una pars fornicetur, altera manet libera, non fornicans.

De voto ingredicndæ religionis quid sil censendum, dicemus in fine articuli.

Observandum nuod, sicut invita coinparte liberum est ac licitum profiteri, ita similiter liberum et licitum sil et ingredi et vovere ingressum religionis, modo tamen id non fiait in fraudem vel cum damno gravi alterius partis, quod aliter quam per matrimonium reparari non possit, ul quod spe matrimonii sit violata cum infamia, aut impragnala; tunc enim et ingressus religionis et votum de illo, forent illicita et invalida utpole de re mala ex circumstantiis.

Dices. Alexander III, cap. *Commissitum* de Sponsalibus juratis, dicit tutius esse religione juramenti servata prius contrahere, el postea si elegerit ad religionem migrare.

R. Dato quod sit tutius secundum vulgj opinionem, non tamen verius. Insuper loquilur pontifex de eo qui. instante matrimonio nondum plene resolutus, adhuc deliberat de religione, ul *patet* ex his verbis, *el postea si elegerit* ; cui ut tali tutius est prius contrahere, et postea si, tempore bimestri concesso post matrimonium ratum ad deliberandum, religionem elegerit, ad eam migrare, quam ex intentione nondum firma religionem ingrediendi, sponsum deserere et fidem juratam non servare.

5° Dirimuntur sponsalia per susceplionem ordinis sacri, quia affert impedirnentum dirimens matrimonii futuri, cap. unico de Voto in 6; ubi autem promissionis adimpletio fit impossibilis, desinit obligare, Utrum etiam votum suscipiendi ordines sacros pariter dissolvat sponsalia, possitque sponsus invita sponsa illos suscipere, *patebit ex dicendis* in fine articuli de volo simplici castitatis.

Hic q. 43. a. 3. ad 7. —4° Solvuntur sponsalia per matrimonium subsequens cum altera persona, propter suam indissolubilitatem, cap. *Sicut* cap. 5» *inter* de Sponsal. etc. ita tamen quod mortua uxore debeat redire ad partem relictam si ipsa petierit ; quia cum matrimonium subsequens non sit vinculum perpetuum, sicut ordo sacer aut professio religiosa, non exlinguit absolute sponsalia, sed potius suspendit, quandiu fortius vinculum durat. Pars autem relictæ omnino absolvitur a sua obligatione; quia alter cessit juri suo.

ibid. «d 4. —5° Pariter solvuntur si superveniat impedimentum dirimens matrimonium futurum, ut allinitas orta ex copula cum consanguinea alterius in pruno vel secundo gradu, aul cognatio spiritualis ex susceptione prolis sponsæ; quia, ul jam dixi, promissio cujus adimpletio est impossibilis, desinit obligare : si tamen pars innocens urgeat promissionis adimpletionem, pars altera quæ contraxit voluntarie impedimentum, tenetur peterdispensationem.

6 Et est regula geneialis pro dissolvem dis sponsalibus. Si siqierveiiiat talis mi>

latio sive intrinseca sive extrinseca, quæ si tempore contractus extitisset ant prævisa inisset, homines hujus conditionis prudenter retraheret a contrahendo. *Ilatio est*; quia promissio sponsalium, sicut quælibet altera. Melligitiir facta, rebus in eodem statu permanentibus, et nulla notabili mutatione superveniente : unde communi hominum sensu censetur apponi hæc conditio, *nisi superveniat tale quid, ratione cujus homo prudens ejusdem conditionis non erat promissurus*.

Nec tamen inde sequitur omnia sponsalia esse conditionna et nunquam inducere impedimentum publicæ honestatis, quia hujusmodi conditio non apponitur ut suspendat valorem contractus, sed ut habeatur jus illum rescindendi ubi ratio sufficiens supervenerit : unde posita conditione, non est de facto rescissus, sed rescindibilis.

Dixi, *quæ viros prudentes retraheret* ; non enim sufficit, ut quidam volunt, quod contrahens dicat se, si talis causa substitisset, non misse promissurum; inde enim fieret quod quilibet ex levi causa a sponsalibus posset resilire.

Ibid, ad δ. — *HiliC COIUgCS* 1° pOSSC rescindi sponsalia etiam jurata, ob supervenientem gravem et habitualement infirmitatem quæ compactera inultum debilitet, ut epilepsia vel paralysis; aut eam mullum deformat, ut abscissio nasi, orbitas oculorum, vel aliquid hujusmodi; aut quæ sit contra bonum prolis, ut lepra, etc., cap. *Quemadmodum* de Jurejurando Extra, lib. 2, tit. 24. Addit ulteriorem rationem Auctor : Ne, inquit, invicem sibi displiceant et matrimonium sic contractum malum exitum sortiatur, nec pro pœna punitur relicta, sed ex pœna damnum reportat, quod non est inconveniens.

Idem dicendum si compars propter crimen proprium, vel parentum propinquorum, aut ex alio quovis eventu, patiaturnotabile detrimentum in fama, honore aut divitiis.

Colliges 2° sponsalia citra jurata posse dissolvi propter fornicationem subsequentem alterutrius, eod. cap. *Quemadmodum*, in quo, quamvis fiat tantum mentio de fornicatione sponsæ, quia turpius est ejus delictum, attamen juxta communem sensum theologorum, extendi debet ad sponsum,

co quod uterque frangat fidem; frangenti autem fidem fides non est servanda. Idem etiam videtur dicendum si sponsa vi oppressa fuerit; quia, licet non fregerit fidem, inde tamen facta est. vilior. Idem etiam nulli censent si sponsa voluntarie admittat ab alio tactus impudicos; quia isti tactus ex parte sponsæ cedunt in magnum dedecus sponsi : non sic similes tactus habiti a sponso cum alia, saltem si transeunter et raro fiant; nam si essent frequentes, indicarent animum in aliam propensum, idque sufficeret sponsæ ad resiliendum.

Sed quid si uterque fornicetur? Quidam volunt neutrum posse resilire; quia datur compensatio delicii. Sed oppositum videtur verius; non datur enim compensatio delicti ubi delicta sunt imparia : at sponsus et sponsa fornicando non sunt in pari delicto quoad omnia; in ordine enim ad matrimonium longe gravius est crimen sponsæ quam sponsi, eo quod major infamiæ nota sit si sponsus ducat sponsam fornicantem < quam si sponsa nubat viro fornicanti : unde sequitur quod in hoc casu possit sponsus fornicans dimittere sponsam fornicantem, non e contra.

Neque simile est de compensatione qua datur inter conjuges adulterantes; quia in adulterio conjugum sola spectatur fides conjugalis quæ æqtie a viro ac ab uxore frangitur; in sponsalibus autem insuper spectatur infamia quæ major est in sponsa fornicante quam in sponso.

Quidam volunt quod si una pars inexpectato fiat longe ditior, non possit ideo resilire; sive quia per hoc alleviatur matrimonium; sive quia nulla est mutatio in compacte quæ est objectum consensus. Verum hæ rationes videntur nobis elumbes; his enim non obstantibus, hæc mutatio est talis quæ, si tunc extitisset, retraxisset virum prudenter ejusdem conditionis a contrahendo : quæ ratio sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut dictum est.

7° Et est altera regula generalis pro dissolvendis sponsalibus : si comparti ignorant innotescant causæ antecedentes sponsalia quæ, si fuissent cognitæ, retraxisset virum prudentem ejusdem conditionis ab illis contrahendis, si tamen dederint causam contractui : quia porinde est ac si mutatio notabilis sponsalibus superveniret; censetur enim res fieri cum innotescit et

ASSIGNANTUR CAUS/E EX QUIBUS DIRIMI POSSUNT SPONSALIA. UT

e contra idem est non esse et non apparere, lib. *In lege* II. de Contrahenda emptione, lib. 18. tit. 1; ideoque, sicut in procedenti casu censetur appositæ hæc conditio : *nisi superveniat cognitioni mea id quod prudentem virum ejusdem conditionis retraheret a sponsalibus* : igitur causæ quæ supervenientes sponsalibus, de quibus casu procedenti, sufficiunt ad eorum rescissionem, eadem regulariter siiliciunt si ignotæ processerint.

Hinc si sponsus reperiatur sponsam corruptam quam credebatur virginem, pauperem quam credebatur divitem, ignobilem quam credebatur nobilem, potest resilire a sponsalibus. Similiter sponsa respectu sponsi, nisi in casu fornicationis sponsi, quæ si procedat non sufficit ad dissolvenda sponsalia, cum tamen sufficiat si sequatur. Ratio hujus discriminis est; quia antecederet ad sponsalia fornicando fidem non fregit, quam fregit fornicando post sponsalia, nec ex fornicatione antecedente censetur vilis factus, sicut mulier: aliud tamen esset si ex fornicatione sponsi antecedente nata sit proles expensis familia nutrienda; inde enim nascuntur sequi dissensiones.

Dixi 1° *ignoranti*; quia si scivit, censetur cedere juri suo et velle inire matrimonium cum tali onere: unde etiam si sit dispar conditio, ut si sit longe nobilior compacte, tenetur stare promissis; nisi ex tali matrimonio provideantur secutura scandala, jurgia et dissensiones inter parentes et consanguineos: quo casu sponsalia etiam jurata non essent servanda, quia essent de re illicita.

Dices. Qui promittit mille aureos meretrici pro usura ejus corporis, non tenetur ad hanc summam. sed ad id quod justum est: ergo qui sciens promittit matrimonium longe dispari, non tenetur eam ducere.

Jt. Dato ant. N. conseq. Disparitas est, quod hæc magna pecuniæ summa promittatur meretrici in pretium contractus; in pretio autem debet semper servari æqualitas: at in nostro casu non promittitur traditio corporis per matrimonium in pretium, sed ex mera liberalitate illius qui est dominus sui, et cui vult nubere potest.

Dixi 2°, *si tamen iste causat antecedentes delicta causam contractui*; quia ei contrahendo ita allectus esses ut, si has

causas cognovisses, nihilominus contraxisses, non potes resilire, quia in tantum id jus habes in quantum censeris promisisse sub conditione, *Si esset lalis cauta non contrahere in*. Ergo si sis ita affectus ut, non obstante tali causa, contraheres, censeris promisisse nulla appositæ conditione sicque resilire non potes.

Polea utrum qui habet defectus occultos teneatur illos delegere comparti ante sponsalia, seu saltem ante matrimonium?

P. sub distinctione. Vel illi defectus sunt comparti probrosi et damnosi, ita ut positive incommodum afferant, reddantque matrimonium odiosum et injuriosum alteri, ut sunt lepra, morbus Gallicus, infamia orta ex genere vel delicto, et ea quæ sive generationi sive educationi prolis officiunt: vel illi defectus non sunt probrosi aut damnosi, ita ut matrimonium non reddant positive odiosum et injuriosum alteri, sed tantum minus gratum et minus commolium; ut si compara sit pauper, ignobilis, corrupta, etc. quæ creditur dives, nobilis virgo, etc.

Si iurimum, tenetur detegere; quia nemo potest quærere suum commodum cum damno alterius: etsicut qui vendens equum cum defectu quo redderetur inutilis aut nocivus emptori vel fini ad quem emitur, tenetur illum manifestare; ita in nostro casu. Adde quod ex talibus matrimoniis nati sint sequi infaustissimi eventus.

Si secundum, non tenetur manifestari parti non inquirenti, quia in aliis contractibus, v. g. emptionis, nemo tenetur manifestare defectus occultos, leviores et non positive nocivos; et ea est praxis communis tam in sponsalibus quam in venditionibus et permutationibus. Insuper debet sibi imputare compare quæ diligentior inquisitionem non fecerit. excipe tamen nisi comparem deceperit se fingendo divitem, nobilem, virginem, cum non sit.

Dixi, *non inquirenti*; quia si petat, cum habeat jus petendi, videtur inesse obligatione in alium veraciter et sincere respondendi, nisi foret defectus infamans, puta, quod fuerit corrupta, in quo casu potest non quidem negare mentiando, sed dissimulare.

8° et est tertia regula generalis pro dissolvendis sponsalibus: si pars una ita se gerit, ut moraliter juxta prudentium judi-

cium censeatur resilire; quod duobus modis potissimum contingit, scilicet per lapsum temporis matrimonio contrahendo praefixi, vel per cessum ad alias partes. Itaque

Inferes 1° quod, si una pars non legitime impedita recuset adimplere promissum tempore praefixo ad adimplendum, hoc ipso cessat obligatio ex parte illius qui est paratus adimplere : cap. *sicut e.r litteris* de Sponsalibus.

Nec obstat quod I. *Celsus* ff. de Receptis qui arbit. videatur contrarium astrui; ibi enim agitur de tempore praefixo non ad finiendam obligationem, sed ad eam sollicitandam ; sponsi autem solent praefigere tempus ad finiendam obligationem, quia nolunt diutius obligari et expectare seu matrimonio frustrari, cum ex longiori mora immineat ipsis periculum non melius nubendi vel incidendi in fornicationem. Aliunde jus civile in hac praesertim materia cedere debet juri canonico, ut mox dicam.

Dixi, non *legitime impedita*; quia qui propter legitimum impedimentum, saltem brevi terminandum, differt. non videtur ideo privandus jure suo haec enim exceptio licet non fuerit expressa in contractu, rationabiliter censetur tacite inclusa et habet fundamentum in jure, cap. *Quia diversitatem* de Concessione praebendae Extra. l. 5, tit. 8. Ubi dicitur quod legitime impedito tempus non currat.

At vero si nullum sit tempus praefixum, tunc cessat obligatio ex parte illius qui non est causa dilationis, quando oblata commoda opportunitate contrahendi matrimonium alter, ter aut quater requisitus, ulterius differt, nulla allegata causa dilationis sufficiente ; quia censetur tunc moraliter cedere juri suo, cum sciat intentionem coinparlis non fuisse se tanto tempore privare matrimonio.

Inferes 2° quod, si unus sponsorum sine consensu alterius discedat in alia loca, unde non est brevi rediturus, alter maneat deobligatus : ita Alexander III. cap. *De illis* tit. de Spousal, et Mat. his verbis :

- De illis autem qui praestito juramento
- promissum aliquas mulieres ducturos,
- et postea incognitis dimittunt terram,
- se ad alia loca transferentes, hoc libere
- volumus in quibus quod liberum erit
- mulieribus istis (sinon est amplius in

» facto processum, non est, secuta copula aut in alio loco ad alia se vola transferre, recepta tamen de perjurio poenitentia, si per eam steterit quominus matrimonium fuerit consummatum, » Et *ratio est*, quia per talem discessum, discedens suam fidem retractare et voluntatem mutare censetur, et insuper gravatur inde sponsa.

Quidam volunt ex jure civili l. 2, c. de Spons, et l. 2, c. de Repudiis, expectandum esse biennio si intra eandem provinciam discedat, triennio si ad aliam provinciam. Alii excipiunt casum quo ex justa causa discedat, juxta l. *Sirpe* ff. de Sponsal.

Sed contra. Xiliis horum meminit jus canonicum citatum : in causis matrimonii vero magis standum est dispositioni juris canonici quam civilis. Cum enim matrimonium sit sacramentum, decisio controversiarum ad illud spectantium, magis spectat ad judices ecclesiasticos quam ad saeculares, et ideo solis primis id committitur a concilio Trid. sess. 24, can. 12. Cur autem hic jura discordent? *ratio est*, quia jus canonicum intendit bonum spirituale, scilicet, vitare periculum fornicationis ex nimia mora : jus autem civile per se intendit publicam utilitatem tantum.

Potes an sponsalia solvantur per posteriori jurata, aut subsecuta copula?

B. negative pro utraque parte. Batio prima: punitis, quia cum promissio posterior sibi nulla, utpote de re alteri obligata, juramentum superveniens est etiam nullum quia est de re illicita.

Batio secunda: partis est : si copula sequens secunda sponsalia, prima irritaret, ideo cessat quia est traditio corporis, ut volunt adversarii : atqui *factum consequens* : ergo. *Prob. min.* Nulla sit traditio valida corporis nisi per matrimonium : atqui post Tridenum irritans matrimonia clandestina, in locis in quibus est receptum, copula subsequens sponsalia non facit amplius matrimonium : ergo. Unde sententia opposita admitti potest in locis in quibus Tridentinum non viget.

Existimat noster Conet. quod, si ex copula cum secunda sponsa ignavia priorum, ipsi gravia damna obveniant solo matrimonio reparanda, priori autem nullum aliud quam non exhibitio rei promissae sponsus debeat ducere secundant lion qui.

ASSIGNANTUR CAUSAL EX QUIBUS DIRIMI POSSUNT SPONSALIA

dem vi posteriorum sponsalium quæ nulla uunt,neque vi præsumpti matrimonii quod nullum est, sed ratione damnorum quæ secunda sponsa injuste pateretur, ad quæ reparanda vir magis obligatur quam ad implendam promissionem , ex cujus omissione nullum aut leve damnum promissario obvenit. Addi potest priorem sponsam inlioccasu teneri ex charitate relaxare obligationem sponsi. Id totum est probabile.

CASUS DUBIUS.

Utrum votum simplex castitatis perpetuæ subséquent sponsalia, illa absolute dissolvat ?

Dixi, *subséquent sponsalia*; quia si præcedat, certum est quod illa etiamsi jurata dirimat, quia sunt de re jam Deo obligata , ideoque de re illicita

Circa casum propositum est duplex sententia ferme æque probabilis, et in hoc versatur difficultas, an in contractu sponsalitia subintelligatur hæc conditio, *nisi statum perfectiorem elegero*. Negant plurimi cum S. Antonino, quia neque, ex jure, neque ex natura rei hæc conditio supponitur; alioquin etiam supponeretur ista, *nisi a matrimonio abstinere voluero*; quia perfectius est non nubere quam nubere. Si autem sponsalia sint absolute et sine conditione inita , Deus non acceptat votum de re alteri obligata. Insuper proferunt cap *Kcniens* lit. Qui clerici et voventes, ubi mulier quæ post sponsalia votum castitatis emiserat, jubetur poenitentiam agere de tide non servata sponso, et permittitur inire, matrimonium cum illo.

Ubi affirmant hanc conditionem, *nisi statum perfectiorem elegero*, subintelligi iuramentum sponsalibus ex voluntate præsumpta contrahentium ; quia cum contrahentes non intendant promittere in grave sui praejudicium, præsumunt se contrahere sub hac tacita conditione, *nisi statum perfectiorem elegero*; sicut omnes fatentur ex eodem principio, quod contrahant sub hac tacita conditione, *nisi notabitur mutatio superveniat*. Nec inde sequitur quod etiam cum contrahant sub hac tacita conditione *abstinere a matrimonio*; quia mutatio in melius non est latinè notabilis vita* mutatio in melius. Ad hoc apud *tenicns* respondent, quod illa mulier votum emiserat fraudulenter.

eo scilicet fine ut non cogeretur illi sponso copulari, sed posset alienare; non enim statuerat servare continentiam unde jubetur agere poenitentiam pro fide mentita. Et quia erat fornicatio, dispensatum est ut matrimonium cum eodem posset inire, imposita tamen poenitentia, etiam pro voto riolato, ex quo patet valuisse. Unde Pontifex dicit « Tuus est ut prorsus mulier post fidem datam et votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quam fornicationis reatum incurrat. »

Quantum ad D. Thomam, citatur pro hac secunda sententia in qua. 55, a. 1, ad 1, ubi dicit : *Propter votum simplex sunt sponsalia dirimenda*. Sed reponunt alii, S. Thomam loqui de voto antecedente non subséquenti sponsalia, *ut*, inquiunt, *ex argumento et responsione S. Doctoris patet*.

Itaque, juxta priorem sententiam votum illud tenet tantum ex parte voventis, qui illud servare debet quantum potest sine injuria comparis ita ut ipsa requirente teneatur inire matrimonium et reddere debitum, nisi primo bimestri, non tamen petere : ipsa vero consentiente, debet absolute servare continentiam, nec potest mortua conjuge ad alias nuptias transire; quia inquiunt, licet Deus non acceptet hujusmodi votum in praejudicium comparis, acceptat tamen iuxta quantum precise respicit voventem.

Pariter dicunt votum profitendi religionem et votum suscipiendi ordines sacros non irritare sponsalia præcedentia, praesertim cum sint de futuro, imo nec posse suscipi sacros ordines invita comparte; quia eadem rationes militent, scilicet, quod corpus sponsae sit absolute et sine conditione obligatum sponsae , excepto solo casu religiosae professionis. Est tamen disparitas inter utrumque votum , quod votura suscipiendi ordinis non impediatur petitionem debiti, quia non impedit votum castitatis; quia qui vovet suscipere sacros ordines, nondum vovet castitatem.

Juxta vero posteriorem sententiam, potest una pars alia parte invita, vovere non solum castitatem et religionem profitendam , sed etiam suscipere sacrorum ordinum, et illos de facto suscipere; quia contractus sponsalitia fuit initus sub hac

conditione, *nisi statum perfectiorem eligere voluero*. Quod si vovens, non obstante volo alterutro, ineat matrimonium, tenetur votum servare, quantum potest. Si vovit castitatem, potest reddere debitum, non petere; si vovit profiteri religionem, aut suscipere sacros ordines, potest reddere et petere. Mortua vero conjuge, vel ea consentiente vel adulterante, tenetur profiteri religionem et suscipere sacros ordines; et qui vovit castitatem, eam perpetuo servare, ut dictum est in prima sententia.

Utramque sententiam probabilem cum suis fundamentis et consecrariis erudito lectori propono, ut quam probabiliorem judicaverit sequatur. Quantum ad me, quamvis utcumque propendeam in secundam, quænam tamen sit vera definire nolim.

Petes an in omnibus casibus assignatis ipso jure solvantur sponsalia?

ibid. α. 5. 0. — Respondet Auctor « quod in duobus tantum, scilicet, cum quis ad religionem confugit, et cum alter conjugui cum altera per verba de præsententi contrahit, ipso jure sponsalia dirimantur. Sed in aliis casibus dirimi debent secundum judicium Ecclesiæ. » Hoc igitur tamen intellige ubi sponsalia sunt publica, et non certo constat de causa sufficienti dissolutionis. Si enim sint occulta, possunt ipsi contrahentes dissolvere: imo etiamsi sint publica, modo causa dissolutionis sit etiam evidens et publica. Si autem sint publica sponsalia et causa occulta, recurrendum est ad judicem, propter evitandum scandalum.

Sed quid si causa occulta probari non possit in judicio, v. g. fornicatio sponsi?

P. quod secluso scandalo, possit altera propria auctoritate resilire. Si autem sit scandalum et compars juridice urgeat, debet suppresso crimine acquiescere; propterea crimen quod non potest probari, injuste aperitur.

ARTICULUS VI.

De bannis, seu publicis futuri matrimonii denuntiationibus.

Rannum est vox germanica, significans edictum, seu publicam proclamationem: igitur banna hic sunt publicæ denuntiationes futuri matrimonii inter tales personas

Dico. Publicæ denuntiationes futuri matrimonii sunt necessario præmittendæ ma-

trimonio, necessitate præcepti, non sacramenti.

Prima pars constat ex concilio Literali, cap. ultimo Clandest. desponsat. in quo sic decernitur: « Statuimus ut, cum matrimonia fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros publice proponatur, competenti termino prælinito, ut intra illum qui voluerit et valuerit, legitimum impedimentum opponat. »

Quod decretum innovans et extendens concilium Trid. sess. 22, cap. 1 de Reformat. matrimonii, ait: « Præcipit (synodus) ut in posterum antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium paroco, tribus continuis diebus festivis, in ecclesia intermissarum solemnè publice denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, si nullum legitimum impedimentum opponatur, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ procedatur..... Quod si aliquando propter aliquam suspitionem matrimonium maleficiose impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc, vel una tantum denuntiatio fiat, vel paroco et duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur. Deinde ante illius consummationem denuntiationes in ecclesia fiant, vel si aliqua subsint impedimenta facilius detegantur, nisi ordinarius ipse expedire judicaverit ut prædictæ denuntiationes remittantur, quod illius prudenti et judicio S. Synodus relinquit. »

Secunda pars etiam constat, quia quamvis a laudatis conciliis severe prohibeantur matrimonia sine præviis bannis, nullibi tamen irritantur. Nec obstant quædam edicta regum Galliæ quibus declarantur hujusmodi matrimonia non *valide contrahi*. Vnde in particulari juxta jurisconsultos et theologos Gallos, referuntur ad defectum præsentis parochi aut libertatis, qui etiam in his edictis est insertus; et ita responsura fuisse regis nomine anno 1630 clero Gallicano, qui postulaverat dici clausulam in edicto Ludovici XIII insertam interpretationem, refert Honoratus Tournely.

Verum cum plura contineat laudatura decretum Tridentini, rem præsentem speo tantia, indiget expositione. Quapropter

Exponitur decretum concilii Tridentini.

Imprimis, cum ista lex de præmittendis matrimonio publicis denuntiationibus sit in re gravi, graviter obligat, ita ut tam parochus assistens quam contrahentes illam transgrediens, peccent mortaliter, nisi in casu necessitatis, quo, v. g. quis instante morte vellet ducere concubinam ad legitinandas proles, nec superesset tempus recurrendi ad episcopum pro dispensatione.

2° Dicitur in decreto . has denuntiationes debere fieri *a proprio contrahentium parochus*, ita ut si sint duplicis parochiae, ab utroque parochus debeant fieri. Si quis tamen a pauco tempore habitaret in una parochia, et ibi vellet contrahere matrimonium, videtur quod convenientius proclamationes fierent a parochus loci in quo prius morabatur quam a parochus loci in quo nunc habitat; alias non obtinetur lincis legis, qui est delegere impedimenta matrimonii : quando autem littera adversatur menti legislatoris, est deserenda. Cætermn quisque sequatur mores suæ diœceseos.

3° Dicitur proclamationes debere fieri *ter tribus continuis diebus festivis*. Dies festivi, quo nomine venit etiam dies dominica, intelliguntur continui, quando inter eos non imercedit alius festus dies, licet intercedat dies ferialis. Imo in aliquibus diœccsibus, si tres dies festi se immediate sequantur, nullo alio interjecto, non debent intra istud triduum fieri omnes denuntiationes, sed oportet intra primam et secundam, vel inter secundam et tertiam, diem unam saltem intercedere, ne brevitate temporis eludantur qui aliquod impedimentum revelare tenentur: ita rituale Parisiense. Secundum vero statuta hujus diœcesis Leodiensis, emanata a Georgio Ludovico, secunda proclamationatio non debebat fieri nisi infra octiduum a prima.

4° Dicitur, debere proclamari banna *in ecclesia inter missarum solemnia*, quia tunc frequentior est populus, unde facilius detegi potest si quæ sint impedimenta. Non videretur tamen culpandus saltem graviter parochus, qui extra ecclesiam, aut die feriali in solemnii concione, vel ubi adest magnus populi concursus, proclamationes faceret; quia in hoc non deviaret a fine legis.

5° Dicitur ordinariū posse dispensare ex legitima causa ; et quamvis unam tantum assignet concilium, scilicet, ne matrimonium malitiose impediatur, alias tamen non excludit, *ul patet* ex praxi communi et ex eo quod hanc dispensationem episcopi *prudencia et judicio committat*, non tamen sic, ul a solo ejus arbitrio pendeat, sed si occurrat justa causa dispensandi. Unde idem Tridentinum sess. 23, cap. 18, generaliter dicit : « Sciant universi sacratissimos canones exacte ab omnibus et quoad ejus fieri poterit in locis distincte observandos. Quod si urgens justaque ratio et major quandoque utilitas postulaverint cum aliquibus dispensandum esse, id causa cognita a summa maluitate atque irrationali a quibuscumque (pie ad quos dispensatio pertinebit, erit præstandum ; aliter facta dispensatio subreptiliacenseatur. » Hinc viderint qui, ob quamcunque causam etiamsi levem et levissimam, vel ad solam petitionem contrahentium aut parochi, nulla allegata causa sufficiente, dispensant. Nomine ordinarii hic venit etiam vicarius generalis episcopi, nisi episcopus in his dispensandi facultatem sibi reservaverit.

Petes 1° utrum non sint auquando repetendæ denuntiationes.

B. verbis ritualis Romani : « Si infra duos menses post factas denuntiationes matrimonium non contrahatur, denuntiationes repetantur, nisi aliter episcopo videretur. ■

Petes. 2° quas pœnas incurrunt tam parochus assistens quam contrahentes matrimonium sine præviis proclamationibus aut legitima dispensatione?

B. Parochus aut alter sacerdos assistens matrimonio contracto sine præviis denuntiationibus, debet suspendi ab officio ad triennium : cap. *Cum inhibitio* Extra, lib. 4, tit. 5; ex Innocentio III, in concilio Lateran.

Contrahentes vero sine denuntiationibus in gradu prohibito, etiamsi illum ignoraverint, « Spe dispensationis consequentur » dæcareant... Non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facile experiatur, cujus salutaria pncepta temere contempnit. « Ha Trid. scss. 21. cap. s de Reformat. matrim. Unde in petitione dispensationis super gradu prohibito debet

exprimi iste defectus proclainalioniim, alioquin dispensatio censebitur subreptilia. Item quamvis, secundum jura, lili nati ex matrimonio contracto in gradu prohibito legitimentii. non sic tamen. si non praecesserint denuntiationes · eodem cap. *tum inhibitio*.

Petes 3° utrum qti post unam aut duas proclamationes contrahit matrimonium, lias pœnas incurrat?

P. Qui post unam denuntiationem contrahunt matrimonium, non incurrunt pœnas latas a concilio Lateran. cap. citato (*'uni inhibitio*, quia concilium non requirit plures denuntiationes, sed tantum quod publice proponatur in ecclesia matrimonium esse contrahendum, *ut patet ex ejus textu initio articuli*. Qui vero post duas denuntiationes contraherent, probabile est quod etiam non incurrerent pœnam latam a Tridentino, secus si post unam tantum : quia hæc pœna est lata contra eos *qui solemnitates requisitas neglexerunt* ; qui autem adhibuit duas proclamationes, non neglexit solemnitates sed solemnitatem tantum. Odiosa porro sunt restringenda et stricte intelligenda ; non tamen culpa vacaret.

Petes 4° utrum qui novit impedimentum eneatur revelare?

P. 1 ». Si sit impedimentum dirimens, sive publicum sive Occultum, quod possit probari, tenetur secundum omnes revelare ; quia ideo liunl proclamationes, et alioquin tacens causa foret cur contrahentes viverent in continuo concubinato, aut cum scandalo separarentur.

2° Si impedimentum dirimens non possit probari, et contrahentes sint in bona fide, quidam censent non esse revelandum ; quia inutilis foret revelatio. Alii dicunt esse regelandum ; quia hic non agitur de reo puniendo, ad quod requiruntur duo testes omni exceptione majores, sed de malo vitando, ad quod, inquit, sufficit unus testis fidei probat® et juratus qui deponat ex certa scientia ; idque colligi putant ex jure. Hoc autem testimonio fretus parochus potest et debet denegare absistendam matrimonio. Verum si lis ea de re moveatur coram officiali, quid continget? Dicant jurisperiti.

3® Si impedimentum sit tantum impediens. ut votum simplex castitatis, tenetur

resciens revelare eo feri modo quo (enetur revelare impedimentum dirimens, quatenus scilicet tenetur impedire ni quantum potest, peccatum proximi.

4° Qu® possunt et debent revelari, potesi et debet resciens revelare, etiamsi -ciat sub secreto naturali ; quia secretum naturale debet cedere honori sacramenti et salutis proximi, etiam cum aliqua ejus infamia : nisi forte secretis monitionibus possint contrahentes a matrimonio retrahi.

Sed quid si parochus noverit impedimentum ex sola confessione sacramentali?

P. Si ex confessione impediti, debet in quantum potest a matrimonio contrahendo detertere ; quod si non obtineat et pœnitens petat matrimonium, non potest parochus recusare propter religionem sigilli Si autem sciat ex confessione compartis aut alterius, debet ipsum monere de obligatione revelandi impedimentum, qui, si nolit satisfacere, non est absolvendus.

DISSERTATIO III.

DE CONSENSU AD MATRIMONIUM REQUISITO.

D. Th. a Q. 45 ad 49.

ARTICULUS I.

/in possit esse matrimonium sine consensu conjugum?

Matrimonium, ut jam observavimus, potest considerari vel causaliter et in ratione contractus, vel formaliter et in ratione vinculi. Certum est matrimonium non posse etiam de potentia Dei absoluta subsistere in ratione contractus sine consensu mutuo conjugum, quia contrahere est consentire, et contractus est mutuus conjugum consensus ; nec consequenter potest esse sacramentum sine consensu contrahentium, quia sacramentum fundatur in contractu, et est ipse contractus ad esse sacramenti elevatus. Quffistio est igitur de matrimonio in ratione vinculi, cujus cati sa efficiens, inquit Florentinum, est consensus contrahentium.

Dico Deus pole-', absolute efficere vinculum matrimonii, iue mutue vijiigum consensu, non ahqua potestas hi.;-ana

Prob, prima pars. Cum Deus sit supremus dominus coqiorum et animorum,

potest tradere dominium corporis viri mulieri et vicissim. eisque inspirare amorem mutuum quem coinnaturaliter exigit matrimonium : atqui ex ista traditione dominii mutui in corpora, adjuncto praesertim amore mutuo , resultat vinculum inter utrumque , sicut resultat dum mutuo consensu siln invicem tradunt dominium insita corpora : ergo. Quod si forte nolis hoc vinculum vocari matrimoniale, quia non e'ficitur a consensu matrimoniali, don disputabimus de nomine , modo fatearis esse vinculum æquivalens matrimoniali, quod unutr intendimus.

Prob. secunda pars Nulla potestas humana, sive civilis sive ecclesiastica, potest tradere dominium corporis viri in mulierem , nec mulieris in virum in ordine ad matrimonium : atqui in illa mutua traditione situm est vinculum inatrimoni, seu ex illa resultat : ergo. *Prob. maj.* Nulla est potestas humana contra bonum sive commune, sive privatum ; non enim datur a Deo in destructionem, sed in ædificationem : atqui talis potestas foret exitiosa bono communi et privato : ergo. *Prob. min.* Quia ex hujusmodi matrimoniis sine consensu et amore mutuo, quem potestas humana infundere non potest sicut Deus, nati sunt sequi infaustissimi eventus in perniciem boni communis et privati, continu® dissensiones , jurgia , homicidia , adulteria , divortia, pessima prolium educatio , etc. Ergo.

Confirmatur. Nunquam Ecclesia aut respublica usa est hoc jure, quainviseo utendi, si habuisset, non raro fuerit necessitas pro regnorum tranquillitate aut fidei propagatione : ergo illud non habet.

Obj. contra primam partem. 1° Matrimonium est corporum et animorum conjunctio : atqui non potest esse conjunctio animorum sine consensu : ergo. 2° Non datur vinculum religionis sine voto : ergo nec vinculum matrimonii sine consensu. 5* Non datur relatio mutui juris in qua consistit vinculum matrimonii sine fundamento; istud autem fundamentum quid est nisi consensus mutuus ? Ergo.

H. ad primum, .V. maj. Patet in eo qui luctu juste incusso ducit mulierem sibi exosam, vel qui amore divitiarum aut holiori , poliiisquam mulieris , matrimonium init , item in cis qui divortio sunt

disjuncti. Dicitur ergo matrimonium unio animorum, non quod amor sit illi essentialis, sed quia illum conn ruraliter exigit et fovet; hunc autem Deus in casu infunderet.

Ad secundum , .V. ant. Potest enim Deus ratione supremi dominii subjicere aliquem religioni et ejus oneribus, sicut ipse se per votum subjicit. Quod si velis hoc vinculum non debere dici religionis, quia non est ex voto ; dicam ut ante esse quæstionem de nomine.

Ad tertium. Fundamentum hujus relationis in casu foret voluntas Dei tradentis dominia corporum

Obj. contra secundam partem. 1° Respublica habet dominium in corpora civium ; potest enim ex causa eos vita privare seu tradere in servitutem. Ergo. 2° Ecclesia potest cogere invitum ad acceptandum episcopatum, qui est matrimonium spirituale episcopi cum Ecclesia : ergo similiter. 5° Ante Tridenlinuin, juxta cap. *Is qui fidem* de Sponsalibus, sponsalia transibant per copulam in matrimonium: et cap. *Finali* de Condition, appos. habetur validum matrimonium sub conditione impossibili contractum : atqui in his casibus non videtur adesse consensus : ergo.

It. ad primum D. ant. Respublica habet dominium in corpora civium in ordine ad bonum commune , ut contingit in casibus assignatis., C. contra bonum commune, ut accideret si invitos in matrimonium compelleret, N.

Ad secundum, D. ant. Ecclesia potest praecepto vel minis cogere, hoc est, inducere invitum ut consentiat in episcopatum, C. ut sine consensu liat episcopii* . N. Similiter Ecclesia potest quandoque justis de causis cogere seu inducere praecepto vel minis virum et mulierem ad consentiendum matrimonio; non autem efficere ut sine consensu sint matrimonio juncti.

Ad tertium. Ecclesia in his casibus supponit adesse consensum.

ARTICULUS II.

Qualis debeat esse consensus <

Supp. q. 45. a. 4. o.— *Dico* 1°. Consensus necessario rer;ii\$j|US „,j matrimo-

ninm debet esse interior, nec sufficiunt verba consensus exterius prolata.

Prob. 1°. Secundum omnia jura et omnes theologos, consensus requiritur ad matrimonium : atqui hoc vocabulum *consensus*, dicit actum interiorem voluntatis : unde communiter dicitur ex causa 27, q. 2, c. 1 : *Matrimonium non coitus facit, sed voluntas*. 2° Innocentius III, cap. 7^{uanos} de Sponsalibus, declarat irritum fuisse matrimonium alicujus viri qui, licet verba exterius protulisset, quia tamen nomen proprium simulaverat, credebatur non habuisse propositum contrahendi, addens pro ratione : *Quoniam.....sine consensu extera nequeunt fadus perficere conjugale*. Et causa 27, q. 2, cap. *Sufficiat*, Nicolaus papa dicit : *Si consensus in nuptiis solus forte defuerit, cætera omnia etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur*. Ratio est : quia nemo transfert a se dominium rei quam habet, nec graves sibi imponit obligationes, nisi velit: idque est essenziale omni contractui, ut latius probavi diss. 1 de Contract, a. 2; inspicere.

Petes 1° ad quid teneatur qui fecte consentit?

B. regulariter et per se loquendo, teneri ponere consensum in partem deceptam ducere ; quia quando duo contrahunt, una pars (e sincere procedente, tenetur altera pariter sincere procedere, alioquin alteri illudit et contra justitiam agit : atqui lior debitum per ejus fraudem non extinguitur : ergo. Unde dicit Ancior — ibid. ad 1. — quod fraus et dolus ei « non patrocinantur, nec in foro » conscientiae, nec in loco Ecclesiæ, quia in « utroque foro pro hoc punitur, » quatenus scilicet in utroque obligatur ducere eam (piam deceptam).

Dixi, *regulariter et per se loquendo* ; quia in certis casibus non tenetur. 1° Si tanta sit conditionis disparitas, vel tanta evidentia fictionis, ut merito censeatur mulierem voluntarie fuisse deceptam. 2° Si mulier deceperit virum, simulando se virginem ; tunc enim datur compensatio injuriæ. 5° Si decipiens legitime contrahat cum alia; quia hoc secundum matrimonium est validum et primum invalidum : unde, inquit Auctor — ibid, ad « Debet potius excommunicationis sententiam suslinere quam ad primam uxorem accedere, » vel debet in alias regiones remotas fu-

» gere. » Tenetur tamen injuriam priori illatam arbitrio prudentium compensare ; sed hic casus rarus est, quia Ecclesia ordinarie præsumit pro primo matrimonio, nec secundum permittit. 4° Si grandia mala ex tali matrimonio fundate timeantur: quo casu sufficit compensatio pecuniaria.

Petes 2° utrum pars decepta teneatur alteri simpliciter asserenti se non consensisse, credere et ab usu conjugii abstinere?

B. negative. Nec enim ipsa Ecclesia sic asserenti credit, sed potest existimare quod qui asserit se prius mentitum fuisse, nunc mentiatur. « Indignum est, inquit Innocentius III, cap. *Per tuas* de Probationibus, ut quod sua voce quispiam dilucide est protestatus, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. »

Si tamen evidentia proferret indicia se non consensisse, teneretur alter credere et posset ad alias nuptias convolare, accedente tamen judicis ecclesiastici sententia, si matrimonium fuit publicum et passim habitum pro valido. Idem quidam dicunt, si juret se non consensisse, modo sit de quo præsumi possit quod non pejeret.

ibid. a. 2. o. — *Dico* 2° Consensus internus debet exterius exprimi per verba aut signa de præsentem.

Ita Florentinum in decreto Unionis. *Causa efficiens matrimonium*, inquit, *regulariter est mutuus consensus per verba de præsentem expressus*. Ubi to *regulariter*, ut jam observavi, non afficit *consensum exterius expressum, sed verba*; quia regulariter consensus exprimitur per verba; potest tamen exprimi per alia signa verbis æquivalentia.

Balio conclusionis est; quia matrimonium et est sacramentum, consequente! signum sensibile, et contractus humanus: contractus humanus postulat ex natura sua fieri aliquo signo humano et sensibili; per eum enim homo agit eum hominem ut homo est, constans corpore et anima, nec aliter fiunt cæteri contractus. Plura vide disseri. 2 de Contract, a. 1.

Dices. Cap. *Tuæ fraternitati* de Sponsalibus l. 4, tit. 1, Innocentius III dicit: « Matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri et mulieris consensum, » sed necessaria sunt quantum ad Ecclesiam verba consensum exprimentia de præsentem. » Ergo.

fi. Innocentium loqui de verbis proprie dictis quæ dicit esse necessaria quoad Ecclesiam, quia talis est ejus praxis, et certius per ea illi constat de consensu interno. *Pate! ex verbis immediate sequentibus*: « Nam, inquit, surdi et muli possunt » contrahere matrimonium per consensum » mutuum sine verbis, » non lamen sine » signis æquivalentibus.

Inst. Cap. Cum loco ibid. cap. *Sufficiat* causa 27, q. 2 et alibi, dicitur per solum consensum perfici matrimonium. Ergo.

R. to solum, non excludere verba vel tigna consensum exprimentia, sed quædam accidentalia, ut cæremonias, consensum parentum, etc.

Repones. Deus, qui videt animos, potest consensus internos approbare. Ergo.

R. Potest quidem, sed non sic approbat ut efficiant matrimonium, quod voluit et instituit fieri humano modo. Alia argumenta require loco citato de Contractibus.

Ibid, ad 2. — Dixi 1°, *per verba vel signa*, verbis utique æquivalentia; quia modo per hæc exprimitur consensus, sufficiunt in matrimonio sicut in aliis contractibus: unde Innocentius III mox citatus, definit matrimonium posse contrahi a surdis et inulis, et Florentinum dicit contrahi *regulariter* per verba, innuens posse aliquando contrahi aliter. *Si petas* quæ signa sufficiant?

R. et sit regula generalis. Quoties signum, vel ex natura sua, vel ex juris dispositione, vel ex regionis consuetudine, est certa nota interni consensus conjugalis erga sponsum aut sponsam, sufficit ad matrimonium.

Iline in quibusdam sufficit annuli subarrialio, in aliis porrectio manus, in aliis traductio solemnis sponsæ in domum sponsi, etc. — ibid, ad 5. — imo et consensus parentum præsentem et tacentem sponsam præ verecundia: nisi forte Ucerel quia non consentiret.

Observandum tamen, præsentem debere per verba contrahere quando loqui possunt, quia sic certius innotescit et facilius potest probari consensus. Unde qui recusaret, juxta Syhium et quosdam alios, peccaret mortaliter; quia sine causa recederet a notabili ritu quem Ecclesia semper observavit et videtur præcepisse observari cap. citatu *Tua fraternitati*. Alii tamen

reputant tantum peccatum veniale, quia non videtur res gravis momenti, nisi signa sint æquivoca.

Ibid o. 5. o. — *Dico* 2°, *per verba vel signa de præsentem*; quia qui promittit aliquid se facturum, nondum facit illud: qui autem consentit per verba de futuro, ut cum dicit, *Accipiam te in meam, habebo te in uxorem*, promittit tantum se cum illa contracturum matrimonium. Ergo. *Confirmatur.* Matrimonium consistit non in promissione tradendi corpora, sed in ipsa mutua traditione: ergo non potest exprimi per verba de futuro, dicendo, *Accipiam te*, quæ solum important promissionem, sed per verba de præsentem, dicendo, *Accipio te*, quæ important actualem traditionem.

Observandum tamen, quandoque verba grammaticaliter esse de futuro, quæ ex adjunctis habent sensum de præsentem, et e contra v. g. hæc: *Ex nunc habebo te in meam: habebo* grammaticaliter est de futuro; propter tamen *ex nunc* adjunctum, est de præsentem. E contra, *Accipio te pro Paschale proximo: accipio* grammaticaliter est de præsentem, revera tamen de futuro propter adjunctum. Quando autem attentis omnibus dubium est an sint de præsentem vel de futuro, consulenda est intentio contrahentium.

Præter has conditiones, requiritur inniper quod consensus sit in facie Ecclesiæ et immunis ab errore et metu. De primo agit Auctor hic art. 5; de secundo, q. 51, art. 4 De utroque dicemus dum de impedimentis. De tertio agit q. 47, a. 5. Pro quo sit

ARTICULUS III.

Utrum matrimonium ex metu initum sit irritum, et quo jure?

Pro præmissis ad hunc articulum habeat et legat studiosus lector quæ dixi dissert, i de Contract, art. 3, cui titulus est: *Utrum metus irritet contractum?* His suppositis, nunc

Supp. q. 47. a. 5. o. — *Dico.* Matrimonium contractum ex gravi metu, a causa libera injuste et ad extorquendum consensum incusso, irritum est jure positivo, non naturali.

ib. in a. 5. o. — *Prob. prima pars* ex pluribus locis juris, cap. *Significavit* 2,

De eo qui duxit; cap. *Cum locum* 14; cap. *renient* 13, et cap. *Consultationi* de Sponsalibus

Neque dicas jura praesumere metu coactum non vere consensisse, contrarium enim aperte patet ex cap. citato *Significavit*, ubi pontifex diserte significat, eum qui consensit in unam, sed per vim et non sponte, validum cum altera matrimonium contraxisse. Insuper, ut arguit Auctor,— ibid. c. — Ecclesia non praesumit peccatum de aliquo nisi probetur: praesumeret autem peccatum mendacii, si existimaret eum, qui coactus est, non consensisse quando dicebat se consentire.

Prob. secunda pars. Si metus gravis injuste incussus ad extorquendum consensum jure naturae irritaret matrimonium, esset vel propter defectum consensus voluntarii, vel propter injuriam illatam patienti metum: atqui ex neutro capite id praestat: ergo. 1° Non propter defectum consensus voluntarii, quia quae fiunt ex metu sunt simpliciter voluntaria. Et licet omnimoda spontaneitas convenientior foret matrimonio ob perpetuitatem ejus, non tamen essentialiter requiritur, sed sufficit illud voluntarium quod satis est ad translationem dominii corporis, ut in aliis contractibus; alias sequeretur quod matrimonium contractum ex metu gravi justo a causa libera vel naturali, foret etiam invalidum, cum nec ista sit spontaneitas omnimoda; quod tamen nullus admittit. 2° Non propter injuriam illatam, quia supposito consensu sufficienti ad translationem dominii corporis, nulla injuria ullum contractum ex natura rei irritat, sed dat tantum jus vel rescindendi si rescindibilis sit, vel petendi satisfactionem; sufficit enim jure naturae ad validum contractum consensus voluntarius contractuentium. Insuper sequeretur quod metus injuste incussus ob alium finem quam ad consensum extorquendum etiam irritaret matrimonium, cum tunc non minor irrogetur injuria; quod tamen communiter non admittitur.

Dixi 1°, *ex gravi metu*. 81 enim sit levis metus, non irritatur matrimonium; quia jura requirunt metum cadentem in virum constantem. Et lib. *Nec timorem* If De eo quod metus causa sit, metus levis pro nihilo reputatur. Sed

Petes 1° quae mala debent timeri ut censeatur gravis metus?

ib. a 2. ad 2.— *B.* haec isto versu contineri: *Stupri sive status, verberis al'ut necis*; et similia ejusdem momenti. vel gravis infamia; sive ista immineant timenti, vel proximis ejus parentibus, patri, matri, uxori, fratribus, etc.

Petes an si minora mala timeantur, sed timens sit pusillanimis et timidus; censeatur etiam metus gravis irritans matrimonium?

B. sub distinctione. Vel, spectata hujusmodi conditionis personarum qualitate, indole, etc. ejusmodi mala, ut gravia ab eis solent apprehendi; vel non. sed solum ab hac particulari persona, ob ejus specialem meticulosam indolem talia apprehenduntur. Si primum, metus censeatur respective gravis irritans matrimonium. Secus si secundum.

Patio primi est; quia licet talis metus non sit absolute gravis, est tamen talis respective, nec minus voluntarium et libertatem minuit, respectu talium personarum, quam gravis absolute respectu constantium virorum. Adde quod I. *Metus autem* 3, if. Ex quibus causis majores, dicitur, justum metum intelligi ex affectu ejus qui eum patitur: quod tamen sic intellige, ut ita evenire soleat in personis ejuslem conditionis: unde

Batio secundi est; quia jura non respiciunt quid in particulari sit huic proprium, sed quid communiter soleat accidere; alias omnia essent plena litibus et incerta.

Petes 5° an metus reverentialis censeatur gravis?

B. Vel consideratur pro solo pudore et verecundia quam habent proles respectu parentum, pupilli respectu tutorum, subditi respectu magistrorum, etc. si eorum voluntati non acquiescant: et tunc ille metus censeatur levis, et insufficiens ad irritandum matrimonium. Vel consideratur ut habet adjunctas graves minas, periculum diuturnae offensionis cum asperitate vultus et verborum ejus cui reverentia debetur: et tunc, respectu praesertim puellarum, censeatur gravis inclus.

Dixi 2° *a causa libera*; quia si a causa naturali. v. g. a tempestate, bello, peste, etc. sit incubus metus, non irritat matri-

inonum, cum nulla tunc contrahenti irrogetur injuria, ad quam maxime attendunt jura. Iline valet matrimonium si quis concubinam ducal metu inferni vel mortis ex naufragio.

Dixi 5°, *injuste*; quia si a causa libera quidem, sive publica, sive privata, sed juste metus incutiatur, non irritat matrimonium; quia tunc nulla fit injuria coactio, qui potius a suo delicto, adeoque a seipso cogitur quam ab alio. Unde solet Ecclesia etiam sub gravissimis pœnis cogere ad matrimonium stupratores virginum, aut qui a sponsalibus injuste resiliunt.

Hinc si parentes minentur adducere coram judice inventum in stupro, et tali metu compulsus stupratam ducat, validum est matrimonium. Si autem minarentur mortem per se inferre, aut aliud grave malum, nisi ducat; compulsus hoc metu invalide contraheret, quia in hoc casu foret injuste incussus metus. Habent enim parentes jus accusandi coram judice stupratorem, non autem per se mortem aut vulnera inferendi. Si autem ex ira velint interficere stupratorem, ipse autem sua sponte offerat matrimonium, sperans se ita iratos animos posse placare et mortem evadere, valide contrahit, quia metus non est incussus in ordine ad matrimonium : unde

Dixi 4°, *et ad extorquendum consensum incusso*; quia si incutiatur ad alium finem, per accidens se habet ad matrimonium, ac proinde habendus est eodem loco ac si fuisset incussus a causa mere naturali. Hinc valet matrimonium, si ad mortem damnatus el petitus ab aliqua in conjugium, cum ea contrahit, ut mortem evadat; item si puella, ne occidatur a sicario, offerat ipsi nubere, etc.

Solvuntur objectione*.

Olj. 1° *contra primam pariem.* Si matrimonium ex metu gravi, etc. initum, sit jure positivo irritum, sequitur sic contrahentem necessario reum esse mendacii et sacrilegii : mendacii, in quantum dicit, */tccipio te in meam*, quod non intendit; sacrilegii, in quantum utitur forma sacramenti super materiam indebitam; sicut qui metu mortis proferret formam absolute in subjectum indispositum; atque «jiii uoc videtur absurdum » ergo.

fl. V. *utramque sequelam.* Quantum ad primam, etsi verum sit quod si contrahens, sciens tale matrimonium esse nullum, verba proferat formaliter, et intus non consentiat, peccet mentiando, ad id tamen non necessitatur; potest enim consentire quantum fieri potest ex parte sua, vel proferre verba solum materialiter more psittacorum, quia in his circumstantiis non lenelur respondere juxta intentionem cogentis, et verba a circumstantibus sic intelligi possunt et debent, cum sciant talem in matrimonium efficaciter consentire non posse : ulrovis modo fiat potest non esse mendacium.

Ex quo etiam patet ad secundam sequelam, scilicet nullum esse sacrilegium proferens enim verba alterutro modo, ea non profert ut formam sacramenti, nec ponit illius materiam, sed se habet sicut qui, missam exercendo, verba consecrationis super hostiam chartaceam proferret

Ad exemplum de proferente verba absolutionis super indispositum, disparius est, quod ille ex persona Dei falsum iudicium exterius proferat el consentiat ei qui directe petit aliquid impium et sacrilegum : unde externum sacrilegium committit. Matrimonium autem directe tantum petitur, ut est contractus, non qua sacramentum. Quare contrahentes non sustinent immediate personam Christi sua merita dispensantis, sed personam privatam ineuntis contractum, cui per accidens adjuncta est a Christo ratio sacramenti; atque ita metu contrahens, cum manifestum sit talem contractum esse nullum, non fingit sacrilege se dispensare merita Christi, aut sacramentum ponere, sed tantum inire contractum, qui cum nullus sit, nullum est etiam sacramentum, adeoque nullum sacrilegium.

Pepones. Talis contrahens utitur quibusdam ritibus sacris contra eorum reverentiam.

/I. quod hæcreverentia in tanto periculo non oldiget.

Inferes. Ergo metu coactus licite poterit contrahere cum quovis alio impedimento.

It. quod si impedimentum sit juris ecclesiastici, poterit cadam ratione : si vero impedimentum sit juris divini aut naturalis, quidam tenent non licere; quia sic contrahere <«·» intrinsece malum, quippe

DISSERT. III. ART. III

ontra jus natura tale matrimonium prohibens. Alii vero dicunt licere: ratio est, quia est una parte non fit matrimonium, neque ponitur id cui annexa est ratio sacramenti, adeoque abest sacrilegium. Ex altera autem parte consensus ille inefficax in matrimonium, ex gravi metu a peccato excusatur.

Nec refert quod videantur attentare id quod est contra jus natura: attentant enim duntaxat inefficaciter sine animo, imo cum certitudine non faciendi; suppono enim quod non intendant consummare, alias peccarent.

Obj. 2° contra secundam partem. Vinculum matrimonii est perpetuum et indissolubile: atqui metus repugnat perpetuitati; coacta enim non durant, ut dicitur communiter: ergo jure natura est irritum matrimonium ex metu contractum: et ita arguit S. Thomas, hic o.

A. D. min. Metus repugnat connaturaliter perpetuitati, C. essentialiter, N. Potest enim esse vinculum perpetuum etsi coactum, ut in servitute; et in non excuramus extra praesentem materiam, matrimonium initum ex metu a causa naturali vel libera, sed juste incusso, aut etiam injuste, sed sine ordine ad matrimonium, inducit vinculum perpetuum, et tamen non est minus coactum quam illud quod est in quaestione. Non diffitemur tamen matrimonium ob perpetuitatem exigere connaturaliter esse liberum a metu; et hac ratione mola est Ecclesia ut aliter contractum irritaret. Nec aliud intendit S. Thomas, aliter duntaxat rationes congruentes quae moverunt Ecclesiam ut hujusmodi matrimonia declararet invalida.

Inst. Matrimonium est vinculum amoris: atqui metus injustus impedit amorem: ergo.

It. matrimonium dici vinculum amoris, quia, ut jam observavi, amor ordinarie in illud inducit, et ab illo fovetur: non vero quod amor sit illi essentialis, ut patet in iis qui ex metu naturali, aut solo amore divitiarum vel honorum, matrimonium ineunt; item in eo qui ex metu juste incusso ducit puellam sibi exosam, quam deloravit; item in iis qui divortio sunt se juncti.

Obj. 5°. Donatio facta latroni jure natura est invalida: ergo similiter matrimonium ex metu contractum,

It. D. aut. Donatio facta latroni, potest cessare ut cesset ab injusta vexatione, est invalida, C. ob alium finem, A. Ideo in primo casu ista donatio est invalida, non ob defectum voluntarii, sed quia cessatio ab injusta vexatione non est materia de qua possit contrahi: cum enim sit ex jure debita vexationem patienti, non est vendibilis magis quam equus furto sublatum vel vendibilis suo domino. At in matrimonio, ultra cessationem a vexatione, datur corpus, quod est materia contractus. Vide loco citato de Contractibus conclusio 1.

Obj. 4°. Si tale matrimonium jure natura sit validum, non potest irritari a jure positivo. Ergo. *Paid ant.* Quia jus positivum nihil potest in jus natura.

It. D. ant. Non potest irritari factum, C. faciendum, N. Quia jus positivum potest apponere certas condiciones sine quibus non subsistit matrimonium, ut patet de praesentia parochi: nec in hoc jus positivum dominatur juri natura: quia jure natura hic se habet tantum permissive sicut circa divisionem bonorum et similia.

Inferes. Ergo tale matrimonium contrahitur a infidelibus?

It. affirmative. si nulla lex civilis sit apud eos quae illud irritet.

Potes 1° utrum matrimonium ex metu gravi initum et jure positivo nullum, firmetur juramento, aut saltem juramentum obliget?

A. negative; quia contractus qui a jure positivo irritantur propter bonum publicum, ut contingit in praesenti casu, juramento non firmantur, ut docuimus dissertatione de Contractu, articulo 6. Neque juramentum superveniens secundum se obligat; quia quod est contra bonum publicum, est contra bonos mores et illicitum, juramentum autem non obligat ad illicitum. Vide loco citato.

Si tamen qui contraxit ex metu, postea sponte et libere juret se validaturum hujusmodi matrimonium, ad id virtute religionis tenetur, quia hoc matrimonium validari non est illicitum.

Utrum autem hoc matrimonium valide tur per copulam, aut per consensum clandestinum sequentem liberum et spontaneum, dicemus infra.

Potes 2° utrum, si coactus ad con-

hendum matrimonium similiter cogatur ad consummandum, possit licite?

Λ. *negative*, quia matrimonium est absolute nullum.

Petes 3° quæ sint pœnæ cogentium ad matrimonium?

/? ex concilio Tridentino sess. 24, cap. 9 de Reformat. Matrim. « dominos temporales et magistratus, qui quovis modo « directe vel indirecte subditos suos vel » quoscumque alios cogunt quominus li- « here matrimonium contrahant, » ipso facto incurrere excommunicationem. De aliis cogentibus qui non sunt domini temporales aut magistratus, silet concilium.

Petes 4° utrum proles natæ ex matrimonio defectu consensus, aut ratione alicujus impedimenti nullo, sint legitimæ?

II. si matrimonium fuit contractum in facie Ecclesiæ et cum bona fide saltem ex parte unius conjugum, proles in tali matrimonio natas, imo et conceptas ante ejus dissolutionem esse legitimas. Ita declaratur in jure cap. *Cum inter* et cap. *Ζλτ tenore* Extra. 1. 4. tit. 17. Et ita docent jurisconsulti, tam canonici quam civiles.

ARTICULUS IV.

De matrimonio conditionato.

Quæ spectant matrimonium conditionatum prævenimus dissert. 1 de Contractibus art. 7, § 1, et disseri, præcedenti a. 2 de sponsalibus conditionatis; eadem enim est ratio de matrimonio conditionato ac de sponsalibus conditionatis, cum utrinque sit contractus humanus: unde ne eadem tædiose repetamus præsertim in materia infrequenti, breviter

Dico 1°. Matrimonium initum sub conditione sit de præterito, sive de præsentī, sive de futuro non necessario, sive possibili, sive impossibili, sive honesta, sive turpi, modo bonis et substantiali matrimonii non sit contraria, posita conditione subsistit matrimonium, non posita non subsistit, saltem in foro interno. Quia vinculum matrimonii dependet a contrahentium voluntate: ergo si illud non velint non posita conditione, et velint ea posita, non habet non posita conditione, et ea posita habetur. Explicationem hujus conclusionis require locis citatis.

Dico 2°. Probabilius est matrimonium sub conditione de futuro contingenti con-

tractum, conditione posita statim convalescere absque novo consensu, si modo prior non fuerit revocatus.

Prob. in Quia prima voluntas virtualiter durans se habet ac si de novo poneretur; censetur autem vir aliter durare quandiu non revocatur. 2°. Quia alii contractus sic convalescunt, et de matrimonio sic declarasse S. Pius V et Clementem VIII, refert Fagnanus in cap. *Super eo* de Conditionibus apposis.

Dices 1°. S. Th. hic o, dicit « quod idem » sit judicandum de tali consensu, sicut » de consensu qui fit per verba de futuro: » unde non facit matrimonium. » Ergo.

B. cum Sylvio, S. Thomain loqui respective ad tempus quo initur iste contractus conditionatus, non respective ad tempus quo adimpletur conditio. Et sic verum est quod dum initur iste contractus, sit judicandum de illo quod non sit matrimonium sicut nec ille qui fit per verba de futuro; quia non est absolutus, sed pendens in futurum. Nihilominus plus valet quam contractus sponsalilius; est enim medius inter sponsalia et matrimonium absolutum, magisque accedit ad hoc quam ad illa, quia consensus exprimitur per verba de præsentī, licet suspendatur in futurum.

Dices 2°. Matrimonium est sacramentum; ergo aliquid ejus sensibile debet existere physice, dum perficitur: atqui dum conditio ponitur, nihil tale existit: ergo.

B. N. *assumptum*. Existit enim tunc physice ipsa conditio per quam ex pacto contrahentium sensibilis edicitur eorum consensus virtualiter perseverans; in illam enim conditionem dirigitur et ad illam usque extenditur.

Intelligendi arbitror hanc sententiam, modo parochus et testes, in locis ubi Tridentinum est receptum, adsint præsentēs, et dum consensus ponitur, et dum adimpletur conditio, aut de ea certioventur; quia si adsint tantum dum ponitur consensus, vere non assistunt matrimonio; cum enim tunc non sit præsens, sed futura tantum corporum traditio, consequenter non est præsens matrimonium, aut saltem de illo non erunt certi si non sufficienter ipsis significetur adimpletio conditionis. Si vero adsint tantum adim-

ptetioni conditionis, non fuerunt présentes consensui, qui proinde debet coram eis renovari.

Plures aliæ difficultates possunt circa præsenlem materiam proponi; sed quia ut plurimum sunt soluta; locis citatis de Contract. el dissert, præced. de sponsalibus conditionatis, ei aliunde rarissime permittantur et fiant matrimonia conditionata, eas utinutiles aut jam praeoccupatas omitimus.

ARTICULUS V.

De objecto consensus matrimonii.

Suppono consensum contrahentium debere necessario ferri in ipsam mutuam corporum traditionem, seu in vinculum inde resultans; quia, ut alibi dixi, in eo sita est essentia matrimonii: unde difficultas est an etiam debeat necessario ferri in copulam carnalem. *Quidam* absolute *negant*; *quidam* absolute *affirmant*; alii, media via incedentes cum Auctore, dicunt consensum implicitum in copulam requiri, non explicite. Cum quibus,

Supp. q. 4S. a. 1. o. — *Dico*. Consensus explicitus in copulam non est necessarius ad matrimonium, sed implicitus.

Ib. in a. 1. c. — *Probat, utraque pars simul*. Consensus qui facit matrimonium, sic est in copulam sicut copula se habet ad matrimonium; quia consensus qui facit matrimonium, est consensus in matrimonium, hoc est, in essentialia matrimonii; effectus enim proprius voluntatis est ipsum volitum; atqui copula carnalis non continetur explicite et essentialiter in matrimonio sed implicite tantum, sicut actus in potentia et effectus in causa: ergo. *Prob. min.* Matrimonium, ut diximus diss. 1, a. 2, non est essentialiter ipsa copula carnalis, sed jus seu potestas ad illam. Ergo.

Prob. prima pars seorsim. Jus seu potestas est distincta et separabilis ab usu, sive, ut alii dicunt, dominium directum est distinctum et separabile a dominio utili; sæpe enim lege fit ut habens dominium directum et proprietatem, non habeat dominium utile seu usum, ut patet in feudo et emphiteutia; item in pupillis, quorum dominium in propria bona est ligatum et impeditum quoad usum. Ergo possunt conjuges sibi tradere jus seu dominium

directum in mutua corpora, non tradendo nec intendendo explicite tradere usum. *Subsunto*. Atqui in tali jure sen dominio directo consistit essentialiter matrimonium: ergo.

Confirmatur. Qui cum animo expresso ingrediendi religionem ante consummationem matrimonii, contrahit matrimonium, valide contrahit, *ut patet* ex cap. *Commissum* de Sponsal. atqui talis non potest explicite intendere copulam: ergo. Imo inter baptizatos omne matrimonium sub tali conditione et pacto contrahitur, ut neuter teneatur reddere debitum, si velit ante consummationem religionem ingredi. Tandem inter B. Virginem et S. Joseph. fuit verum matrimonium, ut docet S. Th. 5 p. q. 29, a. 2, et dicam infra: atqui tamen B. Virgo nunquam consensit explicite in copulam, utpote virgo mente et corpore.

Prob. secunda pars. Qui consentit in id quod essentialiter ordinatur ad copulam carnalem, consentit implicite in illam: atqui qui consentit in matrimonium, consentit in id quod essentialiter ordinatur ad copulam: ergo. *Prob. min.* Qui consentit in matrimonium, formaliter et explicite consentit in jus et potestatem ad copulam et in causam illius: atqui jus essentialiter ordinatur ad usum, potentia ad actum, causa ad effectum: ergo.

Unde quod quidam dicunt, requiri tantum consensum implicitum in copulam ex parte contractus, non ex parte contrahentis, non videtur admittendum: est enim implicantia quod quis intendat jus et contractum essentialiter ordinatum ad copulam, et eam ipse implicite non intendat. Quamvis enim alio actu tale jus possit suspendere et ligare, vi tamen actus quo jus intendit, implicite, licet inefficaciter, usum intendit.

Hinc colliges, consensum implicitum in carnalem copulam non ita esse accipiendum, quasi esset propositum quoddam virtuale copulae carnalis; sed quia est consensus in eam potestatem in qua tali copula continetur implicito, ut actus in potentia et effectus in causa.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1º contra primam partem.

Copula carnalis pertinet ad essentiam uib-

trimonii : ergo debet esse consensus explicitus in ibam sicut in matrimonium. *Prob. ant. multipliciter.* 1° S. Aug. I. 19 contra Faustum c. 26 : « Matrimonium, » inquit, ex hoc appellatum est, quod non » oh aliud hemina debeat nubere nisi ut » mater liat. » 2° Idem I. de Bono viduitatis c. 9, dicit ex Apostolo 1 Timoth. 3, quod voventibus virginitatem, non solum nubere, sed et velle nubere damnabile est : id autem non esset damnabile nisi ratione copules quæ sola opponitur virginitati. 3° Idem S. Doctor apud Grat. cap. *Institutum*, causa 27, cap. 59 : « Non du- » biutn est illam mulierem non perlinere » ad matrimonium cum qua docetur non » fuisse commixtio sexus. » 4° In commixtione corporum consistit ratio sacramenti, ut constat ex cap. *Sucidas* ibid, desunqito ex S. Leone Epist. 92, ubi legitur : « Cum » societas nuptiarum ita a principio sit » instituta, ut præter commixtionem se- » xuum non habeant in se nuplix conjunc- » tionis Christi et Ecclesiæ sacramentum, » non dubium est illam mulierem non per- » linere ad matrimonium cum qua doce- » tur non fuisse nuptiale ministerium. » 5° Denique referuntur multi Patres (pii docent matrimonium perfici carnali commixtione. Ergo.

Jl. N. ant. ut patet ex probationibus conclusionis et ex a. 2 dissert. 1 hujus tractatus. *z/d primam probationem*, S. Aug. loquitur de illis quæ nubunt propter carnales amplexus, et docet quod non debeant illos appetere propter concupiscentiam, sed propter prolem generandam, seu ut matres fiant, quod probat ex ipso vocabulo matrimonii.

Ad secundam. Apostolus et S. Aug. loquuntur de virginibus quæ volunt nubere cum intentione aut periculo consummandi matrimonium, ul fit ordinarie; et sic intelligenda est responsio D. Thomæ hic ad primum, conformiter ad ea quæ dicit in 4, d. 30, q. 2, a. 1, q. 2, ad 5. Alioquin votum virginitatis non repugnat matrimonio; hæc enim duo simul constituunt, vovere Deo perpetuam continentiam, et tradere homini potestatem corporis qua certo v'cis nunquam usurum.

Ad tertiam. Hæc verba non sunt S. Augustini, sed Gratiani, ul notatur in emendatione decreti.

Ad quartam. Item verba S. Leonis non referuntur fideliter. Sic habet S. Leo : « Unde, cum societas nuptiarum ita ab » initio instituta sit, ut præter sexuum conjunctionem, haberet in se Christi et Ecclesiæ sacramentum; dubium non est » eam mulierem non pertinere ad in matrimonium in qua non docetur nuptiale » fuisse mysterium. » Quibus verbis accet S. Leo concubinam non esse uxorem ; quia quamvis non desit commixtio sexuum, non est tamen cum ea initum mysterium seu foedus nuptiale significans conjunctionem Christi et ecclesiæ.

Ad quintam. Patres intelligunt matrimonium perfici per copulam, perfectione non essentiali, sed accidentali, sicut potentia perficitur per suum actum.

Obj. 2°. Si mulier dicat viro : *Consensio in te, dum tamen non cognoscas me*, est invalidum matrimonium atqui si non requireretur consensus explicitus in carnalem copulam, foret validum. ergo. *Prob. maj.* Quia talis conditio est contra substantiam matrimonii. Ergo.

Ad D. maj. Si conditio illa apponatur ut impedii iura juris concedendi, *C. maj.* si ut impediti a usus tantum, *V. maj.* *Ad hunc sensum D. ejus probationem* Talis ergo conditio, *modo non cognoscas me* et similes, ex intentione contrahentis potest apponi, vel quia non vult ipsi concedere jus in proprium corpus, vel quia licet jus tale concedat, vult tamen ipsum ligari et ipsum denegat. Si primo modo, repugnat substantiæ matrimonii ; et quia iste sensus est hujus conditionis et locutionis connaturalior, ideo I) Tb. hic ad 5, et Gregorius IX cap. Si *conditione** de Conditionibus appositis, dicunt quod repugnet substantiæ matrimonii. Si secundo modo, non repugnat substantiæ matrimonii ; quia 1°, ut diximus, matrimonium essentialiter consistit in jure ad usum et non in ipso usu. 2° Quia illam apponere possunt si velint ingredi religionem, et sic quidem semper de jure censetur apposita. 5° Quia pactum de servanda castitate, consistere potest cum unrimomo jun contracto, adeoque et contrahendo; quod enim est contrarium essentiæ alicujus, non potest fieri in facto esse consistere potest ; vel enim illam «didit, vel ab illa eliditur. Neque obstat ; d 9.

impedimentum superveniens matrimonio stat cum illo jam contracto, non tamen cum contrahendo; disparitas est enim, quod impedimentum dirimens se teneat ex parte causae, reddens scilicet personam inhabilem ad contrahendum : defectus autem qui est in causa efficiente habet bene quidem vim impediendi effectum secutum, non destruendi jam factum; quia effectus a causa pendet in fieri, non in facto esse; sed conditio sive obligatio quæ essentiae ipsius contractus repugnat, ei sive in facto esse sive in fieri repugnat, cum sit eadem essentia in fieri et in facto esse.

Inst. Talis conditio appositae obesi bono prolis : ergo est contra substantiam matrimonii.

Ii. Obest bono prolis positive, *N.* negative, id est, nihil confert ad bonum prolis, *C.* Sed ad hoc nihil tenentur conferre nubentes, cum possint variis de causis abstinere ab usu conjugii. Et si possint post matrimonium ex mutuo consensu continentiam servare, quidni possint nubendo illam Deo promittere, salvo matrimonio et nihil agendo contra substantiam ejus?

Insistes. Totum dominium reale quod per matrimonium acquiritur in corpora, nihil est aliud quam ipsum jus utendi corpore conjugis ad usum generationis : atqui jus utendi non stat cum conditione seu obligatione non utendi, alias esset jus et non jus : ergo.

II. Data maj. I). min. Jus utendi proximum et expeditum non stat, etc. *C. min.* jus utendi remotum et ligatum, etc. *N. min.* Illud autem sufficit ad matrimonium contrahendum siquidem sufficiat contracto. Sic in pupillis stat jus remotum et ligatum disponendi de rebus suis, quod dicitur dominium directum et proprietatis, cum obligatione tamen non disponendi.

lieplicabis. Talis conditio aut etiam intentio nunquam exercendi copulam, non stat cum consensu etiam implicito in copulam ; quia sunt intentiones contrariæ : atqui tamen ex secunda parte, requiritur etiam ex parte contrahentis consensus implicitus in copulam : ergo.

If. D. maj. Talis conditio, etc. non stat cum consensu implicito efficaci in copulam, *C. maj.* cum consensu implicito inefficaci.

N. Nihil enim obstat aliquem velle

aliquid inefficaciter, dum vult contrarium efficaciter, maxime dum illud quod inefficaciter intenditur, non in se sed in alio a quo separari potest intenditur - ita fit in praesenti casu ; in tantum enim contrahent dicitur intendere copulam, in quantum intendit jus ad illam; quod tamen cum velit ligari, copulam inefficaciter intendit.

Ilepones. Tale jus nullum habebit usura eritque omnino inutile : ergo nullum.

Ii. i° N. conseq. Quia cum dominium distinguatur ab usu, nihil repugnat aliquem habere dominium inutile, ut patet in pupillis.

Ii. 2° N. ant. Quia tale jus et dominium efficit 1° ut conjuges nequeant aliud matrimonium contrahere; 2° quod accessus ad aliam sit adulterium; 3° quod si se mutuo cognoscant non sit fornicatio, imo si non cohererint castitatem nullo modo peccent; 4° efficit bonorum communionem et vinculum charitatis qua se mutuo juvant et solantur in administratione familiae et casibus adversis; 5° individuum vitae societatem.

Urgebis tandem. Qui transfert dominium equi ad certum usum, censetur et ipsum usum concedere : ergo qui concedit jus corporis ad usum copulae censetur et copulam concedere.

Ii. I). conseq. Ergo censetur, etc. ordinarie, *C.* si pactum de contrario interveniat, *N.* Cur autem in primo casu ita semper transferatur usus cum dominio ? ideo est quia alias equi concessio foret inutilis et nugatoria, imo nociva : non sic in nostro casu, *ut patet ex solutione praecedenti.* Argumentum contra secundam partem praeoccupavimus in probationibus. De matrimonio inter B. Virginem et S. Joseph, dicemus infra in digressionem historica.

ARTICULUS VI.

Utrum ad matrimonium requiratur necessario consensus parentum?

Lutherani et Calvinists contendunt matrimonium sine consensu parentum, esse irritum jure naturali et divino positivo Inter catholicos quidam volunt esse irritum jure humano.

Suppono Ecclesiam potuisse illud irritum ; quia cum sit contractus, potuit reddere filios inhabiles ad contrahendum sine consensu parentum, sicut reddidit olim*

inhabiles ad contrahendum sine praesentia J » v^e et parentes ea rati vel irrita facere
parochi et duorum testium.

Dico 1°. Filius sine consensu parentum contractum, non est irritum jure naturali neque divino positivo.

Prob. prima pars 1° Non parentum, sed contrahentium consensus est causa efficiens matrimonii. 2° Filius sufficientis ætatis et rationis, habet plenum dominium in proprio corpore in ordine ad statum totius vite eligendum, ut iterum dicam conclusione subsequente. 5° Ex natura rei convenit ut homo sit plene liber et soli Deo subditus in disponendis iis quæ ad totius vite statum pertinent, ut sunt matrimonium, continentia perpetua, professio monastica : unde canones maxime cavent ne cedat ista libertas, ut vidimus in præcedentibus. Hæc autem libertas valde minueretur si filii familias penderent a consensu parentum ad contrahendum valide matrimonium. 5° Si jure naturali matrimonia filiorum sine consensu parentum essent irrita, neque filii emancipati, neque viduæ possent valide contrahere sine consensu parentum, quod non admittitur. Ergo.

Prob. secunda pars. S. Scriptura nulli irritat matrimonium filiorum sine consensu parentum contracta, *ut patebit ex sol. obj.* E contra exhibet plura matrimonia valida sine consensu parentum inita, ut matrimonium Jacob cum Lia et cum ancillis, Genes. 29 et 50; matrimonium Tobie junioris, Tob. 7; matrimonium Esaii cum tribus mulieribus, invitis Isaac et Rebecca, Genes. 26. Et Apost. 1 Cor. 7, de vidua dicit : *Cui vult nubat, tantum in Domino.* Ergo.

Dico 2°. Matrimonium filiorum familias sine consensu parentum contractum, non est jure humano invalidum.

Prob. Cap. Sufficiat causa 27, q. 2, dicitur : « Sufficiat secundum leges solus » eorum consensus de (piorum conjunctionibus agitur. » *Cap. Eum virum* Extra. de Regularibus l. 5, lit 51 de puella nubili dicitur : « Quia liberum habet arbitrium in electione propositi sui, sequi » parentum non cogitur voluntatem. » Sed maxime Trid. sess. 14, cap. 1 de Reform. Matrim. « anathemate damnat eos qui falso affirmant matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita

» posse. »

Répondent quidam, Tridentinum his verbis voluisse dixisse. damnare Lutheranos et Calvinistas, qui dicunt hujusmodi matrimonia jure naturali et divino esse irrita ; non autem statuere disciplinam universalem contrariam legibus plurium regnorum.

Sed contra. t« Concilium statuit parentes non posse irritare hujusmodi matrimonia ; si autem intendisset tantum damnare hæreticos intactis legibus civilibus contrariis, possent adhuc modo parentes violare illarum hæc matrimonia irritare. 2° Concilium non dilinquit inter jus naturale aut divinum et jus humanum, sed pronuntiat indefinite proindeque uni ei saliter hæc matrimonia non esse irrita. nec irritari posse a parentibus : figmentum est ergo istud decretum restringi ad jus divinum aut naturale, præsertim cum quæstio maxime controvertitur in concilio an expediret hæc matrimonia lege ecclesiastica irritari ?

Rationes quibus mota est S. Synodus ut matrimonia filiorum sine consensu contracta declararet valida, sunt : 1° quia interdum filii sunt parentibus prudentiores, præsertim dum sunt jam ætale proveci, et parentes, præ senio minus sapientes ; 2° quia quandoque parentes sunt perversi et suspecti religionis ; 5° quia sæpe contingit parentes esse sordide avaros, qui, ne dotem solvere in filiorum vel tiliarum nuptiis cogantur, aut eorum laboribus priventur, recusant aut procrastinant consensum cum magno animarum detrimento, aut uxores magis dolatas quam morigeratas querunt ; 4° quia quandoque ex zelo præpostero vel etiam ex deteriori causa, filios aut tilias in monasterium detrudere volunt ; 5° quia plerumque non attendunt ad filiorum seu tiliarum inclinationem etsi rationabilem, quæ tamen maxime est necessaria matrimonio, sed solum ad majus commodum et decus familiæ. Ex matrimonio autem absque inclinatione et amore mutuo contracto quid expectari liceat, nisi continuas discordias, odia, jurgia, adulteria, divortia et alios infaustissimos eventus, ut infelici et quotidiana experientia comprobatur? C° Multi sunt filii et filiae extra patriam potestatem, ut emancipati, il-

legitimi, vidui, viduæ, longe distantes, quos omnes iniquum foret ea lege astringi. ut sine consensu parentum non possent valide matrimonium inire.

Supp. q. 47. a. 5. 0. — *Dico*. Pater non potest per se præcepto cogere filium aut filiam ad matrimonium, sed potest eum inducere ex rationabili causa : et tunc sicut se habet filius ad causam, sic se bebet ad præceptum patris, ut scilicet ai causa illa cogat de necessitate vel de honestate, et præceptuin patris similiter, alias non.

Ibid. — *Prob. prima pars*. 1° In matrimonio est quasi quædam servitus perpetua, in quam ordinarie inducit amor et ad quam connaturaliter requiritur : atqui pater non potest præcepto cogere filium ad hanc perpetuam servitutem, cum sit natus libera conditionis, et coactio impediatur amorem, seu saltem non inducat : ergo.

Neque dicas, secundum jura antiqua, patrem posse vendere filium in servum. Disparitas est, quod servitus civilis non sit perpetua, potest enim redimi pecunia, neque connaturaliter exigit amorem sicut matrimonium.

2. 2. q. 104. n. 5. 0. — *Prob. 2°*. Superioris est aliquem compellere præcepto : atqui pater non est filio superior dum agitur de matrimonio eligendo : ergo. *Prob. min.* verbis et ratione Auctoris. In his quæ ad naturam hominis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines sunt natura pares, non hoc sensu quod attenditur sola natura nulla foret hominum inæqualitas, sed quod quantum ad ea quæ spectant naturam, hoc est, corporis sustentationem et prolis generationem, omnes homines sint pares ei nullus alteri obedire teneatur per se loquendo, sicque ubi agitur de matrimonio contrahendo et de sustentatione corporis per cibum et potum, neque servi hominis, neque filii parentibus per se obedire tenentur.

Secunda pars patet. Quia filii, propter pietatem et reverentiam debitam parentibus, tenentur eorum voluntati acquiescere pro ratione et justitia eorum voluntatis, etiam in his rebus in quibus illis non subduntur, alioquin gravem pro gravitate calæderiæ illis irrogaturi injuriam.

Juxta hanc rationem, ista obligatio. *ut*

patet, non est obedientiæ, sed pietatis et reverentiæ. Potest etiam esse obediens per accidens. Si enim filius aliunde teneatur ad matrimonium, puta, quia virginem defloravit sub spe matrimonii, aut matrimonium est necessarium ad sedandas graves et inveteratas inimicitias, vel ad sustentandam inopiam patris; potest pater præcipere filio ut faciat id ad quod aliunde tenetur, et consequenter ut ineat matrimonium, circa quod libertatem amisit; cui præcepto tenetur filius per accidens obedire, et ideo dixi in conclusione, *per se*.

Dico 4°. Quamvis matrimonia inconsultis aut etiam invitis parentibus sint rata et valida, quamvis parentes per se non possint filios aut filias præcepto cogere ad matrimonium, plerumque tamen hæc matrimonia sunt graviter illicita.

Prob. 1° Quia jure tam civili quam canonico severe prohibentur, *ut patebit ex sol. obj.* 2° Quia, ut modo dicebam, honor debitus parentibus exigit ne liberi quid magnum et perpetuum, quale est matrimonium, suscipiant absque consilio et consensu parentum. 5° Quia interest parentum quem generum aut quam nurum sint habituri, cui dotem numerent, et parentis officia tanquam filio et filiæ impendant. 4° Quia parentes, experientia et ætate plerumque, filiis prudentiores, possunt illis recte consulere, idque volunt, quia eos impense diligunt. 5° Quia filii etiam conjugati in multis adhuc indigent consilio et auxilio parentum.

Dixi, *plerumque*; quia in certis casibus licitum est filiis contrahere matrimonium inconsultis aut etiam invitis parentibus, ut si filius longe distet a parentibus et urgeat honestum ac utile matrimonium, vel si parentes sint aut prudenter judicentur irrationabiliter invitati, puta, sicut modo dicebam, si contradicant ex odio, ex morositate, ex avaritia, quia nolunt solvere dolem aut privari laboribus filiorum, vel quia ex pietate præpostera volunt inducere in religionem.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1° contra primam conclusionem. S. Scriptura passim filiorum conjugia constituit in potestate parentum, Exod. 22 et 54, Deuter. 7, Eccli. 7, 1 Cor. 7. Ergo.

B. ex S. Scripturis nihil aliud evinci

piam mihi ad parentes pertineat cura providendi filiis matrimonia convenientia, et quod honestas et reverentia debita parentibus exigant quod filii et maxime filia; quæ sunt verecundiores, acquiescant in hoc consiliis pacem.

hist. Si filia aliquid voverit, paler potest illius votum irritare, Num. 5. Ergo pariter matrimonium.

II. legem hanc secundum aliquos spectare puellam impuberem, secundum alios spectare vota de rebus domesticis, non de his quæ perlinent ad statum vitae.

Obj. 2° *contra secundam conclusionem.* Evaristus papa Epist. ad episcopos Africanos, quæ refertur causa 50, q. 3, cap. 1, dicit, non esse legitimum matrimonium sine consensu parentum, et aliter contracta vocat adulteria, stupra et fornicationes. Ergo.

/i. Evaristus ibidem præter consensum plura alia requirere ad legitimum matrimonium, ut quod puella dotetur, quod a paranymphis custodita et sociata offeratur, quod matrimonium benedicatur a sacerdote cum precibus et oblationibus, et quod jungendi biduo vel triduo orationi vacent et castitatem senent; atque aliter contracta matrimonia dicit pariter esse illegitima et vocat adulteria, fornicationes, etc. Quis tamen dicat matrimonia absque his omnibus circumstantiis inita, esse illegitima, fornicationes et adulteria? Palam est ergo Evaristum vocare hæc matrimonia illegitima, non quia sunt invalida, sed quia non contrahuntur secundum leges; vocat autem adulteria, fornicationes, etc. secundum quamdam exaggerationem, quia sunt illicita et prohibita; manifestum est enim non esse adulteria. Habent tamen speciem fornicationis et adulterii; quia furtive fiunt, et meretricio magis quam maritali allectu suscipiuntur unde pontifex paulo post vocat ea mala et illicita, non precipit tamen ea dissolvere, sed puniri.

/nst. S. Rasilus Epist. ad Amphilochem cap. 12, matrimonia contracta invitis parentibus vocat sicut Evaristus fornicationes. Cap. 41), idem affirmat de conjugii servorum sine consensu domini. El can. 12, hanc rationem profert: « Quia eorum cui sunt in alterius potestate, pacta conventa firmi nihil habent. » Ir. 2am rem laudantur Tertullianus lib. 2 ad

Uxorem cap. 9, S. Ambrosius lib. 1 de Abraham rap. ultimo S. Leo Epist. 92. cap. 2. concil. Aurei, anno 341 Paris. 357, Turon. 757 et alia.

II. hæc SS. Palam dicta et statuta intelligenda esse de matrimoniis illicitis, non invalidis, aut de invalidis, non in foro conscientie, sed in loro Ecclesie quæ de occultis non judicat *Aisi dicax* cum quibusdam, hæc matrimonia, juxta veterem quarundam ecclesiarum disciplinam, habita fuisse olim invalida, sed hanc veterem disciplinam et antiqua jura particularia esse emendata per posteriora, præsertim per Tridentinum. Quod non nocet nostra conclusioni, nec favet hæreticis qui dicunt hæc matrimonia esse irrita jure naturali et divino.

Obj. 5° leges et edicta plurium regum Gallie quibus matrimonia filiorum familias sine consensu parentum declarantur invalida, *non valablement contractés*. Ita fert edictum Henrici III in comitiis Blesensibus anno 1379, annis sexdecim post concilium Tridentinum: hoc autem edictum fuit confirmatum edicto Henrici IV 1616, et Ludovici XIII 1629 et 1659. « Volumus, inquit in priori edicto, omnia matrimonia contra dicti statui (Blesensis) tenorem contracta, declarari invalidè contracta: obligabunturque juri si dices ecclesiastici causas matrimoniales convenienter huic articulo dijudicare. » Ergo.

/? 1rs edictis matrimonia sine consensu parentum contracta declarari invalida quoad civiles effectus tantum, nempe quoad dotem uxoris, jus ad hæreditatem, prolium legitimationem et similia, non vero quoad contractum humanum et spirituale sacramenti. Ita respondit Ludovicus XIII libello supplici cleri Gallicani in communi generalibus Parisiis congregatis anno 1629. Tenor libelli supplicis sic est: « Humillime supplicatur ut considerare non pigeat quantum sit momentum in hoc articulo, qui eget expositione ad duarum difficultatum elucidationem. Prima est. /it non aliter intelligantur hæc voces *ide* aut *invalidè* contractum matrimonium quam per relationem ad contrahentes eisdem, et nullatenus ad contractum spirituale sacramenti. Set «nda. ut not. astringantur cc-

» clesiaslici adjudicandum secundum liu-
 » jus edicti simulque Klesepsis articulos,
 » sed juxiasacros canones el ecclesiastica
 » decreta, quæ sunt unica regula et norma
 » judicii ecclesiasticorum. Hi enim nec
 « possunt nec debent jurisdictionem quam
 » a solo Deo collatam habent circa res
 • spirituales, ab ipsis laïcis mutuare. Qua-
 » propter necesse est ex ipso articulo re-
 » secare *hæc verba : et obligabuntur ec-*
 » *clesiastici judices in causis istius-*
 » *modi matrimonium judicare ad hujus*
 » *articuli normam.* »

Huic cleri Gallicani supplici postula-
 lioni, rex Cbristianissinms, per regii si-
 gilli custodem *de Marillac* aliosque se-
 lectos comites consistorianos, sic respon-
 dit : « Commonitio cleri quod spectat ad
 » priorem difficultatem sic resoluta fuit,
 » valide aut invalide contracta matrimo-
 » nia non esse aliter explicanda quam per
 » solam relationem ad contractum civilem
 » per laïcos judices : altera pariter diffi-
 » cultas, justa et rationi congrua visa est. »
 Ita refert Honoratus Tournely ex torn. 5
 Commentariorum cleri Gallicani.

Inst. 1°. Ita bis edictis matrimonia sine
 consensu parentum declarantur invalida,
 ut iis qui sic contrahunt liat potestas con-
 volandi ad alias nuptias, quod constat ex
 pluribus arreslis supremarum curiarum in
 Gallia, quæ referunt collectores : ergo de-
 clarantur nulla non solum quoad effectus
 civiles, sed etiam quoad contractum hu-
 mamur. et spiritualem sacramenti.

R. Et imprimis his arreslis oppono alia
 etiam supremarum curiarum quibus dicta
 matrimonia declarantur valida. Hæc ar-
 resta, teste Tournely, referunt auctor Dia-
 rii audientiarum tom. 1, pag. 177 et 284;
 Bardet in sua collectione torn. 2, pag. 227
 et 529: Bonagius in Commentariis in con-
 suetudinem Normanniæ tom. 2, pag. 5t.
 Oppono insuper declarationem contrariam
 Ludovici XIII de qua paulo supra. Ut ergo
 ista omnia concilientur, *R.* 2° arrestis in
 instantia relatis matrimonia sine consensu
 parentum declarata fuisse nulla, non pre-
 cise propter defectum consensus paren-
 tum, sed propter vel clandestinitatem, vel
 raptum, vel aliquod aliud impedimentum
 dirimens simul occurrens, vel saltem ex
 præsumptk-ne quod qui insciis parentibus
 contrahunt, in aliquem defectum matri-

monio essentialem impingant; nec contra-
 riimi evinci potest ex laudatis arreslis.

Inst. 2°. Matrimonia liliæ Caroli Calvi
 cum Baiduino comite, et Gas otiiis ducis
 Aurelianensis fratris Ludovici XIII cmn
 Margarita Lolharinga anne. 1653, ob so-
 lum defectum consensus regis, judicio
 ecclesiastico et civili declarata fuerunt in-
 valida. Ergo.

Respondent scriptores Galli, hoc esse
 speciale privilegium regum Galliæ, *anti-*
gua consuetudine prascriptum et eccle-
siastica auctoritate munitum, ut loqui-
 tur clerus Gallicanus in comitiis generali-
 bus anni 1657, quod sine eorum consensu
 invalida sint matrimonia liliorum suorum
 et aliorum regii sanguinis principum qui
 solio sunt proximi.

Denique toti huic argumento sit hac
brevis responsio. Cum causas matrimo-
 niales ad judices ecclesiasticos et non ad
 latcos pertinere definiverit sub anathemate
 concilium Trid. sess. 24, can. 12, sicque
 quoad præsentem casum declaraverit Lu-
 dovicus XIII. jura civilia hac in re cedere
 debent juri ecclesiastico.

Petes an sint justae leges civiles per-
 mittentes parentibus exlreredare lilios,
 contra eorum voluntatem contrahentes
 matrimonium ?

Quidam negant, eo quod noceant liber-
 tati matrimonii : *alii* tamen *communius*
affirmant; quia videntur necessariae ad
 refrenandos stultos et indiscretos adules-
 centum amores, ex quibus tot infelicia et
 scandalosa matrimonia sequuntur, *.id ra-*
tionem oppositum, *R.* eas leges nocere
 quidem libertati matrimonii effrenatae, at
 non honestae et moderatae; Ubi enim pro-
 batur injustus parentum dissensus, nulla
 est aut esse debet exhæredatio ; non enim
 censentur leges eam in hoc casu permit-
 tere. Cæterum meminerint parentes liber-
 tatis matrimonii, nec nimis rigide his le-
 gibus insistant.

ARTICULUS VII.

Quomodo matrimonium invalide con-
tractum , ratum effici possit et de-
beat ?

Observandum imprimis, matrimonium
 poseduplici modo invalide contrahi < - in-
 ter personas inhabiles rationo impedi-
 menti dirimentis; 2° inter personas,atiuu

de habiles, defectu solius eorum consensu, quia nempe vel fecte, vel ex metu, vel ex errore consenserunt, nullo alio irreulæ impedimento Item matrimonium est invalidum vel occulte, vel publice : voco hic publice invalidum, non solum quando est deductum ad forum contentiosum, sed etiam quando duobus testibus idoneis ejus invaliditas probari potest. His observatis ,

Suppono 1°, ad matrimonii invalidi revalidationem (venia sit verbo), necessario esse adhibendum et supplendum quod ipsi defuit : unde si defuit consensus inter personas habiles, debet saltem qui non consensit, aut coacte vel ex errore consensit, libere consentire. Si personæ erant inhabiles ratione impedimenti, debent reddi habiles obtenta dispensatione impedimenti, et tunc de novo consensum mutuum exterius exprimere. 1° Quia dispensatio per quam remotum est impedimentum, non dat valorem matrimonio prius contracto, sed solum facit illas personas habiles ad contrahendum. 2° Quia consensus antea expressus erat omnino illegitimus, utpote inter personas inhabiles et super materiam illegitimam, ac propterea nullus: ergo debet novus accedere. Nec potest dici quod prior perseveret, quia consensus qui nunquam fuit verus non potest permanere.

3° Quod, quando matrimonium est publice nullum, aut ejus nullitas potest probari duobus saltem testibus sufficientibus, debeat de novo contrahi coram parochio et testibus, quantumvis jam fuerit antea solemnization; quia si tunc sufficeret consensus clandestinus ad matrimonium valide de novo contrahendum, ex tali matrimonio oriri possent inconvenientia, propter quæ Trid. voluit irrita esse matrimonia clandestina, scilicet dissolubilitas hujus veri matrimonii, perpetuus cum alia concubinitas, etc. Posset enim probari ejus nullitas et non posset probari validitas, sicque impune conjuges possent ad nutum separari et ad alias nuptias convolare.

Quidam idem censent si aut parochus aut unus testium noverit nuditatem; quod quidem verum existimo si aliunde quam ex confessione nullitatis conscius fuerit, quando prius contractus actu celebrabatur;

quia tunc non potest dici testis matrimonii, nec potest de ejus valore testificari : secus vero si tunc ignorabat et postea resciat, sed taliter quod non possit probari in foro externo ; quia tunc fuit testis contractus praesumpte validi in (acie Ecclesiæ, idque potest tesiari, quod sufficit. Non enim debent nec possunt testes testificari reipsa esse validum matrimonium, cum id scire nequeant, sed tantum quod secundum formam Ecclesiæ, nullo apparente defectu, contraxerint.

Difficultas est igitur 1° an quando consensus unius tantum defuit, debeat ex parte ulriusque renovari; 2° an nullitas matrimonii debeat innotescere parti cujus requiritur de novo consensus, vel utrique si ulriusque requiratur antequam consensum innovent. 5° An consensus debeat iterum exprimi coram parochio et testibus. Graves sunt istæ difficultates pro praxi, nec parum implicatae. Probabiliora sequendo,

Dico 1°. Quando matrimonium est nullum defectu consensus unius qui nempe, vel fecte, vel metu, vel errore consensit, probabilius sufficit, ut convalescat, hunc poni consensum, quandiu alter adhuc in priori consensu perseverat, seu eum non revocavit.

Colligitur ex D. Th. q. 47, a. 4, ad 2, ubi dicit quod « Ex consensu Ijbeio illius » qui coactus est, non fit matrimonium, » nisi in quantum consensus praecedens in » altero adhuc manet. » Ergo censet fieri matrimonium si consensus praecedens perseverat, censetur autem perseverare quandiu non revocatur. Citantur etiam pro ea sententia S. Bonaventura, S. Antoninus, Pahidanus, Soto, Richardus, Navarros, Sylvius et alii; eamque esse communem theologis et canonistis probat Fagnanus ad cap. *Licet* de Sponsa duorum, num. 2. Contradicunt tamen plures, Lessius, Pontins, Hurtado, Aversa, Henno, etc.

Laiio fundamentalis nostrae assertionis est, quia consensus alterius fuit quantum est ex se, validus et legitimus ac sufficiens ad matrimonium. nec est revocatus; imo ita moraliter et virtualiter perseverat, ut vi illius persistat in possessione alterius coinparlis tanquam rei suæ, subindeque nihil ex parte ejus desideratur, sed solum deest consensus legitimus alte-

ritis ergo hoc accedente, convalescit ma-
trimonifim

confirmatur- P Secundum omnes ,
conjugum consensus non debent simul ex-
primi . if! enim foret ridiculum, sed suffi-
cit quod unus ponatur quando alter adhuc
moraliter perdurat. 2° Matrimonium spi-
rituale quod contrahitur inter eligentes et
electum, valet licet electi et eligentium
consensus eodem tempon· non ponantur,
cap. *Cum inter canonicos* de Election.

Si pars qua» coacte contraxit. spontanee
postea cohabitet, vel alteri commisceatur
affectu conjugali, convalescit matrimo-
nium, juxta cap. *Id id* de Sponsa! et Mat.
cap. *Significavit*, De eo qui dirxiif et cap.
Proposuit de Conjugiis servor. Tandem
ita convalescunt alii contractus civiles.

Dices. Consensus alterius vere consen-
tientis fuit etiam nullus et illegitimus ;
ergo etiam debet renovari. *Prob. anl.* Fuit
consensus sub conditione si altera pars
nunc consentiat, ita scilicet, '*Prado me
libi si lu de præscnti me acceptes*; item,
/iccepto te si nunc te mihi Iradas; non
enim valet traditio unius sine acceptatione
alterius , nec acceptatio sine traditione :
atqui alter tunc non traditur, non accep-
tavit : ergo.

Confirmatur ex eo quod Clemens VIII
responderit, utriusque consensum de novo
requiri, ul refert Comilolus lib. 1 Resp.
moral. cap. 120.

II. N. ant. /Id. probat. N. maj. Verum
enim quidem est consensum alterius fuisse
sub conditione, *Si acceptes, si vicissim
te mihi Iradas*, non tamen pro tempore
praesenti tantum; ubi enim hoc scriptum
est et quo fundamento probatur ' Sed con-
sensus fertur in tempus prasenscum per-
severantia in subsequeris tempus, donec
revocetur, ut lit in aliis contractibus civi-
libus, v. g. venditionis, emptionis, etc.
Unde consensus partis serio et libere con-
trahentis fuit ex se intrinsece validus, va-
lida traditio, validi acceptatio pro quo-
vmnque tempore quo alter vere consenti-
ret, vere traderet et acceptaret, et solum
extrinsece quoad effectum pro tunc fuit in-
validus, vel potius suspensus quandin al-
tera pars legitime non consentiret, qua
proinde consentiente simpliciter matrimo-
nium convalescit.

.id Clementis ΓΠΙ rescriptum , Ii. de.

co non constare authentice , ve! non fuisse
datum nisi tanquain a docture particulari
sequente quod est tutius. Nam similiter
requirit novam parochi et testium praecu-
tiam; cujus tamen oppositum declarasse
Pium V refertur.

Petes utrum saltem ille novus consen-
sus unius partis, non debeat abqno signo
exteriori exprimi?

H. tutius et probabilius affirmative.
Quia cum debeat esse sensibiliter expres-
sus, non videtur posse reddt sensibilis per
priorem consensum tandiu antecedentem.
Cæterum ad hoc sufficit quodcumqtic sig-
num quo quis alteram partem tanquain
conjugem tractat et habet.

Di(0 2°. Per se loquendô, ut matrimo-
nium nullum convalescat, nullitas matri-
monii debet innotescere parti cujus con-
sensus requiritur, vel utrique si utriusque
requiratur antequam consensum innovent.
Est communis.

Halio est ; quia cum prius matrimonium
fuerit nullum , debent contrahentes no-
vum intendere: atqui contrahens inscius
nullitatis matrimonii, novum matrimo-
nium non intendit, cum persuasus de va-
liditate primi credat id sibi impossibile,
sed intendit ad suminum prius factum con-
firmare : ergo.

Non est tamen semper necesse ut causa
nullitatis aperiatur ipsi ignoranti, si inde
periculum infamia: aut scandali subsit, ut
si, v. g. sit impedimentum affinitatis ortum
ex copula illicita cum sorore conjugis; sed
sufficit indicare ob aliquem defectum in
genere invalidum fuisse prius matrimo-
nium. Existimat Sylvius posse allegari de-
fectum consensus, etsi fuerit datus; quia,
inquit, cum fuerit invalidus, potest appel-
lari non consensus.

Dixi, *per se loquendo*; quia si ex decla-
ratione nullitatis matrimonii parti eam
ignoranti, gravia mala et scandala time-
rentur, ut desertio, matrimonii dissolutio,
prolium expositio, infamia gravis, rixa: el
odia, etc. ut non raro contingit : tunc suf-
ficeret si novus consensus partis ignoran-
tis procedat ex cognitione non quidem ex-
pressa nullitatis matrimonii, sed æquiva-
lenti ; ut si conscius nullitatis sollicitate alium
in sui amorem el dicat: *Ita tibi afficior,
ut si non esset inter nos matrimonium,
nihilominus te acciperem, et jam de fac-*

io ita le accipio, numquid tu similiter? Si respondeat quod sic, matrimonium convalescit; quia ignarus nullitatis non solum intendit permanere in matrimonio prius contracto, sed etiam inire novum, si prius non fuerit validum. Unde talis consensus ex errore non procedit. Ubi adverte, non sufficere verba velleitatis, *Te acciperem si non esses mea conjux*, sed requiri verba absoluta de præsenti, *Te accipio in uxorem si non sis*, vel, *decipio te in meam quasi nunquam accepissem, idem ego facio*, etc.

Quis autem modus et quando sit adhibendus, ut talem consensum obtineat a difficili compacte, petendum est ex conjugis conditione variisque circumstantiis rata prudentia perpensis. Cæterum extra casum talis extremitatis et necessitatis, sistendum est conclusioni.

Sed si nec talis consensus possit obtineri? Hoc opus, hic labor est: tunc vel absolute, secreto tamen, sunt separandi saltem quoad thorum; vel si nlerque ignoret nullitatem, in bona fide sunt relinquendi.

7)ico5°. Ut matrimonium occulte nullum convalescat, non videtur requiri nova præsencia parochi et testium, sed sufficit, obtenta dispensatione si requiratur, ut conjuges nullitatis conscii, ut dictum est, inter se solos renovent consensum.

Est probabilior et communior. Ita Navarros, Binsfeld, Henriquez, etc. quos citat et sequitur Sylvius, Coninch, Layman, Bonacinas, Henricus a S. Ignatio, etc.

Dixi 1°, *occulte nullum*; quia si esset publice nullum, aut duobus testibus ejus nullitas posset probari, deberet iterum exprimi consensus coram paracho et testibus, ul advertimus in capite articuli.

Dixi 2°, *nova præsentialia*/suppono enim quod prius contraxerint, licet invalide propter occultum impedimentum coram paracho et testibus: alias indubitatum est coram illis secundum consensum debere exprimi, cum secus ulrobique foret matrimonium clandestinum, adeoque nullum.

Prob conclusio. Tota ratio quæ movit concilium Trid. ad irritanda matrimonia clandestina, e* n impeijrentur grandia mala quæ ex eis oriri solent, puta, quod contrahentes sæpe cohabitent sine vero matrimonio, aut si verum sit, cum probari

non possit, dissolvant libitum, et ad alias nuptias transeant: atqui ista ratio cessat in nostro eam. nec talia mconvenientia inde obvenire possunt; constat enim Ecclesiæ de ejus valore quantum constare potest, nec potest mahtio-e dissolvi, cum fuerit contractum in facie Ecclesiæ et ejiv nullitas non possit probari ut supponimus. Imo gravia incommoda et gravissima scandala sæpissime sequerentur, si matrimonia quæ publice valida habebantur, iterum coram paracho et testibus contrahi deberent: ergo merito colligimus Tridentinum suo decreto non comprehendisse casum quo matrimonium ardea publice contractum, sed occulte invalidum, revalidari debeat.

Confirmatur 1°. Concilium Trid. *ut et textu patet*, solum intendit irritare matrimonia clandestina quæ jam erant antea prohibita: atqui nullibi apparet prohibitam fuisse occultam revalidationem matrimonii, prius in facie Ecclesiæ celebrati, sed ob impedimentum occultum invalidi.

Confirmatur 2°. Quia, juxta stylum curiæ, in rescripto dispensationis super hirc casum, a majori pœnitentiario ponitur. *Dispensio ut matrimonium secreto inter se contrahere valeant.*

Opponitur ex Comitolo1. 1 Resp. moral, q. 120, contraria resolutio Clementis \ III. Verum nos vicissim opponimus aliam resolutionem S. Pii V, Clementinx contrariam, ex Navarro cap. 22, n. 7, et lib. 4 Concil. Cons. 14; item aliatnS. congregationis pariter contrariam, ut legitur in remiss. ad concil. Trid. sess. 24, c. 1 de Reform. Matr. At neque ex illa neque ex istis declarationibus aliquid certo erui potest pro alterutra sententia, quia non sunt authenticæ. Et forte in casu Clementis \ III. nullum periculum aut damnum sequebatur ex iteratione publica matrimonii: unde merito præcipiebat quod est tutius; forte autem sequebatur in casu S. Pii V.

Siccnim et nos quantum ad praxim. suademus quod est tutius, scilicet revalidationem publicam matrimonii, in quantum fieri potest sine gravi damno aut scandalo. Etsi parochus difficile adesse possit. confessorius ab eo obtineat licentiam, quam in hoc casu dare tenetur parochus, et coram duobus fidissimis testibus res secreto agatur. Sed si nec ita restAcRo fieri possit, tunc locus est sententia! assertæ.

Peles an si in rescripto dispensationis ponantur hæc vel similia verba : *Dispensatio ul inter se publice el servata forma Tridenlini contrahant*, possint nihilominus renovare consensum inter se sine parcho et testibus, si jam prius contraxerant coram illis?

Despondent aflirmalive Syiviasüucq. 43, a. 2, Pontius, Sporer et alii; quia forma concilii quam intendit dispensatio jam servata est, nec ipsi attentarunt aliter contrahere quam coram parcho et testibus.

DIGRESSIO HISTORICA.

UTRUM INTER B. VIRGINEM ET S. JOSEPHUM FUERIT VERUM MATRIMONIUM?

zfd art. *I præced. dissertat.*

5. p. q.29. α.2.0.—*Dico*. Inter B. Virginem et S. Josephum fuit verum matrimonium. Est communior et verior.

Prob. ex S. Scriptura. Matth. 1, dicitur : *Jacob genuit Joseph virum Mariæ*. Item : *Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph*. Item : *Joseph vir ejus*. Et : *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam*. Luc. 2, Joseph ascendit in Bethleem cum Maria desponsata sibi uxore præcognante.

Confirmatur ex verbis Virginis, Luc. 2, sic alloquentis Filium : *Pater tuus et ego dolentes quærebamus te* ; item verbis ejusdem Evangelistæ : *Erant pater ejus et mater mirantes*. Non sic locuta fuisset Mater Filio, nec Evangelista fidelibus, nisi Joseph fuisset Mariæ conjux. *Confirmatur* iterum ex eo quod Judæi vocabant Jesum filium Joseph, liliū fabri, et Joseph patrem ejus. Hujus autem Judæorum opinionis, tametsi falsæ, alia ratio non fuit, quam quia notum erat Joseph et Mariam esse vere conjuges; alioquin Judæi Christo indubie exprobrassent ipsum ex fornicatione esse natum.

Prob. ex SS. Patribus. S. Ambrosius I. de Inst. Virginis c. 6, contra id quod objiciebatur tunc : ?t etiam nunc objicitur, inter B. Virg. et Joseph non fuisse verum conjugium, quia inter eos non intercessit copula carnalis, dicit : « Nec illud miratur quod ait, quia Joseph accepit conjugem suam; cum enim initiatur conjugium, tunc conjugii nomen asciscitur.

» Non enim defloratio virginitatis facit conjugium, sed pactio conjugatis : denique » cum jungitur puella, conjugium est, non » cum virili admixtione cognoscitur. »

S. Aug. I. 5, cap. 12 adversus Julian, (pii dicebat Mariam fuisse conjugem Joseph in hominum opinione tantum .sicut Luc. 5 dicitur de Christo quod putabatur filius Joseph, sic arguit : « Numquid et » angelus loquens unus ad unum, contra » conscientiam et suam et ipsius cui loquebatur, secundum opinionem potius » quam secundum veritatem fuerat locutus, » rus, » pii ei dixit : *Noli timere accipere Mariam conjugem tuam?....* Dicit autem Lucas evangelistam de Domino, quoti » *putabatur filius Joseph*, quia ita putabatur, ul per ejus concubitum genitus » crederetur. Hanc falsam voluit remove » opinionem, non Mariam illius viri negare conjugem, contra angelum testem. » Eadem veritatem asserit S. Augustinus variis in locis. Serm. 65 de Diversis, 1.1 de Nupt. et concupis. c. 11, 1. 2 de Consensu Evang. c. 1 et alibi. Similiter alii Patres.

ibid. a. 1. 0.— Huc accedunt rationes propter quas congruebat ul Christus nasceretur ex virgine desponsata. Duodecim enumerat S. Thomas, (piarum præcipuæ sunt : 1° ul per genealogiam Joseph, cui Maria erat cognata, origo quoque Mariæ monstraretur; 2° ne ipsa Virgo, si extra matrimonium filium haberet, infamaretur tanquam fornicaria, aut etiam lapidaretur secundum legem Deuteronomio 22, et filius ejus tanquam ex fornicatione natus pro Messia non reciperetur; 3° ut B. Virgo fugiens in Egyptum haberet solatium, atque inde revertens ipsa et filius haberent obsequia et subsidia paterna; 4° ut ejus pariter celaretur diabolo, dum occasione matrimonii deceptus, putaret illum non de virgine, sed de uxore natum : quamvis enim potuisset discerneret inter virginem et corruptam, attamen vel id ex divina dispensatione non fuit permissum, vel ad singula in rebus humanis non semper attendit.

Obj. I- ex S. Scriptura. Matth. 1, Luc. 1 et 2, Maria virgo dicatur tantum *desponsata Joseph* : ergo non erat conjugata. Item ibid. Joseph cum invenisset Mariam habentem in utero, *voluit occulte dimittere eam* : juxta vero Deuteronomio 24, vir non po-

teret dimittere uxorem nisi dato illi libello repudii : ergo Joseph non habebat Mariam pro uxore.

B. ad primum. Juxta morein S. Scriptura , ii dicuntur sponsi et sponsæ. qui, quamvis per verba de præsentis sint conjuncti, nondum tamen sunt carnaliter commixti ; sic etiam nos loquimur dum in nuptiarum celebratione vocamus conjunctos sponsum et sponsam : unde Luc. 2, Joseph dicitur ascendisse in Bethleem *cum Maria sibi desponsata uxore* : ex quo manifestum est fuisse eandem simul desponsatam et uxorem.

4d secundum. Libellus repudii secundum legem non dabatur nisi cum vir sic dimittebat uxorem, ut illi faceret potestatem alteri nubendi ; non autem sic Joseph volebat dimittere uxorem ut ipse aliam duceret, et illi permetteret alium ducere : sed volebat eam occulte dimittere quoad habitationem tantum. Cum enim videret illam fœtam et causam ignoraret, et aliunde perspectam haberet ejus pudicitiam, noluit eam traducere ut adulteram, voluit tamen occulte se ab ea separare, ne forte, si vi illata, aut aliqua alia ratione sibi incognita, fuisset imprægnata, eam retinendo aliquam infamiam incurreret.

Obj. 2º ex SS. Patribus. Multi Patres dicunt Mariam mansisse innuptam, et non fuisse uxorem Joseph. S. Epiphanius hæres. 78: *Desponsata, inquit, fuit Alaria, non nupta, et videbatur uxor et non erat.* S. Hieron. cont. Helvid. et in cap. 1 Matth. ad hæc verba, *Jacob genuit Joseph virum Maria, ait* : « Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis S. Scripturarum, » quod sponsi viri et sponsæ uxores vocantur. » S. Aug. Serm. 17 de temp, de B. Virg. scribit : « Concepit Virgo antequam » sponsum haberet, parit antequam nup- » bat. » S. Greg. in Evang, lib. 2, Horn. 26, de Joseph ait : *Qui tamen ad ejus (Mariæ) nuptias non pervenit.* Ergo.

/?. SS. Patres propugnantes contra hæreticos virginitatem Mariæ, in his et similibus sententii- vocare nuptias consummationem matrimonii, et nuptas seu uxores, jam viro cognitæ; sicut innuptas et sponsas tocant quæ, licet sint matrimonio junctæ, nondum tamen sunt cognitæ viris. Unde S. Epiphanius loco citato dicit, quod Virgo

non fuerit uxor Joseph, *quatenus nullam cum eo habuit corporis copulationem* ; et S. Hieronimus, *quatenus oscula amplexusque non miscuerunt, nec rem egerunt nuptiarum.* Idem censendum de aliis. Insuper sermo laudatus de tempore non est S. Augustini.

Obj. 5º. Secundum communem opinionem, B. Virgo emiserat votum castitatis antequam desponsaretur Joseph : atqui stante ejus voto non poterat matrimonium inire : ergo.

B. Hujus argumenti solutio patet ex art. præced. dissert. Sive ergo B. Virgo ante desponsationem voverit castitatem conditionale tantum, ut sentit Auctor 5 p. q. 28, a. 4; sive absolute, ut volunt alii, votum ejus non repugnabat matrimonio; quia matrimonium, ut diximus, consistit in traditione potestatis in mutua corpora, quæ potestas potest separari ab usu : solus autem usus repugnat voto castitatis. — In 4. d. 30. — Cum itaque B. Virgo sciret ex divina revelatione et instinctu quod usus nunquam sequeretur, potuit sine læsione voti etiamsi absoluti tradere potestatem sui corporis Josepho et acceptare potestatem illius, sicque facere verum matrimonium.

Petetur utrum matrimonium inter B. Virginem et S. Joseph fuerit perfectum?

B. fuisse perfectum perfectione essentiali, quæ consistit in mutua traditione et acceptatione potestatis in corpora : defuit autem illi aliqua perfectio accidentalis, nempe copula carnalis. per quam significaretur unio Christi cum Ecclesia per naturam : sed non erat opus hic illa significatione, quia in illo matrimonio res ipsa erat exhibenda, scilicet Verbi incarnatio, per quam conjungitur Ecclesiæ secundum naturam.

DISSERTATIO VI.

DE BONIS ET ACTU MATRIMONII.

D. Th. Q. 49 et 64.

ARTICULUS I.

De bonis matrimonii.

Ex S. Augustino et aliis Patribus impugnantibus hæreticos qui negabant nuptias esse licitas, inductum est in scholas, nuptias per quædam bona excusari, ideoque esse licitas. — Suppl. q. 49. a. 4. 0. — Excusatio hic non sumitur ex parte agon-

tis. nt cum quis agit quod cut per se malum | excusatur per ignorantiam aut inadvertentiam, sed ex parte actus, quatenus fit bonus et licitus.

Ib. a. 2. 0. et in re», ad arg. — Tria assignantur matrimonii bona, *proles, fides et sacramentum*. Per *prolem* non intelligitur sola ejus procreatio, sed etiam ejus educatio et religiosa institutio. Per *fidem* intelligitur fidelitas quam conjuges sibi invicem debent, sic ut neuter comparti petenti debitum deneget, nec alteri commisceatur. Per *sacramentum* intelligitur firmitas et indissolubilitas quam habet ex sacra significatione. Quamvis enim vinculum matrimonii sit ex se indissolubile, ut dicemus, ex hoc tamen quod Dens ipsum instituit ad significandam conjunctionem Christi cum Ecclesia, majorem habet firmitatem et indissolubilitatem : unde hæc tria bona reperiuntur etiam in matrimoniis infidelium; ordinantur enim ad prolem, obligant ad fidem, et habent aliquam sacram significationem.

Ib a. 1. et 2. — *Dico*. Convenienter assignantur tria bona, *proles, fides, sacramentum*, quibus excusatur matrimonium.

ibid. — *Prob*. Nemo sapiens debet jacturam aliquam sustinere nisi pro aliqua recompensatione alicujus æquatis vel melioris boni : atqui in matrimonio plures incurruntur jacturæ, plura damna et incommoda quæ his tribus bonis assignatis compensantur : ergo. *Prob. min*. Tria [lotissimum damna et incommoda incurruntur in matrimonio. Primum libido et ex ea resultans detrimentum usus rationis, debilitatio corporis et sensuum obtusio; et hoc damnum compensatur bono prolis, seu procreatione liberorum quibus genus humanum propagatur et Deus perpetuo colitur. Secundum damnum est sollicitudo molesta placendi comparti suscipiendi, concipendi, parturiendi, educandi proles et rebus familia providendi ; et hoc damnum compensatur bono fidei, quæ alter alteri tenetur reddere debitum, nec potest alteri commisceri. Tertium damnum est perpetua quxdam subiectio seu servitus qua vir uxori et uxor viro obligatur; et istud damnum compensatur bono sacramentarii, id est, vinculi indissolubilis quo conjuges repræsentant conjunctionem Christi cum Ecclesia, tenenturque

se invicem diligere sicut Christus dilexit Ecclesiam. Sumitur enim hic sacramentum, ut dictum est, pro vinculo indissolubili matrimonii quod est res et sacramentum. Quamquam etiam multo magis compensetur hoc damnum bono sacramenti proprie sumpti pro signo efficaci gratiæ, quatenus sanctificat conjuges, eis confert auxilia supernaturalia ad se mutuo diligendum, præstandaque suaviter et fideliter usque ad finem vitæ cætera munia et onera matrimonialia.

Dices. Vel matrimonium est de se bonum, et sic non indiget magis excusari quam alia bona; vel est malum, et sic nulla excusatio sufficit; vel est indifferens, et neque sic opus habet excusatione, quemadmodum nec aliæ res indifferentes, ut ambulare, loqui, etc. Ergo.

ibid. α. 1. ad 2. — *It*. matrimonium esse simpliciter et absolute bonum, ideoque revera nullis bonis extrinsecis indigere quibus honestetur, quomodo ea quæ sunt indifferentia, aut in malum sonantia de se non bona, possunt honestari. Quia tamen secum affert multa incommoda, indiget illis bonis quæ vocantur bona matrimonii, quæ quidem sunt de ratione ipsius, quantum nempe ad intentionem, si non contrahentium, saltem instituentis matrimonium ; et hoc sensu dicitur excusari et honestari per ea quasi per sua essentialia et causalia in illo honestatem quæ ipsi secundum se competit.

Inferes. Ergo omnia alia quæ sunt ex se bona, possunt etiam dici excusari et honestari per sua essentialia et intrinseca.

Ii. N. conseq. Quia alia bona non semper cum afferunt speciem turpitudinis, nec tot et tanta incommoda quæ compensari indigeant sicut matrimonium : unde cum majori proprietate dicitur illud excusari et honestari per sua bona quam alia res, seu actus boni.

ARTICULUS II.

De actu matrimonii.

§ I. — *Utrum actus conjugatis excusetur per bona matrimonii*

Quamvis dissert. 1 hujus tractatus art. 2 §5, jam probaverimus actum matrimonii esse licitum et posse esse inordinatum, occasione tamen bonorum matrimonii, hic adhuc breviter inquirimus cum Auctore an

et quomodo per ista bona excusetur unde

Dico. Actus matrimonialis sic excusatur per bona assignata, ut sit bonus, et possit esse sanctus

flatio primæ partis ; quia per bonum prolis habetur intentio debiti finis; per bonum fidei habetur debita materia, et per hæc actus recedit a duobus extremis, molitæ et fornicatione, inter utrumque tenens medium, sicque constituitur in ratione virtutis moralis quæ consistit in medio.

flatio secundæ partis est ; quia indissolubilitas quæ dicitur sacramentum, ex divina institutione significat conjunctionem Christi et Ecclesiæ in carne, in gratia, charitate et gloria. Si ergo conjuges adjuti gratia intendunt in actu matrimonii hunc finem, scilicet procreare prolem, non solum ut filium hominis naturalem, sed ut Ecclesiæ colonum, liliū Dei adoptivum et cœlestis regni hæredem, religiosa educatione perficiendum, actus matrimonii non solum erit bonus generali ratione virtutis, sed etiam sanctus et meritorius.

Dices 1°. Qui sustinet damnum majoris boni propter minus bonum, peccat; quia inordinate agit : atqui bonum rationis quod lædatur in ipso actu conjugali est majus quam hæc tria bona conjugali: ergo prædicta bona non sufficiunt ad excusandum, etc.

ibid. o. 4. ad. 1. — *fl. I). maj.* Qui sustinet damnum majoris boni quoad habitum propter minus bonum, peccat, *C. maj.* qui sustinet damnum majoris boni quoad actum brevem propter, etc. *V. maj.* Non enim est inconveniens quod quandoque aliquis actus, qui est melior secundum genus suum, tantillam patitur eclypsim propter minus bonum, quod est permanendus et ad perpetuitatem boni communis necessarium; sic licet quandoque dormire, quandoque ab actu contemplationis vacare, ut vacetur æliæ vitæ : jam autem damnum rationis quod homo incurrit per actum matrimonii non est per modum habitus, sed per modum actus transeuntis.

Inferes. Ergo pariter licebit se inebriare ad recuperandam sanitatem.

fl. N. illationem. Disparitas est quod se inebriare secundum se est malum, "insequenter" ullo bono lineam honestandum; non sic actus matrimonialis. 2° Ebrietas neque a Deo neque a natura est ordinata ad recuperandam sanitatem, sicui acuis

matrimonii est ordinatus ad generandam prolem. 5° In ebrietate totaliter absorbetur ratio et aufertur potentia proxima ad illam pro nutu recuperandam. *¶* *¶* *¶* sic in actu matrimonii. Vide [dura de hoc arg. disert. 5 de Temperantia, -ut. 5.

Dices 2°. Hæc bona efficere non possunt quominus delectatio in illo actu sit immoderata, neque possunt ejus verecundiam abstergere : atqui immoderatio passionis est vilium in moribus, et verecundia non est nisi de malo : ergo.

ibid. nd 5. et 4. — *fl. D. min.* Immoderatio passionis sumpta pro quantitate et intentione est vitium in moribus, V. sumpta pro excessu supra limites rationis, *C.* Superabundantia igitur passionis quæ facit vitium in moribus non attenditur præter secundum quantitatem ipsius ad intentionem, sed secundum disproportionem ejus ad rationem : unde tunc solum passio reputatur proprie immoderata, quando excedit limites rationis : delectatio autem quæ est in actu matrimonii, quamvis sit intensissima secundum quantitatem, non tamen excedit limites sibi a ratione prius præfixos, quamvis in ipsa delectatione ratio eos ordinare non possit, et ideo sit malum poenæ. De verecundia similiter respondetur, quod non sit tantum de malo culpa, sed etiam de malo poenæ, qualis est turpitudine illius actus; quia de quolibet defectu homo naturaliter erubescit.

Inst. S. Greg. causa 35, q. 4, c. *Kircum propria*, dicit voluptatem quæ in actu conjugali reperitur, nullatenus posse esse sine culpa.

fl. b. Gregoriū loqui de voluptate quæ dominatur, et propter quam exerceatur concupiscentia, ut inferius subdit.

§ II. -- *Utrum actus conjugalis excusari possit sine bonis matrimonii, atque adeo exerceri ob solam voluptatem, aut fornicationem in se vitandam ?*

Ibid. nd 5. — *Dico* 1°. Actus conjugalis excusari non potest sine bonis matrimonii; quia remota causa removetur edectus qui ab ea dependet : atqui causa honestatis actus conjugalis sunt bona matrimonii. ut dictum est : ergo sine eis excusari non potest. 2° Si actus conjugalis non differt a fornicario nisi in prædictis bonis.

Ibid. — *Idem tñfres*, duobus solum mo-

dis conjuges absque omni peccato posse convenire, nempe causa generandae prolis quod spectat primum bonum, et debiti reddendi, quod pertinet ad bonum fidei : bonum autem sacramenti potius pertinet ad matrimonium secundum se quam ad ejus usum, licet possit etiam intendi, ut dictum est, et actus fieri meritorius; sed etiam tunc intenditur bonum prolis. Verum ut hæc de quibus non omnes conveniunt distinctius exponantur,

Ibid. e*, a. 6. — *Dico* 2°. Actus conjugalís ob solam voluptatem, aut fornicationem in 3e vitandam, est venialiter malus.

Sequitur e:r precedenti quoad utramque partem; quia licet adsit bonum fidei et bonum sacramenti, deest bonum prolis, seu saltem non intenditur. Insuper

Prob. prima pars t° ex hac propositione damnata ab Innocentio XI: *Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa ac defectu veniali*: est nona inter damnatas.

Prob. 2°. Perversum est ordinare ad delectationem operationem ad quam ipsa delectatio est a natura ordinata: atqui natura ordinavit delectationem ad operationem, et non operationem ad delectationem, ut in confesse est apud omnes: ergo.

Confirmatur. Agere propter delectationem sensibilem, est proprium brutorum et non hominis, qui debet in omnibus agere ut homo, id est, secundum rationem, consequenter intendere bonum honestum, seu rationi conforme, ut amplius probavimus dissert. 6 de Act. human, art. 6; confer.

Prob. secunda pars de qua major est difficultas. 1° Ex S. Scriptura 1 Cor. 7, postquam Apostolus dixit: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram*, subdit: *Hoc a Wem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium*: atqui indulgentia, seu, m grace habetur, *ignoscencia*, denotat culpam, ut ait S. August. Enfin rid. c. 78; « Quis autem peccatum esse neget, inquit, cum dari veniam facien- » tibus Apostolica auctoritas fateatur? »

Prob. 2° ex Patribus. Idem S. August, lib. de Bono conjugali cap. 7: » Reddere » debitum conjugale nullius est criminis;

» exigere autem nitra generandi necessi- » tatem, culpe venialis. » S. Fulgentius Epist. 1 de Conjugali debito c. 4: « Ma- » li culam contrahit... quisquis non pro sola » generatione, sed etiam propter fragili- » tatem carnis suæ miscetur uxori. » S. Greg. lib. 52 Moral, cap. 17: « Tunc, in- » quit, solum conjuges in admixtione sine » culpa sunt, cum... pro suscipienda prole » miscentur: » intellige petendo.

Ibid. a. ii. o. — De D. Thoma non potest esse dubium: « Duobus solis modis, » inquit, conjuges absque omni peccato » conveniunt, scilicet causa procreanda » prolis, et debiti reddendi; alias autem » semper est ibi peccatum ad minus ve- » niale. » Item: — Ibid, ad 2. — « Si in- » tendat vitare fornicationem in se, sic est » ibi aliqua infirmitas, et secundum hoc est » peccatum veniale, nec ad hoc matriino- » nium est institutum nisi secundum in- » dulgentiam, quae est de peccatis venia- » libus. »

Prob. 5» *ratione.* Obsequi ac servire libidini etiam intra limites matrimonii, est peccatum veniale, *ut patet ex dictis*: atqui qui mere ad vitandam in se incontinentiam copulatur, obsequitur libidini intra limites matrimonii, quamvis nolit obsequi extra limites illius: ergo. *Prob. min.* Ille revera quaerit in matrimonio voluptatem, ne eam quaerat extra, camque pro fine copulae habet, licet simul intendat abstinere a voluntate non matrimoniali; sicut tentatus ad carnes manducandas die prohibito, si ad hoc evitandum velit delectari in esu delicato piscium, ne delectet se in esu carnum, revera obsequitur gulae circa materiam licitam, ne ei obsequatur circa materiam illicitam. Ergo.

Si dicas, hanc delectationem assumi in matrimonio ut medium ad vitandam delectationem extra matrimonium. *Esto*: semper verum est eam assumi ut finem proximum copulae matrimonii, sicque operationem ordinari ad delectationem; quod est perversum, ut diximus. Insuper delectatio in copula matrimonii, non est medium a Deo vel natura ordinalutn ad vitandam delectationem extra matrimonium: sicut delectatio in esu piscium die prohibito, non est medium ordinatum ad vitandam delectationem carnum, unde **sicut** iste inordinate agit, sic et ille.

Prob. 4° evertendo praeceptum fundamen-
tali adversa partis. Si actus conjuga-
lis esset imitatus ad vitandam in se fornicationem, ideo est quia vitatio fornicationis est lineae saltem secundarius matrimonii; sic volunt adversarii: atqui ista ratio nulla est: ergo. *Prob. min.* Evitatio fornicationis in se dicitur lineae secundarius matrimonii, non quod Deus aut natura directe ei immediate illum ordinaverint ad fornicationem vitandam (Deus enim sub hac ratione indulget tantum, ut vidimus, et natura ordinat ad generationem proles), sed quia concupiscentia per copulam matrimonialem sedata, non ita stimulat ad fornicationem; ad quod etiam juvat gratia sacramentalis: unde debet potius dici effectus consequens ad matrimonium quam ejus lineae secundarius, nisi secundum indulgentiam, ut dicit Auctor.

ibid. — Dixi, *venialiter malus*; quia usus rei aliunde licitae, ob solum defectum debiti lineae, non est semper mortaliter malus, ut patet in eo qui manducat et bibit moderate ob solam voluptatem. Posset tamen contingere peccatum mortale, si nempe ipsi non attendat in conjugem quod sit conjux, sed quod sit mulier, allectu actuali paratus idem facere cum ea si non esset conjux; quia tunc copula exercetur animo fornicario.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Matrimonium est concessum humanis fragilitati, ut fornicatio vitetur: ergo qui eo utitur ad hunc finem, non peccat.

Ib. a. 5°. ad 2. — *Il. D. maj.* Est concessum humanis fragilitati, ut fornicatio vitetur, mediante copula exercita propter bona matrimonii, C. mediante copula exercita propter ipsam fornicationem vitandam, *subd.* Est concessum secundum indulgentiam ut minus malum, C. ut quid licitum et bonum, A'. *Solutio patet ex probationibus.*

Inst. Licetum est petere debitum ad vitandam incontinentiam in compacte: ergo et propriam.

Ibid. — *7l. V. cotiser/.* Disparitas est tertia (quia dum petit debitum propter alterius periculum in effectu potius reddit quam petit, quia altera pars tunc interpretative petit: cui ideo ex justitia debet aliquid).

tenetur petendo reddere. 2a Disparitas est, quia unusquisque potest suo periculo occurrere per alia remedia, ut per voluntatem propriam gratia Dei adjutam resistendo, orando, jejunando: periculo autem alterius non potest, cum non habeat in sua potestate voluntatem alienam sicut suam.

Bepones. Pars quae propter periculum incontinentis propriis interpretative petit, illicite petit secundum nos: ergo alter non potest nec tenetur ei reddere.

K. I). ant. Petit illicite venialiter et ex parte sua, C. illicite mortaliter et ex parte actus, V. Subest autem justa causa in reddente, permittendi istud peccatum veniale ut petenti, ut dicemus infra de reddendi debiti.

obj. 2°. Qui utitur re sua ad libitum, non facit injustitiam: ergo non peccat. *Subsunt,* Atqui per matrimonium uxor efficitur res viri, et e contra: ergo.

Xbid. ad 5. — *B. N. conseq.* Ex hoc enim quod quis non peccet contra justitiam, non sequitur quod non peccet omnino; quia una debita circumstantia non sufficit ad hoc quod adus sit bonus, et ideo non oportet quod qualitercumque quis utitur re sua sit bonus, ut patet in prodigo, sed quod utitur re sua ut debet secundum omnes circumstantias.

Obj. 5°. Bonum est vitare fornicationem, et actus conjugalis est honestus aptusque ad illum finem obtinendum: ubi ergo peccatum? Quod enim est bonum ex genere, non efficitur malum nisi ex mala intentione, ut recte arguit S. Th. arg. 4.

A. in hoc esse peccatum, quod actus conjugalis non sit a natura ordinatus nec a Deo, nisi secundum indulgentiam, ad illum finem obtinendum: est autem malum intendere bonum per media indebita et ad id non ordinata. Adde quod in casu sit obsequi libidini et agere propter illam, *ut probatum est.*

Inst. 1a. Hoc ipso quod alicuiusmodi medium habet aptitudinem et proportionem ad aliquem finem obtinendum, **si a natura non sit ad illum primatario ordinatum, censetur tamen finis ejus secundarius, ita ut ad illum sine peccato possit ab auctoritate ordinaria: v. g. oculi sunt a natura induci ad videndum, licite tamen quis eis utitur aliquando ad significandum aliquid alteri;

vox est a natura ordinata ad exprimendos alteri suos conceptus, licitus est tamen ejus usus ad cantum, fino ipsum matrimonium est institutum ad conservationem specie», non peccaret tamen qui illud contraheret propter alium imem honestum, v. g. propter probos mores sponsx, propter conformitatem humorum, propter inimicitias componendas in regno vel in familia, propter socialem vitam tranquilliozem habendam, etc. Ergo licet actus conjugalis sit primario ordinatus ad generationem prolis, quia tamen potest esse aptus ad fornicationem vitandam, non videtur illicitum eo uti ad illum finem qui potest dici ejus tinis secundarius.

B. A. conseq. et paritatem. Dispari(as est, quod neque in usu oculorum aut vocis, aut in ipso matrimonii contractu .ulla rperiatnr inordinatio aut detrimentum rationis : in usu autem matrimonii semper sequitur inordinatio libidinis, detrimentum et absorptio rationis propter quæ mala non videtur adhibendus nisi ad cos fines ad ipios Deus seu natura permisit aut ordinavit; sicut non potest ebrietas adhiberi ut remedium sanitatis, quamvis ad eam possit aliquando juvare.

lust. 2' Actus matrimonialis propter sanitatem conservandam aut recuperandam, est licitus : atqui tamen ad hunc finem non est ordinatus : ergo pariter.

ibid, nd *i.* — *B. 1° majorem a S. Th. diserte negari.* « Quamvis, inquit, intendere sanitatis conservationem, non sit per se malum, tamen hxc Antentio efficitur mala si ex aliquo sanitas intendatur « quod non est ad hoc de se ordinatum; sicut qui ex sacramento baptismi tantum salutem corporalem quæreret. Et similiter etiam est in proposito inactu matrimonii. » Adde quod emissio seminis, quando fit ex libidine, sit magis nociva corpori quam proficua. 2° *Etsi daretur major*, semper foret disparitas, quod (pii exercet actum conjugalem propter fornicationem in se vitandum, agat propter libidinem et ei obsequatur; secus qui illam exercet propter sanitatem.

Inferes. Ergo ssllem juxta sententiam D. Thomæ» fx<.: quo (piis minaretur conjugii mortem nisi exigat debitum el coeat cum parte, non poterit talis conjux etiam pro evitanda morte certo infligenda petere

copulam si compars sit senex, stérilisant jam gravida.

B. Vel ille qui minatur mortem , cogit ut coeant coram se, quod est ex se verecundum, pudendum et maxime scandalosurn, adeoque ex hoc solo capite illicitum, vel ut coeant in ipsius absentia, et tunc occurrunt alii plures modi tale periculum evadendi, adeo ut casus evadat metaphysicus. Cæterum, stando in sententia D. Thomæ, non licet facere malum morale etsi veniale tantum pro quovis maximo bono physico,

Obj. 4°. Potest quis inire matrimonium propter vitandam incontinentiam, nl colligitur ex Apostolo 1 Cor. 7, dicente « *Quod si non se contineant, nubant; melius e-d enim nubere quam uri*, non enim id videtur dictum ex indulgentia, sed videtur permissio positiva et consilium : ergo potest etiam uti matrimonio propter eundem finem.

B. 1° ant. non erui ex textu Apostoli ; licitum est enim consulere minus malum volenti committere majus. 1° *D. ant.* Potest (piis inire matrimonium propter vitandam incontinentiam per copulam exercendam propter debitos lines, scilicet generationem prolis aut redditionem debiti, C. sicut enim qui excreet copulam propter istos lines, potest intendere et exspectare tanquam ellectum sedationem concupiscentia: , sic *a fortiori* cum init matrimonium, prxsertun com matrimonium sil secundum se honestum, nec ipiidquam inordinatum contineat, sicut ipsa libido in actu matrimoniali : per copulam exercendam propter libidinem, A. Cum enim talis copula sit illicita, non potest intendi a contrahente matrimonium.

Obj. 3° ab inconvenientibus. Ex nostra sententia sequitur 1° quod mulieribus gravidis, sterilibus et senibus sit illicitus actus conjugalis, et viris illicitum cum eis decumbere ; 2° quod senes et steriles non possint sine peccato matrimonium inire, cum ipsis non sil .impiius spes prolis, et quod Ecclesia non pos-it talibus matrimoniis assistere in-i saltem emi rabentes moneat de non exigendo debito , quod status matrimonii sit contîntes peccatis venialibus obnoxius . quæ omnia dura sunt, odiosa et quodam modo absurda juxta praxim communem.

A. *adpri nam s quelam*, actum eo; jugalem <««* ciiiide <i illicitum mulieribus gravidis*, sferililms et senibus, exigendo, non tamen reddendo; viris autem est licitum cum talibus decumbere, non ad exigendum debiinn. sed ad reddendum petenti: intellige tamen de mulieribus gravidis quarum ita venter intumuerit, ut superfo'latio sperari non posait.

.*id secundam illationem, N.* Conjugium enim non esi propter solam liliorum procreationem, sed etiam propter ipsam naturalem in diverso sexu societatem, mutmiobseijuia, etc. ait S. Aug. lib. de Bono COiijug. cap. 3. Eo ergo line possunt senes inire matrimonium, intendendo caste, vivere, vel etiam matrimonio uti, reddendo limen, non exigendo debitum; quod si aliud intendant, ut sæpe fu, peccabunt, sed venialiter tantum.

Aec sequitur Ecclesiam imprudenter agere assistendo talibus matrimoniis et ea permittendo, tum quia propter rectum finem assignatum senos et steriles contrahere possunt. Quod si intendant copulam ad delectationem, aut ad concupiscentis sedationem, id ipsis prudenter permittit cum Apostolo in minus malum ad vitandum majus. Aequè necesse est ut cos moneat de non exigendo debito, sicut non monet juvenes de non exigendo ob solam voluptatem, cum id sciat vix aut ne vix ab ipsis esse servandum: unde melius est dissimulare cis minus malum, quam commonendo exponere eos gravioribus peccatis incontinenti® extra matrimonium; quod etiam ab ipsis confessariis observandum est.

.*id tertiam.* Agnosco esse veram non quidem ratione status matrimonii precise, sed ex hominum corruptione, qui ideo in hoc statu sæpe debent dicere: *Dimitte nobis debith nostra*. Unde cupit Apostolus ut omnes sint sicut ipse; et S. Petetis dicit quod *non expedit nubere*.

Cæterum sedulo advertant confessarii, ut jam mone.b iin, nunquam avertere a matrimonio cuiitrahendo aut copula exercenda cos qui dicunt se id velle in remedium concupiscenti®, ne sapientes supra Apostolum eo* inducant in mortalia quos a venialibus indiscrete retrahere satagunt, luem agendum cum iis qui accedunt ad mulieres steriles, senes, aut gravidas, cum

sil par ratio. Imo expedit nunquam de hac materia Impii coram uxoratis, utramvis sententiam teneas: si enim diras id licere, ampliabunt ultra limbes; si dicas ipsis non licere, eris ipsie in laqueum ad graviora perpetranda.

Petes 1° utrum sil etiam venialis culpa quando intenditur partira delectatio, partim prolis generatio?

//. *probabilius affirmative*; (l»iλ tunc intenditur revera etsi inadequate finis ad qu in actus ex natura sua non ordinatur, senitiirque libidini quodam modo dominant, cum propter eam agatur.

Petes 2° utrum eam delectationem admittere et ei consentire ut medio tantum ad actum propter generationem prolis vel redditionem debiti exercitum, sil etiam venialis culpa?

//{cspnndct *Sylvius affirmative*, quod conatur probare quibusdam SS. Augustini et Eulgentii auctoritatibus, quæ tamen possunt explicari ad sensum petitioni» præcedentis.

Patio fundamentalis hujus sententia est; quia illa delectatio in natura corrupta est in se turpi*, immoderata, inhonesta, rationi non obediens, sed eam obscurans, cui ideo nihil deest ad rationem peccati, ni*i voluntarium: atqui in casu petitionis ei voluntarie consentit ratio et ei obsequitur: ergo.

Unde iste auctor vult tantum licere conjugibus eam permittere, non ipsi consentiendo, sicut princeps potest permittere usuras quibus non consentit, quando habet justam causam eas permittendi.

Neque necesse reputat voluntatem consentire libidini, eo quod consentiat actui cui ipsa adjungitur; non enim qui consentit uni, statim consentit omni conjuncto cum illo: sic claudus, licet libentissime ambulet, non tamen libenter claudicat Et si forte sit impossibile rationem in ipsa actu libidinem refrenare, quia ea quasi absorbetur, *polet tamen eam ordinare ante pi incipium*, ail I). Tn. q- 41, a. 3, ac 6, et hic a. 4, ad 3. Hæc sententia est probabilis, sed dillicillim® praxis. Unde

//fspondct *Dominicus* >oto h*c d. 31, q. t, ari. 3, cum nullis alus, nullam es*» culpam etiam venialem consentire delectationi propter actum. sive accedere ad coniti.

it*

DISSERT. IV. ART. III.

jugem a'»u delectatione placente, in casu l
conclu4"his.

Ratio ejug est; quia exercere actum conjugalem ea ratione et conditione qua a natura instigatur, nullum est peccatum : atqui natura sagaciter illi actui delectationem adjunxit propter conservandae speciei necessitatem, sicut sumptioni cibi et potus propter conservationem individui : unde S. Hieron. Epist. 10, dicit quod voluptas huic actui sit a Deo insita. Et certe quis ab illo non abhorreret, si voluptas non alliceret? Ergo sicut nullum est peccatum cibum et potum cum delectatione sumere, modo non edatur propter delectationem, ita nec exercere pariter conjugalem amplexum. Et qui contrarium sentiunt, inquit præfatus auctor, contendunt homines privare naturali sensu, cum tunc vix aut ne vix possit ratio delectationi dissentire.

Huic sententiae favere videtur S. Doctor, cum dicit hanc delectationem esse secundum se bonam sicut actus ad quem sequitur est per se bonus et honestus : et quidem voluptas sensuum non est perse mala, sed bona; unde etiam in statu innocentiae actus conjugalis habuisset voluptatem, ut ait D. Th. 1 p. q. 98 , art. 2.ad 5.

Verum utraque sententia conciliari potest, si prius advertas delectationem Venerream in actu matrimoniali posse considerari dupliciter. 1° ut delectatio est præcise, prout fuisset in statu innocentis, absque eo quod nunc est in ea inordinatum; 2° ut est per peccatum originale, inordinata, immoderata, rationem non sequens, sed obtenebrans, adeoque turpis et pudenda, quomodo sortitur nomen libidinis. Quo notato,

R. Consentire delectationi in actu matrimonii ad sensum petitionis, precise ut est delectatio, dissentiendo ejus excessui et inordinationi, nullum videtur esse peccatum etiam veniale; idque probant rationes secundæ sententiæ. Neque debet reputari impossibile consentire delectationi et non ejus inordinationi conjunct®, siquidem prima sententia non reputat impossibile consentire in actum et non in delectationem annexam : potest ergo in unum consentire el aliud tantum permittere, dum subest ipsi non consentiendo.

Consentire iero delectationi uninoderatæ el inordinatae, ut mine est m natura corrupta, videtur venialis noxa; et id probant rationes prima: sententiae.

ARTICULUS III.

De aliis peccatis conjugum in usu matrimonii.

Præter peccata quæ conjuges committere possunt ex indebito line in usu conjugii, ut vidimus art. praced. possunt alia committere ex parte modi, situs, temporis, loci aliarumque circumstantiarum copulæ. Pro quo, præmissa elevatione mentis ad Deum,

Nota pro fundamento resolutionum, tanquam principium generale, modum essentialem copulæ quæ est principaliter ordinata ad generationem prolis, esse ut liat cum immissione et retentione seminis intra vas naturale; alioquin, nisi ibi recipiatur et retineatur semen, impossibilis erit generatio.

Quoad modum et situm copulae.

Dico. Usus copulæ inter conjuges in quo non servantur tria substantialia assignata, vas debitum, immissio et retentio seminis in eo, aut periculum morale subsit ne non servantur , est peccatum mortale contra naturam, gravius inter conjuges quam inter solutos, utpote quasi adulterium contra fidem, quæ prohibet omnem usum carnis extra limites conjugii,et obligat ut uterque servet alteri corpus suum

Si vero, his tribus substantialibus servatis et certo servandis, accadat inordinatio circa accidentalialia tantum copulæ in modo et situ, non est plusquam veniale; quia substantialia copulæ servantur ad finem generationis.

Hinc colliges 1°, copulam inter conjuges in vase prapostero , vel quocumque alio non naturali, ore, aure, etc. sive eam ibi consumment, sive propter majorem delectationem ibi inchoent, cum intentione consummandi et seminandi in vase naturali esse nefandissimum ilagitium contra naturam, includens insuper rationem aliquam adulterii, ut dixi , et sodomix imperfecte; attamen , parce, pudice lector. simpliciter osculari, lambere obiter, solum ore excipere verenda viri, aut ea fricare in superficie vasis posterioris uxoris, excusant a mortali Fillucius, Jacobus Mar-

clianlius, Sanchez, quos citat et sequitur Sporer, quia sic habentur pro tactibus impudicis.

Colliges 2° quod omnis pollutio voluntaria inter conjuges, aut effusio seminis extra vas legitimum, abrupta, vel nondum inchoata copula, sit letalius crimen. St tamen, ait Soto in 4, d. 31, art. ultimo, dum vir nona fide legitime congregari conatur, festinantius fortasse extra vas seminat, non est vitio dandum, etiamsi metus aliquis eum prius subierit, quia illud festinationi nature tribuendum est. Idem videtur dicendum si id preter intentionem accadat ob senium, vel ob indispositionem partis alterius etiam voluntariam, quando spes probabilis remanet copulam debite perficiendi: ita Sporer post Cajelanum, Sanchez, etc.

Colliges 5°, uxores quæ semen jam receptum ejiciunt, aut conantur ejicere, quacumque de causa faciant, sive paupertatis ne multiplicetur proles, sive infirmitatis vitandæ, sive etiam periculi mortis in partu, peccare mortaliter.

Si tamen cessante omni periculo pollutionis in utroque conjugue, mutuo consensu copulam abrumpant antequam saltem femina seminauerit, ne proles generetur, ob inopiam, sive ob aliam causam, non peccare mortaliter docent satis communiter doctores, Cajelan. Pahid. Armilla, Sporer, Basilius Pontius et alii; quia illa vasis femineæ penetratio, absque seminatione et pollutionis periculo, reputatur instar tactuum pudendorum qui inter coniuges excusantur saltem a mortali. Dixi, *antequam faminea saltem seminauerit*, quia si femina jam seminauerit, aut ad id excitata sit, letalius crimen erit abrumpere copulam ante seminationem viri.

Colliges 4° quod, quando vir uxori resupinus succumbit, aut præpostere accedit in vase tamen naturali, non videtur peccatum mortale, sed veniale, crassum quidem, obscenum et viris probis exhorrendum. Quod si peccatum saltem veniale, *patet*; quia est inversio ordinis nature. Quod non sit mortale, *etiam patet*, quia nisi ob peculiarem corporis dispositionem aut morbum, non est periculum seminationis extra vas, aut conceptionis impediendo*, eo quod semen non recipiatur in matricem i.e. infusionem seu descensum, j

sed per virtutem attractivam, sicut cibus in stomachum: imo mulier volunt, et bene, nullum esse peccatum præponere, in vase tamen naturali, aut vincto succubo coire, si adsit justa causa, v. g. ne partus suffocetur si uxori prægnanti vir incumbat, etc. Unde in tribunali, quando conjuges confitentur se sic convenisse, non est opus communiter inquirere an semen extra effuderint, sed tantum acriter eos objurgare et a tali coitu deterrire, ubi non est justa causa.

Utrum necesse sit ad conceptionem prolis, conjuges simul seminare? Id lanquam magis prolificum requirunt medici, non ut absolute necessarium: unde non peccat saltem mortaliter vir se lactibus ad venrem excitans, sciens se ob id citius femina seminare; et postquam seminauit, non tenetur feminae seminationem expectare: ubi autem vir semine intra vas recepto membrum virile extraxit, potest femina quæ nondum seminauit lactibus se excitare ad seminationem, quia ista excitatio est coniugalium consummatio et perfectio, et alioquin maximo periculo committendi peccata mortalia exponeretur.

Quantum ad circumstantias loci et temporis.

Dico 1°. Locum secretum esse oportere, ipsa naturalis verecundia dictat; et ne fiat in loco sacro, debita ipsi reverentia et lex Ecclesiæ prohibent sub mortali, etiam probabilius in casu necessitatis, de quo vide de Temperantia dissert. 6. art. 8.

Dico 2°. Tempus secretum et nocturnum suadet verecundia naturalis, non videtur tamen stricte obligare.

Supp. q. 64. a. 5. 6. 7.—*Dico 5°*. Conveniens et decentissimum est abstinere a carnali copula diebus festivis, presertim die quo SS. eucharistia recipienda vel recepta est, ita tamen quod non sit plusquam veniale in petente, in reddente autem sæpe nullum, maxime si carnales illecebræ non diu bareant inaginationi; de quo vide de Eucharistia dissert. 6, art. 4, § 2.

Dico 4°. Exigera copulam tempore menstrui seu puerperii, inulti cum S. Bonaventura accusant peccati mortalitatis; reddere, venialis, propter periculum prolis vitiosæ et monstrosæ, quod est tali copula

imminet ; at cum raro credatur conceptio fieri in congressu tempore menstrui, el rarissima appareant in prolibus damna, licet innumeri tunc, copulentur, Syb'ius cum l'aludar.), S. Antonino, C.ijctano, Navarro et aliis ipius citat, tenent esse duntaxat veniale in petente, in reddente autem nullum, si non possit commode recusare.

Affertur quidem ab adversariis in contrarium lex Levitici 18, 18,20, et Ezechiel. 18, quam S. Augustinus lib. 5 de Peccatorum meritis, cap. 2, inter illa praecepta annumerat quæ non sunt ligurate accipienda. Sed

Λ. praeceptum velans congressum mariti cmn menstruata esse quidem naturale, quatenus ille congressus est jure naluræ malus propter materi® indispositionem, indecentiam ac turpitudinem. Non videtur tamen hac ratione obligare sub mortali; quapropter ex ea parte qua lex poenam mortis comminatur, est judicialis, ac proinde sub hac ratione abrogata.

Z>ico 8°. Actus conjugalis cum uxore gravida, ubi nulla est spes superfœtationis, est peccatum tantum veniale ex parte petentis, milium ex parte reddentis, si commode recusare non potest, nisi imminet periculum abortus. Unde

Dico 6°. Generaliter exercere actum conjugalem cum periculo morali abortus, monstros® prolis, gra\vis detrimenti salutis corporalis in alterutro conjugue, est per se loquendo peccatum, vel mortale, vel veniale, pro gravitate vel levitate periculi et detrimenti. *Per se palet*; quia sicut non licet ista damna creare, ita nec illorum periculum subire. Id magis explicabitur ari. seq.

Quantum ad accessoria copulæ, oscula, tactus, amplexus, aspectus, delectationes morosas, etc.

Dico 1°. Quæcumque oscula, tactus, amplexus, aspectus, turpiloquia libidinosa inter conjuges praesentes sine periculo pollutionis et intra terminos honestatis naturalis, sunt licita, si liant in ordine et ex intentione copulæ; sunt autem peccata duntaxat venialia, si in eis sistatur, nec ordinentui ad copulam.

Dico 2°. factus et aspectus libidinosi proprii corporis hi uno conjugue, saltem

altera parte absente, sunt peccata nm..- talia.

Dico 5°. Delectatio venerea de copula in conjugue absente, probabilius est peccatum mortale, propter commotionem carnis quæ in casu non ordinatur ex se at* copulam, sed ad pollutionem.

Has tres conclusiones probatas et explicatas habes in tract, de Temperantia dissert. 6 : duas primas art. 17, tertiam art. 15, §4; illuc te remitto, lector benevole, ne actum agam.

ARTICULUS IV.

De obligatione reddendi debitum.

§ I.— *Virum conjuc teneatur petenti reddere debitum ?*

Est inter debitum conjugale et alia debita discrimen, quod qui petit debitum conjugale petat usum rei suæ; per matrimonium enim corpus viri transiit sub dominium uxoris tanquam res sua, el corpus uxoris vicissim in dominium viri:qui autem petit alia debita sive ex contractu sive ex delicto, non semper petit usum rei suæ, sed ut res fiat sua : unde petens dehilum conjugale potest comparari repententi depositum, cum hac tamen differentia, quod repetens depositum solus eo utatur, petens autem debitum conjugale, eu non utitur, nisi simul compars utatur : ex (pio jam habes quod (piando iste usus est intrinsece malus, non possit magis reddi quam peti.

Suppono conjugem per se non teneri petere debitum ; quia potest cedere juri suo et non uti re sua.— Supp. q. 64. a. 2. Dixi, *per se*; qdia per accidens aliquando tenetur, si nempe judicet compartem desiderare el prae verecundia non audere petere expresse, quod frequentius est in fœminis ipiain in viris; idque præsertim si videant imminere periculum incontinenti® : sed lime est potius redditio debiti quam petitio, quia aller tacite petit.

ibid. α. 1.ο. — *Dico*. Conjugi serio et rationabiliter petenti expresse vel tacite debitum conjugale, compars reddere tenetur sub mortali.

Patio est, quia in contracta matrimoniali facta est mutua Intddio et acceptatio corporum ad usum conjugalem, ex quo oritur obligatio justitiæ reddendi petent» serio et rationabiliter corpus ad bum

DE OBLIGATIONE REDDENDI DEBITUM,

urmn : otcum ista obligatio sit in re gravi, |
est gravis iiride Apoet. 1 Corinth. 7
Uxori. inquit., vir debitum reddat, simili-
liter et uxo, viro; rationernque reddit :
Quia mulier *ui corporis potestatem
non habet, sed vir,- similiter autem vir
sui corporis potestatem non habet, sed
mulier.

Ex f/uo inferes, graviter peccare viros
contra hanc obligationem, qui, sive pollutionibus, sive frequenti accessu ad alias, sive laboribus aut macerationibus indiscretis. se reddunt impotentes ad redditio-
nem debili; similiier mulieres qui indiscretis abstinentiis aut mortificationibus ita se deformes exhibent. ut reddantur exosa; maritis : secus tamen si abstinentiis et macerationibus moderatis se minus potentes aut minus gratas redderent ; quia non censentur se obligasse ad omittendum moderatum exercitium \irlutiscum detrimento salutis, ad satisfaciendum huic debito.

Inferes item . conjugem non posse diu abesse, conjugē invita, maxime si imminet periculum incontinentia*. ; nisi forte id absolute requirant necessitates familiæ, aut nisi contrahendo matrimonium sciverilant praemonita fueritcompars de absentiiis futuris conjugis, ut si duxit negotiatorem. militem . aulicum; tunc enim censetur consensisse.

Dixi 1°, *serio petenti*, tanqiiain scilicet debitumjustiliæ, quod colligitur si instanter petat. nec nisi a*gre et cum asperitate repulsam patiaturs . secus si petat amicabiliter, ut amicus ab amico petit quod aliunde est debitum, sed nolens in rigore obii-gare; quod colligitur in viro si facile accipiescat, non in uxore, quæ sæpe ex verecundia non audet urgere.

Dixi 2°, *petenti rationabiliter*, ita ut nulla subsit causa justa, sive ex parte petentis, sive ex parte reddentis, sive copu-
l®, sive prolis, denegandi vel differendi; sic enim iniclligitur omnis contractus humanus.nec ullus prudenterconirahenscensetur se obligare ad aliquid irrationabile.

Hinc itifirrx f>, non peccare conjugem negando d< bivim petenti in amentia, iufurore ' . | absobtta, brielate ; quia n m petii rationabililt r et ut homo, sed ut bestia
Excipe nisi ad aliam esset accessurus aut se polluturus . tunc enim per accidens excb&rilale tenetur reddere Item non peccat

denegando frequentius et importunius petenti, ut si ter qnaierve in eadem noetopetat, si diu nociuque. neque etiam si rationabiliter petenti parum dilhrat. ut in aliis debilis, nisi fortesk jiericiilum incontinenti» in mora.

ibid. α. 1. 0. — *Inferes* 2°, non peccare ipii denegat in morali periculo mortis aut gravis morbi, ut si petens laboret lepra . morbo venereo, vel alio contagioso, aut si mulier, ex medicorum consilio, vel experientia, constituatur in periculo probabili muriis si concipiat aut pariat. « Quia, in-
» quit Doctor noster, matrimonium prin-
» cipaliter institutum est in cilicium nalu-
» ræ, et ideo in actu ipsius servandus est
» naluræ motus, secundum quem nulrilita
» non ministrat generativæ nisi illud quod
» superlinit ad conservationem indi'idui;
» quia hic est ordo naturalis, ut prius ali-
" quid in seipso perficiatur et poslmodum
» alteri de perfectione sua communicet, el
» hic est etiam ordo charitatis quæ natu-
» ram pellicit. Et ideo cum uxor in virum
» potestatem non habeat nisi quantum ad
» generati'am virtutem, non autem quan-
» tum ad ea quæ sunt ad conservationem
» individui ordinata, vir tenetur uxori de-
» bitum reddere in his quæ ad generatio-
» nem prolis spectant, salva tamen prius
» person» incolumitate. » Imo nec liceret in lauto periculo reddere ; quia homo non habet dominium sui corporis aut vitæ, etiamsi adverteret in comporte periculum incontinentia!; quia non est in extrema necessitate, cum possit aliis remediis suæ iicociiinentiæ subvenire : posset tamen sancte» et laudabiliter reddere in hoc ultimo casu, profundens ex cliarilale vitam temporalem, ne proximus in ælernum pereat.

Si huic illalioniopponas UexandrumDI, cap. 2 de Conjug. lepros. sic respondisse:
« Si virum vel uxorem leprosum fiericon-
» tigerit, et infirmus a sano debitum exi-
» gat , generali præccplo \postoli, quod
" exigitur est solvendum. /iespondent
communiter theologi, pontificem loculum fuis<e ex præsiimptione quod non adsit peliimipm proximum infectionis,quippe quod caveri potest vestitu aut suus mutatione ita etiam iilelligendiis est S. Th. hic ad 4.

Similiter non eximeretur mulier a reddendo debito, propter levem febrim. d< -
orem deniimn, nliosve dolores el lutinuh

taies praegnantibus et parturientibus communes.

Inferes quod, si sit periculum morale abortes, aut prolem non esse edendam vivam, nec petere nec reddere liceat cum tanto damno tam corporali quam spirituali prolis : quod si sit tantum periculum infirmitatis in prole, licet reddere; quia, — Ibid. — ut ait Auctor, melius est ei sic esse quam penitus non esse.

Inferes 4° probabilius non esse per se licitum negare petenti debitum ob multiplicationem prolium; quia matrimonium est ad id institutum, et melius est proli quod vivat inops quam quod non vivat, praesertim cum inter Christianos vix unquam eveniat extrema paupertas, Deo qui volatilia pascit, providente, et piorum hominum charitale opitulante.

Dixi, per *sc*; quia multi opinantur quod, si parentes nec in re nec in spe habeant unde provideant liberis decenter ad suum statum; in hoc casu licitum sibi petenti denegare, secluso tamen incontinentia! periculo. quod ego arbitror raro abesse quando perseveranter et diu denegatur. Consultum foret conjugibus in hoc casu pacisci de non petendo nec reddendo debito, quod licite possunt propter hunc finem.

§ II. — *Utrum sit reddendum debitum illicite petenti*

Phires hic distinguunt inter petitionem injustam et illicitam. Dicunt petitionem esse injustam quando petens privatur jure petendi, ut si contraxit affluenti in per copulam incestuosam cum consanguinea uxoris in primo vel secundo gradu; petitionem esse illicitam quando petens non est privatus jure petendi, peccat tamen petendo, ut si sit astrictus voto castitatis. At, salva doctissimis theologis reverentia debita, existimo neutrum privari jure petendi debitum, sed in utroque ligari in uno per legem ecclesiasticam; in altero per votum seu promissionem de non concedendo usu sui corporis alteri; primus enim non minus quam secundus retinet dominium in corpore suae compertis, et ideo si copulentur non sunt adulteri ergo retinet jus quod est ipsum dominium aut in quo fundatur, nisi dicas utrumque privari jure proximo et expedito, quod non negamus.

Potest autem copula esse illicita, vel ex

parte petentis, ut si prohibeatur petere propter votum, aut affluenti divitiarum, aut cognationem spiritualium, contractam ex baptismo seu susceptione prolis matris seu communis. Vel est illicita ex parte actus, vel si petatur indebito modo, loco, tempore. aut cum periculo susceptionis prolis, etc.

Dico 1°. Quando copula est mortaliter illicita ex parte actus, ut si petatur in loco sacro vel publico, in vase praepostero, cum periculo suffocationis prolis, etc. non licet reddere, nec tenetur debitum. Est communis et certa; quia cum reddens ponat copulam sicut ipse petens, concurrit cum ipso ad eundem actum malum.

Dico 2°. Quando copulam est mortaliter illicita ex parte solius petentis, sive ob affinitatem aut cognationem spirituales, sive ob votum, si debitum possit commode negari, non licet reddere; si vero ex denegatione provideantur gravia incommoda, irae, dissensiones, odia, accessus ad aliam, etc. potest et debet reddi.

Ratio prima partis est; quia alioquin reddens concurreret indirecte ad peccatum petentis, quod tenetur impedire dum commode potest, *Acquicquid dicas* licitum esse dare bursam latroni, usuram usurario, depositum furenti; nec enim id tibi licitum est si commode possis impedire, nec in eo est, nisi propter necessitatem et periculum graviorum incommodorum.

Ratio secunda partis est; quia tunc reddens se habet permissive ad peccatum alterius, cum habeat justam causam illud non impediendi. Pro utraque conclusione confer quae dixi dissert. § de Jure et iustitia a. 13, § 6.

Quidam consulunt pro praxi, ut pars libera, suspicans partem impeditam petitionem debitam, ipsa prius petat; quod si praeveniatur a comparte, nihilominus convertat redditionem in petitionem.

Dixi in conclusione utraque, *quando copula est mortaliter illicita*; quia plures existimant quod, si sit tantum venialiter mala, possit et debeat reddi. Et quidem id videtur certum si sit tantum venialiter mala ex parte petentis, quia non tenemur semper corripere fratrem venialiter delinquentem, nec abstinere ab actu alias licito propter peccatum veniale alterius, alias vix subsisteret societas humana. Non autem est ita certum si copula sit venialiter illicita ex

DE OBLIGATIONE REDDENDI DEBITUM.

parte actus, quia esset positive concurrere ad actum secundum se malum. At dicunt quod non sit venialiter malus nisi propter aliquam indecentiam, quam abstergit necessitas. Cælemm nollem ingerere scrupulum ingenus mulieri quæ, pro bono pacis et ne quid pejus contingat, in his morem gereret manto, dum impedire commode non potest.

Petes 1. quid sit censendum si iitorque conjux habeat impedimentum affinitatis aut voti?

R. neutrum posse per se petere nec reddere; quia, sive petendo, sive reddendo, peccat contra legem aut votum. Si tamen ex negatione redditionis sequerentur gravissima mala, multi volunt quod tunc possit reddi, etiamsi votum mutuo consensu esset emissum; quia, inquiunt, nec Ecclesia obligat, nec Deus votum acceptat cum tanto damno.

Non potest autem conjux sine consensu compartis votum castitatis emittere, quia invalidum est votum de re quæ est alterius aut alteri obligata: an saltem possit vovere non petere debitum? Require dissert. 4 de Religione artic. 8, conclus. 7.

Petes 2. utrum si mulier violenter opprimatur a consanguineo viri sui, impediat petere debitum?

/L quod, quamvis affinitatem contrahat, non prohibeatur tamen petere debitum; quia pœna non imponitur nisi propter culpam; hic autem non est culpa. Aliud esset si ex gravi metu consentiret, quia esset ibi culpa, quamvis aliis contrarium non improbabiler videatur; quia Ecclesia, benigna mater, non censetur velle tam gravipuna mulctare eos (pii in tali angustia non servant ejus leges.

Petes 3. utrum conjux consentiens concubitu incestuoso suæ compartis. contrahat inde impedimentum petendi debitum?

Respondent nulli affliti mutice. Quia cap. *Discretionem*, et cap. *fraternitatis* De eo qui cognovit l. 15, dicitur quod affinitas ista *non debet officere ei pii hujusmodi iniquitatis particeps non erit*. Ex quo inferunt a contrario sensu quod si particeps fuerit, ei noceat. Verum respondent alii, nec minus probabiliter, in odiosis et pernisi non recte argui a contrario sensu; neque pœnam tam gravem esse asserendam, nisi exprimatur formaliter

in jure, quod non fit in praesenti casu

Petes 4. utrum contrariant hoc impedimentum qui ignorant legem?

R. impedimentum ortum ex copula incestuosa contrahi ab ignorante legem ecclesiasticam, quia non ignorat legem naturalem quam transgreditur: pœna autem imponitur ab Ecclesia, non solum propter transgressionem suæ legis, sed etiam propter transgressionem legis naturalis quam vult observari. Non incurreret tamen si ignoraret mulierem ad quam accedit e-e consanguineam suæ uxoris in primo vel secundo gradu, quia tunc non foret incestus formaliter. Impedimentum autem ortum ex baptismo vel susceptione prolis matris sicut communis, non incurritur ab ignorante hanc legem, quia ipse non peccat; ubi autem non est peccatum, non est pœna. Confer quæ dixi dissert. 5 de Peccatis art. 7.

Petes 5. quid in dubio de valore matrimonii, quantum ad petitionem vel redditionem debili?

R. 1. Conjux dubitans de valore matrimonii, dubio non levi aut scrupuloso (illud enim debet contemni), sed fundato et discreto, non potest petere debitum, sed petenti debet reddere. Ita expresse quoad omnes responsionis partes Immeent. III, cap. *Inquisitioni* de Sentent. Excommunicat. 7:7 *ratio est*. quia in dubio tutius est eligendum: tutius autem est non petere; quia petendo se exponit periculo fornicationis sine necessitate, cum sit ipsi liberiorum non petere et tutius est reddere, ipsi licet reddendo exponatur etiam periculo fornicationis, non reddendo exponitur periculo injustitiæ contra compartem quæ non dubitat, et ideo habet jus petendi; gravius autem est peccatum injustitiæ quam fornicationis, ideoque tutius est se exponere periculo fornicationis quam injustitiæ.

At forte ideo dubitat de valore matrimonii, quia dubitat de morte prioris conjugis. In talio casu erit etiam periculum injustitiæ si reddat ergo non poterit reddere. /L V. *consequenter* Quia si non reddat ultra periculum injustitiæ. erit simul eadem parte petentis periculum iræ, blasphemur, pollutionis, commixtionis cum alia forte uxorata, aut consanguinea. alioquin: quæ omnia cum periculo injustitiæ, sunt

quid gravius «piam periculum simplicis in-
justitiae quod incurrit reddendo.

Λ. 2«. Si ulerque conjux dubitet de va-
lor»; matrimonii, neuter potest petere de-
bitum aut reddere per se loquendo. Non
petere ; quia sine necessitate exponitur pe-
riculo fornicationis, ut modo dicebam. Non
reddere ; quia petens m dubio peccat pe-
tendo. Si tamen ex denegatione redditio-
nis praveant iirsccutura gravia mala. pe-
ora quam periculum fornicationis, potest
reddere et se habere permissive ad pecca-
tum petentis ; cum sint justæ causæ illud
mm impediendi, sicque semper eligit tu-
tius. Harum responsionum fundamenta
habentur in tract, de Actibus humanis dis-
sert. 6 de opinionum probabilitate, art. 2.

Petes 6° utrum adulter privetur jure
petendi debitum ?

/i. non sic privari quod peccet petendo,
sed sic quod compars posset illi denegare;
quia frangenti fidem fides merito non ser-
vatur. Et aperte colligitur ex cap. 5 et 9
Matlh. Si autem compars sil etiam adulte-
ra, negare non potest; quia jam est com-
pensatio injiiriæ · similiter si pars inno-
cens semel remisit injuriam, sive expresse
verbis, sive tacite signis, ut sponte red-
dendo debitum, aut exhibendo signa amo-
ris conjugalis, modo tamen his non ob-
stantibus animo non gerat servare suum jus.

DISSERTATIO V.

DE UNITATE ET INDISSOLUBILITATE MATRIMONII.

Λ Q. 59 ad 67.

Postquam egimus de essentia, disposi-
tionibus. causa efficiente et bonis mali i-
nionii, nunc de ejus proprietatibus, quæ
sunt unitas et indissolubililas, «pias bona
matrimonii important.

ARTICULUS 1.

De unitate matrimonii.

Unitatem matrimonii voco , quando est
nnius cum una, et dicitur *monogamia*.
Illi opponitur multiplicitas virorum cum
una, et dicitur *biciralus*; et multiplicitas
uxorum cum uno viru. «pia si sit simulta-
nea, «liciti r *poh/gamia*; si sit successiva
post muriem prioris uxoris, dicitur *bi-
liamia*

Supp. q. 65. a. i. ad 7 — SlippoUO !(
certum, biviratum. seu multiplicitem «
rorum simul cum una muliere esse ju l
nature illicitum, quia es' contra pi imariu.
Jineni matrimonii, consequenter conii,
prima praeopta legis natura·, linis enim
primarius matrimonii est prolium genera-
tio et educatio; per commixtionem autem
plurium seminum impeditur generatio, ut
patet in meretricibus, et ex plurium con-
gressu cum una incertum est cujus viri sit
proles, sicque nullus illius e«lucali«miscu-
ram suscipit : et ideo nunquam lege ve|
consuetudine permissum est unam mulie-
rem habere simul plures viros. Est ergo
qnæstio de polygamia et bigamia : unde

§ I. — *Utrum polygamia stt jure natunc pro-
hibita ?*

Ibid. 0. — *Dico*. Polygamia non repug-
nat finibus primariis matrimonii, sed se-
cundariis; consequenter non est contra jus
primarium nature, sed contra Secunda-
rium : quia id quod est contra finem pri-
marium a natura intentum in certa ma-
teria, est contra primum nature pre-
ceptum non universalissimum, sed in ista
materia; quod autem reddit istum finem
difficilem, seu est contra finem secunda-
rium a natura intentum, est contra secun-
darium nature praceplum.

ibid. — *Prob. prima pars*. Fini* pi i-
mariis matrimonii est procreatio et educa-
tio prolis : atqui unus homo suili» il pluri-
bus heminis ftecundandi-ct plui ibus pro-
libus excis educandis : ergo.

Prob. secanda pars. Finis secundarius
matrimonii est socialis el pacifica vita at-
que mutua obsequia : atqui his finibus re-
pugnat pluralitas uxorum; indecnim nai..
sunt sequi dissensiones propter zelotypiam
naturalem in sexu fragili, causatam site ex
inæqualitate affectus nnius viri, sive quia
unus vir non potest satisfacere pluribus si-
mul petentibus debitum, sive quia commu-
nicatio plurium in eodem officio causal li-
tes, sicut figuli corrixantur ad invicem.

Alter finis secundarius matrimonii est
significatio conjunctionis Christi tann Ec-
clesia. «piem etiam tollit polygamia; Chris-
tus enim est unus et Ecclesia una.

Denique cum uxor totaliter tradat *tor-
pus* suum, aequitas naturalis exigit ut *vu*
totaliter etiam suum tradat.

Obj. contra primam partem. Malrimonium essen'ialiter consistit in mutua traditione corporum : atqui quod est semel traditum uni. rem potest alteri tradi ergo. *Confirmatur.* Apostolus i Cor. 7, dicit : *Mulier non habet potestatem sui corporis, sed vir ; similiter nec vir potestatem habet sui corporis, sed mulier.* 2° Id quod habuit matrimonium in prima sua institutione, videtur de ejus essentia : atqui ex d: iis matrimonium habuit ex sua prima institutione esse unius cum una : ergo. 5° Unum ex primariis el universalibus natura principiis est : *Quod tibi non vis fieri, (ilhri ne feceris :* atqui vir non vellet uxorem habere alios viros : ergo. 4° Obligatio reddendi debitum petenti est essentialis matrimonio : atqui vir non potest reddere debitum pluribus uxoribus simul petentibus : ergo. 5° Polygamia est contraria educationi prolis, quam diximus esse de primario (inc matrimonii. Ergo. *Prob. ant.* ex D. Th. hic art. 1. ad 4, ubi dicit, animalia in quibus ad educationem prolis requiritur sollicitudo maris et fœminæ, naturali instinctu servare conjunctonem unius ad unam, sicut palet in turture et columba el hujusmodi; et inde probat polygaimam esse contra jus nature, ergo quia est contra educationem prolis; alioquin ejus probatio esset inefficax.

ib. ad 6. — *Λ. ad primum, D. maj.* Essentia matrimonii consistit in mutua traditione corporum, quantum ad usum conjugalem necessarium fmcundalioni uxoris, C. quantum ad omnia, Λ. Unde attendita preciseessentia matrimonii, non repugnat quod vir etiam alteri tradat, cum possit plures fœcundare.

Inferes. Ergo hæc conditio, quod poterit corpus alteri tradere, potest apponi in contractu matrimoniali. *Ji. D. illatum.* Ilæc conditio potest apponi, attendita precise essentia matrimonii, ('. intelligendo scilicet de aliis uxoribus : attento statu legis Evangelic® in quo polygamia est abrogata, et matrimonium revocatum ad suam primam institutionem, ut dicemus, Λ'.

Et hinc potet responsio ad confirmationem. Quia loquitur Vpostolus de matrimonio attento statu legis Evangelic®, non attendita precise ejus essentia.

Ibid, ad 5. — *Md secundum . V ant.* Quia natura humana absque omni defectu

instituta est, et ideo non solum fuerunt ei indita illa sine quibus matrimonii finis ja incipalis esse non potest. nd e'omi illa sine quibussecundarius linis matrimonii habere non posset, et hoc modo nomini in ipsa -u- institutione habere unam uxorem sufficit.

ibid ud 7. — *Jd tertium* Illud preceptuin legis natura, *Quod tibi non vis fieri, alteri ne /cetris,* debet intelligi eadem proportionem servata; non enim si prælatus non vult sibi resisti a subdito, ipse subdito resistere non debet. Et ideo non oportet ex vi illius precepti, quod , sicut vir non vult quod uxor sua habeat plures viros vel alium virum, ipse non habeat aliam uxorem; quia unum virum habere plures uxores, non est contra prima precepta legis natura. ut dictum est; -ed unam uxorem habere plures viros, est contra prima praecepta legis natura.

ibid, nd G. — *Jd quartum* , jam responsum est quod, attendita precise essentia matrimonii, vir non dat per matrimonium sui corporis potestatem uxori quantum ad omnia, sed solum quantum ad illa quæ matrimonium requirit. Non autem requirit matrimonium ut quolibet tempore uxori petenti vir debitum reddat, nisi quantum ad id ad quod matrimonium est principaliter institutum, scilicet .ul bonum prolis; et hoc est quantum sullicilad itnprægnatio' nem.

Jd quintum, N. ant. Jd probat, ex 1). Th. .V. *conseq.* Nam S. Th. in corpore articuli expressis verbis asserit quod polygamia » neque aliququaliter impedit malrimonii primum finem. cum unus vir sufficiat pluribus uxoribus fœcundandis et » educandis filiis ex eis natis.» Ergo juxta ipsum, polygamia non est contra educationem prolis. Nec tamen sequitur quod ejus probatio sil efficax ; in hoc enim sita est. quod, sicut in animalibus sollicitudo de prole causa est cur retineant conjunctionem unius ad unum, ita in hominibus , cum hoc tamen discrimine, quod in animalibus pluralitas fœimnarum immediate hanc sollicitudinem impediret, in hominibus im-
dial tantum aliquid' seen?-'irium , sequens ad hanc curam, scilicet socialem vitam et communicationem m mutuis obsequiis. quod est finis secundai iusmatrimomi.

Obj. contra secundam partem. 1° S. Ambrosius citatus c. *Diait* causa 55, q. -l,

excusans Abraham quod prater Saram duxerit Agar. diCii. *Non commisit in legem, ted legem prxvenit* : ergo censebat polygatniam non esse contra legem natura*. 2° S. Aug. lib. 22 contra Faust, c. 47, dicit pluralitatem uxorum faciam fuisse licitam in antiqua lege ex consuetudine: *Quando*, inquit, *mos erat, crimen non erat, et nunc propterea crimen est, quia mos non est* ; atqui consuetudo non potest contra jus naturæ prævalere : ergo. 5° Aliquando pluralitas uxorum est necessaria fini primario matrimonii, ut si uxorsit sterilis : fines autem secundarii debent cedere primario : ergo. 4° Uxor potest in toto cedere juri suo, v. g. consentiendo ut vir fiat religiosus : ergo potest cedere in parte, consentiendo ut vir alteri nubat.

It. ad primum, S. Ambrosium loqui de lege positivaquæ tunc nondum erat prohibens sub poena adulterium et polygamiam. Vide Jj seq.

Jd *secundum*. S. Augustinus intelligit de consuetudine fundata in legitima dispensatione, quæ hanc consuetudinem induxit : nunc autem quia cessavit dispensatio, cessavit et consuetudo.

Ibid. a. 2.0. — *Ad tertium*, D. min. Fines secundarii debent cedere primario ex dispensatione legislatoris, C. secus, A. Itaque ea quæ sunt contra legem nature quoad secundaria præcepta tantum el conclusiones deductas ex primis, qualis est pluralitas uxorum, ut dictum est. variat possunt secundum diversas condiciones personarum, temporum el aliarum circumstantiarum ; sed quia non facile deletminare hujusmodi varietates, ideo illi ex cujus auctoritate lex efficaciam habet, reservatur ut licentiam prabeal legem prætermittendi in illis casibus ad quos lc_i> efficacia se extendere non debet; et talis licentia dispensatio dicitur. Quamvis ergo in aliquibus casibus fines secundarii debeant cedere primario. hoc determinare non perlinet ad quemlibet, sed ad eum qui legem statuit, ut ex ejus dispensatione licite fiat : sen brevius, ut alibi dicitS. Doctor, hoc est per accidens; quod autem esi per accidetis non cadit sub determinatione legi* , sed quod est per se.

Ad quart“m, D. Uxor potest cedere juri suo in quantum est in ejus favorem. C. e sic potest consentire ut vir liai religio-

sus; in quantum est in favorem matumonii. A. Unde non pottsz consentire seu prebere facultatem viro ut aliam ducatquia hoc est contra naturam matrimonii.

à D. — *Utrum polyganiia fuerit aliquando licita.*

ibid. a. 2. 0. — *Dico*. 1°. Post diluvium polygamiafuitlicita exdispensationedivina *Prob.* 1° *exS. Scriptura*. Deuteron.21, Deus per Moyseu dicit : *Si habuerit horne uxores duas, unam dilectam ct alteram odiosam, genuerinlque ex eo liberos, et fuerit filius odiosa’ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit /ilium dilecta· facere primogenitum el prafc re /Hio odiosa’*. Ibi aperte supponitur fuisse apud Judæos consuetudinem habendi plures uxores , nec reprobatur.

2° *Ab e.Tctnp/issanctissimorum patriarcharum* Vbrahæ, Jacob et Davidis, qui plures habuerunt uxores, nec in hoc reprehenduntur.

5° *Ex SS. Patribus*. Ambrosius l Ide Abraham c. 4, dicit conjugium Abrahæ cum Agar non fuisse peccatum ; quia Deus id voluit ad significandum mysterium. S. August, in pluribus locis lib. 16 de Civit, cap. 51>, lib. 22 contra Faust, cap. 47, lib. de Bono conjugali c. 17, lib. 5 de Doclr. Christ, c. 12, asserit veteres non peccasse sibi copulando plures uxores. Pariter S. Chrysost. Horn. 36 in Genes, ct Innocent. HI, cap. *Gaudemus* De Divort. « Nulli, » inquit, unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatio- » *ne* concessum; sicut Jacob a mendacio, » Israclilæ a furio, Samson ab homicidio , » sic el Patriarchs et alii viri justii, qui “ plures leguntur simul habuisse uxores, » ah adulterio excusantur. »

Obj. 1°. Joan. 8, Judæi dicebant : *Nos ex fornicatione non sumus nati*; id est, non descendimus ex Agar, sicut Ismaëlita, sed ex Sara legitima uxore. EtS Amhro lib. 4 citato de \bi aham cap. 4, volens excusare acce^mn Abrahæ \gar . dicit 1°adiil(erium tunc tempori-, nondum fuisse prohibitum ; 2“ quod non am<>re libidinis, sed posteritatis hoc fecero ; n quod *pro hujus facti poenitentia Deus dixit uli: Ego sum Deus tuus, emerere in conspi <-tu meo, et esto sine querela, Gene*». i 7.

v. 4. Ergo jux'ta S. Ambrosium Deus non dispensaverat in polygamia. Item S. Aug. lib. 22 contr' F<»usl. cap. 50 et lib. 46 de Civil cap. 23, nae etiam sola ratione excusal Abrahæ:»', quod *non libidine, sed prolis gratia, idque more cogente fecerit* : efficacius autem excusasse!, si Agar fuisset vera uxor Abrahæ.

R. dictum Judaeorum intelligendum esse de fornicatione spirituali. id esi, idololatria, quippe quæ in S. Scripturis sæpe appellatur fornicatio. *Patet* ex præcedentibus et subsequentibus, prius enim dixerant : *Pater noster Abraham* est; et post verba instantiæ, *unum patrem habemus Deum*. Quasi dixissent : Nos non descendimus ex idololatriis, sed ex Patriarchis (iii unum Deum colebant. *Sed esto* quod de fornicatione carnali loquerentur, non sequitur quod de fornicatione Abrahæ cum Agar intelligerent : *et hoc Herum dato*, nihil nos cogit falsæ eorum opinionis subscribere.

Ad S. Ambrosium. Equidem laboravit in excusando Abraham, et videtur in hoc aliquando fluctuasse. Quantum ad primam ejus rationem, jam diximus intelligendum esse de lege positiva : quod si de lege naturali intellexerit, admitti in hoc non potest, cum certum sit adulterium omni tempore fuisse lege naturæ prohibitum. Quantum ad secundam rationem, revera per eam excusandus venit Abraham secundum quid et magis quam si ex libidine id fecisset, licet, ut omnino excusaretur, non sufficeret sine dispensatione in lege. Quod autem addit, quod *Deus pro hujus facti pernitentia dixit illi. Emerere coram me*, sumit poenitentiam improprie, pro majori conatu quam antea ad perfectionem et fiduciam ; subdubitabat enim Abraham an Sara sterilis et nona-genaria posset parere. Habet Vulgata nostra : *Ambula coram me et esto perfectus*. At tertiam rationem et hanc veram addit S. Ambrosius cur non peccaverit in hoc Abraham, scilicet, quia Deus voluit id eum facere propter mysterium.

Ad S. Augustinum. Hanc solam rationem ibi adduxit S. Doctor, quia ejus scopo milieu ; agebat enim contra Manichæos, qui objiciebant libidinem Abrahæ, quibus respondet *non lubrico carnis, sed posteritatis amore ad multas accessisse uxores*.

res. Vbi autem agnoscit veteres non peccasse in polygamia, *ut patet ex probationibus*.

Obj. 2n. Mulieres quibus antiqui Patriarchæ copulabantur, erant concubinæ ; sic enim passim vocantur in S. Scripturis : ergo non vere uxores.

//. A. conscq. Quia sæpe in S. Scripturis nomine concubinæ significatur vera uxor, sed quæ non cum tanta solemnitate fuerat ducta, neque in omnibus bonis et honoribus communicabat, neque admittebatur ad gubernationem familix sicut præcipua uxor, habebat tamen jus ad diorum conjugalem : sic Agar, Celhura, Bala et Zelpha modo uxores, modo concubinæ vocantur, Genes. 16, 23, 50.53.

Inst. 1º. S. Leo Epist. 2, alias 92 ad Rusticum, distinguit uxorem a concubina et liberam ab ancilla, dicitque concubinam non esse vere uxorem, in cujus probationem affert exemplum Sara et Agar. Ergo.

R. S. Leonem, dum affert exemplum Sara et Agar, loqui tantum de libera et ancilla; neque inde prætendit eandem semper esse ancillam et concubinam, cum sint plures concubinæ libera. Si quid aliud intendat S. Leo, velitque Agar non fuisse veram uxorem Abrahæ, in hoc est descendendus.

Inst. 2º. Salomon reprehenditur quod plures habuerit uxores, 5 Reg. 11. Ergo.

R. Salomonem non fuisse reprehensum precise quia accepit plures uxores, sed quia accepit alienigenas et idololatrias. *per quas cor ejus depravatum est, ut sequeretur deos alienos*.

Obj. 5º. Deus non dispensat in lege nature : atqui, secundum nos, polygamia est contra jus natura. Ergo.

R. J). *maj.* Deus non dispensat in jure natura quoad primaria et universalissima ejus præcepta, C. quoad secundaria, *subdis/inguo*. Non dispensat proprie, C. improprie mutata materia, vel mutatis circumstantiis, V. Deus autem in present' casu mutavit materiam legis, quatenus at supremus corporum Dominus, integram potestatem super corpus \iri, quæ uni tantum competere poterat, divisit ii» plures; et decernendo cultum divinum esse propagandum per prolium multiplicationem, necesse erat uni viro plures jungi midic-

DISSERT. V. ART. I.

res;— Ibid. a. 2. o.— quia principalior finis magi? vA observandus quam secundarius. Unde cum bonum prolis sit principalis matrimonii finis, ubi prolis multiplicatio necessaria erat, debuit negligi ad tempus impedimentum quod posset in secundariis finibus evenire. Confer pro hac solutione dissert. 2 de Legibus art. 4.

Dixi in conclusione, *post diluvium*; quia Lamech ex nepotibus Cain qui ante diluvium primus accepit duas uxores, Genes. 4, ab omnibus reprehenditur tanquam transgressor legis matrimonii. Vide injure cap. *An non* 24, q. 8, et cap. *Quomodo* 51, q. 1. Nulla enim tunc necessitas urgebat, cum longæva ætas hominum sufficeret ad multiplicationem generis humani.

Petes 1° quandonam facta sit hæc dispensatio?

A. probabilius statim post diluvium factam fuisse Noë, et per ipsum posteris communicatam; quia tunc urgebat necessitas multiplicandi genus humanum, cujus supererant tantum octo animæ, nec ætas hominum esset longæva sicut ante diluvium.

Ibid, ad 5. — *Pelés* 2° quomodo facta sit hæc dispensatio?

It. factum fuisse per internam inspirationem; quia cum lex de monogamia non fuerit scripta, sed cordibus impressa, utpote lex nature, sic dispensatio non fuit scripto tradita, sed per internam inspirationem faciam, ut dixi, Noe et forte aliis Patriarchis, et per eos aliis communicatam: qualis enim est lex, talis debet esse dispensatio legis.

Petes 5° quibus de causis fuerit dispensatum in lege monogamia:?

B. primam fuisse multiplicationem generis humani ad Dei cultum propagandum; secundam, ad significationem mysteriorum, nempe distinctionis graduum in Ecclesia tam militante quam triumphante, reductionis populi gentilis et Judaici in unum corpus, duorum testamentorum, Galat. 5, et aliorum de quibus agit t. Aug. lib. 1. c. 16. nra Faustum cap. 54, 55 et 56, et tract. 11 in Joan.

Petes 4° utrum hæc dispensatio etiam pertineret ad gentiles?

it. probabilius affirmative. 1° Quia S. Scriptura refer*. Esau, qui non erat de populi Dei, plures accepisse uxores, nec

in hoc ipsum reprehendit. 2° Quia prima Esther non fuisset passa se iungi in matrimonium regi Assuero, habenti uxorem; licet enim Vasthi esset repudiata, erat tamen adhuc vera uxor; neque Mardocheus vir timens Deum hoc conjugium consulisset et approbasset, si illicitum et invalidum fuisset: unde S. Aug. lib. 22 contra Faust, cap. 47, docet Jacob licite accepisse plures uxores a Labar, idololatra, in terra gentilium, scilicet Alesopolamia, ob inculpabilem quæ tunc ibi vigebat consuetudinem. *Quando mos erat* inquit, *peccatum non erat; nunc propterea crimen est, quia mos non est.*

Neque tamen inde sequitur nunc, adhuc esse licitam inter infideles polygamiam, quia Christus omnia matrimonia tam fidelium quam infidelium ad primævam institutionem revocavit, ut jam sum dicturus. Unde

Dico 2°. A tempe legis Evangelicæ, polygamia est illicita et irrita.

Prob. Christus, Matth. 19, revocat matrimonium ad primævam suam institutionem, dicit Phariseis ipsum interrogantibus an liceret dimittere uxorem quacunque ex causa: *Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una; itaque jam non sunt duo, sed una caro...* *Dico autem vobis quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur.* Et Mare. 10: *Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Porro si adulter est qui dimissa uxore alteri conjungitur: ergo a fortiori ea retenta.

In eandem veritatem asserendam concurrunt Patres et jura. Concil. Alilevitanum secundum, can. 17; S. Ambrosius lib. 1 de Abraham c. 7; S. Aug. lib. 2 de Adult, conjug. cap. 4; Innocentius lib. Epist. 5 ad Exuperium cap. 5; Nicolaus lib. in respons, ad Considia Bulgarorum cap. 51, cap. *Caudemus* Pivori. c. *Licet* de Spousal, duorum, etc.

Unde Trid. sess. 21, can. 2, sic definit: » Si quis dixerit licere christianis plures » simul habere uxores, et hoc nulla lego » divina esse prohibitum: anathema sit.»

Hinc inferes, polygamiam, ut jam dixi, etiam in infidelibus esse nunc prohibitam, quia lex Christi est universalis : *Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, moechatur*. Idque docet Innocent. III, cap. citato *Gaudemus*.

Dices. Gregorius III apud Gratianum causa 52, q. 7, cap. *Quod proposuisti*, concessit cuidam facultatem ducendi secundam uxorem propter infirmitatem prioris.

B. 1° hoc S. Gregorii rescriptum pluribus videri supposititium. 2° Supposita ejus veritate, in eo agitur de muliere quæ impotentia antecedente perpetua laborabat, seu, ut feri rescriptum, quæ *non valuerit debitum viro reddere*, consequenter invalide contraxerat.

Oppones insuper quædam exempla imperatorum Christianorum. Constantii. Lotharii et Valentiniani, qui plures habuerunt uxores, idque aliis, legibus latis, permiserunt. Ergo.

A. ex inique factis nullum jus statui Constantins erat Arianus; Lotharium cum sua pellice excoimnicavit Nicolaus papa cap. *An non*, causa 24, q. 5. Valentinianus. ut averteret a se duplicis conjugii dedecus, hanc legem inique tulit, si tamen tulit, nullibi enim præterquam in Socrati lib. 4, cap. 2, ejus mentio reperitur et Baronius ad annum 570, ostendit hanc Socratis narrationem fabulosam esse, Valentinianumque, Severa priore conjugis mortua, Justinam duxisse, ex qua inter ceteros habuit Valentinianum juniorem.

Ex his inferes, vinculum prioris matrimonii, etiamsi non consummati, quod dicitur *ligamen*, esse impedimentum dirimens subsequens matrimonium : et ita definitur in jure cap. penult, de Spousal, cap. *Licet* et cap. finali de Spousal, duorum.

§ III. — *Utrum bigamia sit licita!*

Supp, q. 65. a. 1. et 2.— *Dico*. Bigamia est licita et verum sacramentum.

Prob. pr. pars. 1.* Ex Apost. 1 Cor. 7, ubi dicit; *Mulier alligata est legi quanto tempore. Ad ejus vivit : quod si dormierit cum ejus, liberata est ; cui vult nubat tantum in Domino*. Et ibid *Dico aillent non nuptis et viduis, bonum est ut si sic pet manu ant sicut et ego : quod*

si non se contineant, nubant ; melius est enim nubere quam uri Similiter Rom. 7. In his. *ut patet*, Apostolus non restringit jus bigami» ad secundas, tertias aut quartas nuptias, sed indefinite loquitur.

2° Ex concilio Nicæno I generali, can. 8, ubi jubet ut Novatiani «qui secunda» nuptias damnabant, redeunt ad Ecclesiam, profiteantur inter cætera, *bigam se communicare*.

5° Ex SS. Patribus qui videntur hac in re unanimes, SS. Clemens Alexandrinus. Greg. Nazian., Chrysost. Epiphan. Ambros. August. Hieron. inter exteros S. Basilus qui specialiter opponitur, can. 4 Epist. ad Amphilocho. sic habet Quæ in « viduitate potestatem sui habet, et viro » cohabitat, ab omni accusatione libera est, » si nemo est qui conjugium divellat; cum » Apostolus dicat. si mortuus sit maritus, » libera est ut nubat cui velit, tantum in » Domino. »

4> Ex praxi universalis Ecclesiæ, et ratione. Nam per mortem prioris conjugis vinculum matrimonii est solutum : ergo nihil impedii quominus licitum sit et validum secundum et ulterius matrimonium, sicut primum fuit licitum et validum.

Hinc concilium Florentinum in speciali decreto prokennensis, dato pridie Nonas Februarii 1441, quod legitur torn 15 Conciliorum f.abb. pag. 1211, declarat ex Apostolo, non solum secundas nuptias. » sed tertias et quartas et ultteriores, si aliter » quod canonicum impedimentum non » obstat, licite contrahi posse. »

Prob. secunda pars>. In secundis et ulterioribus nuptiis inveniuntur omnia quæ sunt de essentia sacramenti, scilicet debita materia, quam facit personarum legitimum (as ; debita forma, nempe expressio consensus interioris per verba de præsentibus; ac tandem intentio ministri, qui sunt ipsi contrahentes. Ergo

Confirmatur. Juxta Trid. sess. 24, can. 1. verum matrimonium est sacramentum ; atqui secundum et ulterius matrimonium ; atqui verum matrimonium, ut probavimus : ergo, licet omne sacramentum quod non imprimit characterem potest iterari ; atqui matrimonium non imprimit characterem igitur ergo.

obj. 1° contra primam partem SS. Patres damnant secundas et in?

tertias et quartas nuptias, præcipue S. Basilii. Enist. ad Amphilocho. can. 4, ubi vocal bigamiam, *castigatam fornicationem*; clean. 50, tertium matrimonium, *Ecclesiæ inquinamentum*: et quod plus est, »odem can. 4 citato, dicit tertium virum non esse verum maritum, sicut de quinto quem habebat mulier Samaritana dixit Christus. *Quem nunc habes, non est maritus*. Idem dicit de secundo viro. S. Hieron. lib. 1 cont. Jovin. et S. Chrysost. Hom. 52 Operis imperf. in Alatth. dicit secundas nuptias esse veram fornicationem. Ergo.

Ibid. a. 1. ad 1. — R. SS. Patres damnasse secundas nuptias non in se, nec ratione sui, sed ratione principii. scilicet incontinentiæ et libidinis, a quo ut plurimum procedunt; et quia in ipsam incontinentiam vehementi impetu invehebantur, visi sunt ipsas secundas nuptias damnasse. Sic sæpe contingit in disputationibus. ut dum (piis aliquem errorem vehementius impugnat, videtur in errorem oppositum impingere ut de seipso fatetur S. Augustinus, disputans pro libero arbitrio et pro gratia. Hanc interpretationem si non admittas, cogeris admittere 1° quod isti Patres damnaverint praxim et fidem universalis Ecclesiæ, quæ semper secundas et posteriores nuptias in legitimas agnovit et admisit, quod non est credibile de tantis Patribus, 2° Quod sibi aperte contradicant, cum alibi secundas et posteriores nuptias ut licitas agnoscant, *patet* de S. Basilio in *probationibus*; item de S. Hieronymo Epist. 50. olim 50 ad Pammachium, quæ est apologia pro suis adversus Jovinianum scriptis, ubi sic ait: « Aperiant, quæso, aures obtrectatores mei, et videant me secundas et tertias nuptias concessisse in Domino. » Ibid. « Omnia licent, sed non omnia expediunt: non damno bigamos, imo nec trigamos, » si dici potest, octogamos, etc. » Et de S. Chrysost. Hom. 19 in Epist. ad Cor. et Hom. 20 ad Ephes. Insuper opus citatum in objectione non est S. Chrysost. quippe ut quo plures reperiuntur errores.

Obj. 2° Convolantes ad secundas nuptias fiunt irregulares, imo in pluribus conciliis, Næocæsariensi, Nicyrano et Laodicensi, qui illas ineunt poenitentia ple-

tuntur: ubi autem non est culpa, non imponitur poena.

Ibid, ad 4. — 1°. quantum ad irregularitatem, eam non semper iticiirE propter culpam, sed propter defectum significationis, ut patet in iudice, et sic in præsentis casu; (piia secundum matrimonium, si consideretur respectu ad primum, non satis significat matrimonium Christi et Ecclesiæ, quod est unius cum una.

Quantum ad poenitentiam bigamis impositam, ea fuit severior quarundam ecclesiarum particularium disciplina in hac n., sicut in pluribus aliis, quam universalis Ecclesia nunquam approbavit et quæ jam diu inolevit inter cæterum pamileniæ injitngeb mi, non precise propter ipsas nuptias in se. »ed propter ipsam incontinentiam a qua, ut jam dixi, plerumque procedebant; *patet*, ex ipso concilio Laodicensi, quod can. 1, agnoscit secundas nuptias ut legitimas, et tamen imponit piniitiam illis qui eas contrahunt, *Hinc ad probationem patet* non impositam fuisse poenam incontinentiæ; ipsa enim incontinentia, propter quam poena imponitur, culpa est.

obj. 5° contra s. cunilam partem. Significatio est de essentia sacramenti atque significatio deest secundo matrimonio, non enim significat unionem Christi cum Ecclesia. qui non est unius cum una, et ideo non benedicatur: ergo

Ibid a. 2. ad 5. — 1°. *D. min.* Atque significatio accidentaliter deest secundo matrimonio, C. essentialis, X. In unione Christi cum ecclesia, quam significat matrimonium, reperitur quod sit unius cum una. et hoc est ipsi primum et essentialiter; item quod non fuerit prius cum altera, et hoc est ipsi secundarium et accidentale. Igitur secundum matrimonium, si consideretur secundum se, est unius cum una: unde in eo reperitur significatio essentialis. Si autem consideretur respectu ad præcedens. fuit cum altera, et sic deest ipsi significatio unionis Christi isti quoad aliquid secundarium et accidentale; et ratione hujus defectus non benedicuntur secundæ nuptiæ, si tamen sunt secundæ ex parte mulieris nam si virgo contrahat cum viro qui habuit aliam uxorem, nihilominus nuptiæ benedicuntur; salvature enim aliquo modo significatio etiam in ordine ad primas nuptias: quia Christus, ceterum

Ecclesiam sponsam habeat, habet tamen plures personas desponsatas in una Ecclesia. I seri anima non potest esse sponsa alterius < iua.n Christi quia alias cum daemone fornicatur, nec est ibi matrimonium spirituale. Et propter hoc, (piando mulier secundo nubit, nuptiæ non benedicuntur propter defectum significationis.

Petes t' utrum sufficiat probabilitas de morte prioris conjugis ad contrahendum secundum matrimonium?

/i. negative, sed requiritur certitudo moralis. Ita resolvit Clemens III cap. *hi præsentia* de Spousal, ubi dicit: « Con-
saltationi tuæ taliter respondemus quod,
quantociunque annorum numero ita re-
maneant, viventibus viris suis, non pos-
sunt ad aliorum consortium canonice
convolare; nec permittas auctoritate
« Ecclesiæ contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum. » Unde ad id quod opponitur ex cap. *Cum per bellica*, sufficere existimationem de morte conjugis, et ex cap. *Quoniam* § *Porro*, sufficere verisimilitudinem, intelligendum est de existimatione et verisimilitudine certa inoraliler, habita per certum nuntium: vel dicendum hæc jura esse correcta per posteriora. Ratio plane suadet; quia nemo prudenter agit, maxime in re tanti momenti, in qua gravissima inconvenientia occurrere possunt, nisi sit moralité? certus de hopestate suæ actionis, ut luse probavimus dum de probabilitate.

Per certmu autem nuntium, non intelligitur unus tantum testis, siquidem secundum jura unus testis sil nullus testis, neque sola fama publica, cum possit esse ab incerto auctore, nisi adsint adminicula quæ iudicio prudentum simul cum uno teste aut cum fama publica mortem moralité? certam reddant: ut si cum uno teste vel fama publica diu sit absens, et nihil de ipso auditum; si erat senex, aut infirma valetudinis; si fuerit in prælio, el, diu expectalus, non est reversus; et similia.

Observandum quod secundum matrimonium, quantumvis cum certitudine morali de morte prioris conjugis initum, sit nullum si revera prior conjux non sit mortuus; ita ut conjux quæ convolavit ad secundas nuptias, ubi hoc resciverit, debeat separari a secundo viro, et redire ad pri-

m nn si comparcat: atque ita statmuin e.<t cap. *Dominus* de Secundis nuptir.

Petes 2° utrum conjux dubiu»< de morte conjugis, vel etiam putans eum vivum, valide contrahat si revera obierit prior conjux?

/>. Si credat se posse sic contradere, et revera contrahat sub conditione mortis* conjugis, aut meliori quo potest modo, ut validum sit matrimonium, valide contrahit; quia nihil deest ad validitatem matrimonii. Si vero credat secundum matrimonium esse impossibile, non contrahit valide, cum non possit esse voluntas absoluta ad impossibile. Et idem dicendum de contrahentibus cum aliis impedimentis dirimentibus.

ARTICULUS II.

De indiesolubilitate matrimonii.

Triplex distinguitur matrimonium: legitimum, ratum et consummatum. Legitimum seu verum, est quod valide el secundum leges est contractum, ut est inter infideles. Ratum, est quod per sacramentum baptismi firmatur, ut inter Christianos, in quibus est sacramentum proprie dictum et indissolubile, nisi in uno casu rehgiosæ professionis, ex privilegio t.,u isti. Consummatum, est quod per carnalem copulam maritalem et commixtionem seminum completur; quia tunc conjuges fiunt una caro, et perfecte significat inseparabilem Christi unionem cum Ecclesia per incarnationem.

Dixi,et *commixtionem seminum*, quia neque per solam penetrationem vasis sine seminatione, neque per solam viri sine seminatione mulieris consummatur matrimonium in foro conscientis, licet consummatum præsumalur in foro exteriori; quia sine commixtione seminum apta generationi, non fiunt una caro inchoative, quæ inchoatio completur per prolem, in cujus una carne complete adunantur.

Plures quæstiones hic occurrunt resolvendae. Pruna, an et quo jure matrimonium sit indissolubile? Set unda, an et quo jure matrimonium infidelium consummatum dirimi possit? Tertia, an matrimonium dissolvi possit proplet adulterium unius conjugis? Quarta, utrum el quo jure matrimonium ratum dissolvatur per religiosam professionem? Quima, utrum sum-

mur pontifex possit dispensare in matrimonio rato i Sexta, de divortio. Septima tandem . de libello repudii apud Judæos. Sil itaque

§ L — *λη et quo jure matrimonium sil indissolubile ?*

Dico i°. Omne matrimonium verum et legitimum jure divino est indissolubile.

Prob. 1° ex ejus institutione et Evangelio cum Tridentino sess. 24, cap. unico de Matrimonio : « Matrimonii perpetuum indissolubilemque nexum, inquit concilium, primus humani generis parens, divini Spiritus instinctu pronuntiavit, cum dixit : *Hoc nunc os ex ossibus meis, et caro de carne mea; quamobrem relinquet homopatrem suum et matrem, et adheret uxori sua, et erunt duo in carne una*.... Ejusdem nexus firmitatem (Christus) ab Adamo tanto antea pronuntiatam, his verbis confirmavit: » *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* » Concilium ergo colligit indissolubilitatem matrimonii et ex ejus institutione et ex verbis Christi; loquitur autem concilium de matrimonio secundum se vero et legitimo, sive sit consummatum, sive non, *ut palet ex toto textu capitis*. Equidem sunt qui verba Adami inielligunt de matrimonio consummato ex his verbis *Erunt duo in carne una*. Verum, licet per consummationem modo perfectiori liant una caro, possunt tamen vero sensu dici fieri una caro per contractum matrimonialem, parlim quia fiunt unum principium ad generationem ordinatum, parlim propter potestatem quam habet unus conjux in corpus alterius, partim propter allectum quo se mutuo diligunt tanquam unum corpus. Insuper Adam instinctu divino non pronuntiavit firmitatem solius matrimonii consummati, sed indistincte firmitatem matrimonii legitimi initi.

Quantum ad verba Christi, videntur aperte respicere omne matrimonium legitimum etsi non coiisumalum; quia Deus non minus in matrimonio rato quam consummato operatur vinculum conjugale : *Quod autem Deus conjunxit, inquit Christus, homo non separet.*

2 Marci 10. Christus dicit : *Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam.*

Et Luc. 16 : *Omnis qui dimittit uxorem suam et alteram ducit, mtrchatur; et qui dimissam a viro ducit, nwchatur.* Ili autem termini, *quicumque*, spectant sine exceptione omnes conjuges, sive ante, sive post consummationem matrimonii.

5° Apost. 1 Cor. 7, dicit iis qui matrimonio juncti sunt ; *Præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptum, aut viro suo reconciliari.* Similiter ibid. v. 59, et Rom. 7. Qui autem legitimum matrimonium iniverunt, sunt etiam ante consummationem, *matrimonio juncti.*

Supp. q. 67. a. 1. 0. — *Dico* 2°. Matrimonium saltem consummatum est jure naturæ indissolubile.

ibid. — *Prob.* Matrimonium ex intentione naturæ ordinatur ad prolis educationem, non solum ad aliquod tempus, sed per totam vitam prolis. Natura enim parentibus banc curam et sollicitudinem perpetuam liliorum, in quovis sint statu et ælate, indidit, estque de lege naturæ quod parentes filiis thesaurizent, et filii sint parentum iiaeredes : atqui proles est commune bonum viri et uxoris, et ad earum educationem uiriusque conjugis cura concurrat : ergo oportet eorum societatem perpetuo manere indivisam, secundum dictamen legis naturæ.

Confirmatur. Ex dissohibiitate matrimonii cadam nata sunt sequi inconvenientia quæ ex fornicatione : atqui fornicatio est contra legem naturæ : ergo et dissohibilitas matrimonii.

Si dicas, posse aliunde provideri prolium educationi. *B.* id pariter fieri posse in fornicatione, quo tamen non obstante, fornicatio est contra legem naturæ. *Et ratio est* ; quia ulrobique, id est, per accidens, natura autem intendit id quod est per seel non per accidens. Has rationes cum præfata instantia fusius discussas require dissert. 6 de Temperantia a. 4, ubi de fornicatione.

Dixi, *saltem consummatum* ; quia inulti negant matrimonium non consummatum esse jure naturæ indissolubile. Id tamen non est improbabile, parlim quia matrimonium naturaliter exigit aniozem mutuum et mutua obsequia; ubi autem libe.

mm est nni ab alio discedere, frigescit | amor et languent obsequia : parlim quia matrimonium delinitur, *individua*, id est, *indissolubilis rilw societas* ; quod autem ponitur in definitione , perlinet ad naturam rei : parum quia id ectde lege naturæ quod natura accepit insuo principio, matrimonium autem accepit in suo principio indissolubilitatem. Ergo.

Obj. 1°. Deus non potest dispensare in jure naturæ ; atqui dispensat in indissolubilitate matrimonii etiam consummati infidelium : ergo.

II. solutione jam prius data, D. maj. Deus non potest dispensare in jure naturæ quoad prima et universalissima præcepta. C. quoad secundaria prxcepta quale est indissolubilitas matrimonii, *subdülin- (juo.* Non potest dispensare proprie , C. improprie mutando materiam præcepti, N. Sic autem filin præsentī casu, quatenus Deus, ut supremus corporum dominus , aufert potestatem quam habebant conjuges in mutua corpora, qua sublata , non est amplius matrimonium : unde quamvis jus naturæ sit invariable formaliter, materia tamen in secundariis præceptis mutari potest. Vide dissert. 2 de Legibus a. 4, ubi hæc quæstio ex professo discutitur.

Obj. 2°. Natura et finis matrimonii sunt propter prolem : atqui sæpe nulla est spes prolis, ut in matrimonio sterilium : ergo matrimonium tunc ex natura sua exigit dissolubilitatem.

II. D. min. Sæpe nulla est spes prolis , et hoc est per accidens, C. et hoc est per se, N. Lex autem attendit id quod est per se et non per accidens, ut jam dictum est.

Obj. 5°. Multi imperatores Christiani permiserunt repudium, ut Constantinus Magnus lib. 5 Codicis Justiniani lit. IG de Repudiis , et Justinianus Novella 117. lino mutuo consensu olim dissolvi matrimonium probat Basilius Pontius lib. 9, cap. 1. Ergo.

//. N. conseq. A facto enim ad jus non valet consequentia. Factum est : ergo licet : non sequitur. Neque cogimur agnoscere omnes leges civiles esse justas et conformes legi æternæ, licet forte legislatores bonum finem intenderent ; plures namque jam fuerunt emendatx et plures sunt adhuc emendandæ : unde S. Ilieron.

Epist. 84 „ alias 50 « Aliae sunt, inquit, » leges Cæsarum, aliæ Christi. aliud Papianni, aliud Panlu< noMer praecipit. S. Ambros. lib 8 in cap. IG Luca : « Di- » mittis ergo uxorem . quasi jure sinecri- » mine, et putas id tibi licere, quia lex » humana non prohibet; sed divina pro- » hibet. » Et S. Aug. Serin. 59-2. alias49, inter 50 ! « Hoc non licet jure poli, etsi » liceat jure fori. »

Obj. 4». Per quascumque causas res nascitur, per easdem dissolvitur, ul dicitur in jure ; atqui matrimonium fit mutuo consensu contrahentium : ergo per eundem dissohi potest, et ita alii coitracUis dissolvuntur.

//. hoc juris principium valere dunlaxat in iis quæ sunt natura sua dissolubilia, non in iis quæ semel facta , ratione finis exigunt perpetuitatem, ul contingit in matrimonio.

§ II. — An et quo jure matrimonium infidelium consummatum (iiritni pass t ?

Supp. q. 59 a. 5. o. — *Dico.* Matrimonium infidelium etiam consummatum jure divino dissolvi potest, si unus conjuguin ad fidem convertatur, et aller vel discedat, vel nolit cohabitare sine contumelia Creatoris, vel conjugem fidelem pertrahat ad peccatum mortale.

Ita in terminis Innocentius III . cap. *Quanto* de Divortiis : « Si aller infidelium conjuguin, inquit, ad fidem catholicam convertatur , allero , vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini Numinis, vel ul pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volente ; qui relinquitur , ad secunda , si voluerit, volat transibit : et in hoc casu lulelliginiu » quod ait Apostolus « *ōi infidelis discedat, discedat ; frater enim et soror non est servituti subjectus in hujusmodi* -

Ex his ergo Apostoli verbis i Cor. 7, Ecclesia colligit inahimonium infidelium, uno ad fidem cotnerso, in tribus casibus assignatis, ex dispensatione divina posse dissohi. Aec obstat quod Apostolus assignel lanium pro causa discessum infidelis, quia (tui non vult cohabitare nisi cmn coitumelia Creatoris, licet physice nuu discedat, discedit tamen aut quæril mm. li- ter discedere.

Jt dices. Per *discedat* Apostolu intel-

ligit tantum separationem quoad cohabitationem, non quoad vinculum. Ergo. *Prob. an/, ex praecedentibus.* Cum enim prius dicit Apostolus : *Iis autem qui matrimonio juncti sunt praeipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari, per* to *discedere* intelligit tantum separationem quoad cohabitationem : ergo similiter dum postea dicit: *Si infidelis discedit, discede tu.*

II. N. ant. Ad probat. N. conseq. hi prioribus enim verbis manifestum est ex his particulis, *manere innuptam, aut viro suo reconciliari.* Apostolum loqui de separatione quod habitationem tantum et non quoad vinculum : at in posterioribus verbis, dicit simpliciter et indefinite sine ejus adjunctis : *Si discedit, discedat.* Propositio autem indefinita aequivalet universali, et alioquin conjux fidelis maneret subjectus servituti seu vinculis hujus matrimonii; merito igitur inde colligit Ecclesia separationem quoad vinculum.

Ibid. — Ex dictis colliges contra Bel- larminum, Coninch et quosdam alios, oiodsi infidelis velit cohabitare pacifice, >ine contumelia Creatoris, conversus non possit solvere vinculum conjugii; quia citato cap. *Quanto* assignantur tantum tres causae dissolutionis matrimonii, nempe, *allero non converso; vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini Numinis, vel ut pertrahat ad peccatum mortale, ei cohabitare volente.* Et cap. *Gaudemus* *ibid,* idem Innocentius III expresse definit quod « nunquam, ea vivente (uxore), » licite potent aliam, etiam ad fidem Christi » conversus habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum » ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut » eum pertrahat ad mortale peccatum, » Ita etiam expresse docet sanctus Doctor noster supracitalus. *Ratio item suadet.* Quia istud privilegium non est a Deo concessum nisi in gratiam fidei, et ne conjuges fideles perpetuo maneant cœlibes, quod ulures posset retrahere a professione fidei; hoc ipso autem quod infidelis vult cohabitare uacilice, fides non periclitatur et conversus non manet cœlebs.

Petes i» quaudonam matrimonium in casu censeatur solutum?

ibid, nd 2. — A. non solvi nisi quando conversus de facto contrahit matrimonium. *Patet* ex citato c. *Gaudemus de Divortiis,* ubi Innocent. III, post assignatas (res causas dissolvendi matrimonium hujus modi, addit quod « Si conversum ad fidem et illa conversa sequatur antequam » propter causas praedictas legitimam ille » ducat uxorem, eam recipere compellentur. » Ergo propter tres causas assignatas non erat solutum vinculum matrimonii, sed solum per subsequens matrimonium; alias vir fidelis non compelleretur recipere uxorem postea conversam.

Hinc inferes 1°, infidelem invalide contrahere matrimonium cum alio, priusquam conversus de facto ad alias nuptias transierit.

2° Quod si post secundum matrimonium initum, contingat conjugem infidelem converti, non teneatur prius conversus, mortua secunda conjuge, ad priorem conversam reveili; quia fuit extinctionio vinculum primi matrimonii.

5° Quod debeat non conversus moneri an velit legitime cohabitare, antequam contrahantur secundae nuptiae; quia non possunt valide contrahi nisi in casu quo nolit legitime cohabitare, ut dictum est. Excipe nisi monitio esset moraliter impossibilis, vel ob periculum vite, aut subversionis, vel ob locorum distantiam. Ita concessit Greg. XIII Angolanis, Aethyopibus, Brasilicnsibus et aliis Indorum nationibus, cujus litteras describit Basilius Pontius lib. 7, cap. 48, n. 55.

Petes 2° utrum conjuge fidei transeunte ad alias nuptias, infidelis possit pariter inire aliud matrimonium?

B. affirmative. Quia per novum matrimonium fidelis, solvitur vinculum matrimonii: solutum autem ex una parte, solvitur ex altera, quia non claudicat matrimonium.

Petes 5° utrum fidelis conversus possit aut debeat cohabitare cum infidele nolente converti, volente tamen pacifice et legitime cohabitare?

Ibid a. 5. 0. — B. infidelitatem et adulterium pari passu currere quoad cohabitationem et redditionem debili; quia utrumque est contra bonum prolis: unde sicut vir innocens potest manere cum adultera sub spe correctionis (non autem si in peccato adulterii sit obstinata. ne videatur

M
f

r

y

patronus turpitudinis), quamvis etiam cum spe correctionis possit illam libere dimittere; similiter fidelis conversus potest cum infideli commanere cum spe conversionis, si eam in infidelitate obstinatam non viderit, et bene facit commanendo, tamen non tenetur. Et de hoc est concilium Apostoli dicentis 1 Cor. 7 : *Cotteris ego dico, non Dominus : Si quis frater uxorem habet infidelem, est hæc consensit habitare cum illo, non dimittat illam.*

ibid, ad 2. — Observandum quod in primitiva Ecclesia, cum Judæi et gentiles passim convertebantur ad fidem, erat spes de conversione infidelis. Procedente vero tempore, Judæi facti sunt obstinatiores, et ideo cap. *Judæi* 28, q. 1, prohibitum fuit in quibusdam Hispaniarum provinciis, quod conversus habitaret cum uxore Judæa, secus cum gentili. Nunc autem, inquit Auctor, cum gentiles et Judæi sint obstinati, non permittitur converso habitare cum uxore sive Judæa, sive infideli. Attamen paulo ante tempora D. Thomæ, Innocentius III, qui obiit 1226, cap. *Gaudemus* de Divortiis, permittit, in favorem religionis et fidei, ut viri conversi maneant cum mulieribus non conversis; ne, inquit, mulieres timentes se a viris deserere, ipsos a susceptione fidei avocent unde in casu omnia perpendenda sunt iudicio vel episcopi, vel confessarii, vel viri prudentis, et quod videbitur tutius et utilius eligendum.

Petes 4° utrum matrimonium fidelium solvatur per unius hæresim?

71. *negative.* Ita Trid. sess. 24, can. 6, sic ; « Si quis dixerit propter hæresim aut molestam cohabitationem, aut affectatam absentiam a conjuge. dissolvi posse matrimonium ; anathema sit. » Idem prius definierat Innocentius III, citato cap. *Quanto*, qui rationem hanc affert; quia matrimonium inter fideles contractum, cum sit sacramentum, firmitus est quam contractum inter infideles. Neque hic valet argumentum a paritate; quia totum pendet ex voluntate divina.

§ III. — *Utrum matrimonium dissolvi possit propter adulterium unius conjugis?*

Hanc quæstionem adeo obscuram sibi aliquando visam fuisse testatur S. Augustinus, ut. de Fide et Oper. c. 19, dicat :
• in ipsie divinis sententiis ita obscurum

» est, utrum et iste cui quidem sine dubio
» adulteram licet dimittere, adiil'. r Uracn
» habeatur si alleram duxerit, u quantum
» existimo, venialiter ibi quisquiefaliamr ». Unde nulum non est si quidam veteres iore implicata et nondum definita, obscure et dubie loculi fuerint.

Dico. Matrimonii vinculum dissolvi non potest propter adulterium alterius conjugis.

Prob. 1° ex verbis Christi, Marc. 10 et Luc. 16, § 1. conc. 1 relatis : *Quicumque dimiserit morem*, etc. et : *Omnis qui dimittit uxorem*, etc. *mœchatur* : quæ propositiones sunt universales et absque exceptione ulla. Unde S. Aug. illa' expendens lib. 1 de Adulterinis conjugis cap 9, » dicit : « Qui ergo sumus nos ut dicamu-, » Est qui mœchatur, uxore sua dimissa, al- » teram ducens; et est qui, hoc faciens, » non mœchatur; cum Evangelium dicat » omnem mœchari qui hoc facit? »

2° Ex Apostolo, qui, ut vidimus citato, dicit genera* iter, esse præceptum Domini ut mulier sit alligata viro et ab eo non discedat quandiu vivit.

5° Ex SS. Patribus, quorum longum catalogum texunt Bellarminus, Tournely et alii, apud quos legi possunt; eos enim omnes referre majoris esset otii.

4° Denique Trid. sess. 24, postquam cap. unico asseruit absolutam indissolubilitatem matrimonii, can. 7 sic definit : « Si » quis dixerit Ecclesiam errare, cum do- » cuit et docet, juxta Evangelicam et apos- » tolicam doctrinam, propter adulterium » alterius conjugum matrimonii vinculum » non posse dissolvi, et utrumque, vel » etiam innocentem, qui causam adulterio » non dedit, non posse, allero conjuge vi- » vente, aliud matrimonium contrahere, » mœcharique eum qui. dimissa adultera, » aliam duxerit, cieamquæ, dimisso adul- » tero, alii nupserit : analheinasit. « Porro si non errat Ecclesia dum docet, juxta Evangelicam et apostolicam doctrinam, matrimonium non posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis : ergo contra Evangelicam et apostolicam doctrinam, qui dicit posse dissolvi : consequenter dogma fidei est, et non solum res disciplinae.

Totus difficultatis nodus situs est in interpretatione horum verborum Christi Matth. 5 et 19, ubi interrogatus a iherisæis, an *liceret homini dimittere uxorem qua-*

cumque ex causa, respondit : Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur.

Ergo, *inferunt a contrario*, qui dimiserit ob fornicationem, et aliam duxerit, non mæchatur; sicut si dicatur : Quicumque peccaverit, nisi poenitentiam agat, peribit, valet a contrario; ergo si poenitentiam agat, non peribit.

7L has particulas, *nisi ob fornicationem*, et non *aliam duxerit*; quasi dixisset: *Quicumque dimiserit uxorem suam, quod non licet nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur*. Duo ergo docet hic Christus : primum, non licere dimittere uxorem, nisi ob gravem causam, qualis est fornicatio; secundum, quod qui, dimissa uxore, aliam ducit, mæchatur: et sic adæquate respondet interrogationi *Jiidxormn*. Duo enim continebat, saltem implicite, interrogatio *Judxorū*; primum, utrum liceret dimittere uxorem quacumque ex causa; alterum, an ea dimissa liceret aliam ducere : hæc enim duo continebat dimissio familiaris apud Judæos, quæ licet non distinguebant in interrogatione. prudenter tamen Christus illa distinguit ad ampliorem eorum instructionem. Hanc interpretationem esse legitimam constat ex duobus aliis Evangelistis, Marco et Luca, apud quos, ut vidimus, Christus absolute et absque hac clausula exceptiva *nisi ob fornicationem*) pronuntiat, *Quicumque et omnis qui dimiserit uxorem, et aliam duxerit, mæchatur*, item ex Apostolo et *Trid.* in probationibus.

Quapropter non valet hæc illatio a contrario : *Ergo qui dimiserit uxorem ob fornicationem, non mæchatur*, quia non est ibi contrarium, quod debet esse de eodem, sub eadem ratione; prima enim propositio Christi continet duo membra, scilicet, Qui dimittit, nisi ob fornicationem, peccat, et, Qui alteram ducit, mæchatur; ita ut *mæchatur* afficiat tantum *qui aliam duxerit*. -in illatione autem, *to mæchatur* afficit et *dimiserit* et *duxerit* : sicque argumentum non est in genere contrariorum. *El hinc patet responsio ad paritatem*, cum enim dico : Quicumque peccaverit, nisi poenitentiam agat, peribit, ideo valet ista illatio a contrario. Ergo si poenitentiam agat, non peribit; quia prima propositio non est bimembris, el exceptio, *nisi poenitentiam*

egerit, turn potest afficere nisi unum, scilicet ipsam poenitentiam, vel ejus absentiam sicque sunt contrarias islæ propositiones, Qui poenitentiam agit, non peribit; Qui poenitentiam non agit, peribit : unde valet argumentum a contrario. al non sic in propositione Christi, ul dictum est.

Inst. Si particula exceptiva alliciat tantum *to dimittere*, sequitur quod propter nullam aliam causam quam propter fornicationem, licebit dimittere uxorem quoad cohabitationem : atqui *falsum consequens*, cum constat propter phires alias rationes posse separari conjuges quoad cohabitationem : ergo.

R. D. sequelam. Sequitur quod propter nullam aliam causam (piam propter fornicationem) licebit dimittere uxorem, sicut potest nimitti propter fornicationem, *C. absolute, N.* Ideo ergo Christus solam fornicationem (sub (pia intellige alia graviora crimina in eodem genere) assignavit, quia propter hanc solam potest fieri dimissio perpetua et jure matrimoniali, ita ut pars adultera, etsi emendata, possit ex justitia repelli a thoro et cohabitatione; non sic alia*. causæ dimissionis : unde *distincta min. ad hunc sensum, Ar. consequ.*

Repones. Cap. *Quædam* 55, q. 7, dicitur: « Quædam cum fratre viri sui dormivit: » decretum est ut adulteri nunquam conjugio copulentur; illi vero cujus uxor stuprata est, licita conjugum non negentur. »

R. ibi agi de matrimonio ineundo mortua conjuge, (pio in poenam privabantur olim adulteri, non pars innocens.

Quantum ad argumenta quæ opponi possunt ex Patribus et decretis antiquis, legendi sunt Sixtus Senensis I. 6 Annot. 51, Bellarminus de Matrimon. cap. 17, Tonrnelly q. 5 de Matrimonio art. 2 et alii : his, ut jam dixi, immorari non vocat. Id unum observo, quod, cum hæc difficultas antiquitus esset implicita, nec eliquata cl definita sicut mine, quidam antiqui obscure et dubie de illa re visi sunt loqui, quos benigne et bono sensu juvat explicare, uno vel altero excepto, qui identur aperte contrarium sensisse; sed id traditioni innumeris pene aliorum testimoniis ninixæ non officit, cum constet aliquos •••erdum Patres in aliis materiis veritatem non attigisse, nec ideo concussam fuisse traditionem.

Quantum ad Gracos, equidem recen-

tiores tenent matrimonium posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis; sed in hoc recedunt a suis Patribus, ut probant auctores laudati et Arcadios.

§ IV. — *Citrum et quo jure matrimonium ratum per professionem religiosam dissolvatur?*

Supp. q. 61. a. 1. o. — SlippOUO tanquam certum, matrimonium consummatum non solvi per professionem religiosam, sive unius, sive utriusque conjugis, sive invita compacte, sive ex mutuo consensu: tum quia Ecclesia nunquam agnovit hanc dissolutionem, quinimo in juribus infra referendis contrarium supponit; tum quia, ut ratiocinatur Auctor, per consummationem matrimonii comparere non solum transfertur in dominium, sed etiam in carnalem possessionem comparlis, quod non fit in matrimonio rato tantum: quod autem est alteri traditum et ab illo possessum, non potest Deo offerri.

ibid. a. 2. o. — *Dico* 1°. Matrimonium ratum et non consummatum dissolvitur per solemnem religionis professionem.

Constat ex concilio Trident, sess. 24, can. 6. sic definiente: « Si quis dixerit » matrimonium ratum et non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi: anathema sit. »

Id antea definiverant summi pontifices. Innocentius III, cap. *Ex parte tua* de Convers. conjugatorum, asserens se in hoc sequi vestigia suorum prædecessorum, Alexander III, ibid. cap. *Ex publico*, el cap. *Perum*, ubi probat definitionem suam exemplis sanctorum el hac ratione, quia conjuges ante consummationem non sunt una caro. Idem cap. *Commissum* de Spousal. et Joannes XXII. Extravag. *Intiguæ*.

Confirmatur exemplis sanctorum, qui in prioribus sæculis, post initum sed non consummatum matrimonium, sponsos aut sponsas reliquerunt, ut perpetuam continentiam profiterentur, voto, ut verisimile est, secundum morem hujus temporis, solemni emisso. De S. Thecla testantur S. Ambrosius lib. 2 de Virg. cap. 5, ct S. Epiphanius liærcsi 78. De duobus militibus narrat S. Aug. li to. 8 Confess, cap. 6; de Macario eremita apud Grat. cap. *Scriptis* -.'7, q. 2; de virgine Gregoria, S. Gregorius lib. 3 Dialog, cap. 11; de Leobardo, Gieg.

Turon, lib. de Viti- Patrum, can. ultimo; de Edildrida regina, Gem. rabili* >kda lib. 4 Hist. An. lorum cap. 19. \pmini non notum est exemplum S. Alexi»

Unde hic currit regula S. Augustini lib. 4 contra Donatistas cap. 24: « Good uni- » versa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non » nisi auctoritate apostolica traditum n c- » tissime creditur. » Hanc autem doctrinam tenet universa Ecclesia, nec inveniri potest quando primum instituta est: ergo est ex apostolica traditione.

Dixi, per solemnem religionis professionem: unde non solvitur matrimonium ratum per ingressum religionis; el ideo pars manens in seculo debet expectare professionem comparlis, antequam possit inire novum matrimonium. Aequè dissolvitur per vota simplicia quæ emittuntur in societate post biennium novitiatus, aut a coadjutoribus formati; quia non sunt professio sollemnis, nec perpetua ex parte societatis admittentis.

Dico 2°. Matrimonium ratum probabilius non solvitur per professionem religiosam jure naturæ, neque jure pontificio, sed solo jure divino.

Prob. prima pars 1° Quia, attenta sola rerum natura, matrimonium ratum potius dissolveret religiosam professionem quam ab ea solveretur; siquidem res uni tradita, sicut fit per matrimonium ratum, attenta rerum natura, non potest valide alteri tradi.

2° Ideo secundum adversarios professi.) religiosa jure naturæ dissolvit matrimonium ratum, quia est mors spirituali, el matrimonium ratum vinculum tantum spirituale: sicut autem mors corporalis solvit vinculum carnale matrimonii consummati, ita mors spiritualis solvit vinculum spiritualis matrimonii rati: atqui ista ratio, quæ est Auctoris, est congrua tantum, el illam ut talem profert S. Doctor; non vero convincens; ergo. *Prob. min.* Quia mors illa primo est metaphoricè, secundo est compossibilis cum vinculo conjugali, ut patet in iis <pii mutuo consensu, post matrimonium consummatum, profitentur religionem.

Prob. secunda pars. 1° Summa pontifices qui declarant matrimonium ratum solvi per votum solemur « hoc jus non agnoscunt ut suum, sed ut traditione ad << transmis-

sum. Alexander JH citatus illud eruit *se-*
eundum *inttrprelationem sacri eloquii*;
et Innocentius HI diam citatus, ex reve-
latione. 2° Si matrimonium ratum per pro-
fessionem religiosam solveretur jure pon-
tificio. posset summis pontifex auferre istud
jus seu dispensationem, et efficere ut
matrimonium ratum non solveretur per
professionem religiosam. atqui *falsum*
consequens, nec puto probatum adversa-
ris. ergo. 5° Matrimonium ratum dirim
per professionem religiosam, est certissi-
mum et a nemine negatur; posse autem
summum pontificem dispensare in indisso-
lubilitate matrimonii rati, est incertum et
a pluribus negatur, *ul patebit § sequenti*,
i' r quo prawns conclusio confirmabitur.
Ergo.

Restat ergo quod matrimonium ratum
per professionem religiosam dissolvatur
jure divino, seu ex privilegio a Christo pro-
fessionis religiosae; annexo, quod privile-
gium Ecclesiae per traditionem innotescit;
ita ut vi illius in omni contractu matrimo-
niali tacite includatur hæc conditio. *Nisi*
ante consummationem religionem pro-
fitear: quod non potest dici de aliis casi-
bus, nisi simile privilegium probetur. Lude
argumenta a ratione et a paritate hic defi-
ciunt, et hoc uno solvuntur. Sic voluit
Christus in hoc casu, non in aliis.

Ib. a. 2. d. 2.—*Dico*°. Conceditur a
jure bimestre conjugi, ad deliberan-
dum de ingressu religionis, intra quod
tempus non tenentur reddere debitum pe-
tenti, quo transacto tenentur. Ita cap. A'.τ
; *itblico* de Coiners, conjugat. Extra lib.
4. tit. 52.

Petes 1° an elapso bimestri, sed non
i. U. M. immato matrimonio possit adhuc con-
gredi religionem, et, si in ea profi-
teatur, dissolvatur matrimonium?

//. non posse licite invita compacte, quia
elapso bimestri tenetur reddere debitum
retenti, sicque non potest invita compacte
licite profiteri religionem, quæ est incoin-
possibilitatis matrimonii. Videtur (a-
men quod valide prolueretur et hac pro-
fessione dissolveretur matrimonium; quia
jura et specialiter Tridentinum in gratiam
religionis absolventes statuunt, per profes-
sionem vel dissolutionem matrimonium con-
summatum: istud autem in casti, eliam in
bimestri situ uo post decem aut vt-

ginti annos, est consummatum. Ergo.
Unde bimestre non censetur ad Ecclesia
concessum, nisi ut intra illud possit ne-
gare debitum petenti, ultra illud non
possit.

Petes 2° *utrum* conjux qui non intendit
ingredi religionem possit intra bimestre
negare debitum?

B. probabilius affirmative. Quia licet
nunc non intendat, potest tamen mulare
animum, et utitur jure suo non sibi pre-
eludendo aditum ad hunc statum.

Petes 5° an uxor vi oppressa a marito
intra bimestre, possit adhuc ingredi et
profiteri religionem?

B. probabilius affirmative, quia per
violentiam sibi illatam non debet privari
jure suo. In hoc tamen casu professio re-
ligiosa non solveret matrimonium; quia est
vere consummatum: unde pars manens in
«æculo non potest transire ad alias nuptias,
nisi post mortem compartis. Dixi, *intra*
bimestre; *quin eo* elapso, non habet am-
plius jus negandi debitum, sicque conjux
non facit ipsi injuriam si etiam vi copulam
extorqueat.

§ V. — *Utrum summus pontifex possit dis-*
pensare in matrimonio rato?

Suppono tanquam certum, papam non
posse dispensare in matrimonio consum-
mato; tum quia est indissolubile jure na-
ture, in quo nihil potest summus pontifex,
tum quia Christus dixit: *Quod Deus con-*
junxit, homo non separet, quod ad mi-
nus intelligi debet de matrimonio consum-
mato; tum denique quia nunquam id fuit
attentatum ab ullo summo pontifice, licet
sæpe fuerint rationes urgentissimae dispen-
sandi.

Dico. Probabilius est papam non posse
dispensare in matrimonio rato.

Prob. Papa non potest dispensare in iis
quæ sunt juris divini, nisi constet id ipsi a
Deo esse concessum. atqui indissolubili-
tas matrimonii rati est juris divini, ut su-
perius probatum est; nec constat sive ex
S. Scriptura, sive ex traditione. sive ex ra-
tione, facultatem in ea dispensandi esse
ipsi a Deo concessam; *et r. o. Prob min*.
Non ex S. Scriptura, nil enim ex ea pro-
ferri potest quod non eque probetur iacul-
tate dispensandi in matrimonio consum-
mato; illud enim, *Quodcumque solve-*

iis. etc. non magis probat facultatem dispensandi in matrimonio rato, quam in consensu; quod tamen fatentibus adversariis est indispensabile a papa. Imo S. Scriptura contrarium docet his Christi verbis *Quod Deus coniungit I. homo non potest dissolvere*; ipse debet etiam intelligi de matrimonio rato, ut supra probatum est, cum Deus etiam matrimonium ratum coniungat. Non traditione; nam ante Martinum V, qui obiit anno 1431, non legitur ullum pontificem id attentasse. Aon denique ratione; qua: enim posset afligi? Absque ratione? Al hæc. quandoque magis urget pro dissolutione matrimonii consummati, qua tamen non obstante manet indispensabile a papa.

Dices. 1°. Plures pontifices dispensaverunt in matrimonio rato: Martinus V, teste S. Antonino 2 p. lit. 1, cap. 21: Paulus II et Pius IV, teste Avarro in Summa cap. 22. Henriques lib. 2 de Matrimonio cap. 8, refert Gregorium XIII unico die dispensasse cum undecim. Item philosophi alii.

A. His pontificibus oppono Alexandrum VI, in appendice concilii Lateranensis parte 6, cap. 8; Innocentium III, cap. 1. parte de Officiis, conjugat, et Aicolaum 1 cap. *Liqui matrimonium* causa 5, q. 7. qui hanc potestatem in se nec agnoverunt nec admiserunt. Priores itaque pontifices secuti sunt sententiam quam reputabant probabiliorē, et caleniis tutiorem quod hac probabili facultate uterentur ad graviora mala avertenda; sed ex pontificum facio non necessario statuitur jus cerium, seu, ut dicit Dominicus. Solo in 4, d. 27, q. 1, a. 4, *l'actum pontificum non facit articulum fidei*, præsertim cum ab aliis pontificibus non admittitur. Idque ulterius [?] ex ipso Alexandro III loco citato c. 8. 17 et 18, ubi fatetur nonnullos ex suis prædecessoribus consuisse matrimonium ratum dirimi per subsequens consummatum cuius ipse contrarium resolvit ibid, cap. 8. Aequē inde detrahitur quicquidquam infallibilitatis summorum pontificum non enim dicuntur infallibiles, nisi cum loquuntur ex cathedra, proponendo aliquod dogma loti Ecclesiæ credendum sub anathemate.

Dices 2°. Papa dispensat in votis. Ergo. *H. N. consequ.* Disparitas est. quod po-

testas papa*. dispensandi in votis constet ex traditione. non patentes quod dispensandi in matrimonio rato. Insuper homines facile promittant et facilius cos pernitea promittant, rarissime autem occurrit irreversibilitas dispensandi in matrimonio rato, Ion, magis expediebat ad pacificum Ecclesiæ regimen ut pontificibus concederetur facultas dispensandi in votis, quam in matrimonio rato. Adde iterum. Deum facilius remittere jus sibi quam proximo acquisitum.

Dices 3°. Alexander III in appendice concilii Lateranensis p. 12, cap. 4, refertur pariter cap. 2, decoqui cognovit, jubet conjugium ratum, non consummatum, cum puella, cuius matrem ipse maritus postea cognovit, rescindi si crimen sit publicum secus si sit occultum: en verba. Quod si occultum esset hujus delictum, non posset rescindere matrimonium quod publice contractum esset; verum si publicum est quod matri proponenda est penitentia paulo major quam contra adulterio, non exinde peracta penitentia vel parte penitentiae, poterit ex dispensatione cum alio matrimonium contrahere, et illa ab initio: e. Cæterum si sponsam cognoverit antequam nuptiam vel post, nunquam poterit eam vel aliam in uxorem accipere.

Quidam respondent, ibi agi de sponsalibus, non de matrimonio, propter litteras ultimas verba, *nunquam poterit eam* quam intelligunt sponsam, *vel aliam accipere*. Verum expresse loquitur pontifex *«Matrimonio quod publice contractum est, per quod intelligi non possunt sponsalia, maxime cum dicat Quod si delictum occultum, non debeat rescindi.* quasi vero propter tale delictum etsi occultum non possent rescindi sponsalia. Unde hæc sponsione omissa,

[?] A. ani. Aon hoc dicit pontifex, sed dicit quod si crimen sit occultum et matrimonium publicum, non debeant separari neque quoad vinculum neque quoad baptismationem. Si vero crimen sit publicum, non dicit quod solvatur vinculum matrimonii, sed quod debeat imponi penitentia marito nocenti, qua vel ejus parte peracta, poterit dispensari cum eo ut ducat aliam, et uxor alteri nubat, scilicet, ille post mortem uxoris et illa post mortem mariti.

vir; in quo pontifex relaxat rigorem antiquorum canonum. quibus conjugii reo prohibebantur ulteriores nuptiæ. Ac tandem dicit quod si cognovit sponsam ante vel post matrem, non possit eam, id est, matrem, neque aliam ducere, & aliam uxore defuncta. Et sane quis credat ipsum pontificem qui negat se posse dispensare in matrimonio rato, ibidem dispensasse?

Dices 4°. Extravag. *AnliqtUB* de Voto, pontifex dicit, votum solemnization in susceptione ordinis sacri non dirimere matrimonium ratum; « quia neque jure divino, » neque per sacros canones reperimus hoc » statutum: » ergo supponit per sacros canones sic posse statui.

B. N. conseq. Sic enim respondet pontifex, non quod crederet id Ecclesiam posse, sed ut rationem redderet in utraque sententia, sive quæ dicit id fieri posse auctoritate Ecclesiæ, sive quæ negat. Quidam intelligunt sacroscapones, non ut statuentes jus, sed ut explicantes jus divinum.

5 VI. — De divortio, per quæstiunculas.

Divortium est separatio conjugum: dicitur enim a divertendo, eo quod conjux divertat a conjugē. Triplex distingui potest conjugum separatio: una quoad vinculum, de qua hucusque diximus; altera quoad thorum tantum; tertia quoad (horum et cohabitationem, quæ proprie « divorcium » dicitur, de quibus hic quærimus. Unde

Petes 1° utrum possit fieri divortium propter adulterium alterius conjugis?

Supp. q. 62. a. 1. 0. — *B. affirmative*, exceptis quibusdam casibus. Quia Christus, Matth. 5 et 29, docens non esse dimittendam uxorem, excipit casum fornicationis seu adulterii et quamvis loquatur tantum de viro, id tamen etiam intelligitur de muliere; — *Ib.* a. 4. 0. — quia paria sunt jura viri et mulieris quoad thorum. *Patio responsionis est*, quia ex jure naturali non est obligatio servandi fidem illi qui eam frangit.

Nomine autem fornicationis seu adulterii, intelliguntur alia peccata graviora in eodem genere, ut sunt bestialitas et sodomia salteii complet®, scilicet, eum seminatione intra vas sive ordinarium sive extraordinarium, quia alias non censetur divino carnis lice*, alii existiment suffice-

re pollutionem: idque videtur declaratum cap. *Idololatria*, 28, q. 1; et S. Thomas hicad4, dicit: *Etiam propter litium contra naturam, potest procedi ad divortium*. Sed dubium est an per vilium contra naturam intelligat hic pollutionem: quia dicit quod *rarius accidat*, dici autem non potest quod pollutio rarius accidat quam adulterium. Cæterum praxis favet prima: opinioni.

Ibid. a. 1. — Dixi, *exceptis quibusdam casibus*. Septem recenset Auctor in quibus vel uxor immunis est a culpa, vel uterque est culpabilis. *Primus* est si comparabiliter adulterata fuerit, cap. *Ex litteris* de Divortiis; quia tunc est injuria: compensatio. Nec refert quod unus tantum & non mei, alter vero pluries adulteratus fuerit, neque quod unus simplex adulterium, alter sodomiarum aut bestialitatem commiserit; quia jura attendunt ad fidei fractionem et carnis divisionem, quæ utrobique repentur. Intellige tamen nisi post mutuam condonationem et reconciliationem, alter in adulterio perseveret; tunc enim datur locus divertio.

Secundus, si vir uxorem prostituerit, aut prostitutionis fuerit particeps, ei consentiendo, vel eam tolerando, cum posset commode impedire; ipse enim sibi debet imputare: non tamen si causam tantum adulterandi remotam dederit, ut habetur expresse cap. *Significasti* de Divortiis; *a fortiori*, ut videtur, si tantum debitum negaverit.

Tertius, uxor, virum suum probabiliter mortuum credens propter longam ejus absentiam, alteri nupserit, cap. *Cum per bellicam* cinisa 54, q. 1. *Quarius*, si latenter cognita fuerit ab aliquo sub specie viri lectum subintrante. *Quintus*, si fuerit vi oppressa.

Sextus, si reconciliavit eam sibi, sive verbis sinceris, sive factis, ut copula, osculis, amplexibus, animo reconciliationis exhibitis, cum notitia sui juris.

Septimus, si, matrimonio in infidelitate utriusque contracto, vir dederit uxori libellum repudii, et uxor alteri nupserit; tunc enim si ulerque convertatur, tenetur vir eam recipere.

Petes 2° utrum non solum liceat, sed etiam debeat ex præcepto tamen divortium propter adulterium alterius conjugis? ||

Mkta. μ. 2. o et ad 1 — // Si adulter non pæpitateat, nec possit verbis aut verberibus corrigi, et prudenter credatur per dimissionem corrigendus, debet dimitti; alioquin alter, *patronus turpitudinis et lenocinii reus habetur*, cap. *Apud misericordiam* causa 52, q. 1 et cap. *Si vir* de Admteriis; deestque debito charitatis erga compartem, omittendo media ejus correctioni necessaria. Cum tamen rarum sit quod vir propter dimissionem se corrigat, rarum est etiam quod uxor virum, etsi non emendatum, dimittere teneatur.

Extra hunc casum, non tenetur pars innocens dimittere compartem adulteram; quia cum dimissio adulterantis sit praecepta ad ejus correctionem, si pœniteat, ant alio modo possit corrigi, cessat obligatio dimittendi. Potest tamen attentata justitia dimittere, sed charitas non suadet, maxime si agatur de dimissione uxoris, cum per dimissionem detur ei occasio adulterandi.

Petes 5° utrum praeter adulterium sint aliae causae divortii?

// esse alias, ut contra haereticos expresse delinit Trid. sess. 24, can. 8. Prima est saevitia conjugis tanta ut alter sine periculo cohabitare non possit: ita cap. *Litteras* de Restit. spol. et cap. *Transmissa* ibid. Ad hanc causam reducuntur odium implacabile, verbera, continua jurgia aut convicia; item morbus contagiosus, gravis infamia quæ redundaret in compartem cohabitantem; item si unus dilapidet omnia bona, et similia.

Secunda est, si pars compartem pertrahat aut sollicitet ad peccatum mortale. Dicit enim Christus, Matth. 18: *Si manus tua vel pes tuus* (id est, quaecumque res tibi maxime necessaria) *scandalizat te, abscinde eum et projice abs te*; et si periculum sit in mora, potest propria auctoritate dimittere aut discedere, donec detur locus conveniendi judicem.

Ib. a. 1. ad 5. — Tertia est hæresis seu infidelitas compartis, juxta illud Apost. tit. 5: *Haereticum hominem post unam et secundam correptionem evita*. Ratio est; quia infidelitas est fornicatio spiritualis contra oonum proles, scilicet educandæ ad cultum Dei. Est tamen disparitas, quod propter unum actum fornicationis carnalis potest procedi ad divortium, non

autem propter unum actum infidelitatis, sed propter consuetudinem, qua oertina ciam ostendit in qua inlid. tita- perreitur Si sit periculum in mora, dem dicendum ac de priori casu.

Quidam existimant quod infidelitas non sit causa sufficiens divortii, si infidelis nec verbo nec exemplo compartem inducat in hæresim; quia in cap. *Quasivit* de Divortiis dicitur: *Si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, a viro poterit separari*: ergo si non traxerit, non poterit separari. Verum *negari potest consequentia*; jus enim ibi exprimit quid liceat si traxerit, tacet autem quid liceat si non traxerit: quod exprimunt alia jura statuendo absolute et sine hac conditione, infidelitatem sufficere ad divortium, cap. nil. de Convcrs. conjug. c. *Illa* de Divortiis et cap. *Non solum* causa 28, q. 1. Aliunde semper imminet periculum vel perversionis in conjugē, vel infectionis in prolibus, serpit enim hæresis ut cancer.

Si quæras, casu quo unus sit haereticus et alter adulter, liat compensatio, ita ut neuter alterum possit dimittere? //i. in jure non statui compensationem in hoc casu. Quod si uterque esset hæreticus, posset forte per sententiam judicis compensatio statui.

Petes 4° qua auctoritate possit et debeat lien divortium?

ibid. n. 5. o. — //i. 1° divortium quoad thorū tantum, posse fieri auctoritate privata, ubi parti certo constat de alterius adulterio, ita ut non teneatur debitum reddere exigenti, etiamsi per censuram compellatur; quia judex ecclesiasticus fundatur in falsa praesumptione innocentiae alterius. Excipe nisi sit scandalum, forte quia alii suspicantur contemni censuras aut Ecclesiae præceptum; quod rarum est. eum redditio debiti in secreto agatur. Et hoc sensu intelligendus est Auctor hic, quando dicit, *nisi per Ecclesiam compellatur*, ratione scilicet scandali. //atio responsionis est; quia per adulterium adulter amisit jus ad debitum, et ista actio non est publica, quæ indigeat auctoritate publica.

ibid.—7L2°. Divortium publicum quoad cohabitationem propter adultèrera occultum, fieri non potest nisi judicio Ec

DE LIBELLO BEPLD11 AI'LD JLD/EOS.

Ium repudii, el ad pacem redintegrandam conaretur. Causas repudii S. Scriptura non exprimit, nisi sub vocabulo communi *fil'd talis*, scilicet, spiritualis vel corporali'. 2° Debebat ipsi repudiate dari. 3° Non debebat dari nisi ex legitima cansi, quam tamen exprimere in libello n m erat necesse.

Qiiästio est utrum repudium apud Judaeos fuerit licitum et per illud dissolve- retur vinculum matrimonii. ita ut uxor repudiata posset licite et valide alteri nubere? An e contra esset tantum impune toleratum ut minus malum ad præcavenda majora mala, scilicet nxoricidia, in quæ valde erant propensi Judaei, ita ut per illud non solveretur vinculum matrimonii, el repudiata non posset licite el valide alteri nubere? I tramque sententiam ut pro babilem sustinet el utriusque argumenta solvit S. Th. hic q. 67, art. 5 et 4, dicit- que secundam sententiam esse suo tem- pore communiorem, eamque tenet S. liie- ron. lib. 1 Comment. in Mattb. cap. 5. \ idelur tamen hodie primasententia com- muniior, pro qua

Dico. Probabilius videtur libellum re- pudii apud Judaeos, Deo dispensante, fuisse licitum, eoque dissolvi vinculum matrimonii, ita quod mulier repudiata posset licite el valide alteri nubere.

Prob. 1° ex ipsa lege repudii Deuteron. 2-1, ubi .Moyses sic statuit .*Si acceperit homo uxorem cl habuerit eam, el non invenerit gratiam ante oculos ejus prop- ter aliquam fwdilalc m; scribet libellum repudii et dabit in manu illius. cl di- mittet eam de domo sua: cumque egressa alleium maritum duxerit et ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repu- dii cl dimiserit de domo sua, non pote- rit prior maritus recipere eam in uxo- rem.* Atqui hæc verba in sensu naturali et obvio non important solum permissio- nem seu tolerantiam minoris mali ad evi- tandum majus, sed veram permissionem juris, qua res lit licita, licet minus bona, el matrimonium inde secutum lit validum. .Nam 1° dicit *dimittet tam*, quod non posset ilici si ut esset illicitum, sicut mine dici non potest ' *v r odio habuerit uxo- rem, dimittet illam*; quia hoc nunc est illicitum 2° Virum secundum vocat mari- tum; non esset autem maritus si primum

matrimonium subsisteret, et secundum r, sol nullum. 5.' Dicit quod i i quoque *oderit eam*, dabit etiam illi Libellum re- pudii; so lik autem maritus poterat dare libellum repudii ;> *tib'iimo*. Atqui secun- dum regulam a .D. Augustino traditam l. 5 de Doct. Cii isiaia cap. 10, verba S. Scripturae, quantum fieri potest, intelli- genda -uni in proprio et obvio sensu, præsertim in legibus quæ clare debent ex- primi, ne detur ansa continuis praevarica- tionibus, ut hic contigisset; nec .Moyses alibi, cum exponeielrcs vert. licitas el non solum toleratas, aliter loquere.m ergo.

Confirmatur. Per hanc legem p.iorvir pi ohibebalur recipere uxorem repudiatam: atqui si non esset dissolutum primum ma- trimonium, non erat prohibendum, sed potius optandum ut uxor ad priorem et unicum maritum rediret, nec persevera- ret in adulterio: ergo.

Supp. q. 67. a. 5. o. — *Prob.* 2°. Lex vetus quamvis gratiam non conferret, ta- men ad hoc data erat ut peccatum ostende- ret, ut communiter SS Patres docent: unde si Judæi repudiando uxorem peccas- sem, hoc saltem eis per legem aut Pre- phelas indicari debuisset, juxta illud isaïæ 58: *Jnnuntia populo meo scelera eorum*; alias viderentur nimis esse ue- glecti si ea quæ necessaria sunt ad salu- tem, quæ non cognoscebant, nunquam eis nuntiata fuissent; quod non potest di- ci, cum justitia legis tempore suo obser- vata, vitam mereretur ælernam. Hæc el bene S. Ihietor. *Subsumo*. Atqui nunquam per legem aut Prophetas fuit nuntiatum ludans eos peccare repudiando uxores, et repudiatas peccare nubendo alteri viro; quin e contra lege lata, id luit eis permis- sum: ergo.

(*on/irmatur.* Quando in lege quædaui permittuntur seu toleranturut minus mala, alibi redarguuntur, *ut patet* de usuris, quæ Judicis permittebantur erga alienige- nas, et quæ reprehenduntur Ezech. i8 et Psal. Ii nullibi autem, ut dictum est, i ("prehenduntur Judæi quod uxores repu- diarent, et quod repudialæ nova cc* jugia inirent. Ergo.

Quantum ad S. Tii. jam diximus qisum utramque sententiam detendere utproba- bilem, et 5 con. C.ent, videtur imlinaic in sententiam noslræ oppositam. Sed ur c.

19 MaUb dicit quod, « Licet repudium in-
 » onimamm quid esset, noluit tamen Deus
 » quod Judaeis imputaretur ad culpam, «
 quia scilicet in eo dispensaverat; et 1 2,
 q. 102, art. 3, ad 5, dicit qàôd matrimo-
 nium in veteri lege non erat sacramentum
 conjunctionis Christi cum Ecclesia; *quia*
flabatur in ea libellus repudii, quod est
 •outra rationem sacramenti. Si vero non
 dissolveret matrimonium quoad vinculum,
 sed solum quoad cohabitationem, non
 esset contra rationem sacramenti, siqui-
 dem nunc divortium dissolvat matrimo-
 nium quoad ihorum et cohabitationem,
 el tamen non est contra rationem sacra-
 menti.

Neque obstat quod 1 2, q. 103, art. 4,
 ad 8, dicat repudium non fuisse *simplici-*
terjustum; et q. 10S, art. 5, ad 2, non
 esse *per sejustum*. Sic enim loquitur par-
 tira quia ortum habebat ex duritia cordis,
 partira quia attentata rei natura non erat jus-
 tum et licitum, sed ex sola dispensatione
 divina id consequabatur. Immerito itaque
 quidam adversariorum præsuiunt quod,
 si S. Doctor Summam absolvisset, in eo-
 rum sententiam descendisset. E contra
 poliori jure praesumitur quod nostram sen-
 tentiam amplexus fuisset, aut saltem quod
 hanc quæstionem problematice traclasset,
 sicut fecit in Commentariis in lib. Sentent.

Obj. 1°. Christus, Matth. 19, Pharisæis
 interrogantibus de libello repudii, respon-
 det Moÿsen ipsis eum permisisse propter
 duritiam ebrdis eorum: atqui duritia eo-
 rura non excusat eos a peccato: ergo vi-
 detur quod Moyses illis tantum permise-
 rit libellum repudii, non ut licitum, sed
 ul minus malum, quod posset fieri absque
 punitione ad praecavenda graviora mala,
 sicut permisit illis fwncrari extraneis, ne
 fœnerarentur fratribus.

Ibid, ad 4. — 7?. quod, quamvis duritia
 non excusaret a peccato, tamen permissio
 ex duritia, seu ejus occasione facta, excu-
 sat. Quaedam enim prohibentur sanis quæ
 non prohibentur infirmis corporaliter, nec
 tamen infirmi peccant permissione sibi
 fata utentes. *Ad paritatem* de usuris:
 disparitas est, quod usurae alibi in lege
 reprehendantur ui illicita, nullibi libellus
 repudi' xeprenenditur ut illicitus.

3i *dicas* his verbis Malach. 2, *Cum odio*
habueris, dimitte, juxta plures interpre-

tes, Deum ironice carpere repudium
quod patet ex verbis immediato sequenti-
 bus, *Operiet autem iniquitas vestimen-*
tum ejus, nempe repudiantis. /?. ibi agi,
ut patet e.r ter inis, de repudio ex solo
 odio, sine causa legitima; quod licet se-
 cundum aliquos esset validum, erat tamen
 illicitum.

Inst. Non est verisimile Deum dispen-
 sasse generaliter in lege naturæ, nisi prop-
 ter aliquem finem honestum; sic dum dis-
 pensavit in lege monQgamiæ, habebat pro
 fine multiplicationem generis humani: at-
 qui lic non assignatur alius tinis libelli
 repudii quam duritia cordis: ergo.

IL indulgentiam Dei qua volebat con-
 sulere fragilitati Judæoruin, fuisse causam
 sufficientem ut permitteret illis libellum
 repudii.

Obj. 2°. Deuteron. 24, uxor repudiata
 quæ alteri nupsit, dicitur *polluta et abo-*
minabilis coram Deo. Ergo.

ibid. α. 4. nd 5. — *It.* dici pollutam et
 abominabilem coram Deo, non immundi-
 tia culpæ, sed cujusdam irregularitatis le-
 galis, sicut immundus dicebatur qui mor-
 tuum vel leprosum tetigerat; et ideo non
 licebat sacerdotibus viduam aut repudia-
 lum ducere. Insuper juxta textum Ile-
 brxmn et Græcurn legitur: *Quoniam hoc*
 (redire scilicet ad priorem virum) *est abo-*
minatio coram Domino; quia libellus re-
 pudii datus sic ut repudiata posset redire
 ad priorem virum, sapuisset lenocinium,
 quasi mulier ad tempus esset alteri com-
 modata, idque præbuisset occasionem Ju-
 dxis facilius repudiandi uxores suas.

Inst. Jerem. 5, mulier repudiata et al-
 tari nupta, comparatur fornicariis. Ergo.

/t. ijeum illic arguere a minori ad ma-
 jus, et significare tantum quod, licet lex
 non permitteret recipere mulierem repu-
 diatam, ipse tamen, ex singulari miseri-
 cordia, reciperet in gratiam populum Is-
 raël post inultas fornicationes cum amato-
 ribus suis, id est, post iteratam idolola-
 triam, quamvis esset major ratio ipsum re-
 jiciendi quam mulierem repudiatam.

Obj. 5° S. Aug. lib. de Bono conjug.
 cap. S, dicit, in libello repudii magis ap-
 paruisse exprobrationem oivorlh quam ap-
 probationem; et cap. 18: « Sicut duobus,
 » inquit, phiribusve servire, sic a vire vivo
 » in alterius transireconnubium, nec luno

› iiciut, nec, nunc licet, nec. unquam lice-
• bit. » Ergo.

›. 4(1 *primum*. Etsi in libello repudii
■pparueril exprobratio divortii, quia scili-
cet non permittebatur tanquam ex natura
•ua bonus, sed ut bonus el licitus ex dis-
pensatione nihiloininiis permittebatur
sicut licet .lud.eis petentibus regem, in
ejus institutione apparuerit exprobratio
novi regiminis; dixit enim Deus Samueli,
iVon *te abjecerunt sed me*, nihilominus
rex fuit institutus et novum regimen, prio-
re extincto, fuit erectum.

,l(l s< *eundum*. Palam est S. Augustinum
loqui seclusa Dei dispensatione, non ig-
norabat enim ex divina dispensatione,
etiam in nova lege, matrimonium infide-
lium etsi consummatum dissolvi per'con-
versionem alterius ad fidem, el matrimo-
nium ratum fidelium per professionem re-
ligiosam.

DISSERTATIO VI.

DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII IN
COMMONI.

D. Th. Q. 50.

ARTICULUS I.

*Quoi el (jute sint impedimenta matri-
monii in communi/*

Supp. q. 50. a. unico. — *DicO*. Inpe-
dimenla matrimonii sunt duplicis generis,
scilicet, prohibentia seu impediencia lan-
ium et dirimentia. Prohibentia seu impe-
dientia tantum dicuntur, quæ impediunt
ne matrimonium contrahatur licite, licet
valide. Impedimenta dirimentia sunt, quæ
impediunt ne valide contrahatur, ita ut
contractum cum hujusmodi impedimento
sil nullum, et ideo debet dirimi seu dis-
solvi.

Ibid, «d 1. — Quamvis autem alia sa-
cramentaetiam impediri possint, si aliquid
quod sil decorum essentia vel solenmiiate
subtrahatur, specialiter tamen assignantur
impedimenta pro matrimonio : tum quia
non solum est sacramentum, sed etiam
contractus;contractus autem a natura, le-
ge variisque aliis impediri potest : tum quia
requirit pro materia duorum contrahen-
tium actus.

Impedimenta impediencia tantum, nu-

meranlur quinque, his versibus compre-
hensa :

Ecclesiæ vetitum, recnon tempni feria-
tum,
Atque catechismus, sponsalia, jungii*
votum.

Plura olim fuerunt orta ex crimine, -ed
hæc, sicut catechismus, qui erat qu«-
dam cognatio spiritualis orta ex catcchis-
mo prævio ad baptismum, desuetudine
abrogata sunt, S. Thomas hic num* rat
tantum duo, scilicet Ecclesiæ velitum ei
tempus feriatum, quia alia reducuntur ad
impedimenta dirimentia, tanquam imper-
fectum ad perfectum sui generis, sponsa-
lia ad ligamen . votum simplex ad votum
solemne. catechismus ad cognitionem pei-
fec.lam, cætera ad crimen.

Impedimenta dirimentia olim numera
banlur tantum duodecim, sed jure novo
Tridenlini addita sunt duo, scilicet clan-
destinitaset raptus : unde nunc sunt qua-
l tuordeciin, his versibus comprehensa.

Error, conditio, votum, cognatio,
crimen,
Cultus disparius, vis, ordo, ligamen,
honestas,
Si sis allinis, si clandestinus el impos,
Raptave sit mulier, parti nec reddita
tutæ :

Hæc socianda velant connubia, facta
retractant.

Congruentiam numeri duodenarii af-
fert hic S. Doctor. Vide si lubet.

Cum circa impedimenta impediencia v x
ullæ sint difficultates, ca hic breviter ex-
plicabimus.

Per *Ecclesia: vetitum*, inlelhgilur pro-
hibitio qua papa vel episcopus, aut paro-
chus, aut judex ecclesiasticus prohibet ex
justa causa matrimonii celebrationem. El
hæc prohibitio potest es<e vel generalis,
ul cum Ecclesia prohibet celebrare matri-
monium sine præviis denuntiationibus,
aut earum dispensatione; vel particulari-.,
ut cum aliquibus prohibetur matrimonium
contrahere ex speciali causa, v. g. ul vi-
tetur scandalum, ut dignoscatur impedi-
mentum de quo dubitatur, etc. videtur-
que talis Ecclesiæ prohibitio graviter obli-
gare; tum quia res est gravis; tum quii
contravenientes gravibus pomis mulct»:
cap. 2 de Matrim. contracto.

Per *tempus feriatum*, intelligitur cer-
tum anni tempus quo Ecclesia prohibai

•elebrari nupflas, quod licet olim protentius foret, nunc (amen post Tridentinum -ess. 24 cap. to de Reformat Matrimonii. est tantum ab Adventu usque in (lien* S. Epiphaniæ, et a die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusive.

Porro Ius temporibus non prohibetur ab Ecclesia celebrare matrimonium "impliciter. sed tantum cum solemnitatibus, quales sunt nuptias solemniter benedicere, traducere palam sponsam, nuptialia convivio celebrare, *ut patet* tum ex textu Tridentini, tum ex declaratione cardinalium concilii Tridentini interpretum, tum ex rituali Romano. Quia tamen homines carnales vix ab his solemnitatibus abstinere possunt, quovis tempore matrimonium ineant, ideo in quibusdam ditecesibus in Adventu et Quadragesima matrimonii celebratio simpliciter prohibetur sine licentia episcopi : et qui huic Ecclesiæ ordinationi contradicit, solemniter matrimonium celebrando prefabs temporibus, videtur peccare mortaliter, tum ratione inobedientix, tum raiionescandali.

Utrum vero interdictum generale, seu particulare, quod est censura ecclesiastica, sub hoc vel precedent! impedimento contineatur?

Respondent negative plures graves auctores, Navarrus, Toletus, Sa, Vivaldus citatus a Sylvio, item Gonet. Henno, etc. Unde, juxta illos, licitum est illo casu et tempore celebrare matrimonium, modo tamen id liat sine solemnitale. Cum enim, inquiunt, matrimonium sil res ardua, et ad quod homines habent a natura et inclinationem el plenum jus, non est praesumendum pontifices velle illud prohibere quoad substantiam per interdictum locale vel personale absolutum, nisi de eo expressam faciat mentionem : et hoc est probabile.

Per *sponsalia*, intelligitur promissio futurarum nuptiarum facta uni, quæ, nisi prius ex justa causa dissolvatur, impedit ne cum altero vel altera licite contrahatur matrimonium. Dixi *licite* valide enim contraheret, nisi sponsalia essent cum sorore illius quacum per verba de present! contra' it. propter impedimentum publicæ honestati-, mi contrahit cum tali impedimento. pe, cat mortaliter.

Per *votum*, intelligitur votum simplex vel castitatis, vel ordinis sacri suscipiendi, vel religionis ingrediendæ, vel non nubendi. Unde tali voto ob.slricii: non potest sine peccato mortali contrahere matrimonium ; valide tamen contraheret, quia votum simplex est tantum promissio pinprij corporis facta Deo ad continentiam servandam : res autem promissa manet adhuc sub dominio promittentis, et potest valide, licet illicite, ab eo alteri donari : de quo fusius infra.

In his quatuor impedimentis nunc vigentibus episcopus potest dispensare, excepto voto simplici castitatis el religionis ingrediendæ.

ARTICULUS II.

Quis possit statuere impedimenta dirimentia matrimonium ?

Dico. Ecclesia potest statuere impedimenta dirimentia matrimonium.

Prob. 1° ex Trid. sess. 24, can. 4, sic definiente contra Lutheranos : « Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in eis constituendis errasse : » anathema sit. » Idem can. 5.

Respondet Launoius, per Ecclesiam intelligendos esse reges el principes sæculares.

Sed contra. 1° Quia omnes, vel ipsi pueri leviter instructi, per Ecclesiam intelligunt societatem fidelium sub regimine priorum pastorum spiritualium. non principes sæculares, nisi quatenus sunt et ipsi sicut alii fideles membra privata ejusdem societatis; el dum leges dicun ur latae ab Ecclesia, nemo e.->l qui non statim inelligat primos pastores per quos Ecclesia loquitur, non principes sæculares unde absurda prorsus est et communi sensui repugnans hæc Launoii responsio. 2° Concilium *Ecclesiam* inelligit eo sensu quo intelhgebat Lutherus, quem ibi damnat; alias nihil definiret contra ipsum : atqi) quando Lutherusnegabat Ecclesiam po^se statuere impedimenta matrimoi'i, non intelliagebat per *Ecclesiam* principes ><eculares, siquidem eos solos asscretia ;>o -µ » hujusmodi impedimenta staturi < -ed intelligebat superiores spirituales et pastores Ecclesiæ : ergo.

QUIS POSSIT STATURI. IMPEDIMENTA DIRIMENTIA MAT., etc. *Ohl*

Prob. ex perpetua traditione et praxi quod confirmat exemplo, repudiens **post** Ecclesiæ. Concilium Eliberitanum anno sententiam episcoporum Fertam filiam **re-** sts, secundum alios 3U3, can. (5,16,61 gis Longobardorum, propter inhabilila- et 66. statuit non posse iniri conjugia cum tem ad generationem. Denique id liquido apparuit in concilio Trid. cum oratores uxoris. Concilium Ancyran. anno 514, Galliarum instanter nomine regis pwstula- can 11, irritat matrimonium viri cum runt ul per sacrum consessum matrimo- puella a se rapta. Concilium Ncoxsariense nia clandestina et filiormnfamilias sine eodem anno, can. 1, confirmat impedi- consensu parentum irritarentur, quorum cumentum ordinis, Concilium Agathense primum concessit sacra synodus, secun- anno 506, can. 61, statuit diversos gradus dum denegavit.

Prob. 5° ratione. Christus instituendo Ecclesiam, illi contulit potestatem con- dendi leges optimo et sancto ejus regimini necessarias, sicut decet omnem rempubli-

Quantum ad Patres. Tertullianus de cam bene ordinatam: atqui nemo negat Corona militis c. 14, et toto libro ad Lxo- quin bono communi et sancto Ecclesiæ rem, docet conjugia cum ethnicis esse regimini apprime necessarium sit impedire prohibita. S. Uig. I. 15 de Civil, cap. 16, matrimonia ex quibus oriuntur gravissima sic scribit : *Quis dubitet honestius hoc inconvenientia in animarum perniciem, tempore etiam consobrinarum prohibi- atque in eversionem boni communis et ta esse conjugia?* S. Gregorius Magnus publica tranquillitatis : ergo.

i. 12 Epistol. Epist. 51 ad S. Augusti- *Confirmatur.* Omnis respublica civilis num, Anglorum episcopum, dicit non esse habet potestatem statuendi impedimenta attendendum ad legem Romanorum per- irritantia contractus, ubi id exigit bonum mittentem matrimonia in secundo gradu, publicum, idque ipsi Calviniste fecerunt sed tantum posse iniri in tertio et quarto circa contractus matrimoniales, ut constat gradu. Nicolaus 1, sæculo 9, ad Consulta ex Statutis ecclesiæ Genevensis : quidni Bulgarorum cap. 59, consanguinitatis gra- hanc potestatem *a fortiori* haberet Ec- dus statuit inter quos matrimonium con- clesia?

Respondent. Ecclesiam us. r. passe hanc Nomine Ecclesiæ intelligitur papa et con- cilium generale, quia eos præcipue spec- potestatem in prxjudicium potestatis re- tant quæ ad Ecclesiæ tranquillum regimen giæ. At dicant, velim, quis primus ponti- sunt necessaria. Episcopo* autem, quam- ficum hanc potestatem usurpavit? quis vis forte vi suæ jurisdictionis pro sua dice- principum sxcularium reclamavit? Quin ccsi, et concilium nationale pro natione possint statuere impedimenta matrimo- c contra hanc in Ecclesia auctoritatem ip- niuii dirimentia. antiqua tamen et uni- simet agnoverunt et venerati sunt. Enim- versait Ecclesiæ consuetudine hæc potestas videtur eis adempta.

vero, et hinc corroboratur probatio, VLi- Dices. Ecclesia non potest mutare ma- lins, qui sedit anno 540, irritavit matri- teriam sacramenti. Ergo.

tu* pontifex anno 793, diremit matrimo- */i. hoc argumentum jam prius esse solutum,* et iterum infra fore solvendum, nimii Henrici I Castellx regis, cum filia dum de clandestinitate. Interim breviter regis Lusitanis, propter impedimentum nunc dico per appositionem impedimenti « nsanguinitatis. S. Gregorius V, creatus irritantis contractum matrimonialem, non pontifex anno 996, irritum pronuntiavit mutari materiam sacramenti fonnaliter, matrimonium inter Roberlum regem Gal- sed materialiter lanium; non enim ellici- liæ et Berlam ejus consanguineam. Chii- tur quod contractus legitimus non sil ina- pericus, n. Capitulum editis au. 593. a. 2, et teria sacramenti, quod asse illam mutare Carolomannus in congressu liptiien* i fonnaliter; sed elinitur quod contractus cap. 5. jirbml ut incestuosa matrimonia quut alioquin foret legitimus, jam non sit judicio episcoporum emendentur. Idem legitimus : sicut qui mutaret vinum in ac*

Corolus Magnus I. 3 Capitular, n. 5 et 7,

tum, non mutaret materiam consecrationis formahtcr. semper enim vinum esset materia consecrationis, sed mutaret materialiter, in quantum efficeret quod id' quod orat vinum , jam non sil vinum.

Quæslío intricatio est, an etiam principes sæcuiare possint statuere impedimenta matrimonii ? circa quam adeo variantur et implicantur sententia, ut nulla plene satisfaciat. Ea nobis videtur planior et expeditior quæ dicit principes sacculares, per se loquendo et attenta precise potestate regia, posse statuere impedimenta matrimonii ; attento tamen present) rerum statu, non posse.

Jiatio primée partis est ; quia contractus civiles subjacent juri civili et legibus principum, quibus possunt irritari : atqui matrimonium est contractus civilis , et in contractu civili fundatur ratio sacramenti : ergo potest irritari principum legibus, et eo irritato , irritatur sacramentum in eo fundatum.

Atque ita sentire videtur S. Th. hic q. 80, a. unico, ad 4, ubi dicit : « Malrimonium in quantum est in officium nalu- » ræ, statuitur lege nature; in quantum » est sacramentum, statuitur jure divino; » in quantum est in officium communila- » tis, statuitur lege civili; el ideo ex qua- » libet dictarum legum potest aliqua per- » sona effici ad matrimonium conlrahen- » dum illegitima. » Idem docet 4 cont. Gent. cap. 78.

Confirmatur. Principes infideles , latentibus omnibus , possunt opponere impedimenta matrimonio : ergo et principes fideles; non enim per fidem imminuta est eorum potestas.

Neque obstat quod Christus matrimonium fidelium elevavit ad dignitatem sacramenti, nihil enim ideo mutavit in natura contractus ; ita ut contractus validus sit sacramentum, invalidus non sil sacramentum : penes autem principem est statuere conditiones quibus positus sit validus aut invalidus contractus.

Jtatio secundes partis est; quia Ecclesia, sive, secundum aliquos, annuentibus aut saltem non contradicentibus principibus sæcuianbus, si ?e, secundum alios, auctoritate sua suprema sibi soli v indicavit causas matrimoniales, *ut patet* ex Tri- (ieniico sees. 24, can. Γ2, sic ijlinienle. I

I Si quis dixerit causas matrimoniales nos » spectare judices ecclesiasticos . anatlie- p ma sil. » Idem jam diu antea statutum erat in jure cap. *Multorum* 55, q. G, et cap. *Accidentibus* de Excessu prælat. Atque istud jus agnoscunt et venerantur principes sæcuiare, *ut vidimus in secunda probatione conclusionis*; videturque expressa sententia Auctoris hic q. 57, a. 2. ad 4, ubi dicit quod « Prohibitio legis hu- » manæ non sufficeret ad impedimentum » matrimonii, nisi interveniret Ecclesiæ » auctoritas quæ idem etiam interdicit « attento scilicet præsentis rerum statu. Lude nisi teneas eam quam proponimus sententiam pro utraque ejus parte, vix S. Duc (orem poteris conciliare.

Λ'.τ *¶uo inferes* 1° quod , si quæ sim modo aut in posterum statuatur a principibus saecularibus impedimenta matrimonium dirimentia, non valeant nisi ad effectus civiles, ut sunt exhæred. itio, rescissio donationum . privatio omnium quæ vi consuetudinis aut contractus matrimonialis obvenire possunt, etc. ut decl navit custos sigillorum regionum nomim. ιτ.ι. Gallia circa edicta llenrici III et Ludovic) XIII, ad supplicationem cleri Gallicani , de quo supra dum de matrimonio filiorum familias. Et etiam *patet* ex jure canonico, revocante plura impedimenta statuta a jure civili, 1. *Filius familias* ff. de Ritu nuptiarum, et I. *Tutor* de Sponsalibus.

Inferes 2°, infideles sive in terris fidelium existant, sive non, non teneri legibus Ecclesiæ circa matrimonium, quia ejus potestati non subjiciuntur ; teneri autem legibus suorum principum infidelium , si illis subjiciantur.

Inferes 5°, fideles, ubi vis locorum existant, teneri legibus ecclesiæ circa matrimonium, quia sive sint haeretici, sive apostatae, non desinunt esse subjecti Ecclesiæ ratione characteris baptismalis indelebilis Excipe legem de impedimento clandestinitatis propter specialem hac de re Tridentini dispositionem, de quo infra.

ARTICULUS III.

Quis possit dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium, ubi plura de dispensatione.

Suppono nullum mortaliuii dis-

pensare in impedimentis quæ sunt juris naturalis, ut sunt ligamen, votum solemne, impotentia; et quæ propter defectum consensus dirimunt, ut sunt error, vis et amentia. Impedimenta autem juris divini nulla sunt nunc, antiqua lege abrogata. Quæstio igitur est de impedimentis juris ecclesiastici, tit sunt servitus, ordo, consanguinitas, affinitas, cognatio tam legalis quam spiritualis, publica honestas, crimen, clandestinitas et raptus.

Dico. Ecclesia potest dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium.

Ita concilium Trid. sess. 24, can. S, sic: «Siquis dixerit eos tantum consanguinitatis et affinitatis gradus (pii Levitico) exprimuntur, posse impedire matrimonium contrahendum et dirimere contractum, nec posse Ecclesiam in nonnullis eorum dispensare, aut constituere ut plures impediunt et dirimant: anathema sit.» Ratio est, quia ejus est dispensare in legibus, cujus est leges condere.

Hæc autem potestas residet in summo pontifice, ad quem, ut ad supremum Ecclesiæ caput visibile, quæcumque sunt juris ecclesiastici spectant. Episcopi tamen, sive ex delegatione expressa vel tacita, sive ex usu approbato dispensant in aliquibus impedimentis etiam publicis et matrimonium præcedentibus, idque varie in variis diœcesibus. In his partibus dispensat in tertio et quarto gradu consanguinitatis, qua in re servandus est usus receptus cuique diœcesi proprius.

Plura scripsi circa præsentem dispensationis materiam in tractatu de Legibus disert. 5, art. 5, per plures quæ hic ex integro repetere longum foret: quapropter summatim repetendo,

Dixi 1º, episcopos ex consensu tasi*) summi pontificis dispensare in iis quæ non patiuntur moram, ut si, omnibus ad nuptias præparatis, innotescat impedimentum, et matrimonium absque gravi scandalo differri non possit. Item in impedimentis occultis quæ superveniunt matrimonio contracto cum bona fide saltem imius partis, licet in impediunt petendi debitum ex copula incestuosa in primo vel secundo gradu affinitatis, § 1.

sumum pontificem dispensare illicitum sine manifesta causa in impedimentis matrimonii, sicut in aliis legibus; valide

tamen: episcopos vero nec licite nec valide, § 2.

Si petas quæ sint causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonium

fi. Prima est inveterata discordia aut gravis litis compositio. Secunda, singulare meritum oratorum in Ecclesiam, aut ingenium summa in urgentes Ecclesiæ necessitates expendenda. Tertia, conservatio illustri familia intra eundem sanguineum, aut etiam amplissimarum in ea divinarum. Quarta, si una pars, sive vir. sive femina non potest sine gravi incommodo inveniri comparlem suo statui convenientem, ut si debeat deserere suum oppidum. Quinta, periculum gravis infamiae aut scandali. Sexta, si votum castitatis cujus petitur dispensatio, admodum difficile servari possit.

Præter has rationes sunt aliæ nunc, juxta stylum curiæ Romanæ, communiores et quarum aliqua apponi solet in formula dispensationis, licet non fuerit expressa in libello supplici.

Prima est, si copula intercesserit inter oratores petentes dispensationem super gradum consanguinitatis; quæ si habita fuerit ex intentione ut facilius obtineatur dispensatio, id debet exprimi, quia tunc difficilius conceditur dispensatio, et gravior imponitur poenitentia. Quod si omittatur, dispensatio est nulla. Secunda est, si si vehemens suspicio copulæ ex nimia familiaritate inter oratores. Tertia est ætas puellæ excedentis vigesimum quartum annum, et hac de causa manentis innuptæ. Quarta, angustia loci, ut in pagis et parvis oppidis, ubi incolæ sunt fere omnes consanguinei aut allines. Quinta, periculum hæresis in vicinia hæreticorum.

Quædam aliqua ex his quinque causis, juxta stylum curiæ Romanæ, solet nunc exprimi in petitione dispensationis; si tamen, Ius prætermisissis, exprimantur aliæ, ei papa tu dispensatione, omisissis quæ fuerant expresse, exprimat unam ex quinque principalibus. non ideo censetur dispensatio invalida, sed præsumitur quod quavis causa allegata ab oratore sit judicata sufficiens, non tamen est expressa in dispensatione, quia non est de stylis curiæ unde quavis expressa in dispensatione non subsisteret, si subsistat expressa tu petitione, valida est dispensatio.

Dixi 5º, dispensationem esse obrepti-

liant quando allegatur falsum pro ea oblinda esse subreptitiam quando reticetur 'erum, et quod si obreptio aut subreptio cadat supra causam principalem dispensationis, hæc sit nulla : item probabilius si cadat super causam impulsivam tantum, ex malitia allegantis; secus si ex ejus ignorantia vel simplicitate, ibid. § 4.

Diri 4°, quod subreptio, seu reticentia veri per se el intrinsece ad rem pertinentis, seu error circa substantiam moralem rei, reddat dispensationem nullam : similiter reticentia eorum quæ stylus curiæ Romanæ requirit, (piando in ea petitur dispensatio, ibidem. Quæ autem exprimi requirat stylus curiæ, ibidem dixi.

Dixi 5°, dispensationem peti a sacra Dataria in triplici forma ; in forma *nobilium, honestorum* et *pauperum* ; pauperes non censi nisi sint tales ut de suis laboribus et industria tantum vivant : banc particulam *tantum* necessario debere apponi in petitione, alias nullam fore dispensationem : debentque esse pauperes ex utraque parte : pauperem autem ex Pirrho Corrado censi, qui non habet in bonis quinquaginta aureos, ibid. § 4.

Hæc, inquam, omnia fusius explicata require locis citatis : nunc ad majorem ecloris instructionem sequentia addo.

Primum. Clarissimus vir Daelman, doctor Lovaniensis, quæst. ultima, observat, ultima de Matrimonio, scribit illos debere censi pauperes qui, sive in mobilibus, ve in immobilibus habent duo vel tria dlia florenorum; tum quia si peterent in irma *honestorum*, deberent majori parte hujus summæ spoliari pro dispensatione, pro qua petitur mille vel duo millia florenorum, juxta graduum propinquitatem, et sic fierent pauperes; tum quia hæc pauca bona sunt eis quasi instrumentum quo labore et industria fructuose opérai i valeant, nullos inde percipientes fructus, aut ita modicos, ut pro nihilo reputentur. Addit laudatus theologus, nuntium aposolicum sic judicare quando oratores a parochis ad ipsum mittuntur.

fecundum. Ex Tridentino sess. 22 de IU format, cap. 5, dispensationes Komæ conceduntur u, duplici forma, nempe in forms commissoria, quæ non tam est dis-P^Ds alioquam mandatum dispe sandi.Iac- l ui illi ad (piem dit imintur littera- apos-

tolicæ; cl in forma gratiosa, que <t proprie dispensatio.

Tertium. Duplex est Romæ tribunal ad quod recurritur pro dispensationibus obtinendis, scilicet sacra Pœnientiaria et Dataria. Hæc sunt inter utrumque discrimina. 1° Dispensationes pro impedimentis occultis conceduntur in sacra Pœnientiaria; pro manifestis aut facile manifestandis, in Dataria. 2n In Pœnientiaria gratis conceditur dispensatio; in Dataria autem solvitur juxta propinquitatem graduum et conditionem personarum, vel nobilium, vel honestarum, yel pauperum, ut diximus: bæ autem pecuniæ impenduntur in propagationem fidei, vel in alios usus pios. 5° Dispensatio sacra Pœnientiarie valet tantum pro foro interno; dispensatio Datante 'alet pro utroque foro. 4° Quando petitur dispensatio a Dataria, debent exprimi oratorum nomina; non in sacra Pœnientiaria, quia in ea agitur de crimine aut impedimento occulto.

DISSERTATIO VII.

DE IMPEDIMENTIS DIRIMENTIBUS IN PARTICULARI .*

D. Th. Supp. a Q. 51 ad 61.

De impedimento quod dicitur *vis*. dixi dumdeconsensurequisito ; deimpedimento ligaminis, dum de polygamia ; et de impedimento raptus, in tract, de Temperantia dissert. 6, a. 4, § 2, ubi inter alia singularem Honorati Tournely hac de re. opinionem confutavimus, λ ide loi is citatis, ne eadem repetere cogamur. X une ergo de cæteris impedimentis.

ARTICULUS I.

De impedimento erro) i' et conditionis.

Quadruplex error circa matrimonium contingere potest, scilicet : error *persona*; quo quis credit esse talem personam, v. g. Mariam, et est Berta; non quidem quoad nomen tantum, sed quoad personam nominatam. Error *conditionis*, servilis scilicet, quo (piis creditur liber et est servus. Error *qualitati**, quo quis creditur habere qualitatem quam non Label, v. ff quod sit virgo, catholica, sobria, etc. Error

Vide novam hac de rc Dissertationem ad calcem Tractatus.

*W

fortunat quo quis existimatur dives, et est pauper. Ita in jure causa 29, q. i, cap. unico.

De hoc igitur quadruplici errore quaestio nunc est, praesuppositis tamen iis quae in ipsi dissert. 1 de Contractibus a. 3, quae praelegi debent.

Supp. q. 51. a. 2. 0. — *DICO* 1°. *EFFO* personae jure naturae dirimit matrimonium.

Ibid. — *Prob.* Matrimonium non est sine consensu in objectum primum et substantiale matrimonii : atqui error personae tollit hunc consensum : ergo. *Prob. min.* Objectum primum et principale contractus matrimonialis est haec determinata persona : atqui error personae tollit (insensum in hanc determinatam personam, dum quis credit contrahere cum Bertha, et est Joanna : ergo.

Idque verum est etiamsi error sit vincibilis et supinus, quia hic non agitur de culpa committenda, sed de consensu necessario, qui deest, etiamsi error sit vincibilis. Item verum est etiamsi error non sit antecedens seu dans causam contractui, sed concomitans tantum et non dans causam contractui ; quia licet tunc non sit involuntarium positive, est tamen negative, seu non voluntarium : unde si contrahas cum Joanna credens esse Berlam, ita dispositus quod, si scires esse Joannam, nihilominus contraheres, nullum est matrimonium ; non enim inde lit quod de facto habeas voluntatem contrahendi cum Joanna, sed tantum quod haberes, si scires ; consensus autem tuus actualis fertur in Berlam et non in Joannam. Confer locum citatum de contractibus.

Dices 1°. Sicut consensus requiritur ad matrimonium, ita intentio requiritur ad baptismum : sed si quis baptizaret Joannem et credit baptizare Petrum, nihilominus Joannes vere est baptizatus : ergo error personae non excludit matrimonium.

Ib. a. 1. ud5. — *Λ. D. maj.* Ly *sicut* dicente omnimodam paritatem, Ar. dicente aliqualem, ('. Disparitas est igitur inter matrimonium et alia sacramenta, quod matrimonium sicut contractus, et quidem talis qui non solum est inter personas, sed etiam de ipsis certis et determinatis personis quae seipsas hinc inde tradunt ut malei iam con- latus, ita ut intentio contrahentis feratur in aliam personam cum exclusione aliarum :

unde sicut alii contractus . si supponatur res alia quam ea de qua conventum est, irriti sunt, ita et matrimonium. Mia autem sacramenta neque sunt contractus, neque qui ea confert ordinarie habet, intentionem ad personam Petri vel Pauli determinate cum exclusione aliarum, sed ad personam praesentem ; ac proinde si putans baptizare Petrum baptizet Joannem, Joannes esse vere baptizatus. Si tamen haberet intentionem ad Petrum cum exclusione aliorum, nullum esset sacramentum baptismi.

Dices 2°. Inter Liarn et Jacob fuit verum matrimonium : sed ibi fuit error personae : ergo.

ibid., ad 4. — *Λ. D. maj.* Inter Jacob et Liam fuit verum matrimonium ex ipso concubitu, seu consensu qui per errorem contigit, *N.* ex consensu qui postmodum accessit. *C.*

Pepones. Benedictio Isaac errantis in persona fuit valida. Ergo.

/i. 1° cum S. Augustino lib. 16 de Civit, cap. 57 et aliis, *D. ant.* fuit valida ab initio, *N.* per ratificationem sequentem quam Isaac, fraude detecta et voluntate Dei cognita, ex instinctu divino fecit, *C. Desponderi potest* 2°, intentionem Isaac fuisse benedicendi filio present!, non satis discernens an is fuerit Jacob, an Esaû.

Dices 5°. Sicut emptio est quidam contractus, ita et matrimonium : atqui in emptione et venditione, si detur aurum æquivalens pro alio auro, non impeditur venditio : ergo nec matrimonium impeditur, si pro una muliere alia accipiatur.

ibid. a. 4. ad 7. — *Λ. N. conseq.* Disparitas est. quod pecunia in contractibus accipiatur quasi mensura aliarum rerum, *ut palet* 5 Ethic, cap. 5 et non quasi propter se quæritur ; et ideo si non detur illa pecunia quæ creditur, sed alia æquivalens, nihil obest contractui : sed si in re quaesita propter se, esset error, impediretur contractus ; sicut si alicui venderetur asinus pro equo, et similiter in present!

Ib. 0. et in re » p ud « rg. — *Dii* 0 2°. Error qualitatis aut fortunae non dirimit matrimonium, nisi involvat errorem persone, aut limitet consensum contrahentis.

Ibid. — *Prob.* Error qualitatis aut fortunae est error circa accidentia matrimonii : atqui error circa accidentia non irritat contractum : ergo. *Prob. min.* Non obs-

DISSERT. VII. ART. I.

tante errore circa accidentia, habetur consensus in objectum principale et substantiam contractus : atqui is consensus sufficit ad contractum, ut diximus loco citato de contractibus : ergo.

Confirmatur. Si error qualitatis aut fortitmai irritaret matrimonium, vix ullum subsisteret, cum ut plurimum errent conjuges circa qualitates et fortunas alterutrius. Ergo.

ibid. nd 5. — Dixi 1°, *nisi error qualitatis involvat errorem personæ*; tunc enim dirimeret, non ul enor qualitatis, sed ut error personæ : censetur autem error qualitatis involvere errorem personæ, quando consensus contrahentis fertur primario et directe in illam qualitatem seu in personam sub hac qualitate ; et tunc censetur intendere directe et primario hanc qualitatem , quando , antequam personam cognoscat, concipit personam cum qua vult contrahere hic et nunc sub certa qualitate non communi, ut est bonitas, opulentia, virginitas, sed particulari el individua, ut quod sit fffius regis, quod sit primogenitus talis familiæ: unde si contrahens intendat consentire in lilium regis, aut primogenitum, quicumque ille sit, et alter ei offeratur, est error personæ dirimens matrimonium. Si vero prius personam cognoscat, et cum ea vult contrahere, quamv is moveatur qualitate circa quam errat, non censetur intendere directe et primano illam qualitatem, nec ideo error hujus qualitatis involvit errorem personæ, nisi apponatur ut conditio. Et ideo

Dixi 2°, *nisi error qualitatis limitet consensum contrahentis*. Si enim non intendat contrahere nisi adsit talis qualitas, derst consensus in personam, ea qualitate non subsistente; talis autem limitatio debet esse actualis aut saltem virtualis ex precedente actuali. nec sufficit habitualis aut interpretativa; exinde enim sequitur tantum quod non consensisset si error abfuisset, sed non lit quod de facto non consenserit in substantialia matrimonii : et alioqmn quoi forent matrimonia irrita ! cum sint pene innumeri qui, si novissent defectuscompai lis, noluissent contrahere. Vide loco citato de contractu condilionato ar>. 7, j i.

Dices 1°. Error ex natura sua genericca tollit matrimonium : eriro omnis error.

ibid, nd 1. — *η. η. ar.** Error *η* natura sua genericca tollit π». Irmionimn, V. ex sua nalura dilferentiali, C. Non enim habet error ex parle generis quod tollat matrimonium. sed ex parle suæ differentiae , prout scilicet esi error alicujus eorum quæ sunt de essentia matrimonii.

Inst. Ei. or tollit matrimonium, in quantum tollit voluntarium : sed omnis error tollit voluntarium : ergo.

Ibid, nd 2. — *fi. D. maj.* Error follit matrimonium in quantum tollit voluntarium circa substantialia matrimonii, C. circa accidentalia, V. Et similiter/). nnn. Omnis error tollit voluntarium circa ea circa quæ versatur, C. circa alia,/V. Unde si versetur tantum circa accidentia matrimonii, facit involuntarium circa illa, sed relinquit voluntarium circa substantialia.

Dices^P. Error paupertatis in dante elemosynam irritat illam, ita ul pauper lictus teneatur illam restituere : atqui est ibi tantum error qualitatis; quia scilicet putatur pauper cum sit dives : ergo similiter in matrimonio.

Ii. N. conseq. ct paritatem. Disparités est, quod paupertas sit objectum substantiale et linis per se et directus eleetnosynæ ; datur enim in sublevamen miseriae reads alienæ : unde talis error versatur circa ejus substantiam. At vero in matrimonio, qualitates personæ non sunt objectum substantiale nec finis per se consensus, sed ipsa persona, nisi aliter exprimat.

Dices 5° Consensus matrimonialis est indivisibilis : ergo qui consentit in Bertam virginem, non censetur in illam consentire si non sit virgo.

/i. D. ant. Consensus matrimonialis in objectum substantiale matrimonii tantum est indivisibilis, C. in objectum substantiale simul et in accidentia, 2V. Unde potest subsistere circa objectum substantiale, licet non subsistat circa accidentia.

Dico 5° Error eondilioms , seu sentius ignorata ab altero contrahente ubero, dirimit matrimonium jure positivo, non naturali.

Per conditionem igitur inleiligitur hic servitus, non qua quis inservit alterius officiis, ut sunt ancillæ et famuli m hispar-

DE IMPEDIMENTO EBROJUS ET CONDITIONIS.

tibus ; eadem am quis vel verum mancipium
totaliter in potestate domini tanquam
eius possessio, restituitur a christianismo,
saltem in his partibus ; unde quæ eam
spedant paucis perstringemus.

Prima pars constat ex jure, cap. 2, 5
et ultimo de Conpign. servor., et esp. *i*
t/uis ingenuus causa 129. q. 2.

Prob. secunda pars. Si servitus igno-
rata ex natura sua dirimeret matrimonium,
etiam scita dirimeret, sicut impotentia per-
petua, sive scita, sive ignorata, dirimit ;
atque servitus scita non dirimit matrimo-
nium : ergo nec ignorata.

St dicas quod servitus scita non dirimat
matrimonium quia tunc pars libera cedit
juri suo.

//. 1° quod sive cedat. sive non cedat,
non potest efficere quod id quod se diri-
mit matrimonium non dirimat, *ul patet*
in exemplo allato impotentiae. 2° Injuria
quam patitur ignorans non sufficit ad di-
rimendum matrimonium, quando adest
consensus in substantialia matrimonii, *ut*
patet in aliis contractibus quos injuria
passi non irritat de facto, sed tantum facit
irritabiles si non sint aliunde indissolubi-
les, qualis est contractus matrimonialis.

Eaque videtur aperta mens Auctoris hic
q. 52, art. I, ad 5. dicentis ; « Jure po-
sitivo determinante, est facium quod
servitus ignorata matrimonium impe-
diat, ne aliquis sine culpa puniatur. »

Unde (piando S. Doctor hic et art. pre-
cedent. probat ratione servitutem ignora-
tam dirimere matrimonium, non adducit
rationem convincentem, sed convenien-
tem tantum, quia motum fuit jus positivum
ut tale impedimentum statueret, free enim
« lillilemur jus humanum quo irritatur ma-
trimonium contractum ex errore servitu-
tis, habere maximum fundamentum injure
nature, eo quod sit magna inæqualitas in
tam gravi contractu, cum pars libera tra-
dat plenam sui corporis potestatem, serva
autem restrictam et secundum quid impe-
ditam. tum etiam quia officit aliquo modo
bono prolis, quæ enim ita commode posset
educari in tali conjugio, eo quod non
posset esso ita continua et libera habitatio
conjugum simul licet tamen taliones non
sullicerent ut de se dirimerent matrimo-
nium, nisi accederet jus positivum; alias
Servitus scita, ut dictum est, etiam diri-

meret, cum eadem incommoda impurat.

Dices. Error servitutis, veratit *« irr.i*
substantialia matrimonii. Ergo. *Prob. ant.*
Versatur circa potestatem mutuam in cor-
pora, in ordine ad debitum conjugale». Ergo.

B. N. ant. Ad probat. D. ani. Versa* :r
circa potestatem mutuam quæ simplici er
impediatur, /V. quæ impediatur secundum
quid, C. Servus enim licet non possit tam
facile libere reddere debitum, potest ta-
men absolute et quandoque; alias etiamsi
sciretur servus non staret matrimonium,
idem enim esset sicut de impotentia perpe-
tua. Unde semper habetur abjectum sub-
stantiale consensus matrimoniali', scilicet
vera potestas simpliciter tradita, licet qui-
dem non ita expedita et ideo diximus tale
impedimentum fundari in jure nature.

Dixi 1°, *servitus ignorata* ; quia si al-
ter contrahens sit conscius servitutis com-
partis, non dirimit, eo quod censeatur ce-
dere juri suo.

Dixi 2°, *ah allero contrahente libero* ;
quia si ipse etiam sit servus, non dirimit
matrimonium; quia nunc nulla iit ipsi in-
juria, sed habetur compensatio. Quod si
liber credat servam quæ est libera, valide
etiam contrahit quia tunc nihil est in pre-
judicium, sed potius in commodum alte-
rius contrahentis.

Petes 1° utrum servus vel serva possi;
licite et valide contrahere matrimonium
sine consensu domini?

Ibid q. 52. u. 2. — *B. affirmative* ;
« plia sicut servus non subditur domino,
quin libere possit comedere et dormire, et
alia hujusmodi facere quæ ad necessitatem
corporis pertinent : ita non subditur ei
quantum ad hoc quod non possit libere
contrahere matrimonium, « piod est neces-
sarium ad conservationem speciei.

Dices. Servus est domini. Ergo.
/i. *D. ant.* Servus est domini quantum
ad civilia, quæ naturalibus superadduntur,
C. quantum ad naturalia, /V. In his enim
omnes sunt pares, adeoque servus sui ju-
ris quantum ad hæc.

Petes 2° cujus conditionem proles sequi
debeat, an patris, an matris?

/i. quod quantum ad libertatem, seu
servitutem, debeat sequi conditionem ma-
tris ita vel proles sit serva si, patre libero,

mater sit serva; c contra proles sil libera, si, patre eeno, mater sit libera.

lia decernunt jura civilia, ut partus sequatur ventrem, et ita declaravit pontifex cap. *u d f c o* de Natis ex libero ventre; idque rationi conformiler. 1° Quia, licet proles habeat a patre complementum formæ: > a matre tamen habet substantiam corporis . atqui servitus est corporalis conditio, cum servus sit quasi instrumentum domini in operando : ergo. 2° Quia, ut communiter dicitur, receptum est in recipiente per modum recipientis, el non per modum dantis : ergo rationabile est quod semen receptum in muliere ad conditionem ipsius trahatur. Ubi autem est contraria consuetudo quod proles sequatur conditionem patris, tenenda est, cap. *Licet* de Conjugio servor, et similiter ubi est consuetudo quod semper sequatur deteriolem partem, licet talis consuetudo non sit multum rationabilis, inquit S. Doctor. Quantum autem ad ea quæ perlinent ad dignitatem, ut sunt honores, liæreditates, nobilitates, etc. proles sequitur conditionem patris; quia habet a patre quod est dignius, scilicet complementum formæ.

ARTICULUS II.

De impedimento voti.

Duplex est votum . aliud simplex, aliud solemne ; de quibus dixi dissert. 4 de Relig. art. S : de utroque procedit quæslio : unde sit

§ I. — *Utrum votum simplex impediat et dirimat matrimonium subsequent?*

Supp. q. 55. a. 1. 0. — *Dico.* Votum simplex, sive castitatis, sive religionis ingrediendae, sive ordines sacros suscipiendi sive non nubendi, impedit matrimonium licite contrahendum, non dirimit contractum.

Iti injure cap. *Meminimus*, el cap. *Consuluit*, Extra, lib. 4, Iit. Qui clerici vel voventes, et cap. *Hæc vero* causa 27. q. 1.

Ibid.— *Prob.* Homo pervolum simplex, 'it in conclusione, potest adhuc, illicite quidem, valide tamen tradere alteri suum corpus : atqui in tal. traditione consistit matrimonium : ergo. *Prob. maj.* Et 1° quod illicite, *patet* ; quia tenetur adimplere votum. Quod valide , *probat*ur. Post votum simplex homo remanet adhuc dominus eut corporis : ergo potest valide il-

lud alteri tradere. *Prob. ani.* in volo simplici, non est nisi promissio corporis ad continentiam Deo servandam : atqui ex eo quod aliquis promittat rem aliquam, non desinit res illa esse in ejus polesUte el dominio; rerum enim dominia non transferuntur promissione, sed traditione : ergo.

Dices 1°. vorlius vinculum abrumpit debilius : atqui votum Deo facium est fortius matrimonio : ergo.

ibid, ad 1. — *B. D. min.* Est fortius quantum ad id cui et ad quod obligat, hoc est, dignius, *C. min.* quia per votum obligatur Deo ad continentiam; per matrimonium autem obligatur uxori ad redditionem debili : est fortius quantum ad modum el vim ligandi, *N. min.* Quia per matrimonium traditur actualiter vir in potestatem uxoris, non autem per votum simplex, ut dictum est; potior esi autem conditio possidentis : unde argumentum quidem valeret de sponsalibus, sed non valet de matrimonio.

Dices 2° et *instabis.* Donatio illicita est nulla, *ut patet* in donatione simoniaca : atqui, etc. ergo.

/i. *D. maj.* Donatio per se ex natura rei, hoc est. ratione generis et substantial donationis illicita, est invalida, *C. maj.* et ita est donatio simoniaca, quia spiritualia non sunt mercatu venalia : illicita tantum ratione circumstantis, puta, quia est excessive ut in prodigo ; vel ratione subjecti, quia in eo alteri virtuti repugnat, *N. maj.* Et ita est illicita traditio per matrimonium in eo qui voto obstrictus est; matrimonium enim de se non est illicitum, sed ratione subjecti, quia repugnat promissioni castitatis quam fecit.

Pepones. Contractus quo quis se obligat ad illicitum, nullus est ; atqui qui post votum simplex contrahit matrimonium, se obligat a l illicitum, scilicet ad copulam : ergo.

B. D. min. Se obligat ad copulam reddendam. *C.* et hoc, tradito valide corpore, non est ipsi illicitum, eo modo quo dicemus infra : ad exigendam , /V.

Petes quando et quomodo pece.it qui post votum simplex, ve. castitatis, vel religionis ingrediendae , ve, ordines sacros suscipiendi, contrahit matrimonium'

/?. 1°. Qui post votum non nubendi contrahit matrimonium, certo peccat mortale

liter, quia violat votum. Qui post votum simplex castitatis, aut religionis ingrediendæ. aut suscipiendi ordines sacros, contrahit matrimonium, ordinarie peccat etiam mortaliter; quia ordinarium est quod contrahentes intendant consummare matrimonium. Quod si non animo consummandi, sed ingrediendi religionem contrahat, non peccabit contra votum; sed nisi adsit justa causa ingrediendi religionem, poterit peccare erga uxorem eam decipiendo et ei nocendo, quatenus non poterit tam facile alteri nubere, et debebit expectare unum vel alterum annum probationis, ut possit nubere.

/i. 2° Qui post votum non nubendi contrahit matrimonium, potest licite petere et reddere debitum; quia illius votum se extendit lanium ad matrimonium, et non ultra.

11. 5°. Qui post votum religionis ingredienda contrahit matrimonium, peccat mortaliter prima vice consummans matrimonium, sivi* reddendo. sive petendo debitum. Consummato autem semel matrimonio, potest licite petere et reddere. *datio prima partis est*; quia cum professio religiosa dissolvat matrimonium ratum, et non consummatum. ante consummationem adhuc ipsi possibilis est adimpletio voti; per consummationem autem reddit sibi impossibilem. *Katio secunda partis*; quia supposito quod non liceat religionem ingredi, actus conjugalis etiam petendo, non est contra ejus votum, cum talis non voverit castitatem, sed tantum religionem, cujus obligationibus non obstringitur, nisi sil in ea collocatus.

Utrum vero qui post votum simplex castitatis, aut ordines sacros suscipiendi, contrahit matrimonium, teneatur similiter ingredi religionem pro servando voto. si tamen ad religionem sit idoneus? Videtur quod si aliter non possit servare votum attendenta rei natura, teneatur; quia licet istud medium servandi votum sit arduum et difficile, est tamen inter homines usitatum et satis ordinarium ut ad illud homo teneatur, præsertim si, n hanc necessitatem sponte se conjecerit, ultsineillo votum servare non possit; et ita tenet Auctor hic a. I, ad 3. Scorns, Petrus Soto, Sylvester. Navarros et plures alii. Attamen attendenta dispositione juris, videtur multis contrarium

colligi ex Extravagant! *Intiqwt concertationi* Joannis XXII, in qua pontifex decernit, eum qui post contractum matrimonium invita uxore fuerit ordinatus sacerdos, esse quidem inducendum ad religionem, sed nolentem, compellendum ut, petente sponsa, consummet matrimonium. Cæterum dici potest quod pontifex illum non cogat absolute ad religionem, non quia non tenetur, sed propter periculum graviorum inconvenientium: sicut judices ecclesiastici propter eamdern rationem ordinarie non cogunt ad matrimonium illum qui inivit sponsalia, licet teneatur; nec etiam absolute compellitur ad reddendum debitum, sed conditional!! tantum, si nolit religionem ingredi.

Cætera quæ hæc spectant require supra de obligatione reddendi debitum.

§ II. — *Quo jure votum solenne religionis dirimat matrimonium subsequens?*

Suppono tanquam fide certum, votum solenne religionis dirimere matrimonium subsequens. ita definivit concilium Trid. sess. 24, can. 9. Id prius definiverant plures pontifices, Alexander III. cap. 11. » *inimus*, Innocentius III. cap. finali lit. *Qui ch rici vel voventes*, Bonifacius VIII, cap. unico *De voto* in 6 et alibi. Sed diilicullas est an eti.im jure naturali dirimat.

Ibid. a. i. o. — *Dico*. Votum solenne religionis, non solum jure ecclesiastico, sed etiam jure naturali dirimit matrimonium subsequens. Ita Auctor cum suis communiter et pluribus extraneis, contra Scotum, Cajetanum, Coninck et plures alios.

Ibid. — *Piob* Cui semel alicui rem suam donavit et tradidit, donatione ab illo acceptata, jure ualuræ non potest eamd. n rem alteri donare, præsertim in usum contrarium: atqui homo per votum solenne religionis, donat et tradit Deo corpus suum ad perpetuam continentiam, quæ traditio et donatio ab eo per religionis prælatos accipiatur: ergo non potest valide ipsum (radere per matrimonium in potestatem conjugis ad usum copulæ. *Maj. patet*, quia per donationem et traditionem acceptatam, donans amittit dominium suæ rei, quod in donatarium transtulit. *Prob. minor*. Hæc est differentia inter votum simplex et votum solemne, quod votum simplex non

nuda promissio, votum autem solemne promissioni superaddit traditionem et acceptationem, non quidem quod sit imius ejusdem rei promissio et traditio; hæc enim duo de eadem re inter se pugnant, sed est promissio unius et traditio alterius, scilicet promissio fructuum et traditio arboris; promittuntur enim actus castitatis, paupertatis et obedientiæ. et traditur persona votantis ad illa servanda. Ergo. Ilancdilectam differentiam inter votum simplex et solemne, inipiasita est tanta vis argumenti, variis argumentis probatam et contra impugnationes adversariorum propugnatam requirere dissert, 4 de Relig. art. 5.

Confirmatur. Concilium Trid, sess. 24, can. i», declaravit matrimonium clericorum in sacris ordinibus et religiosorum, esse irrita propter legem ecclesiasticam vel votum, scilicet, illa propter legem ecclesiasticam, ista propter votum; hæc autem distinctio locum non haberet si vota religiosorum ex sola lege ecclesiastica, et non ex natura sua matrimonium dirimerent.

Solvuntur objectiones.

Plura argumenta quæ militant contra rationem fundamentalem conclusionis, nimirum differentiam statutam inter votum simplex et solemne, hic omitto, quia abunde fuerunt proposita et soluta loco citato de Religione: vide. Illis itaque nunc præsuppositis,

Obj. 1°. Traditio corporis etiamsi fiat in voto eolemnis, non repugnat essentiæ matrimonii; ergo non dirimit ex natura sua matrimonium. *Palet consequenter* quia non alia ratione dirimeret, quam quod ista duo vincula inter se pugnant, ut dictum est. *Prob. ant.* Conjugati, manente conjugii vinculo, valide religionem profitentur, et sunt tam perfecte religiosi quam quivis alii. Ergo.

A. /). *ant.* Traditio corporis in voto solemni non repugnat essentiæ matrimonii præcedentis, C *ant.* subsequentis, 2V. Sicut, v. g. impotentia si subsequatur matrimonium, illud non dirimit, licet dirimat si précédât. *Patio disparitatis in nostro casu est*, quia cum ad matrimonium requiratur translatio corporis et juris ad copulam, facta comparti, et ad professionem religiosam translatio personæ et juris ad castitatem servandam, facta Deo; conjugati possunt cedere juri suo,

aut illud per adulterium amittere, etsi manente vinculo, quod ex consensu conjugali semel posito resultavit, per illud quod recuperarim. Deo tradere possunt, sicut fieri religioni idonei. Deus autem non potest amittere jus quod per voluntatem solemne acquisivit, ut ipsi servetur castitas; et licet possit ipsi cedere, nusquam tamen facit, nec facere, fecisse, aut facturum, ut la ratione suaderi potest. Quando autem tale jus manet apud Deum, non potest tradi homini jus contrarium, scilicet ad copulam: adeoque nec valide iniri matrimonium.

Inst. Matrimonium, ex dictis, potest subsistere in facto esse sine jure ad copulam: ergo et in fieri: ergo religiosus potest valide inire matrimonium ex natura rei.

//. I). *ant.* Matrimonium potest subsistere in facto esse sine jure proximo et expedito ad copulam, C. radicaliter et impedito, N. Itaque cum jus ad copulam sit aut de essentia matrimonii, aut ejus proprietas inseparabilis, dicendum quod, cum in nostro casu matrimonium subsistat in conjugato religionem proiitente, maneat etiam aliquale jus ad copulam, cum res in facto esse non possit magis esse sine sua essentia aut proprietate quam in fieri; jus tamen illud est impeditum per traditionem juris expediti ad castitatem, et radicaliter tantum remanet ratione consensu conjugalis semel irrevocabiliter dati et vinculi indissolubilis inde resultantis et permanentis, ratione cujus (omnis pars remanet semper sua, ita ut accedendo ad illam non committeret adulterium carnale, et e contra si accederet ad aliam, foret adulter. *Ex quo patet negandam esse secundam consequentiam, scilicet*, religiosum posse valide inire matrimonium; quia non potest tradere comparti jus ullum etiam radicale, eo quod per professionem religiosam tradatur absolute Deo totum jus quod tradi potest «ad castitatem servandam, adeoque et radicale dum potest.

Pepones. potest stare professio religiosa sine jure radicati, ut patet ac solutiones præcedenti Ergo potuit religiosus tradere tantum jus proximum Deo, et reservare sibi radicale tradendum uxori.

B. D. *ant.* Potest stare professio religiosa sine jure radicali, quando non est tra-

rfibile, C. quando (M tradibile, N. Quia, ut dirtum 'st, professio est absoluta traditio omnis juris possibilis ad castitatem servandam.

Inferes. Ergo conjugatus qui religionem profitetur de consensu comparlis, non est tam perfecte religiosus quam non conjugatus, quia iste tradit Deo jus radicale et proximum ad castitatem servandam : alter autem tradit tantum jus proximum.

/i. D. illatum. Non est latu perfecte religiosus extensive et materialiter, *Iran seal* ; intensive el in ratione meriti. A. Quia illud jus ridicale quod relinet ad copulam. est impeditum et inefficax : unde jus proximum et expeditum quod Deo tradit ad castitatem servandam, tantum valet et præstat ad hunc finem quantum valeret cl præstaret si foret simul jus radicale.

Obj 2°. Si votum solemne ex natura rei dirimeret matrimonium, esset vel quia es! votum, vel quia est solemne : neutrum dici potest. Ergo.

R. Non precise quia votum, alias omne votum etiam simplex dirimeret ; neque precise quia solemne, quia si aliquis laceret aliud votum solemne quam castitatis, non ideo esset inhabilis ad matrimonium, sed quia est solemne religionis seu castitatis.

Hinc cum opponitur non esse majorem traditionem religiosi Deo quam servi domino. qua tamen non obstante, servus potest inire matrimonium : di-parilas est, quod servus tradatur domino, non ad castitatem servandam, sed ad civilia obsequia; religiosus autem Deo ad castitatem servandam, unde non potest alteri se tradere ad copulam.

/ws/. 1° Votum solemne non dirimit matrimonium ex natura rei, quia est solemne religionis aut castitatis. Ergo. *I'rob. ant.*., non precise quia esi castitatis, alias votum simplex dirimeret ; non etiam quia est solemne castitatis, quia solemnitas voti est tantum ex constitutione Ecclesiæ, ut dicit Bonifac. VIII, cap. unico de Voto et voti redemptions in β, his verbis : « Cum vol* solemnitas ex sola conslilutione Ecclesiæ sit adinvenla, malrimonium vero vinculum sit ab ipso Deo, illud » votiin debet dici solemne quod per susceptionem sacri ordinis aut per professionem in religione approbata solemniza-

» tur. » El D. Th. 22, q 88, a. 7, docet quod solemnitas voti attendatur «erm< dum aliquam spiritualemention*m, quæ ex institutione Apostolorum a'danetur. Ergo.

/?. V. ant Adprobat. />. ant Solemnitas accidentalis voti est lanium ex institutione Ecclesiæ. C. *ant* solemnitas essentialis, .V. Duplex igitur in volo distinguenda est solemnitas, una essentialis «en substantialis, quæ consistit in traditione sui ipsius, facta superiori, ad servandum ea quæ promittuntur, et acceptatione quam is facit vice Dei; altera accidentalis, quæ consistit in quibusdam caeremoniis ab Ecclesia institutis, taiiquam conditionibus sine quibus invalidæ forent traditio et acceptatio. Et hæc solemnitas dicitur a summo pontifice, ex sola constitutione Ecclesiæ adinvenla. Licet enim substantia voti solemnitis seu solemnitas voti substantialis per Ecclesiam non statuatur, ita ut facere non possit quin sit votum solemne dirimens matrimonium, ubi semel est valida traditio et acceptatio vice Dei, ex ea tamen pendet statuere certas conditiones sine quibus non fiat valide acceptatio vice Dei. ut de facto statuit eam aliter non posse fieri quam certa ætate, in religione approbata, a superiore legitimo, etc. Sicut licet substantia matrimonii non sit ab Ecclesia, ita ut non possit efficere quin contractus validus sit verum matrimonium. ab ejus tamen auctoritate pendet statuere certas condiciones sine quibus invalidus est contractus matrimonialis, ut de facto statuit quoad matrimonium clandestinum.

Ad D. Thomam, dico illam benedictionem de qua loquitur, nihil aliud esse quam assumptionem persona' voventis ad statum sanctitatis, per acceptationem illam (piam ritum ab Apostolis introducto facit superior. Neque alia benedictio aut solemnitas hic requiritur ; posita enim valide et traditione voventis et acceptatione vice Dei, votum solemne sua essentialia habet, et vim obligandi ad ea quæ promissa sunt, adeoque ex natura sua dirimendi matrimonium. Confer loco citato de Religione, object. 1 et 2

/nst. 2». Pontifex ex solemnitato instituta ab Ecclesia, definiti quodnam debeat dici votum solemne ad dirimendum main-

manium . atqui hoc non potest definiri ex solemnitate accidentali, siquidem secundum nos sil essentialia voto solemniter dirimere matrimonium : ergo.

/i. D. min. Hoc non potest deliniri ex solemnitate accidentali, lanquam ex intrinsecis constituentibus. *C.* tanquam ex skrio extrinsecis, V. Unde sensus definitionis ponillicia est, quod, cum signa declarativa voti solemniter et conditionis ad illud requisita, sint ex constitutione Ecclesiae, et ex illa constitutione ista signa et istae conditiones reperiantur tantum in duobus votis, scilicet, in eo quod annectitur ordinis sacri susceptioni, et in eo quod emittitur in religionis professione, dicendum sit duo tantum esse vota solemniter dirimentia matrimonium subsecutum.

/n«L 5°. Summus pontifex eo modo loquitur de voto religiosi et ordinati: atqui solemnitas essentialis voti ordinis dirimens matrimonium, est ex sola constitutione Ecclesiae : ergo. */I.* Eodem modo loquitur quoad vim dirimendi matrimonium, *C.* quoad jus quo illud dirimunt, *N.*

Ob). ô°. Plures pontifices dispensarunt eum monachis et monialibus ut nuberent : atqui dispensare non possunt in jure nature : ergo.

Iloc argumentum cum suis probationibus radicatus solutum require disseri. 4de Religione, a. 9, obj. 4.

ARTICULUS III.

De impedimento ordinis.

Dissertatione 5 de Ordine, art. 4 cl 3, plura dixi de continentia clericorum; inter alia, eam esse annexam ordini sacro, non jure naturali aut divino, sed ecclesiastico. Unde hic tantum discutiendum restat utrum ordo sacer non solum impediatur, sed etiam dirimat matrimonium.

Suppono ordinem sacrum, quamvis ab Ecclesiae incunabulis impediverit matrimonium, saltem in presbyteris et diaconis, ut dixi loco citato, non tamen semperdiremissis : canones enim antiqui quibus nuptiae ordinalis prohibentur, nullam irritationis clausulam apposuerunt, nec usquam jussertint ut qui sic contraxissent ab uxoribus separarentur sediantum poenam qua multarentur de ernnv^runl. Imo canon primus concilii Xeoçæsariensis jubet gravius puniri eum presbyterum qui fuerit forni-

catus quam illum qui uxorem iduxerit, verba sunt : « Presbyter si uxorem acceperit, ab ordine deponatur : si vero fornicatus sit vel adulterium perpetraverit, amplius pelli debet et ad poenitentiam redigi. » Ergo non censet invalidum esse matrimonium : alias minorem puniam non statueret, cum æquale foret delictum, utpote utrobique fornicatio. Videtur sacrum ordinem id obtinuisse ut dirimeret matrimonium circa sæculum undecimum, *ut patebit e.r conclusione sequenti.*

ibid, ad 5. — *Dico.* Ordo sacer jure ecclesiastico dirimit matrimonium subsequens.

Prob. Calixtus III, vel secundum correctionem Romanam, Urbanus II, circa annum 1090, cap. *Presbyteri* dist. 27, sic statuit : « Presbyteris, diaconis, subdiaconis et monachis, concubinas habere, seu matrimonia contrahere penitus interdictum : contracta quoque matrimonia ab hujusmodi personis disjungi, et personas ad poenitentiam redigi debere, juxta sacrorum canonum definitiones judicemus. » Quod postea confirmatum fuit in concilio Lateran. II sub Innocentio II, et alio Lateranensi sub Alexandro III. Refertur in jure cap. 1 et 4, tit. de Clericis conjugatis; et tandem novissime in Trid. sess. 24, can. 9, ubi dicitur : « Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solemnititer professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica vel voto : anathema sit. »

Petes 1° utrum ordo sacer possit supervenire matrimonio?

Ibid. a. 4. — *It.* Matrimonio junctus, si ad sacros ordines accedat, etiam reclamante uxore, nihilominus sacramentum ordinis suscipit, stante matrimonio, sive sil consummatum, sive non; sed peccat mortaliter et executione ordinis caret. Si autem volente uxore, vel ipsa defuncta, vel causam divortii dante, ordinetur, recipit ordinem et executionem, nec peccat.

ibid. a. 5. — *Prob. prima pars.* Ideo ordo procedens impedit matrimonium contrahendum, quia ejus causa efficiens actus humanus, scilicet consensus contrahentium, qui ex arbitrio Ecclesiae pendet, ab illa irritari potest, sicut de facto irrita-

tuum ordinis ad validitatem contractus matrimonialis : atqui causa efficiens sacramenti ordinis imprimens characterem, non est consensus noster, is enim se tenet tantum dispositive ex parte subjecti, sed causa a Deo immutabiliter determinata, quæ posita materia et forma in volente suum effectum infallibiliter producit : ergo quantumvis reclamet uxor, si maritus voluntarie ad ordines accedit, valide sacramentum suscipit, permanente quidem matrimonio etiam inconsummato, quod est insolubile si consummatum, extra casum professionis religiosas.

Prob. secunda pars. Quia (alis est graviter et uxori et ordini sacro injuriosus. Quapropter Extravag. Joannis XXII *Antiqua* de Volo tit. G, nisi religionem profiteatur, non modo privatur executione ordinis suscepti, sed etiam prohibetur promoveri ad superiores ordines (quod est esse irregularem), et aliquod beneficium aut officium ecclesiasticum oblinere.

Ibid. in n. s. c. — *Prob. tertia pars.* Religiosi non mimis, imo magis tenentur ad continentiam quam illi qui sunt in sacris ordinibus : atqui post matrimonium, consentiente uxore, vel causam divortii dante, vel defuncta, potest aliquis licite religionem intrare : ergo et ordinem suscipere. Ita etiam decernitur cap. *Constitutus* de Conversione conjugatorum.

Petes 2° ad quid teneatur uxor quæ in mariti ordinationem consentit?

Ibid. ad ♦ — *R.* quod ipsa teneatur vivere continentiam, et si periculum incontinentiæ subsit, tenetur insuper ingredi religionem. Itat cap. 4, 5, S, 18 de Conversione conjugatorum.

ARTICULUS IV.

1) de impedimento consanguinitatis.

Consanguinitas est species cognationis, cognatio autem ut sic, est personarum propinquitas seu vinculum. Triplex est : prima spiritualis, quæ inducitur ratione baptismi et confirmationis; secunda legalis, quæ inducitur per adoptionem legis; tertia carnalis, quæ oritur ex carnali generatione, et dicitur consanguinitas, cui accedit affinitas, et iuramentum publicè honestatis. De hac de consanguinitate agemus in hoc articulo, de aliis consanguinitatibus in sequenti articulo. Scilicet nota quod, secundum

legesciviles, cognatio et agnatio distinguuntur, in hoc quod agnati per patrem, cognati per matrem ab eodem descendant : at secundum canones ecclesiasticos, illa distinctio non admittitur; sive enim per patrem, per matrem descendant, dicuntur cognati.

§ I. — Quid sit consanguinitas?

Suppl. q. 5-4, a. 1. 0. — *Dico* Consanguinitas recte definitur : *vinculum personarum ab eodem stipite descendantium, carnali propagatione contractum.*

Est communis, excepto quod quidam addunt, *vel duarum una ab alia descendit*; ut non excludatur consanguinitas genitorum cum genitis in linea recta. Sed præter Adam, pro quo non est adinventum ista definitio, eo quod singulariter factus, verificantur in omnibus consanguineis etiam linea recta, istæ particulae, *ab eodem stipite descendantium*. Etenim pater et filius ab eodem stipite, scilicet avo, descendant; et sic de caeteris : verum est quidem quod ab eo non habeant pater et filius inter se consanguinitatem, sed nec hoc vult definitio; dicit enim solum quod consanguinitas sit vinculum personarum ab eodem stipite provenientium, istud autem vinculum non dicit contrahi per carnalem propagationem ab illo eodem stipite a quo descendant, sed simpliciter caruam propagationem, quæ quidem aliquando est ab eodem stipite, aliquando non, sed unius ab altero, ut in linea recta filii a patre, sed ab hoc abstrahit definitio. Vel potest dici 2° cum Solo hic, sensum definitionis esse sub disjunctione, scilicet vel ambos ab uno descendere, vel unum ab altero. Cæterum addantur istæ particulae majoris explicationis ergo, non nullum reluctamur. Hac itaque levi difficultate evacata,

Prob. conclusio. Illa definitio consanguinitatis est bona, in qua ponitur genus, subiectum, principium et differentia consanguinitatis : atqui ista omnia ponuntur in prædicta definitione : ergo. *Prob. mill. / inculum* est genus, subiectum personas descendentes ab eodem stipite, quarum est hujusmodi vinculum principium carnali propagatione quæ est differentia. Ergo

Explicatur magis prædicta definitio. Dicitur *vinculum*, hoc est, propinquitas, seu relatio quædam mutua in communicatione ejusdem sanguinis fundata, quæ sit amicitiae radix.

Stipes generaliter vocatur ea persona a qua aliqui veluti rami a trunco ducunt originem, sive suus pater, sive mater, nam vir et uxor, cum sint una caro, unum eundemque stipitem constituunt.

Dices 1°. Omnes homines descendunt ab eodem stipite, scilicet Adamo, carnali propagatione : atqui non omnes sunt consanguinei : ergo

ibid, ad 2. — *A. D. maj.* Omnes homines descendunt ab eodem stipite propinquo, seu cujus virtus perseveret in eisdem, *N.* ab eodem stipite remoto, seu cujus virtus non perseveret in eisdem, *C.* Definitio autem intelligitur de eodem stipite propinquo, cujus virtus maneat in propagatione ab eo; quia consanguinitas est, in quantum multi communicant in virtute generantis, ab eo in multos per propagationem deducta.

ibid. — Ad cujus elucidationem, observandum est quod virtus generantis nondum movet ad id quod est speciei, secundum quam omnes homines sunt similes, sed etiam ad id quod est individui, quia ratione filius patris, nepos avi, etc. nonnunquam imaginem refert et morum effigiem; quae utique convenientia individualis, seu communicatio virtutis, quatenus movet ad individualia accidentia primi generantis, dicitur consanguinitas, seu ejus fundamentum. Virtus autem illa paterna, licet, quatenus est speciei, recipiatur in genito secundum totam suam perfectionem quam habet in agente, unde semper perseverat; non tamen quatenus est individui quia quatenus est speciei recipitur in genito permanenter, ut ipsi propria, et constituit causam principalem alterius generandi, quoad speciem; quatenus autem est individui, et virtus propria patris, recipitur in ipso genito transeunter, et ut virtus patris, non propria geniti : unde genitus agit per eam, ut instrumentum motum a patre, seu virtute patris, qui est principale agens, aliam vero virtus agentis non recipitur in instrumento secundum eam perfectionem secundum quam est in principali agente, sed dum per multa media deducitur, paulatim attenuatur et debilitatur, ita tandem per longius intervallum tota deficiat. Quemadmodum, inquit Solo. in arbore truncus radicibus proximius robustior est, mox rami quo trunco

sunt propinquiore eo sunt valentiores», deinde tamen ramusculi ita propagantur exiles, ut tandem in cacumine evanescant: ita similiter virtus patris, quatenus ipsi propria, seu qua individualis, non est ita perfecte in filio sicut erat in patre, et adhuc in nepote minus, et sic deinceps donec tota deficiat, ac per consequens ipsa consanguinitas in communicatione hujus virtutis et sanguinis fundata. Per quod autem gradus jure naturae dilatetur, infra videbimus.

Addi potest alia solutio argumenti ex Soto, quod, cum consanguinitas sit amicitiae genus, eatenus protenditur quatenus secundum communem cursum ejusmodi amicitiae affectionisque respectus et conditio perdurat.

Dices 2°. Carnalis propagatio est communis hominibus et animalibus : sed in animalibus non contrahitur ex carnali propagatione vinculum consanguinitatis: nec in hominibus.

B. V. conseq. Disparitas est, quod bruta animantia, cum cognitione finis et libertate careant, quae possunt suarum actionum habere dominium, licet ipsae se ferant societatis et amoris quamdam speciem incapaces tamen sunt verae amicitiae : unde non conjunguntur ad mutuae amicitiae unitatem. propter propagationem multorum ex uno parente proximo, sicut est de hominibus. Communicatio autem sanguinis nude sumpta, consanguinitatis nomen non obtinet; sed quatenus est amicitiae et humanitatis fundamentum.

§ II. — *Utrum consanguinitas convenienter distinguatur per gradus et lineas?*

ib. a. 2. 0. — *Dico.* Consanguinitas convenienter distinguitur per gradus et lineas.

ibid. — *Prob.* Consanguinitas est propinquitudo fundata in naturali communicatione secundum actum generationis, quae natura propagatur : atqui hujusmodi communicatio varios habet progressus, et ille sicut arboris per ramos pluresque subinde ramusculos diffunditur et propagatur. non enim motus generationis quiescit in uno extremo, sed ultra progreditur erga

Ibid. et in resp. ad arg. — f\O ruJG* intelliguntur, exponendum est quid et quod duplex sit linea, quid et quod lupk-Xbil

granus. Igitur linea consanguinitatis est ordinata collectio personarum consanguinitate junctarum, diversos continens gradus, metaphora desumpta a linea quæ ab uno puncto videtur derivari. Hic tamen non sumitur stricte pro linea quæ est una dimensio inter duo puncta et species quantitatis, sed pro rebus ipsis dimensis ei linealiter ordinatis; quæ quidem linea constat ex pluribus unitatibus seorsim divisis sicut numerus : unde differunt linea consanguinitatis et ipsa consanguinitas, quod consanguinitas sit habitudo et respectus inter ipsas personas ; linea autem, personarum illarum collectio , seu ipsarum personarum complexim sumptum.

Triplex est linea, ascendentium, descendentium , et transversalis, seu collateralis : ascendentium, secundum habitudinem principali ad principium, geniti ad genitorem ; descendentium , secundum habitudinem principii ad principiatum, genitoris ad genitum ; transversalis, seu collateralis, secundum habitudinem eorum quæ sunt ab uno principio ad invicem , ut fratrum inter se.

Verum cum duo priores ratione tantum differant, reipsa autem sint una et eadem, sicut eadem est scala per quam ascenditur et descenditur : ideo secundum distinctionem realem, duplex est tantum linea consanguinitatis, *recta* scilicet et *transversa*. Recta, est collectio eorum consanguineorum quorum alii ex aliis descendunt. Transversa seu collateralis, est eorum qui non descendunt alter ab altero, sed omnes ex eodem, idque vel æquali propinquitate seu distantia, ul duo fratres, frater et soror; vel inæquali, ul patruus et ejus nepos ex avo. *Et hinc patet* in lineis deberi assignari gradus, cum motus propagationis non quiescat in uno extremo, sed ultra progrediatur, ut dictum est.

Est autem gradus formaliter mensura distantiarum consanguineorum seu habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quantum ipsæ distant a se invicem ; materialiter est una generationis alicujus progressio in linea recta.

ibid. — Porro, ut recte advertit Auctor, cum gradus alicujus rei sit pars aliqua illius rei, gradus propinquitatis non potest esse illi non est propinquitas, et ideo quia nimia distantia gradum con-

sanguinitatis tollunt, quia nuius est sibi, propinquus, sicut nec sibi similis, nec etiam nimis distant, *ul patet* in præcedenti. Et propter hoc nulla persona per seipsam facit aliquem gradum, sed comparata alicui personæ gradum facit ad ipsam, sicut unus baculus in scala non facit gradum, sed distantia inter unum et alterum; gradus enim significat ascensum vel descensum, descensus autem duo extrema seu terminos significat, a quo et ad quem. Itaque neque pater solus, neque mater sola, neque pater et mater simul, utpote quæ habentur per modum unius , ponuntur primus gradus, sed ut primum extremum primi gradus qui terminatur ad filium.

Ad dignoscendum igitur quoto gradu duo consanguinei inter se distant,

Statuuntur tres regulæ, una pro linea recta, due pro linea collateralis.

Ibid. *Prima regula.* In linea recta, persona quæ primo in progressu propagationis occurrit, sive ascendendo, sive descendendo, distat a stipite in primo gradu, ut pater et filius; quæ secundo occurrit, distat in secundo gradu, ut avus et nepos; et sic deinceps. Hoc est, personæ consanguineæ in linea recta tot gradibus inter se distant quot sunt progressiones generationis factæ a stipite ad ipsas, vel, ut communiter dicitur (quod idem est), quot sunt personæ in ea linea ordine sanguinis seu progressu generationis collocatæ, una dempta. Dico, *una dempta*, quia ut diximus, una persona per se non constituit gradum , sed comparata ad alterum : unde si tantum computentur duæ personæ, ut pateret filius, est unus gradus, si tres, ut avus, pater et filius, sunt duo gradus. *Secunda regula* est, quia gradus consanguinitatis in linea recta contrahitur ex hoc quod una persona propagatur ex alia eorum inter quos gradus consideratur. Ergo quæ primo occurrit in progressu propagationis, est in primo gradu; sive tot sunt gradus quot sunt progressiones generationis : et hoc tam secundum computationem legalem quam canonicam.

Ibid. *Secunda regula.* Personæ consanguineæ in linea collateralis, si æqualiter distent a stipite, quoto gradu distant a stipite distant inter se, ul duo fratres in primo gradu, ut eorum filii in secundo quia

consanguinitas eorum qui sunt in linea transversali intrahitur non ex hoc quod unus eorum ex alio propagatur, sed quia .iterque propagatur ex uno, et ideo debet gradus consanguinitatis in hac linea computari per comparisonem ad unum principium, slipitem scilicet, ex quo propagantur.

ibid. *Tertia regula.* Personæ consanguinea: in linea collateralī, si inæqualiter distent a stipite, quoto gradu remotior distat a stipite distant et ipsi inter se, ut patruus et filius ejus fratris seu nepos in secundo gradu, pronepos in tertio, etc. *Ratio regulæ est* quia, ut jam dicebamus, cum personæ consanguineæ in linea collateralī non habeant inter se consanguinitatem, nisi ratione communis stipitis in quo uniuntur et a quo trahunt eundem sanguinem et eandem virtutem, tota ratio propinquitatis vel distantiae illorum inter se, debet desumi ex ordine ad illum communem slipitem : unde non possunt esse inter se conjunctiores quam sint cum illo stipite ; nam propter quod unumquodque tale et illud magis. Si autem computarentur gradus secundum rationem propinquioris, ille qui est in quarto gradu, v. g. abnepos, esset propinquior ei qui est in secundo gradu alterius lineæ, v. g. filio abavi, quam ipsi stipiti, scilicet abavo: possunt tamen esse a se invicem remotiores quam sit «ma eorum a stipite, propter scilicet majorem distantiam alterius a stipite : inspice infra subjectam arborem. Hæc utraque regula traditur in jure canonico : prima ab Alexandro 11 cap. *Ad Sedem* 55, q. 5, et a Zacharia cap. *Parentela* ibid, secunda a Gregorio IX cap. *Kirqui* lit. de Consanguinitate, et ab Alexandro II cap. *Ad Sedem* citato; approbatur etiam concilio Lateranensi, ut conformis antiquis Ecclesiæ canonibus.

Aerum hic sunt duo observanda : primum, has duas regulas valere duntaxat juxta computationem canonicam, non legalem aut civilem. Secundum hanc enim personæ consanguinea: in linea collateralī tot gradibus inter se distant quot sunt utrinque personæ, dempto stipite, vel quot sunt utriusque personæ a stipite, ita ut semper duplicentur : unde duo fratres in jure civili distant duobus gradibus inter se, quia uterque distat uno gradu » patre;

duo nepotes, quatuor gradibus, quia uterque distat duobus gradibus ab avo.

Ratio hujus discriminis est, quia jus canonicum attendit ad consanguinitatem ratione matrimonii contrahendi ; cumque consanguinei collaterales non jungantur vel distent inter se nisi ratione communis stipitis, non possunt magis inter se jungi aut distare quam jungantur stipiti aut ab eo distent, ut dictum est : jus vero civile attendit ad consanguinitatem ratione hæreditatis transferendæ, quæ connaturaliter transferri debet ei qui propinquior est illi a quo provenit hæredilas, vel æqualiter omnibus iis qui sunt æqualiter ei propinqui; quod non obtineretur secundum computum canonicum, v. g. agatur de hæreditate Sempronii : Sempronius distat quinque gradibus a communi stipite; Titius ab eodem communi stipite distat duobus gradibus; Caius ab eodem quatuor gradibus : juxta computum canonicum, Sempronius distat a Titio et Caio quinque gradibus, et ideo inter utrumque dividenda foret æqualiter hæreditas : at juxta computum civilem, Sempronius distat a Titio septem gradibus, a Caio novem gradibus; consequenter Titio deferenda est hæreditas.

Alterum quod venit observandum circa tertiam regulam, est quod, licet attendatur gradus remotior, in ordine ad impedimentum matrimonii cognoscendum . ad impetrandam tamen dispensationem, debet collateralium inæqualium gradus et remotior et propinquior manifestari; alias nulla foret dispensatio. Ita fert stylus curi».

Dices T* contra conclusionem et regulas. Gradus est habitudo distantium personarum, et consanguinitas est personarum propinquitas : atqui distantia propinquitati opponitur : ergo consanguinitas non constat ex gradibus, alias unum contrariorum componeretur ex altero.

ibid, ad 4. — *Al. D. maj.* Distantia quælibet opponitur cuilibet propinquitati, *N. min.* distantia aliqua opponitur alicui propinquitati, *C. min.* Non igitur omnis distantia opponitur omni propinquitati : imo sicut non potest esse similitudo ubi non est aliqua diversitas, alias foret identitas; ita non potest esse propinquitas ubi non est aliqua distantia, alias foret unio seu unitas, nui propinquitas. Sed aliqu

DE IMPEDIMENTO CONSANGUINITATIS,

disfania opponitur alicui propinquitati, scilicet major distantia majori propinquitati : v. g. distantia quinque gradibus opponitur propinquitati ad quatuor gradus; el cum sistat consanguinitas in quarto gradu, distantia ad quinque gradus tollit consanguinitatem.

Ex hac solutione collige, gradum et consanguinitatem reipsa esse quid idem, sed ratione distingui ; eadem enim intercapedo est simul a parte rei distantia et propinquitas, el per consequens gradus el consanguinitas, siquidem per idem spatium res duæ appropinquant per quod distant. sub diversa tamen ratione; quatenus enim pater et filius, v. g. considerantur in illa intercapedinent propinqui, consanguinitas est ; quatenus sub illa considerantur ut distantes, dicitur primus gradus.

Dices 2°. Si consanguinitas per gradus distinguitur, oportet quod illi qui sunt in eodem gradu, sini æqualiter consanguinei : atqui *falsum consequens*, quia duo fratres sunt in primo gradu inter se el respectu patris, el tamen sunt magis propinqui et consanguinei natri quam inter se : ergo.

Ibid, ad 3. — *R. D. maj.* Si consanguinitas, etc., oportet quod illi qui sunt in eodem gradu sint æqualiter consanguinei diensive, *C. maj.* intensive, *A. Et sic distincta min. N. conseq.* Sicut igitur una albedo dicitur major dupliciter, uno modo intensive propter maiorem ejus perfectionem seu radicalionem iu subjecto . alio modo dimensise seu extensheproplei dilatationem ejus in majori quantitate superficie; ita consanguinitas dicitur major vel minor dupliciter, uno modo intensive el natura ipsa consanguinitatis conjunctioris, alio modo quasi diensive propter extensionem et dilatationem ejus ad phires personar. .et bnesecundo modo gra-

dns consanguinitatis distinguuntur. Unde contingit quod filius, v. g. sit magis intensive consanguineus suo patri uuain suo fratri, quia est arctius vinculum inter genitorem et genitum, causam et effectum, quam inter duos genitos ex eodem patre, duos efectiis ejusdem causæ: dimensive tamen filius non est propinquior patri quam suo fratri, quia non distat a fratre, nisi in quantum distat a patre; et sicut nulla est persona media inter patrem et filium, sic nec inter duos fratres.

Repones. Saltem ex antecedente posito sequitur quod qui distant inter se æquali gradu, debeant attingere tertium in eodem gradu et æquali propinquitate. *Falsum Herum consequens* : nam ego et frater meus, v. g. sumus in primo gradu, et tamen filius fratris mei qui priino gradu distat a suo patre, distat a me secundo. Ergo.

R. D. maj. Sequitur quod qui distant inter se æquali gradu, debeant attingere tertium æquali consanguinitate, si iste tertius æqualiter distet a communi stipite. *C. secus*, /V. Quia, ut sæpe dictum est, gradus consanguinitatis desumuntur in ordine ad eundem communem slipitem. Sic duo fratres attingunt in eodem gradu in «pio sunt alterum tertium fratrem; quia omnes ab fodem communi stipite æqualiter distant at filius fratris mei non attingit æqualiter stipitem mihi et ipsi communem. scilicet patrem meum, ratione cujus sum ipsi consanguineus; ego enim attingo in primo gradu, ille in secundo.

Arborem hanc seu figuram consanguinitatis, ramorum et ramusculorum multitudine reserata , in duas tantum lineas ab eodem stipite , sub forma bicorni subjicimus, utpole quæ minus sil intricata et sufficiat ad intelligentiain graduum. ut consideranti et prædicta conferenti (*Olebit.*

Àrbor consanguinitatis.

PATER
MATER

I.
FILIUS
FILIA

FILIUS
FILIA

II.
NEPOS
NEPTIS

II.
NEPOS
NEPTIS

III.
pronepos
proneptis

III.
PRONEPOS
PRONEPTIS

IV.
ABNEPOS
ABNEPTIS

IV.
ADNEPOS
abneptis

Linea collateralis æqualis.

V.
trinepos
■nUNLPHs

§ III. — *Utrum consanguinitas impediat et dirimat matrimonatm, quo gradu el quo jure?*

ibid. q. 4. 0.—*Dico* 1°. A mundi exordio usque nunc, non una fuit disciplina in contrahendis matrimoniis inter consanguineos fideles; sed secundum diversa tempora, consanguinitas* secundum diversos gradus matrimonium impedivit et diremit. Nunc vero dirimit usque ad quartum gradum inclusive.

Ibid. — *Prob.* discurrendo per varias mundi ætates, ab exordio ad hæc usque tempora.

In principio generis humani solus pater et mater a matrimonio repellebantur; quia tunc temporis erat paucitas hominum, et oportebat propagationi generis humani maximam curam impendere: unde non erant removenda nisi illæ personæ quæ matrimonio incompetentes erant, quales simi pater et mater respectu prolium, *ut dicemus conclusione sequenti*. Igitur, propter hanc summam necessitatem, fratres et sorores nati ex Adam simul nubebant; postea evacuata priori hac necessitate, nati ex filiis et filiabus Adam nubebant consobrinis. Idem patris seu avunculi ducebant neptes, et nepotes amitas. *Primum patet* in Abrahamo, qui duxit Saram neptem suam, filiam scilicet Aran fratris sui ex Thar, Genes. 20. *Secundum*, in Aram patre Moysis, qui nupsit Jocabed amitæ suæ, utpote filiæ Levi avi Aram, Numer. 26. Hæc in lege naturæ usque ad legem scriptam

ibid.—Postmodum vero, multiplicato genere humano, per legem Moysis quæ concupiscentiam jam reprimere incipiebat, plures personæ exceptæ sunt a matrimonio, *ut patet* Lev. 18. Ibi enim prohibentur conjugia 1° in primo et secundo gradu lineæ rectæ, scilicet, inter patrem et filiam, matrem et filium, qui est primus gradus; inter avum et neptem, aviam et nepotem, qui est secundus. 2° in linea collateralis prohibentia in primo gradu; scilicet, inter fratrem et sororem, et partem saltem in secundo, utpote inter consobrinum seu nepotem, et amitam seu materteram, non tamen ita certo inter neptem et patrum: unde Jud. 1, v. 15, Othoniel duxit Axain filiam fratris sui; forte quia est specialis repugnantia quod amita quæ jure naturæ

est superior nepoti, ipsi per matrimonium subjiatur inconueniens non currit dum patruus ducit neptem. Ideo autem personæ nominate fuerunt per legem exceptæ a matrimonio, quia cum in una familia habitare soleant, maximum incentivum libidini præstaretur si inter eos liceret copula carnalis aut matrimonium, cujus nempe spes ad impudica excitat, et contra desperatio avertit. Alios autem gradus consanguinitatis lex vetus permisit, imo quodam modo præcepit, ut scilicet de cognatione sua unusquisque uxorem acciperet, ne successionum confusio esset, et quia tunc temporis cultus divinus per successionem generis propagabatur.

ibid. — In lege nova quæ est lex spiritus et amoris, plures gradus consanguinitatis sunt prohibiti; quia jam per spirituales gratias, non per carnis originem, cultus Dei derivatur et multiplicatur: unde oportet ut homines etiam magis a carnalibus retrahantur, spiritualibus vacantes, et ut amor amplius diffundatur. Et ideo antiquitus, usque ad remotiores gradus consanguinitatis matrimonium impediebatur, ut ad plures per consanguinitatem et affinitatem naturalis amicitia promanaret.

Hæc porro fuit Ecclesiæ disciplina quatuor prioribus seculis; rara admodum erant matrimonia in secundo gradu lineæ collateralis æqualis, scilicet, inter consobrinum et consobrinam, non tamen videntur prohibita fuisse absolute, *ut patet* ex S. Augustino lib. 15 de Civit, cap. 16; sed tunc prohibita erant in secundo gradu lineæ collateralis oblique, scilicet inter patruum et neptem, amitam et nepotem. Constat ex Suetonio in vita Claudii imperatoris cap. 16, et lege Theodosii junioris, de *Incestis nuptiis* lib. 5, tit. 15.

Incuncte sæculo septimo, consuetudo obtinuit ut matrimonia non inirentur nisi infra septimum gradum, ut constat ex Epistola S. Gregorii Magni, qui florebat anno 604, ad Felicem, episcopum Messanensem; et hoc rationabiliter, quia ultra septimum gradum non de facili remanebat communis radicis memoria, exceptis tamen Aegiis quibus ex dispensatione ejusdem Gregorii licebat inire conjugia in quarta progenie, *ut patet ex l'iescripto* ejusdem Gregorii ad eundem Felicem

A ssculo septimo ad decimum tertium, servata fuit consuetudo de non ineundis nuptiis, nisi infra septimum gradum, *ut patet ex Epistola* prima Gregorii H ad Bonifacium anno 751, ubi dicit : << Progeniem vero suam unumquemque, usque ad septimam generationem observare decrevimus. » Id etiam probat ex synodo Vormatiensi anno 868.

Ab hac tamen lege excepti sunt Germani a Gregorio II, anno 714, ita ut possent contrahere infra quartum gradum, *ut patet* ex ejus pontificis Epistola 15 ad Bonifacium episcopum; sed hæc indulgentia I revocata fuit a Gregorio III, qui suffectus est Gregorio II anno 755, et a Zacharia papa in concilio Romano 745, quod confirmavit Nicolaus I, Bulgaris respondens cap. 29 circa annum 868.

Ineunte sæcnlo decimo tertio, anno scilicet 1215, in concilio Lateranensi sub Innocentio III, reducti sunt gradus consanguinitatis matrimonium dirimentes ad quartum inclusive. Ita habet canon 50 hujus concilii : « Prohibitio quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis et affinitatis gradum de estero non excedat, quoniam in ulterioribus gradibus jam non potei » absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari.....Cum ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta, eam ita esse perpetuam volumus.....ut, si qui contra prohibitionem hujusmodi præsumpserint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum. » Ille habes consanguinitatem dirimere matrimonium usque ad quartum gradum inclusive; et ita servatur nunc in omnibus ecclesiis Latinis.

ibid. — Hujus reductionis et taxationis convenientes rationes affert D. Th. Inutile, inquit, et periculosum quippe erat gradus consanguinitatis ultra quartum his temporibus prohibere : inutile quidem, quia ad remotiores consanguineos quasi nullum fœdus amicitiae majoris quam ad extraneos habetur, charitale in multorum cordibus frigescente. periculosum autem, quia concupiscentia et negligentia prævalente, tam numerosam consanguineorum multitudinem homines non satis observabant; et sic laqueus damnationis multis injiciebatur ex remotiorum graduum pro-

hibitione. Satis etiam convenienter usque ad quartum gradum protenditur dicta prohibitio : tum quia usque ad quartam generationem homines vivere consueverunt, ut sic non possit consanguinitatis memoria abolere; unde Deus in tertiam et quartam generationem peccata parentum se visitaturum in filiis comminatur : tum etiam quia in qualibet generatione, nova mixtio sanguinis (cujus identitas consanguinitatem facit) iit cum sanguine alieno, et eantum miscetur alteri tantum receditur a primo; qui recessus visus est sufficiens in quarto gradu, ut non censeretur amplius consanguinitas.

ibid. a. 5. o. — *Dico* 2° Primus gradus consanguinitatis in linea recta impedit et dirimit matrimonium jure naturæ.

Qua ratione probatur magis adhuc repugnare matrem nubere filio quam patrem filiæ; quia reverentiæquæ parentibus debetur magis derogatur si mater filio nubat, eo quod uxor aliquo modo subjiciatur viro, non vir uxori.

Sed dices, hac ratione D. Thorns probari tantum matrimonium inter patrem et filiam esse jure naturæ illicitum, non tamen esse irritum. Ex hoc enim quod aliquid sit jure naturæ illicitum, non semper statim sequitur esse irritum: sic, v. g. voto simplici castitatis obstrictus, aut sponsalibus cum alia contractis, facit contra juss naturæ si cum alia matrimonium ineat, et tamen non est irritum illud matrimonium: ergo similiter in præsentī casu, et eo maxime quod pater et filia sint supposita distincta, habentia proprii corporis dominium, quod proinde possunt sibi mutuo tradere.

B. hanc oppositionem ex ratione D. Thomæ satis infringi, si non formaliter et explicite, saltem implicite et illative. Cum enim non habeamus absolutum omnino dominium nostri corporis, sed tale solum quale Deus auctor naturæ nobis concedit, non possumus illud valide per matrimonium alteri tradere alia ratione quam Deus hoc concesserit. Incredibile autem prorsus est Auctorem naturæ dedisse nobis potestatem hanc transferendi corporis nostri dominium ad eum usum qui in nullo unquam casu foret honestus, sed semper summe inhonestus, quem recta ratio summe detestatur, imo quem ipsa bruta abhorrent, qualis est usus matrimonii inter prolem et parentem, ul diximus: hæc autem indecentia et repugnantia non reperitur in matrimonio eorum qui voto simplici castitatis seu sponsalibus cum altera muliere obstricti, ut dicatur ab Auctore naturæ reprobari ul invalidum.

Beponcs, inde sequi matrimonium in primo gradu lineæ transversæ et in omnibus gradibus lineæ rectæ etiam esse irritum, quia in eis magna etiam reperitur indecentia.

B. id nullis quidem probari, nec imundale, de quo modo; non tamen ita certo et evidenter deducitur pro matrimoniis assignatis, (piam pro matrimonio in primo gradu lineæ rectæ; quia licet sit utrinque

indecentia, longe tamen major est in isto quam in illis.

Hucusque quod certum est definivimus, sed gravior restat difficultas an quidam gradus ultra primum lineæ rectæ jure naturæ dirimant matrimonium? Multi quippe volunt omnibus gradibus lineæ rectæ usque in infinitum id competere; ita ut si Adam modo viveret aut resurgeret, nulli fœminæ posset nubere. Ita Scotus, Coninck, etc. Alii id extendunt tantum ad secundum gradum in linea recta, scilicet inter avum et neptem, aviam et nepotem. Ita Dominic. Solo, qui etiam id tribuit primo gradui lineæ transversæ, quod ultimum tenent etiam Syhius et Gonet. Vhi tandem nulli alteri gradui id tribuuntquam primo lineæ rectæ, de quo in præcedenti conclusione. Ita Cajelanus, Sylvester, Bonae., etc. quod videtur D. Thomæ conformius. Unde

Dico 5°. Juxta mentem et doctrinam D. Thomæ, probabilius videtur nullum alium gradum consanguinitatis præter primum lineæ rectæ jure naturæ dirimere matrimonium.

Prob. ex D. Th. 1° S. Doctor hic a. 5, ex professo querens an et qui gradus consanguinitatis jure naturæ dirimunt matrimonium, solum primum in linea recta assignat, alios autem revocat ad jus divinum aut humanum. Ergo evidens est juxta I. Thomam. illum solum primum jure naturæ dirimere, alias fuisset diminutus.

2° Ari. sequ. 4. 0, dicit quod « In principio generis humani, solus pater et mater a matrimonio repellebantur, eo quod tunc temporis erat paucitas hominum, et oportebat propagationi generis humani maximam curam impendere: unde non erant removendæ nisi illis personis quæ matrimonio incompetentes erant, etiam quantum ad finem matrimonii principalem, qui est bonum prolis, » ul dictum est articulo precedenti. Ergo alie personæ consanguines non sunt incompetentes matrimonio, quantum ad finem matrimonii principalem; alias fuissent etiam removendæ. *Subsunto.* Atqui sola incompetencia ad finem principalem, hoc est, ut diximus, maxima generandæ prolis seu usus conjugalis indecentia et turpitudine, irritat jure naturæ matrimonium inter consanguineos; alie enim

rationes quæ solent adduci ex D. Thoma, ut periculum incontinentis, nimius ardor libidinis, communicatio amicitiae, sunt quidem congruentias quibus legislatores moti sunt ad prohibendum matrimonium inter consanguineos; non autem rationes sufficientes ut per seipsas ipso jure naturae illud irritent, ut fusius mox dicemus : ergo :

5° Et apertius S. Doctor 2 2, q. 15⁴, a. 9, resolvens incestum, hoc est, consanguineorum vel affinium concubitum intra gradus prohibitos, esse determinatam speciem luxuriae, tertip loco sibi proponit argumentum hoc « Illud quod de se non importat aliquam deformitatem, non » constituit aliquam determinatam speciem vitii; sed accedere ad consanguineos vel affines, non est secundum se difforme, alias nullo tempore licuisset. » Cui argumento respondet his verbis quae et mentem ipsius et conclusionem nostram manifeste evincunt. « Ad tertium, » dicendum quod in commixtione personarum conjunctarum, aliquid est quod est secundum se indecens et repugnans rationi naturali, sicut quod commixtio fiat inter parentes et filios quorum est per se immediata conjunctio : nam filii « naturaliter debent honorem parentibus.... Alti vero personæ quæ non conjunguntur secundum seipsas, sed per ordinem ad parentes, non habent ita ex seipsis indecentiam : sed variatur circa hoc decencia vel indecentia secundum consuetudinem et legem humanam vel divinam; quia, ut dictum est, usus Venerorum quia ordinatur ad bonum commune, subjace legi. Et ideo, sicut S. Augustinus diHl 13 de Civit, c. 16 : » Commixtio sororum et fratrum, quanto fuit antiquior, compellente necessitate, » tanto postea facta est damnabilior, religione prohibente. »

Unde quod dixit S. Doctor o, et in quo fundantur Sylvius et Gonet. « naturaliter » hominem debere quamdam honorificentiam parentibus et per consequens aliis consanguineis, qui ex eisdem parentibus de propinquo originem ducunt, » non infirmat resolutionem nostram, nec contradicit testimoniis allatis. Verum enim est quod iomo naturaliter debeat honorificentiam aliis consanguineis qui ex pa-

rentibus de propinquo originem ducunt, sed longe minorem quam parentibus tribuatur : unde licet commixtio inter eos non retineat aliquam indecentiam, non talem tamen quæ ex natura rei ipsos a copula arceat, sed talem tantum qua moveat homines vel per consuetudinem vel legem inter tales copulam interdiciant, *ul evidenter patet* ex ultimo loco D. Thomæ.

Nec valet si dicas cum Soto, S. Doctorem eo loci tantum posuisse exemplum in primo gradu, ut in evidentiori; manifestum est enim quod eximat a jure naturali ad consuetudinem vel legem positivam revocet omnes alias personas quæ non conjunguntur secundum seipsas, sed per ordinem ad parentes, quales sunt omnes extra primum gradum lineæ rectæ. Item assignat rationem cur parentes jure naturæ a matrimonio cum filiis repellantur, quia scilicet *eorum est per se et immediata cognatio* : quæ ratio in solo primo gradu lineæ rectæ et in nullo alio cujusvis lineæ reperitur.

Batio itaque fundamentalis nostra conclusionis ea est quam D. Th. testimonio jam laudato ad tertium affert, et quam jam sæpius repetivimus, scilicet, cum inter consanguineos aliorum graduum extra primum lineæ rectæ non sit per se immediata cognatio, sed per accidens tantum mediate et per ordinem ad parentes, non videtur inter eos talis et tanta indecentia. propriè carnalis, quæ jure naturali dirimat matrimonium, licet tamen talis sit ut sufficienter moveat omnes legislatores ut hujusmodi matrimonium prohibeant, saltem inter propinquiores.

Specialiter. Quod non omnes gradus lineæ rectæ in infinitum, imo nec secundus dirimat matrimonium jure naturali, ut quidam volunt, ultra ea quæ diximus res quoad primum plane videtur confici ex cap. *Non debet* de Consanguinitate, ubi, nulla linearum facta distinctione, restringitur consanguinitas ad quartum consanguinitatis et affinitatis gradum; et quoad secundum, ex cap. *Gaudemus* de Divortiiis, ubi pontifex similiter indistincte concedit infidelibus ad fidem conversis, qui ante conversionem matrimonium contraxerant in secundo gradu, ut non separerentur; et tandem ex constitutione conc. Trid. sess. 24, cap. 5, quæ sic habet : « In

• «eundo gradu nunquam dispensetur, j
» nisi inter magnos principes, et oh pu-
blicam causam. » ErgC in eo potest ab-
solute per Ecclesiam dispensari : ergo non
est de jure naturee.

Neque valet si dicas cum Coninck, jura
esse vntelligenda de linea transversa tau-
tum, non de reda; quia ubi lex non dis-
tinguit, nec nos distinguere debemus.

Item de primo gradu lineæ transversae,
videtur speciale argumentum in liliis Ad®.
Non enim videtur credibile Auctorem na-
tura, initio natur® condit®, ipsius natur®
limites transgredi voluisse, ipsumque ma-
trimonium ita instituisse, ut necesse fue-
rit statim in liliis Ad® ejus institutionem
immutare, copulando fratres et sorores.
Qqare dicendum videtur quod, si matri-
monium inter fratres et sorores esset jure
natura irritum, Deus alias personas po-
tius creasset sine patre et mitre sicut
Adam, quam tunc el juribus natur® con-
traire et institutionem matrimonii a se fac-
tam invertere. *In confirmationem acce-*
dunt 1° quod Sara uxor Abrahæ, secun-
dum probabilem sententiam, fuerit ejus
propria soror; 2° quod Thamar dixerit
Amon fratri suo volenti eam opprimere :
Loquere ad regem et non negabit me libi;
5° quod Martinus V ex Sylveslro, dispen-
savit in eo gradu.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Omnes rationes D. Thomæ qui-
bus probari solet aliquos gradus consan-
guinitatis jure natur® dirimere matrimo-
nium, non militant soluin pro primo gradu
lineæ reel®, sed etiam pro gradibus aliis
propinquioribus utriusque line®. Ergo.
Prob. min. 1st® rationes sunt ; 1° reve-
rentia debita parentibus, et indecentia ac-
tus conjugalis intercos; 2° maxima inter
eos familiaritas, unde maxime periclitare-
tur pudicitia, si matrimonium cis non in-
terdiceretur ; 5° communicatio amicitii® ad
plures propaganda : atqui omnes islæ ra-
tiones etiam militant pro propinquioribus
gradibus mira primum line® reel®, maxi-
me pro primo lineæ transvers®, el pro se-
cundo lineæ ,cctæ : ergo.

H. D. ant Omnes rationes D. Th. etc.
militant eiian, pro aliis gradibus æquali
ac tanta vi, (piaula pro primo line® reel®,
N. minori vi, C. Cum enim vis harum ra-

tionuin petatur ex ratione cognationi* *1
propinquitatis, quo major esi cognatio, eo
magis urgent ; quo minor cognatio,
minus : porro nulla major cognatio quam
inter patrem et filiam, matrem t t (ilium :
iu aliis omnibus longe minor, et eo minnr
quo sunt remotiores. El tandem nulla ibi
deficit sanguinis identitas, *ut oalet ex*
articulis procedentibus.

Insuper notandum quod sola prima ra-
bi probet directe actum matrimonii ex w
nabere aliquam indecentiam inter consan-
guineos : unde ea sola utitur D. Thomas,
cum agit de matrimonio inter parentes et
liberos. Celer® autem rationes sunt con-
gruenti® duntaxat, quæ suadent expedire
ut talia matrimonia impediantur , non ta-
men probant ea per se ullam liabere re-
pugnantiam cum recta ratione; qu® diri-
mat matrimonium.

Inst. In omnibus ascendentibus et des-
cendentibus line® recti repetitur ratio
principii el principali, vereque dicuntur
el sunt parentes el liberi : ergo hi debent
illis naturaliter reverentiam sicut parenti-
bus proximis.

11. D. ant. In omnibus, etc. repentur
ratio principii et principali, etc. mediale
et per accidens, C. immediate el por se,
A', *ant. et conseq. Solutio patet ex didis.*

Repones. Eo major est reverentia ad
avos , quo alliora sunt principia. Ergo.

/?. I). ant. Eo major est reverentia ad
avos, etc. ex consuetudine et ratione se-
nectutis, C. *ant.* reverentia naturalis el
ratione principii, N. Naturalis enim tam
pudor (piam reverentia, major esi ad |»a-
rt nies proximos quam ad remotiores ; «pria
ip>i soli sunt causa perse et immediata fi-
liorum , remotiores autem solum mediata
el per accidens.

Addo quod non ratio principii precise
dirimat matrimonium jure natur® inter
parentes el liberos, cum secundum ad-
versarios sit irritum in primo gradu line®
transvers®, in qua non repentur rati®
principii ; sed ratio consanguinitatis maxi-
ma , seu sanguinis unitas el identitas, in
(pia fundatur consanguinitas, el ex quæ
oritur naturalia ille pudor et vernilia
inter illos. Quis autem dicat -lugiuuem
Adæel filiorum ejus iu nobis, nunc eui-
dem permanere, el communi ordine na-
turali ac hominum judicio eusse radicem

amicitiæ et reverentia: inter nos et illos? Profecto propinquius videntur se attingere Galli et Angli, quam attingerent Adam et ejus filios si modo viverent.

Jlephcabis. L. 1 Instit. Iit. de Nuptiis
\$ *Ergo non omnes* perpetuum in linea recta statuitur impedimentum, usque in infinitum. Ergo.

Jl. juri civili proponendum esse jus canonicum supra citatum.

Obj. 2°. In Levitico 28, prohibentur secundus gradus lineæ rectæ, et primus lineæ transversæ ergo hi jure naturæ, aut divino saltem, dirimunt matrimonium.

li. N. conseq. pro utraque parte. Non jure divino; lex enim Levitici nunc Christianos non obligat, nisi quoad ea quæ juris naturæ continet. Non jure naturæ, quia non omnes gradus quos illic prohibet, matrimonium jure naturo irritare constat; tum ex eo quod illic prohibeat secundum gradum lineæ transversæ ex parte amilæ cum nepote, et plures gradus affinitatis, quos certum est matrimonium jure naturo non dirimere; tum quia plures sancti mantiqua lege, in his gradibus, in Levitico prohibitis, nupserunt, *ut patet* de Jacob qui duxit duas sorores; tum tandem quia concilium Trid. sess. 24, can. 5, definii Ecclesiam in aliquibus ex his oosse dispensare.

Obj. 5° *et simul inferes.* Ergo seclusa lege ecclesiastica, vel consuetudine, liceat inter fratrem et sororem, avum et neptem commixtio carnalis et matrimonium, quod videtur absurdum.

Jl. 1° *posse negari illationem.* Ex hoc enim quod dicamus matrimonium inter tales non esse jure naturæ aut divino irritum, non sequitur non esse illicitum; multa enim valide fiunt, et tamen illicite, ut patet in matrimonio illius qui volo castitatis astringitur, item in prodigo qui valide, licet illicite, sua bona dispergit unde in matrimonio inter fratrem et sororem, avum et neptem, potest esse talis ac tanta indecentia, quæ ipsum jure naturo illicitum reddat, sed non talis ac tanta, quæ ipsum jure naturo irritet.

Jl. 2°. *Transeat illatio*, quæ etiam nec videlin neganda in principiis D. Thomæ. S. Doctor enim tertio loco citato, nullum agnoscit incestum ex lege naturo, nisi in primo gradu lineæ rectæ; quoad alios au-

tem gradus, dicit hoc, pendere et varian per consuetudinem, legem ecclesiasticam, vel divinam: divina lex hac dicitur in novo Testamento non exiit ergo seclusa consuetudine, jure gentium, aut lege ecclesiastica, commixtio carnalis; consanguineorum extra primum gradum lineæ rectæ, non foret incestuosa adeoque nec illicita, subsistente aliqua causa.

Idque non parum innuit commixtio carnalis filiorum et tiliarum Vdæ. Non est enim credibile, ut diximus, Deum ipsam condemnatam, statim ejus leges dispensatione contraria invertere voluisse, emit aliis viis, necessitati quæ tunc erat propagandi genus humanum, occurrere posset, Unde debet negari absurditas; licet fatendum sit talem esse in ea commixtione indecentiam, ut merito omnes gentes morigeratae, unanimi sensu eam semper prohibuerint et respuerint, ex quo sufficienter in dilipicalum fuerit genus humanum.

Zn/eres item ex hac secunda solutione. Ergo summus pontifex potest dispensare in primo gradu lineæ transversæ, et secundo lineæ rectæ, ad matrimonium contrahendum. ?

Jl. Transeat iterum illatio per se loquendo. Attento tamen pro presenti rerum statu, et immemoriali hominum usu quod talia matrimonia respuunt, graviusque ideo scandalo quod inseparabiliter sequeretur nisi permitterentur, in eis dispensare nunquam expedit. Et forte hac de causa, aut propter probabilitatem alterius sententiae, raro aut nunquam legitur dispensatum fuisse.

Obj. 4° cum Soto Innocentius III. cap. *Gaudemus* de Divortiis, dicit infideles noviter conversos esse separandos, si cum consanguineis in primo gradu contraxerint; non esse autem separandos, si in secundo aut tertio gradu nupserint: ergo saltem in primo gradu lineæ transversæ irritum est jure naturæ aut saltem divino matrimonium.

H. cum Coninck et Sanchez. *N. ant* Non enim ibi dicit pontifex infideles conjugatos in primo gradu, esse separandos, sed conjugatos in secundo et tertio gradu, non esse separandos; ex quo non sequitur definivisse separandos esse conjugatos in primo gradu, quia pontifex ibi tantum definit quod codam est et ipsi pro-

positum fuerat; de paganis autem in secundoel tertio gradu conjunctis proposita fuerat ipsi quæslitio, an deberent separari, non de conjunctis in primo gradu : unde primum resolvit, secundum intactum relinquit; quia ipsi propositum non fuerat.

11.2° etiam paganos in primo gradu lineæ transversæ conjunctos, jure esse separandos, eo quod talia matrimonia irrita forent, non jure naturæ aut divino, sed humana omnium consuetudine, et maxime legibus civilibus Romanorum, quæ erant apud paganos receptæ, et eos obligabant. *Patet ex cap. Quxdam lex 35, q. 3.*

Obj. 5°. Abraham putavit sufficienter celare matrimonium suum cum Sara, dicendo gentilibus eam esse suam sororem : ergo tale matrimonium erat jure naturæ irritum.

li. N. conseq. Ad intentum enim Abrahamæ sufficiebat tale matrimonium humana consuetudine respui et non esse in usu.

Obj. 6°. Frater et soror æque sunt consanguinei ac pater et filia. Ergo. *Prob. ant.* Utrique sunt in primo gradu. Ergo.

B. ü. Ant. Æque sunt consanguinei dimensive, *C. ant.* intensive, *N. ant. Solutio patet ex arg. secundo articuli proceed.*

Ecclesiam autem posse taxare gra lus prohibentes et dirimentes, probavimus disseri, præced.

ARTICULUS V.

De impedimento affinitatis.

§ 1. — *Quid sit affinitas, et ex quo causetur.*

Affinitas secundum nominis etymologiam, est idem quod confinitas, id est. finium propinquitas. Dicuntur enim agri affines, seu confines; quia finis unius est proximus fini alterius, et ipsum attingens: cum ergo per copulam carnalem vir et uxor fiant una caro, sanguis unius attingit alterius sanguinem, et vice versa, atque adeo consanguinei unius efficiuntur alteri affines. Itaque, sicut stipes consanguinitatis est pater et mater, ita fundamentum affinitatis est copulatio mariti et uxoris : ex quibus eruitur hæ vulgata definitio.

Dico 1°. Affinitas communiter definitur; *Propinquitas personarum, ex carnali copula proveniens, omni carens parentela.* Patet ex jam dictis, et magis explicatur.

Supp. q. 55. a. 3. in a, s. c. — Dicitur

1.°, *c. r carnali copula*, intellige, vel ex facultate tradita ari illam per matrimonium ratum, ut dicam modo. Intellige etiam copulam sive licitam, sive illicitam, ut mox etiam dicam. Intellige tandem copularo carnalem cum consanguineo vel consanguinea Ulius ad quem vel ad quam contrahitur alii, itas : unde bene etiam cum Navarro potest definiri affinitas: *Propinquitas duarum personarum, quarum una cum consanguineo vel consanguinea alterius habuit copulam carnalem.* Per quod excluditur affinitas improprie dicta, causata ex alia affinitate ; de quo infra.

Dicitur 2°, *omni carens parentela*, quod intelligitur in sensu fore mali et per se, quatenus hæc propinquitas est talis, ut nullam per se habeat parentelam seu consanguinitatem, luet per accidens et diversa ratione unus posset esse alteri affinis et consanguineus simul.

Ib. a. 1. o. et 4. ad 2. — Dico 2°. Affinitas causatur complete ex matrimonio consummato inchoative ex matrimonia rato non consummato.

Ib. a. 1. in a. s. c. — Prob. prima pars 1° Per matrimonium consummatum viret uxor fiunt una caro : atqui xir secundum carnem omnibus suis consanguineis attinet ergo mulier eadem ratione attinet eisdem, et vice versa.

ibid. o. — Notat tamen Anetor quod idem duæ necessitudines seu duo vincula differant, sicut ordo qui est in causis univocis et ille qui est in causis æquivocis: quia persona conjuncta alicui per carnis propagationem, sicut filius patri. fit particeps ejusdem radicis et sanguinis; unde eadem rem et nomen retinet, seu eodem genere vinculi colligatur consanguineis patris, quo pater jungibatur, scilicet consanguinitate, quamvis secundum alium gradum propter majorem distantiam a radice; sed persona conjuncta per carnalem copulam, cum non fiat particeps ejusdem radicis et sanguinis, non enim uxor trahit sanguinem a marito et e contra, sed quasi extrinsecus adjuncta, non retinet idem nomen et eadem rem cum viro, Iwc est, non lit consanguinea consanguinet viri, sed efficitur aliud genus vinculi, quod affinitas dicitur. Et hoc significatur isto verso . *Mutat nupta genus, sed ge-*

arata gradum. I (Test, uxor nupta mutat enus attinenti®; nam consanguineos facit afflues; proles autem genita non mutat genus, quia manet consanguinea, sed mutat gradum in eodem genere.

Prob. secunda pars contra Scotistas, qui volunt ex matrimonio rato oriri tantum publicam honestatem. Vinculum quod litur ex matrimonio rato, majus est et alterius rationis quam illud quod oritur ex sponsalibus: atqui non est consanguinitas, et illud quod oritur ex sponsalibus est publica honestas; ergo quod oritur ex matrimonio rato est affinitas. *Patet conseq.* Quia inter consanguinitatem et publicam honestatem nihil mediat nisi affinitas. *Prob. maj.* Sponsalia non inducunt vinculum seu impedimentum nisi ratione matrimonii: atqui matrimonium ratum, verum est matrimonium, et contractus fortior ac alterius rationis quam sponsalia: ergo.

Confirmatur. Non minus vinculum nec minor propinquitas oritur ex matrimonio licito et perpetuo quam ex copula illicita, cum illud sit firmitus fundamentum amicitiae et reverentiae quam ista: atqui ex ista oritur affinitas, ut dicemus modo: ergo ex illo.

Dices. Per matrimonium ratum et non consummatum vi» et uxor non fiunt una caro: atqui, ut diximus supra, ideo ex matrimonio oritur affinitas, quia per illud vir et mulier fiunt una caro: ergo.

Ib. a. 4. nd 2. — *I. D. maj.* Per, etc. non fiunt una caro perfecte, C. imperfecte, A'. Ratione enim societatis conjugalis, secundum quam matrimonium etiam naturale est, possunt dici aliquo modo una caro et principium affinitatis, saltem imperfect® et inchoat®, eo quod tunc tradatur mutua facultas ad carnalem copulam.

Itaque dicendum hoc vinculum, quod oritur ex matrimonio rato etiam invalido, modo non ex defectu consensus, ut dicemus infra art. 6, dirimere matrimonium contrahendum usque ad quartum gradum sicut perfectam affinitatem; nec restrictionem faciam a concilio Trid. sess. 24, cap. 5, de publica honestate, usque ad primum gradum. perlinere ad propinquitatem ortam ex matrimonio rato, ut declaravit Pius V anno 1568, bulla *Ad Romanum spectat pontificem*. Ex quo confir-

matur sententia nostra. Vide infra de unedimento public® honestatis.

Tb. ad 5. o. — *Dico* β°. Affinitas causatur ex quavis copula illicita, etiamsi involuntaria. ut in somnis aut vi habita, modo sit talis quæ ex se sufficiat ad prolis generationem.

Prob. 1° ex jure cap. *Nec eam* 55, q. 5, cap. *Transmissa?* cap. *Discretionem* et cap. *Tuæ*, lit. De eo qui cognovit consanguineam uxoris, et maxime ex concilio Trid. sess. 24, cap. 4; item ex definitione affinitatis.

ibid. — *Prob.* 2°. Matrimonium affinitatem causât, non solum secundum quod est societas quaedam ad communem vitam, quæ est ejus finis secundarius, sed principaliter secundum quod est quaedam carnis commixtio ad generationem prolis, quæ est ejus finis primarius: atqui hoc secundum reperitur in fornicario concubitu, etsi primum desit: ergo.

ib. in a. ». c. — *Confirmatur.* Adhaerens meretrici, unum corpus et una caro efficitur cum illa, ut dicit Apostolus I Cor. 6: atqui ex hac causa matrimonium affinitatem causât: ergo. Quæ rationes probant nedum jure positivo, sed ex natura rei affinitatem contrahi ex copula illicita, contra quosdam.

Dices 1°. Conjunctio maritalis in tantum causal affinitatem in quantum est fundamentum amicitiae® naturalis et reverentiae®, *ut dictum est conclusione secunda*: atqui fornicarius concubitus non fundat amicitiam naturalem, nec reverentiam, sed potius odium et indignationem inter consanguineos fornicariæ et fornicarium, 4 e contra: ergo.

ibid. nd 1. — *fi. D. min.* Fornicarius concubitus quatenus inordinatus non fundat, etc. C. *min.* quatenus naturalis, seu secundum se spectatus, N. In fornicario enim concubitu est aliquid naturale quod est commune fornicationi et matrimonio; et ex hac parte, in quantum in se est fundat amicitiam naturalem, adeoque causat affinitatem; aliud est ibi inordinatum per quod a matrimonio dividitur, et ex hac parte non fundat amicitiam naturalem, nec ideo affinitatem causât.

Dices 2°. Leges civiles dicunt ex solis justis nuptiis oriri affinitatem. Ergo A. leges civiles intelligendas esse quoad de-

lationem hæreditatis, non quoad prohibitionem in matrimonii.

Dixi in conclusione, *modo copula sit talis quæ ex se suffleiat ad prolis generationem*, quia alias vir et uxor non fierent unum principium generationis, seu una caro ad generationem, ex quo tamen oritur affinitas: censetur autem copula apta generationi, quando vir saltem seminavit in vase naturali. Dico, *vir saltem*; quia cum D. Th. 5 p. q. 51, art. 5, censeat semen fœminæ non esse materiam de necessitate requisitam ad conceptum, pluries existimant quod, quando hic requirit commixtionem seminum. per semen ex parte mulieris intelligat vel semen. vel aliquid loco seminis, v. g. sanguinem Ita ôylvester verbo *Mat. im.* s. q. 15, Ledesma et Sylvius ad hunc articulum: juxta quam sententiam sufficit seminatio ex parte viri ad causandam affinitatem, de qua tamen non omnes conveniunt. Constat autem quod — Ib. a. 4. ad 2. — neque ex copula sodomilica, neque ex copula naturali sine seminatione intra vas, neque ex omni alia pollutione aut tactibus, oriatur affinitas; quia ex his non est nata per se sequi generatio: ex copula tamen completa inter sterilem aut senes oriretur; quia talis, (pian-tem «st ex se, sufficit ei ordinatur ad generationem.

ib. a. 5.0. — *Dico* 4°. Affinitas non causal affinitatem, sed aliud genus attinentis.

ibid. — *Ante probationem nota*, secundum jus antiquum, tria esse necessitudinum genera, quas pertinendas et quodam modo affinitatis genera vocabant: v. g. Maria fratri meo matrimonio juncta, erat mihi et sorori meæ affinis in primo genere: si autem, fratre meo defuncto, eadem Maria nuberet Petro, ille fiebat mihi et sorori meæ, affinis in secundo genere: etsi, Maria defuncta, Petrus duceret Annam, illa efficiebatur mihi affinis in tertio genere.

Dicebantur autem in genera affinitatis, non gradus; quia non erant ejusdem speciei: solum quippe primum pertingit ad affinitatem proprie dictam, *ut patebit ex probatione conclusionis*; secundum autem et tertium nominam affinitatem quam quamdam publicam honestatem inducunt, ratione cujus olim jure antiquo impediabant matrimonium: sed ex concilio Lateran.

sub Innocentio III, istud jus antiquum cessavit, et solum primum genus, quod est propriæ affinitatis, reservatum est ac restrictum ad quatuor gradum, ut consanguinitas, cap. *Ubi* tit. de Consanguinitate et allinit.

ibid. — *Prob.* Secundum ordinem et processum in causis æquivocis, effectus producit specie diversus a causa, et quotiescumque ille processus iteratur, aliam speciem facit; ut ex puncto per motum procedit linea, non punctum; et ex linea linealiter mota non procedit linea, sed superficies, et ex superficie corpus atque affinitas causatur secundum ordinem et processum causæ æquivocæ ergo affinitas non causatur affinitatem, sed aliquod aliud genus attinentis, ut dicebam; > modo. *Prob. min.* Persona propter maritalem copulationem consanguineo viri conjuncta, non fit ipsi consanguine i. quia non participat eumdem cum ipso sanguinem; sed fit ipsi affinis, quia dum fit una caro cum marito, proxime attingit illius consanguinei sanguinem adeoque si ille modus procedendi iteretur, non crit affinitas, sed aliud genus attinentiæ. de quo in notamine post conclusionem. Consule etiam notamen subjectum secunda» conclusit. ni

ninccolliues cum Sylvio, quod consanguinei uxoris nullam nisi cum ejus marito habeant affinitatem, et vice versa, consanguinei viri nullam nisi cum ejus uxore; inter ipsos autem mariti et uxoris consanguineos, nulla prorsus sit affinitas ita ut nunc. jure antiquo sublato, quoad prefata duo posteriora genera affinitatis impropriæ, duo fratres possint nubere duabus sororibus, frater et soror fratri et sorori, filius viri filia uxoris, pater et filius matri et filia*. Item Titius, v. g. qui duxerat Caiam sororem Sempronii, post mortem Sempronii ducere potest viduam ejus.

§ II. — *Utrum affinitas habeat per se gradum? Quæ regula illos dignoscendi, et quousque extendatur* l

ib. a. 7. o. — *Dico* 1°. Affinitas non habet per se gradus, sed ratione consanguinitatis.

Ibid. — *Prob.* Illa tantum propinquitas habet per se gradus, cui carnis ejusdem propagatio per se et immediate comparatur: atque carnis propinquitas per se Un-

tum comparatur consanguinitati, affinitati autem ratione consanguinitatis ¹ ergo. *Pale! miti.* Quia ex carnis propagatione immediate consanguinitas contrahitur, et mediante consanguinitate affinitas. *Prob. maj.* Res non dividitur divisione per se, nisi ratione illius quod competit sibi perse, seu secundum genus suum; sicut animal per se dividitur per rationale et irrationale, non autem per album et nigrum: atqui gradus attinentiæ seu propinquitatis distinguuntur per propagationem carnis: ergo illa tantum propinquitatis habet gradus per se, ad quam per se et immediate ejusdem carnis propagatio comparatur. Hinc statuitur

Begula generalis dignoscendi gradus affinitatis.

Ibid. — Quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, eo gradu affinitatis attinet mihi ejus uxor.

Igitur stipes affinitatis, ut jam diximus, sunt maritus et uxor, sicut consanguinitatis pater et mater: affines autem sunt in linea recta, qui in eadem linea sunt alteri conjugum consanguinei, ut ascendendo socer et socrus, id est, pater et mater alterutrius conjugum, prosocer et prosocrus, etc. quibus respondent relative descendendo, gener et mirus, progener et pronurus, etc. item vitricus, id est, maritus matris meæ post obitum patris mei, et noverca, id est, uxor patris mei post obitum matris meæ, quibus respondent relative descendendo, privignus et privigna. In linea collateralis sunt allines, qui uni conjugum in eadem linea sunt consanguinei, ut frater aut soror uxori sunt marito allines in primo gradu lineæ collateralis, et sic de cæteris proportionaliter.

ib. a. 8. o. — *Dico 2º.* Gradus affinitatis extenduntur, sicut gradus consanguinitatis nunc scilicet, usque ad quartum gradum.

Patet ex præcedentii conclusione. Hoc ipso enim quod gradus affinitatis sumuntur juxta gradus consanguinitatis, oportet quod tot sint gradus affinitatis quot sunt gradus consanguinitatis. Ergo.

Notandum quod quia affinitas est minus vinculum quam consanguinitas, facilius et olim et nunc dispensatio fiat in remotis gradibus affinitatis quam in remotis gradibus consanguinitatis.

§ III. — *Utrum affinitas impediat et dirimat matrimonium? Quo gradu et quo jure?*

Ibid. a. 6. o. — *Dico 1º* Affinitas præcedens impedit et dirimit matrimonium.

Est communis et certa, *patebilque ex jure sequenti conclusione citando.*

ibid — Rationes autem congruentes hujus impedimenti sunt eadem ac impedimenti consanguinitatis. Sicut enim est necessitas quædam habitationis amicitis vinculum et reverentiæ debitum inter consanguineos, ita et inter affines: atqui his rationibus consanguinitas convenienter impedit et dirimit matrimonium: ergo et affinitas.

Dixi, *affinitas præcedens*; quia si superveniat matrimonio, semel valide contracto, illud dirimere non potest; sed impedit eum qui culpabiliter est causa hujus affinitatis a petendo debito, non tamen a reddendo: quod si uterque fuerit in culpa, utrumque a petendo impedit, nisi dispensationem obtineant, quæ ab episcopo concedi potest. Si vero talis affinitas causata sit citra culpam, puta per copulam, per vim, aut ignorantiam invincibilem habitam, nequidem a petendo debito impedit: quia nemo citra culpam debet privari jure quod ipsi lege naturæ competit: ita cap. *Discretionem*, de eo qui cognovit uxoris consanguineam. De quo dictum est superius.

Dices. Qui fornicarie cognoscit mulierem, ad illam propinquius attinet quam ejus, scilicet fornicarii, consanguinei: atqui fornicarius ille non prohibetur hanc mulierem ducere: ergo nec allines.

1º. 25. *conseq.* Quia ille fornicarius, neque consanguineus neque allinis efficitur mulieri fornicariæ, sed una caro quæ non impedit vinculum, imo illud lacii.

Ita 2º. Affinitas olim jure ecclesiastico impediens et dirimens matrimonium contrahendum usque ad septimum gradum, cap. *Equaliter* 35, q. 3. Anne autem a concilio Laterano sub Innocentio III, si orta sit ex matrimonio, sive consummato, sive non, impedit et dirimit usque ad quartum gradum inclusive, cap. *Non debet* 8. de Consanguinitate. Si sero proveniat ex copula illicita, impedit et dirimit matrimonium usque ad secundum gradum inclusive. jure novo Tridentini sess. 24, car

DE IMPEDIMENTIS AFFINITATIS.

4, ita ut in tertio et quarto gradu nedum valide, sed et licite, de quo aliqui dubitabant, matrimonium contrahi possit, ut declaravit Pius V anno 1588, bulla *Ad Romanum pontificem*.

Hæc certa sunt et communia : sed fructum aliquis gradus affinitatis jure naturalæ dirimat matrimonium ? Major est opinionum diversitas. Difficultas est maxime circa primum gradum utriusque lineæ collateralis, quam duabus conclusionibus dirimemus.

Dico 5°. Matrimonium alicuius in primo gradu lineæ collateralis, non est jure naturæ irritum : est nunc communis. Non diffitemur tamen esse alicqualiter illicitum propter quamdam indecentiam quam videtur involvere, sed quæ, accedente rationabili causa, facile potest abstergi, adeoque et matrimonium reddi licitum. Hæc appendix probatur rationibus primæ conclusionis hujus §.

Prob. conclusio. 1° Major est propinquitas consanguinitatis in primo gradu lineæ collateralis, quam affinitatis ejusdem lineæ in eodem gradu : atqui consanguinitas in primo gradu lineæ collateralis non dirimit jure naturæ matrimonium, *ut probavimus supra* : ergo nec affinitas in primo gradu utriusque lineæ.

2° Ex S. Scriptura. Genes. 29, Jacob sine urgente causa accepit duas sorores Liam et Rachel. Deuter. 25, nedum permittitur, sed etiam præcipitur ut frater nubat uxori fratris sine prole defuncti, ut suscitaret semen ejus.

5° Ex jure. Innocentius III, cap. finali de Divortiis permittit recenter ad fidem converso, permanere cum vidua fratris sui, quam adhuc infidelis sibi matrimonio junxerat : ergo supposebat illud validum.

4° Ex variis summorum pontificum dispensationibus, qui, cum nihil possint contra jus naturæ, recte inde concluditur talia matrimonia jure naturæ non esse invalida. Dispensavit autem Alexander VI ut Emmanuel, rex Portugalie, duas sorores successive acciperet. Similem dispensationem concesserat Martinus V, ut refert S. Antoninus 5 p. tit. 1, cap. 1. Julius II dispensavit ut Henricus XIII rex Angliæ duceret Catharinam Arragoniam. fratris sui Arluri viduam; quam dispensationem Clemens VIII, consultis fere totius orbis

doctoribus et academiis, legitimam ewe el validam declaravit decreto quod referi Alphonsus a Castro lib. 1. Lege prænit cap. 42.

Dices. 1°. Levit. 18, prohibetur matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ collateralis, tanquam aliquid turpe, his verbis : *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis* : ergo in jure naturæ contrarium. 2- Matth. 24, Joannes Baptista arguit Herodem quod haberei uxorem fratris sui, non viventis, sed mortui, ut interpretatur S. Chrysost. Hom. 49 in Matth. 5° Innocentius III, cap. *Gaudemus* tit. de Divortiis, significat matrimonium infidelium in primo gradu contractum esse irritum. Hæc sunt præcipua quibus olim Angli contendebant matrimonium Henrici VIII cum Catharina Arragonia esse illegitimum et dirimendum, ut ab eo solutus rex posset ducere Annam Bolenam cujus amore exardescebat. Sed facili negotio dissolvuntur. Unde

fi. ad primum. Jam diximus legem Levitici nunc Christianos non obligare, nisi quoad ea quæ juris naturæ continet; pariterque diximus non omnes gradus illic prohibitos esse juris naturæ. Et quoad præsentem, prohibetur quidem ut quid turpe, id est, alicqualiter indecens sine causa, non tamen ut graviter illicitum; siquidem, ut dictum est, et contra præcipiebatur Deuter. 23, causa quo frater sine liberis moreretur. Imo ex ipso citato Levitico. dum prohibetur conjugium cum sorore uxoris, quod est in eodem gradu ac cum uxore fratris, dicitur : *Nec revelabis turpitudinem ejus, adhuc illa vivente*, quibus verbis insinuat prohiberi tantum vivente uxore, licere autem illa mortua.

Ad secundum. Verisimilius est quod Herodis frater adhuc viveret, ut tradunt S. Hieronymus, Beda super Matth. Euseb. lib. 1, cap. 11. Egesippus lib. 2, cap. 1, Josephus lib. 48 Antiquit. cap. 6, el ipsum officium divinum in festo Decollationis S. Joannis Baptistæ, respons. ad 2 lecl. ubi legitur : *Joannes arguebat Herodem propter Herodiadem quam tulerat fratri suo viventi uxorem.*

Insuper, dato quod frater Herodis tunc et mortuus, nihilominus reprehensibilis erat Herodes, quia profitebatur legem Judaicam, qua ut obsonatum est, prohibe-

balur ne frater duceret uxorem fratris nisi in casu quo obiisset frater sine libe-
ris, qui locum non habebat in Philippo, cuius erat filia ex Herodiade, scilicet puel-
la saltatrix.

Ad tertium. Innocentius loquitur de consanguinitatis gradibus, non affinitatis.

Dico 1°. Matrimonium in primo gradu affinitatis lineæ rectæ est graviter illicitum sine urgenti causa, non videtur tamen ipso jure naturæ irritum, sive affinitas proveniat ex copula licita, sive illicita : do copula illicita omnes conveniunt; etiam de licita Cajetanus, Abul. Petrus Ledesma, Henriques, Sa, Amicus, quos citat et sequitur Sanchez.

Prob. prima pars. Quia non modica videtur in tali matrimonio indecentia, quæ nisi aliqua urgenti ratione abstergatur, ipsum reddit illicitum. Ergo. Cenfer quæ dixi prima conclusione et art. præced. de consanguinitate.

Prob. secunda pars. Non videtur major indecentia et repugnantia in matrimonio affinium primi gradus lineæ rectæ. quam in matrimonio consanguinorum primi gradus lineæ collateralis : atqui hæc non est tanta ut ipso jure naturæ dirimat illud, ut diximus supra: ergo nec illa. *Maj. videtur admittenda* ; quia licet prima indecentia excedat secundam propter superioritatem et inferioritalem, secunda tamen excedit ratione lingue strictioris vinculi consanguinitatis. Ergo. *Sed et dato* quod si major indecentia in primo gradu affiniatis lineæ rectæ quam in primo consanguinitatis lineæ lateralis, nulla tamen ratione potest evinci esse tantam ac talem quæ ex natura rei dirimat et irritet matrimonium, *ut patebit ex solutionibus argumentorum.*

2° Concilium Agathense can. 6. et Aurelianense III, can. 10, prohibendo matrimonium in primo gradu affinitatis in linea recta, simul statuunt non esse dissolvendum si ante baptismum contractum fuerit : ergo supponunt jure naturæ esse validum.

Dices 1°. Omnes gentes matrimonia in primo gradu affinitatis lineæ rectæ semper detestata sunt, ut naturæ contraria : unde Apost. 1. Cor. 5, dicit: *Omnino auditur inter vos fornicatio* , et *talīs fornicatio* affinibus sicut a consanguineis. Ergo.

qualis nec inter gentes, ita ut uxoris patris sui aliquis habeat. Ergo.

R. Io, *dato ant.* ex eo non evinci absolute quod hujusmodi matrimonia sint jure naturæ irrita, sed bene quod sint illicita sine urgenti causa.

R. 2o. V. *ant.* Nos enim fuit apud Persas ut filius, mortuo patre, novercam duceret; et teste Valerio Maximo I. 5, cap. 7, rex Seleucus suam uxorem Stratonicam cessit proprio filio Antiocho, ex alia uxore genito, nec facium reprehendit Valerius, *Unde ad Apostolum,* dicendum quod loquatur de provigno qui, vivente adhuc patre, uxorem ejus acceperat, ut docent S. Ascimus et S. Th. in hunc locum, colliguntque ex his sequentibus verbis Apostoli 2 Cor. 7 : *Scripti vobis, non propter eum qui passus est, etc.* Vel si defunctus fuerit pater, loquitur de copula non maritali sed fornicaria ; alias, *ut patet ex dictis,* non potuisset Apostolus dicere *qualis nec inter gentes.* Alterutra solutione venit solvendum quod opponitur ex Levit. 20 : *Qui dormierit cum noverca sua, et revelaverit ignominiam patris sui, morientur ambo* ; est enim intelligendum vel de patre adhuc vivente ; vel de copula fornicaria, vel quia id est jure naturæ illicitum sine causa gravi.

Repones D. Thom. loco citato 2 ad Cor. dicit : *Uxor patris repellitur ad matrimonium sicut persona patris vel matris* : atqui paler et mater repelluntur a matrimonio jure naturæ : ergo.

R. D. Thomam paritatem facere quoad impedimentum, non quoad jus illud statuens. Verum est enim quod uxor patris repellatur a matrimonio sicut persona matris, sed hæc jure naturæ, ista jure ecclesiastico ; vel loquitur de matrimonio quoad rationem illiciti tantum.

Similiter interpretaberis S. Augustinum dum dicit 1. 22 contra Faust, cap. 61 : *Si vi? et uxor non duo sed una caro sunt, non aliter est nurus deputanda quam filia.*

Dices 2o. In jure, cap. *Si vir* 35. q. 3, decernitur tantam deberi reverentiam uxor patris ac ipsi patri ; et cap. *d' propinquis* 35, q. 3, dicitur ita esse absint Vidum ab affinibus sicut a consanguineis. Ergo.

K|

>
V»
r

»»
' l'
ll t|

II. ista jura verificari secundum legem ecclesiasticam; plusquam enim evidens est longe majorem reverentiam jure naturæ deberi vero parenti quam ejus uxori, et longe strictius esse impedimentum ex consanguinitate quam ex affinitate: unde, ut dicebamus de S. Th. et S. Aug. paritas est in obligatione aut impedimento, non in jure obligante aut statuente.

Dices tandem. Summi pontifices nunquam in tali matrimonio dispensarunt. Ergo.

H. N. coneeq. Ex argumento enim negativo nihil hic concludi potest, maxime cum non invaliditas ex natura rei, sed indecentia 'gravis quæ illic repentur, potuerit esse causa cur nec pontifices dispensaverint, nec fideles dispensationem petierint: unde potest distingui ant. Nunquam dispensaverunt in tali matrimonio, quia invalido, »V. quia graviter indecenti, C.

Si opponas cum P. Coninck, concilium Limeuse et jura civilia de quibus aliunde, certo et clare non constat: ipsis opponimus concilia Agathense, Aurelianense supra citata, et etiam Epaonense can. 50.

Petes utrum, manentibus personis inter quos contracta est affinitas, ipsa desinat, si moriatur persona ratione cujus contracta est?

ib. a. 2. 0 — A. *negative.* Quia causa affinitatis nunquam disinit; affinitas enim causatur non ex eo solum quod aliqui conjungantur actu, alioquin transacta actuali conjunctione desinerent esse affines, scq ex hoc quod sint conjuncti; quod autem semel est conjunctum, nunquam desini' fuisse conjunctum; ut enim communiter dicitur, Quod factum est, infectum fieri nequit: atqui subsistente causa affinitatis et manentibus personis inter quas contracta est, non desinit affinitas: ergo. *P. tob. inin.* Relatio qualis est affinitas non desinit nisi ex subtractione causæ vel subjecli. Ergo.

ARTICULUS VI.

De impedimento justitias publicæ honestatis, per quasliunculas.

Petes 1° quid sit justitia publicæ honestatis?

Stipp. q. 33. a. 4. 0.—A. quod sit *propinquitas ex sponsalibus proveniens.* I

robur trahens ex Ecclesia: institutione, propter ejus honestatem.

Dicitur, *propinquitas ex sponsalibus proveniens*; quia sicut ex matrimonio ipso provenit quædam proponquitas cum consanguineis conjugis quæ dicitur affinitas ita ex pactione ipsius matrimonii, seu sponsalibus, oritur quædam propinquitas, affinitate tamen inferior, quæ dicitur justitia publicæ honestatis.

Dicitur, *robur trahens ex Ecclesiæ institutione*, ut significetur hanc propinquitatem ex natura rei non habere vim dirimendi matrimonium, sed ex solo jure ecclesiastico.

Dicitur, *propter ejus honestatem*; quibus verbis insinuatur causa cur Ecclesia statuit eant propinquitatem impedire matrimonium. /Equum est enim et honestati congruum, ut, quia in sponsalibus matrimonium inchoatur, non possit qui cum aliqua sponsalia inivit, cum illius consanguineis matrimonio copulari: unde cum dicitur, *justitia publicæ honestatis*, idem valet quod *justitia* quæ est *publicæ honestas*.

Petes 2° ex quibus sponsalibus oriatur istud impedimentum?

A. Olim oriebatur ex omnibus sponsalibus *puris*, id est, non conditionatis in futurum, et *certis*, id est, cum certa et determinata persona, sive validis, sive invalidis, modo non essent invalida defectu consensus. Ita Bonifacius VIII, cap. unico de Sponsalibus in 6, ubi sic habetur: » Ex » sponsalibus puris et certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione suit nulla, » dummodo non sint nulla ex defectu consensu, oritur efficax ad impediendum » et dirimendum sequentia sponsalia vel » matrimonia, non ad præcedentia dissoluta, » vendita, impedimentum justitiæ » publicæ honestatis. »

Nunc autem jure novo Trideiilmi sess. 24, cap. 5, oritur ex omnibus et solis validis sponsalibus, non ex quomodocumque invalidis. « Justitia », impiiit, publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quæcumque ratione valida non erunt, sancta synodus prorsus tollit. »

Petes 5° quo gradu istud impedimentum dirimat matrimonium?

A. Olin jure antiquo dirimebat usque ad quartum gradum : nunc autem jure novt Tridentini loco citato, non excedit primum : *Ubi autem valida fuerint sponsalia*, subjungit S. synodus post verba moxallala . *primum gradum non excedat.*

Hinc sequitur, sponsum non posse validum matrimonium inire cum matre aut sorore sponsa?, nec sponsam cum patre aut fratre sponsi; posse tamen cum ulteriores consanguineis. Si ergo sponsus de facto contraheret matrimonium cum sorore spons®, deberet redire ad priorem sponsam. Si autem carnaliter cognosceret secundam, neque hanc neque priorem posset ducere : non priorem, propter affinitatem ex copula cum secunda; neque secundam, propter publicam honestatem ex sponsalibus cum prima.

Petes 4° utrum istud impedimentum duret post mortem alterutrius spons® aut sponsi?

/?. affirmative. Ratio est eadem ac de affinitate, de qua ari. precedent! in reso ad petitionem in calce articuli.

Petes 5q an etiam duret, etsi sponsalia nullo in consensu, vel ex alia justa causa dissolvantur?

/?. affirmative eadem semper ratione : sed et aperte traditur in declaratione cardinalium sub Alexandro VII, apud Prosp. Fagnanum, in cap. 2/d *audientiam* de Spousal, et Matrim. et l' amb. cap. 9, a. 7, niti post narratum casum Alphonsi Rodriguez, qui post sponsalia contracta cum Isabella Ruiz et in hujus gravi morbo, mutuo sanoque consensu dissoluta, postea volebat contrahere cum Maria ejusdem Isaliell® sorore : sic habetur.

« Jubente Sanctissimo Domino nostro, propositum fuit in sacro congregatione concilii, an sponsalibus valide initio contractis, deinde mutuo consensu dissolutis, sit sublatum impedimentum justitiæ publica: honestatis : et dubio pluries proposito et mature examinato, tandem sub die sexta Julii anno 1638, Eminentissimi Patres in antiqua ejusdem congregationis sententia consentientes censuerunt non esse sublatum. Cujus sententia una cum rationibus hinc inde deductis et recentibus ejusdem congrega-

tionis in hac materia resoluta facta resolutione ad Sanctissimum, Sanctitas sua die 10 ejusdem mensis predictæ congregationis probavit conclusionem, earumque jussit in dubium. deinceps non revocari. »

Itaque corrigenda videtur opinio contraria Barbos®, nostri Gonel. et quorundam aliorum, qui (undantur in quadam anteriori declaratione ejusdem congregationis, de qua aliunde certo non constat.

Observanda circa constitutionem Bonifacii VIII.

Cum Bonifacius VIII, in constitutione supra citata, decernat impedimentum publicæ honestatis oriri ex quibusvis sponsalibus puris et certis etsi invalidis, modo non sint invalida defectu consensus, inde colligunt communiter theologi et jurisconsulti, paucis exceptis, idem censendum esset *fortiori* de impedimento vel affinitatis imperfectæ secundum nos, vel publicæ honestatis secundum alios, quod oritur ex matrimonio rato non consummato, illud scilicet causari quantumvis matrimonium sit invalidum, modo sit purum et certum, nec sit invalidum ex defectu consensus. Et cum Pius V, bulla 2/d *Romanum pontificem* prima Julii anno 1368, declaravit restrictionem factam a concilio Trid. circa impedimenta publicæ honestatis, procedere tantum de impedimento orto ex sponsalibus, non de illo quod oritur ex matrimonio rato, non consummato, concludunt prefati theologi, istud impedimentum ex matrimonio rato, etsi invalido, ut dictum est, adhuc nunc vigere, juxta jus antiquum Bonifacii VIII, et matrimonium dirimere usque ad quartum gradum. Quapropter ex matrimonio contracto cum monacho, consanguineo, etc., et etiam clandestino, oritur hoc impedimentum. quia revera non est invalidum defectu consensus, sed defectu solemnitatis ab Ecclesia requisite. Non oritur autem ex matrimonio (icte contracto, licet exterius præsumatur validum, et probari non possit licet, quidquid contradicant aliqui; quia ubi jus non distinguit, nec nos distinguere debemus : decernit autem prius sine aliqua restrictione, Unde impedimentum non oriri ex matrimonio invalido defectu consensus.

Cæterum adverte, neque tunc ex talibus spon-alibus, neque nunc ex (ali matrimo-
nio, ex natura rei, ullam oriri propinqui-
tatem, sive affinitatis, sive public® hones-
tatis, cum rever,* invalida sint, sed pro-
pinqutatem ipsam, sicut vim ejus impe-
diendi matrimonium, ex sola ordinatione
Ecclesiæ ortum habere.

ARTICULUS VII.

*De impedimento cognationis spiritua-
lis, per quastiunculas.*

Cognatio spiritualis est, ut jam alibi di-
ximus, *propinqutas quædam persona-
rum jure ecclesiastico introducta, ra-
tione generationis spiritualis in bap-
tismo aut confirmatione.* Circa quam

Petes 1° utrum cognatio spiritualis oria-
tur tantum ex baptismo et confirmatione?

Supp. q. 56. a. 2. — *ft. affirmative.*
Ita cap. finali de Cognatione spirituali in 6.

ibid, ad I. — *Halio congrua est*; quia
cognatio spiritualis contrahitur per gene-
rationem spiritualem; est enim ad instar
cognationis carnalis, quæ contrahitur per
generationem carnalem. atqui in baptismo
est spiritualis generatio, in confirmatione
complementum ejus; non vero in aliis sa-
cramentis: ergo. *Prob. et explicatur min.*
ex analogia ad generationem carnalem.
Duplex est carnalis generatio seu nativi-
tas: prima in utero, in quo id quod natum
est primo accipit vitam, et est adhuc adeo
debile, quod non possit extra poni sine pe-
riculo: et huic generationi seu nativitati
assimilatur regeneratio per baptismum, in
quo aliquis primo regeneratur, sed quasi
adhuc fovendus intra uterum Ecclesiæ. Se-
cunda est nativitas ex utero, «piando id
quod jam natum erat in utero, tantum ro-
boratum est, quod potest sine periculo ex-
poni exterioribus quæ nata sunt corrup-
pere. et huic assimilatur confirmatio, per
quam homo roboratus exponitur in publi-
cum ad confessionem nominis Christi.
Ergo.

Petes 2° inter unos contrahatur cogna-
tio spiritualis?

Ibid. a. 5. — A. 4°. Contrahitur
i» inter baptizantem et suscipientem ex
una parte, et baptizalum ex altera; et di-
citur *paternitas*. 2° inter baptizantem et
suscipientem ex una parte, et parentes

baptizati ex altera; et dicitur *compaterni-
tas*. Idem dic de confirmatione.

II. 2°. Olim trahebatur isla cognatio a
viro in mulierem carnaliter cognitam et e
contra, et a parentibus in filios carnales
respectu filii spiritualis; et dicebatur *fra-
ternitas*. Sed nunc jure novo Tridentin
sess. 24, cap. 2, hæc sublata sunt et res-
tricta ad terminos primæ responsionis.

Unde colliges, inter patrinum et matri-
nam, inter filiastrum et uxorem aut filias
patrini, nullam contrahi cognationem spi-
ritualem.

Petes 3° utrum cognatio spiritualis im-
pediat et dirimat matrimonium?

Ibid, ad 1. — A. Cognatio spiritualis
antecedens matrimonium. illud impedit ei
dirimit ex statuto Ecclesiæ. Ita decernitur
in jure, cap. *Deco* causa 50, q. 1. cap.
Peniens et cap. ultimo de Cognatione spi-
rituali, et in concilio Tridentino citato.

Ibid. — *Ilatio congrua est*; quia sicut
homo per carnis propagationem accipit esse
naturæ, ita per sacramenta baptismi et
confirmationis, ut explicatum est, accipit
esse spirituale graliæ. Ergo sicut vincu-
lum naturale quod contrahitur ex carni
propagatione impedit et dirimit matrimo-
nium, ita spirituale quod contrahitur ex
sacramentorum susceptione, convenienter
ex statuto Ecclesiæ impedit pariter et di-
rimit matrimonium.

Dixi 1° in responsione, *ex statuto Ec-
clesiæ* quia constat, non jure naturæ, sed
solo jure ecclesiastico, cognationem spi-
ritualem esse impedimentum matrimonii;
paritas enim allata ex D. Thoma, non est
cogens, sed tantum conveniens, cum ra-
tiones quibus carnalis cognatio in aliquo
gradu jure naturæ dirimat matrimonium,
non militent saltem eadem vi pro cogna-
tione spirituali. Imo nec ipsa cognatio, qua
talis, seu qua paternitas et compaternitas,
ullum habet in natura fundamentum, sicut
habet cognatio carnalis, sed iu solo Eccle-
siæ statuto, per quod (it quod baptizans
aut suscipiens patres spirituales dicuntur,
eo quod per sacramentum, cui cooperan-
tur ministerialiter, infundatur gratia quæ
est vita animæ.

Nec referi quod S. Th. in o, dicat hoc
vinculum *aliquo modo natu) ale ho-
mini. in quantum fit membrum ! ede-
sia*; tum quia non dicit absolute e-se na-

hirwlr, ord $\alpha/\tilde{u}/\iota/o$ *n.mlo*, idest, analogice; film <niia non dieil esse iiatmale simplici ler sed i hipHc.itive *in guaohnn fit fiirmhri.. r<clc'i<t*. Quod autem sit Ec ch 'irv mrml i mn non est ei nntnrfile, sed ■uperiiatlirale el deo in def nilione cog naimnis spiritnails -tupra tradita adjecimus, *jure ecdexiaitlico inlroducla*.

Ibid Dixi 2° tn responsione, *cog natio anteci drns*. quin si subsequatur ma" trimoniim, vinculum ejus non dirimit, led ejus actum ex parte impedit, nisi in ducta fuerit per nocessiaiem aut ignoran tiam inculpabilem. Itaque ni unus conju giim, sciens et extra casum uccessitaiis, suam prolem baptizet, amittit jiis pclendj debitum, lret debeat reddere si petatur, quia e\ culpa ejus non debet aliquod in ■mimiodmn report re rompais innocens. Ita colligitur ex jure <ap 17 *rii* de (Cog natione spirituali, cap *De co causa*. O, q t. Si nutem pct ignorantiam inciipaoi lem coiuingat patentem baptizare prolem mam, pu a, quia invincibiliter credit alie nam; aut si scietis propter loi csilalem tamen Urgentem ni faciat. licet cognatio nem spiritualem cum conjugue conti;abat, patent tamen ilcbiinm cl petere et redde re. Ita in pire citato . (>, q. i «ap z/d *li mina*, cl in rituali Homano Pauli V. *Ha lio eut*; quin necessitas, ut caret lege, sic et a ptena legis excusatur, nec qnisqiam Bine culpa. aut propter ictum bonum, puniri debet ac privati jure acquisito.

Si gnara* an idem diceitdün de coqui ante matrimonium baptizaret m nécessita te prolem alterius, iia scilicet. quod pos se! mire matrimonium cum matre? videtur quod sic; quin, ut modo dicebamus, sine ilpa ct propter actum bonum, imo et ne cessarium, nemo debet gravamen ferre; esset autem tali homini gravamen, si ma trimonium cum tali ipsi interdiceretur,

IL tamen probability negative cum Soto 11 Syh io; quia In et pira excipiant ca sum de usu matrimonii, ubi jam conlrac tum est. non tamen excipiunt casum ma trimonii conlrabendi, ubi autem jura non distnigmint, necnosdistingueie debemus: unde dicendum quod talis revera contra herd cum matre cognationem spiritualem, matrimonii contrahendi impeditivam.

^d rationem oppositam y /t. t° quod in pnori ctwi jus sil jam acquisitum ad debi-

funi, non in posterior. : unde cut qmrda in dlsparilas.2" (lognatlo in extrema iic c m silale contracta, qua*subsequeris mall uno mum dirimat non tarn ad pen.mi am gra vamen quam ad quoddam iiniciiiiæ geum pertinct.

Pelex W° utrum et quæ conditiones re quirantur, ut hæo cognatio et Impcdimen* tum ipsi annexum contrahantur?

H. 4° Ex parte sacramenti requiritur «(sullhit quod sii verum el validum imib ex baptismo, sive domi, sive in ecclesia, sive cumcærmoniis, sivr sine illis, sive in necessitate, sive extra ministrato, contra hitur inter omnes enumeratos petitione 2. Ex c.crcmoniis autem quæ limit in ec clesia post baptismum domi ex necessitate valide collai urn, nulla contrahi (urcognatio.

Ibici ad 3 2° Ex parte minislri d siisccploi uni i cquiritiirqiiod sint baptizati, (plia qui est expers v ita* spiritualis, non est capax cognationis spiritualis; licet autem susceptores in coiillrmafione, ex præceptfl Ec< lesiai, debeant ellam esse conllrmali, probabile est lameii quod, t'oc non ob stante, contraherent etiam spn fiualem eog nationem; quia per b.ippvimm sunt ca paces illius da Syhius contra Coninck.

3° Debent susceptores esse designati a parentibus, vel saltem a parocho (cujus est in parentum defectum designare): unde si alii quam designati baptizaliim tetige rint vel susceperint, non contrahunt cog nationem spiritualem Ita concilium Trid. sess, 21, cap. 2 citato. ubi statuit « ut pa » roclnisantequam ad baptismum < onlercn » dum accedat, diligenter ab lis ad quo » spectabit sciscitetur quem vel quos cie » gcrinl ut bapiizalmn de sacro fonti* sus » cipiant, ct cum vel costanliim ad illuni » suscipiendum admittat.....Quod si al i » ultra designatos baptizatum tetigerint, » cognationem spiritualem nulli* pacto » contrahant. » Possunt autem designari ad simmium unus el una, ut declaravit ibidem concilium. T

/-;/- gtio colligex quod, dum quis per procuratorem levat infantem, ipse proru rator nec contrahat ■lognationem, quia ipse non est designatus, non proprio no mine levat, sed nomine pati ini designati, Ipse autem patrimis designatus, verisi milius contraint; quia ipse vere ut desig natus olilcium susceptori» exercet et bu--

capit, quatenus per alium actionem alicuius personalem non id requiri, ul vult Solo, non nullus evincitur. Et ita deducitur congregacionem cardinalium referunt Eagnamis ad Up. *Icniims* do Cognat, apirit. et Gonet. hic mini. 49, hic verbi. *Procurator nuntiontrahit cognationem episcopalem eibi, ted mundanti.*

Petes S si plures quam unus et una designati et a paroco admissi, infantem tangant el euscipiant, quinam contrahant cognationem?

H. quod ii contrahant qui primi el pii ma tangunt el suscipiunt. Si autem oinnes simul, Snares vult milium contrahere quia resistit Tridentinum : sed Navarem/, Nolanus, Vivahhis, Cabrera, Sylvius, Henriques, etc. probabilius docent omnes contrahere ; (hic concilium videtur lautum prohibere talem consuecutionem, non actum irritare favetque modus loquendi concilii : *Si parochi culpa aut negligenter secus factum fuerit, arbitrio ordinarii puniatur*) cum alioquin dicendum fuisset ; *Nulli contrahant.* Non contraherent vero qui, a parentibus designati, a paroco non admissi, neque qui a paroco admitterentur ultra designatos a parentibus : imo simul requiritur el designatio parci tumet acceptatio parochi. Ita colligitur ex textu Tridentini, nisi in defectum parentum parochus aliquos designaret, tunc enim illi contraherent.

Petes G tandem utrum requiratur quod susceptores tangant corporaliter baptizatum, tenendo, offerendo, levando, aut alio simili modo, dum actu baptizatur?

A. Sylvius 5 p, cap. 07, a. 7, refert haec ff varios variarum ditionum usus : ex quo infert sullicere quod susceptores verbo aut assistentia declarent se officium susceptoris suscipere.

Alii autem referunt declarationem cardinalium ad sess. 2i Tridentini, impressionis Lugdunensis an. 1040, qua determinatur requiri ut computet el commutator leue. ml eum qui baptizatur aut confirmatur, vel saltem de manibus baptizantis immediate suscipiant ; ita ul non sufficeret, v. g. coniunatri, si de manibus comparis miscipici, aut e contra. Ita Gonet. n. 4», Sanchez, l'cruz, Pontius, Bonae Goba, pios citat et sequitur Sporcr, qui infuper faciunt vim in hoc quod concilium

l'rid iit. i'ir semper verbis, *tangendi, levandi, tenendi*, etc.

Unde videtur huic secundae sententiae adhære idum, et ad oppositam sententiam Sylvii dicendum quod / nuis et auctoritates / pias citat, convenient omnes quoad tactum, scilicet < * sse tangendum, dis / repaie autem solum quoad tempus *tangendi*. Videtur.

Utrum nutem debeant tangere dum actu baptizatur. ml confirmatur? *Il.* id ordinarie et convenienter observari debere, ut hic vere dicantur susceptores, non videtur tamen essentialiter requiri, sed sufficere quod paulo post tangant, ul declarat praxis videtur etiam quod tactus i» m de jical esse necessario immediatus, sed sufficiat quod fiat mediantibus vestibus, lintheo, disco, etc.

ARTICULUS VIII.

De impedimento cognationis legalis, per quasliuncutas.

Cognatio legalis est quidam propinquitas orta ex adoptione. Unde

Petes I quid et quotuplex sit adoptio' < (., > 7. h. 1.0 — A. Iu V adoptio recte dclinitur : *INrtranca' persona in filium, vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio.*

XLi/1. — A/1 cujus intelligentiam obscurandiim est quod, cum ars imitetur naturam et illius suppleat defectum in illis m qillilniH deficit, jus autem sit ars atqui et bom, juris conditores excolit.iverunt ut quemadmodum per generationem naturalem aliquis producit, ita ubi natura deficeret et filios non procreai et, posset quispiam spontanea electione aliquem extrurum instar naturalis filii sibi assumere, quo liliolum deperditorum defectum suppleret et inde solatium caperet; propter quod præcipue adoptio est introducta i unde sicut iu generatione naturali est terminus ad quem, forma scilicet, qu» est finis generationis, el terminus a quo, educet forma contraria, seu forma e privatio, i. a ut de non homine fiat homo; ita pariter in generatione legal, est terminus a quo et ad quem, ita ut de non filio fiat filius, de non nepote nepos. His noletis,

Ibid. — *Probaturs responsio* r/lec definitio constat genere H differentia, ahiu» explicat Ici iiiihi iiii a quo et ad quem tUof)

lionis: ergo est bona. *Prob. ant. Assump-* L. est genus; *legitima*, id est. juxta leges, est differentia, qua a naturali generatione discrepat. Dum dicitur *extranea persona*.; designatur terminus a quo; el terminus ad quem, cum dicitur *in filium vel nepotem*. Ergo.

Porro per ly *extranea* non intelligitur quæ sit a genere adoptantis prorsus aliena, -nam Jacob filios filii sui Joseph adoptavit. Genes. 48; sed quæ sit extra potestatem adoptantis et aliena a jure ad quod assumitur.

Ihid. ad 6. — Dicitur autem, *in filium, vel nepotem et deinceps*; quia sicut contingit amitti filios, ita et nepotes et ideo cum adoptio sit inducta in solatium filiorum amissorum, sicut aliquis per adoptionem potest surrogari in locum filii(ita in locum nepotis el deinceps.

ibid ad I. — II. 2° Duplex est adoptionis species: una quæ perfecte imitatur naturalis filiationem, per quam traducitur adoptatus in potestatem el familiam adoptantis ut naturalis ejus filius; proprio nomine vocatur *adrogatio*: altera quæ imperfecte imitatur filiationem naturalem, per «nam adoptatus non transit in potestatem et familiam adoptantis, el communi nomine vocatur *adoptio simplex*.

Differunt autem istæ date adoptiones inter sc, 1° quod adrogatus transeat in potestatem adrogantis, sicut filius ejus naturalis, ul dictum est, subindeque est hæres necessarius patris, «piem nec pater potest privare sine culpa, legitima scilicet, quarta parte hæreditatis. Adoptatus autem simpliciter non transit omnino in potestatem adoptantis, subindeque licet sit hæres x intestato, non tamen necessarius, nec tenetur adoptantsei aliquid de bonis suis in testamento dimittere nisi velit. Unde talis adoptio non est vera adoptio, sed magis dispositio ad perfectam adoptionem. 2° Adoptari potest qui non est sui juris, non autem adrogari. 5° Adrogatio fieri non potest nisi auctoritate principis; adoptio simplex, auctoritate solius magistratus: ita in jure, I. *Generalis* \ de Adopt, et instit. § *Adoptio*.

Petes 2° quinam generaliter possint adoptari et adoptare?

ib. a. 5 ad 3. — *Pi*. Adoptari possunt Um viri quam (æminæ, sui juris tamen.

si agatur de adoptione perfecta. Adoptatio vero possunt, 1° soli viri regulariter, mai mulieres, nisi ex speciali concessione principis; 2° ii soli «pii sunt prorsus sui iuro; 3° nati viginti quinque annos; — ad 4. — 4° soli naturaliter potentes ad consummationem matrimonii; 3° octodecim annis majores adoptato. Ita in jure, de quo vide Sylvestruin verbo *Adoptio*, q. 5.

Petes 3° utrum legalis cognatio impediat et dirimat matrimonium?

//. Cognatio legalis quæ provenit ex adoptione perfecta, impedit et dirimit matrimonium jure humano per Ecclesiam approbato. *Patet* ex pluribus locis juris, cap. *Ita diligere*, cap. *Post susceptiuni*, cap. *Per adoptionem* causa 50, q. 3, cap. unico *de Cognatione legali*, lib. 4 Decretal, ubi Nicolaus papa dicit. «Si qua per adoptionem mihi soror esse coeperit, quandiu » durat adoptio inter me et ipsam, niipia » consistere non possunt. »

Rationes convenientes hujus legis exdem sunt ac impedimenti cognationis carnalis, quæ etiam pro legali suo modo militant: inter alias hanc deducit D. Th. — Xbid. — Lex divina illas præcipue personas a matrimonio excludit «pias necesse erat cohabitare, ne, ut rabbi Moyses dicit, si ad eas liceret uti carnali copula, facilis pateret concupiscenliæ locus, ad «piam reprimendam matrimonium est ordinatum » atqui filius perfecte adoptatus conversatur in domo patris adoptantis sicut filius naturalis: ergo convenienter legibus humanis el ecclesiasticis prohibitum est inter tales matrimonium contrahi.

Dixi. *Cognatio quæ provenit ex adoptione perfecta*. Ea enim quæ provenit ex adoptione imperfecta non dirimit; quia eadem rationes non currunt pro ea ac pro prima, nec est vera adoptio, sed potius via ad veram adoptionem, inquit S. Th. et atque esse illius mentem, *palet*, tum ex 0, Ium ex Rcsp. ad 1 el 4 a. sequentis ita etiam censent Soto, Sylvester, Ledesma, etc. «pios citat et sequitur Sylvius.

Petes 4° inter «pms contrahatur cognatio? legalis, seu quot sint ejus species?

ihid. a. 3. 0. — *it*. Triplex est legalis cognatio. Prima quasi descendentium, qua contrahitur inter patrem adoptantem el una parte, et ex altera (ilium adoptatum, filium filii adoptivi, nepotem, et sic dem

reno usque ad quartum gradum, verisimiliter ad instar cognationis carnalis.

Secunda quasi collateralium, quæ est inter filium adoptivum et filios seu filias naturales adoptantis.

Tertia per modum cujusdam affinitatis, quæ est inter patrem adoptantem ex una parte et uxorem filii adoptivi ex altera, et e contrario inter filium adoptatum et uxorem patris adoptantis.

Est autem inter eas cognationes differentia, quod prima et tertia perpetuo matrimonium impediunt, id est, etiam post dissolutionem adoptionis aut emancipationem adoptati; secunda autem non, nisi quando persona adoptata manet in potestate patris adoptantis: unde, patre mortuo, vel filio aut filia emancipatis, potest contrahi matrimonium inter filium adoptivum et filiam naturalem adoptantis et e contra: ita in iuribus citatis.

ARTICULUS IX.

De impedimento impotentia?

Nota 1°, nomine impotentia hic non intelligi impotentiam generandi, sed impotentiam coeundi carnaliter, usque ad consummationem copula*. : inter senes enim et steriles ad generationem ineptos validum est matrimonium, modo sint apti ad copulam carnalem; quia consummatio matrimonii non consistit in actuali generatione, sed in hoc quod vir et uxor fiant una caro per commixtionem seminum.

Igitur impotentia de qua hic agitur, est defectus impediens copulam conjugalem, hoc est, seminationem in vase idoneo, et commixtionem seminum, seu eorum quæ sunt loco seminum ex parte mulieris: unde quantumvis vir vas mulieris penetret, si in eo seminare non possit, impotens censetur; quia tunc non consummatur matrimonium, nec fiunt una caro.

q. 58. l. 1.0. — *Nota*. 2°, multiplicem distinguere impotentiam. Alia est ex causa intrinseca et naturali, ut ex frigidityte, quæ propria est causa frequentior, sub frigiditytis nomine comprehenditur omnis impotentia naturalis, etsi tamen possit etiam provenire ex variis aliis capitibus, puta, ex nimia arctatione mulieris, ex privatione naturali membrorum, et etiam, licet rarius, ex nimio calore. Alia est ex causa extrinseca et accidentali, ut ex maleficio.

Ibid. — Item alia est perpetua, alta temporalis. Perpetua dicitur, quæ sine aut miraculo, aut peccato, aut gravi mortis periculo, tolli non potest, quamvis possit istis tolli. Temporalis e contra, quæ per media artis ac preces Ecclesiæ communes, sine miraculo, peccato, aut mortis periculo, tolli potest.

ibid. a. 2. 0. — Tandem alia est absoluta, quæ est in viro per ordinem ad omnes mulieres, vel in muliere ad omnes viros; alia respective, quæ tantum constituit impotentem respectu unius determinata; personæ, non aliarum.

Ib. a. 1. et 2. — *Dico*. Omnis impotentia antecedens perpetua, sive naturalis sive accidentalis, sive absoluta, sive respective inter eos inter quos subsistit, impedit et dirimit matrimonium jure naturali et ecclesiastico, secus si sit temporalis.

De jure ecclesiastico, quoad primam partem constat ex cap. *Quod* sedem, cap. *Fraternitatis*, cap. *Litteræ* et aliis de *Frigiditate et Maleficio*.

ibid. a. 1. 0. — *De jure naturæ probatur*. Hic contractus est jure naturali nullus, in quo (piis scilicet obligatur ad id quod non potest dare vel facere; atqui laborans impotentia coeundi perpetui, se obligat in contractu matrimonii ad id quod non potest dare vel facere ergo. *Maj. patet*, quia nemo potest se obligare ad impossibile *Prob. min.* Contractus matrimonii consistit in hoc quod conjuges se obligent ad copulam carnalem, seu mutuo sibi debitum solvere; quia ad hoc dant sibi invicem corporis potestatem, juxta illud 1 Cor. 7: *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir*. Unde materia contractus matrimonii non est corpus tantum, sed corpus eum potentia coeundi et ita declaravit Sixtus V, bulla *Cum frequenter* anno 1587. Ergo.

Prob. secunda pars. 1° Ex cap. citato *Fraternitatis*. 2° Quia impotens ad tempus tantum potest ex nunc tradere coquis cum obligatione copula* ubi impotentia cessaverit; sicut qui non potest hodie solvere, potest se obligare ad solvendum quando habebit pecunias. Notandum tamen quod, si talis impotentia sit diu duratura, nec de illa comparere moneat, graviter peccet sic contrahens propter injuriam

remparti irrogatam; subsistit tamen matrimonio.

Dixi, *impotentia antecedens*; quia si superveniat matrimonio semel legitime contracto, etiamsi non consummato, illud non dirimit; Immo propter ejus indissolubilitatem, ut decernitur cap. *Hi qui matrimonium* 52, q.7 ; tum etiam propter ipsius contractus naturam, qui non dissolvitur eo quod res vendita aut tradita deterioretur, modo tempore contractus bona esset et sufficiens.

Dices 1°. Copula carnalis non est de essentia matrimonii : unde supra diximus pari volo continentes posse valide conjungi, ut in B. Virgine et S. Joseph. Ergo.

ibid, «d 1. — /i. quod, quamvis actus carnalis copulæ non sit de essentia matrimonii, tamen potentia ad actum est de ejus essentia; quia per matrimonium datur utrique conjugum potestas in corpus alterius respectu carnalis copulae. Voto autem continentes, etsi sint moraliter impotentes, retinent tamen semper potentiam naturalem et physicam, quæ sufficit.

Dices 2°. Si mulier sciat virum esse frigidum quando cum eo contrahit, verum est matrimonium, ut admittit D. Th. hic ad 4, his verbis: « Si sciat ille cum quo contrahit hanc impotentiam, et nihilominus contrahit, ostenditur quod aliud finem ex contractu quaerit, et ideo contractus stat : si autem nescit, tunc contractus eat nullus. » Ergo frigiditas de se et ex natura rei non tollit matrimonium.

It. quod frigiditas perpetua, sive sciatur, sive non, tollat matrimonium : « quia in quolibet contractu hoc. universaliter » tenetur, quod ille qui est impotens (perpetuo scilicet) ad solvendum aliquid, non reputatur idoneus ad contrahendum illum quo se obligat ad ejus solutionem. « Verba sunt D. Thomæ in eadem resp. ad 4, et ita declaravit Sixtus V, bulla citata. *Unae ad textum objectum fit.* cum Soto et Sylvio, intelligendum esse de impotentia temporali, quæ si sciatur » quamvis non tollatur, non impedit quin sit verum conjugium: si autem ignoretur, accidere potest quod tollat matrimonium quando scilicet tollit consensum, etsi regulariter id non accadat. Hanc autem essentiam Auctoris, *patet* ex hoc. quod lo-

quatur de impotentia comparative ad servitutem quæ tolli potest, et alias sibi in contrarium in eadem solutione contradiceret. Quidam respondent S. Thomam loqui de contractu amicali societatis, non matrimonii; sed prior explicatio magis consona videtur.

Consectaria præcedentis doctrinæ.

Ex dictis colliges 1°, eunuchos, spades, utroque testiculo orbatos, absolute esse incapaces matrimonii; quia suum perpetuo impotentes : licet enim vas mulieris penetrare valeant, attamen vel non seminant, vel semen eorum sterile est ejusdem rationis cum prolifico. Similiter si uterque testiculus sit omnino attritus : sectis vero si uno duntaxat testiculo careant.

Colliges 2°, senes qui non possent vel membrum erigere, vel intra vas seminare, invalide contrahere. Equidem quoscunque jungit Ecclesia, sed quia supponit capaces, cum senectus ordinarie potentiam non auferat. E contra, moribundos ordinarie posse valide contrahere, quia etsi vi morbi potentia sit in eis impedita, ordinarie tamen non censetur ablata.

Colliges 3°, mulieres quæ ita sunt affectæ ut viris suis aptari non possint ad copulam, matrimonium invalide contrahere. Solam tamen impotentiam fœmæ ad seminandum nulli censent non dirimere matrimonium ; quia juxta D. Thomam, semen ejus non est necessarium ad generationem : unde sufficienter fit una caro cum viro per hoc quod viri semen intra se recipit. Ex quo ulterius inferunt, nihil etiam officere validitati matrimonii, si sit impotens ad retinendum virile semen, postquam semel illud intra se suscepit. Sed hoc secundum non ita videtur certum in principiis. Thomæ, qui requirit ad consummationem matrimonii, quia vir et mulier censentur una caro, quod fiat commixtio seminum, seu eorum quæ sunt loco seminis ex parte mulieris, ut explicuimus supra.

Potes an, si arctitudo illa mulieris possit dilatari, teneatur mulier illam dilationem pati ?

H. quod si per levem incisionem possit mulier viro aptari, cum tunc impotenti non sit perpetua, adeoque stet matrimonium, tenetur operationem pati, ut sati-

faciat justitiæ debito : nisi tamen ex illa l
incisione sequatur maximum incommo- i
dum, tale quale ipsam excusaret a red-
dendo debito ; tunc enim etsi matrimo-
nium valeret , non teneretur illam opera-
«onem admittere At si ista mulier non
possit viro suo aptari sine periculo vitæ,
tunc cum non staret matrimonium , quia
censeretur perpetuo impotens , non tene-
retur pati incisionem : et si forte patiat
el curetur, velitque cum eodem viro com-
manere , debet iterari matrimonium, ut
pote prius invalidum.

Colliges 4°, matrimonium impuberum
(pubertas in masculis est anno decimo
quarto, in fœminis duodecimo), si ante
hoc tempus sint capaces consensus matri-
monii , non esse jure naluræ irritum, etsi
tunc temporis propter ætatis defectum es-
sent copulæ incapaces; quia talis impo-
tentia non est perpetua. Jure ecclesiastico
tamen cap. *Turn nobis*, cap. *Continueba-*
tur, cap. *de Illis* de Desponsat. Impub.
irritantur, nisi malitia suppleret ætatem,
et quoad consensum et quoad copulam, *ut*
dicemus petitione 7.

Colliges 5°, hermaphroditos non esse
absolute impotentes ; unde possunt valide
contrahere matrimonium juxta sexum qui
rævalet : si autem uterque sil in ipsis
tequaiis, possunt et debent alterutrum eli-
gere, et secundum illum contrahere; sed,
semel facta electione, si compars moriatur,
prohibentur secundum alium sexum nu-
bere : si tamen faciant, stat matrimonium;
quia per electionem non est sublata po-
tentia.

Colliges. 6°, laborantes impotentia an-
tecedente perpetua, ex quavis causa pro-
cedat , ubi de ea constat, statim esse se-
parandos, ulpote nullo modo conjuges:
si tamen velint cohabitare ut frater et so-
ror, id ipsis conceditur cap. *JtequisistiSS*,
q. 1, modo id possint sine periculo in-
continentis vel scandali ; alioquin omnino
separentur auctoritate judicis, relicta ei
qui potens est libertate transvolandi ad
alias nuptias, re! etiam utrique, si in ip-
sis sit impotentia respective tantum : quas
si attentent ante sententiam judicis de eo-
rum separatione, valebunt quidem, sed
grav iter |»eccabimt propter scandalum. Sed

Ptlu 1u quid facto opus si dubileluran
impotentia sit perpetua vel temporalis ?

Ib. a. 1.º. — //l. Ecclesiam tempus de-
terminatum adhibuisse in quo hujus rei
pos-it esse experimentum, scilicet trien-
nium, cap. *Laiidabilcn»* de Frigidis; ita
quod si post triennium quo fideliter ex
utraque parte dederunt operam carnali
copulæ implendæ , adhibueruntque suffi-
cienter alia media communia, sive natura-
lia si impotentia sil naturalis, sive super-
naluralia, ut preces, exorcismos, etc. ei
sit ex maleficio, inveniatur matrimonium
non esse consummatum. judicio Ecclesiæ
dissoh ituret impotentiacenseturperpetua.

Illud autem triennale spatium computa-
tur *a tempore celebrati conjugii*, cap ci-
tato , supposito tamen quod ex tunc atten-
tata sit copula unde multi dicunt, a die
attentats copulæ; si enim ob infirmita-
tem , absentiam, aliudve impedimentum,
sufficientem non adhibuissent experien-
tiam, censent auctores posse etiam ultra
triennium experiri : secus si sufficiens ex-
perimentum adhibitum sit; tunc enim non
plus illis licet quam solutis

Attamen in nonnullis Gallis provinciis,
videtur consuetudo triennalis non servari;
in quibusdam quidem conceditur tantum
experientia trimestris; in abis experientia
unius diei a judice præfixb seu etiam trium
vel quatuor horarum cum certis conditio-
nibus pudibundis : sed tam breve experi-
mentum ipsimet doctores Galli merito im-
probant, ut Cabassutius, Merbesius, Na-
talis Alexander l. 2 de Matrim. cap. **4**, a.
11, reg. 10, apud quem S. Cyprianus
Epist. 62 monet quod, in exploranda puel-
larum virginitate , *et manus obstetricum*
et oculus sa-pe falluntur.

Petes 2° quid si post judicium Ecclesiæ
vel medicorum de perpetuitate impotentia
et separationem faciam, contingat eam im-
potentiam tolli : quod dignosci potest maxi-
me in impotentia naturali, si is qui erat
absolute impotens perfecit copulam cum
alia; aut si erat respective impotens, per-
fecit cum eadem, seu etiam cum alia si-
milis conditionis?

//l. quod si sit suilata hæc impotentia
per miraculum, vel/er medium illicitum,
vel cum vitæ periculo, recte judicatum
fuit prius matrimonium irritum, debent-
que manere separati conjuges el liberi, vel
inter se de novo, vel cum aliis contrahere;
quia revera erat ex se perpetua impotentia.

— Si vero sublata sit per media ordinaria, tunc, inquit S. Th., Ecclesia, quæ se deceptam invenit. utpote quod judicaverit perpetuam impotentiam quæ revera non erat perpetua, redintegrat præcedens matrimonium, et secundum, si attentatum fuerit, dirimit, quamvis de ejus licentia facium: ita etiam cap. *Laudabilem* et cap. *Fraternitatis* de Frigidis. Si tamen alter conjugum separatorum religionem professus fuerit, non potest redire ad compartem; et si nondum professus velit profiteri, non tenetur redire: uxor autem potest alteri nubere ubi professus fuerit. Quod si ante professionem nupserit, separanda est a secundo viro, eo quod, priore nondum professo, matrimonium cum secundo sit nullum. Si vero vir susceperit sacrum ordinem et ab uxore repetatur, redire ad eam tenetur: si non repetatur, potest manere in ministerio, et uxor cum altero valide contrahere non potest, quia prius matrimonium subsistit.

Petes 5° quibus signis poterit dignosci esse impotentiam ex maleficio, adeoque adhibendos esse exorcismos?

/i dignosci posse si vir qui polluitur in somno, vel calidus est extra copulam, ad accessum fœminæ, etsi aliunde amabilis, totus frigescit; similiter si mulier ad congressum virialiunde dilecti, subito coarctetur; si conjuges qui antea sedilgebant, subito reddantur sibi mutuo exosi; si omnia membra ex ulraque parte sint rite disposita cum erectione et calore, et tamen coire nequeant: item variis aliis signis quæ frigiditati naturali non competunt.

Petes 4°. quibus remediis occurri possit impotentiae ex maleficio?

//. ° adhiberi debere preces, poenitentiam, exorcismos et similia ab Ecclesia instituta et probata; 2° posse adhiberi remedia naturalia, (piando maleficio habet causam naturalem; 5° non posse peti a malefico, etsi parato. ut per aliud maleficio tollat; quia eum maleficio sit intrinsece malum, esset cooperari ejus peccato. 4° Possunt destrui signa maleficii in contemptum et detestationem dæmonis ejusque artis superstitiosae; an autem spe et intentione cessaturi nocu-
menti id liceat? Vide quæ ea de re dixi in tract. de Heligione dissert. 7, a. 5, § 2.

Petes 5° utrum detur impotentia naturalis perpetua respectiva.

/b. S. Th. a. 2 o, et a. 1, an 4. videtur sentire negative: « Dicendum, inquit loco ultimo, quod non potest esse perpetuum » impedimentum naturale viro respectu « unius personæ, et non respectu alterius. » Et cum sibi objecisset quod aliquando vir est sufficienter calidus ad cognoscendam corruptam, « pii non est sufficiens ad cognoscendam virginem, ob resistantiam claustrum virginalis, subjungit: 3cd si non possit implere carnalem actum » cum virgine, et tamen possit cum corrupta; tunc medicinaliter aliquo instrumento possunt claustra pudoris frangi et ei conjungi: nec esset hoc contra naturam; quia non fieret ad delectationem, « sed ad medicamentum. »

Attamen cum judices ecclesiastici et plures actores sequantur sententiam oppositam, possitque accidere quod claustra pudoris frangi non possint sine periculo vitæ, aut non nisi per miraculum, quo casu tunc foret impotentia perpetua respectiva; priora verba I). Thomæ videntur intelligenda de impotentia absolute et omnino naturali; ita ut sit absolute talis independentiis ab impedimento, seu resistantia accidentali alterius. Idque non leviter innuit dum in fine ejusdem responsionis dicit quod, qui foret frigidus seu impotens respectu turpis mulieris, de eo idem sit censendum ac de maleficio, scilicet, quod posset esse potens respectu alterius: unde posteriora verba de casu virginis, intelligenda sunt secundum id quod ordinarie accidit; sicut dum dicit impotentiam ex maleficio esse respectivam a. 2 o, intelligit secundum id quod ordinarie accidit; ordinarie enim claustrum virginale per instrumentum chirurgicum seu medicinas vasis laxativas absque vitæ periculo aut miraculo potest aperiri. Si tamen contrarium accidat, quod nihil repugnare videtur, deberet censi perpetua impotentia respectiva: et ita tenet Solo d. 54, q. 1, a. 2, § *Sed ais*.

Utrum autem talis virgo teneretur pati incisionem, si nullum inde sequatur grave incommodum? si enim sequeretur, certum est quod non teneretur, ut supra diximus de ea quæ foret nimis arcta. // . mullos non improbabiler opinari quod non teneretur saltem ex justitia, quia inaptitudo ad copulam non tam se tenet ex parte vir-

ginis, licet suo modo concurrat, quam ex parte viri debilioris unde potius vir deberet ad id conari per medicamentum et cibos calidiores. Quia charitate tamen teneatur si praesentia virum in periculo incontinentiae

Petes 6° quid agendum in dubio utriusque aequali, an impotentia praecesserit vel subsecuta fuerit matrimonium?

A. praesumendum esse in favorem matrimonii, quod illud subsecuta fuerit, cap. finali de Sententia et re iudicata, et cap. *Si quis accepit* 55, q. 1; frequentius autem leni emergit dubium de impotentia ex malelicio: de naturali enim, quando copula nunquam potuit exerceri et nullis indiciis constat quando contracta sit, probabilius est quod praecesserit matrimonium.

Petes 7° an matrimonium ante annos pubertatis contractum, sit nullum?

P. esse plerumque nullum, partim jure naturae, partim jure positivo. De jure naturae *palet*; quia ante illud tempus plerumque ratio non satis viget ut de re lauta sufficienter deliberare possit.

De jure positivo extant cap. *Ubi*, cap. *attestationis* l cap. *Ex litteris* de Despons. unpub. et de Frigidis, cap. *Quod sedem*; respexit autem jus tum ad rationem datam, tum quia ante illam aetalem natura non censetur ordinarie idonea ad debitum conjugale solvendum.

Dixi, *plerumque*; quia si ante hanc aetalem vigor et naturae et rationis defectum «elalis suppleat, ita ut ambo reperiantur idonei et ad consensum et ad copulam, valide contrahunt, cap. *De illis* et cap. *Tuam* lit. de Despons. impub. Quod si forent tunc apti ad consensum, sed non ad copulam, licet attento solo jure naturali valide contraherent, quia adesset sufficiens consensus, et impotentia non censetur perpetua; invalide tamen ex dispositione juris positivi, quod requirit in supplementum aetatis, nedum prudentiam, sed et copulae potentiam. Unde colliges, inter infideles qui legibus Ecclesiae non subsunt, fore in hoc casu validum matrimonium.

Nola autem quod, quando matrimonium defectu aetatis est nullum, aequivalens sponsalibus, cap. unico de Sponsal. in β, si tamen non sit clandestinum.

ARTICULUS X.

De impedimento disparitatis cultus.

Supp. q. 59. a. 1. ad 5. — Disparitas cultus de qua hic agitur, non est qua unus est fidelis, alter haereticus, sed qua unus est baptizatus, alter non. Cum enim matrimonium sit sacramentum novae legis, merito requirit paritatem quantum ad sacramentum fidei, quod est baptismus.

Ibid. o. — *Dico* 1°. Matrimonium fidelis cum infideli jure naturali, divino et ecclesiastico est regulariter illicitum.

Ibid. — *Prob* Tale matrimonium adversatur principali bono matrimonii. Ergo. *Prob. ani.* Principale bonum matrimonii est proles ad cultum Dei educanda atque tale matrimonium huic bono adversatur: ergo. *Prob. min.* Educatio fit communiter per patrem et matrem; atque intentiones patris et matris in tali conjugio erunt contrariae ad educandam prolem, cum uterque secundum fidem suam intendat prolem educare: ergo.

Confirmatur. Ex tali matrimonio oritur periculum evidens subversionis partis fidelis propter mutuum amorem, familiaritatem arctissimam et continuam conversationem coniugum inter se. item perturbatio pacis domesticae et exercitii religionis.

Hinc sicut in veteri Testamento. Exod. 54, Deuteron. 7. Esdras 1 cap. 9, et Esdras 2 cap. 15, prohibentur talia conjugia; ita et in novo, 2 Cor. 6, his verbis, *Nolite jugum ducere cum infidelibus*, et 1 Cor. 7: *Cui vult nubat, tantum in Domino*, hoc est, christiano, ut interpretantur SS. Patres, Hieron. Tertull. Cyprian. Aug. etc. His accesserunt decreta ecclesiastica concilii Eliberitani can. 19, Chalced. can. 15, Anrehan. 11, can. 15, et alia apud Gratianum.

Dixi, *regulariter*; quia certis casibus, ubi non est periculum ne fidelis aut liberi subvertantur, sed potius spe quod pars infidelis convertatur, vel aliud insigne bonum expectatur, erit licitum conjugium fidelis cum infideli, speciato jure naturali aut divino: sic Moyses et David gentibus nupserunt, Esther A-suero, S. Caecilia Valeriano, S. Monica Patricio, ethnico, etc.

ibid. — *Dico* 2°. Disparitas cultus praecedens irritat matrimonium, non jure naturali am divino, sed ecclesiastico consuetudinario «*

Dixi, *prærjdens*; quia si matrimonio superveniat, ut quando alter conjugum convellitur ad fidem, non perse dissolvit illud, sed propter aliud, ut dixi de indissolubilitate matrimonii.

Prob. prima pars. Licet disparitas cuius aliquo modo adversetur fini matrimonii. *ut dixi in prima conclusione*, non tamen absolute et omnino; possunt enim absolute ex tali matrimonio proles nasci, et certis cautelis adhibitis catholice educari, quamvis difficilior plerumque quam si ambo conjuges forent fideles. Ergo.

Prob. secunda pars. Nullum extat in lege tam veteri quam nova præceptum irritans tale matrimonium. Ergo.

Confirmatur utraque pars. Multa matrimonia tam in lege veteri quam nova, fuerunt valida inter dispares cultu, *ut patet ex dictis*; nec ulla legitur a Deo facta dispensatio.

Dices 1°. Deuteron. 7, v. 5, dicitur: *Neque sociabis cum eis* (gentilibus) *conjugia*. Ergo

//. illam legem et alias similes esse prohibitivas tantum, non irritativas; vel si irritativæ fuerint, cessasse in nova lege, utpote judiciales.

Dist. contra primam solutionem, quod I I sdræ 10, facta sit separatio uxorum alienigenarum, quæ non erant Cananææ. *B.* illam separationem posse intelligi, non quoad vinculum, sed quoad habitationem tantum: unde vocantur *uxores*, et earum conjunctiones *matrimonia*. Secundum hanc primam solutionem intelligendus est Apostolus prima conclusione citatus.

Dices 2°. Tertull. I. 2 ad Uxorem cap. 15, ait; « Gentilium matrimonia subeiuites. stupri reos esse constat, » S. Aug. I. de Adult. conjugi cap. 21 « Hoc est ergo » Domini præceptum, tam in veteri quam » in novo Testamento, ut non nisi: unius » religionis et fidei conjugia sibi maneant » copulata. »

A. ad primum, intelligi debere de stupro non corpore, sed mentis, exponendo scilicet se periculo subversionis, *et secundum* ex S. Augustino. pariter intel-

igit de copulatione per charitatem; ubi enim fides disjungit, charitas non conjungit. Vel ita loquuntur quia laha malitiae sunt illicita, non quia invalida.

Prob. 1a pars conclusionis. Consensu communi lotius Ecclesiæ irrita censentur matrimonia fidelium cum infidelibus: atqui non irritantur jure naturæ aut divino, ut probatum est: ergo jure ecclesiastico. Quod quidem non in aliquo generali canone legitur, sed universali consuetudine introductum et firmatum est.

Si petas quo tempore incæpit hæc consuetudo? 5

//. Sæculo quinto post tempus S. Augustini viguit in imperio Romano ex legibus imperatorum, consentiente Ecclesia, lib. 5 Cod. Theodosiani lit. 14 de Nuptiis gentilium l. 1, lib. 9 ejusdem Codicis lit. 4, l. 5. Quæ leges licet datæ fuerint sæculo quarto, non tamen observatis fuerunt in omnibus Imperii provinciis nisi sæculo quinio, cum S. Augustinus lib. 1 de Fide et Oper. scribat suo tempore in Africa frequentissime celebrari hæc matrimonia et non credi peccata. Universaliter autem circa sæculum duodecimum vigeat hæc consuetudo in Ecclesia, cum ab hoc tempore omnes theologi et canonistæ communi consensu illam supponant et asserant.

Ex his colliges. 1°, Ecclesiam posse dispensare in hoc impedimento, ubi abest periculum subversionis;

2° Sponsalia fidelis cum infideli, si sint absoluta, esse invalida; secus si apponatur conditio de conversione futura infidelis;

5° Matrimonium contractum inter fidelem et infidelem, si infidelis postea convertatur, non convalescere; quia ab initio fuit nullum;

4° Matrimonium catechumeni cum baptizato esse eliam nullum, saltem nunc; quia, licet interius fidem habeat, non est tamen baptizatus; qua ratione venit intelligendus in praesenti sub nomine infidelis. Dixi, *saltem nunc*; quia videtur quod olim tale matrimonium fuerit et licitum et validum, eo quod diu differretur baptisma.

Petes 1° quid sit censendum de matrimoniis catholicorum cum hæreticis?

B. esse prohibita jure naturæ, propter periculum perversionis partis fidelis et liberorum, ut diximus de matrimoniis cum infidelibus; jure divino, ad Tit. 5, et Epistat.

2 Joan, ubi jubetur devitari hæreticus; et jure ecclesiastico, can. 15 conc. Chalced. 51. Laodicensi apud Gratianum causa 28, c. 1.

Sunt tamen valida, quia nullo jure irritantur: non jure naturæ aut divino, *ut patet ex dictis* de matrimoniis cum infidelibus; neque jure ecclesiastico, quia nullum potest assignari irritans, sed tantum proliibens. Vide infra, de clandestinate, decretum Benedicti XIV.

Petes 2° (piare Ecclesia potius irritaverit matrimonium inter fidelem et non baptizatum, quam inter fidelem et hæreticum?

//. pitires posse afferri rationes. prima est, quia quando uterque est baptizatus, non est proprie disparitas cultus quantum ad professionem christianismi, et pars hæretica non est soluta ab obligatione religionem catholicam profitendi. Secunda, quia matrimonium inter fidelem et hæreticum potest deferri ad tribunal Ecclesiæ, a quo non eximitur hæreticus; secus autem inter fidelem et non baptizatum. Tertia, quia hæreticus computatur inter Christianos, adempte conveniens est ut permittatur esse susceptivus sacramentorum Christi.

De validitate matrimonii inter ipsos infideles et de ejus dissolutione, casu quo una pars convertatur ad fidem, dixi superius, dum de indissolubilitate matrimonii.

ARTICULUS XI.

De impedimento criminis.

Supp. q. 60. a. 1. — Docet S. Th. hic a. 1, non licere marito occidere uxorem in adulterio deprehensam, quia nulli licet occidere aliquem propria auctoritate. Quod autem leges civiles videantur id permittere, respondet his legibus Ecclesiam non astringi, et insuper bas leges non simpliciter permittere talem occisionem quasi præcipientes aut prohibentes, sed quasi pœnam homicidii infligentes; hoc est permittere ut fiat, sed ut impunitum maneat si fiat, propter justissimum mariti dolorem dissimulantes.

ibid. a. 2. — Ari. 2, docet uxoricidium impedire tantum matrimonium contrahendum, (quando vir propter adulterium aut odium occidit mulierem; dirimere autem contractum, si occidat ut ducat eam cum

qua mœchatur et hoc est quod dicitur impedimentum criminis, «ad certis adhibitis» conditionibus. unde

Dico. Crimen quod est vel adulterium tantum, vel homicidium tantum, vel utrumque simul, positis certis conditionibus jam assignandis, dirimit matrimonium jure positivo.

Prob. assignando conditiones «t loca juris.

1° Adulterium tantum tunc dirimit matrimonium inter adulteros, quando conjungitur moraliter cum promissione contrahendi inter se, defuncta propria compacte aut cum contractu per verba de praesenti, quamvis irritum. Ita cap. *Relatum* 5, q. 1, et cap. *Cum haberet* cap. *Finali*, tit. De eo <pii duxit; adeo ut adulterium nudum sine promissione contrahendi, sive contractus sine adulterio, non dirimat matrimonium; quia secundum jura, ista duo debent conjungi, adulterium et fides. Nihil refert autem an fides præcedat vel subsequatur adulterium, modo si præcesserit non fuerit revocata: si autem subsequata fuerit et revocetur, nihilominus dirimit, quia sufficit ut simul et semel adulterium et fides jungantur. Intellegitur autem promissio facta et acceptata; item facta vivente conjuge, et cum scientia matrimonii existentis.

2° Homicidium tantum tunc dirimit matrimonium, quando vir aut mulier, ex mutuo tamen consensu, seu, ut dicitur, cum machinatione, occidit suum, vel suam, aut alterius consentientis conjugem, cum intentione matrimonii inter se post mortem conjugis contrahendi. Ita cap. *Laudabilem* de Comers, infidel, cap. *¶ quis vivente* 51, q. 1, ubi quamvis fiat tantum mentio viri occidentis mulierem, jierinde est tamen si mulier occidat virum, ut tradunt omnes theologi. Item perinde est sive physice, sive moraliter. sive per se, sive per alium occidat, modo effectus sequatur.

Dicitur 1°. *ex mutuo consensu, seu cum machinatione*: ita colligunt theologi communiter ex cap. citato *Laudabilem*. Unde si unus occidat, altero nullatenus sive consilio, sive mandato, sive auxilio, aut alio quovis modo concurrente ad mortem, non contrahitur impedimentum; neque

etiam si sit tantum occisionis ratihabitio.

Dicitur, *cum intentione contrahendi inter se matrimonii*; quia intentio et linnis legis, est, per hanc pœnam et impedimentum, impedire ne quis cupiditate alieni matrimonii occidit propriam vel alterius conjugem. Ita communius theologi, Navarros, Sanchez, Layman, Pontius, Peres, quos citat et sequitur Sporer, Ilenzo et alii contra Sylvium hic. Unde si ex odio, vindicta, aut alio fine quam matrimonii inter se contrahendi, aliqui etiam cum machinatione occiderent alterius partem, non incurrerent impedimentum; imo nec si occiderent cum intentione contrahendi matrimonii, sed cum altera quam cum complice, ut docent Coninck, Layman et alii.

Non requiritur tamen pactum, seu fides de contrahendo, cap. *Super hoc*, lit. De coqui duxit, sed sufficit quod uterque habeat animum contrahendi inter se, etiam si, saltem secundum aliquos, non mutuo sibi innotescat. In foro autem Ecclesiæ semper praesumitur talis animus, ubi constat de machinatione.

5° Adulterium simul cum homicidio tunc impedit et dirimit matrimonium, quando adulter vel adultera occidit suam vel alterius conjugem, etiam sine mutuo consensu, aut machinatione, modo tamen occidens habeat animum contrahendi cum adultera, ut dictum est in praecedenti casu ex fine legis.

Hæc itaque tria crimina matrimonium dirimentia, his paucis verbis, comprehendendo: 1° adulterium cum fide; 2° homicidium cum machinatione et animo contrahendi; 5° homicidium cum adulterio et intentione contrahendi sine machinatione.

Observandum vero, hoc impedimentum dirimere matrimonium contrahendum inter ipsos criminosos tantum, non cum aliis.

ARTICULUS XII.

De impedimento clandestini matrimonii.

§ I. — *Utrum matrimonia clandestina fuerint olim, et sint etiam nunc valida?*

Jure antiquo matrimonium illud censebatur clandestinum, quod non poterat probari testibus, cap. *Quod nobis*, et cap. *Cum inhibitio* iit. de Clandestina desponsatione. Jure autem novo concilii Tridentini illud matrimonium proprie est clan-

destinum, quod contrahitur absque presentia parochi, vel alterius sacerdotis de ejus licentia, et duorum testium. Quod autem fit absque bannis seu denuntiationibus, non censetur clandestinum proprie.

Suppono matrimonia clandestina semper fuisse ab Ecclesia prohibita, adeoque semper illicita inter christianos, *ut patet* ex Innocentio III, cap. 5 de Clandest. desponsat. et concilio Trid. sess. 24, in decreto Reformat, matrim. cap. 1, ubi dicit, *Sancta Dei Ecclesia. e; rjustissimis causis, illa semper detestata est atque prohibuit.*

Rationes autem hujus prohibitionis erant gravissima inconvenientia ex clandestinis matrimoniis obvenientia. Qui enim sic clandestine contraxerant, relicta priore uxore, cum alia palam contrahebant, vel priore invita, vel utroque sibi remittente fidem prius imprudenter stulte datam. Et insupers, relicta secunda uxore, ad primam redire vellent, compellebantur a iudice ecclesiastico, rpii non iudicat de occultis, manere cum secunda, cum qua tamen nun subsistebat matrimonium. Insuper inibat matrimonium, quasi esset nudus contractus civilis, sine reverentia et caeremoniis Ecclesiæ, qualiter decet suscipi sacramentum, etc.

Assignat tamen Sylvius quosdam casus in quibus licitum erat contrahere clandestine, ut si gravis quædam necessitas ad id cogeret: unde concludit matrimonia clandestina non esse per se mala, sicut fornicationem; licet tamen, ut dicit I. Th. ad 5, habeant ex se speciem turpitudinis. Quæstio est ergo utrum fuerint et sint valida?

x Supp. q. 45. a. 5. 0. et in resp. ad nrg, *Dico*. — Matrimonia clandestina ex natura rei sunt valida, nec. unquam jure ecclesiastico invalida fuerunt ante Tridentinum: jure autem novo Tridentini absolute irritantur.

ib. o. et in a. s. c. — *Prob. prima pars*. Quodcumque ponuntur essentialia alieujus contractus aut sacramenti, utrum» 3st validum, etiamsi omittantur solemnitates accidentales atqui in matrimonio clandestino ponuntur omnia essentialia ex natura rei ad contractum matrimonialcin, et ad esse sacramenti: ergo. *Prob. min.* Essentialia contractui m

moniali ex natura rei, el seclusa Ecclesiæ dispositionis est consensus mutuus per verba de præsentī inter légitimas personas sive in public', sive in occulto liat : essentialia matrimonii , ul est sacramentum , sunt materia debita, scilicet legitimæ personæ ad contrahendum; el debita forma , scilicet verba de præsentī consensum exprimentia : atqui hæc omnia ponuntur in matrimonio clandestino : ergo.

Secunda pars palet ex hoc quod nulla decreta extent ante Tridentinum irritantia matrimonia clandestina ; unde Trid. sess. 21 de Keformat. matrim. cap. 1, ait « non esse dubitandum clandestina matrimonia libero contrahentium consensu » facta, rata et vera esse matrimonia , » quandiu Ecclesia ea irrita non fecit; et » proinde jure damnandi sunt illi, ut eos » sancta Synodus anathemate damnat, qui » ea rata et vera esse negant. » Quibus verbis satis insinuat concilium , Ecclesiam nunquam irritasse matrimonia clandestina.

Insuper s* fuisset talis lex ab Ecclesia, illius procul dubio meminisset concilium, et declarasset se eam renovare, sicut paulo ante fecerat de decreto concilii Lateral), quoad prochmationes praemittendas. Idque eo verius est, quod essent in concilio plures Patres et doctores qui dubitabant an Ecclesiapossel irritare matrimonia clandestina.

Quod opponi potest ex decreto Evarisli cap. *Aliter* 50, q. S, et concil. Colon, dissolvimus supra, dum de matrimonio sine consensu parentum inito.

Si insuper urgeas quod Clemens, vel, ut alii volunt, Cæleslinus III, cap. *ride-tur* 55', q. 6, dicat conjugium quod contra ordinem Ecclesiæ factum est, esse irritum.

A. pontificem loqui de casu particulari, quo post sponsalia et copulam subsecutam, r. ontrahitur cum alia.-et respondet, secundum matrimonium esse nullum; quia juxta cap. *Is qui* iit. de Sponsalibus, sponsalia cum priori præsiimebaniur tunc per copulam transire in matrimonium.

Prob. tertia parse* concilio Trid. sess. 2 i « Hala, c. 1. bis verbis : « Qui aliter » qmmi praesente parochō, vel alio sacer- » (Iole de ipsius parochi seu ordinarii li- » centia, et duobus vel tribus testibus, » matrimonium contrahere attentabunt : » - eos sancta Synodus ad sic contrahendum

» omnino inhabiles reddit, et hujusmodi » contractus irritos et nullos esse decernit, » prout eos præsentī decreto irritos facit » et annullat. » Concilium auīem id potuisse statuere *patet* ; tum quia Ecclesia errare non potest in definiendis rebus ad fidem vel mores salutare pertinentibus ; tum etiam quia ex perpetuo usus et pluribus ejusdem concilii canonibus , constat eam posse statuere impedimenta matrimonium dirimentia, *ut dixi supra et patebit ex solutionibus objectionum*. Sic autem statuit concilium , quia advertebat procedentes hac de re inhibitiones, propter hominum inobedientiam, non prodesse ; nec aliter occurri posse malis ex clandestinitate provenientibus.

Dices 1°. Matrimonia clandestina valida sunt jure natura : atqui Ecclesia nihil potest contra jus natura : ergo.

Il. Io 1) maj. Matrimonia clandestina valida sunt. jure natura permittente, *C. maj.* præcipiente, *N. maj.* Hoc sensu igitur dicuntur valida matrimonia clandestina jure natura, non quod jus natura' præcipiat contrahi, et sic esse validated quod ea sic contracta non faciat irrita; quin potius sinit esse valida. Quod autem jus natura non irritat, potest per legem aliquam positivam irritari; sic contraetus prodigorum et pupillorum et alii, licet stando injure natura sint validi, per leges tamen civiles irritantur.

/i. 2° clarius. Matrimonia clandestina jure naturo sunt valida, si contrahantur inter personas legitimas el habiles, *C.* si inter illegitimas et inhabiles, *A.* Illegitimæ autem et inhabiles sunt ex decreto Tridentini, qui attentant contrahere clandestine. Xec minus id potuit statuere Ecclesia, quam possit legislator civili* reddere aliquem inhabilem ad vendendum vel emendum, qui tamen seclusa lege foret habilis; cum enim Ecclesia sil respublica bene ordinata, debuit in ea esse potestas ad regulandos contractus sacramentalis suorum subditorum, atque adeo potuit statuere quasdam conditiones, sine quibus aut contrahentes forent inhabiles, aut ipsi contractus essent nulli.

Diets 2°. Ecclesia non potest mulare materiam et formam savor. ncnloium atqui consensus clandestinus ante Tridentinum erat materia et forma sufficiens matrimonia : ergo non potuit efficere ut m>n

esset amplius materia et forma suliciens

Ji. D. tniu. Consensus clandestinus legitimus sen inter personas habiles et legitimas, erat ante Trideniiniim materia et forma sufficiens matrimonii, C. *min.* consensus illegitimus seu inter personas illegilimas et inhabiles, zV. *min.* Unde eadem materia et forma substantialis malrimonij quæ erat ante Trideniiniim, immutata manet post illud, scilicet, consensus legitimus et contractus validus : adeoque concilium nihil immutaviicirea essentialia sacramenti, sed lantum fecit quod contractus qui antea erat legitimus, nunc non sit amplius legitimus ; et hoc dupliciter : 1° indirecte et mediate, reddendo personas inhabiles ad contrahendum clandestine ; 2° directe et immediate, cassando et irritando consensum et contractum clandestinum, in quo non mutavit materiam et formam sacramenti fonnaliter sumptas (nam est semper sicut fuit, contractus validus seu consensus legitimus), sed tantum materialiter, faciendo scilicet quod id quod erat consensus legitimus et contractus validus, jam non sil legitimus er validus, adeoque non elevabitis ad esse sacramenti. Christus «Jm non elevavit qualemciimque contractum matrimonialem ad esse sacramenti, sed tantum eum «pii esset validus et legitimus, hoc est, inter personas baptizalas et legitimas initus, sive impedimentum dirimens lion habentes. Sicut igitur qui ex aqua cerevisiam faceret, aut ex vino acetum, non ideo mutaret materiam baptismi aut eucharistiæ fonnaliter sumptam, quamvis faceret ut id quod prius erat materia illorum sacramentorum, jam non sil res quæ sit eorum materia : iia similiter qui contractum prius legitimum cilicii illegitimum, •mi personam prius habilem reddit inhabilem, non mutat materiam sacramenti matrimonii fonnaliter sumptam, quia semper remanet quod sit consensus legitimus, sed tantum materialiter, in quantum facit quod res quæ erat materia jam non sil res qua. sil in teria. quia eam rem in aliam immutavit. Mutar t autem fonnaliter, si laceret ui quod prius erat materia, manens immutatum, desineret esse materia , v. g. aqua manens aqua, consensus legitimus manens legitimus, non sint materia baptismi vel matrimonii, quod non fecit Ecclesia : ita argumentabatur Camillus Campegius f) o-

mimcamis in concilio Trid. cni annuerwt cæteri Patree ”

§ 11. — Frrria' dijjicithaies eirea mafrbr;o*u clandestina et prcefatum Tridentim decretum resolvuntur.

Petes 1° quis et qualis sit parochus in præsentī materia?

Ii. Iu Nomine parochi hic intelligitur omnis qui habet jurisdictionem ordinariam in contrahentes, qualem habet papain tota Ecclesia, episcopus et ejus vicarius generalis in sua diœcesi, arclii episcopus in toU provincia dum actu visitat, curatus in parochia, etc.

Ii. 2°. Non est opus ad valorem matrimonii quod parochus sit sacerdos. Ita declaravit S. congreg. concilii anno <595, approbante Clemente VIII, ut videre est apud Dianam p. *Ii*, tract. 5, resol. 52 Unde quando concilium dicit : *Prasente parochō, vel alio sacerdote*, facit hunc sensum, *vel alio qui sit sacerdos*, nihil determinando an parochus debeat esse sacerdos : ita saltem communior sententia, quamvis opposita sit in praxi tutior.

II.5°. Nihil refert ad valorem sacramenti, an parochus sit excommunicatus, irregularis, suspensus, aut interdictus, sive ipse assistat, sive alteri sacerdoti committat ; quia non est ibi actus jurisdictionis, sed meræ præsentia. Ita declaravit S. congregatio tempore cardinalis Malliæi, re diligenter examinata, apud Eagnanum in cap. *Littera' quas* de Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ. Secus autem si parochus esset publicus hæreticus in loco ubi Trideniiniim est promulgatum, quia hoc ipso privatur beneficio el desinit esse parochus : similiter si sit parochus intrusus sine titulo colorato.

//. 4° Ad valorem matrimonii sufficit præsentia unius parochi, etsi contrahentes sint divers® parochi® ; quia Tridentimim requirit præsenllam parochi, non parochorum. Usus quidem invaluit ut adhibeatur ille in cujus parochia celebratur matrimonium ; sed et alium sufficere déclarai it S. congregatio concilii apud Eagnanum in cap. *Quod nobis* de Clandest. desponsat.

Imo etiamsi matrimonium contraheretur extra parochiam ulriiisque contrahentis, el quidem in alia dioecesi, valide Li-

«injungeret alterutrius parochus; quia non est actus jurisdictionis saltem coiitentosæ : illicite tamen ageret, si aut publice et cum stre[itu, aut invito parochio loci procederet. quia prohibitum est exercere ea quæ so'emuitatem requirunt in alieno territorio.

A. 5°. Proprius parochus in hac materia, non est tantum ille qui est proprius loci ubi contrahentes habent fixum domicilium, aut quasi domicilium, hoc est, habitationem per maiorem anni partem; sed etiam ille qui est proprius loci in quo habent simplicem habitationem quamvis non intendant diu ibi habitare, modo tamen non sint ibi solius recreationis causa, vel ad ruralia exercenda, vel alia brevi causa, statim ad suum domicilium reversuri. Ita declarasse congregationem concilii refert Fagnanus in cap. *Significavit* de Parochis et alienis parochianis n. 50, his verbis : «Cum vir et mulier Trajectensis timentes » impedimentum a parentibus, ad vicinam urbem Aquisgranensem se contulissent, » et ibi aliquandiu morati, matrimonium » contraxissent ; S. congregatio consulta * super validitate, censuit exprimendum » tempus quo contrahentes Aquisgrani » manserunt : quod si fuerit saltem unius » mensis dandam esse decisionem pro validitate; alias de novo referendum in » congregatione. »

Hinc studentes in aliqua universitate, tyrones opificiorum, famuli, mercatores in emporiis, milites praesidarii, et ii qui causa belli aut pestis habitationem mutant, valide contrahunt coram parochio illius loci in quo habitant, n»*c est necesse ut maiore parte anni habitaverint, sed statim ac habitare incipiunt efficiuntur parochiani, non minus quoad matrimonium quam quoad alia sacramenta suscipienda. Ita Sylvius post Sylvestrum, Sanchez, Angelum, Sa Item Henricus a S. Ignatio. Qui vero duplicem habent parochiam habitationis, possunt coram alterutro contrahere, quamvis tamen sit consultius et tutius assumere parochum illius loci in quo habitant tempore matrimonii.

B. 6°. Vagabundorum qui certas sedes non habent, proprius parochus est ille istius loci in quo se reperiunt, et ubi confessionis et eucharistiae sacramenta possunt

recipere; quia nullus est alias eorum proprius parochus.

Verum concilium Trid. ut obviaret inconvenientibus quæ ex talibus matrimoniis vagorum evenire solent præcipit *-<-- 'U. cap. 7, ne matrimonii illorum inveniunt parochi, nisi, post inquisitionem diligenter factam, obtinuerint licentiam ad ordinario. Si tamen de facto assisterent absque tali licentia, quamvis peccarent, matrimonium valeret, quia lex concilii est prohibens, non irritans, et illi sacerdotes sunt tam parochi illorum vagorum quam episcopus sit eorum ordinarius Ita Sylvius cum Ledesma, Henriques et Sanchez.

A. 7°. Quando parochiis dat alteri licentiam assistendi, talis licentia debet esse exterius et prius concessa, nec sufficit ratihabitio. Insuper delegatus debet esse sacerdos. Item debet earn acceptasse per se vel per alium.

Petee 2° quæ et qualis praesentia tam parochi quam testium requiratur?

B. 1« non sufficere naturalem, quomodo bestiae possunt esse praesentes; sed necessaria est humana et moralis. scilicet non tantum, adsint corpore, sed etiam sciant et advertant quid agatur; quia ideo a concilio requiruntur, ut possint de contractu testificari. Et insuper parochus requiritur ut repraesentans personam Ecclesiae*, ut sic possit dici matrimonium contractum in facie Ecclesiae : facies autem Ecclesiae non aliud est quam ipsius Ecclesiae per parochum repraesentatae conspectus, contractum fieri intelligentiis et advertentis, cap. (*quod nobis* de Clandest. desponsat.

Hinc matrimonium contractum coram parochio aut testibus amentibus, ebriis, dormientibus, non esset validum. Idem videtur tutius dicendum, siquidem possent advertere et intelligere, per affectionem tamen revera non intelligerent. puta, quia obstruerent aures, clauderent oculos, quia tunc non valerent testificari de validitate contractus. Equidem Eagnus referi declarationem cardinalium contrariam, sed non constat ut dicunt illi, esse instructam conditionibus* ab Urbano VIII requisitis ut fidem faciat.

B. 2°. Sufficit praesentia testium et parochi, etiamsi vi, metu, dolo, astutia, v.g. sub ano praetextu vocilone quibus.

«4

JISSERT. VII. ART. XII.

vis reniterentur ant affectarent non videre aut intelhgcre, modo tamen inlelliganl , ut dicebamus modo; quia tunc est matrimonium vere contractum coram parcho et testibus, qui possunt illud certificate. Idem dicendum si casu fortuito adessent, v. g. transeundo, convivando, celebrando, aut aliquid aliud agendo, modo tamen contrahentes utantur ea præsencia in hunc finem; alias enim si, non attendentes ad ad parochum et testes præsentes, contraxissent, licet illi casu, puta transeundo, contractum observassent, non valeret matrimonium; quia debent formaliter adhiberi ad hunc finem, ut declaravit S. congregatio cardinalium conc. anno 1591, 29 Aug.

Censentur autem adhiberi formaliter in hunc finem, (piando coram ipsis, etsi fortuito praesentibus, aufalia de causa supposititia vocatis, contrahentes intendunt coram ipsis verba serio proferre , el contractum inire: et sic ntelligi debet declaratio congregationis apud Fagnanum. quæ posset huic resolutioni opponi, eo quod dicat non sufficere si per accidens lautum esset pnesens parochus . puta, causa convivandi, contabulandi, etc. Non eniin censentur adhibiti cl præsentes per accidens, sed formaliter in finem debitum, quando Contrahentes intendunt coram ipsis contrahere.

Petes 5° (piales esse debeant testes?

B. non esse necessarium ut illi testes sint omni exceptione maiores, sive ut habeant qualitates jure in aliis negotiis requisitas, sed sufficere quo-cumque qui possint inlelligeic et intelligani quid contrahentes dicant et faciant : unde adhiberi possunt consanguinei, fœminæ, impuberes, amici, infideles, infames, excommunicat!, boni et mali. *Bulio* (sl l»qma, licet concilium potuerit requirere testes omni exceptione majores, non tamen requisivit, *ut putet i. T te) tu* et testatur quolidiana praxis. 2° Ouia alias , oh testium qualitates, matrimonia forent magis ambigua (piam ante l ridentiimii. et infinite lites circa illa moverentur

Petes 4° an aliquibus casibus valeant malrimou a clandestina, et quibus?

B. 1°. Matrimonia i landestina contracta m locis ubi non Imi promulgatum decretum concilii Trid ,ab incolis i Harum regio-

I num, sunt certo valida. *Patet*, quiaconcilium sess. 24, cap. 1 . « decernit ut ha • juemodi decretum m unaquaque parochia suum robur post triginta dies l» » here incipiat, a die prima* publication » in eadem parochia facta*, enumerandos. Ergo ante illud tempus non habet robur et cætera.

B. 5°. Incolæ locorum ubi viget et publicatum fuit decretum concilii, valide contrahunt clandestine in iis locis ubi nun fuit promulgatum, si revera in eis habitent, quamvis in fraudem; >,”:a per habitationem eximuntur a legibus suæ patriæ, et subduntur legibus locorum in quibus sunt : et ita declarasse Urbanum VIII, anno 1627, 14 Augusti , referi Manigart cum ejus bulla , in sua Praxi Pastoralis

Neque obstat quod fraus liemini patrocinetur; non enim eis fraus patrocinator quoad validitatem matrimonii, sed ipsa eorum conditio seu habitatio , qua fit til potiantur juribus talis loci in quo habitant fraudulenter quidem egerunt co fine mutant habitationem, sed non ideo postea iri itum est quod agunt (piando illic vere habitant et talis ecclesiæ sunt parochiani.

/i. 5°. Imo probabilius videtur mere peregrinos et transeuntes in præfatis locis, valide contrahere clandestine, excepta tamen pro illis fraude et dolo.

Batio est ; quia peregrini possunt se conformare legibus locorum per quæ transeunt, nec legibus suæ palriæ, v. g. festorum , jejuniorum tenentur, idque sive juris interpi elatione . sive tacito consensu legislatorum. Et certe numquid tenentur legibus loci in quo sunt, v. g. jejuniorum, festorum. uno et solemnitatis matrimonii, si illic vigeret? Congruum ergo videtur ut eximantur a legibus loci in quo non sunt, juxta illud : (jm sentit incommodum, sentential et commodum. Ita noster Gonet. post Pontium, Sanchez et alios; item llenno. i\ec argumenta quæ in contrariuu affert Sylvius videntur convincere.

Dixi, *excei>tu fraude*; quia cum tales non jure quodam per habitationem acquisito , sicut præcedentes , sed tacito consensu superiorum potiantur privilegiislo eorum in quibus sunl,æquum non est nec verisimile legislatorem sua benignitate et consensu dolosis el lalientibus annuere eC

patrocinari. Et quidem hac in re suam Ecclesia mentem aperuit, dum cardinales Tridentini interpretes, a Ferdinando Leodiensi episcopo consulti, responderunt matrimonium in nostro casu, supposita fraude, nullum esse; quod confirmavit Urbanus VIII, prxfata bulla citata apud Manigart el Ilenricum a S. Ignatio n. 346.

Λ. 4u Si duo contrahentes sint diversarum parochiarum, in quarum una fuit publicatum decretum concilii, et non in altera, valet matrimonium clandestinum, si fuerit celebratum in parochia in qua decretum non fuerit promulgatum. Ita censet Gonet. citans declarationem cardinalium n. 67, et Henricus a S. Ignatio. *Ratio est*; quia contractus quoad valorem sequitur leges loci in quo celebratur, cap. finali de Foro competenti. *

R. 5°. Matrimonium clandestine contractum ab infidelibus non baptizatis, etiam in locis ubi viget decretum concilii, validum est; quia est lex ecclesiastica cui non subjiciuntur infideles.

Specialis difficultas de matrimoniis in Hollandia celebratis.

Utrum matrimonia in foederatis Belgii provinciis in quibus publicatum fuit Tridentini decretum per Margaritam Parmensem, de mandato Philippi II, contracta, non çervata concilii Tridentini forma, sint valida?

Difficultatem hanc diu inter theologos controversam, ad instantiam illustrissimi ac inultis mihi titulis colendissiini Guillelmi Delvaux, episcopi Iprensis, diremit tandem sanctissimus ac sapientissimus pontifex Benedictus XIV, constitutione quæ incipit *Matrimonia*, data 4Novembris 1741, in qua sic statuit ac definit:

¶ Primo scilicet, quod attinet ad matrimonia ab hæreticis inter se in locis fœderatorum ordinum dominio subjectis, « celebrata, non servata forma per Tridentinum praescripta, licet Sanctitas sua non ignoret, alias in casibus quibusdam particularibus, et attentis tunc expositis circumstantiis - sacram congregationem concilii pro eorum invaliditate respondisse; æque tamen compertum habens nihil adhuc generatiim et universe super ejusmodi matrimoniis fuisse ab aposlolica Sede definitum, et alioquin

Bil l , t . X.

» oportere omnino ad consulendum universis fidelibus in iis locis degentibus, » et plura avertenda gravissima incommoda, quid generaliter* rfe hisce mationiis sentiendum sit declarare : neg<^lio mature perpenso, omnibusque rationum momentis hinc inde sedulo librat, declaravit (sua Sanctitas) statuitque, » Matrimonia in dictis foederatis Belgii provinciis inter hæreticos usque modo contracta, quæque in posterum contrahentur, etiamsi forma a Tridentino praescripta non fuerit in iis celebrandis servata, dummodo aliud non obstiterit canonicum impedimentum, pro validis habenda esse; adeoque si contingat utrumque conjugem ad calholicæ Ecclesiæ sinum se recipere, eodem quo antea conjugali vinculo ipsos omnino teneri, » etiamsi mutuus consensus coram parochio catholico ab eis non renovetur; sin autem unus tantum ex conjugibus, sive masculus sive fœmina, convertatur, neutrum posse, quandiu alter superstes erit, ad alias nuptias transire.

» Quod vero spectat ad ea conjugia quæ pariter in iisdem foederatis Belgii provinciis, absque forma a Tridentino statuta, contrahuntur a catholicis cum hæreticis, sive catholicus vir hæreticam foeminam in matrimonium ducat, sive catholica fœmina hæretico viro nubat, » dolens imprimis quam maxime Sanctitas sua, eos esse inter catholicos qui, insano amore turpiter dementati, ab hisce detestabilibus connubiis, quæ S. mater Ecclesia perpetuo damnavit atque interdixit, ex animo non abhorrent, et prorsus sibi abstinendum non ducunt; laudansque magnopere zelum illorum antistitum qui, severioribus propositis spiritualibus pœnis, catholicos coercere student ne sacrilego hoc vinculo sese hæreticis jungant : episcopos omnes, » vicarios apostolicos, parochos, missionarios el alios quoscumque Dei et Ecclesiæ fideles ministros in iis partibus degentes, serio gravilerque hortatur el monet, ut catholicos utriusque sexus, ab hujusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis/quantum possint, absterreant, easderoque nuptias » omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire satagant. Alsi forte

4«

«aliquod hujus generis matrimonium, [» Tridentini forma non servata, ibidem
 » contractum jam sit, aut in posterum
 » (quod Deus avertat) contrahi contingat,
 » declarat Sanctitas sua, matrimonium hu-
 » jusmodi, alio non concurrente canonico
 » impedimento, validum habendum esse,
 » et neutrum ex conjugibus, donec alter
 » eorum supervixerit, ullatenus posse, sub
 » obtentu dictæ formæ non servat®, no-
 » vum matrimonium inire ; id vero debe-
 » re sibi potissime in animum inducere
 » conjugem catholicum, sive virum sive
 » fœminam, ut pro gravissimo scelere
 » quod admisit poenitentiam agat, ac ve-
 » niam a Deo precetur, coneturque pro
 » viribus alterum conjugem a vera fide
 » deerrantem ad gremium catholic® Ec-
 » clesiæ pertrahere, ejusque animam Io-
 » crari; quod porro ad veniam de patrato
 » crimine impetrandam opportunissimum
 » foret, sciens de cætero, ut mox dictum
 • est, se istius matrimonii vinculo perpe-
 » tuo ligatum iri.

» Ad hæc declarat Sanctitas sua, ut quid-
 » quid hactenus sancitum dictumque est
 » de matrimoniis, sive ab hæreticis inter
 » se, sive inter catholicos et hæreticos
 » initis, in locis foederatorum ordinum do-
 » minio in Belgio subjectis, sancitum dic-
 » tumque inlelligatur etiam de similibus
 » matrimoniis extra fines domini eorum-
 » dem foederatorum ordinum contractis
 » ab iis qui addicti sunt legionibus seu
 » militaribus copiis quæ ab eisdem fcede-
 » ratis ordinibus transmitti solent ad cus-
 » todiendas muniendasque arces conter-
 » minas, vulgo dictas *di bariera*; ita qui-
 » dem ut matrimonia ibi præter Tridenti-
 » ni formam sive inter hæreticos utrinque,
 » sive inter catholicos et hæreticos inita,
 » valorem suum obtineant, dummodo
 » uterque conjux ad easdem copias sive
 » legiones pertineat. Et hanc declaratio-
 » nem vult Sanctitas sua complecti etiam
 » civitatem Mosæ Trajectensis, a republi-
 » ca foederatorum ordinum, quamvis non
 » jure domini, sed tantum oppignoratio-
 » nis, ut aiunt, nomine possessam.

» Tandem circa conjugia quæ contra-
 » huntur veftn regioninû principum ca-
 » tholicorum ab iis qui in provinciis fce-
 » deratis domicilium habent, vel in foede-
 » ratis provinciis, ab habentibus domici-

» limn in regionibus catholicorum print!-
 » pum, nihil Sanctitas sua de novodecer
 » nendum aut declarandum esse duxit,
 » volens ut de iis, juxta canonica juri*
 » communis principia probatasque in si-
 » milibus casibus alias editas a sacracon-
 » gregalione concilii resolutiones, ubi dis-
 » putatio contingat, decidatur; et ita de-
 » claravit statuitque, ac ab omnibus ir
 » posterum servari præcepit. Die 4 No-
 » vembris 1741, A. Card. Gentili S. C.
 » concilii Præf. C. A. Archi. PhiUppen.
 » Secret. »

Observanda circa præfatam constitutionem.

Observandum 1°, inter varias ratione»
 quibus potuit moveri pontifex ut sic statue-
 ret, has videri præcipuas : 1° quia observan-
 tia decreti Trid. in his partibus est moraliter
 impossibilis ipsis hæreticis. 2° Quia foret
 religioni perniciosa, quatenus hæreligi ad-
 vertentes sua matrimonia a catholicis ha-
 beri illegitima, et proles suas spurias, non
 solum quemvis alium contrahendi mo-
 dum, sed etiam omne aliud religioni!
 exercitium interdicerent catholicis, sic-
 que recrudesceret persecutio. 5° Quia no-
 ceret saluti contrahentium, obstaret«|ue
 eorum conversioni. Pone enim unum ex
 duobus hæreticis conjunctis velle se con-
 vertere ; debet iterum contrahere coram
 parocho catholico, quod nunquam obtine-
 bit a compacte hæretica; aut tenebitur il-
 lam et proles deserere, quod patitur un-
 dequaque gravissimas difficultates, vix su-
 perabiles, sicque obex conversioni. 4°
 Celebrato matrimonio coram magistratu
 hæretico, aut coram ministro et testibus,
 habetur finis quem intendit concilium,
 scilicet certitudo matrimonii.

Observandum 2°, hoc decretum spec-
 tare tantum foederatum Belgium, *ut patet*
cx ejus tenore. An vero in aliis provin-
 ciis vel regnis in quibus etiam promiscue
 vivunt hæretici cum catholicis, et in qui-
 bus decretum Tridentini fuit promulga-
 tum, ut in Germania, sint pariter valida
 matrimonia, absque forma Tridentini? A.
 vi præsentis decreti non esse valida, quia,
 ut dictum est, spectat tantum foederatos
 Belgas. Si tamen eadem rationes concur-
 rant quæ in Belgio, præsumendum vide-
 tur Ecclesiam benignam matrem relaxare
 suam legem respectu illorum sicut reaper-

DE IMPEDIMENTO CLANDESTINITATIS.

tnBelgarum, non in favorem hæreticorum rebellium, sed in favorem religionis et catholicorum. " Et hoc vel maxime ex eo * colligitur, inquit noster Wigandt, scriptor Germanus, quod si âmbo conjuga Herciici fiant cathoci, non denuo contrahant coram vero el proprio paracho » catholico, quod tamen plane esset necessarium ; quia sicut antea vixissent, • sic et postea semper viverent in fornicatione et concubinato. »

Observandum 5°, hoc decreto dirimitantum quaestionem de matrimoniis hæreticorum inter se, aut catholicorum cum hæreticis; non catholicorum inter se, *ut patet ex textu* : unde de his ultimis remanet difficultas. Ad quam *B.* matrimonium catholicorum inter se, in provinciis foederatis et aliis, absque forma Tridentini contracta, esse irrita, nisi ista loca careantoinnino episcopis, aut parochis, aut aliis sacerdotibus ad id delegatis, aut certe ita absint ul ad eos tutus accessus non pateat. Ita respondisse S. congregationem Octavio, epi'copo Tricariensi,per Belgium nuntio aposlolico, testanlur Sylvius, Chapeauville, HenricusaS. Ignalio; eamque declarationem authenticam refert Zypeus juris ponlif. novi Analyt. enarrat, lib. 4,

tit. de Sponsalibus. Neque enim rationes prima observatione deducts militant pre catholicis inter se contrahentibus, -ient pro hæreticis inter se vel cum catholicis contrahentibus. Perinde esi autem sive parochus absit sive adsit, sed cui prohibitum est sub pœna mortis aut alia gravi, matrimonii celebrationi assistere : ita respondit Estius D. Mineo, episc. Antuerpiensi, quia paria videntur, abesse parochum sic ut lutus ad eum accessus non pateat, et parochum adesse, sed sic ul ejus opera tuto uti non liceat, quia utrobique est periculum accedendo ad parochum.

Observandum 4°, quantum ad matrimonia contracta in urbibus vulgo dictis *barrières*, ut sint valida, utrumque conjugem debere pertinere ad legiones seu copias qui transmitti solent ad eas arces custodiendas : unde si miles ex his copiis velit ducere puellam civem, debet servare in boc sicut in aliis leges locales, ideoque contrahere secundum formam 'l ridemini : ii autem omnes et soli censentur perlinere ad illas copias, qui juri militari subsunt ; non annonarii aut similes, qm copias sequi solent.

PROTESTATIO AUCTORIS.

Quæ huc usuque scripsi ad majorem Dei gloriam et scholarum, præsertim nostra, utilitatem , non solum Romani pontificis, cujus sum obediens filius, sed cujusvis melius sapientis correctioni sponte subiicio.

Item protestor me neminem ex animo læsisse, errores, non errantes impugnare; et veritatem, sicut novi, pro viribus defendere mens mihi una fuit. Quod si aliquod verbum minus gratum praeter intentionem exciderit, pro non dicto haberi cupio. De Cætero, [ector benevole, si quid in scriptis meis tibi displiceat, tenuitati meæ condona; si, quid placeat, Deo bonorum omnium largitori ascribe, cujus donis frui, et vale-

STATUTA1

REGUM GALLIÆ

MATRIMONIUM SPECTANTIA.

Lectori non ingratum fore rensuimu* . si præc pua regum Galliae edicta de re connnbiali huic tractatui annexuerimus, Jicet ea, mutatis legibus, nunc in usu non habeantur.

ARTICLES XLT, XLII, XLIII, XLIV.

DE L'ORDONNANCE DE BLOIS DE 1579.

L'article XLI de l'ordonnance de Blois porte : « Nous voul ns que les ordonn rices » cl-devanl faites (édit de Henri II de 1556) » contre les enfans contractant mariage sans » les consenlemens de leurs pères. mères, - tuteurs et curateurs, soient gardées; mé- .. moment celle qui permet en ce cas les ex- • bérédati-ns. »

L'art. XLII dit : « Et néanmoins voulons • que ceux qui se trouveront avoir suborné • fils ou filles mineurs de vingt-cinq ans, » sous prétexte de mariage, ou autre cou- .. leur, sans le gré, su, vouloir et consente- • ment exprès des pères , mères et tuteurs, » soient punis de mort sans espérance de » grâce et pardon : nonobstant tous consen- • lemons que lesdits mineurs pourroient al- • léguer par après avoir donné audit rapt » lors d'icelui, ou auparavant. El pareille- • ment seront punis extraordinairement tous • ceux qui auront participé au rapt, el qui • y auront prêté conseil, consort et aide en ■ aucune manière que ce soit. *

L'art. XLHI porte : « Défendons à tous • tuteurs d'accorder ou consentir le mariage • de leurs mineurs, sinon avec l'avis «l le ■ consentement des plus proches parens d'i- • ceux, sur peine de punition exemplaire. » |

L'art. XLIV porte : « Pareillement défen- • dons y tous notaires, sur peine de pu«i- » tlon corporelle, de passer ou recevoir au- » cunes promesses de mariages par paroles • de présent. »

DÉCLARATION DU ROI,

Du 26 novembre 1659,

PORTANT

règlement sur l'ordre qui doit être ob- servé en la célébration des mariages, el contre ceux qui commettent le crime du rapt.

Louis par la grâce de Dieu, roi de France et de Navarre : à tous ceux qui ces présente! lettres verront, salut. Comme les mariages sont le séminaire des États, la source et l'o- rigine de la société civile, et le fondement des familles qui composent les républiques, qui servent de principe à former leurs poli- ces, el dans lesquelles la naturelle révérence des enfans envers leurs parens est le lien de la légitime obéissance des sujets envers leur souverain ; aussi les rois nos prédécesseurs ont jugé digne de leurs soins de faire des lois de leur ordre public, de leur décence exté- rieure, de leur honnêteté et de leur dignité. A cet effet, ils ont voulu que les mariages fussent publiquement célébrés en face do l'Églisc , avec toutes les justes solennités et cérémonies qui ont été prescrites comme es- sentielles par les saints conciles, et par eux déclarées être non-seulement de la nécessité du précepte, mais encore de la nécessité du sacrement. Mais outre les peines indiclespar les conciles, aucuns de nosdits prédécesseurs ont permis aux pères el aux meres d'exbére- der leurs enfans qui contractoicp' des ma- riages clandestins sans leur consentement, et de révoquer toutes et chacunes les donations et avantages qu'ils leur atiroienc fail?. Ahis quoique cette ordonnance fûi fondée sur le premier commandement de la seconde Tablê,

ronlcnan l'honneur et la révérence qui est due nux- parens, elle n'a pas été assez forte pour arrêter le cours du mal et du désordre qni a troublé le repos de tant de familles, et llétri leur honneur par des alliances inégales, el souvent honteuses et infâmes. Ce qui depuis a donné sujet à d'autres ordonnances, qui désirent la proclamation des bans, la présence du propre curé cl des témoins assistant à la bénédiction nuptiale, avec des peines contre les curés , vicaires cl autres qui passeroient outre à la célébration du mariage des enfans de famille, s'il ne leur apparoissoit des consentemens des pères cl mères, tuteurs el curateurs, sur peine d'être punis comme fauteurs du crime de rapt, comme les auteurs cl les complices de tels illégitimes mariages. Toutefois, quelque ordre qu'on ait pu apporter jusqu'à maintenant pour rétablir l'honnêteté publique, et des actes si importants, la licence du siècle, la dépravation des mœurs, ont toujours prévalu sur nos ordonnances, si saintes cl si salutaires, donl même la vigueur cl l'observation a été souvent relâchée par la considération des pères et mères qui remettent leur offense particulière, bien qu'ils ne puissent remettre celle qui est faite aux lois publiques. C'est pourquoi, ne pouvant plus souffrir que nos ordonnances soient ainsi violées, ni que la sainteté d'un si grand sacrement, qui est le signe mystique de la conjonction de Jésus-Christ avec son Église, soit indignement profanée, et voyant d'autre part, à notre grand regret, cl au préjudice de notre État, que la plupart des honnêtes familles de notre royaume demeurent en trouble par la subornation et enlèvement de leurs enfans, qui trouvent eux-mêmes la ruine de leur fortune dans ces illégitimes conjonctions, nous avons résolu d'opposer à la fréquence de ces maux la sévérité des lois, et de retenir par la terreur de nouvelles peines ceux que la crainte ni la révérence des lois divines et humaines ne peuvent arrêter, n'ayant en cela autre dessein que de sanctifier le mariage, régler les mœurs de nos sujets, et empêcher que les crimes de rapt ne servent à l'avenir de moyens cl de degrés pour parvenir à des mariages avantageux. A ces causes, après avoir mis celle affaire en délibération en notre conseil, de l'avis d'icelui, pt de notre certaine science, pleine puissance et autorité royale, nous avons statué et ordonné, statuons et ordonnons ce qui ensuit.

I, Nous voulons que l'article 40 de l'ordonnance de Blois, touchant les mariages

clandestins, soit exactement gardé; et interprétant icelui, ordonnons que la proclamation des bans sera faite par le curé de chacune des parties contractâmes, avec le consentement des pères, merer, tuteurs ou curateurs, s'ils sont enfans de famille, ou en la puissance d'autrui; et qu'à la célébraCon du mariage assisteront quatre témoins dignes de foi, outre le curé qui recevra le consentement des parties, cl les conjoindra en mariage, suivant la forme parliquée en l'Église. Faisons tres-expresse défense à tous prêtres, tant séculiers que réguliers, de célébrer aucun mariage, qu'entre leurs vrais el ordinaires paroissiens, sans la permission par écrit des curés des parties, ou de l'évêque diocésain, nonobstant les coutumes immémoriales et privilèges que l'on pourroit alléguer au contraire; el ordonnons qu'il sera fait un bon cl fidele registre, tant des mariages que de la publication des bans, ou des dispenses cl des permissions qui auront été accordées.

11. Le contenu en l'édit de 1556, el aux art. 41, 42, 43 et 44 de l'ordonnance de Blois, sera observé; el y ajoutant, Nous ordonnons que la peine de rapt demeure encourue, nonobstant les consentemensqui pourroient intervenir puis après de la part des peres. mères, tuteurs et curateurs, dérogeant expressément aux coutumes qui permettent aux enfans de se marier après l'âge de vingt ans sans le consentement des peres; et avons déclaré les veuves, fils et filles, moindres de vingt-cinq ans, qui auront contracte mariage contre la teneur desdiles ordonnances, privés et déchus par leur seul fait, ensemble les enfans qui en naîtront el leurs hoirs, indignes et incapables à jamais des successions de leurs peres, mères et aïeuls, et de toutes autres directes et collatérales; comme aussi des droits et avantages qui pourroient leur être acquis par contrats de mariage ou autrement, ou par les coutumes el lois de notre royaume, même du droil de légitime; ei tes dispositions qui seront faites au préjudice de celle notre ordonnance, soit en laveur de personnes mariées, ou par elles au profit des enfans nés de ces mariages, milles et de nul effet cl valeur. Voulons que les choses ains données, léguées ou transportées, sous quelque prétexte que ce soit, demeurent en ce cas acquises irrévocablement à notre fisc, sans que nous en puissions disposer qu>n faveur des hôpitaux, ou autres œuvre· pies. Enjoignons aux tils qui excèdent l'âge de trente ans, et aux filles qui excèdent celui de

vingt-cinq, de requérir par écrit l'avis et conseil de leurs pères et mères pour se marier, peine d'être exhérédés par eux, suivant l'édit de 1556.

III. Déclarons, conformément aux saints décrets et constitutions canoniques, les mariages faits avec ceux qui ont ravi et enlevé des veuves, Dis et filles, de quelque âge et condition qu'ils soient, non valablement contractés, sans que par le temps, ni par le consentement des personnes ravies, et de leurs pères, mères, tuteurs et curateurs, ils puissent être confirmés, tandis que la personne ravie est en la puissance du ravisseur. Et néanmoins, en cas que, sous prétexte de majorité, elle donne un nouveau consentement après être mise en liberté pour se marier avec le ravisseur, Nous la déclarons, ensemble les enfans qui naîtront d'un tel mariage, indignes et incapables de légitime et de toutes successions directes et collatérales qui leur pourroient échoir, sous quelque titre que ce soit, conformément à ce que Nous ordonnons contre les personnes ravies par subornation ; et les parens qui auront assisté, donné conseil et favorisé lesdits mariages, et leurs hoirs, incapables de succéder directement ou indirectement auxdits veuves, fils et filles. Enjoignons très-expressément à nos procureurs généraux et à leurs substituts de faire toutes les poursuites nécessaires contre les ravisseurs et leurs complices, nonobstant qu'il n'y eût plainte de partie civile, et à nos juges de punir les coupables de peine de mort, et confiscation de biens, sur iceux préalablement prises les réparations qui seront ordonnées, sans que cette peine puisse être modérée, faisant défense à tous nos sujets, de quelque qualité et condition qu'ils soient, de donner faveur ni retraite aux coupables, ni de retenir les personnes enlevées, à peine d'être punis comme complices et de répondre solidairement, et leurs héritiers, des réparations adjugées, et d'être privés de leurs offices et gouvernemens, s'ils en ont, dont ils encourront la privation par le seul acte de la contravention à cette défense.

IV. Et afin qu'un chacun reconnoisse combien nous délestons toutes sortes de rapt, Nous défendons très-expressément aux princes et seigneurs de nous faire instances pour accorder des lettres, afin de réhabiliter ceux que nous avons déclarés incapables de successions, à nos secrétaires d'Etat de les signer, et à outre très-cher et féal chancelier de les sceller, et à tous juges d'y avoir aucun égard, au cas que par importunité ou autrement, on

en aient péché aucunes de Nous ; voulant que, nonobstant telles dérogations ou «dispenses, les peines contenues dans nos ordonnances soient exécutées.

V. Désirant pourvoir à l'abus qui commence à s'introduire dans notre royaume, par ceux qui tiennent leurs mariages secrets et cachés pendant leur vie, contre le respect qui est dû à un si grand sacrement, Nous ordonnons que les majeurs contractent leur mariage publiquement et en face de l'Eglise, avec les solennités prescrites par l'ordonnance de Blois ; et déclarons les enfans qui naîtront de ces mariages, que les parties ont tenus, ou tiendront à l'avenir, cachés pendant leur vie, qui ressentent plutôt la honte d'un concubinage que la dignité d'un mariage, incapables de toutes successions, aussi bien que leur postérité.

VI. Nous voulons que la même peine ait lieu contre les enfans qui sont nés des femmes que les pères ont entretenues, et qu'ils épousent lorsqu'ils sont à l'extrémité de la vie ; comme aussi contre les enfans procréés par ceux qui se marient après avoir été condamnés à mort, même par les sentences de nos juges rendues par défaut, si avant leur décès ils n'ont été remis au premier état, suivant les voies prescrites par nos ordonnances.

VII. Défendons à tous juges, même à ceux d'Eglise, de recevoir la preuve par témoins des promesses de mariage, ni autrement, que par écrit qui soit arrêté en présence de quatre proches parens de l'une et de l'autre des parties, encore qu'elles soient de basse condition.

Si donnons en mandement à nos aînés et féaux conseillers, les gens tenant notre cour de Parlement de Paris, baillis, sénéchaux, juges ou leurs lieutenans, et à tous autres nos justiciers et officiers qu'il appartiendra, que ces présentes ils fassent lire, publier, enregistrer, exécuter, garder et observer selonc leur forme et teneur. Enjoignons à nos procureurs généraux, leurs substituts présens et à venir, d'y tenir la main, et faire faire les diligences requises et nécessaires pour ladite exécution : car tel est notre plaisir. En témoin de quoi, nous avons fait mettre notre sceau à ces présentes. Donné à Saint-Germain-en-Laye, le vingt-sixième jour de novembre, l'an de grâce mil six cent trente-neuf, et de notre règne le trentième. *Signé LOUIS : et plus bas :* Par le roi, de Loménie. Et scellé du grand sceau de cire jaune. Et aussi encore écrit :

Lues, publiées et registries, out. et ce requérant le procureur général du roi, pour che

M»

i
1

Clécutis, gardées et observées selon leurs forme et teneur, etc. Signé Du Tillot.

ÉDIT DU ROI,

Concernant les formalités qui doivent être observées dans les mariages.

Donné à Versailles, le 5 mars 1697.
Registré en Parlement.

Louis, par la grâce de Dieu, roi de France et de Navarre : à tous présens et à venir, salut. Les saints conciles ayant prescrit comme une des solennités essentielles au sacrement de mariage, la présence du propre curé de ceux qui contractent; les rois nos prédécesseurs ont autorisé par plusieurs ordonnances l'exécution d'un règlement si sage, et qui pouvoit contribuer aussi utilement à empêcher ces conjonctions malheureuses, qui troublent le repos, et flétrissent l'honneur de plusieurs familles, par des alliances souvent encore plus honteuses par la corruption des mœurs que par l'inégalité de la naissance. Mais comme Nous voyons avec beaucoup de déplaisir que la justice de ces lois, et le respect qui est dû aux puissances qui les ont faites, n'ont pas été capables d'arrêter la violence des passions qui engagent dans les mariages de cette nature, et qu'un intérêt sordide fait trouver trop aisément des témoins, et même des prêtres qui prostituent leur ministère, aussi bien que leur foi, pour profaner de concert ce qu'il y a de plus sacré dans la religion et dans la société civile. Nous avons estimé nécessaire d'établir plus expressément que l'on n'avoit fait jusqu'à cette heure, la qualité du domicile, tel qu'il est nécessaire pour contracter un mariage en qualité d'habitant d'une paroisse, et de prescrire des peines dont la juste sévérité pût empêcher à l'avenir les surprises que des personnes supposées, et des témoins corrompus, ont usé faire pour la concession des dispenses, et pour la célébration des mariages, et contenir dans leur devoir les curés et les autres prêtres, tant séculiers que réguliers, lesquels, oubliant la dignité et les obligations de leur caractère, violent eux-mêmes les règles que l'Eglise leur a prescrites, et la sainteté d'un sacrement dont ils sont encore plus obligés d'inspirer le respect par leurs exemples que par leurs paroles. Et comme Nous avons été informé en même temps, qu'il s'étoit présenté quelques cas en nos cours, auxquels n'ayant pu être pourvu par les ordonnances qui ont été faites sur le fait des

mariages, nos juges n'en voient pas pu apporter les remèdes qu'ils auroient estimés nécessaires pour l'ordre et la police publique. A ces causes, après avoir fait mettre cette affaire en délibération en notre conseil, de l'avis d'icelui et de notre certaine science, pleine puissance et autorité royale : Nous avons par notre présent édit, statué et ordonné, statuons et ordonnons, voulons et nous plaî

I. Que les dispositions des saints canons, et les ordonnances des rois nos prédécesseurs, concernant la célébration des mariages, et notamment celles qui regardent la nécessité de la présence du propre curé de ceux qui contractent, soient exactement observées; et en exécution d'iceux, défendons à tous curés et prêtres, tant séculiers que réguliers, de conjoindre en mariage autres personnes que ceux qui sont leurs vrais et ordinaires paroissiens, demeurant actuellement et publiquement dans leurs paroisses, au moins depuis six mois, à l'égard de ceux qui demeurent auparavant dans une autre paroisse de la même ville, ou dans le même diocèse; et depuis un an, pour ceux qui demeurent dans un autre diocèse, si ce n'est qu'ils aient une permission spéciale et par écrit du curé des parties qui contractent, ou de l'archevêque ou évêque diocésain.

II. Enjoignons à cet effet à tous curés et autres prêtres qui doivent célébrer des mariages, de s'informer soigneusement, avant d'en commencer les cérémonies, et en présence de ceux qui y assistent, par le témoignage de quatre témoins dignes de foi, domiciliés et qui sachent signer leurs noms, s'il s'en peut aisément trouver autant dans le lieu où l'on célébrera le mariage, du domicile, aussi bien que de l'âge et de la qualité de ceux qui le contractent, et particulièrement s'ils sont enfans de famille, ou en la puissance d'autrui, afin d'avoir en ce cas les consentemens de leurs pères et mères, tuteurs ou curateurs, et d'avertir lesdits témoins des peines portées par notre présent édit contre ceux qui certifient en ce cas des faits qui ne sont pas véritables, et de leur faire signer après la célébration du mariage les actes qui en seront écrits sur le registre, lequel en sera tenu en la forme prescrite par les articles 7, 8, 9 et 10 du titre 20 de notre ordonnance du mois d'avril 1607.

III. Voulons que si aucuns desdits curés ou prêtres, tant séculiers que réguliers, célèbrent ci-après sciemment, et avec connissance de cause, des mariages entre des per

sonnes qui ne sont pas effectivement de leurs paroisse;, sans en avoir la permission par écrit des curés de ceux qui les contractent, ou do l'archevêque ou évêque diocésain, il soit [rocédé contre eux extraordinairement ; el qu'outre les peines canoniqui**** aue les Juges d Eglise pourront prononce! contre eux, lesdils curés et autres prêtres, tant séculiers que réguliers, qui auront des bénéfices, soient privés pour la première fois de la jouissance de tous les revenus de leurs cures el bénéfices pendant trois ans, à la réserve de ce qui est absolument nécessaire pour leur subsistance, ce qui ne pourra excéder la somme de six cents livres dans les plus grandes villes ci celle de trois cents livres partout ailleurs, et que le surplus desdits revenus soit aussi saisi à la diligence de nos procureurs, et distribué en oeuvres pics par l'ordre de l'archevêque ou évêque diocésain ; qu'en cas d une seconde contravention, ils soient bannis pendant neuf ans des lieux que nos juges estimeront à propos; que les piêtres séculiers qui n'auront point de cures et de bénéfices soient condamnés pour la première fois au bannissement pendant trois ans, cl en cas de récidive, pendant neuf ans ; el qu'à l'égard des prêtres réguliers, ils soient envoyés dans un couvent de leur ordre, tel que leur supérieur leur assignera, hors des provinces qui seront marquées par les arrêts de nos cours, ou les sentences de nos juges, pour y demeurer renfermés pendant le temps qui sera marqué par lesdits jugemens, sans y avoir aucune Charge, fonction, ni voix active el passive; cl que lesdils curés et prêtres puissent, en cas de rapt fait avec violence, être condamnés à la plus grande peine, lorsqu'ils prêteront leur ministère pour célébrer des mariages en cet étal.

IV. Voulons pareillement que le procès soit fait à tous ceux qui auront suppose être les pères, meres, tuteurs ou curateurs des mineurs, pour l'obtention des permissions de célébrer des mariages, des dispenses des bans, et des main-levées des oppositions formées à la célébration desdils mariages : comme aussi aux témoins qui ont certifié des fuis qui se trouveront faux, à l'égard de l'âge, qualité cl domicile de ceux qui contractent, soit par-devani l'archevêque cl évoque diocésain, soit par-devant lesdits curés et prêtres, lors de la célébration desdits mariages; et quç ceux qui seront trouvés coupables desdites suppositions cl faux témoignages soient condamnés, savoir, les hommes, i faire amende honorable et aux galères, pour

le temps <^*e nos juges wtimerou. |uâlp, *i au bannissement, s'ils neso»*pa< en étatdt subir ladite peine des galères ,et les femme», à faire pareillement amende honor able, elan bannissement qui ne pourra être nioindre de neuf ans.

V. Déclarons que le domicile des f/s cl filles de famille, mineurs de vingt-cinq ans, pour la célébation de leurs mariages, est celui de leurs pères, mères, ou de leurs tuteurs et curateurs, apres la mort de leur? pères el mères ; cl en cas qu'ils aient un autre domicile de fait, ordonnons que los bans seront publiés dans les paroisses où ils demeurent, et dans celles de leurs pères, mères, tuteurs et curateurs.

VI. Ajoutant à l'ordonnance de l'an 15*6, et à l'article de celle de l'an 1GSG, permettons aux pères cl aux mères d'exhéréder leurs filles veuves, même majeures de vingt cinq ans, lesquelles se marieront sans avoir requis ptr écrit leurs'avis el conseils.

VU. Déclarons lesdites veuves, fils el filles majeures, même de vingt-cinq el de trente an«,demeurant actuellement avec leurs pères et mores, contractant à leur insu des mariages comme habitans d'une nuire paroisse, sous prétexte rie quelque logement qu'ils y ont pris pou de temps auparavant leurs mariages, p ivés et déchus par leur seul fait ensemble les enfans qui en naîtront, des successions de leursdils pères, mères, aïeuls cl aïeules, el de tous autres avantages qui ponroicnl leur être acquis, en quelque manière que ce puisse être, même du droit de légitime.

Viil. Voulons que l'article 6 de l'ordonnance de 1659, au sujet des mariages que l'on contracte à l'extrémité de la vie, ail lieu tant à l'égard des femmes qu'à celui des hommes ; et que les enfans qui sont nés de leurs débauches avant lesdits mariages , ou qui pourront naître après lesdils mariages contractés en col élat, soient, aussi bien que leur postérité, déclarés incapables de toutes successions.

Si DONNONS EN MANDEMENT à nos .imés cl féaux conseillers, les gens louant noire cour de Parlement à Paris, que notre présent édit, statut et ordonnance, ils fassent lire, publier et enregistrer , les gardent cl observent, <t les fassent garder et observe» , sans soutira qu'il y soit contrevenu, nonobstant toutes autres ordonnances, coutumes et choses qui pourroieni y être contraires, auxquelles, en tant que besoin scroit, Nous avons dérogé et dérogeons par ces présentes : car tel esi notre plaisir. Et afin que ce soit chose (enue

stable à toujours, Nous y avons mis notre
 icet Donné à Versailles au mois de mars,
 lande grtVc mil six cent quatre-vingt-dix-
 sept, cl de notre règne le cinquante-qua-
 trième. SùjmU.OUIS : *el sur le repli*, Par le
 Roi, PIIELVÊEAVX. lisa, Bouchbrat. Et
 scellé du grand sceau de cire verte.

*Lues, publiées el registrées, oui, el ce. requé-
 rant le procureur général du roi, etc. A Paris
 Parlement le 11 mars 1697.*

Signé Dokgojs.

DÉCLARATION DU ROI,

*Concernant les mariages fails par d'au-
 tres prêtres que les cures des contrac-
 tant.*

Donné à Versailles, le 15 juin 1697.
 Registré en Parlement.

Louis, par la grâce de Dieu, roi de France
 et tic Navarre : à tous ceux qui ces présentes
 verront, salut. Quelques archevêques et
 évêques Nous ont représenté qu'ils trouvent
 dedans leurs diocèses un nombre considérable
 de personnes qui vivent comme dans des ma-
 riages véritables, sous la foi de ceux qu'ils
 prétendent avoir contractés devant des prê-
 tres autres que leurs propres cures: et quel-
 ques autres qui s'imaginent que des actes que
 des notaires ont eu la témérité de leur don-
 ner de leurs consens réciproques, leur
 ont pu conférer la grâce du sacrement de ma-
 riage, et suppléer à la bénédiction des piè-
 tres, que l'Eglise a observée si religieusement
 depuis les premiers siècles de son établisse-
 ment; qu'ils espèrent que l'édit que Nous
 avons ou la bonté de faire au mois de mars
 dernier pourra empêcher à l'avenir la plus
 grande partie du premier de ces désordre-
 ; mais que nos procureurs ayant ou pou d'al-
 tention jusqu'à cette heure à obliger ceux
 qui les commettent de les réparer lorsque les
 parons, ou quelques autres personnes inté-
 ressées, n'ont point porté les affaires de celle
 nature dans les tribunaux ordinaires de la
 justice, ces profanations demeurent impu-
 nies, et ceux qui les ont commises s'y endur-
 cissent par le temps au prejudice de leurs
 consciences, et de l'état des enfans qu'ils peu-
 vent avoir ; que sans désirer aucune exten-
 sion de la juridiction de laquelle ils jouissent
 sous notre protection, et sans avoir d'autre
 vue que celle de faire rendre le respect qui
 lui dû a l'un des sacrements de l'Eglise, et de
 procurer le salut de ceux dont il a plu à Dieu
 de leur confier la conduite, ils estiment que

s'ils étoient dans une plus grande liberté d'a-
 gir à cet égard, ils pourroient contribuer ef-
 ficacement de leur part à empêcher des scan-
 dales de cette nature, sans trouble le repos
 des familles, dans le lieu où ils ne peuvent,
 sans un long grand éclat, recevoir de remè-
 des que dans le tribunal secret de la pénitence;
 qu'à l'égard des conjonctions qui n'ont d'au-
 tre fondement que des actes délivrés par des
 notaires, qui tendent à réduire le sacrement
 de mariage dans l'état où il étoit parmi les
 païens, d'un simple contrat civil, l'article 44
 de l'ordonnance de Blois, et les arrêts que
 nos cours de Parlement ont rendus dans les
 occasions qui s'en sont présentées, n'ayant
 pu abolir entièrement un si grand désordre,
 ils ne peuvent se dispenser de Nous supplier,
 comme ils le font, d'en arrêter le cours par
 les moyens que Nous estimerons les plus con-
 venables et les plus efficaces. A ces causes,
 et considérant que toutes les puissances qu'il
 a plu à Dieu d'établir dans le monde ne doi-
 vent avoir d'autre objet que celui de con-
 courir à sa gloire et à son service, et recon-
 noissant incessamment l'obligation encore
 plus particulière dans laquelle Nous sommes,
 d'employer à cette fin celle que Nous avons
 reçue de sa bonté avec tant d'étendue; Nous,
 de l'avis de notre conseil, et de notre certaine
 science, pleine puissance et autorité royale,
 avons dit, déclaré et ordonné disons, déclara-
 rons et ordonnons par ces présentes signées
 de notre main, voulons et nous plait, que
 notre édit du mois de mars dernier sera exé-
 cuté selon sa forme et teneur. Enjoignons à
 nos cours de Parlement et autres nos juges
 et officiers, d'y tenir la main, et lorsqu'ils
 jugeront des causes ou des procès dans les-
 quels il s'agira des mariages célébrés par-de-
 vant des prêtres, autres que les propres curés
 des paroisses, sans en avoir obtenu les dis-
 penses nécessaires, et même sur les poursui-
 tes que nos procureurs en pourront faire d'of-
 fice, dans la première année de la célébra-
 tion desdits prétendus mariages*, d'obliger
 ceux qui prétendent avoir contracté des ma-
 riages de cette manière, de se retirer par-
 devant leur archevêque ou évêque, pour les
 réhabiliter, suivant les formes prescrites par
 les saintes canons et par nos ordonnances, après
 avoir accompli la pénitence salutaire qui leur
 sera par eux imposée, telle qu'ils lestime-
 ront à propos. Permettons aussi aux promo-
 teurs desdits archevêques et évêques, lorsque
 nos procureurs ou des parties intéressées ne
 feront aucunes procédures par-devant ces
 juges, de faire assigner devant lesdits archevê-
 ques et évêques, pour les réhabiliter, suivant
 les formes prescrites par les saintes canons
 et par nos ordonnances, après avoir accom-
 pli la pénitence salutaire qui leur sera par
 eux imposée, telle qu'ils lestime-
 ront à propos.

vêques et évêques dans le terme ci-dessus, et après en avoir obtenu d'eux une permission expresse, les personnes qui demeurent cl vivent ensemble, et qui n'ont point été mariées par les curés des paroisses dans lesquelles ils demeurent, et qui n'ont point obtenu dispense pour être mariées par d'autres prêtres, aux fins de représenter auxdits prélats, dans un temps convenable, les actes de célébration de leurs mariages. Voulons qu'en cas que les archevêques et évêques trouvent que lesdils mariages n'aient pas été célébrés par les propres curés des contractons cl qu'il n'y ail d'ailleurs aucun autre empêchement légitime, ils puissent leur enjoindre de les réhabiliter dans les formes prescrites par les saints canons cl par nos ordonnances, après avoir accompli la pénitence salutaire qui leur sera par eux imposée, cl même de se séparer pendant un certain temps, s'ils jugent que cela puisse être fait sans un trop grand éclat. ccquc Nous laissons à leur prudence; cl en cas que ceux qui auront été assignés ne rapportent pas les actes de célébration de leurs mariages auxdits archevêques et évêques, dans le temps qui leur aura été marqué, enjoignons à nos officiers dans le ressort desquels ils demeurent, sur l'avis que lesdils archevêques ou évêques leur en donneront, de les obliger de se séparer par des condamnations d'amende, et autre peine plus grande, s'il est nécessaire, el sans préjudice aux archevêques et évêques, de les exclure de la participation aux saints •ecremcnsderEglisc après les monifionsconvenables, s'ils persistent dans leur désordre. Enjoignons à nos cours de Parlement de tenir la main à ce que nosdits officiers fassent ponctuellement exécuter les ordonnances desdits archevêques et évêques à cet égard, el de donner auxdits prélats toute l'aide et le secours qui depend de l'autorité que Nous leur avons confiée. Déclarons que les conjonctions des personnes, lesquelles se prétendront mariées et vivront ensemble, en conséquence des actes qu'ils auront obtenus du consentement réciproque avec lequel ils se seront pris pour mariset pour femmes, n'cmporlcronl ni cornmunauté, ni douaire, ni aucuns autres effets civils, de quelque nature qu'ils puissent être, en faveur des prétendus conjoints et des enfans qui en peuvent naître, lesquels nous voulons être privés de tontes successions, tant directes que collatérales. Défendons h tous juges, à peine d'interdiction, et même de privation de leurs charges, si nos cours le trouvent ainsi à propos par les circonstances de faie, d'ordonner aux notaries de délivrer des

actes de celte nature ; et à tous notaires da les expédier, sous quelque prétexte que ce puisse être, à peine de privation de leurs charges, cl d'être déclarés incapables d'en tenir aucune autre de justice dans la suite. Si d'ox noms en mandement à nos arnés et féaux conseillers, les gens tenant notre cour de Parlement à Paris, que notre présente déclaration ils aient à faire registrer, lire et publier, et le contenu en icelle garder et observer, sans souffrir qu'il y soit contrevenu en quelque sorte cl manière que ce soil : car tel est notre plaisir. En témoin de quoi Nous y avons fail apposer notre seel. Donné à Versailles, le quinzième jour de juin, l'an de grâce mil six cent quatre-vingt-dix-sept, et de noire règne le cinquantc-cinquième. *Signé LOUIS: et sur le repli*, Par le roi, Phelypeaux. Et scellé du grand sceau de cire jaune.

Registrees, oui, et cerequérant le procureur général du roi, pour être exécutées selon leurs Jornte cl teneur, etc. A Paris en Parlement, le 22 de juin 1697. Signé DONGOIS.

DÉCLARATION DU ROI,

Concernant la forme de tenir les registres des baptêmes, mariages, sépultures, vêtures, noviciats et professions, tonsures, ordres mineurs et sacrés, et des extraits qui en doivent être délivrés.

Donné à Versailles, le 9 avriH736. Registréen Parlement, le i5 juillet 1736.

Lours, par la grâce de Dieu, roi de France et de Navarre : à tous ceux qui ces présentes lettres verront, salut. Ce serait inutilement que les lois, attentives à l'intérêt commun des familles, et au bon ordre de la société, auroient voulu que les preuves de l'état des hommes fussent assurées par des actes authentiques, si elles ne vcilloient avec une égale attention à la conservation des mêmes actes; et les rois nos prédécesseurs ont réuni deux vues si importantes, lorsqu'ils ont ordonné d'un côté que les actes de baptême^ mariages, sépultures, scroient inscrits sur des registres publics; el de l'autre, que ces registres scroient déposés tous les ans aux greffes d'un siège royal, et conservés ainsi sous les yeux de la justice. Les dispositions des anciennes lois sur cette in&lierc furent rassemblées parle feu Roi. nusre très honoré seigneur et bisaïeuû, dans le tilrv 20 de l'ordonnance d'avril 1667, cl il y en ajouta beaucoup de nouvelle». Mais soit par la ni.

gligence de ceux qui devoient exécuter celle-là, soit à l'occasion des changemens survenus par inoport aux officiers qui ont été chargés de la faire observer, il est arrivé que plusieurs des règles qu'elle avoit sagement établies ont été presque, oubliées dans une grande partie de notre royaume. Nous avons commencé d'y remédier dès le commencement de notre avènement à la couronne, en supprimant des officiers dont la création donnoit quelque atteinte à l'ordre prescrit par l'ordonnance de 1667, et il ne nous reste plus que d'achever de perfectionner même, autant qu'il est possible, un ordre si nécessaire pour le bien public. C'étoit pour le maintenir qu'il avoit été ordonné par l'article 8 du titre 20 de celle loi, qu'il seroit fait par chacun an deux registres pour écrire les baptêmes, mariages et sépultures, dont l'un serviroit de minute, et l'autre seroit entre les mains du curé ou du vicaire, et l'autre seroit porté au greffe du siège royal pour y servir de grosse. Mais après Nous être fait rendre compte de la manière dont cette disposition avoit été observée, Nous avons reconnu que dans le plus grand nombre des paroisses, les curés ont souvent négligé de remettre au greffe du siège royal un double de leur registre. A la vérité, il y a des diocèses où l'on est entré si parfaitement dans l'esprit de la loi, que l'on y a ajouté la précaution nouvelle d'obliger les curés à tenir deux registres, dont tous les actes sont signés en même temps par les parties; en sorte que l'un de ces deux registres, également originaux, est déposé au greffe du siège royal, l'autre registre double demeurant entre les mains des curés. Mais comme cet usage n'a point encore été confirmé par aucune loi générale, l'utilité en a été renfermée jusqu'à présent dans le petit nombre des lieux où il est établi; et dans le reste de notre royaume, l'état de nos sujets est demeuré exposé à toutes les suites de la négligence des curés, ou autres dépositaires des registres publics. Nous ne pouvons donc rien faire de plus convenable pour établir un ordre certain et uniforme dans une matière à laquelle la société civile a un si grand intérêt, que d'étendre à toutes les provinces soumises à notre domination, un usage qui depuis plusieurs années a été suivi sans aucun inconvénient dans différens diocèses. Nos sujets y trouveront l'avantage de s'assurer par leur signature sur deux registres, une double preuve de leur état; et comme chacun de ces registres acquerra toute perfection, à mesure qu'ils se rempliront, il ne restera plus aucun prétexte aux curés,

pour différer au-delà du temps porté par l'ordonnance, de faire le dépôt d'un de ces doubles registres au greffe royal. Nous ne nous contenterons pas d'adopter une forme simple; Nous y joindrons les dispositions convenables, soit pour déterminer celle des juridictions royales ou l'un des registres doubles sera déposée, soit pour régler plus exactement ce qui regarde la forme de ces registres, aussi bien que celle des actes qui y seront inscrits; et Nous y ajouterons enfin ce qui sera observé à l'avenir à l'égard des registres, des vêtues, professions, ou autres semblables, afin qu'il ne manque rien aux dispositions d'une loi qui doit être aussi générale et aussi facile dans son exécution, quelle est nécessaire et importante dans son objet. A ces causes, et autres à ce Nous mouvants, de l'avis de notre conseil, et de notre certaine science, pleine puissance et autorité royale, Nous avons dit, déclaré et ordonné, disons, déclarons et ordonnons, voulons et nous plaît ce qui suit :

I. Dans chaque paroisse de notre royaume, il y aura deux registres qui seront réputés tous deux authentiques, et feront également foi en justice, pour y inscrire les baptêmes, mariages et sépultures qui se feront dans le cours de chaque année; l'un desquels continuera d'être tenu sur du papier timbré dans les pays où l'usage en est prescrit, et l'autre sera en papier commun; et seront, lesdits deux registres, fournis aux dépens de la fabrique, un mois avant le commencement de chaque année.

II. Lesdits deux registres seront cotés par le premier et dernier, et paraphés sur chaque feuillet, le tout sans frais, par le lieutenant-général, ou autre premier officier du bailliage, sénéchaussée ou siège royal, ressortissant dûment en nos cours, qui aura la connoissance des cas royaux, dans le lieu où l'église sera située. Voulons que lorsqu'il y aura des paroisses trop éloignées dans l'étendue dudit siège, les curés puissent s'adresser, pour faire coter et parapher lesdits registres, au juge royal qui sera commis à cet effet, au commencement de chaque année, pour lesdits lieux, par ledit lieutenant-général, ou autre premier officier dudit siège, sur la réquisition de notre procureur, et sans frais.

III. Tous les actes des baptêmes, mariages et sépultures seront inscrits sur chacun desdits deux registres de suite, et sans aucun blanc; et seront, lesdits actes, signés sur les deux registres par ceux qu'ils doivent signer le tout en même temps qu'ils seront faits.

STATUTA REGUM GALLIÆ

IV. Dans les actes de baptêmes, il sera fait mention du jour de la naissance, du nom qui sera donné à l'enfant, de celui de ses père et mère, parrain et marraine; et l'acte sera signé sur les deux registres, tant par celui qui aura administré le baptême, que par le père (s'il est présent), le parrain et la marraine; et à l'égard de ceux qui ne pourront signer, il sera fait mention de la déclaration qu'ils en feront.

V. Lorsqu'un enfant aura été ondoyé en cas de nécessité, ou par permission de l'évêque, et que l'ondoiement aura été fait par le curé, vicaire ou desservant, ils seront tenus d'en inscrire l'acte incontinent sur lesdits deux registres; et si l'enfant a été ondoyé par la sage-femme ou autre, celui ou celle qui l'aura ondoyé, seront tenus, à peine de dix livres d'amende, qui ne pourra être remise ni modérée, et de plus grande peine en cas de récidive, d'en avertir sur-le-champ lesdits curé, vicaire, ou desservant, à l'effet d'inscrire l'acte sur lesdits registres, dans lequel acte sera fait mention du jour de la naissance de l'enfant, noms des père et mère, et de la personne qui aura fait l'ondoiement, et ledit acte sera signé sur lesdits deux registres, tant par le curé, vicaire, ou desservant, que par le père, s'il est présent, et par celui ou celle qui aura fait l'ondoiement; et à l'égard de ceux qui ne sauront ou ne pourront signer, il sera fait mention de la déclaration qu'ils en feront.

VI. Lorsque les cérémonies du baptême seront suppléées, l'acte en sera dressé ainsi qu'il a été prescrit ci-dessus pour les baptêmes, et il y sera en outre fait mention du jour de l'acte d'ondoiement.

VII. Dans les actes de célébration de mariage, seront inscrits les noms, surnoms, âge, qualités et demeures des contractans, et il y sera marqué s'ils sont enfans de famille, en tutelle ou curatelle, ou en la puissance d'autrui, et les consentemens de leurs pères et mères, tuteurs ou curateurs, y seront pareillement énoncés: assisteront auxdits actes quatre témoins dignes de foi, et sachant signer, s'il peut aisément s'en trouver dans le lieu où sachent signer; leurs noms, qualités et domiciles seront pareillement mentionnés dans lesdits actes; et lorsqu'ils seront parens ou allies des contractans, ils déclareront de quel côté et en quel degré; et l'acte sera signé sur les deux registres, tant par celui qui célébrera le mariage, que par les contractans, ensemble par lesdits quatre témoins au moins; et à l'égard de ceux des contractans, ou des-

dit témoins qui ne pourront ou ne sauront signer, il sera fait mention de la déclaration qu'ils en feront. Voulons au surplus tout ce qui a été prescrit par les ordonnances, déclarations et réglemens sur les formalités qui doivent être observées dans la célébration des mariages, et dans les actes qui en seront rédigés, soit exécuté selon la forme et teneur, sous les peines y portées.

VIII. Lesdits actes de célébration seront inscrits sur les registres de l'église paroissiale du lieu où le mariage sera célébré; et en cas que pour des causes justes et légitimes, il ait été permis de célébrer dans une autre église ou chapelle, les registres de la paroisse dans l'étendue de laquelle ladite église ou chapelle seront situées, seront apportés lors de la célébration du mariage, pour y être l'acte de ladite célébration inscrit.

IX. Voulons qu'en aucun cas lesdits actes de célébration ne puissent être écrits et signés sur des feuilles volantes, ce qui sera exécuté à peine d'être procédé extraordinairement contre le curé ou autre prêtre qui aurait fait lesdits actes, lesquels seront condamnés en telle amende ou autre plus grande peine qu'il appartiendra, suivant l'exigence des cas, et à peine contre les contractans de déchéance de tous les avantages et conventions portées par le contrat de mariage, ou autres actes, même de privation d'effets civils, s'il y a lieu.

X. Dans les actes de sépulture, il sera fait mention du jour du décès, du nom et qualité de la personne décédée; ce qui sera observé même à l'égard des enfans, de quelque âge que ce soit; et l'acte sera signé sur les deux registres, tant par celui qui aura fait la sépulture, que par deux des plus proches parens ou amis qui y auront assisté, s'il y en a qui sachent ou qui puissent signer; sinon il sera fait mention de la déclaration qu'ils en feront.

XI. S'il y a transport hors de la paroisse, il en sera fait un acte en la forme marquée par l'article précédent sur les deux registres de la paroisse d'où le corps sera transporté; et il sera fait mention dudit transport dans l'acte de sépulture, qui sera mis pareillement sur les deux registres de l'église où se fera ladite sépulture.

XII. Les corps de ceux qui auront été trouvés morts, avec des signes ou indices de mort violente, ou autres circonstances qui donnent lieu de le soupçonner, ne pourront être inhumés qu'en conséquence d'une ordonnance du lieutenant-criminel, ou autre premier officiel au criminel, rendues sur les conclusions de

χηβ pror. ff. rur. », ou de ceux des hauts-jnsli-
eicr», après avoir fuit les procédures cl pris
les instruction* qu'il appartiendra à cc sujet;
el loulslescirconslanccs ou observations qui
pourront servir à indiquer ou à désigner l'é-
tal de ceux qui seront ainsi décédés, el de
ceux où leurs corps auront été trouvés, se-
ront insérées dans le» orocès-verbaux qui en
seront dressta ; desquels procès-verbaux, en-
semble de l'ordonnance dont ils auront été
suivis, la minute sera déposée au greffe, et
ladite ordonnance sera datée dans l'acte de
sépulture qui sera écrit sur les deux registres
de la paroisse, ainsi qu'il est prescrit ci-des-
sus, à l'effet d'y avoir recours quand besoin
sera.

XIII. Ncseront pareillement inhumés ceux
auxquels la sépulture ecclésiastique ne sera
pas accordée, qu'en vertu d'une ordonnance
du juge de police des lieux, rendue sur les
conclusions de notre procureur, ou de celui
des bouts-justiciers, dans laquelle ordonnan-
ce sera fait mention du jour du décès, et du
nom et qualité de la personne décédée. Et sera
lailaugreffe un registre des ordonnances qui
seront données audit cas, sur lequel il sera
délivré des extraits aux parties intéressées,
en payant au greffier le salaire porté par l'ar-
ticle 19.

XIV. Toutes les dispositions des articles
précédons seront observées dans les églises
succursales qui sont actuellement en posses-
sion d'avoir des registres des baptêmes, ma-
riages et sépultures, ou d'aucuns desdits gen-
res d'actes, sans qu'on puisse en aucun cas se
dispenser de les insérer dans lesdits registres
des églises succursales, sous prétexte qu'ils
auront été inscrits sur les registres des églises
matrices.

XV. Toulcsles dispositionsdcsditsarticles
seront pareillement exécutées dans les cha-
pitres, communautés séculières ou régulières
et hôpitaux ou autres églises, qui scroient en
possession bien ct dûment établie d'adminis-
trer les baptêmes ou de célébrer les mariages,
ou de faire des inhumations ; à l'effet de quoi
Ils seront tenus d'avoir deux registres cotés et
paraphée par le juge, ainsi qu'il a été ci-des-
sus prescrit. N'entendons néanmoins rien in-
nover à l'usage observé dans les hôpitaux de
notre bonne ville de Paris, de faire coter cl
parapher leurs registres par deux administra-
teurs ; ct seront les deux registres des hôpi-
taux, tant de notre dite ville qu'autres, tenus
en papier commun.

XVI. Dans les paroisses ou autres églises
Où il est C usage de mettre les actes de bap-

tême, ceux de mariage et ceux de sépulture
sur tics registres séparés, ledit usage conti-
nuera d'être observé, à Ui charge néanmoins
qu'il y aura deux originaux de chacun des-
dits registres sépare, et que le* acte» feront
inscrits el signes en même temps sur l'un et
sur l'autre, ainsi qu'il a été prescrit ci-dessus.

XVII. Danssix semainesau pHis lard âpre»
l'expiration de chaque année, les curés, vi-
caires, dessers ans, chapitres, supérieurs des
communautés ou administrateurs dei hôpi-
taux, seront tenus de porter ou envoyer sù-
rement un desdits deux registres au greffe
du bailliage, sénéchaussée ou siège royal, res-
sortissant nuement en nos cours, qui auront
la connoissance des cas royaux dans le lieu
ou l'église sera située.

XVIII. Lors de l'apport du registre au
greffe, s'il y a des feuillets qui soient restes
vides, ou s'il s'y trouve d'autre blanc, ils se-
ront barrés par le juge cl sera fait mention
par le greffier sur ledit registre du jour de
l'apport, lequel greffier en donnera ou enver-
ra une décharge en papier commun, aux cu-
rés, vicaires, desservans, chapitres, supérieurs
ou administrateurs, pour raison de quoi sera
donné pour tous droits cinq sols au juge, el
la moitié au greffier, sans qu'ils puissent en
exiger ni recevoir davantage, à peine de con-
cussion, ct sera ledit honoraire payé aux dé-
pens de la fabrique, ou des églises ou hôpi-
taux qui sont en possession d'avoir des re-
gistres.

XIX. Il sera au choix des parties intéres-
sées de laisser les extraits des actes de baptê-
me, mariage ou sépulture, soit sur le registre
qui sera au greffe, soit sur celui qui restera
enrelcs mains descurés, vicaires, desservans,
chapitres, supérieurs ou administrateurs,
pour lesquels extraits il ne pourra être pris
par lesdits greffiers ou par lesdits curés, ou
autres ci-dessus nommés, que dix sols pour les
extraits des registres des paroisses établies
dans les villes où il y aura parlement, évêché
ou siège présidial : huit sols pour les extraits
des registres des paroisses des autres villes,
clcinq sols pour les extraits des registres des
paroisses des bourgs et villages, le tout y com-
pris le papier timbré. Défendons d'exiger ni
recevoir plus grande somme, à peiue de con-
cussion.

XX. En cas de changement do uaé ou de
desservant, l'ancien curé ou de. «errant sera
tenu de remettre à celui qui leur sucré 'era
les registres qui sont ci sa posseñten, dont ñ
lui sera donne une décharge en papier eue-

mun, contenant le nombre et les années desdits registres.

XXI. Lors du décès des curés ou desservans, le juge du lieu, sur la réquisition de notre procureur ou de celui des hauts-justiciers, dressera procès-verbal du nombre et des années des registres qui étoient en la possession des défunts, de l'étal où il les auront ou de défauts qui pourroient s'y rencontrer, chacun desquels registres il paraphera au commencement et à la fin.

XXII. Ne pourra être pris plus d'une seule Vacation pour ledit procès-verbal, et ce suivant la taxe portée par les réglemens qui s'observent dans le ressort de chacune de nos cours de parlement, et sera ladite taxe payée sur les deniers ou effets de la succession du défunt; et en cas d'insolvabilité, sur les revenus de la paroisse, sans qu'il puisse être taxé aucuns droits pour le voyage et transport du juge, si ce n'est à l'égard des paroisses éloignées de plus de deux lieues du chef-lieu de la justice dont elles dépendent; auquel cas il sera taxé une vacation de plus pour les frais dudit transport.

XXIII. En cas qu'il ait été apposé un scellé sur les effets des curés, vicaires ou desservans décédés, lesdits registres ne pourront être laissés sous le scellé, mais seront les anciens registres enfermés au presbytère ou autre lieu sûr, dans un coffre ou armoire fermant à clef, laquelle sera déposée au greffe, et les registres doubles de l'année courante seront remis entre les mains de l'archidiacre ou du doyen rural, suivant les usages des lieux, lequel remettra ensuite lesdits registres doubles au curé successeur, ou à celui qui sera nommé desservant; des mains duquel ledit curé successeur le retirera lors de sa prise de possession, auquel temps il lui sera pareillement remise la clef du coffre ou de l'armoire où les anciens registres auront été enfermés, ensemble lesdits anciens registres, et ce sans aucun frais.

XXIV. Voulons néanmoins qu'en cas que l'archidiacre ou le doyen rural, suivant les usages des lieux, offre à se charger de la clef du coffre ou de l'armoire dans lequel les anciens registres auront été enfermés, il soit ordonné par le juge que ladite clef sera remise audit archidiacre ou doyen rural, lequel en donnera décharge au greffier, et remettra ensuite ladite clef au curé successeur, ainsi que ledit greffier seroit tenu de le faire, suivant ce qui est porté par l'article **XXIII**.

XXV. Dans les maisons religieuses il y aura deux registres en papier commun, pour

inscrire les actes de velure, noviciat et profession, lesquels registres seront cotés par premier et dernier, et paraphés sur chaque feuillet par le supérieur ou la supérieure; à quoi faire ils seront autorisés par un acte capitulaire qui sera inséré au commencement de chacun desdits registres.

XXVI. Tous les actes de vêtue, noviciat et profession, seront inscrits en français sur chacun desdits registres, de suite, et sans aucun blanc, et lesdits actes seront signés sur lesdits deux registres par ceux qui les doivent signer, le tout en même temps qu'ils seront faits; et en aucun cas lesdits actes ne pourront être inscrits sur des feuilles volantes.

XXVII. Dans chacun desdits actes, il sera fait mention du nom, surnom et de l'âge de celui qui prendra l'habit ou fera profession; des noms, qualités et domicile de ses père et mère; du lieu de son origine et du jour de l'acte, lequel sera signé sur lesdits deux registres, tant par le supérieur ou la supérieure, que par celui ou celle qui prendra l'habit ou fera profession, ensemble par l'évêque ou autre personne ecclésiastique qui aura fait la cérémonie, et par deux des plus proches parens ou amis qui y auront assisté.

XXVIII. Lesdits registres serviront pendant cinq années consécutives, et l'apport au greffe s'en fera, savoir, pour les registres qui seront faits en exécution de la présente déclaration, dans six semaines après la fin de l'année 1741, ensuite de cinq ans en cinq ans: sera au surplus observé tout le contenu aux articles **XVII**, **XVIII**, ci-dessus, sur l'apport des registres, et la décharge qui en sera donnée au supérieur ou supérieure.

XXIX. Il sera au choix des parties intéressées de lever des extraits desdits actes sur le registre qui sera au greffe, en payant au greffier le salaire porté par l'article **XIX**, ou sur le registre qui restera entre les mains du supérieur ou supérieure, qui seront tenus de délivrer lesdits extraits vingt-quatre heures après qu'ils en seront requis, sans aucun salaire ni frais, à la réserve du papier timbré seulement.

XXX. En cas que par nos cours, ou par autres juges compéens, il soit ordonné quelque réforme sur les actes qui se trouveront dans les registres des baptêmes, mariages et sépultures, vêtues, noviciats ou professions, ladite réforme sera faite sur les deux registres, et ce en marge de l'acte qu'il s'agira de réformer, sur laquelle le jugement sera transcrit en entier ou par extrait. Enjoignons à tous curés, vicaires, supérieurs ou autres dé-

pour les dits registres, de faire ladite réformation sur lesdits registres, s'ils n'ont encore en leur possession, sinon sur celui qui sera resté en leurs mains; et au greffier de la faire pareillement sur celui qui aura été déposé au greffe.

XXXI. Les grands prieurs de Tordre, de Saint-Jean de Jérusalem seront tenus, dans l'an et jour de la profession faite par nos sujets dans ledit ordre, de faire registrer l'acte de profession; et à celle fin, enjoignons au secrétaire de chaque grand prieuré d'avoir un registre, dont les feuillets seront cotés par premier et dernier, et paraphés sur chaque feuillet. Et par le grand prier, ou par celui qui en remplira les fonctions, en cas d'absence, ou autre empêchement légitime, pour y être écrit la copie des actes de profession et leur date, et l'acte d'enregistrement signé par le grand prier, ou par celui qui en exercera les fonctions, pour être délivrés à ceux qui le requerront, le tout à peine de saisie du temporel.

XXXII. Seront tenus aux archevêchés et évêchés des registres pour les tonsures et ordres mineurs et sacrés, lesquels seront cotés par premier et dernier, et paraphés sur chaque feuillet par l'archevêque ou évêque.

XXXIII. Permettons à toutes personnes qui auront droit de lever des actes, soit de baptême, mariage ou sépulture, soit de vœux, noviciat, profession ou enregistrement de profession dans l'ordre de Saint-Jean de Jérusalem, soit de l'un ou des autres mineurs ou sacrés, de faire compulser les registres entre les mains des dépositaires d'iceux, lesquels seront tenus de les représenter pour en être pris des extraits, et à ce faire contraints, notwithstanding tous privilèges et usages contraires, à peine de saisie du temporel et de privation des droits, exemptions et privilèges à eux accordés par Nous ou par nos prédécesseurs.

XXXIV. Voulons que notre édit du mois de décembre 1716, portant suppression des offices des greffiers cotiser valeurs des registres des baptêmes, mariages et sépultures, soit exécuté selon la forme et teneur; et en conséquence, que dans trois mois au plus tard après la publication de la présente déclaration, ceux qui ont exercé lesdits offices en titre ou par commission, leurs veuves et héritiers ou ayons cause, soient tenus de remettre, si fait n'a été, tous les registres qui étoient en leur possession; même les registres ou actes de consistoriaux, aux greffes des bailliages, sénéchaussées ou autres sièges royaux, ressortissant à nos cours, qui auront la

connaissance des cas royaux, dans les lieux pour lesquels lesdits registres ont été faits; faute de quoi, ils y seront contraints à la requête de nos procureurs susdites juridictions: savoir, ceux qui ont exercé lesdits offices, par corps, et leurs veuves, héritiers ou représentants, par toutes voies ducs et raisonnables, et condamnés en telle amende qu'il appartiendra; même sera procédé extraordinairement contre eux, s'il y échet.

XXXV. Les héritiers ou ayons cause des décurés, ou autres dépositaires des registres mentionnés en la présente déclaration, et généralement tous ceux qui auraient en leur possession, à quelque litre et sous quelque prétexte que ce soit, aucune minute ou grosse des registres dont ils ne doivent pas être dépositaires, seront tenus, dans le délai porté par l'article précédent, de les remettre au greffe des juridictions mentionnées audit article, sinon ils y seront contraints à la requête de nos procureurs auxdites juridictions: savoir, les ecclésiastiques, par saisie de leur temporel, ceux qui sont ou qui en ont été dépositaires publics, par corps, et tous autres, par toutes voies dues et raisonnables, et seront en outre condamnés en telle amende qu'il appartiendra; même sera procédé extraordinairement contre eux, s'il y échet.

XXXVI. Lors de la remise desdites minutes ou grosses au greffe, par les personnes mentionnées aux deux articles précédents, il sera dressé procès verbal de l'état d'icelles, et elles seront paraphées par le juge: après quoi il en sera donné une décharge en papier commun par le greffier à ceux qui les auront rapportées.

XXXVII. Toutes les grosses des registres qui auront été remises au greffe y demeureront; et à l'égard des minutes, autres néanmoins que celles des registres ou actes des consistoires, il sera ordonné qu'elles seront remises ou envoyées à ceux qui en doivent être les dépositaires, à la charge par eux de remettre au greffe une expédition signée d'eux en papier commun. Voulons à l'égard des minutes desdits registres, ou actes des consistoires, qu'elles demeurent au greffe, ainsi que les grosses.

XXXVIII. Nos procureurs aux bailliages, sénéchaussées et sièges qui auront la connaissance des cas royaux, seront tenus d'envoyer à nos procureurs-généraux, six mois après la publication de la présente déclaration, un état en papier commun, certifié du greffier, de ceux qui auront satisfait aux dispositions y contenues, et de ceux qui n'y auront pas

•atisfait.ccau'ils seront tenus de Taire ensuite tous les ans dans le mois de mars au plus tard.

XXXIX. Eh cas de contravention aux dispositions de notre précédente déclaration qui concernent la forme des registres, el celle des actes qui y seront contenus, la remise desdits registres à ceux qui en doivent être chargés, et l'apport qui en doit être fait au greffe des juridictions royales : voulons que les laïcs soient condamnés en dix livres d'amende, et les curés ou autres personnes ecclésiastiques, en dix livres d'aumônes, applicables à telles œuvres piesque les juges estimeront à propos, elles uns et les autres en tels dépens, dommages et intérêts qu'il appartiendra, au paiement desquels, ensemble de ladite aumône, lesdites personnes ecclésiastiques pourront être contraintes par la saisie de leur temporel, et les laïcs par toutes voies ducs el raisonnables, même les uns et les autres, au paiement des déboursés de nos procureurs, ou de ceux des hauts-justiciers, en cas de poursuite de leur part, laissant à la prudence des juges de prononcer de plus grandes peines, selon l'exigence des cas, notamment en cas de récidive.

XL. Enjoignons à nos procureurs-généraux et à leurs substituts, aux juridictions ci-dessus mentionnées, de faire toutes les poursuites et diligences nécessaires pour l'exécution des présentes, sans que lesdites poursuites, proces-verbaux, sentences et arrêts interve-

nus sur icelles, puissent être sujets auxdrdti de contrôle des exploits ou de sceau, ni auirudroits, de quelque nature qu'ils soient

XLI. Déclarons pareillement cxcieplsdn droits de contrôle et de tous autres, tant ta registres mentionnes en la présente déclintion, que les extraits des actes y contemn, cl les décharges qui seront données danslt, cas ci-dessus marqués.

XLII. Voulons que la présente déclarati soit exécutée, selon la forme cl teneur, i premier janvier 1737, dérogeant, en tant quubesoin seroit, à tous édits, déclarations, ordonnances et réglemcs, en ce qui ne sertit j pas conforme aux dispositions y contenues.' :
DONNONS EN MANDEMENTà l10S amCSCtiéi'Jl. conseillers, les gens tenons nos cours de parlement, chambre des comptes, cours des j: des, baillis, sénéchaux et tous autres nosdliciers qu'il appartiendra, que ces présents ils gardent, observent, entretiennent, fassu; garder, observer el entretenir; et pour lu rendre notoires à nos sujets, les fassent lire, publier el regisirer : cab tel est notre pl: sir; en témoin de quoi, Nous avons fait ms ; tre notre scel à ccsdiles présentes. Doiwi Versailles, le neuvième jour d'avril 1736,'. de notre règne le vingt-unième. Signé LOUIS
et plus bas: Par le roi, Phélypeaux. El set. du grand sceau de cire jaunie.

Registré A Paris en Parlement, le 13 jülüA
1756. Signé du Franc.

INDEX

Dissertationum, Articulorum, Paragraphorum, Petitionum, Consectoriorum,
Digressionum, etc. , quæ in hoc tomo X continentur.

TRACTATUS

ΠΚ SACRAMENTO EXTREMÆ-UNCTIONIS.

Summa doclrinæ catholic® de cxlvcmā-unctione.	Pag. 1
Decretum concilii Florentini.	Ibid.
Canones concilii Tridentini de extrema-unctione.	Ibid.
DISSERTATIO UNICA, complectens omnia quæ hoc sacramentum spectant.	Ibid.
Art. I. Utrum extrema unctio sil sacramentum?	ī
Solvuntur objectiones.	4
Art. II. De materia extremæ-unctionis.	7
§ I. De materia remota extremæ-unctionis.	Ibid.
Petes utrum ad validitatem sacramenti sufficiat benedictio quovis modo Tacta ab episcopo vel sacerdote?	9
§ II. De materia proxima exlremæ-unciionis.	10
Observanda circa unctiones.	12
Petes utrum sit validum sacramentum si quinque sensus ungantur sub una forma illos omnes distincte exprimente?	Ibid.
Art III. De forma extremæ-unctionis.	Ibid.
Petes 1° quæ verba form® supra descriptæ sint essentialia?	11
Potes2°utrum hoc sacramentum non obstantibus pluribus materiis cl formis, sit unum?	Ibid.
Art. IV. De effectibus extremæ-unctionis.	15
Petes quandonam istud sacramentum producat suum ellectum?	17
Art. V. De ministro cxtremæ-unctionis.	Ib.
Petes 1° utrum quilibet sacerdos possit hoc (aeramentum conferre?	19
Petes 2» quot requirantur sacerdotes in administratione hujus sacramenti?	ibid.
Petes 5· utrum hoc sacramentum a pluribus collatum, sil validum?	20
Art VI. De subjecto evtremæ-unctionis.	Ib.
Petes an post vel ante viaticum sit conferendum?	21
Consectoria.	22
Consectoria.	23
Art. VII. De obligatione suscipiendi et administrandi vxtrcmām-unctionem ; necnon de ejus iteratione ac de dispositione ad illam, per quaestiuncula^	Ibid.

Petes 1· utrum hoc sacramentum sit nccw-sarium ad salutem?	23
Petes 2° utrum pastor teneatur hoc sacramentum suis parochianis administrare cum evidenti vite suæ periculo?	24
Petes 3° utrum hoc sacramentum sit iterabile?	25
Petes 4° quæ dispositio requiratur ad hujus sacramenti susceptionem ?	Ibid.

TRACTATUS DE SACRAMENTO ORDIMS.

summa doclrinæ catholic® de ordine.	26
Decretum concilii Florentini.	Ibid.
Canones concilii Tridentini de ordine.	Ib.
DISSERTATIO I. De existentia sacramenti ordinis, et de numero ordinum.	27
Art. I. Utrum ordo seu ordinatio sit sacramentum?	Ibid.
Solvuntur objectiones.	
Art. II. Quot sint ordines?	
Solvuntur objectiones.	Ibid,
Art. III. Utrum omnes ordines sint sacramenta?	
§1. Utrum diaconatus sit sacramentum?	33
§ II. Utrum subdiaconalus et qualuor minores ordines sint sacramenta?	
Art. IV. De tonsura clericali.	
Petes Ie utrum tonsura sit ordo?	Ibid,
Petes 2· quæ sii antiquitas tonsure clcri-calls?	38
Petes 3° qu® fuerit causa hujus ritus in Ecclesia?	Ibid.
Petes 4· utrum omnes clerici teneantur deferre tonsuram?	39
Petes 5“ utrum omnes tonsurat! gaudeant privilegiis clericalibus?	Ibid.
Petes 6° quæ sint dispositiones requisite ad tonsuram?	40
DISSERTATIO II. De materia et forma singulorum ordinum.	Ibid.
Art. I. Quæ sit malcria el forma presbyteratus?	Ibid.
Solvuntur objectiones.	42
Petes 1» utrum in collatione presbyteratus conferatur duplex character?	44
Petes 2’ qualis contactus matcūæ sit necessarius necessitate sacramenti?	Ibid.
Petes 3° quæ sint officia sacerdotis?	45

- Art. II.* Quæ sil materia cl forma diaconatus? 45
Petes 1. utrum in diaconatu conferatur duplex character? 46
Petes 2. quando conferatur character? Ibid.
Petes 3. quæ sint officia diaconi? Ibid.
Art. III. De materia, forma et officiis diaconatus et minorum ordinum? Ibid.
- DISSERTATIO III.** De ministro, subjecto et circulo sacramenti ordinis. 47
Art. I. Quis sil minister sacramenti ordinis? Ibid.
Art. II. Utrum omnis episcopus sit legitimus minister ordinationis? 50
I. Utrum episcopus possit licite ordinare non subditum? Ibid.
Petes a quo regulares exempli debent habere litteras dimissorias? 51
§11. Utrum ordinationes facta ab episcopis intrusis, hæreticis, schismaticis, excommunicatis, degradatis, simoniacis, sint validas? 53
Solvuntur objectiones. 53
Appendix de ordinationibus Anglicis?
Art. III. De subjecto ordinationis. 54
§ I. Quinam sint capaces ordinationis? Ibid.
§11. Quæ dispositiones requirantur in subiecto ad legitime et licite suscipiendos ordines? 58
Vocatio. Ibid.
Recta intentio. Ibid.
Probitas morum. Ibid.
Scientia. 59
Ætas legitima. Ibid.
Observantia interstitiorum et temporis a jure statuti. 60
Titulus. 61
Petes 1. utrum qui ordinatur cum vero titulo, sed insufficienti, incurrat suspensionem? 62
Petes 2. utrum qui habet patrimonium cum pacto illud reddendi post ordinationem, incurrat suspensionem? Ibid.
Petes 5. utrum exercens ordinem in hac suspensione, incurrat irregularitatem? Ibid.
Ordo per gradus et non per saltum. 63
Immunitas ab irregularitate. Ibid.
Art. IV. De continentia annexa sacris ordinibus. Ibid.
Solvuntur objectiones. 65
Art. V. Variæ quæstionum circa præcedentem materiam resolvuntur. 67
Petes 1. utrum clerici majores in ecclesia Latina obligentur ad continentiam immediate ex præcepto Ecclesiæ, an mediante voto quod emittunt? Ibid.
Petes 2. utrum qui susciperet sacrum ordinem ante usum rationis, aut post ex gravi metu injuste incusso, teneretur ad continentiam? 68
Petes 5. utrum qui ignoraret votum continentis esse annexum ordini sacro, ad illam servandam teneretur? Ibid.
- Petes 4.* quid si suscipiens ordinem expressè nollet vovere? 68
Petes 5. quo se recipere debent uxores clericorum post ordinationem continentium? Ibid.
Petes 6. utrum clerici minorum ordinum aliquando fuerint obstricti lege continentiae? Ibid.
- DIGRESSIO I HISTORICA** De episcopibus, presbyteribus, diaconis et subdiaconis. Ibid.
Petes 1. quæ fuerint olim episcopæ, etc. de quibus apud veteres est frequens mentio? Ibid.
Petes 2. quæ erant diaconissarum ministeria? Ibid.
Petes 3. quæ mulieres assumebantur ad munus diaconissæ? 69
Petes 4. an aliquo ritu diaconissæ consecrantur? Ibid.
- DIGRESSIO II HISTORICA.** De fabula papissæ. Ibid.
Solvuntur objectiones. 71
- DISSERTATIO IV.** De episcopatu. 74
Art. 1. Utrum episcopus sil institutione divina superior presbyteris? Ibid.
Solvuntur objectiones. 76
Art. II. Utrum episcopatus sit ordo distinctus a sacerdotio? 79
Solvuntur objectiones. 81
Art. III. Quot episcopi requirantur ad ordinationem episcopalem? 82
Solvuntur objectiones. 84
- TRACTATUS DE MATRIMONIO.**
Summa doctrinæ catholicæ de matrimonio. 87
Decretum concilii Florentini. Ibid.
Canones concilii Tridentini de matrimonio. Ibid.
- DISSERTATIO I.** De matrimonio secundum se. 88
Art. I. De nominibus, definitionibus et essentia matrimonii. Ibid.
Nomina. Ibid.
Definitiones. Ibid.
Essentia. Ibid.
Art. II. De matrimonio ut est in officium naturale. 90
§ I. Utrum matrimonium sil hominibus naturale? Ibid.
§11. Utrum matrimonium cadat sub præcepto? Ibid.
§ III. Utrum actus matrimonii sit licitus, possitque esse meritorius? 94
Art. III. De matrimonio ut est sacramentum. Et primo, utrum sil sacramentum novæ legis proprie dictum? 95
Petes 1. quandonam Christus instituit hoc sacramentum? 96
Petes 2. ad quid valeat gratia sacramentalis matrimonii? Ibid.
Art. IV. Utrum matrimonium inter absentes

INDEX.

«es cor.!actum slt proprie dictum sacra mentum?	90	Art. III. Qui possint contrahere sponsa- lia?	11-2	II
Solvuntur objectiones.	97	Petes 1° an si paulo ante septennium con- trahentes habeant usum rationis suficien- tem, valeant sponsalia?	Ibid.	II
Art. V. Variæ quæstiunculæ circa præsen- tern materiam breviter resolvuntur.	98	Petes2» quis rationis usus requiratur ad con- trahenda sponsalia?	113	II
Petes 1° qu(B sint conditiones a jure requi- sita! ut matrimonium inter absentes sit validum?	Ibid.	Petes 5@ an parentes possint sponsalia con- trahere pro liliis minoribus ?	Ibid.	II
Petes 2° an mandatum debeat dari coram pa- rocho et testibus?	99	Petes 4@ an qui contraxerunt sponsalia ente pubertatem, cum eam attigerint possint re- silire, etiam invita una parte?	Ibid.	II
l'etcs 5° utrum si mandans dederit manda- tum ficte, valeat matrimonium, si ante- quam celebretur ratum habuerit manda- tum?	Ibid.	Art. IV. De effectibus sponsalium.	Ibid.	II
Petes 4° an si mandans incidat in amentiam antequam mandatarius contrahat, validum sil matrimonium?	Ibid.	Petes 1@quo tempore sint adimplenda spon- salia?	Ibid.	II
Petes 5° utrum inter fideles baplizatos possit dari matrimonium validum in ratione con- tractus el non in ratione sacramenti?	Ib.	Petes 2« an nolens aut differens adimplere sponsalia sil compellendus?	Ibid.	II
< Petes 6° utrum matrimonium inter infideles contractum, fiat sacramentum, dum postea baptizantur, præsertim si renovent con- sensus?	Ibid.	Poles 3° an obligatio quam habent desponsati tanta sil, ut si alteruter peccatum fornica- tionis committat cum alia persona, sil pec- catum speciale contra justitiam et in con- fessione accusandum?	114	fl I
Petes 7° utrum sacramentum matrimonii pos- sit claudicare?	Ibid	Art. V. Assignantur causæ ex quibus dirimi possunt sponsalia.	Ibid.	I
•j Art. VI. Quis sil minister matrimonii?	100	Petes utrum qui habet defectus occultos le- neatur illos delegere comparli ante spon- salia, seu callem ante matrimonium?	117	I
Solvuntur objectiones.	102	Petes an sponsalia solvantur per posteriora jurata, aut subsecuta copula?	118	I
Art. VII. De materia et forma anaramenti matrimonii.	100	Casus dubius. Utrum votum simplex casti- latis perpetua: subsequens sponsalia, illa absolute dissolvat ?	119	I
DISSERTATIO IIV De sponsalibus.	107	Petes an in omnibus casibus assignatis ipso jure solvantur sponsalia?	120	I
Art. I. Quid sint sponsalia?	Ibid.	Art. VI. De bannis.	Ibid.	I
Petes 1° utrum sponsalia clandestina post Tridentinum sint valida?	108	Exponitur decretum concilii Tridentini.	Ib.	I
Poles 2° utrum matrimonium clandestinum, aut quodvis aliud jure nullum, habeat sal- tem vim sponsalium ?	109	Petes 1° utrum non sint aliquando repeten- dæ denuntiationes?	121	I
Petes ô' utrum dum vir dicit puella!, Nullam aliam ducam nisi te, vel e contra, puella viro, sint sponsalia?	Ibid.	Petes 2° quas pernas incurrunt tam paro- chus assistens quam contrahentes matri- monium sine præviis proclamationibus aut legitima dispensatione?	Ibid.	I
Petes 4@ an necessario sint præmlttenda spon- salia matrimonio?	Ibid.	Petes 3° utrum qui post unam aut duas pro- clamationes contrahit matrimonium , has penas incurrat?	122	J
Petes 5°quibus dccausis præmitlunlur spon- salia matrimonio?	Ibid.	Petes 4° utrum qui novit impedimentum te- neatur revelare?	Ibid.	I
Art II. Quot modis contrahuntur spon- salia?	110	DISSERTATIO HI. De consensu ad matri- monium requisito.	Ibid.	fl I
Poles 1° utrum si conditio sit honesta, sed tamen contraria bonis matrimonii, valeant sponsalia?	Ibid.	Art. 1. Utrum possit esse matrimonium sine consensu conjugum.	Ibtd.	I
Petes 2° an contractus sponsalilius, initus sub conditione honesta de futuro, adimpleta conditione, statim valeat absque novo con- tractu aut consensu?	Ibid.	Art. U. Qualis debeat esse consensus?	123	I
Petes 3@ utrum sponsalia condilionala inter personas habiles ad matrimonium, per co- pulam subsequentem transeant in abso- luta?	III	Pete» 1° ad quid teneatur qui licte consen- sit?	124	I
Petes4°utrum possit opponi sponsalibus con- ditio prænalis quæ resilientem obliget?	Ib.	Petes 2° utrum pars decepta teneatur alteri simpliciter asserenti se non consensisse credere, et ab usu conjugii abstintre?	îb.	I
Petes 5@ utrum si juste resiliens se obligave- rit sub juramento solvere poenam, illud ju- ramentum firmet contractum?	112	Art. III. Utrum matrimonium <χ metu ini- tum sit ii ritum, et quo jure?	125	Ij i
FHcs b° utrum m justo resiliens solvat pœ- aim alteri, iste povji leliiicre?	Ibid.	Petes 1@ quæ mala debent timcii ut censea- tur gravis metus?	126	i
		Petes 2@ an si minora mala timeantur, sed timens sit nnsillmimis rt timidus, cniea-		

r

(tir citant motus gravis irritans matrimo-
nium? 12G
Petes 5° an metus reverentialis censeatur
gravis? Ibid.
Solvuntur objectiones. 127
Petes t° utrum matrimonium ex metu gravi
initum et jure positivo nullum, firmetur
jmaii.enlo? 128
Petes 2° utrum si coactus ad contrahendum
matrimonium, similiter cogatur ad con-
summandum, possit licite? Ibid.
Poles 5° quæ sint pœnæ cogentium ad matri-
monium? 129
Petes 4° utrum proles natæ ex matrimonio
defectu consensus aut ratione alicujus im-
pedimenti nullo, sint légitimas? Ibid.
§ 1. IV. De matrimonio conditionato. Ib.
All. V. De objecto consensus matrimonii. 150
Solvuntur objectiones. Ibid.
Art. VI. Utrum ad matrimonium requiratur
necessario consensus parentum?
Solvuntur objectiones.
AI. VII. Quomodo matrimonium invalide
contractum ratum effici possit et do-
beat? 136
Petes utrum saltem ille novus consensus
unius partis non debeat aliquo signo exte-
riori exprimi? 138
Petes an si in rescripto dispensationis ponan-
tur hæc vel similia verba : *Dispense ut in-
ter se publice et servata forma Tridentini
contrahant*, possint nihilominus renovare
consensum inter se sine paracho et testi-
bus, si jam prius contraxerant coram
illis? 140
y RESSIO HISTORICA. Utrum inter B.
Virginem et S. Josephum fuerit verum
matrimonium? Ibid.
DISSERTATIO IV. De bonis et actu ma-
trimonii. 141
Art. I. De bonis matrimonii. Ibid.
II. De actu matrimonii. 142
Utrum actus conjugalís excusetur per
na matrimonii? Ibid.
II. Utrum actus conjugalís excusari possit
sine bonis matrimonii, atque adeo exerceri
ob solam voluptatem, aut fornicationem in
se vitandam? 143
Solvuntur objectiones. 143
Art. III. De aliis peccatis conjugum in usu
matrimonii. 148
Quoad modum clsitum'copulæ. Ibid.
Consectaria. Ibid.
Quantum ad circumstantias loci et tempo-
ris. 149
Quantum ad accessoria copulæ, oscula, tac-
tus, amplexus, aspectus, delectationes mo-
rosas, etc. 150
Art. IV. Dcobligationerceddendidebitum. Ib.
§ I. Utrum conjux teneatur petenti reddere
debitum? Ibid.
f. II. Utrum sit reddendum debitum illicite
petenti? 152
Pete» I" quid sit censendum, si ulerque con-

W !

N

i' .l h
i' HI*

jux habeat impedimentum affinitati. itt
voti? 1M
Petes 2« utrum si mulier violenter opprimi-
tur a consanguineo viri sui impediatur
petere debitum? Ibid.
Petes 3« utrum conjux consentiens concubitui
incestuoso suæ comparlis, contrahat inde
impedimentum petendi debitum? Ibid.
Petes 4° utrum contrahant hoc impedimen-
tum qui ignorant legem? Ibid.
Petes 5° quid in dubio de valore matrimonii,
quantum ad petitionem vel redditionem
debiti? Ibid.
Petes 6° utrum adulter privetur jure petendi
debitum? 154
DISSERTATIO V. De unitate et indissolu-
7 bilitate matrimonii. Ibid.
Art. I. De unitate matrimonii. Ibid.
§ I. Utrum polygarnia sil jure natur® prohi-
bita? Ibid.
§ II. Utrum polygarnia fuerit aliquando li-
cita? 156
Petes 1° quandonam facta sil hæc dispen-
satio? 158
Petes 2° quomodo facta sit hæc dispensa-
tio? Ibid
Petes 3° quibus de causis fuerit dispensatum
in lege monogamiæ? Ibid.
Petes 4« utrum hæc dispensatio etiam perti-
neret ad gentiles? Ibid
§ III. Utrum blgarnia sil licita? 159
Petes 1° utrum sufficial probabilitas de morte
prioris conjugis ad contrahendum secun-
dum matrimonium? 161
Petes 2° utrum conjux dubitans de morte
conjugis, vel etiam putans eum esse vi-
vum, valide contrahat, si revera obierit
prior conjux? 161
4. Art. II. De indissolubililate matrimonii. Ib.
§ I. An et quo jure matrimonium sil indisso-
lubile? 162
§ II. An et quo jure matrimonium infidelium
consummatum dirimi possit? 165
Petes 1- quandonam matrimonium in casu
censeatur solutum? 164
Petes 2° utrum, conjugé fideli transeunto ad
alias nuptias, infidelis possit pariter inire
aliud matrimonium? Ibid,
Petes 3° utrum fidelis conversus possit aut
debeat cohabitare cum infideli nolente con-
verti, volente tamen pacifice el legitime
cohabitare? Ibid.
Petes 4° utrum matrimonium fidelium sol-
vatur per unius hæresim? 165
§ III. Utrum matrimonium dissolvi possit
propter adulterium unius conjugis? Ibid.
§ IV. Utrum et quo jure matrimonium ra-
tum per professionem religiosam dissol-
vatur? 167
Petes 1° an elapso bimestri, sed non Consum-
mato matrimonio, possit adhuc conjux in-
gredi religionem? ttlg
Petes 2» utrum conjux qui non intendit in-

- grædi religionem, possit intra bimestre negare debitum? 168
- Petes 3° an uxor vi oppressa a marito intra bimestre, possit adhuc ingredi et profiteri religionem? Ibid.
- § V. Utrum summus pontifex possit dispensare in matrimonio rato? Ibid.
- ¶ VI. De divortio. 170
- Petes 1» utrum possit fieri divortium propter adulterium alterius conjugis? Ibid.
- Petes 2° utrum non solum liceat, sed etiam debeat ex præcepto fieri divortium propter adulterium alterius conjugis? Ibid.
- Petes 3. utrum præter adulterium sint aliæ causas divortii? 171
- Petes 4@ qua auctoritate possit et debeat fieri divortium? Ibid.
- Petes 5@ utrum conjux innocens teneatur nocentem emendatum, redire petentem, recipere? 172
- Petes 6° utrum conjux nocens teneatur, divortio etiam juridice facto, ad conjugem innocentem eum revocantem redire, absque nova judicis sententia? Ibid.
- DIGRESSIO HISTORICA.** De libello repudiæ apud Judæos. Ibid.
- DISSERTATIO VI.** De impedimentis matrimonii In communi. 175
- Art. I. Quot et quæ sint impedimenta matrimonii in communi? Ibid.
- Art. II. Quis possit statuere impedimenta dirimentia matrimonium? 176
- Art. III. Quis possit dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium? 178
- DISSERTATIO VII.** De impedimentis dirimentibus in particulari. 186
- Art. 1. De impedimento erroris et conditionis. Ibid.
- Petes 1» utrum servus vel serva possit licite et valide contrahere matrimonium sine consensu domini? 185
- Petes 2° cujus conditionem proles sequi debeat, an patris, an matris? Ibid.
- Art. II. De impedimento voti. 184
- § 1. Utrum votum simplex impediat et dirimat matrimonium subsequens? Ibid.
- (II. Quo jure votum solemne religionis dirimat matrimonium subsequens? 185
- Solvuntur objectiones. 186
- Art. III. De impedimento ordinis. 188
- Art. IV. De impedimento consanguinitatis. 189
- § 1. Quid sit consanguinitas? Ibid.
- < 11. Utrum consanguinitas convenienter distingualur per gradus et lineas? 190
- Regulæ ad dignoscendos gradus consanguinitatis. 191
- Arbor consanguinitatis*. 194
- SUI.** Utrum consanguinitas impediat et dirime' matrimonium? quo gradu et quo jure? 195
- Solvuntur objectiones. 199
- Art V De impedimento affinitatis. 201
- 5 I. Quid sit affinitas, et ei quo cau«etrir? 201
- < 11 Utrum affinitas habeat per se gradus? 205
- Regula generalis dignoscendi gradus affinitatis. 204
- § III. Utrum affinitas impediat el dirimat matrimonium? quo gradu et quo jure? Ib.
- Petes utrum manentibus personis inter quas contracta est affinitas, ipsa desinat, si moriatur persona ratione cujus contracta est? 207
- Art. VI. De impedimento justitiæ publicæ honestatis? Ibid.
- Petes 1° quid sit justitia publicæ honestatis? Ibid.
- Petes 2° ex quibus sponsalibus oriatur illud impedimentum? Ibid.
- Petes 5° quo gradu istud impedimentum dirimat matrimonium? Ibid.
- Petes 4° utrum istud impedimentum duret post mortem alterutrius sponsæ aut sponsi? 208
- Petes 5° an etiam duret, etsi sponsalia mutuo consensu, vel ex aliqua justa causa dissolvantur? Ibid.
- Observanda circa constitutionem Bonifacii VIII. ibid.
- Art. VII. De impedimento cognationis spiritualis. 209
- Petes 1° utrum cognatio spiritualis oriatur tantum ex baptismo et confirmatione? Ib.
- Petes 21 inter quos contrahatur cognatio spiritualis? ibid.
- Petes 5° utrum cognatio spiritualis impediat et dirimat matrimonium? Ibid.
- Petes 4° utrum et quæ conditiones requirantur ut hæc cognatio et impedimentum contrahantur? 210
- Petes 5@ si plures quam unus et una ^signati et a parochio admissi, infantem. tangant et suscipiant, quinam contrahant cognationem? 211
- Petes 6° utrum requiratur quod susceptores tangant corporaliter baptizalum? Ibid.
- Art- VIII. De impedimento cognationis legalis, per quæsiunculas. Ibid.
- Petes 1@ quid et quotuplex sit adoptio? Ib.
- Petes 2° quinam generaliter possint adoptari et adoptare? 212
- Petes 5° utrum legalis cognatio impediat et dirimat matrimonium? Ibid.
- Petes 4» inter quos contrahatur cognatio legalis? Ibid.
- Art. IX. De impedimento impotentis. 213
- Consectaria præcedentis doctrinæ. 214
- Petes 1° quid facto opus si dubitetur an impotentia sit perpetua vel temporalis? Ib.
- Petes 2° quid si post judicium Ecclesiæ et separationem factam, contingat impotentiam tolli? 215
- Petes 3° quibus signis poterit dignosci esse impotentiam ex maleficio? 216
- Petes 4° quibus remediis occurrere possit impotentis ex maleficio? Ibid.
- Petes 5° utrum detur impotentia naturalis perpetua et irreversibilis? Ibid.

Petes 6° quid agendum in dubio utrinque æquali«an impotentia præccsscrit vel subsecuta fuerit matrimonium? 217

Petes 7° an matrimonium ante annum pubertatis contractum, sit nullum? Ibid.

Art. X. De impedimento disparitalis cultus. Ibid.

Petes 1° quid sil censendum de matrimoniis catholicorum cum hæreticis? 218

Petes 2° quare potius Ecclesia irritaverit matrimonium inter fidelem et non baptizatum, quam inter fidelem et hærelicum? 219

Ari. XI. De impedimento criminis. Ibid.

Art. XII. De impedimento clandestinitatis. 220

§ I. Utrum matrimonia clandestina fuerint olim, et sint etiam nunc valida? Ibid.

§ II. Vari® difficultates circa matrimonia clandestina et præfatum Tridentini decretum resolvuntur, per quæstiunculas. 222

Specialis difficultas de matrimoniis in Hollandia celebratis. 225

Observanda circa prsfaUni constitutio-nem* 226

Protestatio auctor®. W

STATUTA REGUM GALLIÆ MVIRIMOÏIÛM
SPECTANTIA.

Articles 41 , 42, 45, 44 de l'ordonaance de Blois, 1579. 228

Déclaration du roi, du 26 novembre 1639, portant règlement sur l'ordre qui doit être observé en la célébration des mariages, et contre ceux qui commettent le crime de rapt. Ibid.

Édit du roi, concernant les formalités qui doivent être observées dans les mariages. Du mois de mars 1697. 231

Déclaration du roi , concernant les mariages faits par d'autres prêtres que lescurdes contractons. Du 15 juin 1697. 233

Déclaration du roi, concernant la forme de tenir les registres des baptêmes, mariages, sépultures, vêlures, noviciats et professions, tonsures, ordres mineurs et sacrés , cl des extraits qui en doivent être délivrés, du 9 avril 175ö,

APPENDIX

A D

TRACTATUM DE MATRIMONIO

CONDITIONIBUS MATBIMONU

PRÆSERTIM

DE RS, QUÆ CODICE CIVILI GALLICO INDUCTÆ STATUUNTUR

PERPENSIS TUM THEORICE TUM PRACTICE,

THEOLOGIÆ F.-G.-R. BILLUART

ANNECTENDA

AUCTORE G.** SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORE.

APPENDIX

IN TRACTATUM DE MATRIMONIO.

DISSERTATIO

CONDITIONES MATRIMONII, PRÆSERTIM DE IIS, QUÆ JURE CIVILI INDUCUNTUR ,
COMPLECTENS
DUAS IN SECTIONES DIVISA.

Prima. De conditionibus civilibus quæ sponſalibus et bannis æquivalent. Inquiritur;
quæ sit vis earum obligatoria in foro conscientise et apud iudices ?

Secunda. De impedimentis dirimentibus ;

- 1° Utrum Ecclesia etiam nunc potest ea statuere?
- 2° Utrum auctoritas civilis jure suo valeat imponere impedimenta dirimentia in foro conscientiae?
- 5° Utrum in Codice civili Gallico impedimenta inducta haberi debent ut dirimentia non solum quoad effectus civiles, sed etiam in foro conscientis?
- 4° Quæ sint illa impedimenta ?
- 5° Quænam praxis sit tenenda ?

PROOEMIUM.

Jampridem de conditionibus matrimonii dissertatur, et, si tantus animorum disceptantium æstus non penitus extinctus fuerit, sedatus tamen peneque compositus videbatur. His autem temporibus maxime gravior disputationum id genus orta est tempestas, cujus causa Codicis civilis ortus et introductio fuere. Heu, *sopitos cineres, suppositumque ignem* male fortunatus Codex commovit et reinflamavit. Ecclesiæ auctoritatem funditus eversam bujusce auctoritatis animosi conclamilarunt propugnatores : *Moderati* illam esse labefactatum conquesti : e contra civilis auctoritatis defensores acerrimi contenderunt potestatem regendi *materiam*, utpote mere civilem, totum istice auctoritati civil: pertinere. Denique *multi*, præslim inter catholicos, vel naturam impedimentorum dirimentium, vel tenorem et vini Codicis sensumale capientes, sese mutuo c nfe-lanies nihilominus erravere. Quo in ocursu, operae visum est pretium indagare, utrum nullae suppeditarentur viæ tantam ad litem dirimendam , anque inter auctoritatem ecclesiasticam et civilem concordia atq; ordinatio jurisdictionis quodam modo alieni possint? hic opus, hic labor! Quod ■i propter spem Luili momenti scobium at-

tingere praesumpsimus, saltem habebimur excusati, cum tota agendi ratio expectataque merces nostra sint in eo sitæ ut quaestio præsens magis ac magis illustretur, praxisque faciliior cuique efficiatur. Ad hoc igitur assequendum stabilienda videntur sequentia.

SECTIO PRIMA.

Ca pu t I.— *De conditionibus Codicis qua haberi possint sponſalium instar.*

Sponſalia quoad denominationem non reperiuntur in Codice Gallico; attamen jurisperiti maximi ponderis inter quos Merlin, n° 1; Toullier, n° 501, indubitanter asseverant eaiii Gallia locum habere posse *contractuum instar*, proplerea quod ex mente legislatoris, quæque conventiones neque reprobata; legibus, neque honestati publicæ contraria; vim obligatoriam habituræ sinl. Ergo nos: ra expendere referi,

- 1° *An matrimonium mere civi/* teneri possit sponſalium instar?*   «
- 2" *in it /oro conscientia.· et etiam apud iudices ciciles teneatur solvere mule-tam interpositam a s ousts , qui in-juste resilit a sponſalibus.*

§ I. — *Propositio.*

Matrimonium mere civile æquivalet on» *dinar e* sponſalibus in foro conscientut. *Prob.* Sponſalia sum quæd mi promissio

dt matrimonio in futurum perficiendo; porro matrimonio mere civili adest *ordinarie* talis promissio; conjugesenim, cum ineunt matrimonium civile, intendunt, non hic et nunc, sed in posterum illud perficere apud Ecclesiæ pastorem, ac proinde sese irretiunt quadam promissione implicita matrimonii nunc inchoati, postea perficiendi; jam vero illa promissio æquivalet promissioni, quæ dicitur *sponsalia*, si quidem forma illius non est determinata: ergo matrimonium mere civile æquivalet sponsalibus.

Nec dices Matrimonium illud esse clandestinum coram Ecclesia, ac proinde nullam habere vim in foro conscientis: namque ut clandestinum haberetur tale matrimonium, necessæ foret illud existere et perfici hic et nunc apud officiarim civilem absque ulla intentione recurrendi ad Ecclesiam in posterum. Porro res non ita se habet; satisfaciunt enim sponsi de præsentipræsripto legis civilis per matrimonium ineie civile, sed revera intendunt illud esse Folum inchoationem quamdam matrimonii postea perficiendi coram Ecclesia. Ergo verum est matrimonium de futuro coram Ecclesia: ergo non inhaeret illi clandestinitas coram Ecclesia.

Dixi *ordinarie* quia si sponsi quandoque non intenderent recurrere ad Ecclesiam, tunc nulla esset promissio matrimonii perficiendi in posterum, proindeque adesset clandestinitas ex concilio Tridentino. Ergo irritum matrimonium: ergo non obligaret in foro conscientia.

§ II. — *De muleta apposita rescissioni actus civilis de matrimonio.*

Hujus ad intelligentiam quæstionis, quæ nondum explanata videtur, est observandum triplicem existere modum quo mulcta qualisemque apponi possit rescissioni (*résiliation*) actus civilis de matrimonio: 1° per matrimonium irritum impedimento antea ignoto uni comparli; 2° per actum matrimonii coram tabulario (*l'acte de mariage notarié*), 5° per promissionem de matrimonio sub chirographo (*promesse de mariage sous seing privé*). Talem vero mulctam non esse solvendam, sed tantum impensas repetendas ab illo qui injuste resilit sen'iunt Delvincourt et Duranton. innixi ratione quod mulctis solutio nu«ei et libertati matrimoniorum quæ plena

sortiri debet; e contra mulctam, de qua mentio fit, solvendam esse et in foro conscientiae et coram tribunalibus, contendunt Toullier, Merlin, quibus cum sit sequens

PROPOSITIO.

§ III.— *Tenetur in foro consnientiae et coram tribunalibus solvere mulctam appositam a sponsis ille qui resilit ab actu civili de matrimonio.*

Prob. Actus ille civilis de matrimonio, triplici modo elicited, ut supra annotavimus. est conventio libere et honeste suscepta a conjugibus. Porro ea vis est omnium conventionum, ut quivis teneatur adimplere obligationes, quas libere et honeste suscepit: ergo qui resilit injuste ab actu civili de matrimonio, tenetur implere obligationem quam suscepit; nempe obligationem solvendi mulctam iuterposliain actui civili demalrimonio, etiam apud iudices. Ita Toullier. Diximus *injuste*, nam qui de justa causa resiliret, non ad id teneretur, cum clausula irrita esset.

Ca pu t II. — *De conditionibus civilibus qua Bannis taquinaient.*

Bannum quoad denominationem idem sonat ac publica declaratio, et sumitur pro denuntiatione futuri inter personas habiles matrimonii coram frequenti populo faciendaf: quæ denuntiatio diversa est a denuntiatione quæ *bis* fieri debet apud *domum communem* (art. 63 et sequentibus); cum autem hæc inter se connectantur, magni interest causa cujusque notitia eorum, quæ sumus dicturi. Quare attendendum est quid sanciat Codex civilis;

1° sufficiens tempus domicilii.

« Le mariage sera célébré dans la commune où Pun des deux époux aura son domicile. Ce domicile, quant au mariage, s'établira par six mois d'Iiabilition continue dans la même commune. » *Art.* 74.

Requiritur igitur habitatio in eodem domicilio, et si forte accideret, v. g. quod quis domicilium postquam habuerit sex mensium in eadem civitate (*commune*) ad aliam migraverit habitandam, jam non prius domicilium derelictum, bene vero posterius, haberetur tanquism verum domicilim relative ad matrimonium. Illicei art. spectat etiam milites sub signis siipeudio fungentes.

DE MATRIMONIO.

20 Oppositiones tpiaē fleri possunt coram ofliciaro civili :

« Les actes d'opposition au mariage seront signés sur l'original cl sur la copie par les opposant op par leurs fondés de procuration spéciale* et authentique; ils seront signifiés, avec la copie de la procuration, à la personne ou au domicile des parties, ct à l'officier de l'état civil , qui mettra son *visa* sur l'original. » zfrt. GG.

Dicitur *oppositio* actus quo quis declarat sese opponere ne matrimonium ceLbrelur, art. 176 Codicis civilis et ari. 559, Codicis formularum judicialium (*procedure*). Hæc oppositio est significanda utrique contrahenti ah ofliciaro civili art. 69 idemque debet apponere formulam cum syngrapha (*visa*) actui tanti ponderis. Ha ari. 172 et sequentes statuunt.

3° *Proclamatio* (ex art. 1G6 et se iq). Attamen pro circumstantiis, quarum judex relinquitur procurator regius, *dispensatio* a proclamationibus civilibus obtineri potlt i unica vice, nunquam bina (*arrêté da 20prairial anxi*). His articulis positis admittitur inter jurisperitos,

1° Matrimonium celebratum, invita oppositione, annihilari posse, si modo talis oppositio sententia judicis confirmata sit (ari. 195),arrêt du22juil. 1807; Sirey).

2° Matrimonium cui defuit proclamatio civilis, vel domicilium verum sex mensium insensuquo diximus, æqualiter irritari posse. Ergo expendendi erantarliculi piæfati, propter infaustos eorum effectus, si violarentur. Decætero vide ubi agitur de impedimento dirimenti propter defectum conditionum formalium (*formalites*).

SECTIO II.

Prooemium.

Qnæ communiter a theologis admittitur divisio contractus matrimonialis, scilicet in contractum *naturalem*, *religiosum* el *civilem*, hanc nostram facimus. Aon ideo tamen multiplex est contractus iste, quasi foret a se invicem distinctus; sed lautum sub triplici respectu consideratur, nempe •it subjacens *legi naturali*, abstractione farta illius »n aociVtalem civilem aut religiosam '■d ut legions civilibus aut ecclesiasticis moderatus ac proinde initiis inter cives aut l<rlesiaē membra. Quæ fusius sunt enucleanda.

1° *Contractus matrimonialis sub respectu legis naturalis spectatus.*

Hominem, cum ad societatem sit natus et efformatus, a natura conjugium ineundi jus accepisse nemo diflilelur. Jus autem illud, si juxta leges naturales. remota quaque lege positiva, consideretur, nullum aliud quam boni malique terminum agnoscit. Ergo,sub lege naturali.causa efficiens contractus matrimonialis est solus consensus partium, quo virtute juris a natura suscepti, sese in sponsum et sponsam voluntarie accipiunt, traduntque corpora in ordinem prolis. Ergo contractus ille, modo non sit intrinsece malusel aliunde sit vestitus formalibus conditionibus (*formalités requises*), quibus consensus tanquam exterius expressus habeatur, et licitus et validus existit, atque parii vi sua, ut quilibet alius contractus, vinculum juris, seu obligationem conscientiaē in ea quæ ad conjugium perlinent. Sin autem adversetur principiis primariis, id est, ordini relationum. qui existit Deum inter el homines, vel etiam inter ipsosmet homines, neque licitus, neque validus quoquomodo evadere potest.

Ex eis contractus matrimonialis sub lege naturali spectatus, esset igitur, illo quo vir et mulier sibi mutuo, plenaque libertate , tradunt corpora in ordinem pro'is.

2° *Contractus matrimonialis prout est religiosus.*

Diximus modo illud, quod a natura accepimus ad matrimonium contrahendum jus patere tam longe quam fines bo.u malique : verum enim vero, posita s › elate, non fuit ita datum, ut, licet non i intri' -sece malum ipsius tamen exerci ium, cuin bono publico nocere possit, nullam moderandam, nullam coercionem patiatur; alioquin adversaretur legi naturali, quæ prohibet ne ordo relationuminter homines e.xistenlimn perturbetur . propterea igitur munus incumbit legislatori Ecclesiast., et quidem lege naturali impositum, ut regat, suspendat, prout postulare videtur bonum ecclesiaē. exercitium juris a natura accenii ad matrimonium ineundum. Hinc stabilitur potestas imponendi, ui a.cpî, impedimenta dirimentia, Ecclesiaē auctoritati ·η-hærens. Attamen hanc potestatem tollere, vel saltem imminuere, attentarunt. A quibus et quam insulse mox demonstra-

APPENDIX AD TRACTATUM

bifor. V»me colligere oct *confractum ec-*
cfsiasticam nihil aliud esse quam *con-*
te dum naturalem legibus Ecclesiæ fir-
matum atque approbatum.

5°. *Contractus matrimonialis ul ci-*
vilis.

Dicenda sunt eadem quæ do contractu ecclesiastico. Princeps, ut pote moderator societatis civilis, ac boni publici provisor, tueri debet et promovere ordinem relationum qui existit intercives. Jus illud accepit a natura quæ ipsa societatem creavit. Porro quis non sentiat apertissime, quanti referat ad bonum publicum, ut connubia intra quasdam leges contineantur et regantur; ergo principis est ponere, pro suo munere, impedimenta, etiam diriifientia, dummodo id postulet ordo relationum, qui existit intercives; sicque contractum naturalem moderari valet. De quo varii varie senserunt jurisperiti atque theologi, uti monstrabitur. Hinc colligendum *e>t contractum civilem esse contractum naturalem legibus civilibus approbatum et confirmatum.*

Ex hispr(motatis sequitur,

1°. Contractum *naturalem* probari et firmari contractibus civili et ecclesiastico, atque utrumque necessario fundari in contractu naturali, tanquam ipsorum basi; ac ideo, si irritus reddatur contractus naturalis impedimento dirimenti, nec contractus civilis, nec contractus ecclesiasticus stare poterunt; hinc etiamsi impedimento civili contractus civilis annullelur, et vice versa si impedimento ecclesiastico contractus ecclesiasticus irritetur, jam non erit contractus neque civilis, neque ecclesiasticus, cum uterque, contractu naturali irritato, jam nullam basim habeat, seu nullam substantiam.

2°. Contractum matrimonialem divisum in *naturalem, civilem et ecclesiasticum*, non esse tripliciter distinctum, sed habere triplex objectum, prout respicit ad bonum *naturas, societatis civilis*, aut *Ecclesias*. Quæ quidem distinctio non parum luminis inducit nostram in *materiam*. Huic apprime senties, auctoritatem quamque, ei'ilcm aut ecclesiasticam, quin suos Iran-, rudat limites, alterutram sese attingere, id est, contractum unius aut alterius twiu'iinrulo dirimenti nullum facere; qu · () 'Himmlo nullum tacit contractum

j nisi *indirecte*, nempe .m niverslfifem ob»
i jcccti attingendo *directe* contractum natu-
ralem et nulhiin efficiendo; jatîvero su-
hiato contractu naturali, tollitur substan-
tia contractus civilis aut ecclesiastici; ergo
uterque irritus evadit, *indirecte*. Ergontr.i-
que auctoritas, licet sese attingant, non
transcendunt limites. Attamen observan-
dum, quandoque licet contractus civilis sit
irritus quoad vinculum ob impedimentum
quodeumque, valere tamen ob fictionem
legalem, quoad effectus civiles, ad sensum
art. 201. Valet ut actus authenticus prop-
ter bonum.

5°. Contractum matrimonialem lonse præstarc exteris contractibus, ex parte originis, vel objecti et finis: enim vero alii ab infirma hominum voluntate, et circa res venales, ducunt originem et versantur, ille autem a natura, seu conditore orbis institutum habet, societatis turn civilis tum "e-cîesiæ bonum promovet; ergo sanctior.

4°. Speciem et naturam impedimento-
rum melius cognosci: diximus supra jut
nubendi esse datum a natura, nullamque
auctoritatem de illo disponere posse sicut
disponit quandoque propter bonum publi-
cum de bonis privatis, alioquin adversaretur
principiis primariis; quid erit igitur
impedimentum? Natura impedimenti est
non tollere jus contrahendi matrimonium,
sed restringere hanc facultatem *resolren-*
do vel *suspendendo efficientiam vinculi*
moralis et effectuum; vel *tanlumafficieil-*
do quibusdampcenis. v.g. carcere, mule-
ta, etc. Si posterius, impedimentum dici-
tur *prohibens*: si pi ius, nuncupaturd/ri-
mens resolutorium et suspensivum. *Qux*
definitio natura impedimenti dirimentis
congruere videtur et praxi Ecclesiæ et
menti Codicis civilis Ecclesiæ enim, liret
impedimentum dirimens habeat ut résolu-
tonum, quandoque tamen concedit dis-
pensationes in radice. Porro non aliquid
ude efficeret, si per impedimentum diri-
mens omnino resolveretur ellicientia con-
rahendi: porro nullo con«cnsu nullus est
contractus: ergo Ecclesia, iu illo casu, in-
tendit consensum seu efficientiam contra-
hendi esse suspensam: ergo habet impedi-
mentum dirimens ut *suspensivum*. Ex al-
tera parte Codex agnoscii^urimunia qux-
dam, virtute impedimenii^lrimenti* nulla
l (nu s) quasi piem juris ut matrimoniuu?

DE MATRIMONIO.

mortui civiliter, vel post declarationem iudicis ut matrimonium bigami, etc. : quædam autem annullanda (*annullables, dont les nullités peuvent être couvertes*) ut matrimonium impuberis, etc., ista matrimonia licet vitiata sint impedimentis dirimentibus, habentur valida, accedentibus quibusdam circumstantiis.

Hinc liquet in mente Codicis impedimentum dirimens haberi tanquam *resolutorium*, scilicet inprimocasu, et velut « *wipensivum* » in secundo : namque si a principio resoluta fuisset efficientia seu capacitas contrahentis, jam nullum objectum relinqueretur circumstantiis accedentibus, ergo nullum producerent effectum, ergo matrimonium nec esset validum, nec haberetur legitimum. Ergo definitio naturæ impedimenti dirimentis in *resolutorio et suspensivum* convenit praxi Ecclesiæ et menti Codicis.

In liis præfatis insistendum putavimus, propterea quod illustriores faciunt aditus nostras ad propositiones, totainque quaestionem irradiant.

Assurgit nunc illa gravis et plena aleæ qtiæslionis. Fatentur omnes ad contrahendum connubimn, non sufficere qualemcumque consensum, sed requiri consensum legitimum, nulla lege impeditum aut reprobatum, uno verbo, efficientiam legalem. Quæ autem auctoritas, ecclesiastica an civilis, sjumsorum efficientiam irritare, et suspendere queat, si non æquo Marte, magnis tamen animis decertatum est.

Caput I.

De potestate ponendi impedimenta dirimentia quam Ecclesia sibi vindicavit.

Ecclesiæ competere potestatem stabilienti impedimenta dirimentia, negarunt tribus a!) hinc sæculis Liillierus et Calvinus asserentes audacter causas matrimoniales ad forum ecclesiasticum quidem pertinere, sed non *necessario*, atque reipsa in pi incipum et magistratuum postestate esse reponendas. Post istos assurgunt Antonius de Dominis, Laqnoïns, Ileridanus, et novissime *Gallinis* Tabaraud, nec non famosæ Genevensis reipublicæ consiliarius nomine Bellot. fth ' s mmlbus una; diversis tamen modis r.t les potestatem toti totam conati sunt rvertcre. Sic hucusque msamuv « mnl acer-

bi religionis catholics ho«*es, « *exemen-» vit enim cor malitia eorum.* » Super sunt adhuc quidam citandi, qui vel incauti, vel quæstione discussa non sedulo. variis erroribus, aut saltem singularibus opinionibus addicti, hanc potestatem labefactaverunt; imprimis Boileau, Chr. Lupus, (k Chatizel, et forsàn de La Luzerne, Contra quos sit propositio sequent :

Propositio.

Ecclesia jure divino potestatem habet stabiliendi impedimenta dirimentia.

Prob. 1°. Ecclesia pote«tatem habet stabiliendi impedimenta dirimentia, si possit attingere contractum matrimonialem; id admittunt adversarii, qui totas exerunt vires, ut subripiant contractum foro Ecclesiæ : atqui Ecclesia potent attingere contractum : ergo potestatem, habet, etc.

Prob. minor. Illum contractum attingere debet Ecclesia cujus objectum «st ecclesiasticum, sua substantia, et suo fine tendens in ordinem spirituale: atqui objectum contractus matrimonialis est ecclesiasticum, tenditqne substantia sua et fine suo ad ordinem spirituale; 1° quidem est ecclesiasticum, -nam quomodo discerni posset objectum potestatis Ecclesiæ ab objecto potestatis civilis, nisi attendendo duas a Ileo conditas et constitutas esse potestates, unam ad bonum spirituale, alteram vero ad bonum temporale ordinatam? Objecta igitur quæ directe tendunt ad finem temporalem, sunt necessario tribuenda potestati civili; quæ autem ad finem religiosum, potestati ecclesiastic®; jam vero contractus matrimonialis tendit directe seu ad bonum temporale, seu ad bonum spirituale: ergo duplex habet objectum, ergo ipsius objectum ex sua substantia est ecclesiasticum.

objectum contractus est æqualiter ecclesiasticum tunc suo directo unde enim tenent adversarii objectum contractus matrimonialis esse civile, nisi quia spectat ad bonum temporale; porro matrimonium magis respicit ad bonum spintale : nam matrimonio. cives procreantur patriæ, sed melius gignuntur ccelo * infausta conjugia perniciem societati minitantur, plus etiam religioni ! Quis dicat utrum tiberi, male informati a parentibus male conjunctis, plus nocere debeant reipublicæ, quam socieiati Christian®? ullum denique ab adversaria

oppruitur argumentum, quod in ipsos non retorqueatur invicte. Quidni? Detur gens tam barbara, apud quam non viguerit illa intima persuasio, matrimonium esse rem sanciam, sub tutela religionis ponendam? Alleratur in medium populus, tam remotissimus, qui, sxpissime damnata lege positiva, non collocaverit contractum matrimonialem sub numine legis divinæ, ut contractus ille, qui tanti refert ad felicitatem conjugum, familix atque societatis, non saltem peculiaribus careat fauste deprecatis atque benedictionibus? Ergo. 5° Contractus matrimonialis objectum tendit ad bonum spirituale ex line suo, aliunde ex natura sua est ecclesiasticum : ergo objectum contractus matrimonialis est objectum directum potestatis Ecclesiæ stabilientis impedimenta dirimentia : ergo contractus ille est de foro Ecclesiæ. Ergo. Eccl. etc...

Prob. 2°. Deus provisor et conditor societatis Christianæ, quidquid esset necessarium ad illam rite instituendam atque conservandam, ullo absque dubio contulit et largitus est: atqui ad promovendam, conservandamque illam integram et puram . necessaria est potestas stabiliendi impedimenta dirimentia; namque ablata illa potestate, pullularent coram Ecclesia clandestina matrimonia; fierent nuptiae inter consanguineos, fideles et infideles; oriretur promiscuités parius, (parce verbis :) nonne, tot et tantis stantibus causis corrupte!®, societas Christiana integra et sancta staret ut instituit illam sanctissimus et sapienlissimus Fundator? Ergo Ecclesiæ suæ dedit illam potestatem necessariam... Ergo Ecclesia jure divino potestatem habet etc...

Prob. 5°. Ex concilio Tridentino, sess. 24, can. 4 : « Si quis dixerit Ecclesiam » non potuisse constituere impedimenta > dirimentia : anathema sit. » Illa definitio concilii Tridentini eflicit nostram propositionem certam de certitudine fidei : vel enim illa definitio efficit nostram propositionem , etc... vel 1°. non valet ut decretum ; vel 2°. valet ut lex disciplinae ; vel 5° voce *Ecclesiæ* significantur principes sxculares ; vel 4° agitur de potestate insacramentum . atqui illa posteriora dici non possunt. Ergo, etc.

1». Dici nequit praefatam definitionem

[non *valere ut decretum* : imponet Tabaraud, ille de quo jam mentio fuit, clamat fidenter Ecclesiam posse errare quando judicat de rebus citra fidem positis; jam vero incantat haud sapienter^ concilium Tridentinum dijudicasse in 4° canone, de rebus mere civilibus, ergo sensu suo definitio allata non valeret ut decretum : heu! quandoque dormitat noster Tabaraud haud *bonus* : Namque 1°. si liceret unicuique nomine Christiano glorianti, pro suo libitu habere Ecclesiæ definitiones tanquam nou emanantes ex promissis Christi, ac proinde non habentes vim decreti, quamvis illa promissa fuerint absoluta, et ad omnes veritates respicientia, et pro quolibet tempore; si licentia daretur illas Ecclesiæ definitiones eludendi, eo prxtextu quod veritas, ul ait noster Tabaraud, quam proponunt credendam , nec in Scripturis, nec in traditione reponatur expressa, et alia id genus, actum esset de auctoritate Ecclesiæ ; non solum esset mediocriter labefactata, sed penitus eradicata, cum quivis novator absolvendus quam maxime audacior : quod sane male prudens, animadvertit ; quod certe non admitteret noster Tabaraud, licet pruriens quadam cupidine innovandi; ergo 1° jam definitio concil. Trid. admit-tenda foret ut decretum , utpote definitio innixa promissis Christi respicientibus ad omnes veritates. 2° Male imaginatur noster Tabaraud, cum asserit objectum definitionis concil. Trid. esse materiam mere civilem (vide in prænotatis n° 1) et vero, si materia circa quam versatur definitio concilii esset mere civilis, jam nullum haberet objectum ; ergo concilium judicando, nihil judicaret, quemadmodum sane illud dicit Tabaraud nihil dicendo : ergo concilium judicavit de re quæ ad forum suum pertinere persuasum habet, ergo Resipiscat Tabaraud noster!...

Ergo. 1° dici nequit definitionem conc. Trid. non valere ut decretum.

2° Nec *esse legem disciplinae* : imponere de facto impedimenta dirimentia, est equidem disciplinx, sed *jus* statuendi impedimenta attinet ad dogma . atqui conc. Trid. constituit *jus* statuendi, etc... namque proponit aliquid credendum . ergo proponit dogma. Ergo defiiimo n»zn est de disciplina : aliunde in concil. Trid. dogma legitur in canone, et disciplina in

DE MATRIMONIO.

articuli; reformationis; porro definitio prax-
fala legitur in canone 4°.

Ergo 2° non est disciplinae regula.

5° voce *Ecclesiam* non significari principes sæculares: namque illa voce *Ecclesiam* significantur illi quibus Lutherus denegabat potestatem stabiliendi impedimenta dirimentia: porro Lutherus non negabat principes sæculares istam habere potestatem, e contra conabatur illam eripere Ecclesiæ. Ergo aut concilium nihil astruit, quod dictu insanum est, aulaliam quam principes auctoritatem intendit, scilicet Ecclesiam sicut huc usque intellexerunt omnes; ergo etc.

Et vero præfatus canon ut pote dogmaticus exprimere debet fidem omnium sæculorum et locorum, atqui doctrina Launoii evidenter tali non gaudet conditione, ergo, etc.

4°. In canone 4°, concil. Trid. non agitur de *potestate in sacramentum solum*, nam ex prænotatis (vide n° 1 et 2), basis contractus matrimonialis est contractus naturalis illis qui simul materia est sacramenti, ergo Ecclesia irritum faciendo matrimonium, irritum et faceret contractum naturalem ac proinde contractum civilem, ergo potestas imponendi, etc... Ecclesiæ non restringitur ad solum sacramentum, ergo Châtizel, La Luzerne male ratiocinati sunt.

Sed cum hic res agatur inter theologos sese Christianos jure dictitantes, « altem quoad multos, possumus confirmare probationem istam, simulque totam propositionem, per auctoritatem cujus vis tanquam irrefragabilis ab universa tenetur Ecclesia. Hæc aulein scilicet Bulla, *auctorem fidei*, quæ sic sese habet: « Doc- » trina synodi asserens, *ad supremam civilem potestatem* dunlaxat *originarie* » spectare contractui matrimonii apponere » impedimenta ejus generis quæ nullum » reddant, etc... quia Ecclesia non sem- » per potuerit ac possit, in Christiano- » rum, matrimoniis Jure *proprio*, impedi- » menta constituere, quæ matrimonium » non solum impediunt, sed et nul- » lum reddant *quoad vinculum* quibus » obstricti teneantur etiam in *terris infi-* » *delium*, in eisque dispensare... *eversiva* » *har tica*. » Iude sic: Pius VI damnavit *ui i. areivam* et quasi canonum *ecersivam*. doctrinam illorum qui asserunt per impedimenta dirimentia ab Ec-

clesia stabilita non dissolvi matrimonia *quoad vinculum* ! atqui potestas quæ, irrita reddit matrimonia *quoad vinculum*, dirimit et contractum ex dictis (videas prænotata). Ergo ex constitutione Pii VI Ecclesia non habet solum potestatem in sacramentum matrimonii, sed etiam in contractum: ergo periit labor D. D. Châtizel et de La Luzerne, etc...

2° Bulla eadem decrevit Ecclesiam *jure proprio originarie* habere potestatem condendi impedimenta que reddant nullum matrimonium: ergo si jure proprio, si originarie, Lannoius et alii, qui dicunt illam accepisse a principibus sæcularibus, notam incurrunt hæreseos.

Ergo ex constitutione Pii VI concilii Trid. explicativa et confirmativa, et argumentis theologicis dici nequit, 1° definitionem Con. Trid. dari Ecclesiæ solummodo potestatem in sacramentum matrimonii; 2° per illam vocem *Ecclesiam* significare principes sæculares. 5° esse legem disciplinx; 4° non valere ul decretum: ergo 5° Ex Concilio Tridentino Ecclesia, *jure divino* habet potestatem stabiliendi impedimenta dirimentia.

*Probat*ur. 4° Praescriptionis argumento: Non inficiamur, usque ad initium quarti sæculi, annales Ecclesiæ mentionem non facere de potestate, quam sibi vindicat auctoritas ecclesiastica de statuendis impedimentis dirimentibus; quid enim mirum? Aeslaniibus unde quaque persecutionibus, pauciores potuerunt leges condi, et si « pax latx fuerunt, aut periire, aut colligi memoriaeque mandari certe non potuerunt. Quidquid sit, supervenientibus sæculis melioribus, quædam leges memorantur acceptæ et usu confirmatæ », quæ igitur a cunabulis Ecclesiæ ortum habuere, Hinc anno 515, sic auctor Concilium Eliberitanum, « minime gentilibus in matrimonium illicitæ sunt pueli ». » Anno 585 papa basilicius ad Ilericiim scribit: « de conjugalium violatione requisiti si, etc., hoc ne fiat omnibus modis inhibemus. » Anno 555 Epistola Basilii Magni « quæ similes qui habent potestatem (pastores Ecclesiæ) fiunt matrimonia contra fornicationes. » 514 Concilium Cæsariense/n/r 4æmus. » Nunc amem, si quis, a quinio sæculo, juris canonici collectiones inspexerit, compertum habebit, labentibus aimu,

plura exfare monumenta id genus, hocce non negant adversarii, sed toti sunt, ut tales prohibitiones habeantur non ut impedimenta dirimentia; sed tanquam prohibentia . contra quos sic stamus argumentantes :

Ecclesia a primævis temporibus usa est potestate stabiliendi impedimenta *dirimentia* matrimonii: atqui habuit potestatem illam *jure proprio* Ergo Ecclesia potest ponere *jure proprio* impedimenta *dirimentia*.

Probatio major. Ex annalibus supra relatis Ecclesia tulit praescriptiones circa matrimoniuimatqui illae praescriptiones fuerunt impedimenta dirimentia; namque sensu obvio et naturali accipienda sunt verba canonum , porro verba canonum praefatorum evidenterpraeferunt significationem impedimentorum dirimentium, cum dicant ista connubia esse [*ornicator.es et adulteria*. Ergo, etc. Et vero nostri adversarii, praesertim Antonius de Dominis, Tabaraud et alii ejusdem farinae, sese gloriantur quod instituta ac rationem jurisprudentiae civilis servant et sequantur : porro sic sese habet jurisprudentia civilis *lege 3 in Codice de legibus*, - « cum dicit legislator *Prohibemus, non licet* idem est ac si diceret quemque actum illicitum invita prohibitione esse *nullum*, nisi aliter mentem evolvat legislator : gallice, « Quand le législateur dit : *On ne peut pas faire*, c'est comme s'il disait, il y a » *nullité*, a moins qu'il n'explique autrement sa pensée. » Ergo si ratio et instituta jurisprudentiae servantur, dicendum est prohibitiones veteris Ecclesiae esse vere impedimenta dirimentia , eo magis quod corroborentur adverbis *minime fieri, omnino* prohibemus : Ergo Ecclesia antiqua posuit impedimenta dirimentia... Sed demus gratiose, quidni? quod Ecclesia primaeva condiderit solum impedimenta prohibentia, non minus vincerentur inimici potestatis ejus : nam Ecclesia non fecisset inhibitiones matrimonii, si contractus matrimonialis non pertineret ad forum suum; Porro posito quod Ecclesia habuerit contractum matrimonialem tanquam pertinentem ad suum iorum, sequitur illam habere potestatem stabiliendi impedimenta dirimentia ; namque auctoritas suprema et independentens naturae, totam potestatem exer-

cere legitime potest, modo sese continui intra limites sui objecti c' insuper senet leges justitiae et promove. ! bonum publicum; jam vero, cum Ecclesia statim in* pediments dirimentia, sese continet intra limites objecti, cum ex dictis matrimonium subjaceat religioni, et nedum *leges justifier, bonumque publicum* infringat, corroborat, et promovet, ergo ex eo quod Ecclesia habet potestatem ponendi prohibitiones contractui matrimoniali, sequitur illam *jus proprium* habere ponendi impedimenta dirimentia. Ergo, etc.

Prob. min. Ecclesia primaeva *jure proprio* posuit, etc.; vel enim Ecclesia *jure proprio*, vel jus usurpavit, vel a principibus saecularibus accepit, atqui duo posteriora dici nequeunt : non primum, si Ecclesia *usurpavisset*, extarent vestigia usurpationis; Graeci, hostes lotius auctoritate non suae, exprobravissent, haeretici quicumque tanquam scutum arripuissent, extarent reclamationum quaedam monumenta; potestas illa male parlat, non tanto vigore florisset; attamen nihil horum memoriae traditum , nulla vel minima monstrantur vestigia : ergo. 1° Ecclesia non usurpavit; 2° non accepit : nam quo tempore, a quibus principibus; silet historia; mirum esset, talem potestatem a principibus datam, antequam ad fidem venissent; nihilominus Ecclesia usa est potestate illa, nec adhuc in gremio fovebat principes. Magis miror, quod, teste historia. principes saeculares, cum sprete Ecclesiae legibus, ad illegitimas convolarent nuptias, ad Ecclesiam recurrerent, dispensationemque impedimentorum peterent, seque subicerent poenis ab illa impositis: quorsum hoc? si nullum Ecclesia habuisset *jus proprium* matrimonia sic annullandi? uno verbo , si tanta concessio Ecclesiae a principibus saecularibus facta fuisset, cum principes non idem sentiant, extarent monumenta diversa, pro diversis principibus, et temporibus, pro diversis gentibus et institutis, ubinam sunt ? nullibi. Potestas Ecclesiae ubique, quovis tempore, quamque apud gentem, una, simplex duntaxat et idem: ergo non venit a principibus*, nec aliunde tail usurpata, ergo Ecclesia *jure proprio* tulit impedimenta dirimentia, aliunde non primævis saeculis tulit. Ergo ex antiqua praescriptione probatur Ecclesiam habere.

potestatem statuendi impedimenta dirimentia *jure proprio*, aliunde ex concilio Tridentino, ex sua constitutione : ergo Ecclesia habet, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Ecclesia non potest mutare materiam sacramenti : atqui statuendo impedimenta dirimentia, etc. Siquidem consensus jam validus, post impedimentum non validus esset : ergo, etc.

Resp. neg. min. Mutare materiam sacramenti esset facere ut res antea sufficiens materia sacramenti et retinens *suum esse* idem, jam non sit materia sufficiens sacramenti : atqui non, etc., namque materia sacramenti est contractus validus; porro, posito impedimento dirimenti, ille contractus non servat *suum esse*, vitatur, fit materia corrupta ac proinde nulla: ergo corrumpitur materia sacramenti, sed non mutatur. Quemadmodum, qui vinum reddit acetum, non mutat materiam Eucharistiæ: ita qui corrumpit, annullat, materiam matrimonii non mutat sacramenti materiam.

Obj. 2°. Ecclesia non potest habere potestatem in temporalia : atqui si, etc. Cum contractus matrimonialis sit mere civilis : ergo non, etc.

Resp. Neg. min. ex eo enim quod Ecclesia irritet contractum civilem, non ideo sequitur, illam habere potestatem in temporalia : nam potestas hujusmodi, esset ea quæ irritaret contractum, aut regularet *sub eodem respectu*; vel quæ ad suum adduceret regimen quod sub eodem respectu perlineret ad forum civile : atqui Ecclesia etc. nam ex prænotatis (n° 2) duplex est objectum contractus matrimonialis, unum spirituale et alterum temporale : porro Ecclesia non exercet potestatem in contractum matrimoniale, sub eodem respectu ac auctoritas civilis, attingit ut objectum spirituale, dirigit ad bonum societatis christianæ, jure suo utitur utpote auctoritas suprema et independens, perstringit *indirecte* (n° 2 in prænotatis) contractum civilem quem admodum tali in casu auctoritas civilis perstringit contractum ecclesiasticum, sed neutra *ob objectum diversum* jus arrogat in alteram. Ergo ecclesia licet irritet contractum civilem *indirecte*, non sibi arrogat jus in tempo-ale p-ineipui.

Ubj. 5°. Ecclesia nullam aliam accepit

potestatem, quam pofe® Jen» n «aeram· n tum matrimonii : ergo male evercet illam in contractum.

Rcsp. neg. anteced. Ecclesia statuendo impedimenta non regulat matrimonium prout est sacramentum, sed propterea quod sit contractus religiosus (vide prænotat., cujus objectum est bonum societatis christianæ. Jam vero ex probatis Ecclesia ut auctoritas suprema, regulare potest, quoquo modo libet, quæ sunt objectum sui, modo lo no-| lædat leges justitiæ, et utilitatem publicam, jam vero ex probatis, nedum lædat. e contra corroborat e' promovet... Ergo ecclesia non solum regulare matrimonium ut sacramentum, sed ut contractum potest...

Caput II.

Stabilivimus potestatem Ecclesiæ in statuendis impedimentis dirimentibus : «irp- rest exponendum utrum auctoritas civilis æquali gaudeat potestate. Negarunt Baruel, Lhuillier, Feller, istam potestatem competere principibus, vel etiam ante institutionem sacramenti matrimonii ; post autem institutionem, illam illis subtractam esse dicunt Pontius, Galcsius, Clemens, Dévot. et cælen qui tamen auctoritatem principis agnoscunt ui DD. Collet, Pey et Bouvier. Alii contra, ut Sanchez, Sahnanticenses, Salvagins, Gerbitis et alii haud pauci contendunt institutionem sacramenti non obstare quin principes matrimonium subditorum etiam christianorum irritare possint. Quibuscum sit

PROPOSITIO.

Auctoritas civilis jure naturali seu proprio potest irrita reddere matrimonia in foro conscientia et inter fideles.

Prob. 1°. Auctoritas civilis habet jure proprio quidquid requiritur ad tinem potestatis suæ assequendum: atqui finis potestatis suæ postulat ut ab ipsa inducta sint impedimenta dirimentia in foro conscientis; nam ideo Ecclesia id juris habet ex adversariis, quia bonum spirituale id expostulat; jam vero bonum temporale societatis civilis, non minus id exigit; et enim conjugium, prout hunc vel majus institutum, bonorum malorumve indeficiens est origo; elevat aut deprimit «ocietatem, conjuges familiauiqie beat au' excruciat: quacumque in gente, quovis tempore, id agnoverunt legislatores, adeo ut ex *uce-

ili!i\$ naturæ videatur expromptum sacrum illud eloquium, *relinquet homo patrem* «ut/tn *ei matrem suam el adhæribit uxor . duo sunt in carne una:* adde quod 'iru obligatio sensu intimo roboretur> quis enim non abhorreret conjugem vonjugi, «uxilium in periculis, vitam pro vita, non expendentem? Ergo plurimi interet ad bonum temporale societatis, ut bene instetuanlur matrimonia. Ergo euctoritas civilis sic.

Prob. 2°. Auctoritas civilis, fatentibus adversariis, jure proprio el in foro conscientia» dirimit contractus alios, v. g. venditiones, donationes, ergo et contractum matrimonialem;namque talem concedunt potestatem quia id necessarium judicatur ad dandum sanctionem suflicientem istis conventionibus, porro contractus matrimonialis, ut pote indissolubilis, est majoris momenti, et gravior et sanctior: ergo majorem, ut ita dicam, postularet sanctionem; ergo si principes cæteros contractus in foro conscientiae dirimunt et contractum matrimonialem dirimere possunt. Ergo, etc.

Probat. 5°. Eodem jure potiri debet auctoritas civilis, quo potita est ante elevationem contractus matrimonialis ad dignitatem sacramenti; vel dicendum est Christum aliquid detraxisse ipsius potestati, vel auctoritatem civilem jus illud usurpasse: atqui neutrum dici potest: *Non primum*: nedum enim Christus auctoritatem civilem exuerit jure suo, potius consecravit jus illud his: *Peddite quæ sunt Casaris Casari: Pegnum meum non est de hoc inundo*, etc. Ergo, etc. El vero Ecclesia est sponsa Christi sine macula, nonne tamen, qui tam imprudenter asserunt auctoritatem civilem ab Ecclesia jure antiquo quasi spoliata fuisse, maculant illam flebiliter? Heu! satius esset Ecclesiam exhibere gratiosam!!! Ergo t°. Christus nil juris auctoritati civili detraxit: *Non secundum*. Auctoritas civilis non usurpavit potestatem ponendi, etc. Si auctoritas illa a principio usa est potestate quam illi vindicamus, et si Ecclesia consenserit, atqui utrumque certum; 1° sit in exemplum, Justinianus imperator qui *titulo de iVup-tiis*, sic habet verba: «*Si adversus ea quæ* ■ *diximus aliqui coiverint, nec vir, nec* » *terror, nec matrimonium intelUga-* • *tur.* u Qui plura desiderat Annales ver-

l set. 2« Quod Ecclesia approbarit, ex clesiae monumentis patet clanos;naul| { non solum tacuit, sed auctoritatis'dub suas fecit leges, v. g in concilia Laten-nensi, canone 4°: «*Conjunctiones coi.* » *sanguineas prohibemus, quasdui* » , » *el sæculi leges prohibent.* » Id esl,<!.. rimunt ex antea dictis: Insuper,ad.n..)i quod Ecclesia non approbasset rationes agendi auctoritatis civilis, illam certe <» . nasset, extarent monumenta. vel <' aliquot vestigia vindicationis Ecclesia m. probativæ. Hæc in medium afferre iH'. rent adversarii. Silent!!! ergo causa n-dunt. Ergo auctoritas civilis mm ii-ur-pavit jus ponendi impedimenta dii-mentia, aliunde nec Christus ademit il-lud. Ergo.

Prob. 4°. Auctoritas civilis, cum pi-pulos regit infideles, jus proprium habe'l imponendi impedimenta dirimentia quo l vinculum: atqui eodem jure pollet infi-deles. Ergo.

Probat. maj. Ex dictis in *promote?* *fis*, (n° 5, etc.) facultas quam homo accepit a natura ad ineundum matriinoniuin, non adimitur, saltem eo sensu quod aut- toritas quaelibet tradat jus in corpora, quod adversatur naturæ; verum facul! j illa per impedimentum dirimens ita alli-citur, ut, quamvis hominis electio integri et libera in se maneat, quamvis homoj i in corpus retineat, incapax moraliter red-ditur ad eliciendum consensum per coer-citionem impimenti; ergo nullum vin-culum contractus. Porro auctoritas civilis jure suo pote<t ita allicere, vi impemen-ti dirimentis, facultatem quam homo a na-tura accepit ad ineundum matrimonium, ut homo incapax moraliter reddatur eli-ciendi consensum, ac proinde contrahen-di; namque auctoritas civilis potest quid-quid conducit ad bonum societatis, modo non lædat leges naturæ et justitiæ; porro jus ponendi impedimenta dirimentia et conducit ad bonum societatis, patet ex dictis, et non Ixdit leges naturæ et justitiæ; non quidem *naturæ*, ex supra dictis, nou *justitiæ*: namque non transcendit suos fines, adini-so enim quod irritum matri-monium faceret tantum quoa.? effectus civiles, sanctio jam non esset sufficiens ad stabilienda matrimonia; hinc ^rarioramali exurgerent, hinc perturbatio familiarum

et serietatis, hinc homines pravi pedibus conculcanto vincula fidei conjugalis, et irritantes legem naturalem, et non minus nefas : ergo auctoritas civilis jure suo point impedimenta dirimentia in foro conscientiarum, quin lædat leges naturæ et justitiæ. Ergo jus illud proprium habet in infideles.

Prob. min. Eodem jure pollet inter Christianos, si Christus non ademit : atqui ex dictis non, etc. Ergo 4º auctoritas civilis, etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1º. Auctoritas civilis nil juris habet in ea quæ subtracta sunt suo foro, atqui... ut pote res sacra, etc. ergo etc.

Ilesp. Matrimonium est res sacra prout est sacramentum, C. est res sacra prout contractus, N. fatemur ultro, quod si matrimonium esset mere sacramentum, illud non subjaceret auctoritati civili, verum vero matrimonium est, ut aiunt, res mixta prout est contractus. Sic pertinet ad ulrumque forum, propter duplex objectum spirituale et temporale. Porro auctoritas civilis sub illo respectu, quod sit temporalis, contractum matrimonialem attingit *directe* ; quod jure suo potest sane ex didis, dum non nisi indirecte attingat sub respectu ordinis spiritualis, scilicet corrumpendo materiam sacramenti. Ergo non sibi arrogat jus in spirituale.

Obj. 2º. Deus non instituit ordinem ex quo sequatur juris conductus ; atqui, ... nam si forum sæculare decernere posset obligationem vinculi conjugalis, et forum Ecclesiasticum solutionem ejus : ergo.

fiesp. (list. maj. Deus non potest etc., si ex natura utriusque jurisdictionis eveniat in quocumque casu die conductus juris, C. secus, IV. Si quandoque conflictus enasci potest duas inter auctoritates, vitium non naturæ jurisdictionum est imputandum, bene voco voluntati perversæ, qui i»exerce» x rrosi lex sub pœna nuditatis matrimonii exigeret ce” iitionem iniquam, contrariam conscientia, aut jurisdictioni recte adversantem, esset evidenter lex iniqua, quæ nullo modo conscientiam obligaret : ergo non esset concilijs. Nec te moveat quod tunc privati auctoritatis indis rationem judicarent,

hæc illa difficultas quibuscumque legibus inhæret, nec ideo tamen jus condendi leges obligatorias non venit in discrimen : Ergo cum supponi non potest Ecclesia errare, quæ Spiritu sancto ducitur, Ius in casibus, prudentia et norma Christianæ edocent esse recurrendum pro gravitate materiæ vel ad summum pontificem, vel ad episcopum. Ergo conflictus ille juris non est peculiaris nostræ sententiæ. non imputari potest natura jurisdictionis, superest aliunde via egrediendi ex dubio : Ergo.

Obj. 5º ex con. Trid. ad illam potestatem perlinet legem ferre, circa objectum ad quod perlinet causæ : atqui causæ matrimoniales, etc.. *Si (juisdirerit causas matrimoniales non spectare ad judices ecclesiasticos anathema sit:* Ergo.

Itesp. dist. min. Causæ matrimoniales pertinent ad forum ecclesiasticum et simul ad forum civile, C. ad forum Ecclesiasticum solum.. V. Ex dictis contractus matrimonialis est materia mixta; quidam insani asserebant totum pertinere ad auctoritatis civilis forum, concil. Trid. illum vindicavit eodem jure ad forum ecclesiasticum; quod quidem jure merito fecit ; quodque pro sua parte stabilire etiam potest auctoritas civilis : ergo. Cæterum eadem dicenda sunt de objectionibus expromptis vel apud Gregorium IX, asserentem *matrimonia hodie regi jure Pauli non jure fori*, vel apud Benedictum XIV docentem in decretali *potestatem fetendi.... pertinere ad forum ecclesiasticum et principes non posse pratscribere contra illum*. hæc et similia id unum probant, scilicet, ut jam diximus, utramque auctoritatem civilem et ecclesiasticam jure proprio poliri, et unam contra alteram non posse *pratscribere*, ut ait Benedictus XIV.

nes nullo societatis vinculo colligatos, existeret ei existit de facto nonnunquam inter damnatos ad triremes, quia, ubi nulla lex civilis obligationem societati aut hominibus quibusdam generat, viget tunc contractus naturalis, qui est legitimus, et ideo fieri debet materia sacramenti; at vero posita civili auctoritate, et illa imponente obligationem omnibus, contractus naturalis subjacet (vide n°5 in praenotatis) jurisdictioni hujusce societatis, ob bonum publicum... (vide in praenotatis) uno verbo, contractus civilis, non quia precise civilis dicendus est materia legitima sacramenti sed quia idem est quam contractus naturalis (vide prenotata) nec subsistere potest absque illo, ergo cum contractus civilis et naturalis disjungi nequeunt, quin uterque invalidus sit, ergo irritus contractu civili aut religioso, irritus efficitur contractus naturalis, ergo nulla esset materia sacramenti: ergo sacramentum matrimonii absque contractu civili *obligatorio* subsistere nequit: ergo.

Obj. 5°. Auctoritas civilis non potest mutare materiam sacramenti seu attingere sacramentum, atqui, etc.: ergo.

Disting. vide quæ diximus in *prima object*, contra auctoritatem Ecclesiæ quæ ponit impedimenta dirimentia.

Obj. 6°. Materia sacramenti debet esse firma, atqui si contractus civilis esset materia sacramenti matrimonii, non esset firma; nam vari® sunt leges quibus auctoritas civilis regit contractum civilem, pro variis gentibus, locis et temporibus. Ergo. Jh 'p. *C. maj.* in sensu *minoris*, atqui varia sunt leges, etc., et non mutant materiam sacramenti in essentia sua, *C.* aliter *N.* Vari® quidem sunt leges quæ conduunt impedimenta dirimentia. id est plus vel minus restringunt facultatem contrahendi, sed non mutant illam facultatem, seu potius consensum in essentia; ac proinde neque contractum naturalem: sicut materia sacramenti matrimonii varia dici potest in quodam sensu, sed non ideo mutatur; quemadmodum pro diversis locis, vinum fit varium qualitate, non ideo materia sacramenti Eucharistie® dicitur varia. Ergo materia sacramenti matrimonii est firma. Ergo.

El vero ul dicant nobis, velte, qui ta-

lia objiciunt, num contractus civilis sit minus firmus inter varias societatis civilis leges; num sit magis varietati et mutationibus diversis obnoxius, quam contractus ecclesiasticus inter varias, leges quas Ecclesia variis condidit sæculis?... Si lent. Ergo.

Caput III.

De impedimentorum codice civili inductorum vi obligatoria.

Sit, inquiunt adversarii, sesc quasi gratulabundos dantes, sit auctoritati civili jus proprium statuendi impedimenta dirimentia etiam in foro conscientis; verum enim vero, qui Galli® ad gubernacula sedere aut sedent, eis mens certe non fuit, nec est, statuere hujusmodi impedimenta in Codice, bene vero rescindere matrimonia solummodo quoad effectus civiles: ita extrema ad propugnacula sese recipiunt. Itaque, cum quæstio hæc non sit speculativa tantum, sed ad praxim præsertim permeat; si enim Codex civilis attingit matrimonium solum quoad effectus civiles, tota vis et efficacia impedimentorum dirimentium, maxima ex parte evanescunt. Si autem Codex civilis attingit, disrumpitque fœdus matrimonii etiam in foro conscientie®, quanti intersit ut quæstio præsens enucleatur, nemo non videt; itaque, inquam, licet intricatissima sit pro virili parte excutiemus. Sit igitur propositio sequens:

Probabilius et saltem tutius est habere impedimenta in Codice inducta tanquam dirimentia vinculum conjugulo in foro interno.

Probatur prima pars, scilicet probabilior, etc., ut illa sententia sit probabilior, sufficit ut conditores Codicis talia impedimenta inducere voluerint et potuerint; atqui utrumque videtur certum:

1° quod *voluerint*.....voluntas legislatoris, quando non est satis aperte expressa, nihilominus habetur pro tenenda, cum mens cognoscitur ut talis, atqui mens auctoritatis inducentis impedimenta in Codice est dare ea tanquam dirimentia in foro conscientie®; namque mens ea cognoscitur talis vel ex natura cujusvis potestatis, vel ex *scopo* sibi proposito, vel ex *didis legislatorum*: atqui tum ex illa potestatis cujuslibet, tum ex scuno, iwa

n dictis legidatorum, mens, etc. *i° ex natura cujusque*, etc., experientia constat quamlibet potestatem ex natura sua transgredi limites, quemadmodum de se aquas transvehit flumen, nisi impediatur, ita quaelibet auctoritas ni frenetur, promit extra fines, invaditque vicinos. Ergo si auctoritas quæ tui it impedimenta in Codice potuit inducere ea tanquam dirimentia, mens illius talis fuit, ergo 1° ex natura cujuslibet potestatis cognoscitur legislatoris mentem fuisse condere impedimenta dirimentia; 2° *ex scopo*, etc. Priusquam Codex civilis in disceptationem quæstionemque vocaretur, rerum et temporum homines callidi, neminem scilicet ad unam vel ad alteram religionem cogi posse auctoritate civili, hocce ut principium inconcussum admitteretur, toti incumberebam. Itaque Codicis conditores ipsi ad eundem finem contenderunt pariter pervenire. Primum igitur, contractum matrimonialem a lege cujusvis religionis eximere, atque a sacramento abstrahere, quædam visa est necessitas. Hinc famosa enuntiatio hæc *legem respicere ad matrimonium nisi ut contractum civilem: gallice. « La loi ne considère le mariage que comme un contrat civil.* » Verum enim vero contractum matrimonii abstrahendo a quavis lege positiva religiosa, voluerunt declarare invocationem cujuscumque præscripti religiosi coram lege et iudicibus civilibus non fore admittendam: is est sensus præfatæ enuntiationis, « *la loi*, etc.... » Sed in ipsorum animo erat certissime non abstrahere contractum civilem matrimonii a contractu naturali, namque, nisi insanire supponantur, voluerunt certissime, in re tanti momenti, sanctionem gravissimam sanctissimamque Codici affigere, salva præcipue, ut aiunt, libertate cultuum. Porro ex antea et abunde dictis, si conditores Codicis abstraxissent a contractu naturali, sive non attigissent obligationem conscientiæ, non tulissent sanctionem contractui civili matrimonii gravissimam atque sanctissimam, ergo non attigissent quod sibi proponere debuerant, ergo non abdicarunt contractum naturalem, ergo impedimenta in co-
i. ce ii ducta habenda sunt tanquam dirimenti i vincu'um conjugale lege naturali
iii po contrahentibus: ergo obligant
ih iv/o coiiscirni® propter honestalein

publicam seu legem naturalem, quæ oirm. bus praeexistit religionibus: ergo 2° *ex scopo conditorum* Codicis, mens auctoritatis inducentis impedimenta cognoscitur dedisse ea ut dirimentia in foro conscientiæ:

5° *ex didis legislatorum d jurisperiplorum*: (Portalis, Conf. du code et Code el motifs) « *Dans notre législation actuelle le défaut de présence de l'officier civil compétent a les mêmes effets qu'avait autrefois le défaut de présence du propre curé* (idem p. 221), « *contrat n'est pas purement civil... ce n'est pas non plus un pur acte religieux... il était impossible d'abandonner ce contrat à la licence des passions*, (vide Bouteville, p. 285), *bornons-nous d plaindre les peuples qui n'ont point encore une idée assez saine du mariage.* » Id est, qui admittunt polygamiam. ita Tronchet, Bigot, Malleville, qui una consensiebant his verbis. « *Nous ous sommes convaincus que le mariage n'est ni un acte civile, ni un acte religieux, mais un acte naturel qui a fixé l'attention des législateurs.* » et cæteri. adde nunc jurisperitorum, quorum est sensum Codicis callere; DD. Delvmcourt, Pardessus, Touiller, Dupin, Locre, Met. lin; unde ex præcitatis sic argumentamus: præsentia *Defectus officii, civilis competentis eosdem* dicitur habere effectus, quos *habebat defectus proprii sacerdotis præsentia*; atqui defectus præsentia proprii sacerdotis nullum reddebat matrimonium: ergo et defectus præsentia officiant... Ergo ex Portalis, etc. 2° qui *admittunt polygamiam*, dicuntur *male sentire de matrimonio*, atqui posito quod lex civilis non irritaret matrimonium quoad vinculum conscientia®, sequeretur, prioribus nuptiis subsistentibus in foro conscientia® coram lege civili, secundas tamen fieri posse, proindeque lex civilis admitteret polygamiam, Ergo *male sentiret de matrimonio*. Ergo ex Bouteville, etc.; 5° affirmant matrimonium *non esse contractum mere civilem, nec esse actum simpliciter religiosum*, ergo est contractus naturalis, legibus positivis confirmatus. Jamvwo legislator est præsumendus volutsee matrimonialem contractum attingere. ordinare, in quantum poterat, ad bonum publicum, porro ex dictis propter bonum publicum

legislator potest irritare matrimonium quoad vinculum, quin lædat justitiam, ergo & ex dictis conditorum Codicis et jurisperitorum cognoscitur mentem auctoritatis impedimentum inducentis in Codice, habuisse ea tanquam dirimentia in foro conscientiae, aliunde *ex scopo provosilo, et natura cujusvis potestatis*.

Ergo 1° auctoritas civilis voluit impedimenta inducta in Codice esse dirimentia in foro conscientiae.

2° Polnit/aZiß *inducere*... patet ex probatione 2 propositionis.

Ergo 1°. Probabilius est, etc...

Prob. 2. pars propositionis, tutius est, etc ..

Quisque videt tutiorem esse sententiam, cui minus periculi et incommodi inhaeret, jamvero illa quam astruimus propositionem ita se habet : ergo, etc.

Supponere velis quod auctoritati civili jus concedatur indebitum, quid periculi, quid incommodi est timendum, aut removendum. Nil sane, fatentur omnes: Nunc vero admittas ex hypothesi .-jus nativum, jus a summo Deo concessum, auctoritati civili eripiatur · quid-ne mali accidet? Nonne enim ordinationi divinae *resistitur*? Nonne bono societatis adversatur cum tale jus ad hoc datum, ut custodia legum et tuitio societatis promoveantur ! — Insuper casu in uno cives quidem infeliciter privabuntur civilibus effectibus. Sed non utentur matrimonio in foro conscientiae® irritum, ac proinde *fornicationem* redolente ; dum vero in casu opposito, conjuges et civilibus effectibus erunt similiter privati, matrimonium invalidum, illicitum sustinebunt; quæquidem graviora mala, et quidem in societatem redundantia.

Ergo sub quocumque respectu in aperto est, quæ et quanta mala et incommoda circumveniunt sententiam quæ nostram oppugnat. Ergo 2° nostra sententia tutior est, aliunde et probabilior.

Ergo probabilius et saltem tutius est, etc., etc.

Solvuntur objectiones.

Obj. 10. Lex civilis non spectat matrimonium nisi ut contractum. Ergo non dirimit quoad vinculum.

Besp dis/nao...ui contractum civilem

per exclusionem invocationis seu rectorii ad legem positivam religiosam; C. per exclusionem contractus naturalis, Mpro-bavimusjn conditores Codicis, talia exprimendo respicere tantum ad libertate® cultuum, voluisse in condendo Codice matrimonium abstrahere a lege religiosa ; noa autem a lege naturali, ac proinde attingere voluisse contractum naturalem matrimonii in quantum poterant, ob bonam publicum. Jamvero ex dictis etiam bonum publicum postulat ut matrimonii contractus naturalis solvatur quoad vinculum. Ergo, etc.

Obj. 2°. Posito impedimento dirimente matrimonium esset extemplo nullum; atqui Codex requirit sententiam judicis. Ergo sententia nostra non concordaret cum Codice. Ergo, etc.

Besp. (list. Posito impedimento dirimente matrimonii contractus esset extemplo nullus, nullitate vera, C. irritus nullitate apparente, N. Itaque ut sanctionem quoad effectus civiles matrimonium obtineat, licet vere irritum, necessario requiritur, ut judex enuntiet sententiam. Porre illa sententia non *esijudicativa*, non irritat matrimonium, sed est tantum *decla.'ratita*, id est, judex declarat vinculum quod erat apparens *vere* fuisse disceptum: porro hoc posito, nostra sententia concordat plane cum Codice. Ergo, etc.

M*c *dices* matrimonium non jam esse simplex quid et unum ; cum *duo ministri* erunt: namque cum contrahentes sistunt seu ante parochum, seu ante officiarim civilem, bis quidem dedunt consensum, diverso tempore, sed si actio physica duplex est, actio moralis est una, utpote idem et unus consensus. Ergo matrimonium non est duplex.

Conclusio practica.

Cum ex dictis, impedimenta tum ecclesiastica, tum civilia matrimonium irritent quoad vinculum, ac proinde illis inhaereat vis obligatoria in foro conscientiae ; quorum, saluti animarum et societatis Christianae et civilis utilitati, invigilare munus, et cura est, illi praecaveant diligenter tie matrimonia incantiircum impedimentis, « cum irrita fuerint impedimentis apparentibus, ne dissolvantur nisi quam prudeu» lissime.

Ergo î» sponsi non jungantur, nisi | Mheni morabter constet non adesse impedimentum , aut dispensatio postulata et concessa fuerit; quod si jam fuerint conjuncti; dispensatio postuletur, nec dissolvant matrimonium curati nisi prius consuluerint, (piorum interest, ne solutione prxeipili maxima incommoda exoriantur, cum praesertim *lex civilis non agnoscat impedimenta canonica*.

Ergo 2° ea impedimenta a quocumque competente apprime nota sint, et etiam proponantur docenda, praesertim, quæ frequueutius occurrere solent, ne tot tantaque incommoda, tot conscientiae angores, tot denique infanda trahat secum eorum inscientia (vide ritualia et praesertim Parisiense luculenter digestum) : unde ut proposito sistamus nostro, nunc perpendemus, *quæ sunt in Codice civili impedimenta dirimentia et quæ nullitas inducatur per singula*.

C a p u t IV.

De natura, specie , et numero impedimentorum dirimentium Codice inductorum.

Codex civilis admittit impedimenta duppiicis generis, seu potius *nullitales duplicis generis, absolutas et relativas : priores*, quæ invocari possunt ab omnibus quorum est, quandoque etiam procurator regius debeteas invocare ex officio : *Posteriores* autem invocari nequeunt nisi a quibusdam *designatis*, in quorum gratiam, et per quoddam tempus tantum lege determinatum, fuerunt constitute. Hinc, eæ quæ privatorum commodis inserviunt, diverso modo, V. g. lapsu temporis, rati habitione, etc., dissolvi possunt : gallice, *être couverts*; quæ vero ad honestatem publicam spectant, non ita possunt dissolvi, saltem plerumque.

Ex his concipitur qualis sit *natura* impedimentorum civilium Codice inductorum (vide in praenotatis, n°4). Quandoque etiam evenit, quod contractus civilis licet sit irritus ab initio, opponuntur *exceptiones*, gallice, *fins de non recevoir*, vi quarum vigent effectus civiles, et illud propter maximum societatis bonum. Sed quid faciendum in illo casu et in cæteris, cum lex civilis attingat solummodo effectus civiles?..... Matrimonium irritum confir-

mandum est, aut continentia servanda. His dictis de qualitate impedimentorum dirimentium, nunc devenimus ad eorum numerum et speciem proprium.

§ I.— *Defectus consensu*».

Il n'y a pas de mariage lorsqu'il n'y a point de consentement. » Art. 146.

Non quilibet consensus, sed consensus requiritur liber ab errore, vi et metu.

1° Ab errore : « Il n'y a point de consentement valable, si le consentement n'a été donné que par erreur, ou s'il a été extorqué par violence ou surpris par dol. - Art. 1109.

Cum autem contractus matrimonialis sit gravior et sanctior; ergo a fortiori immunis esse debet errore. Quis sit autem error requisitus?... Conveniunt jurisperiti legislatorem non intendisse personam *physicam*, sed personam *civilem* nam art. 181 supponit errorem non esse recognitum *ex templo* cum sex menses concedat, porro si error versaretur circa personam physicam, *ex templo* recognitus fuisset... Ergo.— Vide Merlin, n° 35. Quæ sil prae-cise illa persona civilis, seu quæ sint illius qualitates designate, haud facile est, itaque illud judicium prudenti® sapienter est relictum (ISO).— Duranton, n° 14; Toul-lier, Delvincourt.

2° Consensus liber a metu et violentia, qui quidem, qualis esse debeat sequentibus enuntiatur :

« Il y a violence , lorsqu'elle est de nature à faire impression sur une personne raisonnable, et qu'elle peut lui inspirer la crainte d'exposer sa personne ou sa fortune à un mal considerable et présent.

» On a égard, en cette matière, à l'âge, au sexe et à la condition des personnes. » Art. 1112.

« La violence est une cause de nullité du contrat, non-seulement lorsqu'elle a été exercée sur la partie contractante, mais encore lorsqu'elle l'a été sur son époux ou sur son épouse, sur ses descendants ou ses ascendants. » Art. 1115.

« La seule crainte révérentielle envers le père, la mère ou autre ascendant, sans* qu'il y ait eu de violence exercée, m* suffit point pour annuler le contrat. » Art. 1114.

b

2» Itaque defectus consensus irritat matrimonium. 1° *Ji.re naturali*, nam contractus quilibet jure naturali invalidus est nisi adfuent consensus, porro matrimonium est contractus et quolibet sanctor, ergo a fortiori irritatur jure naturali defectu consensus; 2° *jure civili* : defectus consensus inducit *nullitatem relativam* :

«Le mariage qui a été contracté sans le Consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre.

» Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a etc induit en erreur. »

Hinc nullitas propter vim ant errorem invocari nequit nisi a *conjugibus* vel a *conjuce cujus* defuit consensus; dixit Codex a *conjuce*... qui enim lihere assensus est, nihil jam amplius postulare æpio jure potest, dum autem, qui libertatis jure -st fraudatus el solus potest cognoscere utrum error vel metus extiterit, utrum libertatis læsionem passus, ergo solus est admittendus ad *nullitatem* invocandam. Janivero tale privilegium certos ut habeat fines ttqrnun est : hinc

« Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité n'est plus recevable , tontes les fois qu'il y a eu cohabi'ation continuée pendant six mois depuis (pie l'epoux a acquis sa pleine liberté, ou que l'erreura été par lui reconnue. » Art. 181.

Palet nullilalem cx defectu consensus crlam, non invocari posse, nisi per sex menses a tempore , quo error sublatus est aut violentia. Nonne enim consensum renovare censetur, (pii cessantibus errore aut violentia, per sex menses continuos cum conjugue habitat? Certe : porro renovato consensu reintegralur matrimonium. Ergo purgatur nullilas cohabitatione : in-super et ralificaiione *expressa* (art. 1 i 15). Toullicr, n° 610; Duranton, n° 282 : Si autem ratificatio esset *tacita*, id est, si pars *quemdam actum* faciat, *quem certe non fecisset, si non habuisset men em matrimonium rali/icandi*, ob defectum consensus, etiam nondum elapsis sex mensibus continuis, invocari nequit (art. 1558).

5. Dementia laborantes et interdict;, ad

matrimonium contrahendum inhabilMsurt habendi cita Delvincoiirt etToullier; nani- que ex art. 174 : « A'e peuvent former u, position au mariage que dans les cas suivants...; 2° lorsque l'opposition est fondée sur l'état de démence du futur époux » a fortiori si existât interdictio. Videar/. 439 et 503.

§ II. — Defectus consensus parentum.

I. Cum tanti refert ad felicitatem spon-sorum, ad honorem familiarum, toliusque societatis bonum et securitatem, ut non nisi fausta ac proinde legitima connubu fiant, illud ad assequendum nunquam sa (is cautum erit a legibus. Itaque Codex pre vidiis et sapiens sedulo requirit consensum parentum , non tantum ob reverentiam a liberis parentibus debitam, sed ob amo-rem <pio parentes naturaliter proseguun-tur liberos, cûjus vis el industria, quæque innoxia amovere, quæque fausta liberis ad-movere, tam sagaciter sciunt. Imo tantiin confisi sunt conditores Codicis in amor» parentum erga liberos, ut ab eis non et pe.ierint quidem rationem molivorum, quibus quandoque denegant consensum [Art. 17G).

Itaque sic statuit Codex :

« Lcl'dsquin'a pasatteint l'âgcde vingt cinq ans accomplis, la fille qui n'a pas at-teint l'airev de viiurt-un anş ac complis, r.t peuvent contracter mariage sans le con-sentement de leurs père cl mere : en cav de dissentiment, le consentement du père suffît. » *Art.* 148 :

« Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa vo-lonté, le consentement de l'autre suffît. » *Art.* 149.

« Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifes-ter leur volonté, les aïeuls ou aïeules les remplacent; s'il y a dissentiment entre l'aïeul et l'aïeule de la même ligne, il suf-fit du consentement de l'aïeul.»

S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consente-vent. » *Art.* 150.

« S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeuls ni aïenlcs, ou s'ils se trouvent tous Hans l'im-possibilité de manifester leur volonté, les lils ou lilies mineurs de vingt-un uns u*

peuvent contracter mariage sans le consentement du conseil de famille. » *Art. 170.*

Nota 1°. Circa *.ht.* 148, differentiam inter porri et puella: anales esse admissam juri, attentis corporis mentisque dotibus. Datura in uno quam in altero sexu maturius succrescat.

2° Ad *Art.* 149, *impossibilitatem* consensus dandi a parentibus deduci ex eorum amentia, absentia et morte civili, Toullier p. 457, n° 543. Dur. 87.

5° Ad *Art.* 150, si avi delinquant, proavos succedere. Helv. t. 1. Dur. n° 9s.

4° Ad *z/r/.* 158 et 159.

« Les dispositions contenues aux articles 148 et 149, et les dispositions des articles 151, 151, 155, 154 et 153, relatives à l'acte respectueux qui doit être fait aux père et mère dans le cas prévu par ces articles, sont applicables aux enfants naturels légalement reconnus. »

« L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourra, avant l'âge de vingt-cinq ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur *ad hoc* qui lui sera nommé. »

Itaque quoad filios naturales, si sint legitimi agniti, consensus requiri parentum cumque deficiunt, tutorum *ad hoc*.

5° Ad *Art.* Si paries, sponsa vel sponsus, nil in eo casu differt, annum 21 compleverint, non requiri *consensus familiae*, bene vero requiri, cum non compleverint; sed tunc etiam observandum, posito quod consensus a consilio denegatur, contrahentes motiva recusationis hujus postulare posse coram tribunalibus, quia collateralium utilitas in causa esse potest cur consensus recusent. Sic sentit Toullier n° 547. Contra stant Duranton n°. Ittli et 102, Delvincourt t. 1, p. 117, eo quod art. ille conferat consilio familiae omnimodam auctoritatem.

II. *Utrum defectus consensus parentum sit impedimentum d'impedire quando desinit esse, definit Art. 182 :*

« Le mariage contracté sans le consentement des père et mère, des ascendants, ou du conseil de famille, dans les cas où ce consentement était nécessaire, ne peut être annulé que par ceux dont le consentement

était requis, ou par celui des deux époux qui avait besoin de ce consentement. »

Ex illo *Art.* 182, clare deducitur varia illa proscripta legalia seculum trahere impedimentum diuturnum. cum in ipso in » ,nt sub poena *nullitatis* : insuper in id couvenientur jurisperiti omnes.

Nullitas illa est relativa, nec cognoscitur in jure, canonico. Quare relativa? Quia 1° soli ascendentes, contemptam suam vindicandi auctoritatem jure pollent; 2° « imma lex minores tutela sub sua suscepit. Hinc si ascendens vita funem, quin actio judicialis incerta fuerit, hæredes eo jure ascendentes nunc potiuntur. Hinc intueor, si subjaceat consilio familiae. patitur quidem recusationem consensus hujusce consilii, non autem collateralium.

Quando desinit fieri ollas invocandi nullitatem ob defectum consensus parentum sancit *Art.* 183 :

« L'action en nullité ne peut plus être intentée ni par les époux, ni par les parents dont le consentement était requis, toutes les fois que le mariage a été approuvé expressément ou tacitement par eux dont le consentement était requis, ou lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de leur part, depuis qu'ils ont eu connaissance du mariage. Elle ne peut être intentée non plus par les époux, lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de sa part, depuis qu'il a atteint l'âge compétent pour consentir par lui-même au mariage. »

Ergo latilicatio expressa vel tacita parentum, quorum consensus erat necessarius, vel etiam sponsi qui liabilis ad contrahendum matrimonium evasit, *nullitatem cooperiunt*, v. g. silentium parentibus servatum per annum ex quo matrimonium habuere... et conjugis cohabitatio voluntaria a die majoritatis (Toullier n° 616. Delvincourt t n° 5.)

Insuper libertas quam homo a natura suscepit ad ineundum matrimonium, non semper vincitur. sed ad tempus naturali ius tum solvitur tunc

« Le conseil de famille avant l'âge de majorité, avant de contracter mariage, « doit demander, par un acte respectueux et formel, le conseil de leur père et de leur mère, ou celui de leurs aïeuls et aïeules. »

leur père cî leur mero sont decedes, ou dans l'impossibilité de manifester leur volonté. » *Art.* 4SI.

« Depuis la majorité fixée par l'article <J4S jusqu'à Pâge de trente ans accomplis pour les fils, et jusqu'à l'âge de vingt-cinq ans accomplis pour les filles, l'acte respectueux prescrit par l'article précédent, et sur lequel il n'y aurait pas de consentement au mariage, sera renouvelé deux autres fois, de mois'en mois ; et un mois apres le troisième acte , il pourra être passe outre à la célébration du mariage. » *Art.* 152.

« Après l'âge de trente ans , il pourra Cire, à défaut de consentement sur un acte respectueux, passé outre, un mois après, à la célébration du mariage. » *Art.* 153.

« En cas d'absence de l'ascendant auquel eut dû être fait l'acte respectueux, il sera passé outre à la célébration du mariage, en représentant le jugement qui aurait été rendu pour declarer l'absence , ou, à défaut de ce jugement, celui qui aurait ordonné l'cnquête, ou, s'il n'y a point encore eu de jugement, un acte de notoriété délivré par le juge de paix du lieu où l'ascendant a eu son dernier domicile connu. Cet acte contiendra la déclaration de quatre témoins appelés d'office par ce juge de paix. » *Art.* 155.

Ili articuli evolvi non indigent utpote per se clari, aliunde noti præscribuntur ■ub pœna nullitatis.

§ III. — *Ætatis defeelus.*

I. *Art.* 144 sic se liabet :

« L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage. »

Hinc a puero ante annum 18 expletum et a puella ante annum 15 æque completum , matrimonium non legitime perficitur. Lege veteri Romana cl jure canonico œlas nubentium prælixa fuerat ad 14 et 12 annum ; lege autem 1792, ad 15 et 15. Codicis conditores sapienter rati lianccce tene-ram ælatcm iuparem esse ad suscipiendam tanti ponderis obligationem, ideo ad IS et 15 annum extenderunt. Quis enim vellet negotia credere imbecillitati et inscienti® eorum, quibus lex antiqua familiæ curam conferebat? /Equmn est tamen eam quæ statuit de *universalitatibus*, legem

pati exceptiones seu dispensationem. Tline *Art.* 145.

« Néanmoins il est loisible au roi d'accorder des dispenses d'âge pour des motifs graves. »

IL *Nullitas* ob defectum ætatis est *relativa* et sic statuitur *Art.* 184.

« *Tout* mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162 et 163, peut être attaqué soit par les époux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public. »

Nullilashxc invocari potest, 1° ab ipsis sponsis; 2° ab illis quorum interest ; 5° ab auctoritate civili.

Hinc pariter cessat invocanda.

1° *A sponsis* ex *Art.* 1S5.

« Néanmoins le mariage contracté par des époux qui n'avaient point encore Page requis, ou dont l'un des deux n'avait point atteint col âge , ne peut plus être attaque, 1° lorsqu'il s'est écoulé six mois depuis que cet époux ou les époux ont atteint l'âge compétent; 2° lorsque la femme qm n'avaitpoinlcetâge a conçu avant l'écheance de six mois. »

Prohibitio, quæ nascitur ex defectu ælatis, lata est ne conjugium præmaturum sil infaustum, sed cum capacitas ætatis accesserit, nil tale timendum coram lege. l'ruin de invocanda *nullitas* cessat. 2° Si conjux, licet nondum sex menses post annum majoritatis suæ sit emensus, tacite vel expresse matrimonium approbet , admitti nequit ad nullitatem invocandam ; nam tunc illeconjux est jam capax contrahendi matrimonium et renovat consensum per ratificationem expressam vel tacitam ita Toullier). 5° Casu autem in quo mulier gravida effecta est antequam *sex menses* completi fuerint, gallicc (*avant l'échéance des six mois*) *nullitas* impugnari potest; etenim repugnat honestati publicæ matrimonium initum contra legem inter mulierem pubi rem et impuberem puerum, per crimen firmari posse.

2° *Ab illis quorum interest* : *Art.* ïPβ;

« Le père, la mère, les ascndans ci h famille qui ont consenti au mariage contracte dans le cas de l'article précédent, ne sont point recevables à en demander la nullité. »

Hinc æquum sane videtur , dem-ga'ain

facultatem invocandæ *nullitatis* cis, qui aut expresse aut tacite hujusmodi matrimonium approbarunt, ne sanctitas legi in temere violetur.

« Dans tous les cas où, conformément à l'article 184, l'action en nullité peut être intentée par tous ceux qui y ont un intérêt, elle ne peut l'être par les parens collatéraux, ou par les enfans nés d'un autre mariage, du vivant des deux époux, mais seulement lorsqu'ils y ont un intérêt né et actuel. »

Cum legislator hanc præscriptionem tulit, ea ratione, erat motus, quod juris actio nullum aliud objectum habeat quam bonum publicum. Porro collaterales et prioris conjugii liberi tali non moverentur motivo ac proinde nullo gaudent titulo : ergo merito privantur facultate impugnandi matrimonium. Denique mortuo uno e conjugibus actio juris non admittitur ad impugnandum matrimonium invalidum defectu ætatis, ex *z/r/*. 19U.

5° *z/ magistratu : Ari.* 187 :

« Le procureur du roi, dans tous les cas auxquels s'applique l'article 184, et sous les modifications portées en l'article 185, peut et doit demander la nullité du mariage, du vivant des deux époux, et les faire condamner à se séparer. »

Ratio est quod actio juris careret objecto. namque objectum illud esset honestatis publicæ læsio, sed cessavit scandalum cessante conjugio : ergo, etc.

§ IV. *Ligamen prioris matrimonii.*

I. Statuit *Art.* 147 :

« On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier. »

Priore igitur manente matrimonio secundum attentari prohibetur; quinimo art. 540 Codicis poenalis bigamum ad triremes damnat, ni sit bona in fide : vide etiam art. 188 id supponentem.

II. *Nullitas* oh prioris matrimonii ligamen de jure canonico est, et in Codice est *absoluta*. Refert enim honestati publicæ bonoque societatis ne sanctitas matrimonii violetur atque status familiarum turbetur.

Nolasedulo 1° procuratorem regium non solum posse., sed etiam debere tale conjugium impugnare, viventibus quidem sponsis; nam post mortem unius scanda-

lum tollitur, nullum igitur objectum attingendum, ergo nulla actio juris procuratori.

Nola 2°. Si tamen bigamia realis non esset, nullitasque invocaretur, regio procuratori incumberet munus dezendendi matrimonium. Ita Toullier.

III. Ad ligamen accedit unius conjugis *absentia*; quamobrem in medium afferatur :

« L'époux absent dont le conjoint a contracté une nouvelle union, sera seul recevable à attaquer ce mariage par lui-même, ou par son fondé de pouvoir, muni de la preuve de son existence. » *Art.* 159.

Solus igitur conjux Issus admittitur ad secundi matrimonii nullitatem invocandam, aut per seipsum aut per potestatis suæ jussorem (*fondé de pouvoirs*), inde duo inconcussa manent.

1°. Quantumvis sit longa absentia vel protracta ælas conjugis absentis, compartemad secundas non posse convolare nuptias, quin habeat facultatem eas impugnandi conjux qui fuerit absens, modo ipsius absentia testimonio comprobetur, prudenter id sancitum est, ne contractus gravissimus una in conjectura tantum fundetur.

2°. Mulier prohibetur novum inire matrimonium nisi post decem evolutos menses a dissolutione conjugii prioris; nam sic se habet :

« La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent. » *Art.* 228 :

Cur mulier soluta vinculo conjugali, nisi hoc post decem menses, ad novas nuptias convolare inhibetur? Hæc mora visa est necessaria, ut status mulieris stabilizetur, neque liat, ut aiunt, parius confusio.

IV. Utrum vero impedimentum de quo agitur (art. 228) sit dirimens an prohibens, quæstio innotuit. Dirimens existimant Delvincourt, t. I, p. 128; Proudhon, t. 1, p. 251. E contra ut mere prohibens tenent illud Merlin, Lucre. Toullier. Durantou Illic autem asseutimur art. 194 Codicis poenalis innixi. Nam art. ille mulctat (G ad 300 fr. edicit officario civili, qui, antequam decem requisiti menses elapsi fuerim, matrimonium celebraverit; nullibi autem *nullitatem* matrimonii enuntiat, quæ quidem

gravior pœna videretur. Ergo validum esset matrimonium, quamvis unus tantum a dissolutione prioris conjuncti mensis effluerit, aliunde talis est jurisprudentia tribunalium satis sibi constans.

In praxi tamen nuptialis benedictio, in quantum fieri poterit, est differenda, ut tempus præfinitum attingatur.

§ V. — *Cognatio naturalis et affinitas, ubi etiam de cognatione legali dicitur.*

J. Hæc Codicis proscripta :

« En ligne directe, le mariage est prohibe entre tous les ascendatis et descendatis légitimes ou naturels, et les allies dans la même ligne. » *Art.* 161.

« En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré. » *Art.* 162.

« Le mariage est encore prohibe entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu. » *Art.* 163.

Nota. Sub art. 165 declaravit Concilium Status, gallice *Conseil d'Etat*, anno 1805, comprehendit *le grand-oncle et la petite-nièce, la grand'tante et les petits-neveux*, denique omnes, qui communi ex stirpe oriundi. Sic affirmant jurisperiti, licet si leat Codex.

II. Nullitas inducta hisce articulis est absoluta, et quadrat cum jure canonico. Itaque matrimonium eodem modo quo diximus, ubi *de Ligamine*, impugnari potest.

III. Cum præcedens art. 165, non designet cognatos et affines *naturales* ut art. 162, quæri solet an inter consanguineos et affines *naturales* matrimonium atque ac inter cognatos *legitimos*, habeat Codex.

Negative cum Malleville, Toullier, Merlin,, 1° quia, si art. 165 cum art. precedentibus conferatur, extemplo patet legislatorem non idem voluisse, cum idem non enuntiat. 2° quia sequens art. 164 probat in casu art. 165, honestatem publicam minus violari per hujusmodi matrimonium quam in articulis superioribus, siquidem dispensatio quandoque obtineatur. Senltn'ia illa confirmatur praxi tribunalium, precipue ubi de affinibus naturalibus agitur

Afamen contra stat Duranton et cum iio »ic ratiocinamur : iJ. Cognatio natu-

rail's quamvis agnita legaliter non sit, nullitatem matrimonii serum trahere videtur. Cur enim in dubium illud veniret? Certe quod paternitas, ut aiunt, inquiri non possit; verum illud systema esset forte admitendum coram iudice propter effectus civiles, jamvero iudex non solvit matrimonium; declarat solummodo nullum: ergo ab initio nullum erat in Toro conscientie: ergo cognatio naturalis, licet agnita non sit legaliter, in foro conscientie nullitalem parit.

2° Affinitas *naturalis*, qua nascitur ex commercio illicito, æque inducit nullitatem. Ratio est quod in art. 161, 162, Codex non explicet, quæ sit hæc affinitas legitima, nec ne; ac proinde, cum propter honestatem publicam, impedimentum dirimens inter cognatos legitimos indicit, ita inter affines legitimos et *naturales* indicare censetur. Ergo, etc.

Ad praxim, quidquid sit et qualiscunque existât differentia inter art. 161, 162 et art. 165, tutius est *nullitalem* matrimonii propter cognationem aut affinitatem naturalem, licet non agnita legaliter, in foro conscientie admittere, et quandoque coram iudice invocare, saltem ad tutamen conscientie, non autem ad effectus civiles, namque si non constet legaliter de commercio illicito, dubium non est quin plerumque invocatio illa repellatur. Cæterum, facile erit illam dispensationem postulare, quæ conceditur.

IV. « Néanmoins il est loisible au Roi de lever, pour des causes graves, les prohibitions portées par l'article 162 aux mariages entre beaux-frères et belles-sœurs, et par l'article 165 aux mariages entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu. » *Art.* 164.

Statuitur dispensationem obtineri posse in casu solius hujusce articuli; consequenter quemvis sororem uxoris defunctæ ducere in conjugem in Gallia non conceditur. Jamvero ad dispensationem art. 165 requiruntur et designantur graves causa (Concilium status 7 Maii an. 1805, *tabula legum*, n. 5508 et 2790.)

V. *Cognatio legalis* est ea quæ oritur ex adoptione legali. Porro ipsius effectus annumerantur in :

L'adopté restera dans sa famille na-

turelle, et y conservera tous ses droits néanmoins *h.*, mariage est prohibé

« Entre l'adoptant, l'adopté et ses descendants;

« Entre les enfans adoptifs du même individu ;

« Enfre l'adopté et les enfans qui pourraient survenir à l'adoptant ;

« Entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté. » *Art.* 548.

Vide Durant, n. 155.

§ VI. — *Hors civilis.*

I. Art. 22 et sequentes, quæ sit mors civilis, determinant; qui vero sint effectus lamentabiles, aperit :

« Il est (le mort civilement) incapable de contracter un mariage qui produise aucun effet civil. » *Art.* 25.

Mortuus civiliter exul est a societate; quas ipsa tulit ad sui bonum et tutamen, leges ad illum nec quidquam spectant. Quomodo enim, ille qui nec bona, nec existentia in legem habet, potestatem lege delegatam conjugibus exercere rite poterit? Ergo sapienter ad matrimonium inhabilis habetur.

II. Anilitas orta ex *morte civili* (saltem si attendas ad effectus civiles tantum, sicut et legi-latores attendere voluerunt, quandoquidem apertis verbis declaravere, *quant à tous ses effets civils*, etc.) idcirco non memoratur inter *nullitales*, sane quia habita est ut *pleni juris*, eo sensu, quod non esset necesse illam invocari coram iudice, sed salis esset exhiberi iudicium ex quo mors civilis subsecuta est.

§ VII. — *Crimen.*

I. « Dans le cas de divorce admis en justice pour cause d'adultère, l'époux coupable ne pourra jamais se marier avec son complice. La femme adultère sera condamnée, par le même jugement, et sur la requisition du ministère public, à la reclusion dans une maison de correction, pour un temps déterminé, qui ne pourra être moindre de trois mois, ni excéder deux années » *Art.* 298.

Lex abrogata die 5 Maii 1816, quæ divortio auctoritatem adungebat, verum non supersunt conjuges divortio jam se-

parati, nunquid, defuncto innocente reus conjux cum complice matrimonium jungere poterit? Alii negant propterea quod, quæ fuerant ab hac lege facta, ista quoque lege regi debeant; ergo cum lex prohibebat matrimonium cum complice, ille qui usus est ea lege ad obtinendum divortium, etiam nunc non potest nubere cum complice; alii affirmant, innixi ratione quod impedimentum sit tantum prohibens, siquidem lex nemini jus tribuat matrimonium illud impugnandi. Durant, torn. II, n. 178, Toullier, n. 651.

II. Quid sit sentiendum de *separatione* causa adulterii, quæ nunc viget? Num eadem dispositio legalis isti separationi quam divortio apponenda? Negat Toullier n. 553, vide supra. E contra Delvincourt, p. 152, contendit prohibitionem art. 298 extendendam esse ad profatum casum, saltem in mente legis, quæ voluit ut hæc duo essent quid unum et idem, attamen nobis prima sententia probabilior videtur eo quod sit consentanea jurisprudenti!® Curia supremæ, teste Duranton, n. 179.

Nota. Impedimentum propter crimen a lege civili inductum longe differt ab impedimento canonico : namque non requiritur matrimonii promissio, nec etiam esset sufficiens, nisi coram tribunalibus divortium admittatur, gallice. (admis *en justice*), itaque *nullitas* civilis non existeret, quamvis conjugidum junctum esset adulterio, siquidem conjugidum non dat locum divortio.

§ VIII. — *Conditionum (eque prescriptarum defectus,*

I. Celebratio matrimonii respicit ad ordinem publicum; magni refert ad societatem, ut nova conjunctio inter cives, et nova sit et rite perfecta, tunc enim ii quorum interest, si locus detur, illam impediunt, aut si rite perfecta fuerit, demum lirina, sanctaque habebitur, sicque status, honor conjugum familiarumque in discrimen non venient. Quem ad assequendum scopum duas condiciones imposuit legislator, scilicet *publicitatem celebrationis, et presentiam officarii compctends.*

1°. Publicitatis celebrationis matrimonii requiritur :

« Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier civil du domicile de l'une des parties. » *Art.* 165.

APPENDIX AD TRACTATUM

Lex non definit quid intelligat per matrimonium *publice celebratum*: si intelligatur de *publicationibus requisitis* factis, vel de *don o communi* veluti loco ubi matrimonium sit celebrandum ordinarie; *nullitas* a defectu talium conditionum sequi non videtur, nam ex art. 192, mulct® solummodo pronuntiantur, nullibi autem nullitas textu obsignatur, aliunde ex :

- Les peines prononcées par l'article précédent seront encourues par les personnes qui y sont désignées, pour toute contravention aux règles prescrites par l'article 165, lors même que ces contraventions ne seraient pas jugées suffisantes pour faire prononcer la nullité du mariage. » zt.'7. 193.

Ergo erit iudicis dijudicare an matrimonium fuerit rite publicatum et celebratum. Vide Pothier, n. 69. *Traite du mariage*. El nunc ita communiter iudicant tribunalia.

2° *Præsentia officarii competentis* ponitur :

« Tout mariage qui n'a point été contracté publiquement, et qui n'a point été célébré devant l'officier public competent, peut être attaqué par lesepoux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendants, et par tous ceux qui y ont un intérêt ne et actuel, ainsi que par le ministère public. % JrL 191.

Nota. Ille officarius est in competens, cum neuter conjnx habeat domicilium relative ad matrimonium in loco communi, ubi officarius ille suo munere fungitur, vel cum extra suum locum communem officianus celebrat matrimonium licet unus conjux ibi teneat domicilium.

II. Nullitas in utroque casu sequitur et quidem absoluta. Ita Pothier, n. 561, Portalis : *Dans notre législation actuelle le défaut de présence de l'officier civil competent, a les mêmes effets qu'avait autrefois le défaut de présence du propre curé. le mariage étant radicalement nul, il n'offrait qu'un attentat aux droits de la société et une infraction manifeste des lois de l'Etat.* Attamen Curia suprema non omnino similiter iudicavit 31 Augusti 1821, apud Sirey.

Ex his colligitur ad praxim : 1°. Codicem non ita fuisse rigorosum quoad conditiones formales matrimonii servandas

I integras ut primo intuitu apparet. Ifine i quando matrimonium defectu conditionum formalium laborans non acclaretur invalidum sententia iudicis, tuta conscientia conjuges suo erunt in conjugio; metu enim legislatoris fuit, nl jam diximus, suspendere vim impedimenti et in eo sensu dicunt jurisperiti faciles admittendas esse exceptiones, gallice, *les fins de non recevoir sont favorables en cette matière.*

2°. Solutos esse conjuges quorum nullum est declaratum conjugium oh defectum conditionum præscriptarum lege, proindeque collocatos esse eodem in statu, quo erant ante matrimonium; solummodo a die qua nova unio est celebrata, effectus civiles sortietur; liberi autem jam ante procreati *legitimi* efficientur (art. 531).

III. Nullitas ob defectum conditionum formulariarum concordat cum jure canonico : vide <piæ diximus ubi de conditionibus quæ «equivalent Bannis. Præcaveat sedulo parochus, ut antequam benedictionem nuptialem conjugibus imparjatur, prius sislerint coram olliciario, alioquin gravissimas pumas incurret, v.g. careens, exilii ex ari. 199 Codicis poenalis.

§ IX. — Ordo.

Nulli quovis tempore, quovis in loco, cxlilere populi, quampiam diversis ascripti religionibus, apud quos non viguerit illa inlima persuasio, scilicet *integritati seu continentiae* inesse quid cæleste et divinum, quod hominem eleveat gratumque Deo efficiat ; proinde *munia sacerdotalia* minime concordare cum usu etiam legitimo connubii. Qua de re consultantur annales populorum, Jerusalem, Memphis, A then®, Roma, Caulon, Quilo, Mexico, etc., una voce idem dogma profitentur... Fuit igitur summe providens et sapientissime sagax catholicismus, cmn omnimodæ sanctimonia* suis sacerdotibus *legalem observantiam* imposuit!! anti-quam illam ex visceribus, ut ita dicam, generis humani deprompsit sententiam, quam tantum errore purgavit, inviolalamque sanctione divina obsignavit !... Quid nunc fuliunt anglicus iste Waburton « *Legem gitic sanctificat cælibatum, sua esse essentia imperiorum destructivam* » ; et Rousseau noster « *P^ur savoir à quoi*

DE MATRIMONIO.

*t'en tenir sur la loi du célibat, il suffit d'observer que, si elle était généralisée, elle détruirait le genre humain (Lettre à l'arch.). » O portentum ultimas ad terras deportanum ! Respondeant, quorum nostris adversariis auctoritas arridet ; nonne Montesquieu noster confessus est « Con- » tinentiam publicam esse naturaliterjunc- ulam propagationi generis humani {Es- » *prd des lois*, Vv. xxm, chap. xxi)?» Nonne doctissimi collatores Edimburgi toncinunt : « *L'histoire ancienne et l'his- toire moderne présentent des exemples finis nombre de la misère produite par l'oubli de cette sage abstinence (par rapport au mariage), et pas un seul exemple qu'elle ait produit, par une trop grande influence, le moindre inconvé- nient dans l'état (Bévue d'Edimbourg, août 1810 , n° xxvii) »* Quid plura? Vi- de Bacon (Sermones fideles chap, vin, De Nuptiis); Mallhum {*Sur le principe de la population*). Uno verbo , si ad rem ip- sam attendamus, nobis erit compertum, boni verique *sacerdotis virtutem*, seu po- tius numen esse tantum, ad servandum inter fideles *honorabile connubium*, ad sanctimoniam, integritatemque matrimo- nii promovendam , ut sterilitas ipsius sit *spiritualis facunditas patriæ*, teste Pla- tone. « Matrimonia sanctiora esse utique utiliora reipublicæ (Platode repub., l. v). Ergo cælibalus ecclesiasticus, sanctissimis sacerdotii catholici muniis congruit sa- pientissime, nec non reipublicæ utilitati, auginentoqne inservit mirabiliter : ergo nulla salubrior institutio excogitari po- test, licet etiam, nullus ad divina res- pectus, sed tantum rationes hmanæ aut politic® considerarentur... Quo igitur pac- to, quod antiquitus , quod ab omni gente habebatur ut quid divini, quod nostri co- luere et tuiti sunt proavi, novissimis die- bus apud nostrates in discrimen atque in dedecus fuit adductum? Proh dolor! an- no 1790, cætus , qui fuit dictus gallice *.is'cmblée constituante*, uno saltem e suis decretis, sacerdotalem cælibatum quodam modo labefactavit. Paulo post (heu infun- dam!) conventus iste {*la Convention*) qui sese iu omne nefas ruebat, nedum or- dinem tanquam impedimentum matrimo- nii agnoscere», aut saltem in dubium re- linqueret, tolis adorsus est conatibus sacri-*

legas sacerdotum nuptias promovero , ai- que firmare. Nemo catholicus, qui tunc miseram Ecclesia Gallic® condition* π» non sit illacrymatus, nun *Filia Sion ablatus est omnis decor*. Pauci quidem sed perluctuosi effluxere anni. Tandem die 14 Jan ISOfi el die 30 Jan. minister cultuum scripsit ad archiepisco- pum Burdigalensem, atque ad prefectnm Rotomagensem gubernii illam esse deci- sionem , ut connubia sacerdotum qui a tempore Concordati (4801) communione suis episcopis fuerunt coadunati, ab offi- cariis civilibus non celebrarentur..vi.no 181» legem, quæ sacerdotum nuptias irri- tas indiceret, in Consilio status propo- suere, sed vetuit tempestas iniqua, ne tum lex exoptata ferretur. Itaque, cum si- leat Codex civilis de impedimento ordinis, hoc in rerum statu, quxrilur *an nihilomi- nus in foro externo veiut impedimen- tum dirimens ordo sit habendus?* Nos autem cum multis et maximi momenti vi- ris afflraamus

Propositio.

Probabilius esse, ordinem tanquam im- pedimentum dirimens existera m foro ex- terno.

Prob. prima pars. 1° ex variis pro- scriptis legalibus ad quaestionem rela- tionem habentibus; 2° ex nativis legum interpretibus; 5° ex praxi tribunalium.

1°. Sancitum *Concordato* cultum publi- cum esse in Gallia restitutum , *elerumque* catholicum recognitum... Porro si clerus recognoscitur, leges quibus regitur, caedem quibus regebatur, implicite recognoscun- tur. Jam vero matrimonium sacerdotum ca- nonibus irritum fiebat, ergo et nunc. — *In articulis*, qui dicuntur gallice {*arti- \$ organiques*,, decernitur art. 6 .«/■< *d'abus sont... l'infraction des règles con- sacrées par les canons reçus en France*,» el art. 26: « *Les évêques ne pourront ordonner aucun ecclésiastique , s'il no réunit les qualités requises parles ca- nons reçus en France.* » Hæc evidenter renovant vim canonum qui ad clerum res- piciunt..., etc... — *In Pacto fundamen- tali (la Charte)* : Religio catholica ad- mittitur tanquam Religio Gallorum, sed illa religio ministris præscribit quasdam regulas, cum igitur taceat pactum de illis

censetur merito illas confirmare in quantum regulæ legibus civilibus non adversantur : Ergo 1°. *Ex variis præscriptis*, etc...; 2° ex nativis legum interpretibus... — Minister iustitiæ ac cultuum D. Meril-liou, die 27 janv. 1851, ad procuratores generales hæc scribebat : « *M. le procureur-général, le ministre de la justice fut consulté plusieurs fois, sous le précédent gouvernement, sur la conduite que devaient tenir les officiers de l'état civil, lorsque des individus engagés dans les saints ordres demandaient à contracter mariage. La réponse a toujours été que la question, aussi grave que délicate, soulevée par cette prétention, devait être soumise aux tribunaux. En effet, la jurisprudence n'a pas été uniforme. Les modifications apportées à la charte de 1814 ont pu renouveler l'incertitude des maires, et déjà un préfet a demandé des instructions. Désirant établir une règle générale, je crois devoir vous avertir que la marche suivie jusqu'à ce jour ne me paraît pas devoir être abandonnée, nonobstant l'abrogation de l'article 6 de la charte de 1814. Il est vrai que quelques tribunaux avaient fondé leurs décisions sur le principe consacré par la disposition de cet article ; mais d'autres avaient aussi invoqué la loi organique du concordat; en sorte qu'il peut encore exister des doutes, et c'est aux tribunaux seuls qu'il appartient de les dissiper. Je vous invite à donner des instructions dans ce sens à tous les officiers de l'état civil.* » lia Sirey, Menjot de Dammartin, Gairal, Pardessus, etc., qui unanimiter nostram as-truunt sententiam. Ergo 2° ex nativis, etc.

5°. Ex praxi tribunalium. Parisiense tribunal hoc iudicium tulit die 19 Junii 1828:

« *Attendu qu'il est constant que, dans l'ancien droit français, les dispositions des divers canons de l'Église catholique, qui défendaient aux prêtres de contracter mariage, étaient considérées comme lois de l'État; que cela résulte de la déclaration du 4 août 1564, de la jurisprudence et de l'opinion des auteurs, et derive d'ailleurs nécessairement de ce que la religion catholique, apostolique et romaine était alors reconnue comme la religion de l'État,*

Attendu que les décrets de l'Assemblée constituante qui ont aboli les vœux monastiques, n'ont point abrogé les anciens principes, sur l'incapacité de contracter mariage, dont étaient frappés les ecclésiastiques promus aux ordres sacrés; qu'au contraire il résulte du silence gardé à cet égard par la constitution civile du clergé, que sous son empire les règles de l'ancienne discipline de l'Église avaient conservé sur ce point tout leur effet,-

Attendu que, si depuis cette époque, et à la fin de 1792 et dans l'année 1795, plusieurs décrets de la Convention ont encouragé et même ordonné le mariage des prêtres catholiques, ces décrets, dont le but était de détruire le catholicisme en France, ont perdu toute leur force depuis le concordat de 1802;

Attendu que, d'après cette loi de l'État, non-seulement il fut reconnu que la religion catholique, apostolique et romaine était celle de la grande majorité des Français, mais encore qu'à l'autorité civile appartiendrait le droit et le devoir de statuer sur les abus commis par les ecclésiastiques, et qu'au nom de ces abus, les articles organiques de ce concordat ont formellement placé l'infraction des règles consacrées par les canons reçus en France;

Attendu que si le Code civil décrété depuis ce concordat n'a pas mis la pré-trise au nombre des empêchements de mariage, c'est qu'il n'a traité que des règles propres à tous les citoyens, et non des obligations particulières imposées aux ministres catholiques par les canons de l'Église, sous l'empire desquels ils se trouvaient personnellement remplacés par le concordat; que si l'intention des auteurs du Code civil eût été de porter atteinte à ces règles et de remettre les prêtres catholiques sous les principes du droit commun, ils s'en seraient formellement expliqués ;

Attendu que c'est d'après ces principes, que le chef du gouvernement d'alors, sur le rapport du ministre des cultes et de la justice, a déclaré qu'on ne devait pas tolérer le mariage des prêtres catholiques qui depuis le concordat ont été promus aux ordres sacrés.

porc que c'était porter atteinte à Thon-
uttr au sacerdoce et à la sûreté des fa-
milles j et que ces mêmes principes ont
etc consacrés par des décisions de Cours
souveraines ;

attendu que c'est dans cet état qu'est
intervenue la Charte constitutionnelle
donnée par le roi à ses peuples, qui dis-
pose, art. G, que la religion catholique,
apostolique et romaine est la religion de
l'État ; qu'une pareille disposition ne
paît être sterile et sans effet ; que la con-
séquence la plus naturelle et la plus im-
médiate de celle disposition, c'est que
l'auteur du pacte fondamental des Fran-
çais, qui a voulu assurer à tous les cul-
tes appui et protection, n'a pas voulu
qu'un des principes essentiels de celle
Téléologie fût violé publiquement ;

dtendu que de tous ces motifs il ré-
sulte que l'ecclésiastique qui librement
a été promu aux ordres sacrés, après
deux preuves multipliées et après s'être
conformé aux ordres établies à l'effet de
faire connaître à tous les engagements,
en miracle envers la religion de l'État
civil, eux qui en exercent le culte, l'obligent
à garder le célibat, reconnu depuis
tant de siècles comme étant l'essence de
la religion catholique, apostolique et
romaine ; qu'ainsi, loin qu'un pareil
engagement, par suite duquel le prêtre
reçoit de l'État lui-même des avantages
et immunités importantes et d'une na-
ture irrévocable, puisse être assimilé à
un simple contrat privé, il faut y recon-
naître au contraire une obligation so-
lennelle à la fois religieuse et politique,
dont l'infraction ne saurait être auto-
risée, quelle que soit d'ailleurs la vo-
lonté postérieure de ce prêtre, sans vio-
ler publiquement la loi fondamentale de
l'État et porter l'atteinte la plus grave
aux droits des Français catholiques,
aux bonnes mœurs et à l'ordre public ;

le tribunal déclare qu'il n'y a lieu à
enjoindre à Me Esnée de faire les actes
de sommations respectueuses dont il s'a-
git ; en conséquence déboute le sieur Du-
monteil de sa demande, et le condamne
aux dépens »

Judicium illud curia Parisiensi rite fuit
confirmatum die 27 decemb. 1828.

■^EQHs^cranl que si- aux termes dj

la Charte, chacun profi ut sarehg<on
avec une égale liberté et obtient pour son
culte la même protection, il ne s'ensuit
pas qu'un Français puisse se présenter
comme n'appartenant à aucune religion
et comme étant étranger à tout culte ;

Que si le législateur n'a pas voulu in-
terroger la conscience et scruter les opi-
nions et les habitudes privées, sa haute
prudence ne saurait devenir un moyen
de se placer hors de toute croyance ;

Considérant que chacun est réputé
professer la religion dans laquelle il est
né, et qu'il est censé en pratiquer le
culte ;

Que Dumonteil a non-seulement été
reçu à sa naissance dans l'Église catho-
lique, et y a été élevé, mais encore que
de sa pleine volonté il s'est engagé dans
les ordres sacrés, et s'est ainsi obligé de
garder toujours le célibat par écrit impé-
rieusement par les conciles, dont les ca-
nons, quant à cette partie de discipline,
ont été admis en France par la puissance
civile et sanctionnés par une jurispru-
dence constante ;

Met l'appel au néant, etc. »

Die 14 Junii 1852, cum denuo attentare
conuguiu ausus fuisset nimium famosus
atque sacrilegus sacerdos, nomine Du-
monteil, curia regia irritum fecit hisce ino-
tivis innixa : « La cour vidant le partage
déclaré par son arrêt du 14 mai 1851 :
considérant que dans notre ancien droit
l'engagement dans les ordres sacrés
étaient un empêchement au mariage ;
que cet empêchement était fondé sur les
canons admis en France par les puis-
sances ecclésiastiques, et sanctionné
par la jurisprudence civile ; que si le »
lois rendues par nos premières assem-
blées législatives ont fait momentané-
ment cesser cet empêchement, il a été
virtuellement rétabli par le concordat,
lequel a remis en vigueur, quant à cette
partie de la discipline, les anciens canons ;

Considérant que si le Code n'a pas
range l'engagement dans les ordres sa-
crés au nombre des prohibitions du
mariage, c'est que ce Code, postérieur
au Concordat qui avait rappelé les re-
gles de la matière, ne s'est occupé que
des empêchemens de l'ordre civil, qu'au
surplus on ne pourrait induire de son

silence l'abrogation des dispositions du j nul effet le mariage, etc. Arrêt de la Concordat ;

Considérant que le Concordat n'a jamais ce&ê d'être observé comme loi de l'Etat, que l'art. 6 de la Charte de 1814 n'avait rien ajouté à la force des anciens principes par le Concordat, et que la Charte de 1850, en abrogeant cet art. 6, n'a fait que rappeler les termes mêmes du Concordat, cl n'y a aucunement dérogé ;

Considérant qu'en cet état de législation, Dumonteil fils, est, aux yeux de la loi, frappé d'incapacité relativement au mariage ; que celle incapacité résulte de son engagement dans les ordres sacrés, qui lui ont été conférés conformément au Concordat, sous la protection de l'autorité civile, qui lui a imposé des obligations.

Par ces motifs... fait défense au maire du sixième arrondissement de Paris et à tous les officiers de l'État civil, de procéder au mariage du prêtre Dumonteil. »

Die 21 Februarii 1853, Curia suprema hæc protulit. : « *La Cour, attendu qu'il résulte des art. 6 cl 26 de la loi organique du Concordat de germinal, an x, que les prêtres catholiques sont soumis aux canons qui étaient alors en vigueur, et par conséquent à ceux qui prohibaient le mariage aux ecclésiastiques engagés dans les ordres sacrés ; attendu que le Code civil et la Charte ne renferment aucune dérogation à cette législation spéciale, l'arrêt attaqué, en interdisant le mariage dont il s'agit, n'a violé aucune loi, rejette, etc.* Ex iis, quæ circa praxim Tribunalium exposuimus, sic argumentari datur : Praxis Tribunalium satis sibi constans, maxime Curia regiae et Curia supremæ, ea est ut, stante legali rerum ordine, tanquam vigentem, in foro externo Ecclesiæ, canonum vim et obligationem quoad clericos, habeant iudices ; porro juxta canones irritum est matrimonium sacerdotum, ergo etiam nunc in foro externo nullum est ;

El veto verba iudiciorum accipienda eunt sensu obvio et naturali ; Porro verba iudiciorum præfatorum exprimunt sensu naturali et obvio impedimentum dirimens hæc, v. g. *le Tribunal déclare nul ei ue*

i Cour de Paris du (S mai 1818.-~üninterdisant le mariage (f2A s«at 1855).—

FRAPPÉ D'INCAPACITÉ RELATIVEMENT AD MARIAGE AUX YEUX DE LA LOI(14jllia 1852), hæc, inquam, evidenter sensu obvio et naturali designant impedimentum dirimens, nam aliis verbis iudices uti potuissent, nec revera utuntur ad exprimendum impedimentum dirimens. Ergo 5° ex praxi tribunalium, aliunde ex nativis legum interpretibus, et variis præscriptis legalibus ad quæstionem relationem habentibus, *probatur* matrimonium sacerdotum in foro externo esse nullum : Ergo probabilius est ordinem eli. un iu foro externo esse impedimentum dirimens. Quod sit impedimentum prohibens saltem, probatione non indiget, nam quæ diximus, abunde probant.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1°. Silet Codex de ordine : crfC ordo in foro externo, etc.

Bcsp. neg. conseq. Ut enim valeret *conseq.* necesse foret ut non tantum sileret Codex., sed etiam aliquid contrarium statueret, seu derogaret canonibus, porro siluit Codex, propterea quod respexit tantum ad impedimenta civilia, sed non derogavit canonibus, quin imo virtualiter agnovit, agnoscendo Concordatum. Ergo, etc.

Inst. 1° Ex eo sequeretur omnes leges ecclesiasticas circa matrimonium, vim habere in foro externo, atqui, etc. Ergo.

B. distingo inaj. Sequeretur omnes leges, etc. quæ relationem dicunt ad Concordatum et ad alias præscriptiones legum, *C. secus*, *Al.* fatemur equidem cameras prohibitiones ecclesiasticas quas non designat Codex, non valere in foro externo, «piare? quia nudam habent relationem ad leges civiles, porro non illa se habet ordo. Jamjam vidimus virtute *Concordati*, etc. canones, qui spectant ad clerum, vim suam recuperasse, porro, ut aiunt iudices præfati, *dans un Ici état de législation, aux yeux de la loi le prêtre e.,4 frappé d'incapacité relancement au mariage.* Ergo ex eo quod! ordo sit impedimentum dirimens in foro externo, non inde sequitur esteras prohibitiones ecclesiasticas eandem vim habere, cum cau-

item relationem non habeant ad Concordatum et ad cæteras leges civiles.

/nst.2ù. Legislator non distinguit- porro ubi legislator non distinguit nec nos distinguere debemus. Ergo, etc.

A. (*list. maj.* non distinguit expresse, C. viFualiter, A. atqui um legislator non i distinguit, nec, etc.

Dist. similiter mtn. nisi habeamus rationem distinguendi, C. *secus*, N.

Cum astruimus ordinem esse impedimentum dirimens in foro externo, non dicimus legislatorem, seu melius Codicem *expresse* habere ordinem ul impedimentum dirimens, sed tantum virtualiler, cum enim post Concordatum venerit Codex, Concordato canones antiquos ad clerum pertinentes réintégrant!, legalem existentiam *virtualiler* attribuit, si quidem non abrogavit, nec quid illi derogavit. Ergo legislator virtualiler distinguit, ubi agitur de ordine : jam vero el nos habemus rationem distinguendi, cum legalibus proscriptis innitimur.

Hinc itaque, propterea quod ex dictis ordo gaudeat legislatione \$jpecidZi,sequitiirdislinclionem illam inter et cæteras Ecclesiæ prohibitiones merito esse factam.

Quibus positis, evanescit, quod adversarii gloriose moliuntur argumentum, nempe : « Quemnam, inquiunt, judicem appellabis ut secernatur, quæ vigeat nec » ne in foro civili lex ecclesiastica? Ecclesiam? Sed tunc legem civilem ferret. «Judices? Sed ii legem applicant, non ■ condunt. Potestatem legislativam? Sed ■ nondum est locuta. » Quid ad nos ista argumentatio? Quid nostra refert talis appellatio? Hæc enim non cstquæstio. Erat inquirendum an nullilas conjugii a sacerdote attentati possit coram tribunalibus invocari. Porro, cum ex dictis clerus subiaceat canonibus, lege civili *virtualiler* confirmatis, invocatio illa fundatur in *legislatione speciali*, ac proinde legitima est. Ergo 'd *potestas legislativa*, non locuta est *expresse*, locuta est *implicite*, agnoscendo prohibitiones Concordati.etc. ac proinde ad ipsam appellabunt. Ergo si

judices *non condunt*, saltem legem *applicabunt*. Ergo restat via appellationi *relative ad nullitatem postulandam matrimonii sacerdotis*. Ergo ordo est impedimentum dirimens. Quid uuncex probatis colligere est?

PAAXIS.

Colligere est 1°. Magistratum civilem (*Ze maire*) sese gerere tanti muneris dignum, si concursus suum ad conjugium sacerdotum recuset.

2°. Nullitatem istius conjugii a iudicibus esse declarandam, ul civiles procreentur effectus, sed in foro interno ab initio existere.

5°. Illam sacrilegam unionem impugnari posse ct debere ab eis, quorum interest, ct quidem a procuratore regio, nam procurator, ex dictis ubi fuit mentio de impedimento cognationis, etc. debet invocationem nullitalis matrimonii ferre quando honestas publica Ixditur, porro sacrilega sacerdotum unio honestatem publicem imprimis lædil, « *viole publiquement la loi fondamentale de l'État, porte l'atteinte la plus grave aux droits des Français catholiques, aux bonnes mœurs ct à l'ordre public.* » (Arrêts cités plus haut.) Ergo, etc.

Quamquam sententia, quam astruimus, apprime concilietur cum mente legislatorum ac jurisperitorum; quamquam iudices morum, legumque nativi deferresores atque interpretes, una nobiscu.n consentiant in iudicando, attamen hac in re legislationis nostræ imperfectionem non possumus non deflare. Quisquis i.t-tur bonum ac decus religionis et patriæ in pretio habet, volis debet omnibus exoptare, ut tandem condatur lex specialis, aperta atque extra disputationis aleam posita, quæ publicum infandumque scandalum oculis avertat catholicis. quæ bonos mores foveat, vindicetque opinionem publicam, quæ tandem misero sacerdoti in perniciem atque infamiam ruenti, subveniat saluberrime. FaxilDeus ul *videant consules!!!*

INDEX

I.

APPENDICIS AD TRACTATUM DE MATRIMONIO.

DISCERTATIO ERGA CONDI- TIONES MATRIMONII DUAS IN SECTIONES DIVISA.

£ I. Prooemium. II).
bECTio i-. CaputI. De conditionibus Codicis
qu» sponsalium instar haberi possint. Ib.
£ I Propositio. Matrimonium mere civile
æquivalelordinarie sponsalibus inforo cons-
cienti®. Ib.
§11- Demulcta apposita rescissioni actus ci-
vilis de matrimonio. \
IU. Propositio. Tenetur in foro conscienti®
et coram tribunalibus solvere mulctam a
sponsis appositam ille qui ab actu civili de
matrimonio resilit. Ib.
Cp.I II. De conditionibus civilibus qua)
bannis (Equivalent. Ib.
Sect io II. Prooemium. 5
i-. Contractus matrimonialis sub respectu
legis naturalis spectatus.
2-. Prout religiosus.
S*. Ul civilis.
Caput I. De potestate ponendi impedimenta
dirimentia quam Ecclesia sibi vindicavit. 7
1- Propositio. Ecclesia jure divino potesta-
tem habet impedimenta dirimentia stabi-
liendi. Ib.
Solvuntur objectiones. 11
Caput II. Propo>itio. Auctoritas civilis jure
naturali seu prupno matrimonia in toro

conscienti® et inter fideles irrita reddend)
potest Ib.
Solvuntur objectiones. 15
Caput III. De impedimentorum ex Codice civili
emanantium vi obligatoria. D
Probabilius el saltem tutius est habere irr
pediments ex Codice inducta tanquain di-
rimentia vinculum conjugale in foro in-
terno. Ib.
Solvuntur objectiones. 16
Conclusio practice. Ib.
Caput IV De natura, specie et número im-
pedimentorum dirimentium ex Codice. T
§ I. Defectus consensus partium. 1b.
tj 11. D •lectus con cusus parentum. 18
§ III. .Elatis defectus. 20
§ IV. Ligamen prioris matrimonii 0
§ V. Cognatio naturaliset adinii s, ubi vlia u
de cognatione legali. > .
§ VI. Mors civilis.
§ VII. Crimen. h
§ VIII, Conditionum lege prescriplaru i
feclus.
§ IX. Ordo.
Propositio qua affirmatur ordlnmi n
impedimentum dirimens m l.u.o. «0
evisieie.
SoLuniur objectiones

MONITUM LÉCTORI.

Comperta apud omnes est, nec encomio indiget, indicis generalis utilitas. Nemo enim nescii quanti faslidii sit et laboris, sine ejus auxilio, inquirere in magna et numerosa voluminum mole , ea quæ scire cupimus. In tanta rerum copia et varietate distrahitur lectoris attentio , lassatur animus ac tædio allicitur , et præ operis difficultate, sæpe inquirere desinit quæ cognoscere ipsius intererat. Ilis ergo incommodis occurrere volentes, maxima cura studuimus, in hac nova theologiæ P. Billuartii editione, indicem texere tam rerum quæ in 'ccursu operis tractantur, quam textuum Scripluræ sacræ qui ab auctore citantur.Index jimus testimonia Scriptura sacra in opere adhibita, vel aliquoties tantum designata, exli 'ict juxta catalogum sacrorum librorum. Index vero generalis alphabeticus est et quasi synopsis aut breviarium totius operis, cujus ope, uno veluli intuitu, summalim lectori subjiciuntur omnes quæstiones el decisiones quæ in decursu tractatuum evolvuntur, quasque in suis locis fusius tractatas facile poterit, si lubet, reperire. Ordinem et seriem voluminum secuti sumus ulpote lectori magis commodum et minus laboriosum. Boni igitur consule, lector studiose el benevole , quidquid est laboris, fruerc et vale.

-MW XXXA\XXXXSXAWX XV. WX XVWX.XAAXXXXXXXXXX.XXXAXXAXXA.XX.V'WUV\X\XX\X\XVW\X\XXAAXW V\XVXXWXXXXXX.XXWsAAXAA

TABULA GENERALIS LOCORUM SCRIPTU11Æ SANCTÆ QUÆ IN DECEM TOMIS ADHIBENTUR.

Kumerus primus et major indicat volumen, paginam vero posteriores arabici.

AUCTORITATES DESUMPTÆ EX LIBRO GENESEOS.

- caput r.

1. In principio creavit Deus ccelum ct terram. II, 235, 257, 259, 240, 251.

2. Terra autem erat inanis ct vacua, ct tenebra erant super faciem abyssi, ct Spiritus Domini ferebatur super aquas. 11, 257, 251.

ô.DixitqueDeus : Fiat lux, el facta est lux. I, 162, 165 : II. 237, 251 : IX, (ii.

4. El vidit Deus lucem quod esset bona, it divisit iucem a tenebris. II, 257, 251.

5. Appellavitque lucem Diem, ct tenebras hortem. Factum est vespere el mane dies UftUS. II, 257, 271 ; IU, 227.

6. Dixit quoque Deus : fiat Firmamentum impedio aquaryiik, eVdividat aquas ab aquis, n, 251, 252, 235.

7. El fecit Deus firmamentum, divisitque aijirxs give erant sub firmamento ab his quæ iram super firmamentum. El facium est ita. II, 251, 252. 253.
8. Vocavitque Deus firmamentum Cœlum; cl factum est vespere ct mane dies secundus. II, 251, 252, 255.

9. Dixit vero Deus : Congresentur aqu» quæ sub coelo sunt in locum unum, el appareat arida ; cl factum est ita. II, 255.

10. El vocavit Deus aridam Terram, con gregalionesque aquarum appellavit Maria. El vidit Deus quod esset bonum. II, 253.

11. Et ait : Germinet terra herbam virentem et facientem semen, el lignum pomiferum faciens fructum juxta genus suum, <u-jus semen in semelipso sit super terram. Et factum est ita. II, 233.

12. El protulit terra herbam virentem ct facientem semen juxta genus suum, lignum-que faciens fructum el habens unumquodque sementem secundum speciem suam El vidit Deus quod esset bonum II, 253.

15. Et facium est vespero ct qm ui· dies tertius. II, 253.

14. Dixit autem Deus t Fiant lumiuaia in firmamento cœli et dividant diem ac noctem, el sint in signa cl tempora ct dies et annos, ii. 251, 255.

16. Fecitque Deus duo luminana magna, luminare majus ul præssel dici, ct luminare minus ut præssel nocti, ct stellas. II, 255.

17. El posuit eas in firmamento cœli... II, 255.

19. Ist factum est vespere cl mane dies quartus. II, 255.

20. Dixit etiam Deus : Producant aqua reptile anim® viventis et volatile super t. rara sub firmamento cœli. II, 255, 211

21. Crcavitque Deus cete grandia ct or-nem animam viventem atque motabilem quam produxerant aqu® In species suas, el omne volatile secundum genus suum... II, 255.

25. Et factum est vespere et mane dies quintus. II, 255.

24. Dixit quoque Deus : Producal terra animam viventem in genere suo, jumenta, et reptilia, et bestias terr® secundum species suas. Factumque est ita. II, 265.

25. Et fecit Deus bestias terr® juxta species suas, cl jumenta, et omne reptile terr® in genere suo. Et vidit Deus quod esset bonum. II, 256-

26. Et ait : Faciamus hominem ad imaginem ct similitudinem nostram , ct præsil piscibus maris, el volatilibus coeli, ct bestiis, univrsæque terr®, omnique reptili quod niovetur in terra. II, 10, 17 : III, 256, 266, 275, 275, 278 : IV, 82 : VI, 25.

27. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam; ad imaginem Dei creavit illum, masculum et fœminam creavit cos. II, 10, 256, 266, 279, 280 : IV, 589.

28. Bencdixitque illis Deus, et ait : Crescite et multiplicamini, el replete terram, et subjicite eam, et dominamini piscibus maris, cl volatilibus cœli, cl universis animantibus quæ moventur super terram. II, 280, 28 i, 295 : III, 158 : IV, 589 : VI, 221, 222 : VII, 152, 135 : X, 65.

29. Dixitque Deus : Eccc dedi vobis omnem herbam afferentem semen super terram, ct universa ligna qu® habent in semelipMS sementem generis sui, ul sint vobis in escam. II, 257, 290 : VI, 221, 222.

30. El cunctis animantibus terræ, omnique volucris cœli cl universis quæ moventur in terra, in quibus est anima vivens, ul habeant ad vescendum. II, 257.

31. Viditque Deus cuncta qu® fecerat, cl erant valde bona (I, 75, 167, 258), ct factum «islvcspeie et mano dies sextus. II, 242, 256, 280 : IV, 58.).

CAPUT II.

1. Igitur pcificii sunl cœli ct terra cl Omnis ornatus eorum. II, 284.

2. C<>mplev tique Deus die septimo opus

I suurn quod fecerat, ct requievll ob omni opere quod palrarat. II, 241 '260.

4. Ist® suut generalloues cœli cl terr®, quando crcata sunt in die quo fecit Domin' / cœlurn cl terrain. II, 250.

5. El omne virgultum agri antequam ori-ctur in terra , omnemque herbam region.j priusquam germinaret. Non enim pluerat Dominus Deus super terram ; el homo non cral qui operaretur terram. II, 250, 255; IV, 389.

7. Formavit Deus hominem de linio terr®. II, 274.

8. Plantaverat autem Dominus Deus l'i-radisum voluptatis a principio, el in eo posuit hominem quem formaverat. II, 293, 294, 296.

9. Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu el ad vescendum suave, lignum etiam vitæ in niecio Paradisi, et lignum scienti® boni cl rn.li. II, 290, 298.

11. Nomen uni Phison...

13. Et nomen fluvii secundi Gchon. .

14. Et nomen fluvii tertii Tygris... Fluvius autem quarius ipse est Euphrates. II, 295.

15. Tulit ergo Dominus Deus hominem cl posuit cum in Paradiso voluptatis, ul operaretur cl custodiret illum. II, 294, 298.

16. Præcepitqueci, dicens : Ex omni ligno Paradisi comede. II, 285, 298 : VIII, 152.

17. De ligno autem scienli® boni et mali ne comedas (II, 285, 298); in quocumque enim die comederis, morte moncris.il, 281. 505; III, 275; IV, 566, 576, 446; IX, 271.

18. Dixit quoque Dominus Deus : Non ct bonum hominem esse solum, faciamus ei adjutorium simile sibi. II, 276, 279.

19. Formalis igitur, Dominus Deus, do humo cunctis animantibus terræ, et universis volalilibus cœli (II, 255, 256), addtixit ea ad Adam ul videret quid vocaret ea. Omne quod vocavit Adam anim® viventis, ipsum est nomen ejus. II, 269.

20. Ad® vero non inveniebatur adjutor similis ejus. II, 278, 279.

21. Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam : cumque obdormissct, tuil unam de costis ejus et replevit carnem pro ea. II, 276, 277, 278.

22. El ædificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adam in mulierem, cl adduxit cam ad Adam. II, 276.

25. Dixitque Adam : Hoc nunc os cx os-sibus meis (IV, 463), ct caro dc carne mea; hæc vocabitur Virago, quoniam de viro sumpta est. λ HI, 241 : X, 91), 91, 92, 95.

24. Quamobrem relinquet homo patrem suum et matrem , cl adhærebit uxori sus (I. g , cl erunt duo in carne una. II, 2; ti, 277/278, 279. 280, 283 : IV, 463 : V, j).

25. Eiat aulcrn ulerque nudus. Adam sailed el uvorejus, cl non erubescabant. HL -Jj,

SCRIPTURÆ SANC! E.

CAPUT IK.

1. Sed et serpens erat callidior omnihue animantibus terræ quæ fecerat Dominus De i. ; qui dixit ad mulierem (II, 298) : Cur prrecepit vobis Deus ut non comederetis do omni ligno Paradisi? II, 504.

2. Cui respondit mulier : De fructu lignorum qua sunt in Paradiso vescimur. II, 290.

5. De fructu vero ligni quod est in medio Paradisi prrecepit nobis Deus ne comedemus, etc. (II, 298), ne forte moriamur. V, 110.

4. Nequaquam morte moriemini. II, 501, 502, 505.

Scit enim Deus quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri. et critis sicut dii, scientes bonum et malum. II, 269, 501, 504.

G. Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis aspectuque delectabile ; et tulit de fructu ejus, et comedit. II, 295, 298, 505.

9. Vocavitque Dominus Deus Adam, et dixit ei : Ubi es? II, 157.

12. Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi. II, 302, 503.

15. Serpens decepit me. II, 270.

14. Et ait Dominus Deus ad serpentem : Quia fecisti hoc, maledictus es inter omnia animantia et bestias terræ : super pectus tuum gradieris, et terram comedes omnibus diebus vitæ luæ. II, 299, 500.

16. Mulieri dixit : Multiplicabo ærumnas luas et conceptus tuos (II, 505, 506). Sub viri potestate eris, et ipse dominabitur tui. II, 506 : VIII, 6.

17. Quia audisti vocem uxoris luæ, et comedisti de ligno (II, 502) ex quo praeceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo : in labore comedes ex ea (IV, 599) cunctis diebus vitæ luæ. II, 281, 506.

18. Spinæ et tribulos germinabit tibi, et comedes herbam terræ. II, 231, 506.

19. In sudore vultus tui vives, donec revertaris in terram de qua sumptus es (II, 281, 506 : IX, 476). Quia pulvis es, et in pulverem reverteris. IX, 270.

22. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum et malum. II, 285, 503, 501.

22. Ne forte sumat de ligno vitæ in ster-num. II, 285.

24. Ejcitque Adam et collocavit ante Paradisum voluptatis Cherubim. II, 250, 295.

CAPUT IV.

5. De fructibus terræ Domino...

4. De primogenitis gregis sui. VI, 59.

4. Respexit Dominus ad Abel et ad munera ejus. III, 89, 449.

7. Nonne si bepe egeris recipies; sin autem in de. Malim in foribus peccatum aderit? (IV, 591.) Sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius. IV, 536, 346 : VIII,

13. Major est Iniquitas mea quam ut veniam merear. IX, 200.

14. Omnis qui invenerit me, occidet me... Et posuit Dominus Cain signum, ut non interficeret cum omnis qui invenisset eum. IV, 591.

16. Habitavit profusus in terra ad orientalem plagam Eden. II, 227.

17. Cognovit autem Cain uxorem suam, quæ concepit et peperit Henoch. IV, 591. Et edificavit civitatem, vocavitque nomen ejus ex nomine filii sui Henoch. IV, 591,

25. Cognovit quoque adhuc Adam uxorem suam : et peperit liliam, vocavitque nomen ejus Seth. IV, 591.

26. Seth natus est filius. VIII, 437.

CAPUT V.

1. Hic est liber generationis Adam. In quo qua creavit Deus hominem, ad similitudinem Dei fecit illum.

2. Masculum et feminam creavit Deus, et benedixit illis; et vocavit nomen Adam, in die quo creati sunt. IV, 377.

5. Vixit autem Adam cent et triginta annis : et genuit ad imaginem Dei similem sibi uxorem, vocavitque nomen ejus Scia, II, 589.

CAPUT VI.

4. Gigantes autem erant super terram in diebus illis. II, 276.

5. Cuncta cogitatio hominis interius est ad malum omni tempore. III, 555 ; V, 109.

6. Pœnituit cum quod hominem fecisset in terra; et tactus dolore cordis inimice israel, 64.

7. Delebo, inquit, hominem quem creavi a facie terræ. Pœnituit enim me fecisse eum. I, 64.

12. Omnis caro corruperat viam suam. I, 278 : II, 510 : III, 555.

CAPUT VII.

10. Cumque remansisset septem dies, aquæ diluvii inundaverunt super terram. II, 297.

27. Remansit solus Noë et qui cum eo erant in arca. II, 297.

CAPUT VIII.

7. Non revertetur donec siccarentur aquæ super terram. II, 520.

20. Edificavit autem Noë altare Domine. VII, 575.

21. Sensus enim et cogitatio hominis in malum prona sunt ab adolescentia. I, 457 : VI, 112.

CAPUT IX.

3. Omne quod minetur et vivit erit vobis in cibum, quasi olera virentia tradidi vobis omnia. II, 295 : VI, 222 : VII, 81.

6. Quicumque effuderit hominem sanguinem, (undetur sanguis lilius. Ad imaginem Dei quippe Dei laetus est homo. VI, 221.

9. Ecce ego statuum pactum facio vobiscum et cum semine vestro post vos :

10. Et ad omnem animam viventem qua est vobiscum, tam in hominibus quam in pecudibus terræ caucis.

TABULA LOCORUM

If. Et nequaquam ultra interficietur omnis caro aqnis. 11. 257.

20. Cæpitque Nod vir agricola exercere terrain et plantavit vincam.

21. Blbcnsque vinum Inebriatus est, c» nudatus in tabernaculo suo. VHJ <15, !£?.

caput x.

24. At vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus est ileber.

25. Natique sunt Heber filii duo : nomen nni l'haleg, eo quod in diebus ejus divisa sit terra. VI, 59.

CAPUT XI.

12. Porro Arphaxad vixit triginta quinque annis : el eenuit Sale.

15. Vixitqnc Arphaxad postquam genuit Sale trecentis tribus annis : el genuit filios et filias. III, 168.

CAPUT XII.

1. Dixit autem Dominus ad Abram...

5... In te benedicentur universæ cognationes terræ. II, 517, 552.

5. Tulitque Sarai uxorem suam et Lot filium fratris sui, universamque substantiam et omnes animas quas fecerant in llaran. II, 264 : IV, 465.

8... /Edificavit quoque ibi altare Domino, et invocavit nomen ejus. VII, 575.

10... Descenditque Abram in /Egyptum...

1 !.. Dixit Sarai uxori suæ...

15. Dic ergo, obsecro te, quod soror mea iis. VII, 402, 405.

CAPUT XIII.

8. Dixit ergo Abram ad Lot... Fratres enim sumus.

II... Divisique sunt alterutrum a fratre suo. III, 156; VII, 404.

14. Dixitque Dominus ad Abram : ...Leva oculos tuos...

15. Omnem terram, quam conspicias, tibi dabo el semini tuo usque in sempiternum.

16. Faciamque semen tuum sicut pulverem terræ. Si quis potest hominum numerare pulverem terræ, semen quoque tuum numerare poterit. II, 558.

CAPUT XIV.

9... Quatuor reges adversus quinque. III, 179.

14. Quod cum audisset Abram, captum videlicet Lot fratrem suum, numeravi, expeditos vernaculos suos trecentos decem et octo : et persecutus est usque Dan. III, 179.

15. Ei divisus sociis, irruit super eos nocte : percussitque eos, et persecutus est eos usque Hoba...

16. Reduxitque omnem substantiam, et Lot fratrem suum cum substantia illius, mulieres quoque el populum. V, 564.

18. Melchisedech, rex Salem, proferens panem et vinum, erat enim sacerdos Dei altissimi. I, 111 : VII, 257 : IX, 195, 196.

19. Benedixit ei, et eil : Benedictus Deus excelsus, quo protegente bostes in manibus tuis sunt. IX, 195.

22. Qui respondit ei : Levo manum meam

ad Dominum Deum excelsum, possessorci cæli et terræ. VU, 510.

caput xv.

7. Dixitque ad eum : Ego Dominus qui eduxi (e de Ur Chaldaeorum, ut ducin libi terram istam et possideres eam.

8. At ille ait : Domine Deus, unde scire possum quod possessurus sum eam? VII, 595.

caput xvn.

1. Ego Deus omnipotens : ambula coram me et eslo perfectus. VI. 581 : X. 154

3. Cecidit Abram pronus in faciem. III, 125.

5. Patrem multarum gentium posui te. IV, 567.

7. Et... ut sim Deus tuus, et seminis tui post te. VIII, 430.

8. Daboque tibi el semini tuo terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaan in possessionem æternam, eroque Deus eorum. II. 558. * V

10. Hoc est pactum meum quod observabitis inter me et vos, et semen tuum post te : circumcidetur ex vobis omne masculinum. VIII, 281, 466 : IX, 62.

11. Et circumcidetis carnem præputii vestri, ut sii simium foederis inter me et vos, VIII, 466 : IX, 65.

12. Infans ocio dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris, tam vernaculus quam emptitius, circumcidetur. III, 185.

15. Eritque pactum rneum in carne vestra in fædus sternum. II, 555 : VIII, 441, 465.

14. Masculus cujus præputii caro circumcisa non fuerit, debitor anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. VII, 465, 466.

17. Cecidit Abraham in faciem suam. III,

caput xviii.

1. Apparuit aulctn ei Dominus in convallo Mombre sedenti in ostio tabernaculi sui in ipso lervore diei. II, 11.

2. Cumque clevasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum (II, II, 156, 157, 162). Quos cum vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, et adoravit in terram. II, 11 : 111, 125 VII,

5. El Dixit : Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ne transeas servum tuum ii,

25. Et appropinquans ait : Numquid perdes justum cum impio? Ili, 441.

25. Absit a te ut rem liane facias. III, 441.

52.. Quid si inventi fuerint ibi decem? El dixit : Non delebo propter decem. I, 249.

caput mx.

1 Veneruntque duo angeli Sodomam vespere, et sedente Lot in fotibus civitatis. <u> cum vidisset eos, surrexit et ivit obviam eis, admavitque pronus iu lenam. 11, 229-111. 125. * *

7 Nolite, quaso, fratres mei, nolite mihi tum hoc tacere.

Habeo duas tilias, quæ necdum cognoverunt virum, educam eas ad vos, et abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodo viri. Mis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub umbra culminis mei. IV, 72.

15. Delebimus enim locum istum, eo quod increverit clamor eorum coram Domino, ut misit nos ut perdamus illos. II, 229.

50. Ascenditque Lot de Segor, et mansit in monte, duæ quoque tiliæ ejus cum eo (timuerunt enim manere in Segor); et mansit in spelunca ipse et duæ tiliæ ejus. VIII, 1 O.

51. Dixitque major ad minorem : Pater Borsler senex est, et nullus virorum remansit in terra qui possit ingredi ad nos juxta morem universæ terræ.

32. Veni, inebriemus cum vino, dormiamusque cum eo, ut servare possimus eum patre nostro semen.

55. Dederunt itaque patri suo bibere vinum. Domini node illa. Et ingressa est major dormiri. Vitque cum patre : et ille non sensit nec quando accubuit tilia, nec quando surrexit.

51. Altera quoque die dixit major ad minorem : Ecce dormivi heri cum patre meo, dormiamus ei bibere vinum etiam hac node et dormies cum eo, ut salvemus semen de patre nostro.

35. Dederunt etiam et illi, nocte patri suo bibere vinum : ingressaque minor tilia dormivit cum eo; et nec tunc quidem sensit quando concubuerit vel quando illa surrexerit. VIII, 120, 121.

36. Conceperunt ergo duæ filiæ Lot de patre suo.

57. Peperitque major filium, et vocavit nomen ejus Moab; ipse est pater Moabitarum usque in presentem diem.

38. Minor quoque peperit filium, et vocavit nomen ejus Ammon, id est, filius populi mei. Ipse est pater Ammonitarum usque hodie. VIII, 121.

CAPUT XX.

2. Dixitque de Sara uxore sua : Soror mea est. VII, 402.

9 Induxisti super me et super regnum meum peccatum grande. IV, 344.

CAPUT XXII.

2. Ait illi : Tolle filium tuum unigenitum quem diligis, Isaac, et vade in terram Visionis; atque ibi offeres eum in holocaustum super unum montium quem monstrabo tibi. IV, 446, 462.

5. Dixitque ad pueros suos : Expectate hic cum asino : ego et puer illuc usque properantes, postquam adoraverimus, reveriemur ad vos. VII, 402.

12. Nunc cognovi quod timeas Dominum. II, 51; III, 6.

16. Per me inclisum juravi, dicit Dominus. VIII, 129.

16. Quia fecisti hanc rem, et non peperisti filio tuo unigenito propter me. IV, 177.

17. Benedicam tibi (IV, 177), et multiplicabo semen tuum sicut stellas, et velut arenam quæ est in hinc et inde mans possidebit semen tuum portas inimicorum tuorum. V, 18.

18. Et benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ, quia obedisti voci meæ. IV, 567.

CAPUT XXIII.

1. Surrexit Abraham, et adoravit populum terræ, lilios videlicet Ildh. III, 129 : VII, 254.

8. Dixitque ad eos : Si placet anime vestre velut epeliam mortuum meum, au ite me et intercedite pro me apud Ephron (filium Seor).

9. Ut det nubi speluncam duplicem, quam habet in extrema parte agri sui. Pecunia digna tradat eam mihi coram vobis in possessionem sepulcri. VII, 190, 454.

CAPUT XXIV.

1. Dixitque ad servum seniore domus suæ..... Pone manum tuam super femur meum.

9. Posuit ergo servus manum sub femore Abraham domini sui, et juravit illi super sermone hoc. VII, 310.

14. Igitur puella cui ego dixero. Inclini hydriam tuam ut bibam; et illa respondent : Bibe, quin et camelis tuis dabo potum; ipse autem est quam præparas servo tuo Isaac... VII, 382.

15. Necdum intra se verba compleverat, ecce Rebecca egrediebatur. III, 185.

CAPUT XXV.

8. Et deficiens mortuus est... congregatusque est ad populum suum. VIII, 465.

23... Duæ gentes sunt in utero tuo, et hinc populi ex ventre tuo dividuntur, populusque populum superabit, cui maior serviet minori. I, 410; V, 85.

29. Coxit autem Jacob pulmentum. ad quem cum venisset Esau de agro lassus,

30. AU. Da mihi de coctione hac rufa, quia oppido lassus sum. Quam ob causam tu vocatum est nomen ejus Edoni.

31. Cui dixit Jacob : Vende inibi primogenita tua.

52. Ille respondit : En morior! quid mihi proderunt primogenita?

55. Ait Jacob : Jura ergo mihi. Juravit ei Esau et vendidit primogenita.

51. El sic accepto pane et lentis et vino, comedit et bibit, et abiit. parvi penitus quod primogenita vendidisset. VII, 454.

CAPUT XXVI.

4... Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. II, 517.

15. Isaac ibat proiciens atque sneer scena, donec magnus vehementer etluctus est, II, 320.

CAPUT XXVII.

19. Dixitque Jacob : Ego sum primo initus Esau; Icci sicut præcepisti mihi. Sa. e.

sede, et cede de venatione mea, ut benedicat mi iiiima tua. VII , 402, 404.

55 Bcaedixique ei et erit benedictus. VII, 4 ».

53. Venit germanus tuus fraudulenter. VII, 404.

41. Veniet dies luctus patris mei, et oc- eidam Jacob fratrem meum. IX, 237.

CAPUT XXVIII.

14... Et BENEDICENTUR in te et in sc- mine tuo cunctæ tribus terræ. 11, 517.

18. Jacob tulit lapidem quem supposuerat capiti suo, el crevit in titulum, fundens oleum desuper. VII, 405.

20. Vovit etiam votum...

22. Cunctorumque quæ dederis mihi, de- cimas offeram tibi. VII, 265.

CAPUT xxx.

25.. Abstulit Deus opprobrium meum. III, 165.

CAPUT XXXI.

15. Ego sum Deus... VIT, 404.

15. Nonne quasi alienas reputavit nos, et vendidit comeditque pretium nostrum? VI, 116.

55. Deus Abraham et Deus Nachor judi- cet inter nos, Deus patris eorum. VII, 416.

CAPUT XXXII.

1. Jacob quoque obiit itinere quo coepe- rat... fucruntque ei obviam Angeli Dei. II, Q-0

. Ecco vir luctabatur cum co usque mane I, 108.

50. Vidi Deum facie ad faciem. I, 102, 108.

CAPUT xxxiv.

50. Turbastis me et odiosum fecistis me Channnæis elPhcresiels, habitatoribus terne hujus. Nos pauci sumus; illi congregati per- cutient me, el delebor ego et domus inca. V, 585.

CAPUT XXXV.

19. ...Ephralam, hac csl Bethlehem. III,

CAPUT XXXVII.

2. ...Joseph... arensavitque fratres suos apud pali em, crimine pessimo. V, 556 ; Vili, 167.

CAPUT XII.

26. Septem bo'e< pulchræ, et septem spicæ plenæ septem anni ubertatis sunt. IX, 62, 63.

CAPUT XLII.

8. ...Fratres ipse cognoscens...

9. Ai*, al eo> : Exploratores estis :utvl- dealis i, - <iiia lena· venistis. VII, 402.

10 Qm dixerim.* : N“n est ita, domine...

12 Quibus ili- respondit : Aliter esi : im- minuta :>π.τ hujus considerare venistis.

l i. Hoc ' 't, nil, quod locus sum ; explo- ratores esli». VII, 502, 406.

15. Jam nunc experimentum vestri ca- piam. VII, 406.

caput xtnr.

34. Biberuntque cl iuebiiati sunt cum co. VIII, 112, 120.

CAPUT XLIV.

2. Scyphum autem meum argenteum pone in ore sacci junioris. Fuclumque est ita. VII. 402,403.

5. Scyphus quem furati estis, ipse est in quo bibit dominus meus, cl in quo augurar/ solet : pessimam rem fecistis.

16. An ignoratis quod non sit similis mc in augurandi scientia? VII, 4o2, 406.

CAPUT XLV.

8. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum. I, 597; IV?, 358.

CAPUT XLVI.

20. Cunctæ anima) quæ ingressæ sunt cum Jacob in /Egyplum et egressæ sunt dc fe- more illius... sexaginta sex. II, 264.

CAPUT XLVII.

20. Emit igitur Joseph omnem terram /Egypli vendentibus singulis possessiones suas præ magnitudine famis. Subjccilque eam Phaenoni. IV?, 446.

22. Præter terram sacerdotum, quæ a rege tradita fuerat cis : quibus cl statuta cibaria cx horreis publicis praibebaniur, el idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. VI, 221.

26. Ex eo tempore usque in præsentem diem in universa lerra /Egypli, regibus quin- ta pars solvitur, et facium csl quasi in le- gem, absque terra sacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit. IV, 44G : VI, 221 : VII, 141.

CAPUT XLVIII.

7. Sepelivi eam juxta viam Ephratæ, qua alio nomine appellabatur Bethlehem. Hi,

14. Qui extendens manum dexteram posuit super caput Ephraïm minoris fratris, sinis- tram autem super caput Manasse qui major natu eral, commutans manus.

15. Bcnedixitque Jacob liliis Joseph. IX, 8.

16. Angelus qui eripuit me de cunctis ma- lis benedicat pueris istis, cl invocentur su- per cos nomen meum , nomina quoque pa- trum meorum, Abraham, Isaac. II, 252: VII, 189.

22. Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli dc domo Amorrhæi in gladio el arcu meo. V, 585.

CAPUT XI.IX.

5. Simeon et Levi fratres, vasa iniquita- tis bellantia.

5. in consilium eorum non veniat anima, et in cœlu illoium non sil gloria mea : quia in lurore suo occiderunt virum, et in vo- luntate sua suffoderunt murum.

7. Maledicius furor eorum, quia pertinax; et indignatio eorum, quia dura : dividam coi in Jacob, cl dispergam cos in Israël. V, 585.

8. Juda, te laudabunt fratres tui : ...ado- rabunt te filii matris luæ. II, 323,

SCRIPTURÆ SANCTÆ.

9. Bcqmescens accubuisti ul Ico et quasi le no : qifis suscitabit cumī 111,225.

Non auferetur sceptrum de Juda, ct dut de femore ejus donec veniat qui mitten dus est, et ipse erit expeelalio gentium. II, 316, 517, 519, 525, 527 : V, 18.

11. Ligans ad tincam pullum suum (II, 528), cl ad vilem , o fili mi, asinam suam. Lavabit in vino stolnnj suam cl in sanguine ijYE pallium suum. IX, 52.

26 ...Donec veniret desiderium collium ttternorum. 1,94.

28. ...Bcnedixltque singulis, benedictioni bus propriis. II, 528.

52. ...Appositus est ad populum suum. VIII, 464.

CAPUT L.

12. Fcccruntque filii Jacob sicut præcep rat eis.

'AUCTORITATES 3X LIBRO EXODI.

CAPUT I.

19. Quæ responderunt : Non sunt Ilcbrææ sicut /Egypli® mulieres; ipsæ enim obstetri candi habent scientiam, cl priusquam ve niamus ad eas, paviunt. VII, 398.

20. Bene ergo fecit Deus obstetricibus. 111,552.

21. Et quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavil eis domos. III, 552. VII, 398.

caput n.

15. Audivit enim Pharao sermonem hunc, cl qnærcbal occidere Moyseu. VI, 285.

CAPUT III.

14. EGO SUM QUI SUM : sic dices filiis Israel : QUI ES I' misit me ad vos. 1,45.

CAPUT IV.

15. Obsecro, Domine, mitte quem missu rus es. II, 517.

21. Cumque c«set in itinere, in diversorio occurrit ei Dominus et volebat occidercei in.

25. Tulit illico Sephora acutissimam pe tram, et circumcidit præputium lilii sui. III, 182 : VIII, 462.

CAPUT VT.

25. Accepit autem Aaron uxorem Elisa beth, filiam Atninadab, sororem Nihasson, qtiæpepcrit ei Nadab, ct Abiu, cl Eleazar, el Ithamar. III, 163,

CAPUT VII.

1. Dixilque Dominus ad Moysen : Eccc coibitui le Deum Pharaonis 1. 98.

12.. Devorat it virga Aaron virgas eorum. IV, 463: IX, 66, 125.

CAPUT VIII.

19. Digitus Dei est hic. V, 2Gl.

CAPUT ix.

6. Mortua sunt omnia animantia Ægyp tiorum V. 110

51. Vidcii' P'i r.io quod ccssassct plu via... auxit peccatum. 1, 510.

CAPUT XII.

2 Mcn-is iste vobis principium ""n'iiim, ii.iiih mt in mensibus anni. II, 248.

3, Loquimini ad universum cœlum lilio-

15. El portantes eum in terram Chanaan, sepelierunt eum in spelunca duplici quam eluerat Abraham cim agro in possessione sepulcri ab Ephron llæiheu contra faciem Mambre. III , 148.

19. ...Nolite timere: num Dei posiumui resistere voluntati? IV, 358.

20. Vos cogitastis de me malum : sed Deui vertit illud in bonum, ul exaltaret me, si cut impræsenliarum cernitis, ct salvos face ret mullos populos. 1, 597 : IV, 183, 558.

21 Nolite timere : ego pascam vos et par vulos vestros : consolatusque est eos, et blande ac leniter est locutus. IV, 558.

24. Asportate ossa mea vobiscum de loco isto. III, 148

rum Israel, ct dicite cis : Decima die menqs hujus tollal unusquisque agnum per familias et domos suas. IV, 105.

G. Ei servabilis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus : immo nbilque cum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam. IX, 105, 105, 106.

7. Et sument dc sanguine ejus ac ponent super utrumque postem cl in superliminari bus domorum in quibus comedent illum.

8 El edent carnes node illa assas igni ct azymos panes cum laclucis aerestibus. IX, 103.

11. Est enim phase, id est, transitus Da mini. IX, 62,65.

15. Septem diebus azyma comedetis : in dic primo non eril fermentum in domibus cestris : quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israel, a primo die us que ad diem septimum. IX, 104.

1G. Dies prima erit sancta atque solemnis, el dies septima eadem festivitate venerabilis : nihil operis facietis in cis, exceptis his qua» ad vescendum perlinent. IX, 105, 104, 105, 106.

18. Primo mense quarta decima dic men sis ad vesperam , comedetis azyma , usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam IX, 340.

19. Septem diebus fermentum non inve nietur in domibus vestris. IX, 103, 104.

21... Ile tollentes animal per familias ves tras, ct immolate Phase IX, 63.

22... Nullus vestrum egrediatur ostium domus siiæ usque mane. IX , 109.

25. Transibit enim Dominus perçutleni /Egyptlos ; cumque ti lc ii «uuuinem in su perliminari ct in utroque po<le, traiuccndet ostium domus cl non sinet percu»'***>rcTn in gredi domos vestras cl laxlere IX, 109.

26. Et cum dixci inl vobis filii' vestri; Que est ista religio?

27. Dtceliseis: Victima transitus Domini est, quando transi\ it supor domos liborum

Israel in Ægypto, percutions Ægyptioe, et domos nostras liberans. **IX**, 65.

55. Feceruntque lili Israel sicut præceperat Moyses, cl petierunt ab Ægyptils vasa argentea cl aurea, vestemque plurimam.

56. Dominus autem dedit gratiam populo coram Ægyptils ut commodarent eis : et spoliaverunt Ægyptios. **IV**, 462, 465, 464.

44. Omnis autem servus emptitius circumcidetur et sic comedet. **VIII**, 441.

48. Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, et facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, et tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terris. Si quis autem circumciscus non fuerit, non vescetur ex eo. **VIII**, 441.

CAPUT xnt.

1. Locutusque est Dominus ad Moysen, dicens :

2. Sanctifica mihi omne primogenitum «quod aperit vulvam in filiis Israel, tam de nominibus quam de jumentis : mea sunt enim omnia. 111, 184, 185, 187.

4. Hodie egredimini mense novarum frugum. **II**, 247.

12. Separabis omne quod aperit vulvam Domino, et quod primitivum est in pecoribus tuis : quidquid habuerit masculini sexus, consecrabis Domino.

15. Omne autem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes. 111, 77 : **VII**, 502.

19. Tulit quoque Moyses ossa Joseph secum, eo quod adjurasset filios Israel, dicens : Visitabit vos Deus; efferte ossa mea hinc vobiscum. **III**, 149.

caput xv.

10. Flavuit spiritus tuus et operuit cos meos. **II**, 51.

caput xvn.

7. ...Tentaverunt Dominum dicentes : Eritne Dominus in nobis, an non? **VII**, 592.

9. Dixitque Moyses ad Josue : Elige viros, et egressus pugna contra Amalec...

10. Fecit Josue ut oculus erat Moyses, et pugnavit contra Amalec. **V**, 564.

CAPUT XIX.

5. Moyses autem ascendit ad Domum, vocavitque eum Dominus de monte, et ait : Hæc dices domui Jacob et filiis Israel.

6. Et vos eritis mihi in regnum sacerdotale, et gens sancta. Hæc sunt verba quæ loqueris ad filios Israel. **V**, 18.

2-2. Sacerdotes quoque qui accedunt ad Dominum sanctificentur, ne percutiat eos. **VIII**, 194.

CAPUT XX.

2. Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. **II**, 157 : **VII**, 540 : **VIII**, 29, 50.

5. Non habebis deos alienos coram me. **VIII**, 29, 50.

4. Non facies tibi sculptile, neque omnem

similitudinem quæ es in coelo desuper, et quæ in terra deorsum. **III**, 153, 154, 155 : **VIII**, 29, 50.

5. Non adorabis ea, neque coles. **III**, 155 : **VII**, 371. ligo sum Domitui Deus tuus, fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam et quartam generationem eorum qui oderunt me, 111, 86, 168 : **IV**, 408 : **VII**, 21.

7. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. **VI**, 225 : **VII**, 513 : **VIII**, 29, 50.

8. Memento ut diem sabbati sanctilicis. **VII**, 540, 545. 568 : **VIII**, 29.

10. Non facies omne opus in eo. **VII**, 540, 545, 568.

11. Sex enim diebus fecit cælum et terram, et mare et omnia quæ in eis sunt, et requievit die septimo. **II**, 151, 235, 249, 252 : **VII**, 540.

12. Honora patrem tuum et matrem tuam. **V**, 50 (1 : **VII**, 1 : 9R - 9)

15. Non occides. **IV**, 459, 462 : **V**, 25 : **VI**, 221, 257 : **VIII**, 29. /jj

44. Non moechaberis. **VIII**, 29, 155.

15. Non furtum facies. **VI**, 289 : **VIII**, 29.

16. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium. **VI**, 290 : **VIII**, 29.

17. Non concupisces domum proximi, nec desiderabis uxorem ejus. **VI**, 225 : **VIII**, 29.

53. Non facietis deos argenteos, nec deos aureos lacies vobis. **III**, 133.

caput fexr.

1. Hæc sunt judicia quæ propones eis. **V**, 295.

15. Qui percusserit patrem suum aut matrem, morte moriatur. **IX**, 168.

17. Qui maledixerit patri suo, vel matri, morte moriatur. **VIII**, 11. I

18. Si rixati fuerint viri, et percusserit alter proximum suum, et ille mortuus non fuerit, sed jacuerit in lectulo;

19. Si surrexerit et ambulaverit foris super baculum suum, innocens erit qui percusserit; ita tamen ut operas ejus et impensas in medicos restituat. **VI**, 269.

26. Si percusserit quispiam oculum servi sui aut ancillæ, et luscus eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo quem eruit. **VI**, 239.

CAPUT XXII.

2. Si effringens fur domum sive suffodiens intravit, et accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit retis sanguinis.

5. Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur. **VI**, 251.

6. Si egressus ignis invenerit spinas et comprehenderit acervos frugum sive segetes, reddet damnum qui ignem accenderit. **V**, 120.

16. Si seduxerit quisquam virginem nondum desponsatam, dormieritque cum ea, dolabit eam et habebit eam uxorem. **VI**, 275.

18. Maleficos non patieris vivere. **VI**, 222, 224.

29. Decimas luas et primitias ruas non tardabis reddere. **VII**, 940.

SCRIPTUR/E SANCTÆL

CAPUT XXIII.

1. Non suscipies vocem mendaci» VI,510.
2. Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententia; ul a vero devies. VI, 510.
4. Si occurreris bovi inimici tui aut asino erranti, reduc cum. V, 561.
7. Mendacium fugies. (VI, 510 : VIII, 198.) Insontem et iustum non occides. V, 569 : VI, 249,510.
16. Solemnitatem messis primitivorum operis (ni, quicquidque seminaveris in agro. (IX, 114.) Solemnitatem quoque in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges luas de agro. 11,247.
20. Qui immolatus diis occidetur, praeterquam Domino soli. 111, 129.
25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis cum quasi exactor, nec usuris opprimes. VII, 129.
26. Non erit Infacunda et sterilis in terra tua. 111, 138 : VIII, 125 : X, 95.

CAPUT XXIV.

8. Ille vero sumptum sanguinem respersit in populum et ait : Illic et sanguis foederis quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his. IX, 199.

caput xxv.

24. ...Faciesque illi
25. Coronam interrasilem altam quatuor digitis, et super illam alleram coronam aureolam. IV, 45.

CAPUT XXIX.

58. Hoc es quod facies in altari : agnos anniculos duos per singulos dies jugiter,
59. Unum mane, et alterum vespere.
40. Decimam pariem similes conspersæ oleo fuso, quod habeat mensuram quartam partem hin, et vinum ad libandum ejusdem mensuræ in agno uno. III, 111,

caput xxx.

10. Et deprecabitur Aaron super cornua ejus semel per annum in sanguine, quod oblatum est pro peccato, et placabit super eo in generationibus vestris, Sanctum sanctorum coram Domino. 111, 154.

CAPUT XXXI.

14. Qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui. VIII, 464.

AUCTORITATES EX LIBRO LEVITICI.

CAPUT II.

14. Si autem obtuleris munus primarum frugum tuarum Domino de spicis adhuc virgilibus, torrebis igni et confringes in inorem farris, et sic offeres primitias tuas Domino. II, 247.

caput iv.

2. Loquere filiis Israel. Anima quæ peccaverit per ignorantiam, et de universis mandatis Domini, quæ præcepit ut non fierent, qui peccaverit :

- 5 Si sacerdos, qui unctus est, peccaverit, delinquere faciens populum, offeret pro pec-

CAPUT XXXII.

4. Fecit ex eis vitulum conflatilem. (V, 100.) Dixeruntque : Illi sunt dii tui, Israel. III, 155,212.
6. Surgentesque mane obtulerunt holocausta et hostias pacificas. et sedit populus manducare et bibere, ei surrexerunt ludere. V, 109.
15. Recordare, Domine, Abraham, Isaac et Israel, servorum tuorum, quibus jurasti per teipsum. VII, 189.
14. Placatusque est Dominus ne facer malum quod locutus fuerat adversus populum suum. IX, 270.
15. Et reversus est Moyses de monte.
19. Cumque appropinquaret ad castra, vidit vitulum et shores : iratusque valde, projecit de manu tabulas et confregit eas ad radicem montis. IV, 25(5).
51. Aut dimitte eis hanc noxam.
52. Aut si non facis, dele runc de libro tuo quem scripsisti. I, 419 : IV, 75, 502.
54. Ego in die ultionis visitabo et hoc peccatum eorum. IX, 270.
55. Percussit Dominus populum pro reatu vituli. IV, 582,598.

CAPUT XXXIII.

2. Mittam præcursorem tui angelum. II, 229.
11. Loquebatur autem Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut sol ei loqui homo ad amicum suum. I, 102.
18. Ostendo mihi gloriam tuam. I, 108.
19. Ego ostendam omne bonum tibi I, 409 : IV, 12, 56.) Et miserebor cui volueris, et clemens ero in quem inibi placuerit. I, 409.
20. Non poteris videre faciem meam : non enim videbit me homo et vivet. I, 109, 113, IU, 116.
25. Videbis posteriora mea, faciem autem meam videre non poteris. I, 116.

caput xxxiv.

16. Nec uxorem de filiabus eorum accipies filiis tuis, ne postquam ipsi fuerint fornicati, fornicari faciant et filios suos in deos suos. I, 196.

cato suo vitulum immaculatum Domino.

15. Quod si omnis turba Israel ignoraverit, et per imperitiam incurrat quod contra preceptum Domini est,

14. Ei postea intellexerit peccatum suum, offeret pro peccato suo vitulum, addo ad quo cum ad ostium tabernaculi. IV, 518.

22. Si peccaverit princeps..., per ignorantiam...

25. ...Offeret hostiam Domino, bircum da capris immaculatum.

27. Quod si peccaverit anima per ignorantiam...

28. Et cognoverit peccatum suum , offeret capram immaculatam. IV, 548.

caput v.

1. Si audierit vocem jurantis, nisi indicaverit, portabit iniquitatem suam. V, 556.

caput vir.

20. Anima polluta... peribit de populis suis.

21. El quæ tetigerit... interibit de populis suis.

25. Si quis adipem.... peribit de populo suo.

27. Omnis anima quæ oderit sanguinem peribit de populis suis VIII, 465.

CAPUT XI.

52. Et super quod ceciderit quidquam de morticinis eorum polluetur tam vas ligneum

35. Vas autem fictile, in quod horum quidquam intio ceciderit, polluetur, et idcirco frangendum erit. VIII, 85.

2. Mulier si suscepto semine pepercrit masculiihi, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menslruæ.

5 Et octavo die circumcidetur infantulus.

i. Ipsa vero triginta diebus manebit in san mine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget, nec ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. III, 185, 185, 186, 187.

5. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus juxta ritum fluxus menstrui, et sexasinta sex diebus manebit in sanguine purificationissuæ. III, 185.

ii. Cumque repleti fuerint dies purificationis* suæ pro filio sive pro tilia, deferet agnum anniculum in holocaustum et pullum columbæ sive turturem pro peccato, ad ostium tabernaculi testimonii, et tradet sacerdoti,

7. Qui offeret illa coram Domino, et orabit pro ea , et sic mundabitur a profluvio sanguinis. (III. 186) Ista est lex parientis masculum aut fœminam.

8. Quod si non potuerit offerre agnum, sumet duos turtures vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccato, orabitque pro ea sacerdos, et sic mundabitur. III, 181, 185.

CAPUT XVI.

2. Ne omni tempore ingrediatur sanctuarium. III, 154.

5. Vitulum pro peccato offeret, et arietem in holocaustum.

5. Suscipietque ab universa multitudine filiorum Israel duos hircos pro peccato et unum arietem in holocaustum. IX, 42.

9. Cujus exierit sms Domino, olei et illum pro peccato. IX, 42.

10. Cujus tutem in caprum emissarium, statuet eum vnum coram Domino ut fundat preces super eo, et mittat eum in solitudinem.

21. Posita utraque manu super caput ejus, confiteatur omnes iniquitates» liliorum Israel,

et universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus, emittet illi per hominem paratum in desertum. IX, P)j

27. Vitulum autem et hircum, qui pro peccato fuerant immolati, et quorum sanguis illatus est in sanctuarium ut expiatio compleretur, asportabunt foras castra, et comburent ieni tam pelles quam carnes circum ac (imum. III, 212: IX, 42.

29. Eritque vobis hoc. legitimum sempiternum. Mense septimo, decima die mensis affligetis animas vestras, nullumque opus facietis, sive indigena, sive advena quii peregrinatur inter vos.

50. In hac die expiatio erit vestri atque mundatio ab omnibus peccatis vestri*. IX, 110.

51. Sabbatum requietionis est, etiam Oigetll animas vestras. IX, 298.

CAPUT XVII.

11. Anima omnis carnis in sanguine est.

CAPUT XIX.

I. Sancti estote, quoniam ego sanetur Sun. VIII,

4. Nolite converti ad idola, nec ileos conflatiles facietis vobis. III, 151. v

II. Non menti mini. VII, 596.

17. Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. V, 294, 570.

18. Non queras ultionem, nec memor eris injurito civium tuorum. (V, 2"i.) Diliges amicum tuum sicut teipsum. V, 294.

19. Leges meas custodite. Jumen'uin tuum non facies coire cum alterius genens animalibus. II, 257. *\$3

11. Qui dormierit cum noverca sua, et revelaverit ignominiam patris sui, morte moriantur ambo. VII, 580

17. Rem nelariam operati sunt. VIII, 157.

G. Sancti erunt Deo suo, et non polluent nomen ejus. VIII, 294.

CAPUT XXII.

3. Omnis homo qui accesserit domo stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, et quæ obtulerunt liliis Domini in quo est immunditia, peribit coram Domino. VIII, 294.

CAPUT XXIII.

5. Dies septimus, quia sabbati requies etiam socabitur sanctus. Omne opus non facietis in eo. VII, 340.

5. Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam, Phase Domini est; et decima quinta die mensis hujus, solemnilis Azymorum est. IX, 554.

7. Omne opus servile non facietis in eo. VII, 340. H

15. Numerabitis, nam altero die sabbati in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdomadas plenas, et

16. Usque ad alteram diem expletioni; hebdomada septimæ, id est quinquaginta dies; et sic offeretis sacrificium novum Domino. **IX**, 110.

52. A vespera ad vesperam celebrabitis sabbata vestra. **IX**, 551.

CAPUT XXIV.

5. Accipies quoque de milam, et coques ex ea duodecim panes, quos singuli habebunt duas decimas. **IX**, 115.

9. Eruntque Aaron et filiorum ejus ut comedant cos in loco sancto: quia sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini jure perpetuo. **IV**, 50i.

16. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur; lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. (**IV**, 426.) Qui blasphemaverit nomen Domini morte moriatur.

17. Qui percusserit et occiderit hominem, morte niorialur. **IV**, 550.

CAPUT XXV.

8. Numerobis quoque tibi septem hebdomadas annorum, id est, septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem. **II**, 521.

56. Ne accipias usuras ab eo, nec amplius quam dedisti.

57. Pecuniam tuam non dabis ei ad usu-

AUCTORITATES EX LIBRO NUMERORUM.

CAPUT V.

12. Vir cujus uxor erraverit, maritumque contemnens,

15. Dormierit cum altero viro, et hoc maritus deprehendere non quiverit, sed latet adulterium, et testibus argui non potest, quia non est inventa in stupro. **VIII**, 114.

25. Scribet sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis, in quas maledicta congegit.

24. Et dabit ei bibere.

27. Quas cum biberit, si polluta est, et contempto viro adulterii rea, pertransibunt eam aqua maledictionis, et inflato ventre computrescet femur: eritque mulier in maledictionem, et in exemplum omni populo.

23. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, et faciei liberos.

29. ista est lex zelotypi. **VIII**, 144.

caput x.

55. Surge, Domine, et dissipentur inimici tui, et fugiant qui oderunt te a facie tua. **V**, 559.

CAPUT XII.

2. Num per solum Moyseu locutus est Dominus? Nonne et similiter nobis locus est? **J**, in.

6. Audite sermones meos: si quis fuerit inter vos propheta Domini, in visione apparebo ei, vel per somnium loquar ad illum.

7. Ai non iniis servus meus Moyses...

8. Ore enim ad os loquar ei et palam (1, 117). et non per os et figuras Domini videt. **I**, 114, till.

ram, et frugum superabundantiam non exiget. **VII**, 101.

CAPUT XXVI.

1. Eco Dominus Deus vester: non facietis vobis idolum et sculptile, nec titulos erigitis, nec insigne lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum. **III**, 55.

CAPUT XXVII.

2. Homo qui votum fecerit, et spondederit Deo animam suam, sub æsimatione dabit pretium.

9. Animal quod immolari potest Domino, si piis voverit, sanctum erit;

10. Et mutari non poterit; consecratum erit Domino. **VII**, 295, 296.

11. Homo si voverit domum suam...

11. Si agrum possessionis suæ voverit et consecraverit Domino. **VII**, 265.

23. Omne quod Domino consecratur, sive animal, sive ager, non vendetur nec redimetur: quidquid semel fuerit consecratum sanctum sanctorum erit Domino.

29. Et omnis consecratio quæ oblatur ab homine non redimetur, sed morte morietur. **VII**, 252.

50. Omnes decimæ terræ, sive de frugibus, sive de pomis arborum. Domini sunt, et illi sanctificantur. **VII**, 210.

15. Clamavitque Moyses ad Dominum dicens: Deus; obsecro, sana eam.

11. Cui respondit Dominus: Si pater ejus spuisset in faciem illius, nonne debuerat saltem septem diebus rubore suffundi? Separatur septem diebus extra castra, et postea revocabitur.

15. Exclusa est itaque Maria extra castra septem diebus. **IX**, 270.

CAPUT XV.

25. Quoniam sponte non peccaverunt. **IV**, 548.

CAPUT XVI.

10. Idcirco ad se fecit accedere te et omnes fratres tuos filios Levi, ut vobis etiam sacerdotium vindicetis. **II**, 527.

CAPUT XVII.

16. Cujus redemptio erit post unum mensem siclis argenti quinque. **III**, 185.

21. Filiis Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem, pro ministerio quo serviunt mihi in tabernaculo foederis.

25. ...Nihil aliud possidebunt.

21. Decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi. **VII**, 240.

26. Praecipe Levitis atque denuntia. Cum acceperitis a filiis Israel decimam quas dedi vobis, primitias earum afferte Domino, id est decimam pariem decimæ.

27. Ut reputetur vobis in oblationem primitivorum tam de arcis quam de torcularibus,

28. Et universis quorum accipitis primi-

lins, offerte Domino, et «Lite Aaron sacerdoti. VII, 245.

51. Pretium est pro ministerio quo servilis in taberu'U'ulo testimonii. VII, 45G.

CAPUT XIX.

15. Vas quod non habuerit operculum nee ligaturam desuper, imniundumcnt. VIII,85.

20. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio ecclesiae. VIII, 465.

CAPUT XX.

12. Dixitque Dominus ad Moysrn et Aaron : Quia non credidistis milii, ut sanctificaretis me coram filiis Israel, non introducetis hos populos in terram quam dabo eis. IX, 270.

CAPUT XXI.

2. At Israel voto se Domino obligans ait : Si tradideris populum istum in manu mea, delebo urbes ejus

5. Exaudivitque Dominus preces Israël et tradidit Chananæum, quem ille interfecit subversis urbibus ejus.

25. Venit in Jasa, pugnavitque contra cum.

24. A quo percussus est in ore gladii. V, 364.

CAPUT XXII.

28. Apriiitque Dominus os asinae, et locuta est : Quid feci tibi? cur percutis me? CCCc jam tertio.

30. Dixit asina : Nonne animal tuuin sum, cui semper sedere consuevisti usque in præsentem diem? dic quid simile unquam fecerim tibi? At ille ait : Nunquam. II, 500.

CAPUT XXIII.

19 Non est Deus quasi homo ut mentiat, neque ut filius hominis ut mutetur. V, G.

CAPUT XXIV.

17. ORIETUR STELLA ei Jacob. II, 514: HI, 178, 179.

19. De Jacob erit qui dominettir et perdat reliquius civitatis.

AUCTORITATES EX DEUTERONOMIO

CAPUT I.

16. Quod justum e-l iudicate. VI, 104.

CAPUT IV.

2. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetK ex «l cm-lodite mandata Domini Dei vivi, quæ c,u præupiu vobis. II, 374 : IV, 91.

15. Non vidistis aliquam similitudinem in die qua locutus esi vobis Dominus in lloreb de medio ignis.

*G Ne forte decepti faciaiL vobis sculptam similitudinem, aut imaginem masculi vel fœimiiæ. III, 153

19. Ne Forte ... errore deceptus, adores ca et rotas quæ creavit Dominus Deus tuus in mmbterium curetis gentibus. III, 155.

to Vos Dominus eduxit de fornace ferrea A - pli IV. |i?

25. Cave ne... facias tibi sculptam simili-

25 Heu ! quis victurus est quando Isb f., ciet Deus? II, 558.

CAPUT XXV.

11. l'hinecs filius Eleazari lilii Aaron <., cerdolis (II, 527), avertit iram meam a filiis Israel ; quia zelo meo commotus rsl contra eos, ut non ipse delerem filios Israel in zelo meo. IV, 25G.

1G. Loculus est Dominus ad Moyseu dicens . T-

17 Hostes vos sentiant Bladiauilæ, elper entile cos. V, 564.

CAPUT XXVIII.

5. Hæc sunt sacrificia quæ offerre debts tis : agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum.

4. Unum offeretis mune, et alterum vespere.

5. Decimam partem ephi similæ qu.T conspersa sii oleo purissimo et habeat quartam partem hin. III, i! I. 1 i p

17. Et quinta decima die soiemnitas : septem diebus vescentur azymis. IX. 104

CAPUT XXX.

5. Si quis vivorum votum Domino voverit aul se constrinxerit juramento, non faciet irritum verbum suum, sed omne quod jromisit implebit VII, 519.

1G. Sin autem contradixerit postquam rcfcivit, portabit ipscmlquitatem ejus. VII.2 7.

CAPUT XXXI.

5. Prolecti igitur de Ramessc menso primo, decima quinta die mensis primi altera die Phase. IX, iII, 112.

CAPUT XXXVI.

6 Hæc lex stiper filiabus Snlphaad a Domino promulata est : Nubanl quibih vo'onli lanium ut sue tribus hominibus

7 Ne commisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. III. 164 Omi: -- nim viri duceni uxores de tribu et cognati! i.i.

8. El cunctæ fœmmæ de eadem ril i .η.i. ritus accipient, ut hæreditas permaneat In la-imhis. III, 164, 165. 4j

ndinem eorum quæ fieri Deus prohibuit. III, 140.

2 . Decepti pie feceritis vobis aliquam similitudinem. III, 140.

29 ('imqtl. qmnSieris ibi Dominum Deum tuum, invenies eum : si tamen toto corde quiesieris, et tota tribulatione aniinæ luæ. III, 85, IX. 295.

59. Deus in cœlosursnm, et in terra deorsum, et non sit alius. 1, Cl.

CAPUT V.

7 Non habebis deos alienos in conspectu meo. III, 155. I

8. Non facies tibi sculp'Ale, nec similitudinem omnium quæ in coelo sunt desuper, et quæ in terra deorsum, et quæ versamur ni aquis sub terra. III, 155.

9, Non admrubis ea et non coles ; ego cmra

SCRIPTURÆ SANCT/E.

Mim Dominus Deus tuus, Deus ^emulator. I
III, 133.

1G. Honora patrem tuum et matrem. V,
85, 3IG

21. Non concupisces. VIII, 184, 18G.

CAPUT vi.

4. Audi Israel : Dominus Deus noster Do-
minus unus est. I, 97 ; II, 19.

↳. Diliges Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo. III, 559: V, 85, 515, 516.

15. Dominum Deum tuum timebis, ac per
nomen ejus jurabis. VII, 556.

caput vu.

2. Tradidcritque eas Dominus Deus tuus
libi, pertaties eas usque ad internecionem.
Non inibis cum cis fædus , nec misereberis
carum. V, 364.

5. Neque sociabis cum cis conjugia. X, 218.

8. Dilexil vos Dominus , cduxilque vos in j
manu forti et redemit de domo servitutis de
manu Pharaonis regis Ægypti. III,*78.

14. Non erit apud te sterilis utriusque
serus, tam in hominibus quam in gregibus
tuis. VIII, 125, 155.

caput x.

20. Dominum Deum tuum timebis, et illi
soli servies. III, 159.

caput xi.

10. Terra enim ad quam ingrederis pos-
sidendam,

11. Montuosa est et campestris, de coelo
expectans pluvias. II, 550.

CAPUT XII.

6. Offeretis in loco illo holocausta.....ct
vota atquo donaria, primogenita boum et
ovium. VII, 265.

11. Et quidquid præcipuum est in mune-
ribus, quæ vovebitis Domino VII, 265.

25. Ne sanguinem comedas, sanguis enim
eorum pro anima est; et idcirco non debes
animam comedere cum carnibus. IX, G8, 69.

26. Quæ autem sanclificavcris et voveris
Domino tolle, et venies ad locum quem ele-
gerit Dominus. VII, 265.

52. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito
Domino; nec addas quidquam, nec minuas.
IV, 451 ; VII, 573.

51. Non facies similiter Domino Deo luo;
on nes enim abominationes quas aversatur
Dominus fecerunt, diis suis offerentes filios
et filias, et comburentes igni. VII, 502.

CAPUT XV.

11. Præcipio tibi ut aperias manum fratri
tuo egeno et pauperi. V, 552.,

CAPUT xvi.

2. immolabis phase Domino Deo tuo de
ovibus el de bobus in loco quem elegerit Do-
minus Deus tuus. IX, 108,

5. Non comedes in eo panem fermentatum,
leplcin diebus comedes absque fermento af-
flictionis panem. IX, 108.

5. Non poteris immolare phase m qualibet
orbium luaruin,

C. Sed in loco quem elegerit Dominus Deus
Idus, ut habitet nomen ejus ibi. IX, ip4.

18. Judices et magistros constitues in om-
nibus portis tuis, ut judicent populum ju-to
judicio. VI, 104.

19. Non accipies personam nec munera,
quia munera cxcæcant oculos sapienlum et
mutant verba justorum. VI, 571.

CAPUT XV».

6. In ore duorum aut trium testium peri-
bit qui interficietur. VI, 508, 511, 550.

15. Cunctusque populus audiens timebit,ut
nullusdeinccpsintumescatsuperbia. IX, 108.

CAPUT XVIII.

15. *Prophetam* de gente tua et de fratri-
bus tuis sicut mc, suscitabit tibi Dominus
Deus tuus : ipsum audies. II, 441.

18. Prophetam suscitabo eis de medio fra-
trum suorum similem tui, et ponam verba
mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia
quæ præcepit illi. II, 316.

19. Qui autem verba ejus quæ loquetur in
nomine meo audire noluerit, ego ultor exis-
tam. VIII, 379.

CAPUT XIX.

15. In ore duorum aut trium testium stabit
omne verbum. VI, 508, 511, 350.

CAPUT xx.

10. Si quando accesseris ad expugnandam
civitatem, offeres ei primum pacem.

11. St receperit, et aperuerit Ubi portas,
cunctus populus qui in ea est, salvabitur, et
serviet tibi sub tributo. VII, 358.

16. De bis autem civitatibus quæ dabuntur
tibi nullam omnino permittes vivere.

17. Sed interficies in ore gladii, Hetbxum
videlicet et Amorrhæum et Cbananæum ,
Phcresæum et Ilcvæum, et Jebusæum, sicut
præcepit tibi Dominus Deus tuus.

18. Ne forte doceant vos facere cunctas
abominationes quas ipsi operati sunt diis suis,
et peccetis in Deum vestrum. VII, 559.

CAPUT XXI.

15. Si habuerit homo uxores duas, unam
dilectam et alleram odiosam, genuerintque ex
eoliberos, et fuerit filius odiosa.' primogenitus,

16. Voluerilque substantiam inter filios
suos dividere, non poterit filium dilectæ fa-
cere primogenitum cl præierrc filio odiusæ.

17. Sed filium odiosæ agnoscet primogeni-
tum, dabitque ci de his quæ habuerit cuncta
duplicia : iste enim est principium liberorum
ejus, et huic debentur primogenita. VII, 154.

CAPUT XXII.

5. Non induetur mulier veste virili, nec
vir veste muliebri. VIII, 212.

22. Si dormierit vir cum uxore alterius,
uterque morietur, id est, adulteret adultera:
el auferes malum de Israel. VIII, 155.

CAPUT XXIII.

1. Non intrabit eunuchus, attritis vel am-
putatis testiculis et abscisso veretro, eccle-
siam Domini. VI, 286.

2. Non ingreditur manner, hoc esi, de
scorto natus, in ecclesiam Domini, usque ad
decimam generationem. VI. 2S6.

17. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec scortator Je filiis Israel.

18. Non oiïere* mercedem prostibuli, nec pretium carnis in domo Domini Dei tui : quia abominatio csl utcumque apud Dominum Demn tuum. VIII, 157.

19. Non fetnerabis fratribus ad usuram, pecuniam, fruges, nec quamlibet aliam rem.

2'i. Sed alieno. VI, 108, 109.

21. Cum votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus, cl si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. VII, 256, 261, 265.

22. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. VII, 265.

25. Quod autem semel egressum est de labiis tuis observabis, et facies sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate et ore tuo locus es. VII, 260.

CAPUT xxiv.

1. Si acceperit homo inorem et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam foeditatem, scribet libellum repudii et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua.

2. Cumque egressa alterum maritum duxerit.

5. El ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii et dimiserit de domo sua.

4. Non poterit prior maritus recipere eam in uxorem. X, 175. Quia polluta et abominabilis facta est coram Domino. X, 172.

16. Non occidentur patres pro filiis, nec filii pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur. III, 86.

caput xxv.

2. Sin autem cum qui peccavit dignum viderint plagis, prosternent, et coram se facient verberari. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. III, 208.

5. Quando habitaverint fratres simul, et unusex eis absquchberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet cani frater ejus, et suscitabit semen fratris sui.

6. Et primogenitum ex ea lilium nomine illius appellabit, ut non deleatur nomen ejus in Israel. III, 167.

15. Non habebis in sacco diversa pondera, majus el minus.

16. Abominatur enim Deus tuus eum qui facit hæc, et aversatur omnem injustitiam. I, 255.

CAPUT xxvi.

16. Hodie Dominus Deus tuus præcipel tibi

AUCTORITATES EX LIBRO JOSUE.

CAPUT i.

14. Vos autem transile armati ante fratres vestros, omnes fortes manu, et pugnate pro eis. V, 364.

CAPUT ii.

1. Qui pergentes ingressi sunt domum mulieris meretricis, numme Bahab, et quieverunt apud eam.

4. Tollensque mulier virus abscondit et

ut facias mandata hæc atque judicia, et easto dias et impicas ex toto corde tuo, et extoU anima tua. IV, 2<)9. 245.

caput xxvii.

20. Maledictus qui dormit cum uxore juitris sui. VIII, 16.

22. Maledictus qui dormit cum sorore sui filia patris sui vel malris suæ.

25. Maledictus qui dormii cum socru sua. VIII, 10.

20. Maledictus qui non permanet in sermonibus legis hujus, nec cos opere perficiet. IV, 422.

caput xxviii.

12.... Fœncrabis gentibus multis, et ipse a nullo fœnus accipies. VII, 112.

CAPUT xxx.

6. Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum et cor seminis tui, ut diligas Domitium Deum tuum in loto corde tuo. III, 545.

11. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi non csl supra te, neque procul positum. Ili, 04.»

12. Ncc in coelo situm, ut possis dicere : Quis nostrum valet ad cœlum ascendere ul deferat illud ad nos et audiamus atque opere compleamus?

14. Sed juxta te csl sermo valde in orcel in corde tuo, ut facias illum. III, 545.

20. Ipse csl vita tua et longitudo dierum.

ij M^h-i

caput xxxii.

4. Dei perfecta sunt opera et omnes via ejus judteia : Deus fidelis et absque ulla iniquitate, justus et rectus. II, 212; IV, 5 6,

6. Numquid non ipse csl paler tuus qui possedit te, et fecit et creavit te? II, 28,

7. Interroga patrem tuum, et annuntiabit tibi ; majores tuos, et dicent tibi. V, 88.

12. Dominus solus dux ejus fuit, et nunc cral cum eo Deus alienus. II, 24.

17. Immolaverunt daemoniis et non Deo, diis quos ignorabant. Novi recnlesque venerunt quos non colucrunt patres eorum. VII, 374.

18. Deum qui te genuit dereliquisti, et oblitus es Domini creatoris tui.

21. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Dens. III, 155 : VII, 374.

59. Videto quod ego sim solus et non sit alius Deus præler me : ego occidam, et ego vivere faciam. I, 97 : VI, 2>, 123, 226.

4". Vivo ego in ælcrnum. I, 93.

41. Ilis qui oderunt meretribuain. V, 359.

ait : Fateor, venerunt ad me, sed nesciebant unde essent. III, 355.

14. Cumque tradiderit nobis Dominus terram, faciemus in le misericordiam et veniorem. III, 353.

CAPUT v.

2. Fac tibi cullros lapideos et circumcide secundo filios Israel. VIII, 4G3.

5. Fecit quod jussit Dominus et el dr-

SCRIPTURE SANCTE

enmeMil filios Israel In colle l'ræputiorum. 111,183.

CAPUT vi.

17. Sola Rahab mrcirix vivat, cum universis qui cum ea in domo sunt : abscondit enim nuntios quos direximus. 111, 355.

20. Ascendit unusquisque per locum qui contra se erat, cepcrunlquc civitatem.

21. El interfecerunt omnia quæ erant in ea, a viro usque ad mulierem, ab infante usque ad senem. V, 364.

25. Rahab vero meretricem , et domum patris ejus, et omnia quæ habebat, fecit Josuc vivere; el habitaverunt in medio Israel usque in præsentem diem, eo quod absconderit min tins quos miserat ul explorarent Jericho. III, 000.

CAPUT VII.

15. Et quicumque ille in hoc facinore fuerit deprehensus, comburclur igni cum omni substantia sua.

21. Tollens itaque Josuc Achan filium Zari...

2\ Dixit : Quia turbasti nos , exturbet te Dominus in hac dic. Lapidavitque cum omnis Israël, el cuncta quæ illius erant igne Consumpta sunt. IV, 412.

caput vni.

15. Josuc vero et onmis Israël cesserunt loco, simulantes melum, et fugientes per solitudinis viam. VII, 403.

21. Igitur omnibus interfectis qui Israëlem ad deserta tendentem fuerant persecuti, et in eodem loco gladio corruentibus, reversi filii Israël percusserunt civitatem. V, 364.

25. Erant autem qui in eodem dic conciderant, a viro usque ad mulierem, duodecim millia hominum, omnes urbis liai. V, 564.

CAPUT IX.

5. Qui habitabant in Gabaon. audientes cuncta quæ fecerat Josuc Jéricho et Haï,

4. Et callide cogitantes,

6. Perrexerunt ad Josuc, et dixerunt ei atque simul omni Israeli : De terra longinqua venimus, pacem vobiscum facere cupientes VII, 559.

AUCTORITATES EX LIBRO JUDICUM.

CAPUT it.

1. Ascenditquc Angelas Domini de Galga-Us ad locum Flentium II, 162.

CAPUT iv.

4. Erat autem Debbora prophetis, uxor Lapidolh, qua: judicabat populum in illo tempore.

5. Et sedebat sub palma , quæ nomine illius vocabatur, inter Kama el Bethel, in monte Ephraim; ascciidcbnnlquc ad eam filii Israël in oinne iudicium. VI, 222, 223.

25. iiuimhi.·.·i ergo Deus in dic ilio Jabin regem Chnnaan coram üliis Israël.

24. Qui crescebant quotidie, et Torti manu oppriui· iant Jnhin regem ('.lianaaii, donec dderent cum. II, 3.0.

15. Fecitque Josuc cum eis pacem, et in' lio foedere pollicitus est quod non occiderentur : principes quoque multitudinis juraverunt eis.

17. Moverunt castra filii Israël, et venerunt in civitates eorum dic tertio; quarum b c vocabula sunt, Gabaon, etCapbira. VII, 359.

18. El non percusserunt cos, eo quod jurassent eis principes multitudinis in nomine Domini Dei Israel. Murmuravit itaque omne vulgus rontra principes. VII, 339.

19. Qui responderunt eis : Juravimus illis in nomine Domini Dei Israël, el idcirco non possumus cos contingere.

21. Sed sic vivant, ut in usus univers@ multitudinis ligna cedunt, aquasque compotent. VII, 559, 510.

caput x.

". Ascendit Josuc de Galgalis, el omnis exercitus bellatorum cum eo viri fortissimi. V, 564.

8. Dixitque Dominus ad Josuc : Ne timeas eos; in manus enim tuas tradidi illos ; nullus ex eis tibi resistere poterit.

9. Irruit, itaque Josue super cos repente.

H). Conlrivitque plaga magna iu Gabaon. V, 564.

CAPUT xiv.

15. Nomen Hebron antea vocabatur Carialh-Arbc : Adam maximus ibi inter Enacim situs est. HI, 215.

caput xv.

23. Et Cariolh. 111, 208.

CAPUT XXII.

17. An parum vobis est, quod peccatis in Beclpfregor? et usque in præsentem diem macula hujus sceleris in vobis permanet. IV 594.

CAPUT XXIV.

15. Optio vobis datur, eligite hodie quod placet, cui servire potissimum debeat is, utrum diis quibus servierunt patres vestri in Mesopotamia, an diis Amorrhæorutn in quorum terra habitatis? Ego autem el domus mea serviemus Domino. IV, 82.

CAPUT vi.

I L Spiritus Domini induit Gedeon 503.

CAPUT VII.

15. Cumque venisset Gedeon, narrabat aliquis somnium proximo suo; et in hunc modum referebat quod viderat : Vidi somnium, et videbatur mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in castra Madian descender* cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illuni atque subvertit, «t t-aræ fuudilu coæquavll. VII, 382.

I t. Despondit is cui loquebatur: Non csl |-.oc aliud nisi gladius Gedeouis lilii joas viri Israelii e; tradidit enim Dominus iu manui ems Madian, et omuia castra cju».

15. Cumqne audisset Gedeon somnium, et interpretationem ejus, adoravit, et reversus ad castra Israëġ, ait : Surgite, tradidit enim Dominus in manus nostras castra Madian. VII 382.

CAPUT XI.

29. Factus est ergo super Jcphle spiritus Domini, et circuicns Galaad, el Manasse, Maspha quoque Galaad. et inde transiens ad filios Amnion. VII, 5' 5,

30. Votum vovet Domino dicens : Si tradideris filios Ammon in manus meas,

51. Quicumque primus fuerit egressus de foribus domus meæ, mihique occurrerit revertenti cum pace a filiis Amnion, eum holocaustum offeram Domino. VII, 502.

54. Revertente autem Jephthe in Maspha, domum suam, occurrit ei unigenita filia sua cum tympanis et choris : non enim habebat alios filios. VII, 5 2.

55 Qua visa, scidit vestimenta sua et ait : Heu me! filia mea, decepisti meet decepta es.

57. Dimitte me ut duobus mensibus circumeam montes, el plangam virginitatem meam cum sodalibus meis ;

38. Cui ille respondit : Vade....

59. Expletis duobus mensibus, reversa est ad patrem suum, et fecit ei sicut voverat quæ Ignorabat virum. VII, 502.

caput xiv.

11. Cum ergo cives loci illiusvidissentcum, dederunt ei sodales triginta ut essent cum eo. VIII, 91.

CAPUT XVI.

1. Abiit quoque in Gazam, et vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam. VI, 285.

4. Post hæc amavit mulierem quæ habitabat in valle Sorec, et vocabatur Dalila. VI, 285.

28. At ille, invocato Domino, ait : Domine Deus, memento mei, et redde mihi nunc fortitudinem pristinam, Deus meus, ut ulciscar me de hostibus meis, et pro amissione duorum luminum unam ultionem recipiam.

29. Et apprehendens ambas columnas, etc. VI, 285.

50. Ait : Moriatur anima mea cum Phi-Ustiim. VI, 229, 285.

CAPUT XXI.

1. Juraverunt quoque filii Israëġ in Maspha, el dixerunt : Nullus nostrum dabit filiis Benjamin de filiabus suis uxorem. 111, 161, 165.

2. Vncruntque oiûnes ad domum Dei in Silo, el in conspectu ejus sedentes usque ad vesperam, levaverunt vocem, et magno ululatu cceperunt flere, dicentes .

5 Quare, Domine Deus Israëġ, factum est hac malum in populo tuo, ul hodie una iribus auferatur ex nobis '

6- Dvclique pœniieuiia filii Israëġ super

fratre suo Benjamin, cœpcmntdlcerc : Ablv ta est iribus una de Israëġ.

7.fUnde uxores accipient? Omnes eni,a in commune juravimus non duros nos bis filias nostras.

S. Idcirco dixerunt : Quis est de univerjli tribubus Israel qui non ascendit ad Dominum in Maspha? Et ccee inventi sunt habitores Jabes Galaad in illo exercitu non fuisse. VIII, 198. 9 I

12. Inventæque sunt de Jabes Galaad quadringeni® virgines quæ nescierunt virum, et adduxerunt eas ad castra in Silo, in terram Chanaan.

15. Miscruntque nuntios ad filios Benjamin, qui erant in Petra Reminon, et praeceperunt cis ut cos susciperent in pace.

14. Vncruntque filii Benjamin in illotcm-poi e, et dalæ sunt cis uxores de filiabus Jabes Galaad: alias autem non repcrerunt, quai simili modo traderent. VIII, 198.

15. Universusque Israëġ valde doluit, et egit poenitentiam super interfectione unius iribus ex Israel. X/

16. Dixeruntque majores natu : Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt uxores! Omnes in Benjamin fœminæ conciderunt.

17. Et magna nobis cura ingentique studio providendum est ne una tribus deleatur ex Israëġ. 9^1

18. Filias enim nostras cis dare non possumus, constricti juramento et maledictione, qua diximus : Maledictus qui dederit de filiabus suis uxorem Benjamin. VIII, 198.

' 19. Ccpcruntque concilium atque dixerunt : Ecce solcinnitas Domini est in Silo anniversaria , quæ sita est ad septentrionem urbis Bethel, et ad orientalem plagam vix quæ de Bethel tendit ad Sichimam, et ad meridiem oppidi Lebona.

20. Præcepcruntque filiis Benjamin, atqu» dixerunt : Ite, et latitato in vincis.

21. Cumque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exile rpenlo devincis, et rapite ex cis singuli uxores singulas, et pergite in terram Benjamin.

22. Cumque venerint patres eorum ac fratres, et adversus vos queri coeperint atque jurgari, dicemus eis : Miseremini eorum; non enim rapuerunt eas jure bellantium atque vit iorum : sed rogantibus ul acciperent, non dedistis, cta vesira parle peccatum est. VIII, 198.

25. Feccruntque filii Benjamin ut sibi fuerat imperatum ; et juxta numerum suum rapuerunt sibi de his quæ ducbaul chorof uxores singulas, abieruntqge in possessionem suam, ædlficanles urbes el habitantes in eis.

21. Filii quoque Israëġ reversi srnnl per tribus el familias In tabernacula sua. In dm» bus illis non erat rex in Israëġ ; set.* unusquisque quod sibi rectum videbatur, hoc tl(-i.-bal. Vili, 198.

SCRTPTURÆ SANCTÆ.

AUCTORITATES EX LIBRO RUTH.

CAPUT iv.

4. Si vis possidere jure propinquitatis, emeet posside. Sin autem displicet tibi, hoc ipsum indica mihi, ul sciam quid facere debeam. Nullus enim est propinquus, excepto tc, qui prior es, et me qui secundus sum. At ille respondit : Ego agrum emam.

5. Cui dixit Booz : Quando emeris agrum denianu mulieris, Rulli quoque Mohabitidem

quæ uxor defuncti fuit, debes accipere, ut suscites nomen propinqui tui in hereditate sua.

6. Qui respondit : Cedo juri propinquitatis : neque enim posteritatem Tamiliæ meæ delere debeo ; tu meo utere privilegio, quo me libenter carere profiteor.

13. Tulit itaque Booz Ruth, et accepit uxorem III, 165, 166.

AUCTORITATES EX LIBRO 1 REGUM.

caput n.

6. Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos et reducit. VI, 229.

25. Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Dominus ; si autem in Dominum peccaverit, quis orabit pro eo? IX, 237.

27. Venit vir Dei ad Heli, et ait ad eum : Ecce dicit Dominus : Numquid non aperte revelatus sum domui patris tui, cum essem in Ægypto in domo Pharaonis ?

28. Et elegi cum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me : et dedi domui patris tui omnia de sacrificiis filiorum Israel, IV, 256.

30. Quare calce abjecisti victimam meam, et munera mea quæ præcepi ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me, ul comederitis primitias omnis sacrificii Israel populi mei ?

31. Ecce dies veniunt, et præeidam brachium tuum, et brachium domus patris tui, et non sit senex in domo tua.

34. Hoc autem erit tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni et Phinecs : in die uno morientur ambo. , v. 256.

CAPUT III.

11. Et Dixit Dominus ad Samuel : Ecce ego facio verbum in Israel : Quod quicumque audierit, tinnient ambe aures ejus.

12. In die illa suscitabo adversum licium omnia quæ locutus sum super domum ejus : incipiam, et complebo. IV, 256.

13. Prædixi enim ei quod judicaturus essem domum ejus in æternum, propter iniquitatem, eo quod noverat indigne agere filios suos, et non corripuerit eos.

14. Idcirco juravi domui Heli, quod non expietur iniquitas domus ejus victimis et muneribus usque in æternum. IV, 256.

caput iv.

4. Misit ergo populus in Silo, et tulerunt inde arcam foederis Domini exercituum sedentis super cherubim : et crantque duo filii Heli cum arca foederis Dei, Ophni et Phinecs.

5. Cumque venisset arca foederis Domini in castra vociferatus est omnis Israel clamore grandi, et personavit terra.

11. Et arca Dei capta est : duo quoque filii Heli mortui sunt, Ophni et Phinecs. II, 317.

l.. T. X. Tab

CAPUT VII.

3. Præperea recorda vestra Domino. 111, 423.

5. Dixit autem Samuel : Congregate universum Israel in Masphath, ut orem pro vobis Dominum.

8. Dixeruntque ad Samuel : Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum Deum nostrum, ut salvet nos de manu Philistinorum. VII, 189.

CAPUT VIII.

4. Congregati ergo universi majores natum Israel, venerunt ad Samuel in Ramatha. II, 317.

5. Dixeruntque ei : Ecce tu senuisti, et filii tui non ambulant in viis tuis : constitue nobis regem, ut judicet nos, sicut et universæ habent nationes. VII, 203.

6. Displicuit sermo in oculis Samuel, eo quod dixisset : Da nobis regem, ut judicet nos. Et oravit Samuel ad Dominum.

7. Dixit autem Dominus ad Samuel : Audi vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi ; non enim te abjecerunt sed me, ne regnem super eos. VII, 203 : X, 175.

21. Et audivit Samuel omnia verba populi et locutus es ea in auribus Domini.

22. Dixit autem Dominus ad Samuel : Audi vocem eorum et constituo super eos regem. VII, 203.

1. Tulit autem Samuel lenticulam olei, et ait super caput ejus, et deosculatus est eum, et ait : Ecce nuxit te Dominus super hereditatem suam in principem, et liberabis populum suum de manibus inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt ; et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem. II, 317.

caput xiv.

44. Et ait Saül : Hæc faciat mihi Deus, et hæc addat, quia morte morieris, Jonathan. VII, 305.

45. Dixitque populus ad Saul : Ergo Jonathan morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel ? hoc nefas est : vivit Dominus ! si ceciderit capillus de capite ejus in erram ; quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populum Jonathan, ut non moriretur. VII, 305.

CAPIT XV.

3. Nunc ergo vade et percute Amalec et demolire universa ejus ; non parcas ei, non concupiscas ex rebus aliquid ; IV, 211. Sed

internee a viro usque ad mulierem, et parvulum atque lactentem. V, 361.

7. Percussilque Saül Amalec ab Ilevila, donec venias ad Sur...

8. Omne vulgus interfecit in ore gladii. V, 361.

20. lino audivi vocem Domini, el ambulavi in via per quum misit me Dominus, et adduxi Agag regem Amalcc, el Amalcc interfeci.

21. Tulit autem de præda populus oves el boves, primitias eorum quæ cæsa sunt, ut immolet Domino Deo suo in Galgahs. IV, 211.

22. Melior est obedientia quam viclimæ, VU, 184, 257 i VIII, 5.

24. Divitque Saul ad Samuclem Peccavi, quia prævaricalus sum sermonem Domini el verba tua. IV, 211.

CAPUT XVIII.

26. Cumque renuntia-soni servi ejus David, verba quæ edixerat Sutil, placuit sermo in oculis David ul tirict /ener repis.

27. Et post paucos dies sur-ens David nbiit cum viris qui sub eo erant, et percussit ex Plnlisliim ducentos viros, et atiulit corum prxputia, et annumer vit ea iem ut es-et genor ejus. Dedit itaque Saul ei Micbol Ii* liam Miam. uxor, in JU, IG5.

5. Dixit ante I D ll l ad Jonathan lace calendæ stint trislin.i el ecu r mor.. sc ere soleo juxta reget J v : (n un : dimic r _i me ut abscondar m aan usque ad vesperam dici tertfe.

ò. Si respiciens r qiii-irru m l j iter (mis, respondebis ei : Bog. vi me D \ d ul in t ce-leriter in Be lilerm civitatem «nam; quia vic-timæ ‘oh inne* ibi sunt t-imcrsis antiibuli-bus suis. Vil. 402.

8. Si est iniquitas aliqua in me, m me in terGcc, el nd patrem lu·in ne introducas me. IV, 73.

CAPUT XXI.

2. Etait David ad Aclilmelech sacerdotem : Rcxpracepil mihi seimmuin, et dixit: Nerno

AUCTORITATES EX LIBRO II REGUM.

CAPUT II.

5. Misit ergo David nuntios ad viros Jabes Galaad, dixique ad eos : Benedicti vos Do-mino, qui fecistis misericordiam banc cum domino vestro Saul, et sepelistis eum.....

B. Et nunc retribuet vobis quidem Domi-nus misericordiam el veritatem. V, 338.

caput v.

2. Tu pasces populum meum Israel. IV, 450.

CAPUT VII.

12. Cumque completi fuerint dies tui, et dormieris cum patnuus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero luo, Ct (innabo regnum ejus.

15. liise ædiQcabil domum non»’ * meo, et

sciai rem propter quam mf<‘iis es a me, ñ cujusmodi prtecepln tibi dederim : nam d pueris condixi in illum et illuni locum. VII, 402.

6. Dedit ergo ei sacerdos sanctificatumpa-nem. Neque enim erat ibi pani*, nisi lanium panes propositionis, qui sublati fuerant a facio Domini, ut ponerentur panes calidi. IV, 501.

12. Posuit autem David sermones istos in corde suo, et extimuit valde a (acie Achis re-gis Geth.

15. Et immutavit os suum coram cis, et collabebalur inter mantis eorum, et impln gebat in ostia porta), dellucbantque salive ejus in barbam. VII, 403.

CAPUT xxn.

22. Egosuni reus omnium animarum p'iri> tui. Vil, 405 | RGf

S El ascendit David et viri ejus, et ""0* bni pr:vdI< deG—mi, <l de GeiZl,cl U Amaleiiti* VU 405. |

? I l : . -bat David omnem terram, III l ; l' .l l HI „l! \ ive,;. . > It Hill Cl mulierem. (It Di .l. i iH'etn i i \ cliis · in qicni ir-nust \ b l ; . *l Hi lrb.i ax id : Con'ra me-ri li in .l·i' v < . niti a men t'Ht JeratDOL Ij! i ■ ■ ■ . III . i v11 .)J loi.

It i-i' ;i« ei iniiher : (hi m -■rcitabo tui t)ulai Satniic' in niilit suscita l t ; »ñ at, i n vidi n- di-r SnintiH-ri, cxcibiiivii v i- iib'-liia . el dixit ad Siul: Quiur inipii.siiisl milii ' bi ciiitnSjUl. \ IL 590.

13. D:· tque ci i ex · Noli lin ere. Qjod vidic'i ' E' ·l 'iulier i i > I ' Deos udu-s-cendi-ntes de lcr»a. VI . 5)

14. I ilillex : s.iti' io I > mei CFSim ... I D 'il Samuel ad Saul : Quare üiqui -tasli me ut suscitarer?

tu. Et ait Samuel. III, 150 : Vil, 300.

Γ) Et dabit DonimiK etiam lsra< tecum in manus Rhllisiiim. Cras nntem tu cl ülii lui mecum critis. VU 590, 391.

stabiliam thronum regni ejus usque in sem-piternum. III, lli8.

I t. Ego ero ei in patrem, el ipse erit mihi in (ilium. Qui si inique aliquid gesserit ar-guam eum ui virga virorum, el in plagis li-liorum hominum.

15. Misericordiam autem meam non <m feram ab eo, sir ul abstuli a Saut, quem amovi a facie mea IX, 2·»>. gr

10. El fidelis erit domus tua el rccontim tuum usque in a-lernum ante riciem inani, ei thronus tuus erit (irinus jn -itet. III, lu8.

CAPUT VIII.

1. Percussit David Phillstiim, et humili nil cos ; et tulit David frenum tributi de iiaüü Philistinorum.

2. Et percussit Moab, et incusus est eos funiculo, coæquans lorraë.

3. Et percussit David Adarczer filium Bohol regem Soba, quando profectus eslut dominaretur super flumen Euphraten. V. 364.

CAPUT IX.

13. Mipbiboscth de mensa regis jugiter vescebatur. VII, 192.

CAPUT XII.

10. Quamobrem non recedet gladius de domo tua usque in simpiternuin, eo quod despexeris me, et tuleris uxorem Uriæ Ilælli, ul esset uxor tua. IX, 270.

11. Ego suscitabo super te malum de domo tuo, et tollam uxores luas in oculis luis, et dabo proximo luo, et dormiet cum uxoribus luis in oculis solis hujus.

12. Tu enim fecisti abscondite, ego aulcm faciam in conspectu omnis Israel et in conspectu solis. IV, 359, 360.

13. Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris.

14. Vcrumlamcn quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini propter verbum hoc, fdius qui natus esi tibi, morte morietur. IV, 399.

CAPUT XVI.

10. Quod mihi et vobis, filii Sarviæ? Di-

AUCTORITATES EX LIBRO III REGUM.

CAPUT I.

16. Inclinavit sc Belhsabcc, et adoravit regem. VII, 234.

23. El nuntiaverunt regi dicentes : Adest Nathan propheta Cumque introisset in conspectu regis, et adorasset cum pronus in terra. VII, 234.

52. Dixique Salomon : Si fuerit vir bonus, non cadet ne ullus quidem capilius in terram ; sin autem malum inventum fuerit in eo, morietur. VI, 324.

caput n.

15. Translatum esi regnum et factum est fratris mei ; a Domino enim constitutum est ci. VI, 324.

19. Venit ergo Belhsabcc ad regem Salomonem, ut loqueretur ei pro Adonia : et surrexit rex in occursum ejus, adoravitque eam, et sedit super thronum suum ; positusque est thronus matris regis, quæ sedit ad dexteram ejus. III, 238.

22. Responditque Salomon et dixit matri suæ : Quarc postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ ? Postula ei et regnum : ipse enim est frater meus major me, et habet Abialhar sacerdotem clJoab lilium Sarviæ. VI, 323.

caput hi.

12. Dedi tibi cor sapiens et inlciligens, in tantum ut nullus ante te similis tui luent, nec post tcsurreclurus sil. II, 270.

CAPUT VIII.

27. Cæli cccloruin te capere non possunt. I, 88.

39. Ut des uakuicq secundu emnesvias j

mittite cum ut maledicat. II, 426. Dominux enim præccpiti ut malediceret David? I II, 51 : IV, 359.

CAPUT XIX.

27 Fac quod placitum est tibi. V I, 116,
30 Eliam cuncta occipiat. VI, 116.

CAPUT XXI.

1. Facta est quoque fames in diebus David tributo annis jugiter : consuluit David ora-Aulum Domini. Dixitque Dominus: Propter Saül, et domum ejus sanguinum, quia occidit Gabaonitas. VII, 339.

4. Dixcrunlque Gabaonitæ...

5. Virum qui attrivit nos et oppressit inique, ita delere debemus, et ne unus quidem residuus sit de stirpe ejus in cunctis finibus Israël.

6. Dentur nobis septem viri de filii ejus, ut crucifigamus cos Domino in Gabaa Saül, quondam electi Domini : et ait rex. Ego dabo.

9. Et dedit cos in manu Gabaonilarum, qui crucifixerunt cos in monte coram Domino. VII, 339.

caput xxrv.

1. Addidit furor irasci Domini contra Israël, commovilque David in cis dicentem : Vade, numera Israël et Judam. IV, 359.

suas, sicut videris cor ejus (quia tu nosti solus cor omnium filiorum hominum). II, 182.

46. Non est homo que non peccet. III, 349, 352.

CAPUT X.

28. Et educebantur equi Salomoni de Ægypto, et de Coa. III, 207.

29. Egrediebatur autem quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti, et equus centum quinquaginta. III, 207.

CAPUT XI

2. Dixit Dominus liliis Israel : Non ingrediemini ad eas,.... certissime enim avertent corda vestra ut sequamini deos eorum. I, 195, 196.

41. Reliquum autem verborum Salomonis, et omnia quæ fecit, et sapientia ejus: ecce univorsa scripta sunt in libro verborum dierum Salomonis. IX, 264, 267.

4. Dormivit Salomon cum patribus suis, et sepullus est in civitate David. IX, 266.

CAPUT XII.

1. Venit nutem Roboain in Sichem : illne enim congregatus erat omnis Israel ad constituendum cum rcgein. II, 317.

8. Qui dereliquit consilium seniorum, quod dederant ei, et adhibuit adolescentes qui nutriti fuerunt cum eo, et assistebant illi. IV, 211.

13. Respondit rex populo dura, derelicto consilio seniorum quod ei dederant.

15. Et non aquicvil rex populo, quoniam aversatus fuerat cum Dominus. IV, 211.

20. I actum est autem cum audisset om

Israël quod rtversus esset Jeroboam, mise-
runt, et vocaverunt eum congregato cœtu,
et constituerunt cum regem super fsrrel,
ncc secutus est quisquam domum David præ
ter tribum Juda solam. II, 317.

caput ini.

30. Et posuit cadaver ejus fe sepulcro suo,
et planxerunt eum : Heu, heu, mi frater!

31. Cumque planxissent eum, dixit ad fi-
lios suos: Cum mortuus fuero, sepelite me
in sepulcro in quo vir Dei scpullus est :
juxta ossa ejus ponite ossa mea. V, 338.

CAPUT XVII.

4. Corvisque præccpi ut pascant te ibi. IV,
360.

caput XVIII.

26. Qui cum tulissent bovem, quem de-
derat cis, fecerunt : et invocabant nomen
Baal de mane usque meridiem, dicentes :
Baal, exaudi nos. VII, 335.

37. Clamate: Deus enim est,ctforsitan cum
alio loquitur,aut in diversorio est, autin iti-
nere, aut certe dormii, ut excitetur. VU,336.

28. Clamabant ergo voce magna. VII, 335.

CAPUT XIX.

10. Dereliquerunt pactum tuum filii Is-
rael, altaria tua destruxerunt, prophetas tuos
occiderunt gladio, derelictus sum ego solus,
cl quærunÿ animam meam ut auferant eam.
V, 109.

18. Derelinquam mihi in Israel septem
millia virorum, quorum genua non sunt in-
curvata ante Baal. V, 109, 110.

AUCTORITATES EX LIBRO IV REGUM.

CAPUT II.

9. Dixit Eliseus : Obsecro utfifctin me du-
plex spiritus tuus. II, 20.

16. Spiritus Domini. II, 20.

CAPUT V.

17. Dixitque Naaman... Non faciet ultra
servus tuusholocaustum diis alienis, nisi Do-
mino. I, 449.

18. Illoc solum est de quo deprcccris Do-
minum pro servo suo : quando ingrdiclr
dominus meus templum Bcinmon ut adoret,
et illo innitcnlc super manum meam, si ado-
ravero in templo Bcmmon, adorante eo in
eodem loco, ut ignoscat mihi Dominus servo
tuo pro hac re.

19. Qui dixit ei : Vade in pace. V, 38,
39 ; VII, 387.

23. Dixitque Naaman : Melius est ut ac-
cipias duo talenta. Et coegit cum, ligavilque
duo talenta argenti in duobus saccis, et du-
plicia vestimenta, et imposuit duobus pueris
suis, qui et portaverunt coram eo. VII, 435.

16. Noli timere : plures enim nobiscum
»unt quam cum illis. II, 210.

19. Non est hæc via, neque ista est civi-
les : sequemini me et ostendam vobis virum

CAPÜT XXI.

2. ~~Loculus est ego Ahab ad Naboth~~ ~~ibi~~ ~~in~~
cens : Da mihi vineam tuam, utfaciammihl
(hortum olerum, quia vicina est, et prope do-
mum meam, daboque tibi pro ea vineam
meliolem : aut si commodius tibi putas,ar-
(genii pretium, quando digoa* est. VIII, 20.

18. Descende in occursum Achabregis Is-
raël.... ecce ad vineam Naboth descendit
ut possideat eam.

19. Et loqueris ad eum dicens: Hæcdicit
Dominus : Occidisti, insuper et possedisti.
Post hæc addes : Ilæc dicit Dominus : In loco
hoc, in quo linxerunt canes sanguinem Na-
both, lambent quoque sanguinem tuum. IV,
446.

21. Et ogo inducam super te malum, et
demetam postA-iora tua , et interficiam de
Achab mingentem ad parietem et clausum
et ultimum in l-racl.

22. Et domum tuam sicut domum Jero-
boam filii Nabat, et sicut domum Baasa filii
Ahia : quia egisti ut me ad iracundiam pro-
vocares, et peccare fecisti Israel. 111, 168.

CAPOT XXII.

21. Ego decipiam illum.

22. Egrediar, et ero spiritus mendax in
ore omnium prophetarum ejus. IV, 300. De-
cipies et praevaleris : egredere et fac ita. IV,
359.

23. Dedit Dominus spiritum mendacii in
omnium prophetarum. IV, 359, 360.

i quem quæritis. Duxit ergo cos in Sama-
riam, etc. VII, 402.

capot vin.

10. Dixit ei Eliseus: Vade, dic ei, Sana-
beris : porro ostendit mihi Dominus quia
morte morietur. VII, 403, 406.

24. Et dormivit Joram cum patribus suis,
sepnltusque est cum cis in civitate David, et
rcgnwvit Ochosias filius ejus pro co. III, 168.

caput X.

18. Congregavit ergo Jchu omnem popu-
lum et dixit ad cos : Achab coluit Baal pa-
rum, ego autem colam eum amplius. V, 39.

19. Nunc igitur oinnecs prophetas Baal et
universos servos ejus, et cunctos sacerdotes
ipsius vocale ad me : nullus sit qui non ve-
niat; sacrificium enim grande est mihi Baal:
quieuinque deluent, non vivet. Porro Jchu
faciebat hoc insidiose, ut disperderet cultor-
es Baal.

20. Et dixit: Sanctificate diem solcmncm
Baal. V. 39.

23. Ingressusque Jchu et Jonadab filius
Rccliab templum Baal, ait cultoribus Baal :
Perquirite el videte ne uuis forte vobiscum
sit deservis Domini, sed ut sint servi Baal
soli.

14. Ingressi stint igitur ut Tacerent vicli-
ftiasct holocausta. V, 39.

caput xr.

5). Joas filium Ochoziæ. Hl, 1G8.

CAPUT XII.

20. Servi ejnt percusserunt Joas...

21. Ei mortuus esi .... regnavilque Ama-
bas Cius ejus pro eo. III, 1G8.

caput xm.

19. Si pcrusisscs quinquies, aut sexies,
sive septies, percussisses Syriam usque ad
ruiisuniplionem. 1, 177, 193, 212.

21. Quidam autem sepelientes hominem
vi lerunt latrunculos, ct projecerunt cadaver
lu sepulcro Elisei. Quod cnm tetigisset ossa
l.lisei, revixit homo, et stetit super pedes
suus, ill, 148.

CAPUT XV.

32. Joatham filius Ozl® regis Juda. III,
1(j8.

CAPUT xx.

1. Venit Isains filius Anios propheta dixit-
que ei : ilive dicit Dominus Deus : Præcipe
domui lu®; morieris enim tu et non vives.
l 190: Vil, 403.

CAPUT XXII.

S'l. Colligam le ad paires tuos, ut non vi-
deant oculi tui omnia mala quæ introductu-
rus sum in locum istum. VU , 192.

CAPUT XXIII.

13. Excelsa quoque, quæ erant in Jcrusa-

lem... quæ ædifleaverat Salomon rex Israël,
Astarolh idolo Sidoniorum, el Chamos offen-
sioni Moab, el Melchom abominationi hilo-
rum Ammon, polluit rex.

14. Et contrivit statuas, et succidit Ineos :
replevilque loca eorum ossihus mortuorum.
IX, 266, 267.

29. Ascendit Pharao Ncchao rex Æeypti,
contra regem Assyriorum ad flumen Euphra-
ten : ct aluit Josias rex in occursum ejus; ct
occisus est in Mageddo, cum vidisset cum.

30. El portaverunt cum servi sui mortuum
de Mageddo; ct pertulerunt in Jerusalem, cl
sepelierunt eum in sepulcro suo. III, 169.

CAPUT XXIV.

". Et dormivit Joakim cnm patribus suij,
6. Et regnavitJoacbui Llius ejus proco.
III, 169.

CAPUT XXV.

7. Filios Scdecia occidit coram eo, ct ocu-
los ejus cdolil, vinxitque cum cati nis, ct ad-
duxit in Babylonem. II, 313.

27. Factum est vero in anno trigesimo
septimo transmigrationis JoachimregisJuda,
mense duodecimo, vigesima septima die men-
sis, sublevavit Evilmcrodach rex Babylonis,
anno quo regnare cœpcral, caput Joachm re-
gis Juda dc carcere.

28. El locutus est ei benigne; ct posuit
thronum ejus super thronum regum qui erant
cum eo in Babylone. II, 315, 316 : III, 169.

AUCTORITATES EX LIBRO I PARAUPOMENON.

CAPUT I.

18. Arphnxad autem genuit Sale, qui ct
ipse genuit Heber, ill, 16S.

19. Porro llcber nati sunt duo filii : no-
men uni Phalcg.quia in diebus ejus divisa est
terra; et nomen fratris ejus Jçclan. VI, 59.

CAPUT m.

15. Filii nutem Josi® fuerunt, primogeni-
tus .lohanan, secundus Joakim, tertius Sede-
cias, quartus Scijum. III, 169.

16. De Joakim natus est Jcchonias ct Sc-
dccias. III, 169.

17. Filii Jcchoni®fuerunt Azir ctSalathiel.
III. 169.

18. Melchiram, Phadaia, etc 111, 169.

19. De Phadaia orti sunt Zoiobabel ct Se-
mel. Zorobabel genuit Mosollath, limariam
e' Salomilh, sororem corum. III, 169.

AUCTORITATES EX LIB

CAPUT I.

17. Quadrlgam equorum sexcentis argen-
tei-, ct equum centum quinquaginta. 111,207,
21)8.

CAPUT IV.

19. Fecitque Salomon onnia vasa domus
Dei, et altare aureum, et mensas, el super
eas panes propositionis. \ 11» 2J5.

20. Candelabra quoque cum lucernis suii

CAPUT vi.

15. Porro Joscdcc egressus est, quando
transtulit Dominus Judam et Jerusalem per
manus Nabuchodonosor. III. 167,168, 1G1».

caput xtv.

4. Et hæc nomina eorum qui nati sunt ei
in Jerusalem * Samua ct Sobad, Xalhan cx
Salomon. III, 1G.

CAPUT xvH.

14. El statu.un cum in domo mea, et in
regno meo usque in sempiternum, ct thronus
ejus erit firmissimus in perpetuum. IX, 26G-

CAPUT XXI.

1. Consurrexit Sat in con'ia Israel. ct con-
citavit David ut numeran t 1-ravl. IV, 3G0.

CAPUT XXIX.

21. Obtulerunt holocaustum die sequenti,
tauros nulle, aricics nulle, u_uos mille. IX,
tu.

() II PARAUPOMENON.

ut lucerent ante oraculum Juxta ritum, ex
auro purissimo.

21. Et florentia qurdam. et lucernas ct
forcipes aureas : omnia de auro mundissimo
facta sunt. VIII, 2S5.

CAPUT vt.

30. Propitiare et reddo unicuique secun-
dum vias suas quas nosti eum habere iu cardo

«no. (Tu enim solus nosti corda filiorum hominum.) 11, 182.

CAPUT VΠ.

5. Mactavit Salomon rex hostias, boum viginti duo millia, arietum centum viginti millia, X, 108.

CAPUT IX.

29. Reliqua autem operum Salomonis priorum et novissimorum, scripta sunt in verbis Kathan propheta: el libris Ah iæ Silonilis, in visione quoque Addo videntis contra Jeroboam filium Nabat. IX, 267.

CAPUT XXII.

II. Porro Josabet, filia regis, tulit Joas filium Ochosiæ, et furata est cum de medio filiorum regis cum interficerentur; abscondilque cum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum : Josabeth autem, quæ absconderat cum, erat lilia regis Joram, uxor Joiadæ pontifici;; soror Ochosiæ; et idcirco Athalia non interfecit cum. 111, 165.

CAPUT XXVT.

18. Restiterunt regi, atque dixerunt : Non

est lui officii, Ozia, ut adoTeas Incensum Domino, sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad hujusmodi ministerium; egredere de sanctuario, ne contereris; quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo. VII, 25G

CAPUT XXXIII.

15. Abstulit deos alienos, et simulacrum de domo Domini, aras quoque quas fecerat in Jerusalem, et projecti omnia extra urbem. IX, 267.

CAPUT XXXVr.

9. Ocio annorum erat Joachin cum regnare cœpisset, et. iribus mensibus ac decem diebus regnavit in Jerusalem, fecitque malum in conspectu Domini. II, 515. (B

10. Cumque anni circulus volveretur, misit Nabuchodonosor rex qui adduxerunt eum in Babilonem. asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Regem vero constituit Sedeciam patrum ejus super Judam et Jerusalem. II, 515, 516.

AUCTORITATES EX LIBRO I ESORE.

CAPUT I.

1. Ut compleretur verbum Domini ore Jeremiæ. 11, 557.

CAPUT vi.

I. Darius rex præcepit.

II. Ut omnis homo qui hanc mutaverit Jussionem, tollatur lignum de domo ipsius, et erigatur et configatur in eo. 111, 211.

CAPUT vn.

7. Ascendciunt de filiis Israël, et de filiis

sacerdotum, in Jerusalem, anno septimo Artaxerxis regis, 11, 524.

8. Et venerunt in Jerusalem mense quino, ipse est annus septimus regis. II, 521.

21. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus, et levitis, et cantoribus, et janitoribus, nathinæis, et ministris domus Dei hujus, ut vectigal, et tribulum, et annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. VI, 221.

AUCTORITATES EX LIBRO II ESDRÆ.

CAPUT I.

1. Et factum est in mense Casleu anno Vigesimo, ceterogoram in Susis castro. II, 52-1.

CAPUT II.

1. Factum est autem in mense Nisan anno flgcsimu Artaxerxis regis. II, 524.

CAPUT xr.

10. Et de sacerdotibus, Idaia filius Joarib, II, 527.

AUCTORITATES EX LIBRO TOBI/E.

CAPUT I.

19. Tobias, etc.

2f). Mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. V, 558.

CAPUT IT.

5. Jejunos pervenit ad corpus.

4. Tollensque illud portavit ad domum suam occulte, ut dum sol occubisset, Caule sepeliret eum.

7. Cum vero sol occubisset, abiit et sepelivit eum. V, 558 : IX, 107.

1). Sed Tobias plus timens Deum quam regem, rapiebat corpora occisorum, et occultabat in domo sua, et mediis noctibus sepeliebat ea. V, 538.

12. Hanc autem tentationem ideo permisit Dominus exenire illi, ut posteris daretur exemplum patieulix ejus, sicut et sancti Job. IV, 4U7.

CAPUT IV.

15. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione, et præter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. VIII, 186.

14. Superbiam nunquam in tuo sensu aut in tuo verbo dominari permittas; in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. II, 204, SOI, 502 : VIII, 207.

CAPUT V.

7. Al ille respondit : Ex filiis Israël.

18. Ego sum Azarias, Auanæ magni filius. VII, 402, 401.

CAPUT VTH.

5. Raphaël angelus apprehendit dæmonium, et religavit illud in deserto / Egvpli. 11, 162, 165.

8. Tu fecisti Adam de limo lorrie, dedisti ei adjutorium Evatn. 11, 274,

rtPTTT XM.

7. Sacramentum regis abscondere bonum est : opera autem Dei revelare cl conlilcri honorificum est. VIII, 214.

9. Eleemosj na a morte, liberat, et ipsa est qii® purgat peccata, el facit invenite misericordiam cl vitam æternam. V, 559.

12. Quando orabas cum lacrymis. et sepe liebas mortuos (V, 558), et derelinquebas prandium tuum.cl mortuos abscondebas per diem in domo tua, cl nocte sepeliebas cos, egoobluliorationem tuam Domino. VII, 190.

AUCTORITATES EX LIBRO JUDITH.

CAPUT IX.

2. Domine Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, qui violatores cxliterunt m coinquinatione sua, cl denudaverunt femur virginis In confusionem. V, 586.

5. El dedisti mulieres illorum in prædam Ct libas illorum in captivitatem, et omnem prxdam in divisionem servis luis, qui zelaverunt zelum tuum. V, 585.

4. Tu enim fecisti priora, et illa post illa cogitasti; et hoc factum est quod ipse voluisti. I, 419.

5. Tua judicia in tua providentia posuisti. I, 597.

CAPUT X.

10. Judith transivit per portas, ipsa et abra ejus.

12. Quæ respondit : Filia sum llebræorum, i leo ego fugi a facie eorum, quoniam futurum agnovi quod dentur vobis In deprædülionem , pro eo quod contemnentes vos noluerunt ultro tradere seipsosut invenirent misericordiam in conspectu vestro. VII, 402 401.

15. Hac de causa cogitavi mccum oicens :

AUCTORITATES EX LIBRO ESTHER.

CAPUT VI.

9. Sic honorabitur quemcumque voluerit ftx honorare. VIII, 550.

CAPUT XIII.

9. Domine, rex omnipotens, in ditione fnim tua cuncta sunt posita, et non est qui possit luæ resistere voluntati (I, 259), si decreveris salvare Israël.

U. Dominus omnium cs, nec est qui re- «Istal majestati luæ. I, 529. 409.

AUCTORITATES EX LIBRO JOB.

CAPUT I.

7. Circuivlterrarn clperambulavi cam. II, 170, 223.

CAPUT II.

2. Circuivi terram et perambulavi cam. II, 225.

CAPUT IV.

«à. In Arbelis suis reperit prevllatcra. II

13. Et quia acceptus eras Deo, neccssc fuit ul tentatio probaret te. IV, 407.

15. Ego cnirn sum Baphaél angelus , onu* ex septem qui astamus ante Dominim. II, 250.

19. Videbar quidem voblsrum manducaro cl bibere; sed ego cibo invisibili et potu qui ab hominibus videri non potest, ulor. Ii, 158, 421 : III, 251.

20. Tempus esi ul leverciar ad eum qui me misit. II, 229.

Vadam ad faciem principis Tlolopliems ut indicem illi secreta illorum, el osten lam illi quo aditu possit obtinere eos, ita ul non cadat vir unus de exercitu ejus. VU, 42.

CAPUT XI.

4. El dixit illi Judith : Sume verba a:.. cillæ luæ, quoniam si secutus fueris v H) ancillæ luæ perfectam rem faciet Dommus. VII, 402.

CAPUT XII.

7. El exhibat noctibus in vallem Bethi'ic, et baptizabat se in fonte aquæ. VIII, 7

15. Judith respondit : Quæ ego sum ul contradicam domino meo?

l ». Omne quod erit ante oculos ejus benum cl optimum faciam. Quidquid a r c i illi placuerit, hoc mihi erit optimum <»m i-bus diebus vitæ meæ. ArH , 402.

CAPUT XVI.

21. Dabit Ignem et vermes in carnes earum uturantui. et sentiant usque in su..p-ternuni. 11, 216 : IV, 414.

51. Dies autem viclorix hujus festivi' . ab llebræis in numero sanctorum die accipitur, cl colitur a Judæis ex illo tempi, re usque in præsnlcm diem. VII, 575.

CAPUT XIV.

12. Domine rex deorum , cl unlvrsæ potestatis.

15. Transfer cor illius in odium ho lis nostri. I, 529 ; IiI, 400.

11. Domine, qui habes omnium scientiam. I, 155.

CAPUT XV.

II. Convcrtitque Deus spiritum regis In mansuetudinem. I. 529 : III, 4u0.

CAPUT V.

7. Homo nascilur ad laborem. II, 50G.

CAPUT IX.

2. El quod non justificetur homo comp> silus D< o. III, 452.

21. Etiam si simplex fuero, boc ipsum ignorabit anima mea. III, 427.

caput x-'

9. Memento, qiiæ-o, quod sicut lutum j fcccris me. II, 274.

22. Ubi nullus ordo sed sempiternus horror inhabitat. II, 211.

caput xr.

8. Excelsior coelo est, et quid facies ? profundior inferno, et unde cognosces ?

9. Longior terra mensura ejus et latior mari. I, 64 : 80, 88.

caput xn.

4. Deridetur justus simplicitas. VI, 372.

CAPUT XIV.

5. Et dignum ducis super hujusmodi aperire oculos tuos, et adducere cum tecum in iudicium. IV, 364.

4. Quis potest facere mundum de im-
Imindoconceptum semine? nonne tu, qui solus es? IV, 364.

CAPUT XV.

15. Caeli non sunt mundi in conspectu fus. II, 460.

\\ CAPUT XIX.

27. Scio quod Redemptor meus vivit, et in novissimo die de terra surrecturus sum.

26. Et rursum circumdabor pelle mea, et in carne mea videbo Deum meum. I, 102.

27. Quem visurus sum ego ipse et oculi mei conspecturi sunt, et non alius. I, 102, 105 : 11, 314, 515.

CAPUT XX.

26. Devorabit cum ignis qui non succenditur. II, 216 : IV, 414.

CAPUT XXI.

14. Dixerunt Deo: Recede a nobis, et scientiam viarum tuarum nolumus, i, 302, 361.

caput xxπ.

5. Quid prodest Deo si justus fueris? V, 848.

13. Quid enim novit Deus? Quasi per cagine[m] iudicat.

14. Nubes latibulum ejus, nec nostra con-

siderat, et circa cardines calli perambulat. L 71», 158, 597. *

CAPUT XXIV.

5. Dirige me in veritate tua, et doc» me IV, 220, 222.

25. Ipsi fuerunt rebelles lumini. I, 302, 361.

CAPUT XXV.

5. Ecce luna etiam non splendet, et stella non sunt mundae in conspectu ejus. II, 4fiu.

6. Quanto magis homo putredo, et lilium hominis vermis ! III, 452.

CAPUT XXVI.

11. Columnae caeli contremiscunt et pavent ad nutum ejus. V, 266.

CAPUT XXXI.

L8. Ab infantia mea crevit mecum miseria-
tio. IV, 264.

caput xxxv.

G. Si peccaveris, quid ei nocebis? IV, 2\$J.

7. Si juste egeris, quid donabis ei? ill, 476.

CAPUT XXXVII.

7. Quia in manu omnium hominum signat, u' noverint singuli opera sua. VII, 582.

t1. Frumentum desiderat nubes. 11,500.

CAPUT xxxvni.

28. Quis est pluviae paler? Aut quis genuit stillas rosis ? 111, 572.

CAPUT XL.

10. Ecce Behemoth, quem feci tecum. II, 251.

caput xu.

25. Ipse est rex super universos filios super-
bire. II, 206.

CAPUT XLTI.

5. Auditum auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te. I, 102.

6. Ago poenitentiam in favilla et cincto. IX. 454.

8. Job servus meus orabilis pro vobis. VII, 189. I

AUCTORITATES EX LIBRO PSALMORUM.

PSALM. ir.

2. Astiterunt reges terrae, et principes convenerunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum ejus. II. 351 : V, 18.

C. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus. VI, 54.

7. Dominus dixit ad me : Filius meus es tu. Ego hodie genui te. II, 5, 6, 70 : III, 22(i : IX, 217.

8. Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae. II, 332 : V. 103 : VI, 54, 55

9. Reges cuncti in virga ferrea. II, 319.

psalm. iir.

6. Ego dormivi, et soporatus sum, et exsurrexi, quia Dominus suscepit me. II, 351.

PSALM. IV.

3. Ut quis diligitis vanitatem, et quisritis mendacium? Vi, 5157 : VIII, 45.

0. Irascimini, et nolite peccare. Vttt. 200.

G. Sacrificate sacrificium iustitiae, et sperate in Domino. VII, 257. Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona? IV, 538.

7. Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine! IV, 558.

PSALM. v.

5. Non Deus volens iniquitatem tu es. IV, 356.

7. Perdes omnes qui loquuntur mendacium. VII, 399.

PSALM. vr.

I. Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. I, 64.

5. Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum. IV, 421.

6. In Inferno autem quis confitebitur tibi. II, 210.

PSALM. VII.

10. Scrutans corda et renes Deus. IV. 483.

II. Salvos facit reclus corde. II., 271,

PSALM. VIII.

7. Minuisti cum paulo minus nb angelis.
II. ISO.

8. Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves
et boves universas; insuper et pecora campi.
11,454 : VI, 14.

9. Volucres cœli, et pisces maris, qui per-
ambulant semitas maris? II, 252.

PSALM. IX.

8. Dominus in æternum permanet. I, 95.
18. Convertantur peccatores in infernum.
V, 293.

PSALM. X.

5. Dominus in templo sancio suo; Domi-
nus, in cœlo sedes ejus. I, 80.

PSALM. XIII.

6. Omnes declinaverunt. I, 278.

PSALM. XIV.

1. Domine, quis habitabit in tabernaculo
tuo? aut quis requiescet in monte sancto
tuo? VII, 107.

2. Qui ingreditur sine macula, et opera-
tur justitiam. IV, 8, 400 : IX, 257.

4. Qui jurat proximo suo, et non decipit.
VII, 512.

5. Qui pecuniam suam non dedit ad usu-
ram. VII, 107.

PSALM. XV.

2. Dixi Domino : Deus meus es tu, quo-
niam bonorum meorum non eges. V, 272

5. Dominus pars hereditatis meae. IV, 12.

10. Non relinques animam meam in in-
ferno; nec dabis sanctum tuum videre cor-
ruptionem. III, 225, 226, 229 : V, 7G.

PSALM. XVI.

15. Satiabor cum apparuerit gloria tua.
I, 107 : III, 78 : IV, 12, 22, 24.

PSALM. XVII.

4. Laudans invocabo Dominum : et ab ini-
micis meis salvus ero. VII, 555.

12. Et posuit tenebras latibulum suum.
I, 58.

20. Salvum me fecit quoniam voluit me.
I, 409.

26. Cum sancto sanctus eris I, 91, 449.

27. Eleum electo electus eris (I, 149), et
cum perverso perverteris. I, 91.

28. Populum humilem salvum facies. I
437.

30. In te eripiar a tentatione. III, 548.

PSALM. XVIII.

2. Cœli enarrant gloriam Dei. I, 24, 39.

5. In omnem terram exivit sonus eorum.
V, 103.

6. In sole posuit tabernaculum suum. V,
100.

7. Nec est qui se abscondat a calore ejus.
I, 506.

9. Præceptum Domini lucidum, illumi-
nans oculos. IV, 445.

15. Delicta quis intelligit? IU, 427. Ab
occultis meis munda me. IX, 425.

PSALM. XXI.

2. Longe a salute mea verba delictorum
meorum. III, 50.

7. Ego autem sum vermis, et non homo ;
opprobrium hominum, et abjectio plebi.

8. Omnes videntes me deriserunt me :
loculi sunt labiis, et moverunt caput.

9. Speravit in Domino, eripiat eum ; sal-
vum faciat cum, quoniam vult cum. II, 551,
552.

17. Foderunt manus meas et pedes meos.
V, 18.

18. Dinumeraverunt omnia ossa mea. II,
551, 552.

19. Diviserunt sibi vestimenta mea, et com-
per vestem meam miserunt sortem. II, 331,
332 : V, 18 : IX, 195.

28. Convertentur ad Dominum universi
fines terræ : et adorabunt in conspectu
universæ familiæ gentium. II, 517 : V, 143.

PSALM. XXII.

6. Misericordia tua subsequetur me. III,
581.

PSALM. XXIII.

1. Domini est terra, et plenitudo ejus.
VI, 24.

5. Quis ascendet in montem Domini? IX,
257.

4. Qui nec juravit in dolo proximo suo.
VII, 400.

10. Quis est iste rex gloria? Domine, vir-
tutum ipse est rex gloriæ! II, 225.

PSALM. XXIV.

7. Delicta juventutis meae et iniquitates
meas ne memineris. IV, 211, 547.

10. Universæ veritatem Domini, misericordia
et veritas. IV, 560.

11. Non propitiaberis peccato in eo ; misericordia
est enim. III, 559.

PSALM. XXV.

5. Odixi ecclesiam malignantium. V,

PSALM. XXVI.

9. Adjutor meus esto. I, 445.

12. Insurrexerunt in me testes iniqui. Con-
fessio mentita est iniquitas sibi. II, 351.

PSALM. XXVIII.

5. Vox Domini super aquas. Domitius Lu-
por aquas multas. VII, 585.

PSALM. XXIX.

7. Non movebor in æternum. I, 446.

8. Avertisti faciem tuam a me, et confusus
sum conturbatus. I, 446.

PSALM. XXX.

2. In te, Domine, speravi. II, 458 : V,
262.

6. In manus tuas commendo spiritum meum.
II, 278.

20. Oportet magna multitudo dulces
tuas. Domine, quam abscondisti lucerna
te! I, 446.

PSALM. XXXI.

1. Beati quorum remissæ sunt iniquitates,
et quorum tunc committuntur peccata. III, 87 : 7.

3. Quoniam tacui, inveteraverunt ossa
mea. IX, 96.

A. Dixi Confitebor adversum me. IX, 290.
10. Mulla flagella peccatoris. (IV, 598.)
Sperantem Domino misericordia circum-
dabit. 457.

PSALM. XXXII.

1. Exsultate justi in Domino: rectos de-
cet collaudatio. II, 271.

5. Cantate ei canticum novum; bene psal-
lite ei in vociferatione. VII, 555, 550.

6. Verbo Domini cadi firmati sunt (I,
162); et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.
I, 162: II, 6, 10.

9. Quoniam ipse dixit, cl facta sunt: ipse
mandavit, cl creata sunt. VI, 572; IX, 52.

15. Qui finxit sigillatim corda eorum; qui
intelligit omnia opera eorum. I, 155, 158:
II, 265.

PSALM. XXXIII.

2. Benedicam Dominum in omni tempore;
semper laus ejus in ore meo. VII, 555.

14. Labia tua ne loquantur dolum. VII,
400.

15. Diverte a malo, et fac bonum. IV, 508.

16. Oculi Domini super justos. I, 64.

PSALM. XXXIV.

5. Effunde frameam. 111, 511.

11. Surgentes testes iniqui, quæ Igno-
rabam interrogabant me. II, 551: III, 6.

15. Congregata sunt super me flagella. II,
551: V, 18.

PSALM. XXXV.

4. Noluit intelligere ut bene ageret. IV, 71.

9. Inebriabuntur ab ubertate domus læ;
cl torrente voluptatis potabis eos. IV, 24:
VIII, 112, 120.

PSALM. XXXVI.

5. Spera in eo; et ipse faciet. V, 255.

25. Apud Dominum gressus hominis diri-
gentur: cl viam ejus volet. IV, 162.

27. Declina a malo, cl fac bonum. VI, 11.

50. Os justi meditabitur sapientiam. 1.160

59. Salus justorum a Domino. 1, 401.

PSALM. XXXIX.

8. In capite libri scriptum est de me.

9. Ut facerem voluntatem tuam: Deus
meus volui, cl legem luam in medio cordis
mei. II, 461: III, 56.

18. Ego autem mendicus sum, et pauper.
VI, 402.

PSALM. XL.

5. Sana animam meam, quia peccavi tibi.
BI, 359: IV, 421

PSALM. XLII.

1. De gente non sancta. 1, 455.

psalm, xl iii.

19. Non recessit retro cor nostrum: et
non declinasti semitas nostras a via lua. IV,
559, 560.

PSALM. XLIV.

2. Lingua mea calamus scribas velociter
scribentis. V, b", <8.

5. Speciosus forma pre filiis hominum,
diCesa csl gratia in labus tuis: propletea
bem lixit te Deus in «elcnum. i11, 29. 196.

6. Specie lua et pulchritudine lua intende,

prosperare procede, et regna. III, 1«.

7. Sedes tua Deus in sarcum saxuli;
virga directionis virga regni lui. 11, 33,
519, 520.

8. Dilexisti justitiam, c' o-f/'Tt iniquita-
tem: propterea unxit te Deus, Deus tuus,
oleo læliliæ præ consortibus luis. II, 402.

PSALM. XLV.

10. Arcum conteret, et confringet arm
II, 558.

PSALM. XLVII.

9. Sicut audivimus, sic vidimus in rM-
tale Domini virtutum (1, 147), in ci Die
Dei nostri: Deus fundavit cam in ælcruin,
I, 145: V, 107.

PSALM. XLVIII.

11. Simul insipiens cl stultus peribunt.
II, 15', 250.

13. Homo, cum in honore esset, non in-
tellexit: comparatus est jumentis insipien-
tibus, et similis factus csl illis. II, 257: VI,
224.

PSALM. XLIX.

7. Audi, populus meus, et loquar: Israë!,
cl testificabor tibi: Deus Deus tuus ego
sum. II, 552.

8. Non in sacrificiis tuis arguam te: ho-
locausta autem tua in conspectu meo suet
semper. 11, 552.

9. Non accipiam de domn tua vitulos, ne-
que de gregibus luis hircos. II, 552.

14. Immola Deo sacrificium laudis, et
redde Allissimo vola tua. II, 552.

PSALM. I.

3. Miserere mei, Deus, secundum nw>
nam misericordiam tuam. IV, 2U0. Dele
iniquitatem meam, i11, 429. I

6. Tibi soli peccavi (II, 54"); ut justifice-
rts in sermonibus tuis. III, 462.

7. Ecce in iniquitatibus conceptus sum: cl
in peccatis concepit membra mea. IV, 561.

9. Asperges me hyssopo, et mutabor;
lavabis me, et super nivem dealbabor. Ili,
429: IV, 594: VIII, 588. I

11. Omnes iniquitates meas dele. III, 429.

12. Cor mundum ena m me, Deus, iiii,
422: VIII, 198.

14. Redde mihi lætitiā salutaris liil; cl
spiritu principali confirma me. 11, 158.

18. Si voluisses sacrificium, dedissem uti-
que: holocaustis non delectaberis. VII, 257.

19. Sacrificium Deo spiritus tribula-
tus: cor contritum et humiliatum, Deus,
non despicies. VII, 257: Vili, 410: IX, 522.

PSALM. LII.

1. Dixit insipiens in corde suo: Non csl
Dos. I, 40.

4. Omnes declinaverunt, simul inutiles
facti sunt. II, 250.

PSALM. LVII.

11. Laetabitur justus cum viderit vindic-
tam. IV, 174: V, 295.

PSALM. LVIII.

11. Misericordia eius praeveniet me. 111,
jo 1.

PSALM. XLIX.

6. Dedisti metuentibus te significationem: ul fugiant a ffaceie arcus. IV, 337.

PSALM. LU.

13- Quia tu reddes unicuique juxta opera tua. JVf 421.

PSALM. LXXII.

3. Labia mea laudabunt te.

6. El labiis exuitationis laudabit os meum. VII, 335.

12. Laudabuntur omnes qui jurant in eo. IV, 445.

PSALM. LXIV.

5. Beatus quem elegisti et assumpsisti. 211,

PSALM. LXV.

10. Igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. IV, 412.

12. Transivimus per ignem et aquam. IV, 412.

13. Reddam tibi vota mea.

14. Quædisliu xcrunl labia mea. VII, 263.

PSALM. LXVI.

2. Deus misereatur nostri, el benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos, et misereatur nostri. IV, 338.

7. Benedicat nos Deus, Deus noster.

8. Benedicat nos Deus, el metuant cum omnes fines lerræ. II, 10.

PSALM. LXVII.

5. Iter facile ei qui ascendit super occasum. V, 18.

19. Ascendisti in altum cepisti captivitatem: accepisti dona in hominibus. II, 332

PSALM. LXVIII.

4. Defecerunt oculi mei. V, 110.

5. Quænon rapui, tunc exsolvebam. III, 80.

6. Delicta mea a te non sunt abscondita. I, 158.

10. Zelus domus luæ comedit me. III, 39.

13. Adversum mc loquebantur qui sedebant in porta: cl in mc psallebant qui bibebant vinum. VI, 354.

21. Sustinui qui simul conslritarclur, et non fuit; et qui consolaretur, ctnon inveni. III, 19.

22. Dederunt in escam meain fel; et in siti mea potaverunt me aceto. II, 332; V, 18.

29. Deleantur dc libro viventium: et cum justis non scribantur. I, 449.

PSALM. LXX.

5. Patientia mea, Domine. V, 271.

9. Cum defecerit virtus mea, ne derelinquas rtic. III, 463. ^

PSALM. LXXI.

8. Dominabitur a mari usque ad mnrc, et a flumine usque ad terminos orbis terrarum. II, 316, 3S2: IV, 103.

9. Coram illo procident Ælliopcs: cl inimici cjpgj lerram lingent.

10. Reges Tharsis cl insula: munera offerent; reget Arabum et Sato· urva adducent. III, 179.

11. El adorabunt eum omnes reges terre (III, 184), omnes gentes servient ci. II, 58, 316.

14. Ex usuris iniquitate redimet animas eorum. IV, 405.

18. Qui facit mirabilia solus. V, 24.

19. Benedictum nomen majestatis ejus in sternum, et replebitur majestate ejus omnis terra. II, 316.

PSALM. LXXII.

25. Quid mihi est in cælo? et a te quid volui super terram. IV, 12.

26. Pars mea Deus in aeternum. IV, 12.

PSALM. LXXIII.

1. Iratus csl furor tuus super oves pascuæ luæ. V, 94.

23. Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper. II, 211, 213: V, 359.

PSALM. LXXV.

4. Confregit potentias arcuum. V, 102, 103.

5. Illuminans tu mirabiliter a montibus ælcrnis. 1, 93.

12. Vovete, et reddite Domino Deo vestro. VII, 263.

PSALM. LXXVI.

4. Memor fui Dei, et delectatus sum. VII, 186.

PSALM. LXXVII.

18. Tentaverunt Deum in cordibus suis:

19. Numquid poterit Deus parare mensam in deserto? VII, 392.

24. Pluit illis manna ad manducandum. V, 82.

57. Averterunt se, et non servaverunt pacitum: quemadmodum patres eorum, convcrsunl in arcum pravum. II, 335.

PSALM. LXXVIII.

4. Effunde iram tuam in gentes quæ te non noverunt, et in regna quæ nomen tuum non invocaverunt. 1, 39: IV, 345.

PSALM. LXXXI.

I. Deus stetit in synagoga deorum. I, 98.

4. Eripite pauperem, et egenum dc manu peccatoris liberate. VI, 326, 327.

6. Ego dixi: Dii estis, cl filii Excelsi omnes. I, 98.

7. Vos autem sicut homines moriemini. I, 98: II, 369.

PSALM. LXXXIII.

5. Concupiscit cl delicij anima mea in atria Domini. III, 411. Cor incum et caro inca exsultaverunt in Deum vivum. IV, 256: VII, 184.

12. Gratiam, et gloriam dabit Dominus, lil, 420: VII, 189. L

PSALM. LXXXIV.

II. Misericordia, et veritas obviaverunt sibi: justitia et pax osculatu* sunt. III, 86.

PSALM. LXXXV.

9. Omnes gentes quascumque fecisti, vtonient. II, 317.

PSALM. LXXXVI.

4. Juravi David servo meo:

5. Usque in æternum præparabo semen tuum. III, »64.

27. Ipse invocabit me : Pater meus es tu. II, 112.

29. In (cternum servabo illi misericordiam ineam et testamentum meum fidele ipsi.

50. El ponam in stculuii sæculi semen ejus : cthronum ejus sicut dies call. V, 107.

49. Quis est homo qui vivet, et non videbit mortem? III, 212.

PSALM. LXXXIX.

4. Quoniam nulle anni ante oculos tuos, tanquam dies hesterna quæ præteriit. IV, 34.

psalm, xc.

I. Qui habitat in adjutorio Allissimi, in protectione Dei cæli commorabitur. I, 283 VII, 585.

II. Angelis suis mandavit de te -jt custodiant le m omnibus vus luis. II, 178, 252.

PSALM. XCII.

5. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. V, 10.

PSALM, xc.nr.

1. Deus ultionum libere egit. I, 259.

4. Qui plantavit aurem, non audiet? aut qui finxit oculum, non considerat? i, 71.

PSALM. XCIV.

4. In manu ejus sunt omnes fines terræ. I, 529.

8. Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra. I, 509.

5. Omnes dii gentium dæmonia. VII, 575.

PSALM, xcvi.

2. Nubes et caligo in circuitu ejus. I, 558.

7. Adorate eum, omnes Angeli ejus. II, 9 : IX, 9G.

PSALM, xc vii.

8. Flumina plaudent manu, simul montes exsultabunt. II, 557.

PSALM. C.

8. In matutino lutei ficicbam omnes peccatores terræ. VI, 225.

psalm. ct.

19. Populus, qui creabitur, hndnbil Dominum II, 22, 555.

5s. Tu idem ipse es, et anni tui non deficient. I, 95.

PSALM CII.

5. Qui replet in bonis desiderium tuum. IV, 12.

7. Notas fecit vias suas Moysi, filiis Israel voluntates suas. IV, 135.

8. Miserator et misericors Dominus ; longanimis, et multum misericors. I, 502.

PSALM. CUI.

4. Qui facis angelos tuos spiritus. II, 149, 150.

21. Omnia in sapientia fecisti. I, 162.

30. Emilies spiritum tuum, et creabuntur, Ct r. novabis faciem terræ. II, 10 : VIII, 587.

77. Deficiant peccatores a terra et iniqui, Ita ut non sint. V, 295.

PSALM. CIV.

8 Memor fuit ni sæculum testam oli sui :

verbi quod mandavit in mille generalit

I Nolite tangere chi istos meos. II, Ki

25. Convertit cor eorum ut odirent t. * lum ejus. IV, 539.

57. Non erat iri tribulatio eorum infirmus. Vili, 4G7.

PSALM. I.V.

5. Quis loqueliir potentias Domini, auditas faciet omnes laudes ejus? IX, 55.

45. Cito fecerunt, obliti sunt operum phi. \ II, 574.

19. El fecerunt vitulum in Ilorcb et adoraverunt sculptile.

20. Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. III, 159: Vil, 574.

21. Obliti sunt Deum, qui salvavit eos, qui fecit magnalia in /Egypto,

22. Mirabilia in terra Chain, terribilia in mari Kubro. VII, 574.

57. Et commixti sunt inter gentes, et didicerunt opeia eorum.

36. El servierunt sculplibilibus eorum : et factum est illis in scandalum.

57. El immolaverunt filios suos et filias suas dæmoniis. VII, 574.

psalm, cvr.

52. Exaltent eum in ecclesiam plebis. V, 93.

PSALM. CVI.

1. Dixit Dominus Domino meo (1,6: II, 70) : Sede a dextris meis.

">. Ante luciferum genui te. II, 5, G.

Juravit Dominus et nunquam fallens : Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedechi III, 111), 111 : VU, 312: VUI, 18 : IX, 195, 230. 1

G. Implebit ruinas. II, 558, 459.

PSALM, exui.

1. In exitu Israel de /Egypto. III, 135.

5. Omnia quæcumque voluit fecit. I, 85, 274, 279, 2G9, 727.

4. Simulata gentium argentum et aurum ; opera manuum hominum VII, 572.

li>. Cujum cæli Domino : terram autem dedit liliis hominum. I, 8(».

PSALM. CXV.

Γ. Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus. III, 451. ♦

psalm. cxvtr.

1. Confitemini Domino, quoniam bonus, i, -Z

15. Impulsus eversus sum ut caderem, et Dominus suscepit me. III, 518.

PSALM CXVtit.

1. Beati immaculati in via. IV, -91.

4. Tu ne audasti mandata tua custodiri nimis. IV, 210.

Custodiendo sermones (nos.

In corde meo abscondi eloquii i, 175. I

70. Judicia tua non sum oblitus. IV, f *

">. Letetur p>ne mihi, Domine, vianij tificationum tuarum. \ III,

s c b i p t ū r ® s a n c t æ .

56. Inclina cor meum in testimonia tua :
et non In avaritiam. IV, 350.

65. Particeps ego sum omnium timentium
te, el custodientium mandata tua. IX, 460

105. Quam dulcia famibus meis eloquia
tua, super mei et favum, ori meo! III, 421.

105. Lucerna pedibus meis verbum tuum,
cl lumen semitis meis. IV, 445 : V, S3.

112. Inclinavi cor meum ad faciendas jus-
tificationes tuas in æternum, propter retri-
butionem. V, 509.

115. Iniquos odio habui. V, 295, 560.

120. Confige timore tuo carnes meas : a
judiciis enim luis timui. III, 411 : IX, 501,
305.

164. Septies in die laudem dixi tibi VII,
204.

PSALM. CXXI.

1. Laetatus sum in his quæ dicta sunt
mihi, m, -i i.

**

PSALM. CXXII.

2. Oculi nostri ad Dominum Deum nos-
trum, donec misereatur nostri. Ili, 156.

PSALM. CXXVIII.

2 Sæpc expugnauerunt me a juventute
mea, etenim non potuerunt mihi. V, 107.

5. Supra dorsum meum fabricaverunt pec-
catores. II, 551, 552.

PSALM. CXXIX.

5. Si iniquitates observaveris. Domine :
Domine, quis sustinebit ? III, 4,6.

6. A custodia matutina usque ad noctem.
VII, 219.

PSALM. CXXXI.

1. Memento, Domine, David et omnis
niansuetudmisejus.Ill, 165: VII, 189.

10. Propter David servum tuum, non aver-
tas faciem Christi lui. III, 165 : VU, 189.

PSALM. C.XXXn.

2. Sicut unguentum in capite, quod des-
cendit in barbam, barbam Aaron. IX, 4.

PSALM. CXXXV.

4 Facit mirabilia magna solus. II, 415-
V, 24.

5. Qui fecit ccclos in intellectu. I, 162.

AUCTORITATES EK LIBRO PRO\ERBIORI M.

CAPUT i.

4. Ut detur parvulis astutia. VI, 8.

Timor Domini principium sapientia:
IX, 507.

24. Vocavi, et renuistis; extendi manum
meam, et non fuit qui aspiceret. I, 270, -.72,
301, 559 : III, 390.

5. Ne innitar-s prudenciæ luæ. IV, So2.

7. Ne sis sapiens apud teetipsum (IV,
202) : lirre Deum. cl recede a malo. UI,
410.

12. Quem diligit Dominus, corripit. VI
ÎGO.

IS. Pretiosior est cunctis opibus : et om-

PSALM. CXXXVnr.

2. Tu co/novisti sessionem meam, et re-
surrectionem meam. III, 226.

3. intellexisti cvi-italiancs uivas de longe.
I, 158.

4. Omnes vi s me s praevidisti. I, 178.

5. (',< n ivisti omnia. novissima et anti-
qua. l. 158, 178.

6. Mirabilis facU est scientia tua ex me.
l, 156-

7. Quo ibo a spiritu tuo, et quo a facio
tua fugiam?

8. Si ascendero in cœhîrn, tu illic es; si
descendero in infernum, ades. I, <80.

17. Nimis honorilicati sum. amici lui,
Deus. V, 271.

PSALM. CXL.

4. Ad excusandas excusationes In pecca-
tis. VIII, 12».

Γ». Cmripiet me j.slus in misericordia, cl
increpabit me; oleum autem peccaturis nun
impinguet caput meum.

PSALM. CXI.IJ.

2. Non justificabitur i · conspectu tuo
omnis vivens. III, 432, 454.

io. Doce me facere vuluu.ulcm luam. IV,
155, 445.

PSVLM. CXLIV.

9. Suavis Dominus universis. I, 436.

PSIIM. CXLV.

4. Exhibit s, intus ejus, et revertetur in
terram suam Ii, 261.

6. Qui fecit curium et terram, clinare,
et omnia quæ in cis suot. Il, 235.

PSALM. CXLVI.

4. Qui numerat iimliltudi icm stcUanim,
cl omnibus eis nomina vorat. Il, 269.

9. Qui dat jumentis escam ipsorum , cl
pullis corvorum invocantibus eum. VII, _j»i.

PSALM. CXLVH.

20. Non fecit taliter omni n iti uii : c. ju-
dicia sui non manifestavit cis. l, 59):il,

PSALM. CXLVDI.

.5. Ipse dixit, et facta sunt; ipse ma i l
vit, et creata sunt. l, 1G5.

nia quæ desiderantur, huic non salent cum-
parari. VII. 595.

19. Dominus sapientia fundavit terram,
stabilivit coelos prudentia. l, 162.

capit iv.

5. Unigenitus coram matre mea. II, 69.

7. In omni possessione tua ·equire pru-
dentiam. V, S.

18. Justorum semita, qu si lux splen ens,
prêdit et crocit u ,u ·. J p. (u.un <A i.i.
III. 462» 4G4 : V. 2St>.

24. Remove a (eos ; ;,n l m et de rahen-
tii» labia sint procul a te. \ i, *!,

16. Scx sm.i qua· odii Dominus, et septi-
mum detestatur anima ejus. IV', 120.

23. Mandatum lucerna est, et lex lux. IV, 445 i

30. Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit ; furatur cniin ut esurientem impleat animam. VI, 289, 290.

31. Deprehensus reddet septuplum.

32. Qui autem adulter est perdet animam suam. V, 265 : VIII, 165.

CAPUT VIII.

15. Per me reges regnant, et legum conditores justa decernunt. IV, 449,454, 493 : V, 147, 271.

7. Ego diligentes me diligo. VIII, 321,322.

18. Alecum sunt divitiæ, cl gloria, opessuperbæ. Vili, 220.

22. Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret * principio. II, 6, 151, 243, 355.

24. Nundum erant abyssi, ct ego jam concepta cram. II, 243.

25. Ante colics ego parturiebar.

26. Adhuc terram non fcceret, ct flumina, ct cardines orbis terra. II, 243.

30. Cum co eram cuncta componens. II, 6,244.

CAPUT IX.

3. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem. I, 7.

5. Bibite vinum quod miscui vobis. IX, 123, 124, 125.

6. Ambulante per vias prudentiae. VI, 8.

ciper x.

19. In multiloquio non deerit peccatum. VIII, 107.

30. Impiit non habitabunt super terrnm. IV, 426.

CAPIT XI

1. Statera dolosa , abominatio est apud Dominum. VI, 293, 294.

13. Qui ambulat fraudulenter, revelat Arcana, qui autem fidelis csl animi, celat amici commissum. VI, 375.

14. Ubi non csl gubernator, populus corruet. IV, 449.

Qaistullusest,scrvielsapienti.VI,217.

CAPUT XII.

10. Novit justus jumentorum suorum animas:visccraaulcm impiorum crudelia VI,216

26. Qui negligil damnum propter amicum, juslus est. V, 304.

caput xut.

10. Inter superbos semper jurgia sunt. IV, 257.

16. Astutus omnia agit cum consilio. VI, 8.

24. Qui pareil virgæ, odit lilium suum. VI, 258 : VIII, 23.

CAPUT XIV.

12. Est via quæ videtur homini justa : novissima autem ejus deducunt ad mortem. IV, 245.

22. Errant qu; operantur malum. IX 354 : VI, 368.

csl argento. VI, 8.

33. Sortes mittuntur in smum sed à Domino temperantur. I, 398 : VII, 382

8. Victimæ impiorum abominabiles Domino. III, 332. CAPUT VII.

6. Gloria filiorum patres eorum. III, 153.

^47. Omni tempore diligit qui amicus est. V,289.

24. Corona sapientium, divitiis eorum. VI, 596.

29. Timor Domini fons vilæ. iX, 307.

CAPUT XVI n.

3. Impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. VIII, 10.

5. Accipere personam impii non csl bonum, ut declines a veritate judicii VII, 206.

17. Justus prior est accusator sui. IX,232,

CAPUT XIX.

4. Qui mendacia loquitur non effugiet VII, 397.

CAPUT XX.

1. Luxuriosa res vinum. VIII, 91.

caput XXI.

1. Sicut divisiones aquarum, ita cor regii in manu Domini : quocumque voluerit, inclinabit illud. I, 329, 333, 339 : III, 401, 404 : IV, 84.

13. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, cl ipse clamabit, ct non exaudietur. V, 340.

CAPUT XXII.

I. Melius est nomen bonuin quam dinliæ inullæ. V, 351, 353.

CAPUT XXIII.

13. Noli subtrahere a puero disciplinam; si enim percusseris cum virga, non morietur. VI, 353.

14. Tu virga percuties cum, ct animam ejus dc inferno liberabis. VI. 353: VIII, 23.

21. Dantes symbola consumentur. V, 15.

29. Cui væ?

30. Nonne his qui commorantur in vino, et student calicibus epotandis? VIII, 121

CAPUT xxiv.

II. Erue cos qui ducuntur ad mortem. », 326. 328.

15. Nequieras impietatem .n domo justi V, 351.

16.Septies cadet justus,ct resurget. IX.420

32. Quod cum vidissem, posui in corde j meo,cl exemplo didici disciplinam. IX. 263.

CAPUT XXV.

21. SI esuricril inimicus tuus, ciba illum. V, 294.

25. Ventus aquilo dissipai pluvias et facies tristis linguam detrahentem. VI, 5C5.

CAPUT XXVI.

4. Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis. VI, 55 2.

20. Susurrone subtracto, jurgia cessabunt. VI, 586.

CAPUT XXVII.

25. Diligenter agnosce vultum pecoris tui. (uosque greges considera. IX, 567.

CAPUT XXVTH.

24. Qui subtrahit aliquid a patre suo et matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps est homicidæ. VI, 298.

CAPUT XXX.

1. Verba congregantis filii vomentis. IX, 26G.

2. Stultissimus s im virorum, et sapientia hominum non csl merum. IX, 266.

8. Mendicitatem et divitias ne dederis mihi; tribue tantum victui meo necessaria. 111, 198 : VII, 198.

AUCTORITATES EX LIBRO ECCLESIVSTES.

CAPUT I.

2. Vanitas vanitatum, et omnia vanitas. IX, 266.

7. Omnia flumina intrant in mare. 11, 254.

15. Stultorum infinitus est numerus. VI, 117.

16. Ecce magnus effectus sum, et præcssi omnes sapientia qui fuerunt ante me in Jerusalem. II, 270.

CAPUT II.

9. Sapientia quoque perseveravit mecum. IX, 266.

CAPUT III.

11. Cuncta fecit bona in tempore suo, et mundum tradidit disputationi eorum. IV,

18. Dixi in corde meo de filiis hominum. II, 262.

19. Unus est interitus hominis, et jumentorum, et æqua ulriisue conditio : s eul molitur homo, sic et illa moriuntur; similiter spirant omnia, et nihil habet homo jumento amplius. II, 261, 262.

21. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et si spiritus jumentorum descendat deorsum? II, 2>8, 262.

caput V.

5 Si quid vovisti Deo, ne moreris, reddere : displicet enim ei infidelis et stulta promissio.

4. Mullo melius est non vovere, quam post votum promissa non reddere. VI, 217, 256.

CAPUT VII.

12. Utilior est sapientia cum divitiis. λΠ, 596.

14. Considera opera Dei, quod nemo pos-

sit corrigere quem ille despexerit. 1, 510.

21. Non est horno justus in terra, qui faciat bonum, et non peccet. III, 549.

50. Hoc inveni quod fecerit Deus hominem rectum (II, 271, 275), et ipse se infimus miscuerit quæstionibus. 11, 250 : III, 271 : IV, 566.

caput vnr.

5. Omne quod voluerit, faciet. I, 269.

CAPUT IX.

1. Sunt justi atque sapientes, et opera eorum in manu Dei : et tamen nescii homo utrum odio vel amore dignus sit. I, 451 111, 426 : V, 145,

2. Sed omnia in futurum servantur incerta. I, 451 : IV, 1 Γ».

5. Murtui nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem. III, 4>) : VII, 191.

10. Nec opus, nec ratio, nec scientia erunt apud inferos. II, 210, 211.

CAPUT X.

1. Musci nostri p rduat suavis, atcro unguenti. VIII, 288.

5. In via stultus amhu'ans, cum ipse sit insipiens, omnes stultos æ* im. l Vi, 1">.

11. Si moi deal serpetis in silentio. IX, 556.

CAPUT XI.

5. Lignum, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. III, 448, 449.

1. Qui observat ventum, non seminat : et qui considerat nubes, nunquam metet. VII, 261.

CAPUT XII.

7. Revertatur pulvis in terram suam unde erat, et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum. II, 258, 260, 262, 265.

AUCTORITATES EX CANTICO CANTICORI M.

CAPUT I.

1. Osculdu' me oculo oris sui. V, 79.

3. Rccli diligunt te. II, 271.

caput n.

4. Introduxit me in cellam vinariam, ordinavi in me charitatem. V, 297.

CAPUT IV.

1. Quam pu'chra es ! absque eo, quod intrinsecus latet. VI, 220.

2. Sicut greges tonsarum, qme acernd'runt de lavacro omnes grmei is fa'.u.us. VIII, 583.

7. Tota pulchra es, et macula non est in te. II, 449.

12. Hortus conclusus. V, t <».

15. Emissiones tuæ paraii-n. malorum punicorum cum pomorum fructibus. II, 2:6. 297.

TABULA LOCORUM

CAMJT TK

3. Decora : ... terribilis ut castrorum acies ordinata. V, 103. <
8. Una est columba mea. V, 102, 103.
9. Pulchra ut luna, electa ut sol. V, 103.

AUCTORITATES EX

CAPUT I.

4. In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito pct <atis> 111. 153.
5. Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum. VII, 288.
7. Spiritus Domini replevit orbem terrarum : et hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis. II, 10.
11. Os quod mentitur, occidit annuam. VI, 399.
13. Deus mortem non fecit (II, 281), nec lælatur in perditione vivorum. I, 390.
16. Impii manibus et verbis accersierunt illam. I. 453.

CAPUT II.

16. Tanquam nugaces æstimati sumus ab illo et abstinet se a viis nostris tanquam ab immunditiis, et prefect novissima justorum, et gloriatur patrem se habere Deum.
17. \ ideamus si sermones illius veri sint, et lentemus quæ ventura sunt illi ; et sciemus quæ erunt novissima illius, II, 331.
18. Si enim est verus filius Dei, suscipiet cum, et liberabit cum de inanibus contrariorum.
19. Contumelia et tormento interrogemus cum, ut sciamus reverentiam ejus et probeamus patientiam illius.
20. Morte turpissima condemnemus eum. II, 331.
21. Hæc cogitaverunt, et enaverunt : ex-cæavit enim illos malitia eorum. 11, 260.
23. Deus creavit hominem inexterminabilem, et ad imaginem similitudinis sui fecit illum. II, 266, 299: IV, 36G.
24. Invidia autem Diaboli mors intravit in orbem terrarum. II, 281, 299: 111, 2x5: IV, 366

CAPUT III.

1. Justorum animæ in manu Dei sunt.
2. Visi sunt oculis insipientium inori.
3. Illi autem sunt in pace. II. 260.
5. Deus lentavit cos, et invenit cos dignos sc. III, 454, 457.
13. Felix est sterilis; et incoinquinata quai nescivit thorum in delicto, habebit true-tum in respectione animarum sanctarum. III, 159.

CAPUT IV.

11. Raptus est ne malitia mutaret intellectum ejus. 1^, 197 : III, 367.

CAPUT V.

3. Dicentes intra se, poenitentiam agente», et prie angustia spiritus gementes : bi

CAPUT III.

5. Sub arbore malo suscitavi (e . li»i ren-rupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua. 11, 298.
7. Aquæ inultæ non polucrunt exsingutre charitalcin. V, 289.

LIBRO SAPIENTIÆ.

- sunt quos habuimus aliquando in derisum, et in similitudinem impropertii, 11 215.
5 Ecce quomodo computati \$unl inter filios Dei. II, 215.
16. Justi in perpetuum vivent, II, 260: IV, 41.
17. Dexterâ sua teget cos, et brachio sancto suo defendet illos.
18. Accipiet armaturam zelus illius, et armabit creaturam ad ultionem inimicorum. II, 238.
19. Induet pro thorace justifiâi , et accipiet pro galea iudicium certum.
20. Sumet scutum inexpugnabile, æquitalem. II. 238.

CAPUT VI.

- 8 Non subtrahet personam cujusquam Deus (II, 91). / Equaliter cura est ilii de omnibus. 1, 391, 122, 436.
9. fortioribus fortior instat cruciatio. IV 315.

CAPUT VII.

17. Ut sciam dispositiones orbis terrarum, et virtutes ejementorum,
18. Vicissitudinum permutationes, clcom-mutationes temporum,
19. Anni cursusctsllellaruin dispositiones. II, 269.
24. Omnibus mobilibus mobilior est sapientia. 1, 91.

CAPUT VIII.

1. Attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. I, 397 : II, 228 : III, 369 : VIII, 222.
6. Quis horum quæ sunt, magis quam illa est artifex ? I, 162.

7. Sobrietatem et prudentiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus. IV, 265.

8. Signa est monstra scit antequam fiant, et eventus temporum et saccinorum. I, 158.

19. Puer autem eram ingeniosus, et sortitus sum animam bonam.

20. Et cum essem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum. II, 266.

21. Scivi quoniam aliter non possem esso continens, nisi Deus det, et hoc ipsum <rat sapientis scire cujuscsct hoc donum. 111, 345

CAPUT IX.

13. Quis hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare quid velit Deus? II, 352.

18. Per sapientiam sanati sunt quicum-que libi placuerunt, Domine. II, 307.

CAPUT X.

1. Illice illuni qui primus formatus est n Deo palar orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodivit,

2. Et eduxit illum a delicto suo, et dedit illi virtutem continendi omnia. **II**, 307 : **IV**, 589.

17. Reddidit justis mcrccdem laborum suorum. **VI**, '289, 302.

CAPUT XI.

17. Per quæ peccat quis, per hæc et torquetur. **IV**, 401.

18. Creavit orbem terrarum, cx materia invisa. **II**, 240.

21. Sed omnia In mensura, et numero, ct pondere disposuisti. 1,70.

21. Misereris omnium. **I**, 301.

25. Diligis omnia quæ sunt, ct nihil odist Corum quæ fecisti. **III**, 3G9 : **V**, 355.

26. Quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses? **I**, 190.

CAPUT XII.

10. Et naturalis malitia ipsorum. **IV**, 276.

16. Omnium Dominus es. **VI**, 24.

CAPUT XIII.

1. Vani sunt omnes homines in quibus non subest scientia Dei : ct dc his quæ videntur bona, non potuerunt intelligerc cum qui est.

2. Sed aut ignem, aut spiritum , aut solem ct lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. **VI** 1,375.

5. A magnitudine speciei ct creators cognoscibiliter poterit creator horum videri. **I**, 21, 38.

9. Si tantum potuerunt scire ut possent rstimare sæculum : quomodo hujus Dominum non facilius invenerunt? 1, 38.

AUCTORITATES EX LIBRO ECCLESIASTICI.

CAPUT I.

8. Unus est Altissimus, creator omnipotens **II**, 240.

25. Radix saplcntiæ est timere Deum. **III**, 410.

27. Timor Domini expellit peccatum. **III**, 410 : **IX**, 265.

CAPUT III.

22. Altiora te ne quaesieris, ct fortiora te ne scrutatus fueris : et in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus. **III**, 322 : **VIII**, 222.

26. Multos quoque supplantavit suspicio illorum ct in vanitate detinuit sensus illorum. **VIII**, 221 , 222.

27. Qui amat periculum in illo peribit. **IV**, 209 : **VIII**, 149 : **IX**, 403.

CAPUT IV.

1. Eleemosynam pauperis ne defraudes, ct oculos tuos ne transvertas a paupere. **V**,3W,

CAPUT V.

5. Dc propitiato peccato noli esse sine Oielu. **III** 426.

8. Non tardes converti ad Dominum, ct ne differas dc dic in diem. **IX**, 298, 299.

Bil l . t . λ. Tau,

17. Non erubescit loqui cum ill., oui sine aniiua est. **VII**, 371.

CAPUT XIV.

1. Alitis navigare cogitans, et per feros fluctus iter facere incipiens, ligno portant-se, fragilius lignum invocat. **VII**, 571, 375, 37G.

5. Tua autem , Pater, providentia gubernat. **I**, 397.

9. Similiter autem odio sunt Deo, impius et impietas ejus. **III**, 450 : **IV**, 355.

20. Multitudo hominum abducta per speciem operis, eum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc deum æslima-verunt. **VII**, 375.

21. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio; quoniam aut alTeclui, aut regibus deservientes homines, incommunicabile nomen lapidibus et lignis imposuerunt. **VII**, 575, 576.

CAPUT XV.

15. Quoniam omnia idola nationum deos æstiinaverunt, quibus neque oculorum usus est ad videndum. **III**, 135.

CAPUT XVI.

13. Tu es, Domine, qui vitæ et mortis habes potestatem. **VI**, 26., 216.

24. Creatura enim tibi factori deserviens. **III**, 105.

CAPUT XVIII.

14. Cum quietum silentium contineret omnia, et nox insuo cursu medium iter haberet ,

15. Omnipotens sermo tuus de coelo a regalibus sedibus, durus debellator, in mediam exterminii terram prosilivit. **III**, 162, 177.

CAPUT VI.

15. Amico fideli nulla est comparatio. **VI**, 376.

CAPUT VII.

14. Noli velle mentiri omne mendacium. **IV**, 425.

27. Trade filiam , et grande opus loceris; ct homini sensato da illam. **VIII**, 9.

CAPUT VIII.

11. Non te prætereat narratio seniorum : ipsi enim didicerunt a patribus suis. **V**, 88.

CAPUT X.

9. Avaro nihil est scelestius.

10. Nihil est iniquius quam amare pecuniam ; hic enim animam suam venalem habet , quoniam in vita sua projecit intima sua. **VIII** , 25.

14. Initium superbis hominis, apostatare a Deo.

15. Quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor ejus . quoniam initium omn s peccati est superbia. **II**, 204, 500 : **VIII**. 221.

C

TABULA LOCORUM

CAPUT XIII.

>9. Omne animal diligit simile sibi. IV, 256.

caput xv.

- I. Qui limet Deum, faciet bona. III, 410.
II. Non dixeris : Per Deum abest. I, 301
12. Non dicas : Ille me implanavit. IV, 550.
14. Deus ab initio constituit hominem, et reliquit illum in manu consilii sui. I, 339 ; IV, 32, 83, 107.
15. Adjecit mandata et præcepta sua :
16 Si volueris mandata servare, conservabunt te. III, 343.
17. Apposuit tibi aquam et ignem : ad quod volueris, porrige manum tuam. I, 339
18. Ante hominem vita et mors; bonum et malum; quod placuerit ei dabitur illi. I, 22 ; IV, 82, 83.
21. Nemini mandavit impie agere, et nemini dedit spatium peccandi. IV, 350.

CAPUT XVI.

4. Universa propter semetipsum operatus et Dominus. II, 238.

CAPUT XVII.

1. Deus creavit de terra hominem (II, 277), et secundum imaginem suam fecit illum. II, 314.
5. Creavit ex ipso adjutorium simile sibi (II, 277) : et disciplina intellectus replevit illos. II, 269.
0. Creavit illis scientiam spiritus, sensu implevit cor illorum. II, 209.
12. Mandavit illis unicuique de proximo suo. VII, 143 ; VIII, 90 ; IX, 398.

caput xviii.

1. Qui vivit in æternum creavit omnia simul. II, 151, 251.
22. Ne verearis usque ad mortem justificari ; quoniam merces Dei manet in æternum III, 452, 453.
30 Post concupiscentias tuas non eas. IV, 321 ; VIII, 193.

CAPUT XIX.

1. Qui spernit modica, paulatim decidet. IV, 427.
4. Qui credi cito, levis est corde. V, 11.
26. Ex visu cognoscitur vir, et ab oc-cursu faciei cognoscitur sensatus. VIII, 223.

caput xx.

15. Exigua dabit, et nulla exprobrabit. VI, 330
31. Dona excæcant oculos iudicum, et quasi mutus iu ore avertit correptiones eorum. VI, 323.

CAPUT XXI.

1. De pristinis deprecare, ut tibi dimittantur. IX, 237,
4. Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagie illius non est sanitas. IX, 237.
7. Qui im-l Deum, convertetur ad cur suum. IX, Vi7.
13. i u M. muiatio timoris Dei sapientia IX, 307.

caput xxnr.

9. Jurationi non assuoscat os tuum, multi enim casus in ilia.
12. Vir inultum jurans impleb'lur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga. VII, 312, 313.

CAPUT XXIV.

5. Ego ex ore Altissimi prodivi primo-gemta, ante omnem creaturam. II, 22, 53, 355.
d. Ego feci in cœlis ut oriretur lumen in-deliciens. II 355.
7. Ego in altissimis habitavi, et thronus meus in columna nubis.
8. Gyrum cœli circulvi sola, et profundum abyssi penetravi, in fluctibus inam ambulavi. II, 355.
12. Creator omnium; et qui creavit me, requievit in tabernaculo meo. II, 22.
M. Ab initio, et ante sæcula creata sum. 11,22. — *
25. In me gratia omnis vi® et veritatis, in me omnis spes vilæ et virtutis. I, 71.
Penetrabo omnes inlenores partes terne (III, 224}, illuminabo omnes speran-les in Domino. III, 223.

CAPUT XXV.

33. A muliero initium factum est pec-cati, et per illam omnes morimur. IV, 378, 394.

CAPUT XXVI.

11. Vir peccator conturbabit amicos, et in medio pacem habentium immittet introi-tiam. VI, 371.
15 Susurro et bilinguis maledictus; mul-tos enim turbabit pacem habentes. VI, <72.

CAPUT XXIX.

1. Qui facit misericordiam, fœneralur proximo suo. VIII, 112.
2. Fœnerare proximo tuo in tempore ne-cessitatis illius.
10. Multi non causa nequitiae non fœne-rati eunt. VIII, 112.
12. Propter mandatum, assume paupe-rem : et propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. V, 340.
13. Perde pecuniam propter fratrem et amicum tuum. V, 304.
15. Conclude eleemosynam in corde pau-peris, et hæc pro te exorabit ab omni malo, V,339.

CAPUT XXXI.

8. Beatus dives qui inventus est sine ma-cula. IV. 3M.
10. Erit illi gloria æterna : qui potuit transgredi et non est transgressus; facere mala et non fecit. IV, 88.
35. Vinum in jucunditatem creatum est, non ad ebrietatem, ab initio. VIII, 127.

CAPUT XXXIII.

10. Omnes homines de solo, et ex terra unde creatus est Adam. II, 274.
13. Quasi lutum liguh in manu iosius, plasmare i!H et disponere. II. 274.

SCRIPTUR/E SANCTÆ

11. Omnes vl® ejus secundum dispositio-
nem ejus : sic homo in manu illius qui se
lecil. I, >29, 597 : III, 401 : IV, 84 :
VIII, 116.

15. Intuere opera Ainssimi, duo el duo,
cl unum contra unum. I, 248.

CAPUT xxxiv.

4. Ab immundo quid mundabitur? **VII**,
291.

25. Dona iniquorum non probat Allissi-
mus. **IU**, 50.

50 Qui baptizatur a mortuo, et iterum
tau.ileum, quid proficit lavatio ejus? **VIII**,
2SS.

51 Homo qui jejumat in peccatis suis : et
Iterum eadem faciens, quid proOcil humi-
liando sc? **IX**, 467.

CAPUT XXXVII.

20. Ante omnia opera verbum verax præ-
ceilat te, ct ante omnem actum consilium
Stabile. **IV**, 210 , 220.

25. Qui sophistice loquitur, odibilis erit.
VII, 399, 400.

CAPUT XXXIX.

59. Omnia opera Domini bona. **II**, 199.

caput xu.

15. Curam habe de bono nomine : hoc
enim magis permanebit tibi, quam mille the-
sauri pretiosi ct magni. **VI**, 25, 55I, 559.

17. Sapientia abscondita et thesaurus in-
xisus, quæ utilitas in utrisque? **III**, 177.

caput xr.rv.

16. Henoch placuit Deo; ct tnnMetus esi
In paradisum, ut det gentibus ptr>..tentum.
II, 297.

17. Noi Inventus e«t perfectus, jusbu,
el in tempore iracundlæ factus csl rewncl*
lialio. **V**, 81.

20. Abraham magnus pater multitudinis
gentium , ct non csl inventus similis ill', in
gloria. **V**, 85.

CAPUT XLV

1. Dilectus Deo ct hominibus Moyses .

2. Similem Illum fecit in gloria sanctorum.

7. Excohum fecit Aaron fratrem ejus.

8 Statuit illi testamentum æternum
dedit illi sacerdotium gentis. **V**, 85.

CAPUT XtVf.

16. Samuel propheta Domini.

25. El post hoc dormivit ; ct notum fecit
regi, ct ostendit illi fnem vilæ suæ, cl exal-
tavit vocem suam de terra in prophetia de-
lere impietatem gentis. **VII**, 420.

CAPUT XLVII.

15. Salomon, quemadmodum eruditus ei
in juventute tua. **IX**. 265.

18 In cantilenis ct proverbiiis, et compa-
rationibus , el interpretationibus mn.iiæ
sunt lerræ.

21. Et inclinasti femora tua in mii'i H-
bus; potestatem habuisti in corpore tua.

22. Dedisti maculam in gloria tua. **IX**
265, 266.

AUCTORITATES EK ISAIA

caput i.

5. Cognovit bns possessorem suum, ct asi-
ouspræ<cpe domini sui. **III**, 175.

4. V;c genti peccatrici... Dereliquerunt
Dominum, **IV**, 281.

11. Quo mihi multitudinem victimarum
vestrarum, dicit Dominus? plenus sum.
Holocausta arietum nolui. 11, 552.

15. Neomeniam ct sabbatum , ct festivi-
tates alias non feram.

H. Calendas vestras ct solemnitates vos-
tra» odivit anima mea. **II**, 55\$.

IG. Lavamini, mundi estote... quiescite
agere perverse.

18. Et venite, el arguite me , dicit Domi-
nus; si fuerint peccata vostra ut coccinum,
quasi nix dealbabuntur. **IX**, 275.

caput n.

2. Erit in novissimis diebus præparatus
mons domus Domini in vertice montium, ct
elevabitur super collos, et fluent ad cum om-
nes gentes. **II**, 517,558.

5 De Sion exhibit lex et verbum Domini
Jerusalem. **V**, 18, 155.

4. El judicabit contos, et armet populos
multos (**II**, 551) : el coiifilmnt gladios suos
in voinores, ei lanceas suas in falces: non
levabit gens contra gentem gladium . nec
•xercebunfUr ultra ad prælium. 11, 258.

20. In dic illa projiciet homo td >'i arz-ntl
sui,cl simulacra auri sui, quæ < ci;t -'hi
ut adoraret, talpas et vesperti imes. **VII**

CAPUT IIT.

15. Stat ad fudicandum Dominus. **I**, G'.

14. Rapina pauperis in domo vestra. **VI**,
58.

CAPUT IV.

4. SI abluerit Dominus sordes filiarum
Sion. **IV**, 59\$.

caput v.

5. Judicate inter me el vincam meam.

4. Quid esi quod debui ultra ficere vincis
meæ, ct non feci ci?I, 272. An quod cx-
pectavi ut faceret uvjs, cl fecit labrusca*?;
1, 55'1, 510 · **III**, 590.

22. Væ qui potentes estis ad bibendum
vinum , ct viri frites ad miscendam ebrieta-
tem ! **IV**, 420 : **VIII**, 12'.

CAPUT A.

1. Vidi Dominum sedentem ,f, 64) su-
per solium excelsum el elevatum I' Î02.

2. Seraphim. **II**, 2ib, 228.

5. Clamabant alter ad alterum (IT, ISO,
219) : Sanctus, sanctus, sanctus Domina)
Deus exercituum. **II**, 19.

6. Et volavit ad me unus de Seraphim, ct

μ

τ α ε γ τ . α

toronuu

in manu ejus calcnahu, quem forcipe tulerat de altari. II, 228,250.

9. Vade, el dices populo huic : Audite audientes et nolite intelligerc. II, 10.

10. Excæca cor populi hujus, ct aures ejus aggrava. V, 295.

CAPUT vir.

11. Pete tibi sianum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive m excelsum supra. II, 550.

12. El dixit Achnz : Non petam, et non lentabo Dominum. VII, 597.

1 ♦. Ecce vireo concipiet, ct pariet filium. I. 197 : II, 550 : III, 154, 156, 165 : V, 19 : VII, 476.

15. Ut sciat reprobare malum el eligere bonum. III, 50.

caput ix.

6. *Parvulus natus* est nobis, ct filius datus est nobis, ct factus est principatus super humerum ejus ; el vocabitur nomen ejus, Admirabilis, Consiliarius , Deus fortis, Pa-ler futuri sæcuh, Princeps pacis. II, 515, 450

7. Super solium David ct super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud el corroboret in judicio ct justitia, a modo el usque in Sempiternum. II, 558, 565 VU, 55.

caput x.

5. Virga furoris mei et baculus ipse est. I, 529 : III, 401 : IV, 359.

6. Ad gentem fallacem mittam cum, ct contra populum furoris mei mandabo illi ut auferat spolia.

7. Ipse autem non sic arbitrabitur, ct cor ejus non ita existimabit, sed ad conterendum erit cor ejus. IV, 568.

15. Numquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea? aut exaltabitur serra contra cum a quo trahitur? Quomodo si elevetur virga contra elevantem sc, el exaltetur baculus qui utique lignum est. 1, 529 : 111, 401 : IV, 559.

CAPUT XI.

1. Egredietur virga de radice Jesse. II, 550 : III, 166 : V, 19.

2. Requiescet super eum spiritus Domini : spiritus sapientis ct intellectus, spiritus consilii el fortitudinis, spiritus scienliæ cl pietatis.

5. Et replebit eum spiritus timoris Domini. II, 456, 440.

4. Percutiet terram virga oris sui, el spiritu labiorum suorum interlidet impium.

5. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, ct fides cinctorium renum ejus. II, 258.

0. Habitabit lupo cum agno (II. 258, 259), ct pardas cum liædo accubabit : vitulus el leo el ovis simul morabuntur, ct puer parvulum minabit cos. II, 257.

7. Vitulus el ursus pascentur, simul requiescent calui» eorum : el leo quasi bo» Comedet paleas. U, 257.

10. Ipsum gentes deprecabuntur (II, 517);

I cterit sepulcrum ejus gloriosum. II, 3*1 III, 152.

caput χιπ.

17. Ego suscitabo super cos Medos. 359.

CAPUT XIV.

<2. Quomodo cecidisti de cælo, Lucifer, qui mane oriebaris? II, 208.

15. Qui dicebas in corde tuo · In cirium conscendam, stiper nsira Dei exaltabo sj-liurn meum. II, 204, 208.

11 Ascendam super altitudinem nubium, similis eio Altissimo. II , 152, 206.

24. Juravit Dominus exercituum, dicens · Si non ut putavi ita erit, el quomodo mento tractavi,

25. Sic eveniet : ut conteram Assyrium ij terra mea.

26. Hoc consilium quod cogitavi. I, H!

27. Dominus enim exercituum decrevit: ct quis poterit infirmare (I, 269)? et manus ejus extenta, ct quis avertet cam.'I 188, 529.

caput xix.

I. Ecce Dominus ascendet «uper milieni levem el ingreditur /Egyptum; ct camino vebunlur simulacra /Egypti a facie ejus, e: cor /Egypti tabescet in medio ejus, lil, |W.

19 In die illa erii altare Domini in medio .Egy pli. II , 558.

21. Cognoscent Egyptil Dominum, et coleni cum in hostiis el muneribus, ei vm vovebunt Domino cl solvent. 11, 555 : V 19 : VII, 260. 'ti

22 Et dabo elavem domus David sup humerum ejus; ct aperiet, et non erit claudat ; ct claudet, et non erit qui aperia IV, 450. ■

CAPUT XXIV.

21. In dic illa visitabit Dominus super militiam coeli in excelso. II, 217.

25. Erubescet luna , ct confundetur sal, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, cl in Jerusalem. II,

2. Posuisti civitatem in tumulum, urlHjei fortem in ruinam, domum ali nurum : ut non sit civitas, et in sempiternum non æci licetur. II, 520, 55G.

caput xxvi.

12. Omnia opera nostra operatus cs nobis. I , 191 , 528 , 552 : 111, 404.

17. Sicut quæ concipit, cum appropinquavciit ad parium, dolens clamat in dolon bus suis : sic facti sumus a facie lun. Domine. IX. 264.

18. Concepimus, ct quasi parturivimusd peperinius spiritum. IX, 5(i5.

caput xxvu.

1. In dic illa visitabit Dominus fi; cladio suo duro, el grandi et forti super foviatlmn serpentem vectem , et super leviathan serpentem tortuosum. II. 505.

8. In mensura contra mensuram, cum nlj» jccla fucrii, judicabit cam. IV, 4i)i, 4IÜ,

CAPUT XXIX.

H. El erit vobis visio omnium sicut verba libri signati', quem cum dederint scienti literas, dicent: Lege istum; et respondebit: Non possum, signatus est enim. V, 84.

caput xxxm.

14. Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante (II, 218)? quis habitabit ex vobis cuin ardoribus sempiternis? IV, 414.

22. Dominus legiler nosters Dominus rex noster: ipse salvabit nos. 11, 360.

caput xxxv.

I. Florebit quasi lilium.

2. Germinans germinabit, et exultabit læ- (abunda el laudans. III, 174.

4. Deus ipse veniet, et salvabit vos.

5. Tunc aperientur oculi ctecorum, et aures surdorum patebunt.

6. Tunc salici sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mulorum. II, 531.

8. Non transibit per eam pollutus.

9. Non erit ibi leo, et mala bestia non ascendet per eam. V, 96.

CAPUT XXXVTIT.

1. Morieris tu, et non vives. I, 197: VII, 427.

16. Recogitabo libi omnes annos meos in amaritudine aniinæ incæ. HJAX» 65.

CAPUT XL.

2. Loquimini ad cor Jerusalem et advocate eam: quoniam completa est malitia ejus, dimissa est iniquitas illius. VIII, 409: IX, 294.

4. Omnis vallis exaltabitur, et omnis mons et collis humiliabitur, et erunt prava lu directa et aspera in vias planas. II, 257.

16. Libanus non sufficiet ad succendendum, et animalia ejus non sufficient ad holocaustum. IX, 455.

18. Cui ergo similem fecistis Deum? aut quam imaginem ponetis ei? III, 141.

caput xu.

22. Accedant et nuntient nobis quæcumque ventura sunt; priora quæ fuerunt nuntiate; et ponemus cor nostrum. 11, 179, 182.

23. Annuntiate quæ ventura sunt in futurum, et sciemus quia dii estis vos. I, 178: 11, 179: VI, 19: VII, 376.

caput un.

1. Ecce servus meus, suscipiam eum. III, 105.

13. Dominus sicut foriis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum: vociferabitur et clamabit: super inimicos suos confortabitur. III, 237.

17. Confundantur confusione qui confidunt in sculptili, qui dicunt conflatili: Vos dii nostri. VII, 372.

CAPUT XLUT.

4. Ex quo honorabilis factus es in oculis mrs et gloriosus: ego dilvxl te. III, 369.

24. Servire me fecisti in peccatis tuis. I, «86,

I 25. Ego sum ipse qui deleo iniquitate* tuas propter me. Ili, 429,

CAPUT xuv.

24. Ego sum Dominus, faciens omnia, extendens celos solus, stabiliens terram (II, 235), et nullus inecum* II, 2M).

26. Qui dico Jerusalem: Habitaberis; et civitatibus Juda: Ædihcamini, et deserta ejus suscitabo. II, 521.

28. Pastor meus es (IV, 450), et omnem voluntatem meam complebis. III, 345.

CAPUT XLV.

1. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes. II, 518.

9. Væ qui contradicit fictori suo, testa de samiis lerræ; numquid dicet lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? 11, 274: IV, 84.

15. Ego suscitavi eum ad justitiam, et omnes vias ejus dirigam; ipse ædiicabil civitatem meam, et captivitatem meam dimittet. II, 321.

14. Hæc dicit Dominus: Labor /Egypti, et negotiatio Ælhiopiæ, et Sabaïm viri sublimes ad te transibunt et tui erunt: post te ambulabunt, vincli manicis pergent, et te adorabunt teque deprecabuntur: tantum in te est Deus, et non est absque te Deus.

15. Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator. 1, 38: II, 8, 2c8, 315, 318, 363.

18. Dominus formans terram, ipse plastes ejus, non in vanum creavit eam, ut habitaretur formavit eam. II, 293.

23. In memetipso juravi. VII, 31

CAPUT XLVI.

1. Confractus est Bel, contritus est Nabo: facta sunt simulacra eorum bestiis et jumentis, onera vestra gravi pondere usque ad lassitudinem. VII, 372.

9. Ego sum Deus, et non est ultra Deus, nec est similis mei.

10. Annuntians ab exordio novissimum et ab initio quæ necdum facta sunt (Γ. 179). Consilium meum stabit, et omnis voluntas mea liet. I, 269.

CAPIT XLVm.

8. Scio quia prævaricans prtrvaricaberis et transgressorem ex utero vocavi te. I, 178

12. Audi me Jacob et Israël quem ego vovo: Ego ipse, ego primus, ego novissimus.

15. Manus mea fundavit terram, et dextera mea mensa est celos. II, 315.

16. Accedite ad me et audite hoc: Non a principio in abscondito locus sum; ex tempore antequam fieret, ibi eram; et nunc Dominus misit me et Spiritus ejus II, 146.

17. Hæc dicit Dominus redemptor tuus, sanctus Israël: Ego Dominus Deus tuus, docens te utilia, gubernans te in via qua ambulas. II, 315, 516.

CAPUT xux.

6. Parum est ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Jacob et Leces Israël conver-

tendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terra. II, 332 ; V, 18, 19.

CAPUT L.

b. Corpus meum dedi percutientibus, et genas meas vellentibus ; laetem meam non averti ab increpantibus, et conspuentibus in me. II, 331 ; V, 18, 19.

CAPUT LI.

2. Attendite ad Abraham patrem vestrum, et ad Sarani quæ peperit vos. III, 173.

CAPUT LII.

1. Non adjiciet ultra ut pertranseat per telum incircumcisi et immundus.

11. Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere : exite de medio ejus. (V, 96.) Mundamini, qui fertis vasa Domini. VIII, 204.

CAPUT LIII.

2. Non est species ei, neque decor : et vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum.

3. Despectum et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem : et quasi absconditus vultus ejus et despectus, unde nec reputavimus eum. II, 16 ; III, 29, 197.

4. Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit, et nos putavimus eum quasi leprosum et percussum a Deo et humiliatum. III, 29, 38, 79.

5. Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostræ super eum, et livore ejus sanati sumus. III, 79.

9. Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. III, 79.

7. Oblatus est quia ipse voluit (III, 50,) et non aperuit os suum : sicut ovis ad occisionem ducetur, et quasi agnus coram tondente æ obmutescet (VIII, 35), et non aperiet os suum. III, 331.

8. De angustia, et de judicio sublatus est : generationem ejus quis enarrabit ? (II, 70 ; V, 83.) Quia abscissus est de terra viventium : propter scelus populi mei percussus eum. III, 331 : III, 79.

10. Et Dominus voluit conterere eum in infirmitate ; si posuerit pro peccato animam suam, vibebit semen longævum. III, 53 : III, 76, 79.

It. Pro eo quod laboravit anima ejus, videbit et saturabitur (III, 71, 76). Justificabit ipse justus servus meus multos, III, 105.

12. Et cum sceleratis reputatus est. III, 211.

CAPUT LIV.

10. Montes commovebuntur, et colles contremiscent : misericordia autem mea non recedet a te. IX, 238.

11. Sternam per ordinem lapides tuos, et fundabo te in sapphiris.

12. Et ponam aspidem propugnacula tua. VI, 16.

CAPUT LV.

1. Tenite, emite absque argento et absque lola commutatione vinum et lac. III, 435.

3. Inclinate aurem vestram et venite ad me ; audite et vivet anima vestra, et feriam vobiscum pactum sempiternum, misericordius David fideles.

4. Ecce testem ponulis dedi eam, ducem præceptorem gentibus. II, 333.

CAPUT LVI.

10. Speculatores ejus cæsi omnes, nesciunt universi : canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes et aiuant-somnia. V, 112.

11. Ipsi pastores ignoraverunt intelligentiam : omnes in viam suam declinaverunt, a summo usque ad novissimum. V, 11.

CAPUT LVIII.

3. Quare jejunavimus et non aspexisti ? (VIII, 59, 60.) Ecce in die jejunii vestri invenitur voluntas vestra. VIII, 60.

7. Frange esurienti panem tuum (IX, 67), et carnem tuam ne despexeris. V, 307.

CAPUT LIX.

2. Iniquitates vestræ diviserunt inter vos et Deum vestrum. X, 93.

CAPUT LX.

3. Ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. III, 179.

4. Leva in circuitu oculos tuos, et vide : omnes isti congregati sunt, venerunt tibi : lili de longe venient, et uliæ tuæ de latere surgent. II, 338.

15. Ponam te in superbiam sæculorum. VIII, 205.

CAPUT LXI.

1. Spiritus Domini super me, eoquod unxit Dominus me (III, 436), ut mederer contritis corde, et prædicarem captivis indulgentiam. II, 122, 331, 360.

8. Dabo opus eorum in veritate, et foedus perpetuum feriam eis.

9. Et scient in gentibus semen eorum et, germen eorum in medio populorum. II, 334.

CAPUT LXIII.

3. Torcular calcavi solus. IX, 51.

16. Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos. VII, 224.

17. Quare errare nos fecisti, Domine, de viis tuis. Indurasti cor nostrum, ne timeamus te ? IV, 359.

CAPUT LXIV.

L Oculi non viderunt, Deus, absque te quæ præparasti expectantibus te. I, 4, 114.

6. Facti sumus ut immundus omnes nos, et quasi pannus menstruatus universus justitiæ nostræ. III, 454 : IV, 315.

8. Et nunc, Domine, pater noster es tu, nos vero lutum. II, 274.

CAPUT LXV.

2. Expandi manus meas tota die ad populum incredulum. I, 272.

16. Omnis jurat in terra, jurabit in Deo, amen. VII, 275.

caput LXVr.

i in Africam et Lydiam tendentes sagittam, in

1. Hæc dici Dominus : Cælum sedes mea J Italiam et Græciam, ad insulas longé, ad eot
terra autem scabellum pedum meorum. I, 80. 'QUI nō audierunt derue, et non viderui t

9. Numquid Igo, qui alios parere facio. gloriam meam,
ipse uoo pariam ; dicit Dominas? si ego, qui' 21. Et assumam ex eis in sacerdotes et le-
generationem cæteris tribuo, sterilis ero? vitas. II, 333.

11, 58.
18. Ego verno ut congregem cum omnibus 23. Et erit mensis ex mense, aabbatam
gentibus et linguis : et venient, et videbunt ex sabbato : veniet ornois caro ut adoret co
gloriam meam. ram facie mea, dicit Dominus. II, 237.

19. Et ponam in eis signum : et mittam 24. Vermis eorum non morietur, et ignis
eis, qui salvati fuerint, ad gentes, in mare, eorum non extmguetur, II, 216: IV, 402, 403

AUCTORITATES EX JEREMIA.

CAPUT I.

me concilia (III, 6, 7), dicentes : Mittamus

5. Antequam exires de vulva, sanctificavi lignum in panem ejus. IX, 51.

CAPUT XII.

CAPUT II.

13. Duo mala fecit populus meus : xne de- eorum : et reducam cos, virum ad bæredila-
reliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt tein suam, et virum in terram suam.

18. Qui tibi vis in via Ægypti, ut bibas 10. Et erit : si eruditi didicerim vias po-
aquam turbidam? 11, 294. puli mei, utjurent in nomine meo. VII, 275.

19. Malum et amarum est reliquisse te 23. Si mutare polest Æthiops pebem suam
Dominum Deum tuum. IV, 281. aut pardus varietates suas, et vos poteritis
benefacere cum didiceritis malum. I, 310.

20. Confregisti jugum meum, rupisti vin- CAPUT XIV.
cuia mea, et dixisti : Non serviam. \ 111, 207

22. Si laveris te nitro, et multiplicaveris 13. Hæc dicit Dominus. VII, 407.

27. Dicentes ligno: Pater meus es tu; et 23. Si steterit Moysea, et Samuel coram r :
lapilli : Tu me genuisti. non est anima mea ad populum istum 11,
236 : VII, 196.

28. Ubi sunt dn tui quos fecisti tibi? III, caput xvii.
135, 186 : VII, 313.

29. Omnes dereliquistis me. V. 109. 5. Maledictus homo qui confidit in homine
I, 438.

CAPUT III.

1. Tu autem fornicata es cum amatoribus 9. Pravum est cor omnium et inscrutabile ,
inultis. VIII, 122. quis cogno-cet illud?

CAPUT IV.

2. Jurabis: Vivit Dominus in veritate, in 10. Ego Dominus, scrutans cor et probans
judicio et in justitia. VII, 275. 278. renes, qui do unicuique juxta viam suam. II,
182.

CAPUT VI.

20. Utquid mihi Unis de Saba affertis ! Ho- 6. Sicut lutum in manu figuli, sic vos in
locautomata vestra non sunt accepta, et vic- manu mea. I, 339, 274 : IV, 84.

CAPUT VII.

26. Pejus operati sunt quam patres eo- 8. Si pōlitentiam egent gens illa a malo
rum. IV, 313. suo. quod locutus sum adversus eam : agam
et ego pojJitenliam super malo quod cogita-
vi ut facerem ei. IX, 206.

CAPUT VIII.

CAPUT XIX.

7. Milvus in cælo. II, 253. 11. Ilæc dicit Dominus exercituum: Siccou-
teram populum istum et civitatem istam, si-
cut conteritur vus figuli quod non pnest ul-
tra instaurari. 11, 320, 336.

caput x.

CAPUT XXII.

2. Juxta vias gentium nolite discor* ; a si- 18. Hæc dicit Dominus ad Joakim, filium
gnis cæli nolite metuere quæ timent Gentes. Josiæ, regem Judd : Non plangent eum :

3. Quia leges populorum vanæ >unt. VII, 379 19. Sepultura asiui sepelietur, putrefactus
et projectus extra portus Jcrus«d* in. V. 337.

23. Nou est hominis vi., ejus, uec vin esi 3u. Scribe virum istum, sterilem, virum
it ambulet, et dirigat gressus suos. IV, 83, qui in diebus suis non prosperabitur : nec
lmnm erit de semine ejus vir, qui sedeat super

CAPUT XI.

10. Irritum fecerunt domus Brael et domus solium David, elpot* tatvm n.ibeat ultra in
Jmla pactum meum, quod pepigi cum patii- Juda. 11, 326, 327 : Ul. lt>9 : \ 1, 51, 52, 53.

19. Non cognovi quia cogitaverunt super 5. Ecce dies icuiut, dicit Dominus.

CAPUT XXIII.

suscitabo David germen justum : et regnabit rex, et sapiens erit : et faciet iudicium et justitiam in terra. 11,51

6 In diebus illis salvabitur Tuda, et Israël habitavit conii r. uter; et hoc est nomen quod vocabimur cum Doniinus justus noster. il, 315.

21. Numquid non cælum et terram ego impleo? dicit Dominus. I. 80.

28. Qui habet somnium, narret somnium : et qui habet sermonem meum, loquatur sermonem nienm vere : quid paleis ad trilicum? dicit Dominus. VIII, *288.

CAPUT xxv.

12. Cumque impleti fuerint septuaginta anni, visitabo super regem Babylonis, et super gentem diam, dicit Dominus, iniquitatem eorum. II, 521.

CAPUT xxix.

10. Quia hæc dicit Dominus : Cum coeperint impleri in Babylone septuaginta annis visitabo vos : et suscitabo super vos verbum meum bonum, ut ieducam vos ad locum istum. II, 521.

14 Reducam captivitatem vestram et congregabo vos de universis gentibus et de cunctis locis ad que expuli vos, dicit Dominus : et reverti vos faciam de locu, ad quem transmigrare vos feci. II, 356.

CAPUT xxxi.

8. Converte me et convertar. III, 462.

o1. Ecce dies venient, dicit Dominus : et feriam domui Israel et domui Juda fœdus novum. II, 22G : 111, o55.

52 Non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Ægypti : pactum, quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus.

55. Sed hoc ei est pactum quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus: dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam : et ero eis in Deum, et ipsi milii erunt in populum. 11, 226, 554 : V, 100, 11".

51 Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens : Cognosce Do-

minum; omnes enim me cognoscent amicum eorum Usque ad maximum. 11, 22v', V, 100, 117.

40. Non evelletur, et non destruetur ultra in perpetuum, il, Soi,.

CAPUT xxxii.

18. Fortissime, magne, et potens. Domini exercitus nomen tibi 1, 152.

19. Magnus consilio, et incomprehensibilis cogitatu. 1, 159.

40. Timorem meum dabo in corde eorum, ut a me non recedant. III, 410.

CAPUT xxxiii.

17. Ite dicit Dominus : Non interficiet de David vir, qui sedeat super thronum domus Israël.

18. Et de sacerdotibus et de levitis non interficiet vir a facie mea. qui offerat holocausta, et incendat sacrificium, et cadat victimas omnibus diebus. 11, 555.

22. Siculi enumerari non possunt stellæ, et metiri arena maris : sic multiplicabo semen servi mei et levitas ministros meos. II, 555.

CAPUT xxxvi.

18. Dixit autem eis Baruch : Ite ore loquebatur suo quasi legens in me omnes sermones istos, et ego scribebam in volumine alimento. V, 68.

CAPUT xlvii.

21. Super Cariolh. 111,215.

46. Va tibi, Moab, periisti populo Chamos quia comprehensi sunt lilii tui et liliæ lux in captivitatem.

47. Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus. 11, 557, 558.

CAPUT xlix.

2. Ecce dies veniunt, dicit Dominus : et tunc dilum faciam super Rabalh liliorum Ammon fremitum prælii. III, 557, 538.

6. et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, dicit Dominus. 111,357,558.

CAPUT li.

9. Curavimus Babylonem, et non est sanata : derelinquamus eam. I, 518.

AUCTORITATES EX THRENIS.

CAPUT i.

7. Viderunt enim hostes, et deriserunt sabbata ejus. VII, 565.

CAPUT m.

6. In tenebrosis collocavit me sicut mortuos sempiternos. II, 217.

50. Dabit percutienti se maxillam, et saturabitur opprobriis. III «>>»!

AUCTORITATES EX BARUCH PROPHETA.

CAPUT ii.

M. Et revocabo illos in terram quam iuravi patribus eorum Abraham. Isaac et Jacob, et duxi ab eis. II, 5*21.

CAPUT iv.

4. Parvuli petierunt panem et non erat qui frangeret eis. IX, 67.

6. Major cuncta est iniquitas populi mei peccato Sodomorum. IV, 515.

CAPUT v.

7. Patres nostri peccaverunt, et nos iniquitates eorum portavimus. III, 8β. 87.

21. Converte nos, Domine, ad te, et convertemur. III, 554, 535, 557 : IX, 265.

55. Et statuam illis testamentum alterum sempiternum, ut sim in eis in Deum, et ipsi inibi erunt in populum. 11, 554.

SCRIPTURTE SANCTÆ.

CAPUT III-

36. Hic esi Deus noster, et non æstimabl-
ll>r alius adversus cum. II, 8.

37. Hic adinvenit omnem viam disciplinas,
rt ir didit illam Jacob puero suo, et Israel
dilecto suo.

38. Post hæc in terris visus est, et cum
hominibus conversatus est. II, 8,515,563.

AUCTORITATES EX EZECHIELE PROPHETA.

1.Supercaput Cherubim. II, 18,222,228.

19. Anferamcor lapideum de carne eorum.
II, 400 : IX, 298.

CAPUT XIV.

4. Il imo de domo Israel, qnl posuerit im-
munditias suis in corde suo. IV, 5⁷⁴.

9. Propheta cum erraverit, et locus fue-
rit verbum : ego Dominus decepi prophetam
illum. IV, 594.

5. Jerusalem. V, 81.

55. Soror tua Sodoma et filia ejus rever-
tentur ad antiquitatem suam : et Samaria et
filias ejus revertentur ad antiquitatem suam :
et tu et lilia tua revertemini ad antiquita-
tem vestram. II 537.

60. Recordabor ego pacti mei tecum in
diebus adolescentie tue : et suscitabo tibi
pactum sempiternum. II, 254.

CAPUT XVIII.

2 Patres comederunt uvam acerulam, et
dentes Ollorum obstupescunt. III, 87.

4 Ecce omnes animae meae sunt : et anima
patris, ita et anima (ilii mea esi amnia quic
peccaverit ipsa morietur. II, 86.

8. Ad usum non commodaverit, et am-
plus non acceperit. VII, 107.

15. Ad lucrum dantem et amplius neci-
[us] nemo : nemoquid vivet? non vivet, morte
moriatur. VII, 107, 108.

21. Anima quae peccaverit, Ipsa morietur :
filius non portabit iniquitatem patris, et pa-
ter non portabit iniquitatem filii. IV, 559,
364. 566, 452 : VIII, 436.

21. Si impius egerit poenitentiam ab om-
nibus peccatis suis.... vita vivet.

22. Omnium iniquitatem ejus non recor-
dabor. I. 465 : IX, 271, 284, 296.

25. Numquid voluntatis meas est mors im-
pii, dicit Dominus Deus, et non ut conver-
tatur a viis suis, et vivat? I, 306, 456.

24. Si avert, sit se justus a justitia sua et
fecerit iniquitatem, omnes justitias ejus quas
operatus est non recordabuntur. III, 449, 465. In
prevaricatione qua praevaricatus es, et in
infatuatione, quod peccavit, in ipsis morietur.
IX, 284.

26. Cum averterit se justus a justitia sua
et fecerit iniquitatem morietur in eis. V, 259.

27. Convertimini, et agite poenitentiam ini-
quitate vestris, et non erit

CAPUT vi.

3. Nunc autem videlicet in Babylonia dens
aureos et argenteos, et lapidei et ligni / neos in
humero portare, ostendit ante me in genibus.

II. Ili autem non liberantur ab ærugo et
linea.

14. Unde vobis notum sit quia non est deus
alii, nisi deus.

15. Non ergo timebitis eos. III, 153.

vobis in ruinam iniquitas. III, 332 : VIII,
410 : IX, 279, 290.

CAPUT XXII.

12. Usuram et superabundantiam acce-
pisti. et avare proihnostuos calumniaberis.
VII, 110.

CAPUT xxiv.

15. Mundare te volui, et non es mundata
I, 210

CAPUT XXVIII.

2. Elevatum est cor tuum et dixisti : Deus
ego sum. II. 204, 208: VIII, 45.

12. Tu signaculum similitudinis, plenus
sapientia, et fretus decore. II, 174.

15. In delicias Paradisi Dei fuisti, in die
qua conditus es.

14. Tu Cherub extentus, et protegens, et
posui te in monte sancto Dei. II, 152, 174.

16. Perfectus in viis tuis, a die conditionis
tuae, donec inventa est iniquitas in te. II,
192, 198, 208.

16. Et eeci te de monte Dei et perdidisti te,
o Cherub protegens. II, 152.

17. Elevatum est cor tuum in decore tuo.
II, 201.

II. Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem
Babylonis in terra / Egypti :

20. Dedi in terram / Egypti, pro eo quod
laboraverit, ait Dominus Deus. III, 526.

15. Ille dicit Dominus Deus: Et destrua-
dam simulacra. et cessare faciam idola de
Memphis. II, 552.

CAPUT xxxn.

40. Timorem meum dabo in cor eorum, ut
a me non recedant. III, 410.

CAPUT XXXIII.

11. Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo
mortem impii, sed ut convertatur impius a
via sua. et vivat. Convertimini, convertimi-

12. Impietas impii non nocebit ei, (non qua-
cumque die conversus fuerit, I, 46⁷ : IX,

14. Si.... ceciderit poenitentem,

17. Et pignus restituerit ille impius, rapi-
namque reddiderit, vita vivet et non morie-
tur, VI, 121.

CAPUT XXXIV.

12. Sicut visitat pastor gregem suum in
medio ovium suorum. nunc visitabo oves meas
omnes : et erabo in medio locis in quibus
dispersi sunt.

g« fuerunt In die nubis et caliginis. II, 336 355.

15. El educam cas dc populis, et congregabo de terris, et inducam eas in terram euam : ei pascam eas,

14. Et in montibus excelsis Israel erunt pascua carum. U, 336, 355.

CAPUT xxxvi.

25. Effundam super vos aquam mundam (111, 368), et mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris H1,568,400,430 :1V, 394: VIII, 385, 388, 390, 456.

26. Dabo vobis cor novum, et spiritum n»-vum ponam in medio (vestri 111,368 ·) et auferam a vobis cor lapideum dc carne vestra, et dabo vobis cor carneum. 1, 529 : 111, 368: IX, 290.

27. Faciam ut in prajcepłls meis ambuletis, I, 529, 450 : III, 368.

CAPUT XLIV.

2. Porta hæc clausa erit; non aperietur, et vir non transibit per eam; quia Dominai Deus Israel ingressus est per eam, et tunc clausa. III, 155.

AUCTORITATES EX DANIELE PROPHETA.

CAPUT IT.

44. Suscitabit Deus cœli regnum, quod in sternum non dissipabitur. V, 103, 147.

CAPUT tu.

55. Neque auferas misericordiam tuam a nobis piopter Abraham dilectum tuum, et Isaac servum luum, et Israel sanctum tuum. VII, 189.

CAPUT IV.

21. Rex, consilium meum placeat tibi; peccata tua eleemosynis redime, et iniquitates luas misericordiis pauperum; forsitan ignoscet delictis luis. 111,352, 353, 450 : IV, 359, 340, 454.

CAPUT VII.

9. Aspiciebam donec throni positi sunt, et Antiquus dierum sedit : vestimentum ejus candidum quasi nix, et capilli capitis ejus quasi lana munda. II, 375.

10. Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei. II. 155, 226,251.

14. Dedit ei potestatem, et honorem, et regnum ; ei omnes populi, tribus et linguæ ipsi servient : potestas ejus potestas adorna quæ non auferetur : et regnum ejus, quod non corrumpetur. II, 538.

CAPUT VIII.

16. Gabriel, fac intelligere istum visionem. II, 150, 219.

CAPUT IX.

17. Ostende faciem tuam super sanctuarium tuum, quod desertum est. IV, 558.

21. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummetur praevaricatio, et linem accipiat peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia sempiterna (II, 521), et impleatur visio et prophetia, et ungatur Sanctus sanctorum.

27. Scito ergo et animadvertite : ab exitu icimonis, vel iterum ædificetur Jerusalem, usque ad Cbrlstum ducim, hebdomades septem et hebdomades sexaginta duæ erunt, et rursum sdilirabitur platea, et muri in angustia Icmptium.

26. Ex post hebnomades sexaginta dii* occidetur Christus : et non erit eju; populus, qui eum negaturus est. Et civitatem et sanctuarium dissipabit populus cum duce ' " fio : et finis ejus vastitas, et post linem c i statuta desolatio.

27. Confirmabit autem pactum multis hebdoma una : et in dimidio hebdomadis deficiet hostia et sacrificium (V, 111) : et ei in templo abominatio desolationis : et usque ad consummationem et finem perseverabit desolatio. 11, 321, 321, 555, 537 ; V, 19.

caput x.

11. Nunc enim missus sum ad te. II, 552. VII, 190.

15. Restitit mihi viginti et uno diebus (VII, 197). Et cccc Michael, unus de principibus primis, venit in adiutorium meum. 11, 251.

19. Et dixit : Noli timere, vir desideriorum ; pax Ubi · confortare, et esto robustus. VII, 506.

CAPUT XII.

2. Et nulli de his qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt. 1, 286.

3. Qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. IV, 45.

11. A tempore cum ablatum fuerit iuge sacrificium, et posita fuerit abominatio in desolationem, dies mille ducenti nonaginta. V, 111.

CAPUT XIII.

25. Melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quam peccare in conspectu Dei. IV, 228.

caput xiv.

4. Quia non colo idola manu facta, sed viventem Deum. III, 157.

5. Et dixit rex ad eum : Non videtur tibi esse Bel vivens Deus? An non vides quanta comedat et bibat quotidie? *

6. Et ait Daniel arridens : Ne erres, rex : iste enim intrinsecus Iuleus est, et forinsecus ærcus, neque comedit aliquando (I, 455»

AUCTORITATES EX OSEA PROPHETA.

caput i.

t. Vade, sume tibi uxorem fornicationuæ, it fee (ibi filios fornicationum. IV, 465, 464 : V, 79 : VIII, 140, 141.

7. Domui Juda miserebor, et salvabo eos In Domino Deo suo, et non salvabo eos in arcu, et gladio, et in bello, et in equis, et in equitibus. II, 238.

CAPUT II.

14. Ducam eam in solitudinem : et loquar aJ cor ejus. VI, 406.

19. Sponsabo te mihi in sempiternum : et sponsabo te mihi in justitia, et iudicio, et in misericordia et in miserationibus.

20. Et sponsabo te mihi in tide. III, 277 : V, 207.

CAPUT III.

4. Dies multos sedebunt filii Israël sine rege, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine ephod, et sine seraphim. II, 316, 554, 537.

5. Et post hæc revertentur filii Israël, et quærant Dominum Deum suum : et pavebunt ad Dominum et ad bonum ejus, in notissimo dierum. II, 237.

AUCTORITATES EX JOELE PROPHETA.

CAPUT I.

20. Area sitiens imbrem. II, 330.

caput II.

12. Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, et in fletu, et in planctu;

15. Et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra (VIII, 59 : IX, 282, 292, 295, 454, 469). Benignus et misericors est, pa-

AUCTORITATES EX AMOS PROPHETA.

CAPUT II.

2. Devorabit ædes Carioth. III, 207.

6. Super Iribus sceleribus Israel, super quatuor non convertam cum : pro eo quod vendiderit pro argento justum, et pauperem pro calceamentis. III, 207 : IX, 257.

CAPUT IV.

15. Creans ventum. II, 51.

caput V.

1. Audite verbum istud quod ego levo super vos planctum. Domus Israel cecidit, et non adjiciet ul resurgat.

2. Virgo Israël projecta est in terram suam, non est qui suscitet eam. II, 556.

21. Odi et projecit festivitates vestras. II, 50 .

CAPUT VI.

14. Qui lætamini in nihilo. IV, 28II.

CAPUT VII.

14. Responditque Amos, et dixit ad Aniasiam : Non sum propheta et nun sum fi-

caput IV.

0. Conticuit populus meus, eo quod non habuerit scientiam : quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio famulus mihi; et oblita es legem Dei tui, obhiviliorum tuorum et ego. II, 355.

8. Peccata populi mei comedent. III, 50 : IV, 278.

CAPUT VI.

3. In die tertia suscitabit nos. III, 226.

6. Misericordiam volui, et non sacrificium. VII, 257.

7. Ipsi sicut Adam transgressi sunt pactum : ibi praevaricati sunt in me. II, 355 : IV, 372.

CAPUT IX.

10. Facti sunt abominabiles sicut ea quae dilacerant. IV, 284, 290, 394.

14. Da eis vulvam sine liberis. III, 158.

CAPUT XIII.

9. Perditio tua, Israël : tantummodo in me auxilium tuum. I, 542, 562, 453, 457.

14. Ero mors tua, o mors. I, 291 : III, 250.

CAPUT XIV.

5. Omnem aufer iniquitatem. III, 429.

tiens et multae misericordiae et praeslabi super malitia. IX, 268, 325.

25. Reddam vobis annos quos comedit locusta, bruchus et rubigo. IX, 282.

28. Effundam spiritum meum super omnem carnem : et prophetabunt filii vestri, il, 51, 552 : V, 18, 19 : IX, 5.

52. Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. VIII, 410 : IX, 240.

lius prophetae . sed armentarius ego sum vellicans sycomoros. VII, 402, 405.

15. Et tulit me Dominus cum sequerem gregem : et dixit ad me : Vade propheta ad populum meum Israel. VII, 405.

CAPUT VIII.

6. Possideamus pauperes pro calceamentis. III, 207.

9. Et erit in die illa, dicit Dominus Deus : occidet sol in meridie, et tenebrescere faciam terram in die luminis. II, 551 : V, 13, 19.

CAPUT IX.

11. Indic illa suscitabo tabernaculum David quod cecidit : et reaedificabo illud, sicut in diebus antiquis. II, 556.

11. Convertam captivitatem populi mei Israel rei edificabunt civitates desertas et inhabitabunt . et plantabunt vineas et bibent vinum earum : et faciem hortos et comedent fructus eorum. II, 556.

15. Et plantabo eos super humum suam : et non evellam eos ultra de terra sua. quini dedi eis, dicit Dominus Deus tuus. II, 356,

AUCTORITATES EX JONA PROPHETA.

CAPUT I.

Y. Vemvij, et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis. Et miserunt sor-

les : et cecidit sors super Jonam. VII, MI
4. Adhuc quadraginta dies, et Nimvey.a. vertetur. 1, 196, 197 : VII, 402, 407.

AUCPORITATES EX MICH/EA PROPHETA.

CAPUT II.

11. Ulinam non essem vir habens spiritum, et mendacium potius loquerer ! VII, 598.

CAPUT IV.

1. In novissimo dierum, erit mons domus Domini prxparalus in vertice montium, et sublimis super colles : et fluent ad eum populi.
2. Et properabunt gentes multæ et dicent : Venite ascendamus ad montem Domini : de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem. 11, 554.

5. Nos autem ambulabimus in nomine Domini Dei nostri in sternum et ultra. V,207, caput v.
2. *Et tu Bethlehem* Ephrata, parvulus es in millibus Juda : ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel, et egressus ejus ab initio a diebus æternitatis. 11, 516,530, 564 111, 174 : V, 18, 19.

CAPUT VII.

7. Numquid placari potest millibus arietum ? II, 352.
18. Quis Deus similis tui, qui. quitalcm ? ili, 532.

AUCTORITATES EX HABACUC PROPHETA.

CAPUT II.

5. Quia veniens veniet, et non tardabit. II, 517.

CAPUT III.

1. Domine, opus tuum, in medio annorum vivifica illud. II, 408.

6. Stetit et mensus est terram, aspexit et dissolvit genios : et contriti sunt montes sæculi ab itineribus æternitatis ejus. II, 338.

AUCTORITATES EX SOPHONIA PROPHETA.

CAPUT III.

8. Expecta me, dicit Dominus indic resurrectionis meæ in futurum. 111,220

AUCTORITATES EX AGGEO PROPHETA.

CAPUT II.

7. Adhuc unum momentum et ego commovebo coelum, et terram, et mare, et aridam.
8. Et movebo omnes gentes, *et veniet* *Detideratiu* cunctis gentibus : et implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum.

10. Magna erit gloria domus Istud novissimæ plus quam priinæ, dicit Dominus exercituum : et in loco isto dabo pacem, dicit Dominus exercituum. II, 517, 523, 528 : V, 18, 19.
14. Si tetigerit pollutus in anima. VIII, 288.

AUCTORITATES EX ZACHARIA PROPHETA.

CAPUT I.

5. Convertimini ad me, ait Dominus exercituum : et convertar ad vos. III, 558, 425, 462.
12. Domine exercituum, usquequo tu non misereberis Jerusalem et urbium Juda ? H,

emisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. III, 224, 225.

CAPUT XI.

12. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. II, 551 : V, 18.
15. Et dixit Dominus ad me : Projice illud ad statuarium, decorum pretium quo appretiatus sum ab eis. 11, 551.

CAPUT XII.

1. Fingens spiritum hominis in eo. II, 263.

CAPUT XIII.

1. In die illa erit fons patens domui David, et habitantibus Jerusalem in ablutionem peccatoris, et menstruat». IV, 394 : VIII, 388.
2. Et erit in die illa, dicit Dominus exercituum : disperdam nomina idolorum de terra, et non memorabitur ultra : et pseudo-prophetas, et spiritum immundum aufertin de terra. II, 352 : III, 203 : V, 18, 19.
7. Percute pastorem et dispergentui ovcs. V, 69.

CAPUT II.

5. Ecce angelus, qui loquebatur in me, egrediebatur, et angelus alius egrediebatur in occursum ejus, III, 177.

CAPUT V.

5. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciem omnis terræ : quia Omnis fur, sicut tibi scriptum est, judicabitur. VI, 290.

CAPUT IX.

9. Exulta satis filia Sion, júbila filia Jerusalem : *Ecce Rex tuus* veniet Ubi justus et salvator : ipse pauper, et ascendens super asinam, et super pullum filium asinæ. V,

U. Tu quoque in sanguine testamenti tui

t
i

fi
M

AUCTORITATES EX MALACHJA PROPHETA.

CAPUT i.

2. Knnne Inter crat Esau Jacob, dicil Dominus, cl dilexi Jacob :

3 Esau autem odio habui? I, 401.

10. Non csl mii? voluntas In vobis, dicil Dominus exercituum, ct munus non suscipiam dc manu vestrn.

11. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum csl nomen meum in gentibus, cl in omni loco sacrificatur, ct offertur nomini meo oblatio munda : quia magnum est nomen meum in gentibus, dicil Dominus exercituum. 11, 555 : IX, 200.

CAPUT ii.

16. Cum odio habueris, dimitte. X, 177, II, 49.

caput ni.

1. Ecce ego mitto Angelum meum.

I ct praparabil viam ante faciem meam (238). El statlm veniet ad tempijmstium Dominator quem vos quæritis, et Angelus U'tamenti quem vos vultis. Ecce xenlt, dicit Dominus exercituum II. Γ», 523 V, 18.

6. Ego Dominus, et non mdctor. 1, 80.

caput iv.

4. Mementote legis Moysi «eni mei, quem mandavi ei in Illoreb ad omnem Israel præcepia, cl judicia II, 555.

5. Ecce ego mittam vobis Eliam propbetam (11, 358), antequam veniat dies Domini magnus el terribilis.

6. El convertet cor patrum ad filios, el cor filiorum ad patres eorum : ne forte veniam et percutiam terram anathemate. II, 555.

AUCTORITATES EX LIBRO I MACHABÆORÜM.

CAPUT II.

1. Malhathias filius Joannis, filii Simeonis, sacerdos ex liliis Joarib. 11, 526,

41. Cogitaverunt in die illa, dicentes: Omnis homo quicumque venerit ad nos in bello in die sabbatorum, pugnemus adversus eum. V, 572.

46. Circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot invenerunt in finibus Israel, ct in fortitudine. Vili, 241.

54. Phinees, paler noster, zelando zelum D-i accepit leslamenlum sacerdotii ælerni. II, 326, 527.

CAPUT IV.

45. lucidil illis consilium bonum. IV, 121.

caput V.

5. Et debellabat Judas filios Esad. II, 526.

63. El viri Juda magnificat! sunl talde in conspectu omnis Israel, el gentium omnium, ubi audiebatur nomen eorum. 11, 527.

65. El exivit Judas et fratres ejus, et expugnabant Esau in terra quæ ad Austrum est, etc. 11, 527.

CAPUT xiv.

50. Appositus est ad populum suum. VIII, 464.

CAPUT XVI.

16. Cum inebriatus esset Simon, cl filii ejus. Vili, 120.

AUCTORITATES EX LIBRO II MACHABÆORUM.

CAPUT I.

24. Deus omnium creator...

21. Solus prieslans, solus justus, solus omnipotens, et æternus. I, 93.

CAPUT vi.

20. Destinavit non admittere illicita propter vitæ amorem. 1, 401.

CAPUT vn

28. Pelo, nate, ul aspicias ad coelum et terram, ct ad omnia quæ in eis sunt : el intelligas, quia ex nihilo fecit illa Deus, el hominum genus. 11, 259.

CAPUT IX.

15. Orabat scelestus Dominum a quo non esset misericordiam consecuturus. 1, 519 : IX, 208.

CAPUT XII.

44. Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, et vapum orare pro mortuis. IV, 55.

46. Sancta ergo el salubris est coptatio pro delimetis exorare, ut a peccatis solvantur. 11, 260 : VII, 200.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM MATTHEUM.

CAPUT I.

I. Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. II, 425 : 111, 165, 166.

8. jorani genuit Osiam. III, 166.

II. Josiasaulcm genuit Icchoniam, et fratres ejus in tianmugratlonc Babylonis. 11, 326 : UI, 166, 167, 168, 169.

12 El post transmigrationem Babylonis, Jechonio genuit Snlalhiel (111, 168, 169). Silathiel «tilem gemui Zorobabel. 11, 526 : 111, 166. H>7, li.s. 169.

Ib. Jacob genuit Joseph Mruin Mariæ (III,

166 : X, 142), de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. II, 425, 426.

IS. Cum esset desponsata ;X, 11 limiter ejus Maria Joseph (X, 140), antequam c n-venirent, inventa est In utero habens de Spiritu sancto. 11, 350, 551 111, 155, 1' , 159.

19. Joseph autem xir ejus (X, 142) «t ni esset justus, ct nollet eam traducere : vt > l occulte dimittere eam. 111, 1' ,o X, III.

20. Hæc autem eo cogitante, erce An. 1 s Domini apparuit in somnis ei, dicens : Jiz

pii fill David, noli timere accipere Mariam conjugem luam. 'X, 112, 143); qut*d enim In ca natum est, dc Spiritu sancto est. II, 409 : HI, ISO, IGO : VIII, 437.

21. Pariet cutem Illium : et vocabis nomm ejus *Jcsum* (II, 159, IGO); ipse eniin sahum faciet populum suum a peccatis eorum. IX, 250.

22. Hoc autem lotum factum est ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem :

25. Ecce virgo in utero habebit, cl pariet (ilium. II, 530, 531 - III, 154.

21. Exsurgens autem Joseph n somno, fecit sicut praecepit ei Amzelus Domini, cl ocepit conjugem suam. II, 520, 37.5 : III, 154.

25. Et non co'noscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. II, 520 : III, 154, 155.

caput n.

Cum creio natus esset Jesus in Bethlehem Juda (II , 550 : HI, ISO : VIII, 590), cere Magi ab oriente venerunt Jerosolymain. III, 180.

2. Dicentes : Ubi est qui nains est rex Juilæonim ? vidimus enim stellam ejus in oriente. HI, 178, 179 : VIII, 590.

6. El tu Bethlehem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda. III,

7. Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus stellae, quæ apparuit eis. III, 180.

8. Et mittens illos in Bethlehem, dixit : Ile, et interrogate diligenter de Puerio ; et cum inveneritis, renuntiate mihi. HI, 178, 179.

9. Et ecce stella quam viderant in oriente antecedeat eos, usque dum veniens staret supra ubi erat Puer. HI, 178.

11. El procidentes adoraverunt cum. III, 180.

13. Qui cum recessissent, ecce Angelus apparuit in soipnis Joseph, dicens : Surge et accipe puerum et matrem ejus, el fugo in /Egyplum (HI, 180), et esto ibi usque dum dicam tibi. HI, 189, 190, 191.

15. Et erat ibi usque ad obitum Herodis (III, 189). Ex /Egypto vocavi Filium meum. III, 189.

16. Ilcrodes... mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, cl in omnibus finibus ejus (HI, 173) a bimatu et infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. III, 180.

19. Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in roinnis Joseph in Ægypto. III, 189.

20. Dicens : Surec et accipe puerum et mntrem ejus, el vado in terram Israel; defututi sunt -enim (HI, 212), qui quxrabant emina in pueri.

21. Qui consurgens, accepit puerum, et

matrem ejus, et venit Inteream IsraJl. III, 189.

22. Audiens autem quod Archelads regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illo ire : et admonitus in somnis, secessit in parles Galilæic. III, 189.

caput jrr.

2. Poenitentiam agile. IX, 2(»i.

10. Omnis arbor quæ non facit fructu bonum, excidetur et in ignem mitlclur. III, 510.

11. Qui autem post mc venturus est, fr-lior me est : ipse vos baptizabit in spiritu sancio et igni. VIII, 241, 525, 588, 410.

12. Permunda-bit arcam suam : et congre-gabil triticum suum in horreum; pileas, n- leni comburet igni inextinguibili. IV, 412, 414.

14. Ego a tc debeo baptizari.

15. Respondens jesus, dixit ei : Sine modo (III, 194 : VIII, 581) : sic enim decet not implere omnem justitiam. III, 194.

16. Baptizatus autem Jesus, confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei cæll (III, 187) : et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam. III, 187, 195.

17. Et ecce vox de coelis dicens : Ille c-l Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. II, G : III, 120 : V, G9.

CAPUT IV.

1. Tunc Jesus ductus est in desertum a Spiritu, ul lentaretur a Diabolo. III, 199.

2. Et cum jejiinasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea csurlil.

5. Et accedens lentator. III, 199.

5. Tunc assumpsit cum Diabolus in 'anc-tam civitatem, et statuit cum super pinna-culum templi. III, 200. H

10. Dominus Deum tuum adorabis, et illi soli servies. III, 140.

11. Angeli accesserunt, cl ministrabant ei. II, 167, 170.

caput v.

3. Beati pauperes spiritu. IV, 5G9.

6. Beati qui esuriunt, cl sitiunt justitiam. VI, 94 : VIII, 53.

8. Beati mundo corde : quoniam ipsi Deum videbunt. IV, 15, 22.

10. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam : quoniam ipsorum est regnum cælorum. III, 455 : VIII, 55, 35, 51, 198.

11. Beati estis cum maledixerint vobis (VI, 251), et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter mc.

12. Gaudete et exilitate, quoniam merces vestra copiosa est in rælis. I, 155 : HI, 455 : V, 509 : VI, 257, 552.

14. Non potest civitas abscondi supra montem posita. V, 100.

16. Sic luceat lux vestra coram hominibus : ut videant opera vestra bona, et glorifreut Patrem vestrum qui in coelis est. III, i it).

17. Nolite putare quoniam veni solvere

SCRIPTURE SANCTE.

i v». Non veni solvere, sed adimplere. I Π, 59'» · VIH, 58'2.

19. Qui solverit unum de mandatis istis minimis et docuerit sic Immines, minimus retabitur in regno ce lorum IV, 421.

20. NM ubii; l xcrit justitia vestra plus quam Scribarum l Pharisæorum, non m-iraDitisin regnum cationum, ill, 410 : VI, 90s VU, 211

21. Non occides VI, 217.

22. Omnis qui inxcitur fratri suo, reus erit iudicio (VH1, '201). Qui dixerit fratri suo, linea, reus erit consilio: qui autem dixerit fratri suo, Fatue, reus erit gehenna-ignis. IV, 593, 414 : VI. 552 : VIII, '201.

.5. Si offers munus tuum ad altare, e> ibi recordatus fueris quia frater luus habet aliquid adversum te :

•24 Relinque ibi munus tuum ante altare, cl vade prius reconciliari fratri tuo; cl tunc veniens offeres munus tuum. V, 297 : VI, 5 '2.

28. Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam moechatus csl eam in corde suo. IV, 177, 179.

*29. Si oculus tuus dexter scandalizat te, eme eum, cl projice abs te : expedit enim tibi ul pereat unum membrorum tuorum, qum lotum corpus tuum mittatur in gehennam. V, 8'2 : IX, 405.

52. Qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam moechari. \ Hi, l

55. Audistis quia dictum est antiquis · Non perjurabis ; reddes autem Domiuo iuramenta tua. VII, 505, 507.

51. Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per culum, quia thronus Dei est;

35. Neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Jerosolyniam, quia civitas est magni Regis. VII, Suti, 5u4.

5(1. Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aul nigrum.

57. Sit nutem sermo vester : Est, o't : Non, non ; quod nutem Ius abundantius csl, a malo est. VII, 504, 388,592.

5'). Ego nutem dico vobis, non resistere malo; sed si quisle percusserit in dexteram maxillam main, pra-be illi et alleram. V, SG4 : VI, 250, 551.

40. Et ei qui tecum vult In iudicio contendere, et tunicam luam tollere, dimitte ei et pallium VI, 110, 250.

45 Audbtis quia dictum est : Diliges pnxinmm tuum, cl odio habebis inimicum

41 Ego autem dico vobis : Diligite inimicos vestros xVI, 197); benefacite his qui oderunt vos (111, 57'2 : V. 294); orate pro persequentibus et culuinniantibus vos. VII, 179.

1*. Ul silis filii Patris vestri, qui in civili. (il (1, 451 : Ili 5 «1 : V, '2 11 uiti s.t.cii I

suum oriri facit super honos et malos, plmt super justos et uflusioa. 1, 501.

45. Si enim diligitis eos qui vos diligunt quam mercedem habebitis? V, 512.

48. Estote ergo vos perfecti, sicut ei Pater vester cœlecis perfectus est. H, 14 : III, 550 : V, '291, 502.

CAPUT VI.

1. Attendite ne justitiam vestram faciali coram hominibus, ut xideamini ab eis; ali* quin mercedem non habebitis apud Patret* vestrum, qui in cœlis est. IV, 148, 119.

2. Receperunt mercedem suam. IV, 1">4.

5. Cum oralis, non critis sicut hypocrit®, qui amant in synagogis clin angulis platearum stantes orare, ul videantur ab hominibus : amen dico vobis, receperunt mercedem suam. VII, 567.

6. Tu autem cum oraveris, intra in cubiculum tuum, cl clauso ostio, ora Patrem luun ni abscondito. VII, 199.

7. Orantes autem, nolite mullum loqui (VII, 192), sicut ethnici, putant cmm r d in multiloquio suo exaudiantur VII, 1.

9. SiC cr_o vos orabitis (VII, 195). l' er noster qui es in cœlis (VII, 195) : sancti-icctur nomen tuum. VII, 198.

10. Adveniat regnum tuum : fiat voluntas tua, sicut in cœlo, et in terra. 1, 2G7 : 111, 505 : IV, 177 VII, 198.

11. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie. VII, 198, 197.

12. El dimitte nobis debita nostra (11,35! · IV, 121) : Vil, 19S, 199 : VIII, 185), sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. III, 15G, 519 : V, '295 : VIII, 187 : IX, 260.

15. El ne nos inducas in tenlalionem (IV, 5' ; · VII, 198). Sed libera nos a tnalo; amui. VII, 198.

11. Si enim dimiseritis hominibus pcccala eorum : dimittet cl vobis Pater vesici cjb-leslis delicta xcsira. V, 291 : VIII, 22.

15. Si autem non dimiseritis homim list nee Pater vester dimittet vobis peccata ves-

22. Lm ci na corporis tu! est oculus tups. Si oculus tuus fuetil simplex, lotum coi, us tuum lucidum erit ;

'25. Si autem oculus luus fuerit iicqiini, lotum corpus tuum tenebrosum ent. IV, 119,

24. Nemo potest duobus dominis servire.. Non potestis Deo servire et mammons. IV, 6: V, 545.

25. Ne solliciti sitis animæ vestra quid manducetis, VI. 117, 419

55 Quærlte prirnun* resnuni Dei. VII. 198 : IX, 177.

CAPUT VII.

1. Nolite judicare, ul non judicemini. V, 285 : VI, 105, 106.

5. Hypocrita, ejice primum k.ibcm de oculo tuo, et tunc videbis ejicere .cslucam de oculo fratris lui. V, 554.

G. Nolite dare sanctum caminis (V, Si) ·

TABULA LOCORUM

nrc mittatis margaritas ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis. V, 79 : VIII, 365.

7. Potile, et dabitur vobis. VII, 187.

8. Omnis qui petit, accipit. IX, 322.

14. Quam angusta porta, et arcta via est, quæ ducit ad vitam ! IV, 222, 245.

16. A frudibus eorum cognoscetis eos. IX, 199, 405.

18. Non potest arbor bona malos fructus facere. IV, 159 : neque arbor mala bonos fructus facere. III, 552, 554 : VII, 510 : VIII, 288.

19. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. III, 440.

22. In nomine tuo virtutes multas fecimus? IV, 259.

CAPUT VII.

2. Domine, si vis, potest me mundare. III, 407.

8. Domine, non sum dignus ut intres sub lectum meum. IX, 161.

10. Audiens Jesus miratus est. III, 59.

17. Ipse infirmitates nostras accepit : et ægrotationes nostras ipse portavit. III, 79.

20. Vulpes foveas habent et volucres coeli nidos : Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet. III, 198, 109 : VI, 54.

CAPUT IX.

2. Videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico : Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. III, 459 : VIII, 220.

4. Cum vidisset Jesus cogitationes eorum (II, 182). dixit : Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? IV, 185.

10. Facium est, discumbente eo in domo, muli publicani et peccatores venientes, discumbebant cum Jesu et discipulis ejus. III, 197 : IV, 595.

12. Non est opus valentibus medicus, sed male habentibus.

15. Non enim veni vocare justos, sed peccatores. II, 343, 455, 456.

22. Confide, filia, fides tua te salvam fecit. III, 459, 440.

CAPUT X.

4. Iscariotes. III, 208.

8. Infirmos curate, mortuos suscite, leprosos inundate, dæmones ejicite; gratis accepistis, gratis date. II, 336 : VII, 595, 405, 415.

9. Nolite possidere aurum neque argentum. III, 198.

10. Disnusest operarius cibo suo. VII, 110.

16. Mitto vos sicut oves in medio luporum. II, 558. Estote ergo prudentes sicut serpentes. II, 299, et simplices sicut columbae. II, 11, 1A : VI, 56.

17. Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos. V, 40.

18. Et ad presides, et ad reges ducemini propter me in testimonium illis gentibus.

19. Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini; dabitur

enim vobis. In illa hora quid loquamini. II, 40.

20. Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. II, 125.

25. Cum persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam. V, 40.

28. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. (VIII, 68); sed potius timete eum qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. II, 260 : III, 410 : V, 264 : VIII, 51 : IX, 594, 503.

52. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. V, 59 : VIII, 5, 415, 411.

55. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in cælis est. VII, 572.

57. Qui amat patrem aut matrem plius quam me, non est me dignus. IV, 455 : V, 298.

59. Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. VIII, 415, 414.

CAPUT XI.

5. Tu es qui venturus es, an alium expectamus? n, 517.

11. Non surrent internatos mulierum tuorum Joanne Baptista; qui autem minor est in regno cælorum, major est illo. III, 359 : IV, 18 : V, 278.

12. Regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud. IX, 469.

18. Venit Joannes et neque manducans neque bibens. III, 197 : Mat. 129.

19. Venit Filius hominis manducans et bibens. III, 197 : VII, 129.

21. Væ tibi, Corozain; væ tibi, Bethzafila; quia 'i in Tyro et Sidone facile essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in ciliis ioh cinere præmentientiæ egissent. I, 193, 194, 254, 541.

25. Si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hanc diem. I, 196 : II, 501.

27. Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. III, 2 ». Et nemo novit Filium nisi Pater; neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare? I, 105 : II, 35, 110, 120 : III, 329.

28. Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis. I, 506.

39. Jugum enim meum suave est, et onus meum leve. IV, 222, 451.

CAPUT XII.

5. Sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt. VII, 544.

to. Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum.

11. Ipse autem dixit illis : Qui erit ex vobis homo qui habeat ovem unam, et si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonno tenebit et levabit eam?

12. Quanto magis metior est homo ovis? itaque licet sabbatis benefacere. VII, 317,

M Qui non congregat mecum, spargit. V, 480.

51. Omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus; spiritus aulein blasphemix non remittetur. <X, 437, 239.

32. El quicumque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei; qui aut. m dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque m hoc sæculo, neque in futuro. II, 10 : IX, 237, 239.

31. Ex abundantia enim cordis os loquitur. VIII, 15G.

36. Dico aulein vobis, quoniam omne verbum otiosum quod oculi fuerint homines, reddent rationem ile eo in die iudicii. IV, 163.

57. Ex verbis enim tuis justificaberis, et cx verbis tuis condemnaberis. IV, 163.

40. Sicut fuit Jonas in venire ceti tribus diebus, et iribus noctibus; sic erit Filius hominis in corde terræ iribus diebus, el tribus noctibus. III, 223.

47. Ecce mater tua, el fratres tui foris stant, quærentes le. III, 153 : V, 307.

48. Quæ est mater mea, el qui sunt fratres mei? II, 426.

49. El extendens manum in discipulos suos, dixit : Eccc mater mea, el fratres mei.

50. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in coelis est, ipse meu» frater, el soror, el maler est. II, 426 : V, 307.

CAPUT XIII.

3. Exiit qui seminat, seminare. V, 84.

17. Arnen dico vobis, quia nulli prophets et iusti cupierunt videre quæ vos videtis, et non viderunt. II, 39.

24. Simile factum est regnum cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. IV, 412.

50. Sinite utraque crescere usque ad messem. IV, 412, 413. Colligite primum zizania, el alligate ea in fasciculos ad comburendum. IV, 412.

58. Ager autem est mundus.

41. Mittet Filius hominis angelos suos. II, 229.

42. Mittent cos in caminum ignis. Ibi erit fletus el stridor dentium. IV, 414.

44. Simile est regnuin cœlorum thesauro abscondito in agro : quem qui invenit homo, abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit omnia quæ habet, el emit agrum Illum. V, 65.

48. Elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. IV, 412.

49. Sic erit in consummatione sæculi : exibunt angeli, et separabunt inalos dc medio iustorum.

50. El mittent eos in caminum ignis. IV, 414.

54. Unde huic sapientia hæc, cl virtutes?

55. Nonne hic est fabri filius? nonne mater ejus dicitur Maria?

56. Unde ergo Hfic omnia ista? III, 154.

caput xv.

3. Vos li anscrednniin mandatum Dei propter traditionem vestram? V, 88

Bill. t. x. Tab.

11. Non quod Intrat In oi coinquinat aominem. VIII, 82.

14. Sinite illos: cscisuni, et doces c«corum V, 378.

24. Non sum missus nisi ad ovpa quæ perierunt domus Israël.

26. Non est bonum sumere pan -ni filiorum et dare canibus. II, 352 : III, 200.

CAPUT XVI.

2. Facto vespere dicitis : Serenum erit, rubicundum est enim coelum;

3. Et mane ; Ilo ne tempestas, rutilat enim triste cadum. II, 2'5-

15. Dicit illis Jesus : Vos autem quem me esse di «ilis? II, 35 : V, 154, 155.

16 Ilcspon iens Simon Petrus, dixit : Tu es Christus, Filius Dei vivi. II, 35.

17. Respondens autem Jêsus, dixit ei . Beatus es, Simon Bar Jona : quia caro el sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est. II, 35 : III, 329 : V, 145, 147, 172, 173.

18. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam IV, 40, et porta inferi non prævalebuul adversus eam. V, 5, 110, 121, 145, 146.

19. Et tibi dabo claves regni cœlorum. IV, 45(1 : IX, 262, 336. Et quodeumque ligaveris super icrram, erit ligalumetin cœlis (IV, 492); et quodeumque solveris super terram, erit solutum et in cœlis. IV, 45, 463 : V, 150, 173 : VII, 283 . 297 : IX, 231, 234, 267, 336 *et in appendice*.

22. Assumens eum Petrus. III, 200.

24. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, el se qualur me. V, 299.

26. Quam dabit homo commutationem pro anima sua? VIII, 143.

caput xvii.

1. Assumit Jêsus Petrum, etc. III, 209.

2. El resplenduit facies ejus sicut sol : vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix. III, 204.

4. Bonum est nos hic esse. I, 107.

5. Ulc est Filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. II, 431, 432.

18. Quare nos non potuimus ejicere illum? V, 22.

20. Hoc genus dæmoniorum non ejicitur nisi per orationem et jejunium. VII, 87.

24. Quid tibi videtur, Simon? Bcgcs terra a quibus accipiunt tributum vel censum ' t filiis suis, an ab alienis?

26. El ille dixit : Ab alienis. Dixit illi Jêsus : Ergo liberi sunt filii. IV, 5<9.

25. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum: cteum piscem qui primus ascenderit tolle; et aperto ure ejus, invenies staterem; illum sumens, da eis pro me et te. I, 509, 510.

caput xviii.

5. Qui suscepit unum parvul'UB deminome meo, me suscipit. III, 459.

d

TABULA LOCORUM

7. Necesse est ut veniant scandala. 111,548: V, 379.	habes, et da pauperibus... et veni, «equereme.
8. Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscide eum, et projice abs te. VI, 2.v8 . X, 171.	27. Eccenos reliquimus omni* (X, 66), tñ secuti sumus te : quid ergo erit jibis?
9. El si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te; bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. VIII,	28. Sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israë. V, 309:
19. Angeli eorum in coelis semper vident faciem Patris mei. II, 10.	29. Omnis qui reliquerit domum aut patrem, aut matrem propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam postdebit. III, 455, 459 : X. 66.
15. Si peccaverit in te frater tuus (V, 295, 547), vade, et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. V, 547, 548, 549, 554.	caput xx.
16. Si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. V, 554 :	8. Voca operarios, et redde illis mercedem. I, 594.
17. Quod si non audierit eos, dic ecclesie. Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. IV, 492 : V, 98, 279, 518, 554 : VIII, 51 : IX, 558 <i>et in appendice.</i>	15. Nonne ex denario convenisti mecum? I, 594.
18. Quaecumque alligaveritis super terram erunt ligata et in cælo : et quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo. V, 150 : VII, 216 : IX, 251, 256, 257, 242, 552, 555, 556.	14. Tolle quod tuum est, et vade. I, 591, 440 : VI, 212.
21. Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. V, 253 : 259 : VII, 240.	15. Aut non licet mihi quod volo facere? I, 440 : VI, 212.
21. Domine, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei? V, 518. Usque septies?	16. Nulli sunt vocati, pauci vero electi. I, 415, 421, 452:111,461.
22. Dicit illi Jesus : Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. II, 322 : IX, 250, 160, 115.	18. Ecce ascendimus Jerosolimam, et Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et condemnabunt eum morte.
55. Sic et Pater cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. IX, 279	19. Et tertia die resurget. II, 24.
caput xx.	25. Sedere ad dexteram vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo. II, 25.
4. Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum et feminam fecit eos? et dixit X, 158) :	26. Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. VIII, 285.
5. Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ (I, 6, X, 96), et erunt duo in carne una. X, 158.	28. Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam, redemptionem pro multis. I, 286 : III, 78, 219.
6. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. VIII, 155. Quod ergo Deus conjunxit homo non separet. I, 6 : V, 175 : X, 96, 15'.	caput xxir.
9. Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mœchatur. X, 115, 165.	14. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. I, 415, 421, 452.
12. Sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum coelorum. VI, 28 : VIII, 121.	16. Non enim respicis personam hominum. VI, 197.
17. Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. III, 105. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. 111,545,441 : IV, 115, 495 : V, 28, 510.	21. Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo. IV, 509 : V, 175: VI, 120, 209.
80. Omnia hæc custodivi a juventute mea.	50. In resurrectione neque nubent, neque nubentur : sed erunt sicut angeli Dei in celo. II, 155 : IV, 52, 55.
i. S» vi» perlectu» esse, \aw, vende quod	52. Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium. II, 260.
	56. Magister, quod est mandatum magnum in Lege? IV, 50 : V, 294.
	57. Ait illi Jesus : Diliges Dominum Deum tuum (V, 82, 598), ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua.
	58. Hoc est maximum et primum mandatum. V, 275, 294, 299, 515, 524.
	59. Secundum autem simile est huic : Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. V, 311, 40.
	40. In his duobus mandatis universa Lex pendet, et Prophetæ. V, 275, 295, 294, 299, 515.
	42. Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei : David.
	45. Ait illis : Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens

44. Dixit Dominus Domino mon · Sede a | dextris meis?

47. SI ergo David vocat cum Dominum, quomodo filius ejus est? I, 6.

46. Et nemo poterat ei respondere verbum. I, G : II, 8, 20.

caput xxm

2. Super cathedram Moysi sederunt. V, 250.

10. Nec vocemini magistri, quia Magister vester unus est, Christus. V, 117.

21. Quicumque juraverit in templo, jurat In illo, et in eo qui habitat in ipso.

22. Et qui jurat in cœlo jurat In throno Dei, et in eo qui sedet super eurn. VII, 3<)6, 511.

25. Decimatis mentham et anethum. Hæc oportuit facere, et Hia non omittere. VII, 240.

24. Excolantes culicem et camelum dcglutientes. IV, 160, 188.

57. Jerusalem.... quoties volui congregare hilos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, et noluisti! I, 270, 272, 278 : III, 590.

CAPUT XXIV.

14. Et prædicabitur hoc evangelium regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus; et tunc veniet consummatio. V, 55, 105.

25. Si quis vobis dixerit : Ecce hic est Christus, aut illic; nolite credere. VII, 99.

35. Cœhim et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. I, 12 : IX, 258.

caput xxv.

9. Ne forte non sufficiat nobis et vobis, ite potius ad vendentes. IX, 461, *et in appendice*.

15. Dedit unicuique, secundum propriam virtutem. VIII, 221.

21. Quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam illi, 457), intra in gaudium domini tui. IV, 24.

54. Venite, benedicti Patrismei ; possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. IV, 412, 415, III.

35. Esurivi enim et dedistis (IV, 525), mihi manducare. I, 421, 40 : III, 455 : V, 558.

40. Quandiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.

4L Discedite a me, maledicti (I, 452), in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, et angelis ejus. I, 199, 210, 211 : IV, 414.

42. Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare. I, 421, 451, 42 : II, 211 : 455 : IV, 598, 401, 405, 409, 411, 412 : V, 559.

46. Ibunt Iii in supplicium æternum : iustitiam in vitam æternam. I, 94 : U. 211, 860 : IV, 55, 41, 598, 401, 405 : VI, 81.

CAPUT XXVI.

2. Scitis quid post biduum Pascha Gel. IX, 105, 106.

5. Non lu die festo, ne forte tumultus fieret in popub. IX, 103, 108.

15. Primadic Azymorum (IX, 107), accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes Ubi vis nuo tibi comede·e pascha? IX, 105.

18. Apud te facio pascha cum discipulis meis. IX, H>6.

19. Et paraverunt pascha.

2'). Vespere aut<-m facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis. IX, 105.

25. Qui intingit mecum manum in paropside, iic me tradet. IX, 182.

25. Respondens autem Judas, dixit (IX, 141) : Numquid ego sum, rabbi? Ait illi : Tu dixisti. IX, 182.

26. Comantibus autem eis (IX, 127), accipit Jesus panem, et benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, et ait : Accipite et comedite. IX, 64. Hoc est corpus meum. V, 114, 115 : IX, 46, 48, 65, 94, 116.

27. Et accipiens calicem gratias egit : et dedit illis, dicens : Bibite ex hoc omnes. IX, 46, 48, 65, 116, 170, 172.

28. Hic esi enim sanguis meus novi testamenti, qui pro nullis eiTundetur In remissionem peccatorum. I, 286 : IX, 45, 114.

29. Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis (IX, 114, 116, 120), usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. IV, 54 : IX, 114, 184.

50. Hymno dicio, exicrunl In montem Oliveti. VII, 534.

51. Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. V, 110. Scriptum est enim : Percutiam pastorem et dispergentur mes gregis. V, 69.

58. Tristis est anima mea usque ad mortem. II, 426 : III, 3, 59 : IV, 2-55.

59. Pater mi! si possibile est, transeat a me calix isle (III, 50) : verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. III, 47, 49, 109.

41. Orate ut non iniretis in tentationem. VII, 290.

52. Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. V, 361, 571 : VI, 228.

CAPUT XXVII.

5. Laqueo se suspendit. III, 207

18. Sciebat enim quod per invidiam tradidissent cum. IV, 544.

26. Jesum flagellatum tradidit eis. III, 208.

52. Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem, hunc angariaverunt ut tolleretur crucem ejus. III, 29.

•4L Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei. III, 212.

4>. Tenebrae factae sunt super universam terram. III, 216.

46. Deus meus. Deus meus, ulquid dereliquisti me? III, 5u.

50. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

51. Et ecce velum templi scissum est in duas partes a summo usque deorsum (III, 216, 217), et terra mola esi, et p-lrw scissa sunt. IU, 216, 228.

52. Et monumenta aperta sunt, et multi corpora sanctorum, qui dormierant, *uireio-luni.

TABULA LOCORUM.

55. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, viderunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis. III, 216, 228.

51. Vere Filius Dei erat iste. V, 111.

caput xxviii.

2. Angelus Domini descendit de caelo, et accedens revolvit lapidem. II, 165, 170.

5. Erat autem aspectus ejus sicut fulgur. II, 166.

18. Data est mihi omnis potestas in caelo, et in terra. II, 25, 556 : III, 20, 107 : VI, 54 : VIII, 6.

19. Eum nunc ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. II, 10, 11, 70 : III, 20, 111 : V, 5, 105, 108, 181, 182, 231 : VI, 54 : VIII, 227, 228, 284, 377, 379 : V, 595, 596, 598, 599, 421, 427, 428, 455 : IX,

20. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem saeculi. V, 5, 105, 109, 254 : IX, 59.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

4. Fuit Joannes in deserto baptizans, et praedicans baptismum poenitentiae in remissionem peccatorum. III, 195.

8. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto. III, 195.

9. Venit Jesus a Nazareth Galilaeae : et baptizatus est a Joanne in Jordane. III, 194.

51. Non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. II, 515.

56. Simon, et qui cum illo erant. V, 147.

caput ii.

5. Circumspiciens eos cum ira. III, 59 : IV,

22. Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe daemoniorum ejicit daemonia. IX, 10, 11.

CAPUT V.

7. Adjuro te per Deum. VII, 555.

CAPUT VI.

5. Nonne hic est faber? III, 192.

9. Ne induerentur duabus tunicis. III, 197.

15. Et ungebant oleo mullos aegros, et sanabant. X, 2.

50. Ego sum; nolite timere. III, 199.

caput vii.

7. In vanum me colunt, docentes doctrinas, cum praecipient hominibus.

24. Ingressus domum, neminem voluit intrare, cum non potuit latere. III, 26.

52. Deprecabantur eum, ut imponat illi manum.

55. Misit digitos suos in auriculas ejus : et expuens, tetigit linguam ejus. VIII, 228 :

51. Ephphelha, quod est, Adaperire. VIII, 468.

CAPUT VIII.

9. Erant qui manducaverant quasi quatuor millia. III, 194.

51. Oportet Filium hominis post tres dies resurgere. III, 182.

CAPUT IX.

40. Quisquis polum dederit vobis calicem aquae in nomine meo, quia Christi estis, non perdit mercedem suam. III, 459.

12. Ire in gehennam, in ignem inextinguibilem.

15. Filius hominis non moritur, et ignis non exstinguitur. IV, 410, 112 : IX, 507.

caput x.

9. Quod Deus conjunxit, homo non separet.

II. Quicumque dimiserit uxorem suam, et aliam duxerit, adulterium committit super eam. X, 160, 165.

55. Potestis bibere calicem quem ego bibo : aut baptismo quo ego baptizor, baptizari? VIII, 409, 448.

caput xi.

2. Invenietis pullum ligatum. IX, 552.

2-1. Omnia quaecumque orantes petiti, credite quia accipietis. I, 451.

CAPUT XII.

14. Nec enim vides in faciem hominum. VI, 199.

17. Reddite quae sunt Caesaris, Caesari; et quae sunt Dei, Deo. IV, 451 : V, 175.

52. Bene, Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, et non est alius praeter eum. I, 97.

55. Et ut diligatur ex toto corde, et ex toto intellectu, et ex tota anima, et ex tota fortitudine. V, 512.

CAPUT XIII.

52. De dicantem illo, vel hora, nemo scit, neque angeli in caelo, neque Filius, nisi Pater. II, 25 : VII, 402.

57. Quod vobis dico, omnibus dico : Vigilate. III, 6 : IX, 165.

CAPUT XIV.

12. Primo die Azymorum (IX, 101, 105, 106), quando pascha immolabant, dicunt ei discipuli : Quo vis camus, et paremus tibi ut manduces pascha? IX, 104, 105, 116.

14. Ubi est refectio mea, ut pascha cum discipulis meis manducem? IX, 106, 107.

16. Et paraverunt pascha.

17. Vespere autem facto, venit cum duodecim. IX, 104, 106.

22. Et manducantibus illis accepit Jesus panem, et benedicens fregit, et dedit eis et ait : Sumite, hoc est corpus meum. IX, 46, 62, 65, 66, 67, 68, 88, 90, 92, 95, 104, 106, 140 et alibi scilicet.

25. Et accepto calice, gratias agens dedit eis : et biberunt ex illo omnes. IX, 10, 95.

24. Et ait illis : Hic est sanguis meus (IX, 62, 65, 140 et alibi passim) novi

testamenti, qui pro nullis effundetur (IX, H), in remissionem peccatorum. IX, 66.

33. El ccepil pavere, et tæderc. III, 38.

CAPUT xv.

15. Tradidit Jeaum flagellis essum. III, 208.

39. Videns centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expinisset, ait : Vere hic homo Filius Dei oral. III, 217.

42. Erat Parasceve, quod est ante sabbatum. IX, 108.

A4. Pilatus mirabatur si jam obiisset. III, 117.

CAPUT XVI.

9. Surgens mane, prima sabbati, apparuit primo Maria* Magdalene. III, 227, 232.

14. Novissime, recumbentibus illis undecim apparuit : et exprobravit incredulitatem eorum (ID, 233) et duritiam cordis; quia iis

qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. V, 47.

15. Et dixit eis : Euntes in unum universum, prædicale evangelium omni creaturæ.

16. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvus erit (III, 438, 439 : V, 27, 30, 35, 103, 169 : VIII, 38, 252, 267, 4'2, 429, 437, 455) : qui vero non crediderit, condemnabitur. III, 338 : V, 27, 30, 99 : IX, 242.

17. Signa cos qui crediderint, hæc sequentur : In nomine meo dæmonia ejicient (VII, 334, 335, 571, 372) : linguis loquentur novis. III, 240.

19. Dominus Jesus postquam locutus est eis, assumptus est in cælum. III, 236.

20. Prædicaverunt ubique, Domino cooperrante. III, 380.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM LUCAM.

caput i.

6. Erant justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela. II, 352.

15. Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero malris suæ. III, 152, 171.

26. Missus est angelus Gabriel a Deo. II, 170, 229.

27. Ad Virginem. II, 170.

28. Ave, gratia plena (111, 154) : Dominus tecum : benedicta tu in mulieribus. II, 429 : III, 161, 162, 165.

30. Ne timeas, Maria. III, 162.

51. Ecce concipies (III, 162, 163) in utero, et paries filium (II, 454), et vocabis nomen ejus Jesum. 11, 42'».

52. Hic erit magnus (III, 162), et dabit illi Dominus sedem David patris ejus : et regnabit in domo Jacob in sternum. III, 165 : IV, 33 : VI, 54.

53. Et regni ejus non erit finis. IV, 33 : V, 107.

54. Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? III, 156, 159, 162, 163, 182.

55. Spiritus sanctus superveniet in te (III, 162, 163 : IX, 54), et virtus Altissimi obumbrabit tibi (II, 10 : III, 163) bicoque et quod nascetur ex te Sanctum vocabitur Filius Dei. II, 42(5, 456, 458 : III, 29, 175.

57. Non erit impossibile apud Deum omne verbum. II, 510 : III, 162.

58. Ecce ancilla Domini (III, 160, 162), fiat mihi secundum verbum tuum (III, 1(52, 163). Et discessit ab illa angelus. III, 171.

59. Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione. III, 171.

41. Ut audivit salutationem Mariæ Elizabeth, exultavit infans in utero ejus : et repleta est Spiritu sancto Elizabeth. III, 171.

42. Benedicta tu inter mulieres, et benedictus fructus ventris tui.

45. Et unde hoc mihi, ut veniat in ater Domini mei ad me? III, 171, 172.

44. Exultavit in gaudio infans in utero meo. III, 171.

45. Beata, quæ credidisti quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi a Domino. II, 171.

48. Respexit humilitatem ancillæ suæ. VIII, 204.

52. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles. III, 226.

56. Mansit autem Maria cum illa, quasi mensibus tribus. III, 200.

58. Et audierunt vicini, et cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. III, 158.

59. Factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum; et vocabant eum nomine patris sui Zacariam. II, 183.

60. Nequaquam, sed vocabitur Joannes. II, 183.

63. Feci redemptionem plebis suæ. III, 183.

78. Per viscera misericordiæ Dei nostri in quibus visitavit nos oriens ex alto. II, 406.

caput ii.

1. Exiit edictum a Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis. III, 165, 215.

5. Et ibant omnes, ut profiterentur singuli in suam civitatem. III, 165.

4. Ascendit autem et Joseph a Gallilæa de civitate Nazareth, in Judæam in civitatem David, quæ vocatur Bethlehem : eo quod esset de domo et familia David. III, 165, 171.

5. Ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. III, 160, 165 : X, 142, 145, 144.

7. Reclinavit eum in praesepe : quia non erat eis locus in diversorio. III, 165, 175.

8. Pastores erant in regione eadem vigilantes, et custodientes vigiliam noctis super gregem suum. III, 165, 175, 177.

14. Gloriam in altissimis Deo (VII, 335)»

TABULA LOCORUM

cl in terra pax hominibus bonæ voluntatis. ΠΠ. 177.

10. Evangelizo vobis gaudium magnum, fl, 456.

11. Quia natus est vobis hodie Salvator. Π, 456

15. Discesserunt ab cis angeli in coelum. U, 165.

19. Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. 111, 186.

21. Postquam consummati sunt dies octo ul circumcideretur puer (III, 182, 18-4, 186), vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur. III, 162, 184.

22. Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus (III, 184, 18"), secundum legem Moysi (111, 184), tulerunt illum in Jerusalem ut sisterent eum Domino. III, 184.

25. Sicut scriptum est in lege Domini : quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur. 111, 184.

24. Et ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum. III, 184, 187.

25. Et ecce homo erat in Jerusalem, cui nomen Simeon (III, 187, 188), et homo iste iustus et timoratus, exspectans consolationem Israël. III, 187, 188.

26. Illesponsum acceperat a Spiritu sancto non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. III, 178.

27. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis proco. III, 187, 188 : X, 140.

28. Et Ipse accepit eum in ulnas suas, et benedixit Deum. III, 187, 188.

53. El erat pater ejus et mater mirantes xuper his. X, 140.

55. Tuam ipsius animam pertransibit gladius. III, 244.

59. Ul perfecerunt omnia secundum Legem Domini, reversi sunt In Galilæam in civitatem suam Nazareth. III, 180, 188.

40. Puer autem crescebat et confortabatur, plenus sapientia. 111, 189.

48. Ecce pater tuus et ego dolentes quærebamus te. III, 165 : VII, 592 : X, 140.

52. Jesus proliciebat sapientia et ætate et gratia, apud Deum et homines. II, 440 : Ul, 16, 19.

CAPUT ΠΙ.

1. Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris (III, 194), procurante Pontio Pilato Judæain, tetrarcha autem Galilæa* Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ilurææ et Trachonitidis regionis, et Lysanias Abilinas tetrarcha. II, 524, 525.

2. Sub principibus scordalium Anna et Caiphas, factum est verbum Domini super Joannem, Zachariæ filium, in deserto. II, 524, 525.

5. Venit in omnem regionem Jordanis,

prædicans baptismum poenitentiae In renitionem peccatorum. VI, 12.

6. Videbit omnis caro aalulire Dei. II, 510.

7. Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? IX, 3v4.

8. Facite ergo fructus dignos pendentiam. IX, 272, 504.

9. Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem initietur. V, 541, 545.

10. Et interrogabant cum Iux, dicentes : Quid ergo faciemus? V, 541, 513.

11. Respondens autem dicebat illis : Qui habet duas tunicas, det non habenti : et qui habet escas, similiter faciat. III, 198:

14. Neminem concutatis, neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis vestris. V, 364.

16. Ego quidem aqua baptizo : vos Ipse vol baptizabit in Spiritu sancto et igni. III, 195.

21. factum est autem cum baptizaretur omnis populus, et Iusti baptizato et orante, apertum est coelum. 111, 193, 194, 195.

12. Et descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut columba, in Ipsum : etiam de cælo facta est (II, 6 : 111, 193) : Tu « Filius meus dilectus : in te complacui mihi. V, 69.

23. Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta (III, 167), et putabatur, filius Ioseph, qui fuit Heli (111, 166, 167), qui fuit Mathat. 111, 167.

27. Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neii. III, 166.

34. Qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abraham. III, 167.

35. Sale,

56. Qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad 111, 168, 169.

CAPUT IV.

1. Jesus autem, plenus Spiritu sancto, regressus est a Jordane : et agebatur a Spiritu in desertum. II, 8, 440.

5. Duxit illum Diabolus in montem excelsum. III, 200.

9. Duxit illum In Jerusalem. III, 2fx).

14. Regressus est Jesus in virtute spiritus. II, 8.

54. Scio te quis sis. Sanctus Dei. II, 514,

41. Tu es Filius Dei (II, 514) : et increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum. II, 514.

43. Aliis civitatibus oportet me evangelizare : quia ideo missus sum. II, 402.

CAPUT V.

8. Petrus procidit ad genua Iesu. dicens : Exi a me, quia homo peccator sum, Domine. IX, 161.

10. Noli timere. IX, 161.

51. Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. II, 552.

52. Non veni vocare justos, sed peccatores ad poenitentiam. II, 552.

· II, f
U
· 4 V
· di
M
Ht
rir
f
H
r-
Rbl
X .1

34. Nunquid potestis tilios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?

35. Venient autem dies cum ablati fuerit ibi illis sponsus: tunc jejunabunt in illis diebus. VIU. 91.

CAPUT VI.

12. Exiit in montem solus orare, et erat pernoctans in oratione Del. VI, 40G.

19. Virtus de illo exibat, et sanabat omnes. III, 22, 205.

20. Beati pauperes. IV, 2G9.

51. Prout vultis ut faciant vobis homines, et vos facile illis similiter. V. 357, 5G0 : X, 155.

51. El si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere, quæ gratia est vobis? nam el peccatores peccatoribus fœnerantur, ut recipiant aqualia. VII, 107.

55. Diligite inimicos vestros (HI, 571); mutuum date, nihil inde sperantes (VII, 107); et eritis filii Altissimi. III, 571.

3G. Estote misericordes, sicut et Pater vester misericors est. IX, 259.

57. Nolite judicare, et non judibicamini. VI, 106.

3«. Mensuram bonam, et confertam, et coagitatam, et supereffluentem dabunt in unum vestrum. III, 457.

41. Vides festucam. IV, 445.

CAPUT VII.

28. Major inter natos mulierum propheta Joanne Baptista nemo est. III, 555.

54. Venit Filius hominis manducans, et bibens. VIII, 155.

57. Mulier quæ erat in civitate peccatrix. IV, 595.

47. Remittuntur ei peccata nulla, quoniam dilexit mullum. III, 575, 435 : IX, 262.

48. Remittuntur tibi peccata. IX, 262.

CAPUT VIII.

2. Et mulieres aliquæ,

5. Quæ ministrabant vi de facultatibus suis. III, 198, 199.

II. Semen est verbum Dei. IX, G2.

45. Dixit Petrus, et qui cum illo erant. V, 149.

46. Novi virtutem de me cxiissc. IU, 22.

CAPUT IX.

22. Oportet Filium hominis nulla pati, et tertia die resurgere. III, 254.

26. Qui me erubuerit ei meos sermones hunc Filius hominis erubescet. V, 59.

52. Petrus vero, et qui cum illo erant. V, 150.

33. Hic est Filius meus dilectus. II, 5.

5G. Dum fieret vox, inventus est Jesus solus. II, 24.

55. Nescitis cujus spiritus estis. V, 52.

CAPUT X.

7. Dignus est operarius mercedem suam. VII, 140.

16. Qui vos audit, me audit (V, 109): et qui vos spernit, me spernit. IV, 478, 492 : VIII, 5.6, G2, 81.

10. Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et supra omnem virtutem inimici: et nihil vobis nocet. VII, 554.

21. Conliteor tibi, Pater, quod abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Etiam, Pater, quoniam sic placuit ante te. I, 409.

27. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis (IV, 209), et ex omni mente tua. V, 512.

50. Ille quidam descendebat ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones, qui etiam despoliaverunt eum; et plagis impositis, abierunt semivivo relicto. III, 51, 50, 277.

40. Domine, non est tibi curæ quod soror mea reliquit me solam ministrare? II, 21.

42. Maria optimam partem elegit, quam non auferetur ab ea. VI, 404 : VIII, 124.

CAPUT XI.

2. Pater, sanctificetur nomen tuum. Adveniat regnum tuum.

5. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. V, 295 : IX, 48.

9. Petite, et dabitur vobis: quærite, et invenietis. III, 538.

15. In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. IX, 240, 241.

24. Revertar in domum meam unde exivi. IX, 281.

58. Quare non baptizatus esset ante prandium? VUI, 576.

41. Quod superest date eleemosynam (IV, 168): et ecce omnia munda sunt vobis. III, 171 : V, 559 : VI, H6.

CAPUT XII.

8. Omnis quicumque confessus fuerit me. VUI, 415.

9. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram angelis Dei. V, 38.

13. Magister, dic fratri meo ut dividat in eum hæreditatem.

11. Ille, quis me constituit iudicem super vos? VI, 5».

18. Destruam horrea mea. V, 342.

52. Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. I, 409, 115.

38. Si venerit in secunda vigilia, et si in tertia vigilia venerit. VII, 219.

47. Voluntatem Domini sui

48. Qui non cognovit, et fecit digna plagis, vapulabit paucis. IV, 211.

50. Baptismo autem habeo baptizari. VIII, 576, 409, 446.

CAPUT XIII.

5. Si pœnitentiam non feceritis, omnes similiter peribitis. IX, 153, 268.

CAPUT XIV.

25. Compelle intrare, ut impleatur domus mea. VUI, 210, 415.

2G. Si quis venit ad me, et non odit pa-

trem suum , el nuerem , el uxorem , el filios, el fratres « el sorores, adhuc autem el animam suam , non potest meus esse discipulus. I, 453 : V, 298 : V, 360.

33. Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. VI, 59.

CAPUT XV.

7. Gaudium erit in cœlo super uno peccatore poenitentiam agente. I, 390.

19. Jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis. IX, 265.

caput xvr.

8. Laudavit Dominus villicum iniquitatis. VII, 181.

9. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. V, 344 : VII, 398.

16. Lex et Prophets usque ad Joannem. IV, 390.

18. Omnis qui dimittit uxorem suam et alleram ducit, moechatur ; et qui dimissam a viro ducit, moechatur. X, 159.

25. Fili, recordare quia recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. I, 451.

caput xviii.

3. Si peccaverit in te frater tuus. IX, 242.

4. Si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens : Pœnitel me , dimitte illi. IX, 406.

5. Adauge nobis fidem. V, 49.

10. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus : quod debuimus facere , facimus. III, 453 , 454 : IX, in appendice, 515.

14. Ille, ostendite vos sacerdotibus. IX, 341.

20. Non venit regnum Dei cum observatione. V, 100.

21. Neque dicent : Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum Dei intra vos est. V, 100.

22. Et ait ad discipulos suos : Venient dies quando desideretis videre unum diem Filii hominis, et non videbitis. V, 100.

23. Et dicent vobis : Ecce hic et ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. V, 100.

caput xviii.

1. Oportet semper orare (VII, 188), et non deficere. VII, 202.

8. Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra? II, 344 : V, 111.

12. Jejuno bis in sabbato. III, 232.

14. Omnis qui se exaltat humiliabitur. VII, 203.

19. Nemo bonus nisi solus Deus. I, 77.

CAPUT XIX.

10. Venit Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat. II, 352.

23. Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam, ut ego veniens, cum usuris utique exegissem illam? VII, 1(8).

40. Si hi latuerim, lapides clamabunt * 196.

4L Videns civitatem , flevit super illam IV, 255.

CAPUT XX.

25. Reddite ergo quæ sunt Cæsari, Cæsari; et quæ sunt Deo. I, 175.

CAPUT XXII.

7. Venit dies Azymorum, in qua necesse erat occidi pascha. VIII, 381 : IX, 104, 105 , 106.

8. Et misit Petrum et Joannem, dicens: Euntes parate nobis pascha , ut manducemus. VIII , 381.

13. Euntes, invenerunt sicut dixit illis, et paraverunt pascha. IX, 104, 106.

14. Et cum facta esset hora, discubuit, et duodecim Apostoli cum eo. IX, 104, 181.

15. Et ait illis : Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, antequam pillar. IX, 104, 105, 181.

17. Et accepto calice, gratias egit, et dixit : Accipite, et dividite inter vos. IX, 89.

19. Et accepto pane , gratias egit, et fregit, et dedit eis, dicens : Hoc est corpus meum (V, 85), quod pro vobis datur (IX, 46) : hoc facile in meam commemorationem. IV, 170 : VIII , 284, 285 : IX, 41, 46, 63, 64, 92, 93, 140, et scepissime alibi : X, 43.

20. Similiter et calicem, postquam cenavit (IX, 111, 135), dicens : Hic est calix, novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur. IX, 46, 63, 64, 167, 174.

21. Verumtamen ecce manus tradentis me inecum est in mensa. IX, 181.

22. Filius hominis, secundum quod definitum est, vadit. III, 54.

23. Et ipsi cœperunt quærere inter se, quis esset ex eis qui hoc facturus esset. VIII, 391.

25. Reges Gentium dominantur eorum : et qui potestatem habent super eos, benefici vocantur.

26. Vos autem non sic. IV, 48L

31. Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum. V, 177, 178, 179, 180.

32. Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua (V, 115, 182, 183) ; et tu aliquando conversus confirma fratres tuos V, 177, 178, 179, 180.

41. Positis genibus orabat. VII, 184.

42. Dicens : Pater, si vis, transfer calicem istum a me; verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat. III, 47.

49. Domine, si percutimus in gladio. VI, 256.

53. Hæc est hora vestra, et potestas tenebrarum. VI, 304.

67. Si vobis dixero , non credetis mihi. III, 224.

70. Tu ergo es Filius Dei (II, 224) ? Qui ait : Vos dicitis, quia ego sum. IX, 68.

caput xxiii.

34. Pater, dimille illis : non enim sciunt quid faciunt. II, 359.

36. Illudebant autem ei , et milites acc-

dentes, et acetum offerentes ei. X, 20.

40. Neque tu Umes Deum, quod in eadem damnatione es. III, 212.

41. Et nos quidem juste, nam digna Tactis, recipimus ; hic vero nihil mali gessit. III, 212.

42. Domine, memento mei (III, 358), cum veneris in regno tuo. V, 111

45. Hodie mecum eris in paradiso. II, 295 : III, 212.

4G. Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. II, 426.

48. Omnis turba eorum qui simul aderant ad spectaculum illud, et videbant que fiebant, percutientes pectora «vn. reuertebantur. V, 111.

49. Stabant autem omnes noti ejus longe, et mulieres quæ secutæ eum erant a Galilæa. V, 111.

54. Et dies erat Parasceves, et sabbatum illucescebat. IX, 10G, 108.

CAPUT XXIV.

26. Nonne hæc oportuit pati Christum, et

ita Intrare in gloriam suam * II, 452, 457 : III, 2, 74.

28. Ipse se finxit longius ire VII, 454. 458.

54. Surrexil Dominus vere ♦! apparuit Simoni. III, 232.

5G. Ego sum : nolite timere.

59. Palpate, et videte (III, 251 : IX, 99) : quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere. I, 100, 104 : II, 424.

44. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum essem adhiuc vobiscum. III, 252.

4G. Sic oportebat Christum pati, et resurgere a mortuis tertia die,

47. Et prædicari in nomine ejus poenitentiam, et remissionem peccatorum. III, 227.

49. Et ego milio promissum Patris mei in vos. Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. IX, 8.

50. Eduxit autem eos foras in Bethaniam, et elevatis manibus suis, benedixit eis.

51. Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis, et ferebatur in coelum. 111, 257.

AUCTORITATES EX EVANGELIO SECUNDUM JOANNEM.

CAPUT I.

1. In principio erat Verbum (II, 6, 56), et Verbum erat apud Deum (II, 6), et Deus erat Verbum. II, 8, 14.

3. Omnia per ipsum facta sunt (I, 162 : II, 6, 131, 335 : IX, 404,); et sine Ipso factum est nihil (11, 9, 251 : IV, 281) quod factum est. I, 254.

1. In Ipso vita erat. I, 254.

5. Et lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt. I, 501.

6. Fuit homo missus a Deo. II, 9.

9. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. I, 501, 512 : IV, 345.

12. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. UI, 371.

15. Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. II, 9 : III, 371.

14. Verbum caro factum est (II, 309, 364, 5G7, 424 : III, 44, 117 : V, 82 : IX, 45, 53, 64, 88), et habitavit in nobis (II, 565) : et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre. 111, 115, 193, 194 : X, 10.

15. Quia prior me erat. II, 22.

16. De plenitudine ejus nos omnes accepimus (II, 406 : III, 420 : VIII, 455), et gratiam pro gratia. I, 414 : 11, 544, 406, 447 : III, 76, 421, 431, 455.

17. Lex per Moysen data est (IV, 590), gratia et veritas per Jesum Christum facta est. I, 110 : III, 22, 195, 420.

18. Detin, nemo vidit unquam (I, 108, 109) : unigenitus Filius, qui csl in sinu Patris, ipse ^narravit. I, 116 : II, 5, 70.

25. Qui ergo baptizas, si tu non es Chris-

tus, neque Elias, neque propheta? VIII, 377.

27. Qui post me venturus est, qui ante me factus est. II, 22.

28. Hæc in Bethania facta sunt, trans Jordanem, ubi erat Joannes baptizans. UI, 194

29. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. II, 362 : 111, 419 : IV, 571.

50. Quia prior me oral. II, 25 : 111, 42

51. Ut manifestetur in Israël, propterea» veni ego in aqua baptizans. 111, 189, 195.

55. Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris Spiritum descendentem (III, 193), hic est qui baptizat in Spiritu sancto. V, 148 : VIII, 286.

44. Erat autem Philippus a Belhsaida, civitate Andree et Petri. V, 151.

CAPUT II.

I. Et erat mater Jesu ibi. 11, 426 : 111, 177.

5. Vinum non habent. III, 153.

4. Quid mihi et tibi est, mulier (11, 426 : III, 155)? nondum venit hora mea. 111, 155.

II. Hoc fecit Initium signorum Jesus in Cana Galilææ. III, 203.

19. Solvite templum hoc. IX, 47.

caput ttt.

5. Nisi quis renatus fuerit dentio. IV, 366 : VIII, 437.

5. Nisi quis renatus fuerit ex aqua (VII, 377, 585, 588, 409, 410, 411, 415, 427, 428, 429, 450, 451 : VIII, 575, 577. 459 IX, 57, 60, 155), et Spiritu sancto (111, 195, 371 : IV, 556), non potest introire in regnum Dei 581, 109 : VIII, 217, 250. 358. 575, 377 585, 588, 409, 410, 411, 415, 427, 428, 429, 450, 454, 459.

7. Oportet vos nasci denuo. Vili, 382 437-

10. Tu es magister In Israël, et hæc ignoras. VIII, 588

If. Quod seiners loquimur, et quod vidimus testamur 11,11 : III, 2.

15. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo. Filius hominis, qui est in cælo. II, 425 : III, 2.

14. Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto; ita exaltari oportet Filium hominis. V, 50.

15. Ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. I, 286, 287 :

16. Sic Deus dilexit mundum (III, 450), ut Filium suum unigenitum daret (I, 272, 275 : III, 164, 277) : ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. II, 552.

17. Misit Deus Filium suum in mundum. II, 146.

18. Qui credit in eum non judicabitur; qui autem non credit, jam judicatus est : quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. V, 27, 51.

22. Post hæc venit Jesus, et discipuli ejus in terram Judæain, et illic demorabatur cum eis, et baptizabat. VIII, 577.

27. Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cælo. III, 401.

29. Amicus sponsi. VIII, 91.

51. Qui est de terra, de terra loquitur. Qui de cælo venit, super omnes est. III, 17.

52. Et quod vidit et audivit, hoc testatur. III, 17.

54. Non enim ad mensuram dat Deus spiritum. II, 442.

55. Pater diligit Filium. II, 70.

56. Qui credit in Filium, habet vitam æternam (III, 429, 459) : qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. V, 51.

CAPUT IV.

1. Ut ergo cognovit Jesus quia audierunt Pharisei quod Jesus plures discipulos facit et baptizat, quam Joannes. VIII, 577.

2. (Quamquam Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus. Vili, 597.)

5. Reliquit Judæam et abiit iterum in Gallæam. VIII, 577, 578, 579.

7. Da mihi bibere. VI, 402.

10. Si scires uonum Dei, et quis est qui dicit tibi : Da mihi bibere, tu forsitan petiisses ab eo. II, 501.

15. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitit. Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. IU, 568, 457.

25. Venit hora, et nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et veritate. IV, 220 : V, 99, 100 : VII, 517 : IX, 188, 190.

21. Spiritus est Deus (I, 65 : II, 10), et eos qui adorant eum in spiritu et veritate oportet adorare. VII, 184.

44. Propheta iu sua patria honorem non habet 11» 441.

CAPUT V.

17. Pater meus usque medo oneratur. II, 268.

19. Non potest Filius a »e facere quid, quain, nisi quod viderit Patrem facientes (II, 23); quæcumque enim ille fecerit, et Filius similiter facit. II, 6, 9.

25. Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem (II, 9) : qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum. III, 126.

26. Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit et Filio habere vitam in semetipso. II, 25, 70.

27. Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est. III, 257.

50. Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. III, 47.

34. Ego autem non ab homine testimonium accipio. V, 118.

56. Opera quæ dedit mihi Pater ut perficiam ea, ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me. III, 205.

59. Scrutamini Scripturas; illae sunt, qui testimonium perhibent de me. II, 314 : V, 116.

44. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis? I, 275 : V, 118.

CAPUT VI.

20. Ego sum, nolite timere. III, 447.

59. Hæc est voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne quod dedit mihi non perdam ex eo. I, 448.

44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. I, 401 : III, 355.

46. Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est a Deo. I, 116.

51. Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. II, 565, 425 : III, 178 : IX, 54.

52. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum (IX, 55, 164) : et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. IX, 45, 76, 90.

55. Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes : Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum? IX, 45.

54. Dixit ergo eis Jesus : Amen, amen, dico vobis (IX, 55) : Nisi manducaveritis carnem Filii hominis (VIII, 581, 582, 43 i), et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. VII, 582, 450 : IX, 45, 60, 61, 62, 155, 159, 164, 168, 184.

55. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam (VIII, 247 : IX, 184); et ego resuscitabo eum in novissimo die. IX, 49, 62, 159, 164.

56. Caro mea vere est cibus (IX, 50, 64), et sanguis meus vere est potus. VIII, 247 :

57. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego tui illo. IX, 159.

58 Sicut misit me vivens Pater (II, 146)

et qui manducat me (II, 146), et ipse vivet et
propter me. IX, 61, 62, 159, 183, 184.

59. Hic est panis qui de cœlo descendit.
Non sicut manducaverunt patres vestri man-
na, et mortui sunt : qui manducat hunc pa-
nem vivet in sternum IX, 45, 46, 55, 64.

60. Hæc dixit in synagoga docens in Ca-
pornaüm. IX, 45.

61. Multi ergo audientes ex discipulis ejus,
dixerunt : Durus est hic sermo (IX, 42), et
quis potest cum audire? IX, 45.

62. Sciens autem Jesus apud semelipsum
quia murmurarent de hoc discipuli ejus,
dixit eis : Hoc vos scandalizat? IX, 45.

63. Si ergo videritis Filium hominis as-
cendentem ubi erat prius? IX, 45.

64. Spiritus est, qui vivificat : caro non
prodest quidquam (IX, 46). Verba quæ ego
locutus sum vobis spiritus et vita sunt. IX,
45, 59.

65. Sciebat ab initio Jesus qui essent non
credentes, et quis traditurus esset eum. I,
178.

67. Ex hoc multi discipulorum ejus abie-
runt retro : et jam non cum illo ambulabant.
IX, 45.

71. Nonne ego vos duodecim elegi? et ex
vobis unus diabolus est. I, 415.

caput vit.

3. Transi hinc, et vade in Judæam, ut et
discipuli tui videant opera tua, quæ facis.
VII, 405.

4. Manifesta leipsum mundo. III, 153:
VII, 405.

8. Vos ascendite ad diein festum hunc,
ego non ascendo ad diem festum istud (III,
486 : VII, 402) : quia meum tempus non-
dum impletum est. VII, 403.

10. Ipse ascendit non manifeste, sed quasi
in occulto. VII, 403.

17. Si quis voluerit voluntatem ejus face-
re; cognoscet de doctrina, ulrum ex Deo
sil, an ego a me ipso loquar. V, 118.

19. Nemo ex vobis facit legem. IV, 44!.

23. Mihi indignamini quia totum hominem
sanum feci in sabbato? V, 572.

59. Nondum erat spiritus datus (V, 75),
quia Jésus nondum erat glorificatus. III, 227,
379 : IX, 9.

caput vni.

7. Qui sine peccato est vestrum, primus
in illam lapidem mittat. VI, 105.

12. Ego sum lux mundi. I, 501.

16. Solus non sum : sed ego, et qui misit
me, Pater. II, 146.

17. In lege vestra scriptum est, quia duo-
rum hominum testimonium verum est. II,
6 : VI, 351.

18. Ego sum, qui testimonium perhibeo
de me ipso : et testimonium perhibet de me,
qm misit me, Pater. II, 6.

26. Et ego, quia audivi ab eo, hæc loquor
in mundo. III, 51.

29. Quæ placita sunt ei facio semper.
III, 71,

34. Omnis qui facit peccatum, servus est
peccati. III, 1<>5,106.

41. Nas ex fornicatione non sumus nili.
X, 157.

42. Ego ex Deo processi. II, 5, 58.

44. Vos ex patre Diabolo esli. Hic homi-
cida erat ab initio (II, 299 : VI J 288), «
in veritate non stetit. II, 192, 208

46. Quis ex vobis arguet me de peccato
III, 29.

47. Qui ex Deo est, verba Dei audit. I,
451, 456.

55. Scio cum, et sermonem ejus servo.
III, 1,2.

56. Abraham pater vester exullavit ut
videret diem meum; vidit et gavisus est.
II, 39.

CAPUT IX.

3. Neque hic peccavit, neque parentes
ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo.
IV, 407.

4. Me oportet operari opera ejus qui mi-
sit me, donec dies est ; veniet nox, quando
nemo potest operari. III, 211 : III, 72, 449.

51. Scimus quia peccatores Deus non au-
dit. III, 352 : VII, 203 : VIII, 288.

32. A seculo non est auditum, quia quis
aperuit oculos cecis nati. V, 21.

33. Nisi esset hic a Deo, non poterat fa-
cere quidquam. V, 21.

CAPUT X.

11. Bonus pastor animam suam dat pro
ovibus suis. V, 59, 347.

15. Animam meam pono pro ovibus meis.
I, 286, 287.

16. Et alias oves habeo, quæ non sunt ex
hoc ovili; et illas oportet me adducere, et
vocem meam audient, et fiet unum ovile et
unus pastor. III, 176 : V, 94, 95, 102.

17. Ego pono animam meam, ut iterum
sumam eam. III, 54.

18. Nemo tollit eam a me; sed ego pono
eam a meipso (III, 217) ; et potestatem ha-
beo ponendi eam, et potestatem habeo ite-
rum sumendi eam : hoc man latum accepi a
Patre. III, 31,54, 111, 217.

25. Loquor vobis, et non creditis. Opera
quæ ego facio (III, 22) in nomine Patris mei,
hæc testimonium perhibent de me. III, 210:
V, 11.

28. Ego vitam æternam do eis (IV, 41) :
et non rapiet eas quisquam de manu mea
I, 448.

29. Pater meus quod dedit mihi, majus
omnibus est ; et nemo potest rapere de ma-
nu Patris mei. II, 13, 14, 25.

30. Ego et Pater unum sumus. II, 13, 14
18, 19, 365 : IX, 46, 70.

51. Sustulerunt ergo lapides Judæi, ut
lapidarent eum. II, 13.

35. De bono opere non lapidamus te, sed
de blasphemia : et quia tu, aomo cum sis,
facis leipsum deum. III, 15.

54. Nonne scriptum est in lege vestra
Quia ego dixi, Dei estis? I». 14 : V. 73.

TABULA LOCORUM

35. Si illos dixit deos, ad quos sermo Dei factus est, et non potest solvi Scriptura. II, 14.

36. Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum (II, 452), vos dicitis : Quia blasphemias, quia dixi : Filius Dei sum. II, 14.

57. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. II, 15, 45.

58. Si autem facio, et si mihi non vultis credere, operibus credite (III, 203), ut cognoscatis et credatis quia Pater in me est, et ego in Patre. II, 13, 45.

59. Quærebant ergo cum apprehendere, et exivit de manibus eorum. II, 13.

CAPUT XI.

22. Scio quia quæcumque poposceris a Deo, dabit tibi Deus. III, 109.

25. Ego sum resurrectio et vita. III, 452, 438.

26. Qui credit in me, non morietur in æternum. III, 458.

27. Utique, Domine, ego credidi quia tu es Christus, Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti. III, 458.

55. Turbavit seipsum. IV, 255.

55. Et lacrymatus est Jesus. IV, 255.

41. Pater.

42. Ego autem sciebam quia semper me audis. I, 287 : VI, 109.

45. Lazare, veni foras. IX, 140, 540.

CAPUT XII.

8. Pauperes semper habetis vobiscum; me autem non semper habetis. IX, 64.

52. Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. I, 286.

59. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias :

40. Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum. I, 509.

45. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei. IV, 453.

CAPUT XIII.

1. Ante diem festum Paschæ (IX, 105), sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem : cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in Unum dilexit eos. IX, 46, 75, 104, 105.

2. Et cæna facta est. IX, 104.

4. Surgit a cæna, et ponit vestimenta sua. III, 198.

7. Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. VIII, 568, 569.

8. Si non laveris te, non habebis partem «cum». IV, 422 : VIII, 568, 369.

10. Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus lotus (VIII, 368, 369, 570). Et vos mundi estis, sed non omnes. III, 428.

12. Scitis quid fecerim vobis? VIII, 368.

14. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus et Magister et vos debetis alter alterius lavare pedes. VIII, 368.

15. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos facialis. VIII, 368, 369.

18. Ego scio quos ergerim. I, 419.

21. Ille est, cui ego intinctum panem pre-rexero. Et cum intinxisset panem, dedit : Iudas Simonis Iscariotæ. IV, 182.

27. Quod facis, fac Ceteris. IV, 559

54. Mandatum novum do vobis : ut diligatis invicem sicut dilexi vos. V, 502- VI,

55. In hoc cognoscent omnes quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ; invicem. III, 428.

CAPUT XIV.

1. Creditis in Deum, et in me credite. V 50 : IX, 60.

2. In domo Patris mei mansiones multe sunt. Vado parare vobis locum. I, 155.

3. Ut ubi sum ego, et vos sitis. I, 155.

6. Ego sum via, et veritas et vita (I, 1, 65, 255 : IV, 224). Nemo venit ad Patrem, nisi per me. II, 459.

8. Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. IV, 22.

11. Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? II, 145.

15. Si diligitis me, mandata mea servate. V, 291.

16. Ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis (II, 5, 7, 67, 108), ut maneat vobiscum in æternum. V, 108, 121, 254 : IX, 5.

17. Spiritum veritatis V, 108, 121, 234. Vos cognoscetis eum : quia apud vos manebit, et in vobis erit. III, 428.

20. In illo die vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego ut vobis. III, 428.

21. Qui diligit me, diligetur a Patre meo : et ego diligam eum. III, 575 : V, 270, 272 : VIII, 445 : IX, 280, 322, 410.

25. Si quis diligit me, Pater meus diligit eum, et ad eum veniemus (II, 5), et mansionem apud eum faciemus. II, 123, 147 : III, 370 : V, 513 : IX, 295.

26. Paracletus autem Spiritus sanctus, quem Pater mittet in nomine meo (II, 146), ille vos docebit omnia, et suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis. V, 108, 257,

28. Vado ad Patrem, quia Pater major me est. II, 21 : III, 107, 240 : V, 108.

51. Ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio (III, 51). Surgite, eamus hinc. III, 75, 217

CAPUT XV.

1. Ego sum vilis vera (IX, 65) : et Pater meus agricola est.

2. Omnis palmitem in me non ferentem fructum, tollit eum. III, 455.

5. Jam vos mundi estis (III, 428) propter sermonem quem locutus sum vobis. Vili, 229.

4. Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis. IX, 95.

5. Ego sum vilis, vos palmites; qui manent in me, et ego in eo. hic fert fructum

multum (HI, 455) : quia sine me nihil poles-
lisfaccre· HI, 76,553, 554.

10. Si prærepiã rnea servaveritis, ...sicut
tt cco Patri .ne! prærepla servavi. III, 51.

12. Hoc est præreplum meum, ul diliga
lis nniccm, stcut dilexi vos. V, 555.

15. Majorem hac dilectionem (II, 452) ne-
mo habet, ut animam suam ponat quis pro
amicis suis. V, 505 : VIII, 59, 415.

14. Vos amici mei estis. V, 270.

15. Jam non dicam vos servos. Vos au-
tem dixi amicos (I, 257 : V, 270, 271), quia
omnia quæcumque audivi a Patre meo, nota
feci vobis. II, 51 : VII, 404.

16. Non vos me elegistis : sed ego elegi
Y05. III, 124, 555.

22- Si non venissem , et locutus fuisset
eis, peccatum non haberent (I, 515 : IV,
531 : V, 50) : nunc autem excusalioem non
habent de peccato suo. III, 219.

24. Si opera non fecissem in cis, quæ ne-
mo alius fecit, peccatum non haberent (III,
219) : nunc autem et viderunt, et oderunt
el me el Patrem meum. V, 559.

25. Ut adimpleatur sermo qui in lege eo-
rum scriptus est : Quia odio habuerunt
me gratis. V, 75.

25. Cum autem venerit Paracletus quem
ego mittam vobis a Patre (II, 122), Spiritum
veritatis, qui a Patre procedit. II, 58, 67,
122, 14Ç.

CAPUT XVI.

2. Venit hora, ut omnis qui interfecit vos,
arbitretur obsequium sc præstare Deo. IV,
344.

3. Non noverunt Patrem, neque me. III,
219.

7. Expedii vobis ut ego vadam . si nen
abiero, Paracletus non veniet ad vos ; si
autem abiero, mittam cum ad vos. II, 172 :
IX, 9, 73.

15. Cum venerit ille Spiritus veritatis,
docebit vos omnem veritatem (V, 14, 110,
121). Non loquelur a semclipso : sed quæ-
cunigjie audiet loquelur, et quæ ventura sunt
annuntiabit vobis. II, 122.

14. Ille me clarificabit : quia de meo ac-
cipiet, et annuntiabit vobis. II, 5, 122.

15. Omnia quæcumque habet Pater, me.*
sunt (II, 9). Proplcrea dixi : Quia de meo
accipiet. II, 122, 126.

22. Gaudebit cor vestrum, et gaudium
vestrum nemo tollet a vobis. IV, 24.

25. Si quid petieritis Patrem in nomine
meo, dabit vobis VII, 193.

24. Petite, et accipietis. IV, 557.

28. Exivi a Patre (II, 5), et veni in mun-
dum (II. 565' . iterum relinquo mundum.
IX, 64.

52 Non 2UÜ1 solus, quia Pater mccum est.
II, 6.

CAPUT XVII.

5 Hæc esi *itt» æterna . ut cognoscant
te, solum Deum verum (I, 97, 105, 108.

155 : IV, 15, 16, 22), et quetn mi*isH, Je-
sum Christum. I, 108 . If, 9, 10,25.

4. Opus consummavi, III, 74.

5. Nunc clarifica me (III 74) tn, Pater,
apud temelipsum , claritate quam habui
priusquam mundus esset, apud te· II, tt,
243 : III, 2.

6. Tui erant, et mihi eos dedisti. III, 125.

9. Non pro mundo rogo, sed pro his, quoj
dedisti mihi. I, 287, 289.

10. Mea omnia tua sunt, et tua mea sunt,
II, 9.

12. Quos dedisti mihi, custodivi; et nemo
ex ii* periit, nisi Filius perditionis. I. 449,
450, 451.

20. Non pro cis autem rogo lanium, sed et
pro eis qui credituri sunt per verbum eorum
in me. V, 104.

22. Ego claritatem quam dedisti mihi
dedi cis (III, 371); ut sint unum, sicut et
nos unum sumus. II. 14 : IX, 48.

24. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi
sum ego, el illi sint mecum : ul videant cla-
ritatem meam quam dedisti mihi. Quia di-
lexisti me ante mundi constitutionem. II,
243 : III, 1, 2.

CAPUT XVIII.

9. Quos dedidi mihi, non perdidi ex eis
quemquam. I, 595, 410.

20. Ego palam locutus sum mundo : in
oculto locutus sum nihil. III, 200.

28 Non introierunt in Prxtorium, ut non
contaminarentur, sed ul manducarent pas-
cha. IX, 104, 105.

51. Accipite eum vos (II, 524), et secun-
dum legem vestram judicate eum. Dixerunt
ergo ei Judæi : Nobis non licet interficere
quemquam. II, 324, 525 : III, 209.

56. Regnum meum non est de hoc mundo
(V, 175 : VI, 55, 54, 56) : si ex hoc mundo
esset regnum meum , ministri mei utique de
certarent ut non traderer Judæis : num au-
lem regnum meum non est hinc. VI, 53 .4.

57. Dixit ei Pilatus : Ergo rex es tu? res-
pondit Jesus : Tu dicisquia rex sum ego. Eu-
m hoc natus sum, el ad hoc veni in mun-
dum, ut testimonium perhibeam veritati. IV,
224, .VI, 55, 34.

59. Est autem consuetudo vobis ut unum
dimittam vobis in Pascha : vultis ergo dimit-
tam vobis regem Judæorum? IX, 106.

CAPUT XIX.

I. Apprehendit Pilatus Jesum, et flagella-
vit. III, 208.

6. Accipite eum vos, el crucifigite. II, 525.

II. Non haberes potestatem adversum me
ullam, nisi libi datum esset desuper (VI. 304).
Proplcrea qui me tradidit libi majus pecca-
tum habet. IV, 5-3.

14. Erant autem paraaceve Pa»cbæ, huia
quasi sexta. IX, 105, 106.

15. Non habemus regem, nisi Casarem.
II, 524, 325.

25. Stabat juxta crucem Jesu mater ejix».
III, 214

16. Dicit matri eu® : Mulier, ecce filius tuus. IX, 18

27. Deinde dicit discipulo : Ecce mater tua. IX, 88.

50. Consummatum est. VIII, 582, 587.

51. Judæi ergo (quoniam parasceve erat), ut non remanerent in cruce corpora sabbato (erat eiim magnus ille dies sabbati) IX, 10β), rogaverunt Pilatum. IX, 107, 108

55. Ad Jesum cum venissent, ei viderunt jam mortuum, non fregerunt ejus crura. III, 215.

54. Sed unus militum lancea ejus latus aperuit, ei continuo exivit sanguis et aqua. III, 215.

caput XX.

1. Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum. III, 227, 228.

17. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum (III, 190, 255). Ascendo ad Patrem meum, et Patrem vestrum, Deum meum, ei Deum vestrum. III, 105.

21. Sicut misit me Pater (IX, 8), et ego mitto vos. V, 150, 151 : IX, 255, 535, 355, 361.

22. Hæc cum dixisset, insufflavit, et dixit eis : Accipite Spiritum sanctum. V, 150 : VIII, 247, 284, 381 : IX, 251, 235, 257, 258, 353, 555, 560, 361.

25. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis : Huiusmodi retinueritis retentæ sunt. V, 155 : VII, 247, 284, 292, 502, 581 : IX, 231, 252, 235, 240, 242, 250, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 555, 536, 357, 555, 355, 360, 561. Vide appendicem. X, 42.

27. Infer digitum tuum huc, et vide minus meas; et affer manum tuam, et mitte in Ratus meum. III, 231.

28. Dominus meus, ei Deus meus. II, 9 : V, 102.

50. Nulla quidem, et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, que nos sunt scripta in libro hoc. V, 89.

51. Hæc autem scripta sunt ut credaliquia Jesus est Christus Filius Dei, ei ut credentes, habeatis vitam in nomine ejus. III, 433 : V, 89. <<

CAPUT XXI.

15. Simon Joannis, diligis me plus his? Pasce agnos meos. IV, 450 : V, 146, 179.

17. Domine, tu omnia nosti (II, 23) : tu scis quia amo te (V, 14G). Pasce oves meas. II, 42 : IV, 450 : V, 94, 146, 179. Vide etiam appendicem.

25. Sunt autem et alia multa, quæ fecit Jesus : quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros. II, 556.

AUCTORITATES EX ACTIBUS APOSTOLORUM

CAPUT I.

1. De omnibus quæ cepit Jesus facere et docere. VI, 55 : IX, 177, 181.

3. Per dies quadraginta apparens eis, ei loquens de regno Dei. III, 233, 256 : IX, 8.

4. Ei convalescens, praecepit eis ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. III, 257.

5. Vos baptizabimini Spiritu sancto. VIII, 576, 409.

6. Si in tempore hoc restitues regnum Israel? II, 40.

8. Accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos. II, 8.

9. Videntibus illis, elevatus est; et nubes suscepit eum ab oculis eorum. III, 256, 257.

12. Tunc reversi sunt Hierosolimam, a monte qui vocatur Oliveti qui est juxta Jerusalem, sabbati habens iter. III, 257.

14. Ii omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, ei Maria matre Jesu, ei fratribus ejus. III, 257.

15. In diebus illis, exurgens Petrus in medio fratrum dixit :

16. Viri fratres, oportet impleri Scripturam.

18. Suspensus crepuit medius : ei diffusa sunt omnia viscera ejus. III, 207, 208.

caput II.

1. Ei cum complerentur dies Pentecostæ. c. ca. omnes pariter in eodem loco. III, 258 :

2. Et factus est repente de caelo sonus (IX, 110, 111), tanquam advenientis spiritus vehementis (II, 132 : IX, 5), et replevit totam domum ubi erant sedentes. III, 258.

5. Ei apparuerunt illis dispersitæ linguae tanquam ignis, seditque supra singulos eorum. III, 258, 259.

4. Ei repleti sunt omnes Spiritu sancto, et coeperunt loqui variis linguis (III, 259, 240), prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis. III, 258.

14. Stans Petrus cum undecim. V, 147.

15. Non, sicut vos xlimatis, bi ebrii sunt, cum sit hora dici tertia. III, 259.

21. Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. IX, 522.

25. Hunc, delinito consilio, et præscientia Dei traditum, per manus iniquorum adigentes interemistis. IV, 558.

24. Quem Deus suscitavit, solutis doloribus inferni juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo. III, 224.

57. His auditis, compuncti sunt corde (V, 117), ei dixerunt ad Petrum, et ad reliquos Apostolos : Quid faciemus, viri fratres? VII, 42.

58. Petrus vero ad illos : Penitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi (VII, 402, 404). iu remissionem peccatorum (IV, 566 : VIII, 404, 435, 456 : IX, 243, 517).

42. Ei autem perseverantes in doctrina Apostolorum.

lolornm. et communicatione fractionis panis, el orationibus. IX, 164.

caput m.

4. Intuens ititem in cum Petrus. IX, 141. G. Argentum <l aurum non est mihi. X, 59. Quod habeo, hoc libi do : In nomine Je«u Christi Nazareni surge, et ambula. IX, 255.

21. Quem oportet quidem coelum suscipere. III, 236.

CAPUT IV.

10. In nomine Domini nostri Jcsu Chri li Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus wscilavlt a mortuis. III, 254.

12. Non est in aliquo alio salus. Nec enim aliud nomen est sub coelo datum hominibus, in quooporteat nos salvos fieri. I, 440 · II, 39 : V, 29 : VIII, 242.

18. Ne omnino loquerentur, neque doce- rent in nomine Jcsu. III, 234.

19. Petrus vero cl Joannes respondentes, dixerunt ad cos : Si justum esi in conspectu Dei vos potius audire quam Deum, judicate. III, 234.

20. Non enim possumus qu® vidimus et audivimus non loqui.

21. At illi comminantes dimiserunt eos. III, 234.

27. convenerunt vere in civitate ista ad- versus sanctum puerum suum Jcsum, quem unxisti, Herodes cl Ponius Pilatus cum gentibus ct populis Israëli. III, 54.

28. Facere quæ manus tua cl consilium tuum decreverunt fieri. III, 54 : IV, 358.

caput v.

3. Cur tentavil Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto? II, 10.

4. Non es mentitus hominibus , sed Deo. II, 10.

29. Respondens Petrus ct Apostoli, dixe- runt (V, 150) : Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. IV, 195, 492 : V, 356.

41. Illi quidem ibant gaudentes a cons- pectu concilii, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jcsu contumeliam pali. VIII, 50.

CAPUT VI.

2. Convocantes duodecim multitudinem Discipulorum. V, 230.

CAPUT VII.

22. Moyses,

24. Percusso /Egyptio,

25. Existimabat inlciligerc fratres, quo- niam Deus per manum ipsius daret salutem illis. VI, 284.

51. Dura cervice, cl inlcrcmncsis cordi- bus cl auribus, vos semper Spiritui sancio resistitis. I, 270, 339 : III, 390.

55. Ecce video coelos apertos, et Filium hominis stantem a dextris Dei. III, 187.

CAPUT VHI.

11. Cum autem audiissent Apostoli, qui erant Jerosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad cos Petrum ct Joanneni. IX, 1 , 2.

15. Qui cum venlMent oravemo» pio ip- sis ut acciperent Spiritum sanctum. VIII 233 : IX, 1,2.

16. Nondum enim in quemquam illorum venerat , sed baptizali tantum eram in ne- mine Domini Jesu. VIII, 402 : IX, 1, 2.

17. Tunc Imponebant manus super illos , ct accipiebant Spirilum sanctum. VIII, 233, 247 : IX, 1,2, 21.

20. Pecunia lua tecum sil In perditionem · quoniam donum Dei existimasti pecunia pos- sideri. VII, 424, 42".

31. Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi? V, 83.

36. Venerunt ad quamdam aquam : et ail eunuchus : Ecce aqua ; quid prohibet me baptizari? VIII, 385.

37. Credo Filium Del esse Jcsum Chris- tum. VIII, 401.

caput rx.

6. Domine, quid me vis facere? IX, 321.

15. Vas electionis est mihi. III, 475.

caput x.

19. Dixit Spiritus ci : Ecce viri lres quæ- runt te. II, 7.

20. Surge itaque, descende, et vade cum cis, nihil dubitans; quia ego misi Illos. II, 7,

34. In veritate comperl, quia non est per- sonarum acceptor Deus. I, 315, 422 : II, 91

35. Sed in omni gente, qui limet cum, et operatur justitiam , acceptus est illi. I, 315.

38. Jcsum a Nazareth : quomodo unxit cum Deus Spiritu sancto ct virtute (II, 436), qui pertransiil benefaciendo, et sanando om- nes oppressos a Diabolo. II, 330.

41. Non omni populo, sed testibus præor- dinatis a Deo. III, 253.

47. Numquid aquam quis prohibere po- test, ut non baptizentur hi qui Spiritum sanctum acceperunt sicut cl nos? VIII, 385

48. Jussit cos baptizari in nomine Domini Jesu Christi. VIII, 402.

caput xi.

14. Qui loquetur tibi verba, in quibus sal- vus eris tu , el universa domus tua. V, 31.

caput xii.

7. Angelus Domini astitit : ct lumen re- fulsit in habitaculo; percussoque latere Pe- tri, excitavit cum. II, 163, J66.

15. Angelus ejus est. II, 232.

CAPUT XIII.

2. Dixit Spiritus sanctus : Segregate mihi Sauhnn cl Barnabam in opus ad quod as- sumpsi cos. II, 7.

9. Paulus intuens in eum. IX, 141.

38. Notum igitur sit vobis, viri fratres quia per hunc vobis remissio pccatorun annuntiatur. III, 459.

39. In hoc omnis qui credit juzti6c.>iur. III, 439.

46. Vobis oportebat primurv îoqui ver- bum Dei ; sed quoniam repellitis illud, el in- dignos vos judicatis cterme vit*, eccecue- vertimur ad Gentes. II, 333.

TABULA LOCORUM

CAPUT XV.

6. Convenerunt apostoli et seniores videre de verbo hoc. V, 231, 232.

7. Cui magna conquisitio Geret, surgens Petrus, dixit ad eos : Viri fratres. V, 2:3.

9. Fide purificaris corda eorum. VIII, 229.

10. Quid lentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri neque nos portare potuimus? III, 346.

11. Sed per gratiam Domini Jesu Christi credimus salvari, quemadmodum et illi. III, 546.

12. Tacuit omnis multitudo. V, 231.

19. Propter quod ego judico. V, 232.

22. Placuit apostolis et senioribus cum Mini ecclesia. V, 251.

28. Visum est Spiritui sancio, et nobis V, 68, 224, 220, 239), nihil ultra imponere vobis oneris, quam haec necessaria. X, 75

41. Perambulabat ...praecipiens custodire praecepta Apostolorum (IV, 450) et seniorum. V, 231.

CAPUT XVI.

7. Cum venissent autem in Mysiam, len-
tabant ire in Bithyniam, et non permisit eos Spirilus Jesu. II, 123.

14. El quidam mulier, nomine Lydia, colens Deum, audivit : cujus Dominus aperuit cor intendere his quae dicebantur a Paulo. III, 329, 380 : V, 12, 120.

27. Custos carceris.

55. Baptizalus est ipse, et omnis domus ejus continuo. VIII. 39o.

CAPUT XVII.

11. Susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes Scripturas, si haec ita se haberent. V, 116, 117.

22. Viri Athenienses, per omnia quasi superstitiosiores ego vos video. VII, 572.

24. Deus, qui fecit mundum, et omnia quae in eo sunt (II, 555), non in manufactis templis habitat. VII, 184.

5. Nec manibus humanis colitur indigens aliquo (VII, 187), cum ipse det omnibus vitam, et inspirationem, et omnia. VIII, 585, 387.

26. Fecitque ex uno omne genus hominum. II, 277.

27. Quamvis non longe iit ab unoquoque nostrum. I, 81 : II, 44.

28. In ipso enim vivimus, movemur et sumus. I, 81, 594, 418 : II, 45 V, 298.

CAPUT XIX.

5. His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Jesu. V, 281 : VIII, 402 : IX, 2.

6. Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, et loquebantur linguis, et prophetabant. V, 281 VIII, 401 : IX, 2, 21.

19. Nulli autem ex eis, qui fuerant curiosi sectati, contulerunt libros, et coram buiserunt coram omnibus ; et computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. V, 61.

CAPUT XX.

16. Paulus festinabat, si possibile sibi esset, ut diem Pentecostes faceret Jerosolymii. III, 258 : VII, 541 : IX, 110.

28. Attendite vobis. et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam Dei IV, 450 : V, 108, 151, 152, 168, 169 : VIII, 284 : X, 70, 71.

55. Beatius est magis dare, quam accipere. II, 25.

56. Et cum haec dixisset, positis genibus suis, oravit cum omnibus illis. VII, 184.

CAPUT XXII.

14. Deas patrum nostrorum praedestinavit te, ut cognosceres voluntatem ejus. I, 327.

16. Et nunc quid moraris? Exurge, et ablue peccata tua, invocato nomine ipsius. IV, 366 : VIII, 411 : IX, 521.

CAPUT XXIII.

3. Tu sedens iudicas me secundum legem. VII, 402.

8. Non esse resurrectionem, neque Angelum, neque Spiritum. II, 149

CAPUT XXVII.

9. Cum jam non esset tuta navigatio, eo quod et jejuniis jam praecriisset. VIII, 108.

CAPUT XXVIII.

25. Bene Spiritus sanctus locutus est per Isaiam prophetam ad patres nostros,

26. Dicens : Vade ad populum istum, et dic ad eos : Aure audietis, ei non intelligetis. II, 10.

AUCTORITATES DESUMPTAE EX EPISTOLIS DIVI PAULI.

EX EPIST. AD ROMANOS.

CAPUT I.

5. De Filio suo, qui factus est ei ex semine David, secundum carnem. II, 566, 424, 425 : III, 50, 121, 166.

4. Qui praedestinatus est Filius Dei in virtute (II, 121), secundum Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri. III, 111, 121.

5. Per quem accepimus gratiam. III, 432.

8. Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis ; quia fides vestra annuntiatur in universo mundo. I, 155, 157, 205.

9. Testis enim mihi est Deus. VII, 508

15. Nolo autem vos ignorare, fratres, qui saepe proposui venire ad vos (et prohibui) sum usque adhuc. V, 155.

16. Non enim erubesco evangelium. Virtus enim Dei est in salutem omni credenti, VIII, 249.

17. Justus ex fide vivit. VIII, 249.

20. Invisibilia enim ipsius, a creatione mundi, per ea quae facta sunt, intellecta, conspiciuntur (I, 98 : III, 528) : sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas : ita ut sint inexcusabiles. I, 18, 98, 157 : II, 1, 13 : III, 5, 8 : VII, 184.

14. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam. IV, 399.

25. Servierunt creaturo potius quam creatori. VII, 574.

26. Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominio) IV, 400.

18. Tradidit illos Deus In reprobum sententiam, ut lacerent ea quæ non conveniunt. IV, 359, 400.

50. Detractores, Deo odibiles. VI, 355,

52. Qui talia agunt, digni sunt morte : et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. V, 352 : VI, 151, 565 : VIII, 137.

CAPUT II.

1. In quo enim judicas alterum, te ipsum condemnas. V, 105....

2. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem. IV, 583.

4. An ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? I, 272.

6. Reddet unicuique secundum opera ejus. I, 155 : III, 453.

7. Iis quidem qui secundum patientiam boni operis, gloriam, et honorem, et incorruptionem, quærunt vitam sternam. III,

9. Tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum. IV, 398.

12. Quicumque sine lege peccaverunt, sine lege peribunt. IV, 358, 455.

15. Non audientes legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur. III, 440.

24. Cum enim Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. IV, 455 : V, 28.

15. Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis. III, 533, 345 : V, 28.

CAPUT III.

1. Quid ergo amplius Judæo est? aut quæ utilitas circumcisionis?

2. Multum per omnem modum. Primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei. VIII, 273, 466.

8. Non faciamus mala ut veniant bona. IV, 154, 366 : V, 303.

20. Cognitio peccati. IV, 390.

21. Justitia Dei manifestata est. III, 431.

22. Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi, in omnes et super omnes. V, 29.

21. Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu. III, 77, 55 : 219, 461 : VIII, 242.

25. Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem misericordie sue, propter remissionem procedentium delictorum. III, 77, 85 : VIII, 242 IX, 103.

26. Ut si ipse justus, et justificans cum qui est ex fide Jesu Christi. VIII, 242.

Dii !.. T. X. 1 AH

28. Arbitramur enim justificari nomen per fidem sine operibus legis. III, 441 : VIII, 249.

CAPUT IV.

2. Si enim Abraham operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. III, 4M.

4. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. III, 442.

5. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum quoniam justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei. III, 442.

6. Sicut et David dicit bealitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus. III, 442.

11. Et signum accepit circumcisionis, signaculum fidei, quæ est in præputio VIII, 466.

12. Pater circumcisionis. III, 206.

15. Ubi non est lex; nec praevaricatio. IV, 366, 590.

16. Ut secundum gratiam firma sit promissio. I, 438.

25. Traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram I, 420.

CAPUT V.

3. Scientes quod tribulatio patii nostri operatur ;

4. Patientia autem probationem. IX, 172

5. Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. II, (48 : III, 368, 373, 432 : V, 70,

8. Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus,

9. Christus pro nobis mortuus est. II, 452.

it). Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus; nullum magis reconciliati, salvi erimus in vita ipsius. III, 84 : IV, 368.

12. Sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, et per peccatum mors, et ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt. I, 281, 305, 562 : III, 275 : IV, 364, 365, 367, 377, 381, 594.

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo : peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset. IV, 558, 390.

11. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem praevaricationis Adæ. IV, 365, 590.

15. Sed non sicut delictum, ita et donum (X, 29) : si enim unius delictum nulli mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis Jesu Christi in plures abundavit. II, 459 : III, 94 : IV, 365, 566, 367.

18. Igitur licet per unius delictum iustus

TABULA LOCORUM

ne» bOfliithM In condemnationem : sic et per unius justitiam in omnes homines in justificationem vitæ. I, 286 : II, 307 : IV, 367, 370, 377 : V, 29.

19. Sicut enim per inobedientiarn unius tomlnis, peccatores constituti sunt multi (IV, 367) : ila et per unius obeditionem, lusli constituentur multi. I, 286 : 111, 51, 15, 432 : IV, 365, 369, 370, 373, 376.

20. Ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia. III, 77, 94, 359 : IX, 288, 289.

CAPUT VI.

3. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? VIII, 379, 385, 446, 455, 456.

4. Consepulli enim sumus cum illo per baptismum in mortem (VIII, 379, 585, 446); ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita et nos in novitate vitæ ambulemus. III, 226 : Vili, 446, 435, 456.

8. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo. VIII, 446, 455, 456.

11. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo, in Christo Jesu Domino nostro III, 226 : VIII, 446, 455, 456.

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscimtils ejus. IV, 324.

20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitlæ. IV, 74.

23. Stipendia enim peccati, mors (I, 415 : II, 281 : III, 455 : IV, 365, 366, 594 : V, 291). Gratia autem Dei, vita ælcna (I, 105, 135, 404, 415 : II, 187 : III, 286, 353 : IV, 5 : VII, 446, 456 : IX, 280), in Christo Jesu Domino nostro. I, 415.

CAPUT VII.

7. Peccatum non cognovi, nisi per legem; nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret : Non concupisces. IV, 279, 390.

14. Scimus enim quia lex spiritualis est : ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. III, 426.

15. Quod enim operor, non pitelligo (III, 426) : non enim quod volo bonum, hoc ago ; sed quod Odi malum, illud facio. IV, 89.

16. Si autem quod nolo, illud facio; consentio legi. IV, 522.

17. Nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. IV, 522.

18. Scio enim quia non habitat In me, hoc esi in carne mea, bonum. I, 437.

23. Video autem aliam legem in membris meis, rephgmiQlein legi mentis nicæ, cl captivantem me iu lege peccati, qua: est in rncinbi's meis k, V>7. III, 515, 519 : IV, 84.

24. Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore morti* hujus? III, 315, 519, 342 318.

25. Gratia Del per Jesum ChrlHnm II». minum nostrum. III, 342.

CAPUT vin.

I. Nihil ergo nunc damnationis est lit qui sunt in Christo Jesu (IV, VS : IX 271), qui non secundum carnem ambulant IV, 322.

5. Deus Filium suum mittens in slmilitu dinem carnis peccati. 11, 424: 111, 28.

8. Qui autem in carne sunt, Deo placer non possunt. X, 92.

10. Corpus quidem mortuum est propter peccatum (IV, 594); spiritus vero vivit propter justificationem. II, 281.

II. Qui suscitavit Jcsum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantem Spiritum ejus In vobis. VIII, 457.

15. Non enim accepistis spiritum servitutis, iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus : Abba (Pater). IX, 505.

16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod simus filii Del. I, 451, 428.

17. Si autem filii, et hæredes : hærcdej quidem Dei, cohæredes autem Christi (I, 451 : III, 5) : si tamen compatimur. I, 451.

18. Existimo enim, quod non sunt condign® passionibus hujus temporis ad futuram gloriam. III, 211, 457.

24. Spe enim salvi facti sumus (V, 255, 257, 266) : spes autem quæ videtur non est spes; nam quod videt quis, quid sperat? V, 261.

26. Ipse Spiritus postulat pro nobis (VII, 201, gemitibus inenarrabilibus. II, 31.

28. Scimus autem quoniam diligentibui Deum omnia cooperantur in bonum (I, 410, 446 : IX, 265), iis qui secundum propositum vocati sunt sancti. I, 404, 421, 422, 444.

29. Nam quos præscivlt, et prædestlnavll (I, 404, 410, 421, 422) conformes fieri imuginis Filii sui (I, 404, 421 : 11, 115, 267 : III, 120, 123, 177), ut sil ipse primogenitus in multis fratribus. I, 404, : II, 555.

50. Quos autem prædeslinavit, hos et vocavit (I, 404) ; el quos vocavit, hos et justificavit : quos autem justificavit, illos el glorificavit. I, 404, 415, 422, 429, 441.

51. Si Deus pro nobis, quis contra oo>l I, 404.

32. Qui euam proprio Filio suo non percit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. III, 120, 218.

51. Qui esi ad dexteram Dei, qui etiam interpellai pro nobis. III, 75, 108, 190.

55. Quis ergo nos separabit a chnrilatt Christi? II, 45.

38. Corius sum enim quod neque mori, neque vita,

59. Neque creatura alia poterit no* sep^ rare a iharilite Dei. V. 289.

CAPOT IX.

I. Veritatem dico in Christo, non mentior. VII, 508.

3. Optabam enim ego ipso anathema esse a Christo pro fratribus meis. V, 502.

5. Christus, qui est super omnia Deus benedictus In sæcula. II, 9.

6. Non enim omnes qui er Israël sunt, ii sunt Israëlii®. H, 355 : VIII, 450.

7. Neque qui semen sunt Abrnh̄te, omnes (ilii (II, 355) : sod in Isaac vocabitur libi semen. VIII, 450.

8. Id est, non qui filii carnis, hi Olit Dei : lea qui Dili sunt promissionis, æstimantur in semine. Vili, 450.

II. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (I, 410 : II, 266), (ut secundum electionem propositum Dei maneret). I, 410, 429.

12. Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei. I, 410, 429.

15. Quia major serviet minori (I, 429), sicut scriptum est : Jacob dilexi, EsaO autem odio habui. I, 410, 453, 460.

14. Numquid iniquitas apud Deum? Absit! I, 410 : IV, 556.

15. Miserebor cujus misereor : et misericordiam præslabo cujus miserebor. I, 410.

16. Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei. I, 255, 410 : III, 401 : IV, 84.

18. Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat. I, 255, 259, 559.

19. Dicis itaque mihi : Quid adhuc quæritur? Voluntati enim ejus quis resistit? I, 255, 254, 269, 559 : IV, 124.

20. O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? (I, 410, 457, 440, 463 : III, 522) Numquid dicit figmentum ei qui se unxit : Quid me fecisti sic? I, 255, 559.

21. An non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam? I, 255, 559, 440.

22. Quod si Deus volens ostendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in mulla pallentia, vasa ir®, apta in interitum. I, 460.

25. Ut ostenderet divitias glori® suæ in vasa misericordi®, quæ præparavit in gloriam. I, 460.

24. Quos el vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam ex Gentibus. I, 411.

caput x.

5. Ignorantes justitiam Dei, et suam volentes statuere, iustiliæ Dei non sunt subiecti. III, 452.

4. Finis enim legis, Christus. IV, 390.

8. Hoc est verbum iidei, quod prædicantur.

9. Quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris III, 458, 459.

10. Corde creditur ad justitiam (V, 76) ;

ore autem confessio fit ad salutem. V, 26, 39.

11. Omnis qui credit in illum non confundetur. VII, 410.

13. Omnis enim, quicumque* invocaverit nomen Domini, salvus erit. VII, 191 : VIII, 410.

14. Quomodo invocabunt in quem non crediderint? (I, 307 : VII, 191) aut quomodo credent ei quem non audierunt? (V, 50) Quomodo autem audient sine prædicante? I, 500, 515 : III, 328 : IV, 551.

17. Ergo fides ex auditu. III, 177.

18. In omnem terram exivit sonus comm. V, 55.

20. Inventus sum a non quaerentibus me, palam apparui his qui me non interrogabam. III, 554.

CAPUT XI.

2. Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit. I, 422.

5. Secundum electionem grati®. I, 410.

6. Si autem gratia, jam non ex operibus (III, 461) ; alioquin gratia jam non esset gratia. I, 410 : III, 586.

20. Tu autem fide stas : noli alium sapere, sed lime. V, 289.

29. Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei. III, 221 : IX, 279.

52. Conclusit enim Deus omnia in incredulitate : ut omnium misereatur. I, 452.

55. O altitudo divitiarum sapientiae et scientias Dei! (I, 143, 156, 188, 410 : III, 402) quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus! I, 159, 411, 464.

54. Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? I, 411.

55. Aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei? I, 595, 111 : III, 529, 353, 401, 402, 442.

56. Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia. I, 71, 188, 529, 411, 418, 455 : III, 529, 335.

CAPUT XII.

1. Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei (VII, 55.5), ut exhibeatis corpora vestra a hostiam viventem, sanctam. VII, 257

2. Ut probetis quæ sit voluntas Dei bona. I, 254.

3. Sapere ad sobrietatem. VII, 110.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra bibemus, omnia autem membra non eundem actum habent. VI, 267.

13. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. IV, 233

19. Non vosmetipsos defendentes, charissimi (VI, 259), sed date locum tibi® Scriptum est enim : Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus. V, 561 : VI, 224 VII, 20.

21. Noli vinci a malo, sed vince in bonum malum. VIII, 20.

caput xni.

I. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit (VII, 6) : non est enim potestas

nisi a Deo ; quæ autem sunt a Deo ordinata sunt. » V, 454, 478 ; V, 175.

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit (IV, 478 : V, 175 : VIII, 6). Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. IV, 493, 499 : VI, 541.

4. Si autem malum feceris, lime; non enim sine causa gladium portat : Dei enim minister est ; vindex in iram, ei qui malum agit. VI, 104, 222.

5. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. IV, 493.

6. Ideo enim et tributa præstatis : ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. IV, 495.

7. Reddite ergo omnibus debita (VI, 115) : cui tributum, tributum ; cui vectigal, vectigal. IV, 495 : VI, 215.

9. Non concupisces. IV, 279.

10. Plenitudo legis est dilectio. III, 459 : VIII, 10.

11. Hora est jam nos de somno surgere. X, 5.

12. Abjiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur annua lucis ;

15. Sicut in die honeste ambulemus, non in comessationibus, etc.

14. Sed induimini Dominum Jesum Christum. III, 430.

CAPUT XIV.

3. Qui non manducat, manducantem non Judicet. V, 112 : VIII, 83.

4. Tu quis es, qui judicas alienum ser- (Rnn? VI, 105, 106.

17. Non est enim regnum Dei, esca ei potus. III, 197.

23. Qui autem discernit, si inanducaverit, damnatus est ; quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est. II, 534 : IV, 190.

CAPUT XV.

8. Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis. II, 552.

50. Obsecro ergo vos, fratres, ut adjuvatis me in orationibus vestris pro me ad Deum. VII, 189.

CAPUT XVI.

16. Salutant vos omnes Ecclesiæ Christi. V, 93.

17. Rogo autem vos, fratres : ut observetis eos qui dissensiones et offendicula, **pu**-ter doctrinam quam vos didicistis, faciunt. V, 88.

EX EPIST. I AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

9. Fidelis Deus : per quem vocali estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri, IX, 312.

'O Idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata.

12. Eno quidem sum Pauli ; ego autem Apolk? ; ego vero Ccpha ; VH1, 282.

13. Nunquid Paulus crucifixus est pro vo-

bis? (III, 85) «ut in nomine Pauli baptizati estis? II, 11.

17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare- VIII, 228, 418.

23. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judaïs quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. V, 25 f IX, 73.

24. Ipsis autem vocatis Judæis, atque Græcis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam. V, 25 : IX, 1, 73.

27. Sed quæ stulta sunt mundi elegit Deum, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. V, 25.

28. Et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret. V, 25.

50. Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio. III, 452.

51. Ut, quemadmodum scriptum est, qui gloriatur, in Domino gloriatur. III, 442.

caput n.

2. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum. I, 14.

7. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est. II, 56.

8. Quam nemo principum hujus sæculi cognovit (II, 36) : si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. III, 177 : IV, 544.

9. Sed sicut scriptum est : Quod oculi non vidit, nec auris audivit (IV, 52), nec in cur hominis ascendit, quæ præparavit Deum, qui diligunt illum. I, 105 : III, 286, 571 : IV, 417-

10. Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum (III, 427 : IV, 417) : Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. I, 158 : II, 10, 23 : V, 143-

11. Quis enim hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? (I, 158 : II, 10, 184 : III, 427, 428 : V, 145) Ita et quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi Spiritus Dei. I, 158 : II, 10, 184, 257, 258.

12. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quæ a Deo donata sunt nobis. III,

14. Animalis autem homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei (II, 257 : V, 118) ; stultitia enim est illi, et non potest Intellegere : quia spiritualiter examinatur. III, 530.

15. Spiritualis autem judicat, omnia : et ipse a nemine judicatur. V, 118.

CAPUT VI.

4. Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?

5. Ministri ejus, cui credidistis. Vili, 280.

7. Itaque neque qui plantat tñl aliquid,

neque qui rident : sed. qui Incrementum dat, Ius. III, 329 : VII, 325.

8. Unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. I, 594.

II. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus. V, 104, 148.

15. Ipse autem salvus erit; sic tamen quasi per ignem. IV, 40-4.

16. Nescitis quia templum Dei estis? II, 118.

17. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. II, 148.

22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive, vita, sive mors, sive praesentia, sive futura (I, 444) : omnia enim vestra sunt.

25. Vos autem Christi : Christus autem Dei. II, 355 : III, 125, 420.

CAPUT IV.

1. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. VII, 424 : VIII, 502

2. Hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. V, 205.

5. Sed neque meipsum iudico. III, 42G.

4. Nihil enim mihi conscius sum ; sed non in hoc justificatus sum : qui autem iudicat me, Dominus est. III, 426.

5. Itaque nolite ante tempus iudicare. quoadusque veniat Dominus : qui est illuminabit abscondita tenebrarum (III, 426), et manifestabit consilia cordium. VII, 505.

6. Ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio. I, 204.

7. Quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti? quid gloriaris quasi non acceperis? I, 204, 203, 241, 518 : III, 259, 309, 529, 558, 553, 359, 599, 401 : VIII, 46.

9. Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos. I, 401.

15. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. VIII, 107.

16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi. VII, 264.

caput v.

1. Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. VIII, 155, 157.

5. Nescitis quia modicum fermentum lotam massam corrumpit? IV, 154.

7. Pascha nostrum immolatus est Christus. IX, i |'>.

8. Ille epulemur, non in fermento veteri, sed in azymis sinceritatis et veritatis IX, 119.

12. Quid enim mihi de iis qui foris sunt, iudicare? V, 52.

CAPUT VI.

8. Sed vos injuriam facilis, et fraudatis : et hoc fratribus. VI, 104.

9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, neque fornicarii, neque idolis servientes neque adulteri. III, 450 : VIII, 157, 158, 155.

10. Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. III, 450 : VI, 289, 575 : VIII, 157, 158, 155, 157.

11. Et haec quidam fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed justificati estis (III, 450, 451 : VIII, 455), in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri. VIII, 157, 438.

19. An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est? II, 10.

20. Empti estis pretio magno. (III, 77). Glorificate et portate Deum in corpore vestro. II, 10 : III, 205.

CAPUT VII.

1. Bonum est homini mulierem non tangere. X, 92.

2. Unusquisque suam uxorem habeat. X, 92.

5. Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro. X, 92, 151.

4. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir (X, 214). Similiter autem et vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. VIII, 175 : X, 151, 154.

5. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi : et iterum revertimini in idipsum, ne lentet vos Satan propter incontinentiam vestram. VIII, 166 X, 144.

6. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. X, 144.

7. Volo enim omnes vos sicut meipsum (VIII, 124) : sed unusquisque proprium donum habet ex Deo : alius quidem sic, alius vero sic. I, 415.

8. Dico autem non nuptis et viduis : bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego. VIII, 124 : X, 91, 92.

9. Quod si non se contineant, nubant (VIII, 125). Melius est enim nubere quam uri. IV, 224 : VII, 283 : X, 145, 160.

10. Iis autem qui matrimonio juncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus (X, 72), uxorem a viro non discedere. X, 164.

11. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari (X, 165). Et vir uxorem suam non dimittat.

12. Nam caderis ego dico, non Dominus : Si quis frater uxorem habet infidelem, et hoc consentit habulare cum illo, non dimittat illam. X, 164.

14. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, etc. VIII, 42, 450.

15. Quod si infidelis discedit, discedat. X, 164.

15. Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum III, 78 : IV, 451.

25. De virginibus autem præceptum Domini non habeo: consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, ut sim fidelis. VIII, 121, 128.

27. Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem. VIII, 124 : X, 91, 92.

28. Si autem acceperis uxorem, non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. IV, 424 : X, 92.

29. Qui habent uxores, tanquam non habentes sint. X, 92.

51. Et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur. X, 92.

52. Qui sine uxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. VIII, 128.

55. Qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est. VIII, 128.

54. Et mulier innupta, et virgo, cogitat quæ Domini sunt, vel si sancta corpore et spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. VIII, 128, 210.

56. Quod vult faciat : non peccat, si nubit. IV, 85.

57. Non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis (IV, 85, 92) ; et hoc iudicavit in corde suo, servare virginitatem suam, bene facit. X, 92.

58. Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam, bene facit; d. qui non jungit, melius facit. VIII, 128 : X, 91, 92, 95, 95.

59. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit. Quod si dormierit vir ejus, liberata est : cui vult nubit, tantum in Domino. X, 105, 104, 159, 217.

40. Beatior autem erit si sic permanserit, secundum meum consilium : puto autem quod et ego spiritum Dei habeam. V, 70 : VIII, 128.

CAPUT VIII.

4. De escis autem quæ idolis Immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, et quod nullus est Deus nisi unus. I, 97 : II, 25, 24 : III, 15-; VII, 571.

5. Nam etsi sunt qui dicantur dii, sive in coelo, sive in terra (siquidem sunt dii multi et domini multi). I, 97 : II, 25.

6. Nobis tamen unus Deus, Pater (I, 98 : II, 25, 24), ex quo omnia, et nos in illum : et unus Dominus Jesus Christus per quem omnia (II, 25), et nos per ipsum. VIII, 400.

8. Esca autem nos non commendat Deo. Neque si non manducaverimus, abundabimus ; neque si non manducaverimus, deficiemus. Vili, 85.

11. Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est? I, 282.

CAPUT IX.

S. Numquid non habemus potestatem ministrare sororem circumducendi, sicut et ea-

teri Apostoli, et fratres Domini, et Cephas? V, 151 : X, 66.

7. Quis militat suis stipendiis unquam! Quis plantat vineam et de fructu ejus non comedit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat? VI, 215 : VII, 240, 412.

9. Scriptum est enim in lege Moysi. Non alligabis os bovi trituranti. Numquid de bobus cura est Deo? I, 159, 596 : VII, 240.

11. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus. VII, 240.

15. Nescitis quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt; et qui altari deserviunt, cum altari participant? VII, 208, 442.

14. Ita et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. VII, 442.

20. Et factus sum Judæis tanquam Judæus, vel Judæos lucrari. VII, 418, 419.

21. Iis qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) vel eorum qui sub lege erant lucrificarem; iis qui sine lege erant, tanquam sine lege essem, vel lucrificarem eos qui sine lege erant. VII, 418, 419.

22. Omnibus omnia factus sum, vel omnes facerem salvos. III, 197.

24. Sic currite, ut comprehendatis. I, 157.

27. Castigo corpus meum, et in servitum redigo : ne forte cum aliis prædicaverim ipse reprobus efficiar. I, 411, 422, 452 : V, 289.

CAPUT X.

1. Patres nostri...

2. Et omnes in Moyse baptizati sunt in nube, et in mari. II, 11 : VIII, 576.

5. Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt. IX, 62, 65.

4. Et omnes eundem potum spiritalem biberunt. IX, 62, 65. 64. (Bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra : petra autem erat Christus.) V, 148 : IX, 61, 62, 65.

11. Haec autem omnia in figura contingebant illis. V, 29 : IX, 65.

12. Itaque qui se existimat stare, videat ne cadat. I, 458.

15. Tentatio vos non apprehendat nisi humana ; fidelis autem Densest, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum, vel possitis sustinere. III, 548.

16. Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est (IX, 140)? et panis quem frangimus nonne participatio corporis Domini est? IX, 140, 217.

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, comitemur. qui de uno pane participamus. VIII, 418 : IX, 41 : 102, 114.

20. Sed quæ immolant Gentes. damnum immolant, et non Deo (VII, 11) : « Nolo autem vos fieri socios demoniorum VII, 534.

25. Omne, quod in macello venit, man-

SCBIPTCRÆ SANCTÆ.

rr

totale, nihil Interrogantes propter conscientiam. VIII, 82.

26. Domini est terra, et plenitudo ejus.

27. Si (pus weal vos Infidelium et vultis ire : omne quod vobis apponitur, manducate. nihil interiurantes propter conscientiam. VIII, 82, 83.

51. Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid factatis; omnia in gloriam Dei facile. III, 459 : IV, 163, 167, 422 : V, 524, 329.

CAPUT XI.

6. Turpe est mulieri tonderi. X, 56.

7. Vir imago et gloria Dei est; mulier autem gloria viri est. II, 267.

8. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. II, 267, 277.

9. Etenim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. II, 267.

10. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter angelos. II, 149.

18. Convenientibus vobis in ecclesiam. V, 94 : IX, 219.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum? aut ecclesiam Dei contemnitis? IX, 219.

25. Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis (IX, 167); quoniam Dominus Jesus in qua node tradebatur, accepit panem. IX, 103, 174.

24. Et gratias agens fregit, et dixit : Accipite et manducate : hoc est corpus meum, quod pro vobis iradclur. IX, 64, 65, 72.

25. Ille calix novum testamentum est in meo sanguine. Hoc facile, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem. IX, 41, 46, 48, 159, 167, et *alibi sæpissimè*.

27. Quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. IX, 48, 159, 167, 168, 171.

28. Probet autem scipsum homo, et sic de pane illo edat, et de calice bibat. IX, 159, 167, 168, 174.

29. Qui cum manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit; non dijudicans corpus Domini. IX, 48, 159, 167, 168, 171.

52. Dum iudicamur autem a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. IX, 454.

34. Cætera autem, cum venero, disponam. VIII, 375.

CAPUT XII.

4. Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. II, 8 : III, 164, 580

6. Et in visiones mihi aliorum sunt, idem enim Dominus, III, 580.

10. Et divisiones operationum sunt, Idem vero Deus, .ril operatur omnia in omnibus. II, 8, 10, III, 104, 580).

7. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. III, 379, 580.

8. Alii quidem per Spiritum datur sermo

sapientis : alii autem sermo scientis secundum eundem Spiritum. II, 8 : III, 259, 240.

9. Alteri fides in eodem Spiritu» (II, 8); alii gratia sanctorum in uno Spiritu. III, 245-

10. Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. III, 259, 240.

11. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult. I, 259 : II, 8, 10.

12. Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa; omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt : ita et Christus. V, 102 : VIII, 428.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. V, 102 : VIII, 427.

23. Quæ putamus ignobiliora membra esse corporis, his honorem abundantiorum circumdamus. VIII, 211.

25. Ut non sit schisma in corpore. VIII, 285.

27. Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro. III, 447.

30. Numquid omnes linguis loquuntur IX, 5.

51. Emulamini autem charismata meliora. X, 28.

CAPUT XIII.

1. Si linguis hominum loquar et Angelorum. II, 219.

2. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. III, 440, 449, 458, 459 : V, 43.

5. Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. III, 449, 458, 459 : VI, 244 : VII, 34, 57 : VIII, 415.

4. Caritas patiens est, benigna est; caritas non emulatur, non agit perperam. III, 150, 375 : V, 275.

5. Non querit quæ sua sunt. III, 57 : V, 255, 505.

8. Caritas nunquam excidit (V, 289) : sive propheciæ evacuabuntur (II, 441) ; sive linguæ cessabunt, sive scientia destruetur. I, 12.

9. Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus. V, 44, 45.

10. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. V, 44, 43.

12. Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem (I, 56. IV, 17). Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. I, 107, lin IV, 17.

15. Nunc autem manent, fides, .c* caritas, tria hæc (V, 256, : major .t» eorum est caritas. IV, 30 : V, 43, 277.

CAPUT XIV.

8. Etenim si irrueris, det tibi, quis parabit se ad bellum? IX, 227.

9. Ita et vos per linguam uis manifesti

TABULA LOCORUM

•ermonem ded'Clis; quomodo scietur id I
quod dicitur? IX, 227.

16. Cætrum si benedixeris spiritu; qui
supplet locum iilota, quomodo dicet, Arnen,
super tuam benedictionem? quoniam quid
dicas, nescit. IN, 227.

18. Omnium -'•strum lingua loquor. III,
240.

21. In Lege scriptum est. V, 75.

22. Ling';! In signum sunt, non fideli-
bus, sed infioelibus. X, 4.

54. Mulieres in ecclesiis taceant. V, 94 :
IV, 219.

35. Si quid autem volunt discere, domi vi-
ros suos interrogent. IX, 219.

caput xv.

3. Quoniam Christus mortuus est. IX, 49,
60.

4. Et resurrexit tertia die secundum Scrip-
turas. III, 226.

10. Non ego autem, sed gratia Deimecum.
I, 245 : 111, 580.

12. Si autem Christus prædicatur quod
resurrexit a mortuis; quomodo quidam di-
cunt in vobis quoniam resurrectio mortuo-
rum non est? III, 221, 226.

14. Si autem Christus non resurrexit, ina-
nis est prædicalio nostra, inanis est et fides
vestra. III, 226.

19. Si in hac vita tantum in Christo spe-
rantes sumus, miserabiliores sumus omnibus
hominibus. 11, 261.

20. Nunc autem Christus resurrexit a
mortuis, primitiæ dormientium. 111, 227,
228.

21. Quoniam quidem per hominem mors,
et per hominem resurrectio mortuorum. II,
281.

22. Et sicut in Adam omnes moriuntur,
ita et in Christo omnes vivificabuntur. 1,
286 : IV, 569.

26. Cum autem dicat :

27. Omnia subjecta sunt ei; sine dubio
præter eum qui subjecit ei omnia. II, 454.

28. Cum autem subjecta fuerint illi om-
nia. tunc et Ipse Filius subjectus erit ei (III,
107), qui subjecit sibi omnia (11, 21), ut sit
Deus omnia in omnibus. II, 552.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur
pro mortuis, si omnino mortui non resur-
gunt? Ulquid et baplizarlur pro illis? VII,
446.

41. Stella enim a stella differt in claritate.
I, 155 : III, 250.

42. Sic et resurrectio mortuorum. Semi-
natur in corruptione, surget in incorruptio-
ne. III, 250 : IV, 45.

45. Seminatur in ignobilitate, surget in
gloria. Seminatur in infirmitate, surget in
viriate. III, 230 : IV, 44, 45.

44. Serniualnr corpus animale, surget cor-
pus spirituale I, 104 : IV, 44, 45.

45. Factus est primus harno Adam in ani-
mam viventem (II, 268), novissimus Adam
n. spiritum vivificantem. IV, 389.

47. Primus homo de terra terrenus; m-
eundus homo de cælo, cælestls. II 425 : IV
389.

49. Igitur, sicut portavimus Imaginem ter-
reni, portemus et imaginem eæleslis. 11, ip,

50. Caro et sanguis regnum Dei ttossldere
non possunt. II, 425.

54. Cum autem mortale hoc induerit bn-
mortalitatem. VII, 457.

CAPUT XVI.

14. Omnia vestra in charilate fiant. IV

22. Si quis non amat Dominum nostrum
Jesurn Christum, sit anathema. V, 313.

EX EPIST. II AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

5. Benedictus Deus et Pater Domini nos-
tri Jesu Christi, Pater misericordiarum (II,
554), et Deus totius consolationis,

4. Qui consolatur nos in omni tribulationi
nostra. VI, 560.

12. Gloria nostra hæc est, testimonium
conscientis noslræ. IV, 190 : VI, 251.

21. Qui autem confirmat nos vobiscum in
Christo (IX, 11), el qui unxit nos Deus :

22. Qui et signavit nos, et dedit picnii
Spiritus in cordibus nostris. III, 368: VII
247 : IX, 11, 55.

25. Ego autem testem Deum invoco in
animam meam (VII, 512), quod parcens vo-
bis, non veni ultra Corinthum : non qui
dominamur fidei vestræ, sed adjuutores «n-
mus gaudii vestri ; nam fide statis. V, 119.

CAPUT II.

10. Nam et ego quod donavi, si quid do-
navi, propter vos in persona Christi. VII,
285 : IX, 255.

15. Christi bonus odor sumus Deo. IX, 10.

caput m.

5. Non quod sufficientes simus cogitari
aliquid a nobis, quasi ex nobis. 111, 55-1, 315.

6. Qui et idoneos nos fecit ministros nov-
Testamenti : non littera, sed Spiritu; Illten
enim occidit, Spiritus autem vivificat. V. 68.

17. Dominus autem Spiritus est. 1, 65.

CAPUT IV.

5. Quod si etiam opertum est Evangelium
nostrum, in iis qui pereunt est opertum.

V, 85' 5. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed
Jesurn Christum Dominum nostrum : nui
autem servos vestros per desum. VI, 578.

11. Semper enim nos, qui vivimus. 11, 45.

15. Habentes autem eundem spiritum b*
dei. V, 29.

17. Id enim, quod in præsentī est momen-
laneum et leve tribulationis nostro; supn
modum in sublimitate æternum gloriæ pom-
dus operatur in nobis. III, 155, 457.

caput v.

G. Scientes quoniam dum sumus fa cor-
pore peregrinamur a Domino. VII. 218,
226.

10. Omne* enim nos manifestari oportet I
»ntc tribunal Christi, ut reterat unusquis-
que propria corporis, prout gessit, sive bo-
num, sive malum. III, 449 -IV, 565, 567,
410,421.

14. /Estimantes hoc, quoniam si unus pro
omnibus mortuus est, ergo omnes mortui
sunt ;

15. Et pro omnibus mortuus est Christus.
I, 282, 285: II, 457 : IV, 265.

18. Omnia autem ex Deo, qui nos recon-
ciliavit sibi per Christum ; et dedit nobis
ministerium reconciliationis. III, 84, 277.

19. Quoniam quidem Deus erat in Christo
mundum reconcilians sibi, non reputans illis
delicta ipsorum (I, 272: III, 85). et posuit
in nobis verbum reconciliationis. III, 84, 277.

20. Pro Christo legatione fungimur, tan-
quam Deo exhortante per nos. II, 465 ; III,
84.

21. Eum qui non noverat peccatum , pro
nobis peccatum fecit (IV, 279: VII, 258;
IX, 65), ut nos efficeremur justitia Dei in
ipso. III, 50.

CAPOT VI.

1. Adjuvantes autem exhortamur, ne in
vacuum gratiam Dei recipiatis. I, 559; III,
391 ; IX, 186.

5. In jejuniis.

6. In castitate. VIII, 59.

14. Nolite jugum ducere cum infidelibus
(X, 217). Quæ enim participatio iustitiæ cum
iniquitate? Aulquæ societas luci ad tenebras?
III, 155; IV, 157.

15. Quæ autem conventio Christi ad Be-
liai? UI, 155; IV, 265.

CAPUT VII.

8. Quoniam etsi contristavi vos in epistola,
non me peenitet. VIII, 24.

12. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter
eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui
passus est. X, 206.

CAPUT VIII.

8. Non quasi imperans dico. V, 559.

9. Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu
Christi, quoniam propter vos egenus factus
est, cum esset dives. VI, 55, 64.

10. Et consilium in hoc do. V, 540.

21. Providemus enim bona non solum
coram Deo, sed etiam coram hominibus. VI,
251.

CAPUT IX.

7. Unusquisque prout destinavit in corde
suo, non ex tristitia, aut ex necessitate : hi-
larem enim datorem diligit Deus. VII, 265.

CAPUT X.

4. Arma militiæ nostra; non carnalia sunt,
»ed potentia Deo. V, 564.

5. In captivitate redigentes omnem in-
tellectum, in obsequium Christi. I, 25.

8. Netu, el si amplius gloriatus fuero de
potestate nostra, quam dedit nobis Dominus
io ædificationem, el non in destructionem
vestram, non erubescant. X, 75.

CAPUT XI.

2. Despondi enim vos uni vire virgine-
casiam exhibere (diruto. VIII, *22

6. Nam etsi imperitus sermone, .ro non
scientia III, 240.

15. Nam ejusmodi pM-udoapostoli sunt
operarii subdoli, transfigurantes se in Apos-
tolos Christi. III, 204.

CAPUT XII.

2. Scio hominem in Christo , ante annm
quatuordecim (sive in corpore nescio, sive
extra corpus, nescio, Deus scit), raptum hu-
jusmodi usque ad tertium coelum.

5. El scio hujusmodi hominem,

4. Quoniam raptus est in paradysum : e'
audivit arcana verba, quæ non licet homini
loqui. I, 114, 150.

9. Sufficit libi gratia mea. IV, 522.

CAPUT XIII.

4. Nam etsi crucifixus est ex infirmitate;
sed vivit ex virtute Dei. III, 226.

15. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit
cum omnibus vobis. III, 575.

EX EPIST. AD GALATAS.

CAPUT I.

4. Qui dedit semetipsum pro peccatis
nostris. II, 21.

8. Sed licet nos, aut Angelus de cœlo
evangelizet vobis praderquam quod evan-
lizavimus vobis, anathema sit. V, 88, 202

20. Quæ autem scribo vobis, ecce coram
Deo, quia non mentior. VII, 508.

CAPUT II.

5. Quibus neque ad horam cessimus sub-
jectione. V, 151, 155.

7. Sed c contra cum vidissent quod credi-
tum est mihi Evangelium proutii, sicut et
Petro circumcisionis. V, 151, 155.

9. Et cum cognovissent gratiam quæ data
est mihi, Jacobus, et Cephas, et Joannes
qui videbantur cohimnæ esse, dextras dede-
runt mihi et Earnabæ societatis. V, 151, 152,
155.

11. Cum autem venisset Cephas Antio-
chiam, in faciem ei restiti (V, 155), quia
rep ehenstibilis oral. VII . 417.

12. Prius enim quam venirent quidam ,
Jacobus, cum Gentibus edebat : cum astem
venissent , subtrahebat et segregabat se ,
timens eos qui ex circumcisione erant. VII,
417.

15. Et simulationi ejus consenserunt cæ eri
Judæi, ita ut el Barnabas duceretur ab eis in
illam simulationem. VII, 417, 118,

14. Sed cum vidissem quod non r*te
ambularent ad veritatem Evangelii , dixi
Cephas coram omnibus : Si tu, cum Judæus
sis, gentiliter vivis, et non judaice: quomodo
Gentes cogis judaizare? VII. 417.

16. Scientes autem quod non justificatur
homo ex operibus legis (III, -441 nisi per
fidem Jesu Christi. V, 29.

21. Si enim per legem justitia : ergo gratu

Christus mortuus est. II, 457; III, 365; I
VIH, 569.

CAPUT Ht.

4. Tanta passi estis sine causa? si tamen
sine causa? IX, 283.

7. Cognoscite ergo, quia qui ex fide sunt,
ii sunt lilii Abiahæ. II, 258.

15. Christus nos redemit de maledicto
Legis, factus pro nobis maledictum. H, 567 :
111, 78.

25. Prius autem quam veniret fides, sub
Lege custodiebamur conclusi, in eamdein
fidem, quæ revelanda erat. V, 29.

27. Quicumque enim in Christo baptizati
estis, Christum induistis. VIII, 42S.

CAPUT iv.

1. Quanto tempore hæres parvulus est,
nihil differt a servo, cum sit Dominus om-
nium, VI, 25.

4. At ubi venit plenitudo temporis, misit
Deus Filium suum, factum ei muliere, fac-
tum sub Lege. II, 552, 364, 365, 409, 425;
HI, 165, 185, 199.

5. Ut eos qui sub Lege orant redimeret.
II, 552; III, 185, 199.

9. Quoniam autem estis filii, misit Deus
spiritum Filii sui in corda vestra. II, 125.

9. Quomodo convertimini iterum ad infirma
cl egena elementa? Vili, 271 : 467.

caput v.

2. Si circumcidamini, Christus nihil vobis
proderit. VII, 419.

5. Testificor autem rursus omni homini
circumcidenti se, quohiam debrior esi uni-
versa; Legis faciendis. IV, 194.

4. Evacuati estis a Christo (V, 46), qui in
Lege justificamini; a gratia excidistis. V,
289.

6. Nam in Christo Jesu, neque circumcisio
aliquid valet, neque præputimn : sed fides
quæ per charitatem operatur. 111, 410, 459 :
V, 278 : VIII, 466.

15. Vos enim in libertatem vocati estis,
fratres (IV, 451) : per charitatem Spiritus
servile invicem. VIII, 4.

19. Manifesta sunt autem opera carnis
quæ sunt fornicatio, immunditia, impudiciHa,
■ luria. VIII, 157.

21. Homicidia, ebrietates, comessationes,
el his similia : quæ prædico vobis, sicut præ-
dixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei
non consequentur. V, 362 : VIII, i11, 157.

22. Fructus autem Spiritus est : charitas
gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas,
longanimitas,

25. Mansuetudo, fides, modestia, conti-
nentia, caslilas. III, 259.

CAPUT vi.

1. Fraires, clsl præoccupatus fuerit homo
in aliquo urllelo, vos, qui spirituales eslis,
hujusmodi Instruite in spiritu lenitatis, con-
siderant te ipsum, ne et lu lenieris. V, 5i8.

2. Alter alterius onera portale, et sic

adimplebitis legem Christi. IV, 408: V
VI, 401 : IX, 461.

5. Unusquisque enim onus suum portabit
IX, 461.

10. Ergo dum tempus habemus, opere-
mur bonum. II, 211 : III, 422, 149.

15. In Christo enim Jesu, neque circum-
cisio aliquid valet, neque præputiuni, red
nova creatura. III, 422.

EX EPIST. AD EPHESIOS.

CAPUT I.

5. Benedictus Deus et Pater Domini nos-
tri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni
benedictione spiritali in coelestibus in
Christo. 1,327 : 111, 76,111, 125, 420.

4. Sicut elegit nos in ipso ante mundi
constitutionem (I, 205, 527, 429, 455:11,
215, 555 : III, 125), ut essemus sancti, et
immaculati in conspectu ejus in cbarilate. I,
409.

5. Qui prædeslinavit nos in adoptionem
filiorum per Jesum Christum (III, 123) in
ipsum, secundum propositum voluntatis sus.
I, 401, 409, 412.

6. In laudem gloriæ gratia; suæ. I, 409:
III, 466.

7. In quo habemus redemptionem per san-
guinem ejus, remissionem peccatorum. III,
78.

10. Instaurare omnia in Christo quæ In
cœlis, et quæ in terra sunt, in ipso. 11, 343,
459.

11. In quo etiam et nos sorte vocati su-
mus prædestinati secundum propositum ejus
qui operatur omnia secundum consilium vo-
luntatis suæ. I, 168, 190, 259, 527, 404:
II, 245.

17- Ut Deus det vobis spiritum sapientia,
cl revelationis, in agnitione ejus. III, 529.

18. Illuminatos oculos cordis vesrlr, ul
sciatis quæ sil spes vocationis ejus. 1, 102:
III, 529.

20. Suscitans illum a mortuis, cl consti-
tuens ad dexteram suam in cœleslibus. II,
446.

21. Supra omnem principatum, el po-
testaient, el virtutem, cl dominationem. II,
228.

22. Ipsum dedit caput supra omnem eo-
clesiam. II, 446 : V, 95. JJ-

CAPUT II.

2. Principem potestatis aCris hujus. II,
216.

3. In desideriis carnis (Ili, 346), cramui
natura filii iræ. HI, 290 : IV, 565, 371.

4. Propter nimiam charitatem suam qua
dllexit nos. II, 541. I

5. El cum essemus mortui pec» alis, con-
vivificavit nos in Christo,

6. Ei conresuscilavit. III, 2CÔ.

8. Gratia enim estis salvati per fidem ; el
hoc non ex vobis, Dei enim donuv esi;

9. Non ex operibus, ut ne quis glorietur.
I III, 529.

SCRIPTUIUE SANCT/F.

10. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Jest' 'III, 422), in operibus bonis, qu® præparavi Deum ul in illis ambulemus. I, 527.

14. Ipse enim es' pax nostra, qui fecit utraqtue unum. III, 176.

25. Superædtficali super fundamentum Apostolorum, cl Prophetarum. V, 104, 148.

CAPUT m.

5. Quod aliis generationibus non est agnitionum filiis hominum, sicuti nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus et Prophetis, in Spiritu. V, 14, 29.

7. Cujus factus sum minister, secundum donum grati® Dei, qu® data est mihi, secundum operationem virtutis ejus. III, 394, 405.

9. Et illuminare omnes, qu® sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo. II, 512.

10. Ul innotescat principatibus et potestatibus in coelestibus per Ecclesiam, multiformis sapientia Dei. II, 175, 225.

17. Christum habitare per fidem in cordibus vestris. VIII, 428.

caput iv.

5. Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. V, 1G5.

4. Unum corpus, et unus spiritus (II, 25, 24), sicut vocati estis in una spe vocationis veslr®. V, 1G5.

5. Unus Dominus (II, 25, 24), una fides (V, 99, IGG, 1G7), unum baptisma. V, 102 : VUI, 409.

G. Unus Deus et Pater omnium, qui est super omnes, et per omnia cl in omnibus nobis. II, 23, 24.

7. Unicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. III, 451, 452.

9. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia cl descendit primum in inferiores partes terræ? III, 225.

10. Qui descendit, ipse est el qui ascendit super omnes coelos (III, 25G), ut imple-ret omnia. III, 250, 257.

H. Ei ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem pastores el doctores. I, 5 : V, 165.

12. Ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ®dificationem corporis Christi. I, 5 : V, 165 : VIII, 285.

14. Ut jam non simus parvuli illictu.intes, el circumferamur omni vento doctri-n® in nequitia hominum, el in astutia ad circum-ventionem erroris, i, 5.

15. In charltate crescamus. V, 279.

22. Deponere vos veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris.

23. Renovamini autem spiritu mentis veslr®. III, 451.

24. El induite novum hominem qui se-

eundum Deum creatus est, in justitia et sanctitate veritatis. III, 451.

50. Et nolite contristare Spiritum sanctum Dei. IX, 46.

52. Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit nobis. I, 59d : III, 85.

caput v.

2. Et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem el hostiam Deo in odorem suavitatis. III, 80, 110, 218.

5. Hoc enim scitote, intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus. quod est idolorum servitus, non habet (VIII, 25) hæreditalem in regno Christi el Dei. VIII, 157, 158.

G. Nemo vos seducat inanibus verbis (V, 122) : propter lit c enim venit ira Dei in illos diffidenti®. VIII, 157, 158.

15. Omne, quod manifestatur, lumen est. II, 225.

14. Surge qui dormis (X, 5), el exurge a mortuis, et illuminabll te Christus. III, 5G5.

18. Implemini Spiritu sancto. VII, 356.

19. Iloquentes vobismetipsis in psalmis, ei li) mnis, et canticis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris Domino. VII, 204, 556, 557.

25. Quoniam vir caput est mulieris : sicut Christus caput est Ecclesiæ. V, 95.

25. Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit Ecclesiam, et scipsum tradidit pro en (V, 90, 105 : VIII, 225, 287).

26. Ut illam sanctificaret (V, 101) mundans lavacro aqu® in verbo vit®. IV, 56G : VIII, 223, 247, 250, 585, 399, 428 : IX, 245.

27. Ul exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rusam. IV, 58.

28. Qui suam uxorem diligit, selpsum diligit VI, 100 : VIII, 17.

29. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit el fovet eam. VIII,

50. Quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, cl de ossibus ejus II, 279.

51. Propter hoc elinquet homo patrem et matrem suam. el adhærcbit uxori suæ (I, G) ; et erunt duo in carne una. II, 279 :

52. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Chri'to et in Ecclesia- II, 280, 514 : VUI, 214 : X, 95, 100, 101

CAPUT VI.

12. Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia neqnti®, in coelestibus. II, 165.

18. Orantes omni tempore VII, 202.

EX EPIST. AD PHILIPPENSES.

CAPUT i.

G. Confidens hoc ipsum, quia qui capi» io vobis opus bonum, perficiet. IU. 554, 555.

9. Et hoc oro. ut charitas vestra magis ac magis abunde*. v, 279.

23. Desiderium habens dissolvi, cl esse cum Christo. IVf35 : VII, 98.

caput n.

3. Sed in humilitate superiores sibi invicem arbitantes. VI, 348.

6. Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo. II, 9, 144, 563, 564-

7. Sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens (II, 563, 364, 567, 409), in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. II, 424 : IX, 47.

8. Humiliavit semetipsum (II, 402), factus ohediens usque ad mortem, mortem autem crucis. II, 424, 425, 452, 457 : III, 51, 55, 71, 74, 221,

9. Propter quod et Deus exaltavit illum (II, 452, 457 : III, 54, 71, *et in appendice*), et donavit illi nomen, quod csl super omne nomen. II, 402 : III, 74.

10. Ut in nomine Jesu omne genu flectatur. II, 402 : III, 74.

12. Cum metu et tremore vestram salutem operamini. I, 424 : III, 426.

13. Deus est enim, qui operatur in vobis et velle, et perficere, pro bona voluntate. I, 191, 275, 528, 329, 551, 418, 424 : II, 147, 275, 554, 380 : III, 255, 400, 401, 404 : IV, 84, 162.

21. Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ sunt Jesu Christi. V, 110, 157 : IX, 567.

caput in.

6. Secundum justitiam, quæ in loge est, conversatus sine querela. III, 345.

9. El inveniar in illo, non habens ineam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex lide est Christi Jesu. III, 441.

12. Sequor autem, si quomodo comprehendam. I, 57.

19. Quorum Deus venter est. IV, 6, 452 : Vili, 105.

21. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, secundum operationem, qua etiam possit sibi subjicere omnia. II, 21.

EX EPIST. AD COLOSSENSES.

CAPUT I.

5. Propter spem, quæ reposita est vobis in cœlls (V, 309) : quam audistis in verbo veritatis Evangclii.

6. Quod pervenit ad vos, sicut et in universo mundo est, et fructificat, et crescit. V, 104.

10. Ut ambuletis digne Deo (III, 457), in omni opere bono fructificantes III, 455.

15. Qti l jst imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creaturæ. II, 6, 115, 555, 461, 465, 464.

16. Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlls et in terra, visibilia et invisibilia, sive Throni, sive Dominationes, sive Princi-

patiis, sive Potestates; omnia per Ipiutnet in ipso creata sunt. II, 6, 9, 10, 18, 149, 228

17. Et ipse est ante omnes, et omnis in ipso constant. 11, 9.

18. Qui est principium, primogenitus et mortuis. III, 228.

19. Quia in ipso complacuit,

20. El per eum reconciliare omnia in ipso (I, 272), sive quæ in terris, sive quæ in cœlls sunt. II, 459.

21. Gaudeo In passionibus pro vobis, et adimpleo ea quæ; desunt passionum Cbrlsti, in carne mea (III, 87, 95), pro corpore ejus, quod est Ecclesia. *Vide appendicem.*

26. Mysterium, quod absconditum fuit a sæculis, cl generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus. V, 29.

caput n.

5. In quo sunt omnes thesauri sapientis. 111, 6.

8. Videte ne quis vos decipiat per philosophiam, et inanem fallaciam. VIII, 587.

9. Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter. II, 9, 570, 455.

10. Qui est caput omnis principatus, et potestatis. II, 455.

12. Consepulli ei in baptismo, in quo el resurrexistis (VIII, 385) per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis. il, 455. *

15. Et expolians principatus, et potestates, traduxit confidenter. III, 225.

16. Nemo ergo vos judicet in cibo, aut in potu. VIII, 82, 83.

20. Si ergo mortui estis cum Christo, ab elementis hujus mundi : quid, adhuc tanquam viventes in inundo decernitis? VIII, 82.

21. Ne tetigeritis, neque gustaveritis, neque contrectaveritis. VIII, 82.

22. Quæ sunt omnia in interitum ipso use. secundum præcepta et doctrinas hominum. VIII, 82.

25. Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiae in superstitione et humilitate. VIII, 81.

CAPUT III.

1. Quæ sursum sunt quærile, ubi Chrslui csl in dextera Dei sedens.

2. Quæ stitum sunt sapite, non quæ super terram. III, 256.

9. Nolite mentiri invicem. VII, 597.

11. Ubi non est Gentilis cl Judæus, circumcisio el praeputium, Barbarus cl Scythæ, servus cl liher : sed omnia, et in otnnihui Christus III, 177.

14. Super omnia autem hæc charilatem habete, quod csl vinculum perfectionis. Ili, 459 : V, 278.

15. Commonentes vos in psalmis, hymnis cl canticis spiritualibus. VII, 537.

17. Omne quodeumque facilis in veri aut in opere, omnia in nomine Domini Jeiu Christi, gratias agentes Deo et Patri per Ipsum. V, 324.

18. 19. Filii, obedite parentibus per omnia. VIII, 7.

20 21. Patres, nolite ad indignationem provocare filios vestros, ut non pusillo animo liant. VIII, 15.

22. Servi, obedite per omnia dominis carnalibus. VIII, 7.

CAPUT IV.

11. Hi soli sunt adiutores mei in regno Dei. V, 157.

EX EPIST. I
AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

4. Scientes, fratres dilecti a Deo, electionem vestram. I, 451.

5. Quia Evangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed et virtute, et in Spiritu sancto, et in plenitudine mulla. I, 451 : III, 329.

CAPUT III.

2. Misimus Timotheum fratrem nostrum, ad confirmandos vos. V, 179.

CAPUT IV.

3. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra. I, 256 : VII, 203.

caput v.

17. Sine intermissione orale. VII, 202.

19. Spiritum nolite extinguere. II, 20 : 391. : X, 29.

21. Omnia probate : quod bonum est tenete. IV, 245 : V, 118.

22. Ab omni specie mala abstinete vos. IV, 245.

26. Salutate fratres omnes in osculo sancto. VIII, 193.

EX EPIST. II
AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

4. In omnibus persecutionibus vestris, et tribulationibus, quas sustinetis.

5. Ut digni habeamini in regno Dei, pro quo et patimini. III, 455, 457.

9. Pœnas dabunt in interitu æternas, a facie Domini. IV, 415.

caput ii.

3. Nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati, illius perditionis. V, 111.

4. In templo Dei sedeat ostendens se (annuam sit Deus. II, 206.

5. Cujus est adventus secundum operationem Salanæ, in omni virtute, et signis, et prodigiis mendacibus. V, 21.

10. Mittet illis Deus operationem erroris, et credant mendacio. IV, 359.

14. Itaque, fratres, state, et tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram. V, 85, 86, 120.

caput iii.

15. Nolite quasi inimicum existimare, sed orate ut fratrem. V, 348.

EX EPIST. I AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

5. Charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta. IX, 314.

7. Volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, mque de quibus ad irrmnl. V, 80.

9. Lex justo non est posita, sed injustis. IV, 451 : VIII, 91.

13. Blasphemus fui, et contumeliosus (III, 546) : ignorans feci in incredulitate. III, 358, 559.

14. Superabundavit autem gratia Domini nostri, cum fide et dilectione. III, 373.

15. Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere. II, 352.

17. Regi sæculorum immortalis, invisibilis. I, 99, 108.

CAPUT II.

1. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus. I, 272 : VII, 200.

2. Pro regibus, et omnibus qui in sublimitate sunt. I, 272.

3. Hoc enim bonum est, et acceptum coram Salvatore nostro Deo. I, 272.

4. Qui omnes homines vult salvos fieri (I, 270, 272, 275, 276, 277, 361, 422, 436 : VII, 191), et ad agnitionem veritatis venire. I, 270, 272, 361 : III, 596.

5. Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus. I, 272 : II, 24 : VII, 191.

6. Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus. I, 272, 282, 286 : II, 507 : III, 78, 277.

9. Mulieres in habitu ornato, cum verecundia et sobrietate ornantes se, et non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa. VIII, 211.

15. Adam enim primus formatus est, deinde Eva. II, 505.

14. Adam non est seductus, mulier autem seducta in prævagatione fuit. II, 203, 305.

caput iii.

1. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. VII, 254.

2. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, oportet episcopum esse unius uxoris virum (X, 65), sobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hospitalem, doctorem. VI, 203.

3. Non vinolentum, non percussorem. VI, 225.

15. Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei viva columna et firmamentum veritatis. V, 5, 108, 121, 251.

16. Magnum est pietatis sacramentum. II, 308 : VIII, 214.

CAPUT IV.

1. In novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus errantibus doctrinis demoniorum. VIII, 81.

2. In hypocrisi loquentium mendacium. VIII, 81.

3. Prohibet lpm nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus. VIII, 81.

4. Quia omnis creatura Dei bona est (I, 75), et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. VIII, 81, 82, 85.

7. Exerce te ipsum ad pictalcrn.

8. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est; pietas autem ad omnia utilis est. VIII, 60.

10. Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, maxime fidelium. 1, 282, 315, 321; 111, 42.

14. Noli negligere gratiam, quæ est in te (III, 368), quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii. VIII, 247; IX, 28; X, 28, 81.

CAPUT V.

1. Seniores ne increpaveris, sed obsecra ut patrem. V, 553.

3. Viduas honora. V, 353.

8. Si quis autem suorum, et maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, et est infideli deterior. V, 306; VIII, 17.

12. Habentes damnationem, quia primam fidem Irritam fecerunt. VII, 256.

14. Volo juniores nubere, filios procreare. X, 91.

17. Qui bene præsent presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo et doctrina. VII, 456.

18. Dignus est operarius mercedem suam. VII, 456.

10. Adversus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. X, 75.

20. Peccantes coram omnibus argue: ut et cæteri timorem habeant. V, 355.

22. Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. X, 29.

CAPUT VI.

9. Qui volunt divites fieri, incidunt in temptationem, et in laqueum diaboli, et desideria multa inutilia et nociva, quæ mergunt homines in interitum et perditionem. VIII, 25, 26.

10. Radix enim omnium malorum est cupiditas. VIII, 23, 26.

16. Lucem inhabitat inaccessibilem (1, 108): quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest. I, 36, 99, 108, 109, 116, 159.

17. Divilibus* hujus sæculi præcipe non sublimis sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vero. V, 344; VI, 57.

18. Facile tribuere, communicare. III, 174.

20. O Timothee, depositum custodi, devotans profanas vocum novitates. I, 220; V, 1 ».

EX EPIST. II AD TIMOTHEUM.

CAPUT I.

6. Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, an. v i st in te per Impositionem manuum mearum. 111. 368; X, 28, 29, 41, 81.

7. Non enim dedit nobis Deus spiritalia Beneficioris; sed virtutis, et dilectionis, et obedientie. IX, 305; X, 29.

13. Formam habere sanorum verborum, quod a me audisti in fide. V, 86, 122.

14. Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis. V, 122.

CAPUT II.

1. Tu ergo, fili mi, confortare in gratia, quæ est in Christo Jesu. N, 86.

2. Et quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt et alios docere. V, 86.

4. Nemo militans Deo implicat se in secularibus, ut ei placeat, cuius scilicet principii. V, 571; VI, 411; VII, 100.

8. Memor esto promissionum Jesu in Christum resurrexisse a mortuis, ex semine David. III, 166.

10. Omnia sustineo propter electos. Vide in appendice.

12. Si negaverimus, et ille negabit nos. V, 38.

13. Negare seipsum non potest. III, 278.

14. Noli contendere verbis. V, 360.

16. Profana autem et vaniloquia deum nullum enim proficiunt ad impietatem. V, 122.

17. Et sermo eorum ut cancer serpit. V, 122.

19. Cognovit Dominus qui sunt ejus. I, 449.

20. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea et argentea, sed et lignea et linteitia, et quedam quidem in honorem, quedam autem in contumeliam. I, 422, 460.

21. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificationis, I, 422.

CAPUT III.

2. Blasphemii, parentibus non obediens, ingrati, scelesti. VIII, 19.

15. Ab infantia sacras litteras nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu. V, 89.

16. Omnis scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum. V, 68, 89.

17. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. V, 89.

CAPUT IV.

I. Testificor coram Deo, et Jesu Christo. VII, 508.

0. Tempus resolutionis meæ instat. IV, 57.

8. In reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi Dominus in illis diebus, justus iudex. I, 133, 594, 418, 419, 460; II, 100; UI, 450, 455, 457; bV, 0.

16. In prima mea defensione, nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt. V, 157.

EX EPIST. AD TITUM-

CAPUT I.

5. Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut in ea quæ desunt corrigas, et constituas* per

SCRIPTURE SANCTE.

r®

civitates presbyteros, sicut et ego disposui
t!M V, 169; X, 75, 76.

7. Oportet episcopum sine crimine esse.
I, 5; VI, 203.

8. Seu hospitalem, benignum, sobrium,
justum, saucium, continentem. VI, 196;
X, 63.

9. Amplectentem cum, qui secundum doc-
trinam est, fidelem sermonem: ut potens sit
exhortari in doctrina sana, et eos qui con-
tradiciunt arguere. I, 5, 7.

10. Sunt enim multi etiam inobedientes,
vaniloqui, et seductores. I, 5.

11. Quos oportet redargui: qui universas
domos subvertunt, docentes quæ non oportet.
I, 5.

15. Omnia munda mundis (II, 35f;
VIII, 82): coinquinatis autem et infidelibus
nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum
et mens et conscientia. III, 333.

<6. Confitentur se nosse Deum, Tactis au-
tem negant. I, 40.

caput n.

1. Tu autem loquere quæ decent sanam
loctrinam. VI, 8.

2. Senes ut sobrii sint, pudici, prudentes.
VI, 8; VIII, 115.

12. Sobrie, et juste, et pie vivamus in hoc
M'culo. VIII, KS.

15. Expectantes beatam spem, et adven-
tum gloria* magni Dei et Salvatoris nostri
Jesu Christi. II, 9.

14. Qui dedit semelipsum pro nobis, ut
nos redimeret ab omni iniquitate. III, 78.

caput ni.

5. Eramus aliquando et nos insipientes,
increduli, errantes, servientes desideriis et
voluptatibus variis, in malitia et invidia
agentes. III, 346.

4. Cum autem benignitas et humanitas
apparuit Salvatoris nostri Dei. II, 406.

5. Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus
nos, sed secundum suam misericordiam sal-
vos nos fecit, per lavacrum regenerationis
et renovationis Spiritus sancti. II, 406; IV
566; VIII, 247, 250, 428, 455; IX, 258.
259.

10. Hiereticum hominem, post unam et
secundam correptionem devita. X, 170.

EX EPIST. AD HEBR/ EOS.

caput n

5. Qui cum sit splendor gloriæ, et figura
substantiæ ejus (II, 115), portansque omnia
verbo virtutis sua. I, 162; II, 6, 9.

5. Filius meus es tu, ego hodie genui te?
II, 15.

7. Ad Angelos quidem dicit. Quia facit
Angelos suos spiritus, et ministros suos Ham-
mam ignis. H, IIP

8. Ad Filium autem: Thronus tuus, Deus,
In saeculum saeculi. II, 149.

13. Ad quem autem Angelorum dixit ali-
quando: Sede a dextris meis (II, 1, 5. III

258), quoad usque ponam inimicos tuos ve-
bellum pedum tuorum? II, 8.

14. Nonne omnes sunt ministri spiritus
(II, 149, 170), in ministerium missi
(II, 250), propter eos qui hereditatem ca-
piunt salutis? II, 8, 458.

CAPUT II.

8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus. In
eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimi-
sit non subjectum ei. II, 454. Nunc autem
necdum videmus omnia subjecta ei. III, 107.

9. Videmus Jesum propter passionem
mortis, gloria et honore coronatum (III, 74):
ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem.
I, 282.

10. Decebat enim eum, propter quem om-
nia, et per quem omnia, qui multos filios in
gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum
per passionem consummare. II, 459.

11. Qui enim sanctificat, et qui sanctifi-
cantur, ex uno omnes. Propter quam causam
non confunditur fratres eos vocare, dicens:
II, 456.

12. Nuntiabo nomen tuum fratribus meis.
II, 456.

13. Et Iterum: Ecce ego, et pueri mei,
quos dedit mihi Deus. II, 456.

14. Quia ergo pueri communicaverunt
carni et sanguini, et ipse similiter participa-
vit eisdem. II, 427.

16. Nusquam enim Angelos apprehendit,
sed semen Abraham apprehendit. III, 165.

CAPUT III.

t. Considerate Apostolum, et pontificem
confessionis nostræ Jesum. V, 194.

4. Qui autem omnia creavit, Deus est.
II, 240.

6. Christus vero tanquam filius in domo
sua, quæ domus sumus nos, si fiduciam et
gloriam spei usque ad finem, firmam reti-
neamus. V, 95.

CAPUT IV.

15. Non est ulla creatura invisibilis in
conspectu ejus: omnia autem nuda et aperta
sunt oculis ejus. I, 79, 158.

14. Habentes ergo pontificem magnum qui
penetravit celos, Jesum Filium Dei. III,
110.

caput v.

1. Omnis namque pontifex ex hominibus
assumptus (VIII, 284), pro hominibus con-
stituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat
dona et sacrificia pro peccatis. III, 89, 199;
VII, 136; IX, 296, 227.

2. Qui condolere possit iis qui ignorant,
et errant. IX, 227.

4. Nec quisquam sumit sibi honorem, sed
qui vocatur a Deo, tanquam Aaron. VII,
2 it), I, 111, 285; X, 58.

5. Sic et Christus non semetipsum clari-
ficavit ut pontifex fieret, sed qui locutus est
ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui
te. Hi. 89, 82; VIII» 28.5, X, 58.

t». Tu es sacerdos in æternum. secundum
ordinem Melchisedec. IX, 184.

TABULA. COCORUM

7. Exauditus est pro sua reverentia. I, 287; III, 109.

II. De quo nobis grandis sermo, et ininterpretabilis ad dicendum : quoniam imbecilles facti estis ad audiendum. IX, 196, 255, 256.

1-2. Facti estis quibus lacte opus sil, non solido cibo. IX, 196.

CAPUT VI.

2. Impositionis quoque manuum. VIII, 406; IX, 11.

4. Impossibile est enim, eos qui semel sunt illuminati (IX, 237, 238, 260), gustaverunt cœlesti donum cœlesti, et participes facti sunt Spiritus sancti. IX, 237, 238.

5. Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, IX, 237, 238.

6. Et prolapsi sunt; rursus renovari ad penitentiam, rursum crucifigentes sibi ipsi Filium Dei. VIII, 406 : IX, 237, 258, 260.

10. Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri (I, 594; III, 432, 455; IX, 283), et dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius. IX, 283.

16. Homines enim per maiorem sui jurant (VII, 307) : et omnis contra iuramentum eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum. VII, 504.

17. In quo abundantius volens Deus ostendere. pollicitationis heredibus, immobilitatem consilii sui, interposuit iuramentum. IV, 7 : VII, 518.

18. Ut per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus. IV, 7.

20. Introivit Jesus... pontifex factus in æternum. II, 567.

CAPUT VII.

1. Melchisedech, rex Salem.

2. Qui interpretatur rex iustitiæ, IX, 229.

5. Sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum neque finem vitæ habens (III, 111 : IX, 196, 229, 250); assimilatus autem Filio Dei (11, 229), manet sacerdos in perpetuum. IX, 229, 250.

7. Quod minus est a meliore benedicuntur. X, 86.

11. Si ergo consummatio per sacerdotium Leviticum erat, quid adhuc necesse fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, et non secundum Aaron? III, 166.

14. Manifestum est Tuum quod ex Juda ortus sis Dominus noster; in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locus est. II, 527 : III, 166.

19. Nihil enim ad perfectum adduxit lex. III, 458.

22. In tantum melioris testamenti sponsor factus est Jesus. III, 78.

25. Et .dii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur perire. IX, 197.

24. Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. III, 197, 198, 206.

25. Semper vivens ad Interpellandum pro nobis. III, 108 : IX, 197, 198.

26. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus (III, 301. excelsior coelis factus. III, 80, 81, 256).

27. Qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodum sacerdotes, prius pro suis deliciis hostias offerre, deinde pro populi hoc enim fecit semel seipsum offerendo. III, 80, 81, 244 : IX, 198.

CAPUT VIII.

5. Omnis enim pontifex ad offerendum munera et hostiis constituitur ; unde necesse est et hunc habere aliquid, quod offerat. III, 80 : IX, 206.

4. Si ergo esset super terram, nec esset sacerdos; cum essent qui offerrent secundum Legem munera. III, 80.

5. Qui exemplari et umbræ deserviunt celestium, III, 80.

CAPUT IX.

3. Post ventum autem secundum. III, 216. K

11. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius et perfectius tabernaculum non manu factum, id est, non huius creationis. III, 80.

12. Neque per sanguinem hircorum vel vitulorum, sed per proprium sanguinem, introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. III, 80.

14. Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis. III, 465.

15. Et ideo novi Testamenti mediator est; ut morte intercedente, in redemptionem carum prævaricationum, quæ erant sub priori Testamento, repromissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hereditatis. III, 78.

24. Non enim in manu facta Sancta Iesus introivit, exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat, nunc vultui Dei pro nobis. III, 80, 81.

25. Neque ut sæpe offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno. III, 80, 81.

26. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi; nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destructionem peccati, per hostiam suam apparuit. III, 80, 81.

27. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori (III, 242), post hoc autem iudicium. III, 449. I

28. Sic et Christus semel oblatus est ad multorum exaurienda peccata. I, 286 : III, 80.

CAPUT X.

4. Impossibile enim est sanguine laorum et hircorum auferri peccata. III, 80

5. Ideo ingrediens (III, 74, 81) nubem, dicit : Hostiam et oblationem noluit.

SCRIPTUR/E 5ANCT7E.

corpus nutem aptasti milii. 11), 72, 80, 82.

3. Holocautomata pro peccato non (ibi placuerunt III, 80.

7. Tunc dixi : Ecce venio (HI. 80); in capite libri scriptum est de me . Ul laciam, Deus, voluntatem tuam. HI, 54,72.

11. Et omnis quidem sacerdos præsto est quotidie ministrans, el easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata. III, 85.

12. Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam , in sempiternum sedet in dextera Dei. III, 85.

! i. Una enim oblatione, consummavit in sempiternum sancificatos. II, 452, 457 : HI, 85, 86 : IX, 198.

18. Ubi autem horum remissio : jam non est oblatio pro peccato. IX, 198.

26. Voluntarie enim peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia. IX, 198, 258.

58. Justus autem ex fide vivit. III, 458.

CAPUT XI.

1. Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. III, 158 : V, 1, 9, 26, 27, 41, 42, 44 : IX, 265.

5. Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei. ut ex invisibilibus visibilia fierent. III, 458.

6. Sine fide impossibile est placere Deo. (HI, 55i, 458.) Credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus remunerator sit. 1, 55, 56, 514:111, 458, 459, 452 : V, 26, 27, 41, 42, 44 : VIII, 205 : IX, 265, 517.

9. Fide demoratus est in terra repromissionis, tanquam in aliena. V, 509.

10. Expectabat enim fundamentum habentem civitatem; cujus artifex et conditor Deas. V, 50't.

16 Nuncaulem meliorem appetunt, id est, cœlestem. V, 26, 27.

17. Fide obtulit Abraham Isaac.

19. Arbitrans quia et mortuis suscitare potens est Deus. VII, 405.

24. Moyses,

25. Magis eligens affligi cum populo Dei , quam temporalis peccati habere jucunditatem. 1, 154 : V, 5(i9.

26. Aspiciebat enim in renumerationem. V, 26,5b9.

52. Deficiet me tempus enarrantem de

Gedeon, Barac, Samson, Jepble, Da»id, Samuel et Prophetis. VI, 285 : VH, 505.

55. Qui per fidem vicerunt regn., .V, 564), operali sunt justitiam, adepti sunt repromissiones. V, 58 : VI, 285 : VII, 505,

54, Fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum. V, 564.

57. Circuierunt In melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti. VIII, 210.

59. El hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem. III, 228, 22!).

40. Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur. III, 228, 2-29.

CAPUT XII.

14. Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. IV, 58.

15. Contemplantes ne quis desit gratias Dei. I, 559.

17. Postea cupiens hærcdilare benedictionem, reprobatus est; non enim invenit pusnilitiæ locum (IX, 257); quanquam cum lacrymis exquisisset eam. I, 519 : IX, 257.

18 Non enim accessistis ad tractabilem montem. V, 100.

22. Sed accessistis ad Sion montem, el ad civitatem Dei viventis. V, 99.

caput xni.

10. Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt. IX, 197.

11. Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in Sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. III,

12. Propter quod et Jésus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, citra portam passus est. III, 212.

15 Exeamus igitur ad cum extra castra, improprium ejus portantes. III, 212.

16. Beneficentiæ autem, et communionis nolite oblivisci; talibus enim hostiis promeretur Deus. III, 455 : VII, 257 : VIII, 250.

17. Obedite præpositis vestris, et subjacete eis. IV, 451, 178, 492 : VIII, 6.

20. Deus autem pacis

21. Aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem. I, 555.

AUCTORITATES EX EPISTOLA CATHOLICA BEATI JACOBI.

caput i.

5. Si quis autem vestrum Indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, et non impropere. IV, 557.

12. Beatus vir, qui sutTerl tcnlationem : ipioi.iim cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ (ili, 188), quam repromisit Deus diligentibus so. III, 575, 450.

15. Nemo cum lentatur, dicat quoniam a Deo lentatur : Deus enim inuitalor malorum

III,1

est (IV, 556); ipse autem neminem tentât. VU, 591.

14. **Unusquisque vero lentatur** a concupiscentia sua abstractus et illectus. IV, no.

15. Deinde concupiscentia cum conceperit pari! peccatum (IV, 522) : peccatum vero cum consummatum fuci II, generat mortem VIII, 181.

s?

TABULA LOCORUM

17. Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. I, 90.

IS. Volum . 'io enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creatura ejus. 11, 551 : III, 571.

27. Relieii, munda cl immaculata apud Deum et Patrem, hæc est : visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum. VI, 401 : VII, 181.

CAPUT 11.

1. Fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi gloriae. VI, 212.

2. Etenim si iniroieril in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida , introierit autem el pauper in sordido habitu ; VI, 212.

5. Et intendatis in eum qui indutus est recte præclara, et dixeritis ei : Tu sede hic bene; pauperi autem dicatis : Tu sta illic; aut : Sede sub scabello pedum meorum. VI,

4. Nonne judicatis apud vosinclipso, et facti estis iudices cogitationum iniquarum?

5. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo . divites in fide , et hærcdes regni quod repromisit Deus diligentibus se? I 422.

10. Qiiicumque autem totam legem servaverit, offendat anlcin in uno, factus est omnium reus. IV, 513 : V, 48 : IX, 278.

11. Quod si non moechaberis, occides autcin, factus est transgressor legis. IV, 313.

15. Superexaltat misericordia iudicium. I. 596.

14. Quid proderit, fratres me|, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? III. 410.

Γ. Fides, si non habeat opera, mortua est In semclipsa. 111, 440.

19. Dxmones credunt (III, 549), cl contremiscunt. V, 45.

20. Fides sine operibus inorlua est. II 449 : V, 41.

AUCTORITATES EX EPISTOLIS BEATI PEI KI APOSTOLI.

EX EPIST. I.

CAPUT I.

5. Regeneravit nos in spem vivam,

4. In hxrcdilatern incorruptibilem, et incontaminatam, et immarcescibilem IV. 59.

9. Reportantes linem fidei vestr.c, salutem animarum. V, 510.

12. Spiritu sancto misso de codo, in quem desiderant Angeli prospicere. 1, 278 : II, 10: V.270.

18. Scientes quod non corruptibilibus auro vel argenl<' rcoempli estis,

19. Seu pretioso sanguine quasi agni immacula'. Elium ei Incontaminati ili , 77.

CAPUT II.

Î. Sicut undo geniti infantes, rutlona-

25. Abraham amicus Dei appellatus »I V, 271.

24. Videtis quoniam ex operibus juqlfl. calur homo, et non ex fide lautum? Ili, 440.

26. Sicut enim corpus bine spiritu mortuum est, ila cl fides sine operibus mortua "St. 111, 440.

CAPUT III.

2. In multis enim offendimus omnes. III, 549 : IV, 420.

8. Linguam autem nullus hominum domare potest. VI, 355.

CAPUT IV.

2. Non habclis propter quod non postulatis. VII, 188. I

6. Deus superbis resistit, humilibus aulcm dat gratiam. III, 427 : VIII, 20".

7. Resistite autem Diabolo, cl fugiet a u> bis. VIII, 51.

11. Qui detrahit fratri, aut qui iudicat fratrem suum , detrahit legi, el iudicat legem VI, <06.

CAPUT V.

7. Patientes estote, fratres. X, 2.

12. Ante omnia autem, fratres mei, nome jurare (X, 2), neque per cadum , neque per terram, neque aliud quodeumque iuramentum. Sit autem sermo vester: Est,est; Non, non; ut non sub iudicio decidatis. VII, 313.

15. Tristatur aliquis vestrum ? oret. X, 2

14 Infirmatur quis In vobis? inducat præsbyteros Ecclesiæ, et orent super eum, ungentes eum oleo, in nomine Domini. VIII, 247, 284 : X, 1 , 2 ,3, 6, 7 , 12,18, 19, 20, 24.

15. Et oratio fidei salvabit Infirmum (IX, 258), et alleviabit eum Dominus (X, 17). cl si in peccatis sil, remittentur ei. VIII,

16. Confitemini ergo ad alterutrum peccata vestra (IX. 354) ; el orate pro imiccnii ul salvemini. VII, 188, 200: IX, 554: X, 2, 19.

bile, sine dolo lac concupiscite. V, 454: VIII , 469.

5. Supcrædificamini domus spiritualis, sacerdotium sanctum , olTerre spiritual» hostias. V, 100 : VIII , 285.

9. Vos autem penus electum, regale sacerdotium, gens sancta. V, 103 : VIII, 285.

15. Subjecti igitur estote omni humanæ creaturae propter Deum : sive regi, quasi præcellenli ;

14. Sive ducibus, (annuam ab eo misais. VIII. 6.

18 Servi. subditi estote in omni timoi ' dominis, non tantum bonis el modestis, L etiam dyscolis VI. 24.

--- Qui peccatum non Iceli. III, 51).

23. Qui, cum pateretur, non comminabatur vin, - .;

24. Qui peccata nostra ipse perluFl in corpore suo super lignum; ul peccatis mortui, Jüetiti® vivamus: cujus livore sanati catis. III, 79.

CAPUT III.

1. Mulieres subdit® sint viris suis. VIII,

5. Quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. VIII, 211.

15. Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est, spe. V, 206.

19. His, qui in carcere erant, spiritibus veniens prædicavit.

20. Qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë, cum fabricaretur aica. iII, 224.

21. Vos nunc similis form® salvos facit baptisma: non carnis depositio sordium, sed conscientia® bon® interrogatio in Deum. VII, 228, 229.

CAPUT IV.

6. Mortuis evangelizatuin est. III, 2.

7. Estote igitur prudentes, cl vigilate in orationibus. VI, 8.

8. Charitas operit multitudinem peccatorum. IX, 265.

10. Sicut boni dispensatores multiformis gratia® Dei. VIII, 180.

18. Justus vix salvabitur. IX, 461.

AUCTORITATES EX EPISTOLA I BEATI JOANMS APOSTOLI.

CAPUT I.

1. Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, cl manus nostræ contrectaverunt de Verbo vita®. II, 565.

7. Sanguis Jesu Christi, Filii ejus, emundat nos ab omni peccato. II, 561, 427: III, 430: IX, 275.

8. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, el veritas in nobis non est. III, 549, 550: IV, 420.

9. Si conlitaïmir peccata nostra, fidelis est cl justus, ut remittat nobis peccata nostra. III, 462.

caput II.

1. Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum. III, 237, 462.

2. Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris (III, 462): non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. I, 283: II, 561.

15. Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. IV, 524.

16. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, cl concupiscentia oculorum, el superbia vitæ: quæ non est ex

CAPUT V.

4. Pascite qui in vobis est gregem Dei. V, 151, 155, 169.

7. Ipsi cura est de vobis. I, 597

8. Adversarius vester Diabolus lanquam Ico rugiens circuli, quicrens quæ in devoret II, 178: IV, 363.

9. Cui resistite fortes in fide. VIII, 51

15. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone coelecta, el Marcus filius meus. V, 155.

EX EPIST. II.

CAPUT I.

4. Per quem maxima et pretiosa nobis promissa donavit: ul per hæc efficiamini divini consortes naturæ. III, 568, 571.

10. Quapropter, fratres, magis satagite, ul per bona opera certam vestram vocationem et electionem facialis. I, 405, 422. 449: III, 440.

CAPUT II.

4. Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit (II, 199), sed rudentibus inferni tractos in (artarum tradidit cruciandos. II, 216, 217.

11. Ubi Angeli fortitudine el virtute cuncti sint majores. II, 150.

19. A quo enim quis superatus est, butus et servus est. II, 210: III, 105, 299.

caput III.

9. Dominus patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reverti. I, 272, 506, 453.

16. In quibus sunt quidam difficilia intellectu. V, 85.

Patre, sed ex mundo est. III, 291: IV, 524: VI, 581: IX.

17. Ei mundus transit, el concupiscentia ejus. IV, 324.

18. Nunc Antichrist! multi facti sunt. V,

19. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, nam, si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. V, 93, 289.

20. Sed vos unctionem habetis a Sancto.

21. Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam (V, 117), cl quoniam omne mendacium ex veritate non est. VII, 397.

26. Hæc scripsi vobis de his qui seducunt vos. V, 117.

27. Et vos unctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis (IX, 11). El non necesse habetis ut aliquis doceat vos; sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus (IV, 265), et verum est, el non est mendacium V, 117.

CAPUT IV.

1. Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ul Filii Dei uominemur el «imux UL 375.

TABULA LOCORUM

2. Scimus quoniam cum apparuerit, si-
miles ei erimus : quoniam videbimus eum
s.culi esi. 1, 99, 107, 128, 141 : IV, 22 :

5. Et omnis qui habet hanc spem in eo,
sanctificat sc. V, 255.

7. Filioli, nemo vos seducat. Qui facit
Dstrtlam, justus est. III, 451, 440.

8. Qui facit peccatum, ex Diabolo est (IV,
356) : quoniam ab initio Diabolus peccat.
II, 199.

9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum
non facit, quoniam semen ipsius in eo ma-
net : et non potest peccare, quoniam ex
Deo natus est. 1, 548 : 111, 550, 568, 571,
456 : V, 289.

10. Omnis qui non est justus, non est ex
Deo, et qui non diligit fratrem suum. II, 24.

14. Nos scimus quoniam translati sumus
de morte ad vitam (III, 428), quoniam dili-
gimus fratres (III, 427). Qui non diligit, ma-
net in morte. III, 575, 459 : IV, 422.

15. Omnis qui odit fratrem suum homi-
cida est (IV, 422). Et scitis quoniam omnis
homicida non habet vitam æternam in semcl-
ipso manentem. IX, 62.

16. Nos debemus pro fratribus animas po-
nere. V, 504.

17. Qui habuerit substantiam hujus mun-
di, et viderit fratrem suum necessitatem ha-
bere, et clausit viscera sua ab eo : quo-
modo charilas Dei manet in eo? V, 504,
505, 342,

18. Filioli mei, non diligamus verbo, ne-
que lingua, sed opere et veritate. V, 541.

20. Major est Deus corde nostro. II, 21.

CAPUT IV.

1. Nolite omni spiritui credere, sed pro-
bate spiritus, si ex Deo sint. I, 451 : V,
118.

2. Omnis spiritus qui confitetur Jesum
Christum in carne venisse, ex Deo est. II,
424 : III, 114.

5. Et omnis spiritus, qui solvit Jesu®, n
Deo non est. 11, 424 : III ; H.

7. Omnis qui diligit, ex Deo natus est.
III, 575.

10. Ipse prior dilexit nos (III, 57. ; IX,
522), et misit Filium suum propitiationem
pro peccatis nostris. III, 87

15. In hoc cognoscimus quoniam in eo ma-
nemus, et ipse in nobis : quoniam de spiritu
suo dedit nobis. III, 427.

16. Et nos cognovimus, et credidimus
charitati, quam habet Deus in nobis. Deus
charitas est; et qui manet in charitate, in
Deo manet, et Deus in eo. III, 575, 459 :
V, 270 : VI, 577.

18. Perfecta charitas foras mittit timo-
rem. IX, 506.

19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam
Deus prior dilexit nos. V, 515.

caput v.

5. Mandata ejus gravia non sunt. IV, 222.

7. Quoniam tres sunt qui testimonium
dant in cælo : Pater, Verbum, et Spiritus
sanctus; et hi tres unum sunt. II, 10, 11,

15. Hæc scribo vobis : ut sciatis quoniam
vitam habetis æternam, qui creditis in no-
mine Filii Dei. 1, 451. J

14. Quodeunque petierimus secundum
voluntatem ejus, audit nos. VII, 205.

16. Qui scit fratrem suum peccare pecca-
tum non ad mortem, petat, et dabitur ei
peccanti non ad mortem. Est peccatum ad
mortem : non pro illo dico ut roget quii.
IX, 257, 258.

18. Scimus quia omnis qui natus est «
Deo, non peccat : sed generatio Dei conser-
vat eum. III, 571 : IV, 22.

20. Et simus in vero Filio ejus (II, 5, 9).
Hic est verus Deus, et vita æterna. 1, 19,
10, 24, 25, 565. J.

AUCTORITATES EX EPISTOLA BEATI JUD/E APOSTOLI.

6. Angelos vero, qui non servaverunt
ruum principatum, vinctis æternis sub ca-
ligine reservavit. II, 192, 217.

9. Cum Michaël Archangelus (II, 219)
cum Diabolo disputans, altercatur de Moy-
si corpore, non est ausus judicium inferre
blasphemiæ, sed dixit : Imperet tibi Domi-
nus. II, 219, 228.

20. Vos autem, cbarissimi, superædifi-
cantes vosmetipsos sanctissimas vestræ fidei,
in Spiritu sancto orantes.

21. Vosmetipsos in dilectione Dei servate,
expectantes misericordiam Domini nostri
Jesu Christi in vitam æternam. III, 440.

AUCTORITATES EX LIBRO APOCALYPSIS BEATI JOANNIS APOSTOLI.

CAPUT I.

4. Ab eo qui est, et qui erat, et qui ven-
turus est (I, 95) : et a septem spiritibus, qui
in conspectu throni ejus sunt. II, 149.

5. Et a Jesu Christo, qui est primogeni-
tus mortuorum. III, 228.

6. Fecit nos regnum et sacerdotes Deo et
patri suo. VIII, 285.

40. Fui in spiritu in dominica die VII, 341.

CAPUT II.

5. Age poenitentiam; sin autem, venio
tibi cito, et movebo candelabrum tuum di-
loco suo. IX, 299. J

CAPUT III.

2. Esto vigilans, et confirma cetem,
moritura erant. V, 179.

. **Tec*** quod babes, ul nemo corripiat coronam tuam. I, 449.

20 Ecce sto ad ostium, ct pulso (i, 278) : si quis aperuerit mihi januam, Intra-ho ad illum. I, 501 : III, 590.

CAPUT iv.

II. Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam, ct honorem, el virtutem (I, 23, 24, 25) : quia tu creasti omnia, ct propter voluntatem luam crani, ct creata sunt. I, 190.

CAPUT v.

9. Redemisti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, ct lingua, ct populo, el natione. V, 105.

10. Et fecisti nos Deo nostro regnum. V, 105.

11. Erat numerus eorum millia millium. II, 153.

12. Dignus est Agnus, qui occisus est, accipere virtutem ct divinitatem, ct sapientiam. II, 25, 402 : III, 74, 80.

CAPUT vi.

9. Vidi subtus altare animas interfectorum propter Verbum Dei. IV, 55.

10. Usquequo, Domine (sanctus ct verus), non iudicas, et non vindicas sanguinem nostrum de iis qui habitant in terra? VII, 197.

11. El datae sunt illis singulae solae albs (IV, 55); et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, ct fratres eorum, qui interficiendi sunt sicut ct illi. VII, 197.

CAPUT vii.

4. Audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni tribu filiorum Israëli. I, 452.

5. Ex tribu Juda duodecim millia signati. II, 522.

9. El post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterit. I, 452.

CAPUT xii.

I. Signum magnum apparuit in cælo. III, 1.7, 159.

8. Neque locus inventus est eorum amplius in cælo. II, 165.

10. Quia projectus est accusator fratrum nostrorum. II, 459.

11. Et ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, ct propter verbum testimonii sui, ct non dilexerunt animas suas usque ad mortem. II, 459.

CAPUT xiv.

10. Cruciabitur igne et sulphure.

II. Et fumus tormentorum eorum ascendet in sæcula sæculorum. IV, 405.

CAPUT xvii.

1. Sed et super aquas multas.

15. Aquae, populi sunt. IX, 59.

CAPUT xviii.

7. Quantum glorificavit se, ct in deliciis it; tantum Ante illi tormentum et luctum. 314.408.

CAPUT xx.

1. Et vidi Angelum descendentem de eoe Io, habentem elavem abyssi, el catenam magnam in manu sua. IV, 33.

2. El apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus et Satanas, el ligavit eum per annos mille. II, 217 : IV, 53.

5. El misit eum in abyssum (IV, 217), ct clausit, et signavit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni : et post hæc oportet ilhim solvi modico tempore. IV, 55.

4. Et vidi sedes, el sederunt super eas, el iudicium datum est illis ; el animas decollatorum propter testimonium Jesu et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis (IV, 55) : ct vixerunt, el regnaverunt cum Christo mille annis.

5. Hæc est resurrectio prima. IV, 55.

6. Reatus, et sanctus, qui habet partem in resurrectione prima : in his secunda inor» non habet potestatem ; sed erunt sacerdatet Dei ct Christi, ct regnabunt cum illo milio annis. IV, 55.

7. Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, et exhibit, et seducet gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog, et Magog, etc. IV, 55.

12. Vidi mortuos magnos et pusillos (IV, 412) : iudicati sunt mortui ex his qui scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. IV, 412.

15. Et iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. IV, 412, 415.

15. Qui non inventus est in libro vita scriptus, missus est in slagnum ignis. IV, 412.

CAPUT xxi.

2. Ego Joannes vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo a Deo. V, 147.

14. Murus civitatis habens fundamenta duodecim, ct in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni. V, 104.

25. Civitas non eget sole, neque luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam. II, 226.

27. Non intrabit in eam aliquod coinquinatum, aut abominationem faciens ct mendacium (IV, 58, 525), nisi qui scripti sunt in libro Vitæ Agni. I, 449.

CAPUT xxii.

II. Qui justus est, justificetur adhuc. V, 279.

16. Ego sum stcî/a splendida et matutina. III, 175.

18. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in isto V. 88.

INDEX GENERALIS.

Not a . Numerus primus et major, Romanus dictus f volumen indicat; pagina vero indicatur per numerum posteriorem et minorem , Arabicum.

Aaron. In sacrificiis Aaron offerebatur panis cl vinum, ut pars tantum aut condimentum sacrificii, non ut materia integra et totalis, sicut in sacrificio Melchisedcch. IX. 106.

Abbat es vocantur ad concilium generale cum jure suffragii decisivi, ex privilegio summorum pontificum. V, 251.

Abbatissæ præsumt-nc in spiritualibus suis monialibus? X, 56.

Abaviardus (Petrus) ponebat in trinitate gradus, in majestate modos, numeros in ælcrnilale : constituebat denique Patrem plenam esse potentiam, Filium quamdam potentiam , Spiritum sanctum nullam potentiam. II, 4. In hoc situs erat error Abaylardi, quod attributa divina partiretur inter personas , non adoptione aut appropriatione, sed partitione et consignatione; et sic dicebat Patri competere omnipotentiam, Filio sapientiayi, Spiritui sancto bonitatem. *Ibid.* Abaylardus contendebat fidei nostrpi mysteria posse ratione demonstrari. 55.

Abdicatio. Quæritur an abdicatio dominii requiratur ad justitiam distribulivam, Rcsp. non requiritur abdicatio omnis dominii, sed tantum concessio alicujus dominii, aut etiam quandoque simplicis usus. 1,595. Utrum abdicatio seu renunciatio pura beneficii, hoc est, neminem collatori commendando, lacta inscio superiore, sit valida? VII, 462. Abdicatio beneficii simoniace accepti fieri debet inter manus collatoris , cum non sit alius qui illud legitime conferre possit. 467. Sed quid fieri debet si collator etiam in ipsa beneficii collatione sil simoniacus, ideoque excommunicalus? *Ibid.*

ABEST. Axioma : *quod parum abest, nihil abesse videtur*, non debet admitti iu moralibus. VI, 150.

Abgari regis Edess® in Syria Epistola ad Jesum; et Epistola Jesu ad Abgarum. III, 201. Istæ duæ epistola) videntur nobis apocryphæ et siipposititiæ. *Ibid.* Apocrypha) declarantur a Gclasio papa in concilio Romano. 202,

Abigea its. Ultra furtum simplex, sunt qu.Tdani furta qualilicala, quorum malitia auuciur ex aliqua circumstantia; vocantur species furti; ut sunt.... *abigeatus*, quo quis furatur pecora in pascuis, ad quem reducl-

tnr furtum instrumentorum necessariorum ad culturam agrorum. In hoc crimen severrt-me animadvertit respublica, quia cum hæc neccsse sil sæpc relinquere in pascuis et in agris, horum furta non possunt nisi severiori poena cohiberi. VI, 288.

Abimelech ignorabat-ne invincibiliter Sam fuisse uxorem Abrahæ? IV, 344.

Ablutio. Fida Baptisma.

Abortus, quem Tertullianus vocat festinationem homicidii, est ejectio praematura fœtus, sive sil animatus sive non. modo sit conceptus VI, 251. Procurare abortum fœtus, sive animati, sive inanimati, directe et ex intentione, est gravissimum peccatum quod nullo bono fine, sive famæ sive vitre salvanda*, cohonestari potest. *I id.* Qui tent it procurare abortum effectu secuto vel non secuto peccal-nc cl incurrit poenas? Denique quandonam procurans abortum poena- incurrit a legibus latas? 252. Eliam illicitum est causare abortum indirecte, faciendo scilicet id unde praevidetur secuturus, quamvis non intendatur formaliter, nisi rn raro casu adsit justa et gravis ratio tale quid agendi. 255. Rea est abortus coram Deo mulier ferens grave pondus, nimium laborans, violenter irascens, aut quid simile agens ex quo prxvidel aut prawidcre potest secuturum abortum, quamvis fonnaliter non intendat. *Ibid.* Idem est dicendum de viro ex ira graviter percutiente mulierem praegnantem, aut eam affectu implenda? libidinis cum nimia agitatione cognoscente. *Ibid.* Ili tamen non incurrunt pumas latas contra procurantes abortum; quia procurare abortum, stricte loquendo, est studiose et ex industria agero ad ejectionem fœtus, quod isti non faciunt. *Ibid.* Secus puella quæ, ne diffametur aut occidatur, sumit poliones abortivas ; hæc enim studiose et ex industria qua*rit abortum, ut vitam aut famam servet *Ibid.* R stat difficultas non levis, an ad salvandam vitam matris praegnantis et periclitantis, liceat ipsi dure pharmacum causativum per so vel per accidens abortus, prætcf lainen intentionem pra-beillis aul sumentis, *lInd.* Quando fœtus est animatus, aut etiam quandubitur an sil animatus, nullo modo l cet ad conservationem matris illi dare pharmacum causativum per se vel per accidens abon

«us» etiam præter Intentionem dantis vel summentis saltem quandiu spes est fretum in lucem edendi cl baptizandi. *Ibid.* Quando certum est foetum nondum esse animatum, communis opinio (enet licitum esse præbere matri periclitanti cum fretu pharmacum, matris ex intentione conservativum, et foetus præter intentionem expulsivum: suppono non aliud suppetere remedium. *Ibid.* Procurare abortum est studiose et ex industria agere ad ejcl'onem foetus immaturi, sive animati, sive inanimati. IX, 382.

Abraham nobis exhibetur a S. Scriptura orans pro Sodomitis, etsi non a Deo exaudiendus. I, 288. Per Abraham instaurata est fides Redemptoris et vera religio. 299. Absolvitur-ne Abraham a mendacio sub prætextu bonæ intentionis? IV, 152. Abraham non peccavit dum emit ab Ephron speluncam duplicem in sepulturam. VII, 454. Ex speciali privilegio respectu Abrahæ tantum, eo quod pater esset credentium, non vero respectu posterorum. circumcisio fuit illi Abrahæ *sigillum justitiae fidei*. VIII, 220 et 466.

Absens. Nullibi legitur Ecclesiam unquam proxim absolvendi absentes tenuisse, aut in hoc dispensasse, cum tamen non defuerint urgentes occasiones tempore persecutionum, dum non licebat pro libitu adire sacerdotes. IX, 410. Absens potest absolvi ab excommunicatione, et non a peccatis. *Ibid.* Absens, vel invitus potest absolvi a censura. Append, de Matrimonio inter absentes, *vide* MATRIMONIUM.

Absentia pecuniæ non est titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem. VII, 117.

Absolutum, omne reale quod possumus concipere in divinis personis, vel sunt ipsæ personæ secundum se totas speciales, vel aliquid absolutum commune omnibus. II, 95. Omnia absoluta in Deo sunt tribus personis communia, quod fatentur omnes theologi. *Ibid.* cl 96. Subsistentia in Deo prout importat personam independentiæ ab alio ut sustentante, est aliquid absolutum. 97.

Absolutio. Ad sufficientem dispositionem pro absolutione, sufficit ut nunc poenitens de se clur peccatum super omne malum in generali. IV, 199. Absolutionis incapax est qui ignorat, etiamsi invincibiliter, quoad substantiam mysteria Incarnationis et Trinitatis V, 35. Regulariter non sunt absolvendi qui sub mortis articulo nolunt restituere per se ipsos, dum possunt, sed id suis beneficiis committunt. VI, 178. Prudenter tamen judicare potest confessorius an aliter sit agendum ex circumstantiis. *Ibi l.* Procrastinantes solutionem debili ex contractu, non statim sunt repellendi ab absolutione, et variis de causis excusari possunt a solutione interesse. 179. Plures Ecclesiæ olim certis criminibus absolutionem denegabant. IX, 241. Absolutio sola non ponit omnem effectum sacramenti poenitentiae. 248. Forma convenient et legitima sacramenti poeniten-

tiae; est hæc: *Ego absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris, etc.* 250. Hanc formam absolutionis tradunt concilium Florent. et Trid, *Ibid.* Cur sacerdos ad ligandum, non dicit: *Te ligo*, licet Christus pariter dixerit; *Quodcumque ligaveritis*. etc. *Ibid.* Hæc duo sola verba: *Absolvo te*, sunt essentialia formæ hujus sacramenti, est communior. *Ibid.* forma absolutionis debet necessario verbis exprimi; non sufficiunt nutus aut alia signa. 251. Absolutio sub his solis verbis: *Absolvo te*, probabilius est valida, sed illicita. 252. Absolutio prolata sub forma æquivalenti est valida sed illicita. *Ibid.* Sensus horum verborum, *Absolvo te*, non est, *Remitto pœnias peccatis debitas*. 252. Sacerdos, per verba absolutionis, non solum declarat seu ostendit peccata esse remissa, sed ea vere remittit. Est contra Magistrum Sententiarum et quosdam antiquos, nec non contra novos hæreticos, quamvis diverso sensu loculi fuerint. *Ibid.* Sensus naturalis horum verborum; *Absolvo te a peccatis*, attenta significatione quam habent ex institutione hominum est hic: Remitto seu condono tibi peccata. 253. Sensus autem sacramentalis seu significatio quam habent ex institutione Christi a quo omnia sacramenta habent quod sint significativa et collativa gratiæ, est hic: Sacramentum absolutionis tibi impendo, quantum est ex se absolutivum a peccatis, et collativum gratiæ. *Ibid.* Probabilius est formam absolutionis simpliciter deprecatoriam in sacramento poenitentiae non posse esse validam. 234. Absolutio sacramentalis est actus judicialis quem exercet sacerdos, et a quo ipso vehit a iudice sententia pronuntiatur. *Ibid.* Quo sensu Patres vocant absolutionem sacramentalem orationem seu supplicationem. 255. Actus contritionis debet certo præcedere absolutionem, et quidem tutius præcedit inchoatam absolutionem. 529. Solus sacerdos potest absolvere a peccatis confessis. 353. Concil. Florent, et Trid. sess. 14. cap. 4. declarant nullam esse absolutionem collatam a sacerdote qui non habet jurisdictionem. 555. Ratione periculi, seu articulo mortis, quilibet est subditus cuilibet sacerdoti quo potest absolvi. 558. Omnis sacerdos in sua ordinatione accipit potestatem absolvendi a peccatis physicam, seu ordinis, non moralem, seu jurisdictionis. 360. Possent dici sacerdotem absolvere auctoritate Ecclesiæ, intelligendo de sola jurisdictione? 561. Quilibet sacerdos habet potestatem completam absolvendi a venialibus et a mortalibus jam remissis? 362. Jurisdictio necessaria ad absolutionem descendit a superioribus ad inferiores. 377. Quilibet poenitens in fine vite, hoc est, in articulo mortis, potest absolvi a quolibet sacerdote, consequenter etiam ab excommunicato, degradato, schismatico, hæretico. 392. Sacerdos non approbatus, si facile possit haberi approbatus, probabilius, communius et tutius valide absolvit in ari-

INDEX GENERAUS.

enlo mortis. 394. Item csl censendum de periculo ac de articulo mortis. 395. Qui fuit absolutus propter periculum mortis per simplicem sacerdotem, tenetur-ne iterum adire alium potestatem habentem, ut ab eo denuo absolvatur? *Ibid.* Per absolutionis dilationem periclitatur-ne salus pœnitentis, si forte interim moriatur? 407. Secundum antiquos canones opera satisfactoria prœinitli debebant absolutioni. 408. Absolvendus csl moribundus qui priusquam destitueretur sensibus peccati confessarium, aut aliquod aliud signum pœnitentiæ dedit coram astante vel astantibus, qui per se vel per alios referant confessario advenienti. Est communis cl certa in variis conciliis et locis juris definita. 410. Moribundus qui professus csl religionem ebristianam, etsi nullum speciale signum doloris dederit antequam privaretur sensibus, est absolvendus. *Ibid.* Huic conclusioni contradicunt plures et graves theologi, videtur tamen nunc communior. *Ibid.* Moribundus in casu, tam astantibus quam confessorio ignotus, nec ullum habens apud se religionis indicium est-ne absolvendus? 412. Absolutio data sub conditione si sis *dispositus*, csl valida. 413. Extra casum necessitatis non est licitum uti hac forma. *Ibid.* Videtur licitum in casu necessitatis absolvere sub hac conditione mente retenta, si sis *dispositus*. 414. De disciplina veteri Ecclesiæ circa absolutionem datam vel denegatam certis peccatoribus, tam sanis quam infirmis, digressio historica. 416. Nunquam fuit ea universalis Ecclesiæ disciplina, ut denegaret absolutionem sanis, atrociorum criminum reis, pœnitentibus. Videtur probabilior cl communior contra Pelavium Morinum et quosdam alios. *Ibid.* Probabile est peccatoribus sero et in exitu lanium pœnitentibus, nunquam ab Ecclesia denegatam fuisse absolutionem sacramentalem. Videtur communior contra Morinum, Natalem Alexandrum et paucos alios. 418. Sine valida absolutione non subsistit sacramentum. 421. Obm collata fuit absolutio sacramentalis statim ac pœnitentes sufficienter dispositi, satisfactionem injunctam acceptassent. 482. Absolutio ab excommunicatione, *vide* Excommunication; a censuris, *vide* Censura; Concubinabutus, Duellum, Consuetudinarium, Casus reservatus. Recidivus.

Abstinentia. Quantum ad cibum abstinentia csl pars subjectiva temperantii. VIII, 56. Abstinentia est virtus specialis. 57. Abstinentia ex suo nomine importat subtractionem alimenti. 58. Hujus virtutis sunt diversi gradus. Primus csl abstinere ab omni cibo ad tempus, ut Christus fecit per quadraginta dies; secundus csl abstinere a certo genere cibi. v. g. a carnibus semper; Tertius, ad tempus quarius, abstinere a certo genere palus, ut a vino semper; quintus ad tempus. *Ibid.* Adverto etiam quod, quamvis abstinentia dicatur versari circa polum, non ex-

cludat tamen polum præcise secundum se, sed tantum potum Inebriantem; unde qui excederet in potu aquæ, lactis, etc. peccaret contra abstinentiam. *Ibid.* Abstinently summa medicina est, juxta Galenum. 61. Perla sexla et sabbato cujuslibet Hebdomadi Item tribus diebus Rogationum, csl obligatio sub mortali abstinendi a carnibus. 66. Est quidam exceptio. *Ibid.* Circa abstinentiam a carnibus, ovis et lacticiniis, duæ hire-cs contraria; versantur. Prima csl illorum qui quosdam cibos natura sua immundos ac ideo illicitos reputabant: secunda hiresis huic contraria, est eorum qui contendunt nullos omnino cibos, sive in perpetuum, sive ad tempus, sive omnibus sive quibusdam, potest adhibere debere interdici. 81. Contra quos: Ecclesia jure potest interdicare jejunantibus usum carniū. *Ibid.* Abstinentia a carnibus pars ecclesiastici jejunii semper fuit. *Ibid.* Convenienter ab Ecclesia interdicitur jejunantibus esus carniū, ovorum et lacticiniorum. 82. Scriptura sacra neque damnat neque rejicit legem de abstinentia carniū. *Ibid.* Præceptum abstinendi a carnibus, ovis et lacticiniis, secundum se obligat sub mortali; admittit levitate in materia. 87. Exemplus seu dispensatus in abstinentia a carnibus, hoc ipso non est dispensatus in abstinentia a plurius refectionibus, cl contra: est communior inter doctores, cl sic observatur inter fideles. *Ibid.*

Abusus sancti Eucharistia* aut sanctorum reliquiarum, vel etiam S. Scripturi ad exercitium artium magicarum, est casus reservatus. IX, 385.

Acacia. Ariana hiresis progressu temporis in tres sectas divisacsl: quarum prima fuit Acacianormn, a suo principe Aeacio episcopo Cuxrinsi dicta. Hæc secta Filium prædicabat non esso consubstantialem Patri, neque unam ex creaturis, sed similem, non tamen substantia vel *ousin*; sed *honioion* propugnabat, hoc csl similem Patri, qualis statua est similis homini quem repræsental. II, 3. Ariani quadraginta, quorum caput erat Aeacius Cæsariensis cum pluribus aliis Sceluciam conveniunt, ad quid? 49.

Academia Parisiensis admisit infallibilitatem SS. Pontificis in multis occasionibus. V, 189. Quisnam fuit academia Parisiensis sensus circa Declarationem aliquorum episcoporum anni 1682? 194.

Acceptatio rei promissi non semper debet esse expressa, sed quandoque sufficit tacita per silentium promissarii aut donatarii. V, 36. Acceptatio debet fieri statim aut quasi statim moraliter. *Ibid.* Acceptatio fieri debet vel a promissario, vel adonulario, vel ab allero vices ejus gerente legitime. / ni. cl 37. Acceptatio rerum quæ donantur a quibus fieri debet juxta jus novum galicum vide Appendicem.

Acceptio. In acceptione rei alieni deo sunt considerata, quorum unum est i.

r

qualitas ex parte rei, quæ quandoque est sine injustitia. *Ibid.* est injusti^o ciilp i, quæ potest esse cum æq*u*alitate rei; quandoque utrumque conjungitur, scilicet inæqualitas et injustitia, ut cum quii injuste alienum accipit. **VI**, 129. Accipere personam idem significat ac accipere seu respicere faciem. Acceptio personarum est injustitia qua in rebus communibus ex justitia distribuendis, non attenditur ad proportionem meritorum et idoneitatis eorum quibus dantur. sed ad adquam causam huic rei impertinentem. 199. Acceptio personarum est vitium oppositum Juslili^o distribuliv^o. *Ibid.* Insuper cl reperitur esse violatio juslili^o commulativæ. 200. Acceptio personarum est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* De acceptance personarum in distributione spiritualium. Per spiritualia hic inlellimns potestatem ecclesiasticam sive ordinis sive jurisdictionis et ejus usum, sed præsertim beneficia cl ollicin ecclesiastica. *Ibid.* (hia dicuntur in § de acceptance personarum circa collationem spiritualium, sunt etiam extendenda ad ollicia scilicet ciliaria. 205. In exhibitione honoris cl reverenti^o locum habet acceptio personarum. 212. In judiciis locum habet peccatum acceptionis personarum, ut si judex non attendat ad merita cans^o, soil ad rationes ei impertinentes, ut judicium ferat in favorem unius litigantium; ut quod sil amicus, nobilis, consanguineus, etc. unde istud Proverb. *Accipere personam in judicio, non est bonum*: et is peccat non solum contra justitiam distributivam, sed etiam commutativam, et tenetur parti alter^o restituere. 215. In his qu^o relinquuntur arbitrio judicis, contingit ne peccare acceptione personarum? *Ibid.* Acceptio personarum locum habet non solum in bonis, sed etiam in oneribus distribuendis. *Ibid.*

Accessio est, quando res unius accedit seu adjungitur ad rem alterius per laborem et industriam humanam. **VI**, G9. Regula generalis accessionis quando res unius conjungitur rei alterius; totum compositum ex utroque est illius cujus est principale in composito. *Ibid.*

AccESSOIUM sequicongruit naturam principalis. Inlellige tamen semel pro semper cum obligatione reddendi domino æstimationem minus principalis, etiamsi bona lide fuerit usurpatum. **VI**, G9. Inferenda ex hoc plurima expendantur. *Ibid.* *Insuper vide Appendicem.*

Accidens. Quæritur utrum in Deo sint aliqua accidentia, sive utrum sil in eo compositio accidentalis? responsio negativa, quare? **I**, GG. Implicat-ne dari accidens supernatande? cur non? 125. Accidens potest-ne definiri logice, quod potest adesse vel abesse Mne subjecti corruptione? 11.376. Ut aliquid non sil accidens, sufficit quod abesse non possit absque corruptione suppositi, si euppoilum sit capax corruptionis, *ibid.* Quo

sensu accidens dicitur *cut* In subjecto existens **III**, 25. Accidens sequitur naturam subjecti. **IV**, 29G. Accidens est ens in alio existens, seu cujus esse est esso in subjecto, **VIII**, 260. Accidens corporeum etiam vialiter non potest subjectari in subjecto spirituali. *Ibid.* Patres per naturam et substantiam panis, intelligunt duntaxat accidentia et proprietates panis, quibus ejus natura et substantia dignoscitur. **IX**, 77. Accidentia possunt-ne esse sine subjecto? 78. Impugnatur sententia eorum qui contendunt accidentis esse in afire circumstante, tanquam in subjecto, et sententia eorum qui dicunt accidentia esse in subjecto in corpore Christi. */Wr/*. Accidentia non possunt esse sine subjecto naturaliter, possunt vero supernaturaliter. 81. Accidens delinitur ens alteri inhærenti aptitudinaliter juxta S. Thmam, actualiter juxta Cartesianos. *Ibid.* Inhærentia actualis est ne essentia accidentis actu existentis? *Ibid.* Remanere in Eucharistia accidentia solida absque ullo subjecto substantiali contendit Auctor. 79. Inter accidentia sacramenti Eucharistie sola quantitas existit sine subjecto; extera vero existant in quocumque. 84.

Accipere personam idem significat ac accipere seu respicere faciem. **VI**, 199. *vide Acceptio*. Accipere aliquid temporale pro rebus spiritualibus an sil simoniacum. *vide Simonja*.

Accusatio. Præter accusatorem formalem aul supplet vices ejus, ut judex reum juridice interrogare possit, requiritur vel infamia juridice probata aut adminiculata, vel expressa indicia, vel semiplena probatio. **VI**, 517. Accusatio delinitur: Delatio rei de crimine ad vindictam publicam, facta per eum qui spondet se probaturum. 524. De Jure communi sex conditiones requiruntur ad accusationem legitimam: 1° ut fiat in scriptis; 2° ut exprimatur dies et annus quo intentatur, 5° ut exprimantur nomina accusatoris et accusati; 4° Species delicti; 5° loci et tempus delicti; 6° inscriptio accusatorum qua se obligat ad poenam talionis si non probet. *Ibid.* Accusatio triplici modo redditur injusta, scilicet calumnia, prævaricatione, et tergiversatione. *Ibid.* Non ubique nec promiscue admittitur accusatio. *Ibid.* Quando crimen commissum est in detrimentum alicujus particularis, quandoque potest homo accusare, quandoque non potest. 525. Utrum accusationi vel denuntiationi juridicæ, sive necessari^o sive licit^o, debeat permitti monitio fraterna? *Ibid.* In causis gravioribus, sive civilibus sive criminalibus, in quibus agitur de condemnatione alicujus, præter accusatorem aul id quod supplet vices ejus, requiruntur et si hinc ordinarie duo testes; csi communis. 550.

Accusatus. Accusans aul denuntians in propria causa incurrat irregularitatem et mors accusati sequatur? **VI**, 265. Quando crimen alienum vergit Immediate in delictum

jn

mentur reipublicæ, tenetur homo ad accusandum, si probare possit et non prohibeatur aliunde accusare; si vero non vergat immediate in detrimentum reipublicæ, non tenetur per se loquendo. 324. Accusatus sive juste sive injuste, non potest calumniose se defendere, imponendo falsum crimen accusatori aut testibus, vel etiam adhibendo fraudem et dolum: fraus et dolus habent rationem mendacii. 337. Quando accusatus non interrogatur iudice, aut de eo non constat, si aliter evadere non possit, potest negare crimen et dicere accusatorem falsum accusare, calumniari, mentiri. *Ibid.* Accusatus potest prodere crimina occulta testium si prosint ad infirmenda eorum testimonia, nec aliter possit evadere: idque sive verum testentur, sive falsum, sive secundum ordinem juris sive contra. *Ibid.* Accusato, qui injuste gravatur a iudice, licitum est appellare. 338.

Acedia. Desperatio specialiter oritur ex luxuria et acedia specialius (amen ex acedia. Quia homo luxuriosus bona spiritualia fastidit etc., ex acedia autem reputat nimis difficile bene vivere. V, 267. Acedia, secundum Damascenum, est quædam tristitia aggravans quæ scilicet ita deprimit animum ut nihil agere libeat, sicut ea quæ sunt acida etiam frigida sunt; et ideo acedia importat quoddam tedium operandi. A quibusdam acedia dicitur torpor mentis bonæ negligentis inchoare. 361. Sumitur autem a theologis pro lædio seu tristitia de bono spirituali. f. d. Unde patet quod si peccatum tam secundum se, quam secundum enectum. *Ibid.* Acedia, prout est tristitia de bono spirituali, non est speciale vitium, sed circumstantia omnis vitii. *Ibid.* Acedia est vitium capitale, quia ex acedia profluunt plura vitia. Sex ejus filias assignat S. Gregorius, scilicet, malitiam, rancorem, pusillanimitatem, desperationem, torporem circa præcepta, evagationem mentis circa illicita. 362. Est speciale peccatum; quatenus est tedium de bono divino ad nos pertinente, apprehenso ut malo proprio, est peccatum mortale. *Ibid.* Acedia vincenda est resistendo et impugnando. *Ibid.* In acedia continua cogitatio de bonis divinis reddit ea magis placentia, ex quo cessat acedia. *Ibid.*

Acephali. Sic appellati sunt hi sectarii, quod a capite, id est, patriarcha suo, disjuncti scorsim congregabantur. Ortum habent a Petro Moggo in sedem Alexandrinam restituto a Zenone imperatore. 11,592. Acephali etiam dicti sunt Hæretici et Monophisti, item et Semi Eutychiani, quia Eutychetis errorum emoluebant. *Ibid.* Dicti sunt etiam Jacobitæ a Jacobo Syro, sicque in Ægypto nomen retinuerunt. *Ibid.*

Acetum non est materia consecrabit. VI, 116.

Acolythatus est unus ex septem ordinibus. X, 50. Potest acolythatus exerceri a

laico. 56. Ejus materia duplex est. Prima est traditio urceoli vacui cum hac forma; Accipe. urceolos ad suggerendum vinum et aquam in Eucharistiam sanguinis Christi In nomine Domini. Secunda materia est traditio candelabri cum cereo extincto sub ista forma: Accipe ceroferarium cum cereo ut scias lead accendenda Ecclesiæ lumina mancipari in nomine Domini. 47. An utraque materia sit essentialis dubitatur. *Ibid.* Officiurn acolythi est 1º urceolos cum vino et aqua ad missam præparare et ministris offerre, non vero in calicem immittere in missa solemn! 2º cereos præparare, accendere, deferre ad Evangelium, tempore consecrationis, etc. *Ibid.*

Acquisitio rerum tripliciter potest fieri illicite: 1º quando id quod acquiritur debetur ei a quo accipitur sicut in furto et in rapina: 2º aliquid illicite est acquisitum, quia ille qui acquisivll retinere non potest, nec tamen debetur ei a quo acquisivll, sicut contingit in simonia; 3º est aliquid illuite acquisitum, non quidem quia ipsa acquisitio est illicita, sed quia id ex quo acquiritur est illicitum, sicut patet de eo quod mulier acquirit per meretricium. V, 54» et 346. *Ibid.* instiper tractatum de Contractibus, art. 8.

Actio. Deus est causa omnis actionis in quantum est actio. I, 381. Actiones, ut f. commune axioma, sunt subsistentium. 11, 100. Actio creaturæ cum sit accidens, dependet a subjecto in esse et operari, nulla i.iti r actio creaturæ potest concurrere etiam instrumentuliter ad creationem. 241. Actiones «uni suppositorum, non solum denominative, sed etiam elicitive. 111., 51. Actiones quæ ab homine procedunt sunt duplicis generis: aliæ dicuntur hominis, aliæ humanæ. IV, 5. Illæ actiones proprie dicuntur humanæ quæ procedunt ab homine, in quantum homo est et illæ solæ proprie dicuntur actiones humanæ quæ ex voluntate procedunt deliberata. *Ibid.* Actiones autem quæ ab homine quidem procedunt, sed non ex deliberata voluntate, sunt actiones hominis, *ibid.* Actiones hominis indeliberatæ et necessariæ quæ non sunt actus humani, sunt nec etiam propter finem? 5. Actiones sortiuntur speciem a principio, passionem a termino. 6. Actus humanus, sivo consideretur ut actio, sive ut passio, specificatur a fine. *Ibid.* Actiones sunt suppositorum, et existentium, subindeque singulæ. Quadruplex bonitas potest considerari in actione humana: prima naturalis, secunda moralis et specifica, tertia ex circumstantiis, quarta ex line. 149. Objectum actionis moralis est res sumpta mora i. r. 143. Intentio boni finis actionem ex se malam reddit bonam. 110. Aliqua actio non sit otiosa, sufficit quod a l. liquam nature commoditatem referatur. l. v. Datur propter. tum naturale et positivum prout ligend l. uui-bel actioni finem honestum. 167. Homo generatur referre virtualiter explicite omnes actus

nes suas In Dctim ut auctorem supernaturalem in actu charitalis striclæ. V, 536. Relatio et totalis consecratio virtualiter perseverat in actibus sequentibus, donec revocetur per peccatum mortale. *Ibid.* Debet restitui per novum actum cbaritatis. *Ibid.* Batio csl homini intrinseca et inseparabilis regula omnium suarum actionum. *Ibid.* Elevatio ad linem supernaturalem est quid exlrinsccum et accidentale. *Ibid.* Dum homo refert suas actiones ad Deum ut finem naturalem, habet semper Deum pro fine, et illi adhuc deservit; idcoque non peccat. *Ibid.* Quando sunt ejusdem actionis duo cITccclus, unus bonus, alter malus, bonus potest-nc intendi ex justa causa, et malus permitti. VI, 51. Profertur a quibusdam nec male hæc regula : Quas actiones exerceo licite dum recito prêtes non debitas, easdem licite exerceo recitando debitas. VII, 225. Actio humana prætipue circa corporalia versatur. VIII, 258.

ACTUS. Existere in actu exercito, quid est? item quid est existere in actu signato? 1, 26. Possibili posito in actu sequitur-nc impossibile per accidens, et facta aliqua suppositione? 558. Aliquid esse in actu virtualiter potest intelligi duplici modo · 1° virtualiter eminenter; 2° virtualiter poleniialiter. Virtualiter eminenter, quando in actu seu forma superiori perfectius continet inferiorem. Virtualiter potentialiter, quando habet virtutem, quæ mota et excitata potest agere. III, 418. Homo in omnibus suis actibus humanis agit propter finem. IV, 5. Aclus humani specificantur a fine. G. Omnis actus voluntatis, ut liberæ. est liber. 57. Omnes actus necessarii possunt-nc crescere? *Ibid.* 57. Actus liber est periclitior necessario ex imperfectione cognitionis et coarctatione iudicii. 54. Actus nostri liberi sunt humani et morales, quia dirigi possunt per regulam rationi». *Ibid.* Omissio potest esse indirecte voluntaria ab. que omni actu voluntatis qui fit de essentiali ejus ratione, non poic't tamen esse sine actu qui sit causa vel occasio ejus. *Ibid.* Aclus voluntatis quandonam censetur moraliter interruptus? 55. Violentia causal involuntarium simpliciter, seu actus ex violentia factus est involuntarius simpliciter. 65. Nullus aclus sino Dei concursu poni potest. 58. Actus necessarii et mere spontanei non sunt morales. 87. Non sunt meritorii aut demeritoni. *Ibid.* Actus necessarii et pure spontanei non possunt subjici regulis morum nec ab eis diligi. *Ibid.* Aclus secundum se invariabiles non possunt subjici regulis inorum, nec ab eis dirigi. *Ibid.* Actus necessarii non sunt in nostra potestate sic ut possumus illos ponere et non ponere 88. Esi etiam liter actus In quo voluntas se movet ex propria determinatione. 90, Actus cui præsl iudicium rationis Indifferens, est liber. 102 Actus proptie et stricte imperatus esi liber essentialiter. *Ibid.* Duplex csl artus voluntatis, elicitus nempe et imperati. Sunt

autem sex actus a voluntate elicitus; tres dre* finem, scilicet volitio, intentio et fruitio : et tres circa media, scilicet consensus, electio et usus activus. 114. His sex actibus voluntatis correspondent ex parte intellectus quinque aclus diligentes, et unus ex parte potentialium cxeclivarum. *Ibid.* et seqq. Voluntas se ipsam movet quoad exercitium in aliquibus actibus. 120. In hoc differunt actus humani et liberi a necessariis et non humanis, quod in illis agens so moveat in tillem, improprie et late, non in istis. 121. Imperium esi substantialiter actus rationis, præsupposito actu voluntatis, in cuius virtute ratio movet per imperium ad exercitium aclus. 155. Virtus prioris aclus remanet in actu sequenti. *Ibid.* Illi aclus qui sunt in poleslate et arbitrio nostro, et ad quos ratio suadens movere nos potest, imperari possunt ; ii vero qui non sunt in potestate et arbitrio nostro, et ad quos ratio suadens nos movere non potest, imperari non possunt. 151. Quantum ad exercitium possunt imperari eo sensu quod possunt admitti vel respui : quantum ad objectum et spccificatioincm seu apprehensionem veritatis imperari non possunt, excepto assensu vel dissensu. 155. Quidam actus appetitus sensitivi cadunt sub imperio rationis, quidam non cadunt, quia quidam sunt in nostra potestate, quidam non sum. *Ibid.* Actus anlmtc vegetalivæ non subduntur imperio rationis. *Ibid.* Quidam denique actus membrorum exteriorum subjiciuntur imperio rationis, quidam non subjiciuntur. *Ibid.* Actus moralis reddit hominem laude vel viluperio dignum. 156. Actus moralis definiri potest : *licitus procedens a deliberata voluntate cnm subiectione ad regulas morum.* *Ibid.* Duplex esse distinguendum cil in actu Imimmo : esse physicum seu ■ ituriu, et esst moris. *Ibid.* E»sc natural est ipsa entitas physica aclus. *Ibid.* Elie morale ci pra-sclim bonitas moralis, csl perfectio in actibus humanis existens a parte rei, causata a virtutibus, a voluntate libera, et a Deo. *Ibid.* In actibus supernaluralibus esi bonitas moralis quæ est fundamentum menti. *Ibid.* Deus remunerat in æternuin propter actus bonos et punit propter malos mortaliter. *Ibid.* Forma a qua aclus humanus denominatur moralis, debet esse alicui subiecto intrinseca. *Ibid.* Nullus est aclus in individuo de quo non detur lex ; ideo «st moralis, seu bonus nullo malus. 158. Actus liberi, libertate contradictionis, sunt diligibiles, seu capaces moralitalis. *Ibid.* Sunt imputabiles ad meritum vel demeritum, quia subjiciuntur regulis morum. 259. Bonitas moralis nihil aliud csl quam ordo realls transcendentalis actus ad objectum consonum regulis morum. *Ibid.* Esi in habitudine ad collectionem cxlrinsecorum. Ad illam requiritur ut actus vestiatur omnibus debitis circumstantiis. *Ibid.* Malitia moralis constderuta positive, est otido realls actus ad ob-

jectiim dissonum regulis morurn; privative considerata, est privatio consonantiæ et recititudinis. *Ib>d.* Principia moraiilatis inclligimus ea omnia ex quibus lit quod netus sil vel bonus vel malus, vel indifferens. 142. Prima el essentialis bonitas vel malitia aclus humani desumitur ab objecto moraliter considerato. *Ibid.* Circa objectum physice considerat»?jr possunt versari aclus specie diversi, bonus el malus. *Ibid.* Actus moralis habet suam bonitatem vel malitiam a lege mediate cl tanquam a regula. 145. Aclus humanus primo respicit finem operis, non operantis, specificatur enim a fine. *Ilfid.* Quæ differentia est inter aclus cx objecto bonos et actus cx fine bonos? 145. Ilie aclus : *Volo honeste vivere*, licet plura objecta materialia respiciat, ea tamen respicit sub eodem motivo. *Ibid.* Aclus interior cl exterior sibi mutuo conferunt bonitatem vel malitiam in diverso genere causæ. *Ibid.* Actus exterior in excculionc habet bonitatem formalem ab interiori in genere causæ efficientis, et interior habet in intentione bonitatem objectivant ab exteriori in genere causæ formalis extrinsccc. *Ibid.* Circumstantia est *accidens actus Humani, ipsum inesse moralijam constitutum moraliter efficiens*. 146. Assignantur communiter septem circumstantia: actuum humanorum hoc versu comprehensae : *Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, quomodo, quando*. *Ibid.* Actus humanus desumit aliquam bonitatem vel malitiam a circumslanstiis. 146. Inter actus morales, alii sunt aliis meliores vel peiores. *Ibid.* Actus conditionalus el inefficax non recipit ab objecto bonitatem vel malitiam nisi juxta proportionem conatus præsentis, et affectus. *Ibid.* Actus humanus aliquando desumit a circumstantiis speciem boni vel mali, aliquando lanium aggravationem vel diminutlonem bonitatis vel malitis intra eamdem speciem. 147. Actus humanus desumit bonitatem vel malitiam a fino. 148. Aclus humanus differt ab actione hominis propter causam, pendet enim a fine et ejus influxu. *Ibid.* Actus cx objecto bonus ad bonum finem imperatus, desumit bonitatem suam specificam el essentialem ab objecto, accidentalem a fine. 149. Aclus imperatus dupliciter considerari potest : 1° secundum sect speciicative ; 2° formaliter cl reduplicative ul imperatum. *Ibid.* Aclus interior seu imperans desumit speciem a fine ul a proprio objecto. Actus exterior, id est, imperatus desumit speciem ab objecto circa quod versatur. 150. Ut actus sit bonus requiritur quod bonitas seu honestas sit form.diler et directe volita, saltem m actu eiarcilo. Ut autem actus sil moraliter malui, sufficit quod malitia sit indirecte, virtualiternt mphcile volita. 151. Aclus bonus prtcejse»ct unice volilus propter liuem indifferentem. amittit bonitatem; si autem propter malum finem est volilus, iit malus. *Ibid.* Idem actus potest simul habere duas species

bonitatis vel malitlæ, unam ex objrcto, al”teram ex ime. 155. Actui non interruptus physice potest successive dc bono fier a’us per moralem mutationem objecti, i » *L. Actu»* bonus potest dupliciter eligi propter imcni malum. *Ibid.* Aclus alias secundum se bonos, cujus malus finis est totalis et adæpiala ratio cur eligatur, ex nulla parte est bonus, sed totus malus. *Ibid.* Actus alias secundum se bonus, cujus finis malus non est totalis et adæquala ratio cur eligatur, potest esse bonus cx objecto et malus cx fine. 175. Actus cx objecto et fine bonus cui supervenit aliqua circumstantia vcniahler mala, potest esse parlirn bonus, parlim malus. *Ibid.* Quod dicitur dc actu bono cx objecto et malo ex tine, dicendum est a fortiori de actu bono ex objecto el fine cui se immiscet aliqua a.a circumstantia vcnialilcr mala. 156. Leges præcipiunt tantum substantiam actus, non modum, nisi modus sil de intrinseca ratione actus, vel secundum se, vel prout cadit sob lege. 157. Dum elicitur aclus bonus in ordine ad malum finem, aul intenditur bonus finis per malum medium, interscniunt-nc duo aclus qui tamen pro eodem computantur. 158. Actusvirtulisproul avirtule procedit, non potest esse malus. 159. Actus humanus potest dupliciter considerari : 1° secundum speciem cl cx parte objecti tantum ; 2° in individuo et ut est a parte rei vestitus suis circumstantiis. 160. Quæslio est igitur utrum detur aclus humanus secundum speciem et cx parte objecti. *Ibid.* D.inlur aclus humani indifferentes cx sua spe ie. In ordino supernatural! dantur actus inditferentes, neque boni neque mali. 161. Nul lum esse, nec esse posse actum indifferentem in individuo, communiter sentiunt. 162. Ut actus sil malus, sufficit quod carcat bono fine, quod utique repentur in actu quem adversarii dicunt indifferentem. *Id.* Actus leves sæpe indeliberate fiunt. 169. Actus leves facti propter commoditatem naturæ sunt boni. *Ibid.* Omissio actus non præcepti voluntaria et deliberata, si sit rationabilis, est bona. 170. Si non sit rationabilis, est mala. *Ibid.* Actus exterior, ul est præcisc exeeutio actus interioris, illi non addit bonitatem aut malitiam simpliciter in ordine ad præmium aut pœnam essentialem, sed tantum secundum quid in ordine ad præmium vel pernam accidentalem. Unde nonreldit operantem meliorem aul pejorem simpliciter, sed secundum quid tantum. 176. Defectus aclus exterioris nihil detrahit de bonitate vel malitia interioris. 177. Aclus interior et exterior distincto præcepto prohibeo ur. 578 cl 579. Tenemur confiteri actum externum, licet non addat malitiam novam interiori. *Ibid.* Difficultas quæ occurrit in executions aclus exterioris extendit acturi interiorem, et meretur præmium accidentale. 179. Quibus titulis aclus exterior malus efficit operantem miseriorem. 178. Actui

imperans non est regula, sed regulatus. 182. Cadi' sub præcepto. *Ibid.* Ejus bonitas vel malitia duplex est, objectiva et formalis. *Ibid.* Eventus sequens prævisus et aliquo in modo intentus, addit ad bonitatem vel malitiam actus exterioris, sive per se sequatur, sive per accidens. 185. Adest obligatio cessandi ab actu ex quo sequitur malus effectus, quando non subesi jus seu legitima ratio illum actum ponendi. 185. Quando adest vel abest jus seu legitima ratio non ponendi actum, potest ne poni vel non poni, non obstante malo eventu inde secutor *Ibid.* el 184. Eventus per se sequens ad actum, etiamsi non sit prævisus nec in se volutus, addit ad bonitatem vel malitiam, modo ex ipso actu non sequatur duplex effectus, unus bonus et alter malus. 184 et 185. Eventus per se sequi censetur ex actu, quando semper aut ut plurimum accidit. *Ibid.* Eventus sequens, per accidens, ex actu non addit ad bonitatem vel malitiam, si non sit aliquo modo intentus. *Ibid.* Actus conscientiae procedit ab habitu sapientiae et scientiae. 18G. Vide Conscientia. Ut actus sit bonus materialiter, sufficit quod sit conformis legi aeternae. 195. Ut actus sit malus sufficit-ne quod sit deformis legi aeternae? *Ibid.* In actibus humanis sufficit certitudo probabilis, quia non potest haberi certitudo demonstrativa. 242. Pejus est actu peccare quam inclinari ad peccatum. IV. 278. Habitus non dicitur bonus vel malus, nisi ex hoc quod inclinet ad actum bonum vel malum, ideoque propter actus bonitatem vel malitiam habitus dicitur bonus vel malus, propter autem unumquodque tale et illud majus est. *Ibid.* Pro actu vitioso aliquis juste punitur, non vero pro habitu vitioso, si non procedat in actum. *Ibid.* Habitus est causa actus in genere causae efficientis, sed actus est causa habitus in genere causae finalis. *Ibid.* In actu duplex distingui potest formalitas: prima est tendentia positiva in objectum; altera est ultima actualitas et perfectio. *Ibid.* Actus impossibilis cum observantia praecepti potest dupliciter conjungi cum omissione: 1° Ut causa, vel occasio illius; 2° concomitanter. 298. Omnis actus quamvis ex objecto bonus, qui est causa vel occasio omissionis actus praecepti, vitatur ex ipsa omissione et fit malus. *Ibid.* Actus vero qui non est causa vel occasio omissionis, sed tantum concomitanter se habet ad illam, quamvis sit cum actu præcepto impossibilis, nisi sit aliunde malus, non est peccatum nec vitatur ex omissione. *Ibid.* Actus quandam censetur esse causa vel occasio omissionis, vel tantum concomitanter se habere ad illam, *ibid.* Quamvis actus de se bonus aut indifferens, qui est causa vel occasio omissionis culpabilis, fiat malus, communit tamen sententia est contra paucos non esse malum alia malitia quam omissionis, sicque non esse necessario explicandum in confessione. 299. Unio et actus qui est

causa vel occasio illius, eodem præcepto prohibentur. *Ibid.* Distinctio numerica peccatorum petitur ex interruptione motus actus voluntatis, quia actus humani habui quod sint peccata ab actu voluntatis: et ubi actus voluntatis est diversus et moraliter corruptus, est distinctum peccatum. 309. Tunc censetur actus voluntatis moraliter interruptus, quando nec formaliter nec virtualiter perseverat; censetur autem nec formaliter, nec virtualiter perseverare ex triplici et causa: 1° quando per actum contrarium expresse revocatur; 2° per cessationem voluntariam ab actu voluntatis; 3° per cessationem involuntariam ab actu interno voluntatis. *Ibid.* Quoad hunc tertium modum varii varie sentiunt et distinguunt. *Vide horum rationes.* *Ibid.* Advertens ad actum potest advertere ad malitiam in actibus externis quae sunt contra primaria et secundaria juris naturalis praecepta, non vero contra remotiora. 550. Actus remanens idem numero in esse naturae, potest de veniali fieri mortalis. 427. Ut actus remanens idem numero in esse moris, non potest de veniali fieri mortalis. *Ibid.* Notitia consonantis vel dissonantis actus ad regulas morum debet adesse ad agendum indifferenter et libere, moraliter. 442. Lex essentialiter est aliquid rationis, praesupponens tamen, in legibus positivis, actum voluntatis. 4 » 5. Quidam censent legem essentialiter esse actum voluntatis, alii actum intellectus, alii utriusque. *Ibid.* Actus internus dupliciter considerari potest: 1° secundum se scorsim, nullam habens connexionem cum externo; 2° vel connexus cum actu externo. 482. Dupliciter autem potest actus internus connecti cum externo: 1° per accidens; 2° per se, et hoc iterum dupliciter: 1° tanquam causa per se actus externi in genere moris constituti; 2° tanquam conditio necessario requisita ut actus exterior constituatur in certa specie moris. *Ibid.* Actus interior qui connectitur cum exteriori vel causa per se illius manifestatur per exteriorem. *Ibid.* Actus interior qui connectitur alio duplici modo cum exteriori non manifestatur per illum, quia actus exterior potest esse sine illo. *Ibid.* Cum bonum in actibus humanis seu moralibus attendatur secundum quod regulatur regula debita, perfectio virtutis quae vel principium bonorum actuum consistit in attingendo humanorum actuum regulam, quae est duplex, scilicet ratio humana et Deus. V, 278. Non praecepta dantur de habilibus, sed de actibus. 512. Intentio actus voluntatis provenit ex vehementia objecti moventis illam. 298. Agnoscimus homines, toties quoties deliberate agunt, teneri referre suum actum in Deum relatione virtuali implicita. 52V. Istud autem præceptum non spectat nisi fideles. *Ibid.* Qui facit actum bonum nulla ex parte vitiatum sic utitur creaturis, vel aliis adhibitis possit pervenire ad beatitudinem. 552. Qui facit actum mo-

rallier bonum, nulla ex parte vitiatum, v. g. qui absque ullius* prava*. circumstantis admixtione diligit parentes, amicos, viros prohos, motus honestate particulari hujus legitimamoris, nullatenus constituit finem suum in hoc actu, sed ipsa honestate ul sic, quæ in re Deus esi. *Ibid.* Nihil prohibet unius actus esse duos effectus, quorum alter sit solum in intentione, alter vtropraiter intentionem Sic, v. g. in expugnatione urbis, 'n bello justo, sequitur defensio reipublicæ occisio piurium innocentium : defensio reipublicæ intenditur ab expugnante, occisio innocentium est præter ejus intentionem.

VI, 254. Debet intelligi hoc principium sub duplici conditione : prima, quod bonus effectus æque immediate ex illa actione sequatur ac effectus malus ; secunda, quod cTeclus bonus qui intenditur prævaleat malo qui permittitur aut saltem eum compenset. 235. Defectu secundas conditionis non licet ponere actionem occisivam matris, v. g. eam secare ut baptizetur proles alioquin peritura in æternum. *Ibid.* Ecclesia habet-ne quamdam jurisdictionem in actus mere internos. VII, 274. Actus moralis ex duobus speciem sortitur, scilicet ex objecto cl ex fine. 593. Actus interiores, quales sunt pacta, testamenta, etc. solent apud homines explicari per aliquod instrumentum exterius quod sil signum actus interioris. IX, 62. Ecclesia potest præcipere actus internos indirecte, etsi jungantur necessario cum actibus externis ul hi constituentur in certa specie moris. 159. Omnis actus bonus, non ideo est actus virtutis. 500. Omnis actus quo impletur præceptum est meritorius si ex charitate fiat. X, 92. *Insuper* quoad actionem Dei in actus nostros, vide Auxilium, Deus. Decreta divina, Concursus, Gratia, Libertas, Motio, Voluntas. *Et circa* intentionem actus, vide INTENTIO, et <din verba hanc materient spectantia.

Anam. Primus homo Adam in statu innocentia* non vidit Deum per essentiam secundum communem statum illius vitæ : perfectius tamen illum cognovit quam nos illum cognoscimus. II, 268. Adam in statu innocentia; non solum cognoscebat Deum ex sensibilibus ei intelligibilibus effectibus sicuti nos, sed etiam per immediatam revelationem. etc. *Ibid.* Primus homo Adam in statu iun ccnliæ non vidit angelos per essentiam, perfectius tamen eos cognovit quam nos cognoscimus. *Ibid.* Dum nos a plena et lucida iotelligibiliun contemplatione impedimur per sensibilia, per quæ distrahimur el circa cut impedimur Adam non impediabatur : node sequitur Adam in statu innocentia; habui-e (ixiorem et certiozem itilelligculiam Dei et angelortim, quam nos. *Hid.* Primus huniu Adam habuit cognitionem a Deo infus nn mmimin rerum quas homines naturaliter eo n.. erre pm nul; superuatiiriilium vero iii.m labuit cognitionem quunin erat licit- 'laud feubcrnaiioiiium bumanævitæ

eundum illum statum ordinatum ad finem supernaturalcm. *Ibid.* Adam habuit fidem expllcilam mysteriorum divi-irum er specialiter incarnationis. 269. Adam non fuit præscius sui peccati, alioquin fuisset miser ante peccatum. *Ibid.* Trinitatis habuit fidem explicitait). *Ibid.* Adam habuit r.o.nitionein rerum omnium naturalium non solnm terrestrium, sed etiam cœlestium *Ibid.* Ex eo quod omnia animalia adducta sint ad A<' 'n ul illis nomina imponeret ct rcipsa omne quod vocavit Adam anima: virenti», ipsum sil nomen ejus, id est, ipsius naturæ conveniens, sequitur illum cognovisse omnium animalium naturas et proprietates. *Ibid.* Eadem ratione potuit cognoscere naturas et proprietates aliarum rerum naturalium sive terrestrium sive cœlestium. *Ibid.* Ilabucrunt-ne primi parentes Adam et Eva scientiam boni el mali, antequam illis promitteret serpens? *Ibid.* Scientia naturalium Adæ infusa, erat ejusdem speciei ac nostra. *Ibid.* Adam fuit omnium hominum sapientissimus, excepto Christo. 270. Quantum ad notitiam rerum supernaluralium el theologicarum, majorem habuit Adam, quam B. Virgo, quam Adam ; quantum vero ad notitiam rerum materialium el civilium, majorem habuit Adam, quam B. Virgo. *Ibid.* Adam in statu innocentis potuil-ne errare seu decipi? Adam fuisse seductum nec t Apostolus ad Timoth. scribens. Affirmant tamen communiter SS. Patres ipsum fuisse seductum. Ad horum conciliationem varii varias afferunt rationes. *Ibid.* Adam a Deo immediate fuit creatus, et ab ipso creatore constitutus magister et gubernator generis humani. *Ibid.* Primum hominem Adam constitutum fuisse in gratia antequam peccaret, est doctrina fi<lei, definita in concilio Trid. his verbis : « Si quis non confitetur primum • hominem Adam, cum mandatum Dei in • paradiso fuisset transgressus, slatim sanctitatem el justitiam, in qua constitutus » fuerat, omisisse : anathema sit. » 271. Primus homo Adam creatus fuit in gratia sanctificante. *Ibid.* Probabilius fuit justificatus more adulatorum mediante actu liberi arbitrii, scilicet consensu in acceptationem gratia. 272. Adam fuit creatus cum pertecto usu rationis. *Ibid.* S. Bernardus ail Evæ ante transgressionem defuisse prudentiam, Ada> temperantiam. *Ibid.* In primo homine Adam fueruit-ne animai possionesquædam?/ fdd. Adæ in statu innocnliæ nullum malum, nec etiam peccatum quod non posset facile vitare, imminebat. *Ibid.* In statu innocentia habuit-ne Adam omnes v.rlutcs? *Ibid.* Sic erat di-posilus Adarn, ut si peccaret, dolcret. 277. Primus homo Adam habuit dominium s per omina animalia non solum quoad jus et potestatem . sed etiam quoad exercitium et usum, ita ut imperabat et ei obedieb-tur. *ibid.* Quomodo Adam potuisset sibi subjic ia animalia a se longo distantia, el cis pro arbitrio uti? *Ibid.* Homo m statu uiuoceuUA

habuit dominium, non solum super anima-
lia, sed etiam super omnes res creatas sc infe-
riores. Zaid. Ad® corpus fuit formatum de limo
terr®, quod probatur ex variis Scriptur® lo-
cis, præsertim ex Genes II : *Formavit Deus
hominem de limo terra*, ubi per hominem in-
telligitur solus Adam, siquidem postea dica-
tur Evam faciam esse ex una costa Ad® : et
ex Tob. VIII, *Tu fecisti Adam de limo terra*,
cl s®pe alibi. 274. Ratio hujus facti est,
juxta S. Hieronymum, ut homo intuens ma-
teriam sui corporis, sciat nihil esse ea vilius,
sibique desinat de sua origine gloriari. 274.
Corpus humanum fuit immediate a Deo pro-
ductum, nec ad hoc opus assumpti sunt an-
geli vel ut factores, vel ut pulveris collec-
tores ad formationem corporis Ad®, sicut
colligent ad resurrectionem mortuorum.
278. Corpus humanum fuit a Deo constitu-
tum, in optima dispositione, non simpliciter,
sed secundum quod congruit anim® rationali
et ejus operationibus. *Ibid.* Corpus Ad® pro-
ductum fuit in ea magnitudine qu® convenit
viro perfecto, puta sex pedum circiter. 27G.
Locus Josuc XIV, 15, ubi legitur : *Adam ma-
trimus inter Enacim situs est*, licet quidam
dicant Adamum fuisse nostrum et quidem
proceritatis gigante®, non tamen probabili-
ter intelligendus est de Adamo protoplasto
generis humani. *Ibid.* Adam productus est
in ætate illorentissima ad operationes tam
corporis quam mentis maxime idonea, qu®
est triginta aut triginta quinque annorum
circiter. *Ibid.* Illa costa ex qua dicitur Eva
formata, erat-ne Adamo necessaria, vel su-
perflua? 277. Virtute divina potuit costa ab
Adam separari absque ullo dolore. 278. Fuit
Ad® somnus verus et proprius. 278. Evigi-
lans Adam tanquam propheta® plenus, cum
ad se adductam mulierem suam videret,
eructavit continuo : *Iloc nunc os ex ossibus
meis et caro de carne mea... quædamobrem re-
linquet homo patrem suum et matrem, et
adharebit uxori suæ.* 279. Quod magnum
sacramentum commendans Apostolus ait :
*Sacramentum hoc magnum est; ego autem
dico in Christo, et in Ecclesia.* 280. Certum
est Adamum non fuisse immortalem, siqui-
dem sit mortuus; attamen primi parentes
Adam et Eva sic fuerunt immortales, ut si
in innocentia persévérassent, nunquam fuis-
sent mortui. Est de fide. 281. Adamo non
peccante, non fuissent nati iidem homines
quantum ad corpus qui nunc nascuntur. 288.
Adam a Deo acceperat justitiam originalem,
ea conditione ut si non peccaret, eam trans-
mitteret in posterum; cl si peccaret, eam sibi
et posteris amitteret. *Ibid.* Expulso Adamo
ex paradiso, colloca'it Deus Cherubim ad pa-
radisi portam, ut homines ab ejus ingressu
arceret. 293. Si Adam non peccasset, omnes
ejus posterii habitassent in paradiso terres-
tri? *Ibid.* Quidam ex posteris Ad® potuis-
sent peccare et amittere innocentiam. 28G.
Quamvis hoc præceptum, *de ligno autem*

scientia boni et mali ne comedas, soil Ada-
m fuerit immediate intimatum, attamen obli-
gabat etiam Evam et omnes Ad® postero», si
status innocentis® perseverasset. i'J8. Pri-
mum peccatum primorum parentum Ada
et Ev®, fuit superbia. 500. licet Adam babe-
rei amorem inordinatum erga uxorem, d
iste amor præcessit transgressionem præ-
cepti exterioris, non tamen præcessit su-
perbiam ejus interioris. 502. Secundum
peccatum Ad® fuit iste inordinatus amor
uxoris; tertium fuit gula; quartum fuit in-
ordinatio. 303. Difficultas non levis est, au-
tem Adam fuerit seductus. Ex una parte negat
Apostolus ad Timotheum scribens : *A' non
est seductus*, etc. Ex altera parte com-
muniter sancti Patres censent et docent Ada-
mum luisse seductum. Expenduntur utro-
rumque rationes. *Ibid.* et 504. Si peccatum
Adæ et Ev® consideretur secundum genus,
utrumque fuit æquale; quia utrumque fuit
superbia. Si consideretur secundum speciem,
peccatum Ev® fuit gravius. 50i. Si vero con-
sideretur utrumque peccatum ex conditione
personæ peccantis, gravius peccavit Adam
quam Eva. 505. Prima poena peccati primorum
parentum, utrique communis per se et di-
recte a Deo imposita, fuit amissio justitiae
originalis et supernaturalium donorum illi
annexorum. *Ibid.* Secunda poena etiam utri-
que communis parenti fuit mors, id est,
amissio immortalitatis, nam primi parente»
post esum fructus vetiti non mortui sunt eo-
dem die, sed adhuc diu vixerunt. *Ibid.* Quæ-
dam sunt poenæ propriæ mulieri ut hæc,
*Multiplabo arumnas tuas in conceptibus
tuis : In dolore paries filios. Sub viri pate-
tote eris, et ipse dominabitur tui*, etc. 505 et
306. Quædam sunt poenæ homini propriæ,
quæ his verbis continentur. *Maledicta terra
in opere tuo : in labore comedet ex ea eundis
diebus vita tua spinas et tributos germina-
tibi et comedes herbam terræ, in sudore tui-
tus tui vesceris pane, donec revertaris in ter-
ram de qua sumptus es*, ergo labor gravissi-
mus cultus terræ; spinæ et tribuli qui
germinant illi; labor necessarius ad victum;
reditus ad substantiam terræ, id est, mors.
306. Adam poenitentiam agit de suo peccato
et veniam obtinuit. 507. Adam æternam sa-
lutem consecutus est. *Ibid.* Si Adam non
peccasset, Verbum non fuisset incarnatum
in præsentis decreti. 352. In statu innocen-
tis® habuit Adam iidem Christi, saltem ut
consummatoris gloriæ. 454. Gratia Ad® in
statu innocentis® non erat ex meritis Chris-
ti. 455. Fomes in actu secundo, hoc est, mo-
tus inordinati appetitus sensitivi, non fuit
in Adamo in statu innocentis®. III, 76.
in Adamo non fuit fomes peccati in statu
primo, quia per justitiam originalem appe-
titus sensitivus perfecte subiciebatur rationali.
57. Ad quem fuit sepellus in Hebron? 215.
Adam fuit creatus in perfecto statu nature
integre : scilicet quantum ad immortalitatem;

INDEX GENERALIS.

H

2. quantum ad immunitatem a concupisce-
lia. 274. Donum integritatis in Adamo ori-
liatur a gratia sanctificante. 275. Adam erat
constitutus caput generis humani, non so-
lum quantum ad gratiam, sed etiam quantum
ad instructionem, et gubernationem. *Ibid.*
Utrum tamen Adam non quam angelis (ueril ne-
cessaria gratia per se efficax ad perseveran-
dum, controvertitur. Juxta sanctum Augus-
tini in gratia per se efficax fuit Adamo et
angelis necessaria ad perseverandum. 301 et
seqq. Reuera peccatum Adæ nocuit posteris
imitatione non propagatione, et infantes non
nascuntur cum usu rationis quem habebat
Adam ante lapsum. IV, 365. Peccatum Adæ
est causa miseriarum et ærumnarum hujus
vulæ. 566. Peccatum originale non est solius
Adam, sed etiam nostrum, quatenus eo pec-
cante vel capite totius naturæ, nos omnes in
ipso peccavimus. *Ibid.* Omnes qui renascun-
tur ex Christo iustificati sunt iusti, sicut omnes
qui nascuntur ex Adam constituuntur pec-
catores. 367. Per Adam peccatum intravit
in mundum. *Ibid.* Adam fuit a Deo consti-
tutus caput non solum naturale, sed etiam
morale omnium hominum quantum ad con-
servationem aut amissionem iustitiæ origi-
nalis, ita vel ipse Adam et omnes ejus posteri
censeri debeant tanquam unum corpus, cujus
ipse est Adam caput, atque gerat personam
omnium in eo in quo est caput. 571 et *ibi
plura*. Omnes homines qui nascuntur ex
Adam considerari possunt vel unus homo.
Ibid. Decretum Dei, Adæ manifestatum,
necessarium fuit ut voluntas Adæ haberetur
pro nostra voluntate. 272 et seqq. Quidam
hoc decretum sic manifestatum Adæ vocant
pactum inter Deum et Adam. *Ibid.* Deus po-
tuit illud facere absque iniustitia. *Ibid.* Hoc
decretum erat in rem vel bonum nosse.
Ibid., et *plura hic de Adamo*. Per generatio-
nem virtute seminis habetur vel traducitur
natura ab Adam seminaliter propagata. 375.
Causa efficiens moralis peccati originalis est
peccatum Adæ. *Ibid.* Si non peccasset Adam,
fuisset generatio vel non fuisset peccatum.
375. Quodnam Adæ peccatum fuit causa
traductionis peccati originalis? 376. *Et ad-
huc plura in sequentibus, desumpta ex Pa-
tribus*. Secundum fidem catholicam tenen-
dum est omnes omnino homines ex Adam
seminaliter propagatos, secluso speciali pri-
vilegio, contrahere peccatum originale. 379.
Peccatum originale non est ipsa substantia
animæ rationalis ex peccato Adæ corrupta.
381. Peccatum originale non est actuale pec-
catum Adæ. *Ibid.* Fide Peccatum originale.
Homines, si Adam non peccasset, fuissent
immortales et incorruptibiles, ex dono Crea-
toris. 394. Ante peccatum Adam habuit fidem
explicitam in nationis, secundum quod ordi-
nabatur ad consummationem gloria?, non au-
tem secundum quod ordinabatur ad liberatio-
nem a peccato per passionem et resurrectionem
non enim fuit per æscius sui peccati futuri.

V, 28. Adamo perseverante in iustitia origi-
nali, et posteris ejus peccantibus, fuissent
ne instituta sacramenta? VIII. 24-2. Si nunc
revivisceret Adam, posset-ne nubere? X,
197 et 199. *Quoad cetera vide* Pn. vn; suostO
et **PECCATUM ORIGINALE**.

Adæ quantum potest esse aliquid alteri trans ex
natura rei; 2. ex beneplacito ponentium. VI, 10.

Adductio non est conversiva. IX, 89.
Adductio importat motum localem. *Ibid.*

Adaptio gloriæ est secundus effectus Eu-
charistiæ. VIII, 392.

Adjurare latine idem est ac græce exor-
cizare : adjuratio, exorcismus : adjurator,
exorcista. VIII, 333. Licitum est homini ad-
jurare Deum deprecative, quod facit quotidie
Ecclesia terminando orationes suas *Per Do-
minum Jesum Christum*. 334. Licitum est
homini adjurare deprecative angelos bonos
et sanctos. *Ibid.* Licitum est nobis adjurare
alios homines vel imperative vel deprecative.
Ibid. Non est licitum homini adjurare ullo
modo deprecative dæmones, neque etiam im-
perative ad oblinendum ab eis aliquod o'se-
quium, seu ad aliquid discendum. *Ibid.* Lici-
tum est adjurare dæmones imperative, hos-
tiliter vel increpatorie, ut nobis aut proximis
non noceant, juxta potestatem a Christo da-
tam. *Ibid.* Solis clericis exorcistis licitum est
ex officio adjurare dæmonem solemniter, et
juxta ritum exorcismorum ab Ecclesia præ-
scriptum. 335. Vanum est et illicitum adjurare
creaturas irracionales secundum se considera-
tos. 534. Adjurare vero privatim dæmonem
sive possidentem, sive per spectra vel terrores
infestantem, cuilibet licitum est. 535.

Adjuratio, idem est ac exorcismus.
VII, 533. Adjuratio est contestatio seu in-
terposito divini nominis aut rei sacræ cujus
reverentia, timore, vel amore, is qui adjura-
tur movetur ad aliquid faciendum vel omit-
tendum. *Ibid.* Duplex est adjuratio : una im-
perativa seu compulsiva, qua utimur erga
subditos et dæmones, hac usus est Caiphas,
Matth. XVI, erga Christum quem sibi subdi
existimabat : altera deprecative, qua uti pos-
sumus erga quemlibet, excepto dæmonem. *Ibid.*
Licitum est homini uti adjuratione. *Ibid.* Aliter
tamen ad Deum et aliter ad hominem utimur
adjuratione. 334. Circa adjurationem dæmo-
num exponitur vel expenditur difficultas. *Ibid.*

Adjurator, idem est ac exorcista. VII,
335, vide **ADJURARE** et **ADJURATIO**.

Administratores sacramentorum pos-
sunt-ne accipere aliquid tanquam pretium la-
boris? VII, 455.

Administratores Ecclesiarum non pos-
sunt de stipendiis missarum aliquid retinere,
ratione expensarum quas faciunt in missarum
celebratione. VIII, 212.

Admiratio. Utrum in Christo fuerit ad-
miratio? III, 38. Admiratio est inventa ani-
mæ applicatio ad aliquid novum vel insolitum.
Ibid. Respective ad scientiam experientia-
lent, fuit in Christo admiratio, immo respective

aJ'« tentiam divinam beatam el infusam. *Ibid.*

Admonitio quidam est necessaria correctioni fraterno', facta tum secreto, tum modo publico. V, 557. Γκ/εCΟΒΒΕCΤΙΟFHΑΤΕRNA.

Adonias. Adoniam petentem sibi uxorem A' sag Sunnmilidem jussit Salomon interfici. VI, 23. Fuit-ne justum hoc Salomonis iudicium? *Ibid.*

Adoptare et adoptio. Communiter a jurisperitis et a theologis delinitur adoptio : *Gratuita et liberalis assumptio personæ extraneæ ad hæreditalem.* III, 115. Deo convenit odoplaré. *Ibid.* Adoptare est actio Trinitatis. *Ibid.* Omnis creatura intellectualis potest adoptari. *Ibid.* Angeli sunt Filii Dei adoptivi. *Ibid.* Item primi parentes fuerunt in statu innocentis ; justi in veteri lege, ceteri omnes qui sunt in gratia, *ibid.* Utrum Christus quatenus homo sit Filius Dei adoptivus. *Ibid.* et seqq. Quinam generaliter possint adoptari el adoptare? X, 212.

Adoptio. In quo differt adoptio divina ab humana? III, 112. Adoptio est personæ extraneæ in hunc aut filiam assumptio legitima. VIII, 159. Ex adoptione perfecta triplex oritur cognatio legalis. *Ibid.* Cognatio legalis est quædam propinquitas orta ex adoptione X, 211. Adoptio recte definitur : extraneæ personæ in filium, vel nepotem, vel deinceps, legitima assumptio. *Ibid.* Duplex est adoptionis species; perfecta quæ vocatur adrogatio ; imperfecta, quæ vocatur adoptio simplex. 212. In quo earum consistit differentia? *Ibid.* Adoptio duo necessario requirit : 1° quod non solum ipsa natura personæ quæ adoptatur, sed etiam ipsa persona quæ adoptator, sit extranea adoptanti, 2° quod non habeat jus ad hæreditatem ad quam adoptatur. *Ibid.*

Ador. Nomen adorationis derivatur, vel ab odor quod est species frumenti in sacrificiis adhiberi soliti; vel etc. III, 124 et VII, 254.

Adorare, licet in veteri Testamento verbum *adoro* non semper sumatur pro cultu *latrice*, vix tamen aut ne vix sumitur aliter in novo Testamento, maxime si adjuncta sit prostratio. III, 181.

Adoratio. Nomen adorationis derivatur vel ab *ador* quod et species frumenti in sacrificiis adhiberi soliti; vel a præpositione «*ad*» et verbo *oro*, qui oratio ut plurimum comitatur, præcedit et sequitur adorationem. At vero secundum vocis significationem, adoratio est *honor exhibitus alteri propter superiorem ejus excellentiam, in protestationem nostram: erga illum submissionis.* III, 124 et seq. Adoratio tres actus complectitur : 1° actum intellectus, quo excellentiam alicujus apprehendimus*. 2° actum voluntatis quo nos illi interioriter inclinamur et aliquid actu interiore facimus, vel volumus facere actu exteriori in protestationem ejus excellentiæ ceteri nos ad cum subjectionis, 3° actum exteriorem, scilicet suum aliquod exterius prolestativum excellentiæ eius. M. 125. Secundus

actus est maxime proprius ceteri essentialis adorationi. *Ibid.* Adoratio ratione excellentia propter quam exhibetur, dividitur annopntin tres species. Alia est enim excellentia divina cui respondet prima species cultus seu adorationis, quæ dicitur a theologis *'atria*, alia excellentia creata naturalis, cui respondet tertia species adorationis, quæ a theologis dicitur *observantia civilis* : alia est excellentia creata supernaturalis, cui respondet tertia species adorationis, quæ a theologis dicitur *diilia*. *Ibid.* Et quia Inter sanctas creaturas maxime præcellit Mater Dei, illi tribuitur a theologis hyperdulia. *Ibid.* Inter adorationes seu cultus species optime distinguuntur quoad actus interiores. *Ibid.* Quoad actus exteriores non ita facile distinguuntur; excepto enim sacrificio et iis quæ ad ipsum referuntur, omnes ceteri actus alii sunt communes omni cultui Dei et creaturæ. *Ibid.* Adoratio in communi dividitur in adorationem absolutam el relativam : absoluta est, quando res adoratur propter seipsam, id est, propter excellentiam propriam ceteri intrinsecam : adoratio relativa est, quando res adoratur propter aliud. *Ibid.* Priori modo est adorabilis creatura rationalis tantum. 226. Posteriori modo autem, scilicet adoratio relativa, sunt adorabiles res etiam inferioris ordinis; quia cum adorentur propter aliud, adoratio non sistit in illis, sed redundat in personas propter quas adorantur. *Ibid.* Fide certum est hominem Christum adorari cultu *latrice*. *Ibid.* Eadem adoratione *latria*: adoranda est divinitas Christi el ejus humanitas. *Ibid.* et seqq. adoralio in spiritu et veritate non est rejectio omnis cultus exterioris. V, 100. Nomen adorationis derivatur vel ab *Ador*, quod est species frumenti in sacrificiis adhiberi soliti; vel a præpositione *ad* et verbo *oro*, quia oratio ul plurimum vel comitatur, vel præcedit aut sequitur adorationem. Secundum vero vocis significationem, adoratio est honor exhibitus alteri propter superiorem ejus excellentiam. VII, 234. Adoratio est honor Deo exhibitus propter ejus summam et omnibus superiorem excellentiam : unde potest quod sit actus religionis, *Ibid.* Minus late potest adoratio quam honor: honoratur quippe aequalis, et non nisi superior adoratur. *Ibid.* Per adorationem homo se ipsum Deo subjicit : per alios actus, nempe sacrificium, primitias, decimas, etc. res alias exteriores Deo offert. *Ibid.* Sola adoralio divinis excellentis seu latriæ est simpliciter el proprie adoratio, aliæ dicuntur improprie adorationes. *Ibid.* Adoralio proprie dicta pendet ab interiori adoratione, seu ab intentione exhibentis. 255. Adoratio secundum se quidem non importat actum corporalem; logell enim sola *metite* adorant : prout (necnon) convenit nobis qui ex duplici natura sumus compositi, adoralio est duplex spiritalis et corporalis. *Ibid.* Unde primo et principaliter requiritur in interiori reverentia Dei ; secundo est materialis in exterioribus quæ habentur

triplicem relationem ad interiorem adorationem : 1° tanquam ad finem ; 2° ul ad causam efficientem ; 5° ut signum ad signatum. *Ibid.* Quantum ad interiorem adorationem, nullus requiritur determinatus locus. *Ibid.* Quantum ad exteriorem requiritur determinatus locus, non secundum necessitatem, <cd secundum quamdam decentiam. *Ibid.* Quandoquidem licitum est exhibere creaturis signa, seu actus exteriores qui dicuntur improprie auonoio. *Ibid.* in veteri lege adoratio fiebat ad Occidentem ad excludendam idololatriam. *Ibid.* Coristiani adorant maxime in sacrificio missas ei in orationibus publicis versus Orientem. *Ibid.* Quantum ad adorationem imaginum clreliquiarum, *Vide* Imago cl Beliqi lcl .

Adbianus I. Synodum generalem VII, Nicænam II, approbavit Adrianus non ritu solemni, neque quoad omnia, sed quoad decretum lidei tantum quod in septima el ultima actione editum est. III, 150. Confutavit libros Carolinos. *Ibid.* et 157. Ejus litteræ ad imperatorem et ad Tarasiurn, patriarcham Consiantiiopolitanum lectæ in synodo generali Vil Nicæna II, fucrunl-ne approbate, absque examine? V, 186.

Adriakls II. Misit ad concilium Constantinopolitanum IV, formulam fidei cui subscribere tenebantur omnes qui admissi erant. V, 186.

Adrtanus VI. Docuil-ne pontificem errare posse? V, 205.

Adpogatio est species perfecta adoptionis. X, 212.

Adrumetini monasterii nonnulli monachi occasione libri sancti Augustinide Correptione el gratia conturbati sunt ; conquerentes doctrina S. Augustini extingui librum arbitrium, hi monachi quibusnam sunt anmimerandi, nunc Prædestinationis, nunc potius semipelagianis? III, 259.

Adulatio est, quando quis, supra debitum modum virtutis, vult alios vel verbis vel factus delectare, in communi conversatione. Est turpior morositate. Opponitur affabilitati per excessum. Per se adulatio non est peccatum mortale. Tripliciter tamen potest fieri mortale. VIII, 23 el 24.

Adulator. Palpo seu adulator dicitur, qui laudibus, adulationibus, aut etiam exprobrationibus movet aliquem ad inferendum damnum, ut injuriam alteri illatam exaggerando, vindictam extollendo, patientiam irridejido, paupertatem vituperando, furti uilitalem prædicando. Qui ergo his et similibus iiodis movent morililer ad injustam dutnnihitionem, peccant graviter cl tenentur ad i-liiulionem. VI, 160.

Adulte l. Si ex adulterio non sequulur proles, nihil restituendum Incumbit aduileio adultera* pio damno reall, quia nullum i' Si innotescat marito, debet ab utroque illi ri salisl ictio pro injuria personali per venias unem, humiliationem, signa doloris. VI, IUi SI proles s <juatuf ex adulteio. et ad

illud adulter et adultera communi consensu convenerim, uterque tenetor ad restitutionem damnor un inde sequentium pro rata uno deficiente, alter tenetur in solidum; uterque enim est illorum causa. I </ Quantum t quibus restituat adulter qui paratus est rc-tiluere nunc antequam p. iter v' «tatfru< t mortuus? 285. Tam adulter quam adulte a lenentur-ne restituere filiis legitimis pro i.s bonis quæ istis non debebantur cl illegilrno conferuntur' v. g. consanguinei aut am ci putativi, filium illegitimum, quem legitim m putant, instituunt lia*rcdem, xel et liberaliter aliquid legunt aut donant, v. g. sumpf ad studu>, nuptias, etc. conferunt, quæ non lapassent aut douassent, imo dedissent lilio alteri legitimo, si deceptio abfuisset. *Ibid.* Qicmodo restituet adultera? *Ibid.* Si non pu tenelur-ne revelare crimen suum marito? 185. Vel spurio? *Ibid.* Si adulter dubitet . n proles sit ex suo adulterio tenetur-ncali; > l restituere? *Ibid.* Adulter privatur-ne jure petendi debitum? X, 154.

Adulterii m est violatio tori alieni. VI, 532. *Vide* adulter. In foro cvnscentris h-cet-nc manto aut patri occidere uxorem it filiam cl adulterum in adulterio actuali clprehensos? 2° 4. Adulterium est specieshr nriæ ab aliis distincta. VIII, 156 el 155 Ad-; l-terium sicut ipsum nomen sou.it, est accès io ad alienum torum ; communiter definitur . *Torialieni violatio.* 155. Adulterium est prave peccatum mortale. *Ibid.* Tres sunt gradus . n adulterio; primus est conjueati cum sol i' i : secundus, conjugatæcum soluto; tertius, c- n- jugali cum conjugata. 156. Plurum craxu.s est diversa, *ibid.* Etsi compars cedat juri sn<>, aut etiam vir fiat leno uxoris «<iæ, reman- t tamen adulterium. *Ibid.* In foro conscie . o licel-ne marito aut patri occidi re uxorem ... it filiam cl adulterum in adulterio actuali deprehensos. *Ibid.* In nomine tamen adulti ui intclllgunlur alia peccata graviora in eodem genere, v. g. sodomia, beslialit.is, etc. X. 170 et seqq An matrimonii vinculum diss hi posuit propter adulterium' l Jn< vatri-MOMVM.

Avocatus, qui in civilibus patrocinando liti iujustæ causa est cur cliens, non icsli-tual alienum, tenetur resarcire damm tu. VI, iGi. Advocatus rei maneat intra terminos defensionis, non incurrit irrcguai ita'em, etiamsi contingat reum aliunde convictum damnati , aut accusatorem causa cadere ct pana talionis plecti. 263. Incurreret tamen si directe ageret ad petitionem accusatoris, effectu secuto, aut si reum dekudat in causa injusta, et inde ac.usntor causa cadens morio aut mulilalione mulcietur. /'-id. Advoc.tlua est ille qui in judicio y irtem alterutrius i- ganli' d<fendit. Dicitur advocatus, quia vocatui in Judicium ul ilu causam deicnd.il. 5 »5. Utrum teneatur advmai -taicet trociniuin caus@ pu ipci u.i.J <l U rm l I- vocatus peccet st in,ustam causam delemJu

546. Quidam arcentur secundum jura ab officio advocandi, propter impotentiam; quidam propter indecentiam. *Ibid.* Potest-ne advocatus suscipere causam dubiam aut minus probabilem? 247. Quid dicendum de avvocato qui fraudibus et mendaciis defendit causam injustam? 340. Ut um liceat avvocato pro suo patrocínio pecuniam recipere? 347. Advocatus peccat graviter et restitutioni obnoxius est si exigit aut accipit pretium ut non protrahat inique causam. *Ibid.*

/Egypt», et alit populi orientales initium anni ducebant ab autumno, quia id tempus erat commodius agricolis et pecuariis. Hanc Ægyptiorum consuetudinem secuti sunt Hebræi ex quo fuerunt in Ægypto, et postquam egressi sunt ex Ægypto eam retinuerunt quoad annos civiles, nundinationibus et contractibus servientes, non vero ad res sacras. II, 248. Teste Baronio, /Egypt! idololatria, illiusque fana et simulacra ad annum Christi 589 perennarunt, quo tempore a Theodosio imperatore eversa sunt. III, 192. Quo tempore vasa argentea tradiderunt Hebræis? IX, 112.

/Egypt us. De fugasacræ familiæ in Ægyptum et cætera quæ leguntur de Ægypto in dissertatione V. art. 5, torn, ut, pag. i. S. Set • cqq. vide Christus, adeum d. art.

/Egri rei sunt si recusant remedia communia, non autem si recusant insolita aut nullum pretiosa. VI, 228. /Egri ab apostolis ungebantur ad sanitatem corporis recipiendam. X, 2 et 3.

/Equale est-nequædam squalitas proportionis inter Deum et hominem? V, 307. /Equale est medium inter majus et minus. VII, 593.

Æquivocum. Æquivocorum usus est-ne mendacium, vel dolus aut injustitia, vel societati humanæ noxius? VII, 400.

Aer facile in aquam, et aqua in aerem vertitur. II, 255.

Aeriani et Eustachiani, quarto saeculo, negrunt jejuniū esse in præcepto. VIII, 61.

Aerius. Vide quod discurret. VIII, 61. Acrisconlendit nullum esse, jure divino, discrimen inter episcopos et presbyteros. X, 74.

/Erarium. /Erario exhausto in sumptus Inutiles, potest-ne rex, premente necessitate, nova tribula imponere? VI, 214.

/Es. /Ere ingenti alieno gravati supra vires suarum facultatum non debent admitti ad religionem. VI, 409.

Ætas legitima requiritur ad suscipiendos onines. X, 59.

/Eternitas. /Eternitas est actualis et tota simul duratio rei immutabilis. I, 85. /Eternitas est actualis duratio rei ab æterno et in sternum immutabilis, independens a contactu et operatione. 89. /Eternitas definitur a Boetio *interminabilis vitar tota simul et perfecta possessio*. Et hanc definitionem communiter recipiunt. Cujus definitionis sensus est quod eternitas sit duratio tota simul et in-

deficiens rei viventis, carens successione, principio et fine. 92. /Eternitas differt ab æternitate et tempore, non præcise quia æternitas caret principio et fine; et ævum habet principium; tempus, principium et finem; sed quia æternitas est duratio tota simul rei invariabilis in esse et operari, 95. Duo importat æternitas: 1° caret termino ductionis, principio scilicet et fine; 2° caret omni successione et mutabilitate. *Ibid.* An habeat æternitas rationem veritatis ductionis respectu Dei? Responsum est affirmativum, quia æternitas se habet respectu Dei, sicut ævum et lempitis respectu creaturarum. 94. Queritur utrum æternitas habeat rationem mensuræ respectu Dei et creaturarum? Multi affirmant, nulli negant; utrisque favere videtur sanctus Thomas, *Ibid.* Queritur an æternitas habeat rationem mensuræ respectu creaturarum? respondetur æternitatem esse mensuram creaturarum, sed inadæquatam et excedentem; quia æternitas est mensura actionis divinæ, qua Deus creaturas producit et conservat in suo esse, 96. /Eternitas essentialis est mensura rei invariabilis secundum esse et operari tam ab intrinseco quam ab extrinseco. 151. Duplex est æternitas; alia per essentiam quæ soli Deo competit; et alia per participationem, quæ posset creaturæ communicari a Deo. II, 211.

Æternum. Quando quædam præter Deum Sterna dicuntur, hoc improprie sumi debet. I, 93. Omne æternum est necessario? 259. Æternum a parte post, non est æternum duratione infinita actu, sed potentia tantum et syncategorematicum; æternum autem a parte ante, est æternum duratione infinita actu et categoricum. II, 247.

Aetius et ejus discipulus Eumonius quarto saeculo erroris et dementiæ arguuntur sanctis Patribus, quod jactarent se eque perfecte cognoscere Deum ac Deus ipse se cognoscit. I, 41. Non solum Dei visionem intuitivam, sed et comprehensivam tribuebant solis naturæ viribus. 105. Nullam attributorum a se invicem et ab essentia distinctionem agnoverunt, et negabant Filium esse Deum. V2.

Ætarcham regnare in Asia fabulose contendit Benjamin Tudclensis.

Ævum est duratio rei immutabilis secundum esse substantiale, sed mutabilis accidentaliter. I, 95. Ævum est mensura rei invariabilis secundum esse, variabilis secundum operari. 151.

Affabilitas quandoque vocatur amicitia: non habet tamen perfectam rationem amicitiae, quæ in mutuo amore consistit. VIII, 23. Alio nomine dicitur comitas, urbanitas, honestas. *Ibid.* Affabilitas est virtus qua quis ex debito vitæ socialis, in communi convictu se decenter habet ad alios, spectata conditione personarum in aliis circumstantiis. *Ibid.* Hæc porro virtus sic est necessaria, ut sine ea parum simus idonei ad vitam socialem. / Ibid. Virtuti affabilitatis opponuntur du-

unum per excessum, scilicet adulatio, aliud per defectum, scilicet morositas seu litigium. *Ibid.*

*Affectio*nes quas In nobis experimur sunt notus appetitu' sensitivi simul et Intellectivi, prout sunt Appetitus sensitivi habent semper conjunctam aliquam transmutationem corporis; secus autem ul sunt aclus appetitus intellectivi. I. 589.

*Affecti*s. Affectus quidam Deo non possunt convenire formaliter et proprie, sed metaphorice tantum : quidam proprie de illo dicuntur, Cimon sine passione. I, 589. Illi affectus qui in sua formali ratione nullam involvunt imperfectionem, tribuendi sunt Deo; qui vero aliquam important imperfectionem, non Deo sunt tribuendi. *Ibid.* Affectus quilibet habet esse, adeoque perfectionem a quatuor causis, efficiente, finali, materiali et formali. III, 88. Affectus non reddit partem probabiliorem, sed ob nubilat intellectum. 251. Omnes affectus cordis referri debent in Deum vel explicite, vel implicite. V, 324. Affectus presentis sæculi est una ex ocio filiabus luxuriarum. VIII, 155.

Affinitas. Gradus prohibiti sunt In consanguinitate et affinitate oria ex matrimonio sive rato, sive consummato, usque ad quartum inclusive; in affluitate orta ex copula illicita, usque ad secundum inclusive. VIII, 157. Si ulerque conjux habeat impedimentum affinitatis aut voti, neuter potest per se petere nec reddere debitum. X, 155. Affluitas secundum nominis etymologiam, est idem quod conduites, id est, finium propinquitas. X, 201. Allinitas communiter definitur : Propinquitas personarum, ex carnali copula proveniens, omni carens parentela. *Ibid.* Allinitas causatur complete ex matrimonio consummato, inchoative ex matrimonio rato non consummato. *Ibid.* Allinitas causatur ex quavis copula illicita, etiamsi involuntaria, vel in somnis aut vi habita, modo sit talis quæ ex se sulliciat ad proles generationem. 202. Aflinilas non causal affinitatem, tollit aliud genus atlinentiarum. 205. Secundum jus antiquum, tria erant necessitudinum genera, quas perlinentias et quodam modo affinitatis genera vocabant. *Ibid.* Dicebantur genera affinitatis, non gradus, quia non erant ejusdem speciei. *Ibid.* Consanguinei uxoris nullam nisi cum ejus marito habent affinitatem, et vice versa consanguinei viri nullam nisi cum ejus uxore. *Ibid.* Inter ipsos mariti et uxoris consanguineos nulla est prorsus aflinilas. *Ibid.* Allinitas non habet per se gradus, sed ratione consanguinitatis. *Ibid.* Regula generalis dignoscendi gradus affinitatis. 204. Quoto gradu consanguinitatis attinet mihi vir, eo gradu affluitalis attinet mihi ejus uxor. *Ibid.* Affinitas olim Jure ecclesiastico Impediebat et dirimebat matrimonium contrahendum usque ad septimum gradum; nunc autem a concilio Laterali, sub Innocentio III, si orta sit ex matrimonio, sive conlumuiato, sive non, impedit et dirimit us-

que ad quartum gradum Inclusive. §04. Si vero proveniat ex copula illicita, impedit et dirimit tantum usque ad secundum gradum inclusive, jure novo Trident. sess. 14. cap. 4: ita ut in tertio et quarto gradu nedum valide, sed et illicite, de quo aliqui dubitabant, matrimonium contrahi possit; et declaravit Pius V: hæc certa sunt et communia. 205. An aliqui gradus affinitatis jure naturæ dirimat matrimonium, incertum est. *Ibid.* Matrimonium in primo gradu affinitatis In se reellæ est graviter illicitum sine urgenti causa; non videtur tamen ipso jure naturæ irritum, sive aflinilas proveniat ex copula licita, sive illicita. 206. De copula illicita oriaes conveniunt; licet licita quidam lanium. *Ibid.* Matrimonium aflinilium in primo gradu liuæ collateralis, non est jure naturæ irritum, si detur tamen esse illicitum. 205. Omnes gentes matrimonia in primo gradu affinitatis lineæ reellæ semper sunl-ne detestari, ut naturæ contraria? 206. Manentibus personis inter quas contracta est affinitas, ipsa non desinit, si moriatur persona ratione cujus contracta est. 207.

Affligere corpus suum licitum est. V, 202. Sancti et apostoli quo sensu odriunt corpus suum illud affligendo. *Ibid.* Affliguntur aliquando justi a Deo per pœnalitates et tribulationes hujus vilæ ad probandos eos. VIII, 22.

Afui. Quosdam Afros formam baptismi non servasse constat ex concilio Arclali. sed eos baptizasse in morte Christi. VIII, 396.

Africana ecclesia usum appellationum ad sedem Romanam, non autem jus impugnavit, V, 167.

Agapæ. erant conventus convivales qui fiebant in Ecclesia, ut foveretur mutua inter Christianos dilectio, atque inde juvarentur pauperes; et quia hæc convivium præcedebat eucharistiis celebratio, ideo nomen Agapaj illi tributum est. IX, 42 et 177.

Agere ei *Agens*. Moventia et agentia dupliciter inter se subordinantur, per accidens scilicet et per se. I, 28. In agentibus et in viventibus per accidens subordinatis adiuvari potest processus in infinitum; secus tamen in per se subordinatis, quare? *Ibid.* Quicunque prudenter et ordinale agit, prius immitit linem quam media, 416. Et sequitur quod prudenter et ordinate agit, et menta sunt media, gloria est finis. *Ibid.* Non potest dari aliquod agens naturaliter in animam, ejus destruens existentiam. II, 261. Agere dicit perfectionem. III, 22. Utrum sit proprium creaturæ rationalis agere propter linem? i V, 3. Omnia agentia agunt aliquo sensu propter finem. *Ibid.* Agens particulare debet intendere rationes particulares sibi proprias. 170. Agendi vel non agendi obligatio in præsumitur absque rationali fundamento. 209. Semper agens est præstantius patiens: e. VI. 578. Agere currus, naves, equos, magis; opus ousios est opus servile, et sic dicit festo vilia :

inchoare, illicitum. VII. 547. Agere est perfectio : agere non sohun moraliler, sed etiam physice, dicit majorem perfectionem. VIII, 2'»». Agens materiale potest actione propria operari dispositive ad productionem grati® ex parte modi operandi. 257. Nunquam est licitum acere contra significationem sacramenti. IX, 445.

Agg.i t;s propheta prædicat Messiam ori-
(ururn stante secundo templo restaurato a Zo-
rob.ible, cumque vocat Desideratum cunc-
tis gentibus. II, 555.

Aggredi est actus fortitudinis. Ad actum
aggrediendi duo requiruntur : 1° promptitu-
do animi ad periculum subeundum ; 2° stre-
nuitas in exeeutione illorum quæ fidenter in-
choavit. VII1, 59.

Agilitas est dos corporis beati, qualitas
supcrnaturalis ab anima beata dimanans in
corpus, ipsum reddi n- celerrime mobile,
non tamen in instanti. IV, 44.

Agnatio et cognatio differunt in hoc,
quod agnati per patrem, cognati per ma-
trem ab eodem descendant juxta leges civi-
les. Hanc distinctionem non admittunt ca-
nones ecclesiastici. X, 189.

Agnus. Agni paschalis immolatio fuit ne
sacramentum? VIII, 219. Agnus paschalis
erat figura Eucharistie , si consideretur col-
lective cum circumstantiis mactationis su®.
IX, 42. Die statuto ad mactationem agni,
omne fermentum c domibus erat ejicien-
dum. 107.

Agatho. Concilium sextum generale con-
gregatum fuit auctoritate Agathonis pap®,
promovente et miiusterialiler concurrente
piissimo Constantino Pogonoto. III, 62. Aga-
tho, Romanus pontifex, præfuil sexta; Sy-
nodo per suos legatos Theodorum et Geor-
gium presbyteros, et Joannem diaconum.
I>id. Quid continent du® Agathonis epistol®
ad Constantinum Pogonalum. V, 178.

Agrista (cx) gallicc *verpis*, non potest
confici sacramentum Eucharisti®. IX, 117.

AgricoL/T. exinumtur-ne a jejunio. VIII,
97. Vide Jejunium.

Agrippinus inter catholicos, episcopus
Cnthagincnsis, primus dogmatizavit rebap-
tizandos esse ab hæreticis baptizalos; id con-
stat ex S. Cypriano epist. 71 et 75; ex S. Au-
gust. lib. de baptismo etc. et ex Vincentio
Lirin, in Communit qui illum vocat vene-
rabilis memori® Acrippinum. VIII, 559.

Albigenses, novi Manich®!, multa falsa
ct irnpiradissemabant. V, 245. Sacramenta
a malo ministro collala rejiciebant. VIII, 286.

Ai.ber tinv4 calvinista elalii quidam ejus-
dem sect®, Ncslorium equidem ignoranti®
aut Inconstanti®, et etiam pertinaci® circa
prolationem quorundam vcrborutn accusant.
et ab errore immunem fuisse contendunt.
II, 580.

Aixiat vs (Paulus), Mediolanensis sub no-
mine Sociantrum comprehenditur. II, 4.

Atctixi'. Fuit Akulmis prscipuus de-

bellator hæresis Elipandl et Felicis. III, IIS.

Aldemannus hæresim Bercngarii Impug-
navit. IX, 43.

Al ea. Alearum ludus prohibetur per lc:u
ecclesiasticas. VII, 583.

Alexander Alexandrinus episcopus non
praduit concilio Nicæno, sed tantum maxima
luit auctoritatis. II, 44.

Alexander III. Erravit-ne circa testa-
menta? V, 204. Concilium Lateranense III
convocavit. 215. Ad restituendam familiam
Justimanam in bello contra Tureas extinc-
tam, dispensavit-ne cum Justiniano Veneto,
monacho Bcndictino, ut duceret inorem,
ex cujus matrimonio natus est B. Laurentius
Justinianus? VII, 299.

Alexander VII anno 1056 , Innocenti!
X successor, dedit bullam, in qua d elirat
quinque propositiones ex libro Jan*; ex-
cerptas, et in sensu ab eodem Jansen.» in-
tento damnatas fuisse, et uti tales iterum
damnat. III. 271. Anno 1661 oc toginta
prasules gallican! exposuerunt per litteras
Alexandro VII, se ad firmiorem constitu-
tionum aposlolicarum excculionem adhi-
buisse usum fornul® subscribendas, cui nulli
subscribere recusabant, eo prælexlu quod
hujusmodi formulas condere ad SS. pontifi-
cem privative pertineat : quapropter roga-
bant ut hujusmodi formulam mittere digna-
retur. Jfid. Annuit Alexander VU data anno
1665 nova constitutione *Regiminis apostolici*,
in qua hæc fidei formula ab omnibus et sin-
gulis clericis subscribenda continetur. *ibid.*
Alexander VII auctor est formularii cui
subscribere tenebantur episcopi et ecclesia
inferiores ministri. V, 119 ad 128. Quid de
eo censent rigidiores Jansenist®? 121. Tes-
tatur causam Janscnii luisse accurate exaun-
natam. 151. Quid jussit circa sententias sixe
negantem sive asserentem aliqualem dilct-
tionem Dei necessariam esse ad justificatio-
nem , cum sacramento pœnitentiæ. IX, 513.

Alexandria. Damnata fuit primum hæ-
resis Sabelli! a Dionysio Alexand. in synodo
Alexandria; coacta anno 519. II, 1.

Ai-GERUScontra errorem Bcrengarii scrip-
sit. IX, 45.

Allatius (Leo) confutavit Græcorum opi-
nionem circa formant Eucharisti®. IX,
159.

Alluvio. Quod per alluvionem agro tuo
flumen adjicit, jure gentium tibi acquiritur,
i st autem alluvio incrementum latens, ideo-
quo per alluvionem id videtur adjici quod
ita paulatim adjicitur . ut intelligi non possit
quantum quoque temporis momento adjicia-
tur. VI, 69. Secundum jus novum gallictii
alluvio quid est? quotuplici modo fieri po-
test? cujusnam fu alluvio? quænam vero res
eximuntur a jure alluvionis. *Vtdc* APPENDI-
CEM.

Almartant ponebant Deum osse princi-
pium formale omnium rerum. I, 66.

Alviaiucus, teste Tturecremata impegit

H
f

II

In error?m quorumdam hæreticorum qui μ flow β lieat. T possibilitatem negabant. 1, 107.

Altaria in omni gente et religione semper ad sacrificia erigebantur, unde ubi altare primum erectum est, Genes. VIII, causa sacrificii erectum legimus. VII, 257. Altaria soli Deo eriguntur, sed erigi et <.. iterari possunt sub invocatione vel patrocinio hujus vel illius sancti. *Ibid.* Ecl altare in Ecclesia. IX, 197. Ad celebrandam missam necessario requiritur altare lapideum ab episcopo consecratum. 222. Duplex est altare, unum fixum, aliud mobile quod etiam portabile et viaticum appellatur. Fixum excratur seu violatur si mensa separetur a reliqua structura operis cæmento conjuncti, non vero si tota structura cum mensa in alium Ecclesiæ locum transferatur. Utrumque violatur, si mensa ita frangatur, ut non possit recipere hostiam et calicem pro majori parte. *Ibid.* Altare debet cooperiri lris tobaleis seu mappis mundis. Debet altare ornari pallio. *Ibid.* Juxta omnes peccatum est mortale sine altari consecrato celebrare. *Ibid.* Altaria st non sunt consecrata, probabilius ipso usu sacra non fiunt. 224. Quedam unctiones fiunt in consecratione al-

Amalarius. Suasu lincmari Rbemensis metropoli!®, Amalarius contra doctrinam Goitesthalci scripsit. 1, 295. Amalarius, abbas Mctensis, realitatem defendit. IX, 59.

Amandus (S). Non usus est potestate sibi a Dagoberto tradita, sed verbum Dei apud Gandavenses infideles prædicavit, et quos e captivitate redimebat, baptizabat. VIM, 444*

Amarcanus. 1, 224.

Amare. Cum amare sit velle bonum alicui, duplici ratione potest aliquid magis vel minus amari; 1° ex parte ipsius actus voluntatis, qui est magis vel minus intensus; et sic Deus non magis quædam aliis amat, quia omnia amat uno et simplici actu voluntatis et sempereodern modose habente. 2° Ex parte ipsius boni quod aliquis vult amato; et sic dicimus aliquem magis alio amare, etc. 1, 591. Deus amat creaturas rationales amore amicit!®, irrationales amore concupiscenti® *Ibi I.* Non amat Deus res possibles saltem amore complacenti®; est communior inter Thomistas. 291, et seqq. Homo lapsus naturalibus viribus sic potest amare aliquod bonum particulare, puta patriam, ut etiam fundat vitam pio ipso. 111, 542. Visionem beatificam sequitur felix amandi necessitas, etiam quoad exercitium. Est communior contra Scotistas. IV, 560. Deus libere elicuit amorem friaturarum, nunquam beati elicuerunt libere amorem beatificum. IV, 101. Amat Deus necessario ruam justitiam in se et secundum se sumptam. *Ibid.* Dupliciter aliquid potest amari amore concupiscenti®, I. sic ut res amata referatur ad amantem tanquam id finem; 2. sic. ut res amata habeatur shu-

per ut linis, sed amatur alteri tanquam «ob-jecto per hunc finem perficiendo. V, 257. Deus non potest amari amore, concupiscen-tur primo modo, hoc esset Ipsum Ordinare ad aliud tanquam ad finem, cum ipse sit finis otinnim. *Ibid.* Per charvtatem homo diligit Deum propter «e ut intimum finem, et Deus non amat homines propter ipsos, sed propter smetipsiim. V, 272. Qui amat proximum propter qualitates naturales, non autem propter Deum, amat naturaliter, non amore charitatis. 275. Deus dignus est amari amore perfectissimo et magis intenso quam quællbet creatura. 298. Debemus amare Christum plus quam nos, quia est Deus et homo, et auctor salutis nostræ. 505. Debemus amare plus quam nos B. Virginem ob-jective, non autem appreciative. *Ibid.* Amare Deum amore benevolenti® quid est? 525.

Ambitio est appetitus inordinatus honoris. VIII, 44. Ambitio est peccatum oppositum magnanimitati per excessum. *Ibid.*

Ambrosius (S.). Docuit-ne S. Ambrosius animas justorum corporibus solutas et plene purgatas consequi statim suam beatitudinem? IV, 34. S. Ambrosius excludit populum a judicio publico et definitivo. V, 252. S. Ambrosius loquitur de lotionem pedum ut sacramento latiori sensu accepto. VIII, 569 et 570. Agnovit-ne S. Ambrosius baptismum collatum in nomine solius Christi esse validum sicut et in solo Spiritu sancto. 400 et 401. S. Ambrosius erat tantum catechumenus quando fuit electus episcopus. 450. S. Ambrosius esl-ne auctor libri de sacramentis? IX, 55. S. Ambrosius non fatetur absolute blasphemiam in Spiritum sanctum esse irremissibilem. 2-40 et 24t.

Amentes sine fide actuali per solam fidem habitualement in baptismo susceptam salvantur. V, 55. Amentes sunt capaces dominii VI. 24. Possunt-ne admitti ad professionem religiosam? 409 et 414. Amentibus licet ministrare carnes die jejunii. VIII, 88. Amentes a nativitate sunt baptizandi non secus ac Infantes. 446. Amentibus conferri pesseret conlinnatio, licet id non sil in usu. IX, 52. Ipsi neganda est communio. Quid vero si aliquando fuerint sui compotes, vel sint tantum semi-falui? 172.

Amesius. Inter Calvinistas præscribitur Arnesitis et Tvvisius et quidam alii testabantur se non aliter sentire quam Tboiust® in materia graliæ. 1, 376.

Amicitia. Quod possumus per amicos juvare volentes, possumus per nos ipsos. I, 257. Per collationem gratiæ contrahitur amicitia spiritualis inter Deum et hominem. I, 272. Leges amicitia cum Deo none® leni sunt ac cum hominibus. IV. 175. Amicitia es' eleo-lio boni alicujus cum redamalione. V. 270. Charllas est vera et proprie d»-ta amicitia inter Deum et hominem. 271. Ad veram et proprie dictam amicitiam lres condilionet communiter requiruntur; Ie quod sil amor

INDEX GENERALIS.

benevolenti® et non concupiscenti®; 2. ul amor iste sit mutuus; 5° ul amor mutuus fundetur in aliqua communicatione. *Ibid.* Quæ sunt leges amfdtte? 275. Amicitia poscit ul non tantum amicum diligamus, sed etiam oinnecs qui ad ilium specialiter perlinent. 274. Cur amicitia humana minuitur per leves offensas, et non divina? 289. Quænarn Loua animæ necessaria sunt absolute ad amicitiam hominis cum Deo. et quænarn non necessaria? 501.

Amici s S. Augustini febribus tuborans fuil-ne invitus baplizatus? VIII, 562.

Amicus. Deus debet amicis amicabilem motionem el protectionem, quandiu non desunt ejus gratia et amicitia. III, 5G°. Deus non debet etiam amicis »l nunquam desint ejus gratiæ. *Ibid.* Dilectiones amici et inimici po-sunt comparai! dupliciter, ex parte proximi qui diligitur, et ex parte rationis propter quam diligitur. V, 511. Primo modo dilectio amici præeminet dilectioni inimici, quia amicus et melior est el Onagis conjunctus: secundo modo dilectio inimici præemi-η ·1, quia est purior et ostenditur esse fortior. *Ibid.* Dilectio amici secundum sect exteris paribus, est absolute melior et magis ucritoria quam dilectio inimici. *Ibid.* Dilectio amicorum secundum se considerata, est ervenlior et melior quam dilectio inimicomm, et addit S. Thomas: Si consideremus -los duos actus, absolute melius est diligere inicurn quam inimicum. *Ibid.* Dilectio ini-oici pra*cminel-ne secundum rationem diligendi? csl-ne fortior? esl-ne purior? est-ne difficilior quam dilectio amici? 511 et 512. Dilectio amici inerctur-ne el quo sensu merelurvel non meretur mercedem? *Ibid.* Quid censendum sit de amico qui ex urbanitate el amicitia urget amicum ad polum, unde laudem inebriatur? VIII, 117.

Amor Amor est proprie in Deo, lum quia amor est primus motus voluntatis; tum quia cum amor nihil sit aliud quam inclinatio in bonum, nullam involvit imperfectiorem; lum denique quia amare est velle bonum I, 590. Hoc est discrimen inter amorem Dei et nostrum, quod amor Dei non solum est affectivus, sed etiam effectivus; at vero amor noster quo bonum volumus aliqui, non est causa bonitatis ipsius, sed e converso bonitas ejus provocat amorem nostrum. L, 591. Amat Deus creaturas rationales amore anûciliæ, irracionales amore concupiscenti® *Ibid.* Amor complacentia: est prima immutatio appetitus ab appetibili qua appetibile placet appetitui et appetitus ad illud affici'ur e*, trclinatur: ex hac complacentia sequitur tendentia seu motus in appetibile qui est desiderium et ultima quies in appetibili possesso quæ est gaudium. *Ibid.* Amor dicitur essentialiter in divinis. II, 114. Amor naturalis est duplex, scilicet innatus, qui est vvbm naturale pondus, in bonum cuique propnum; elicitus, quo vivens ex

apprehensione boni ad Hlun proxequencam semovet. III, 359. Duplex amor Dei super omnia distinguendus est: unus naturalis, alter supernaturalis. Primus est aiimr Del ui auctoris naturæ, ad quem sufficit virtus naturæ adjuta auxiliis ordinis naturalis quænon deessentin state naturæpura: Altcrest amor Dei ut auctoris supernaturalis bcellliidinis, et hic est opus præcipuûln gratiæ; amor ectsequitur cognitionem boni. III, 287. Amor elicitus iterum duplex est; necessarius, qui ex boni apprehensione sine deliberatione procedit, qualis rcperilur etiam in brutis; alius liber, quo natura rationalis ex deliberatione et ponderatis rei meritis se in illam inclinat. *Ibid.* Amor deliberatus est duplex: unus imperfectus el inefficax, quia est solum complacentia dc Dei bonitate, non inferens media ad placendum Deo, neque removens impedimenta peccatorum: alter est perfectus et efficax, vi sua inferens media ad placendum Deo, et removens omnia quæ repugnant ejus amicitæ. *Ibid.* El iterum duplex: unus efficax quoad affectum tantum; alter efficax quoad affectum el effectum. *Ibid.* Amor efficax affective tantum est simplex actus voluntatis, quo homo se et omnia refert in Deum ul ultimum finem, cum proposito ipsi per omnia placendi, et removendi omnia quæ ipsi displicent, quod est Deum super omnia appretialive amare: amor efficax effective non est singularis actus, sed est exeeulio dicti propositi, seu actualis observantia mandatorum naturalium. *Ibid.* Infirmitas et corruptio naturæ, qua voluntas (it incapax assurgere propriis viribus ad amorem Dei super omnia, consistit in aversione a Deo ul ultimo fine, non solum supernatural!, sed etiam naturali. 541. Amor quo Deus ab æterno nos dilexit in ordine ad bcalitudinem, reduci potest ad gratiam externam, et dicitur gratia increcata ex qua in tempore effluunt omnes gratiæ creat®. 578. Amor esl-ne per se conscclivus? IV, 27. Causal efficienter unionem rcalcm el affectivam. *Ibid.* Amor Dei esl-ne perfectior visione Dei? 50. Amor patriæ est-ne idem ac amor vi®? 57. Amor Dei secundum se considerati, in Christo erat liber. 58. Amor liber perfectior est necessario, si necessitas oriatur ex imperfectione cognitionis, ut in molibus subitis. *Ibid.* Amor beatificus non est proprie actus humanus, quia non est ex libera voluntate. 59 et 54. Amor beatificus est necessarius et tamen voluntarius perfecte et perfectius quam actus liber. 52. Amor beatificus procedit a principio maxime intrinseco, scilicet a voluntate, loto corde, toto affectu et conatu Deum amante, et est cum perfectissima cognitione, nempe clarj Dei visione perfectissime influente in cum tmorcin el lotam universalitatem intellectus tl vn'unlalis ndæquanlc. *Ibid.* Amor beatificus est actus humanus quoad substantiam operio. 105. Non esse nisi duos amores, amorem Dei, e<

(r

H

n

INDEX GENERALIS

■ inorem creaturarum, et a quibus omnia l
fiunt cbarltate vel cupiditate et actiones nos-
tra: desumunt meritum vel demeritum, con-
tendunt fa>so Baius et Quesnellius: ideo
juste damnati sunt. 116. Amor Dei licet sil
de objecto, inl'>Alo non est infinitus. 1*0.
Probatio amoris est operiis exhibitio. 210.
Amor ul sic csl complacentia boni. IV, 2*6.
Aliter amor csl propensio seu inclinatio in
bonum secundum sc, abstrahendo an sil
præsens vel absens. *Ibid.* Triplex est amor;
rationalis seu intellectivus, sensitivus seu
animalis, et naturalis. *Ibid.* Amor rationa-
lis csl inclinatio in bonum per intellectum
apprehensum. *Ibid.* Amor sensitivus est in-
clinatio in bonum per sensum apprehensum.
Ibid. Amor naturalis csl inclinatio cuique
naturæ, sive cognoscitivæ, sive non, ab
Auctore naturæ indita in bonum sibi conve-
niens. *Ibid.* Amor, sive rationalis, sive sen-
sitivus dividitur in amorem amicitiae et amo-
rem concupiscentiæ, quia amare csl velle
alicui bonum. *Ibid.* Sic motus amoris in duo
tendit, scilicet in bonum quod quis vult ali-
cui, sive sibi, sive alteri; et in cum cui
vult bonum. Primus est amor concupiscen-
tia, secundus amor amicitiae. Amor amici-
tia est simpliciter amor; quia quod amatur
amore amicitiae simpliciter et secundum sc
amatur. *Ibid.* Amor concupiscentia: est amor
secundum quid. *Ibid.* Causa prxeipua amo-
ris est bonum, quia bonum csl objectum
amoris; objectum autem amoris csl causa
motiva illius. 257. Altera causa amoris est
cognitio. *Ibid.* Tertia causa amoris est simi-
litudinis. *Ibid.* Duplex est similitudo, una ac-
tualis, altera potentialis: similitudo actua-
lis causal amorem amicitiae. *Ibid.* Similitudo
potentialis causal amorem concupiscen-
tia. *Ibid.* Primus effectus amoris csl unio, et «li-
cit Dionys. amorem esse vim unitivain. *Ibid.*
Secuudus cITeclus amoris est adhæsiō; ter-
tius exlasis; quartus zelus; quintus læsiō
amantis; sextus et universalissimus, lo-
quendo de amore ul sic, csl generalis in-
fluxus in omnia quæ agit amans. *Ibid.* Amor
necessarius tinis csl, principium et radix
libertatis circa media. 2*8. Amor quo orna-
mus Deum, ut summum nostrum bonum
non csl actus spei, sed supponitur a spe,
quatenus non speramus nisi amatum. V. 259.
Amor, quatenus attingit bona desiderata,
est amor concupiscen-
tia, quatenus autem
respicit personas quibus optantur, sil amor
charitalis. 262. Amor magis late patet quam
dilectio - charilas et amicitia. 270. Amor ra-
tionalis est duplex: amor concupiscen-
tia, et amor benevolen-
tia. Amor benevolentiæ
est amor simpliciter, et amor concupiscen-
tia est amor secundum quid. *Ibid.* Ad veram
et proprie dictam amicitiam lres condiciones
communiter requiruntur. 1° quod amor sil
benevolen-
tia quo volumus alicui bonum prop-
ter ipsum, non concupiscentiæ quo volumus
bonum nropter nos; 2° ul amor iste sil inu-

tuus; 5° quod isU omni mutpus fundetur
in aliqua communicatione. 271. Praecepta
distincta amoris Dei et proximi non efficiunt
Vlnutei distinctas. 276. Amor appretiativus
longe facilius dignoscitur amore intensiori.
298. Non peccat contra pbtceptum charitatis
qui intensiori amore, sive naturali, sive su-
pernatural!, diligit proximum quam Deum.
Ibid. Amor appretiativus non supponit in-
tensum. 500. Amor Dei propter mcrcedem
est amor mercenarius, improprie dictus, at-
tamen non est malus. Diligere Deum propter
mercedem pertinet ad amorem concupiscen-
tia. V, 510. Ex amore fpei seu concupis-
centia? non habetur dolor de peccato ul est
malum Dei, sed tantum ui csl malum homi-
nis. 520. Amor indigens adminiculo timoris
essel-nc nihilominus dispositio sufficiens ad
justificationem extra sacramentum? 522.
Amor charitalis est amor amicitiae cum Deo.
IX, 502. Quidam Tbomistæ refugiunt ac-
tum benevolen-
tia vocare amorem. Distin-
guunt inter benevolentiam et amorem seu
cbarilalem. Dicunt actum benevolentis esse
affectivum tantum et Inefficacem, actum
charitalis affectivum, efficacem et totius le-
gis adimplclivum. 512. Amor simplicis bene-
volentia est velle alicui bonum sine redama-
tione. *Ibid.* Duplex in nobis potest amor
attendi erga Deum: 1° amor concupiscentia,
quo volumus Deum nobis bonum ejusque
bealitudmcin et perfectionem appetimus;
2° amor amicitia, quo Deo bonum ejusque
perfectionem et bcaliludmcm volumus. 510.
Non potest esse dolor et odium peccati ut
est malum et offensa Dei, sine amore Dei
benevolo. 518. Amoi Dei benevolo* necessa-
rius cum sacramento debet esse super omnia
appreciative. 519. Datur amor Dei proptci
se, quo non justificatur peccator ante suscep-
tionem sacramenti. >20 et seqq. Amor Dei
benevolus super omnia non esi cau*a formu-
lis nostræ justificationis, sed dispositio ad
eam. 521.

Amo\$ propheta per quartum peccatum in-
lellisil impænilenliim finalem. IX, 257.

Amphibologis utendi justa
causa csl utilitas gravis propria vel aliena:
sive vitatio gravis damni proprii vel alieni.
VII, 100

Amplexus inviti et violenti solent rnacis
horrorem quam amorem ingerere. VI, 219.
Amplexus alii sunt honesti et alii inhonesti
ex parle objecti. VIII, 192. Amplexus in
partibus honestis facli cau*i urbanitatis «
amicitiae, pacis, reconcilia ionis et similibus,
secluso consensu in delectationem, si inde
exurgat, aul consensus periculo, sunl liciti
195. Amplexus quicumque oliam in partibus
inhonestis lacti, per se? et secundum suam
speciem non sunl peccata 192. Amplexus
quantumvis leves et in parlibij honesti, si
fiant ex seu cum affectu delectationis vene-
rea?, sunl peccaia mortalia. *Und.* Amplexu-
prefati in panibus honesiis, facii ex levi-

fjiie, jo<'o , curiositate, et alia χιηϋ† causi,
u i peccatum veniale. 195. Arn-
l 'xus præfaii in partibus honestis ob so
kmi delectationem sensualem scu organicam
i .cii, non suri peccata saltern mortalia, sunl
lumen penculosi. *Ibid.* Amplexus quicum-
pie, lu -l'üoquia libidinosa inter conjuges
présentes sine periculo pollutionis et intra
icrminos honestatis naturalis, sunt licita,
«i tianl in ordine el cx intentione copulæ;
-uni autem peccata duntaxal venialia, si in
cis sistatur, nec ordinentur ad copulam.

Amplificatio imperii non est justa causa
inducendi bellum V, 367.

Anadapiistæ errorem Valentini reno-
dantes negant Christftm habuisse veram car-
nem ex Maria virgine assumptam. II, 509.
Negabant licitum esse jurare Annhap-
tlshB rebaptizabant baptizatos in infantia.
VIII, 406

Anachoretæ deferebant scurn Eucha-
ristiam a sacerdotibus acceptam. IX , 187.

Analogum. Analogum per se sumptum,
stat pro famosiori analogûto. III, 561.

Ananias quare diiit Paulo contrito et
pœnitenli : *Haptizare, el ablue peccata tua?*
VIII, 411. Conformavil-ne hunc Aposto-
lum? IX, 24.

Anastasius imperator, Zenonis successor
anno 491 , fuit concilii Chalcedonensis hos-
tis, cum videret enim inter episcopos per-
linacissimam contentionem , damnavit et pro
et contra certantes. 11, 592.

Anastasius Sinalla non fuit auctor sen-
tent!» asserculis rcalem Christi præsentiam
in Eucharistia, quidquid dicat Blondellns.
IX. 50 el 57.

Anathema idem est ac execralio et prohi-
bitio. IV, 487.

Angelus. Angelus inferior potest natura-
liter cognoscere quiddilative superiorem I,
106. Deus singulis hominibus etiam infide-
libus et obduratis præficil angelos custodes
quibus dirigantur in hujus vitæ via ad pa-
triam. 507. Angeli custodes aliquando de-
serunt peccatores non tamen omnino; præ-
benl enim tu tamen sufficiens. 519. Angelus
est vox græca, idem signiheans quod latine
nuntius; est nomen officii non natur», et
ideo quandoque in S. Scripturis tribuitur
cuicumque qui Dei voluntatem aut l«w»m
nuntiat. II, 149. Quandoque significat cos
qui sunt in infimo ordine, quandoque gene-
raliter omnes qui continentur iu novem
ordinibus *Ibid.* Attamen nomine Angeli in-
lelllgimus substantium spiritualem el intel-
lectualem creatam, hominibus superiorem.
Ibid. Corio constat esse angelos; est de tide
contra quosdam antiquos philosophos et Sad-
ducees. *ib d.* el 150 Esse angel s novimus
ex Gdc et undtis apparuisse scriptum legi-
mus. *Ibid.* Au perfectionem universi requi-
ritur quod suit quædam substaiiliæ spiritua-
les et inlelleclualvs. *Ibid.* AiigeH non sunt

producti «i Deo ab æterno. ZN/rf. Circa ire*.
pus creationis Angelorum duplex cH Docto-
rum sententia. *Ibid.* Ilæ sftntcimæ expen-
duntui. *Ibid.* Fuisse creatos angelos M de
tide. *Ibid.* Juxta sanctum Anguslimini anse-
lus in narratione creationis mundi non fuisse
piælcmissos compertum est, sed n Moyse
fuisse significatos nomine ea·li aut luris.
.52. Quare Moyses illos non specalim no-
minant? *Ibid.* Probabilius est angelos fuisse
in supremo cœlorurn , quod dicitur empy-
reum. *Ibid.* Ratio est, quia angeli, ut pole
spirituales substantial, creaturas corporeas
su i dignitate excedunt et tanqmim superiores
toti natura; president. *Ibid.* Juxta S. Scrip-
turam, est maxima ct stupenda angelorum
multitudo : dicitur enim apud prophetam Da-
niclem : cap. VII, vers. 19 : *Millia initium
winhtrabmit ei. et decies millies centena mil-
lia millium* , et in B. Joannis Apocalypsi,
cap. V, vers 2. : *Erat numerus eorum mil-
lia millium; qulbut* loquendi modis innuitur
prope innumerabilis multitudo. 155. Juxta
sanctum Thomam post Dionys,cep. XIV,
de cœlesti Hierarch, rationabiliter dicitur
quod multitudo angelorum excedat incompa-
rnbillter multitudinem substantiarum mate-
rialium, quoad species tantum et non quand
individua. *Ibid.* Quantum autem angeli exce-
dant numerum specicrum materialium, cl
utrum excedant numerum hominum qni fne-
runt, sunt cierunt, videtur incertum. *Ibid.*
Angeli creati sunt : 1° ad consequendam
beatitudinem ; 2° ad concentum divinarum
laudum; 3° ul creaturæ corporali præsini
camque regant, creaturam autem rationalem
adjuvent ctcustodiant. 153. Angeli sunt om-
nino immateriales et incorporei. *Ibid.* Non
componuntur cx forma el materia saltem
spirituali vel tenui. Sunt expertes omnis ma-
tcrim , etiamsi spiritualis fingatur, 153 el
154. Angeli non habent corpora etiam te-
nuia ot subtilia sibi naturaliter unita. *Ibid.*
el 155. Quo sensu intelligendi sunl SS. Pa-
tres qui dixerunt angelos esse corporeos.
Ibid. Per filios Dei qui in S. Scriptura le-
guntur fuisse congressi cum mulieribus ct
genuisse gigantes possimt-ne intelligi angeli?
Ibid. Variæ variorum Patrum ct doctorum
itemque conciliorum el synodorum sentenli»
ad hanc materiem expenduntur. *Idid.* et 1*6.
Secundum suam naturam angeli sunt incor-
ruptibiles. *Ibid.* Possunt tamen annihilari,
quia in suo esse pendent a Deo. *Ibid.* Quo
genere, vel qua specie peccati angeli primo
peccaverint, vel nunc peccant, non omnes
idem sentiunt doctores. 154. Angeli aliquan-
do assumunt corpora, ila ut apparitiones
illorum non semper contingant secundum
imaginationem , sed quandoque secundum
assumpta corpora. 156. Sanctus Thomas di-
cit angelos assumere corpora *lrtute divina.
157. Quot requirantur cemhhonef ad as-
sumptionem corporis ab angelo? *Ibid.* Tres
requiruntur · t· quod angelus sit secundum

substantiam intimo pra-ens corpori; 2° quod huic corpori uniatur ut motor mobili; 5° quod sili uniatur tanqum motor mobili ad repræsentandum se, vel suas, vel Dei, cujus est legatus, proprietates. *Ibid.* Corpora ab angelis assumpta regulariter ex aëre seu vapore formantur. *Ibid.* Potest tamen angelus formare sibi corpus ex quibusvis clementis mixtis, cum omnia corpora subjiciantur angelis quantum ad motum localem. *Ibid.* Utrum angelus possit assumere corpus veri animalis viventis, videtur negare auctor. *ibid.* in assumptis corporibus non exercent angeli vere opera vitæ sensitivæ, sed similitudinarie tantum. 158. Utrum sint plures angeli solo numero distincti intra eandem speciem. *Ibid.* Videtur implicare esse plures angelos solo numero distinctos intra eandem speciem; consequenter id videtur impossibile etiam de potentia Dei absoluta. *Ibid., et aeqq. 'isq'te ad finem articuli.* Quæstio quæ sit ratio per quam angeli tangunt locum et sunt in illo, agitur inter Scolistas, Vasquesium et Thomistas. 162 et seqq. Angeli sunt in loco saltem connaturali per operationem virtualiter transeuntem. 161. Angelus, quamvis sit secundum se inextensus et indivisibilis, potest tamen existere in loco extenso et divisibili majori vel minori, intra sphaeram mixtæ activitatis, sicut anima secundum se inextensa existit in corpore extenso. 168. Potest esse simul in pluribus locis inaccessibilis, etiam distantibus, intra sphaeram mixtæ activitatis, non existendo in medio, v. g. in quatuor angulis unius aule, non existendo in medio; quia non potest operari in quatuor angulis non operando in medio. 169. Unus angelus non potest esse naturaliter simul in duobus locis adiacentibus. *Ibid.* Plures angeli non possunt esse in eodem loco formali et inaccessibili, bene tamen in eodem loco materiali aut etiam formali inaccessibili. *Ibid.* Angeli possunt moveri localiter. 170. Possunt moveri motu continuo vel discreto. *Ibid.* Motus localis angelorum fluit ex eo quod angeli sint in loco per operationem. *Ibid.* Angelus potest transire motu discreto ab uno extremo ad aliud, non transeundo per medium. 171. Motus angeli non fit in instanti. 172. Angelus ad se cognoscendum non indiget specie intelligibili, sed scipsum cognoscit per suam substantiam gerentem vices speciei impressæ. 175.

Media cognitionis angelica sunt species intelligibiles, quibus mediantibus objecta cognoscunt; et sunt duplicis generis, impressæ scilicet et expressæ. 175. Probabilius est communius attribui substantiam angelicam gerere vices speciei expressæ in functione. *Ibid.* Angelus etiam per suam substantiam Deum cognoscit. 175. Angelus non cognoscit alia a se per suam substantiam, sed ad hoc indiget speciebus impressis. 171. Species angelorum non similes rebus acceptis, sed a Deo in sui creatione inditæ. et ideo

connaturalis et congenita. *Ibid.* Illæ speciei angelicæ in sua creatione inditæ sunt ne rigorose proprietates ab eorum essentia dimanantes? *Ibid.* Utrum implicet angelos intelligere per species a rebus acceptas, notum videtur implicantia. 176. Utrum superiores angeli intelligant per species magis universales quam inferiores. *Ibid.* (Per species universales intelligamus hic quæ multa repræsentant, non solum in communem et confusam, sed in particulari et distincte. *Ibid.*) Species quibus angeli intelligunt, sicut universales et eo universales quo angeli sunt superiores. *Ibid.* In angelis non est sicut in nobis intellectus agens, qui purificet phantasmata a sua inmaterialitate et reddat intelligibilia. 176. Quantum ad immaterialia constat angelum scipsum et Deum cognoscere per suam substantiam. 177. Constat etiam angelos cognoscere alteros angelos, non per suam cognoscentis substantiam; sed cognoscunt sicut alia cetera a se per speciem a Deo insui creatione immissam. *Ibid.* et 178. Angeli cognoscunt quidditates rerum materialium. Magna enim foret angelorum imperfectio, si naturaliter non cognoscerent materialia quæ Deus et homo cognoscunt. tamen 178. Certum est de fide angelos cognoscere singularia materialia. *Ibid.* Angeli cognoscunt singularia antequam fiant, consequenter futura. *Ibid.* Futura sunt triplicis generis: 1° quædam sunt necessario ventura, et hæc certo cognoscunt angeli, non in seipsis, sed in suis causis necessariis et inimpedibilibus; 2° quædam ut in pluribus eveniunt per causas naturales absolutæ quidem Impedibiles. sic tamen ordinatæ ut raro impediantur; et hæc cognoscunt angeli, non per certitudinem, sed per conjecturam. 5° Tandem sunt futura contingentia quæ pendent a libero arbitrio ad utrumque indifferenti; et hic sicut præcedentia cognoscunt angeli conjugaliter. 179. Angeli non possunt lumine naturali cognoscere futura mere contingentia. Est communis et videtur de fide. *Ibid.* Angeli habent species futurorum antequam fiant; quando enim futura fiunt præsentia, angeli non recipiunt novas species pro illis cognoscendis, sed per congenitas illa cognoscunt. 180. Angeli cognoscunt præterita quæ cognoverunt cum essent præsentia, aut quæ sui vestigium aliquod reliquerunt. Quæ autem non cognoverunt cum essent præsentia, aut quæ nullum sui vestigium reliquerunt non cognoscunt. 181. Angeli non cognoscunt naturaliter cogitationes cordium. 182. Ratio est quia cognoscere cogitationes cordium est proprium Dei, et quod est proprium Dei non convenit angelis. *Ibid.* Quidam dicunt angelos latere secreta cordium, non quod ex natura sua non possint ea cognoscere, sed quia Deus per subtractionem concursus impedit ne cognoscant. 185. Vnde iste dicendi modus est plane insufficiens. Quas ob causas? *Ibid.* Queritur utrum actus phantasiae et appetitus sensitivi sint etiam

naturaliter ignoti angelis? hi actus ab angelis possunt cognosci. 184. Angeli non cognoscunt naturaliter mysteria gratis. *Ibid.* Ratio est quia si angelus non potest cognoscere cogitationes alterius ex ejus voluntate dependentes, multo minus potest cognoscere ea quæ ex sola Dei voluntate dependent. *Ibid.* Angelus necessario scipsum semper actu intelligit. 185. Angelus etiam necessario semper cognoscit actu Deum cognitione naturali; quia non potest se continuo cognoscere, nisi continuo cognoscat dependentiam quam habet a suo Auctore. *Ibid.* Angelus est semper intelligens actu respectu visionis beatificæ. *Ibid.* Quantum ad ea quæ naturali cognitione cognoscere potest, non est semper in actu respectu cognitionis omnium. *Ibid.* Item angeli motores cælorum semper eos cognoscunt, quia semper efficacia suæ intellectionis ipsos movent. / Md. Similiter semper cognoscunt suos clientes, quibus semper invigilant, non tamen ex necessitate qua se Deum cognoscunt. *Ibid.* Angelus non potest simul intelligere plura ut plura. *Ibid.* Non potest denegari discursus improprius angelis, qui non omnia unico actu intelligunt, sed successive per plures actus. 186. Angelus non est proprie et formaliter discursus. *Ibid.* Angelus non solum non discurret, sed nec potest discurrere formaliter sive circa naturalia, sive circa supernaturalia. 187. Angelus non etiam intelligit componendo et dividendo; si enim statim uno intuitu conclusiones in principiis cognoscit, ita uno intuitu statim cognoscit quid subjecto conveniat, quid ab eo removeri debeat. *Ibid.* In intellectu angeli mali potest esse falsius, non vero in intellectu boni angeli. *Ibid.* In angelis ponitur duplex cognitio; cognitio scilicet matutina et cognitio vespertina. Cognitio matutina dicitur qua angeli per lumen gloria res vident in Verbo; cognitio vespertina dicitur, qua angeli per species inditas res cognoscunt in seipsis. 188. Est difficultas utrum angeli inferiores comprehendant superiores virtute naturali; in cujus resolutione divisi sunt Thomistæ; Quidam partem affirmativam tenent; quidam partem negativam amplectuntur. *Ibid.* Videtur probabilius et S. Thomæ conformius angelum inferiorem vi propria et naturali non comprehendere superiorem. *Ibid.* Certum est angelum se et angelos inferiores ceteraque inferiora, sive materialia, sive immaterialia, quæ pertinent ad hoc universum comprehendere; quia vis intellectiva angeli adæquat sui intelligibilitati. 188. Quæstio est utrum angelus inferior intelligat et roboratus a superiore, illum minus comprehendat. 189. In angelis ratio, quia voluntas est appetitus, qui tendit ad bonum, seu est inclinatio ad bonum. *Ibid.* Est in angelis liberum arbitrium, quia liberum arbitrium est facultas electiva unius personæ alio. *Ibid.* Angelus se et Deum diligit dilectione naturali et necessaria, saltem quoad specificatio-

nem. *Ibid.*, et 190. Sed utrum se diligat et Deum quoad exercitium, non conveniunt omnes Thomistæ; scinduntur in duas partes. *Ibid.* Angelus diligit Deum ratione necessaria quoad exercitium. *Ibid.* Probabilius videtur seipsum diligere necessario quoad exercitium. *Ibid.* Angeli fuerunt beatissimi a naturali et habuerunt ab initio sua creationis perfectam cognitionem et dilectionem Dei. 191. Angeli autem non fuerunt creati in beatitudine supernaturali quæ in clara Dei visione consistit. *Ibid.* Angelus non potuit converti ad Deum ut objectum supernaturalis beatitudinis absque auxilio gratiæ. *Ibid.* Certum videtur omnes angelus habuisse gratiam sanctificantem, saltem antequam pervenirent ad terminum beatitudinis vel damnationis. 192. Probabilius est angelus gratiam sanctificantem accepisse in ipsa sua creatione. *Ibid.* Probabilius est angelum in sui creatione recepisse gratiam per motum seu consensum liberi arbitrii. 195. Hanc sententiam docet sanctus Thomas et dicit angelos in primo instanti suæ creationis meruisse. *Ibid.* Docet etiam angelos superiores majorem gratiam recepisse, quia melius se disposuerant ad illam. *Ibid.* Non tamen sequitur angelos meruisse primam gratiam, siquidem ille eorum actus charitatis seu conversio ad Deum ut auctorem supernaturalem erat ab ipsa gratia ut principio efficiente; principium autem meriti non cadit sub merito. *Ibid.* Angeli supernaturalia dona gratiæ; et gloriæ receperunt secundum quantitatem suarum perfectionum naturalium, ita ut quo fuerunt perfectiores et superiores, eo plus gratiæ et gloriæ receperint; non tamen quasi naturales angelorum perfectiores luerint dispositiones ad gratiam et gloriam, quod est pelagianum, sed quod Deus gratuito et ex mero beneplacito, voluerit servare quamdam proportionem inter naturalia angelorum et sua dona supernaturalia, majorem gratiam tribuens perfectioribus in naturalibus, minorem minus perfectis. *Ibid.* Quod S. Augustinus dicit angelus in æquali felicitate ab initio fuisse creatos, intelligendum est de aequalitate geometrica et proportionis, non vero arithmetica, hoc est, omnes angeli fuerunt pariter creati in beatitudine naturali et gratia, cum aliqua tamen diversitate in naturalibus et quoad supernaturalia proportionate ad cujusque naturam. 194. Angeli meruerunt suam beatitudinem supernaturalem. 194. Angeli meruerunt suam supernaturalem beatitudinem, non per opera illam subsequen- tiam, neque per opera illam simul lem pure concomitantiam et naturalium præcedentiam, sed per opera illam lenipore præcedentiam. *Udft.* Artus *«ipeinatui».* quibus angelis mei uni gloriæ, regulabantur non nisi in fine. 194. Quoniam vis angelus in beatitudine et post, unius suum actu ebulliat, sed charitatem, spei, humilitatis et altorum virtutum exercuerit, omnes

tamen hi ectus comprehenduntur sub actu charitatis tanquam sub principaliore ad quem alii ordinantur, et sic censentur unus; quo sensu angelus post primum perfectum actum charitatis quo beatitudinem meruit, statim fuit beatus. *Ibid.* Quia omnes angeli tam boni quam mali, in instanti suæ creationis actum charitatis elicuerunt, et per ipsum beatitudinem meruerunt, et tamen mali non sunt illam consecuti, sed e contra ab ea exclusi, necessario intelligendum est hæc doctrina de primo actu charitatis perfecte, libero et perfecte meritorio. 196. Observandum est igitur actum charitatis quem elicuerunt angeli in instanti suæ creationis non fuisse liberum quoad specificationem, sed quoad exercitium tantum. *Ibid.* Quæritur quot instantibus completa fuerit via angelorum; hoc est, quot actiones intrinsece diversas successive elicuerint a primo instanti suæ creationis usque ad terminum damnationis vel glorificationis inclusive, id est, comprehendendo etiam instans in quo fuerunt vel damnati, vel glorificati. De via malorum angelorum levis est difficultas, gravior de via bonorum angelorum. Apud Thomistas. *Ibid.* Via malorum angelorum fuit completa tribus instantibus. Tot sunt enim instantia «u angelis, quot sunt in eis operationes distincte sibi succedentes; atqui tribus operationibus distinctis sibi succedentibus mali angeli compleverunt viam: 1° meruerunt sicut boni angeli per conversionem ad Deum; 2° peccaverunt; 5° pœnam peccati contra voluntatem receperunt. *Ibid.* Probabile est viam bonorum angelorum completam fuisse tribus instantibus: 1° fuit in ipsis in instanti creationis actus charitatis liber quoad exercitium, non quoad specificationem, communis bonis et malis; 2° postea fuit actus charitatis perfecte liber quoad specificationem et quoad exercitium; 5° tandem adeptio gloria. *Ibid.* Alii vero dicunt probabile esse viam bonorum angelorum completam fuisse duobus instantibus. Uno quo meruerunt, altero quo glorificati sunt. 198. Quandiu duravit quodlibet ex his duobus vel tribus instantibus, per correspondentiam ad nostrum tempus. *Ibid.* Primum instans in quo boni et mali angeli imperfecte meruerunt, duravit unico instanti nostri temporis. *Ibid.* Secundum instans in quo boni angeli perfecte meruerunt et mali peccaverunt, correspondet parti nostri temporis, quia in tempore nostro post instans sequitur pars; quandiu autem istud tempus duravit, incertum est. *Id.* Solum constat malos angelos damnatos fuisse ante lapsum Adæ, siquidem unus ex ipsis sub figura serpentis Evam lentaverit. 199. Tertium instans quo boni primo glorificati sunt, et mali damnati, coexistit instanti nostri temporis, quia actiones Dei non pendent a tempore, sed sunt instantaneæ. Quantum varo ad permammiam, utraque, tam glorificatio quam damnatio, mensuratur æternitatem

participata. *Ibid.* Fide certum est angelopotuisse peccare, nam etiam fide certum est angelos reipsa peccasse. 199. Angeli peccaverunt ex ignorantia, seu errore, non specialiter et stricte sumpto pro assensu quo quii assensitur falso tanquam vero, sed ex errore seu ignorantia generaliter sumpta pro actuali inconsideratione qua quis non attendit, neque considerat practice actu quod posset et deberet considerare. *Ibid.* Occasione peccati angelorum, quaerunt theologii utrum de potentia Dei absoluta possit dari creatura quæ sit ei natura sua impeccabilis. 200. Probabile est posse produci a Deo creaturam quæ sit ex natura sua impeccabilis contra legem naturalem directe et immediate, et sicut ille angelus fuisse impeccabilis; ita ut si non fuissent elevati ad ordinem supernaluralem, simpliciter non potuissent peccare. 201. Quo genere vel qua specie peccati angeli primo peccaverint et nunc peccent non omnes eandem tenent sententiam. 203. Quantum enim ad genus peccati, quidam existimant primum peccatum angelorum fuisse omissionis. Quantum ad speciem, Scotus reponit primum peccatum angelorum in quadam luxuria spirituali: alii in invidia contra genus humanum et Christum. *Ibid.* Peccatum angelorum non fuit nec potuit esse peccatum omissionis, sed commissionis. *Ibid.* Primum peccatum angelorum fuit superbia. Est communis. 204. Ex sequenti non tamen invidia brevi subsecuta est in angelo appetitum inordinatum propriæ prosperitatis excellentiæ, qui est superbia. 205. Certum est angelum peccasse appellando esse est Deus, seu aliquam æqualitatem cum Deo. 206. Difficultas est quam æqualitatem cum Deo appetierit. *Ibid.* Angelus non peccavit primo appetendo æqualitatem cum Deo in natura. *Ibid.* Primum peccatum angeli non fuit appetitus principatus seu potestatis in alias creaturas inferiores, quia talis appetitus perlinet ad ambitionem quæ sequitur superbiam cuius est titulus. 207. Quantum ad unionem hypostaticam, res est incerta et communiter negatur. *Ibid.* Objectum circa quod primo superbius angelus, fuit utraque beatitudo tam naturalis quam supernaturalis, quatenus appetiit remanere in beatitudine naturali, in ea complacendo, tanquam in perfectione et excellentia sibi naturaliter debita, et qua aliis creaturis singulariter præeniiicret, et recusando beatitudinem supernaluralem, quatenus erat oblinenda per gratiam Dei specialem, et debebat esse communis hominibus sibi inferioribus. 407. Angelos in primo instanti suæ creationis non peccasse certum est. 208. Angelus non potuit absolute peccare in primo instanti suæ creationis. *Ibid.* Supremus inter peccantes, probabilius fuit supremus inter omnes. 209. Peccatum prime angelus probabilius fuit aliis causa peccandi, non quidem cogendo, sed quasi exhortatione vel exemplo inducens. 410. Quæritur utrum tot angeli peccaverunt quot remanserunt. Patet plura

permensisre quam peccasse ex hoc S. Scripturæ, 4 Reg. VI, ... *Plures notlscuni sunt quam cum illis. Ibid.* Aiigclu? secundum conaturalcm modum suum procedendi, immobiliter adtueret tini ad quem semel ex certo iudicio cl perfecta deliberatione se determinavit, et hæc immobilitas est causa intrinseca obstinationis dæmonum. 211. et *seq.* Angelus in secundo instanti suæ creationis, sui juris factus, non solum deliberavit de uno fine assequendo. Sed etiam de allero recusando et excludendo. 215. Sunl-ne angeli mutabiles ex natura sua? *Ibid.* Mulli patres docent angelos esse mutabiles ex natura sua; et non dicunt esse mutabiles per retractationem. *Ibid.* Certum est angelos inter se loqui; patet ex Scripturis; constat etiam ratione; quia angeli componunt societatem seu rernpublicam quæ intellectualiter gubernatur. Ai quomodo loquantur angeli, magna est difficultas circa quam varie opinantur theologi. 219. Unus angelus alteri loquitur per ordinationem seu directionem suorum conceptuum ad alterum. *Ibid.*, et 220. Casu quo toquons non audiat et urgeat necessitas ut audiat, quomodo excitabit alterum ut audiat. 221. Utrum angeli inferiores possint loqui superioribus et omnes Deo? 225. Utrum angelus possit alteri loqui in quacumque distantia? *Ibid.* De illuminatione angelorum. *Ibid.* Angeli superiores illuminant inferiores. Est communis cum S. Thoma contra Durandum, qui dicit angelos a solo Deo illu minari, ministeriotamen angelorum. *Ibid.* Difficultas est quomodo fiat hæc illuminatio. 224. Illuminatio angelorum non fit per infusionem novi luminis aul speciei, sed per solam objecti prius incogniti propositionem explicatam et artificiose dispositam ad captum angeli inferioris. 22i. Angeli inferiores non illuminant superiores; nam licet angelus inferior loquatur superiori, manifestando ei suos conceptus, id tamen non facit per modum illuminationis cl magisterii, dividendo, distinguendo et optando suos conceptus ad captum superioris, ejusque intellectum confortando; cum sit luminis inferioris cl imperfectioris. 225. Angeli superiores illuminant inferiores de omnibus sibi notis quæ perlinent ad statum naturæ, gratiæ et gloriæ. 22G. Boni angeli illuminant dæmones *Ibid.* Tics sun] hierarchi. T angelorum. 227. In qualibet hierarchia sunt tres ordines, ita ul sint novem ordines seu chori angelorum. *Ibid.* In suprema hiérarchie sunt Seraphim, Cherubim cl Throni; in secunda, Dominationes, Virtutes, et Potestates; in tertia. Principatus, Archangeli, et Angeli. 228. Convenienter sic nominantur a suis proprietatibus et officiis. *Ibid.* Creatura corporalis administratur per angelos, sive Deus in gubernatione creaturæ corporalis utitur quoad exerutionem ministerio angelorum *Ibid.* Sicut inferiores angeli qui habent formas minus universales reguntur per superiores, ita omnia corporalia reguntur minls-

terlaliter per angelos. 229. Est de fide tradita in variis S. Scripturæ locis, angelos mitti in ministerium. *Ibid.* Angelidistinguuntur in assistentes et ministrantes. Assistentes dicuntur, non ii qui immediate Deum vident, hoc enim omnibus angelis beatis est commune, sed qui immediate illuminantur a Deo, quales sunt tres ordines primæ hierarchie. *Ibid.* Missio angelorum est duplex: invisibilis, quæ consistit in hoc quod superiores illuminant inferiores; et visibilis, qua angelus mittitur ad aliquod exterius ministerium. *Ibid.* Missio visibilis angelorum etiam duplex est: una immediata, dum qui mittuntur immediata per se ipsos opus cxequuntur; altera mediale, in iis qui ex divina ordinatione movent per imperium alios ad ministerium exterius cxequendum. *Ibid.* Quæsliones omnes angeli mittantur missione visibili et immediata. *Ibid.* Scotiis, Durandus et plures alii non improbabiler existimant omnes angelos mitti: inferiores quidem regulariter et secundum legem ordinariam; superiores vero ex speciali dispensatione ad aliquem effectum extraordinarium. 250. Sanctus Thomas post S. Dionys. c. 7 cl 15 Cælesl. Hierarch, et S. Greg. Hum. 8 in Ezech. et Hom. Si in Evang, docet très onlines primæ hiérarchie cl primum secundæ nunquam mitti. Ita sentiunt plures theologi. *Ibid.* Ex iis ultimis probabilius est 1° angelos superiores nunquam mittere, sed inferiores tantum. *Ibid.* 2° Angelos quatuor priorum ordinum non mitti, sed tantum angelos quinque inferiorum ordinum. *Ibid.* Proprietates angelorum et eorum officia ex eorum nominibus manifestantur, et ideo angeli illorum ordinum ad exterius ministerium mittuntur, ex quorum nominibus aliqua executio exterior datur intelligi. *Ibid.* Angeli et archangeli denominantur a denuntiando. *Ibid.* Omnes angeli sunt administratores spiritus cl nuntii; quia omnes mittuntur, aliqui invisibiliter cl mediate; alii visibiliter et immediate. 231. Est de lido in multis S. Scripturæ locis expressa homines ab angelis custodiri. 252. Utrum plures homines ab uno angelo, an singuli homines] singulis angelis custodiantur? *Ibid.* Singuli homines a singulis angelis custodiuntur a nativitate. 252. Patet ex Scripturis et suadet ratione. *Ibid.* Pueri adhuc in utero materno existentes habent angelos custodes? 255. Quænam sunt officia angelorum custodum erga nos? *Ibid.* Utrum angeli custodes deserant quandoque suos clientes. *Ibid.* Angeli custodes non dolent de malis nostris. *Ibid.* Ex quo ordine sunt angeli custodes? 254. Angeli custodes privatarum personarum sunt ex infimo ordine. Angeli vero custodes multitudinis, nul eorum qui præsunt multitudinibus, sunt ex aliis superioribus ordinibus. 254. Est de Cuiusque malus angelus ad exercitium, sicut est cuique suus bonus ad custodiam. *ibid.* Angeli sunt perfectius facti aut imaginem Dei quam homines, quia sunt veriores] n

INDEX GENERALIS

·A

natura intellectuali. II, 267. Angelus, si per impossibile incarnaretur, nullaretur-ne? 511. Angeli et homines figurate vocantur Dii propter excellentem aliquam auctoritatem seu gratiam quam Deus illis contulit. 569. Utrum Christus sit caput angelorum? 455. Christus esse vere et proprie caput Angelorum, tamen minus perfecte quam hominum. *Ibid.* Christus sic esse caput angelorum, ut in eos non influat gratiam et gloriam essentialem, sed accidentalem tantum. 456. Juxta quosdam Thomistas angeli habuerunt gratiam et gloriam essentialem titulo duplici. 457. Angeli in via habuerunt Udem Christi venturi et glorificatoris hominum. 462. Angeli sunt filii Dei adoptivi, 111, 112. Annuntiatio B. Virginis convenienter facta est per angelum. 161. Angelus Gabriel missus ad Mariam, non est supremus hierarchus, sed infinitus, primus ex secundo ordine qui esse archangelorum. *Ibid.* Spiritus superiorum ordinum non mittuntur ad ferenda nuntia, sed soli archangeli et angeli, archangeli quidem ad summa, angeli ad communia. *Ibid.* Angelus in humana specie apparuit B. Virgini. *Ibid.* Salutatio angelica debito ordine peracta esse *Ibid.* In natura pura fuisset etiam custodia bonorum angelorum. Insuper malus angelus habet maiorem potestatem in hominem sibi subditum per peccatum ad impellendum ad malum, quam bonus angelus ad bonum, propter defectum peccati, III, 500. Nulla creatura, neque etiam angelus possunt se facere meliores quam a Deo facti sunt, juxta S. Augustinum. 501. Quibus modis boni angeli potuerunt a Deo officii meliores. *Ibid.* Tria bona in angelis distinguit sanctus Augustinus: primum omnibus bonis et malis commune, bonam voluntatem, in qua omnes creati sunt: secundum, quo boni a malis sunt discreti, perseverantiam in accepta iustitia: tertium, istius secundi premium; inamissibilem beatitudinem. 505. Angeli boni certam suae felicitatis scientiam receperunt. 504. Angeli boni praeter auxilium sufficientem omnibus collatum, indigebant alio potentiori et efficaciori quo perseverarent et meliores efficerentur. *Ibid.* Angelis et primo homini in statu innocentiae necessarium fuit speciale ad perseverandum. 567. Angeli diligendi sunt ex charitate propter Deum. V, 292. Preces non sunt fundendae angelis sicut funduntur Deo. VII, 189. Quoad angelos malos vide Daemon, Satanas, Diabolus.

Angelus Theologus citatur. VIII 115.

Angelicarum ordinationes absolute sunt invalidae. X, 54 et 55.

Anima v. Juxta Aristotelem, anima est quodam modo omnia, quia ratione specierum continet in se omnium rerum naturas, non in esse naturali, sed intentionaliter. I, 125. Anima sensibilis est immaterialis, 154. Anima assimilata Deo quoad gradum intellectum II, 150. Anima rationalis est formativa hominis constitutiva cum cor-

pore. 258. Quidam philosophi antiqui posuerunt animam esse corpus. *Ibid.* Definitur anima rationalis: *Primum principium ratiocinandi*, vel: *Actus primus corpori organici potentia vitam habentis*. *Id.* Spiritui sumitur pro anima sive sensitiva, sive rationali. *Ibid.* Anima rationalis non est materialis seu corporea, sed est entitativa spiritualis. *Ibid.* Anima individualur a corpore quoad persistentiam existentiam, non quoad persistentiam incommunicabilitatis. 259. Anima principium est operationis spiritualis. *Id.* Pari illa anima quae sensu et passionibus viget, animalem vocant. *Ibid.* Anima rationalis est incorruptibilis et immortalis. 260. Et sepius immortalitas animae perlinet ad fidem per se qui illam lumine naturali non attingunt *Ibid.* Anima in intelligendo dependet ne a sensibus corporeis et phantasmatibus imaginationis? *Ibid.* Immortalitas animae non solum tunc cognoscitur, sed etiam ratione naturali demonstratur. 261. Anima rationalis et corpus sic conveniunt in uno esse hominis, ut tamen ab invicem non debeant in esse; non enim anima dependet in esse a corpore, sed illi suum esse communicat. 262. Anima rationali non traducitur a parentibus, sed a Deo creatur et unitur corpori sufficienter disposito. 265. Et sequitur Hanc doctrinam aeternam fidem perlinere, et oppositam esse hereticam multi contendunt. *Ibid.* In homine est una et eadem anima secundum substantiam, vegetativa, sensitiva et intellectiva. 264. Per quid corrumpuntur praecedentes animae, vegetativa et sensitiva? *Ibid.* Licet animae creentur a Deo, Deus non cooperatur adulteris, ex quorum illicito coitu proles generatur. 265. Animes rationales non fuerunt creatae ante corpora, sed creantur et corporibus suis infunduntur dum sunt sufficienter disposita. 266. Individualio anima quoad persistentiam existentiam dependet a solo Deo. 288. Anima rationalis sicut non dependet in esse a corpore, ita nec ex se limitatur ad informandum potius hoc corpus quam aliud. *Ibid.* Anima rationalis est assumptibilis. 425. Anima rationalis est capax duplicis status, nempe conjunctionis ad corpus, et separationis ab illo, et in utroque statu specialem habet cognoscendi modum connaturalcin. In statu conjunctionis cognoscit per conversionem ad phantasmata sensibus bausta; in statu separationis cognoscit per species infusas sicut angeli, quia tunc deliciunt organa ad deprecandas species. III, 9. Passiones animae sunt duplicis generis: aliae sunt corporales quibus anima patitur ad corporis extensionem, cum enim sit forma corporis, consequens est quod Unum sit esse animae et corporis, et ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quod anima per accidens perturbetur. 57. Aliae sunt animae passiones animae. Aeternae quae vel sunt actus animae, vel principalius animae quam corporis, ut affectiones appetitus sen-

sitivi ; et hæ propriissime dicuntur passion-
 nes animæ. 58. Utrum anima Christi fue-
 rit passibilis* *Ibid.* Anima unitur ne prius
 corporis anam humanitas unitur Verbo. 45.
 Anima separata appetit-ne efficaciter reunio-
 nem ad suum corpus. 286. In homine præ-
 ter animam rationalem quæ per gratiam ori-
 ginalem uniebatur Deo, sunt quatuor poten-
 tiæ : intellectus in quo est prudentia, volun-
 tas in qua est iustitia, irascibilis in qua est
 fortitudo, et concupiscibilis in qua est tem-
 perantia. 296. Quinque numerantur vulnera
 animæ quæ infliguntur per peccatum. *Ibid.* Dete-
 riorate animæ causata per peccatum origi-
 nale est quid morale impedimentum , non
 physicum, nempe aversio ab ultimo fine.
 500. Omnes animæ iustorum in purgatorio
 detentæ sunt incapaces meriti. 449. Bona
 opera beatorum et animarum in purgatorio
 non sunt meritoria , quia Deus illa non or-
 dinat, nec acceptat ad præmium. 471. Ani-
 mæ iustorum operibus solutæ et plene pur-
 gatæ consequuntur ne statum suam immuta-
 tionem. IV, 54. Animæ sanctorum quibus ni-
 hil purgandum restat, habent gloriæ meri-
 tum. *Ibid.* Dotes animæ beatæ sunt visio,
 comprehensio et delectatio. 44. Illæ dotes
 sumuntur pro qualitatibus disponentibus
 animam ad perfectam conjunctionem cum
 Deo *Ibid.* Gloria animæ, quæ est fruitio di-
 vinas est primum objectum spei. V, 261.
 Qui habet gloriam animæ non sperat glo-
 riam corporis, sed desiderat tantum. *Ibid.*
 Anima est pars hominis potior. 505. Sum-
 mum animæ est ipsa ratio, imum est ope-
 ratio per corpus exercita : gradus medii plu-
 res sunt. VI, 7. Quid est censendum de ap-
 paritione animarum defunctorum suis con-
 junctis aut hæredibus, et de eorum moni-
 tione vel quam primum restituerent, sicque
 restituendo a pœnis purgatorii liberarentur.
 117. Quidam Patres censuerunt sanctorum
 animas extra coelum degere usque ad diem
 resurrectionis. VII, 194. Animæ detentæ in
 purgatorio possunt-ne a nobis invocari, li-
 cet id non ferat ecclesiæ consuetudo. 197. Si
 non orant in particulari orant-ne saltem pro
 necessitatibus nostris In genere? Non enim
 ignorant nos pluribus auxiliari. *Ibid.* Non sunt
 in statu orandi sed magis ut oretur pro
 eis, propter poenas quas patiuntur : posse
 tamen pro nobis orare quidam existimant
 theologi. *Ibid.* Duplex est motus passionum
 animæ: 1. prosecutionis boni corporalis;
 2. fugæ mali corporalis et sensibilis. VIII,
 52. Anima non est sita in sanguine. IX, 68.
 Omnes animæ purgatorii non sunt in squali
 gradu gratis. 210. Quomodo percipiunt fruc-
 tus sacrificii. *Ibid.*

Animalia. Animalia quæ videntur nobis
 noxia aut inutilia suam habent utilitatem et
 concurrunt ad plenitudinem et perfectionem
 universi. 1. 598. In Scripturis anima bruto-
 rum vocatur spiritus. II, 258. Omnes spe-
 cies animalium perfectæ, quæ scilicet natu-

raliter produci possunt ex commixtione ma-
 ris et feminae ejusdem speciei, fuerunt dii
 sexta creationis products, ii - 256. Quan-
 tum vero ad minuta animalia «ex Insecta
 quæ nascuntur ex sudore, putrefactive, etc.,
 incertum est. *Ibid.* Quantum denique ad ani-
 malia quæ nascuntur ex coniugatione animalium
 diversa: speciei, ut mulos, etc. Negat S. Doc-
 tor fuisse actu producta sexta die. *Ibid.* Do-
 minium quoad jus et potestatem super om-
 nia animalia est naturale homini. 275. San-
 guis ita est animali necessarius, vel sine illo
 subsistere non possit. 427. Triplicis gene-
 ris animalia solent distingui : 1. quædam
 sunt ex natura sua fera, ut cervi, apri, etc.;
 2. quædam ex his consuetudine educantur et
 fiunt domestica ut cervi, columbæ, etc.;
 3. quædam tandem ex natura sua et ex con-
 suetudine sunt educata et domestica, vel
 gallinæ, boves, oves, etc. VI, 59. Quantum
 ad consuetudinem et animum non reverten-
 di , non una est pro omnibus animalibus re-
 gula. 60. Animalia ex natura sua domestica
 et mansueta , « licet conspectum tuum effu-
 gerint , quocumque loco sint, tua esse in-
 telliguntur ; et qui lucrandi animo ea deti-
 net , vel eorum lanam, plumas, ova, etc.,
 sibi appropriat, furtum committere intelli-
 gitur. *Ibid.* Animalia ex natura sua fera, sed
 consuetudine educata et mansueta , « eo us-
 que tua intelliguntur , donec revertendi ani-
 mum habeant, aut facile possint reduci; nam
 si revertendi animum habere desierint ,
 et fiunt occupantium; quia tunc censentur
 recuperasse suam libertatem. Revertendi au-
 tem animum videntur desinere habere tunc,
 cum revertendi consuetudinem deseruerint.
Ibid. Haec jus Romanum. « Tertiæ, volucres,
 et pisces, et omnia animalia quæ mari, carlo
 et terra nascuntur et natura sua et consue-
 tudine fera, simul atque ab aliquo cepia fue-
 rint, jure gentium, statim illius esse inci-
 piunt ; quoti enim ante nullius est. Id natu-
 rali ratione occupanti conceditur. *Ibid.* Ita
 jus Romanum. Si animal absque ulla culpa
 domini dominum causæ, dominus tenetur ad
 damnum. 120. Quoad animalium occupatio-
 nem jus novum gallicum nihil statuit, slan-
 dum est juri communi. *Ibid.* Appendix Pri-
 mogenita animalium voveri non poterant.
 VII, 251.

Animalium consensus non recipitur inter
 ecclesiæ hostes. V, 102 et 103.

Anna Anna filium suum Samuelem non
 obtulit nisi post triennium, et postquam es-
 set ablactatus . III , 186.

Annatus (Franciscus) Thomistes objicie-
 bat notam Calvinism!, sed postea poenitentia
 ductus palinodiam cecinit et in pluribus ope-
 ribus variis argumentis ostendit Thomistas
 longe a calvinismo et jansenismo distare. I,

Animalium (ad) quid requiritur?
 IX, 88.

Axomzki. Agebat S. Cbrisosloine costri

Anon vif qī? isserebant Dcum posse ah in- l-
tellectm "rcato comprehendī et contia illos
quinque edidit homilias. **I**, 109 Contra illos
etiam in-uirerunt SS. Patres Basibus,
uterque Gregorius et alii. 157. Anomad dis-
similes dicti, co quod l-'ilimn Dei m omnibus
dissimilem propugnabunt. **II**, 3. Concilium
Constanlinopolitanum l- damnat ha-relicos
cum suis erroribus, anomæos scilicet seu
puros Artande. **V**, 241.

AnselmUs (S.) juxta S. Anselmum duplex
est necessitas, præcedens et consequens :
præcedens quæ causa est ul res sit ; sequens,
quam res facit, etc. **I**, 356. Necessitas ante-
cedens juxta sanctum Anselmum (ollit-nc li-
bertatem. *Ibid.* Dicit sanctus Anselmus In-
carnationem fuisse necessariam necessitate
hypothetica, et consequente. **II**, 547.

Antichristus. Potest-nc Antichristus di-
ci caput omnium malorum? **II**, 465. Omnes
diali qui eum præcesserunt sunt quasi imago
et ligura Antichristi!. *Ibid.* Anichristus au-
feret ne omnino sacrificium novaj legis? **V**,
111 el 112.

Antenicæni patres admittunt quoad sub-
stantiam consubstantialitatem Verbi cum Pa-
tre. **II**, 26 et 27.

Antiochia. Duo celebrata sunt concilia
Antiochi», in quorum primo Paulus Sarno-
salenus suam fidem simulans, Patri-
bus illusit ; in secundo autem de lucres! con-
victus et anathemate percussus, a sua sede
ejectus est. 11,308.

Antiochus falsam egit pænitentiam prava
sua Voluntate, cum potuisset veram agere.
1, 319, it **IX**, 257.

Antitypus. Sic aliquando Eucharistia vo-
catur a Patribus. **IX**, 65.

Antoninus (S.). Sententia ejus circa ebrie-
tatem causa vitandas mortis. **VIII**, 115. Tes-
tatur Berengarium obiisse catholicum. **IX**, 45.

Antropomorphitæ credebant Deum esse
corpus. 1, 26.

Ai'HTiartodocetæ. Quidam fuerunt hæ-
relici Phanlasiaslædicti el Aphibartodocelæ,
qui circa annum 476 dogmatizabant corpus
Christi fuisse incorruptibile etiam ante re-
urrectionem. **III**, 27.

Apiarius presbyter Africanus appellavit
ad sedem Romanam. Ejus appellationem
egre tulerunt africani episcopi. **V**, 167.

Apocryphi libri quinam sunt? **V**, 71.

Apollinaris patria Laodicænus, vir doc-
tus, Illius alterius apollinaris eruditissimi
presbyteri, qui pro Ecclesia mullos edidit li-
brs contra Porphyriutn, traductionem ani-
narum sustinuit ut Tertullianus et plurei
Occidentalis. **II**, 262. Ilæc hæresis varias ha-
trait phases damnata est in concilio Romano,
wb Dunaso papa arno 373, in Antiocheno
578, m secundo Constantinopolitano anno
381. 30S Erravit Apollinaris circa humani-
tatem Chi isti. dicens Christum sumpsisse cor-
pus ex Maria Virgine, sed sine anime. *Ibid*

et 426 Apollinaris discipuli dixerunt huma-
nitatem esse consubstantialem divinitati.
309. Dicebat etiam carnem Christi wse con-
substantialem divinitati. **III**, 187. Suscitavit
errorem Millenariorum. **IV**, 51.

Apostasia non videtur distingui ab he-
resi, nisi secundum magi: et minus; quia
apostata deserit totam fidem quam professus
est, hæreticus partem tantum. **V**, 51. Apos-
tasia græce idem est ac latine discessio seu
desertio. Si generaliter sumatur, omne pec-
catum potest dici apostasia, quia est disces-
sio a Deo cl ejus mandatis: specialiter au-
tem sumpta, est discessio a bono quoel quia
solemniter professus est; et est triplex, apos-
lasia a lide, a religione, ab ordine. 64. Apos-
tasia a fide est desertio lotius fidei. *Ibid.*
Apostasia a religione e>t religionis approbat»,
tacite vel expresse profc--æ, desertio, sine
legitima superiorum licentia, cum animo non
redeundi, etiamsi non dimisso habitu. *Ibid.*
Apostasia ab ordine csl ab ordine sacro, sine
legitima dispensatione, retrocedere ad sta-
tum saecularem. *ibid.* Apostasia est peccatum
mortale. *Ibid.* Retrocedere a minoribus or-
dinibus non est apostatare. *Ibid.* Apostasia
triplex est, a fide, a religione, el ab ordine :
a fide apostasia, dum quis a fide quam iK
baptismate professus est ex toto deficit: apos-
tasia a religione est, dum quis religionem ap-
probatam professus, eam deserit sine licen-
tia, animo non amplius ad eam vel ad aliam
redeundi, sed vivendi lalcalilcr aul etiam
cicricaliler in sæculo: apostasia ab ordine
esi, cum clericus in sacri» ordinibus consti-
tutus, deserit habitum clericalem animo vi-
vendi lalcalilcr. **IX**, 581.

Apostoli. Apostoli Petrus el Paulus in
suis Epistolis vocant electos et prædeslinalos
eos omnes quos alloquuntur. **I**, 425. Admo-
nent aposioll electos cl prædeslinalos ne de-
sint gratiæ Dei, ul cum tremore suam salu-
tem operentur et satagam per bona opera
certam suam vocationem facere, quare?
Ibid. Apostoli bapiizatī fuerunt baptismo
Christi. **III**, 194. \$. Petrus probat aposto-
los ipsa die descensus Spir^tiis sanctis variis
linguis loquentes, non esse ebrios, quia erat
tunc hora diei tertia. 259. Apostoli me-
rum, qtranivis cssçnl confirmati in gratia.
IV, 88 Illorum interfectores quando puta-
bunt obsequium se præstare Deo non judica-
bant prudenter. 250. Apostoli composuerunt
Symbolum quod eorum nomen adhuc reti-
net. **V**, 15. *Vide Symbûlum.* Non solum moti
erant Apostoli a Spiritu sancto, sed testea-
erant factorum qii@ aqnunljabant. 70. Chris-
tus et apostoli usi sunt versione Syriaca. 72.
Vera Ecclesia âb apostolis propagata et fir-
mata atque ab cis derivata, usque nunc per-
severat. 104. Apostoli amiserunt irn fidem
tempore passionis Christi, el id triduo mor-
tis Christi amiserunl-ne fioetn m Christum?
111 et 47. Apostoli fuerunt æquales Petro ra-
tione aposlolatus, non vero ratione officii

s*'

INDEX GENERALIS.

pasujrtiis <45 ad 174. Inter apostolos erat contentio do primatu temporalis dominationis. 17|. Duple|. In apostolis distinguenda est potestaa, una apostolatus, quæ erat cmn tota plenitudine ; aha episcopalis , secluso nposlolatu et sino ple- Itudine et hæc in omnes episcopos est transfusa. V, 169. Apostoli celebrarunt plura concilia, eorum usus ah ipsis habemus. 228. Apostoli una cmn Petro convocarunt tonciliim Hierosolymitanum. 251. In hoc concilio fuerunt veri iudices. 252. Ab apostolis venit usus psallendi Deo , et orandi secundum aliquam formam. VII, 204. Apostoli exemploel verbo reliuosæ vitæ professionem per totalem sui mancipationem cultui et obsequio divino instituerunt. 268. fnielliguntur apostoli vovlsse peitinenlia ad perfectionis statum, quando Christum relief omnibus secuti sunt. 264 el 267. Credibile est Christum propriis manibus apostolos baptizas-e, antequam recipissenl ordinem sacerdotalem. VIII, 578. Apostoli ad tempus ex oeconomia observari jusserunl legalia. Ipsi ea observaverunt sine peccato. 585. Illorum traditiones circa mores et (idem sunt necessario servandæ ; non autem illæ quæ sunt circa disciplinam; nulla enim quæ statuerunt circa disciplinam non amplius observantur. 592. Verisimile est ipsos baplizasse quinque millia hominum per aspersionem a it infusionem. 590. Apostoli ex dispensa- isne contulerunt-ne baptismum in solo nome Christi? (02. Utraque sententia, tam n- gans, quam affiimans, est probabilis. Momenta sententiæ affirmantis apostolos baptizasse in solo nomine Christi, cum responsis adversæ partis, el vice versa, expenduntur. *Ibid.* Teutaverunt-ne Deum cum ab ipso petierunt ul in nomino Jesu Christi signa lièrent? (25. Apostoli probabilius fuerunt baptizat!. 450. Impositio manuum visibilis ab apostolis facta erat signum permanens. IX, . . Quo sensu apostoli non habebant -piritum sanctum, sed orabant ut veniret? IX, 7. Adhibuerunt ne chrisma in confirmando? 10. i iierunl-ne in hoc dispensati a Christo? II. Licet essent pauperes, habebant unde emement balsamum 17. Illorum oratio pro Sarritanis, ut acciperent Spiritum sanctum, liil-ne forma confirmationis ? 21. Delcgavcl mt-ne presbyteris facultatem confirmandi? . » el 50. Acceperunt præceptum a Christo i xpectandl Hierosolymis post eju« ascensionem. 54. An Spiritus sanctus in ipsos descendent die Dominica vel sabbato, incertum est 110 et lit. S. Thomas refert apostolos m primitiva Ecclesia celebrasse in azymo : ' quem morem, Juquil, Romana ecclesia ab apostolis qui ipsam fundaverunt , accepit, etc. . e' hunc morem fuisse suspensum aliquo tcinporo ob hærcsim Ebtonitaruin. 117. Gr.Tci litam postea servavere , dicentes non posse contici amplius m azymo. 118. Il©C narrat.» rejicitur ut falsa a multis rccentioribus piopter silentium veterum *Ibid.* Hac

verba *Hoc facile in mean. zz.ariiinnraliinem* respiciunt-ne tantum apostolos, sd etiam omnes proportionnliter? 167. ôhrslnt potestatem consecrandi solis apostolis et forum in sacerdotio successoribus contulit. 186. Apostoli quandoque ungeunl. IX. 24. Non legitur in Scriptura apostolos confessionem frequentasse, nec cos illam fideliliur præcepisse, hoc argumentum nihil nncclron fessioni. 543. Apostoli præter potestatem ordinariam, acceperunt potestatem jurisdictionis immediate a Christo per missionem quamisji cos cum apostolica auctoritate in universum mundum. 361. Apostoli quandoque ad sanandos aigros ipsis manus imponebant, quandoque ungebant. X, 29. Post resurrectionem Christi non habuerunt uxores. 66.

Apostolicitas est una e quatuor notii Ecclesiæ. V, 102 ad 106.

Apostolus per antonomasim désignais. Paulum , *vide* S- Paill s.

Apparitiones Christi post resurrectionem. *Vide* Christus et Resurrectio.

Appellatio. Summus pontifex declaravit appellantes a constitutione *Unigenilutab* Et clesiæ communione separatos. V, 141. Appellationum jus ad sedem Romanam semper in Ecclesia viguit ; non tamen semper illud exercuerunt Romani pontifices. I6>. Poledne quis appellare a summo pontifice ad concilium generale, vel vice versa? 210. Appellationes a summo pontifice ad com itium generale quæ facta luerunt m Galliis probantno aliquid contra auctoritatem pontificis? 223. Appellatio est a minore iudice ad majorem provocatio. VI, 338. Accusato qui injuste gravatur a iudice licitum est appellare. *Ibid.* Non licet appellare a justa sententia , causa afferendæ morte, ne sententia mandetur execution!. *Ibid.* Attamen in causis criminalibus conceditur reo appellare a justa sententia, causa protiahenda vita; , ani sub spe benignioris sententiæ obtinenda a iudice superiore. *Ibid.* Item in civilibus, qui causa cadit potest appellare a justa sententia. *Ibid.* Quot dies conceduntur a jure tam civili quam ecclesiastico ad appellandum a sententia lata? *Ibid.* Iu Ecclesiasticis negotiis appellatio potest fieri non solum post, sd etiam ante latam sententiam. *Ibid.* A iudicio arbitrorum mutuo partium consensu assumptorum non datur appellatio. 539. Non licet appellare tertio in endem causa, sed post lres sententias censetur resirievocablller definita. *Ibid.* Appellatio debet fieri gradation nullo pr.Ttci misso iudice medio : nisi appelletur ad papam extra Gallium *Ibid.* Quando temere est appellatum, iudex appellationis non potest causam sibi retinere, «cd debet remittere ad iudicem a quo est appellati. *Ibid.* Jure canonico regulares) rohibcnltir appellare non solmr .d indices incompetentes, sed etiam ad competentes intra suam religionem. *Ibid.* Non pauci tamen doctores tenent regulares generaliter poHO >>

TNDEX GEXEBALTS.

3h'r (piando InjiisJe *r vanOir, et praeliti
Him tum e<J r (' , (i l i i 'Ublfis
dmit. /Ad Appdhitlo habet duplicem
io ; tum, m?npr devoluthumetsuspenshum.
;» In cerli> casibu* ppellntlo noh habet
cfle i mi siispensivum. *Ibid.* Appellatio non
admittitur a sententia inleroculoris , nisi
m> 1.1 gravamen irreparabile. 3\$1. Gra
tamen irreparabile dicitur omnis actus irre
liart.ibilis ac ferens secutu actualem excusa
tionem, ut tortura , inCnrccratio. *Ibid.* Ap
pellatio tanquain ab usu quid esi? *Ibid.*

ΑΙΤΕΤΙ Π Σ. Appetitus innatus est inclina
tio seu propensio ab auctore natura* indita,
ipia miaipre(lue res ad bonum sibi proportio
n tmi propendet absque ulla cugn.tione, [<
(t) ultimas particulas istineuitur ab np
l » Ides elicito Dupliciter considerari potest :
in actu primo, el in actu secundo. Gr vitas
m Lipide est appetitus innatus in primo actu
in centrum; gravilare, autem esi appetitus m
;j"ii secundo. II, 422. Non inest homini ap
l litus natui alis innatus ad claram Dei visio
n m. Habet enim duntaxat homo hujus modi
ij petitam innalnm ad perfectam Dei cogni
i unem abslractivam. III, 287. Duplex est
appetitus naturalis , innatus el elicitus. *Ibid.*
\\ petitus innatus nihil est aliud quam pro
p*»iisioct pondus alicujus nnluræ in propriam
perfectionem. Appelilu* elicitus est qui se
quitur formam sensu vel intellectu apprehen
sam, et e<l duplex, inefficax et efficax. *Ibid.*
Appetitus alius est innatus, et alius elicitus ;
elicitus alius est efficax, alius inefficax. *Ibid.*
Appetitus naturalis est quædam inclinatio ah
inlci lori principio non cognoscente. IV, 62.
Disci men est inter appetitum naturalem el
appetitum rationalem seu eliam sensitivum,
<piod id in quod tendit appetitus naturalis sit
scriiper bonum verum et in re <xistens, qu a
appetitus naturalis consequitur formam in ro
xislenlcm qua» semper tendit ad suam per
ierliouein et bonum vere conveniens : id au
tem in quod tendit appetitus rationalis non
semper cl bonum veie et in re existent. IV,
tI'i. Appetitus sensitivus csl virtus organi
corporalis, I5“. Actus appetitus sensitivi qua
tenus pendent ex dispositione organi corpo
ralis non subjacent imperio rationis. *Ibid.*
Quatenus dependent ex vi appeliva, cadunt
fub imperio rationis. *Ibid.* Ratio dominari
debet appetitui animali, 163. Passio recte de
lin ”ir .
« OJ? b(nn vtl mali eam transmutatione
) d\ IV, 2 4. In appetitu concupiscibili
sax ' ml passioncs, 255. El quinque in appe
titu irascibih *Ibid.* Ergo est duplex appetitus
ilivus, concupiscibilis nempe et irascibilis;
in animalibus enim sicut in naturalibus mul
s rum est inclinalio ad prosequendum quod
est coiBciiicns el fugiendum quod csl discon
Vtnieir, ri etiam ad resistendum contrariis
et im,jc.liet»?ibus. *Ibid.* Prima inclinalio in
ammali dicitur appellu* concupiscibilis; se
iumia, appetitus irascibilis. *Ibid.* Appeti

fus senMtivijc, pront nMnc est oberlfr* .
Ibmi , < t oh *it im tirtuliÿ, scilicet tcnq r
yηIh'p et fortitiidhiis, 26 ». Non cola volun
tas, scd rli.m oppetitus sensimus el ratio
sunt subjrdum peccati formaliter sumpti
518. Appetitus scDsItiviisIn homine ei con
junctione immediate cum voluntate ei subor
dinattone ad illam participat æqualem liber
tatem, licet imperfectam. *Ibid.* Appetitu*
alimenti potcslesse inordinato* duplici morio ;
I° quoad ipsum alimentum : 2° quoad ejuf
sumptionem, VII, t00.

Applicatio. firfe Beneficium, Missa,
Materia. Forma e/ Sacramentum.

ΑΡΟΙΙΟ Fhynnæus. Unus Philostrates een
tum et amplius annis pusi Apollonii mortem
ejir historiam fabulis refertam scripsit.....
deinde Apollonium habitum fuisse impostor
em evincitur, quod nullum sectatorem ha
buerit, nec seciam fecerit. V, 25.

ΑΡΟΛΛΟΝΙΑ (S). Projecit sein ignem, etc.
Potest ne excusari ratione bonæ intentionis?
IV, i 32. Injecit seipsam in ignem et instinc
tu Spiritus sancti. *Ibid.cl VI* 30.

Apprehensio quid esi?in quolibet rei ap
prehensione, sive per sensum, six e per intelleo
tum possunt duo considerari : 1° apprehen
sio, 2° Ipsum opus» seu objectum apprehen
sum. Vili, isi

Appr et ikt iō fit ex intentione el electione
voluntatis. V, 500.

Approbatio. In approbatione alicujus or
dinis religiosi, duo interveniunt judk i.i pii
rnurn, hanc religionem esse bonam, evan
gelio conformem el perfectioni acquirenda
utilem : aliud, utrum hic et nunc expediit
hunc ordincin admittere. V, 109 Appoint
lio, juxta plures et communius, est judicium
publicum el authenticum de idonei' ”e et
sufficiencia sacerdotis ad confessione* audien
das, sicque est præisc actus intellectus IX,
570. Juxta aMos, approbationlira judicium
quod <sl actus intellectus, importat actum
voluntatis, scilicet consensum, permissionem
et licentiam episcopi. 571. Approbatio epis
copi necessario requiritur ad confessiones
audienda*. *Ibid* Decretum concilii Frid. circa
approbationes confessorum, explanatur. *Ibid.*
Jus novum abrogavit jus antiquam juxta
quod parochi delegare poterant suam juris
dictionem etiam non approbans ab episcopo.
Ibid. An parochus censeatur, juxta decretum
concilii Trid. sic approbatus nedum pro sua
parochia, sed etiam pro quavis alia etiam al
terius diœccsls, negant alii, affirmant cæteri.
372. Cujuseplscopi approbatio est necessaria,
an pœnitentis» au confessant, an loci ubi
confessio excipitur. *Ibid.* Episcopus potest
repellere ab examine cos qui se præsentant,
aut examinatos non approbare ex causa spec
tante utilitatem Ecclesi» non poiesl -<ero
sine hujusmodi causa. 5‘ .Approbatus ab
uno episcopo non censetur approoatus pro
omni loco , excepto forte parocho. *IM.* Pa

rothuselquiiibetaliusapprobalus potest suum •obditum ubicumque repertum sacramentia-
litcr, «citent privatim absolvere. *Ibid.* Epis-
copus potest revocare approbationes regula-
rium. 374. Approbatio data ad reorotionem,
seu ad beneplacitum, censetur approbatio
simplex el perpetua. *Ibid.* Clausula qu®
quandoque apponitur in approbationibus, *tie*
consensu quorum interest, seu de consensu pa-
rochorum, non est limitative approbationum,
ita ut absolutio data sine consensu parochor-
um, sil invalida. *Ibid.* Approbatio injuste
denegata vel revocata, non debet haberi pro
concessa. *Ibid.* Qui sine approbatione epis-
copi audit confessiones incurrit pœnam sus-
pensionis ferendæ. *Ibid.*

Appropriatio esi attributio alicujus pro-
prietatis essentialis, tubus Personis commu-
nis, facta tamen uni Personæ ad ejus mani-
festationem- Sic tribuiluroninipotentia Patri,
quia est fons ei origo totius divinitatis; sa-
pientia Filio, quia est Verbum procedens per
intellectum; bonitas Spiritui sancio, quia pro-
cedit per amorem. II, 2.* et 141. Dupliciter
potest fieri appropriatio vel manifestatio .
1° pcr viam similitudinis; 2° perviam dissimi-
ludinis, 141. Usus appropriationis est fre-
quens in S. Scripturis et SS. Patribus, se-
cundum varias Dei considerationes. *Ibid.*
1° prout Deus consideratur ut ens, æternitas
appropriatur Patri, species Filio, usus Spi-
ritui sancio. *Ibid.* 2° Prout consideratur nī
imus, unitas appropriatur Patri, æqualitas
Filio, concordia seu connexio Spiritui sancto.
Ibid. 5° Prout consideratur ut inest ei virtus
ad operandum, potentia appropriatur Patri,
sapientia Filio, bonitas Spiritui sancio. *Ibid.*
4° Prout consideratur Deus habens habitu-
dinem ad suos ciTectus, sumitur illa appro-
rialio, *ex quo, per quem, et in quo.* 142.

Apes. Apum examen quandonam fit primi
occupantis juxta jus antiquum. VI, 59. Juxta
jus novum gallicum examen apum fugientium
pertinet proplatarlotandiuquandiu illud per-
sequitur; potest illud reclamare tunc tempo-
ris. Si vero cesset ab illo persequendo, per-
linet proprietario fundi cui insedit. *Vide ap-
pendicem.*

Aqua, prout est materia baptismi, vide
Baptisma. Aqua prout in consecratione vali-
tis adhiberi solet, vide Eucharistia.—Aguas
ferventis judicium est illicitum. VII, 585.
Aqua simplex non solvit jejunium. VII, 74.

Aquæ. Ubinatr sunt aqu® quæ dicuntur
supra firmamentum? An sunt supra coelum
sidereum, et ad quem usum sint illis posilæ?
11, 255. Aquæ lertia die congregatas sunt.
Ibid. In quem locum terræ potuerunt aquæ
congregari. *Ibid.* Quomodo aquæ congregat®
sunt in unum locum, cum constet eas esse, in
mullis locis. *Ibid.* Aquæ produxerunt pisces
el aves non efficienter, sed materialiter, mi-
nistrarum scilicet materiam omnipotenti ver-
bo Dei. 256.

Aquarii aquam solam adhibebant in con-
ficienda Eucharistia. IX, 114.

Aquaviva (Claudius). Decrrvil-ne sys-
terna Congrulstaium esse docendum in so-
cietate Jesu? III, 589. Vide ejusden decre-
tum. *Ibid.*

Aquila. Secunda versio grasca est Aquii»
circa annum Christi 150. V, 75.

Arausicanæ synodi doctrina confirmata
fuit a synodo Valentina anno 8-40, et a sy-
nodo Tridentina 1546. In secunda synod.
Arausicana damnati sunt Semi-Pelagianl.
111, 262.

Abdor. Piant® el arbores Paradisi terres-
iris ex natura sua erant-ne corruptibiles, ita
ut etiam Adamo non peccante, non semper
eædcm numero durassent? II, 297. Arbor,
quæ dicta est scienti® boni et mali in medio
Paradisi terrestris sita. 298. Utrum lignum
scienti® boni et mali sit vera et realis arbor.
Ibid. Quæ speciatim arbor fuerit? *Ibid.* Unde
ha-c arbor dicta est scienti® boni et mali? *Ibid.*
Arbores tertia die ornaverunt terram. 254.
Arbor bona non potest malos fructus facere
per se, potest tamen per accidens. IV, 159.
Quinam arbores legibus usus fructus subji-
ciuntur jure novo gallico. *Append.* 5 el 4.

Arca Noti non fuit quoad omnia fisura Ec-
clesiæ, sed tantum quoad aliquid. V, 94.

Arca m disciplin® causa, mysteria religio-
nis occultabantur cl raro, in primis Ecclesia
sæculis, scriptis referebantur. X, 6.

Arce m episcopus polest-ne tempore visi-
tationis absolvere subditos sulTraganei? IX,
556.

Archontici negaverunt sacramenta esse
sensibilia. VII, 353.

Arctitudo mulieris si potest dilatari, te-
netur-ne mulier illam dilatationem pali, X,
214. Idem debet-ne dici de virgine? 21(1).

Arce dius scripsit contra sententiam græ-
corum de forma Eucharisti® IX, 159.

Arelatense concilium non fuil æciitncni-
πuu, sed ad summum nationale. V, 221.
Subjccil-ne suo judicio sententiam Melclila-
dis in causa Caeciliani? *Ibid.* Arelatense con-
cilium fuit-neplenarium? tanquam plenarium
illud-ne habuit S. Augustinus? aderant ne,
huic consilio scxæ nli episcopi? VIII, 5*4-557.

Argenteos, per triginta argenteos vulgo
intelliguniur triginta denarii; unde commu-
niter dicitur Christum venditum fuisse tri-
ginta denariis, circiter quindecim libris gal-
licis. III, 207.

Argumenta tria evidentissima religioni»
Christian® divinitatem asserentia assignan-
tur. V, 18. Argumenta negativa nihil pro-
bant quando adsunt positiva ad contrainnn,
157.

Ariaga cum Valentia reputat prni ablle
posse creari oculum corporeum qui vel na-
tura sua. vel dono aliquo superaddito pos-
sit videre Deum. Quid ad hæc 1, 99, 102

Arianismus. *Vide Arius** Arianistnui trtl

muni damnabis est in synodo Alexandria a renium episcopis. II, 2. Tandem in concilio xi^o. Cho. /6iu. Tenuare Arianismi Ecclesia non defuit. V, 111.

Arīda Tertia die apparui! arida. IL 255.

Ann s. Arius ex Libya ortus, ea parte (pia .Egyplo vicina est» externa corporis specie ad graxilatē et modestam erat compositus. novitatum avidus, dialecticis argutiis apprime instructus. Prius luit schismaticus ipiam hærelicus. II, -. Meleliosc adjunxerat, a quo secedens» ordinatus est diaconus a S. Petro Alexandrino; sed cum iterum ad Me-ctium defecisset, ab eodem S. Petro ecclesia pulsus est» in quam tamen, moi luo S. Petro, teruiii rediit, el ab Achilla presbyter ordinatus, Ecclesiæ parochiali Baucalcnsi præfectus fuit. *Ibid.* Erravit circa mysterium incarnationis. *Ibid.* Pluries ab Ecclesia ejectus. *Ibid.* Negavit consubstantialitatem Personarum. *Ibid.* Sanctum Alexandrum in conventu ecclesiastico contradixit aperte circa mysteriutn SS. Trinitatis. *Ibid.* Hymnum glorificationis invertit, suos cantare docens : *Gloria Patri per Filium in Spiritu sancto.* Ibi L Sabato præcdctc dominicam qua ejus fautores jactaverant se illum in ecclesiam introducturos, animam simul cum visceribus in latrinis effudit. 5. Ilærescos et blasphemix convictus est in concilio Nicamo, maxime a S. Allianasio. 41. Dogmatizabat Verbum et Christum simplicem esse creaturam, aliis tamen perfectionem. V, 240. Ab illo concilio proscripta est hærcsis ejus, sed non penitus exlineta. *Id.*

Ar un a hærcsis progressu temporis in lres secias divisa est. Prima lilium Del in omnibus dissimilem propugnabat; unde Anoniæi, Id est, dissimiles, dicti. Secunda fuit secla Scmi-arianorum, qui *homoottsion*⁹ seu l ilium Palri consubstantialē negabant, sed per omnia similem asserebant, adeoque *katousion* dicebant el *homoiouision*, id est, simdeni Palri. Tertia secla fuit Acacianorum, a suo principe Aeacio, episcopo Cusariensi, dicta. Hæc l'ilium prædicabat non consubstantialē Palri, neque unam ex creaturis, sed similem, non tamen substantia vel *ousifi*, unde neque homoousiou, neque homoiouslp.n, sed tomoion propugnabat. II, 5. Ariani objiciunt larræ Scnpturæ textus ubi filius dicitur minor Palri, ipsi inferior el subjectus, 21. Ariani, pendente concilio Ariminensi, Nicæa Thraciæ concilium celebrarunt, 40. Sane lotus orbis nunquam fuit Arianus : Hieronymus, (piando id innuit hyperbolice locutus est, siquidem, eod::n teste el S. Alh. nasio. Ipsi paires Ariminenses non erant Ariani, et plures Seleuciæ \ianis résineront, imo longe plures filiae m orbe catholicos quam Annos commit. 51. Ariani episcopi hærc-»im damnatam recruduerunt. V, 240. 'scudosynodum PbiUi.ncnscm, Sar<licensi apellarunt. 211. Ariani in Hispania trina ini-IB*rilonc baptizabant, quia SS. Tnmitem

dix idcbanl, lres distinctas naturas asserentes. VIH. 591. Quidam Ariani post concilium Nicænuin erraverunt circa formam baptis-mi. 595.

Ariminum et Ariminensis. Constanluit controversiarum fidei dirimendarum causa, synodum ærumcnicam Arimini indixit nne 559; sed Arianorum concilio in duas partes divisit, assignata Occidentalibus urbe Ariminensi, vulgo limuni in Italia : Orientalibus, Selucia in Isauria. Ariminum convenerunt quadringenti circiter episcopi. II, 49. Arimini congregatis Patribus, Ursacius el Valens formulam Iciliam Sirmicnsem a concilio probandam obtulerant, quam rejecerant palrei orthodoxi, soli Nicænæ adhærenles. J/ dd. Quic Constantius egit contra patres concilii Ariminensis? *Ibid.* Taurinus præfectus urgebat paires ut formulæ fidei ab Ursacio el Valente oblatae subscriberent, *ibid.* Paires Ariminenses non subscripserunt hæresi Arianæ, 50. Etiam si propositiones quibus subscripserunt patres Ariminenses fuissent vere hærcicæ, ipsi tamen non nisi materialiter fuissent hæretici quia non censebant eas esse contrarias Nicænæ fidei, quod ut adverterunt, statim retractaverunt. 51.

Aiustæus unus ex legatis Ptolemæi ad Eleazarum refert historiam versionis Septuaginta interpretum. V, 75.

Arisio ieles, eum non posset conciliare Dei immutabilitatem cum ejus libertate, hanc negavit et hinc posuit mundum esse neccsttirio et consequenter ab ælerno productum. I, 259 Aristoteles tenuit mundum esse ab ælerno, etiam quoad successiva. II, 246.

Ar mem sæculo decimo quarto a Palamis-lis hauserunt suum errorem circa xisionem beatam. I, 107. Armenis recenter ad fidem catholicam conversis expositionem doctrina Clemens V proposuit. V, 187. Articulus V loquitur de summo pontifice. *Ibid.* Decretum Armcnorum in concilio Florentino editum est ab Eugenio IV. V, I. Quidam volint hoc decretum non habere auctoritatem decreti concilii generalis, sed nationalistan-tum, quia discesserant («ræci, quando fuit editum. *Ibid.* Decretum concilii Florentini pro instructione Armenorum circa sacramento in genere \ III, 215 Decretum ejusdem concilii pro instructione Armcnorum circa baptismum 574 Decretum ejusdem concilii pro Anienis circa conlinnalioiiein. I\, I. Ar mem septimo sæculo vinum purum absque aqua consecrabant. 120.

Ar mimani et Gomenst® sunt duæ sectæ Cahinisiuii : quid sibi invicem objiciebant?

Ar nxl dvs (Antonius) dimicavit pro Jan-scnio. III, 27t.

Ar nxi.dus Brixiensts. monachus mullos errores disseminavit, leste S. Bernard, H» 4.

Ar nobius erat Pclagianus. IV» 569.

Ar o m a t a praeparare in sepulturam Christi erat opus religionis quod non prohibebatur die li'sli». IX, O*1.

Ans notoria t'I quædam ratio adipiscendi scientiam sine labore per inspectionem quarumdam figurarum aut prolationem quorundam verborum Illicita est hæc vana el superstitiona observantia. VII, 585.

Amici lus græca vox est. quæ significat quamdam coaptationem aliquarum partium distinctarum; unde credibilia lidei nostra dicuntur per articulos distingui. in quantum dividuntur in partes habentes aliquam coaptationem ad invicem. V, 15. Dua· conditio- nes requiruntur, ul ea qua· iu Scriptui is continentur distinguantur in articulos lidei : 1° quod principaliter pertineant ad lidem ; 2° quod habeant aliquam specialem difficultatem ad credendum. *Ibid.* Quidam nument qualuordecim, alii vero duodecim fidei articulos. *Ibid.* Articuli fidei secundum successionem temporum creverunt quoad explicationem, non autem quoad substantiam. 14.

Artificum delineationes in charta non sunt opus servile. VII, 547.

An io i Yiu iyii offerebant panem cl caseum In Eucharistia. IX, 115.

As, ex prima sua institutione, significat pondus, seu libram Romanam duodecim unllarum. IV, C5.

Ascendere. In S. Scriptura dicitur Deus ascendere, descendero, ambulare, et eat in sensu mclaphonro tantum, loquente Scriptura ut se aptet captui nostro. 1, 80.

Ascemjemes, designat formam primam liin am consanguinitatis. X, 194.

Asivitci restiterunt Victori in causa celebrationis Pascha», el reputaverunt illum fallihilem circa hanc causam. V, 206.

Aspectus impudici in loco sacro non sunt sacrilegia ; possunt tamen ila (iei i, jure naturæ. VIII, 165. *Vide Amplexus, Oscula, etc., clc.* Aspectus, i^cula, laetus. etc., clc., possunt considerari tripliciter: 1° per se el secundum speciem; 2° ratione causa· motiva: seu linis extrinseci, qui dicitur diam operantis, 5° ratione allectu·, seu linis operis. 192 Aspectus deliberulus partium pudent irum ant vicinarum diver·! sexus, quovis fine liat, excepta necessitate, c·! peccatum mortale, l·».*). Aspectus e·. si·nsus magis eleva ns, sed minus matenal's quam tactus, miniisque ideo inovct ad hldilinem. *Vid.* Quid specialiter circa aspectus colligendum est 196 Aspectus et tactus libidinosi propiui corporis in uno conjuge, saltem altera parte absente, sunt peccat i mortalia ; est communis contra paucos. 107.

Aspersio: ritus quo administrai! potest baptinnus. *Vide Baptismus.*

Asseguatio Contrarius duplex seilirci societa is et assccuralionis sortis lanium, vel •ocietatis et assecurationis lucri tantum, non ndetur secundum se illicitus. VII. 157. As-

se, m alio lidei jussioni «mnis. r-.. *tdlenipeik* •idi in »« susceptio ; seu, est con r-etns quod qilis periculum rei alienæ in s»* «« scipil, se obligans ad illam rem compensandam si perierit. 172

\-sEb iio lidei htimanæ non csl cade n ac assentio lidei divinæ. V, 48.

. 'ssis i i. vi i, i spiritus sancti in ecclesia promissio, quid importat? V. 108.

Λ: . noi. oc. i, hoc axioma astrologorum vulgauini: *Aura ini linant, sed non necessitas* Intelligeidum est de inclinatione indirecta e' dispositiva tantum, non dc inclinatione directa voluntatis. VII, 580. Astrologi fais.. Iere semper pramuntianl. *Ibid.*

AsinoLOGi a judiciaria est quando quis conatur futura præcognoscrc ex consideratione silus et motus siderum : huc pertinent genethliaci (*donneurs d'horoscopes*). VII, 578. Astrologia naturalis qua, ex considerationi motus coelorum, cursus siderum, conjunctionisseu oppositionis planetarum, prænuntiant iir certo effectus cx cis naturaliter et n· cessario secuturi, ut ccljpscs, ortus cl (icri·sus solis et lunæ, clc. Vel probabiliter prnuntianlur quæ ex eis plerumque solent evenire, ul pluviae, ventus, tempestates, Mediates, frigus, æslus, etc., esi licita. *Ibid.* l'ltia progredi est vanum et temerarium, *Ibid.* Astiologia judiciaria quæ ex siderum aspectu et situ judicial de his quæ pendent cx libero hominis arbitrio aut dc eventibus fortuiti, seu quæ alioquin sunt omnino occulta, ul dc alicujus hominis statu, matrimonio, cælibalu, vilæ cursu, dignitatibus, prolibus, salute, morte .certaminibus, cædibus, prosperitate, adversitate, etc., clc., est prorsus illicita. 579.

Astutia est excogitatio viarum simulata mm et apparentium ad consequendum liquem finem, snc bonum sive malum. VI, 8. Astutia sumitur aliquando pro circumspectione. *Ibid.*

At u a n a m u s (S.) aderat concilio Nicrno in quo damnatus esi Arius. II, 2. Contra Macedonium scripsit. 5. In communione illum ha·!e-iarcham recipere noluit minitante fuistra Conslanlino. *Ibid.* S. Athanasius dedit leges ecclesia· docendo, non jubendo. V, 170. Ncc auctoritate sua episcopos ecclesia· coegit ad concilium. *Ibid.* Defensor pra· ipmis consubstantialitatis, multa passus esi ... Λ» a.us, quæ mira constanth mill. 2>o Concilium Saidicense Alhanasimn in soiitm declaravit, ipsiimque et alios ab Λi i. in· ejectos sui· sedibus restituit. *Uni,* An . 'ministraverit S. Athanasius bapii ini p eri· mm ipso admodum puero ludcn'. i' · hi Inore m. ii·' h ai. S. Alexum e . s. cOpus illud baplisina raliun habuerit dñlhim c>l D. da >ei itate lacti quid iude yqnilti ! \ III, 505 et 504. (hiibusd, ni vid< <ur S. Alh. i· uasius rebaptizantibus orse accensenduni « quia h. ipii Hua Arianoruin rejicere videb. il. ^· 551 (i 5 2. Nunquam censui! peccatum

spiritum esse irremissibilem nisi in eis qui in illo persistunt obstinate. IX, 240.

Athei? Aliter dicitur quasi sine Deo. Quidam eigo dicuntur athei speculative et proprie, quales sunt, si sint, qui mente suo iudicio interno negant deum. Alii dicuntur athei practice, qui quamvis mente Deum agnoscant, vivunt tamen quasi non esset Deus, quem vellent non esse suorum criminum vindicem, de quibus dicit S. Paulus, Epistolae ad Titum. Cap. I, (*confitebuntur se Deum; funis autem nefiant*). Item dicuntur athei indirecte, qui tribuunt creaturis et idolis quod soli Deo proprium est, eum ipsi Deo denegant quod ipsi convenit: hi Deum verum non agnoscunt. Tandem dicitur sunt athei qui viles Deos sua patriae iunctive simulacra non venerabantur, vel Surates habitus est a suis civibus, sic Judaei a Graecis vel Romanis, sic etiam Christiani a paganis vocabantur. I, 10. Esse etiam atheos practice et indirecte plus quam notum est; at vero an dentur athei veri nominis, speculative scilicet et proprie, non onus est theologorum sensus; alii negant, alii affirmant, idque nobis non videtur improbabile. *Ibid.* Mulli enim citari possunt homines qui fuerunt athei speculative et proprie. *Ibid.*

Antr. x. v. goras. Philosophus Christianus, in Apologia pro Christianis ad imperatores, pluralitatem vel consubstantialitatem personarum asserit. 11, 17.

Attentio est actus intellectus, nempe consideratio, seu advertentia mentis ad aliquid. VII, 225. Differt ab intentione, licet cum ea quandoque confundatur. *Ibid.* Attentio quae orationi vocali adhiberi potest, est triplex; una qua attenditur ad verba; secunda, qua attenditur ad sensum verborum; tertia, qua attenditur ad linem orationis. 224. Attentio requiritur necessario in iis quae pertinent ad cultum Dei. *Vide* Hortae, Missa, Oratio, Sacramentum, etc.

Attributum proprie sumptum communiter delinitur; Perfectio absoluta simpliciter simplex, necessario vel formaliter in Deo consistens, et ad essentiam constitutam modo nostro concipiendi consequens. I, 10. Attributa Dei non sunt plura realiter, propter summam ejus simplicitatem vel unitatem, sed virtualiter tantum, quatenus enlita? Dei simplicissima aequivalent pluribus perlectionibus vel realiter distinctis, *Ibid.* Quaedam attributa pertinent ad usum divinum; quaedam ad operationes. Quaedam sunt negativa, a Deo imperfectiones removens; alia sunt affirmativa, quae de Deo affirmative enuntiantur. *ibid.* Quaestio est qua distinctio attributorum divina a se invicem et ab essentia distinguantur; resolutio quaestionis. 51, 57 et 100. Proponitur an omnia attributa in Deo sint equalia? resolvitur quaelio. 62.

Attributum et alia attributa sunt vel tantum obiectum secundarium visionis beatificae? I, 54.

Attributum est ratio absoluta formae dicitur in Deo existens, et ad naturam immutabilem constans consequens. I, 10. Diversam lineam trahens. 157. Alium rationis intercedit inter attributa divina et relationes. II, 86.

ATTRITIO. Peccatum mortale tollitur per attritionem existimatam contritionem in cura sacramento. VIII, 205. Peccatum mortale cognitum et nunc retractatum per contritionem, est obex ad effectum sacramenti vivorum; non tamen ad eorum effectum sufficit attritio putativa. *Ibid.* Requiritur attritio supernaturalis actualis vel virtualis. 204. Attritio requiritur pro sacramentum mortuorum. 558. Attritio, qualiter requiritur ad baptismum et poenitentiam, est distinctio necessaria requisita ad martyrium. 415. Attritio est vox per metaphoram translata a corporalibus ad spiritualia. 290. Sicut corpus dicitur atteri vel frangi quando in magna parte dividitur; ita per similitudinem corpori humani suis peccatis inherendo atteri dicitur quando per poenitentiam non perfectum peccatum dimittit. Attritio est animi dolor et detestatio de peccato commisso. Vocatur contritio imperfecta. 502. Attritionis modi sunt multiplices; potest enim provenire: 1° ex eo quod peccatum est aliquid turpe repugnans rationi; 2° vel ex eo quod est libitum mali temporalis; 5° vel quia est involuntarium gehennae; 4° vel quia est exclusivum gloriæ; 5° vel quia est malum et offensa Dei; haec sola ultima est actus poenitentiae. *Ibid.* Attritio cum scilicet de peccato vel scilicet malum Dei, non potest esse sine aliquo amore Dei. Non tamen consistit cum contritione charitatis perfecta. Attritio ex amore benevolae potest fieri contritio. *Vit.* Ad justificationem cum sacramento nullus requiritur gradus in attritione, modo habeat aliunde condiciones requisitas. Attritio seu dolor de peccatis conceptus ex seu cum amore Dei benevolae, potest sufficere ad justificationem sine sacramento, saltem extra casum necessitatis, nisi sit intensus ad certum gradum. 292. Aliter itio ex qualicumque Dei amore concepta, quando impossibile, non voluntas excludit actualem susceptionem sacramenti poenitentiae, sufficit tamen ad justificationem. 295. Id potest tamen poenitentia ex misericordia Dei vel merito poenitentiae Christi. *Ibid.* Attritio intensiva vel ad justificationem sine sacramento, unde innotescit sufficienter intentionem, ut ad eam statim sequatur justificationem. *Ibid.* Poenitentes attritionis intentionem, nec intentionem gradum discernere possunt. Ex usu et poenitentia Ecclesiae, non sol ut confessari exiit in poenitentia, ibi: <ul> doloris intentionem, sed um vel ex animo Dei offensam super omnem alicuius. *Ibid.* Adagium Poenitens in poenitentia ex attrito vel contritus, quum loquatur nunc ibi. 505. Attritio seu dolor de peccatis ex solo gehennae metu sine ullo Dei amore be-

nevelo, etiamsi nondum sil satis efficax ul absolute excludat omnem peccandi voluntatem, tamen ad i?, cenetur cl inducat, nec lit scHîUvçr servilis, est bonus, honestus el utilis. 503 «I 5GG. In attritione salutari cl 8ufficie.»ead justificationem cum sacramento, non requiritur aliquis actus charitalis, quantumvis debilis it remissus. 513-515. Ad justificationem cum sacramento pœnitentiæ consequendam, non sufficit attritio ex metu concepta etiam cum amore spei seu concupiscentia; , sed requiritur amor Dei benevolus. 515. Nulla est attritio sufficiens ad justificationem cum sacramento, nisi sil de peccato ul csl malum et offensa Dei. 518. Non licet in praxi sequi sententiam de sufficientia attritionis formidolosa? eliam in hypolhesi quod sil probabili 528. Opinio de attritionis formidolosa sufficientia non csl moraliter certa. *Ihid.* Ecclesia pcrmittit-ne hanc, opinionem doceri in scholis tanquam moraliter certam el in praxi tutam? 529.

Ai ci on. Auctorum dissensus in referenda historia quoad circumstantias non esi signum lalsitatis. V, 157 Auctoris protestatio. X, 227.

Auci PAITIONEM prohibere, nedum in propriis fundis, sed etiam in locis publicis, eamquesibi reservare poleslrespublica seu princeps. VI, 65.

Ai.dv cia. Audacia est motus quo appetitus insurgit adversus malum terribile imminens ad ipsum fugandum el superandum. IV, 258. Audacia est de bono sive «le malo sub ratione boni. *Ihid.* Audacia seu (emeritas est excessus in audendo el aggrediendo. VIII, 58. Hæc tria, timiditas imimiditas, ct audacia, sunt peccata opposita for(itudini, quandoque mortalia, quandoque venialia. *Ibid.* Audacia oritur ex triplici causa. 59.

Audi alteram partem : Nemo condemnatur inauditus ; sunt adagia communia. VI. 314.

Audientes. Qui numerabantur in primo gradu seu ordine cateclmmcnatus, erant illi qui se offerentes ad baptismum, recipiebantur ab episcopis inter catechumenos cum quibusdam cæremoniis. Admittebantur au audiendum Verbum Dei in ea parle ecclesia; quæ hodie navis dicitur : instruebantur insuper privatim, sive ab episcopis, sive a sacerdotibus, sive a diaconis Non autem docebantur profundiora religionis mysteria sed ea tantum qua communiter fidem cl mores spectant, et *calem .dia.* VII, 450. Audientes stabant intra foies ecclesiæ in propilæo, ubi audiebant lectionem Scripturarum ct sacras conciones, inaequo exire cogeantur antequam inchoaretur missa catechumenorum. IX, 475. Audientes confessionem alterius non possunt de peccatis inter sc loqui 444.

Audientia erat secundus gradus pernitiencia: sclemn timer publicis. IX, 575.

Augmentum esi voluti continuata rei productio. V, 181. Actus nostri non causant •Olrrienler physice augmentum charitalis,

quia eadem est ratio augmenti et productionis habitus. *Ibid.* Actus nostri concurrunt ad augmentum charitalis dispositive, non «olum moraliter seu ir.erilorie, sed etiam physice. *Ibid.* Homo justus potest sibi menri augmentum charitalis. *limi.* Quilibet artus charitalis eliam remissus, sive elicitus, she imperatus, meretur de condigno augmentum charitalis. *Ibid.* Non omnes conveniunt de momento quo confertur augmentum gratia cl charitalis actibus remissis debitum. 283. Augmentum debitum actibus remissis non confertur in hac vita, sed differtur usque ad ingressum gloria*, seu ad primum instans glorificationis. 285.

Ai GVSTiNiANL Theologi, vulgo dicti Augustinian!, cum Molinistis censebant reprobationem malorum angelorum etiam negativam esse ex prteviso peccato in quod libere prolapsi sunt. 1,454. Quantum vero ad reprobationem negativam homimimin statu natura* lapsa, dicunt esse faciam ex præviso peccato originali. 454, 455. Utrum tam Adamo quam angelis fuerit necessaria gratia per se efficax ad perseverandum, conlroversatur inter Thoniistas, essedas Jansenii et theologos Augustinianos. Augustiniani contendunt Adaintini et angelos non indignisse ad perseverandum gratia per se efficaci, sed sola gratia indifferenti el versatili pendente a motu liberi arbitrii, qualem Molinista* admittunt in præeenti statu. 111,501. Tota contestatio csl de mente sancti Augustini : unde, juxta S. Augustinum, gratia per se efficax fuit in Adamo et angelis necessaria ad perseverandum. *Ibid.* ei 521. Augustinian! theologi quid sentiunt circa gratiam? 590.

At gustint stS.) ait sacrilegium esso asserere quod Deus exeat extra se ad aliquid cognoscendum. Insuper S. Augustinus cognitionem *vespertinam* qua res cognoscuntur immediate in seipsis nullibi Deo tribuit, sed solam cognitionem *matutinam* qua res in Verbo videantur. I, 171. Sanctus Augustinus rerum cognitionem in Deo vocat *matutinam*, id est, clariorem, ct rerum cognitionem in ipsis vocat *vespertinam*, id est, obscuriorem. 175. Quo sensu negabat præcientiam futurorum conditionatorum. 197. Totus est S. Augustinus in suis scriptis contra Pelagianos cl Scmi-Pelagianos ul probet efficaciam et infallibilitatem divino* voluntatix repetendam esse ex ejus omnipotentia et dominio quod habet super voluntates hominum. 550. Quid ait sanctus Augustinus explicata quomodo Deus inclinet voluntates el de iit faciat quod vult. *Ibid.* Ad hoc, explicantur ejus verba. *Ibid.* Quid Intelligit sanctu, gustinus explicans illa verba Apostoli : . *est qui operatur in nobis velle et perfice...* 551 Variæ dantur sancti docturis explicationes. *Ibid.* Regulæ sancti Augustini ad explicandas sententias Patrum ipsi antiquiorum circa prædestinationem. 425. etseqq. in uu' bus paginis dicit l« SS. Panes prædecesioref

INDEX GENERALIS,

inounntc exortam liærcsim Pelagiannm, aliis l erroribus confutandis occupatos, non trac- tasse ex professo quæstionem de. prædestina- ltone. «x)d solum obiter attigisse : unde fac- tum esi ul in hoc mysterio nondum satis dis- cusso expressiones minus accurata· illis exci- derim; catholice tamen sentiebant simi pos- teriores, cum asseruerint principium ex quo sequuntur veritates catholica», nempe in opere salutis, lotum ad Dei gratiam cl misericor- diam esse referendum : 2° Patres qui dicunt prædestinationem inniti pr<Tscientiæ, iilclli- gendos esse de præscientia innixa decreto di- vino et non voluntate creata; quæ præscientia involvitur in prædcslinalione. 526 ad 550. Sanctus Augustinus exponens hæc verba Episl. ad Rom. : *Conclisit enim Urus nmnia in incredulitate, ut omnium misereatur*, dicit Deum permisisse prædestinatos ex Judæis el gentibus incidere in peccatum infidelitatis, « ut dc amaritudine illius pernitando confusi el ad dulcedinem divinæ misericordiae cre- dendo conversi, clamarent illud in Psalmo 50 : *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus tc.* » Unde Juxta sanctum Augustinum permissio peccati in prædestinatis, esi immediate ex intentione humiliationis et conversionis, con- sequenter mediate ex prædcslinalione. 446. l Cum contenderent Pelagiani Deum fore in justum acceptorem personarum, si alios pn* aliis reprobarct absipic prævisis demeritis , ad hanc querelam compescendam , respondit sanctus Augustinus nemini justam esse cau- sam conquerendi. Quas dat causas et motiva præbet sanctus Doctor? 465. S. Augustinus docet prrcdcslinalionem ad gloriam esse gra- tuitam ante merita gratiæ prævisa. 428 el seqq. Hanc non admittebat doctrinam Tour- nely. Quidam Patres inter quos S. Augusti- nus, comparant ires personas in Deo iribus auri fragmentis· **II**, 52. Sanctus Augustinus sex dies creationis accipit figurate pro ui\er- Sls angelorum cognitionibus. 248. Non cons- tat tamen eum in ea sententia tinnitor ste- tisse. *Ibid.* Sanctus Augustinus post S. Hie- ronymum scripsit contra Pelagianos, nempe anno 412 lres libros de Peccatorum Meritis et remissionibus : eodem anno librum de Spi- ritu et littera ; anno 415 , librum de Natura el Gratia, etc., etc. **III**, 249 Denique libros de Prædcslinalionesauciorum eide Donoper- sevrantliæ adversus Semi«Pelagianos· *Ibid.* Oluit S. Augustinus die vigesimo octave Au- gusti anno 450. *Ibid.* Ipse sanctus Augusti- nus fatetur se ante episcopatum fuisse in errore qui postea fuit Semi Pelagianorurn , sed ab eo revocalum illo Apostoli dicto : *Quid habes qmd non accepisti?* 258. Gratia de qua fuit concertatio inter S. Augustinum et Pelagianos, jiiit gratia actualis bona· vo- luntatis el actionis , necessaria ad singulos pietatis actus, et gratuito non ex mei itis na- tm-ecollata. *Ibid.* Gratia voluntatis cl acio- necessaria et gratuita quam S. Augusti-

nus propugnavit, non fuit gratia Indlffereni cl exportans consensum nostram ut vt effi- cax, sed per sect vi sua hn)u< canxcnsuf el operis efficax. *Ibid.* Semi Pdamnnrurr errores S. Augustinus primos exnuium con- futavit sub linem vita», anno circiter 129, 260, Certum est Scmi-Pelaglanis omnibus summopere displicuisse S. Augustini gra- tiam victricem præviarn et discretionem pler- iorum, secundum propositum, absque præ- scientia meritorum. 262. S. Augustini prin- clpla, 1° nulla creatura potest sc facere me- liorem quam a Deo (acia est : 2· non potest homo homini esse melior, quam Deus ip<e est homini : 5° nemo habet a sc ipso in or- dine supernatural! de quo in semetipso possit gloriari el quo ab altis se discernat : 4· crea- tura innocens debet orare , et petere a Deo donum perseverantiæ, et ea obtenta illi gra- tias inferre : 5· cur unus gratiæ consentiat el non aller? cur unus in accepta justitii perseveret el salvetur, et non alter? Est quæslio inscrutabilis. 508*310- Contra mo- nachos monasterii Adrumetini.scu Prædesti- natianos,. scripsit librum de Correptione et Gratia. 512. Cum enim quidam monachi Adrumetini accepissent prædicaii a S. Au- gustino quoddam gratiæ genus, quæ ad om- nia pietatis opera esset necessaria, nec la- men ullis meritis obtineretur, dixerunt ne- minem esse corripiendum, si bonum non ageret, aul si in bono non perseveraret, cum neutrum posset sine gratia , quam nec sibi dare, nec a Deo mereri posset; sed orandum tantum ul Deus ipsi gratiam largiatur. *II id.* Ut hanc querelam depelleret S. Augustinus, composuit librum dc Correpi, el Gial. m quo probat hæc duo cohærcrc, scilicet, ho- minem indigere gratia ul bene agat, el ta- men juste corripi si ea destituaais non bene agat. 515. Quanam occasione S. Augustinus (racial dc gratia primi hominis el angelo- rum. *Ibid.* Dixit ipsos ad perseverandum in diguisse gratia efficaci. *Ibid.* Adjutorium sint quv non el adjutorium quo est ne fundamen- tum doclrinæ S. Augustini de gratia? *Ibid.* ei 514-521. Sanctus Augustinus contra Pela- gianos ex oratione inferi necessitatem spccia- ..s gialuc supei naturalis. 527. Quomodo in- telligitur illud celebre effatum S Augustini in Episl. ad Galal. : *Quod amplius w i debe- (at, set undum id operemur necrssertt?* 112. Sanctus Augustinus observai Romanis, prop- ter quosdam bonos eorum mores, mercedem temporalem fuisse redditam. 166. Liberum arbitrium dicitur a S. Augustino amissum peccato Adæ, non quod sil extinclum quoad substantiam, sed quia deterius c-d t..cluui el debilitatum quoad nonum. Dc hac docti me sese explicat disertis terminis in >*io libro i ad Bomiacium elc. **IV**, 85. Detendit e< ixn liberum arbitrium. *Ibid.* Impugnat nccessii <- leni peccandi. *Ibid.* Urcei Stoicos libertatem humanam destruentes. 96 Prob<i< contre fi- los philosophos præscientiam Dei stare coui

nos^{rl} arbitrii libertate. *Ibid.* Sanctus Augustinus : «tinir <v>riavil quod dixerat nimis generaliter que ' Deum *habere est nosse*, quia hoc verifnare nmi potest de notitia Dei in hac vita. V, 27. Explanatur ejus retractatio. *Ibid.* S- Augustinus, nomine coactionis, in definitione lib ri arbitrii non intelligit coactionem stricte sed paulo latius sumptam pro necessitate, el spontaneum pro libero. 97. Sanctus Augustinus non sumit opinionem sicuti nos, pro assensu ex motivo probabili, sed pro errore in quo quis obstinate perseverat. 246. Sanctus Augustinus non agnoscit Mrtutes perlectas et Christianas in inlidelibus. 272. Necessitas non suinilur a S. Augustino sicut hodie sumitur in Ecclesia et schola 547. Sæpe loquitur de quacumque ignorantia juris naturalis et positivi : ideo Jansento non favet. *Ibid.* Quando loquitur de ignorantia, intelligendus est de ignorantia vincibili idcoque culpanda. 515. Nihil certi habuit circa modum quo traducitur peccatum originale. 376. Fuit anxius el incertus circa poenas parvulorum 414. S. Augustinus variis in locis primatum Bomani pontificis asserit V, 162. Quænam est ejus sententia circa quæstionem infallibilitatis? 181. Habet-ne iudicium Innocentii I contra Pelagianos pro ultimo et irreformabili? 11)2. Quænam fuit ejus sententia circa causam agitatam inter S. Cyprianum et S. Slephanum? 198. Nunquam negavit infallibilitatem concilii generalis. 255. Quidquid bene lit Deo fit, quia ex ejus præcepto iit. S. Augustino in hoc suffragatur S. Thomas 519. Causaadisplscendæ beatitudinis præcipimur agere quidquid agere debemus. 550. Quid docet Augustinus de virtutibus infidelium? *Ibid.* Sumit sæpe charilatcm lato sensu pro amore boni honesti. 552. Sumit etiam aliquando illam sit icto sensu. *Ibid.* Controversia S. Augustini cum Juliano. 555. Erat, juxta S. Thomam, de operibus bonis ad malum finem iclatis. *II id.* Quibus utendum est ut pervenire possimus ad bcalitudiiein. 555. Opera quæ sunt sine tide per dilectionem operante, ex recto tamen fine naturali'fiunt, Vocat Augustinus peccata lato sensu. 555. Sententia S. Augustini circa divisionem et distinctionem prxcceptoruin Decalogi communiter accipitur VIII, 29. Habuit r.ita sacramenta rollata a malis ministris, quicumque fuerint Quid ergo dicendum est de textibus qui huic doctrinæ conirorii videntur. VIII, 29). I uit-ne dubius circa validitatem baptismi ludicre el inimice collali? 501. Quo sensu agnoscit in ecclesia catholica fallaces, el in hteresi veraces? 523. Dubitavit ne an baptismum collatum tnum omnino ludicre el jocosè adeoque sine externa intentione esset validum? 524 Probat contra Donalistas sanctitatem et conscientiam ministri non esse necessariam ad veritatem sacramenti. *Ibid.* Quid dicendum t-t de dubio S. Augustini circa epistolas S. Cypriam, in quibus S. Cypria

mis errorem Bebaplizanlmm defendit? 339 Distinguit tria tempora respectu legalium : 1° ante passionem ; 2° a passione c Eua? » lii promulgationem ; V post Evangelii pr<v mitigationem. 581. Laudat leges ab inpr>> Im ibus latus adversus sacrificia l'agnnonm . 1^o5. Sancti Patres pro diversitate orgiincntorum, diverso dicendi genere usos luisse testatur S. Augustinus. IX, 55. Ejus femport invaluisse opinionem <le præsenlia refill HH contendit Zuinglius. 57 Panem benedictum et eulogias lato sensu sacramenta vocal. Cii. Hoc præceptum : *Nisi ma tduravcrilh cur-nem Filii hominis*, etc., intelliL'it de manducatione reali pro adultis, el de manducatione spiritali et mystica pro parvulis. 155. Tenuisse realcin sumptionem Eucharistlæ necessariam esse parvulis necessitate medii f.li-i quidam dicunt. *I'id.* Quotidie Eucharistir communionem accipere, nec laudat, dit m luperal 161. Expenditur incnsS- Augustin circa scientiam mediam. 205.

Augustinus, Archelao Herodis filio et successore Viennam in exilium pulso, Judxam in provinciam redegit Romanam, misso ad eam administrandam procuratore seu præside, primum Caponio, deinde Pilato, jusque gladii Judæis ademit; unde Judæi, tempore passionis Christi, dicebant : *Nobis non liet' occidere quemquam : non habemus regem nisi Ccesareni.* II, 525.

Auhea est corona. Significat præmiam essentielle beatorum IV, 45.

Avheola, parva corona superaddita majori coronæ. Significat beatorum præmulum accidentale et diminutum. IV, 45. Aureola proprie existit in mente; est enim gaudium de operibus illis quibus aureola debetur. *Ibid.* Ex gaudio aureolæ redondal aliquis decoret in corpore. *Ibid.*

AuniFfCl possunt-ne emere arte facta aurea vel argentea, æslimando tantum pou materia* el non artificium, quamvis forl nullo aut modico labori possint adhuc vendi? VII, 97. Exiniinilur-ne a lege jejunii? Vili, 100.

Aurora est crepusculum diei seu lucis, quod est ante ortum seu apparitionem corporis solis supra nostrum hemispherium. IX, 218.

Avt t ient icit as. Aullienticitas Vulgntx editionis in hoc sita est, juxta communioem sententiam, quod nihil contineat fidei atl bonis moribus repugnans, ex quo pernicio* sus error natus sil sequi. 111, 168.

Authenticum a jure mutuati sunt theologo. In jure autem est : Scriptum aliquod ex sc fidem certam el infallibilem facit in iudicio, et ita suprenue esi auctoritatis, ut a nullo rejici vel in quaistionem verti debeat. V, 76.

Auxilium. Ulrum Deus omnibus provideat auxilia sufficientia ad salutem?!, 297. Quid debet mtelligi per auxilium seu gratiam

sufficientem! *Ibid.* 7/mes (Tanlur definitio- nes. //»/». Tandem juxta Thomslas, auxi- lum sea gratia sufficiens est. quæ quidem confert potentiam proximam vel remotam ad bene operandum; sed nunquam actualem operationem, nisi superveniat alia gratia seu eoncursum, non solum concomitans, sed na- tura præveniens, qui vi sua voluntatem ad consensum inclinet el determinet. 598 Deus vi voluntatis qqrn habet salvandi omnes per Christum et propter Christum, præparat in communi omnibus auxilia generalia sufficien- tia ad salutem. /Aid. Præcepta naturalia oh- servari non possunt sine auxiliis sufficiend- bus. 298. Juxta Arnaldum voluntas qua Deus hominibus præparat auxilia sufficientia ad salutem. Intern. illos in particulari respicit, unde vi illius voluntatis antecedentis nihil |>bssei in- ferri pro auxiliis sufficientibus omnibus ad salutem pnepaialis. 299. Quæ responsio ad hæc? /'ô/. Utrum non stilum præparen- tur incommuni, sed el offerantur, imo el confe- rantur omnibus el singulis auxilia sufficien- tia ad salutem? 299. Omnes theologi admit- tunt contra Jansenium et Jansenistas a Deo vi voluntatis antecedentis per Christum præ- parat et provideri incommuni media seu auxilia sufficientia ad salutem omnium; qui- dam tamen existimant Deum ea de facto qui- busdam deneare, non quidem justis, quia i<l damnatum est in prima propor- tione Jan- senii, sed quibusdam alus : 1° miidelibu* : 2° obduratis et excæcalis; 5. parvulis sn». baptismo moi ienlibus, in pœnam præceûci- lis peccati, vel originalis, vel actualis. *Ibid.* Auxilia sufficientia intrinsece, recepta esse semper nccssaria ad salvandam possibilita- tem sive salutis sive mandatoium Dei non existimamus; modo tamen nulli denegentur in pœnam, sed unicuique ita offerantur el præsto sint, ut si-eis careat, non ideo sil quia Deus ipsi denegat, sed quia recipere detrectat, ita vult Goncl. *Ibid.* Quæslio mo- mentosa variis modis proponitur : 1. univer- sim, an Deus conterat omnibus auxilia suf- ficientia ad salutem; 2° an omnibus adultis conferat auxilia sufficientia ad observantiam mandatorum, quando hic et nunc urgent; 5° an omnibus adultis infidelibus seu pecca- toribus fidelibus obduratis et obca'c'ilis con- ferat auxilia sufficientia sive ad fidem, sive ad conversionem; 4° utrum el parvulis non deficit. 590. Auxilium sufficiens non consistit in indivisibili, sed admittit latitudinem; aliud- que est proxime, aliud remote sullicieiH. /'dd. Explicatur hæc distinctio auxilii suf- ficientis. *Ibi* !. Cei lo constat apud omnes auxi- lim suiliciens non æqualiter distribui omni- bus, ex cujus reanositionis probatione se- quitur non omnes habere auxilium proxime sufficiens ad fidem, sive ad conversionem, sive ad observantiam mandatorum. /Md. Deus nedum in communi pr.vparat, sed etiam in i<llyi confert omnibus et «ungulis liomi- bus inpralUcr viventibus pro loco el lem-

porc auxilia proxime vel remote sufficientia ad salutem, juxta cujUMpie conditionem e» exigentiam; ita ut si aliqui vr. n aodala non observent el non observando percipiant, vel al fidem aut ad pœnitentiam run feriantur, ac tandem salutem non consequamur, hoc non se tenent ex parte Dei, quasi illa auxi- lia ulli deneget in pœnam præcedentis pec- cati, sed ex parte hominum qui vel illa oblata respuunt, vel illis receptis non utuntur aut abutuntur. Hæc conclusio licet non sit om- nino certa et a multis etiam Thornistis im- pugnetur, videtur tamen nobis divinæ boni- tati conformior, et veritati *Ibid.* Sanctus Prosper probat Deum nulli prorsus homini auxilium sufficeiisdenegare. 302. Ex S. Scrip- tura probatur Deum nemini denegare auxi- lia proxime vel remote sufficientia ad obser- vantiam mandatorum, quando hic el nunc urgent, adeoque ad vitanda omnia peccata. 505. Si homines essent impotentes ad im- pl nta præcepta el carerent auxiliis suffi- cientibus ad illa observanda, non peccari ul ea transgrediendo, quamvis talis impotentia el carentia proveniret ex peccato. Ita putat Goni. 594. Cum Deus nulli pror*us deneget commune auxilium custodia angelorum, col- ligitur quod etiam alia communia nulli dene- gei. 507. Cur infideles el peccatores obc.e- cati illustrationibus el excitationibus call unnussis non attendunt. *Ibid.* Circa naturam auxilii sufficientis non una est omnium <en- lentia. Quidam illud reponunt in libero r- bilrio semper ad bonum flexibili quandiu ho- mo vivit. Sed hæc opmio generaliter sumpta Pclagiana est 9 reprobata in pluribus locis a S. Augustino. 507 Quidam reponunt in li- bero arbitrio non se solo, sed quaterni* po- test semper adjuvari auxilio. *Hdd.* Auxilium oblatum a quibusdam Thoniisls reponitur in quadam qualitate habituali quæ faculta- tem instar prioris dispositionis elevet, bo- nisque actibus exercendis remoie potentem official. 508. Quidam dicunt silum esse in p h motiombu* el illustrationibus, seu po- tius in divina motione has illustrationes el pios moins excitante et causante. *Ibid.* like pia» interiore* illustrationes el excitai ones varie drlinguulur : quædam enim sunt na- tui ales intitaiive. el supcrnalurales tantum quoad modum; e contra quædam sunt su- peinaturales enlilalive el naturales objec- tive; alne sunt tandem supciialuralcs abso- lute <t ex omni pario tam enlilalivequam ob- jective ei quoad moilum. *Ibid.* Quomodo in- lellmiliir voluntatem creatam icspucre auxi- lium oblatum seu ei obstacu'uni ponere Qu.v responsio? *Idd.* Solvuntur objectiones va- ria* et inultæ circa hanc mateih.m 519 ad 519. Impotentia adimplendi præceptum, oria sal em ex propria culpa. null excusat. 512 Multi nfi it fi s quo auxilio carent ul fidem f 515. Quodnani est inxiliuxi ihfideiibus coi- hilum; est-ne nalurah v l supei natura el 311. Uutuam censent istml auxilium cu-

Ut autem intrinsece, sed supernaturaliter* quoad modum. *Ibid.* Alii existimant istud auxilium esse comparative supernaturaliter. 315. Ille ipso quo Deus patitur peccatorem vivere et uti ratione, vult misericorditer ipsum esse in «talum assequenda* salutis, alias non dicitur a damnato; consequenter conicit ipsi auxilia sufficientia ad salutem. 518. Impii carent-ne auxilio orandi? *Ibid.* Proponuntur objectiones et solvuntur. *Idem* insufficientia auxilii. 359. Auxilium ultra quod requiritur aliud, esse sufficiens in suo ordine? 560. Quia culpa Deus denegat auxilium per se efficax quem omnibus paratus est dare; an culpa praesenti, an praeterita; an originali, an intellectuali? *Ibid.* et 561. Posita sufficientia gratiae ex parte potential, ita, re ipsa, mandatum est possibile non habenti auxilium efficax, ut jure possit reprehendi et damnari si non servet. 560. Deus est provisor generalis circa omnes et provisor specialis circa electos: ut provisor generalis, vult voluntate antecedente salutem omnium et eam aequaliter; seu similiter curat, quatenus omnibus providet communia auxilia secundum cujusque capacitatem et debitum, imo supra debitum. At ut provisor particularis, aliquos ex omnibus speciali amore dilectos seligit quibus specialia auxilia praevidet, nec communibus sua fragilitate deliciant. 423.

Omne auxilium efficax communius observant non esse ejusdem conditionis et virtutis. *Idem*, 514. Aliud est movens tantum et applicans potentiam ad agendum; aliud non solum movens et applicans, sed simul sanans et roborans. Primum dicunt necessarium fuisse et Adamo et angelis, ratione dependentiae a Deo in agendo; non secundum: qua natura eorum cum esset sana et integra, non indigebat auxilio medicinali et sanative, quali indiget nunc nostra natura infirma et vulnerata, cui proinde est necessarium auxilium quod si non solum movens et applicans, sed etiam sanans et roborans. *Ibid.* et 515. Observant vero S. Augustinum, cum a statu naturae innocentis excludit auxilium quod et efficax, loqui de auxilio «an nite et roborante, non de adjuvante simpliciter et applicato. *Ibid.* Datur auxilium supernaturaliter supplens vices habituum fidei, apei et poenitentiae ad eliciendos actus fidei spei, et poenitentiae in catechumenis et poenitentibus nondum justificatis. 517. Molio generalis (pia Deus vel primus et universalis motor, tam in ordine naturae quam in ordine gratiae, applicat potentiam et virtutem praesistentem secundum ejus exigentiam et consuetum rerum cursum ad actus ipsi proportionatos, perlinet-ne ad auxilium speciale gratiae? 522. Generalis Dei molio potest considerari dupliciter. 1. In respectu ad naturam secundum se. 2. In respectu ad hoc et illud individuum hujus naturae, cui per alio datur. Considerata respectu ad naturam secundum se, non debet dici auxilium speciale nec gra-

tuitum, sed generale quia Deus movet innum-quodque secundum suum modum. Immo. 358 Considerata vero respective ad individuum cui praeter alio datur, debet dici auxilium speciale et gratuitum. *Ibid.* Qui requirunt auxilium speciale gratia*, non intelligunt virtutem superadditam et supra cursum naturae colla, tam, sed ipsam motionem uni praeter alio gratias. *Ibid.* Auxilium speciale peccatorum non consistit in aliquo indivisibili, neque eodem modo datur omnibus, sed plura includit et intrinseca et extrinseca. 561. Quoad auxilium quo nos adjuvare possunt sancti. *Vide Suffragium.* Nomine auxilii sufficienter intelligimus id omne quod Deus nobis concedit vel possimus facere opus salutare, ita vel non defectu auxilii, sed hominis «c divino auxilio subtrahentis bonum omittatur aut malum fiat. 597. Auxilium sufficiens non consistit in aliquo uno determinato indivisibili, sed in pluribus concurrentibus ad actus nostros, unoquoque in suo genere et inaequaliter. *Ibid.* Varia* sunt auxilii sufficientis divisiones: 1. Dividitur in externum et internum. *Ibid.* 2. Dividitur in morale et physicum. *Ibid.* 3. Dividitur in proximum et remotum. *Ibid.* 4. Posset dividi auxilium sufficiens in collatum et oblatum. 598. Justus per bonum opus praesens potest-ne mereri auxilium efficax ad bonum opus sequens? 165. Non omnibus probatur auxilium efficax cadere sub merito. *Ibid.*

Avaritia. Nomen avaritiae desumptum est ab *aveo* seu cupio. Generaliter sumptum, significat inordinatum amorem habendi quamcumque rem, sive divitias, sive honorem, sive sanitatem, etc. Specialiter sumptum significat inordinatum amorem habendi possessiones seu divitias. **Vili, 25** Avaritia est immoderatus amor divitiarum. *Ibid.* Avaritia partim opponitur iustitiae, et ex ea parte est ex genere suo peccatum mortale; partim opponitur liberalitati, et ex ea parte est ex genere suo peccatum veniale tantum. *Ibid.* Avaritia potest considerari dupliciter et modo quo sensu opponitur iustitiae* est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* Peccatum avaritiae secundum quid est turpius et gravius aliis peccatis, simpliciter autem est minus grave. *Ibid.* Nullum vitium ad plura scelera impellit «quam avaritia. *Ibid.* Avaritia vocatur *idolorum servitus*. Dicitur peccatum periculosum et insanabile. Est medium inter peccata pure spiritualia et pure corporalia. 26. Avaritia est vitium capitale. *Ibid.* Sunt septem vitia* avaritia*. quas enumerat D. Gregorius, lib. XXXI, Moralium, cap. 51. Scilicet: *obduratio cordis contra misericordiam, inquietudo, violentia, fullia, perjurium, fraudulencia et proditio. Ibid.*

Avversus et prodigus idem potest esse sternul. VIII, 26.

Avenione Clemens V sedem SS. Pontificum primus fixit, ubi permansit plusquam.

septuaginta annis, usque ad Gregoriam XI V, 148.

Avekmō n Ūco est quid commune omnibus peccetis. IV. *279.

Aves rreat. L. sunt quinta die creationis, sed dillicuitas est ulrum non solum pisces, sed etiam axes sint productæ ex aqua. Alii negant, voluntque aves esse productas ex terra. Alii cl communius affirmant : unique fundati in S. Scripturæ textu : *producant aquæ reptile animas viventis et volatile super terram... produxerant aqua in specie* suas, et omne volatile*, etc. 11,255 et 256. Motus et garritus avium manifestissime non sunt causa futurorum eventuum; unde ex his tanquam ex causis futura cognosci non possunt. VII, 581.

Avitus (S.) agnoscit summum pontificem ul supremum indicem in causis lidel. V, 188. Quid scripsit ad Urbis senatores occasione Symmachi papæ? 212.

Avocans religiosum a monasterio vi vel fraude lenelur-ne ad restitutionem? VI, 276.

Sublata vi vel fraude, si advocatus non vult reilirr ad monasterium, aV si moi.adrrium nun suit amplius cum recipere, advocatis te netur-nc adhuc ad aliquam .t'uiutKncrnî 277.

Azymorum festum qua occaMonc insiui' tum fuit? Complectebatur septem dies integros quorum primus el ultimus erant solemiissimi. IX. 105.

Azxm̄tjs. Multæ sunt opiniones circa azymum et fermentatum. IX, 117. In azymo xcl fermentato pane triticeo corpus Christi conficitur : unde Domini corpus conficere debent, unusquisque juxta sua Ecclesia, sive oci identalis, sive orientalis consuetudinem : sunt xvrba concilii Florentini. 118. Azymus panis est verus panis. *Ibid*, ChriMus non con-MMimit m fermentato. *Ibid*. Lii azyinis in consecratione Eucharistias non est cæremonia legalis. 119 Si enim desit azymus in Ecclesia latina, sacerdos non potest celebrare etiam ad communicandum infirmum, alioquin sine viatico moriturum. *Ibid*.

II

Baccalaurei Universitatis Lovaniensis, ut referunt Fasti acadcinici Lovanienses, adhaesere constitutioni Gregorii XIII, bullam Pianarn continuanti, contia Baium, voce consona conclamantes : *articulos dani namus, bullam reverentes suscipimus atque obedientiam pollicemur*. 111, 268.

Baius et Batanismus. Bains, natus Melini in territorio Alliensi anno 1313. Doclorali laurea Lovanii insignitus 1550, ad conrilium Tridenlinum a Philippo II, Hispaniarum rege, missus anno 1565, inulta scripsit, in pluribus erronee. III, 267. Anno 1576, S. Pius bulla *Ex omnibus* allliclionibus septuaginta sex propositiones damnavit tacito nomine Baii, tum ne inde Baius exasperaretur el ul ejus lamæ consuleretur, tum quia non omnes propositiones sunt Baii, quamvis omnes vulgo dicantur Baianæ. *Ibid*. Eodem anno, Morillonius, vicarius generalis cardinalis Granvellani archiepiscopi Mecliliniensis, hanc bullam legit el promulgavit coram stricta facultate theologica Lovanien-si. *Ibid*. Anno 1569 Baius dedit litteras SS. pontifici, quibus conqueritur se nullum bullas tronssumptum potuisse oblinere; simul apologiam misit in qua exponit plures propositiones damnatas sibi falso imponi, cl ens ad mentem S. Augustini esse veras. SS. pontifex apologia el propositionibus novo examine discussis, rescripsit Baio esse obediendum, ipsiq» cl cæleris prædiciarum propositionum dcfciism ibn* perpetuum pro earum assertione sibmliuni imposuit. *Ibid*. Brève apo>llictio& Morillonius Baio reddidit. qui post aliquas instantias propositiones ejurax it. *Ibid*. Anno 1579, cum nonnulli lias propositiones propugnare pergerent, (Gregorius XI 11. 3 PB V successor constitutione *Provisionis*

nostræ, bullam Pianarn confirmavit. *Ibid*. Hanc constitutionem Franciscus Toletus, postea cardinalis, Lovanium missus. jussit in numerosissimo tutius academia? consessu, legi per Conrardum Sxhium, universitatis notarium. Omnes, tam Michael Baius quam doctores, licentiati, baccalaurei. huic bullæ adhæsere. 268. Bullam Pianarn quantum ad formam non habere vim legis contendunt fautores Baii el Jansenii. *Ibid*. Quantum ad materiam disputant de positione cujusdam commatis, ex qua sequeretur quasdam propositiones posse sustineri m rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento. 269. Tandem graves theologi docent quasdam propositiones esse damnatas ul temerarias aut scandalosas aut tensivas. nonui falsas et hereticas. *Ibid*, ('uni juxta bullam Pianarn. noimul-læ propositiones Buan.r a'iquo pacto sustineri possint, unde potest cognosci el discerni sensiK damnatus a non damnatu. *Ibid*, cl 279. l msenio prauxerant Lutlierus, ('alvinus el Baius iu propositionibus damnatis. 278. Jan<enius cl Buns non agnoscunt amorem Dei naturalem. 5 U), liane 67 im propositionem Bau : *Ilomo peccat etiam damnabiliter in ro quod necessario facit*, damnaverunt S. I9us V el Gregorius XIII. IV, 86. Asseclæ Jansenii et Baii censent hominem peccare damnabiliter in c<i quod necessari o facil. 512 Baius omnia inii leliuin opera cs<e peccata dicebat. Hæc propositio a iribus summit pontificibus damnata est. V, 521. Omnia qmc fiunt ab homine procedere vel a c>ipidilute cl esse malum, vel a charila* *i \sse bonum contendit. IX, 505. Allinis ebt Lutheri erroribus. *Ibid*.

Balaam in voted rcstainculo et Giezi crimen simumæ commiserunt. VU. 425.

; ir.< un » 'Tnim ndlrnc rrj « riliir. l X, i4 : e«l no r.iris«inmm? lb d. Balsamum Indicum non est adulterinum. Ki. Potest adhiberi iocit balsami Arabici Ibid. \n balsamum sit -ncessario adhibendum in contii natione ? Ibid rii/ eCoM ir.M vno. Parva quantitas balsami brevi cl facile pervadit omnes partes olei. 17.

Γ'avavoia opponitur per excessum magnificenliæ. El redditur latine, consumptio seu inepta operositas. VIII, 48.

Bannum est vox germanica, significans edictum, seu publicam proclamationem : igitur banna sunt publica? denuntiationes futuri matrimonii inter tales personas. X, 120. Pui lieæ denuntiationes futuri matrimonii sunt necessario præmiltendæ ni.itrimonio, necessitate præcepti, non sacramenti. Ibid. Exponitur decretum concilii Trid. Ibid. Ilan norum proclamationes debent lieri a proprio Contrahentium parrocho. Proclamationes fieri debent ler Iribus continuis diebus festivis in eCclesia inter missarum solemnias. 121. Ordinarius potest dispensare a proclamatione bannorum ex legitima causa. Ibid. Utrum non sint aliquando repetendæ denuntiationes? Ibid. Quas pœnas incurrunt tam parochus assistens quam contrahentes matrimonium sine p.æviis proclamationibus aut legitima dispensatione? Ibid. Qui post unam aut duas proclamationes contrahit matrimonium incurril-ne has pernas? 122.

Baptismus. Deus saluti parvulorum, attenta corumconditione, sufficienter providit per institutionem baptismi, quatenus est institutus pro omnibus, el omnibus conferri potest. I, 516-319. Qui vi coactus recipit baptismum, receplt-ne valide etiam renitento voluntate? IV, 65. Dubium exprimitur circa baptismum collatum in aqua rosacea. IV, 188 et 189. Pelagiani dicebant baptismum conlerri infantibus non in remissionem peccati, neque ad consequendam vitam adernam, sed ul haberent jus al regnum. 56(5. Solo volo baptismi homo salvari potest, sine recall ejus susceptione. V, 27. Baptizandus init cum Deo pactum. VIII, 228. Verba Christi m .Ioan., 5. « Nisi quis renatus fuerit ex aqua • el Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei, • non sunt intclligenda figurate de renovatione interiori per Spiritum sanctum, sed de vero baptismo aquæ. 247. Aliud est ministerium baptizandi, aliud concionandi. Ibit. Baptismus infanti collatus est validus et confert illi gratiam regenerantem, non ex fiile au. merito ministrantis; collatus enim a malo ministro, infideli vel pagano, validus est; non ex ti.ic, merito, aut dispositione susc oieniis, hujus est enim incapax 248 Eides E. cle.ue supplet in baptismo fidem quæ deest infantibus *. I. Baptismus est sacramentum n orluorum. 2G! Baptismus et pri-nitcnlia dicuntur iramenla mortuorum, quia sup- |. nunt subjectum mortuum per peccatum et privarum vita spiritali gratiæ. Ibid. Bapti-

mus confert cli.ar.ict> rem. 274. .° othnn- pci linet ad recipientes, quia per fertur potentia v.dide recipiendi alinéa ramenta. Ibid. Qui baptizat! erani b.j umiü Joannis, iterum 0 bebant baptizari b' liunn Christi; qui vero erant baplizali a Juila luy tismo Christi, non iterum laptizaburlur : ci go baptismus Chri-ti a perverso elia n nn- nistto collatus et validus, quoniam semper est baptirna Christi qui baptizat in Spiiim sancto. 286. Bapllzatus ab hæretico seu; « calore baptizatur a mortuo tanquam ab luttumento, el baptizatur a Christo vivente tanquam a causa principali Insuper fatemur baptizato ab hæretico nihil prode-se bapü- niiliii, nisi transeat ad corpus Christi, quæd est Ecclesia. 289. Recipiens baptismum simm teneat rectam fidem, baptismo non mundatur, sed polluitur, ail S. Ambrosius. 290. Qui baptizantur ai) hæreticis generantur filii Dei ab Ecclesia, quia ejus sunt sacramenta quæ ministrant hæretici. Baptisma ab ipsis collatum est validum. 295. Sacerdos et a fortiori laicus existons in peccato mortali, non peccat saltem graviter baptizans in casu necessitatis; secus ministrans in aliis sairamentis : ita communiter cum Auctore contra paucos. 295. Quid dicendum de puero llebræo quem pueri ludenti scum eo in littire maris baplizanint? 505. Ratum ne lui' lue baptismum? 304. In baptismo non exerit nr iudicium de peccatis remittendis aut 1y1io...dis; ideo ante ejus receptionem non csl necessaria eorum confessio. 512. Qiiædam synodi prohibent rebaptizari etiam sub conditione baptizatos ab hæreticis. 519. Innocentius IV definivet-ne ad integritatem baptismi sufficere intentionem externam, nec ullatenus requiri internam? 521. Baptisma fallaciter et animo simulato traditum et susceptum in ecclesia fult-ne habitum a S. Augustino ut ratum el validum? 525. Pagani, etc. perficientes serio ritum externum baptismi poj-sunt-ne habere intentionem faciendi rem sacram? 552. Plures fuerunt hæretici qui ab aliis sectis el etiam a catholicis baptizatos rebaptizabant. 559. Controversia inter S. Cyprianum et S. Stephanum de baptismo hærelicorum. 240 ad 244. Qua'stio de baptismo iiaereticorum fuit-ne dogma fidei In concilio Nicæno, vel tuitum in concilio Trid. 542. Baptizandi qui non habet potestatem non potest baptizare. Ibid. Baptizans fallaciter et animo simulato habcl-ne. intentionem interiorem aut exteriorem tantum? 347. Controversia de baptismo hæreliconmi relpsa fuit definita, si non formalite) cl explicite, saltem illative et per necessariam consequentiam. 3*15. Omnis bapllzatus non es', -nibjcc-tum capax omnium sacramentoruir. 558 Omnis homo viator est subjectum capax b>p-tismi- Ibid. Solus homo baptizatur est s< b-jectum capax aliorum sacramentorum. I id, Ad receptionem baptismi suHicit-ne inteoiia implicita illum rc< iipiendi, inclusa.

INDEX GENERALIS.

lite Christiana, vel proposito vivendi eliris-
liane? 7(50. Ecclesia cur approbat baptisma
mem suppliciorum susceptum? 562. Metu
baplizali (en.pore regis sisebuti ad mores
fbri>llarorun; a concilio Toletano coacti sunl.
Ibid. Qui· suai dilTercnlæ pra'ceptl receptio-
nis baptismi et yr.ccepti receptionis Eucha-
ristia? 565. Baptismus est institutus non so-
lum in ieniis-ionem peccati originalis , sed
etiam actualis quod proprio consensu com-
mittetur? *Ibid.* Baptismus est omnibus sim-
pliciter necessarius. 571. Quid docet decre-
tum concilii Florentini pro instructione Ar-
menorum circa baptismum? 57E Canones
concilii Tridentini de baptismo. 575. Bap-
tismus est vox gra-ca idem grammaticaliter
significans ac immersio vel intinctio, Ideo
apud Gr.rcos el Hebraeos baptismus usurpa-
tur pro lotionem seu ablutione. 576. Sensu rnc-
taphorico, baptismus significat afflictionem
qua homo instar aquæ mergitur et absoibe-
lur : et inde baptismi nomen pœnitentiæ et
martyrio accommodatur : poenitentia enim
dicitur baptismus flaminis, martyrium bap-
tismus sanguinis; Item sensu metaphorico
usurpatur etiam baptismus ad significandam
remissionem peccatorum et gratiarum copio-
sam effusionem ; tandem vox *baptismus* ali-
quando adhibetur ad significandum diluvium
generale et transitum maris Rubri. *Ibid.*
f'rælcr vero has grammaticales et metapho-
rlcas significationes, baptismus S. Scriptura)
et Ecclesia: significat primum ex septem sa-
cramentis. *Ibid.* Potest considerari vel phy-
Jicc , vel melaphysice. *Ibid.* Sacramentum
baptismi physice consideratum recte defini-
tur ; *Ablutio corporis sub praescripta r rborum
forma.* *Ibid.* Baptismusmelaphysicesumptus,
recte definitur a Catechismo Romano : *Sa-
cramentum regencrationispi raquantin verba;*
quidam addunt ad maiorem explicationem,
expressivo sanctissima' Trinitatis. *Ibid.* Bap-
tismus dicitur sigillum, saciamentum fidei,
illuminatio, lavacium regenerationis e re-
novationis, sepultura hominis cum Christo,
intromissio non manu facta. *Ibid.* In sacra-
mento baptismi tria importantur, scilicet :
«■aeramentum; tes tantum sacramenti; res
el sacramentum simul. *Ibid.* Baptisma non
ducit originem a lustrationibus et b.iptisma-
'hus Gentilium et Il btæornm, 577. Bap-
tismus pessime a Socino confunditur cum doc-
trina cvangelica. *Ibid.* A sectariis male re-
ponitur in hoc quod sit signum nudum gratia:
susccplæ, aut cooptationis in societatem fi-
delium 'bid. Baplisinu· institutus fuit a
Christo. Variæ tamen sunt sententia' de tem-
pore quo nisi.tutum fuit baptisma a Christo.
fdd. Christus sac amentum baptismi insti-
niit ante suam passionem, quando scilicet in
Jordnne.ruil baptiz.itus. *Ibid.* Baptismus suam
ii el eiii"ici<nn a pas*ioncChristi. 579. Bap-
ll-iuiis lice esset instamus ante resurrectio
t' m, non c'al tamen in pra'ccplo. *Ibid.*
Q'Ufido e\ b&ptismi coeperit obligare . non

tina et eadem est sententia· *Kdd.* Tr quo dif-
fert sacramentum pœnitentiæa «ifii·*ii1.1
baptismi? 581. Baptismus :·on fc«t in præ-
««*pio ante pa^ionem et rrsurrecti«mem
Christi. 581. Una ex perfecttontbc* baptismi
est ut nos configuret moili et resurrectioni
Christi. *Ibid.* Videtur probabilius baptismi
fuisse in praerepto >lalim post passionem el
resurrectionem Christi. 582 Lex baptiami
ante passionem non obligabat gentih s. /Aid.
A resurrectione Christi ad Pentecosten bap-
tismus fuit peccati originalis remedium, Igno-
rantibus vero circumcisio in quantum erat
fidei protestatio. 584. Quædam loca veteris
Testamenti de bapTbino figurative cl propbc
lice sunt intelligenda. 585. Baptismi materia
est aqua.Aquam baptBmoe&tmateriaremouu
 Applicatio aquæ ad corpus, seu ablutioest ma-
teria proxima· 584. Omnis et sola aqua vera
et dementaris est materia remota baptismi.
Ibid. Aquæ proprietates conveniunt effecti-
bus baptismi. 585. Baptismus in quanain
aqua valide heri potest? In quibus aquis est
invalidus? 586. Aqua amittere potent suam
veritatem el simplicitatem : Ie per mixtionem
alterius corporis; 2° per alteralioncm; et hoc
ulnunque fieri potest sive per naturam ,
sive per artem, *ibid.* Spicies et natura aqiæ
intelligitur ex usu el leslimatione communi
hominum. Si species aquæ non solvitur, lien
potest baptismus; si solvitur, fieri non potest
Ibid. Aqua benedicta et consecrata in bapl s
mo descendu ne ex «apostolorum traditione.
Ibid. Aqua baptismo sive privato she <olemni
adhibenda, debet necessario, non necessitate
sacramenti, scdpræccpti, esse consecrata seu
sacro chrismate delibuta el benedicta illo
anno, Sabbato sancto aut vigilia Pentecostes,
si haberi potest. *Ibid.* An gravis vel levis sit
obligatio aquam benedictam adhibendi m
baptismo, disputatur. Quid pro praxi notan-
dum esi7 quæ in rituali præscnpla sunt, ob-
servari debent. 587. Vox *it^ti* in hi< vcibis
*S. .loaunis : Ipsevo^ baptizabit ihSpirim r irtn
rt ignit* quomodo e>l intelligenda? 588. Quid
de Jud.Toqui in itinere baptizatus est a co-
mitibus arena juxta Moschum et >ict pho-
rum? 589. Alii liquores non æqua ablutio
nem significant ac aqua Aqua significat mjs-
tvria quæ in baptismo crlchranitur r» quibus
justificamur. Aqua adhibetur in baptismo
voluntate Christi, ratione >u,r communitatis
et abundantiæ. ratione baptismi, qui est ge-
neratio sjdrilualis, quod maxime congruit
aquæ. 589. Duodecim prinus Ecclesiæ saxu-
lis baptismus communis per immersionem
administratus luit. Aliquando tamen adCibitA
est effusio vel aspersio. Trina vel iminciMu,
vel effusio vel aspersio, olim communio.',
sicut el nunc, adhibita fuit, liic ntu* rniua-
lus fuit apud Hispanos sæculo so'xn i et
590. Validum esi baptisma collatum si . yer
immersionem, sive per inlosmucm s ;er
aspersioem. *Ibid.* In nullis cumdus asj ll m*
aut infusio sola adhibei i poterat /^id A

culo decimo icrluo tuns baptizandi pw effu-
 •ionerr. ferme ubique invaluit. Ille usus con-
 venient r adhibetur, saltem apud Latinos.
Ibid. Quænûrn aspersio adhibenda est in bap-
 tismo? *Ibid.* Trina immersio, sive infusio,
 sive aspersio, non est de necessitate sacra-
 menti, sed prxcepti tantum. 591. Sepultura
 Christi expressius repræscnlatur per imincr-
 stoneni; sed in aliis modis aliquo modo etiam
 repræsentatur. *Ibid.* Ea in baptismo requiri-
 tur oqux quantitas qua quis possit dici ino-
 raliler ablutus. Ur.a vel altera gutta non suf-
 ficit; saltem valde dubium est. 593. Ea re-
 quiritur ex institutione sacramenti ablutio qua
 horo dicatur moraliter ablutus. *Ibid.* Ablu-
 tio debet lien in capite, ita ut si li.it in aha
 parte baptisma sit dubium el iterandum sub
 conditione. *Ibid.* Est communis Ecclesue
 pravis, quam ritualia præscribunt, prxsei lim
 liomanum. *Ibid.* Aqua dubia extra casum
 necessitatis nunquam est adhibenda; ubi m ta
 haheri potest, in casu necessitatis potest ad-
 hiberi. *Ibid.* Aqua debet tangere corpus sur-
 cessive, mediante actione ministri. 593. Quid
 colligendum de hoc principio. *Ibid.* Casus
 certi el dubii. Aqua debet immediate tange-
 re corpus. Si tangat capillos aut unguis tan-
 tum, dubius est baptismus. Non valet bap-
 tisma si aqua (angat tantum vestes aut etiam
 pelliculam qua*vocatur *galeauaiivim*·^·. 5iH.
 Ablutio orcisiva duplex est una occisiva ra
 (lone materia·, aha ex se occisiva. Val.dun.
 est e! baptisma si conferatur per ablutionem
 occisivam ratione materiie, puta aqua ler-
 unii aut venenata. Circa baptismum eolla-
 tum ablutione ex se oeci ÎYa, v. g. si infans
 monens projiciatur in altum puteum cum
 prolatione formas cl intentione baptizandi,
 ..hi negant illud valere, cl alii allirmanl 595
 et 594 Quidquid sit ile validila e hujusmo-
 (i baptismi nunquam licet sic baptizare in-
 fantem. *Ibid.* Dum baptismus confertur sub
 trina immersione aut elfusione, quandonam
 habetur essentia baptismi? 59.». Quinam ri-
 tus ohm obsei vabantur in trina immersione?
 dis rvanda soni quæ præscribuntur a Hi-
 iiali. *Ibid.* Eideles stalim post iereptionem
 baptismi olim confirmabantur et Euciiiai isia
 •cln iebanlur. *Ibid.* Formula baptismi apud
 I.almos ha.c esi ; r<jn h baptize m homme
 l'dlris, et Filii, et Spiritui imuli. Ista apod
 Cræcos : llaptlzalirr ve| baptizetur \ervun
 Christi N. m nomine l'atiii, ct l'dii <t Spi-
 ritui sancti. 591>. Forma Gneorurn e?l impe-
 rativa vel dcprecaliva, et juxta rccenUores
 enuntiativa. *Ibid.* Hæc Latinorum loi ma :
Eyo te baptizo m routine, etc., est légitima.
Ibid. Moderni liærelici, quamvis servent for-
 main legitimam in baptizando, eam non re-
 pulam lame.» necessariam *Ibid.* Hæc forma
 Græcorur: *impitzatur vt-l baptizetur*, etc., esl
 eliam rgiiima el valida. *Ibid.* Non videtur
 nec.sst exprimere in baptismo causam ins-
 trumenlalem 597. Quare in sacramento bap-
 tismi exprimitur causa illius instrumentons

per quum perficitur exterius ueramtnlum.
 ei principalis .l qua tota virtus sacratnotti l
 derivatui , licet in formis ullormii «arramts·
 torum non exprimatur.396. Tnditiubluer
 bis . *Te baptizo*, forrnæ Mptinni insereadii
 lavel-nc? 598. BaptiMid forma a Cbriilo de
 terminata est dum ju«iit apostolos kaplluri
 in nomine Patris, el Filii. H bj/ritus sancti.
Ibid. Nulla cmilrpversia ortaesl de necessitati
 horum verborum ante sæculum duodecimum.
Ibid. Eam diremit Alexander 111. Errant qui
 sententiam contrariam delcoduut. *Ibid.* Hic
 esi usus perpetuus cl deimitiones lierais Eo
 clesiae. *Ibid.* Hæc verba *Te baptizo*, vel *tap**
lizaUir servus Christi, 'el æquivalentia, qui-
 bus exprimitur actus baptismi, sunt omnino
 necessaria ad valorem sacramenti; ila ut bap-
 tisma collatum sine illis, dicendo simpliciter
Iu nomine Patris, etc., sil nullum. 397. Una-
 nimis est Patrum ulriusquæ Ecclesiae, Græca
 el Laiinæ, consensus. *Ibid.* Baptisma, etiamsi
 in nomine Christi collatum, nullum csl sine
 expressione distincta Irium personarurti SS.
 Trinitatis. 599. Baptismus c^t >iciainenlü®
 fidei et religionis Christi initialivuni . debet
 in eo exprimi Trinitatis lidcs. 400- Aicobusl,
 in respon o ad consulta Bulgaroium agnovit
 validum esse baptismum in nomine Clirhll
 coii, tum *Ibid.* Sed ut privatus .nidor id as-
 s< iiii *Ibid.* Baptisma collatum in nomine Ge-
 nitoris, el Geniti, el Procedentis ab utroque
 probabilius nullum est. î()3 iUipliMiia colla-
 tum sub hac forma : *baptizo*, aut, *buptizaltr*
iu nomine. Patris etc. absque expressione
 idi. nullum est. *Ibid.* Baptisma col-
 hilum sub hac forma : l-70 *le baptizo vino-*
mimSS. Trinitatis, vel, *iu nmniie trium*
Personarum SS. Trinitatis, vel, m nomiM
Dei unius rt trini, vel, in nomiin primer, re-
 cndiv ct tertiât Pcrsonæ, million csl. *Ibid.*
 Quid , si quis honoris causa dicat : *baptizo*
vos, vel *uns te baptizamus!* i(>6. 5oii valet
 bapliMiia si niinisler dicat in nominibus, Imo
 m nomine. *Ibid.* Irritum tamen non esset \$l
 quis diceret : Efl o *te baptizo m nomine Patro*,
innomine Filii, in nomine Spiritus sancti.*Ibid.*
 Prieposilio in, particula et, pronomen cij o ,
 particula am n, non sunt dc essenlia forni®
 m baptismo. l id Persona baptizandi e4 ex-
 primenda. *Ibid.* Debet exprimi dlsinclio
 inter bapli/anlem el baptizalum. *Ibid.* iMp-
 tisiniK validus nec licite, ne valide iteratur.
 406. Si sit dubium Ium alum an aliquis sil
 bapli/alus, sive sil dubium juris, shcfacli,
 debet baptismus, non dico itérai i, sed conferri
 sub conditione dicendo . Si *es baptizatns*, no\
te baptizo. Si non e\ bapfizatus, ego *te bap-*
tizo m nomine, etc. ÎU7 \n inians baplixatus
 domi ab obstetrice vel ab altero laico. debent
 baptizari sub conditione, dubium esi, tutius
 csl eum liapti/arr. 408 An mfans '«iter ca-
 tholicos ad valvas (empli uut alibi expositus
 cum schedula aut alupio testimonio sui bap-
 tismi, debeat nihilominus baptizari sub cõndl
 tionc? negant plurinu auctores; adirtiA^

INDEX GENERALIS.

pluies, cl quidem tutius, *ibid.* Baplizalus ab hæretico qui omnia essentialia observavit. est valte baptizatus, nec est-denuo baptizandus sui) conditione; sed cum raro constet an omnia essentialia servata fuerint, probabilius baptizari debet sub conditione. *Ibid.* Adultus qui sub conditione baptizatur tenetur post sic susceptum baptismum confiteri peccata post primum baptismum commissa. *Ibid.* Quæ sini pænæ rebaptizantium? *Ibid.* Qui se rebaptizare facit aul patitur, incurrit irregularitatem. 409. Qui rebaptizat dubitans de valore, vel leviter præcedentis baptismi, probabilius non incurrit irregularitatem. *Ibid.* Distinctio trium baptismatum, scilicet, (luminis, Flaminis et sanguinis, frequens est, non solum apud scolasticos, sed etiam apud SS. Patres. Baptismata Flaminis et sanguinis in tantum dicuntur baptismata in quantum suppleant vices baptismi aquæ quoad principalem ejus effectum. Baptisma Flaminis dicitur perfecta cordis contritio, seu quilibet actus perfectæ charitalis, includens saltem virtualiter et implicitè votum baptismi aquæ. Baptisma Flaminis dicitur a Flame seu Spiritu sancio, movente cor ad diligendum Deum et poenitendum de peccatis. Baptisma sanguinis est martyrium pro Christo toleratum, antecedens baptismum aquæ. 409. Baptisma Flaminis seu perfecta contritio, et quilibet actus charitatis perfectæ cum voto baptismi aquæ, supplet ejus vices quoad effectum primum, scilicet gratiam remissivam peccatorum. 410. Hanc generalem Christi legem, *Nisi quis renatus*, etc. Ecclesia merito intellexit de baptismo aquæ in re vel in voto. 411. Martyrium supplet vicem baptismi aquæ quoad remissionem totius culpæ et pænæ, tam in infantibus quam in adultis. 412. Martyrium supplet vicem baptismi aquæ quantum ad remissionem culpæ et pænæ tam in adultis quam in infantibus ex opere operato, non active et physice, sed passive et moraliter. 414. Baptismus aquæ præstat aliis baptismis in ratione sacramenti in modo causandi gratiam, et ob characterem quem imprimit. 417. Baptismus sanguinis est potissimus inter alia baptismata ratione effectus, scilicet gratiæ, quem in eo operatur passio Christo. *Ibid.* Duplex distinguitur minister baptismi: unus solemnitatis, alter necessitatis. Minister solemnitatis iterum est duplex: unus ordinarius et ex officio, alter extraordinarius et ex delegatione episcopi vel presbyteri. *Ibid.* Iure ecclesiastico effectum est ut episcopi prioribus Ecclesiæ sæculis sibi reservarent munus solemniter baptizandi. 418. Sacerdos tpiamvis vi suæ ordinationis potestatem habeat baptizandi, non potest ea licite uti, extra casum necessitatis, nisi habeat jurisdictionem ordinariam vel delegatam. Unde pcc-

cal si eam non posluet. *Ibid.* Per baptismum annumeratur quis populo Christiano. *Ibid.* Diaconus non potest sine necessitate delegari ad baptizandum solemniter. 418. Diaconus baptizans in extrema necessitate, sine commissione episcopi aut sacerdotis, potest probabilius baptizare solemniter. *Ibid.* Diaconus extra necessitatem baptizans solemniter, sine commissione episcopi vel sacerdotis, ex communiori sententia incurrit irregularitatem. *Ibid.* Subdiaconi vel inferiores clerici possunt-ne delegari, saltem a Papa ad baptizandum solemniter. *Ibid.* Quilibet homo ratione utens, sive vir, sive mulier, sive catholicus, sive hæreticus, sive fidelis, sive infidelis, adhibitis essentialibus, materia, forma, et intentione, semper valide baptizat, et in necessitate licite. 420. Baptismus a quocumque collatus in necessitate est licitus, consequens validus; ergo etiam extra necessitatem est validus. *Ibid.* Quid objicit Calvinus contra baptismum a laicis collatum? 421. Quid contra baptismum a non laicis collatum objicitur? 422. Quid tandem contra baptismum a mulieribus datum? 425. Utrum et quis ordo servandus si plures adsint puero periclitanti baptizando. *Ibid.* Balio ordinis peti debet ex dignitate et jurisdictione inter personas servanda. *Ibid.* Obstetrix aut aliter laicus præsentente sacerdote excommunicato probabilius debet baptizare. *Ibid.* Quale sit peccatum ordinem statutum sine causa intervertere? *Ibid.* Nemo potest seipsum baptizare. 424. Plures non posse baptizare certum est. *Ibid.* Quod spectat ad validitatem baptismi, quandoque baptismus est ratus, quandoque est irritus. *Ibid.* Unus potest « pluribus baptizari triplici modo. *Ibid.* Non urgente necessitate licetne baptizare extra ecclesiam in qua sunt fontes baptismales? 425. Utrum in baptismo solemni requiratur susceptor seu patrimis? *Ibid.* Ad quid tenentur patrini et matrimis? 426. Quæ conditiones requiruntur ut quis sit patrimis? *Ibid.* Jam distinximus triplicem baptismum, luminis, Flaminis et sanguinis. Baptismus luminis est baptismus aquæ; baptismus Flaminis est perfecta contritio cum voto baptismi, et dicitur baptismus in voto; baptismus sanguinis est martyrium. 427. Extra casum martyrii, baptismus aquæ est omnibus necessarius necessitate mediæ ad salutem, adultis in re vel in voto, infantibus in re. 428. Baptismus est adultis necessarius etiam necessitate præcepti. 429. Constat ex traditione, definitionibus et praxi Ecclesiæ, Christum voluisse baptismum esse omnibus necessarium necessitate mediæ. 450. Qui post Evangelii promulgationem ex ignorantia invincibili transgreditur præceptum baptismi suscipiendi non peccat, nec propter illius transgressionem damnabitur. *Ibid.* Deus instituendo baptismum pro omnibus providet mediæ sufficientia parvulis secundum eorum conditionem. 152. Votum baptismi et voti*

INDEY GENEKALIS.

aliorum praeceptorum non eodem modo concurrunt ad iustificacionem *Ibid.* Votum baptismi esse duplex, explicilum et implicitum, Voluntatisini explicilum requiritur in eo cui innotescit baptismus et ejus necessitas. Votum implicitum requiritur illi qui, de aliis articulis fidei instructus, nihil adhuc de baptismo audivit. 455. Sanctificatus in utero, aut via non seminali natus absque peccato originali, debetne baptizari? *Ibid.* Viri sancti qui diu baptismum distulerunt non ideo existimabant illum non esse magna necessitatis. 450 et 451. Si quis presbyter ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur et iterum ordinetur. 455. Parvuli sunt capaces baptismi, cosque nedum convenit, sed et necesse est baptizare, 454. Infantes in antiqua Lege circumcidebantur : ergo in nova sunt baptizandi. *Ibid.* Doctrina, fides, poenitentia quae requiruntur ante baptismum, spectant adultos et non infantes. 455. Votum baptismi a parentibus conceptum pueris in utero clausis nullo modo sufficit. 456. Infans in utero non baptizatur baptismo matris, si forte conlingat eam tunc baptizari. *Ibid.* Si corpus pueri ita in utero clausum est ut aqua tangi non possit, inutiliter et illicite tenetur baptisma. 457. Si puer, inchoato puerperio et aperio ostio uteri, possit manu vel syringia aliove instrumento aqua perfundi, sive scissa secundina, nive ea integra manente, probabilius nec licite, nec valide potest baptizari. *Ibid.* Non est iniquum per baptismum pueris non consentientibus jugum Christi imponere. *Ibid.* Si Infans caput emisit et periculum mortis immineat, baptizari debet in capite; nec postea, si vivus evaserit, iterum est baptizandus. 458. At si aliud membrum emisit quod vitalem indicet motum, in illo, si periculum impendat, baptizetur : et tunc, si natus vixerit, erit sub conditione baptizandus. 459. Si vero ita baptizatus, deinceps mortuus prodierit ex utero, debet in loco sacro sepeliri. *Ibid.* Mater praegnans a medicis desperata potest ne aperiri, ut puer extractus valeat baptizari. *Ibid.* Parentes fidelium possunt cogi ut offerant infantes suos baptismo. 440. Baptisma infantibus quorumcumque fidelium, etiam ipsis parentibus invitis, collatum est validum. *Ibid.* Filii quorumcumque infidelium adulti possunt licite, si consentiant, baptizari. Filii licet infidelium possunt licite parentibus invitis baptizari. Filii infidelium mancipiorum possunt invitis parentibus baptizari. Est communis contra paucos. *Ibid.* Pueri infidelium qui principibus Christianis non subjiciuntur, vel eis subjiciuntur politice tantum, non possunt licite baptizari invitis parentibus, exceptis certis casibus. 440. Idem dicendum de avo cui amoto patre incumbit cura nepotum. 441. Non autem idem sentiendum de tutoribus. *Ibid.* Exceptis certis casibus, Irregulariter assignantur : i. si puer sit ita

morti proximus ut nulla spes vitae remaneat, potest secreto baptizari inconsultis parentibus; 2° si puer, sive puer, sine iniuste, sit ita a parentum custodia abstractus, ut nulla sit spes reditus ad illos, potest baptizari; 5° si alteruter parentum ad fidem conversus, in baptismum prolis consentit altero repugnante, potest baptizari prole. *Ibid.* Deus sic legem baptismi statuit ut non luerit transgredientes ad eam cogi derogando juri naturali. 445. Deus praecipit omnem baptizari salvo jure parentum. *Ibid.* Baptismi munus recipere volens quid agere debet? 411 Ad validam susceptionem baptismi non requiritur in adulto neque fides, neque poenitentia sed requiritur et sufficit intentio illum suscipiendi, quae aliquando luit, et nonnulla perseverat. *Ibid.* Ad licitam et fructuosam susceptionem sacramenti, ultra intentionem et rectam fidem, requiritur in adulto attritio. 445. Peccatores accedentes ad baptismum non debent permittere confessionem sacramentalem. *Ibid.* Peccatores quos potius peccatorum praeteritorum sunt baptizandi, non autem qui perseverant in voluntate peccandi. 445. Qui morte praecipua non potuerunt baptizari, non sunt baptizandi mortui. Vivi juxta Apostolum non sunt baptizandi pro mortuis. 446. Qui habent lucida intervalla, si habuerint aliquando voluntatem baptismi sunt baptizandi necessitate urgente in ipsa amentia. *Ibid.* Infantes sunt quamprimum baptizandi. 447. Parentes peccant si diu illos baptismum offerre differant. *Ibid.* Jure divino non est tempus determinatum, excepto mortis periculo, ultra quod si adultus differat baptismum, peccat mortaliter ; tenetur tamen sub mortali peccato non differre diu, nisi ex gravi causa. Jure autem ecclesiastico peccat graviter, si ultra tempus ab Ecclesia institutum differat. *Ibid.* Quanta debeat esse dilatio baptismi ut sit peccatum mortale, est judicio prudenter astringenda ex qualitate periculi et causa gravitate. *Ibid.* Duo tempora Ecclesia designavit ad baptizandos adultos, scilicet festum Pascha et Pentecostes. 448. Quamvis sunt causa differendi baptismi. *Ibi I.* Decem menses sunt tempus (Illationis ab Ecclesia statutum. 449. Ecclesia potest suo praeepto astringere infideles qui nondum ipsi subjiciuntur duplici modo: 1° indirecte; 2° directe. *Ibid.* Baptismi principalis effectus tam in adultis quam in parvulis est gratia sanctificans cum virtutibus infusus. 455. Ille effectus est aequalis in parvulis, et Inaequalis in adultis, ob inaequalitatem dispositionum. 456. Per baptismum remittuntur omnia peccata, tam originale, quam actualia. *Ibid.* Per baptismum remittitur omnis poena pro peccatis luenda coram Deo, non tamen temporalis praesentis vitae poenae. *Ibid.* Ecclesia aulam baptizatis jungit satisfactionem *ibid.* Alii effectus baptismi sunt : incorporatio, quia per baptismum incorporamur Christo tau

quam ejus membra; *illuminatio*, quæ csl per fidem cujus baptismus est sacramentum cl periret i. ; *fecundatio*, quatenus ratione grati sacramentalis per baptismum Collatro, fecundarnui /d bona opera exercenda; *apertio* regni eoAbJis. quatenus baptisma tollit culpam et realm.) ctilpæ, quæ sunl oblati- turn quo quis impeditur introire regnum cœ- lslc. 457. Tandem imprimit anima charac- terem indelebilem quo til ul iterari nullo modo possit. 458. Duplex liciio distingui po- test in bapismo fecte suscepto; fictio volun- tatis, et fictio dispositionis. Qui fingit se habere voluntatem suscipiendi baptismum, quam tamen non habet, non recipit sacra- mentum. Fictio disposilionis duplex csl : positiva et negativa. 458. Qui recipit bap- tismum cum fictione disposilionis recipit sa- cramentum et characterem, non autem gra- tiam et remissionem peccatorum. *Ibid.* Bap- tismus fecte susceptus, recedente fictione, sic reviviscit, ut gratiam producat, et pec- cata tam originale quam actualia, quæ ipsum præcesserunt aut comitata sunt, remittat quoad reatum culpæ et lotius pœnæ, non tamen illa quæ post ipsum commissa sunl : Est communis cum auctore. *Ibid.* Quænam dispositio requiritur ut sacramentum bap- tismi fide susceptum reviviscat. 461. Bap- tismi cærmonia sunt antiquissimæ. 46S. 1« Baptizandi afferuntur aut adducuntur ad fores ecclesiæ, et ab ejus introitu arcentur; 2º baptizando nomen imponitur, ut olim in circumcissione; 3º adhibentur exorcismi cum precibus cl tribus insuillationibns, ad expel- lendum dromonem ejusque vires frangen- das; 4º baptizandus obsignatur signo crucis in pluribus corporis partibus, ut crucem non erubescat et in ea fiduciam ponat; 5º sal ori apponitur, ul significetur quod victima Christi non debeat peccatorum vermibus pu- trefieri; 6º nares et aures saliva liniuntur sub his verbis : *Ephpheta*, quod csl, *Adaperire cl* statim baptizandus mittitur ad bap- tismum, ul sicut crocus cvangelicus, oculis luto illitis, SiloCs aquis lumen recuperavit, sic intelligainus eam vim esse ablutionis bap- tismatis ; 7º his peractis defertur aut addu- citur baptizandus ad fontem bnpthmalem et sacerdos ler interrogat ipsum *Abrenuntias Satana et omnibus operibus ejus et pompis ejus?* 8º baptizandus ungitur oleo sacro, dicio catechumenorum, iu pectore et scapu- lis quasi athleta; 9º interrogatur a sacerdo- le : *Credis in Deum?* Cui ille respondet : *Credo*; 10º petit sacerdos a baptizando, num baptizari velit, quo annuente, vel ejus no- mine patrum, baptizatur. 468. Baptismo absoluto, sacruos verticem baptizat! chris- mate inungit : ipsi dat cereum accensum. *Ibid.* Olim baptizatus admittebatur ad oscu- lum pacis in signum unionis cl fraternitatis. Induebatur veste alba quam deferebat usque et octavam Pasch®; tandem illi porrigeba- tur mei cl lac gustandum in signum notro

infantia*. *Ibid.* Efficacia baptism» major e l quarn pernitenti®. IX, 515 peccati mortalis post baptismum tenetur jure divino quorore reconciliationem cum Deo, 552. Baptismus est majoris uecesMialisquim . <p. nitentia. 544. Ecclesia non habe» jurisdic- tionem in non baptizato*. 545. Quoad bap- tismum Joannis, *Vide Joannes Baptista*.

Buqisteria quandoque magnis sumpnui olim construebantur ul aqua benedicta solem- niter decentius servaretur. VIII, 586 et 387.

Barba Theodor® frater, in S. Ignaiurn exacerbatus, quod ipsum ob stupri consue- ludinem cum propria nuru ab ecclesiæ com- munionem separasse!, suadet MichaSli ut Thcodoram matrem In monasterio includat et Ignatio præcipiat ul illi diam invitæ re- ligionis velum imponat ; quod cum recuraret S. Ignatius, in exilium pulsus est ei ejus loco substitutus Pbotius. V, 242.

Bardanes. Anno 711, Philippus Barda- nes, invaso imperio, spem fecit Monolheli- lis resurgendi ; sed eo ad ordinem redacto, et Anastasio catholico principe ad imperii fastigium exedo, spes omnis evanuit. III, 61

Baronîus. Narrai Baromus ad annum Christi primum duo miracula et approbat, videlicet incurvationem arboris qu? direba- lur *Persis* vel *Persea*, et commotionem ac concussionem simulacrorum. Scrius hac ul commenta rejicit, III, 190. Quid docet Baro- nins de damnatione Konorii? V 129.

BaSILEENSE. Consilium Basileense, Sess- n, decretumConstantiense innovavit et con- firmavit. V, 218. Decretum sessionis u fuil- ne specialirn approbatum? *Ibid.* Deposui! Eu- genium IV et ejus loco creavit Amedæum Sabaudia ducem sub nomme Felicis V. 219. Ejus decreta non luerunt, statim ac peracta sunt, approbata ab Eugenio IV. *Ibid.* Basi- leense concilium anno 1155 inditum, initio legitimum, degeneravit-ne in conventum schismaticum? 250. Prohibere conatum esi concilium Florentinum 252. Declarat om- nes notorio excommunicalos quacumque de causa sint excommunicati, esse vitandos. VIII, 20Ü.

Basilica: erecta* sunt ubi deferbuit perse- cutio. IX, 219.

Basilides. Circa annum 124 advenit Ba- silidesqui dogmalizabat SimonemCyronæum loco Christi fuisse crucifixum, quem ideo Christus in suam transformaverat figuram, et cujus ipse induerat speciem. II, 509 et W ».

Basilius (S.). Sanctus Basilius in suo ad Amphilo- chium libro ile Spiritu sancio, im- pugnat hæresim Macedonii II, 5. Sanctus Basilius dicitur consuisse Spiritum sanctum non esse dicendum Deum, non ex errore circa ejus naturam, sed ex æconomia ul gr; vioribiix Ecclesm» persecui lonibus occurreret, liane S. Basilii (vconomiam quidam impro- barunt, laudaverunt alii. 51. Sanctus Basi- lis docuit-ne peccata esse æqualnF? Est-no nudor libri operis dicti: Breviores Regula*.

315. Tempore Basilll Magni erant in Capadocia rebaptizantes. VIII, 546. Videtur S.Basilium U* errorem rebaptizantium consensisse. 3517 S>. Basilius distinguit tres classes eorum qui ab ecclesiæ communione separantur, scilicet hæreticorum, schismaticorum, et parasynagogarum. *Ibid.*

Basilius Ancyranus particeps fuit erroris Semi Arianorum qui *liouiooution*, seu Filium Patri consubstantialem negabant, sed per omnia similem asserebant. II, 5. Basilius Ancyranus hæresi Macedonii cliam adhæsit. *Ibid.*

Basiliscus tyrannus, fugato Zenone et in vaso imperio, Timothei /Eluri consilio synodum Chalcedonensem impugnat, datis ad omnes ubique episcopos litteris, quibus et ipsam synodum et S. Leonis epistolam damnabat. II, 591.

BASSIANUS Conquerbatur se invitum fuisse ordinatum episcopum. VIII, 561.

Batista (P.) agens nomine Societatis In congregationibus de Auxiliis primus Thomisticæ opinioni de gratia objecit notam calumniosam calvinismi quam exsufflavit P. Lemnos. I, 366.

Beati videntur aut videre possunt Deum visione ejus increata ipsis communicata, sicut vident cum per ejus essentiam gerentem speciei vicem. I, 155. Beati insqualiter vident Deum unus scilicet perfectius allero. Est de tide contra Jovinianum et Luthrum. *Ibid.* Tota inæqualitas visionis beatificæ provenit physice ex inæqualitate solius luminis gloriæ et intellectus. 154. Beati vident omnia quæ in Deo continentur formaliter et necessario, nimirum, essentiam, attributa et personas. Est communis contra Nominales. 141. Quantum ad decreta libera, licet ea videant quoad realitatem quam habent in Deo, non tamen semper quoad terminationem liberam ad creaturas. *Ibid.* Implicat essentiam divinam videri a beatis sine attributis et personis, attributa aut personas sine essentia, unum attributum sine altero et unam personam sine altera. Est communis contra Scotistas, quibus pauci assentium. *Ibid.* et 142-144. Quæritur: 1° quid de creaturis beati videant; 2° quomodo eas videant, an formaliter in verbo, an causaliter. 145. Beati non vident omnia quæ Deus facit et facere potest. Est communis. *Ibid.* Cognitio Dei in beatis est intuitiva, quidditaliva et beatiuca. 142. Beati videntes Deum ipsum non comprehendunt comprehensione dicta, nec ipsum possunt absolute comprehendere. 159. Beatos de facto Deum non comprehendere tenet fides catholica. Kalio et, quia Beati Deum per visionem beatam assequuntur et possident. 157. Nec eos posset absolute comprehendere, est communis theologorum sententia. *Ibid.* Beati vident de creaturis præteritis et præsentibus et futuris quidquid specialiter et præcipue eos spectat. Ita communiter cum auctore. 145. Quantum ad decreta Dei libera secundum terminationem

defectibilem quam habent ad creatum, quædam cognoscunt beati, non omnia, quia quisdam tantum et non omnia spectant specialiter eorum statum et consolationem rationabilem. 146. Quæ beatos specialiter spectant assignare in particulari non est facile: pro quo observant communiter theologi beatum posse tripliciter considerari; 1° ut esse elevatus ad ordinem gloriæ; 2° ut est pars universi; 3° ut est talis persona publica vel privata. 145. Beati prout sunt elevati ad ordinem gloriæ vident mysteria fidei quæ crediderunt in via. *Ibid.* Prout sunt pars universi vident omnia genera et species rerum, nempe omnes angelos et præcipuas universi partes, vel cælum et terram, elementa, stellas et alia similia quæ per se et principaliter pertinent ad ornatum et integritatem mundi. *Ibid.* Quantum vero ad individua et singularia quæ apud nos facta sunt, vident autem, item et secreta cordium, quædam vident, non omnia. Quare? *Ibid.* Beati prout sunt talis persona vident omnia aut saltem præcipua quæ pertinent ad suum statum, sive sint actus liberi, sive necessarii, sive naturales, sive supernaturales, sive contingant in hac vita, sive in altera. 146. Beati vident omnes preces quæ ad ipsos diriguntur, cum hæc specialiter ipsos ut intercessores spectent. *Ibid.* Non cognoscunt tamen omnes cogitationes sive actus hominum liberos. *Ibid.* Beati vident creaturas possibles, non omnes, sed aliquas, et tanto plures quanto perfectior est visio beatifica. Est communis cum auctore. 146. An creaturas quas vident beati, videant in verbo formaliter, an lautum causaliter: item si in verbo formaliter an in illo tanquam in medio quo Incognito, vel tanquam in medio quod prius cognito tanquam effectus in causa et quoad proprium et formale esse. 147. Beati vident aliquas creaturas in verbo formaliter, aliquas causaliter seu extra verbum vi status beatitudinis, omnes quoad proprium et formale esse. *Ibid.* Beati vident creaturas in verbo non tanquam in medio quo, seu specie illas immediate repræsentante, sed tanquam in medio in quo prius cognito, seu tanquam in causa elliciente et exemplari: ita vel Deus cognitus sub ratione causæ sit medium ducens in creaturarum cognitionem, eo modo quo nunc per causam cognoscimus effectum, cum hac differentia quod causæ et effectus notio in cælis habeatur unico intuitu seu actu, propter perfectionem luminis gloriæ et unitatem speciei. *Ibid.* Cur aliquæ Creatura: videntur in verbo, et non alia: neque omnes. 148. Vident ne beati in verbo decreta Dei libera? *ibid.* Implicat omnia quæ Deus facit et facere potest cognosci a beatis formaliter in verbo vel in causa, secundum omnes habitudines, modos et rationes eo quod possibles. 149. Probabile est non implicare omnia possible cognosci a beatis extra verbum. 150. Beati possunt videre Deum ipsosque

INDEX' GENERALIS.

eo quod videant se Ipsos in particular!/? *Ibid* , Est-ne absolute impossibile Deum videri ut esi in se, nulla visa in eo creatura? 150. *Vdc* visio beatifica. Ea quæ beati vident, vident-ne per aliquas similitudines? *Ibid* En qua: beati vident in Deo, vident-ne simul ab initio? 151. Beate qui intelligunt rem visione beatifica et cognitione naturali, dicuntur bis intelligere, quamvis nulla sit Intellectionis interruptio. 111, 172. Voluntas beatorum totaliter impletur, adæqualur, Imo inundatur et vincitur a summo bono, quod est Deus. IV, 56. Beati sunt absolute impeccabiles ab intrinseco, nimirum et ex visione Dei et ex ejus amore. 59. Beatus est capax legis imperantis et prohibentis. *Ibid*. Licet in beatis remaneat libertas, tamen in eis non remanet potentia peccandi. *Ibid*. Dos beatorum delinitur, *perpetuus animæ et corporis ornatus a Deo collatus, vitee sufficiens et in eetema beatitudine jugiter perseverans*. 44. Tres communiter assignantur animæ doles in beatis, visio nempe, comprehensio seu tenello, et delectatio. *Ibid*. Illæ doles sumuntur pro qualitatibus disponentibus animam ad perfectam cum Deo conjunctionem. *Ibid*. Dos corporis beati nihil aliud est quam qualitas supernaturalis dimanans ab anima beata in corpus sibi unitum et plene sibi subiectum, ipsum perficiens et disponens ad beatitudinem et gloriam. *Ibid*. Quatuor assignantur dotes corporis gloriosi, impassibilis, subtilitas, agilitas et claritas. *Ibid*. Beati necessario determinati sunt ad bonum, ita ut nullo modo possint oppositum. 86. Quam libertate beati Deum amant? 90. Deus libere elicit amorem creaturarum, nunquam beati elicerunt libere amorem beatificum. 101. Beati non possunt mereri. 449. Beati possunt desiderare gradum superiorem? *Ibid*. Beatorum desiderium non est rei futuræ, sed exclusio fastidii. V. 261. Spes theologica neque quoad actum neque quoad habitum manet in beatis. *Ibid*. Beati sperant beatitudinem viatoribus spe late sumpta, non autem theologica. 262. Virtutes morales remanent in beatis quoad ornamentum. destructio fidei et spei in beatis non est destructio charitatis. 265. Beati non possunt Deum odio habere. 559. Quantum ad mortuos, non est orandum pro beatis; nulla re indigeni, inebriati ab ubertate domus Dei (Psa/ m.xxxv), neque pro damnatis; sunt absoluto in termino. VII, 201.

Beatitudo. Béatitude debet perfecte satiare omne desiderium justum et honestum beatorum. I, 145. Nomine beatitudinis, intelligitur ultima perfectio intellectualis naturæ*, est et duplex: una quæ viribus naturæ Alberi potest, scilicet perfectissima Dei ut auctoris naturæ contemplatio; et hæc dicitur quodam modo et secundum quid beatitudo seu felicitas. II, 190. Sed super hanc felicitatem est allera quæ superat vires naturæ et quam in futuro expectamus, quæ consistit in

clara Dei visione. *Ibid* Angeli uerunt creati in beatitudine naturali. *Udd*. Beatitudo duplex est: una naturalis -eu conditioni naturæ commensurala, quacumque in perfecta conjunctione ad Deum per cognitionem abstractivam et affectum viribus et auxilii naturalibus possibilem. Altera est supernaturalis, natura: vires et jura transcendens, quæ consistit in consecutione gloriæ et beatitudinis Deo propriæ. Prima beatitudo foret illius finis hominis rationali in puris naturalibus. III, 286. Specialis ultimus finis hominis est beatitudo. IV. 12. Definatur beatitudo a Boetio: Status *omnium bonorum aggregatione perfectus*: et ab Auctore, *bonum perfectum totaliter quietam et satians appetitum*. *Ibid*. Dupliciter beatitudo distingui potest, objective et formaliter. Beatitudo objectiva est res illa in cujus possessione appetitus quiescit- Formalis est ipsa hujus rei adeptio et possessio. *Ibid*. Beatitudo objectiva hominis consistit in solo bono increato, scilicet Deo. *Ibid*. Posito quod beatitudo objectiva hominis sit Deus, sequitur quod beatitudo ejus formalis sit assecutio Dei. 14. Quæritur per quid homo assequitur Deum et consequenter in quo consistat essentialiter hominis beatitudo formalis. Circa hanc questionem varia sunt theologorum placita. Quidam beatitudinem hominis formalem reponunt in quodam illapsu divinitatis in essentiam animæ: quidam in habitu deificante essentiam animæ et perficiente potentiam ad operationem: quidam in intellectione Dei increata: quidam in solo actu voluntatis, scilicet vel amore amicitiæ, vel fruitione, ut volunt alii: quidam in actibus intellectus et voluntatis simul; quidam tandem in solo actu intellectus. *Ibid*. Tres priores sententiæ exploduntur; et dicimus: Beatitudo formalis hominis non consistit essentialiter in quodam illapsu et quasi transfusione Dei in ipsam essentiam animæ, neque in habitu deificante essentiam animæ et perficiente potentiam ad operationem; sed in operatione aliqua elicitâ. 15-20. Duo posteriores sententiæ impugnantur, nempe: Beatitudo formalis non consistit essentialiter in pluribus actibus, scilicet intellectus et voluntatis. 21. Et, Beatitudo formalis non consistit essentialiter in actu voluntatis. *Ibid*. Vera sententia asseritur, et dicimus: Beatitudo formalis hominis consistit essentialiter in actu intellectus, clara scilicet Dei visione. 22. Scriptura et Patres attingunt-ne questionem metaphysicam de essentia beatitudinis 22-52. Beatitudo essentialis debet-ne, juxta quædam Scripturæ loca, reservari in diem judicii? 54. Beatitudinis et essentialis proprietates sunt præsertim amor, impeccabilitas et perpetuitas, seu inamissibilitas. 55. Tristitia et dolor repugnant-ne beatitudini? Beatitudo sine line duratura est in perpetuas ætemitates. 41. Beatitudo est-ne perpetua ab intrinseco seu ex natura sua; vel ab extrinseco, seu ex Dei

INDEX GEXEHALIS.

ncursu ? *Ibid.* Bealiludo sanctorum estai) rinseco perpetua el inamissibilis. *Ibid.* orex amissabeatitudine esl-ne piena sensus vel n'amni. **IV**,305. Prssumptio csl spe-rare beatitudinem oblinendam sine charitale. **V**, 256 Beatilmlo æterua el omnia quæ ad illam conducunt sunt objectum materiale ada*quatum et extensivum spei. *Ibid.* Beall-Indo est objectum primarium ct principale spei, quod dicitur formale quod. *Ibid.* Bca-litudo dicitur vila ælcnia, quia participat aeternitatem in qua non csl præteritum et futurum. 261. Homo cui de potentia Dei extraordinaria facta esset suæ damnatione revelatio posset inellicaciler desiderare bea-titudinem. sed non posset nec deberet spe-rare. 267. Aliquid potest esse dupliciter mile ad finem bcatitudinis: 1. directe el principaliter; 2° instrumentaliter. **VII**, 199. Si convenientia donorum cl bealiludinum consideretur secundum rationem objecti cl actus, dono pietatis correspondent ex octo bealitudinibus tertia cl quarta, scilicet desi-derium iustiliæ ct misericordia ad alios, pro-pter Deum communem patrem omnium. Ali-qualiter etiam corresponde! secunda, quate-nus per mansuetudinem tolluntur impedi-menta actuum pietatis. **VIII**. 28. Nemo po-test alteri mereri gloriam bcatitudinis. **IX**, 461.

Beatificatio est permissio ul alicui de-feratur cultus religiosus in aliqua provincia vel religione. **V**, 142.

Beguaudi el Biguin/V. Decimo quarto sæculo Bcguardi el Beguina· errorem Aelii el Eunomii renovarunt quantum ad visionem Dei intuivam, aliaque damnabilia dogmata docuerunt, quos damnavit concilium Vien-nense. 1, 105. Dammati sunt Bcguardi et Beguina·, fralriccllorum cognati vel propa-go. **V**. 218.

Behemot significat-ne Diabolum, aul bes-tias vel elephantem? 11, 251.

Belgium. In Gallia, in Hispania ct Belgio leges pontitiæ non habent vim nisi luerint in supremis curiis acceptatæ et permissa) promulgari, seu ut communiter dicunt, ni-i fuerint munitæ placito regio. **IV**, 481. At-tamen quantum ad Belgium non conveniunt theologi Zipeus ct Watncsius istud privile-gium restringunt ad solas piovisiones béné-ficiâtes, quia principum Belgii edicta de bis tantum loquuntur. *Ibid.* et alia plura ibi. Ca-nonissæ Belgicæ quid sunt? tencnlur-ne ad Horas privatim? **VII**, 211. An bulla *Caure* vigeat in Belgio conlroverlitur inter theolo-gos **IX**, 580. Matrimonia in hederatis Belgii provinciis (in quibus publicatum fuit coin il. Trid decretum per Margaritam Parmensem, de mandato Philippi II,) contracta, non ser-vata iix ilii Tridentini forma, sunt-nc vali-da? **X**, 275.

Bellare. non est per se malum, sed posi-tis tribus conditionibus, scilicet legitima auctoritate indicendi bellum* justa causa et

recta intentione, est licitum. **V**. 564 ct <rqg. Omnibus clericis jure ecclesiastico prohibi-tum est propria manu beltart extra casum urgentis necessitatis 7, 'P. Licitum est bel-lare diebus festis (piande id e*' necessarium ad salutem reipublicæ. 572. Extra vero c»-sum necessitatis pugnare diebus festis uoq videtur licitum. *Ibid.* i iae Bellum. Bellare ct digladiare, quævis olim fuerit ea de re opi-nio, nunc saltem non reputatur servile, cum nobilibus competat maxime, aut consuetu-dine factum est licitum, etc. **VII**, 519.

Bellica exercitia quæ fiunt in lorneanien-lisel agitationibus taurorum aut aliarum bes-tiarum ferocium contra homines non sunt li-cita, quia sæpe contingit in eis aliquem oc-cidi vel graviter lædi. **V**, 566.

Beixum, secundum aliquos, dicitur per anliphrrvim, quia est minime belhim; se-cundum alios, dicitur bellum a belluis, quia bellantes sæpe belluarum feritatem imilau-tur. Definiri potest : *Conyressio vi et armis ititer duos exercitus contrarios* : per quod distinguitur a duello quod est congressio unius contra unum. **V**, 565 cl 564. Duplex est bellum : defensivum, quod est ad propul-sandam injuriam inferendam ; ct offensivum quod est ad obtinendam satisfactionem pro injuria illata. *Ibid.* Bellum semper est pecca-tum juxta Manicbæos. Erasmus contendit omne bellum esse Christianis interdictum. *Fbid.* Bellare non csl per se malum, sed po-sitis tribus conditionibus, scilicet legitima auctoritate indicendi bellum, justa causa ct recta intentione, csl licitum. *Ibid.* Bellum contrariatur paci secundum quid. Bellum quod numeratur inter vilia opposita cliari-lati, est bellum injustum. 565. Ex bello multa mala ct peccata sequuntur per acci-dens el ex malitia militantium. 566. Aucto-ritas requisita ad indicendum bellum otTcn-sivum debet esse suprema, quæ nullam aliam in temporalibus superiorem agnoscat, qualem habent imperatores, reges, quidam duces, reipublicæ independentes : 1° quia quicum-que habet superiorem potest apud ipsum pro-sequi jus suum : bellum autem moveri mm potest, nisi quando non est alia via jussuum proseguendi ; 2° Bellum ofTensivum csl aclus supremus Justitiæ xndicalivæ. *Ibid.* Si prin-ceps supremus sit negligens in vindicanda injuria, princeps inferior aul respublica de-pendens non potest, per se loquendo, bellum aggressivum indicare ad illam vindicandam. *Ibid.* Generaliter loquendo, justa causa indi-cendi bellum ofTensivum est unica, nempe injuria gravis illata, et nO», reparata aul alio modo non reparanda. 567 Amplificatio imperii, gloria et celebritas nominis, jus convenientia*, non -unt justa*can-eindicendi belhim. *Ibid.* Ad bellum dcl-noivum instante periculo, non requiritur auctoritas suprema. *Ibid.* Antequam bellum declaretur t teiilan-dæ sunt aliæ yæ satisfactionis ; nam ubi de-sinit esse necessarium, desinit esse justum

S67. Si satisfactio condigna offeratur post Inchoationem belli, el quando aliqui jam ceciderun ex parte ejus qui justum bellum gerit, desinere debet, non est amplius licitum. *Ibid.* Si ag'etur de reparatione injuriæ, princeps dubiuf Je justitia belli non potest bellum indicert*. 368. Quid κ igatur de possessione recuperanda? quid si neuter possideat? 368. Qui non sunt subditi principi bellum gerenti, in dubio de justitia belli non possunt militare. *Ibid.* Causæ belli cl ejus justitia non sunt sæpe manifesta!; quid inde tequilur pro militum ratione agendi? *Ibid.* Qui sunt subditi principi bellum gerenti, jussi possunt el debent inscribi militis, cl inscripti bellare, etiamsi dubitent de justitia belli, formando tamen sibi judicium praelicium quod sibi iccat obedire el bellare. *Ibid.* Si auctoritas cl ju^ta ratio desini in indictione belli, restituendi obligatio adest. *Ibid.* Si dubium militum de iustiliir. belli csl mere negativum, licite bellare possunt *Ibid.* Bellum non potest ex utraque parte esse justum materialiter, bene tamen formaliter. *Ibid.* Bellum geri non debet nisi ex intentionejustitiæ cl boni communis; nam bellum geritur, ut pax acquiratur. *Ibid.* Privati milites peccant el ad restitutionem tenentur, si sine consensu expresso vel saltem præsumpto ducis occidant, incendant, prædas agant, etc., tunc enim bellum gerunt sine legitima auctoritate. 569. In bello justo nunquam licet per se et ex intentione occidere innocentes, nisi lacta sit a Deo specialis auctoritas, licet tamen per accidens cl præter intentionem. 569. Quinam innocentium nomine veniant, quando agitur de bello? *Ibid.* Innocentes qui sunt pars reipublicæ hostilis possunt bonis spoliari, in quantum requirit necessitas vel Victoria; vel pacis, vel satisfactionis. Ila*c est consuetudo jure gentium introducta. *Ibid.* Mobilia in bello justo capta, jure gentium sunt occupantis, etiamsi excedant justam compensationem. *Ibid.* Quidam arbitrantur quod etiam bona injuste ablata qua* reperiuntur apud hostes post pacificam possessionem uuius noctis vel viginli quatuor horarum circiter, esse capientis, attento minimuni non jure naturæ, sed gentium cl consuetudine ex illo jure introducta *Ibid.* Bona immobilia in justo bello capta sunt principis lupremi. in quantum necessarium est ad justam compensationem el pacem atque securitatem stabiliendam; idque tam jure naturæ quam jure gentium cl usu recepto. 570. Obtentâ victoria, HrJeto lure possunt occidi omnes nocentes in J .i-n peccati *Ibid.* Quinam nocentium nomine in hoc casu veniunt? *Ibid.* Bello capti ex usu inter Christianos recepto non fiunt servi. *Ibid.* Omnibus clericis jure ecclesiastico prohibitum csl propria manu bellare extra casum urgentis necessitatis "70 -t 571- In bello licitum est uti insidiis, mono id fiat absque mendacio et violalimie promisi. 572. Licitum es* diebus do-

minicis et festis bellare quan lo id est necessarium ad reipublicæ salutem. *Ibid.* Cæteræ difficultates spectantes bellum <i«tnliunl>ir. *Ibid.* Utrum bellum quod filii Jacob intulerant Sichimilis propter smprjm Dinæ sorori illatum, fuerit justuir,? 584 Istud belhiuM non erat justum, quas ob causas? 585. Qu» sensu intelligenda sunt verba Judith laudantis zelum Simeonis in invasione et eversione urbi' Sichem? *Ibid.* Quoad cçrlera bellorum *acddeniu fide* Dux, Hostes, Imperato», Milites, Pactuhi, Pax, Rex, etc.

Bellarminus contra Iulherum el Calvinum in suis variis scriptis dimicavit. IV, 187. Quid docet de damnatione HonoriiV? 129.

Benedicens est unum e sex sacramentalibus. VIII, 573.

Benedictio victims sufficit-ne aliquando ad sacrificium? VII, 257. Panis benedictus, lato sensu, vocatur a S. Augustino sacramentum. 258. Aliquid communiter dicitur benedictum et consecratum quando est deputatum usibus sacris. 268. Benedictiones adhibentur tam circa cibos quam circa alias creaturas. *Ibid.* Benedictio Campanarum improprie vocatur baptisma. VIII, 4V6. Vide Campanæ Innocentius III opinalive censuit Christum benedictione consecrasse sine verbis, postea tamen præscripsisse formam seu verba quibus sacerdotes consecrarent. IX, 159. Nomine benedictionis Apostolus intelligit-ne totam cœn® celebrationem? 110. Benedictio Christi fuit consecratoria præparatione et mediale, non autem formaliter per se et immediate. *Ibid.* Non est inconueniens quod sacerdos post consecrationem benedicat sacramentum signo crucis. 225 et 226. Quaedam, ultra modum reverenti® erga res divinas qui in eorum usu repentur, habent insuper specialem ab Ecclesia benedictionem el consecrationem. 278. Benedictio olei est-ne ritus mere accidentalis? X, 8. Materia sacramentorum sanctificatur benedictione. *Ibid.* Benedictio sponsorum requiritur-ne de necessitate sacramenti vel de necessitate præcepti? 101. Benedictio nuptialis est aliquid sacramciitale. *Ibid.*

Benedictus IX. Dispensavit-ne cuin Casinuro rege Polumæ, qui erat monachus t.luniacensis? De ea re dubium est, et expenditur. VII, 298 et 299.

Benedicius XII falso scripsit SS. Slepbanum et Cyprianum in oppositus errores incidisse. Vili, 549.

Benedictus XIII a concilio Consilauensi cxauctoratus est. V, 249.

Beneficentia cslaclus, seu effectus exterior charitalis. V, 577. Omnibu* est beneliciendum pro loco tamen et tempore. Inter eos quibuscl benefaciendum observandus est ordo. *ibid.* Inimicis est etiam benefaciendum VI, 285.

Beneficium. Beneficiorum fructus possunt

spectari vel quatenus sunt necessarii ad honestam sustentationem vel quatenus sunt superflui huic honestae sustentationi, quæ non consistit in indivisibili. VI, 51. Collatio beneficii cuiuscumque aut officii ecclesiastici facta minus digno, prætermissio digniore, regulariter loquendo est illicita, sed valida. VI, 201. Est fere semper peccatum mortale. *Ibid.* Quinam sunt casus in quibus licet promovere dignos ad beneficia etiam curata, prætermittis dignioribus? 202. Si non repedantur digni, licebit conferre beneficium indigno ad evitanda majora mala. 200. Indignus habetur ille qui ad officium propter quod datur beneficium est ineptus, seu non speratur futurus utilis ratione sive pravæ vitæ, sive ignorantis, sive alicuius impedimenti canonici. *Ibid.* Qui est minus dignus, aul qui se reputat talem, ut omnes se reputare debent, peccat-ne petendo et acceptando beneficium? 204. Minus dignus in concursu promotus, tenetur-ne beneficium dimittere, aul digniori prætermissio aliquam restitutionem facere? *Ibid.* Qui promovet indignum, tam promovens quam promotus tenetur restituere Ecclesiæ omnia damna quæ inde ipsi obveniunt: promovens, quia peccat contra iustitiam coniugalivam erga Ecclesiam, cui ex officio debet præficere dignos ministros; promotus, quin cooperatur injustæ promoventis actioni, et ab ipso immediate profluunt mala Ecclesiæ. *Ibid.* Prima et præcipua qualitas ad beneficia rite obtinenda est probitas morum, non solum quæ vitiis carcat, sed quæ virtutibus Christianis, prudentia præsertim, charitate, salutis animarum zelo fulgeat: secunda est scientia; tertia, est ætas legitima; quarta, lorus legitimus, sine quo, aul sine dispensatione, est irrita collatio; quinta, est tonsura clericalis collata a proprio episcopo, vel ab altero cum litteris ejus dimissorialibus; sexta, est coelibatus; septima, est immunitas ab excommunicatione majori, suspensione, interdicto, et irregularitate; octava, est immunitas ab hæresi in se et in parentibus usque ad secundam generationem secundum lineam paternam, et usque ad primam secundum lineam maternam: nona, est determinata intentio suscipiendi officium beneficio annexum, seu, si nullum sit annexum, perseverandi in statu clericali: decima et ultima, est ut habenti beneficium non conferatur aliud sine causa. 201 ad 209. Qualis debet esse intentio requisita per nonam qualitatem? 208. Ad has qualitates attendere debet qui alieni intendit procurare beneficium. 209. Ille qui simul plura beneficia, non est de genere malorum quæ habent inseparabiliter annexam malitiam ut fornicatio, adulterium, etc.: Neque est de genere actionum quæ de se indifferenter se habent ad bonum vel malum, ut levare festucam, etc., multo minus de genere bonorum, at dare eleemosynam, etc.; quia unum habere plura simul beneficia, continet

in se plures inordinationes: 1. Destituitur Ecclesia numero et obsequio ministrorum; 2. Sequitur diminuito cultus divini; 3. Sequitur defraudatio voluntatis, fundatorum qui ad hoc aliqua bona Ecclesiæ contulerunt, ut secundum numerum beneficiariorum ibidem Deo ministrantium; 4. sequitur iniqualitas. Adde pluralitatem beneficiorum esse fomentum ambitionis, avaritiæ, crapulæ, luxuriæ et plurium aliorum vitiorum. 210. Pluralitas beneficiorum est de genere actionum quæ absolute considerat deformitatem vel inordinationem quamdam important, quæ tamen aliquibus circumstantiis advenientibus bona; efficiuntur. *Ibid.* Causæ seu circumstantiæ excusantes pluralitatem beneficiorum reducuntur ad duo capita: 1. si unum beneficium non sufficiat ad vitam beneficiarii decenter sustentandam; 2. major Ecclesiæ utilitas aut necessitas. *Ibid.* Aliæ causas nullæ sunt. *Ibid.* Quodnam est jus novum de pluralitate beneficiorum? *Ibid.* Legitima pluralitatis beneficiorum subsistente causa semper requiritur-que dispensatio summi pontificis ut quis licite obtineat duo beneficia? 211. Qui accipit beneficium absque animo suscipiendi officium ei annexum, aul perseverandi in statu clericali, tenetur-ne ad restitutionem fructuum? 210. Quæ sunt beneficia incompatibilia, quæ vero compatibilia? 211. Beneficia incompatibilia sunt duplicis generis: primi generis dicuntur quæ talia sunt ut ex juris dispositione per pacificam possessionem secundi vacet ipso facto primum; etsi ultimum retineatur, etiam secundo privetur beneficiarius. *Ibid.* Secundi generis dicuntur, quæ simul retineri non possunt absque dispensatione, licet unum non vacet altero obtento. *Ibid.* Quare dicamus quod possidens plura beneficia incompatibilia primi generis, ipso facto privetur primo et non secundo, siquidem in jure de utroque æqualiter dicatur quod beneficiarius illis ipso facto privetur? 212. Hæc beneficia sola dicenda sunt quæ his tribus casibus continentur: 1. quando unum non sufficit ad honestam beneficiarii et suorum egentium sustentationem; 2. quando quis possidet canonicatum et dignitatem in eadem ecclesia; 3. quando ecclesia parochialis est unita canonicali. *Ibid.* Qui scienter per sententiam injustam obtinet rem vel beneficium alterius, tenetur restituere cum omnibus expensis hinc et fructibus etiam consumptis, neque potest unquam præscribere. 521. Si bona fides processit scilicet ac cognoscit injustitiam sententiam, tenetur tantum rem vel beneficium restituere, nisi durante bona fide præscripsit. *Ibid.* Permutatio beneficiorum in quibus temporale non intervenit non fiunt absque periculo simoniæ. VII, 424. Collatio beneficii seu alterius rei spiritualis, facta alicui ratione consanguinitatis, nuptialis aut alterius affectus carnalis, est illicita, non tamen simoniaca. 439. Si preces pro digne

porrigantur, non est simonia. *Ibid.* Potestne aliquis rogare pro se beneficium simplex vel beneficium cum cura animarum? 410. Injuste vexanti ne consequaris beneficium, licet tibi absque Simonin procurare aliud beneficium nisi ab injusta vexatione desistat. 453. Volentibus eligere indignum ad beneficium seu dignitatem ecclesiasticam, licet offerre pretium ne illum eligant. *Ibid.* Volentibus eligere indignum licetne offerre pecuniam ut eligant dignum in genere, aut etiam hunc dignum in particulari casu quo solus sit dignus. *Ibid.* Beneficium ecclesiasticum communiter definitur: Jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, ratione spiritualis officii, auctoritate ecclesiastica fundatum. 456. Unde est duplex jus in beneficio: unum ad officium spirituale, et aliud ex primo consequens ad temporales fructus. *Ibid.* Beneficium aliud est sæculare, quod clericis sæcularibus competit; aliud regulare, quod regularibus addictum est. *Ibid.* Beneficium aliud est simplex, aliud duplex. Item aliud est titolare seu perpetuum, aliud manuale. *Ibid.* Beneficia sex modis acquiruntur: 1° per institutionem patroni ut institutione secula; 2° electione vel confirmatione seculi; 3° postulatione et confirmatione seculi; 4° collatione libera; 5° permutatione; 6° resignatione in favorem cum collatione seculi. 457. Beneficium sæculare non potest regulariter absque dispensatione lapæ conferri regularibus, neque vice versa regulare sæcularibus. 456. Beneficia amittuntur triplici modo: 1° per sententiam judicis; 2° per resignationem; 3° ex dispositione juris vel hoc quadrupliciter: 1° per consecutionem alterius beneficii incompatibilis; 2° per validum matrimonium; 3° per professionem religiosam; 4° propter crimen cui annexa est poena amissionis beneficii, quale est hæresis, schisma, frequens sodomia; Item si quis obtinens parochialem ecclesiam, non ordinatur sacerdos intra annum; vel alia plura; de quibus vide Glossium, lib. II, c. 54. Item 34. *Ibid.* Tria in beneficio spectari possunt: jus ad officium spirituale, jus ad temporales fructus, et fructus ipsi. 458. Permutatio simplex beneficiorum facta auctoritate superioris, est licita vel valida. 460. Permutationes beneficiorum in quibus temporale non intervenit non liti vel libique periculo simoniæ. *Ibid.* Resignatio beneficiorum sub pensione, facta coram summo Pontifice, est licita. 161. Resignans beneficium non potest exigere sumptus quos fecit pro illius adeptione. *Ibid.* Collatio beneficii simoniaca est nulla, jure positivo, Extra L. 5, Ut. 3 de Simon, c. 26: vel Extra, de Simon, cap. cum detestabile. bicoque tam beneficium quam pretium ipso eodem jure positivo ante sententiam judicis sunt restituenda. 464. Esi communis vel certa; sed dilltullas est de jure naturæ quod non so-

lum beneficia, sed quaecumque alia spiritualia simoniace data vel accepta spectat. *Ibid.* Bénéficia et quaecumque alia spiritualia simoniace accepta, sunt ipso juro restituenta ante sententiam judicis. *Ibid.* In casu duplici beneficium simoniace acceptum dimitti non debet: 1° si inscio beneficiario simonia per inimicum commissa est; 2° si beneficiarius contradixerit simoniæ. Nulli affirmant extra hos casus, simoniace provisorium sine sua notitia vel culpa, gaudere vel privilegio triennalis possessionis, illa ut eo elapso tuto possit retinere beneficium etiamsi postea, ipsi innotescat simonia. 465. Si simonia mentalis interveniat ex utraque parte, collatoris scilicet et collatori, uterque debet restituere; si ex una parte laicum, pars simoniaca nihil debet restituere, sed altera, dum simoniæ alterius erit conscia. 467.

Bénéficiat! ab hora suscepti beneficii tenentur recitare quotidie Horas canonicas. VII. 206. Quilibet benedictus, sive in sacris constitutus sive non, tenetur quotidie sub mortali peccato ad recitandas Horas canonicas, tum ex precepto ecclesiastico, tum ex iustitia; illa ut eas culpabiliter omittens sit in conscientia obnoxius restitutioni, etiam ante sententiam judicis. *Ibid.* Beneficium, etsi renue, juxta probabiliorum vel tutiorum sententiam, non eximii ab obligatione recitandi Officium. 207. Qui partem nolabilem alicujus horæ omittit, tenetur-ne ad restitutionem fructuum beneficii? *Ibid.* Bénéficiais qui voluntarie suscipit aut retinet beneficium quod nullos fructus reddit aut reddet, astringitur nihilominus Horis canonicis. 208. Beneficiarius qui nondum est in possessione tenetur-ne ad Horas? *Ibid.* Qui habet duplex beneficium ex dispensatione, tenetur-ne ad duplex officium? 210 vel 211. Qui ex legitima causa absunt privantur-ne distributionibus quotidianis? 215. Bénéficiarii tenentur esse præsentiales officio, non mere materialiter ut dormientes, neque laici moraliter, sed religiose per modum orantium vel colentium Deum. 216. In choro benedicti tenentur ad cantum communem, cessante legitimo impedimento. *Ibid.* Qui culpabiliter absunt a choro amittunt-ne non solum distributiones

tuum? *Ibid.* Benedicti religiose præsentiales, sed non canentes in choro, acquirunt-ne distributiones quotidiana. *Ibid.* Beneficiarius potest sibi reservare aliquid in futurum, sed moderate. 227. Beneficialis qui ratione voluntaria distractionis officio non satisfacit, tenetur ad restitutionem pro rata distractionis, non secus ac si non recitasset. 230.

Benevolentia pertinet ad duritatem. IX, 321.

Benedicti tollendo filias Sile non verum commisserunt raptum, neque in eo peccaverunt. VII, 198 vel 199.

INDEX GENERALIS.

Berengarius, Turonibus oriundus, Andecavensis archidiaconus, anno 1047, primus in Ecclesia palam negavit præsenliani realem Christi in Eucharistia, contenditque omnia in signis et liguris consistere. Hac primum hæresis damnata est in concilio Romano, deinde in Vercellensi sub Leone IX anno 1055 et liber Joannis Scoti, quo maxime utebatur Berenganus, proscriptus. Rursus damnata est pluribus in conciliis hæc hæresis quam scriptis impugnarunt viri doctissimi. Tandem Berengarius veritatem catholicam in Formula fidei profiteri coactus est. Illam tamen denuo impugnavit. IX, 43. Pernitentem catholicumque obiisse certum videtur. *Ibid.*

Bernardus (S.), quid censet de summo pontifice? V, 162. Ejus primatum asserit. *Ibid.* S. Bernardus ecclesiæ Gallicanæ decus scripsit ad pontifices extare tribunal Christi, scilicet autem nolle ad illud appellare, etc. V, 213. S. Bernardus non excludit obligationem omnis allectionis internæ. 313. S. Bernardus accipit lotionem pedum pro sacramento latiori sensu accepto. VI, 569. S. Bernardus Berengarianam hæresin scriptis, sermonibus et miraculis confudit. IX, 44

Beroenses. V, 116.

Bertramnum, alias Ratramnum, abbatem Orbacensem, debere inter hæreticos annumerari quidam volunt: alii vero ejus doctrinam de Eucharistia ad sensum catholicum adducendam esse contendunt. IX, 38.

Berty (Laurentius) subscriptit huic opinioni nimirum sacramenta esse causam instrumentalem (!) physicam gratiæ, non directam, sed indirectam. VIII, 260. Quid de ea est sentiendum? 261.

Besa asserit baptismum in aqua collatum valere. VIII, 384.

Bessarion antistes Nicaenus. In concilio Florentino anno 1459 sub Eugenio IV, affuit Bessarion, cujus tum eminebat valde eruditionis fama, et qui postea Ecclesiæ Romanæ cardinalis fuit. II, 121. Subscripsit in hoc concilio definitioni processionis Spiritus sancti a Filio, dimicans contra Marcum Ephesinum. *Ibid.* Bessarion creatus cardinalis ab Eugenio IV. V, 250 et 251. Confutavit opinionem Græcorum de forma Eucharistiæ. IX, 159.

Bestialitas. Inter peccata contra naturam gravissimum est bestialitas. VIII, 167. Concubitus cum dæmone habet malitiam bestialitatis. 568. Pœnæ in bestialitatem latas probant hujus sceleris atrocitatem. *Ibid.* Si non sit seminatio intra vas, bestialitas non est casus reservatus, ubi reservatur. *Ibid.* in confessione non est necesse explicare peccata bestialitatis. *Ibid.* Bestialitas est peccatum contra naturam in materia luxuriae. IX, 581

Bvstie fera - an Gani primo occupanti? Vide *Animaux*.

Bethania erat iedeclexio montis Oliveti

silæ. Transivit Jesus Bethania, atque inde ascendit in montem, unde et in coelum elevatus est. III, 257.

Bethlehem, vicus Judææ, ubi debuit nasci Messias juxta Micaiam prophetam et ubi revera natus est juxta Evangelium Matthæi. II, 550.

Bigamia. Triplex est, bigamia inducens irregularitatem, scilicet vera et proprie dicta, interpretativa et similitudinaria. IX, 506. Bigamia est pluralitas successivi mulierum post mortem prioris uxoris. X, 154. Bigamia est licita et verum sacramentum. 159. Bigami incurrunt-ne irregularitatem? 160. Poenitentia a quibusdam ecclesiis particularibus fuit olim imposita bigamis. *Ibid.* Non sufficit probabilitas de morte prioris conjugis ad contrahendum secundum matrimonium, sed requiritur certitudo moralis. 161. Utrum conjux dubitans de morte conjugis, vel etiam putans eum esse vivum, valide contrahat, si revera obierit prior conjux. *Ibid.*

Billuarti vita, ejus encomium et historia. Ejus epitaphium, approbationes operis ejus. I,

Bissy cardinalis archiepiscopi Senonensis instructiones pastorales in causa bullæ Ineffabilem citantur. V, 142.

Biviratus seu multiplicitas virorum simul cum una muliere, est jure naturæ illicitus. X, 154.

Blasphemia in Spiritum sanctum est ne irremissibilis? Quid intelligitur per blasphemiam in Spiritum sanctum? I, 319. Blasphemia opponitur confessioni fidei. V, 49. Blasphemia est vox græca significans idem ac latine maledictio. Sumitur a theologis pro maledictione derogante excellenti bonitati, præcipue divinæ. 64. Blasphemia definiri potest: *Cordis vel oris locutio, qua per modum convicii dicitur aliquid derogans excellentiis divinæ bonitatis*; seu brevius, *Contumeliosa contra Deum locutio*. *Ibid.* De modis diversis quibus blasphemari potest. 65. Blasphemia dividitur: 1º In hæreticalem et non hæreticalem; hæreticalis est, quæ asserit aliquid contrarium fidei, aut negat aliquid ad fidem pertinens, non hæreticall est quæ, licet nihil contra fidem aperte contineat, ea tamen quæ sunt licite contemptibiliter et contumeliose, quasi essent vituperabilia, profertur. *Ibid.* 2º Blasphemia dividitur in eam quæ est secundum opinionem seu errorem intellectus tantum, non adjuncta detestatione seu odio voluntatis: in "eam quæ est ex sola detestatione voluntatis, seu odio in Deum absque errore saltem explicite intellectus, et in eam quæ simul est secundum falsam opinionem intellectus et malitiam voluntatis, seu Dei odium; omni hæc est perfecta et completa blasphemia. 1º a Quantum ad praxim, quid in confessione accusare debent blasphemici? *Ibid.* Blasphemia est ex genere suo gravissimum peccatum mortale, neca fieri

potest vernale el parvitate malcriæ , sed solum ci Indeliberatione involuntaria actus, 66. Cui virtuti opponitur blasphemia? *Ibid.* Quid advertere debent confeisarii, dum audiunt blasphemiam iam hærelialcm? *Ibid.* Blasphemici sunt quædam verba execratoria, non juramentum. **VU**, 306. Blasphemiam in Spiritum sanctum quæ nunquam remittitur, est, iuxta S. August, peccatum impoenitentia; iuxta alios, est peccatum ex certa malitia, quale est peccatum Phariseorum qui veritatem agnitam impugnabant. **IX**, 238. Blasphemiam est locutio falsa qua excellentia bonitatis dixinæ derogatur , idque per modum convicii. **IX**, 584. Blasphemiam enormitas asstimanda est ad arbitrium boni viri qui considerat In Obiectum blasphemiam* ; 2° Modum blasphemandi; 5° Qualitatem personarum, locorum, temporum, occasionis, etc, 585. Blasphemiam ex parte voluntarii est duplex : formalis et materialis ; formalis alia est directa, quæ iit cum directa et expressa intentione inhonorandi Deum; indirecta , quæ quæ fit eum virtual! tantum intentione inhonorandi Deum. *Ibid.* Blasphemiam materialis est ea quæ lit absque intentione directa el inhonorandi Deum. *Ibid.* Ex parte objecti blasphemiam est etiam directa quando lit directe contra Deum ; et indirecta quando lit indirecte contra Deum , nempe contra aliquid Deo sacrum. *Ibid.* Blasphemiam publica est ea qua* innotescit majori parti non solum provincie, civitatis aut parochie sed vicinis. *Ibid.* Publica et enormis blasphemiam in Deum et sanctos csl casus reservatus. *Ibid.*

Blasius Romanus abdicatus csl gradu presbyterii, eo quod schisma in Ecclesia faceret. el quod judaismum in Ecclesiam Introducere vellet, contendens Pascha esse custodiendum secundum legem Moysis. **VII**, 370.

Blondellus quid dicit de Anastasio Sinaita? **IX**, 55.

Boetii definitiones de beatitudine el æternitate referuntur in *Indice*.

Bona. Sunt duplicis generis bona ; quædam supponunt malum, ut poenitentia, patientia, martyrium, etc. : quædam vero sunt simpliciter el ex omni parte bona. **II**, 285. Si bona temporalia considerentur prout sunt utilia ad salutem, cadunt sub merito, sicut et augmentum gratia el omnia illa quibus homo adjuvatur ad vitam æternam consequendam ; quia in bonis operibus comparatis ad bona temporalia sic considerata possunt reperiri omnes conditiones requisita ad meritum. Si vero bona temporalia considerentur secundum sc. cum non sint bona simpliciter sed secundum quid, ita non cadunt sub merito simpliciter, sed sub merito secundum quid. 466. Juxta plurium interpretationem, per bona de quibus agit Psalmista, non intelliguntur opera bona faciendæ et mala fugienda sed intelliguntur merces bonorum operum. **IV**, 558. Bonum naturæ potest dici tripliciter. 392. Bonum naturæ primi generis non

tollitur nec minuitur cnlitative per peccatum. *Ibid.* Bonum naturæ secundi generis, id est, inclinatio ad bonum nnnestum, minuitur per peccatum , non intrinsece et ex parte subjecti scu radicis, sed ex parte termini. *Ibid.* Quid csl censendum de communitate bonorum et libertate. 466. Tenemur exponere bona fortunæ pro vita salvanda corporali proximi in extrema necessitate positi. **V**, 304, Licitum est præferre bonum virtutis bono corporis ubi necessitas id exigit. 305. Bona temporalia juvant aliquo modo ad finem supernaturalcm consequendam. 510. Bona temporalia quorum non sumus domini, propter scandalum pusillorum , vel sunt totaliter dimittenda, vel scandalum est sedandum per monitionem aut instructionem. 585. Bona temporalia quæ non sunt nostra, sed nobis ad conservandum pro aliis commissa , non sunt propter scandalum dimittenda *Ibid.* Si vero scandalum sit ex malitia el Pharisæum, non sunt dimittenda propter cos qui sic scandala concitant. 584. Bona spiritualia quæ sunt de necessitate salutis, id est, quæ prætermilli non possunt absque peccato, non sunt dimittenda propter scandalum passivum vitandum. 582. Bona spiritualia quæ non sunt de necessitate salutis, si non immineat periculum , sunt propter scandalum pusillorum occultanda aut differenda , donec reddita ratione hujusmodi scandalum cesset. *Ibid.* Bona spiritualia quæ non sunt de necessitate salutis, scu quæ prætermitti possunt absque peccato non sunt dimittenda propter scandalum Pharisæicum , si subsit aliqua causa ea non differendi. *Ibid.* Primis Ecclesiæ temporibus bona clericorum erant communia, sicut postea fuerunt in monasteriis, dispensatione penes episcopum relictæ; at vero crescente in dies fidelium et clericorum multitudine, summi pontifices jussu hvc bona in quatuor portiones dividi . prima assignata episcopo; secunda clero ; tertia fabricæ; quarta pauperibus. **VI**, 51. Bona vacantia sunt, qua quis relinquit moriens ab intestato, nec habens hæredes qui ei juxta legem ab-intestato succedant : hæc addicuntur fisco regio. 66. Bona recens amissa non sunt inventoris, sed remanent illius qui ea amisit , cui proinde necessario restituenda sunt si fieri possit; quia horum bonorum dominus non spoliatur qui amisit, nec illud acquirit qui invenit. *Ibid.* Si facta diligenti inquisitione, qua* debet esse major vel minor pro rei conditione, non possit cognosci dominus, bona inventa debent expendi secundum voluntatem ejus præsumptam ; id lex naturalis indicat. *Ibid.* Bona peregrinorum mobilia ad quem pertinere debent. *Ibid.* Distinguenda sunt bona duplicis generis : alia sunt certa, alia incerta. Certo dicuntur quorum dominus est certus et notus; incerta quorum dominus est Ignotus aut incertus. Bona certa ordinarie sunt restituenda ei a quo fuerunt accepta, sive sit eorum dominus, sive tantum

INDEX GENERALIS.

'egiüiBU s pñsecssor. VI, 171. Bona dicuntur Incana dupliciter, 1° simpliciter, quando eorum dom m is est absoluto incognitus ; 2° secundum quid, quando dominus cognoscitur secundum quid et in communi, ignoratur autem quis sit in particulari. 171. Omnia bona simpliciter incerta, sire parta ex delicto, sive non, sive inventa, sunt expendenda in usus pios, si facta diligenti inquisitione non comparcat dominus. *Ibid.* Bona incerta secundum quid sunt restituenda domino meliori modo quoniam fieri potest. Hoc generale patet ex se. *Ibid.* Cui restituenda Flint bona defuncti? 175. Hæc divisio primum inchoata sub B. Sylvestre circa annum 324, non ubique statim invaluit, sed paulatim profecit. Porro progressu temporis accidit quod hæc quarta pars pauperum in pluribus ecclesiis non reperialur seorsim ab aliis. *Ibid.* Bona vitæ aul fani sunt longe praelatiora bonis forlun. 155. Possunt distinguí bona quadruplicis ordinis : 1° bona attira non solum naturalia, ul intellectus et memoria; sed maxime quæ spectant solum æternam, ul gratia, fuga peccati, etc. : 2° bona corporis, ut vita integritas, membrorum, sanitas, virginitas, libertas : 3° honor et fama ; 4° bona fortunæ, seu diviti. 188 cl 189. Bona communia sunt duplicis generis : 1° quædam sunt primario et immediate ordinata ad bonum publicum, et eo mediante tantum ac secundario in utilitatem particularium qui ea occupant ; 2° alia sunt primario ordinata ad utilitatem particularium. VI, 499. Bona patrimonialia clericorum sunl-ne etiam immunia? 220. Nomine bonorum temporalium intelliguntur bona fortunæ, scilicet diviti, pudicitia, honor et fama; sententia communis sæculo præterito fuit eorum defensionem esse licitam cum occisione inuasoris ; nunc autem opposita evasit communior. 246. Quantum ad alia bona spiritualia sed naturalia, ul sunt potenti animi, scienti cl artes, satis palcl quod qui alteri in islis injuste nocet, teneatur restituere. 279. Utrum liceat religiosis habere bona in communi? 385. Quid possunt prælati regulares circa alienationem bonorum communium monasterii? ISO. Quis esi iste prælatus superior, cujus licentia requiritur ad alienationem bonorum immobilium nionasZcrii? *ibid.* Cuique habenti bona liberum est de eis disponere causa mortis, nisi jure vel naturali vel positivo prohibeatur. VII, 56. Homo potest petere determinate cl absolute bona spiritualia, scilicet bealitudinem et media ad illam, ut sunt virtutes cl gratia. 198. Bona temporalia non possunt peli a Deo principrliter ut in eis finem constituamus, nequi» determinate absolute; sed possunt neti conditlonate nempe si saluti expediant. *Ibid.*

Bona opera. Deus per bona opera proprie per se operatur permissive, ei non vero tuab. „ 379 Bona epera, quæ fiunt ante jus-

tificationem sunt ne meritoria et digna viti æterna? 450. Opera bona extra clialitatem facta sunt duplicis generis, quodam fiunt ei solo dletamine rationis sine ulla ratiajqo*. dani fiunt cum auxilio grati, qualia fiunt a pœnitentibus per Spiriun» sanctum nondum Inhabitantem, sed moventem. HI, 561. Homo per bona opera subsequen ia non potest mereri gratiam prius sibi datam intuitu istorum bonorum subsequentium, sicut vidimus, v. g. quod miles arma prius sibi data a rege intuitu meritorum subsequentium, illa meratur per bonum usum illorum. 462. Cur boni opera per peccatum mortificata redeunt per poenitentiam, non vero peccata quæ per poenitentiam remittuntur? IX, 281. Bona opera quæ Deo semel placuerunt nunquam illi displicent. 284.

Bona fides csl credulitas, seu actus intellectus quo quis inculpabiliter credit rem esse suam, aul nescii esse alienam. VI, 73.

Bonæ Spei. Magister Boni Spei el ipsum sequentes Carmelit calceati in Belgio, ponunt bealitudinis essentiam in intellectione Dei increata. IV, 14.

Bonaventura (S.) contendebat bealitudinem formalem esse sitam in habitu deficiente essentiam anin el perficiente potential! ad operationem. IV, 14. S. Bonaventura aderat concilio II Lugdunensi. V, 247. Exigere copulam tempore menstrui accusat peccati mortalis; reddere, venialis. X, 149.

Boni præmianlur-ne per pacem internam et consolationes animi, cl voluptatem quam degustant in exercenda virtute, et in perfendis vitæ ærumnis. II, 261.

Bonifacius II. Felicis III Romani pontificis successor Bonifacius II, synodi secundi Arausican sententiam damnationis contra Semi-Pelagianos confirmavit. III, 261.

Bonifacius VIII definivil-ne omnia regna mundi Romanis pontificibus subesse in temporalibus? V, 204. Regni proceres petierunt a Clemente V ul damnaret memoriam Bonifacii VIII, quem dicebant hærelicum fuisse ut hominem privatum, nec legitimum exiitisse pontificem. 215. Quid constituit circa impedimentum publici honestatis? X, 207.

Bonifacius IX concessit-ne indulgentiam extraordinariam illis qui pecuni summam in pauperes erogarent? V, 204.

Bonitas. Bonitas Dei. I, 76-79. Tota ratio cligibililatis est bonitas et cornenichlia. IV, 127. Regula bonitatis in entibus absolutis est ipsum subjectum. 145. Bonitas moralis nihil aliud csl quam ordo realis transcendentalis actus ad objectum consonum regulis morum. 139. Actus humanis desumit bonitatem vel malitiam a fine. 148. Actus ex objecto bonus ad bonum lineux imoeratus, desumit bonitatem suam specificam et essentialem ab objecto, accidentalem a fine. 149. Quadruplex bonitas potest considerari In actione humana. *Ibid.* Bonitas ve. malitia diversa existit ubi existit convenientia autd!

convenhntia voluntaria et formalis cum recta
ratloup 180. Eventus sequens prævisus et
aliquo mod. intentus, addit ad bonitatem
vel malitiam artus exterioris, sive per se se-
quatur, sive per accidens 183. Bonitas ob-
jectiva, ul conferat bonitatem formalem ac-
tui, debet formaliter intendi 311. Bonitalisd-
vinx consideratio movet ad conversionem.
IX, 265. *

Bononiensis universitas approbavit - ne
doctrinam Molina». I, 234.

Bonosiacum. Quid de Bonosiacis circa
formam baptismi? VIII, 596.

Bonum. Quærilur in quo præcise consis-
tat ratio boni formalis? I, 74. Quidam cani
reponunt in perfectione, alii in applicabilitate*
Ibid, cl seq. Bonum habet rationem causæ
linatis. 76. Quo sensu bonum dicitur com-
muniter esse sui dii Tusivuin cl communicati-
vum. *Ibid*. Cur dicitur bonum esse id quod
omnia appetunt. *Ibid*. Ratio boni secundum
quid consistit in perfectione, etiam consistit
in modo, specie cl ordine. *Ibid*. Bonum con-
venienter dividitur in honestum, utile et
delectabile. *Ibid*. Unumquodque dicitur bo-
num in quantum est perfectum, *ibid*. Bonum
honestum csl principaliter bonum, alia vero
sunt bona ratione illius. *Ibid*. De bonitate
Dei. Esse bonum præcipue Deo convenit,
etc. 76 ad 79. Omne bonum quod csl in
nobis et maxime consensus noster in bonum
opus, csl-ne proprie a Deo volente et cau-
sante? 534 559. Bonum iustiliæ est ratio re-
probationis negaliæ, non tamen csl totalis,
nec excludens alias rationes, ul sunt com-
pletio cl bonum universi. 460. Bonum est
sui dilTusivum objective. II, 68. Hoc sensu
dicitur bonum sui dlflusivum, quod sit ob-
jectum et linis appetibilis a yolunlate. *Ibid*.
In quovis bono opere nihil gratis auxilio esse
subtrahendum. III, 325. Bonum supernatu-
ral non posse fieri absque auxilio superna-
tural, constat et admissum est. 331. Potest
fieri in statu naturæ lapsæ bonum opus mo-
rale sine gratia sanctificante cl charilate,
proinde que non omnia peccatorum opera sunt
peccata. *Ibid*. Nullum bonum supernatural
conducens ad salutem potest fieri sine auxi-
lio supernaturali gratiæ quæ datur per Chris-
tum. 557. Nullum est bonum opus si non
referatur ad Deum propter se dilectum re-
latione virtuali implicita. *Ibid*. Homo lapsus
cum solo concursu generali, sine aliquo alio
superaddito gratiæ auxilio, potest facere ali-
quod bonum opus morale naturalis ordinis.
Ibid. Plures in Scripturis referuntur qui per
boni opus naturale pervenerunt ad gra-
tiam. 358. Solum bonum imrcalum potest
satiare appetitum hominis. IV, 1*2. Bonum
omne et univeiile, cl adæquatum, est ob-
jectum voluntatis, sicut objectum intellectus
ad 'u'i i s -qtiiliir voluntas, est omne et uni-
verſale verum, /hii/. Liberum arbitrium per
t in bonum ordinatum est, cum bonum sil
objectum voluntatis; sicut verum intellectus.

95. Utrum e duobus boeli voluntas po«ut
eligere minus vel equale, non reUacAaio ju-
dicio, nec novo motivo appposito pro sua li-
berlale, di-putatur. 127. Bonum ex integra
cause, malum ex quovis defectu. 154. Bo-
num honestum, non acti sed potentia, est
objectum actus voluntatis secundum speciem
considerati. 155. Quod bonum recta ratio,
seu prudentia sic dictat bonum esse bene el
ex bono fine faciendum, ul ipsi omnino re-
pugnet quod bonum serviat malo, el ad ma-
lum tanquam ad linem ordinetur. *Ibid*. Duo
præcipil prudentia primum, bonum esse
propter se amandum et faciendum; secun-
dum, esse bene et cum omnibus circumstan-
tiis debitis faciendum. 159. Piatio formalis
boni consistit in perfectione non ul constitu-
tiva entis, sed ut conveniente et coaptata
appetitui. Deus est bonum per essentiam.
Deus est summum bonum. V, 269. Possu-
mus Deo bonum velle gaudendo de bonis ejus
internis. 275. Bonum spirituale hic sumitur
pro eo quod conducit ad salutem, vel imme-
diate, ul gratia el virtus, quæ amittuntur
per peccatum; vel mediate, ut status reli-
gionis. VI, 275.

Booz quo titulo accepit Rutb in matrimo-
nium. IIi, 167.

Bos apostolus dicit quod non sit Deo cura
de bobus quid intelligit? Sensus Apostoli csl
quod non sit Deo tam specialis cura de bo-
bus quam de hominibus. I, 599. Numerus
culicum, boum est-ne per se ordinatus.
Ibid.

Bosuetivs. Vir illustrissimus ille erro-
rem Millenariorum refert in sua Apocalypsis
Expositione. IV, 53.

Brentius confessionem absolute rejecit in
specie, contentifs confessione generali. IX,
531.

Breviarium. Sic vocantur Hors canoni-
cæ, quia continent lectiones breviores ex
Scripturis sacris et Ilomiliis Patrum in sin-
gulos anni dies distributas. VII, 201. Uten-
tes Breviario Romano non tenentur extra
chorum ad Officia B. Mariæ Virginis, de-
functorum, el Psalmis gradualibus. Qui vero
utuntur Breviario alicui ecclesiæ vel religioni
proprio tenentur privatim recitare officium
B. Mariæ Virginis, vei defunctorum, quando
in rubricis præscribuntur 213 et 211 Om-
nes officio divino astridi tenentur illud reci-
tare juxta formam et ritum generalem Bre-
viarii jussu S. Pii Vedii. 1568, ita ut nemo
nisi hac sola formula satisfacere possit, ex-
ceptis iis ecclesiis vel religionibus qui ante
ducentos annos abf ab Ecclesia approbato
utebantur; quibus tamen conceditur ut de
consensu episcopi et universi capituli, sive
prielati et communitatis, Romano uti possint
in choro 217 Astrictus Breviatio Bornai o
si illo careat, et si aliud habeat probabilius
et tutius contra non paucos tenetur recitare
Officium ex illo alio Breviario. 218. IIDquo
luni ecclesia vel religio Bon «ccep'avil

chorum Rerwrlum Romanum, possunt-ne privallm illo uti? *Ibid.* Quo Breviario uti debrat qrl e» dispensatione est præbndatus in duohus ecclesiis in quibus sunt diversa Breviari*. *Ibid.* Licet assumere socium, sive Iste >it clericus, sive non. quotum alternis versibus Officium persolvat, modo pars ab uno recitata ab alio audiatur. 222. Recitare cum socio est-ne gratia et privilegium? *Ibid.*

Rrigitta (S.). Scripsit sacrum præpulum asservari Rom®. III, 18'. Omnes revelationes quæ nomino S. Brigill® circumferuntirnon sunt authentic®. VI, 122.

Brixius (S.) suam innocentiam probavit iudicio ignis. VII, 583.

Bruis (Petrus de), a quo Pelrobusiani, multo* errore* docuit, quos confixit concilium Latcran. II, generale X. V, 244, cl IX, 45. Impugnatus csl a Petro Cluniacensi. IX, 44.

Brutæ. Quare quidam «cnsii* e'teriot* magis vident in brutis quani In hurnlur» II, 27". Proprium csl naturæ bruloiurn »gere materialiter cl ul ab nlio mol®. IV, S. lu brûlis non dalur imperium, «cd 'vsl'ntu moventur el agunt. 132.

Bucerus hoc celebre encomium D. Thoma: fecit : *Tolle Tlioinam, et dissipebo E'tetesiam.* I, 8. Bucerus dixit baptisma non esse necessarium infantibus prædeslinatis. VIII, 427. Bucerus Zuinglii virus apud Argentinenses propinavit. IX, 44. Erravit cirri formam Eucharistiæ. 158.

Bulgaros confirmatos denuo confirmari a presbyteris Græcis iussit Nicolaus I. IX, 29.

Buu./T omnimoda obedientia quam exigit summus Pontifex non csl prohibitio examini! episcoporum. V, 158.

Bullinger vs erat sacramentarius. IX, 45,

C

Cabasilas. Græcus schismaticus, dixit ; erronee Eucharistiam confici precibus quas fundit sacerdos post hæc verba : *Hoc est corpus meum.* IX, 140.

Cæremour. Qui deliberate sive in forma, sive in materia, sive in cæremoniis sacramentorum non servat ritum et modum suæ ecclesiæ, ex genere suo peccat mortaliter, VIII, 255. Quomodo dijudicandum est an sit mortale vel veniale. *Ibi I.* Cæremoniæ sacramentorum sunt actus exteriores religiosi ; quædam sunt sacramentis essentialia ; quædam accidentales. *Ibid.* et 371. Vari® sunt utilitates cæremoniarum in sacramentis a concilio Tridenlino et ejus catechismo designate®. IGI, 1G2, 165 et 571. Cæremoniæ sacramentorum non sunt institut® ob solam decentiam cultus divini, neque ob solum commodum ministrorum et astantium, aut fortuito, sed etiam ob symbolical!! el niysllcam significationem quam continent. 165. Ecclesia habet potestatem instituendi cæremontas. *Ibid.* Ministri, etiam secluso scandalo aut contemptu, tenentur sub peccato servare cærcmonlas sive ab Ecclesia universa, sive a sua particulari ecclesia præ-cryptas, in udmistratione sacramentorum. 165, 164.

Caesar (Julius) laudavit oracula Sibyllina. II, 341 el 512.

Casarius (S.). Cæsarius ex monacho Lirinensi, primum monasterii prope Arelalum abbas, deinde Arclalensis episcopus, librum de *Gratia* el *Libero Arbitrio* adversus errores Fausti cl in S. Augustini doctrine commendationem edidit. III, 2G1.

CaIn timuit occidi a fratribus suis et eorum filiis qui habitabant plagam orientalem Eden. IV, 391.

Caiaw dicebant baptismum non esse neccsarlun. au salutem. VIII, 427.

Calphas usus est adjuratione erga Christum quem sibi subdi existimabat. VII, 557.

Caius, perantiquus scriptor, errorem millenariorum oppugnavit. IV, 55.

Cajetanus in cap. 5 Genes, docuit diabolum lentasse Evam per solam suggestionem interiorum, sicut nos nunc tentare solet, metaphorice intelligens quæ dicuntur de serpente II, 299. Cajetanus non admisit acceptionem personarum in collatione officiorum sæcularium. VI, 200. Censebat juste damnatum ad mortem posse rumpere vincula et carceres ul fugiat cl mortem evadat. 515. Arbitratus cslCajetanus ad salutem parvulorum sufficere votum baptismi a perenliffius seu ab aliis conceptum. VIII, 427. Pius V iussit expungi ex Cajetani commentariis in Summam D. Thoma; dissertationem circa verba essentialia forma; Eucharistica;,, contrariam sententiæ I). Thomas IX, 147.

Calamitates sunt bonis cl malis communes, imo bonis frequentiores quam malis, quod fuit multis lentatio adversus providentiam I, 399.

Cmix non execratur si in necessitate assumitur ad usus profanos, v.g. ad bibendum. VII, 297. Ecclesia eximii laicos a sumptione calicis. IX, 136. Probabilius videtur hæc sola verba, *Hic est calix sanguinis mei*, vel ista, *Hic est sanguis meus*, esse forma; calicis essentialia. 145. ControYerlitur inter Thomistes» *Hiut.* Calix significat rationem sacramenti sicut panis. 166. Cur Christus di\ude calice : *Bibile ex eo omnes*, et non dixit de pane; *Manducate e.r eo omnes?* *Ibid.* Posset Ecclesias laicis usum calicis permittere justis de causis. 167. Sumptio calich necessaria non est ad commemorationem passionis. 173. Christus instituit calicem pro omnibus sub directione Ecclesiæ el depen denior ab ejus voluntate. *Ibid.* CVdc cum patena requiritur ad sacrificium missu' 175. Debet esse inunctus chrismate, et au cplscono consecratus. *Ibid.* Calix potest exeerari stu

rlnb.il, qulbts in circumstantiis? *Ibid.* Probabilius per ipsum usum, si non est consecrate*, saccr non lit. 177. *Insnper vide* Missa, Commi mo , Eughabisjia , Okdi-

C.vlixt im fl'tnl una cx duabus sectis lliis-
■.taruin. quid censebant? quid credendum proponebant? IX, 165.

Calixt vs V adversus llenricum V exercitum comparavit. V, 243.

Calvabi/E nomen, hehralecc Golgotha, datum huic monti in quo Christus crucifixus est extra portam civitatis Jerusalem , in suburbio. III, 212. Occurrit quæstio unde bule monti, In quo Christus passus est, *Calvaria*: nomen? Juxta quosdam venit a capite seu Calvaria Adæ qui ibi esset scpullus; juxta alios a capitibus ibi decollatorum : erat enim locus supplicii communis apud Jerosolymitanos. *Ibid.*

Calvinbs. Negat in Deo voluntatem salvandi reprobos. I, 270. ('alvinus negando Deum velle omnes salvos fieri, negat consequenter Christum qui venit in mundum ut faceret voluntatem Patris, esse mortuum pro omnibus. 280. Secundum Calvinum sensus compositus componit actum cum potentia ad non actum. Sensus autem ejus divisus dividit abactu potentiam ad non actum, ita ut juxta illum præmotus ad agendum non possit non agere in sensu composito, id est, stante præmotive non habet potentiam non agendi; possit in sensu diviso, id est, sublata præmotive habet potentiam non agendi. I. 517. Cntherus et Calvinus negabant indifferentiam activam et positivam, sicut polentialcm et suspensivam. 552. Calvinus lib. 2 Inslit. cap. i, cui præfigit hunc titulum : *Hominem arbitrii libertate nunc esse spoliatum et miserar servituti addictum, dicit*:- Libero arbitrio > pollebat homo in prima conditione creatus bonis, quod lapsu suo amisit, etc. · 569. Docet etiam Calvinus liberum arbitrium tolli per efficaciam divinorum decretorum et divina motionis, in quo plane desivit. *Ibid.* Non agnoscit Calvinus in homine aliam libertatem quam a coactione seu spontaneitate. / &H. Illo- cet hominis voluntatem nihil cooperari divinæ motioni assentiendo. *Ibid.* Negat ullum esse mentum in homine. 57<». Ilis omnibus et similibus Calvinus sibi præiniinivit viam ad præcipuum dogma in quo maxime delectatur, nempe Deum prædestinasse et reprobasse homines indepcndenler ab eorum prævisis meritis vel demeritis tam iu exeeutionequam in intentione. *Ibid.* Quomodo intellexit ('alvinus necessitatem consequentis et consequentialis? 57\$. Admisit tantum ('ahinus sub decreto et motione necessitatem consequens non eodem sensu quo illam admittunt Thomiste, alii doctores Catholici, sed longe diverso.' *Ibid.* Negavit-ne Calvinus indifferentiam objecilvam judicii, quastante secundum Thomistas, voluntas necessitari non potest? 375. Certo constat Calvinum passim docuisse

Deum esse causam et auctorem peccatorum, criminum , pravorum affectuum et rationalitiorum quæ ab hominibus Av&erale perpetrantur. 5s6. Dicebat Calvinus lumen Mib gratia moveri tantum spontanee, et ut equum sub sessore. IV, 107. Erravit Calvinus circa Ecclesiam. V, 102. Falso refert conversionem Pauli ad annum tertium a passione Christi. 158. Calvinus in Gallia varus erroribus Ecclesiam misere vexavit. 255. Sententia Calvini circa vota est insulsa. VII, 264. Erravit circa cultum Deo debitum. 580. Contendit infantes fidelium in ulero matrum esse sanctilicatos. VIII, 428. Erravit circa Eucharistiam. IX, 45. Non agnovit nisi duo vel tria sacramenta. 90. Erravit Calvinus circa pœnitentiam. 258 et 270. Docebat Calvinus confessionem non esse juris divini, ejus usum antiquum fuisse, sed liberum, ideoque de medio esse tollendam auricularem confessionem, cujus Innocentio III tribuit inventum. 552 Reiciebat extremam-unctionem. X, 2. Negabat matrimonium esse sacramentum nova* legis proprie dictum. 90. Adoptavit errorem Aerii et Wiclefi circa polestalem episcoporum et presbyterorum. 70. Scripsit communionem sub una specie ex officina diaboli prodiisse. 168. Contendebat catholicos esse idololatra;, quando sanctos, cruces, imagines et reliquias, colunt. 200. Baptismum a laicis posse conferri negare videtur 212. Et *alia multa Calvini erronea decursam in loto opere videre est.*

Calvinistæ asserunt omnes fideles teneri credere fide divina se esse prædestinati)* T, 45o. Liberum arbitrium, ut astruerent gratiam, negarunt Lutherani , Calvinists et Jansenists. 111, 216. Lutherani et Calvinists negant gratiam esse donum animæ intrinsicum. 568. Volunt hominem etiamsi peccatorem et in peccatis perseverantem, esse Deo gratum et amicum denominatione extrinseci, nempe per imputationem justitiæ Christi, cujus intuitu Deus ipsum diligit, ejus peccata dissimulat, eumque habet filium et hæredein : modo per fidem internam firmiter credat et confidat Deum sibi propter merita Christi peccata , etiamsi usque ad finem vitæ continuata, condonaturum. *Ibid.* Lutherani et Calvinists tria circa certitudinem possidendi gratiam asserunt : primum, hominem certa et indubitata tude posse scire se esse in gratia : secundum, unumquemque i ! de se ipso teneri credere, altoquin ncc est justus ncc fidelis : tertium, hac sola (ide homines justificari. 426. Duo ultima anathemate confixit concil. Tridentinum. *Ibid.* Quantum ad primum, quamvis in canonibus sub anathemate non damnet, attamen sat manifeste improbat. *Ibid.* Lutherani et Calvinistæ, qui non agnoscunt veram et propriam remissionem peccatorum, dicunt gratiam non haberi per formam intrinsece justificantem, sed vel per justitiam qua Deus justus est. vel per justitiam Christi extrinsete imputatam. 431

Lutheran! et Calvinist! distinguunt triplicem fidem : primam vocant historicam ; secundam vocant fidem miraculorum ; tertiam vocant fidem promissorum, qua credimus Deum promisisse remissionem peccatorum. 438. Hanc autem tertiam fidem subdividunt In generalem et particularem : generalem vocant qua credimus Deum omnibus credentibus in communi promisisse remissionem peccatorum et salutem ; specialem vocant qua unusquisque credit vel certo confidit peccata sibi esse remissa propter merita Christi. *Ibid.* Hanc fidem seu fiduciam particularem requiri ad justificationem et eam solam justificare contendunt. *Ibid.* Calvinist! qui volunt hominem lapsum non justificari intrinsece, negant ipsum posse aliquid bonum opus facere quod sit meritorium apud Deum, saltem vitæ stern!. 452. Lutheran! et Calvinist! volunt per Ad! peccatum fuisse exinctum liberum arbitrium, esseque mere titulum sine re, seu rem de solo titulo, atque In homine læso remanere duntaxat libertatem a coactione. IV, 82. Finxerunt Calvinist! duplicem Ecclesiam. V, 102. Romanum pontificem Antichristum appellare non erubuerunt. 155 et 159. Calvinist! contendunt gratia vel cupiditate necessitari voluntates nostras. VII, 188. Erraverunt et errant circa orationem. *Ibid.* Sacramentum confirmationis negarunt et negant. VIII, 211. Nullam aliam vim in sacramentis agnoscunt quam excitandi objective fidem qua sola volunt nos justificari. 245. Falsissime explicant verba Christi Nicodemo circa baptismum. 388. Contendunt per baptismum peccata non vere tolli, sed tegi tantum et non Imputari. 456. Alios effectus insulsos baptismi comminiscuntur, quos non agnoscit Ecclesia. *Ibid.* Calvinist! improbant materiam confirmationis, manuum impositionem et chrisma. IX, 9. Contendunt Christum non esse corporaliter præsentem in Eucharistia. 45. Verbum *est* sumunt pro *significat*. mero vino in cœna utuntur. 120. Dicunt hostiis reservatis nullum cultum esse exhibendum. 92. Non permittunt adorationem Christi in Eucharistia, neque in usu, neque extra usum, voluntque illam esse meram idololatriam. 98. Non videntur agnoscere aliquoi verum sacramentum. 90. Calvinist! rejiciunt sacramentum pœnitentiæ. IX, 233. Negant remissa culpa per poenitentiam, remanere reatus pœn!. 270. Calvinist! negant extremam unctionem esse sacramentum. X, 2. Negant matrimonium esse sacramentum hov! legis proprie dictum. 90. Contendunt matrimonium sine consensu peractum esse irritum jure naturali et divino positivo. 135. *Vide CxiVINUS.*

C«MBXTE idem est ac permutare. VII, 148.

Cambium iJ*m est ac permutatio, qualis-
cumque sit, sive rerum cum rebus, sive
rerum cum pecuniis. VII, 148. Cambium
definitur *Permutatio pecuniæ pro pecunia*

cum lucro eamptoris. Ibid. Cambium didi-
solet in fictum et verum. Fictum, quod di-
citur etiam siccum, quia card humore M
producendum fructum seu titulo ad lucrum,
nihil est aliud quàm mutuum nomine cambil
palliatum. Verum seu reale est, in quo vrre
commutatur pecunia pro pecunia, sive præ-
cons pro præsentis divers! qualitatis, she
præsens pro distante aut e contra. 149. Sub-
dividitur cambium reale in minutum et lo-
cale. Cambium minutum est, quo permu-
tatur pecunia præsens cum præsentis divers!
rationis, ut aurea cum argentea, minor cum
majori, antiqua cum nova; dicitur etiam
manuale, quia fit de manu ad manum. Cam-
bium locale est, quo permutatur pecunia
præsens pro distante, aut distans pro præ-
sentis. *Ibid.* Cambium sive minutum, she
locale, est licitum, servatis debitis condi-
tionibus. *Ibid.* Cambium siccum esse illicitum
nemini dubium est, utpole mere usu-
rarium. 150. Cambium quod vocant tempo-
rale seu ad terminum, quid est? 152. Hujusmodi
cambium esse prorsus illicitum palam est. *Ibid.*
Cambium Francfurtense quid est? 152. Aliquod
lucrum hic esse licitum ratione cambil localis,
si verum sit, nullus negare potest, *ibid.* Cambium
quod vocant Bixuntinum aut Placentinum, eoquod
in istis urbibus non sit copia mercatorum,
quomodo lit? *Ibid.*

Campanæ. Usus campanarum in Ecclesia
est valde antiquus. VIII, 446. Earum bene-
dictio lato sensu dicitur baptismus. 447. Adhibetur
in earum benedictione unctio, nomenque ipsis
imponitur. *Ibid.* Cur baptizantur campanæ?
Ibid. Hæc benedictio antiquior est Joanne XVI. *Ibid.*

Campanus (Joannes) errores Sabclil, Arii
et Macedonii suscitavit II, 4.

Canon grace idem est ac latine regula. VII, 204. Canon Miss!, seu ritus celebrandi
Missam, incipit ab oratione *Te igitur* et ter-
minatur ad communionem seu ad Orationem
dominicam. VII, 255. Convenienter sub-
missa voce recitatur. *Ibid.*

Canones apostolici, inter quos sunt qui-
dam erronei, sunt apocryphi. V, 236.

Canones qui dicuntur apostolici falso
apostolis ascripti sunt. V, 544 et VI, 14 et
VII, 290. Isti qui dicuntur canones aposto-
lorum vulgo circumferuntur octoginta quin-
que; alii plus, alii minus admittunt. Varii
et illis senserunt multi. VI, 14 et seqq. Ihu
res ex illis falsam continent doctrinam. *Ibid.*

Canones pœnitentiales olim certis pec-
catis certas laxabant poenitentias, præscriptim
quoad tempus. IX, 462. Canones pœnitentiales
enumerantur. *Ibid.*

Canonicæ Belgicæ quid sunt? VII, 210.

Canonici tenentur esse præsenles cilicio,
non mere materialiter vel dormientes, neque
tantum moralitè ut in coetu civil?, sed re-
ligiose per modum orantium et colentium
Deum. VII, 215. *Fide Ueneeciat!*

INDEX. GENERALIS

CanohiC! libri tum veteris, tum novi Testamenti enumerantur. V, 71. S. Scripture divi Junior in proto-canonicos et deutero-canorieos. 72.

Canonisatio est publicum Ecclesiæ testimonium de vers sanctitate el gloria alicuius hominis defuncti. Istud autem testimonium est per modum iudicii, quod homini canonisalu decernuntur honores qui cum Deo regnantibus debentur, scilicet, quod inscribatur in sanctorum catalogo, quod in publicis Ecclesiæ precibus invocetur, quod in ejus memoriam Deo templa erigantur, sacrificium offeratur, horæ canonic® recitentur, dies festi celebrentur, ejus imago cum radiis qui denotent ejus gloriam depingatur, el ejus reliqui® publice honorentur. V, 142. In hoc differt canonisatio a beatificatione quod canonisatio sil ultima el definitiva sententia de gloria el sanctitate alicujus, non vero bealificatio. *Ibid.* Quamvis canonisatio sanctorum, quoad modum qui nunc servatur in Ecclesia, non semper fuerit in usu, fuit tamen semper quoad substantiam. *Ibid.* Ecclesia est infallibilis in canonisatione sanctorum. Est communior el probabilior. *Ibid.* Non videtur esse de fide quod Ecclesia sit infallibili in canonisatione sanctorum, consequenter neque quod ab Ecclesia canonisants sil sanctus et beatus. 144. Qui negaret aliquem ab Ecclesia canonisalum esse sanctum esset temerarius et impius. 145.

Cantores ratione officii ecclesiastici, non ordinis, quandoque numerantur inter clericos. X, 50.

Cantus- Quæ cantantur in organis debent-ne in choro recitari? VII, 240. Canius divinis laudibus convenienter adbibetur. 500. Laus mentis non impeditur per canium. 501.

Canus (Melchior) docuit communionem sub ulraque specie majorem conferre gratiam quam sub una tantum specie IX, 169. Docuit etiam sacerdotem esse ministrum sacramenti matrimonii. Hanc sententiam alii haud ignobiles theologi secuti sunt. X, 100.

Cai'harnaïT/E primi erraverunt circa Eucharistiam. IX, 41. Intellexerunt veiba Christi promissoria de Eucharistia' institutione, de reali manducatione sicut quidam Discipuli. 44 el 60.

Capitula tria famosa sunt scripta et personæ trium episcoporum. V, 152. Eranl ne facta dogmatica ex omni parte? 127. Tria capitula neque approbata neque reprobata in concilio Chalcedonensi fuerunt, sed omis- sa el neglecta. 154.

Capitula religiosorum. V, 556. In ipsis tinni proclamaliunes culparum, nulla secreta admonitione præmissa. *Ibid.*

Caput. Proprium et per se constitutivum canitis ut differt a aeteria membris, consistit in tribus præroga'-ivis : Prima est ordo, scilicet supereminentia super alias parte», caput ewm est prima pars corporis incipiendo a superiori et supereminens cæteris : secun-

da, csl perfectionis plenitudo, in eo enim resident omnes sensus tam interiores quam exteriores : tertia e»l virtue seu influxu/ il membra. II, 447. Christus ul homo ut caput Ecclesiæ ; habet enim has 'res prærelativas. *Ibid.* Christus non solum aecundum animam, sed etiam secundum corpus est caput hominum el quantum ad animas el quantum ad corpora. *Ibid.* Caput debet-ne convenire cum membris m natura? 458. Caput est sedes præcipua animæ. VIII, 558.

Carbonariæ venæ cujusnam sunt? VI, 70.

Cardinales pileo rubro donati sunt in concilio Lugdunensi. V, 240. Utrum jus eligendi Romanum pontificem semper fuerit apud cardinales? 247.

Carisiacus. Jussu Caroli Calvi celebratus est conventus Carisiacus anno 855, occasione Gotleschalci. 1, 294. Referuntur quatuor Carisiaca capitula contra GoUeschalcum. Prudentius Tricassinus seu Trecensis subscripserat capitulis Carisiacis ; sed meluens-ne S. Augustini doctrinæ aliquod inde inferretur detrimentum, quatuor alia capitula opposuit, verbis tenus, non sensu, Carisiacis contraria. *Ibid.* Ecclesia vero Luirdtmensis Capitula Carisiaca exacte discussa, alieno tamen sensu intellecta, acriter exagitavit altero libro edito. *Ibid.*

Carlostaoius impios iconoclastes circi annum 1522 imitatus est. III, 150. Carlos* tadius, Lutheri discipulus primus, hsrçsün Bercngarii circa præsenliam realem recudit. IX, 44. Usus calicis ut necessarium propugnavit. 167.

Carnales motus sunl-ne peccata. VU, 185. Sc habere negative circa motus carnales natui aliter exortos, est regulariter peccatum mortale; nisi saltem actum displicenti® seu nolleitais aut improbationis eliciat. *Ibid.* Optimus modus fugandi atque vincendi motus carnales, est divertere cogitationem ad alia objecta non mala, pr.Tserlim quæ maxime alliciunt el animum intentum requirunt. *Ibi l.*

Caro. Certum videtur primos parentes in statu innocenti® non fuisse usos carnibus tum ex vcibis Evæ ad serpentem : D< omni liijno paradisi vescimur; tum quia non est verisimile quod in tam brevi inter vallo temporis cogitaverint de cajdc animalium el esu carnum. 11,290. Probabilius csl quod neque primi parentes, neque eorum posteri usi luissent carnibus, etiamsi diutissime perseverasse! status inuoccentiæ. *Ibid.* Qui carnei comedit in die jejunii peccat toties quoties manducat. VII, 87. Qui vero in die jejunii non habet alium cibum nisi carnes, potest eas comedere ob necessitatem *Ibid.* Cui lice' ex dispensatione comedere carnes aul ova, potest etiam comedere pisces. 88. Facta hia loriga circa esum carnum, etc. in diebat jejunii nihil probant contra legem Zcclashn 85. Religiosi exempli possunt ne, sabemex

tra conventum, comedere carnes, ova, non prius obtenta licentia sui praelati regularis, quando episcopus p»o sua diœcesi dispensavit 790.

Car o. Nomine carnis, totus homo sæpe in S. Scripturis significatur. II, 508. Caro prodesl-ne quidquam. IX, A9, 60.

Carolus Magnus. Innocentius II scribit sacrum præpulium ab Angelo fuisse delatum Carolo Magno qui illud deposuit Aquis-Grani. III, 184. Carolus Magnus liberas reliquit Romanis summorum pontificum electiones. V, 247. Non vi compulit Saxones ad baptismum, sed perducere curas it suasionibus. VIII, 445.

Caroline Acta septimæ synodi de cultu imaginum suat-ne damnata et reprobata in libris Carolinis. 111, 130 et seqq. Libri Carolini sunl-ne fœtus Caroli Magni? 157.

Carthasiani, qui brutis denegant animam sentientem, et volunt ea esse meras machinas, u veritate aberrant. II, 257.

Cartesius duas commentus est de inons-Irationes de Dei existentia, quas ineluctabiles jactitabat, quasque usurpani non pauci recentes lam philosophi quem theologi. 1, 15, Prima demonstratio Cartesii de Medit. Metaphys. hæc est : Existat in nobis idea entis infiniti et summe perfecti, quæ neque a nobis ipsis, neque a parentibus, neque a magistris, neque a rebus sensibilibus ortum habere potuit, sed ab ente infinito et summe perfecto, id est, a Deo solo : ergo existit et ens infinitum et summe perfectum, nempe Deus. *Ibid.* Secunda Cartesii demonstratio 5 Medii. Metaphys. hæc est : Quidquid in idea clara et distincta alicujus rei comprehenditur, id de ea re verum est, seu vere affirmari potest : atqui in idea clara et distincta Dei, existentia actualis comprehenditur : ergo de eo affirmari potest. *Ibid.* Ijiraque demonstratio Objectionibus vicissim impugnatur et defenditur objectionibus et responsis. *Ibid.* et seqq. Ilee est hypothesis seu thesis Cartesii. Supponit : 1. materiam esse a Deo creatam ex natura sua hominigenam seu ejusdem rationis ; 2. essentiam ejus consistere in irina extensione longi, lati et profundi ; 3. materiam nullos habere finessuæ extensionis ; 4. vacuum etiam divinitus esse impossibile ; 5. mundum hunc esse infinitum ; 6. plures mundos esse impossibiles, neque minimam materie portionem posse de noxo creari ; 7. Deum divisisse materiam in partes æquales, non quidem splisricas, sed angulares ; 8. illis materiæ fragminibus duos motus a Deo impressos. II, 256. Ilee Cartesii hypothesis, quam ut thesim hodie propugnant quidam ejus discipuli, aperte pugnat cum S. Scriptura et ratione. *Ibid.* Motus, qui, juxta Cartesium, est quasi anima ejus mundi, est in ejus systemate impossibilis. *Ibid.*

Carthusiacus in periculo mortis positus lion poteat manducare carnes, dum adsum

alii cibi, etiamsi non ipse sed medicus Judicet carnes esse necessarias. VI, 501

Cassianus (Joannes) bærcsim Nwlorii debellavit. II, 578. Celebris lute» Seffil Pelagianos fuit Joannes Cassianus Collator dictus ob libros Collationum Patrum u quibus et præscribitur collatione 15 errorem aperte docuit Senii Pelagianiismi. 260. Quæ patria sit oriundus incertum est. *Ibid.* Videtur excusandus ab errore formali. *Ibid.* Existimavit falso quandoque urgente necessitate licitum esse uti mendacio tanquam medicamine. VII, 596.

Castitas. Voto castitatis astrictus probabilius dispensari potest ob fragilitatem quam precibus, jejuniis et macerationibus extraordinariis absolute vincere posset. IV, 555. Castitas est pars subjectiva temperantiae. 56. Castitas a castigando dicitur. 121. Castitas proprie sumpta est virtus specialis distincta ab abstinentia. 122. Castitas dupliciter sumitur : 1. proprie, et sic est virtus moderativa delectationum in veneri-juxta dictamen rationis ; 2. improprie et metaphorice, et sic sumitur pro moderatione delectationis quæ oritur ex conjunctione mentis ad objectum ; sic sumpta est virtus generalis. *Ibid.* Maicria proxima castitatis, sunt motus interiores circa venerem ; materia remota, sunt actus externi, puta collus, tactus, oscula, etc. 125. Quamvis castitas et pudicitia sæpe pro uno et eodem sumantur, si tamen stricte loquamur, pudicitia nan est castitas, sed specialis ejus circumstantia. *Ibid.* Triplex distinguitur castitas : conjugalis, vidualis et virginalis. *Ibid.* Sufficit ne pœnilciiti dicere se peccasse contra votum castitatis, aut se peccasse cum persona voto castitatis obstricta, non explicando qualitatem voti an sit solenne vel simplex? 142. Qui voto castitatis astrictus consuleret Impudica alteri pari voto non astrido, peccaret ne contra votum et foris ne sacrilegus! *Ibid.* Votum castitatis sacræ ordinationi annexum est simplex, dici potest sollemnialum. X, 62.

Casuale per oppositum dicitur ad voluntarium. VI, 255. Casus est causa agens præter intentionem. *Ibid.* Unde casualia non sunt intenta neque voluntaria. *Ibid.* Aliquid potest esse casuale simpliciter et absolute, et casuale mixtum seu secundum quid ; quod contingit dupliciter : 1. quando dans operam rebus illicitis quas vitare debebat, v. g. homicidium committit ; 2. quando vacans rebus licitis, non adhibet debitam sollicitudinem ad vitandum, v. g. sequens homicidium. *Ibid.*

Casus. Anno 1702, confectus est faniosus casus conscientiae, in quo quidam clerical inducitur cui absolutio denegata ruit, quito ob causam? III, 275. Hic casus propositus fuit quadraginta ductoribus Parisiensibus. *Ibid.* Casus reservatus est peccatum morale externum, grave, certum et illi sua specie completum, a quo absolvere non est

libet concessum. IX, 375 Est in Ecclesia i potestas reservandi casus, eaque residet in superioribus qui aliis jurisdictionem ordinariam vel delegatam conferunt, scilicet in summo pontifice pro tota Ecclesia, in episcopis pro suis dioecesibus, et in superioribus regularium respectu suorum. 376 et 377. Casus reservati summo pontifici seu casus papales, enumerantur. 377. Quidam continentur I. in bulla in *Cana Domini*; 2° alii continentur in jure et in constitutionibus pontificiis. *Ibid.* Casus reservatur Papæ magis propter excommunicationem quam propter peccatum. 378. Regulares exiā Ecclesiam etiam a quinque casibus assignatis, possum absolvere. *Ibid.* Præsumenles absolvere a casibus in bulla *Ctrnæ* contentis incurrunt excommunicationem latam in ejusdem bullæ clausula. *Ibid.* Casus contenti in bulla *Cana*: possunt-ne licet episcopales? *Ibid.* Nullus casus jure communi, saltem quod sit in vigore, episcopis reservatur, nisi fode illi qui sunt primo papales dum sunt occulti, aut adest impotentia moralis adeundi Romanum Pontificem. 380. Omnes casus papales, saltem extra bullam *Cmīa*, Hunt episcopales, id est, permittitur ul ab eis absolvant quando sunt occulti. *Ibid.* Casus episcopales ab homine, hoc est, ab ipsis episcopis reservati, varii sunt pro voluntate episcoporum et more diœccscum. *Ibid.* Casus reservati episcopo leodiensi enumerantur. *Ibid.* Casus regulares reservabiles ad undecim a Clemente VIII reducuntur. 586. A quibus possunt augeri? *Ibid.* Quinam sunt? *Ibid.* Prælatus regularis probabilius non potest quibusdam casibus non designatis annectere excommunicationem et illam sibi reservare. *Ibid.* Si quis casum reservatum dubium confessus est communi confessorio postea deprehendit esse certo reservatum, probabilius liberatur a reservatione. 579. Crimen complicitis in materia venerea a quo, juxta hodiernam plurium diœccseum disciplinam non potest absolvere complex, vero sensu videtur reservatum. *Ibid.* Episcopi Belgici possum absolvere ab omnibus casibus Bullæ Cœnæ, etiam publicis. 386. Potesl absolvere a reservatis: I. qui reservavit; 2. ejus successor; 5° superior iu eodem foro, cpialis csl papa in tota Ecclesia; non irchiepiscopus respectu sulTraganconini, nisi in actuali vKitatione, quia extra visitationem non csl superior, nisi quoad forum exterius; ¶0 qui habet potestatem ad hoc delegatam ab eo qui ordinaria gaudet. Ikecper se patent. Item omnis sacerdos in articulo mortis 586. Episcopi ordinarii directe absolvere possunt ab omnibus casibus papalibus, etiam in Bulla Cœna contentis, quando adesi impotentia moralis adeundi sedem Romanam, liem quando casus papales sunt occulti; attento jure Tridentini sess. xxtv, c. H, episcopi possunt suos subditos ab eis absolvere per se vel per vicanum ad id specialiter de-

pul.Hum, excepti-» hirrest, a qua absolvere non possunt nisi per se ipsos, T)lcitur autem occultum quod vel nemini. vel ita paucis notum est, ut vel negatione vel aliqua tergiversatione celari possit. 386. Quilibet confessorius communis, alias nullam habens jurisdictionem in reservatis? potest absolvere pœnitentes ad se ex alia diœcesi venientes a casibus in illa diœcesi reservatis, si non sint reservati in diœcesi in qua csl approbatus et confessionem excipii, nisi noverit cos venire in fraudem reservationi; et e contra non potest eos absolvere, si habeant casus reservatos in diœcesi in qua est tantum communiter approbatus, licet non sint reservati in diœcesi ex qua veniunt. *Ibid.* Quando pœnitens habens casus reservatos impeditur adire superiorem, vel ab eo delegatum ad reservata, potest-ne absolvi a quolibet confessorio? 387. Parochus si casu reservato gravatus non potest abstinere a celebratione sine scandalo, nec habet præsentem nisi confessorium communem, potest-ne ab illo absolvi a reservato. *Ibid.* Ad enodandam hanc difficultatem triplex est sententia. *Ibid.* Qui legitime confitetur habenti potestatem absolvendi a reservatis tam casibus quam censuris, si obliviscatur altcujus reservati, tollitur reservatio, et potest postea quemlibet confessorium communem ab illo absolvi. 588. Facultas absolvendi a casibus reservatis non expirat morte vel amotione concedentis, si sil generaliter data non determinando hunc casum, banc personam. 589. Secus vero, saltem probabilius si hæc facultas sil determinata ad hunc casum vel ad hanc personam. 590. Reservatio tollitur-ne per confessionem factam habenti potestatem in reservata, licet defectu dispositionis in pœnitente confessio sil invalida? 527. Confessorius non habens potestatem in reservata, dum audit in confessione aliquod reservatum, quomodo se gerere debet? *Ibid.* Quam pœnam incurrunt absolventes a casibus reservatis sine licentia? 390. Quomodo debet se gerere superior quando ad ipsum accedunt pœnitentes cum casibus reservatis? *Ibid.*

CaTAPhivgas Eucharistiam suam conficisse ferunt in sanguine infantis. IX, 115.

Catechizandi ritus ortum ducit a Christo. VIII, 450.

Catechizandus gratia significat, instructus viva voce in catechismis. VIII, 450. Infantes dicuntur adhuc catechumeni, licet non catechizentur. *Ibid.* Pro tempore quo duraba catechumena!US varia fuit Ecclesiæ disciplina. 4SI. Tres communiter numerantur gradus seu ordines catechumenorum. *Ibid.* Audientes, competentes et electi. Scrutinium de vita et moribus conventuum bebat coram multitudine, ul si quis haberet aliquid opponendum, opponeret, *ibid.* Erant septem scrutinia. *Ibid.*

Caiahakimjs (Ambrosius) distinguit duos

ordines salvandorum, scilicet eximie sanctos, ut sunt B. Virgo et Apostoli, et hos dicit esse p̄mdestinalos : alios vulgaris sanctitatis, et hos dicēssuæ libertati permissos per communis providentia* auxilia salutem consequi. I, 403. Catharinus est auctor opinionis intentionis externe in administratione sacramentorum. VII», 507. Illam sufficere contendunt plures theologi. *Ibid.* Quænam est ejus sententia circa verba efficacia ad consecrationem? X, 158.

Catholicitas est una e quatuor notis veræ Ecclesiæ. V, 102. Catholicitēs competii Ecclesiæ Romanæ. 104.

Catholicum. Hæc vox, *catholicum*, est græca, composita ex *kata*, quod significat *secundum*, et ex *olon*, quod significat *totum*. Catholicum idem est ac universale. V, 105. Controversia inter Donatistas et Catholicos non oritur circa intentionem ministri, sed circa ejus mores et fidem. VIII, 507.

Causa. Causa totalis et adequate potest dici dupliciter : 1° si sola et sine alterius consortio producat effectum; sic Deus est causa totalis eorum quæ producit per creationem. 2° Potest dici causa totalis et adæquata non per exclusionem alterius causæ, sed in suo ordine, quatenus in eo nihil perfectionis et virtutis deest ad rationem causæ totalis effectus, licet et ejusdem effectus productionem non excludat consortium alterius causæ diversi ordinis; sic idem homo producit a parentibus, ab astris et a Deo; a parentibus, vel a causa totali particulari hujus hominis; ab astris, ut a causa totali universali omnium corporum sublunarium; a Deo, ut a causa totali universali totius entis. I, 572. Utroque autem modo Deus est causa totalis in negotio salutis. *Ibid.* Causa partialis, partialitatis scilicet causæ, et non effectus, dicit necessario imperfectionem pluribus. *Ibid.* Cum Deus, utpote actus purus, non sit minus perfectus in ratione causæ quam in ratione entis, ipsi aperte repugnat ratio causæ partialis. 573. Quod est causa alicujus est-ne causa ejus quod convenit illi secundum rationem suæ speciei, sicut si aliquis sit causa *sortis*, sequitur quod sit causa hominis? 582. Quod est causa formæ est-ne causa privationis quæ isti formæ conjungitur. 585. Qui est causa unius est-ne causa alterius quod ei inseparabiliter connectitur? *Ibid.* Quando Græci utuntur in divinis nomine causæ, non sumunt causam sicut nos stricte prout ciliicii et habet aliquam diversitatem essentialem ab effectu, sed prout significat id a quo aliquid est, quovis modo sit. II, 112. Probabilius est creaturam non posse assumi ut causam etiam instrumentalem physicam creationis. 241. Omnis causa debet esse prior suo effectu prioritate naturæ, non prioritate temporis. 245. Quid requiritur ad rationem causæ physicæ? III, 23. Principium in philosophia receptum est, quod causæ sint sibi invicem

causæ. 414. Prima inter omnes causas est (finalis. Omnis causa agit aliquo sensu causalitate finis seu propter finem. IV. 3. Causa secunda non movetur nisi moveamur a prima. 10. Quadruplicis generis sunt causæ; materialis, formalis; efficiens et finalis. 52 et 527. Qui est causa causæ est causa causalis. VI, 257. Quomodo dignoscitur quando debeat vel non debeat omitti causa propter malum effectum, sive per se, sive per accidens secuturum. VIII, 179. Causa, ut sic, dividitur in causam per accidens et causam per se. Causa per accidens est conditio sine qua effectus non poneretur; in cum tamen non influit. Causa per se est quæ aliquo modo influit in effectum. Hæc duplex est, physica est moralis; et utraque est duplex, principalis et instrumentalis.

Causare est quid principalius in sacramentis quam significare. VIII, 217.

Celebrare missam. Vide Missa.

Celsus fuit religionis Christianæ hostis infensissimus. III, 164.

Censura. Censura ecclesiastica non tam est poena vindictiva in ultionem criminis, quam poena medicinalis deterrens a crimine. IV, 555. Censura ecclesiastica est poena extraordinaria quæ sequitur culpam non secundum suam naturam et simpliciter consideratam, sed ratione gravitatis superadditæ ex cognitione et contemptu hujusmodi poenæ. *Ibid.* Quis possit absolvere a censuris quas incurrunt Violatores clausulæ. VI, 195. Si confessorius absolverit poenitentem a censura a qua absolvere non poterat, et poenitens ignoret se censura innodatum confessari potest, obtenta facultate, ipsum nescientem aut absentem absolvere: nisi forte facultas esset restricte concessa ad absolvendum in confessione tantum: quo casu deberet ipsum monere, secluso scandalo, ut ante. IX, 416. Censura olim apud Romanos significabat sententiam censoris deputati ad corrigendos mores. 482. Censura est poena ecclesiastica, medicinalis et temporalis privans baptismum delinquentem et contumacem usu communium bonorum spiritualium. *Ibid.* Translata est a scriptoribus ecclesiasticis ad significantem poenam ab Ecclesia peccatoribus infligendam. *Ibid.* Est tantum triplex censura ecclesiastica, scilicet: excommunicatio, suspensio et interdictum. 485. Quaelibet species censura dividitur in censuram a jure, quæ a lege lata est contra omnes subditos qui tale crimen commiserint, et censuram ab homine, quæ fertur per sententiam, sive generalem, sive particularem, superioris seu inferioris; per generalem, vel si dicat superior: Si quis tale crimen commiserit, sit eicommuniatus; per particularem, vel si dicat: Si Petrus non restituat intra mensem, sit excommunicatus. *Ibid.* Item quaelibet censura dividitur in censuram latam sententia*, et in censuram iudicalem, scilicet Iudex vel iudex per sententiam actu iniliabilem, adeoque

facto s. u. criminis admissione, absque alia sententia. Incurritur; et censuram ferendas sententia. quam lex aut iudex minatur tantum se inflicturum, aut jubet infligi 384 et 585. Est in Ecclesia potestas ferendi censuras. 383. Omnis et solus praelatus habens jurisdictionem spirituales in foro externo, potest jure ordinario ferre censuras in subditos contumaces. *Ibid.* 586. Qui habent potestatem ordinariam ferendi censuram, possunt illam delegare. *Ibid.* Potestas ferendi censuram potest delegari cuivis clerico clericis privilegiis gaudenti. *Uni.* II. c. potestas committi non potest laicis nisi a summo Pontifice. Verosimillius non potest ab eodem summo Pontifice hæc potestas committi feminis. *Ibid.* Censura debet ferri in scriptis, causa censuræ expressa. *Ibid.* Solus homo viator baptizatus ratione, utens, qui habet superiorem in Ecclesia, potest ligari censuris. 586. Peregrinus subijcitur ne censuris dioeceseos per quam transit, et subditus existens in aliena dioecesi, censurissuæ diaccescos. *Ibid.* Censura non fertur nisi ob peccatum externum mortale, in sua specie consummatum et involvens inobedientiam seu contumaciam contra Ecclesiam. 487. Censura ferri non potest pro peccato omnino præterito. Censura ferri non potest sine prævia monitione. *Ibid.* Probabilius, si censura non sit lata sed ferenda: sententiæ, iudex non potest statim procedere contra reum convictum, et in ipsum ferre censuram absque monitione 488. Ignorantia excusat et censura. *Ibid.* Qui ex gravi metu facit actionem prohibitam sub censura, regulariter non incurrit eam. *Ibid.* Censura lata in innocentem probatum Juridice nocentem, re ipsa et in foro conscientie est invalida, nec ullum habet ex se effectum; per accidens tamen ratione scandali vitandi habet aliquos. 489. Censura potest esse injusta dupliciter: 1º ex parte ferentis; 2º ex parte ipsius censuræ, si vel causa sit indebita, vel prætermisus fuerit ordo juris. *Ibid.* Censura injusta ratione causæ indebitæ, aut defectu ordinis substantialis, si injustitia sit notoria, sic est invalida vel nullum habeat effectum, neque per se cum sit nulla, neque per accidens ratione scandali vitandi *Ibid.* Censura ex parte ferentis tantum injusta, aut lata prætermissis ordine juris accidentali, est valida et consequitur omnes suos effectus. *Ibid.* Censura tollitur duntaxat per absolutioem legitimi iudicis, non per ejus mortem aut depositionem. 490. Ad validam absolutionem a censuris non requiritur determinata verborum forma. 490. A censura ab homine lata per sententiam particularem, is solus absolvere potest qui eam tulit, vel superior, vel successor aut delegatus. *Ibid.* A censura juris seu sententiæ generalis reservata, is solus absolvere potest qui sibi reservavit, vel superior, vel successor, vel delegatus. *Ibid.* A censura juris, si non sit reservata, potest vere quilibet confessarius; et ideo solent

conferri Marli præmittere absolutionem a reus absolutioni a peccatis. *Ibid.*

Census, nisi aliter fuerit convenum, videntur contrahi ex natura contractus, non in loco consensualitæ, sed in loco hypothecæ. V, 187. Census dicitur n. censendo seu aestimando. VII, 141. Nunc a theologis et jurisconsultis accipitur census pro reitu seu pensione annua, vulgo *renie*; vel pro ipso jure rapiendi hanc pensionem annuam. *Ibid.* Census ergo definitur: Jus percipiendi annuam pensionem ex re vel persona frugifera alterius. *ibid.* Census potest esse vel perpetuus vel temporalis. *Ibid.* Perpetuus dicitur ille cui semper durare debet, nisi legitima redemptione extinguatur. *Ibid.* Temporalis ille est qui cessat ad certum tempus, sive determinatum, sive indeterminatum. *Ibid.* Hic etiam vocatur vitalitius *Ibid.* Census dividitur in reservativum et consignativum. Reservativus est jus percipiendi annuam pensionem, sive in fructibus, quod quis sibi reservat in re fructifera quam alteri absolute donat, aut vili pretio vendit. 141. Census consignativus est jus quod quis mediante pretio acquirit percipiendi annuam pensionem ex re vel persona alterius qui tale jus ementi consignat; unde consignativus dicitur. 142. Census consignativus subdividitur in realem, personalem et mixtum. *Ibid.* Census alius est pecuniarius, alius fructuarius. *Ibid.* Census perpetuus subdividitur in redemptibilem et irremedibilem. *Ibid.* Census tam realis quam personalis est licitus, servatis debilis conditionibus. 142 et 146. census utrinque redimibilis est-ne licitus? 146. Est-ne licitum in emptione census obligare censuarium ad redimendum, si redimere velit, eadem moneta; puta, dedisti in emptionem census mille coronatos, eo pacto ut censuarius retundat mille coronatos, seu (piani tunc valebunt in specio? 147. Census potest-ne emi minori pretio quam fuerit creatus? v. g. emisti centum aureis censum quinque annuorum, possum-ne a leevumdem censum emere octoginta vel nonaginta aureis! *Ibid.* Census potest-ne creari sive ex pensionibus non solutis, sive ex aliis debitis? 148. Si censuarius simulet se velle redimere censum vel obtineat diminutionem a censualista, cum tamen nec velit nec possit defectu pecunie* redimere, peccat et tenetur ad restitutionem integrarum pensionum 147. Quæ sit hypotheca pecunie ad censum acceptum et census annui? quis sit venditor census et dominus pecunia; accepta? 147. Duobus modis census extinguitur. 148. Quid Jus novum Gallicum statuit circa hanc prætentem materiam vide *Appendicem novum*.

Cephas. Vox Syriaca signiificans «axui seu petra. V, 145.

Cerei. In usu cereorum Ecclesiæ* itandi mysticam significationem, sicut in usu thuris. VIII, 572

Cerintuam. Sectatores errorum Cerinthi. II. 508.

Cerinthus, l qto Cerinthiani, Simonis Maxi discipulus, Apostolis coelaneus, fuit unus ex iis qui anno circiter 69 descendentes de Judæa dogigatzabant Antiochia circumcisionem et legalia necessario esse observanda. item unus fuit ex his qui millenarium Christi regnum post resurrectionem praedicabant. Erravit etiam Cerinthus circa divinitatem Christi, docens *Christum purum hominem fuisse*. Re7.it S. Polycarpus quod, cum Joannes apostolus hunc hæresiarcham vidisset ad balneum accedentem, recesserit exclamando: » Fugiamus bine, ne balneum in quo Cerinthus veritatis inimicus moratur, subito corruens non opprimat. * Quo dicto, subito collapsa domus Cerinthum cum sociis oppressit. II, 508. Cerinthus dicebat Christum ex semine Joseph conceptum. III, 154. Cerinthus revelationes sibi ab angelo facias mentions Millenariorum regnum commentus est transigendum in immoderatis et obscænis voluptatibus ventris et carnis: hujus regni sedem fore urbem Jerusalem de novo ædificandam, item templum restaurandum, etc., etc. Unde ejus sectatores dicti sunt *græce Chialistæ*. latino *Millenarii*. 52.

Certitudo. Theologi communiter distinguunt duplicem certitudinem, unam objectivam, aliam subjectivam: objectiva est lirina et invariabilis objecti determinatio in suo esse; certitudo subjectiva est firmitas adbæisionis virtutis cognoscitivæ ad suum cognoscibile. I. 17. Unde oritur hæc tinnitas? *Ibid*. Aliquid potest esse allero certius dupliciter: uno modo quoad se; altero modo quoad nos. *Ibid*. Quænam est certitudo primorum principiorum? 19. Certitudo duplex est, una simpliciter dicta et absoluta, cui non potest subesse falsum, et excludit omnem formidinem de opposito: altera est secundum quid seu moralis et conjecturalis, quæ nititur momentis, signis et conjecturis gravibus quidem, at non illa lirinis quin possit etiam moraliter loquendo eis subesse falsum. Major esse vel minor potest. III, 426. Tandem certitudo alia est metaphysica, alia physica et qlpralis. IV, 204. Certitudo aggravat ne peccatum? IX. 451.

Cessio bonorum quomodo lien debet? Excusatur a restituitioe. V, 200.

(**ETE**. Per cete grandia non intelligitur jna species piscium, sed omne genus piscium magnorum cujuseuinq; speciei; vox enim Hehnea significat dracones et omnia grandia animantia. Refert Plinius cetos sexcentorum pedum longitudinis et trecentorum sexaginta latitudinis intrasse flumen Arabia. II, 276.

Chalcedonense. In actis concilii Chalcedonensis pro Julio legitur Julianus. H, 589. Concilium Chalcedonense, sub S. Leone, conic. Eiiylchem in suburbiis civitatis incoepum est, in umplssima basilica S. Euphemiæ, nuo V>1. mense Octobri. 589. Contra synodum Chalcedonensem insurrexerunt hostes i irimi. 391. Concilium Chalcedonense nucte S. Leonis Pontificis fuit convoca-

tum per Marcianum imperatorem. 5)5. S. Leo synodo Chalcedonensi præfuit per lectos Paschensium Lylibæianum et Lucenienses Asciolanum episcopos, et Bonifacium presbyterum, quibus adjunxit Julinum Coensem, saltem vel consiliorum participem. 394-596. Epistola dogmatica S. Leonis ad S. Flavianum, in concilio Chalcedonensi fuit recitata et approbata. 596. Exclamaverunt patres in concilio Chalcedonensi: « Illec patrum fides. » hæc Apostolorum lides: omnes illa credimus: anathema ei qui non credit: Petrus » per Leonem locutus est: Apostoli illa dixerunt: pie et vere Leo docuit: Cyrillus iudocuit. » *Ibid*. Acta synodi Chalcedonensis contra primatum summi Pontificis nullius sunt auctoritatis. V, 175. Exclamarunt Patres in concilio Chalcedonensi: « Petrus per Leonem locutus est. » 185. Concilium Chalcedonense generale quartum petiit continuationem a S. Leone. 257. Chalcedonense concilium anno 451 sub S. Leone contra Eutycheni celebratum est. 230 et 242.

Convolutio versionis seu paraphrasis quænam sint auctores et quænam est ejus auctores? V, 72.

Character. Character non potest amitti, bene tamen charitas illo nobilior. V, 281. Character sacramentalis dicitur sacramentum. VII, 217. Ex eo quod gratia sensibilis non sequitur characterem esse debilem, etc. Character manet post mortem in cælo et in inferno. *Ibid*. Character est vox græca (per significat notam vel signaculum quo vel unus ab alio distinguitur, vel ad aliquod officium deputatur. VIII, 275. A theologis usurpatur pro signaculo quodam spiritali per sacramentum anima? indelebiter impresso, quo fideles deputantur ad ea quæ sunt cultus divini. 275. Per characterem homo redditur habilis ad agendum vel recipiendum quæ spectant cultum divinum. 274. Silentium Scripturæ circa characterem nihil probat contra illum. 275. Sulcus traditio. *Ibid*. Ille relictus falso contendunt Innocentius III, qui obiit anno 1216, esse primum characteris inventorem. 274. Varia sunt sententia circa naturam characteris, quæ describuntur. 276. Character non est mera denominatio extrinseca seu relatio rationis: est contra Durandi sententiam. *Ibid*. Character non est relatio realis. Est contra Scotum. 277. Character est effectus sacramenti, juxta S. Thome. dispositivus immediate ad gratiam. 276. Character est qualitas fecunda speciei, nimirum potentia. 278. Character non est per se directe in secunda specie qualitatis, sed reductive tantum. *Ibid*. Character non subjectatur immediate in essentia anime, sed in ejus potentia. 279. Explicantur variae denominationes characteris. 278. Character est participantis sacerdoti Christi. 279. Immediate subjectatur in intellectu practico, non in voluntate. *Ibid*. Character est indelebilis, attenda ipsius na-

Hn, non autem olenta ornmpotcutia di-Ona. 279 ?t 280. Sacramenti quæ imprimunt characterem non requirunt actum souroiseiisum ex parte infantis recipientis. **X**,

Ciiusm i significat quamcumquo gratiam, •ind cluiri*. **X**. 2S.

(u xiut as. Per actum cbarilalis homo non <ddit Deo totum quod illi abstulerat per [icccatum. 11, 349» Gratia probabilius distinguitur a charitate. Hi, 373. Charitas sup- p tui gratiam. 57V. Gratia csl participatio divin® natur®, charitas participatio divin® voluntatis. *Ibid*. Charitas est Inclinatio ordinis supei natui dis. *Ibid*. Iidem cficclus Iribuunlur gratiæ el chaiilati. 577. Charitas potest-ne ita separari a gratia ut quis sine ca salvaretur? 576 et 577. Charitas non est sine gratia sanctificante, docet enim Scriptura opera hominis esse mortua, nisixiv.it per charitatem. W9. Charitas imperat aliis virtutibus, movendo simpliciter ad finem. IV, 154. Charitas non esi forma intrinseca et essentialis aliarum virtutum* sed forma extrinseca lautum cl accidentalis. 272. Charilas csl linis et plenitudo præcepti. 422. Minuin bonum opus iusti ex charitate elicitum meretur vitam æternam. 425. Peccata quæ secundum rectam rationem graxiler l®- <iinit charitatem Dei et proximi sunt mortalia; quæ leviter, venialia. 426. Ad discernendum vero an graviter vel leviter laniant charilalem Dei et proximi, nulla sunl consideranda: 1° natura actus, 2° gravitas xel levitas materi®: 5° an peccatum sit ex genere suo mortale vel non; 4° tenor verborum logis: 5° qual fuerit intentio legislatoris; i° an peccatum sit commissum cum perfecta vel imperfecta deliberatione, an ex militia, vel infirmitate aut ignorantia. *Ibid*. Charitas non est forma intrinseca et essentialis fidei, sed extrinseca cl accidentalis. V, 11. Cha: itas definiri solet: *Virtue divinitus infitw, tjua Drtt* propter se et proximus propter Deum diligitur*. V, 270 Charitas habitualis est quid creatum in anima. *Ibid*. Charitas qua Deum diligimus esteffectus chantatis inreact® qua nos ipse diligit. *Ibid*. Charitas est vera et proprie dicta amicitia inter Deum et hominem. 271. Charitas est virtus specialis. *Ibid*. Objectum formale quo seu ratio formalis motiva charitatis est bonitas increata ul est in se el propler se amabilis, lumine supernalurali cognoscibilis. 274 Deus esi objectum materiale, principale el primum (haritalis, seu res amata, *ibid*. Objectum formale quo charitatis non csl sola bonitas essentiæ dixinæ ut distinetævirtualHer ab attributis, sed esi bonitas divina ul involvit essentiam, attr'buia et personas, seu bonitas dixina transcendens omnem Dei perleitio nem. *Ib'd*. Eadem specie charitatis diligitur Decs cl proximus, Deus propler se ipsum, proximus propter Deum. 275 Charitas est ima virtus specie atoma: insuper charitas

Cd rnii ilia h mums ad Drum 277. Charites est excellcuUor ahis virlnllbaS, non solum in esse moris, sed etiam probabilius in es*e physico. *Ibid*. Since harilate potest /Me vera virtus, sod imperfecta; quia sine chinfate potest esse bona qualitas qu e sil constanter principium boni actus, consequenter vira virtus; seri, quia sine charitate, non ordinal ad ultimum finem, neque facit operari meritorie nd vitam æternam, non est perfecta virtus. 279. Chantas est forma aliarum virtutum, non intrinseca et cssentialis, alias omnes virtutes essent ejusdem speciei, sed extrinseca et accidentalis, quatenus per eam referuntur ad finem ultimum supernaturalcin, quo vcluli ornamento formantur in ordine supernaturali, *ibid*. Voluntas est subjectum cbarilalis. *Ibid*. Habitas charitatis non acquiritur nostris actibus, sed a Deo infunditur. *Ibi I*. Charitas xiæ potest augen sine termino. *Ibid*. Charitas non augetur extensive, sed intensive tantum. 280. Charitas via? potest-ne sic augeri ul adffqurt aut eiuru superet charitatem palriic? *Ibid*. Chantas non augetur intensive per additionem chiritatis ad charitatem. *Ibid*. Actus no*lri concurrunt ad augmentum charitatis dKpshne non solum moraliter seu meritorie, sed eliair physice. 281. Actus nostri non causam efficienter physice augmentum chaiitatis. *Ibid*. Perfectio cbarilalis potest intelligi vel ex parle diligibilis, vel ex parle diligentis. Ex parle diligibilis null® creatur® charitas potest essa perfecta. *Ibid*. Ex parle vero diligentis tunc est perfectu charitas quando diligit quantum potest. *Ibi I*. Homo justus potest sibi mereri auamentum chantatis. *Ibid*. Om libet artus chnrilatis etiam remissus, six e elicitus, sive imperatus, mcretui de condimo auamentumcharitatis. Estcoutra Ihnan iui-i. *Ibid*. Charitas potest considerari dupliciter 1» m esse physico, quatenus esi qualiir; 2» m esse morali, prout dicit jus ad gloriam ut merccdem 283. Gratia et charitas statim moraliter augentur per actus remissos, seu quod idem est, homo per aelus charitatis remissos acquirit jus novum ad augmentum gratiæ, chirilatis et gloriæ. 28V. Gratia el chantas non statim augentur in esse physico per artus it missos. *Ibid*. Quando justus prorumpit in actum ferventiorum, augmentum charitatis quod acquirit corresponde! isti soli artui ferxentiori, non actibus prioribus remissis; ila ul non sit unum prænũum duplici titulo collatum. *Ibid*. Augmentum debitum actibus remissis non confertur in hac vita, sed dilTerlur usque ad ingressum glotie, sen ad pimum instans glorificationis. 285. Actus charitatis est modo intensior, inodoreminior. 288. i limitas habitualis non potest diminui directe, bene tamen indtrecl; est communis. *Ibid*. Diminutm directa charitatis pnlest altendi vel ex part*, objecti, vel ex parte subjecti. *Ibid* Quo soimi charitA* habitualis minuitur indirecte per peccata ve-

INDEX GENEALIS.

milia *Ibid.* Augmenti charitalis causa polest assignati, non dirnlnutionls. *Ibid.* Charilas potest amitti. Est contra Jovinianum, et contra Beguardos et Beguinas damnatos in concilio Viennncivt <89. Charilas per unum pl icatum mortale emittitur. Est de fide decisa in concilio Tridc.itino. 290. Cur charilas atuiltitur per peccatum mortale, licet tides et spes, qu® sunt virtutes infus®, non amittantur? 291. Nulla creatura potest nos invitos et nolentes a Dei charitate separare, seil soli nos ipsi prava voluntate. 290. Charitas amittitur dupliciter: directe, per actualem contemptum: indirecte, per actum contrarium cliaritati. 291 Proximus est objectum secundarium charitalis. *Ibid.* Creatura: rationales possunt ne diligere ex charitate? 292. Homo debet se ipsum diligere ex char Hale. *Ibid.* Hæc charilas non est vituperabilis, *Ibid.* Homo debet ex charitate diligere corpus suum, non solum ut ixi quod tanquam bonum vult amico, sed etiam ut id cui vult bonum. *Ibid.* Peccatoris sunt ex charitate diligendi secundum naturam, non secundum culpam. *Ibid.* Inimici sunt ex charitate diligendi, non qua inimici, sed qua homines; dilectione utique communi, non speciali per se loquendo 295. Per se loquendo, signa et opera communia charitalis sunt exhibenda inimicis, non specialia. 294. Quatuor sunt ex charitate diligenda: 1° quod supra nos est, scilicet Deus; 2° nos ipsi; 3° quod juxta nos est, scilicet proximus; 4° quod infra nos est, scilicet corpus nostrum, 297. Deus est ex charitate diligendus super omnia et præ omnibus objective el apprclialive; sicque simpliciter loquendo est magis diligendus quam proximusetquam nos ipsi *Ibid.* Infusio non requiritur ad rationem charitalis secundum se. *Ibid.* Minima charilas justificat. *ibid.* Homo delict ex charitate se magis diligere quam proximum. 501. Habitus charitalislnclinat-ne magis ad diligendum Deum. *Ibid.* Charilas communia propriis antepont. Non quii it qua; sua sunl. 5(15. Homo magis debet diligete proximum quam proprium corpus, quia illud magis est ex charitate diligendum quod habet plcnioiem rationem diligibilis ex charitate: atqui, et. *Ibid.* Ad quid tenetur pastor in gravi necessitate proximi? 504 Homo potest ne exponere propriam vitam corporalem pro xita corporali proximi? *Ibid.* Chantas est etiam amor benevolentia?. 511. Datur speciale et a cadens distinctum piaceplum diligendi Deum effectu et actu interno explinto, et non solum effectu observando extern mandata, istud praeceptum non ponitur in Decalogo. 514. Observatio mandat-rrum est signum dilectionis Del *ibi<i* Pvr.ci puim charitalis obligat dupliciter, sicut alia pr.ecepta, per sect per accidens talione alienus praecepti quod sine actu charitalis impleri non potest. *Ibid.* Quid luleuigilur id praecepto charitalis per istas naruculas. Ex toto corde, ex tota anima, ex

tota fortitudine, el ex tola inen'el *Ibid.* Eleernosjna est actus cliamatis n.e dante mi sencordia. 538. Odium directe < «niariatur cli.ituuti qua: est vita animæ. 5Ct> leucinur ne ex præcepto charitalis vitam nostram corporalem profundere pro salute æterna proinu? VI, 257. Actus charitalis non supple vices aliorum sacramentorum lam Insignitu quam baptismi. VIII, 440. Quilibet hamo tenetur-ne in articulo mortis elicere actuit cliaritatis perfecta? 416. Actus perfect® charitatis est inseparabiliter conjunctus cum gratia sanctificante, sive antecedenter, uve concomitanter, sive consequenter. 411. Charilas est vera el proprie dicta amicitia inter Deum et hominem. IX, 518 et 513. Unde conditiones qu® requiruntur ad charitatem. *Ibid.* Datur medium inter charitatem et cupiditatem. 5 G. Non datur actus charitalis qui non procedat ab habitu charitalis in genere causa: efficientis, licet possit natuia pra-cedere in genere causa: materialis el disposilivæ. 515. Omnis actus charitalis e't meritorius gloriæ. 275. Est ne meritorius remissionis venialium? *Ibid.* Charilas seu actus chariatis pro objecto formali respicit Deum ferturque in ipsum ul est nobis amicus, el ut nobis unitus. 511. Charilas perfecta quid, est juxta S. Thomam? Charilas parvula, quid est? 514. Perfectio tam contritionis quam maritalis, unde petitur. *Ibid.* Si actus cliaritali», quantumvis debilis et remissus, habeat semper annexam justificationem, sequiliir-ne justificationem hominis extra sacramentum non esse ita difficilem ul inditi cxi< limant? 51 i Si actus charitalis debilis et remissus non requiritur ad justificationem m sacramento pœiilenli®, sequilur-ne posse fieri quod homo salvetur sine adimplerione praecepti chariatis? 513. Objectum formale chai ilatissesl Deus quidem ul in se bonus, sed ut amicus et nos redamans. 521. Defectui charitalis non esi obex characteri sacramentali. 468.

(an.nt him interpretatur plenitudo selenii... II. 209. Cherubim positus ante portam paradisi terrestris fuit unus ex iiferioiiln angelis, qui Cherubinis suhordinabatur in custodia ligni scienti® qua: Cherubinis (i duntur. 251.

CiiiU'EUict s mullos .ludæos baptizari j> sit VIII, li.

Cnino ioM.i idem est ac manuum irnpt slio seu expansio. X, 27.

Chorea: Quid esl dicendum de chor. n qu® die dominica peraguntur? AII, 54S Non sunt per se mala., et positis certis conditionibus possunt esse licite, sed sunt valde periculo-®; ab his deterrendi st .ll fideles VIII, Hio.

Chorepiscopi erant ne lanium simplic. s prcslnleii? X, 50. H

Choius. Canonici (idem dic de aliis benelicialis ad chorum deputatis) teneatur adesse Ollicio divino in choro, sic ul al-««

lex priventur ipso facto distributionibus quolidtanis, quas nullatenus recipere possunt, etiamsi ab aliis pratentibus remittantur. VII, 215 Qui jam per trimestre sive continuum sive Interpolium sibi a jure permissum abfuerunt » si reliquo anni spatio majoribus tantum Officiis, scilicet Matutinis, Missa et Vesperis, aut uni tantum illorum adsunt, aliis omissis, satisfaciunt-ne Buæ obligationi? 216 Qui in choro sunt voluntarie distracti, nui culpabiliter aliquid omittunt, uuid debent facere? *Ibid.*

Chrisma generalim significat unguentum ipiodcmnque; stride seu usu ecclesiastico, est unguentum mixtum ex oleo et balsamo, ab episcopo benedictum. V, 9 et X, 5. Chrisma Latinorum differt accidentaliter a chrismate Græcorum. IX, 15. Necessarium est, necessitate præcepti ecclesiastici, quod chrisma sit benedictum ab episcopo. 17. Probabile est esse de necessitate sacramenti quod chrisma sit ab episcopo consecratum, ita ut simplex sacerdos non possit, etiam ex dispensatione pontificia, illud valide consecrare: est communior antiquorum scolasticorum. 17 et 18. Concilium Toletanum declarat-ne irritam consecrationem chrismatis faciam a presbytero? *Ibid.* Summi Pontifices dispensarunt-ue ut simplex sacerdos conliceret chrisma? IS. Chrisma debet confici, de necessitate sacramenti, ex solo oleo olivarum, non ex oleo nucum vel amygdalarum, etc. 19. Quinam sunt ritus consecrationis chrismatis 20. Salutare chrisma his vocibus: *Ave sanctum chrisma*, non est superstitiosum. *Ibid.* Licitum fuit olim omni tempore chrisma consecrare; nunc non consecratur nisi semel in anno, feria quinta Majoris hebdomadæ. *Ibid.* Quotannis presbyteri tenentur petere a suo episcopo novum chrisma, veteri combusto. *Ibid.* Chrismatio baptismatis non est pars essentialis baptismi. 12. Quædam concilia conceduntne presbyteris potestatem ordinat iam conticere chrisma? 25 et 24. An chrismatio sit materia confirmationis, et quo rllti fieri debet, i *idc* Confirmationis.

Chrismare generaliter significat ungere. X.5.

CtiRlsTI a >æ: Mia» perfectio attenditur speclidlilvi secundum charitatem, VI, 577. Posito quod plectio Christiana* vita* attendatur specialiter secundum charitalem, sequitur quod perse et essentialiter consistit in observatione præceptorum ipsius charitalis Iki, pioxiimi et aliorum præceptoium, sive divinorum, sive humanorum, quorum m datio sit contraria charitanti; secundario autem et tpiasi ministei laliter, in obsci vantla comm'uu uni qmv ordinantur ad charitatem. *Ibid.*

<jIRiMi \M nd sepulcra (letunctoruiii imagines ipsaium superstitioso cultu adorabant ill, 141. Kecte-ne appellantur Christiani antiqui philosophi qui secundum rationem vixerunt. V,28. Mulli Christiani erant Bomæ antequam Pomus eo veniret. 155. Chrisliu-

nus sæpe tenetur optrai propter (win >apernatiiralem. 35 >. Omnes ChriMlani qui colunt Deum possunt diri religion. \H, iso. Omnes Christ Uni dicuntci %ctrdoi.ri improprie, quatenus mentem devolatu et opera pia Deo offerunt. 237, et VIII, 28>, Dicuntur teges, quatenus passionibus suis dominantur. VII, 257. Noti omnet Christiani habent potestatem administrandi omnia sacramenta: est de tide contra Lmherum. VIII, 284. Christus in ultima cœna instituit solos apostolos sacerdotes, non vero omnes Christianos. 285 Cbrhtiani sunt fraIres Christi per adoptionem. 287. Nascente Ecclesia, primi Christiani habuerunt ecclesias, seu loca specialia a privatis ædibus distincta, lum ad arandum et verbum Dei prædicandu in, turn ad sacrificandum IX, 219. Fideles priorum *rculorum adhibuerunt ne confessionem sacrainctilalein she m vita, sive in morte? IX, 512.

Cur is ius fuit simul comprehensor el viator. 1, i 12 et 111, 15, 59, 10; cl V, 270. Christus est el vocatur in Scripturis Primogenitus omnis creatura*, et primus omnium hominum prædestinatorum. II, 70, 481. Christus et persona composita ex duabus naturis, divina et humana. 11, 570, 577 ChrhHs tam masculine quam nculraliter est unus et unum, non duo. Prima pars est de tide contra Nestoriano*, qui admittebant in Christo duas personas; unus enim masculine significat personam; unde in symbolo S. Alhanasii ponitur: non *duo* ramrn, sed unus et Christus, et in Nicæno: *Credo in unum* Dominum Jesum Christum et Ha definitum est concilio Epheslno, can. 15. III, 44, 45, 46. Possct-ne dici Christus: IM divinitas et humanitas simul? Quomodo intellgendl sunl Patres qui ita loculi sunl? *Ibid.* lu Christo est unica Verbi exislencia; csl contra Scolislas, Suarem et alios; esl-ne S. Thoinæ? 45, 46, 47 et 48 Christus est nomen personæ, non secus ac Peluis. I7S.

Christus non fuit conceptus <ub ini lum salutationis Angelica*, quando Murie dixit Angelus: Aer, gratia Dominus fecnm; sed in line» quando B. Virgo pr.rbcns consensum, dixit: *Ecce ancilla Domini*, Ji it mdti scenndnm verbum tuum. i11, I. 70. Conceptio Christi facta est m instanti» quantum ad formationem emporis in qua principaliter consistit conceptio. 174. Corpus Christi animatum luit in primo Instanti su,f conceptionis. 175. Corpus Chilsti in irina instanti suæ conceptionis lull a verbo assumptum. *Ibid.* ('hristus in primo instanti sii.v conceptionis habuit plenitudinem fraIia sanctificantis. *Ibid.* Christus fuit c »m prehensor in primo nrtauli suæ conceptionis. 176.

Christus egressus est ex utero clauso matris. IU, 157 et 178. Christus secundum carnem esi ex stirpe David. 169 et ssçç.

Christus erat de genere sacruotali. 170. Secundum communem sententiam nunc admissam computando sex mundi states juxta textum hebraeum et Vulgatam editionem, notum est Christus anno circiter quater millesimo a creatione mundi : hic annus erat quadragesimus primus imperii Cæsaris Augusti. 180. De circumstantiis nativitatis Christi ; de loco Christi nascentis 175. Probabile est Christum natum esse in suburbio Bethlehem, in spelunca diversorio conjuncta, brutis animantibus destinata. 180. Juxta Evangelistas, Mattii. II et Luc. 11, Christus natus est in Bethlehem civitate Jude seu tribus Judæ. Exprimitur civitas Jerusalem, ut distinguatur ab altera Bethlehem in terra Zabulon. Voluit. Christus nasci in Bethlehem in qua erat natus ipse David. 180. Inversa Ecclesia, tam græca quam latina, ex constanti majorum traditione tenet Christum esse natum vigesimo quinto Decembris. Ecclesia Egypti falso existimat Christum esse natum sexto Januarii. 182. Natus est Christus media nocte. *Ibid.* Christo nascenti adfuisse bovem et asinum antiqua traditio etiam apud Hieronymum Epist. xxvii, S. Greg. Nazianz. Orat. xxxviii, de nativitate Christi. 185. Congruebat ut Christus nasceretur ex virgine desponsata. X, 140

Christus assumpsit omnes defectus naturales hominis, excepto peccato, et iis quando peccatum inclinant. II, 179. Verbum assumpsit ex B. Virgine corpus terrenum ex carne et sanguine sicut nostrum ; est de fide contra valentinianos. 128. Animam, corpus et humanitatem Christi simul tempore fuisse assumpta a Verbo, est definitum a concilio quino generali contra Origenem. 458. Christus non assumpsit omnes defectus corporales hominum 111, 28. 29, 50. Species externa corporis Christi non fuit insigniter venusta, neque insigniter deformis, ut spectantium oculos sola vel raperet vel offenderet ; sed pulchra mediocriter, ut pote statui suo conveniens. 50. Christus accepit carnem de Adam. 169. Christus assumpsit etiam de femina, juxta Apost. Galat. IV : *Vixit Deum Filium suum facium ex muliere*; idque conveniens fuit. 164. Non debuit nativitas Christi communiter et promiscue omnibus manifestari. 180. Debuit tamen aliquibus manifestari nativitas Christi ; tum quia nulli profuisset, si omnibus occultata, juxta Illud Eccle. X : *Sapientia abscondita et thesaurus invisus ut quæ utilitas in utrisque?* 177. Convenienter fuerunt electi illi quibus Christus in civitate est manifestata, nempe pastores, Magi, Simeon et Anna. *Ibid.* Non decebat quod Christus per se ipsum manifestaret suam nativitatem, quia id derogaret lidei humanitatis, et aliunde voluit nasci nobis similis, omnibus infantia) infirmitatibus obnoxius. 187. Quid censendum de descriptione Christi facta a quodam Lentulo et a Nicéphoro? 196. Humana facie et corporis

Christi forma non fuit insigniter venusta, neque insigniter deformis, sed mediocriter pulchra. 195 et 196.

Conveniens fuit Christi corpus subiacere defectibus propter tria : 1° ut pro nobis satisfaceret ; 2° in veritatem humanam naturam comprobaret ; 5° ut nobis fieret exemplum virtutis. 111, 27, 28. Christus non contraxit hos defectus sicut nos ex debito peccati quo Caruit, sed voluntarie eos suscepit. At vero Christus licet hujus status puritatem assumpsit, voluit tamen de statu nostro assumere possibilitatem proveniente ex contrariis 28. Christus assumpsit famem, sitim, defatigationem, mortem, etc. Quia hi defectus omnibus hominibus seu toti naturæ conveniunt communiter ex peccato communi primi hominis. 28. Non assumpsit Christus lepram, febrim, claudicationem, aut quemvis alium morbum, neque ignorantiam, pronitatem ad malum et difficultatem ad bonum. *Ibid.*

Quid de duabus Christi naturis credendum sit definitum est? II, 280. Sanctitas divina attribuitur per communicationem idiomaticam. non minus prædicatur de Christo quam alia attributa. 458. Naturæ In Christo inter se manent inconfusæ et distinctæ : cum suis proprietatibus. III, 40. In Christo admitenda est idiomatum communicatio ; est de fide. *Ibid.* Quæ conveniunt Christo ratione personæ seu naturæ divinæ possunt simpliciter de illo prædicari sine addito ; ut esse Dominus. 109. Quæ conveniunt Christo ratione humanæ naturæ non prædicantur de illo simpliciter, sed cum addito secundum humanam naturam. 112. Eide certum est Christum vel Deum non esse (filium Dei adoptivum, sed filium naturalem Patris æterni, ipsi consubstantialem. 112. Christum quia hominem esse filium Dei adoptivum triplici sensu potest intelligi : 1° quod scilicet purus homo, et hæc fuit hæresis Iuliani ; 2° ponendo in illo duo supposita, unum divinum, alterum humanum, ratione cujus sit filius Dei adoptivus, et hæc fuit hæresis Nestorii ; 5° servata unitate personæ, asserendo Christum quatenus hominem esse filium Dei adoptivum. *Ibid.* Quidam auctores catholici sustinuerunt, salva unitate personæ, Christum quia hominem esse filium Dei adoptivum duplici sensu. 114, 115, 116. Opinio asserens Christum quatenus hominem esse filium Dei adoptivum ratione humanitatis, etiam salva unitate personæ, aut humanitatem esse adoptatam etsi non filiam, videitur damnata a concilio Erancofordiensi. ibi et seqq. Humanitas non potest dici adoptata. 116. Christus quatenus homo non solum materialiter et idcirco, sed formaliter est (filius Dei naturalis. 117. Christus quatenus filius Virginis non potuisset adoptari a alio homine. 118. Christi quia homo est filius Dei naturali*. *Ibid.* Christus ut homo non est filius naturalis totius Trinitatis. 121 Christus ut homo est filius naturalis B. M. Virginis, ita vel tamen filius

in Christo rtt tantum relntio rationis. 121. Humanitac non dicitur case prædeslinata ad (illationem, Del. 122. In Christo sunt duæ bliaUoncs, «lent sunt duæ nativitates ; una æterna, altera temporalis; cum hoc discrimine quod relatio filiationis temporalis in Christo non sit realls, sed rationis tantum. 17Î.

Christum fuisse circumcisu Tides est Ecclesiæ. III, 182. Christus non fuit circumcisu in templo aut synagoga, sed in spelunca Bclhlecmiteia, vel in vicina domo ad quam forte SS. parentes cum divina prole commigrarunt post peractam descriptionem et evacuato diversorio. 183. Christus non fuit circumcisu a summo pontifice neque ab alio sacerdote, sed ab alterutro parente; quia ministerium circumcisionis non erat sacerdotale, imo nec levilicum, sed Lucum, quod a parentibus exerceri solebat. *Ibid*, A quo parente fuerit circumcisu? Quidam dicunt a Maria; verisimile autem est a S. Joseph. *Ibid*, Corrigendi sunt pictores qui nobis exhibent summum pontificem circumcidentem in templo puerum Jesum. *Ibid*. Secundum communem theologorum opinionem, Christus reliquit in terra suum præpulium ad venerationem fidelium ; unde ad id quod opponitur de integritate corporis Christi resurgentis, respondent tam exiguam partem, quæ vix latitudinem ungula? humanæ æqmîl, non pertinere moraliter loquendo ad integritatem corporis Christi, maxime si consideretur ut filius Abrahæ cl vir Judæus, cui ex Lege præpuliurn debebat deesse; sicque eo carere exigebat ejus conditio. 18L Divinitas non mansit hypostatice unita in præputio. *Ibid* S. Joseph cum B. Maria et divina prole profectus est de Nazareth paulo post purificationem B. Virginis cl oblationem Jesu in templo. 188. Cur Christus fugit in /Egyptum? *Ibid*. Cur mandatum fuit fugere in /Egyptum potius quam in aliam regionem. *Ibid*, Sacra familia commorata est in /Egyplo non novem, aut septem, aul quinque, aul Iribus annis, ut quidam opinati sunt, sed uno necdum integro anno. 189.

De cœde infantium et vita* Christi institute usque ad suum baptisma. III, 192. Quam artem fabrilem exercuit, an ferrariam, an lignariam ? *Ibid*. Christus usque ad suum baptisma exercuit cum sancto Joseph artem ipia posses suæ et parentum inopia? succurrere atque humilila> i ac niQrkslæ exemplum præberet. *Ibid*, Quamvis Christus non esset legi subjectus, convenienter tamen illam servavit : b il legem approbaret; 2° ut eam observando in scipso consummaret cl terminaret, ostendens quo i ad ipsum erat or Unat?. 5° ut Judffiis occasionem caluminiidi subtraheret ; 4° ul homines a servitute Legis Lbeiarel. 199. Christus ante suam pn.MOirm baptizavit per suos discipulos. VIII, 519. Christus in Jordane potuit suslin re personam legislatoris et pœnitentis res-

pcclive ad diversa. 347. Christus quare roluit baptizari. *Ibid*.

4 De Christo baptizato. III, Jesu baptizato et orante, aperti sunt cœfi, nor siderei et proprie dicti; hi enim naturaliter scindi non possunt, supernaturaliler autem essei superfluum; sed suprema neris regio cœlis propinqua, quæ in S. Scripturis sæpe cœlunj appellatur, quatenus dum ejus partes aliqua hinc indo condensantur, medio aère rn uiente rariore, hiatus apparet ex quo columba descendere cerneretur, et vox Patris audiretur 195. Christo baptizato, convenienter vox Patris Filium proleslaniis audita esi. *Ibid*. Vox non fuit vora et naturalis; fuit tamen sonus sensibilis, non solum a Joanne, sed et ab astantibus auditus. *Ibid*. Attribuitur Patri. *Ii iti*.

De lentaiionc Christi in deserto. III, 199. Conveniens fuit Christum lentari : r propter nostram cautelam , ut nullus quantumcumque sanctus se æsliinct securum et immiuem a lentaiionc ; 2° propter exemplum, ut scilicet nos instrueret qualiter lentat tones diaboli vincamus; 5° ul fiduciam præberet recurrendi m tentationibus ad ipsum, qui sicut nos fuit lentatus. *Ibid*. Pres tcnlalioncs visibiles, quas referunt M.vth et Lucas, nonnisi pusi jejunium qu.hiru.iuta dierum faclæ sunt. Nihil obsialquominus ipsum diabolus, licet non visibilis, alus modis lentaverit , durante jejunio. *I' id*. Quomodo diabolus Christo in monte constituto ostendit omnia regna mundi ? 2ÜO. Llrur diabolus portaverit Christum super pinnaculum templi, an tantum duxerit, problema est. *Ibib*.

Anima Christi fuit ejusdem naturæ ac nostra. II, 155. In Christo anima ejus esi corpori unita. 598. Ul anima Chruti esset perfecte cl consummate sancta nccesse eral quod haberet omnem perfectionem connaturaliter sibi debitam ex vi unionis hypostatica?. 440. Perfectio animæ Christi exuebat ut omnis ejus potenltalitas esset reducua ad omnem actum convenientem secuodum statum suum el per ordinem ad umomin hyposlaliam. III, II, 12. Duplex est in Christi anima potentialilis : una naturalis ad cognoscenda omnia naturalia per species acquisitas el infusas, quatenus est cotnpro liensor; el obcdienUalis ad cognoscenda onia supemaluralia chain per species infusas. 12. Anima Christi annihilare non poluu creaturas. 22. Annihilatio correspondet creationi. *Vdd*. Anima Christi secundum propriam virtutem quæ ipsi competit ut est anima humana, non habebat omnipotentiam immutandi proprium corpus a naturali dispositione» v. g. non poteril secundum hanc virtutem efficere ne corpus creviuret, ne nutriretur, ne pateretur, cte. ii voro consideietur anima ('hruli secundum quod est instrumentum unitum Veibo, wihdebatur ejiB potestati omnis dispositio corporis proprii excepta anmhilationc et conservatio-

ne. *Ibid.* Anima Christi potest considerari dupliciter. 1. secundum propriam naturam et virtutem; 2. secundum quod est instrumentum unitum Verbo Dei in persona. 22 et 25. Anima Christi potest adhuc considerari: 1. in ordine ad Deum; 2. in ordine ad corpus, quatenus est forma corporis. 39.

Fuisse in Christo scientiam seu intellectionem creatam, definitum est contra Monothelistas in sexta synodo. HL. 1. Est de fide. In Christo triplex agnosci debet scientia: beata scilicet, quæ est visio Dei beatifica; infusa et acquisita. *Ibid.* Visio beata competebat Christo homini. 2. Christus habuit scientiam beatam. 1. Christus a primo instanti suæ conceptionis habuit scientiam beatam. 2. Christi anima non comprehendit nec comprehendere potest divinam essentiam. 3. Anima Christi per scientiam beatam comprehendit-ne divinam essentiam, aut saltem vidit-ne divinam essentiam clarius quam quælibet alia creatura? 3. Anima Christi clarius vidit divinam essentiam quam ulla alia creatura. *Ibid.* Christus per scientiam beatam cognoscit-ne omnia in Verbo? 4. Hæc propositio: Anima Christi videt Deum tam clare et intense sicut Deus videt seipsum, damnata est in concilio Basileense ut erronea. 3. Christus non erat beatus quoad omnia. *Ibid.* Fuit visio Christi beata ejusdem speciei cum visione beatorum. 4. Christus per scientiam beatam non videt omniaabilia in Verbo. *Ibid.* Anima Christi per scientiam beatam cognovit in Verbo omnia præsentia, præterita et futura, nedum habitualiter, sed etiam actualiter. 4, 5, 6 et seqq. Anima Christi videt per scientiam beatam quiddam omnium potentiam Dei. 6. Anima Christi potest-ne cognoscere actu infinita? 7. Præter scientiam beatam, fuit in Christo scientia infusa. 8, 9 et seqq. In Christo fuit duplex scientia infusa: una supernaturalis, qua objecta supernaturalia attingebat; altera naturalis, nempe ex parte objecti, qua objecta naturalia cognoscebat. 9, 10. Scientia infusa fuit Christo ab instanti conceptionis: habuit etiam tunc actum visionis beatificæ. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit-ne omnia? fl. Per ly *omnia*, hic non intelligimus possibilium, sed solum omnia in aliqua temporis differentia existentia, scilicet præterita, præsentia et futura, sive naturalia, sive supernaturalia. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit omnia, tam naturalia quam supernaturalia. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit omnia naturalia, non solum in communi quoad rationes genericas et específicas, sed etiam distincte et in particulari quoad rationes individuales. 12. Christus per scientiam infusam cognovit cogitationes cordium et futura contingentia. *Ibid.* Quomodo illa cognovit. 15. Hæc scientia non fuit intellectualis, sed abstractiva, clara et distincta. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit quiddam omnium entium creata superna-

talia, et probabilius comprehensive. *Ibid.* Christus per scientiam infusam cognovit, saltem mediate et indirecte, ordinem mundum nostræ fidei, etiam SS. Trinitati» quoad a est. 14. Christus poluit-ne uti hac scientia infusa sine conversione ad phantasmata? II. Non est difficultas ex parte ipsius infusæ scientiæ, sed ex parte intellectus. *Ibid.* Scientia infusa in Christo fuit perfectior scientia angelorum. 15. Scientia infusa Christi non fuit collativa seu discursiva quoad acquisitionem; potuit tamen esse vel non esse quoad usum. *Ibid.* Scientia infusa in Christo fuit distincta per diversos habitus specie, una vero generi, e. *Ibid.* Scientia infusa Christi fuit habitualis ei actualis semper ab instanti conceptionis per quædam objecta, corpore licet ac sensibus quiescentibus, seu alio intentis. *Ibid.* Conveniens fuit ut omnis potentialitas anime Christi naturalis reduceretur ad actum. 16.

Anima Christi præter unionem physicam cum Deo, aliam habuit per cognitionem et amorem supernaturalem. II, 458. Scientiæ naturales non fuerunt infusæ in Christo. 440. De scientia Christi acquisita. HL, 15. Fuit in Christo scientia per se acquisibilis. 16. Scientia per se acquisibilis fuit in Christo propriis actibus acquisita. *Ibid.* et seqq. Scientia per se acquisibilis in Christo non fuit imperfecta nec inferior scientia; Adæ. 17 et 18. Christus in hac scientia profecit quantum ad habitum et quantum ad actum. 18. Christus per scientiam acquisitam cognovit-ne omnia. 19. Christus nihil ab homine vel angelo didicit. *Ibid.* In Christo nulla fuit ignorantia. 57.

Omnes virtutes supernaturales, sive theologice, sive morales, per se infusæ, fuerunt in Christo, excepta fide, spe et continentia. II, 458. Omnia dona Spiritus sancti fuerunt in Christo, etiam timor. 442. In Christo nullum fuit peccatum sive actuale sive originale. Est de fide. 111, 29. Christus de lege Dei ordinaria erat impeccabilis. 50. De potentia Dei absoluta Christum esse impeccabilem contendunt multi contra Scotistas. *Ibid.* Christus ut homo, vi præcise gratia; unionis, peccare absolute non potuit, sive peccato cum unione composito, sive peccato unionem destruyente. Est contra Scolistas, qui contrarium tenent. 51 et seqq. In Christo nec originale peccatum, nec habituale personale, nec veniale, nec habitus vitiosus, nec ulla imperfectio potuit reperiri. 57. Si Christus ab Adamo seminaliter prodisset, peccatum originale non contraxisset. *Ibid.* Fomes in actu secundo nec fuit, nec absolute potuit esse in Christo. 36. Fomes in actu primo non fuit in Christo, et probabilius esse non potuit absolute. *Ibid.* Christus non debuit austeram vitam eligere, quia congruum erat fini incarnationis ut Christus non ageret vitam solitariam, sed cum hominibus conversaretur, ulque in cibo et potu communiter se, sicut alii, haberet - 200, 201. Christus habuit ne tantum unam vestem? incedebat-ne nudis pedibus? *Ibid.* Christus

t-no mendicitatem? f/m/. Christus fuit rerc humilis, non solum extorna conversatione, sen etiam interno iudicio. VII, 205. Potuit m· se iudicare vilem et imperfectum? *Ibid.* Omne q<:id Christus fecit non est facien- dum, sed quod faciendum præcepit. VIII, 121.

Gratia habitualis consideratur vel quate- nus Christum ut personam singularem sanc- tificat et vocatur personalis; vel prout est Christo principium alios sanctificandi, el di- citur capitalis. II, 540. Duplex est difficultas circa sanctificationem Christi per gratiam substantialem unionis. 558. Gratia unionis c\$l-ne homini Christo naturalis. 501. Gratia unionis in Christo est gratia substantialis; est etiam alia accidentalis, quæ nempe est gratia habitualis, i 10. Quidam negarunt gratiam habitua-lem fuisse in Christo, ut pole super- fluam. 45*. Gratia habitualis fuit in Christo, necessaria ad duo. 459. Christus habuit gra- tiam habitua-lem a primo instanti suæ con- ceptionis. 142. Gratia habitualis Chrhli su- perat intentione omnem gratiam angelorum cl hominum simul sumptorum. 115. Gratia habitualis est proprietas unionis hypostatic®, non physica, sed moralis. *Ibid.* Christus in primo instanti su® conceptionis se disposuit peractum liberi arbitrii ad gratiam habitua-lem ipsi tunc infusam. 445. Gratia habitualis Christi non potest augeri de potentia Dei ordinaria. *Ibid.* Gratia habitualis Christi potest augeri intensive de potentia Dei abso- luta. Est contra Scolistas, Cajetanurn et Na- zariurn. *Ibid.* In Christo fuit omnis plenitudo grati® sive quoad intensionem, sive quoad ex- tensionem. 450. Plenitudo absoluta grati® non respectiva, est propria Christo. *Ibid.* In Christo fuerunt omnes graine gratis dat®, etiam prophetiæ donum. *Ibid.* Fuilin Christo plenitudograti® respectiva seu subjectiva tam quoad intensionem quam quoad extensionem. *Ibid.* Gratia habitualis Christi non est Infi- nita physice el in ratione entis. 450. Gratia habitualis Christi potest dici infinita mora- liter in ratione grati®, quatenus 1° habet juxta coniiialuralein suum statum quidquid perti- net ad rationem sui; 2° est in summo gradu excellenti® conferibilis, secundum divinam ordinationem et potentiam ordinariam, licet posset augeri secundum absolutam poten- tiam; 5° quia extenditur ad omnes effectus lui generis, imo ad infinitos syncalegorema- lico. 451. Christi gratia potest-ne augeri m infinitum? 458. In Christo triplex est causa impeccabilitatis, nempe gratia unionis, gra- tia habitualis et visiu beatifica. III, 55. Chris- tus nec gratiam habitua-lem nec gloriam cs- lcnlialem sibi meruit : ita communius cum S. Thoma. 75, 76. Licet gratia habitualis Christi sit ejusdem speciei cum nostra In esse physico. non tamen est in esse moris. ISO. Gratia pura· creatur®, qiiantiinnis perliria- tm, noe potest unquam ipsam constituere rapui aliorum. *Ibid.* Christus et B. Virgo luerunt donati gratia cllicacissima. ill, 435.

Doctrina Christi. 111,200. Chn<tufintua conversatione exemplum perfectionis dedit in omnibus quæ per se pertinent ad ululem· 197. Christus omnia publico docuit. 200. Conveniens fuit praedicationem Christi tam per se ipsDm quam per apostolos a principio solis Judans exhiberi. *Ibid.* Christus doctrinam suam non tradidit scripto. 201. Unde habita est ejus epistola ad Abgarnm apocrypha. *Ibid.* Christus accepit-ne testimonium homi- nis quasi indigeret ad probandam suam di- vinitatem. V, IIS. Ut legitimus verborum Christi sensus cognoscatur quid esl perpen- dendum? VIII. 588.

Christus per communicationem idiomatum est et dicilur simpliciter omnipotens omni- potentia dis ina, sicut est et dicitur simpliciter Deus. III, 20. Vi unionis hypostatic® huma- nitas Chrisii habuit omnipotentiam secun- dum quid ; sed utrum habuerit simpliciter, Ubiquisla» affirmant. *Ibid.* Tres sunt senten- tia) Thomistarum circa modum pro virtus patrandi miracula el grati® producendae fuit communicata Chrisii humanitati. 21 et 25. De miraculis Christi. V, 205. Conveniens fuit ut Christus faceret miracula. *Ibid.* Non erat conveniens ut Christus per se visibiliter agens, operaretur miracula ante perfectam ælalem ; consequenter primum miraculum quod sic visibiliter agens operatus est, fuit conversio aqu® in vinum in Cana Galilææ. *Ibid.* Christus convenienter fecit miracula : 1° circa substantias spirituales ejiciendo sci- licet dæmones e corporibus : 2° circa cœles- lia corpora, ut contigit tempore passionis in defectu solis; 5° circa homines, eos sanando el resuscitando; 4° circa creaturas irratio- nales. ut ostenderet omnia sibi esse subjecta. 201. Chrisii miracula sufficienter probant ejus divinitatem. 205. 1° Si considerentur secundum speciem; 2° quantum ad modum; 5° quantum ad finem. *Ibid.* Christus curavit hominem sabbato et ei mandavit tollere gra- batum suum. 199. Sanationes corporales quos fecit Christus, significant sanationes spiritua- les. IX, 259. Licet Christus non illas itera- verit, non inde sequitur illum non iterare dentio veniam petentibus. *Ibid.*

De transfiguratione Christi· III, 201 Trans- figuratio non idem significat in S. Scripturis ut in scriptis profanis. *Ibid.* Claritas corpo- ris Christi transfigurati fuit claritas glori®. *Ibid.* In eo posita luit transfiguratio Christi, quod manente immutata corporis cl faciei substantia el figura, splendorem clarissimum ad instar solis emherit. *Ibid.* Convenienter Christus fuit (rnnstiguratus; 1° ut ostende- ret finem ad «piem perventurus erat per cru- cem; 2° ut de cordibus apostolorum crucis scan- dalum tolleret ; 3· ut illos cætcrosque tidelcs ipse gloria, cujus tenuis rndius fulgebat, ad adversa quæque toleranda excitaret. *Ibid.* Convenienter inducti sunt teste*, tom ex bo- minibus qui præccsserunt Christum, tum ex eis qui eum secuti sunt. *Ibid.* Quas ob cau-

sas? *Ibia*. Ex præcedentibus convenienter inducti sunt Moses et Elias; ex sequentibus, Petrus, Joannes et Jacobus. *Ibid*. Cur illis prohibait nuntiare quod viderant ante suam resurrectionem. *Ibid*. Communis opinio est Christum fuisse transfiguratum in monte Tliabor, qui est mons excelsus in Galliea. *Ibid*.

Passiones Christi. Summum gaudium potestne stare cum summa tristitia? *Iit*, 5. Passiones tam corporales quam animales fuerunt in Christo, aliter tamen ac in nobis, quoad objectum, principium et effectus. 56. Anima Christi fuitne passibilis? 57. In Christo fuitne dolor sensibilis? 58. In Christo fuit tristitia. *Ibid*. Eui in Christo limor ut est actus appetitus sensitivi refugientis malum difficile, possibiliter tamen evitabile. 58. In Christo fuit gaudium. *Ibid*. Admiratio in Christo fuit respectu ad scientiam experientialem, non respectu ad scientiam divinam beatam et infusam. *Ibid*. In Christo fuit ira. 51).

Utrum in Christo sint duæ voluntates. 111, 47. In Christo sunt duæ voluntates et duæ operationes seu volitiones, divina et humana; csl de Iide contra Monothelistas, decisa 1º in concil. Laterali. 2º in VI et VII synod. general. ac tandem in Florent. 47. Fuitne in Christo duplex voluntas rationis? 48. Possuntne admitti in voluntate Christi, ut ratio csl, quidam actus inefficaces et imperfecti, non conformes divinæ voluntati in voluto materiali? 49. Anima Christi habuit omnipotentiam respectu suæ voluntatis circa ea quæ voluit fieri per divinam virtutem voluntate absoluta adimplenda per se, idque virtute propria. Circa ea quæ habuit omnipotentiam, non virtute propria, sed quatenus oral instrumentum divinitatis. Ea quæ voluit non voluntate absoluta, sed conditionalis aul inefficaci, non semper fuerunt adimpleta. 2G. Nihil voluit Christus voluntate absoluta et efficaci per alios adimplendum, quod non fuit factum. Est Sylvii contra Cajetanum. *Ibid*. Non fuit in Christo contrarias voluntates: est de Iide decisa in concil. general. VI, 49. Fuitne in Christo voluntas scilicet? *Ibid*. Voluntas Christi fuitne conformis voluntati divini? *Ibid*.

Christus habuitne libertatem seu potentiam rationis ad bonum et malum? *III*, 52. In Christo fuit liberum arbitrium, hoc est, libertas a coactione et a necessitate; utramque enim importat liberum arbitrium, ut docet S. Doctor. Est quoad libertatem a necessitate contra Calvinum. Lutherum et Iansenium. csl videtur quoad eam partem de fide. 5u. Quomodo salvatur libertas Christi in actibus perceptis aul prohibitis cum ejus impeccabilitate? *Ibid*. Concordia libertatis Christi cum ejus impeccabilitate. *Ibid*. Referuntur varia scilicet circa præceptum moriendi csl impugnantur 51. Prima sententia negat Christo fuisse impositum strictum et rigoro-

sum moriendi præceptum, sed latum et Improperium, seu insinuatio voluntatis Dei quæ decreverat ipsum pro salute hominum tuendum; præceptum non obligans, sed «lirzen *Ibid*. Illa sententia impugnatur. 51, 52. ||. Christo fuit vera et stricta obedientia, ut cque mortuus est. *Ibid*. Secunda sententia comminiscitur verum et proprium pncipium fuisse impositum Christo de ratione bunda quoad substantiam tantum, non quoad circumstantias illius, puta, tempus, lumen, motivum, intentionem actus, etc. 52. Impugnatur hæc secunda sententia. *Ibid* et Tertia sententia est iorum qui existimant præceptum moriendi fuisse impositum Christo dependente ab ejus consensu quo se prius ad illud acceptandum obtulit, aut sub conditione quod, quando vellet, posset dispensationem oblinere, ita novissime Tournoi). 53. Impugnatur hæc tertia sententia. *Ibid*. Tres sententia; impugnantur communibus argumentis. 54. Vera sententia stabilitur. *Ibid*. Admittendum est In Christo verum et rigorosum præceptum moriendi nedum quoad substantiam, sed etiam quoad circumstantias mortis, nec ab ejus voluntate quoad impositionem aul continuationem dependens. *Ibid*. Stante hoc præcepto et Christi impeccabilitate, ipse nihilominus liberrime mortuus est. *Ibid*. Christo fuit liber circa præceptum dilectionis Dei et alia præcepta naturalia? 57. r'

De potentia animæ Christi respectu proprii corporis et executionis suæ; voluntatis. 111, 2G. Non fuit simpliciter csl absolute necessarium Christum pati; poterat enim petis, apud quem non est impossibile omne verbum, alio modo salvare homines. Erat tamen necessarium secundum quid, scilicet, ex suppositione finis csl ordinationis divinæ. 206. Convenientissimum fuit Christum pati ad liberationem generis humani. *Ibid*. Certum est Christum non sustinuisse omnes passionum species quæ ab hominibus inferri possunt; non enim fuit igne crucifixus, nec dadio percussus. Sustinuit tamen omnes passionum quartum ad genus, id est, ab omni hominum genere, in omni bono humano, in omnibus membris csl in omnibus corporis sensibus. 20G, 207. Si considerentur scilicet omnes causa; doloris Christi, ejus dolor fuit intensius major omnibus doloribus perfectissimis vite. *Ibid*. Christus fuit ab angelo confectus. 20 et 211. Conveniens fuit ut Christus a Judæis pati inciperet, et postea, Iudeis Irridentibus, periret. itent dicitur ejus passio finiretur. 215. H

De flagellatione Christi. 208. Quomodo Christus fuit flagellatus? *Ibid*. An Christus semel tantum luent flagellatus an virgis, an funiculi nodosis, an loris Glorietus luent flagellatus? *Ibid*. Quantus fuerit numerus plagarum Christo Inflictarum *Ibid*. Quantum itinerum plagarum determinent Pilatus, ignoratur. *Ibid*. 4M

INDEX GENEKALIS.

D* cruce spinea. **III**, 208. Unicum est Unbimii, ex qua materia fuerit contexta. *Ibid.* Quid credendum est de corona spinea qiii.ni S. Ludoxicus magno pretio ex barbarorum manibus redempti? 209.

De sententia ,not iis in Christum lata. **V**, 109 Pilatus tulit-nc sententiam mortis inJesurn, vel ditnisil-nc eum arbitrio Judæorum? *Ibid.* Cur judæi Jesum de blasphemia accusatum crucifigendum postulaverunt, cum secundum eorum legem. Levit, xxiv, bla*-phc-im non crucifigendi, sed lapidandi erant? /frid. Christus bajulavil-nc crucem suam vel præivit-nc oncrc liber? *Ibid.* Convenicntissiniim fuit Christum pati in cruce. 206.

De crucifixione. **III**, 211. Titulus quomodo fuit cruci allixus. 210 el 211. Probabile esi cruci jam creclæ cl terræ cuneis intixæ Christum fuisse affixum ; talis enim erat consuetudo gentilium. *Ibid.* Solet tamen depingi Christus cruci humi prostratæ et jacenti allixus et cum magno conalu cum cruce elevatus. *Ibid.* Certum videtur non tantum iribus, sed quatuor clavis Christum fuisse cruci adixum. *Ibid.* Christus pepcndil-nc omnino nudus in cruce, ne velatis partibus quas pudor in nobis obtegi voluit? *Ibid.* Quoad locum, Christus convenienter crucifixus est Jerusalem, non quidem in ipsa civitate, sed extra portam in suburbio, hoc est, In monte Calvariæ, hebraïce, Golgotha. 212. Christus fuit crucifixus luna **XV**, hoc est, feria sexta , non vero luna **XIV**. seu feriaquinta, ut volunt Græci. 215. Fuit crucifixus hora tertia, seu, juxta Evang. S. Joannis, hora quasi sexta. *Ibid.*

De prodigiis, Christo in cruce pendente, factis el primo de tenebris. **III**, 21 i. Actio Judæorum crucifigentium Christum atlingit-ne personam divinam? **VHI**, 296. Verbum, *Consummatum r\nt*, quod Christus protulit in cruce ad quid est referendum ? 582 Peccatum crucifigentium Christum fuit graxissimiiin : in principalibus quidem, tam ex genere seu objecto, quam ex parte peccantium; in popularibus autem , cx genere lanium. 428.

De apertione lateris Christi. **III** , 211 Miles lancea Christi latus aperuit. *Ibid.* Hunc militem fuisse Longinum nomine, qui postea martyr occubuit , tenet communis opinio. *Ibid.* Finium aquæ ex latere Christi fuisse miraculosum negatu medici; aflirmant SS. Paties. 21 i. Tempus quo Christus mortem subiit incertum est. **V**, 157. Persecutores Christi fuerunt causa directa illius mortis. 217. Christus voro luit causa indirecta. *Ibid.*

Mors Christi in quo differt a morte imirlyrutn. **III**, 112. Christus ex obedientia mortuus csl. 217 Et etiam cx charitale. *Ibid.* Deus Pater tradidit Christum passioni, juxta Illud lion. **VIII** *Proprio filio suo non pepercit D-u < d pri. ncbts omnibus tradidit illum p«< C> rem<n.** fuit Christum moi i l- ut autiMai;<i pio nobis, 2° ut osleiidicicl vc-

ritatem naturæ assumpta*; 5' ut moroado nos a timore mortis liberaret, **V** ut resurgendo a mortuis, e'virtutem sitam o-t nderet qua mortem superavit, ut nobis «p<m resurgendi a mortuis daret. 22n. Innv.iU Christi divinitas non fuit separata ah ejus corpore, sed ipsi mansit hypostatici, unita, ita ut non esset alia hypostasis Verbi Dei et carnis post mortem, *ibid.* In morte Christi divinitas non fuit separata ab ejus anima. 220,221. Deus potest dici crucifixus, mortuus sine indecentia. 52. Corpus Christi vivurit et mortuum fuit idem numero absolute, non tamen omnino ct totaliter. 220. Fuit tamen idem supposito. *Ibid.* Erroneum e»l dicere Christum in triduo mortis esse hominem ; neque etiam in triduo mortis proprie fuit Christus. *Ibid* Probabilius corpus Christi mortuum mansit sine forma substantiali. Assumpsit formam cadaveris humani. 221, 222. Christus mortem refugit actione deliberata. **iV**, 170.

De sepultura Christi. **III**, 222. Convenienter Christus fuit sepultus; tum ad comprobendam veritatem mortis; non enim aliquis in sepulcro ponitur , nisi quando jam de veritate mortis constat : tum quia per hoc quod Christus de sepulcro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum his qui sunt in sepulcro. *Ibid.* Convenienti modo Christus fuit sepultus. *Ibid.* Hæc autem omnia dicimus convenienter facta, nempe corpus Christi aromatibus inyrrhæ cl aloes conditum, syndone munda involutum, in monumento novo alieno sepullum in horto item et monumentum in petra excisum , saxum magnum ad o-lium monumenti advolutum. *Ibid.* Corpus Christi mansit incorruptum in sepulcro ad ostensionem divina* virtutis, etc. *Ibid.* Christus fuit convenienter una dic el duabus noctibus in sepulcro. 225.

De descensu Christi ad inferos. **III**, 225. Christus hoc est anima Christi, realiter el substantialiter descendit ad inferos, ct non tantum secundum effectum et operationem. *Ibid.* Conveniens fuit ut Christus descenderet in infernum. *Ibid.* Christus non descendit in infernum damnatorum secundum perentiam realem 221. Descendit secundum effectum. *Ibid.* Nos arguendo et convincendo de eorum infidelitate et malilia. *I id.* Chiistus descendens ad inferos, nullum damnatorum liberavit. 225 Christus suo descensu ad inferos non Uberavit omnes animosa purgatorio *Ibid.* Christus descendens ad Infero» liberavit SS Patres, 1° exhibendo eis, stailima morte sua, claram Divinitatis vi ionem, qua huc usque privati fuerant, nondum solute redemptionis nostra* pretio, deinde eos e loco inferni edticcin'o. /Sit/. Sicut coipus Christi fuit una die cl noctibus in sepulcro. tant...dem ejus amnia mansit in inferno, scilicet usque ad momentum i<surrectionis, ila ut simul amnia exuet de u,-teruu ct corpus educeretur de sepulcro,

INDEX GENERALIS.

De resurrectione Christi. III, 225. Resurrectio Christi fuit pluries in Veteri Testamento pronuntiata verbis et factis. *Ibid.* Necessarium fuit non quidem simpliciter, sed ex suppositione divinis ordinationis, prophetiarum, meritorum Christi, et nostrae utilitatis, Christum resurgere; 1° ad commendationem vivit. *T* justitia; 2° ad fidei nostra instructionem; 3° ad sublevamen spei nostra; 4° ad informationem vitra fidelium; 5° ad complementum justificationis nostra. 125 et 126. Christus non liberavit nos a necessitate moriendi, sed a necessitate permanendi in morte : ob hoc dicitur habere mortis imperium et mortem moriendo vicisse. 221. Christum resurrexisse tertia die a morte sua indubitata fides est saepe in S. Scripturis asserta. 226. Conveniens fuit Christum resurgere tertia die. 227. Tertia dies qua Christus resurrexit, fuit prima hebdomada, qua apud nos est dies Dominica, diluculo seu sub aurora. *Ibid.* Quamvis plures ante Christum resurrexerint resurrectione imperfecta, qua est liberatio a morte actuali tantum, ipse tamen primus omnium resurrexit resurrectione perfecta. 228. Qui cum Christo resurrexerunt, iterum mortui sunt, et ad sua sepulcra redierunt, secundo resurrecturi in line mundi. *Ibid.* Christus fuit causa sua resurrectionis efficiens secundum divinitatem, instrumentalis secundum humanitatem, meritoria per suam passionem. 229. Christus convenientissime resurrexit cum cicatricibus : quod intelligendum est non de nudis signis et vestigiis vulnerum, sed de ipsis patentibus et foraminibus apertis. 251. Corpus Christi resurrexit integrum. 250. Assumpsit-ne etiam totum sanguinem qui effusus est in passione? *Ibid.* Non resumpsit praputium. *Ibid.* Corpus Christi in resurrectione fuit palpabile. Christus manducavit et bibit realiter. *Ibid.* Corpus Christi resurrexit gloriosum, nempe clarum, impassibile, incorruptibile, subtile et agile. 250 et 251. Christus post resurrectionem non debuit se omnibus promiscue manifestum exhibere, sed aliquibus tantum per quos deinde aliis manifestaretur : non debuit etiam resurgere discipulis videntibus. 252. Ipsi custodes non viderunt Christum resurgere. *Ibid.* Pia et probabilis est sententia qua dicitur apparuisse B. V. matri sua. *Ibid.* Equae ad minus probabile est Christum resurgentem primo apparuisse M. Magdalena. *Ibid.* Thomas non tantum vidit, sed etiam tetigit vulnera Christi; de caleris incertum est. *Ibid.* Circa resurrectionem duo erant discipulis declaranda : 1. Ipsa veritas resurrectionis; 2. gloria resurgentis. *Ibid.* Christus post suam resurrectionem non debuit continue conversari cum discipulis. *Ibid.* Decem referuntur ab Evangelistis Christi apparitiones, quinque ipsa die resurrectionis, alia postea. 252 et 255. Ubi Christus erit extra tempus harum

apparitionum? 255. Christus apparuit pluries discipulis prater apparitionem* ab Evangelistis recensitas? *Ibid.* Christus varia testimoniis et argumentis, seu signis sensibilibus, sufficienter probavit veritatem sui resurrectionis. 255. Veritas resurrectionis Christi invictissime probatur testimonio apostolorum. 254. Resurrectio Christi est causa resurrectionis nostrorum corporum et nostrarum animarum, efficiens, instrumentalis et exemplaris. 255.

De ascensione Christi secundum sc. Christus ascendit super omnes caelos. I, 90. Quid requiritur ad naturam mutationis? 92. Conveniens fuit Christum ascendere in caelum. III, 255. Christus convenienter ascendit in caelum post quadraginta dies a resurrectione*. 256. Christus ascendit propria virtute : 1. divina, quia Christus verus Deus; 2. virtute animae moventis, prout vult corpus glorificatum et dote agilitatis praeditum. *Ibid.* Probabile est Christum sic ascendisse super omnes caelos, ut pedibus contingat convexum supremi caeli et lotus sit extra caelos. *Ibid.* Effectus seu fructus ascensionis Christi sunt partim ea quae recensuimus tanquam motiva illius scilicet augmentum fidei, spei et charitatis et missio Spiritus Sancti; insuper apertio regni coelorum, quorum introitus peccato prolapso erat nobis oclusus; item officium advocati quod Christus pro nobis erga Patrem exercet; denique manifestatio suae supremae potestatis, ut adimpletionis prophetiarum ac munificentiae in omnes homines. 257. Christus ascendit in caelum ex monte Oliveti. *Ibid.* Christus ascendit in caelum quinta Maii, quae hoc anno incidit in feriam quintam. *Ibid.* Probabile est Christum ascendisse in caelum circa meridiem seu paulo post. *Ibid.* Christum in monte impressisse terrae vestigia pedum constanter permanentia, et templum ibi ab Helena, Constantini matre, ex* tructum nunquam potuisse contegi, referunt gravissimi auctores. 257. Christus ascendendo in caelum remanet caput Ecclesiae principale. V, 116.

Christus fuit-ne praedestinatus ante angelos? II, 461. In operationibus theandricis Christi Christus est ordo realis et intrinsecus ad objectum a quo specificantur, et ad principium a quo eliciuntur. 90. Principium eliciens est duplex, ratio et quod; Principium efficiens est multiplex. 91. Quod est unum. *Ibid.* In operationibus Christi hominis nulla est infinitas physica. *Ibid.* Duplex valor debet distinguere in actionibus Christi : unus qui petitur ab objecto, et est finitus; alter qui petitur ab efficiente subjecto, et ratione suppositi est moraliter infinitus. *Ibid.* Operationes Christi non solum ex extrinseca Dei habentur, sed etiam ab intrinseco, fuerunt valoris simpliciter infiniti, tam ad merendum quam ad satisfaciendum. 191 et seqq. Triplex est genus operationum in Christo; quaedam sunt mere divinae, quaedam mere humanae; ali

INDEX GENERALIS.

rn!x(» In nulbiis ngrt utraque natura, divina l et humana. 49. Actiones Christi eranl-ne sub dominio generali Dei in omnes creaturas. 10!. Christus ut homo csl vere servus Dei servitute naturali : csl communis sententia Thomislarum cum Auctore et plurium extraneorum contra Vasquem, Beccanum, etc., est forte quasi quæstio de nomine. l IO. Christus est prædcslinatus. 121. Christus ut homo prædcslinatus est primario ct principali ad filiationem Dei naturalem , secundario tantum ad visionem beatificam cætraque dona supernaluralia ipsi collata. *Ibid.* et icqq. PrædesLinatio Christi est causa exemplaris finalis est efficiens, moralis scii meritoria prædcslnationis noslræ : est expresse D. Thomæ quoad primam partem, implicite quoad secundam ct tertiam. 123, 124.

De merito Christi : an, quando cl per quos Christus meruit? III, 70. Christus vere el proprie meruit. Est de fide definita in concilio Trid. *Ibid.* Christus meruit a primo instanti suæ conceptionis usque ad finem vita; : est communis cum Auctore. 71. Christus non meruit in instanti mortis suæ, nec a fortiori post mortem. 72. Christus meruit sibi gloriam corporis, hominis exaltationem el alia bona quæ pertinent ad ejus excellentiam exteriorem, ul est ascensio , veneratio, etc. quæque accepit post suam passionem. Est contra Calvinum. 73. Christus meruit per omnes actus liberos humanæ voluntatis. *Ibid.* Christus meruit per actum dilectionis Dei, ul pole liberum. 73. Christus meruit per omnes actus suarum potentiarum, eliam partis sensibilvæ cl vegetativæ, imo et corporis. *Ibid.* Christus meruit per omnes actus, eliam præccplos, virtutum moralium obedienciæ, humilitatis , patientis. *Ibid.* Poluil-ne Christus de potentia Dei absoluta sibi uicreri gratiam ct gloriam essentialem, ul habitas in primo instanti conceptionis? 73. Christus non tantuin sibi meruit, sed ct aliis. 76. Christus non meruit angelis gratiam et gloriam essentielles, sed lanium gratias accidentales. *Ibid.* Merita Christi non sunt effectus prædcslnationis noslræ. *Ibid.* Christus csl causa meritoria justificationis noslræ. 25. Christus non meruit primis parentibus gratiam status innocentiae. 76. Christus meruit aliis hominibus omnes gratias actuales disponentes ad justificationem, ipsam gratiam justificantem, gloriam, auxilia omnia, dona supernaluralia , omnes denique noslræ prædestinationis effectus. 76, 77. Christus non meruit virtutes ct dona quæ simul cum gratia conferuntur ct ad eam ul proprietates consequuntur *Ibid.* Nullus præter Christum potest alteri mereri primam gratiam de condigno, bene tamen de congruo. 461 Christus idem præinium meruit pluribus UtuV V, 288, et IX, 189.

Christu» mt est mortuus ul liberaret nos amorte temporali. III, 80. Passio Christi quomodo operata csl nosti ani salutem, 2iU.

Passio Christi operata est «alutem nostram per modum satitacionis, per modum sarrificii el bnndern fier modum metiti. *Ibici* passio Christi operata csl salutem nostram per modum redemptionis. *Ibid.* Passio Christi, «o est, humanitas Christi, ul aliquando subiecta passioni, salutem nostram operatur efficienter; est enim instrumentum divinitatis. 220. Per passionem Christi liberali sumus a peccato, quatenus Christus, ul caput nostrum, per passionem tanquam per pretium redemit nos ul membra sua a peccatis. *Ibid.* Passio Christi est causa universalis sufficiens ad nos liberandum a servitute diaboli, a pœn t æterna peccato debita, ad nos Deo reconciliandos, ad apertandam cœli januam, modo nobis applicetur per sacramenta et bona opera. 220. Mors Christi in facto esse nihil operata est ad nostram salutem per modum meriti; nisi tamen inelligarnus carnem mortuam potuisse operari efficienter ad noslan salutem. 221. Christus pro omnibus mortuus est. IV, 366. Mors est pœna peccati. *Ibi i.* Mors Christi sufficit ad redemptionem lotius generis humani, non aulcin quoad applicationem. IX, 200.

Christus ita mortuus est pro omnibus omnino hominibus, ul vera ct sincera voluntate morlen oppetierit camque Patri obtulerit pro omnium redemptione el salute æterna, antcccdnter quidem et sufficienter pro reprobis, consequenter el efficaciter pro prædestinatis. Est catholica sententia. 1, 282. Christus vere et proprie pro nobis satisfecit. III. 77. Christus morte sua duo præslitil : primum ct principale, quod morte sua noi redemit et pro peccatis nostris satisfecit; alterum, quod exemplum muluæ charitalis imitandum nobis dedit. 78. Oblatus est Christus in cruce ul victima piacularis pro peccatis nostris. 79, 80. Mors Christi fuit ne pretium redemptionis noslræ ? 83. Condonatio ex parte Dei potest-ne dici gratuita ctsiChristus pro nobis plene satisfecerit soluto pretio. 85. Qui negant opera Christi esse ab intrinseco valoris infiniti, negant pariter ejus satisfactionem esse ab intrinseco condignam. 90. Valor salisfactorius operum Christi adæquiat-ne gravitatem peccati mortalis? 91. Valor meritorius aut salisfactorius crescil-no arithmetice juxta dignitatem person»? 81 et 85. Christus satisfecit ex loto rigore justitia el ad apices juris. Est communis inter Thomistas, quibus adlixrcnl plurcs alii. 97. Si Deus non acccptasscl satisfactionem Christi pro peccatis hominum, remaneret-ne tameu inextinclumdebitum in hominibus? 103. Actiones Christi sufficebant-ne ut satisfaceret obligationi gratitudinis pro omnibus beneficiis acceptis? *Ibid.* Christus pro nobis satisfecit plene, sed debuit sua salisf-xac nobis applicari per bona opera. 87. Vaior satisfactionis Christi patitur-ne cx Verbo ul subsistente in natura humana vel ut subsistente ia natura divmh? A qua virtute vrocedtt

INDEX GENERALIS.

s itisCictlo ClirMI. 10⁷⁷. Satisfactio Christi felt actus justitiæ commutative : est cominu-
ois into; i'homlstas. 102. Justitia commuta-
tive Christi specie distinguitur a nostra ;
habet enim objectum formale distinctum.
10 i. Christo homini proprium est esse re-
demptorem stricte sumptum. 21!) Virtus
passionis Christi se extendit ad eos qui sunt
in peccato. 225. Cur virtus passionis Christi
nunc non liberat omnes animas quæ sunt in
purgatorio detents? *Ibid.*

De gratia Christi secundum quod est ca-
luit Ecclesiæ. II, 441. Christus non solum
secundum animam, sed eliam secundum cor-
pus est caput hominum, el quantum ad ani-
mas et quantum ad corpora. 447. Christus
est caput omnium hominum diversimode ;
quorundam actu, aliorum in potentia ; quo-
rundam semper, aliorum ad tempus. *Ibid.*
Christus est caput in potentia omnium homi-
num viatorum, eliam infidelium. *Ibid.* Chris-
tus dicitur caput Ecclesiæ mystice scu mora-
liter. 446. Christus ut homo est caput Eccle-
siæ. Intellige tamen ly *ut* non omnino redup-
licative, sed potius specificative, id est, ut
homo subsistens persona divina. 446. Chris-
tus est caput omnium hominum viatorum
existentium in gratia, quandiu in illa exis-
tant, sive sint prædestinali, sive reprobis.
447. Joannes Hus aliter contendens merito
damnatus est a concilioConstant. *Ibid.* Chris-
tus est caput actu hominum beatorum in
*æloet eiistentium in purgatorio. *Ibid.* Chris-
tus non est caput, nec actu nec potentia,
damnatorum, damnatorum puerorum ir-
lymbo. *Ibid.* Christus csl actu caput fidelium
omnium, etiam in peccato mortali existen-
tium, imperfecte tamen el secundum quid.
418. Prima pars est communis contra quos-
dam. *Ibid.* Christus est caput fidelium ex-
communicatorum et schismaticorum præcise.
419. Est caput catechumenorum. *Ibid.* Chris-
tus non csl actu caput hæreticorum etiam oc-
cultorum. 450. Christus csl caput antiquo-
rum patrum qui in lege natura: vel scripta
vixerunt, etiam primorum parentum post
lapsum. 452. Christus non est caput primo-
rum parentum pro statu innocenliæ. Est
contra Scolislas, Suarcum et Gonet. *Ibid.*
Christus csl caput angelorum quoad exter-
nam gubernationem. 455. Sed difficultas est
an sit vere el proprie, an tantum improprie ;
m influendo in eis gratiam et gloriam essen-
tialem, an tantum accidentalem. *Ibid.* Chris-
tus sic est caput angelorum ut in eos non in-
fluat gratiam el gloriam essentialem, sed
accidentalem j tantum. Est contra Scolislas.
-456 et seqq. in objectionibus. *Ibid.* Christus est
vere et proprie caput angelorum, tamen mi-
nus perfecte quam hominum. *Ibid.* Christus
ul homo non est eliam caput irrationalium
creaturarum. 462. Gratia Christi capitalis
non est ip-l cratia unionis pripcjsc, sed gra-
via habituali ul coniiio'ans gratiam unionis.
copfra Vasqucmel quosdam reerntiores.

165. Esse caput Ecclesiæ csl-ne proprium
Christo? 464. Christus non fuit aliqu» dis-
creto constitutus caput generis humani M
justificationem. IV, 575 Christus qua horne
potuit rex esse temporalis, non solum Ju-
dææ, sed etiarn totius mundi; sed dubitatur
an de facto fuerit, saltem quoad jus et domi-
num?. VI, 53. Christus qua Deus et simplici-
ter dictas, fuit et est universorum rex ac do-
minus temporaliter. *Ibid.* Christus qua horre
est omnium rex et dominus spiritualis. *Ibi.*
Probabile est Christum qua hominem, ful.«e
regem temporalem omnium quoad jus et po-
testatem regiam, non quidem jure hæredila-
rio, sed cx commissione et institutione Pa-
tris æterni. 54. Communior sententia est,
Christum qua hominem non fuisse regem
temporalem sive totius mundi, sive alicujm
provincia:, eliam quantum ad jus et regiam
potestatem; potuisse tamen indirecte deom-
nibus temporalibus disponere. 55, 56 et 57.
Solut Christus fuit rex spiritualis. *Ibid.*

Christus fuit verus sacerdos novte legis,
non solum in cælo, sed et in terra. III. 80.
Ci Jistus est sacerdos ratione humanitatis,
non ratione divinitatis. 112 Christus est
vere sacerdos et hostia simul. 110 et 113.
Sacerdotium Christi cx multiplici capite est
æternum et secundum ordinem Melchisedech.
Ibid. Effectus potissimus sacerdotii Christi
est expiatio peccatorum quoad culpam el
quoad pœnam. Etenim Christus morte sua
nobis meruit gratiam qua deletur culpa, el
plenarie satisfecit pro poenis debitis, ul late
dixi contra Socinianos; quem effectum Ipse,
quia non erat peccator, non recepit. 115.

De oratione Christi. Est ne eadem ratio de
morte Christi ac de ejus oratione? I, 220.
Oratio Christi fuit-nc semper exaudita? III,
109. Christus oravit-nc pro omnibus et sin-
gulis hominibus? *Ibid.* Christo competit orare.
UI, 108. Christus oravit, licet non luerit lpsi
necessarium sicut nobis. *Ibid.* Christus oraui
pro se dupliciter, secundum sensualitatem d
secundum rationem. 109. Oratio Christi pro-
prie dicta semper fuit exaudita, non vero
oratio ejus improprie dicta. *Ibid.* Cliridui
nunc existens in cælo vere et proprie oral
pro nobis ; licet neget Vasques, Medina, etc
Possel-ne dici absolute : *Christe, ora pro no-
bis?* *Ibid.*

De adoratione Christi. III, 121 cl 125,
Fide certum est hunc hominem, designate
Christo, adorari cultu *latræ*. 126. Eadem
adoratione lalriæ adoranda est divinilai
Christi el ejus humanitas. *Ibid.* Humanitas
secundum se sumpta et ul per intellectum
præcisa a verbo, potest adorari cultu Inferiori
oh perfectiones suas creatas, r g. ob gra-
tiam habitualet, dona spiritus sancti etc.
127. Humanitas Christi seu Christus nl homo
adoratur lati ia, non tantum per communica-
tionem idiomatum, sed ita quod Imnianna*
revera est res adorata. *Ibid.* Humapit i
Christi potest dici coadorari cum d|vini|atl

INDEX GENERALIS.

Ibid. Adoratio humanitatis Christi non dicil debet relativa sicut ea quæ defertur ejus imagini, sed propria et absoluta. *Ibid.* Verbum mentis Christum repræsentans poeset-ii' adorari latria? 146.

De sessione Christi ad dexteram Patris. 11,257. Sedere ad dexteram Patris convenit Christo qua Deo et qua homini, diverso tamen modo. *Ibid.* Est ipsi proprium, sedere ad dexteram Patris qua homini, quia est in excellenti possessione divinorum bonorum pr® cæteris creaturis, etiam angelicis. *Ibid.* Quid csl inlligendum per hæc verba, sedere Christum ad dexteram Patris ? *Ibid.*

Curvsostomus (S.) divisionem voluntatis divinæ in antecedentem et consequentem admisit sub nomine primari® et secundari® voluntatis. 1, 2i>7. Excessit dicendo B. Virginem ex vana gloria a Christi petiisse miraculum in nuptiis Cana Galli®®. III, 552. Agnovit S. Chrysostornus peccatum originale. IV, 562 et seqq. S. Cbrysostomus imploravit Innocnlii I auxilium contra Theophilum Alexandrinum. V, 160, 161. Docuil curn quibusdam aliis Patribus objurgationem Pauli fuisse simulatam, nihilominus licitam. VII, 591. Comparando malum sacerdotem cum asina Balaam, ostendit improbitatem ministri non tollere virtutem sacramenti. VIII, 505. S. Chrysostomus impugnavit Synousiaslas IX, 77. Non favit novatorum erroribus circa confessionem. 257.

Ciunegunda (S.) suam innocentiam probavit iudicio ignis. VII. 582.

Ciborium seu pixis, in quo asservantur I hosti®, debet benedici. IX, 223. A quibus I est benedicendum ? 221.

Cibus. Non sumere cibum etiam oblatum esset-ne se ipsum occidere? VI, 343. Vitia qu® oriuntur ex immoderata delectatione cibi et potus, possunt accipi vel ex parte anima?, vel ex parte corporis. VII, 100, toi. Licet cibus materialis non possit neque per se neque per accidens suscitare mortuos, id I non est dicendum de cibo spirituali. 258. Cibus naturalis nutrit per sui mutationem in substantiam aliti. IX, 1st. Quod ab extrinseco intromittitur per os in stomachum estque ab eo alterabileet digestibile, sumitur per modum cibi aut potus. 177. Quantum ad usum cibi in die jejunii, vide Jejunium.

Cicero negavit actus nostros liberos subjacere divina) providenti®, quia putabat cum ea stare non posse libertatem; et ideo, ut ait S. August, ut faceret homines liberos, fecit sacrilegos. I, 397. Cicero laudavit oracula Sibyllarum in suo libro de Divinitate. II. 341. Ciceroni neganti præscientiam exprobrat S. Augustinus quod, cum voluerit facere homines liberos, eos fecit sacrilegos. IV. 97.

CmcuMCKi.LioNKs, seu Circuitores, existimabant esse quoddam genus martyrii oc-

ciderc se ipsum, et passim hoc faciebant, domosque circuibanl n®t alios-ad et inuelle- rent. VI.226.

Circumcisio. Circumcisio fuit, «periali privilegio, Ahrahamo sigillum jostiu® fidei. VII, 220. Conferebat gratiam parvulis ex opere operato non active, sed passive. VIII, 271 et 465. Dubium est el valde obscurum an circumcisio pro adultis et alia sacramenta veleris legis conferrent gratiam ex opere operato, vel ex opere operantis; exponuntur et expenduntur circa hanc quæstionem vari® plurimorum scnlentia. 272. Dicendum, juxta auctorem, sacramenta veteris legis moraliter aliquid grati® ex opere operato conferre passive, et non lotum haberi ex merito operantis. Fides aliena in circumcissione non juvabat in quantum erat aclus person®, sed quatenus respiciebat objectum suum, scilicet Christum. 275. Circumcisio erat signum foederis quo Judæi populo Dei ascribebantur. 577. Circumcisio poterat considerari dupliciter : 2° ul oral signum carni impressum quo Judæi a populis alienis distinguebantur; 2° literal sacramentum fidei el regenerationis. 580. Prino modo non conferebat gratiam, conferebat vero secundo modo considerata. *Ibid.* Circumcisio propter varios fines fuit instituta. 462. Circumcisio fuit figura baptismi. *Ibid.* Negant plures fuisse institutam in remedium peccati originalis. *Ibid.* Circumcisio fuit institut. in remedium peccati originalis. *Ibidei* seqq. H®c est sententia sancti Augustini. 463. Ilujui auctoritas est præferenda aliis Patrum <ententiis. 467. Rituscircumcisiouisconveii en- ter fuit institutus in membro generationis. 462. Rituscultri lapidei non erat de necessitate sacramenti. *Ibid.* Dies octavus erat de necessitate præcepti, non autem de necessitate sacramenti : poterat enim dilferri. *Ibid.* Quare circumcisio debebatur conferri octavo die?-118. Lex generalis lata est. quod qui non circumcidebatur deleri debebat de populo Dei. 464. Lex circumcisionis non obligabat fœminas, nec pueros ante diem octavum. 466. Apostolus dicit ne circumcisionem non esse utilem populoJudæo. *Ibid.* Rabbini faciunt ne mentionem virtutis spiritualis circumcisionis ? *Ibid.*

CiRCUMiNSKssio est mutua divinarum personarum coexistentia in se invicem, ita ut I Pater sit in Filio, Filius in Patre, ulerqno in Spiritu sancto, etSpiritus sanctus in utroque. II, 145. Ad circumin sessionem duo requiruntur: primum, distinctio suppositorum; secundum, unitas numerica essentia. *Ibid.*

Cir ci mscriptive potest, aliquid esse in loco. IX, 71.

Circumstantia est accidens actus humani, ipsum inesse morali jam constitutum moraliter afficiens. IV, 245. Circumstan- quæ est quoddam accidens actus morali sumpti, sumitur ab objecto secundano rt indirecte volito. V. 357. Gircumstanti .. d

mutant ipse. IX. 427. Aliæ notabiliter aggravant intra eandem speciem. *Ibid.* Quænam reguia assignatur ad dignoscendas circumstantias notabiliter aggravantes Intra eandem speciem? 428. Circumstantia) mutant speciem necessario sunt exprimenda); non autem leviter aggravantes. *Ibid.* Circumstantia mutans speciem debet exprimi, quia novam addit malitiam. 428. Circumstantias notabiliter aggravantes esse necessario confitendas tenet tutior et nunc communior sententia, *ibid.* Explicatio circumstantiarum tantum aggravantium est-ne moraliter impossibilis. 480. Circumstantia* notabiliter minuentes non sunt explicandæ. 431.

Cistercienses abbates possunt, ex privilegio concesso ab Innocentio VIII, conferre minores ordines, subdiaconatum et diaconatum? X, 50.

Clandesinitas a concilii Tridentini tempore irritat matrimonia. X, 158.

Claritas csl dos corporis beati. IV, 44. Claritas qualitas est supernaluralis ab anima beata dimanans in corpus, ipsum efficiens luminosum et diaphanum. 45.

Clarius, Floriacensis monachus, testatur Berengarium catholicum fuisse. IX, 45.

Clausura dicitur a claustrum: idem csl ac monasterium apud canonistas. VI, 591. Est locus in quo clauduntur religiosi et moniales ad quietius Deo vacandum. *Ibid.* Sumitur etiam pro obligatione non egrediendi e monasterio et non ingrediendi monasterium sine licentia. *Ibid.* Clausura est Inducta pro melius servandis votis, præsertim continentiae. *Ibid.* Non est eadem ratio elatusuræ respectu egressus religiosorum e monasterio, et respectu ingressus mulierum in monasterium. *Ibid.* Potest spectari vel quoad egressum religiosorum et monialium e monasterio, vel quoad ingressum mulierum in monasterium virorum. et virorum in monasterium monialium. *Ibid.* Alia est ratio clausura) religiosorum et clausuræ monialium. *Ibid.* Exitus e monasterio sine licentia superioris non videtur prohibitus religiosis jure communi. 392. Est tamen prohibitus ex usu et consuetudine, / fide. Supposita institutione et professione vitæ cœnobiticæ, ejus modi egressus sine licentia non solum usu et consuetudine sed etiam jure naturali videtur prohibitus. *Ibid.* et 393. Egressus sine licentia, etiam abstrahendo a pravis circumstantiis, est secundum se peccatum mortale. *Ibid.* Fit veniale ex levitate materiae. *coit.* Nullum erit peccatum si sit gravis et manifesta necessitas exeundi quæ moram non patitur. *Ibid.* Egressus furtiva et nocturna csl ne semper peccatum mortale? 595. Ad quem pertineat designare terminos clausuræ? 595. Sepe possunt ne esse termini et limites clausuræ? 590. Hortus contiguus qui continetur intra ambitum muri continui et deservit deambulationi religiosorum, non est mna

clausuram respectu mulierum ingrediendi si ad illum ingrediuntur non transeundum monasterium. 594. Non idem csl dicendum de horto monialium. *Ibid.* Prohibitum est mulieribus quicunque usum rationis adeptis, sub poena excommunicationis late seniculi® Papa. reservatae, ne accedant aut præsumant ingredi monasteria religiosorum, nisi in certis casibus; ipsis vero religiosis, ne illas introducere admittere præsumant, sub poena privationis officiorum quæ in præsentia oblinent, et inhabilitatis in poeterum ad illa et alia omnia, et suspensionis a divinis ipso facto, sine alia declaratione, incurrenda. 595 et seqq. Poenæ quæ incurruntur pro violatione clausuræ incurruntur-ne ante sententiam judicis? VI, 596. Nemini sanctimonialium licet post professionem exire e monasterio, etiam ad breve tempus, quocunque praetextu, nisi ex aliqua causa legitimi ab episcopo approbanda, Induitis quibuscunque et privilegiis non obstantibus. 397. Aliter egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunque concedentes necnon comitantes, ac illarum receptrices personæ sive laicæ® aut sæculares vel ecclesiasticæ, comman-guinea: vel non, excommunicationis majoris lata: sententiæ® vinculo, eo ipso absque alia declaratione subjacent, a quo praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeunt. 598 et 599. Ingredi intra septa monasterii monialium nemini licet, cujuscunque generis aut conditionis, sexui vel ætatis fuerint, sine episcopi vel superioris licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis poena ipso facto incurrenda. Dare autem tantum episcopus vel superior licentiam debet in casibus necessariis, neque alius ullo modo posset, etiam vigore cujuscunque facultatis, vel indulti, hactenus concessi vel concedendi. 599. Clausura potest per usum contrarium abrogari in una provincia, non in alia. 400. Esi ne licitum aliquem faedins recipere propter devotionem quam ostendit ad monasterium faciendo largas elemosynas? VII, 448. Est-ne etiam licitum aliquem provocare ad devotionem monasterii per temporalia beneficia? 448. Violatio clausuræ* monialium ad malum finem est casus reservatus summo Pontifici. IX, 378.

Claves collatæ® fuerunt Petro nomine Ecclesiæ. V, 150. Potestas clavium csl majus sola potestate ligandi et solvendi. *Ibid.*

Clavi. Certum videtur non libus tantum sed quatuor clavis Christum fuisse cruci affixum, quia: 1° sic ferebat usus Romanorum; 2° ex testimonio SS. Patrum; Clavi Domini, inquit Greg. Iurion, quod quatuor fuerint hæc esi ratio, duo sunt affixi in palmis, et duo in plantis, etc. III, 211. Clavos alios Dominicos freno equino, alios galc® Constantini fuisse insertos quidam referunt. *Ibid.*

Clemens (S. Pauli coadjutor et successor Sancti Petri in sede Romana. L

16. Epistola Clementis cum aliis decretalibus veterum Pontificum supposita nunc ab eruditis reputatur. IX, 94.

Clemens (S.) Alexandrinus presbyter probat in Scriptis filium esse æternum et verum Deum. II, 18. Vox græca $\phi\upsilon\delta\iota$ quam adhibuit Clemens Alexandrinus, quamvis plerumque sumatur pro natura, interdum tamen usurpatur pro persona. *Ibid.*

Clemens V Avenionæ sedem summi Pontificis texit. V, 248. Indixit concilium Viennense, quod fuit générale decimum quintum, in hoc concilio rescidit decretalem *Unam sanctam*. 205.

Clemens VI, Armenia ad fidem catholicam conversis, quosdam fidei articulos proposuit. In articulo quinto loquitur de auctoritate summi Pontificis. V, 187.

Clemens VII. Clementem VIII, aliquando alieno fuisse animo adversus doctrinam Molina: fatetur P. Livitius de Meyer Jesuita, pseudo-historiæ congregationum auctor, ac contendit tandem in ejus partes inclinasse: nos dicimus in eo usque ad mortem constanter perseverasse, fuisseque ipsi in proposito ul eam damnaret, nisi fuisset morte præventus. I, 225. Examine tertio causas Molinianæ absoluto, censores obtulerunt censuram Clementi VIII, qui maximam adversus Molinam animi offensionem ostendit, quas ob causas? *Ibid.* Cum viderent Jesuitæ Clementem VIII certo statuisset causam definire adversus Molinam, nihil non lentarunt ul a præconceplo proposito deterrent. *Ibid.* Idem tandem evincunt atnaræ scriptorum Societ, expostulationes adversus Clementem VIII, hunc scilicet malo animo in societatem fuisse. At omnes longe superat R. P. N. professor Societ. Duaci in cujus dictatis hæc legimus: « Mirum videri non debet quod » Clemens VII privata scientia adhæserit » Dominicains, cum ex illorum ordine ad » pontificatum fuerit assumptus. » 224. Murtuo Clemente VIII et Leone XI intra electionis suæ mensem sublato, pontifex eligitur Paulus. V, *Ibid.* Congregationem *de Auxiliis* in causa Molinæ indixerat Clemens VIII. 225 et seqq. Clemens VIII, Græcis quos instruebat præscripsit formam concilii Florentini. IX, 257.

Clemens IX admisit ad pacem Ecclesiæ quatuor episcopos qui docuerant suilicere silentium obsequiosum. V, 150.

Clemens XIV, Esse summum Pontificem probabilius videtur esse de fide, licet quidam contrarium teneant. V, 225.

Clementia csl virtus moderatrix pœonarum ex affectus lenitate, in quantum justitia ratio patitur. VIII, 202. Videtur quod clementia et mansuetudo sint idem. *Ibid.*

Clementin/ i- $\alpha\chi$, qua occasione et quo tensu acta csl. III, 271 et seqq.

Clerus. Clerici non tenentur legibus principum *ariilarium, si quas ferant pro causis

ecclesiasticis, quæ scilicet fidem spectant, sacramenta, ordines ecclesiasticos, etc. IV, 509. Tenentur-ne clerici legibus civilibus, vectigalia, tributa et hujusmodi onera imponentibus? *Ibid.* Legibus civilibus quæ communem spectant gubernationem, neque sacris canonibus neque clericorum statui repugnant, tenentur clerici quoad vim directivam non coactivam. 511. Clerici strictius quam laici tenentur ad eleemosynas. V, 576. Triplex generis sunt bona clericorum. patrimonialia quasi-patrimonialia, ecclesiastica VI, 50. Clerici habent dominium bonorum patrimonialium, sic ul de ipsis pro libitu valide disponere possint. 51. Bonorum quasi-patrimonialium clerici habent absolutum dominium, non secus ac patrimonialium, sic ut de illis pro habitu possint disponere absque ulla obligatione restituendi. Ita communiter contra quosdam 51, 52 et 55. Primis Ecclesiæ temporibus bona clericorum ruerunt communia sicut nunc in monasteriis, dispensatione penes episcopum relicta. 51. Ante divisionem factam nullus, sive episcopus sive clericus, habuit in particulari dominium bonorum ecclesiasticorum, sed fuit toti coetui commune. *Ibid.* Clerici portionis proventuum ecclesiasticorum necessaria congruæ sustentationi videntur absolute domini, sic ul de ea, non secus ac de patrimonialibus at quasi-patrimonialibus pro libitu disponere possint: est saltem sententia communior et probabilior. Henno dicit esse omnium theologorum; Lessius, esse sententiam fere communem theologorum, etsi multi canonists dissentiant. 55. An possint clerici pario proventuum ecclesiasticorum superflua congruæ sustentationi, uti pro libitu absque onere restitutionis, non convenit inler omnes. *Ibid.* Inter omnes convenit eos teneri saltem ex lege canonis et ex præcepto ecclesiastico, illam impendere pauperibus aut aliis piis usibus. *Ibid.* Probabilius est clericos, saltem nunc post creata beneficia, habere absolutum dominium partis proventuum ecclesiasticorum congruæ sustentationi superflua; sic, ul de illa possint pro libitu valide disponere, licet illicite, nec teneantur ex justitia illam erogare pauperibus aut in usus pios, adeoque nec sint obnoxii restitutioni si in alios usus impendant. 51 et 55. Expenditur mens D. Tliomæ in probationem hujus conclusionis. 56-58. Clerici strictiori jure quam sæculares, tenentur erogare superflua ecclesiastica pauperibus aut in usui pios, ita ut mortaliter peccent si in profanos usus impendant: csl communis. 59. Clerici habentes propria, possunt vivere ex bonis ecclesiasticis. 43. Est communis contra Julianum Pomerium, Dionysium Carthus et paucos alios. 44, 45 etc. Quæ censeatur congrua clericis sustentatio. 46. Est et labenda ratio mobilitatis. *Ibid.* In casu paupertatis licet clericis subvenire consanguineis ex bonis ecclesiasticis, csl in duobus aliis casibus: t» ut non indigeant, etsi non siul de faci-

paupere»; 2« nt ipsis in ecclesia dignitate constitutis non sint dedecori. *Ibid.* Clerici possunt propter debita in carcerem trahi? VI, 19X. Clerici sunt regulariter exempli a tributis. 218 et reqq. Sunt tamen casus in quibus licitum est exigere tributa a clericis. 219. Quo jure clerici sunt immunes? 220. Clericis jurisdictionem temporalem habentibus non licet occidere malefactores, seu ad eorum occisionem directe concurrere. 226. Possunt et debent constituere judices ad hujusmodi causas sanguinis discutiendas et judicandas. *Ibid.* Clerici qui non habent jurisdictionem temporalem, si adsint executioni malefactoris ex levitate vel curiositate, nullam auctoritatem vel auxilium præstantes, peccant venialiter nec fiunt irregulares. *Ibid.* Clericus in sacris constitutus, chirurgiam exercens per incisionem vel adustionem, morte vel mutilatione secuta, non est reus homicidii, si sufficientem adhibuit diligentiam ne sequeretur. VI, 256. Sive clericus sive laicus (pii ex charitate et bona fide agit circa infirmum causa qua communiter exhiberi solent infirmis, seclusa lata culpa, non incurrit irregularitatem, si inde contra ejus voluntatem mors acceleretur. 26G, 267. Negotiatio est jure canonico interdicta clericis. VII, 99. Clerici tenentur ad horas canonicas sub mortali, sive in choro, sive extra chorum. VII, 211. Ex universali Ecclesiæ usu clerici minorum ordinum ad horas canonicas non tenentur. *Ibid.* Nullus clericus jurare debet in judicio in manibus laicis, nisi tamen de licentia superioris; vel agatur de juramento coactivo seu facto laico tanquam superiori. 319. Percussores clericorum ipso facto excluduntur 425 et 424. Clerici manus impositione ordinantur. IX, 7, 8. Clericus excommunicatus potest nec percipere fructus sui beneficii. IX, in appendice, pag. 493. Si quis suadente Diabolo in clericum vel monachum manus violentas injecerit, anathematis vinculo subjaceat; et nullus episcoporum præsumat illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectui præsenletur, et jus mandatum suscipiat. IX, 498. Clerus est vox significans sortem seu hereditatem Christi. X, 27. Specialiter tribuitur ministris Ecclesiæ. *Ibid.* Omnes clerici lege ecclesiastica tenentur deferre tonsuram. 58. Privilegium clericale triplex distinguitur: 1° privilegium fori, quo eximuntur clerici a jurisdictione saeculari; 2° privilegium immunitatis a tributis; 5° privilegium canonis, quo excommunicantur perculientes clericum. X, 39. Clerici majores in Ecclesia Latina obhæcantur nec ad continentiam immediate ex præcepto Ecclesiæ, an mediante voto quod emittunt? 67. *Vide* CONTINENTIA. Clerici majores adstringuntur recitationi orationum canonicarum ex universali Ecclesiæ consuetudine vim legis habente 65. Exercens ordinem in hac suspensione incurrit irregularitatem 12. Q, nisi non ad

ius quod habent clerici ad decimas *vide* DECIMÆ.

Coactio. Tripliciter sumi potest coactio: 1° stricte, pro violentia illata ab exteriori in seculo, passo renitenter 2° late, pro determinatione naturali et necessaria ad unum sine potentia ad oppositum; 5° lallus, pro vi quadam morali, absolute tamen vincibili: quo sensu qui metu mortis aliquid facit dicitur coacte fecisse. IV, 97. Patres velerci sumpserunt coactionem late pro necessitate. *Ibid.* Nomine coactionis, SS. Augustinus et Thomas et alii non intelligunt coactionem stricte, sed paulo latius sumptam pro necessitate, et spontaneum pro libero. *Ibid.* Coactum, licet non raro confundatur cum violento et involuntario, differit tamen ab illis. 62. Coacta non durant. X, 128.

Codices Hebræi et Græci ante Christum non fuerunt notabiliter depravati, imo neque ante S. Hieronymum. V, 71. Non licet tradere sacros codices tyranno petenti ad eos comburendos aut aliter indigne tractandos. VI, 250.

Codicillus quasi parvus codex seu scriptura, continens aliquam ultimam voluntatem absque institutione hæredis. VII, 47. Est ergo codicillus quasi imperfectum testamentum (pio neque datur neque adimitur hæreditas. *Ibid.*

Cæci et surdi possunt et debent Missæ interesse. VII, 552.

Cæcitas mentis est effectus luxuria. VIII, 155. ■ ■

Cæcilianus. Cæciliani causa, post sententiam Mekhiadis papæ, in concilio Arcalensi denuo judicata fuit. VIII, 555.

CoELES'IIANUS I, acceptis turn Nestorii, turn Cyrilli litteris, coegit Romæ synodum anno 450, in qua Nestorium excommunicavit. II, 578. Concilium Ephesinum convocatum fuit auctoritate Cæcelsini I Romani pontificis. 582. Concilio Ephesino sub ejus initium præfuit S. Cyrillus Alexand. nomine Cæcelsini pontificis. Post vero actionem primam præfuerunt legali Cæcelsini, Arcadius et Projectus episcopi, et Philippus presbyter. 585. Decem capitula, quibus errores Semi-Pelagianorum proscribuntur, esse Cæcelsini opus negant quidam recentiores. III, 260 et 261. Quid egit in causa Apiarii? V, 167. Præsedil per suos legatos huic concilio, tertio generali. 253. *Vide etiam*, pag. 185.

Coel est inus Ille ravit nede linendo quod, cum aller conjugum labitur in hæresim, dissolvitur matrimonium? V, 205. An dispensaverit cum Constantia, Rogcrii Siciliæ regis filia, quinquagenaria moniali professa in monasterio Panormitano, ul nuberet Henrico VI imperatori, dubium est. VII, 298, 209.

Coel est ius. Suæ hæresos nactus est Pelagius patronum et assertorem fervidum et effrontem Coelestium cujus patria ignoratur. I- perverMali Pelagianæ propaganda) tan-

tam novavit operam, ut hujus sectatores etiam Cxdestiani appellarentur. **III**, 246. Coelestiusd.minatus est Carthagine in synodo ibi congregata 247. Coelestius poal Pelagium, una cum Juliano negavit peccatum originale, contendens Adam sibi suli nocuisse, non poster'. **IV**, 363.

Coelum. Duplex est motus in coelo unus communis toti cœlo qui Tacit diem et noctem : alius est qui diversilicatur per diversa tempora. 11, 250. Nomine coeli quid inlelhgatur varii varie sentiunt. 252.

Coelibatum suis ministris præcipere potuit Ecclesia. **X**, 65. Vide *Continentia*.

Coemeterii m Ecclesiæ conjunctum, polluta Ecclesia, polluitur; non c contra polluto creinetcrio polluitur Ecclesia. **IX**, 221.

Coenam triplicem pridie mortis Christum habuisse est probabile : primam legalem; secundam communem et usualement; tertiam sacramentalem. **IX**, 110. Harum camarum ordo qualis fuisse creditur exponitur. *Ibid.* Cœnæ præcedentis rcliquiæ in orc remanentibus, si *casualiter* dcgiulianlur, non frangunt jejunium naturale. 350.

Coenula vespertina quæ dicitur collatio diu fuit ignota in Ecclesia. **VIII**, 71. Quisnam huic præbucrit occasionem, *Ibid.*, et a quo tempore incœperit, incertum csl. *Ibid.* Qulquid sil de ejus origine, hæc cœnula vespertina nunc est licita. *Ibid.* Circa quantitatem et qualitatem ciborum in cœnula sumendorum variæ sunt scnlentia. 72. Possunt tamen hæc attendi : 1° consuetudo cujusvis regionis inter timoratos recepta : 2» conditio personæ jejunantis. 75. Quantus excessus requiritur in collatione ad peccatum mortale? 75. Licet ob aliquam causam sumere collationem meridie, prandio in vesperam dilato *Ibid.* Vigilia Nativitatis potesl-ne sumi largior collatio? *Ibid.*

Coetus prædcslinalorum potestne videri? **V**, 102.

Cohibere idem est ac excludere. **IX**, SOS.

Cogitare. Dupliciter *cogitare* potest accipi : 1° prout importat actum intellectus considerantis, sine ullo voluntatis consensu aut desiderio : 2* prout importat actum intellectus simul cum actu voluntatis consentientis aut desiderantis. **IV**, 155.

Cogitationes. Per cogitationes cordium, intelligimus actus immanentes liberos tam intellectus quam voluntatis, qui neque aliquo effectu seu signo exteriori, neque ipsa cogitantis voluntate manifestantur. **II**, 182. Angeli non cognoscunt naturaliter cogitationes cordium. *Ibid.* Cognoscere cogitationes cordium, csl proprium Dei. *Ibid.*

Cognatio carnalis non debet esse impedimentum prædicationi Evangelii. **V**, 5D6, 307. IN sacramento pœnitentiæ non oritur cognatio spiritualis qualis oritur ex baptismo ol confirmatione, dissolvens matrimonium; ileoque cõtiffess.irhis peccans cum sua prendente, non committi incestum. **VIII**.

160. Cognatio spiritualis non contrahitor nisi per aliquod sacramentum. **VIII**, 426. Cognatio ul sic, est personarum propinquitas seu vinculum. Tripler est una spiritualis; secunda legalis; tertia carnalis. **X**, 189. —Cognatio spiritualis esi propinquitas quædam personarum jure ecclesiastico introduc'a ratione generationis spiritualis, in baptismo aut in conOrrnatione. 209. Cognatio spiritualis oritur tantum ex baptismo el confirmatione. 209. Cognatio spiritualis contrahitur : 1° inter baptizantem et suscipientem ex una parte, et baptizalum ex altera; 2° inter baptizantem et suscipientem cx una parte, cl parentes baptizali ex altera Idem est dicendum de confirmatione. *Ibid.* Primus modus dicitur paternitas; secundus modus dicitur compaternitas. **VIII**, 426 et **X**, 209. Ad contrahendum cognationis spiritualis impedimentum, requiritur-nequod susceptores tangant corporaliter baptizalum, tenendo, offerendo, levando, aut alio simili modo, dum actu baptizatur? **X**, 210. Utrum et quæ conditiones requiruntur ul spiritualis cognatio el impedimentum ipsi annexum contrahantur? *Ibid.* Procurator qui levat infantem loco patrini, non contrahit cognationem spiritualem et impedimentum ipsi annexum. *Ibid.* Si phires quam unus el una designati el a parrocho admissi tangant et suscipiant, quinam contrahunt cognationem? *Ibid.* Ex statuto Ecclesiæ cognatio spiritualis impedit et dirimit matrimonium, si illud antecedit. **X**, 209, 210. —Cognatio legalis est quædam propinquitas oria ex adoptione. 211. *Vide Adoptio*. Cognatio legalis, quæ provenit ex adoptione perfecta, impedit et dirimit matrimonium, jure humano per Ecclesiam approbato. 212. Inter quos contrahatur cognatio legalis, scu quol sln lejus species? 213. Cognatio legalis oria ex adoptione perfecta triplex est : prima in linea reclaqua-i descendentium; secunda in linea transversa quasi collateralium; tertia per modum cujusdam affinitatis. **VIII**, 126 et **X**, 215. Quænam est carum differentia? *Ibid.* —Cognatio carnalis oritur ex carnali generatione, cl dicitur consanguinitas. 189. *Vide Consanguinitas*. —Cognatio naturalis et affinitas quomodo jure novo gallico dirimit matrimonium. *Vide appendicem nostrum circa finem*.

Cognitio. Quid csl cognitio matutina? quid vespertina. **I**, 3. Triplici via, vel brevius cl clarius duplici via aliqualem Dei cognitionem acquirere possumus : 1° per viam negationis, removendo ab eo imperfectionem; et hoc est potius scire quid non sil, quam quid sil 2° per viam affirmationis,tribuendo ei perfectiones creaturarum, semotis imperfectionibus, et longe excellentiori modo. 41. Multipliciter Deus potest a nobis cognosci : Ie abstractive per effectus; tic per crcalivras cognoscimus naturaliter Deum ut auctorem naturæ. 2» Supernaturaliter, sed obscut' per iidem : 5» supernaturaliter clare clin-

Uiniyf. ul est m »e, quemodo beati in cœlo cum vident. H«c cognitio Dei dicitur Visio. 98. Cognitio noelra nostra lit quatenus potentia cognoscens trahit res ad sc, illas slbl conjungendo. 125. Quia vero res propter suain materialitetem non possunt entitative ingredi potentiam, indigent specie quæ sil illorum repræsentatio et similitudo formalir per quam uniuntur potentiæ. *Ibid.* Duplex distinguitur species, impressa et expressa. Impressa præcedit cognitionem tanquam vicaria objecti. Expressa est terminus cognitionis et vitalis repræsentatioobjecti producta j b intellectu. *Ibid.* Cognoscibilitas objecti duplex est : una intrinseca quæ commensuralur perfectioni entitativæ objecti cognoscendl ; altera exlrinscca, quæ non commenfiralur perfectioni entitativæ objecti cognoscibilis. 158. Deus ul comprehensive cognoscibilis ab intellectu divino, continclur intra objectum adæquatum intellectus creati. 140. Duplex distinguitur medium cognitionis : imum, quod prius cognitum, *ut quod*, ducit in cognitionem alterius, et dicitur medium, *i>i quo*. Aliud est quod facit cognoscere absque oo quod prius cognoscatur *ut quod*, sed solum représentat· lo objectum. 147. Non possumus per rationem naturalem, cujus cognitio oritur ex sensibilibus, noscere Dei essentiam, seu quoad quid est; possumus tamen cognoscere quoad an est et quod sit prima omnium causa. 151. Cognitio quæ habetur de Deo per gratiam perfectior est cL altior quam ea quæ habetur per rationem naturalem. *Ibid.* Nulla creatura possibilis potest adæquatc et comprehensive Deum cognoscere, t 52. Cum triplici via Deus a nobis cognosci possit, 1· perviam remotionis dum ah eo removemus imperfectiones creaturarum; 2· per viam collectionis, dum omnes perfectiones dispersas in effectibus in eo tanquam in omnium causa colligimus : 3· per viam excessus dum omnes perfectiones creaturarum ipsi modo eminentiori tribuimus : juxta hunc triplicem modum cognoscendi Deum, tria nominum genera ei attribuimus. 152. Cognitio fit quatenus cognitum esi in cognoscente, non secundum entitatem, sed secundum suam similitudinem seu repræsentationem. 153. In hoc diiferunt cognoscentiaa non cognoscentibus, quia non cognoscentia nihil habent nisi formam suam tantum ; sed cognoscens natum est habere formam etiam ulterius rei; num species cogniti est in cognoscens. 15-1. Aliquid dupliciter cognoscitur; unomodo, in se ipso; alio modo, in altero. 170. In se ipso cognoscitur aliquid quando cognoscitur per speciem propriam adiequatam ipsi cognoscibili. *Ibid.* Talis species dicitur medium *quo* et incognitum *ut quo i*, quia facit cognoscere absque eo quod cognoscatur prius *ut quod*, sed solum repræsentando objectum. *Ibid.* In alio videtur, quod videtur per speciem alterius in quo continetur ; hoc medium vocatur medium i»

I quo, quod prius debet cognosci ul ducat U cognitionem alterius. *Ibid.* Debet-ne nrco sarla esse connexio inter medium cognoscendi et rem cognitam? 172. Cognuecere aliquid in causa est ne cognoscere diszurslve? 174. Cognitio rei Ia se ipsa est-ne perfectior quam ejus cognitio in alio? 175. Omne cognitum est in cognoscente secundum esse inlelllgibile et illud esse vocatur idea. 250. Peccator cognoscit-ne suum peccatum? 518. Nihil de Deo possumus cognoscere per rationem naturalem nisi ex effectibus creatis. II, 36. Objectum cognitionis est principium *quo* cognitionis, non vero principium *quod*. 119. Dicitur cognitio matutina qua angeli per lumen gloriæ res vident in Verbo : vespertina, qua per species inditas res cognoscunt in seipsis; quia vero res in Verbo clarius videntur quam in se ipsis, ideo prima cognitio dicitur matutina, secunda vespertina. 188. Cognitio qua simul duo attinguntur est-ne perfectior illa qua unum solum objectum cognoscitur? 111,8. Objectum potest cognosci vel in Verbo, vel in se ipso : cognoscitur in Verbo per scientiam beatam ; cognoscitur in se ipso immediate per scientiam infusam vel acquisitam. 9. Homo lapsus polest-ne absque gratia cognoscere veritates naturales? 326. Deus potest dupliciter cognosci, scilicet per lumen naturale ut auctor boni naturalis; et per (Idem ut auctor boni supernaturalis. 359. Cognitio nulla est nisi circa verum, quod est objectum adæquatum potentiæ cognoscitivæ. IV, 4. Cognitio Dei infinito modo est impossibilis creature. 14. Cognitio tinis est duplex; perfecta et imperfecta : prior iit quando cognoscitur ratio et dignitas finis et proportio mediorum ad finem ; et talis cognitio cum sit collativa el discursiva, soli intellectuali naturæ competit. Imperfecta autem cognitio finis est quæ in sola apprehensione rei, qual finis est, consistit, absque eo quod cognoscatur ratio el dignitas finis, ul proportio mediorum ad finem; el talis cognitio linis reperitur in brutis per sensum et æstimationem naturalem. 50. Sentire est cognoscere. *Ibid.* Duplex est in homine quantum ad cognitionem inclinatio; 1° ex parte anim.e; 2° ex parte naturæ corporalis. VIII, 208. Res spirituales quoad sui cognitionem sunt In duplici differentia ; aliæ sunt quæ naturali lumine cognosci possunt. VIII, 240. Aliæ quæ solum lumine supernatural! possunt cognosci. *Ibid.* Primi generis res spirituales cognosci possunt per sensibilia. *Ibid.* Secundi generis, per revelationem lidci. *Ibid.* Quomodo Deus cognoscit omnia : *vide Deus*.

Coit us. Naturæ ordo exigit ut ad genrandm nconvenianl per collum mas et fœmina. 11, 286. In statu mnocentiæ coitus fuisset absque corruptione et prrlus absque dolore. 287. In statu innocentia* •ollus fuisset purior ec nunc est. *Ibid.* Ad quam speciem vitii contra naturam perlinet coitus viri cim fctmina mortua? VIII, 186. Collus maris cum

termina <flMM generationi», est naturalis. X. 90.

Colere.* Nullus olim sanctu* colebatur fine prævia discussione. V, 274. Colere Deum el orare quidam vanum esse posuerunt. VII, 187. Potest ne Deus coli superflue? Deus colitur fide, spe et Charitate. 182 et 185. *Vide* Ct i. i. t. s. Multi coluntur in Ecclesia ut mares, qui nou sunt occisi directe cau-a fidei. 55. Ecclesia colit ut sanctos infantes pro Christo occisos jussu Herodis. VIII, 417. Ecclesia non statim aliquem pro sancto martyre colit, nisi certo ipsi constet quomodo se it confessione et passione gesserit. VIII, 58.

Collatio exterior gloria» gaudet bonitate iustitiæ et misericordiae. I. Collatio spiritualium facta indigno, si repedantur digni, est peccatum mortale. VI, 200. Collatio facta penitus illitterato est invalida 206. In collatione spiritualis potest quis intendere dupliciter temporale et e contra : 1° ut finem operis; 2° ut finem operantis. VII, 454. Collatio seu cœnula vespertina quæ fieri solet in die jejunii : *vide* Coenula. Collationes malorum in particulari cum peccato non sunt faciendas a pœnitentibus saltem vulgaribus, neque a confessants sunt illis proponendas. IX, 292.

Collatores seu patroni non sunt beneficiorum domini, sed administratores tantum et æconomi. VI, 201. Simoniacum est temporaliter inservire collatori ea lege, ut loco stipendii ipsi conferat beneficium. VII, 458. Item si quis confert beneficium alicui eo pacto ut ipsum laudet vel commendet apud principem, aut ul impetret sibi vel ad se pertinentibus aliquem favorem. *Ibid.*

Collecta est oratio quas omnia populi vota in unum colligit et exhibet Deo, per sacerdotis ministerium. VII, 205.

Colloquia impudica in loco sacro licet non sint, possunt tamen fieri sacrilega. VIII, 580.

Collyridiani potestatem conficiendi Eucharistiam mulieribus tribuebant. VIII, 186.

Columba qua* descendit in Christum full-ne animal verum aut tantum similitudo Colombe? III, 194. Cur descendit in Christum? 195.

COLUMDAKUS (S.) scribendo acriter Bonifacio IV, non negabat infallibilitatem. V, 200.

Columbaria sunt licita. VI, 60. Quibusnam de jure sunt licita. *Ibid.*

Comedere usque ad vomitum an sit ideo præcisc peccatum mortale, alii allirmanl, ahi negant. VII, 100. Comedere carnem humanam in extrema necessitate est-ne licitum? 102. Commessiones quæ die Dominica peraguntur siint-ne illicitæ? VII, 548.

Comessatio non dicitur a comedendo, sed i Como, qui apud antiquos habebatur deus *empulæ*. VIII, 110.

Commissori i. l. legis pactum in venditione fil mm res eo pac'f 'endilur, ul si emptor intra certum tempus non solvat res sil inempta. VII, 92- lloc pactum approbatur in juro toto fernie *ibid.* Pactum legis commissone pignore dato pro mutuo aut credito est

jure positivo prohibitum. 150. Irritum etiam declaratur jure novo Galileo. *Vide appendicem nostrum.*

Commixtio quid est? VI, 71. In quo differt a commixtione. *Ibid.*

Commodatarius ad quid tenetur jure novo Gallico, *vide appendicem novum* torn. VII pag. 44. Impensæ pro usu rei huic imputantur. *Ibid.* Est-ne idem dicendum de extraordinariis? commodans quo tempore rem suam potest repetere? *Ibid.*

Commodatum est contractus in solam recipientis utilitatem. V, 245. Non est eadem conditio precarii et commodati. *Ibid.* Commodatum formaliter sumptum definitur: Rei alicujus quoad usum solum gratuita concessio ad certum tempus. VII, 169.

Commoditas alia est non mstimabilis pecunia, ul res spiritualis, amor benevolentiae; alia est pecunia sstimabili, el est triplex, scilicet: munus ab obsequio, munus a lingua, et manus a manu. VII, f fi.

Communia Quod est commune tribus personis non potest specialem constituere personam ab aliis discretam: atqui omnia absoluta in Deo, sunt tribus personis communia, ul fatentur omnes theologi. II. 95. Quadam sunt res adhuc communes et nulli appropriatis, ut foræ in sylvis. V, 59. Communia jure natura* omnia sunt. 296.

Communicatio idlomalum et perfectio-num. *Vide* Idiom v et Perfectio.

Communicatio, Pax, Reconciliatio sumebantur a veteribus patribus eodem sensu aa communio. IX, 419.

Communio usurpabatur a veteribus ad significandam promiscue, vel absolutionem sacramentalem, vel Eucharistias participationem, vel reconciliationem cum Ecclesia IX, 419. Communio. Ul quis censeatur peccator publicus, ideoque repellendus a communione, non requiritur ul sit denuntiatus. V, 59. Communio seu manducatio corporis Christi est adultis necessaria ad salutem. IX, 62. Pollutio adusque conjugalis arccnl-ne a communione? 85. Pueri doli capaces et apti ad confessionem, sed nondum admissi ad communionem, si in periculo mortis constituentur, probabilius tenentur ex precepto divino communicare. 157. Graviter culpandi sunt parentes qui negligunt hoc munus *Ibid.* Mulieres pr.Tgnantes difficile pariture, præliaturi, periculose navigantes, jure divino tenentur ad communionem. 155. Qui heri vel hodie mune communicavit, et vespere incidit in periculum mortis, tenetur-neiteruin communicare per modum vatici. 154. Homo non debet pluries in una die communicare. 156. Major discretio requiritur ad communionem quam ad confessionem. 157. Peccata venialia affectu retenta obstani ul quis quotidie vel frequenter Eucharistiam recipiat. 161. Decretum Innocenti! XI de sa ræ communionis usu. datum anno 1679 It.2. G · i-

gatlo communicandi ex piæeeplo Ecclesiæ deicrmlnata est a concilio Lateranense, confirmante iTridentino. 157. Expenditur et explicatnr præccplum Ecclesiæ: *Omnis utriusque sexusjidelis*. *Ibid.* In primitiva Ecclesia fideles quotidie communicabant. 158. Postea vero, minuente fervore charitatis, ler in anno omnes communicare debebant. Hodie semel in anno ad Pascha; quæ vox sumitur pro quindena incipiente a Dominica Palmarum inclusive usque ad Dominicam in albis, quæ dicitur *Quasimodo*, cliam inclusive. Potest tamen differri, sive ab episcopis, sive a parochis, sive a confessariis. 157 cl 158. Communio paschalis sumenda est in propria parochia, a proprio sacerdote; ita communius et tutius. *Ibid.* Qui prævidel futurum impedimentum communicandi intra quindenam paschalem, ea nondum inchoata, si non communicavit ab ultimo Paschale, tenetur prævenirc. 159. Quinam eximuntur ab caligatione communicandi in propria parochia? 158. Habens duo domicilia communicare debet in ea parochia in qua habitat tempore Paschali. *Ibid.* Qui sive culpabiliter sive inculpabiliter non communicavit in Paschale non est liber a præccplo usque ad sequens Pascha, 158. Ecclesia prscipit communionemulcitum spirituales cl unitivum Christo, qui non polesl esse talis sine statu graliæ. 159. Neque divino neque ecclesiastico præccplo communicandi satisfit per communionem sacrilegam. *Ibid.*— Secundum se laudabilius est et utilius frequenter quam raro communicare. 165. Alio modo ex parte summentis, in quo requiritur ut cum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat: et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniatur, laudabile csl quod quotidie sumat. 161. Non est exhibenda communio sacramentalis non baptizatis. 171. Quid agendum circa surdos et mulos a nativitate? danda-ne est illis communio? 172. Menstrua mulierum, fluxus sanguinis, lepra el similia, non arcent a communione. 179. Quisnam dicitur peccator publicus in ordioe ad privationem communionis? 171. Fideles laici aut sacerdotessnon consccrantesnullopræccpto divino tenentur communicando sumere utramque speciem. 164 Cl 165. Gratia confcrlur-ne ad sumptionem primæ speciei? 170. Per se loquendo, major gratia non confertur communicanti sub utraque specie quam sub una. Est communis. 169. Nulla gratia ad salutem necessaria confertur communicanti sub utraque specie, quæ commuicanti sub una specie non conferatur. *Ibid.* Usque ad duodecimum Ecclesiæ sæculum non infrequens fuit communio sub utreque specie. 165. sed usurpata non fuit tanquam necessaria ad salutem, aul e\ præcepto divino. *Ibid.* In communionem publica aliquando porrecta fuit olirn sola «qieciis panis, aul saltem liberum fuit tin· m vel duas species sumere. 166. Communionem domestica sumebatur sub sola specie

panis. *Ibid.* in communionem Infimiorum eant lat unam tantum speciem porrectam else. *Ibid.* In communionem infantium datam aliquando fuisse illis unam tantum speciem constat. *Ibid.* Communio sub ulraque specie conceditur regi Gallia: dum inauguratur. 167. Ex verbis conc. Tridenti licitum est conimunicare cum sola contritione, absque prsmiisa confessione sacramentali, quando hæc dus simul occurrunt, defectus confessarii, necessitas communicandi. 174. Quandonam censetur deesse copia confessarii? *Ibid.* Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, debet absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere, nisi desit illi copia confessarii, et urgeat necessitas communicandi. Quod si urgente necessitate sacerdos absque prævia confessione celebraverit quam primum confiteatur. 175. Dubitans an sit reus peccati mortalis tenetur præmitltre confessionem receptioni Eucharistiæ. 175. Confessio præmitlcnda pro reis peccati mortalis sacramenti Eucharistiæ receptioni, videtur esse non solum præccpli ecclesiastici cl Apostolici, sed etiam divini. *Ibid.* Qui post confessionem legitime factam recordatur ante communionem peccati mortalis non confessi, tenctur-ne illud confiteri antequam communicet? *Ibid.* Jejunium naturale requiritur ex præcepto ecclesiastico ad communionem, ita ut sumptio cujuscumque rei quantumvis in minima quantitate per modum cibi aul potus, aut medicinæ post mediam noctem, arceat sub peccato mortali a communione, nisi in certis casibus exceptis. 176. Explicantur conditiones jejunii, 177. Quænam mundities corporis requiritur ad communionem. 179. Peccatoribus publicis evidentia facti vel juris, sive publice sive occulte petant, deneganda est communio sacramentalis extra mortis articulum: peccatoribus occultis publice petentibus est danda, ex facto Christi erga Judam et propter tranquillitatem Ecclesiæ ctreipublicæ; occulte petentibus est deneganda. IX, 171. Peccatoribus in ultimo exitu tantum pœnitentibus non csl deneganda communio. 172. Infantibus olim In quibusdam locis exhibita fuit Eucharistia, non ex necessitate salutis, sed ob probabiles rationes. *Ibid.* Ecclesia Orientalis antiquum moreta adhuc relinet. 171. Sacerdotibus et aliis clericis in poenam alicujus gravioris criminis denegabatur olim communio clericalis, elconcedebatur tantum communio laica. 185. Communio dari polesl in Missis defunctorum, 192. Quandonam manducatio censetur completa? 184. Communio laica non videtur fuisse illa in qua una species tantum conferebatur; clericalis, in qua ulraque species. 185. Verosimilius videtur quod communio Isles differat a clericali, et quantum ad locum, et quantum ad modum. *Ibid.*

Communio Sanctorum. In Ecclesia est triplex communio: prima pure interior el in

riiibilta ; scuiidapartim Interior et exterior, l
tertia pure exterior. V, 98.

Communitas. De ratione legis est quod
feratur pr^o unniunitate. IV, 41G. Quid est
tonuDuailas perfecta ? *Ibid.* Potestas legisla-
tiva competit communitati, vel illi qui curam
ferit communitatis. 449. Communitas sub
diverso respectu considerata polesl esse sibi
superior. *Ibid.* Quando major pars commu-
nitatis legem nec acceptat, nec eam observat,
minor pars quæ huc usque legem servavit,
non amplius eam observare teneri videtur.
ISO. Nomine communitatis intelligitur non
soluin tota ecclesia aul regnum, sed provin-
cia, dioecesis, civitas et qnælibet multitudo
aliquod corpus politicum seorsim constituens.
Ibid. Aliqua universitas seu communitas non
polesl excommunicari. *Vide appendicem*
IX, 497. Communitas legalis cl conventio-
nalis sunt varia regimina quibus contrahi
potest matrimonium quoad bonorum spon-
sorum possessionem et adminislralionem.
Vide appendicem.

Commutare votum est condonare cum
onere. VII, 290. Ipse vovens non potest re-
gulariter actoritalc propria suum votum
commutare, sed requiritur ad hoc auctoritas
prxlali. 291. Vovens posset-ne saltem etiam
propria auctoritate votum suum commutare
in quid æquale ? 192.

Commutatio voti est subrogatio alicujus
boni operis in locum illius quod voto promis-
tum csl, facta sub eadem obligatione voti.
VII, 290. Omnes qui possunt dispensare in
votis jure sive ordinario sive delegato, pos-
lunt illa commutare, non contra. *Ibid.* Ali-
qua forma est-ne servanda in commutatione?
Ibid. Ad redam commutationem voti non
debet solum spectari materia promissa seu
ejus difficultas, etc., sed potissimum spectari
debet id quod, attento line voventis, magis
conducit ad ejus salutem et Dei gloriam. 292.
Commutatio simplex (hoc est seclusa omni
dispensatione) debet fieri in æquale, non in
minus : æquale mm debet esse mathemati-
cum, sed morale. *Ibid.* Commutatio in minus
notabiliter sine justa causa, est non tantum
illicita, sed etiam invalida. 295. Ad licitam
commutationem voti in melius nulla requi-
ritur causa; ad commutationem in æquale
requiritur aliqua, sed sufficit levis, v. g. ma-
jor devotio voventis. Ad commutationem in
minus requiritur major causa, non tamen
tanta quam pro absoluta dispensatione. *Ibid.*
Votum emissum in favorem tertii potest com-
mutari ante acceptationem, non autem post
acceptationem *Ibid.* Pirna per transgressio-
nem voti contracta, potest cliam commutari
v. g. vovisti te non amplius lusurum, cl quo-
ties ludes te daturum decem asses paupe-
ribus ; inlerpu sæpius lusisti, nec eleemosy-
nam ullam fecisti ; polesl hæc poena jam
contracta i-omiutari sicut ipsum votum.
Wd Utrum facta commutatione possit vo-
ens propria auctoritate icdire ad prius vo-

turn? *Ibid.* Quomodo commutatio et disptn-
satio in juramentis Intelliguntur fieri 333.
Omnes commutationes ant pactiones quæ
fiunt circa actiones seu juri inenoata et ne-
cessaria, ad beneficium sunt simoniaca 460.

Compensatio, quæ vocatur in jure, *Debitti
et crediti iilerxccoiiiribii<i>), esNiciia* IV, 299.
Compensatio improprie dicta, nihil aliud e-
t quam recuperatio rei vel debili quam faci',
is qui nihil debet suo debitori : v. g. debes
mihi viginti aureos, totidem a te clam surri-
pio. *Ibid.* Compensationes manifesta! sunt-ne
liciiis? 502. Compensationes seu recupera-
tiones occultæ, sive rei adhuc exslenlis, sive
debits, per se loquendo sunt illicit®. 299.
Famuli et famula: (idem est de mercenariis
non possunt uti compensatione occulta si ne-
cessitate coacti convenerint de minore sti-
pendio. 502.

Competentes erant illi qui, urgente bap-
tismi desiderio, instanter petebant ad illum
admitti ; unde dicti sunt competentes, a pe-
tendo. VIII, 150.

Compositi et divisi sensus distinctio quo-
modo est intelligent!». 1, 547. Sensus com-
positus componit cum actu aul cum praere-
quisilis natura tantum ad actum, non-ac-
tum aut actum oppositum. Sensus divisus
dividit actum non a potentia ad non-actum
seu actum oppositum, sed a non-actu tan-
tum seu ab actu opposito. *Ibid.* Uno verbo,
sensus compositus importat potentiam simul-
tatis, sensus divisus simultatem potentia.
Ibid. Aliter Calvinus intellexit hanc distine-
tionem. *Ibid.* Vide Calvinus.

Compositio potest sumi dupliciter : 1. pre
unione extremorum in aliquo uno commu-
nicante esse extremis unitis, et hæc non m-
volvit imperfectionem; 2° pro unione par-
tium ex «pia causetur et resultet esse totius,
et hæc importat imperfectionem. 11, 570.

Comprehendere, si proprie accipiat,ur,
significat aliquid habens et includens alte-
rum 1, 158. Quinam Deum comprehendere
possunt? *Vide Beati, Angeli, Christi.**

Comprehensio. Anomæi comprehensio-
nem Dei etiam in hac vita sibi arrogave-
runt. 1. 157. Beatos Deum de facto non
comprehendere tenet fides catholica ; cos au-
tem nec posse absolute comprehendere com-
munis csl theologorum sententia; sed dis-
sentiunt in assignanda ratione hujus com-
prehensionis, quia non unam habent compre-
hensionis notionem. *Ibid.* Comprehensio spi-
ritualis, quæ a corporea comprehensioni
distinguitur, dupliciter sumitur : pruno lar-
gc prout opponitur insecutioni, cl est ideir
ac assecutio cl obtentio rei quæ desideratur,
licet per totum seu adæquate non capiatur ;
sic, v. g. corporaliter dicitur quis «uroneiu
comprehendere cum capit, eûi non tolutk
teneat sed partem. Hoc modÿ- de ûdc es;
Deum esse comprehensibilem et de facts
comprehendi a beatis. *Ibid.* Balio est, qud
beati Deum per visionem beatam aiscqiiuu

lur et possident : ergo cum comprehendunt comprehensione large sumpta ; idcoquocrom-
prehensort vocantur. *Ibid.* Secundo modo sumitui comprehensio stricte, secundum quod aliquid includitur In comprehendente : unde comprehensio stricta de qua hic agitur csl cognitio objecti adæquans, non in ratione naturæ seu entis, sed in ratione cognitionis, objecti possibilitatem intrinsecam ; ita ut per eam objectum cognoscatur quantum est cognoscibile naturaliter et cx propriis meritis, non solum extensive, sed etiam intensive. *Ibid.* Explicatur hæc definitio. *Ibid.*, et 138 140. Beati videntes Deum ipsum non comprehendunt comprehensione proprie dicta, nec Ipsum possunt absolute comprehendere. 139. Comprehensio intellectiva stricte sumpta, prout distinguitur a simplici cognitione quiddilativa, quæ dicitur etiam comprehensio, est cognitio adæquans objecti cognoscibililalcu intrinsecam, ita ut per eam objectum cognoscatur quantum est cognoscibile naturaliter et ex propriis meritis, non solum extensive, sed etiam intensive. II, 188. Comprehensio dupliciter sumi potest : 1° pro ipsa essentiali apprehensione qua res capitur cl tenetur : 2° pro perfectione consecuta daistam apprehensionem, IV, 28.

Conceptus. Relatio duplicem importat conceptum, scilicet, conceptum *in* et conceptum «*/*» ; conceptus *in* est communis omnibus accidentibus, et in divinis, omnibus relationibus. Conceptui *ad*, csl relationi specificus, coque distinguitur ab aliis accidentibus. II, 94 *Vide Relatio el Persona Divina.*

Concilium. Ratio definitionis in concilio potest esse falsa, lice» vera sit definitio. III, 31. Sensus et sententiæ definitionum quas edunt concilia generalia sunt dictata cl inspirata a Deo. V, 68. Qu® definiuntur in conciliis excepta fide possunt-ne retractari? V, 12G. Concilia Orientalia irrita habebantur nisi auctoritate Romani pontificis firmarentur. V, 161. Romanus pontifex sohis indicit, congregat, confirmat concilia recumenica, ipsisque dal robur. 492. Concilium générale esi quoddam morale cujus Pontifex est pars præcipua. 224. Auctoritas concilii csl divina 224 cl22". Esi de fide quod concilium universale sil infallibile. *Ibid.* Concilia sejuncto capite errare possunt et quædam erravere. 224. Concilia cur post damnatas hærescsa summis pontificibus fuerunt congregata? 199. Confirmatio conciliorum petila et data a summis Pontificibus conciliis generalibus erat-ne honoraria lautum, vel auctoritatem conferens? 209. Quare summi pontifices requisierunt approbationem conciliorum ut ncccsariam suis decretis? 225. Concilia generalia exercucrunl-ne auctoritatem in plures summos pontifices? 221 Summi pontifices exercuerunt ne summam oalcstalcu in concilia generalia rescindendi), irritando, confirmando 't reprobando eorum acta? 121. Concilium i. Cium csl vel a concidendo, vel a cousu-

lendo, vel a concurrento In eamdcm icnlea tlam. 228. Significat coelum seu congregationem. *Ibid.* Potest definiri : Congregatio ecclesiasticorum, præsertim episcoporum, legitima auctoritate convocata, ad statuendum quæ spectam religionem moresque chrisii» norum. *Ibid.* Usum conciliorum habemus ab Apostolis. *Ibid.* Institutionem conciliorum esse divinam probabile est. 229. Quadruplex solet distingui concilium : diæcesanum, provinciale, nationale, et generale. *Ibid.* Quid requiritur ut concilium dici possit generale? 231. Concilii generalis convocatio ad solum summum pontificem certum et indubitatum pertinet. 229. Imperatores cqnvo-carunt-nc concilia summo jure vel dispensatione summorum pontificum? V, 230. Summi Pontifices qua ratione moti pellere ab imperatoribus ut concilia convocarent vel indicare permetterent? 231. Imperatores præ-sederunt aliquando conciliis, loco el honore, non autem auctoritate et potestate. 235. Concilium legitime congregatum, præsentibuj legatis Apostolicis, repræsentat universam Ecclesiam. 238. Concilium generale, legitime congregatum et confirmatum a sumino Pontifice, csl infallibile in definiendis quæslionibus fidei et moruin. 253. Est-nc de fide concilium generale determinatum, nempe Nicaenum, esse legitimum? 236. Quid esldicndum de decretis conciliorum provincialium aut nationalium? *Ibid.* Definitiones in conciliis qua spectant disciplinam non indigeni confirmatione Pontificis. 239. Concilia Orientalia ut plurimum convocata fuere auctoritate imperatorum, cum assensu summi Pontificis. 250. Confirmatio summi Pontificis debet necessario accedere concilio generali, ut sit ratum cl firmum. 257. — Dupliciter nomine Christi quidam possunt congregari. 254. Soli episcopi sunt de jure vocandi ad concilium generale habentes jurisdictionem in foro exteriori ecclesiastico, non autem inferiores clerici neclaki. 251. Ad concilium universale non requiruntur omnes omnino lotius orbis episcopi, 255, neque certus numerus, *Ibid.* Sed requiritur quod convocatio auctoritate summi Pontificis facta omnibus innotescat cl nullus excludatur non excomunicatus. *Ibid.* Episcopi in concilio sunt veri iudices, *Ibid.* Gaudentes jure suffragii decisivi, *Ibid.* Subordinati tamen summo Pontifici. *Ibid.* Quinam cx privilegio summorum Pontificum vocari possunt ad concilia generalia? 252. Generales ordinum vocantur cum jure suffragii dccislvi. *ibid.* Theologi canonist® cur vocantur od concilium generale? *Ibid.* Imperatores vocantur ul concilium defendant el adjuvent, *ibid.* Quomodo legali Apostolici mittuntur ad concilia? 258. Instructio data legalis Apislolicif o summo Pontifice ut præsent concilii o generali esi-ne definitio cx cathedra'. *Ibid.* In rasu schismatis Ecclesia potest convocare concilium per suos prselaloi. 230. Conflrati i

INDEX GENE

«nmrni Pontificis est-n· necessaria ut rata lint quæ acu sunt in concilio cui piæranl legati Apostolic'. ' Concilia generalia octodecim vulgo numerantur, 239 : octo celebrata in Oriente; decern in Occidente. *Ibid.*

Concio sacra non habet eamdem vim ad remittenda venialia ac sacramentalia. **IX**, M79. Concio significat m ordine ad opus per accidens et ex mente, alterius agentis. **VIII**, 217. Ecclesia ubi de sacramentis agitur nunquam promissionis aut concionis, sed consecrationis meminit. 228. In collatione, solamentorum non csl necessario præmittenda aut adhibenda ul pars eorum essentialis, concio qua audientes instruantur de promissionibus divinis, de sacramentorum inslitu* none et effectibus. 227.

Concionatores causant gratiam persuadendo exterius, non autcin influendo interius **II**, 465. Concinnatores possunt ne legere Scripturam in lingua vulgari? **V**, 81. Concionatores possunt absque metu irregularitatis hortari principes eljudices ut delicta non ferant impunita, sed ul legibus mortiferis ea coCrccanl. **VI**, 2G3. Condonans in peccato non publico, non peccat mortaliter. **VIII**, 296.

Concipi. Resolutio seminis fœminci non requiritur ad conceptionem tanquarn quid necessarium, sed tanquarn quid utile tantum el ul melius ac perfectius fiat conceptio. **III**, 173. Concipi el generari tribuitur personas et ad eam terminatur. *Ibid.* Ejectio seminum ante conceptionem, licet sit grave peccatum, non est tamen proprie abortus, nec subjacet pœnis latis contra procurantes abortum. **VI**, 251. Est-ne necesse ad conceptionem prolis, conjuges simul seminare? **X**, 148.

Concipebe. Concipimus-nc ad instar corporis quidquid concipimus? **II**, 260.

Conclusio. Quamvis conclusio proprie theologica sit certior aliis scientiis naturalibus, non est tamen formaliter, qua conclusio, certa certitudine supernatural! fidei, nec pertinet ad fidem. **I**, 18. Conclusio potest virtualiter contineri in præmissis dupliciter : 1° ratione connexionis naturalis, ut effectus in causa ; 2° potest contineri virlualiter conclusio in præmissis ratione significationis, vel ul pars in toto, vel ut singulare in universali, vel ut implicitum in expllcito. *Ibid.* Conclusio sequitur-nc debiliorem partem ? 19, 253.

Concordatum initum est Inter Leonem X el Franciscum I loco Pragmaticae Sanctionis. **V**.

Concubina erat-nc vere uxor in lege veteri? **VIII**, 141.

Concubin ARIUS est-ne absolvendus antequam concubinam ejecerit? **VIII**, 143. Conciibinariis nolens expellere concubinam aut ab ejus consortio desistere polesl-ne in aliquo casu absolvi ? quod generalius quaeri solet utrum liceat permanere In periculo proximo peccandi, el talem in aliquo casu absolvere'

145, i 14 Qusnam sont pen * concubuariorum? 144.

Concubinatus dicitur cum quis babe' consuetudinem accedendi ad aliquam determinatam, sive cam domi hibeat sive non, **VIII**, 141. Est gravior fornicatione el mere iricio. *Ibid.* Concubinatus cl melricium non distinguuntur specie a simplici fornicatione, sedsunldivcui gradus ejusdem speciei. *Ib.*—Concubituscnvrginesacrascu mouialiprofessa, dicitur incestus metaphorice. **IX**, 385.

Concupiscentia potent sumi dupliciter : vel in actu primo pro ipsa potentia concupiscibili, vel in actu secundo pro ipsius potential motu in bonum sensibile. Item utraque potest iterum considerari dupliciter : 1° simpliciter cl secundum se, seu materialiter, quatenus est præcisc inclinatio in bonum sensibile; 2° formaliter et cum addito, prout csl inclinatio in bonum sensibile cum dcoordinalionc el repugnantia ad rationem redam. **III**, 290. Primo modo sumpta concupiscentia csl naturalis facultas el legitima inclinatio in bonum corpori proporlionalum, estque a Deo el ex ejus intentione in creatione hominis. Secundo modo sumpta est vitiosa inclinatio, quæ proprie dicitur concupiscentia cl libido : non esi a Deo, nec ejus intentione, sed defectus sequens naturam hominis ralionc rnateriæ cl subjecti. 291. Non repugnat hominem creari obnoxium concupiscentia*. 292 cl seqq. Concupiscentia ab Apostolo vocatur peccatum, eamque deplorat ut summum malum et summarn miseriam. 293. Per concupiscentiam inlelligitur motus seu passio appetitus sensitivi prosequentis bonum prout distinguitur a motu refugiente malum, qualis csl metus **IV**, G9. Hæc concupiscentia vel antecedit omnem motum voluntatis cumque causal ut dum visa pulchra muliere commovetur libido, rnovetque voluntatem ad eam appetendam; vel sequitur motum voluntatis, ut dum quis intensa voluntate vult aliquid, inde excitatur passio in appetitu inferiori. *Ibid.* Concupiscentia antecedens potius causal voluntarium quam involuntarium. *Ibid.* Concupiscentia antecedens auget voluntarium absolutum, minuit perfectum et liberum. *Ibid.* Per concupiscentiam voluntas inclinatur ad volendum id quod appetit concupiscentia. *Ibid.* Ad id fertur majori Impetu. *Ibid.* Concupiscentia antecedens minuit peccatum quatenus turbat judicium el minuit liberum, imo quandoque eximit a toto peccato. *Ibid.* Concupiscentia minult-nc peccatum, quia minuit voluntarium? *Ibid.* Concupiscentia minuit cognitionem finis formaliter sumpti el sub Indifferentia propositi. 70 el seqq. Apostolus vocat concupiscentiam peccatum, quii ex peccato estel ad peccatum inclinat **IV**, 278. Concupiscentia vel fomes manet in baptizatis. 323. Impossibile est homini impedi»f ne exurganl molus concupiscentia*. *Ib f.* Motus voluntarii, solummodo piobibiut

' . e : *Non concupiscet*; motus autem involuntarii, ut objectum praecepti. 524. S. Joanne.* sumi* concupiscentiam non formahler, sed materialiter. Mr4. Concupiscentia nocet non consentienti, non quod ipsum reum efficiat, sed quia minuit spirituales mentis delectationem. 525. Omnis concupiscentia est vincibilis quantum ad consensum. 54!. Concupiscentia non csl formale peccati originalis, sed materiale tantum. 582. Petitur utrum concupiscentia, seu rebellio appetitus sensitivi tam irascibilis quam concupiscibilis, fuisset in statu peras naturae. 595. Concupiscentia el desiderium inefficax est de omni bono secundum se, abstrahendo ab hoc quod sit futurum vel non. V, 267. Concupiscentias dum refrenantur, minuuntur; si vero nutriantur per hoc quod eis consentitur, a gentur. Vili, 122. Nullus concupiscentis motus habet rationem peccati formalis etiam venialis, independenter ab omni consensu «altem Indirecto seu interpretative voluntatis. 180, 181. Utrum sit peccatum et quantum! quis post plenam advertentiam rationis non reprimat motus naturales concupiscentias, sed negative se habeat neque consentiendo, neque dissentiendo? Circa hanc quasstionem duplex est sententia; affirmans scilicet cl negans. 185. Tres ponuntur radices peccatorum : concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, el superbia vitas. IX, 472. Concupiscentia quæ reperitur in actu conjugali esl-ne turpis turpitudine poens, provenientis ex peccato primi parentis, non turpitudine culpas? X, 92, 95.

Concursus. Illud dicitur concurrere seu convenire per se quod convenit sub formali ratione conducente ad aliquam operationem. II, 116. Concursus physicus est perfectior morali. Concursusmoralis non tam agit quam eous® actionem oblinet : concursus autem physicus vere agit et effectum veluti e sinu suo emittit. III, 22. Quomodo Deus concurrat cum homine in actibus moralibus. *Vide* circa hanc quaestionem verba Decretum, Auxilium, Gratia, Motio, Deus, etc.

Condemnare aliquem sine accusatore est contra naturam et rationem justitiæ. II, 452. injuste condemnato licet se defendere. VI, 541.

Condignitas, ut vox ipsa sonat, dicit æquam dignitatem inter duo. Unde meritum condignum dicit æquam dignitatem operis ad præmium : sicque meritum de condigno est inter quod et præmium est æqualitas valoris, seu quod est tanti valoris in ratione meriti quanti est præmium in ratione præmii III, 456. Deus remunerat justos ultra condignum. 457.

Conditiones quxdam possunt apponi contractibus quorum defectu fiunt invalidi. *Vide* Contractus. Conditionum formalium defectus irritat matrimonium jure novo Gallico. *Vide* nostrum appendicem, tom. X.

Conductio et locatio sunl duo contractus correlativi. *Vfdt* Locatio.

Conductor et Locator sibi invicem nihil ganiur. *Vide* Locator.

Congruitas quid importat? (II, 156. Aliquis potest mercedi de congruo. 157.

Confessarius. Mulier quæ prævidet ex confessione facienda suo parochio ejus lapsum futurum, potest illi confiteri, si iron possit commode alteri. IV, 184. Quomodo se gerere debeat confessorius curn pœnitente quem deprehendit laborare conscientia erronea? 197. Confessorius teneri videtur monere suum pœnitentem qui laborat conscientia erronea. 198. Confessorius tenetur instruere pœniteukm de rebus necessariis necessitate medii ad salutem. *Ibid.* Si ignorantia invincibilis pœnilenlis vergit in scandalum mullorum, aut damnum, tenetur confessorius monere. *Ibid.* Confessorius qui deprehendit suum pœnitentem laborare conscientia invincibiliter erronea, aliquando tenetur monere, aliquando non. *Ibid.* cl 199. Quidam censent confessoriam teneri advertere pœnitentem si ejus ignorantia versetur circa principia secundaria juris naturalis. 198. Si confessorius deprehendit matrimonium pœnitentis esse nullum, quod pœnitens invincibiliter ignorat, quid agere debet? 199. Tenetur confessorius advertere pœnitentem quem videt laborare conscientia erronea contra sc. 200. Mulier ex odio non vult accedere ad virum quem invincibiliter credit esse suum, licet revera non sit, et quem non expedit monere de nullitate matrimonii, quid aget cum illa confessorius? 200- Quomodo confessarius gerere se debet cum scrupuloso? 202. Quomodo confessarius aut vir doctus consultus super licitate aut illicitate alicuius actionis debeat respondere consulenti. 251. Utrum possit confessarius cl debeat absolvere pœnitentem reluctantem suæ opinioni? *Ibid.* Confessarius debet maxime venari ex moribus pœnilenlis, an Inadvertentia quam allegat sit vincibilis vel invincibilis, nam gravitas peccati pensanda est ex gravitate vel levitate inadvertentix. 551. Forum pœnilenliæ non csl forum externum et humanum, sed internum el divinum, in quo confessarius non agit ul homo, sed ul Deus. 488. Qui semel vel iterum fregit fidem confessorio, csl illi regulariter deneganda absolutio, donec de facto restituerit. V, 178. Confessarius qui ex ignorantia aut negligencia graviter culpabili non injungit pœnitenti restitutionem ad quam tenetur fil-ne obnoxius restitutioni? V, 167. Probabilius est confessorium qua talem, sive ex officio habeat curam animarum, sive non, non teneri ad restitutionem ad quam tenetur prenitens. *Ibid.* Confessarius qui habet facultatem generalem absolvendi a casibus reservatis polest-ne, a crimine abortus absolvere? VI, 252. Confessarius debet inquirere, antequam rei confessionem excipiat, an juridice interrogatus fuerit. 510. Confessarius sive in judicio sivo extra interrogatus de crimine quod ex «ofa

^ deessione novit. si ailler non possit eva- j
 rf*ie, poiesi dicere sr *itfsrirr*. Si inagis ur-
 geatur , d<*st respondere se, sive sciât
 sive nesciet, nec posse nec debere respon-
 dere ad hanc impiam interrogationem. VII,
 109. Utrum confessarius possit audire con-
 fessionem suæ cunrubiiiæ? VIII, III. Quid
 igendum cum illis pœnilentibus qui neque
 infirmi, neque laborantes, confessariio ur-
 ti obligationem jejunandi simpliciter res-
 pōikivñi : Non possum jejunare, et nihil
 ulud? *Ibid*. Confessarius, occasione vel præ-
 ettn confessionis, impudica agens aliavc
 i-venta sollicitans, sive tunc sive postea per-
 miranda, gravissimum sacrilegii peccatum
 ofnmiltit propter gravissimam irreveren-
 tiam quam infert sacramento, eo ejusvc oc-
 casione aut prelexu abulens ad peccatum.
 I i communiter sentiunt. IG2. Pernitentes
 ténentur-nc denuntiare ordinariis locorum
 confessorios sacrilegos ad inhonesta sollici-
 tantes? 165. Confessarius. licet dicatur pa-
 ter spiritualis non contrahit tamen cognitio-
 nem spiritualem. VIII, 160. Jure antiquo
 l'clesinslico, ratione sacramenti pœnitentiæ
 contrahebatur inter confessarium et pœni-
 lentem quoddam fœtliis simile cognationi
 spirituali, non quidem dirimens matrimo-
 nium, sed tale, ul tantum peccaret confes-
 sinus pernitentem carnaliter cognoscens, et
 iisdem subjaceret pernis ac si esset sua spi- j
 iHualis lilia. 160 et 161. Hæc jura antiqua
 ile quodam fœdere inter confessarium et
 pœnitentem videntur abrogata; ila quod pec-
 cationem confessarii simplicis cum sua pœni-
 tento, absque ullo respectu ad sacramentum, i
 licet ex iioc capite habeat forte aliquam de-
 iorinilalem, non tamen videatur talis ac tanta,
 qikB debeat necessario exprimi confessione.
 161 et 162. A Christo instituti sunt sacerdo- j
 tes medici et judices. IX, 332. A quo con-
 fessarius Papas habet in Papam jurisdictionem.
 IX, 501. Prælati sive regulares sive
 «æciilars debent-ñic eligere confessarium ap-
 probatum ab ordinario. 55S, 5V9. Prælati
 regulares eligere possunt confessarium extra
 suum ordinem. *Ibid*. Imprudentia est admit-
 tere aliquem lanquam confessarium sine ex-
 hibitione tituli. 569, 570. Ecclesia non favet
 ñiprudentibus. *Ibid*. Confessarius potest li-
 cite et valide uti jurisdictione quam credit
 probabilius se habere, vel absolute in pœni-
 tentes, vel respective ad certum casum, tem-
 pus aut personam. 471. Ecclesia non sup-
 plet jurisdictionem id illo (pii sine gravi
 causa utitur jurisdictione probabili; ideoque
 Iste confessarius peccat, et si revera desit
 jurisdictio quam putat probabiliter se habere,
 Invalida est absolutio, nisi concurrat error
 communis ci parte pœnilentium. 570 et seqq.
 Duplex in confessorio requiritur bonitas :
 una legalis. et moralis. IX, 596. Lega-
 lis, ul carea' impedimento canonico aufe-
 rente jurisdictionem aut ejus actum prohi-
 bente. *Ibid*. Moralis : !♦ ul sit in statu gra-

ti» per confessionem vel per contrNon^v,
 2* ut sit variis virtutibus ad hoc munes -Me
 obeundum necessariis adornatu. Cxm fessa-
 rius instructus esse debet : 1« prudentia;
 2« charitate, patientia, et mansuetudine.
 3° fortitudine; 4° vitæ sanctitate. 59G. Con-
 fessarius generaliter loquendo scire debet
 theologiam, præsertim moralem . specialiter
 quid scire debet? *Ibid*. Illa scire debet non
 in gradu summo et eminenti, sed mediocri.
Ibid. Major minorve requiritur scientia pro
 diversitate locorum et pœnilentium. *Ibid*.
 Quando et qualiter peccat confessarius de
 fretu scientis? 597. Defectu scientis in
 confessorio est-nc aliquando invalida confes-
 sio adeoque iteranda? *Ibid*. Confessarius de-
 bet-ne ferre determinatum judicium dequan-
 litate cujuslibet peccati confessi in indivi-
 duo, v. g. an hoc peccatum hic et nunc «h
 mortale, an veniale? 596. Confessarius de-
 bet-ne habere distinctam singulorum noti-
 tiam, quando vel satisfactionem injungit,
 vel absolutionem præfert? *Ibid*. Confessa-
 rius vocatus ad pœnitentem cujus conscien-
 tiam ex prioribus confessionibus novit valde
 intricatam, potest-ne sub aho prætexu re-
 cusare, aut se abscondere ne accedat? 451
 Delegatus sñcte tenetur audire confessionem
 in quasi extrema et gravi necessitate; Incom-
 muni autem tenetur audire saltem aliquas
 398. Ad quod tenetur confessarius dum acti
 audii confessiones? *Ibid*. Confessarius debe
 judicare de dispositione pœnilentis, quandr
 id potest. 414. Requiritur ne certitudo sia
 tus pœnilentis in confessorio? 459. Confes-
 sarius tenetur sub gravi peccato instruen-
 pœnitentem de his omnibus quæ perlinent
 ad huc sacramentum valide et fructuose sus-
 cipiendum, st appareat ipsum aliqua horum
 ignorare. 400. Quid colligendum de hac con-
 ditione? 400 et 401. Quando confessariui
 jure suspicatur pœnitentem omittere sive
 culpabiliter, sive inculpabiliter, aliquid ne-
 cessario requisitum ut sacramentum sit va-
 lidum et fructuosum, puta numerum, spe-
 cies, circumstantias graves peccatorum, te-
 netur illum examinare, examine morali r»
 prudenti : quod si ex ignorantia vel negli-
 gentia gravi omittat, iit reus lethalis peccati
 599. Quid agere debet confessarius. qñamio
 novit peccatum pœnilentis de quo non se ac-
 cusat? ion. Regulariter loquendo, et extra
 casum necessitatis, sulcil et requiritur in
 confessorio judicium prudens de legitimi
 dispositione pœnilentis, ut eum licite absol-
 vat. 401. Confessarius tenetur ex Justitia ab-
 solvere pœnitentem rite confessum et legi-
 time dispositum, nisi adsit justa ratio ali-
 quando diHorcndi absolutionem. *Ibid* Cerk
 indispositum in nullo casu potest absolvere
 confessarius; alias absolvens et absolutus
 scienter peccant mortaliter, peccato sacrile-
 gii. Est certa et evidens. *Ibid*. Confessarius
 potest injungere sub coinninalione nega
 absolutionem, quod judicat necessarium

id reparationem praelerili, sive ad cautelam luturi, licet sequatur indirecta revelatio confessionis. 447. Confessorius interrogatus de auditis in confessione potest respondere, imo et jurare se nescire. 444. Si confessorius ex confessione unius complicitis noverit vinum paratum ad missam esse venenatum, etc. potest-ne abstinere a celebratione, vel alia? Aa pergere, si exluctæ sibi sint insidis in via? 451. Quid si gravamen sequetur penitenti? 452. Christus non præcepit confessoribus indulgentiam immoderatam. 452. Confessorius potest et tenetur injungere satisfactionem penitenti. 456. Quid attendero debet confessorius in poenitentia injungenda. 465. In poenitentiis injungendis incedendum est media via inter ulturnque extremum nimii rigoris et nimiae laxitatis; magis tamen sectanda est misericordia quam severitas. 465. Confessarii non tenentur ad injungendas poenitentias juxta præscriptum et rigorem canonum poenitentialium. 464. Opus satisfactorium potest a confessorio imponi pro subiectamine sive vivorum sive defunctorum. 462. Quando confessorius simpliciter poenitentiam injungit, semper censendus est obligare poenitentem ut per se illam adimpleat, maxime si sit actus omnino personalis et qua talis afflicthus. 461. Confessorius non potest imponere poenitentiam publicam ex qua sequitur indirecta revelatio confessionis, nisi ex spontanea acceptatione penitentis. 446. Confessorius potest-ne imponere poenitentiam publicam pro peccatis publicis? 466. Confessorius non debet esse facilis in transferenda satisfactione ad alium. 461. Nullus confessorius, sive idem, sive alter, potest satisfactionem mutare extra confessionem. 459. Alter confessorius, sive superior, sive inferior, potest ex justa causa mutare satisfactionem injunctam a priori confessorio, si tamen habeat squalem jurisdictionem in ea peccata, et ipsi ex integro repetatur prior confessio. *Ibid.* Idem confessorius potest mutare satisfactionem, eodem sacramento moraliter durante. Quidam longiorem moram plurium horarum aut dierum assignant, sed sine fundamento; non potest autem eodem sacramento non amplius moraliter durante. *Ibid.*

Confessio. Quidam aclus boni possunt esse materia confessionis, si non fiunt propter finem honestum. **IV**, 170. Ecclesia docet necessario esse confitenda omnia mortalia, non venialia, etiamsi multiplicata. 428. Integritas confessionis est juris divini, et tamen mulier in confessione potest et debet omittere peccatum ex quo intelligit confessorium, cui necessario confiteri debet, grave scandalum ex infirmitate passurum. **V**, 211. Confessio communiter definitur: *Accusatio leuitinu, peccatorum, facta sacerdoti competenti, et id veniam virtute clavium oblinendam.* **IX**, 351. Confessio est via facilius ad iuti-

ficationem quam sola contritio. 549, Confessio reddit contritionem sensibilem in quantum indicat dolorem aut esse, aut fuisse, et futurum esse. 330. In lege naturæ finis confessionis peccati interioris cornu. Deo, qualiter debet esse etiam nunc. 344. Quid sequitur ex decreto concilii Tridentini circa confessionem? 332. In foro confessionis quomodo creditur homini pro se et contra se. 407. Cognitio peccati interioris non potest haberi, nisi per confessionem. 343. Judicium exteriori non potest incognita causa. 353. Confessio peccatorum publica, neque poenitentia publica peccatorum occultorum, nunquam fuerunt in præcepto in Ecclesia. 433 et 446. Christus non prohibuit absolute confessionem publicam. 443. Confessio publici non semper comitabatur poenitentiam publicam. 343. Peccata publica confessioni publicæ fuisse aliquando obnoxia, ex præscripto canonum et lata lege, incertum est, nec ullo antiquitatis monumento evinci potest, *Ibid.* Primis Ecclesiæ sæculis, quidam poenitentes, peracta confessione secreta, quidam peccata non solum publica, sed etiam occulta, publice confitebantur, vel motu proprio ex fervore poenitentiae, vel hortante, non tamen cogente confessorio, in maiorem vindictam et humiliationem, atque in aliorum exemplum et edificacionem Ecclesiæ. **IX**, 343. Confessio secreta prævilitur poenitentiae tum confessioni publicæ. 254. Explicantur textus Patrum qui videntur contrarii confessioni auriculari. 240, 241. Confessio sacramentalis censetur eaque fit illi qui habet aut habere creditur potestatem absolventi, cum animose peccatorum accusandi et peccata sua clavibus Ecclesiæ subijciendi, etiamsi non sequatur absolutio. 445.

Confessio sacramentalis est omnibus post baptismum lapsis necessaria jure divino. Est de fide. 332 et seqq. Confessio sacramentalis in re et in voto est necessaria, non solum necessitate præcepti divini, sed medii. 545. Confessio sacramentalis est omnibus post baptismum lapsis necessaria jure divino. 552- Est de fide decisa in conc. Trid. sess. xiv, can. **vu**, 543 et seqq. Confessio publica peccatorum occultorum nunquam fuit in præcepto. *Ibid.* Falsum est præceptum confessionis sacramentalis esse inventum Innocentii III, in concilio Lateranensi, 238. Confessio sacramentalis peccatorum non solum publicorum, sed etiam occultorum, qualis nunc agitur inter catholicos, fuit in usu ab exordio Ecclesiæ. 235. Sola declaratio peccatorum, quocumque modo facta sacerdoti, sive publice sive secreta ad obtinendam remissionem eorum, pertinet ad essentiam confessionis. 252. Sola peccata mortalia ligant in cælis; ideo sunt materia necessaria confessionis. 255. Peccata venialia compatiuntur gratiam essentialem: sunt materia sufficiens confessionis. *Ibid.* Ecclesiæ»

posse p̄rclperc eonlessicnem venialium qui-
d»n xflrniint, alii vero negant. 547. Solus
sacerdos e-l minister legitimus confessionis
jherumcilali», >55. Non omnis sacerdos est
legitimus muiist. r confessionis ; nam p̄rter
potestatem ordinis, requiritur jurisdictio.
559. Via salutis lit ne ardior si oporteat soli
sacerdoti jmisdictionem habenti confiteri?
501. Saccidos habet-ne jurisdictionem in ali-
quem tanquam in subditum, hoc ipso quod
sibi ipsi subjicit ut confiteatur et ab ipso ab-
solvatur? *Ibid* Invalida est confessio quam
p̄nitens facit sacerdoti quem, ex errore
particulari, credit habere jurisdictionem
quam non babel. 570. Valida est confessio
facta sacerdoti qui, ob titulum coloratum,
creditur communi errore habere jurisdictio-
nem quam non habet. *Ibid*. Etiam si confessa-
rius cssel in mala tide, sciretquo suum titu-
lum esse nullum. *Ibid*. Non valet si non sit
sacerdos. *Ibid*. Valcl-ne pro casibus reserva-
tis? IX, 569. Videtur etiam valida confessio
facta sacerdoti qui, sine titulo, communiter
censetur habere jurisdictionem quam non
habet. *Ibid*. Est plurium gravium theologo-
rum. *Ibid*. An valeat pro casibus reservatis
incerUim csl. *Ibid*. Episcopus electus et con-
firmatus. licet non ordinatus, potest aliis
conferre exercitium potestatis excipiendicon-
fessiones «acramcnlales. 554.

Major requiritur dispositio ad sacramen-
tum p̄nitentiæ quam ad sacramentum bap-
tismi. IX, 514. Sexdecim conditiones a theo-
logis post S. Thomam ad confessionem re-
quiruntur. 441. Conditiones requisite ad con-
fessionem vel sunt ab bene esse ipsius, vel
de ejus necessitate. Ab bene esse duæ requi-
runtur : prima, quod sit accelerata ; secunda,
quod sil frequens. *Ibid*. Conditiones quæ sunt
de necessitate confessionis ei competunt vel
secundum quod est actus virtutis, vel secun-
dum quod est pars sacramenti. *Ibid*. Con-
fessio secundum quod est aclus virtutis con-
sideratur vel in ratione virtutis in genere ;
cl sic quatuor requirit conditiones : 1° ut
sit discreta; 2° libens; 50 pura, 4° fortis.
Ibid. Vel in raiione specialis virtutis; et
tres requirit conditiones . lu ut sil vere-
cunda ; 2° lacrymabilis ; 5. humilis. 444,
442. Vel in ratione ipsa actus; cl sic quatuor
habet conditiones : 1. ul sil fidelis; 2° nu-
da; 3' simplex; 4» Integra. *Ibid* Secundum
quod est pars sacramenti debet esse : 1' ac-
cusans ; 2° parere parata ; 3° secreta. *Ibid*.

Fidelis quomodo debet cfliccre ut confes-
sio sil integra. IX, 348. Qualis et qualiter
numerus precatorum est exprimendus ad in-
tegritatem confessionis? 455. Duplex distin-
guitur confessionis integritas : materialis,
quando p̄nitens confitetur quidquid per sf
loquendo «tsi confessioni obnoxium ; forma-
lis, quando confitetur omnia quæ hic et nunc
•onfiteri potest el debet, licet aliqua omit-
tere exjuita causa. 122 423. In confessione

mm rcquii itui uitcerilns mn'cr' di«
ficil formali-. 518. Inti-
jure divino necessaria ui
sionis ; itn ut | æmtcn- i ' IHUin I '
uni ct eldcm confes-ai u. »nliter:
singula peccata quoad i.un r' JIII , \$l>CC-inn
infimam et circumstantias m , Tit i'S p Ci<Tnr
in quantum aliqua justa causa m n C".Ci:sa",
422. Materialis mtegrit. s non <-i ?em: cr ne-
cessaria ad validitatem et fructum c mf -<io
nis; ita ut p̄nitens possit ali piando ex justa
causa omittere aliquo l peccatum mort le n
confessione, stante ejus valoir et fruchi.
425. Ad integritatem confi-s^mis neres-:-
riuin est confiteri peccata dubia ut dubia
Est communis contra Coninck 151 Si ; >»
catum declaratum ut dubium ; a ul -
lum deprehendatur , probable est ..! tu' .:
declarandum esse ul certum. *Ibi.l*. II ;-ci- n-
clusio inlcelligenda est de dubio ciica sub-
stantiam actus tantum. 155. Nemo tenetor
confiteri peccatum cujus non recordatur, sed
tenetur de illo confiteri implicite. 122. Si p̄e-
nitens habet tantum unum peccatum mor-
tale quod non potest confiteri, quid agere
debet? 425. Peccata ex justa causa celata ,
cessante causa , debent accusai i in sequenti
confessione. *Ibid*. Nemo ob propriam infamiam
apud solum confessaiium, eximitur
ab integritate materiali confessionis. *Ibid*.
infamia complicitis apud solum confessarium
non excusat ab integritate nuteriali confes-
sionis. *Ibid*. Si p̄nitens possit facile et com-
mode confiteri alteri confessai io cui complex
sil ignotus, ad id (enetur. *Ibid*. Infamia
apud solum confessorium alterius non com-
plicitis, sed qui est objectum peccati, pc ha-
bilis non eximit ab integritate materiali
confessionis. Est plurium contra plures 426.
Ad integritatem confessionis exprimendus
est numerus certus in quantum sciri potest.
455. InsulTicienler confitetur qui accusat
tantum species peccatorum cl non numerum,
dicendo, v. g. Aliquoties juravi. *Ibid*.

Ad confessionem requiritur diligens exa-
men , non diligentia summa, scii humana et
moralis, qualem adhibere solent viri pruden-
tes in negotiis gravibu* et seriis. IX, 154.
Ubi post diligens examen certus numerus
sciri non potest, accusandus est similior et
probabilior sub solitis clausulis, *circiter*,
plus minusve. *Ibid*. Si tandem nullus certus
vel probabilis numerus reperu i potest, sufE
cil ut p̄nitens exponat suum statum, con-
suetudinem el moram in peccato. 455. Causa
omnes excusantes ab integri tate materiali con-
fessionis reducuntur ad impotentiam physi-
cam, el moralem 423,421. Impotentia mora-
lis csl illa qua? fieri non potest sin-*ero'. ' damno
sui, vel proximi, v. g. ipsius p̄nitentis,
confessarii, cl terlii. *Ibid* Quænam Jebenx
occurrere ul cclutio peccati fia i lici'e. 425.
Populi concursus in certis solemnitatibud
non excusat ab integritate materiali confes-
sionis. IX, 424. Obligatio confitendi i»pv

riculo oblivionis alicujus peccati nullum habet fundamentum. 347.

Erubescencia in confitendo est pars pœnitentiæ. IX, 437. Ubi confessio dicatur dolorosa non requiritur quod præcedat eam dolor, sed sufficit quod ipsa referatur ad dolorem qui sequitur. 328. Non videtur posse dari sacramentum pœnitentiæ informe et validum. 421 et seqq. Confessio dicitur informis quando caret vel absolutione valida, quæ est forma sacramentalis, vel gratia quæ est quasi forma ultima et extrinseca, ad quam ordinatur. *Ibid.* Quid agendum ei qui advertit confessorium dormire aut dormivisse audiendo confessiones? 437. Utrum confessio facta ex fine viciatim malo, v. g. ex vana gloria, sit invalida? 436. Utrum qui culpabiliter reticet aliquod peccatum mortale in confessione, teneatur recipere omnes confessiones ab illis factas? 440. Qui accusaret aliquod peccatum veniale et alia voluntarie reticeret, sine tamen ulla in eis complacentia, posset ne in sacramenti pœnitentiæ susceptione consequi eorum remissionem? IX, 278.

Utrum mentiri in confessione, sive negando peccatum quod est, sive affirmando quod non est, sit semper peccatum mortale? IX, 431. Quomodo confessio invalida est iteranda? 437. Modus confitendi scripto non est moraliter impossibilis. 437. Utrum qui limet ne peccata memoria excidant, teneatur ea scribere, et de scripto vocaliter confiteri sacerdoti? 437. Graviter peccat qui sine causa confitetur sacerdoti præsenti, scripto aut nutibus, et non voce propria. 37. Qui non potest, sive physice sive moraliter, confiteri vocaliter potest et enetur, quoties urget præceptum confessionis, confiteri scripto si possit; si non, nutibus et signis. *Ibid.* Confessio facta per litteras aut internuntium sacerdoti absenti et in absentia abolveri, est illicita et invalida. 438 et seqq. Confessio facta sacerdoti absenti, quamvis in præsentia absolventi, non solum est illicita, sed etiam probabiliter invalida. 410. Quid dicendum de moribundo qui petit confessionem absente confessario? *Ibid.* Nemo tenetur confiteri per interpretem. 427.

Cum aliquo dispensari non potest, ne unquam confiteatur IX, 351. Duplici præcepto peccator tenetur confiteri peccata, divino et ecclesiastico. 348. Utroque jure, tam divino quam ecclesiastico, ad confessionem tenentur omnes qui post baptismum peccaverunt mortaliter. 344. Præceptum divinum confessionis non obligat statim ac peccatum commissum est, etiam data opportunitate, neque (saltem probabiliter) in periculo obliviscendi aliquorum peccatorum. 318. Præceptum divinum confessionis obligat per accidens, 1º quando sumenda est Eucharistia, 2º quando aliter gravis tentatio vincit, seu peccatum vitari non potest. 443. Præceptum divinum confessionis per se

obligat in probabili periculo; a fortiori in articulo mortis: item extra illud articulum in vita. *Ibid.* Infideles et ii ex fidelibus qui habent solum peccata venialia, non lenentur, neque jure divino neque ecclesiastico, ad confessionem. 356. Pueri tenentur duplici præcepto confiteri cum ad annos discretionis pervenerint. 347. Quoties in vita aliquo determinato tempore obliget præceptum confessionis, facile definiri non potest. 549. Confessio est necessaria semel in anno ei præcepto ecclesiastico. 410. Annus confessionis unde est inchoandus? 550. Ecclesia potest dispensare in tempore confessionis. 552. Præceptum confessionis annuum impletur per solam confessionem validam et talem ut, ea posita cum absolutione, subsistat sacramentum pœnitentiæ et reconciliationis. 351. Qui facit confessionem voluntarie nullam, non satisfacit præcepto Ecclesiæ. *Ibid.* Præceptum canonis *Omnis utriusque sexui* est determinativum tantum juris divini circa tempus confessionis; nihil innovat circa ejus substantiam. 347. Præceptum ecclesiasticum confessionis obligat semel in anno, non præcise tempore Paschali, sed quovis anni tempore. Qui confessus est in decursu anni, si nullius peccati mortalis conscius sit in Paschale, non tenetur tunc vi illius præcepti iterum confiteri, et, modo communicet, non peccat. 349, 350. Usu receptum est ut fideles, tempore Paschali vel saltem Quadragesimæ confiteantur. Hic usus approbatur a Tridentina synodo, et merito retineo dum judicat: sed an sit in præcepto non probatur *Ibid.* Non satisficit præcepto confessionis per confessionem non factam proprio sacerdoti aut alteri de ejus licentia. 351. Confessio annua facta cuilibet sacerdoti a summo Pontifice vel ab episcopo delegato et approbato, non requisito consensu sacerdotis parochialis, imo eo contradi-cento, est valida et licita, cuicunque saltem canonis *Omnis utriusque sextis*. 364 et seqq. Constitutiones summorum Pontificum referuntur. *Ibid.* Non sunt receptæ in Gallia quid iustitiae? 566. Papa, delegando sacerdotes ad excipiendas confessiones fidelium, non agit contra decretum concilii Lateranensis. 367. Qui confessionem annuam Papæ vel episcopo facit satisfacit canonis. 364. Qui confitetur Mendicantibus ab ordinario approbatis quovis tempore, etiam Paschali, satisfacit neque præcepto canonis *Omnis utriusque*, etc. 367. Qui omisit confiteri intra annum, illo elapsu, tenetur adhuc statim confiteri. 351. An lenius ad secundam confessionem pro obligatione tutius est et conformius menti Ecclesiæ. *Ibid.* Qui diutius differt suam confessionem præsentis anni ultra annum, eo gravius peccat. *Ibid.* Committit ne unum aut plura peccata, tot quoti occurrunt occasiones confitendi? Consultum est subprebere clavibus ante annum sequentem peccatum iusta de causa in confessione hujus anni celatum,

ii causa celandi antea desierit ; non tamen filetur obligatorium 352. Videtur ille la-
men posso differre suam confessionem, ut
eam omnimode integram faciat. *Ibid.* Modo
obscit scandalum, nec sit sumenda eucharistia,
etc. Pœnilens potest, ex consilio confessant,
confessionem differre ultra tempus ab Eccle-
sia statum. *Ibid.* Qui per totum annum con-
fessus est sæpè laniam veniula, si in fine anni
incidit in peccatum mortale tenetur adhuc
confiteri. 548.

Qui prævidet se ante finem anni fere ut
nunc possit confiteri, quia ingreditur longam
navigationem, lenclur-ne confessionem anti-
ripere? IX, 551. Aggredientes aliquod opus
unde mors solet, aul fundate aut probabiliter
limetur evenire, sub peccato tenentur ad
confessionem, si peccati moralisconsciisunt.
>9. Qui non satisfat praecepto confessionis,
non incurrit de facio excommunicationem el
alias poenas juris. 552. S. Pius V, in bulla
Super gregem, prohibet medicis visitare in-
timum tertia die, nisi confiteatur. 549. Con-
stitutus in articulo mortis nec tenetur ad con-
fessionem, si nullius peccati mortalis conscius
sit, potest tamen teneri per accidens ratione
scandali. 545. Moribundus qui, absente con-
fessario, petiit confessionem, polesne ab illo
raison le licite el valide absolvi, licet confes-
sio facta sit absenti? 555. Professio vilæ
Christianæ juncta statui morbi est quædam
confessio. 415. Implicite el virtualiter. *Ibid.*
Tempore D. Thotnx quidam confitebantur
quibus poterant; hanc confessionem vocabat
quodammodo sacramentalern. 555. Hæc con-
suetudo nunc non expedit; merito diu inole-
vit. *Ibid.* Confessio venialium facta lateo hu-
militatis el detestationis peccati causa, valet
ad remissionem eorum. 554.

Confessio generalis præscribi debet con-
suetudinariis el recidivis. IX, 354. Quinam
cogendi non sunt ad confessionem generalem
ex omissione cujusdam peccati in præceden-
tibus confessionibus. 424. Utrum qui insti-
tuit confessionem generalem teneatur expli-
care aliquod peccatum nunquam fuisse con-
fessum, aut ab ultima confessione fuisse com-
missum. el quod? 456.— Sigillum confes-
sionis nihil aliud est quam obligatio celandi
audita in confessione. 443. Metaphora sumi-
tur a sigillo quo obsignamus quæ volumus
esse secreta. *Ibid.* Majus malum sequeretur
ex revelatione confessionis quam ex eversio-
ne fidei In aliqua provincia. 445. Confessio
itare non posset si vel uno casu liceret reve-
lare confessiones. 445. In nullo casu imagi-
nabili, etiamsi agatur de amittenda vila, etc.,
licet frangere sigillum confessionis Irtd. Ern-
gens sigillur confessioni triplex peccatum
comniit. *Ibid.* Præceptur de non revelanda
confessione est negativum, quod semper el
pro semper obligat. *Ibid.* Jure naturali, di-
vino et humano, prohibetur sacerdos reve-
lare In quovis casu, sive directe sive indirecte,
peccata audita in confessione sacramentali,

sim. expressa et spontanea licentia pœnilen-
tis. 445. 414.

Confessarius potest loqui cum ipso pœni-
tente de auditis in confessione. abque ejus
licentia in eodem tribunali, si expediat ad
rectitudinem præsentis confessioni et Judi-
cii IX, 549. Non potest autem extra confes-
sionem sine ejus licentia 550 Licet-ne con-
fessario loqui cum licentia pœnitentis de
auditis formaliter in confessione, dicendo,
v. g. Hoc iste mihi dixit in confessione; is
erat indispositus; hunc non absolvi, etc. *Ibid.*
Poiesne sacerdos de licentia expressa et spon-
tanea confitentis, ejus peccatum alteri pro-
dere 548. Si ex errore confessarii non sit in-
validum sacramentum, nec sequatur In pœ-
nilente periculum proximum peccandi, nec
damnum respectu tertii, sed tantum praeju-
diciu directæ remissioni aliquorum pecca-
torum tenetur quidem, ut salvetur in quan-
tum potest integritas materialis confessionis,
monere pœnitentem in confessione, si redeat
et possit fieri absque inconvenienti; extra
confessionem autem, secundum communio-
nem el nobis veriore sententiam, non tene-
tur monere. 415, 416. Si ex errore, sive
culpabili sive inculpabili, confessarii pœni-
lens exponatur periculo proximo peccandi,
quantumvis sit validum sacramentum, vide-
tur eodem modo loquendum ac in præcedenti
conclusionem; item propter idem si omiserit
inungere restitutionem necessariam, aut di-
xerit non ease faciendam Si autem in hoc
casu monere non possit pœnitentem. non te-
netur loco ejus restituere. Si confessarius
notitiam peccati confessi aliunde habeat, po-
test illa notitia uti, dicendo, vel: Illud vidi,
vel: Audivi. 450. Licet-ne uti notitia ex sola
confessione sacramentali hausta? *Ibid.* Si non
sit periculum revelationis, neque sequi pos-
sit ullum gravamen pœnitenti vel alteri, li-
citur est uti scientia ex sola confessione sa-
cramentali hausta. 451. Nunquam est licitum
uti notitia confessionis, si subsit periculum
revelationis directæ vel indirectæ, aut si se-
quatur gravamen pœnitenti vel alteri; inde
confessio redderetur odiosa et formidabilis.
Ibid.

Confessus est unum ex sex sacramenta-
libus. Vili, 421.

CoxFti'.MAito. In sacramento confirmatio-
nis sufficit moralis simultas inaleri el for-
nix. Vili, 227. Sacramentum confirmationis,
pertinet ad agentes et recipientes. 275. Quan-
tum ad sacramentum confirmationis, sufficit
intentio implicita eam recipiendi, inclusa,
puta. In vita Christiana, vel proposito vivendi
Christiane. 559, 360. Confirmatio varia no-
mina sortita est ratione formæ, ratione ma-
teriæ, el ratione effectus IX, 2 Confirmatio
definitur : *Signum sensibile 7M0 b-iptizatus a
l/giltmo ministro chrismati in f> entt ungitur
stib præscripta ubrbrum firmata. Ibid.* Ab alia
definitur Sacramentum now legis qua bap-
ti/ alr confertur grmia firmam el roboiat

INDEX GENERALIS.

«d profitendam fidem chrislianam. *Ibid.* Promissio grati... in sacramento confirmationis constat ipso jacto apostolorum qui aliam per manuum impositionem conferebant. G.

Confirmatio est vere et proprie novae legis sacramentum : est de fide. 1, 7. Ecclesia Graeca recenset confirmationem inter sacramenta. 7. Antiquiores Ecclesiae Patres siluunt de confirmatione ? 6. Sacramentum confirmationis est ignotum apud quasdam Christianas nationes, ut Aethiopes, Armenos, etc. 8. Sacramenta sunt signacula doni Spiritus sancti diverso modo ac confirmatio. 23.

Sacramentum confirmationis institutum fuit a Christo. IX, 8. Tempus institutionis sacramenti confirmationis incertum est: quidam dicunt fuisse institutum cum Christus panis manus imponeret. *Ibid.* AV in ultima catena. *Ibid.* Alii a resurrectione ad suam ascensionem quando loquebatur Apostolis de regno Dei. *Ibid.* S. Thomas dicit quod Christus institui sacramentum confirmationis non exhibendo, sed promittendo. 9.— Theologi dissentiunt in assignanda materia et forma confirmationis. 6. Nihil sequitur contra ejus existentiam. 8. Quidam reponunt materiam confirmationis in sola manuum impositione, quidam in chrismatione, quidam in chrismatione et impositione manus, sed diversimode, disjunctive et conjunctive. 9.— Materia adaequata sacramenti confirmationis est conjunctive unctio chrismatis et manus impositio, ab ipsa unctione indistincta; salva tamen probabilitate sensus disjunctive. 9, 10. Admissa hac opinione, materia remota est chrisma; materia proxima est unctio chrismatis. 9. Manus Impositio est duplex in confirmatione : una praevia ad unctionem ; alia concomitans unctionem. 14. In prioribus saeculis manus impositio fuit et distincta ab unctione ? 10. Episcopi admittunt ad confirmationem eos qui erant absentes dum facerent manus impositionem praeviam ad chrismationem. *Ibid.* Est ne abusus corrigendus ? *Ibid.* Graeci adhibent et in confirmatione manuum Impositionem ? IX, 13, 14. Omnis impositio manuum seu unctio quae fit in Spiritum sanctum non est confirmatoria. 37. Non est absurdum vocare unctionem manus impositionem, quia per manus fit. 14. An chrismatio sit de necessitate sacramenti non certum videtur, 19. Chrismatio est necessaria confirmationi vel ejus materia essentialis, vel ut ejus pars integrans etc. 12. Chrismatio est signatio non semper sumuntur pro confirmatione; sed aliquando pro unctione verticali quae fit in baptismo, etc. 25. Chrismatio debet esse necessariae sacramenti in fronte. Quae ratione. 20. Chrismatio debet fieri in modum crucis. *Ibid.* Probabilius de necessitate sacramenti. *n»d.*— Diversae sunt opiniones circa formam confirmationis, sicut circa ejus materiam. *Ibid.* Juxta quosdam Christus deter-

minavit formam sacramenti confirmationi in genere tantum, non vero in specie. 23. Omnes tenentur praepcepto Ecclesiae adhibere formam a concilio Florentino traditam. 21. Mutationes quas a saeculo octavo passae sunt confirmationis sacramenti, non tangunt ejus substantiam. 23. Forma confirmationis est deprecatoria ? 21. Forma legitima confirmatio, apud Graecos est haec; *Signaculum donationis Spiritus sancti.* 22, 25. Forma Quæcorum est propria sacramento confirmationis. *Ibid.* Oratio praevia ad unctionem non est forma sive totalis sive partialis sacramenti confirmationis. 21. Forma legitima sacramenti confirmationis apud Latinos est haec: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti.* IX, 21, 22. Haec forma repetitur et sive in Scriptura, sive apud Patres est et antiqua ? 22. Omnia verba formae Latinorum sunt et ita essentialia, vel si aliquid omittatur, sit nullum sacramentum ? 23, 24. Innocentius III dicit non esse iterandum confirmationem in qua oleum loco chrismatis adhibitum fuit ? 16. Duplex est minister confirmationis : ordinarius, et extraordinarius. 21. Confirmare jure ordinario, est actus ordinis episcopalis. 31. Confirmare jura extraordinario, est actus ordinis sacerdotalis. / Md. Solus episcopus est minister ordinarius confirmationis : est de fide decisa a concilio Florentino in decreto Unionis. 24. Quidam Patres tribuunt simplicibus presbyteris potestatem ordinariam confirmandi ? 55, 26. Simplex sacerdos, ex dispensatione seu commissione legitima, potest minister extraordinarius confirmationis. 27. Negant Durandus, Eslus cum paucis... affirmant communiter theologi cum S. Thoma. *Ibid.* Presbyteri in multis locis confirmant et etiam nunc confirmant ex commissione et vel ministri extraordinarii. 26. Plures Pontifices concesserunt simplicibus presbyteris potestatem confirmandi. 28. Alii declarant ne hanc potestatem non posse concedi ? 29. Presbyteri Graeci etiam valide confirmant. 28. Posset tamen illis hoc privilegium adimi. *Ibid.* Sacerdos delegatus ad confirmationem est et ex institutione Christi ! 51. Papa confert potestatem confirmandi presbyteris ratione jurisdictionis. 32. Videtur probabilius summum Pontificem posse committere sacerdoti ut sit minister extraordinarius confirmationis. 32. Episcopus non potest delegare sacerdoti potestatem confirmandi. *Ibid.* Per confirmationem homo promovetur in aetatem perfectam spiritualem. 32. Omnis homo baptizatus, sive adultus, sive infans, est capax confirmationis. *Ibid.* Confirmatio est praemienda prius tonsurae et sacris ordinibus. 58. Ecclesia duodecim primis saeculis, etiam infantibus confirmationem statim post baptismum administravit. 32. Haec consuetudo mutata est. 33. Dispositiones requiritur in suscipiente confirmationem sunt du-

pitch generi»: alla ex parte corporis; ana ex parte animæ. *Ibid.* Confirmatio non est necessaria necessitate præcepti per se et directe Obligantis, bene tamen obligantis per accidens et indirecte ratione periculi, contemptus aut scandali: est communior saltem inter Thomistæ. 53. Qui cum potest commode suscipere confirmationem eam tamen non suscipit, ul quando episcopus adest præsens et paratus, et nulla subest causa legitima differendi; esi ne dicendus illam contemnere saltem virtualiter? 54. — Jejunium non est absolute necessarium tam in suscipiente quam in dante confirmationem. 52. Receptio sacramenti confirmationis non est necessaria necessitate medii. 55. — Specialis effectus confirmationis est augmentum gratis, quo homo roboratur ad profitendam fidem, et acquirit jus ad auxilia specialia pro illa professione constanter peragenda. 55. Character indelibiliter animæ impressus est alter effectus confirmationis. 55 et 50. Character confirmationis necessario præsupponit characterem baptismi. 57. Confirmatio iterabatur-ne olim in Ecclesia? 55. Qui confirmationem iteraret probabilius non esset irregularis, sicut de iterantibus baptismum dictum est. 57. Quare vultim ac episcopus formam sacramenti pronuntiavit, levem alapam infligit in maxillam confirmati? 58. Ritus institutionis hujus ritus incertum est. *Ibid.* Quare villa seu fasciola linea frons confirmati circumligatur? *Ibid.* Sæpe (amen frons confirmati saltem abstergitur. *Ibid.* Palrini sunt-ne assumendi in confirmatione? *Ibid.* Confirmatio ordinatur ad Eucharistiam lanquam ad finem. IX, 155. Confirmatio esi complementum baptismi. 3.

Confucius, eximius apud Sinenses philosophus, colitur cultu falso et prohibito. VIII, 1.

Confusio rerum dicitur quando corpora distincta ita miscentur ut in unum coeant, sic ul nulla pars designari possit quæ non sit utriusque miscentis. VI, 70. Quando ex consensu duorum dominorum aut casu materis confusæ fuerint, totum conflatum est pro rata ipsis commune. *Ibid.* Si uno valente et aliter nolente aut ignorante, materia utriusque confundatur, idem connatum illius erit cujus, attentis opera et materia, principale erit in conflato; quia accessorium sequitur principale. *Ibid.*

Congregatio alia est oeconomica, ei alia politica. VI, 22L

CONGRUITAS dupliciter accipi potest: uno modo, prout fundatur in pura Dei misericordia, sino ullo jure vel debito ex parte operis: alio modo, pro congruitate fundata in amicitia et in opere gratia* procedente ab amico. 11, 401.

Congiuget dicunt consensum nostrum et omne bonum quod est in nobis esse a Deo, quas ob causas? i, 557, et seqq. Scientia* medietas deensores, posita vohmtate generat-

in Deo salvandi omnes et præparatione angelorum sufficientium ad illam salutem consequendam, communiter dicunt Deum per scientiam mediam præscire quomodo, quisque iis uteretur si in his vel illis circumstantiis poneretur; qua præscientia conditionalis potest, ex omnibus ad quod voluntate conuenit ad salutem ordinat, aliquos speciali dilectione et misericordia seligit, quos statui ponere in his circumstantiis in quibus prouidet eos bene usuarios gratia et in ea perseveraturos, iisque salutem decernit: alios autem statuit ponere in his circumstantiis in quibus prouidet eos non bene usuarios gratia, sicque eos negative reprobant. I, 408. Admittunt congruistæ prædestinationem gratuitam, differunt tamen a modo quo eam defendunt Thomistæ. *Ibid.* Congruistæ communiter dicunt quod, cum prædestinatione ad æquale sumpta duo importet, nempe gratiam et gloriam, Deus prædestinando incipiat ab intentione dandi gratiam, specialem scilicet et electis propriam, deinde propter merita ex ea gratia speciali procedentia decernere gloriam. 414.

Coniugati in Ecclesia latina arcentur ab ordine ratione status conjugalis. X, 95.

Coniuges. S. Thomas nihil aliud requirit ul actus coniugii excusetur totaliter a peccata quam intentio profis vel fidei sine aliqua prava circumstantia V, 52(1. Coniuges ex quadam observantia debent sibi invicem: 1º amorem et honorem; 2º cohabitationem, quoad domum, mensam et thurum; 3º debitum conjugale; 4º necessaria ad vitam et statum. VIII, 17. Vir debet ne necessaria ad viciu et statum uxori quæ non attulit dotem? 18. In actu vnicuique tria debent considerari: 1º ex parte solius corporis, 2º ex parte corporis et animæ; 3º ex parte solius animæ. 124. Dari potest actus vnicuique qui non sit peccatum. 151. Jus conjugale consistit in duobus: 1º quod alter alteri petent. 124. Debitum reddere teneatur; 2º quod a persona extranea abstinere debeat. 155. Coniux potest-ne diu abesse coniugo invita? X, 150. Coniux per se non tenetur petere debitum. *Ibid.* Duobus solum modis coniuges absque omni peccato possunt convenire: 1º causa generanda* prolis, 2º et debiti reddendi. 115. Obsequi ac servire libidini etiam intra limes matrimonii est peccatum veniale. Ivi Actus matrimonialis sic excusatur per vim assignatam, ul sit bonus, et possit esse sanctus 115. Actus conjugalis excusari non potest sine bonis matrimonii. 144. Coniuges coniugaliter possunt peccata in usu coniugii ei indebito line, ex parte modi, situs, temporis, loci et aliarum circumstantiarum copulæ 148. Actus matrimonialis propter sanitatem conservandam aut recuperandam* est ne licitus? 146. Actus conjugalis ob vim vitandam, est venialiter malus. 113. Peccatum est etiam venialis culpa quæ intenditur per leuoculationem, parlim prolis gei., ratio. 11. Actus con-

»*»

INDEX GENEKALIS.

jugalis est-ne illicitus mulieribus gravidis, sterilibus, et senibus? 146. Actus conjugalís cum uxore grávida ubi nulla est spes superi fecundationis, est peccatum tantum veniale ex parte petentis, nullum ex parte reddentis si commode recusare non potest, nisi immineat periculum abortus. 150. Unde generaliter exercere actum conjugalem cum periculo moruli abortus, monstrosæ prolis, gravis detrimenti salutis corporalis in alterutro conjugé, est per se loquendo peccatum, vel mortale vel veniale, pro gravitate vel levitate periculi et detrimenti. *Ibid.* Pro actus conjugalís consummatione locum secretum esse oportere, ipsa naturalis verecundia dictat; et ne fiat in loco sacro debita ipsi reverentia et leges Ecclesiæ prohibent sub mortali, etiam probabilius in causa necessitatis. 149. Tempus secretum et nocturnum suadet verecundia naturalis, non videtur tamen stridere obligare. *Ibid.* — Triplex distingui potest separatio conjugum: 1º quoad vinculum; 2º quoad thorum; 5º quoad thorum et cohabitationem. 17q. Conjux innocens lcnetur-ne nocentem emendatum, redire petentem, recipere? 171. Conjux nocens lcnetur-ne, divortio etiam juridice facto, ad conjugem innocentem eum revocantem redire absque nova judicis sententia? *Ibid.* Fidelis conversus potest-ne aut debet-no cohabitare cum fidei nolente converti, volente tamen pacifice et legitime cohabitare? 164, 165.

Conjunctum. Si aliqua duo sunt reuliler econjuncta, ubicumque est unum, oportet et aliud esse. IX, 133.

Consanguinitas rede definitur: Vinculum personarum ab eodem stipite descendit, carnali propagatione contractum. X, 189. Est communis, excepto quod quidam addant, *velquarum una ab alia descendit*. *Ibid.* Consanguinitas est propinquitas fundata in naturali communicatione secundum actum generationis, qua natura propagatur et habet plures ramos. 190. — Omnes homines non sunt consanguinei, licet descendant ab eodem stipite, scilicet Adamo, carnali propagatione. 189. Consanguinitas convenienter distinguitur per gradus et lineas. 190. Triplex est linea. Gradus et consanguinitas reipsa sunt quid idem, sed ratione distinguuntur. 192. Linea consanguinitatis est ordinata collectio personarum consanguinitate conjugarum, diversos continens gradus. 190. Ad cognoscendos gradus consanguinitatis statuuntur tres regulæ: una pro linea recta, duæ pro linea collateralí. 191. Una persona per se non constituit gradum, sed comparata ad alterum. 191. Filius est magis consanguineus suo patri quam suo fratri. 192. Canonicum jus computat gradus linearum collateralium differenter a fure civili vel legali. *Ibid.* Reverentia parentibus debita, et indecentia actus conjugalís inter ens maxima inter consanguinitas, communicatio amicitis ad plures gradus, sum rationes quibus nititur im-

pedimentum consanguinitatis, saltem in primo gradu. 197. A mundi exordio usque nunc, non una fuit disciplina in contrahendis matrimoniis inter fideles consanguineos, sed secundum diversa tempora, et consanguinitas secundum diversos gradus matrimonium impedit et elidit. 196. Nunc gradus consanguinitatis matrimonium dirimentes reducti sunt ad quartum inclusive in concilio Laterano sub Innocentio III, anno 1215. 197. Arbor consanguinitatis. 196. Primus gradus consanguinitatis in linea recta impedit et dirimit matrimonium jure naturæ. Juxta mentem et doctrinam D. Th. probabilius videtur nullum aliud gradum consanguinitatis præter primum lineæ rectæ, jure naturæ dirimere matrimonium. 198.

Conscientia. Datur in homine conscientia quæ ipsum terret dum vult committere crimen, et renorsibus cruciat dum commisit et atqui non materia, sed sola natura spiritalis est capax hujusmodi conscientiæ. 11, 259. Esse conscientiam nihil notius, omnes enim docti et indocti conscientiam clamant. Quid sil autem conscientia, non ita notum. Quidam dicunt perlinere ad voluntatem, alii ad intellectum: quidam volunt esse habitum vel potentiam, alii actum. IV, 185. Conscientia nihil aliud est quam applicatio scientiæ seu nolitiæ ad aliquod particulare factum. *Ibid.* Conscientia est actus, non habitus. *Ibid.* Perlinet conscientia ad intellectum, non vero ad voluntatem. 186. Conscientia est regula morum fallibilis, sed proxima, quatenus explicat et applicat legem ad actus particulares. 187. Conscientia non est regula et lex ratione sui, sed proponit et applicat regulam et legem in particulari. *Ibid.* Conscientia differt a synderesi et a scientia morali, et a prudentia. *Ibid.* Conscientia dividitur 1º communiter in veram et falsam seu erroneam, in certam et probabilem seu opinativam et debiam, in scrupulosam et laxam. *Ibid.* Conscientia vera, est quæ ex principiis veris dictat aliquid in particulari esse licitum vel illicitum, quod est revera talc. *Ibid.* Conscientia falsa seu erronea, est quæ ex principiis falsis, reputatis tamen veris, dicit aliquid esse licitum vel illicitum, quod non est revera talc; et est duplex, vincibiliter et invincibiliter erronea, sicut ipsa ignorantia. *Ibid.* Conscientia certa, est quæ formaliter et in se ac in omnibus principiis ex quibus immediate formatur certalis, vel excludit omnem formidinem rationabilem de opposito. *Ibid.* Conscientia probabilis seu opinativa, est quæ ex principiis tantum probabilibus dictat aliquid esse licitum vel illicitum cum formidine partis opposita» 188. Conscientia dubia, est suspensio interclus neutri parti contradictionis assentientis. *Ibid.* Conscientia scrupulosa, est quæ ex futilibus et prorsus contemnendis rationibus judicial ant timet ne mala sit actio. *Ibid.* Conscientia lata seu laxa, est quæ ex levibus admodum et contemnendis momentis dicat

non em matum quod revera esi malum, aut leve matum quod esi grave, cum inrumque possit faille deprehendi. *Ibid.* Dividitur 2. conscientia in obligantem, consulentem et permittentem 5. Dividi potest conscientia in bonam el malam. *Ibid.* Conscientia a theologis dicitur vera, falsa, certa, dubia, probabilis, etc. duplici sensu : 1° intrinsece el formnliter ratione diclaminis ultimi veri, falsi, cerli, dubii, probabilis, etc. Quod ulli-ηπιπi dictamen est proprie conscientia : 2a cextrinsece el præsuposilive ralionē diclamlis speculativo-practici veri, falsi, cerli, dubii, probabilis, etc. Ex quo remote deducitur dictamen ultimum praclicc-praclicum, seu conscientia proprie dicta. *Ibid.* A nullis et passim confunditur conscientia vera cum conscientia recta. 189. Solum verum practicum est objectum conscientise. *Ibid.* Omnis conscientia practice vera est recta. *Ibid.* Non omnis conscientia speculative vera est recta. *Ibid.* Dicere conscientiam esse rectam per conformitalcm ad appetitum rectum, el appetitum esse rectum per conformitalcm ad rectam rationem, esl-ne circulus vitiosus? 190. Duplici modo possumus conformari i conscientias, negative, non agendo contra illam; positive, agendo secundum illam. *Ibid.* Conscientia potest errare, quia conscientia esl conclusiosyllogismi praclici. *Ibid.* Quando error est invincibilis, conscientia est speculative falsa el practice vera et recta. *Ibid.* Nunquam licet agere contra conscientiam tam prohibentem quam præcipientem, sive veram she erroneam, etiamsi vincibllitereret. *Ibid.* Non suium tenemur non agere contra conscientiam invincibiliter erroneam, sed tenemur absolute agere secundum illam, dum dictat aliquid esse de præccepto faciendum. 191. Tenemur etiam agere secundum conscientiam vincibiliter errantem, præcipientem aliquid faciendum, non absolute sed condilionale, el in luputhesi quod non deponatur prout potest el debet deponi; al non omnes idem sentiunt. *Ibid.* Conscientia obli- c. d. legis divinæ el virtutum particularium. *Ibid.* Conscientia potest obligare ad peccandum indirecte et per accidens. 194. Quomodo qui lubornt conscientia vincibiliter erronea, debeat illam deponere? *Ibid.* Dens non potest dispensare ut quis licite agat contra conscientiam, quia implicat quod quis agat contra conscientiam el non peccet. 19 ». Subditus non potest obedire superiori contra conscen- liam dictantem esse illicitum hic et nunc illi obedire. *Ibid.* Agere contra conscientiam sive redam sive erroneam, secundum sc non est speciale peccatum. 196. Quod (it contra conscientiam ¶IO vincibiliter sive invincibiliter errantem csl iijenale ve' veniale, prout conscientia dictui esse mortale vel veniale. 197. Pœnitens non tenetur dicere in confessione sc tgiss... contra cuu»-entiam rectam, nisi fode contra egerit ut illam exlingucret. *Ibid.* Qui »stncontra conscientiam erroneam, tenetur

id accusare et simu' explicare speciemef gravitatem peccati, quam dictabat conscientia. *Ibid.* Utrum gravius stlagcr? contra conscien- tiam vincibiliter erroneam, quam agere se- cundum illam? *Ibid.* Dopin'. Jistmzui potest conscientia scrupulosa; una ex scrupulis formata, et est dictamen rationis practic®, quo quis propter leves et inanes rationes ju- dicat id quod agit esse illicitum, vel de eo dubitat. Hæc conscientia improprie dicitur scrupulosa, sed est vel erronea, vel dubia. Altera est scrupulis agitata el cruciata, dum scilicet quis judicat id qnod agit esse licitum, levibus tamen de causis timet et anxiatur ne sit illicitum tunde, quatenus scrupulosa, non est proprie conscientia, sed umbra et -imi- liludo conscienti®. 200. Quibus indiciis po- test cognosc' conscientia scrupulosa? *Ibid.* Licet-ne agere contra conscientiam scrupu- losam? 2)1. Conscientia dubia vel probabilis consistit in solo dubio aut iudicio practice- practico. 204. Nunquam eslicitum agere cum conscientia dubia, probabili, aut probabiliori proprie sumpta. 205. Sola conscientia certa moraliter est regula actionum nostrarum. *Ibid.* Qui agit cum conscientia dubia, pro- babili aut probabiliori, peccat ea specie el gravitate peccati de quo dubitat aut quod formidat. 206. Quomodo se gerere debet qui laborat conscientia perplexa? Ille dicitur ha- bere conscientiam perplexam qui, quam par- tem contradictionis eligat, putat se peccare. 207. Conscientia est forum Dei. 494.

Consecratio. Vide Eucharistia.

Consecratum aliquid dicitur quando usi- bus sacris est deputatum. VII, 268. Res con- secrata non amittit suam consecrationem, quandiu integra manet. IX, 35.

Consensus. Consensus requiritur ad bo- nitatem vel malitiam actus humani. IV, 114, Consensus est approbatio utilitatis mediorum propositorum; perlinet ad voluntatem et cum sequitur iudicium discretivum. 126. Consen- sus duplex est : perfectus el imperfectus, qurnam sunl eorum signa? 429 Consensui principis duplex csl, personalis, juridicus seu legalis. IV, 518. Consensus in illo qui habet auctoritatem aliquid faciendi haberi polesl pro ejus auctoritate. V, 56. Consensus re- quisitus ad matrimonium : vide Matrimo- nium. Omnes conveniunt aliquem consensum requiri ad validitatem contractus ; sed non omnes consentiunt qualis consensus requira- tur VII, 2, 5. A jure novo Gallico qu.dil nunc exigitur conseususad contractum *I' idt appendicem.* Consensus positivus, et non re- sisteniia extrinseca, requiritur in rcep- tione sacramentorum. VIII, 36Σ.

Conservatio rei est continuata ejusdem rei productio. III, 461.

Consilium ..*! signum voluntatis divin®. I, 267. Nullis ci 'cc -.lio. dummuio frau- dulentum non fuerit, obligatur .recuix juris. VI, 127. Quid sit donum consilii . et utrum prudenti® correspondent ? Vide Donum.

ConsisTBNTESquinam dicebantur. IX. 475.

Consistentia cral quarius gradus pœi - tentiæ solemDis. IX, 47.

Constantia partimconvenilcum perseve- rantia, partim differt ab illa. Conveniunt qui- dem in linc;diitTeriJntsecun<lum eaquæ difficul- tatem atTerunt ad persistendum in bono, vu, il.

Constantiense concilium, in hoc concilio damnatisunt Wicleffus, Joannes Huscl llicro- uymusdcPraga. Duoposlreml combusti sunt ul pertinaces in hærcsi. IV, 170. V, 125,345.

Constantiense concilium, generale xvn, «nn. 1413 indictum est a Joanne XXIII, pro- jiovente Sigismundo imperatore ad extin- guendum schisma quodEcclesiam dilacerabat. X, 159. Confirmatum csl concilium a lega- tis Gregorii XII. *Ibid.* Tandem in illo electus est Marlinus V. 292. Concilii Constantic- ais decreta, sess. tv el v prolata, slatuunl- nc concilio generali inferiorem esse auctori- tatem summi Pontificis? V, 215. Hujusmodi decreta fucrunl-ne conciliariter aut in ma- teria fidei prolata? 217. Tandem fucrunl-ne approbata a Martino V? *Ibid.*

Constantinopolitanum concilium I, ge- nerale II, in causa Macedonii. Hæc synodus Kalendis Maii anno 581, Damasi Pontificis imperantibus Theodosio Seniore, Gra- tiano el Valentiniano, consulibus Encharide cl Evagrio celebrata est : fuit centum cl quinuaginta episcoporum imperii Orientis tantum, quibuscum sub initium aderant tri- ginta episcopi cx parte Macedoniorum, sed statim discessere. II, 52. Duplex hujus convo- candi fuit prscipua causa : prima, ut fides Nicaena tot pseudosynodis cl formais Arianis labefactata firmaretur, hæicscsque Mace- donii cl Apollinaris damnarentur: altera, ut de episcopo legitimo ecclesiæ Conslonlino- politanæ adversus Maximum Cynicum, ab /Egyptiis episcopis illegitime ordinatum, pro- videretur. *Ibid.* Natalis Alexander distinguit triplex concilium Constantinopolitanum intra biennium : primum sub initium anni 581 ; secundum œcumenicum, quod Kalendis Maii ejusdem anni inchoatum est ; tertium quod inno sequenti 582 celebratum est. *Ibid.* Verum de primo concilio ul a secundo dis- tincto non constat. *Ib.d.* Difficultas est gra- risshna utrum el quomodo hoc concilium Constantinopolitanum sit œcumenicum. *Ibid.* Expenduntur senlenliæ pro ct contra. 53-56. Concilium Constantinopolitanum, quantum ad definitionem seu Symbolum fidei semper fuit in Ecclesia receptum. 56. Quantum ad ca- non's circa disciplinam, non fuit semper re- ceptum in Ecclesia. *Ibid.* Constanlinopolita- num Iconcilium, generale II, confirmatum fuisse ab Damaso papa in Synodo Romana tradit Photius. V, 257. Episcopus Cunslan- tinopolilanus non præferlur Romano Ponti- fici e concilii, Constanlinopolitano. 168.

ConiTAXiINorot.iTanvm III concilium, generale V. anno 555, sub Vigilio papa in causa Trium Capitulorum et Origenislarum

I celebratum fuit ; adfuerunt centum ct «ex* ginla episcopi. V, 216. Hoc concilium dam- navit Tiin Capitula. 125 Fui Confirmatum Vigilio ct ejus successoribus. *37.

Constantinopolitanum III concilium- gencrale VI, congregatum fuit actoritate Agathonis papæ, promovente cl ministeriall- .erconcurrente piissimo imperialoreConslan- tino Pogonato. III, 62 et V, 212. Celebratura fuit anno 680, contra Monothelitas : huic ad- fuerunt centum ct sexaginla sex episcopi. V, 342. Quinam præfuerunl huic concilio nomi- ne Agathonis? 255. Sexta synodus generalis nullos edidileanones. 257. Petiit confirmatio- nem in epistola data ad Agathonem. 257.

Constantinopolitanum IV concilium; generale VII, anno<869 inchoatum csl, præsi- dentibus legatis Adrian! II : congregatum csl contra Photium, qui loco S Ignaliiin exilium pulsus in sedem Constantinopolitanum, ausus erat ascendere nefanda intentione; el contra Iconoclastas. V, 145. Huic concilio præsedite- ne Adrianus II per suos legatos? 255. Conci- lium generale VIII, Constantinopolitanum IV, postulavit confirmationem ab Adriano II. illam datam fuisse lestatur Anasladius. 23".

Constantinus Magnus convocavit conci- lium Nicænum, ex assensu tamen S. Syl- veslri Romani pontificis, anno æræ communis 335, 46 et 41. Huic concilio adfuit Constan- tinus Magnus qui infra episcopos cl nonnisi ipsis annuentibus sedit. *Ibid.* *Constantinus Magnus agnovit primatum Pontifici Romano esse coLalum ab Imperatore cœlesli. V, 172. Corstenlinus Magnus præsens erat concilio Ni.œno. 235. Ecclesia Romana fuit-ne dita- ta a Constantino Magno? VI, 85. Quasdam possessiones privatas, quædam prædia cl vitifundia ecclesiam Romanam accepisse a Constantino Magno negari non potest. 86. Constantinus Magnus distulit baptismum usque ad mortem. VIII, 450, 450. In assignandis Constantini baptismi tempore et loco duplex est sententia. 451. Prima tenet Constantinum biplizalum fuisse Romæ a S. Sylveslro, anno 524, ætatis 50, ante mortem 14. 451 ad 455. Secunda sententia tenet Constantinum baplizalum fuisse in suburbio N'icomediæ sub finem vitæ. *Ibid.*

Constantinus Copronymus. Leoni Isauru successit anno 741 Constantinus ejus filius, regni et impietatis paternæ hæres ; dictus est Copronymus ab excrementorum profluvio quo sacrum fontem foedavit dumbaptizarctur. III, 129. Post biennium comparato exercitu Ar- tabas dum Curopalatem fudit Copronymus, eumque cum filiis trucidavit. *Ibid.* Prospere confecit bellum contra Saracenos et bellum adversus sacras imagines ardentius instau- rant impius imperator. *Ibid.* Eo fine convo- cavit Constantinopolim concilrjii trecento- rum cl triginta octo episcopo'an» qui a fide defecerant, ul auctoritate concilii et Ecclesia sacra- imagines aboleri viderentur. *Ibid.* Con- stantinus Copronymus cum ConstanHno qu»

ὁ π1 monacho nefario quem In sedem Con- ;
stantinopolitaniam intrusum, prolatis in
medium sacra Eucharistia et sanctis Evan-
gelis, super illis plebem solemniter jurare
jussit quod nusquam Imagines coleret, quod
illas idola vocaret, et ut talia execraretur.
Ibid. Immanissimas crudelitates egit contra
ros qui recusabant, eos ad ultimam pauper-
tatem adegit aut morte damnavit. *Ibid.* Se-
natores gravissimos et nobilissimos nervis In
medio Fori caedi jussit ad internecionem :
ipsum Constantinum patriarcham capite trun-
cari jussit. Hdd. Stephanus IV pontifex maxi-
mus hujus pseudosynodi acta rescidit. *Ib.* Anno
775 crudelem efflavit animam scelestus Im-
perator Copronymus, carbunculis crura de-
pascentibus et febre Insolita ad instar ignis
urente, qua se velut inferni flamma torreretur
misere ejulabat ob violatum Deiparae cultum,
quam ideo deinceps coli jussit. *Ibid.* Copro-
nymo successit Leo ejus filius qui miserabi-
liter obiit. *Ibid.*

Constantinus. Leo moriens Constantinum
filium tunc decem annis natum regni bærc-
dem reliquit sub piculissimæ matris Irenes
tutela, cui cum nihil religione esset anti-
quius, cultum imaginum pro viribus instau-
rari curavit. III, 129. Concilium congregari
petiit ab Adriano I. Adrianus misit legatos
Constantinopolim qui concilium congrega-
runt primo in basilica SS. Apostolorum, sed
postea propter seditionem militum Icono-
machorum, in Nicæam urbem transtulerunt.
Ibid. In eo Iconoclastæ damnati sunt. *Ibid.*
Imago Salvatoris in medio consessu Patrum
prolata ab omnibus procumbentibus adorata
est. *Ibid.*

Constantius controversiarum fidei diri-
mendarum causa synodum œcumenicam Ari-
mini indicit anno 559; sed Arianorum consilio
induas partes dividit, assignata Occidentalibus
urbe Ariminensi, vulgo *Rimini*, in Italia :
Orientalibus Seleucia in Isauria. II, 49.
Quid egit contra patres Ariminenses. 49 et
■ujq. Quid egit adversus Liberium? Vide
Liberius.

Constans. Edictum suum, quod dictum
est *Typus*, promulgavit Constans a no 648
Quid est hoc edictum? III, 60.

Consubstantialitas. Personarum duplici
fensu potest intelligi : 1° quod sint ejusdem
omnino et indivisus naturæ, in ipsis immul-
tiplicatæ et indivisæ, et hæc est intelligencia
catholica; 2° quod sint ejusdem quidem na-
turæ, sed specificis tantum, divisa et mul-
tiples in illis, sicut duo supposita naturæ
humane; et hic sensus est error paganismi
pluralitatem deorum admittentis, in eumquo
declinare videbantur Semi-Ariani qui dice-
bant Filium esse similem Patri in subsimilia,
etsi tamen id asserere non auderent. II, 8.
Consubstantialitas Iulii asseritur ex Scriptu-
lis contra Arianos. *Ibid.* Consubstantialitas
Spiritus sancti reperitur contra Macedonia-
nos. 10. Pluralitas et consubstantialitas per-

sonarum simul probantur ex SS. Scripture.
Ibid. Pluralitas et consubstantialitas Perso-
narum probantur traditione. 15 et seq. Vox
homoousion seu consubstantialia «ignificat
Filium non solum esse similem Patri, sed
esse ejusdem prorsus naturæ et essentiæ,
quod etsi fides catholica, et ideo ad hæresin
Arianam, quæ Filium in ordinem creetur-
um redigebat, profligandam apprimè ido-
nea. 44. Vox *Uomoousion*, seu consubstan-
tialis, convenienter apposita est Symboli
Nicæni. 45 et seqq. Hæc vox reperitur in
Scripturis non quoad sonum, sed quoad sen-
sum. *Ibid.* Fuit in usu ante concilium Ni-
cænum. *Ibid.* Vox *homoioisition*, id est, simi-
lis substantia, fidem Ecclesiæ exprimebat
sufficienter. 46. Quid censendum de illis qui
hanc vocem *homoiousion* admittebant, re-
jecto *homousion*? *Ibid.*

Consubstantiatio et impanatio exclu-
duntur a concilio Tridentino. IX, 76.

Consubstantiatores dicuntur qui vo-
lunt panem in Eucharistia conjungi corpori
Christi, sed absque unione hypostatica. IX, 74.

Consuetudinarius est ille qui consuetu-
dinem seu habitum et propensionem peccandi
in certo genere peccati ex frequentatis ejus
actibus contraxit IX, 405. Consuetudinarius
tenetur confessario interroganti fateri; uam
consuetudinem. 410. Illi qui sunt in stata,
consuetudine et mora peccandi debent, in
quantum possunt, exprimere numerum pro-
babilem. 454. Juxta communem Providen-
tiæ cursum perfectio peccatoris con-
suetudinarii est difficilis, sed illa conversio
non requiritur ad absolutionem 407. Qua
remedia sint præsenbenda consuetudinariis
et frequenter recidivis? 410. Consuetudina-
rius qui post obtentum absolutionis benefi-
cium diligenter adhibuit remedia præscripta
et est notabiliter emendatus, uccit aliquoties
relapsus fuerit, debet iterum absolui idem a
fortiori dicendum de recidivis. 404 et 409.
Consuetudinarius qui in prioribus confessio-
nibus nunquam fuit correptus, nec monitus
de remediis adhibendis, neque illorum
consciens, si nihil aliud obstat quam consue-
tudo, et prolelelur se de illa et de peccatu
dolore, paratumque se exhibeat ad omnia re-
media, etsi dura et difficilia, potest post præ-
missam vel plurimum confessionem genera-
lem talim absolvi, nec est expectandum do-
nec pravam consuetudinem penitus eradica-
verit. Idem a fortiori dicendum m' simplici-
ter recidivis. 40 et scyy. Differenda est re-
gulariter absolutio consuetudinario qui, se-
tenet et iterum monitus et correptus a confes-
sario, neglexit remedia ab ipso præscripta
nec se emendavit, quousque factis emenda-
donem probaverit, quantumvis dirai nun-
se pœniliter et se esse ad omnia præparatum
Idem dicendum in puribus circumstandi-
recidivis statim et frequenter nisum pecca-
tum. *Ibid.*

Consuetudo est optima lo-

gum interpretes el vim legis habere potest. IV, 503. Consuetudo duplex est, una Tacti, altera juris, 518. Consuetudo facti definitur. *Frequentia operandi libere eodem mddo. Ibid.* Consuetudo juris quæ sequitur ex consuetudine Tacti definitur: *Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex. Ibid.* Tria tribuit S. Thomas consuetudini: primum, quod legem inducat, quando scilicet est præter legem cl nullam supponit; secundum, quod abroget legem latam et receptam; tertium, quod eam interpretetur. *Ibid.* Hæc autem tiia consuetudo obtinere potest duplici via: 1^a via connivenliæ; 2° via præscriplionis. *Ibid.* Consuetudo rationabilis potest inducere legem ubi non est, tam via connivenliæ quam præscriplionis. *Ibid.* Ut consuetudo inducat legem plura requiruntur. 519. Quantum temporis requiriteonsuetudo ut obtineat vim legis? *Ibid.* Consueludo rationabilis potest abrogare legem humanam etiam irritantem, aul ei derogare tam via connivenliæ quam præscriplionis. *Ibid.* Unde dignosci potest consuetudinem inductam fuisse cum intentione obligandi, et vim legis habere? *Ibid.* Plura inferuntur. *Ibid.* Ut consueludo præscribal contra legem debet esse rationabilis. 520. El insuper debet esse bona fides in præscribente. *Ibid.* Consueludo humana nunquam prævalet contra legem naturalem aul divinam. *Ibid.* Consuetudo polcstne derogare legi quoad pœnam ipso facto incurrendam, y g. excommunicationem, relicta culpa? 521. Consuetudo petest interpretari legem. *Ibid.* Interpretatio duplex est: una doctrinalis, altera authenbtd. *Ibid.* Utroque modo consueludo potest interpretari legem humanam; priori autem modo tantum legem naturalem et divinam. *Ibid.* Consueludo potest præscribere contra legem etiamsi lex feratur cum hac clausula, *non obstante quacumque consuetudine.* 520. Consuetudo legi contraria quam legislator scii in particulari et tolerat, tollit vim legis post duas vel lres ejus infractiones, absque determinato tempore cl indepndenler a præscriplione. V. 81. Consuetudo non potesl derogare legi naturali aut divinæ, ulpote in quam nihil potest humana potestas; potesl tamen derogare legi humanæ, si sit rationabilis cl legitime præscripta. *Ibid.* Consueludo legi contraria quain legislator ignorat in particulari, non præscribil contra legem civilem nisi decem annis. *Ibid.* Idem dicendum de consuetudine adversus Icgcmccclesiaslicam nondum receptam moribus utentium. 81. Videtur quod requiratur bona fides in subditis ad hoc ut consuetudo præscribal contra legem. *Ibid.* Dispensati) el consueludo legitima excusant a pea a'o laborantes diebus Dominicis et festis. VII 519. Consuetudo esl-ne consuetudinario occasio proxima peccandi? IX, 408.

Consulens sumitur dupliciter: Ie pro eo qui dectnrnii de bonitate aul malitia actionis*

et qui dicit contractum esse licitum cum sh illicitus, etc.; 2° pro eo qui, supposita cl cognita actionis injustitia, cam suadet, she proponendo utilitatem, etc., sive ad eam precibus, etc., excitaudo, sive suppeditando media el modos quibus efficaciter el luto fieri potest. VI, 157. Consulentes primo molo quandonam tenenlur ad restitutionem damni illati eorum consilio. *Ibid.* Consulentes secundo modo quandonam tenentur ad restitutionem. *Ibid.* Consilium si revocetur lem pestive antequam damnum inferatur, manetne consulens absolutus ab onere restituendi si nihilominus damnum fiat? 158.

Consultatio est actus intellectus, nempe inquisitio de mediis congruis. IV, 116. Uti sorte consulloria ad discendum a Dc» quid sil agendum, pertinet ad Dei Lenlalioncni, nisi forte ubi, urgente gravi necessitate agendi, deficit humanum judicium; tunc præmitenduntpreccsul Dcusdirigat sortes. VII.582.

Contemptus formalis duplex est: perfectus et imperfectus. IV, 428 et VI, 590. Quaudonarn aliquis transgreditur regulam ex contemptu. *Ibid.*, et VIII, 10. Frequentia peccati dispositive inducit ad contemptum. *Ibid.* Contemptus csl perfectus quando quis renuit in loto subijci superiori, ex quovis contemptu sive præcepti, sive potestatis. sive præcipientiÿ procedat illa pervicacia. Vili, 10. Imperfectus, esi quando quis renuit obedire supeiiori in aliqua re tantum, sive gravi, sive levi, paratus ipsi obedire in aliis. *Ibid.*

Contenson. Sententia ejus circa finem ultimum quem intendit homo in actu deliberato refertur. IV, 10.

Contentio generatim csl pugna verborum. Specialiter csl Impugnatio veritati! cum confidcnliaclamoris. V. 562. Si contentio est impugnatio falsitatis cum debito modo acrimoniæ, non csl peccatum; secus si sit cum inordinato modo. 565. Contentio mia est e septem filiabus inanis gloriæ. VIII. 16.

Continentia generaliter est abstinencia ab omni re illicita; specialiter, csl firmitas voluntatis, qua quis resistit quibusctimque pravis concupiscentiis quæ in eo vehementer existunt; stricte, csl dispositio voltiDlatis qua resistitur pravis concupiscentiis circa tactum. VIII, 199. Continentia csl-ne virtus proprie dicta? *Ibid.* Differt a temperantia. *Ibid.* Cur continentia laudabilior est matrimonio? II, 287. Continentia subjectatur in voluntate, non autem in appetitu sensitivo. 200. Status conlincnliæ el excellentior statu matrimonii. X, 95.

Ordinibus sacris annexa est continentia. X, 55. Bationabiliter atque convenienter Ecclesia annexuit ordini sacru continentiam. 64, 65. In Ecclesia Occidentali omnes clerici majorum ordinum, ab episcopo ad subdiaconum inclusive, tenentur servare continentiam perpetuam, ita ut nec post ordinem susceptum, matrimonium contrahere possint, occ matrimonio aule ordinem contracto uti'

ts. In Ecclesia Orientali presbyteri possunt in matrimonio contracto. 64. Continentia annexa est ordini sacro, non jure naturali aul divino, sed ecclesiastico *Ibid* Qui ignoraret votum continentiae esse annexum ordini sacro, ad illam servandam teneretur. 67. Quid vero si suscipiens ordinem expresse nollet vovere? G8. Quo sc recipere debent uxores clericorum post ordinationem continentium? *Ibid*. Qui susciperet sacrum ordinem ante usum rationis, aut post ex gravi metu injuste incusso, non teneretur ad continentiam. *Ibid*. Clerici minorum ordinum. ■ quando fuerunt-ne obstricti lege continentium? *Ibid*.

CoifUNBRI multipliciter aliquid in alio potest: Pformaliter, scuquoad rationem suam l rmalein; 2· virtualiter, quando unum habet virtute quidquid perfectionis csl in re r.intenta; 5° eminenter, (piando unum continetur in alio perfectiori modo quam sil in m* ipso; el hoc vel eminenter formaliter, vel imiliciiter virtualiter. l, 7*2. Quænatn est (Terentia inter formaliter et virtualiter r miinci in aliquo? l II, et G.

Contractus. Contractus stare debet prae-no consensu voluntario contrahentium, quævis nova ratio occurrat, nisi error existat circa substlininm rei. IV, 254. Contractus injure delinitur: Ultro citroque obligatio. VII. 1. Contractus, generaliter sumptus, prout comprehendit contractum late et stricte iumptim, vieilnitur: Duorum plurimorumvc in idem, placitum el consensus, signo sensibili manifestus, parions obligationem, saltem in uno contrahentium. *Ibid*. Variæ sunt contractus divisiones. 1° Dividitur in innominatum el nominatum. Nominatus subdividitur in illum qui csl in utilitatem ulrius qu: contrahentis, el In illum qui est in utilitatem unius tantum. 2. Contractus innominatus csl quadruplex. *Ibid*. Contractus dividitur» in gratuitum, qui etiam dicitur lucrativum, et onerosum, 5° in explicitum el implicitum, 4° In contractum stricti juris el bonæ fidei. “” Alius est qui solo consensu; alius qui verbi»; alius qui scriptura; et alius qui re seu traditione pericitur. G» Tandem contractus dividitur apud jurisconsultos in nudum, et vestitum. l, 2, 5. In foro civili, (■ intractus reputatur validus ex prxsumptione quod contrahens intus senserit quod exterius expressit. 5. Non sufficit ad validitatem contractus consensus in sola verba, sed requiritur consensus in ipsum contractum, ila quod contractus verbotenus sine anirno contrahendi et se obligandi, sil contractus lictus el nullus in foro conscieitix. 4, 7. Cur el qua ratione contractus defectu consensus et jure naturæ invalidi, possint fieri jure posiliio validi. 22. Error in contractibus potest versari vel circa rei substantiam, vel circa rei accidentia. 4. Vel est causa contractus, el dicitur antecedens, vel non est causa, et dicitur concomitans aut inel-

dens. *Ibid*. Cancans seu nntcccdens vel est principaliter movens, vel excitans tantum *Ibid*. Tandem vel provenit «b ipso contrahente. decepto, vel ab altero ontrahente per dolum decipiente, vel ab Jiquo tertio non contrahente. *Ibid*. Error circa substantiam rei, sive sil antecedens, sire concomitans tantum, el a quocumque proveniat, irritat contractum. Est communis el certa. 4, 5. Error circa rei accidentia, etiamsi antecedens el a fortiori concomitans, non proveniens ex dolo alterius contrahentis, neque irritat contractum, neque rescindibilem facit ad nutum decepti. 5, 6, 7. Metus potest oriri vel a causa naturali, vel a causa libera; et hic vel juste, vel injuste incutitur. Item incutitur vel in ordine ad contrahendum, vel ad alium finem 7. Omnis contractus initus ex gravi metu a causa naturali incusso, csl validus. Idem dicendum de voto. 8. Omnis contractus» initus ex gravi metu a causa libera juste incusso, csl validus. *Ibid*. Omnis contractus inilus ex gravi metu a causa libera injuste incusso, sed non in ordine ad contrahendum, csl validus, saltem si non incatur cum illo qui metum incussil. *Ibid*. Contractus inilus ex gravi metu injuste incusso in ordine ad contractum, aul equidem sine ordine ad contractum, si contractus incatur cum ipso vexante, an sil validus non omnes consentiunt. *Ibid*. Contractus cujus objectum est aliud quam cessatio ab injusta vexatione, inilus ex gravi metu injuste incosso, in ordine ad contractum, etiam cum ipso vexante, est jure naturæ validus. 9. Contractus cujus objectum csl sola liberatio a vexatione scu metu injusto, est jure naturæ invalidus, sive metus incutiatur in ordine ad contractum, sive non, modo tamen in hoc ultimo casu contractus incatur cum inculicnte metum. 7. Contractus cujus objectum est aliud quam cessatio ab injusta vexatione, initus ex gravi metu injuste incusso, in ordine ad contractum, etiam cum ipso vexante, est jure naturæ validus. 9. Probabile est contractus quos præcedenti conclusionem dixi jure naturæ valere, etiam jure positivo esse validos, paucis exceptis. *Ibid* Vera est conclusio etiamsi contractus ineatur cum aliquo tertio nictus injusti nescio. 10. Contractus quod duabus præcedentibus conclusionibus divi esse validos tam jure naturali quam civili, sunt rescindibiles ad nutum inetum passi, sive metus sil gravis sive levis, modo det causam contractui, et sit injuste incussus in ordine ad contractum. *Ibid*. Juramentum contractui invalido appositum, csl validum, et servari debet si absque peccato jurantis servari possit; csl vero invalidum, nec sci vari debet si sine pccalo jurantis servari non possit. VI, 15 Contractus jure naturæ irriti el illiciti, pro ccrlo non firmanantur juramento. Hem non urinantur juramento contractus qui sunt rescindibiles propter injuriam aut turpitudinem exigentia

aut acceptantis juramentum. *Ibid.* Contractus qui inducunt naturalem obligationem, sed irritantur a jure positivo, principaliter in favorem contractantis, ejus juramento firman-
 IV. Quid interest utrum juramentum confirmet contractum necne, quandoquidem qui juravit teneatur semper ex omnium consensu, vi solius juramenti persolvere quod præcisit. *Ibid.* Estne id etiam verum de juramento cui error, dolus aut metus causam dedit? 18. Contractus qualificatus. 20. Primus est condicionalis. *Ibid.* Conditionalitate contrahens non potest neque licite neque valide resilire a contractu, sic, ut exlinguat hanc obligationem conditionalem absque consensu alterius partis. 21. Contractus initus sub conditione de præsentis vel præterito, non suspenditur, sed stalem est validus vel invalidus; ut si dicas: Emo vinum si sit vetus; Do tibi decem aureos, si negotia mea Parisiis perfeceris; Duco te, si sis virgo. *Ibid.* Contractus initus sub conditione de futuro necessario cognito ut tali, non suspenditur; suspenditur autem si sit de futuro contingenti honesto saltem regulariter. 22. Contractus sub conditione futura contingenti initus, purificata conditione, fit purus et absolutus absque novo consensu, si prior non fuerit retractatus. Est communior et probabilior, 22. Contractus sub conditione impossibili, sive de præsentis, sive de præterito, sive de futuro, jure naturæ est nullus; sub conditione vero turpi de futuro, nullam jure naturæ inducit obligationem antequam conditio impleatur. 25. Contractus sub conditione operis turpis, sive repugnantis justitiæ, sive alteri virtuti, sive puniendi per leges sive non, purificata conditione, jure naturæ obligat, sicut promittens teneatur dare rem promissam, et promissarius possit eam accipere, et acceptam relinere, nec teneatur reslinere. 25. Utrum, purificata conditione turpi, stet contractus, proindeque promittens teneatur dare rem pactam seu promissam et promissarius possit eam accipere et acceptam retinere, quidam negant. *Ibid.* Probabilius nobis est præfatos contractus quos diximus, purificata conditione valere jure positivo quoad forum conscientiae, seu quoad obligationem naturalem quam inducunt, sed tantum quoad actionem fori externi. 28. Secundus est modalis. 20. Contractus proprie modalis non suspenditur quousque impleatur modus, sed statim obligat, neque revocatur si non servetur modus. 25, 24. Tertius est causalis. 20. Contractus causalis nullus est, si causa primaria et principalis ob quam initur non subsistit; validus est, si causa secundaria et minus principalis non subsistit subsistente primaria. 24. Quartus est demonstrativus. 20. Si error in demonstratione versetur circa rei substantiam, irritum contractum; si versetur tantum circa accidentia, non irritat. 24. Quintus est ad diem. 20. Contractus ad diem cer-

tum, hoc est, certo futurum, sive certum si quando sit futurum, ut Pascha, sive incertum si quando sit futurum, ut dies mortis, modo si certo futurum, parum obligationem stalem, sed non pro stalem. 25. Contractus de re vel actione pretio æstimabili, debita ex alia virtute, distincta a justitia, est validus, sed illicitus. Est communior et probabilior. 52, 55. Contractus de re vel actione alteri debita ex justitia, est nullus ita ut pretium promissum vel datum si obnoxium restitutioni. Est communis. *Ibid.*— Legislator, sive civilis, sive ecclesiasticus, potest, ob justam causam bonum commune spectantem, irritare contractus qui alioquin, spectato solo jure naturæ, essent validi. 53. Lex potest variis modis improbare contractum aliquem seu actum: 1º negative, si nempe neque prohibeat neque irritet, sed tantum non assistat aut probet. *Ibid.* 2º si prohibeat tantum et non irritet. *Ibid.* Jus novum Gallicum quid statuit circa contractum in genere. *Vide appendicem.* Circa contractum conditionalem. 10. In hoc jure error meliusque irritans contractus? 5.

Contritio et Attritio per metaphoram translata sunt a corporibus ad spiritualia. IX, 290. Contritio ut sic, prout abstrahit a statu veteris et novæ legis, a perfecta et imperfecta, est animi dolor et detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. *Ibid.* Auctoris definitio: Dolor pro peccatis assumptus, cum proposito confitendi et satisfaciendi. *Ibid.* Dolor et odium peccati, atque propositum non peccandi, requiruntur nec necessario ad contritionem? 291. Dolor debet esse de peccatis, non de defectu doloris. 551. Propositum in contritione debet nec esse explicum? 290. Sufficient ne aliquando implicitum? *Ibid.* Propositum formale non est de essentia contritionis. 291. Essentia contritionis non consistit formaliter in istis tribus, sed formaliter in solo dolore, præsuppositivo in odio, et consecutive in proposito. *Ibid.* Quo sensu contritio est displicentia peccati 292.— Quantitas contritionis potest distinguere tripliciter: appetitiva, quæ spectat objectum; Intensive, quæ spectat subjectum; Extensiva, quæ spectat multitudinem peccatorum. 292. Contritio est duplex; perfecta, et imperfecta. Perfecta, quæ a charitate perficitur, justificat ante susceptionem sacramenti 502.

Contritio differre essentialiter ab attritione, vel accidentaliter? IX, 262. Contritio perfecta extra sacramentum semper importat justificationem, non tamen sine voto sacramenti in ea incluso. 258.— Contritio debet esse supernaturalis. 292. Contritio est sensibilis, non per se, sed per accidens. 248. Contritio debet esse vera et sincera, ita ut si quis conetur fidei, aut se credat vere contritum et non si, siquid accedat ad sacramentum, neque effectum sacramenti neque

ipsum «aeramentum recipiat. *Ibid.* Dolor de peccati», qui est essentialiter contritio, debet esse orontum dolorum maximus npprcialive, hoc csl, peccator debet sic detestare peccata, ut pro nulla re mundi velit illa committere 292. Dolor ac detestatio voluntatis de peccatis non debet necessario esse maximus omnium iolorum intensive. 293. Dolor de peccatis qui est in parte sensitiva non debet necessario esse maximus qui in ea esse potest. 294. Contritio debet esse de omnibus et singulis peccatis. 296. — Contritio est necessaria, non solum necessitate medii, sed et præcepti, tum naturalis, tum divini positivi, tum ecclesiastici. 296. Quamvis sil omnibus suadendum, tanquam salutare consilium, stalim post peccatum conteri, attamen præceptum contritionis non obligat per se stalim ac peccatum commissum. est, neque stalim ac memoria occurrit, neque singulis diebus dominicis cl festis 297. Præceptum contritioni est affirmativum. *Ibid.* Præceptum contritionis per se obligat in morali periculo mortis aut perpeluæ amentix. Extra illud vero sic obligat, ul peccator non possit diu sine novo peccato differre illius adimpletionem. 298. Dilatio contritionis ultra tempus rationabile inducit periculum peccandi. 501. Quando ditiTeri debet contritio ut peccator censeatur ejus præceptum transgredi et peccare mortaliter? 298. Quo tempore præceptum contritionis obligat? 297. Præceptum contritionis obligare singulis diebus dominicis cl festis nulla ratione probatur. 298. Præceptum contritionis obligat per accidens: 1° toties quoties requiritur status gratiæ ad aliquod aliud præceptum adimplendum: undeobligat quando humo tenetur recipere aliquod sacramentum vivorum, quoties sunt administranda sacramenta; 2° per accidens obligat quando arget gravis tenlialio quam sine contritione himo moralilcr superare non potest; 3» in casa publics necessitatis, quando creditur Deum punire populum propter peccata particularia: quidam addunt casum, dum csl periculum ne peccata oblivioni tradantur, sed non videtur admittendum, quia peccata oblita possunt esse objectum contritionis. 299. Actus contritionis est a cbarilate imperative. 260. Non idem csl contritio charilalc perfecta cl contritio seu Caritas intensa. 515. Votum implicitum sacramentorum cl præceptorum includitur-nc ih contritione? 258. Contritio csl dispositio ad sacramentum cum fructu suscipiendum. Quo scnsuflX. 217. Requiritur in poenitentia ut pars. 249, Contritio requiritur in baptismo ut dispositio. *Ibid.* Polesl-no dari contrilio quæ sil pars tantum sacramenti poenitentia et non dispositio sufficiens ad gratiam? 422. St contritio præcedens nullo modo referratur ad lconfessionern, debcl iterari. 550. Aclus contritionis necessario debet aliquo modo jungi confessioni sacrainenlali, non quideiu physice, sed moralilcr. 529. Non

videtur necessarium quod actus contritionis præccdal confessionem licet sit consultum. *Ib.* Quando contritio præcedit confessionem, non requiritur quod immediate mie confessionem eliciatur; sed requiritur el suffi it quod non fuerit revocata vel formalitcr, vel virtualitcr. *Ibid.* Qui Immediate post confessionem accusat peccatum oblitum, probabilius non tenetur ad novam contritionem. 531.

Contumelia esi dehonoralio qua aliquis id quod est contra honorem alicujus deducit in notitiam alius cl aliorum; scu brevius, est injusta dehonoralio personæ præscnlis. VI, 549 el IX, 385. Contumelia reipsa non csl idem quod convicium et improprium. VI, 550. Contumelia est ex genere. <uo peccatum mortale; potest tamen multis modis fieri veniale. 351. Debemus illatas contumelias sustinere in præparatione animi, non semper actu. *Ibid.* Contumelia frequentius oritur ex ira, licet quandoque oriatur ex superbia, odio el stullilia. *Hid.* Idem dicendum est de tolerantia seu repulso detractionis ac de tolerantia vel repulso conlurnvliæ. *Ibid.* Contumelia quæ infertur coram aliis, inducit obligationem restituendi, quatenus minuit seu tollit apud alios opinionem de excellentia patientis contumeliamipsumque exhibet vilem et contemptibilem, sicque privat honore ab aliis recipiendo; quod esi damnum grave restitutioni obnoxium 572. Qui privolim intra quatuor oculos alteri contumeliam infert, tenetur ad satisfactionem. *Ibid.* An hæc satisfactio debeat dici restitutio non omnes conveniunt. *Ibid.* Satisfactio pra contumelia illata, scu honoris Issi restitutio, fieri debcl per exhibitionem honoris el reverentis. 353. Verba conlumeliosa possunt excusari ab omni peccato. 371.

Conversio. Duplex ad Deum conversio distinguitur: alia explicita et formalis; alia vlrlualiscl implicita. IV, -459. liomoin primo Instanti morali usus perfecti rationis tenetur sub mortali se convertere ad Deum, vel explicitc, vel implicate. *Ibid.* Tenetur-nc homo etiam in primo instanti usus rationis se convertere ad Deum ul auctorem stipcmaluralem? 410. Ad conversionem veram et strictam quatuor requirit unlur conditiones: prima, quod terminus *a quo* cl *ad quem* sint quid positivum; secunda quod terminus *a quo* desinat esse, et terminus *ad quem*, incipiat esse; tertia quod non sil mera concomitantia, sed quædam connexio inter desilionem unius et inceptionem alterius; quarta, ut sit aliquid commune utrique termino *a quo* el *ad quem*. IX, 88. Conversio ad creaturam tanquam ad finem ultimum, est lota peccati malitia cl inordinatio 316. Simplex propositum servandi mandata tollit-nc conversionem peccatoris ad creaturam tanquam ad finem ultimum? *Ibid.*

Conviciantis audacia potest moderate reprimi propter officium charilalls, non propus

eupidatem privati Lonurrls, neque propter vindictam. VI, 351.

COOPERATISdamno alterius ad quid tenetur? VI, 152. Modi quibus aliquis potest cooperari injusto dainniicationi in tantum obligant ad restitutionem in quantum influunt efficaciter in damnum. *Ibid.* Si non ad substantiam damni Influant, sed in modum tantum, puta ut fiat citius, atrocius, etc. dubium est an teneantur ad restitutionem. *Ibid.* Ut cooperatis sil causa efficax damni et inde obno litis restitutioni, requiritur-ne quod sit causa sine qua damnum non fuisset? 153.

Cooperatio materialis peccato alterius per actiones secundum se indifferentes, si liat metu mortis aut gravis damni, non est peccatum scandalii. V, 384.

Copula. Non est sacrilegium excrecscopulam sive conjugalem sive fornicariam, cum reliquis aut similibus rebus sacris ad collum aut alibi appensis, nisi id fiat in contemptum hujus in sacrae, aut adhibeatur ad ipsum actum M-nereum. VIII, 166. Copula conjugalis potest-ne licite et absque sacrilegio exerceri in loco sacro? 165. Quid censendum de copula cum alterius sponsa de futuro, an sil simplex fornicatio, an adulterium? 110. Peccat-ne »ponsa vel vidua, de copula carnali futura aut praeterita oblectans? 143. Licet abrumperere copulam fornicariam. 140. Conditio non exercendi copulam reddit-ne matrimonium in validum? X, 151, 132. Copula carnalis non pertinet ad essentiam matrimonii. X, 90. Copula potest esse illicita vel ex parte petentis, vel ex parte actus. 152. Modus essentialis copulae, quae est principaliter ordinata ad generationem prolis, est ut fiat cum immissione et retentione seminis intra vas naturale. 148. Usus copulae inter conjuges in quo non servantur tria substantialia assignata, aut periculum morale subsit ne non serventur, esi peccatum contra naturam, gravius inter conjuges quam inter folutos. *Ibid.* Si vas debillum, immissio et retentio seminis in eo serventur, accidit inordinatio circa accidentalia tantum copulae in modo et situ, non est plus quam veniale / *id.* Quando copula esi mortaliter illicita ex parte petentis, « debitum possit commode negari, non licet reddere; si vero ex dencatione praevideantur gravia incommoda, irae, d-sensiones, etc. potest et debet reddi 152. Quandd copula est mortaliter illicita ex parte actus, ul si petatur in loco sacro vel publico, etc. non licet reddere petenti debitum. *Ibid.* « iivenieirissimum et decentissimum est oblinere o carnali copula diebus festivis, praeter Him di quo SS. Eucharistia recipienda vel copta es' nr tamen quod non sit plus quam filiale in pelin e in reddente autem saepenum i i'i. Exigere copulam tempore menstrui »eu puer perii, nulli cum S. Bonaventura accu- * « » ran mortalis reddere venialis, prop-

ler periculum prolis vltos et monitru, quod ex tali copula imminet. *Ibid.* VMéün tantum veniale et quibusdam nullum.

Cornelius, antequam S. Petrus «d cun accederet, habebat fidem implicitam, qui ut explicita evaderet, S. Petrus ad rura missus est. III, 538 et V, 28. Fuit-ne justificatus sine fide incarnationis? V, 32.

Cornelius papa dubitavit una cum synodo Romana de baptismo per infusionem colate Novatlano in Iccio decumbenti. VIII, 390.

Cornet (D.) Facultatis Parisiensis synodus, examini facultatis subiecit septem propositiones ex Jansenii libro desumptas: duabus ultimis rescissis remanserunt quinque famosi. III, 271.

Corona et praemium dicunt-ne ordinem necessario ad merita? I, 452. Deus Intendit praedeslinatis gloriam ul coronam cl praemium. *Ibid.* Quod intenditur ut corona et praemium, Intenditur ul debillum iustitiae excrend in ordine executionis. 453. Coronae spincae quam S. Ludovicus magno pretio ex inanibus barbarorum emit, cl quae Parisiis asservatur, historia narratur. III, 209.

Corporalia a quo sunt benedicenda? IX, 224.

Corpus. Corpus a quibusdam antiquis, praesertim a Tertulliano, dupliciter usurpatur: 1° improprie pro omni eo quod est reale ac subsistit, et opponitur nihilo, Inani et vacuo; 2° proprie pro mole materiali extensa et prout opponitur substantia immateriali. Quando igitur Tertullianus dicell Deum corpus esse, intelligit de corpore improprie prout est aliquid subsistens et opponitur nihilo. I, 69 et II, 155. Res corporeae possunt-ne agere in puros spiritus virtute propria? 156. Angeli aliquando assumunt corpora, ita ul apparitiones illorum non semper contingant secundum imaginationem, sed quandoque secundum assumpta corpora. *Ibid.* Angeli in assumptis corporibus non exercent vere opera vitae sensitivae, sed similitudinarie tantum. 158. *l'ide Angelus* Corpora coelestia sunt ne animata? 2*5 Anima individuatur a corpore quoad perseilatam existentiae. 259. Dissoluta corporis et aiiimae unione, corpus non annihilatur, sed solvitur in partes, quarum nulla perit aut annihilatur. 261. Corpus humanum fuit a Deo constitutum in optima dispositione, non simpliciter, sed secundum quod congruit animae rationali et ejus operationibus. 275 et 276. Sanguis erit in corporibus gloriosis, secundum theologos. 427. Corporis gloriosi quatuor qualitates numerantur, claritas, impossibilitas seu Incorruptibilitas, subtilitas et agilitas. 111, 250. Corpus Christi resurrexit integrum et gloriosum »i</i. Non sunt culpandi, sed potius laudandi qui per moderatas austeritates corpus dorasnt. VI, 288.

Srcuiuium ea quae ad naturam corporis spectant, lioino homini obedire non tenetur. 55G. Cultus (orpori* ad quatuor potest ordinari: I. ad fovenduir corpus contra injurias afiris; 2° ad legenda verecunda naturae; 11* ad servandam decentiam status juxta consuetudinem patriae; 4. ad fovendam et augendam pulchritudinem. VIII 210. Quo sensu corpora nostri a dicuntur metiri corpore Christi? IX, 280. Ex dolore sensibili intenso, polest ita debilitari corpus ut sii insuficiens ad ea quae sunt agenda. 295. Respublica habet-ne dominium in corpora civium? X, 124. Potest ex causa eos vita privare seu in servitutem redigere. *Ibid.*

Correptio est effectus exterior charitatis. V, 357. Est ad emendationem fratris reprehendo. Correptio el ipsa emendatio confunduntur tamen a theologis. 547. Correptio fraterna est actus chnrlalis et misericordiae, quo per convenientem sermonem, vel aliquid aequivalens, proximum a malo peccati ad bonum virtutis comertc nitimur. 547. Correptio delinquentis duplex est: fraterna, el Judicialis. *Ibid.* Requiritur ad correptionem fraternam spes probabilis emendationis, 550; modo tamen non agatur de correptione quae assumeretur ad alium aliquem finem 551. Ad hoc ul quis teneatur corripere proximum, debet habere notitiam moraliter certam peccati commissi vel committendi; non sufficit dubium. *Ibid.* Requiritur insuper necessitas correptionis ad emendationem fratris. *Ibid.* Varii casus expenduntur. 352. Correptio fraterna est in praecplo naturali et divino positivo, ita ul omni tempore, etiam ante Legem, obligaverit. 347. Christus loquitur de Christianis ita tamen ut non excludat alios. *Ibid.* Praecptum correptionis fraternae, utpolc affirmativum, non obligat pro »inpr. Ul autem obliget, quatuor requiruntur: 1° materia sufficiens; 2° certa peccati notitia; 3° spes emendationis; 4° necessitas correptionis. 549. Solum peccatum mortale et non veniale est per se materia miliciens et propria correptionis fraternae. *Ibid.* OiniHs tenentur generaliter ad coriptionem fraternam. 352. Praelati strictius tenentur quam caelcri ad corripiendos suos subditos. *Ibid.* Tenentur etiam inquirere in vitam subditorum ad finem correptionis fraternae. *Ibid.* Cavere tamen debent nimiam mspicionem et nimiam incuriam. *Ibid.* Videtur quod non teneantur ex stricta iustitia, iced ex misericordia et fidelitate qua tenentur adimplere suum munus. *Ibid.* Parentes tenentur ad correptionem fraternam, secundum cujusque disciplinam iudices sicut praebd, reges. *Ibid.* Subditi possunt et aliquando lentatur corripere fraterne suos superiores. 553 S2d modo congruenti ha»c correplio debet fieri / *ia* Peccatores cogniti ul tales ab lis otii corripiuntur, non eximuntur a praecento correptionis fraternae faciendae. *Ibid.* Non obstant SS. Patres. *Ibid.* Peccator ad

corripiendum alium tenetur ad emendationem sui, si sil superior, *l. id*; n aliis scandalocsl, *Ibid*; si proximus sit in peccato mortali moriturus nisi ipse emendetur corripiat. *Ibid.* Extra hos casus, probabilius est peccatorem non teneri ex praecepto se emendare ul alium corripiat. 554. Christus tradidit ordinem correptionis fraternae. Sunt tres gradus in ordine correptionis fraternae: 1° corripere secreto; 2° compere coram uno vel duobus; 3° dicere Ecclesiae seu praefato. *Ibid.* Ordo correptionis fraterna est non solum juris divini positivi, sed et am naturalis. 358. Si peccatum sit publicum, id est, majori parti communitatis notum, a monitio secreta non debet necessario praecedere denuntiationem, sed est publice arguendum. 335. Si peccatum sil occultum, sed vergens in nocumentum aliorum, sive corporale, sive spirituale, oportet statim procedere ad denuntiationem, non praemissa admonitione secreta. 3*6. Si peccatum sil occultum, et solo peccanti ac ei in quem peccatur noxium, per se loquendo, necessario est praemillenda secreta monitio denuntiationi. *Ibid.* Per acciens in quibusdam casibus non videtur praemillenda secreta innotto denuntiationi. *Ibid.* Si post pluries adhibitam infructuose admonitionem secretam, sil spes quod ultcius procedendo frater emendabitur, debemus ulterius procedere, adhibendo testes, deinde denuntiando praefato, ut patri, quantumvis peccatum sil occultum. Si vero non sit spes quod ulterius procedendo frater emendabitur, non est ultra ad privatam admonitionem procedendum 557. Peccatum praeteritum nullo relido complacenti» vestigio, nec damni aut relapsus periculo, an sil corripiendum dubium est. 551. Peccat modo mortaliter, modo venialiter, qui non adhibet correptionem fraternam statim moraliter quando adsunt conditiones ad eam requisitae. *Ibid.* Raro tenentur privati ad correptionem fraternam sub mortali. 352. An liceat differre correptionem fraternam, in spe majoris utilitatis, affirmant quidam. *Ibid.* Duplex est necessitas spiritualis proximi: gravis, et extrema. *Ibid.* Quando peccator est in extrema necessitate spirituali, quilibet tenetur cum periculo vitae adhibere correptionem. *Ibid.* In gravi necessitate quilibet (enetur cum aliquo damno suorum lemporalium. *Ibid.* Quibus cui a animarum incumbit, ex officio tenentur cum periculo vili-. *Ibid.* Peccatum veniale per accidens potest esse materia necessaria correptionis fraternae. 319. Peccata commissa ex ignorantia vincibili juris aut facti cadunt sub praecplo correptionis fraterna, *Ibid.*, non autem ordinarie peccata commisse ex ignorantis invincibili. *Ibid.* Peccata committenda ex Ignorantia invincibili juris naturae et divini positivi, nut forte contra ista jura si sil peccatum emendationis sil periculum innotto denuntiationi, cadunt sub praecplo correptionis aut mo-

BÜionîl. 3A0. Prælati praecipientibus, vel generaliter omnibus, ul in visitationibus; vel alicui specialiter, ul si quid sil corrigendum eis dicatur, est-ne obediendum? 556. Correptio fraterna Mt juris naturalis, ct tamen est omittenda, si corripiendus inde Kandaliïetur cl liat deterior. 582. Begula generalis : nemo tenetur sub peccato sallent gravi corripere male loquentem de. proximo, nisi certo moraliter noverit illum injuste •I mortaliter detrahere, possitqtic efficaciter r* sine gravi suo incommodo impedire; ex nuo palet æquales raro, inferiores rarissime peccare moraliter, non impediendo detractioes. VI, 564. Tenetur no quilibet statim corripere fratrem delinquentem? IX, 25.

Corrumpi. Duplici modo potest aliquid corrumpi, per se, cl per accidens. II, 2ti0. Generationes el corruptiones sunt ex contrariis, cl in contraria. *Ibid.* Non est corruptio ubi non csl contrarictas. *Ibid.* Licetne reo corrumpere custodes ut possit evadere? V, 344, 545.

Crápula potest committi tu cibo cl potu. VIII, 110.

Creare. Denominatio Creat,»is Deo <*cridil in tempore absque mutatione sui I, 266. Deus res in esse produxit ex nihilo, hoc est, creavit. 11, 259 el 240. Deus non omnia, stricte loquendo, creavit seu produxit ex nihilo, sed tantum aliqua proprie creavit cl creat, ut cirium el terram, angelos cl animas rationales. 240. Attamen aliquo sensu, non omnino improprio, posset dici creasse scu fecisse omnia ex nihilo, quatenus ea vel secundum se lota, vel scundum corum pariem intrinsecam cl essentialem, nempe materiam, facit ex nihilo. *Ibid.* Si vero creare sumatur generaliter, prout Idem est ac facere seu producere, constat Deum hoc sensu omnia creasse. *Ibid.* Dogma Odei est solum Deum ile facto creasse unhersum. *Ibid.* Sic solius Dei est creare, ut nulla creatura possit esse causa principalis creandi. *Ibid.* Creare non csl proprium alicui personæ divin» sed toti Trinitati com-Biunc 241. Attamen quia potentia accommode tribuitur Patri, sapientia Filio, amor Spiritui sancio, ideo in sensu accommodatitio tres persona dicuntur diversimode creare : Pater dicitur creator, Filius per quem creatur, Spiritus sanctus ex quo creatur. *Ibid.* Deus mundum creavit libere : *Operatur enim omnia secundum consilium voluntatis suce.* BI3. Deus omnia creata creavit u» simul, id Heodem momento. 248, 251

Creatio potest sumi tripliciter : i® lato pro qualibet cujuscumque rei reproductione, 2® equivoce pro elevatione ad superiorem gradum, quo sensu quis dicitur creari epis copus : 3® stricte pro productione totius entit ex nihilo, id est a non aliquo. 11, 259. Creatio est emanatio lotius entis a causa universali. *Ibid.* Deus res in esse produxit ex nihilo, hoc t creavit, *ibid.* Creatio est actio instantanea Ma,

non successiva. 2if. Creatio proprie nnnm transitus de non esse ad esse; sed est totiusni productio ex nullo praisupposito subjecto unde illa creationis notio, dum dicitur iraniilusde non esse ad esse, soli creationilcporali <> venit. 244. Creatio non in hoc dillert a const > Yatione, quod creatio sil prima rei producti-), sed in hoc quod quamvis ultraquesit eadem .k-lio, attamen illa unica aci io prout dat esse dicitur creatio. 244. Crealiosicul cl productio I» bel duplicem terminum, unum primarium, ii est essentia, ahum secundarium qui csl nientia. 575. Creatio est productio entis ex nihilo scu ex nullo præsupposito subjecto. Educ-lio vero est productio form» dependenter a subjecta. III, 421. Creatura nulla potest »ssc instrumentum creationis. VIII, 257.

Creatura quæ in creatis realiter distinguuntur, idcntilicantur in Deo salvis suis natuiis. I, 59. Omnis creatura est aliquo modo, hoc est imperfecte, similis Deo. 75. Nullum creatum csl iniiiitum actu secundum quantitatem, aliudxc accidens. 78. Duplex esse creaturarum distinguitur: unum in Deo quod est eminentiale, el illud csl ipse Deus prout eminenter continet creaturas; aliud proprium el formale quod habent creatura in se ipsis si existant, vel habere possunt «i sint possibles, t 47. Creatur® instilu possibilitatis sunt bon» possibilité^ non adualiter. 592. Dari non polesl creatura qua sil ex nilura sua impeccabilis simplicity el ex omni parte. 11, 20. Probabile est posse produci a Deo creaturam quæ sit ex natura sua impeccabilis contra legem naturalem directe el immediate. 201. Cur nulla creatura est impeccabilis in ordine supernaturali? 202. Probabilius est creaturam non posse assumi ut causam etiam instrumentaient physicam creationis. 241. Operatio Dei quæ dicitur Iras siens el recipitur in creaturis, cum sil aliquid creatum, habet sicut cœlra creata pro dne ultimo Deum, sive divinam bonitatem. 233. Creatur» irrationales, proprie I.i,ii«-n-o, non sunt fact» ad imaginem Dei. 267. Creatura rationalis, de lege ordinaria ct secl^SO speciali privilegio, non confirmatur in iustitia, nisi per claram Dei visionem. 92. Creators omnes conveniunt-ne in vero fine materiali hominis? IV, 12. Creatur» est finis ultimus peccantis mortaliter : est communis. 452. Creaturam diligere infensius quam Deum, inordinatio est. V, 292. Creatura rationalis opetit Deum explicite. 328. Creatura nulla potest esse instrumentum creationis. VIII, 237.

Credere. Cum Ecclesia omnibus proponat revelata, quare ergo unus credit et alter nait credit? V, 5. Credere dicitur tripliciter i® credere Deo; 2® credere Deum; 3® credet. In Deum. 26. Fuit omni tempore onmibil adultis necessitate medii ad salutem credere fide supernaturali aliquid supra rationem naturalem. *Ibid.* Fuit omni tempore necessarium necessitate medii ad salutem, credcri Ode supernaturali determinate et explicite bxc

INDEX GENERALIS,

dito, scilicet Deum osse unctorem gratiæ el remuncretorem glori®. 27. Quid est credere aliquid explicitel cl implicile? 28. Omnes fideles in hoc sintu legis Èvangelic® tenenturex præcepto obligante sub peccato mortali credere explicitel, saltem quoad siibsiimiam et præcpuiiscircumstantias : 1° omnes articulos contentos in Symbolo Apostolorum ; 2° omnia oraiipla Decalogi et Ecclesiæ ; 5° orationem Dominicam ; 1° sacramenta necessario suscipienda, qu® sunt tria, baptismus, eucharistia et poenitentia. 55. Quod creditur non videtur ca parte qua creditur. 102.

Credibilia convenienter distingnuBtur per articulos. V, 15.

Credidimcas petitur a testimoniis el molivis cxtrinsviis. V, II. l't aliquis erodat dc bel-iiie necessario esse ipsi evidens my-lcria (idei esse credibilia ? 12. Lumen interius suadens dictorum eredibililatcm non idem est ac spiritus privatus liroreticorum. *Ibid.*

Credior. Si creditor ex dilatione restitutione causata per impotentiam moralem patiatur damnum emergens aut lucrum cessans, teneliir-ne illud restituere debitor si postea melior fortuna ipsi arrideat? VI, 191. Probabilité creditor pauper non est pr.vferendus diviti per se loquendo, quia posset præferr» aliquando ex lege chanlatis. 187. Qui inter creditores non pi iv ilegiatos nechypothecarios primus petit, est-ne præfrendus? *Ibid.* Si credituri non prius petenti debitor lotum solvat, et inde fiat impotens aliis roqualibus creditoribus satisfacere, peccat contra justitiam. *Ibid.* Creditor potest luta conscientia accipere et retinere quod ipsi vi contractus in casu conclusionis inili solvit eut donat pupillus donec ab illo repetatur ex beneficio legis civilis hanc repetitionem concedentis. VII, 14. Si creditor occulte novit suum debitorem non esse solvendo parem, aul esse dillicilis solutionis, potest-ne ilsqui nesciunt vendere suum debitum secundum lotum quod conlinetr 15.

Cretariæ cijjusnam sunt? VI, 70.

Crimea. aliquod potest esse tripliciter notorium : jure, lacto, el fama seu rumore. VI, 56n. Aliquod crimen potest esse notorium vel respective tantum puta respectu familix; tel absolute, respectu omnium qui camdem retonem vel civitatem incolunt. *Ibid.* Qui rimen occultum refert non nominata per-ona, peccat si ex ejus narratione possit dignosci persona, secus non peccat. *Ibid.* Crimen e«i impedimentum matrimonii. X, 19 et .10 *Vide etiam appendicem ad matrimonium.* Quoi «uni modi quibus judex potest procedere adversus crimina? X, 20. Vide Judex <liihcium. Impedimentum criminis dirimit ■iriniumum contrahendum inter ipsos erimnsos I.iñ/'·ηη. non cum aliis. 220.

ii ni n ^irluti vindicationis oppo- i l.;, Ae s-uin, peccatum crudelitatis i 'i vili v qu < excedit mensuram In piinien- <0. vin. t «oineii crudelitatis a cruditate mmphnn es> e v iJetui. Est crudelitas atrocitas

Li11. 1. N. 1AD,

animi in exigendi» pomis. Crudelitas direct» opponitur dementi®. 203. Crudelitas d stinguitur a sœvitla, scu feritate, quia crudelitas attendit pœnam In coqui punitur, s:;! «cedit modum in puniendo *Ibid.*

Crux Christi, sive ea in qua pependit, sire ali® quæ ad ejus similitudinem eflingnntur, item cæteræ reliqui® illius ac sanctorum, sunt veneratione el cultu dign®. II, 148. Crux in qua Christus pependit duplici ratione colitur : uno modo in quanfem représentât nobis figuram Christi exiflki in en, alio modo ex contactu ad membra Christi, et ex hoc quod ejus sanguine est perfusa. *Ibid.* Præter veram crucem ali® cruces possunt adorari. 149. Veneramur crucem, clavos, lanceam, quatenus fuerunt instrumenta triumphi Christ! el nostr® liberationis. *Ibtd.* Cruccs non debent erigi in plateis et locis indecentibus. *Ibid.* Magnitudinem, longitudinem et formam depingcrediflicileest. 210. Salutare crucem non est actus superstitiosus. IX, 250.

Culpa duplex distinguitur : altera theologica, altera juridica. Culpa theologica est peccatum formule coram Deo, sive mortale sive veniale. Culpa juridica csl omissio alicujus diligenti® ex qua alteri sequitur damnum. VI, 119. — Culpa juridica dividitur in latis-simam, latioreml el latam, levem et levissimam *Ibid.* Contractus potest iniri vel in solam dantis utilitatem, vel in Olam utilitatem recipientis, vel in utilitatem ulriusque. 125. Quando contiactus cedit in solam utilitatem dantis, ut communiter contingit in deposito, recipiens non tenetur dc damno, nisi ex culpa lata. 126. In jure sunt (amen quædam exceptiones. *Ibid.* Quando contractus cedit inutilitatem ulriusquecontrahentis, ut In locato, deposito non gratuito, pignore quod datur in as>curationem mutui, tenetur cx culpa lev i. *Ibid.*

Cultis alius est interior et alius exterior uterque est necessarius. VII, 184. Fide Religio. Cultum interiorem videntur abominari sectarii. *Ib.d.*—Cultus superfluous non dicitur talis secundum absolutam quantitatem, sed secundum quantitatem proportionis, quia scilicet non eet fini religionis proportionate. 370. — Cultus falsus, qui dicitur a S Thoma perniciosus, Gl dupliciter : 1° ratione fais® significationis, ut si quis doctrinam tide! vellet confirmare falsis miraculis, 2° cx parte colentis, ut si quis colat Deum ut publicus Ecclesiæ minister, qui tamen non sit. *Ibt.l* Divinus cultus dupliciter idolis a Genlibu exhibebatur. 1° Quidam per quamdam artem nefariam certas construebant imagines quæ virtute dromonis aliquos certos effectus habebant. XIV, 371. 2® Alii non 'xblbebanl cultum divinitatis ipsis imaginibus, >ed creaturis quarum erant imagines. Ileioj» triplex fuit opinio. 11'8. Γη/c Idolola ,ai v Nulla est idololatria in cultu sanctorum et sacram imauinum. 372. Cultus debetur parentibus. VIII, 2.

Cultus disparitas non est qua unu-

fidelis et alter heretici, serf qua unus est baptizatus, aller non. X, 217. Disparitē cultus præcedens irritat matrimonium, non jure naturali aut divino, sed ecclesiastico consuetudinario. 218. Quo tempore incēpit consuetudo qua irritatur matrimonium disparitale cultus præcedens? *Ibid.*

Curatores et tutores debent pupillis et minoribus curam in temporalibus et spiritualibus, si neminem ut eorum bona fideliter administrent et eorum educationem spiritua-lem procurent, non secus ac ipsi parentes. VIII, 16.

Curatus presbyter non est in statu perfectionis. VI, 359.

Curiositas generatim significat curam superfluam circa res inutiles. Specialiter definiri potest: *Appetitus idordinatus cognoscendi*. VIII, 209. Viliū curiositatis versatur tam circa cognitionem intellectivam quam sensitivam multiplici modo. *Ibid.* Curiositas est ex se peccatum veniale; potest multipliciter fieri mortale ex circumstantiis: 1° ratione materiæ; 2° ratione finis; 5° ratione modii. *Ibid.*

Cusanus (Nicolaus) falso contendit in capite sexto Joannis non agi de Eucharistiæ promissione. IX, 62.

Custodes qui se abscondunt ne videantur a damnificantibus, vel sic eos in actuali damnificatione deprehendant, non tenentur ad aliquam restitutionem. VI, 165.

Cyprianus (S.) de Unitate Dei c. IV ait: « De Patre et Filio et Spiritui sancio scriptum est: *Hi tres unum sunt*. » II, 18. S. Cyprianus quaedam erronea docuit-ne circa episcoporum et summi Pontificis potestatem? V, 165. S. Cyprianus conqueritur de appellatione Fortunati. 167. S. Cyprianus Agrippini, prædecessoris sui, sententiam de rebaptizandis hæreticis propugnabit. VII, 559, 540. S. Cyprianus quo sensu vocat sententiam S. Slepiani errorem? 341. S. Cyprianus cum collegis sibi consentientibus non existimavit controversiam de baptismo hæreticorum pertinere ad fidem, sed tantum ad disciplinam. 540. S. Cyprianum errorem deposuisse incertum est, potest tamen præsumi. 515. Cyprianus et Firmilianus peccarunt, durius excipiendo decretum S. Slepiani, ipsumque injuriis et dictis alliciendo. 546. Error S. Cypriani et aliorum Rebaptizantium ex multis capitibus est excusabilis; non videtur tamen ab omni propria culpa immunis, maxime post S. Slepiani decretum. *Ibid.* Ecclesia cultu præstansliore persequitur S. Cyprianum quam S. Slepianum; quid inde inferendum? 550. S. Cyprianus cum pluribus alius rebaptizabat baptizatos ab hæreticis. 109 S. Cyprianus falso existimabat S. Slepianum per manuum impositionem conferre confirmationem iudicantibus ab hæreticis. IX, 7. S. Cyprianus rejiciebat ne con-

fimationem hæreticorum 36. Quo sensu *Exomologesis* sumitur apud S. Cyprianum, vel impositio manuum, denique ut pax. 121. S. Cyprianus non dat diaconi condictionem audiendi potestatem. *Ibid.* concedit-ne ipsi ut faciant ea omnia quæ episcopus aut sacerdos fecisset si alluisset? 224.

Cyrillus (S.) Alexandrinus quo sensu comparat naturam divinam quoad unitatem naturæ humanæ pluribus communem? II, 51. S. Cyrillus patriarcha Alexandrinus, qui et Cæleslinus I, summum pontificem movit de hæresibus Nestorii, hunc heresiar-cha scriptis maxime insectatus est. Calumniam acceptis tum Nestorii, tum Cyrilli litteris, coegit Romæ synodum anno 450. 578. Insuper summus pontifex litteris datis mandavit Cyrillo vel in causa Nestorii Sedis quæ-lohæ vice fungeretur. *Ibid.* Cyrillus his acceptis litteris, synodum habuit Alexandri- ex universa dioecesi / Egypti eodem anno 450 tercio Novembris, ex qua per legatos synodica missa est ad Nestorium, ut mandatis Cælestini obtemperaret: huic autem synodica subijuncti sunt duodecim anathematis a Cyrillo editi. *Ibid.* Illis morem non gessit Nestorius, imo duodecim anathematis blasphemos duodecim anathematis Cyrillus opposuit. 579. Celebratur S. synodus Ephesina anno 451, cui initio præfuit solus Cyrillus, tum jure suæ sedis a Romana secundo, tum vel Sedis apostolicæ legatus. *Ibid.* Joannes Antiochenus quid egit contra S. Cyrillum dum haberetur hoc concilium Ephesinum. *Ibid.* Anno 452, Sixto summo pontifici, Theodosius lentavit concordiam inter S. Cyrillum et Joannem Antiochenum. *Ibid.* Ex inita pace subierunt invidiam aliquorum Cyrillus et Joannes Antiochenus. Quidam Cyrillum nimis æconomis, ignavia et levitatis insimularunt. 580. Concilio Ephesino sub ejus initium præfuit S. Cyrillus Alexandrinus nomine Cælestini pontificis. 585. Probabilius videtur S. Cyrillum advenientibus legalis, cum illis etiam præfuisse concilio Ephesino, saltem in iis quæ propriam suam causam non spectabant. 584 Epistolas et anathematis S. Cyrilli sunt ab omni labe erroris juncti; reliqui contra Orientales, qui illa scripta iter aliquando impugnaverunt, vel Apollinarisiani errore conspuerata. 584-586. S. Cyrillus Alexandrinus dicit hominum felicitatem esse in summa et non in emolumento possessione. IV, 22 Quid de epistola Cyrilli ad Nestorium quam alibi præbuerat Cæleslinus? luit in deducta ad synodi examen et judicium? V, 181.

Jerusalem nunc favebat erroribus Nestorii in cyprus, vel in cyprus Cælestini in Anathematis. n. v. c. u. m. 115 S. Cyrillus Jerusolymitanus Inter Rebaptizantes quibusdam numeratur, videtur ab isto errore. VU, ».

η

Daemon- tñon est absolute concedendum quod Deu sit in dæmonibus, in quantum Hint rrs qu.edain. 1,81. Dæmones in as- fiimptis corporibus non possunt sere générale, quia generare esi actio vitalis. 11, 158. Snundum reaturn culpa* omnia peccata in ilæmombus esse contingit, quia duin homines ad omnia peu-ata inducunt, omnium peccato- rum reatum quood culpam el maculam in- currunt. 205. Secundum affectum vero illa suum peccata in malis esse possunt, ad quæ ronllngil allici spiritualem naturam. *Ibid.* Ira polesl-ne esse in dæmonibus? 506. Dæ- inones peccanl-ne quotidie contra legem el finem naturalem,mentiendo, blasphemando, humilies ad furia, adulterii), homicidia, etc., excitando? 202. Inter pœnasdæmonum, pri- mo loco Auctor recenset eorum obcæcatio- nein, deinde obstinationem in malo. 210. Obcæcatio est privatio cognitionis veritatis : obstinatio est firmitas in peccato. *Ibid.* Co- gnitio naturalis speculativa dæmonum non est ablata, nec minuta. *Ibid.* Cognition super- naturalis speculativa non est in eis totaliter ablata, sed diminuta. *Ibid.* Cognitione vero supernatural! affectiva el effectiva, producent te amorem Dei, sunt totaliter privati, sicut et charitate. *Ibid.* Dæmonesita sunt obstinati m malo ut ad bonum reverti non possint, nec a sua malitia converti. Est contra Orige- llem. *Ibid.* Duplex obstinationis dæmonum potest assignaii causa: una extrlnseca, ex parte Dei denegantis gratiam : alia intrinse- ca, ex parte voluntatis creata: immobiliter adhærenlis peccato. 241. Dæmones sunt ita obilrmati In malo, ul non possint ullum bo- num opus morale facere. 214. Omnis dolor In dæmonibus non pertinet ad pœnam quæ iicitur sensus. 215. Potest-ne esse gaudium in dæmonibus? *Ibid.* Duplex locus poenalis pro tempore assignatus est dæmonibus: unus ratione culpæ, et hic est infernus ; alius ra- tione exercitationis humante, el iste est cali- ginosus aër. 216. Post diem iudicii omnes mali, tam homines quam angeli, in inferno erunt;boni vero in coelo. *Ibid.* Dæmones non torquentur sola apprehensione Ignis ut cru- ciantis qui tamen non cruciet, ul qmdam volunt. *Ibid.* Ignis inferni torquet dæmones, quaternis, ut instrumentum divitia* virtutis, alligat potentias eorum ne operentur, sive interne sive externe, secundum quod volunt ci ubi volunt, et consequenter quoad locum ne sml ubi volunt el sint ubi nolunt. 117. Ignis inferni liget-ne dæmones, an per ali- quid pure extrinsecum, an per aliquam for- mam intrinsecam ab ipso productam, ct in quo hæc foi un. subjectetur? 218. Dæmones, præler hanc alligationem, nullum-ne aliud «jerbius supplicium patiuntur ab igne? *Ibid.* Dfimonos superiores tlluminant-ne dæmones

inferiores? 226. Dæmouea simi ;X* ! i , < superiores, seu, in dæmoml* e<t-ne Uier»r chia et præladio?228 Ob-ervand *m quoUr» n cordia seu subordinate dæmumnii qua qm- dam aliis obediunl. non sit ex ,>mi> ii.·>, »cd ex communi nequitia. *Ibid.* (Jtrum dæmones impugnant el lentant homines ' 254. Utrum est cuique suus mulus angelus ad exercitium, ul est cuique suus bonus ad custodiam? *Ibid.* Dæmones poluissenl-ne cognoscere myste- rium incarnationis esse peractum? 511. Dæ- mones credunt Ode naturali, non divina V, 56. Quibus signis dignosci potest hominem a dæmone possideri? VII, 534 Dæmonc» quo- modo hominibus se colendos exhibuerunt? 576.Dæmones, licet non possint certo coirnos- cere supra quæ pendent a libero nrti.i'rm. longe tamen plura quam homines cosmi»/ int de futuris nliisque occultis. 576. Quibiisiani modis id possunt? *Ibid.* Divinalioesl »pe< ic» superstitioni» qua cultus divinus impenditur dxmoni. *Ibid.* Dæmones possunt sure quid ipsi vel alii dæmones, Deo permittente, sint facturi. *Ibid.*

Daibertus. Quidam dicunt Urbanum II iterasse ordinationem Dalberti Lutam a Xe- zelone, qula qui Nezelonem ordinaverant non erani episcopi, sed chorepiscopi. Vili, 290.

Dall/kvs unctionem baptismalem etron- firmatorium, apud veteres unam cl eamdem esse falso contendit. IX, 5. Dallæus erro- rem Calvinii circa confessionem defendit.551.

Damasus papa causam Maximi Conslanti- nopolitani episcopi cognovit el diremit. V, 167. Pontificale quod Damaso ascribitur, est-ne opus ejus genuinum? IX, 26.

Damnati in statu damnationis et obstina- tionis peccant, quia illum ex libera volun- tate incurrerunt; sic tamen quod per hujus- modi peccatum non demereantur. II, 211. Damnati necessario sunt determinati ad ma- lum, ita ut nullo modo possint oppositum. IV, 86. Fides non remanet in damnatis. V, 260. In damnatis non remanet spes, bene tamen in animalius quæ in purgatorio mun- dantur. *Ibid.* Damnati satisfaciunt in pa*na, seu satisfatiunliir pro pœna. IX, 467.

Damn mo. Damnationem æternam non licet optare cuique adhuc in hoc sæculo vi- venti. V, 295. Qui sc injicit ex propria ma- litia in periculum damnationis, non censetur in extrema necessitate. 503 Damnatio inva- soris non sequitur ex defensione inva»i, sed cx ejus peccato ac propria malitia. V> 255.

Damnatus ad mortem potest-ne non so- lum, sed etiam tcnelur-ne fugere? VI. 515. Juste damnatus ad mortem, quamvis licite possit fugere, non tamen tenetur. *Ibid.* Ju»te damnato ad mortem non licet se d< fendere. 341. Reus, etiam si juste damnatus, sive ad mortem, sive ad mulilalionem, sive ad tnro-

mes, potest fugere e carcere. 342. Reus iuste damnatus ad mortem potest rumpere vincula et carceres, ut fugiat. Est communio cum Cajetano, Soto, Banne, Sylvio, Serra et aliis 543. Nulla fuit unquam lex generalis ab Ecclesia universali lata, prohibens (lari Eucharistiam damnatis ad extremum supplicium, sive quibusdam moribundis. IX, 156. Praxis denegandi Eucharistiam damnatis ad extremum supplicium olim viguit in Hispania, ul refert Soto, sed eam nunc exolevisse scribit Sylvius, cui contrarium falso affingit Gaspar Jucnin. Viget adhuc nunc in Gallia. At magis probanda videtur praxis contraria. 172

Damnum, Quando plures immediate concurrunt ad damnum, v. g. spoliunt vineam, domum, srarium. etc. lenentur-ne ad restitutionem totius insolidum? 164. Qui reddit rem domino repetenti in damnum alterius, v. g. gladium depositum volenti occidere inimicum, peccat non solum contra charitatem, sed etiam contra iustitiam, teneturque ad restitutionem si sequatur damnum : est communis, 172. Novem modi communiter recensentur quibus Injusta damnificatio! quis potest cooperari, his versibus comprehensi :

Jumo, consilium, contenu*, palpo, recurru*,
Participatu, mutu», nou ob»tauv non manifestam.

Sex priores concurrunt ad damnum positive et directe ; tres ultimi, negative et indirecte 152. Qui dubitat an aliquem injuste damnificaverit debet ne illi aliquid restituere? 145. Duplex distinguitur : unum personale, quod est privatio vitæ aut membri, seu etiam corporis laesio ac deformatio ; alterum reale in bonis fortunæ, sequens ex occisione, mutilatione, aut læsione. VI, 268. An pro damno personali facienda sit restitutio aut saltem aliqua compensatio, affirmant multi, negant alii. *Ibid.* Quamvis pro damno personali non possit nec debeat fieri restitutio stricte dicta quæ squalore importet, probabilius est tamen quod debeat fieri aliqua recompensatio qualis possibilis est, sive in pecunia, sive in aliquo honore, sive etiam in bonis spiritualibus, puta, eleemosynis, precibus, sacrificiis, considerata conditione utriusque personæ læsæ vel iactantis, secundum arbitrium boni viri. 268 et *seqq.* Damna causata ex vulnere lethali, quædam antecedunt mortem, ut impensa in chirurgos, medicamina, etc.; quædam sequuntur mortem, cl ea sunt quæ non occiso, sed parentibus occisi inferuntur, ut uxori, filiis, etc. 271. Indubium csl omnia damna realia quæ ex injusta occisione aut læsione obveniunt, sive mortem antecedant sive sequamur, esse ab occidente aut lædente restituenda, imo, ipso deficiente, ab hæredibus, si possint. *Ibid.* Idem dicendum de damno spirituali satisfactionum quas occisus erat verisimiliter facturus, si vixisset. *Ibid.* Omnia damna realia mortem antecedentia sunt restituenda ad æqualitatem, vel ipsi læso ino-

rituro, vel cuivis ejus hæredibus sivo necessario sive non necessario, sive ab intestato sive ex testamento. *Ibid.* Omnia damna realia iuxta legem subsequenda sunt restituenda non iuxta eundem æqualitatem, sed secundum moralis aestimationem, solis hæredibus necessariis, scilicet filiis, parentibus et uxori, non hæredibus voluntariis, quales sunt fratres aut alii consanguinei. 272. Qui ratione stipendii vel officii etiam gratis assumpti, tenentur docere aliquam scientiam vel artem, ut sunt professores scientiarum humanarum, repetitores, artifices, magistri, si male vel negligenter doceant, tenentur resarcire damna inde provenientia. 278. Si ex sola benevolentia vel charitate doceant, non tenentur ex negligentia; tenentur tamen si falsa pro verbis scienter doceant, etc. 279. Nemo tenetur procurare bonum alterius aut impedire ejus damnum cum æquali suo damno? VI, 148.

Damnum emergens. Licet ratione damni emergentis vel lucris cessantis ex venditione seu emptione, vendere supra et emere infra pretium commune. VII, 71. Damnum emergens est titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem in mutuo, servatis certis conditionibus. Est communis cum D. Thoma. 120. Damnum emergens causa mutui, est jactura in rebus actu habilis; ut si defectu pecunia quam dedisti mutuo, non possis reparare domum quæ ruinæ patescit, tenearis vendere res tuas viliori pretio, aut emere credito annonam chariori pretio, et similia. *Ibid.*

Daniel. Probatur adventus Messis ex septuaginta hebdomadibus Danielis. II, 520. Anno ultimo captivitatis Babylonicæ, regnante Dario, cui eodem anno successit Cyrus, ante Christum natum 536, Danielen, prophetam orantem, et peccata populi sui plangentem affatus est angelus Gabriel. 521. Referuntur verba angeli. *Ibid.* Hoc vaticinio Messias venturus aperte designatur, non autem Cyrus rex Persarum, nec Zorobabel, nec Jesus filius Josedech, nec Ncheinias, duces Israhelitarum. In reditu a captivitate, nec etiam Agrippa junior qui fuit occisus in excidio Jerusolymitano. *Ibid.* Ille septuaginta hebdomades conficiunt annos quadringentos et triginta. 522. Ille Danielis vaticinium significat Messiam venturum non post septuaginta hebdomadas completos, sed intra illas, cl in medio ultima) esse occidendum. *Ibid.* Ille septuaginta hebdomades ab angelo in tres partes distribuuntur, et unicuique suus eventus assignatur. Primus est ædificatio urbis; secundus, vita publica Christi; tertius ejus occisio. *Ibid.* Daniel non annumeratur inter Prophetas quoad modum vivendi, sed annumeratur inter Prophetas quantum ad opus. *Ibid.* Omnia quæ a prophetia Danielis prænuntiata sunt, ut cessatio prophetiarum, cessatio hostii et sacrificii, abominatio desolationis, dissipatio Jerusalem, apprimere Jesu Nazareno conveniunt, et manifeste in eo sunt impleta simul

cum Messi® venturi circumstantiis in Da-
IU'lc noletis. 525 et 524.

Dans est unum e sex sacramentalibus.
IX, <46.

Dataru tsI tribunal Romæ existens in
quo dispensationes conceduntur. X, 130.

David. Eral-ne corpus Davidis in sepul-
cro post ascensionem Christi? III, 2-29 David
duello contra Goliath pugnavit instinctu di-
lino, ul nullis placet. V, 375. Peccavil-ne
David auferendo oves el boves, et in Gessur
elGersi cldando Sibæ omnia bona Miphibo-
rth. VI, 116.

David de Dinando stultissime posuit De-
nin esse materiam primam. I, GG. Errori
Davidis de Dinando aflinc csl impium ac in-
sanum systema Benedicti Spinosæ. David
enim posuit materiam primam esse Drum;
Spinosæ ponit unicam esse mundi substan-
tiam eamque esse Deum. 67.

Dbbboram inter iudices l»rnël numeran-
dam es«e probabilius judicant nulli. VI. 52'2.

Debilitas cl languor adactus virtutum
junl reliquia peccatorum. X, 15.

Dedii a certa esse pi iu» solvenda quam in-
rerta, utroque modo communior esi senten-
tia theologorum. VI. 148, 119, 150. Quid
dicendum de debitis pi ivilegiatl et hypolhe-
talls? 185. An existai aliquis ordo inter
debita ex delicio ex una patie, el debita ex
lontractu oneroso ex altera, triplex est sen-
tentia : communior est nullum esse ordinem ;
censet ea @que primo esse restituenda pro
rata. 148, 149. Res debita ex contractu, si
sil eadem numero reddenda, ut n» commo-
dato, loculo, deposito adhibita sufficienti
diligentia ex parte debitoris, perit domino.
Si sil alia numero reddenda, ut in mutuo,
perit debitori, etiamsi adhibuerit sufficien-
tem diligentiam. Isti. — Duplici sensu de-
bita dicuntur incerta : 1° quia dubium est
an revera debeanlur; 2° quia, licet sit cerium
quod debeanlur, ignoratur tamen creditor.
119. Debita dubia solvenda sunl pro rata
dubii. 217. Probabilius est hujusmodi debita
non posse emi minori pretio quam secun-
dum se valeant. Ita inulti communius VII,
75, 74. Qui debitum difficilis solutionis mi-
noris emit quam secundum se valeat, quam-
vis ipse noscal privatim modum oblinendi
facile integram solutionem, non videtur pec-
care contra justitiam : csl probabilior et
communior, quidquid dicat Daelman. 7.7.
Debitum quod respiciunt religio, pictas el
observantia, est legale. VIII, 18. Debitum
quod respicit gratitudo, est morale lanluru
et honestati*. *Ibid.* Vide Gratitudo. Qui
petit debita, petit non semper usum rei suæ,
ied ul res fiat sua. X, 150.

Debitor per aliquid æquivalens gratuito
collilum, non polcsl compensare seu exlin-
guere suum debitum. VI, 197. Sed quid ta-
men si per hoc interius intendebat satisfa-
cere suo debilo? *Ibid.* Si debitor cedens

bonis componat cum rredltoribvts unicuique
partem, v. g. vigmli pro centum solvens,
tenetur adhuc lotum residuum solvere si ad
pinguiorem fortunam redeat. 195, 194 Quid
censendum de formulis « debitoribus adbi-
bitis in Belgio frequenterl. VII, '47.

Debitum. Uxor tenetur-ne reddere debi-
tum marito petenti in ebrietate? VII', 114.
Debitum conjugale dilTert ne ab aliis debi-
tis? X, 170. Qui petii debitum conjugale
petii usum rei suæ. *Ibid.* Non peccat qui de-
negat in morali periculo morti» aut gravir
nimbi 151. Quid si sil periculum morale
abortus, aut prolem non esse edendam vi-
vam? *Ibid.* Est-ne licitum perse negare pe-
tenti debitum ob multiplicationem prolis?
172. Quandoriam petitio debili csl injusta?
Ibid. quando autem illicita? *Ibid.* Conjux
non peccat negando debitum petenti in amen-
tia. in furore, vel absoluta ebrietate. 150.
Conjugi serio el rationabiliter petenli ex-
presse vel lacile debitum conjugale, compari
reddere tenetur sub mortali. 152. Conjux
consentiens concubitu incestuoso suæ com-
parlis conlrahilne inde impedimentum pe-
tendi debitum? 155. Conlrahunt-ne impe-
dimentum petendi debitum qui ignorant
legem? *Ibid.* Si mulier violenter opprimatur
a consanguineo viri sui, impcdilur-ne peler.
debitum? *Ibid.* Quid in dubio de valore matri-
monii, quantum ad peliionem vel redditio-
nem debili? *Ibid.* Volurn non petendi debt-
tum ab uno conjugæ emissum potesl-ne irri-
lari ab allero? *Ibid.*

Decalogi præcepta sunt præcepta justi-
liæ; (ria prima piæscribunt qui debemus
Deo; quartum, quæ debemus pareniibus et
superioribus sex ultima, quæ debemus æqua-
libus seu indiscriminallm omnibus. VIII,
27, 28. Decem præcepta Decalogi convenien-
ter ordinata sunl, informant enim hominem
ad virtutem. 28, 29. Quantum ad divisio-
nem cl distinctionem præceptorum Decalogi
non una semper full inter catholicos sen-
tentia. *Ibid.* Prima sententia est Esichii; se-
cunda, Origenis; lertia S. Augustini, quar
communis est. *Ibid.*

Decentia status non consistit in aliquo
indivisibili. V, 558. Mulla addi possunt vel
detrahi sine læsione decentia? status. *Ibid.*
Pendet ex arbitrio prudentia et discretionis.
Ibid. Luxus summus magnatum necessarius
non est ad decentiam status. *Ibid.*

Decima' duplici sensu sumi possunt : 1
Stricte, pro decima portione fructuum ; 2
late, proco quod a fidelibus traditur in sus-
tentationem ministrorum Dei. VII, 240.
Orca decimas duo sunt consideranda : 1° jus
ipsum accipiendi decimas; 2» res quæ no-
mine decima dantur. 244. Decima ali® sunl
prædiales, qua? proveniunt ex Iruclibus agro-
rum; alia? personales, qmt proveniunt ex
lucro per industriam acquisito; alite mixti*.
240. Ecclesia habel-ne dominium decima-

rum ante separatTonemr 244. Ecclesia potuit-ne quotam ecu decimam determinare? 242. Quota est determinatio decirnæ? 240. Decirnæ quæ immediate offeruntur ministris non sunt dlcendæ oblationes. 259. — Decirnæ fecundum substantiam debentur jure nature. 240. Solutio decimarum secundum quotam non est juris naturalis : in veteri lege erat juris divini; in nova lege est juris ecclesiastici tantum, non divini. 2ii. Stando juri communi, homines tenentur solvere decimas et minibus suis bonis, nedum ex agris, prædiis, arboribus, molendinis, etc., sed etiam ex negotiatione, opificio, militia. 245. Ministri Ecclesiæ laudabiliter decimas non requirunt, ubi sine scandalo requiri non possunt. 242. Decirnæ personales debentur ecclesia» in cujus parochia homo habitat; decirnæ vero prædiales rationabiliter magis videntur pertinere ad ecclesiam in cujus terminis prædia sita sunt. 215. Quoad mixtas decimas quid dicendum? *Ibi l.* Licet solis clericis curam animarum ex ollicio habentibus competat jus decimarum ex justitia, attamen competit etiam aliis clericis divina officia obeuntibus. 244. Jus percipiendi decimas solis clericis competere potest; res vero quæ nomine decimarum dantur, possunt competere laicis. *Ibid.* — Jus percipiendi decimas duplex est : primum cl spirituale, quod ad laicos transire non potest; secundarium, ortum ex primario, mediante contractu humano. *Ibid.* Omnes laici quicunque sint, sive Christiani, sive Judæi aut pagani, q<ii possident prælia alicui ecclesiæ subjecta quoad decimas, eas jure communi tenentur solvere. 245. Clerici in quantum clerici decimas solvere non tenentur : quoad b ma vero quæ possident proprio jure, sunt ad decimas solvendas obligati. 246. Attentis >ub*^e pmtibus Constitutionibus Apostolicis, ile nullis omnino bonis decimas solvere tenentur regulares. *Ibid.* Qui solvit decimas juxta consuetudinem receptam in suo loco Macit sue obligationi. 245. Quo loro et Mipure solvi debeant dreimæ, standum est msueludini. *Ibid.* Qui decimas delraudant 'uphei peccato peccant. nempe irreligionis pl' mjustitiæ. ideo pie tenentur ad resiiluncm. 242. Tenerentur clerici Minimo Ponilici flare decimam, si exigeret. 245.

Decliba'ioxi:s et interpretationes congregationh caruiialium li bent ncxim legis? 471 Qicm sensum aut quam vim hanc d h.ec verba : rpv» *jure, ipio Jacto*, absque au declaratione? VI. 505.

IHXI'.^eti li do est morbus. X, 22.

DeCiu i \m:> priorum Pontificum a multis hn.M'iiur ut apocnphæ. V, 272. Plcrique e udili illas habent ul Mippositilias. VI, 15. 0 ns fuerit »sle Isidorus qui harum decretalium dicitur artifex mceilum est. 1(5.

Dechetum Per decretu n determinans nitnl abud intelligimus quam decretum di\ ime voluntatis efficaciter et infallitbier de-

terminans rei futuriltbncm, suaviter tarnen, quia modum ejus liberum etiam drtermirbit I, 491. Duplici titulo dicitur prædetermlnans : 1° quia causai futurum; 2° quia certo et infallibiliter, libere tamen causal fW, Theologi non refugiunt adimitere decreturo generale in Deo concurrendi cmn cau«u lihoris, si velint aut quando voluerint se dp. terminare ad agendum. 199. Decretum in Deo, quod dicitur etiam pnrddinitio et pr p destinatio, sumendo praedestinationem lato sensu, nihil aliud est quam libera divina* voluntatis volitio seu determinatio efficax et infallibilis, suavis tamen, circa eventus futuros. 244. Duplex est decretum, abOIntinn et condilionatum; absolutum, quod a mila conditione pendet, sive ex parte subjecti, sive ex parte objecti; roriditioiatum quod pendet ab aliqua conditione et sub illa exprimitur, et hoc iterum est duplex, conditionalum ex parte subjecti, et ex parle objecti. *Ibid.* Dari in Deo decreta absoluta circa eventus futuros, nullus negat. Sed quoad actus nostros liberos, est disparitas inter nos et Molinistas. 245. Admittendi sunt in Deo decreta subjective absoluta et objective condHionata, futuritionem conditionalam rerum determinantia. *Ibit.* Certo comtal non dari in Deo décréta conditionala ex parte subjecii. *Ibid.* Decreta subjective absoluta et objective conditionata sensu Ilomistico, sunt-ne : 1° nova? 2° sunl-nr unitiha? 50 sunt-ne illusoria? 4° sunt-ne implicatoria? 247 Unde repetenda sil infallibilis efficacia divinorum decretorum circa actus nostros liberos? 554. Decreta ind lTerentia videntur Vaticano fulmine contrita. 553. Duplex decretum inlentivum el execuliVum, est ne gratis lictum? 420. Quisnam ordo statuendus csl inter decreta divina, valde inter se dissentiunt theologi. 444.

Defensio csl propulsatio damni vel injuris qiiam aggressor conatur inferre. VI. 257. Unicuique licitum est defendere propriam vitam cum occisione injusti inuasoris, servato moderamine inciill[iatæ] lutelæ; est mill lorum contra paucos. 251 *rt xtiqq.* Conclusio nostra, nempe licitum osse unicuique defendere vitam suam, intelligeritia est generaliter de quocumque invaso conti a querneumque injustum invasorem vitæ, excepto forte uno vel altero casu 244. Eilius potest defensione occisiva se defendere conita pai entem, subditus contra dominum seu principes nhi vita inuasoris esset sunirne necessarii rei publicæ; laicus contra -'ericum, clrricm contra laicinn. 259 *ct* Ut servetur ie defensione sui moderamen mculpalæ lutelæ plur<i requiruntur : 1° ut adhibeatur defensio non ad sumendam vindictam, sed ad propulsandam mjuriam; 2° ul invasus non utatur majori violentia quam sil opus ad vis actu inferatur, alias non erit defensio, sed agrosio : id csl inlelligcm lum moraliter; 4. ut malum quod avertere volumus prævx-

INDBX GENERALIS.

vcifendnm mortem Intentatam; 5° ut vera vis actu inferaiur, alius non erit defensio, vcJ aggressio · id est intelligendu in morali-or; u ut m. urn quod avertere volumus previd· U «ut s.diem adæquet malum quod rv ibfiu . ue 'in sequitor; ' quod invasus n n intendat mortem invasoris, sed suam femiomin. 236. In praxi raro contingit (uod invasus apprehendat defensionem suam esse necessario et infallibiliter occisivam. *Ibid.* Invasus polcst-ne non solum licite, sed etiam tenelur-ne defendere vitam suam cum occisione invasoris? 245. Etiam licet-ne invaso se defendere cum occisione invasuris inuuilarc tantum volentis, non occulere? *Ibid.* Utrum invasus possit se defendere contra injustum vitæ invasorem cmn occisione innocentis, si non possit aliter evadere? *Ibid.* ('asus dubii. Primus : uxor deprehendit maritum habere sub cervicali latentem pugionem ul ipsam dormientem trucidet, necidla est via evadendi Secundus : aliquis i 'I m oppidulo vel in aliqua domo unde nulum patet effugium, sed necesse est ut incidat m manus inimici illum expectantes ad necem. Tertius : dominus vocat famulos ad te occidendum. Dubium est an in his et similibus casibus liceat prævenire. 256. Potest quis pro defensione vitæ proximi quod potest pro defensione vitæ propria*, nisi forte in vasor proximi sil paler suus vel mater, filius vel conjux. 216 Ad id tenelur-ne, dum potest? *Ibid.* Qui defendit vitam suam cum occisione injusti invasoris, id facit ex legitima auctoritate. 255. — Licitum est defendere aliqua violentia infra occisionem bona fortunæ el pudicitiam. 247. Non est licitum defendere bona fortuna* cum occisione invasoris. *Ibid.* Si ex defensione moderata bonorum fortunæ aul puditiæ, invasor Irritatus impetat vitam invasi, potest tunc invasus sc defendere cum occisione Invasoris. *Ibid.*

Definii iONiDLs(m)duodistinguenda sunt : intenta definitio seu conclusio, el rationes conclusionis. V, 176.

Definitive aliquid potest esse in loco. IX, 71.

Defraudatio tributi inducit obligationem restituendi. IX, 17. *Vide Tribut a.*

Defuncti. Non esi superfluum pro defunctis orare. IV, 55. Defuncti ultima voluntas praesertim quoad legata pia, potest-ne ab episcopo vel eveculorc mulari iu alium pium usum? VII, 65.

Degradatio esi ablatio honoris ei loci dignitati convenientis. IX, 189.

Deiionoratio csl injuria qua honor lædl-tur vil aufertur. VI, 549.

Delectabile csl quies in re desiderata. 1, 76 Inordinatio circa delectabile tripliciter Contingit; i* in interioribus motibus animi ; 2« in molibus exterioribus; 5° in rebus exterioribus. VIII, 56. Delectabilia plus movent in eo iuniuni. IX, 292.

DiU.ci vtio. Delectatio polcsl eumi du· l

pliciler ; 1· stricte, et est quies appetitus bv bono possesso ; si sit appetitus rationalis, est delectatio spiritualis ; si appetitus sensitivi est delectatio sensibilis; 2· sumitur delectatio latiori sensu pro aflicclu seu inclinatione voluntatis in bonum ul conveniens el naturæ ac rationi consentaneum- III, 410. Item gratiam per se efficacem consistere in delectatione, potest intelligi, vel in sensu formali, ul videlicet gratia cflicax sil ipsa delectatio v lctrix, vel in sensu causali, ut gratia eflicax sil hujus delectationis cau<a. *Ibid.* Falsum est el maxime falsum delectationem sensibilem in ulla operatione a natura, seu ab auctore naturæ intentam languarn Gnem creatura rationalis. IV, 165. Delectatio est quies appetitus in bono possesso : si sil appetitus rationalis, est delectatio spiritualis : si sil appetitus sensitivi, est delectatio sensibilis, quæ sola est passio. 257. Causa delectationis sunt plures, sicut ipsius effectus, 258. Delecta Uoncs spirituales sunt majores secundum se quam delectationes corporales; attamen quoad nos delectationes sensuale» sunt majores spiritualibus, *ibid.* Delectationes sen«uum respective ad hominem possunt considerari dupliciter; I» quatenus ad sensibilia referuntur ad delectationes tactus in his quæ spectant conservationem vitæ, sive in individuo, sive in specie; 2» quatenus eorum sensibilia sunt secundum se delectabilia propter sui perfectionem et convenientiam ad sensum. VIII, 54. Delectatio, *ea* est corporalis quæ consequitur ex sensibut corporalibus, maxime ex tactu corporeo: animalis, *ea* est quæ consequitur ad apprehensionem anima; sensitivæ et etiam intellectiva*, cx quo dici potest spiritualis 5t. Delectatio sensuum non est secundum se mala, ut dicebant Manicbæi, sed bona. 55. Nullum est peccatum si abstineatur a delectatione sensuum . ob honestum finem. *Ibid.* Materia sensualitatis est delectatio orta ex proportionem subjecti sensibilis ad sensum. 152. Materia venerea est delectatio orta ex commotione spirituum generationi deservientium. *Ib.d.ln* delectatione sensualitatis est admittenda levitas rnaieria. *Ibid.* Hæc delectatio, propter se quæsilâ, non excedit culpârn venialem. Est tamen cavenda. *Ibid.* Delectatio venerea potest esse vel directe in se, vel indirecte in causa lanium. *Ibid.* Quænam regula assignantur ad resolvendum dubium an fuerit consensus m delectationem, autan fticiil pleno deliberatus. 158. Delectatio voluntarla de cogitatione aut cognitione rei venere», non est de genere peccati mortalis, sed quandoque est peccatum veniale, quandoque nfillmn. 182. Delectatio morosa, sive consensus directus et plene deliberatus in delectationem Ipsius rei venere» realiter aut per apprehensionem prasoiiilis, est semper peccatum mortaic. *Ibid.* Delectatio morosa Idem est a voluntaria 180. Detvcia ti· mu-rosa per umma peccatorum gcucia vagatur

<U

INDEX GENERALIS.

Ibid. Unite noscitur fin delectatio fuerit de cogitatione ipsa, vel de re cogitata. 182. Delectatio ut hic est aclus appetitus sive rationalis, sive sensitivi quiescentis. seu sibi complacentis atque oblectantis circa rem vel operationem aliquam sibi convenientem. 180. Delectatio venerea est illa quæ oritur ex commotione spirituum generationi deservientium. *Ibid.* Delectatio sequitur naturam objecti. 189. Quid censendum est de delectatione morosa inter conjuges ab invicem absentes? 190, 191. Omnis delectatio non est mortaliter mala. 192. Triplex distingui potest delectatio : prima honesta et amicabitur ; secunda sensualis et organica ; tertia venerea. *Ibid.* Qui vellet fornicari aut morose delectari, tangi vel tangere impudice, si liceret, non est reus lehalis luxurite. 191. Delectatio morosa prohibetur præcepto, *Non concupiscas*. 185. Delectationem morosam sine desiderio operis faciendi, tot malitias contrahere quot habet objecta si ab illis præscindat, seu eas non apprehendat, quamvis aliunde noverit inesse : plures negant, plures affirmant et æque probabiliter. 187. Delectatio morosa conjuncta voluntati aut desiderio operis perficiendi, contrahit omnes malitias sui objecti. 402. Delectatio venerea In actu matrimoniali potest considerari dupliciter. X, 148. Delectationem natura actui matrimonii adjunxit propter conservandæ speciei necessitatem. 147. Utrum eam delectationem admittere et ei consentire ut medio tantum ad actum propter generationem prolis vel redditionem debili exercitum, sit venialis culpa? *Ibid.* Quid censendum de delectatione morosa inter conjuges ab invicem absentes? 151. Delectatio morosa, sive consensus directus et plene deliberatus In delectationem ipsius rei venerea realiter aut per apprehensionem præsens, est semper peccatum mortale. 191 et seqq. Delectatio venerea de copula In conjugem absente, probabilius est peccatum mortale, propter commotionem carnis quæ in casu non ordinatur ex se ad copulam, sed ad pollutionem. 150.

Delegati non possunt subdelegare, nisi id expresse eis concedatur, IX, 558. Parochus nec licite nec valide, a tempore concilii Tridentini, potest delegare quemlibet sacerdotem ad ministerium sacramenti prædicationis, in sua parochia. *Ibid.*

Dr. LEGATto. Generalis delegatio a Christo facta S. Petro palet eam esse intelligendam intra terminos delegationis cujus est capax potestas humana, et quam esse Petro factam agnoscit traditio. IV, 466. Ad delegationem ab homine «ufficit-ne rati habitio sperata, seu præsumptio consensus futuri illius qui delegare potest? IX, 559. Voluntas interior delegantis nullo signo externo manifestata non sufficit. *Ibid.*

Deliberatio Quid est perfecta et quid imperfecta deliberatio? IV, 429.

DeLICTA. Quo sensu, *Ubi abundavit delictum*

tum superabundavit et gratia, est intelligendum? IX, 287. Delicta olim severius puniuntur quam nunc. 481.

Demeritum Meritum vel tenentium Involuntarium esse non potest. 17, 178.

Democritus Deo providentiam denegabat. I, 597.

Denominatio venit non ab actu, sed ab intellectu et habitu. IV, 504.

Denuntiatio. Quo fine et quo fruei adhibentur testes in denuntiatione? V, 358. Inquisitores possunt-ne præcipere suis edictis ut peccata quæ in eis continentur statim ipsis denuntientur ante communicationem cum aliquo? 557. Denuntiatio est duplex: una evangelica seu clarificativa, quæ fit superiori ut patri in bonum et emendationem delinquentis; altera fit superiori ut judici in vindictam criminis et bonum commune. VI, 515. Denuntiatio juridica differre ab accusatione? *Ibid.*

Depositum formaliter sumptum, est contractus quo sola rei custodia alterius (Idei committitur vel integra reddatur. VII, 169. Regulariter fieri non potest nisi inter personas ad contrahendum habiles. *Vide append, ad calcem VII.*

Depositarius non tenetur servare depositum cum majori vel æquali suo damno. VI, 151. Si ex non redditione depositi imminuat depositario grave damnum, licet-ne reddere repetenti in sui vel alterius perniciem? 172. Ad quid tenetur depositarius juxta jus novum Gallicum? *Vide append, ad calcem VII.*

Deposito est privatio executionis ministerii sine spe restitutionis in illud. IX, 189.

Derelictæ res, vel amissæ, vel vacantes, juxta jus novum Gallicum ad rem publicam pertinent: hæc tamen dispositio quamdam ex usu limitationem accepit. *Vide append, VI.* Id pro derelicto habetur quod dominus ea mente abiecit vel id in numero rerum suarum esse nolit, ideoque statim ejus dominus esse desinit. VI, 65. Item Romano si rem pro derelicta a domino habitam occupaverit quis, statim ejus dominus efficitur. *Ibid.*

Derisio est vitium quo quis jocando objicit niteri aliquid vitiosum ut erubescat. VI, 572. Diversis modis potest fieri *Ibid.* Qualo peccatum est derisio Inordinata? 575. Potest esse derisio ordinata absque peccato. *Ibid.* Si quis de levi malo derisus graviter erubescat et tui velur, cril-ne peccatum mortale deridenti? *Ibid.*

Deschamps (Stephanas) Thomislus a Calvinismo vindicat. I, 566.

Desiderare multa possumus ut fiant, quæmetiam facere non possumus. VI, 227. Licet orare hoc quod licet desiderare efficaciter. Vili, 179.

Desiderium est affectus appetitus tendens in bonum absens, IV, 257. (Jsmie deside

INDEX GENERALIS.

ii:

rium non est spes, licet spes importet desiderium. V, 161, Desiderium ; vide Amos COMVLACIENTIÆ.

Deserebat i" est motus recedens a bono arduo adeptu Impossibili saltem moraliter. IV, 258. Desperatio est motus voluntatis quo quis refugit adipisci beatitudinem per inedia ordinaria. V, 2u6. Desperatio positiva est pleno deliberata beatitudinis adipiscenda) est peccatum mortale, gravius secundum se peccatis quæ opponuntur virtutibus moralibus, sed minus odio Dei et infidelitate. *Ibid*, Desperatio specialiter oritur ex luxuria et acedia, specialius tamen acedia. 257. Desperatio potest esse sine infidelitate. *Ibid*. Spes et desperatio versantur diverso modo circa idem objectum. 258.

Destinare vi nominis significat aliquando mente statuere et decernere aliquid faciendum : aliquando significat dirigere, deputare, ordinare unum ad aliud, vel ad aliquem locum. I, 401.

Detentio. Qui injuste delinet alienum continuo peccat. IV, 502. Detentio injusta, puta, rei furtivæ, quæ est possessio facti, potest ne esse aut dici aliquo sensu etiam possessio juris? VI, 22. Detinens injuste alienum peccat-ne dum dormii, dum orat, dum facit eleemosynam? 17G.

Detestatio. Dolor et detestatio voluntatis de peccatis, non debet necessario esse maximus omnium dolorum intensive. IX, 292.

Detractio est injusta denigratio fama alienæ per occulta verba. VI, 555. Duplex est detractio : una formalis, quando quis per verba quæ profert intendit formaliter et explicite denigrare famam proximi : altera materialis, quando quis per verba quæ profert non intendit formaliter et explicite denigrare famam proximi, sed aliquid aliud non necessarium, aut ea profert ex loquacitate seu animi levitate, et tamen ex his sequitur aut nata est sequi famam proximi denigratio, quæ proinde censetur implicite intendi, *ibid*. Detractio, sive formalis sive materialis, fit dupliciter : directe, et indirecte : directe quadrupliciter ; indirecte fit tripliciter. 554. Directe: 1° falsum imponendo ; 2° peccatum augendo ; 3° occultum crimen revelando ; 4° id quod bonum est mala intentione factum dicendo. *Ibid*. Indirecte : 1° negando bonum alterius ; 2° reticendo ; 3° minuendo. *Ibid*. Detractio, licet non raro conjungatur cum contumelia, differt tamen dupliciter ab ea. 555. Quidam affirmant, alii negant omnes detractiones esse ejusdem speciei. 554. Detractio est ex genere suo peccatum mortale contra justitiam, levius quidem homicidio et adulterio, gravius tamen furto. 555 Ex quo æstimanda est gravitas vel levitas materiæ quando agitur de detractioe *Ibid*. Detractio potest fieri levis ex imperfectione actus ; et ex levitate materiæ. *Ud*, Nunquam licet detrahere. 556. Nar-

rare crimen alicujus non assertive, sed tanquam dictum ab aliis, est-ne peccatum mortale? 559. Casus frequens : Fertur seu alicui illud de tali : non offynna tamen de eo. *Ibid*. Crimen occultum potest ne aliquando revelari sine detractioe? 356. Non licet detrahere defuncto. 559. Revelare crimen occultum alicuius propter aliquod bonum consequendum aut malum vitandum, sive revelantis, sive audientis, sive delinquentis, sive communitatis, antellam alicujus alicuius particularis, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec dici potest detractio. 560. Inferenda. *Ibid*. Peccat regulariter loquendo peccato detractiois, qui narrando crimen occultum alicujus, narrat simul ejus poenitentiam. *ibid*. Est-ne gravis detractio loqui de defectibus naturalibus? *Ibid*. Audiens detractioem peccat quatenus consentit detractioi ; quod dupliciter fieri potest : directe, et indirecte. 565. Qui consentit directe detractioi, sive quia inducit detractorem ad detrahendum, sive quia ei placet detractio propter odium ejus cui detrahitur, non minus peccat quam detrahens, et quandoque magis : si enim inducat, peccat contra caritatem peccato scandalosi erga detrahentem quem inducit ad peccatum, et contra justitiam etiam diffamatum, cum sit causa movens ad ejus diffamationem. *Ibid*. Qui consentit tantum indirecte detractioi, quatenus scilicet eam non impedit dum potest, peccat minus quam detrahens ; peccat tamen, et quidem mortaliter ex genere suo. *Ibid*. Plerumque tamen contingit quod sic non impediens detractioem, peccet tantum venialiter ; aut etiam nullo modo peccet. 504. Superior non impediens detractioem dum potest, tenetur-ne ex justitia ad restitutionem? 565, 566.

Detractor tenetur ex justitia restituere famam apud omnes apud quos detraxit ; alioquin fama non sufficienter repararetur : est communis et certa. VI, 568, 569. Sed etiamne apud illos quibus primi auditores narraverunt? *ibid*. Vide FKMA. Ille detractor restituere omnia damna ex detractioe secuta, quia per detractioem est causa illorum efficax ; est obligatus communis et certa contra Soto, (pii existimat damna secuta ex revelatione criminis veri, sed occulti, non esse ex integro restituenda, sed parlim tantum. 564. Qui per suas detractioes causa est cur aliquis ab officio aut beneficio, sive adeptu sive adipiscendo, repellatur, damna inde secuta restituere tenetur 564. Qui injuste detrahit, sed materialiter tantum et ex errore, tenetur-ne ad restitutionem ex justitia, ubi errorem advertit? *Ibid*.

Deus est substantia intellectualis, creatis omnibus superior, omnium opitex et directrix, independens, immutabilis, aeterna, infinita, immensa, purissime actualis, uno verbo summe et infinite in omni genere perfecta. 1, 27. Deus etiam apud atheos, signi-

feat Efifquo majus et melius exeogitnri nnn
 lotest. *Ibid.* Deum esse cut demonstrabile
 non a priori scu per causas, sed a priori
 scu per CflectUS. 23, 21. Quinque potissimum
 rationibus probetur contra atheos Deum
 existere. 27. 1° Datur primus motor omnino
 immobilis : atqui ille csl Deus : ergo el exis-
 til Deus. 2« Datur prima causa omnium ef-
 ficiens, omnino infecta ; atqui hæc csl Deus :
 creo datur Deus. 2° Datur ens necessarium,
 boc est. cui necessario et et natura sua com-
 petii existere : atqui tale ens est Deus : ergo
 ualur Deus. 4e Dalur aliquod ens summe per-
 iicum, summe nobile, summe ens, quod
 e«t causa omnis perlectionis aliorum : atqui
 illud csl Dens : ergo datur Deus. 5° Dalur
 summus provisor el gubernator : atqui talis
 C(Deus : ergo dalur Deus. 27 ad 57. Ad-
 dllur adhuc scita ratio desumpta a con-
 templatione mundi , qui necessario requirit
 summam intelltgentiam opificem el direc-
 (ricm. 55. Existencia Dei est fidei respectu
 illorum qui per demonstrationem naturalem
 illam non sciunt, non vero respectu eorum
 qui illam sciunt. *Ibid.* Quidam quærunl an
 notio Dei sit nobis ingenta seu innata, quod
 coincidit cum hac quæstione : an liæc propo-
 sitio, *Densest*, sil per se nota quoad nos
 25. Hæc propositio, *Deus est*, est per se
 nota quoad se non quoad nos: consequen-
 te! ifon est nobis innata Dei notio. *Ibid.* Ac-
 tus siint-nc proportionali Deo? 54. Quid di-
 cendum de monstris, de malis, tam morali-
 bus quam naturalibus, quid de oppressione
 bonorum et prosperitate malorum? /fm/. Non
 potest dari ignorantia invincibilis sive posi-
 tiva sive negativa , de ellstentid Dei nl nue-
 toris naturalis. Est communior sententia.
 Etenim existentiam Del ul auctoris supci-
 naturalis posse invincibiliter ignorari, extra
 controversiam csl ; dalur enim infidelitas ne-
 gativa. 58 lioirines (luiadmiltunt posse dari
 ignorantiam invincibilem de Dei existencia
 ad breve tempus, impingunt-ne necessario
 in propositionem damnatam de peccato phi-
 losophico? 41. De Deo perfecte scire non
 possumus quid sil *Ibid.* Constitutio physica
 naturæ divina: sensum humanum superat.
Ibid. Questio de natura scu essentia Dei
 stride sumpta prout est radix attributorum
 divinorum adeoque ab illis virtualiter dis-
 tincta , variorum systematum fuit origo.
Ibid. Pruna sententia distinguit inter natu-
 ram el essentiam, in eo quod essentia sil
 principium essendiel natura principium ope-
 randi; vultque essentiam constitui per asel-
 tatem , el naturam per intellectionem. 42.
 Hoc negant alii qui sumunt essentiam el na-
 turam pro eodem. *Udd.* Secunda sententia
 constituit naturam divinam in collectione
 omnium perfectionum : unde juxta illam po-
 terit detinui Deus, *Ens summe perfectum*.
 45. Terti sententia reponit naturam divi-
 nam in infinitate, et juxta illam Deus defl-
 uitur, Eus ommouc *injùilum*, Ha Scolus

cum suis. *Ibid.* Difficultas vertitur circa 4π-1
 celebriores sententias, qtiatum prhua repo*
 nil essentiam divinam in assilato. ti in
 existentia a se et per se. *Ibd* Altera, que
 est communior inter Thomistes, censet n-
 sentiam divinam constitui per prndirn Intel-
 lectivum. *Ibid.* Patroni hujus sententia* Inter
 se iterum dividuntur, aliis opinantibus pro
 intelligere radical!, aliis pro intelllgerr ac-
 tuali. *Ibid.* Natura scu essentia Dei comi-
 luitur inclaphysicc per ascitalem. 42 ad 47,
 Intelligere divinum non radicale sed actuale
 sub ratione ultimæ actualitatis per se subsis-
 tentis constituit mclaphysicc divinam natu-
 ram : unde Dei descriptio erit hæc. *Ens sum-
 me et at nudissime int Itiyens. i*”, 46. Attri-
 butum proprio sumptum, communior defl-
 uitur : Perfectio absoluta simpliciter sim-
 plex, necessario el formaliter m Deo exis-
 tons, et ad essentiam constitutam modo nos-
 tro concipiendi consequens 50. Deus est ac-
 tus purissimus. 50. Eminentia attributorum
 divinorum, el infirmitas intellectus nostri
 causa sunt cur attributa divina distinguamus.
 57,58. Deus non componitur ex genere el dif-
 ferentia. 58. Omnia attributa in Deosunl-ne
 aequalia? 62. Attributa que virtualiter plura
 multifariam dividuntur. Quædam perlinent
 ad esse divinum, ut simplicitas, immensitas,
 ascitas, etc. : hau dicuntur eliam absoluta.
 Quædam pertinent ad operationes, ut scien-
 tia, providentia : hæc dicuntur rscpccliva.
 Item quædam sunt negativa, quæ icinovenl
 a Deo imperfectiones; alia sunt affirmativa,
 quæ de Deo enuntiantur affirmative. 51.
 Divina attributa non distinguuntur a se in-
 vicem et al> essentia, neque relationes ab
 essentia distinctione actuali formali, vulgo
 Scotistica. 51. Neque attributa a se invicem
 et ab essentia, neque relationes ab essentia
 in Deo distinguuntur realiter eutitative : est
 contra Guolternum , abbatem Joachim, Pa-
 lamitas et Gilhertum. *Ibid.* Hæc pradata dis-
 tinguntur plusquam distinctione rationis
 ratlocinantis : est contra Aelianos el Nomi-
 nales *Ibid.* Attributa divina a se invitem et
 ab essentia, item relationes ab essentia dis-
 tinguntur distinctione victuali, seu rationis
 ratiocinatas, non quidem majori quæ sit per
 modum excludentis el exclusi, sed minori
 quæ est per modum impliciti el expliciti!. 57
 ad 60. Deus el beati faciunt necti.im distinc-
 tionem rationis inter essentiam et attributa?
 62. Attributu, relationes et essentia in Deo
 non omnino eodem modo differunt quo dif-
 ferunt gradus metnphysici, puta amm.ditas
 el rationalitas. 57. Qiixnani sunt attributa
 quie perlinent ad divinum esse? 65.

Deus est perfectus. I, 71. Rerum omnium
 perfectiones sunl in Deo. 72, 75. Deus el
 omnes Creature simul, non sunt aliquid per-
 fectius et melius quam Deus solii .74 Om-
 nes perfectiones creaturarum simpliciter sim-
 plices sunl in Deo formaliter eminenter. 73.
 Peri citone» secundum quid, quæsuiil tales

INDEX GENERALIS.

ratione Imperfectionis, non «ont in Deo formaliter, sed tantum eminenter virtualiter. *Ibid.* Alii sunt in Deo formaliter. /Md. Deus non potest dici similis creaturæ. 74.

Deus non est corpus : est de fide. I, G2 ad 65. in Deo non est compositio materiæ et formæ. *Ibid.* Item est Deus quod sua essentia vel natura; id est, Deus caret compositione substantiali ex natura et supposito. 66. In Deo est idem essentia et esse ; id est, Deus est Ita simplex ut caret compositione substantiali ex essentia et existentia. *Ibid.* Deus est ita simplex, ut nullam omnino admittat in se compositionem : est de fide decisa in conc. Ialcran. *Ibid.* In Deo non potest admitti compositio rationis. *Ibid.* Deus in compositionem aliorum non venit tanquam pars vel formalis vel materialis, seu alio quovis modo. *Ibid.* Est contra Varro-nem, Almarianos, et Davidem de Dinando. Deo nomina in Scripturis tribuuntur sensu improprio et metaphorico. I, 64. Esse bonum per essentiam est proprium Dei. 76, 77. Esse bonum præcipue Deo convenit. *Ibid.* Deus est summum bonum. *Ibid.* Deus dicitur ascendere, descendere sensu metaphorico. 80. Metaphorice Deus dicitur poenitere et irasci. 90. Beati vident Deum sicuti est, et totum quod est in Deo est unum. 142. Deus est solus et unus Deus. I, 96. Deus est unus. 97, 98. Non potest imponi aliquod nomen Deo quod ipsum ut est significet. 151, 152. Tria sunt præcipua Dei nomina. 155. Omnia nomina dicta de Deo non sunt synonyma. *Ibid.*

Datur in Deo scientia proprie dicta. Est communis contra Vasquem. I, 156. Scientia in Deo est ejus attributum. 157. Scientia Dei, cum sit perfectissima, debet esse intariabilis. 181. Rerum præsentia realis in æternitate est necessaria ad certitudinem et infallibilitatem divinæ scientiæ, sicut est necessaria ad ejus invariabilitatem ? 182. Quodnam sit objectum formale et primum scientiæ divinæ non consentiunt theologi. Durandus tenet esse ens vel sic, ut commune analogice creato et increato. Cæteri tenent quod sit quid increatum, scilicet ipse Deus. Sed sciuntur : quidam ponunt essentiam divinam vel præcisum ab attributis et relationibus; alii essentiam divinam cum attributis et relationibus. 160. Quamvis scientia divina ex parte Dei sit unica, simplex et illimitata, omnia unico actu perfectissime comprehendens; ex parte objectorum, et secundum modum nostrum concipiendi, varie dividitur : 1º in intelligere primum et intelligere attributale, seu scientilicium ; 2º in scientiam speculativam et practicam : prima res solum contemplatur, non edicit; secunda non solum cognoscit, sed etiam suum objectum; 3º in scientiam necessariam et liberam ; 4º in scientiam simplicis intelligentiæ et viæ : hæc divisio est omnium celeberrima. Scientia simplicis intelligentiæ versa-

tur circa ea quæ nec sunt, nec fuerunt, nec erunt. 161. Scientia visionis est quæ fertur ad ea quæ sunt, vel fuerunt, vel erunt. hæc subdividitur in scientiam approbationis; quæ versatur circa bona; et scientiam improbationis, quæ versatur circa præcata. 162. Prima supponit decretum approbativum divinæ voluntatis circa ea; secunda, differtim permissivum tantum et unde fit quod Deus dicatur aliquando in Scriptura scire et nescire mala seu peccata; scire scientia approbationis, nescire scientia improbationis. *Id.* Est in Deo perfectissima cognitio intellectiva et de fide tradita in Scripturis. 153. Intellectio et intellectus in Deo sunt unum et idem absque virtuali distinctione. 154, 155. Est plurimum Thomistarum. *Ibid.* Deus se per seipsum cognoscit, imo et comprehendit. 157. Deum seipsum non alio quam seipso cognoscere certum est. 170. Objectum formale et primum cognitionis divinæ non est ens creatum, neque ens vel sic, abstrahet a creato et increato; sed ens duntaxat increatum, scilicet ipse Deus. 160. Sivero attendatur modus quo Deus seipsum revera cognoscit, objectum formale et primum divinæ cognitionis est Ens divinum, conplectens essentiam, attributa et relationes; et sic forte conciliantur oppositæ Thomistarum sententiæ. 161. Deus cognoscit ne veritates creatas omni modo quo sunt cognoscibiles? 174. Sed de medio in quo Deus alia a se cognoscit contrahetur. Tres sunt præcipuæ sententiæ. Prima, quæ communis est inter patres Societatis, tenet Deum alia a se utroque modo cognoscere, et mediate in se ut in causa, et immediate in seipsis. Secunda, quæ est Vasquesii, stat pro sola cognitione immediata. Tertia, quæ est Thomistarum, et contra negat cognitionem immediatam, et solam mediatam admittit. 170. Est alia sententia antiquata quæ tribuitur Scoto, secundum quam Deus cognoscit creaturas in aliquo esse diminuto et objective quod ab æterno produxit : videtur minus consona rationi et fidei. *Ibid.* Deus cognoscit omnia alia a se, sive possibilia, sive præsentia, sive præterita, sive futura etiam minima, non solum secundum "communem rationem entis, sed etiam quoad esse proprium et singulare usque ad ultimas differentias. Est contra Epicureos. Est de fide. 157, 158. Deus alia a se cognoscit mediate in se vel in causa præcognita, non immediate in seipsis. 171, 172, 173, 174. Datur-ne in Deo potentia executive virtualiter distincta ab Intellectu et voluntate? 169. Potentia executive in Deo potest dupliciter intelligi. 170. Potentia executive in Deo non distinguitur virtualiter ab intellectu et voluntate tanquam potentia diversa seu tanquam attributum adæquale distinctum ab illis, sed est eadem potentia cum illis sub aliqua tamen distinctione. *Id.* Deus cognoscit ne entia rationi, privationes, præcata? 159. Idealis rerum præsentia in o-

nitae eit necessaria, ut earum cognitio sit intuitive. 181. Ita communiter Thomistae.

Futura cise Deo praesentia in aeternitate dupliciter potest intelligi : objective, seu intentionaliter, et physice, secundum locum. I, 179. Futura esse Deo in aeternitate praesentia objective et intentionaliter, non est dubium. *Ibid.* Quomodo Deus videt futura ut praesentia in sua aeternitate. 181. Deus certo et infallibiliter cognoscit omnia futura absoluta, contingentia et libera, illa libera libertate. Est de fide. 177. Sociniani tenent futura libera a Deo cognosci conjecturaliter tantum, arbitantes ea non habere veritatem objectivam, et ita non esse in genere scibilium. *Ibid.* In quo medio Deus cognoscit futura absoluta contingentia et libera. 185. Variarum sententiarum afferuntur. 1. Molina assignat causarum secundarum supercomprehensionem ; 2. Snares, decretum futurum ; 5. Theophilus Raynaudus, causam secundam sibi relictam ; 4. inter recentiores, quidam veritatem formalem propositionum, alii objectivant ; 5. Tournely, essentiam divinam, tanquam speciem intelligibilem in representando infinitam ; 6. Egidius Romanus dicit quod Deus futura cognoscit in suis ideis ; 7. tandem Auctoris sententia. 185 et 184. Deus non cognoscit futura contingentia in supercomprehensione causarum secundarum ante decretum. Est contra Molinam. *Ibid.* Deus non cognoscit futura contingentia in suo decreto praevisto ut futuro. Est contra Suarem. 185. Deus non cognoscit certo futura contingentia et libera ante decretum in eorum veritate, sive formali, sive objectiva. Est contra recentiores professores Societatis. 185 et 186. Deus non cognoscit futura contingentia in causa secunda sibi relictam, in his vel illis circumstantiis. Est contra Theophilum Raynaudum. 184. Deus non cognoscit futura absoluta libera, in essentia sua ut habet rationem idae aut speciei intelligibilis ante decretum. Prima pars est contra Egidium Romanum, si tamen intellexerit de ideis secluso decreto, quod non constat ; secunda contra Tournely. 185. Vera sententia, seu Auctoris : Deus cognoscit futura absoluta contingentia et libera in suo decreto eorum futuritatem determinante, sive in essentia sua huiusmodi decreto determinata. 188. Expanditur mens D. Thomae circa Dei praescientiam. S. Th. statuit duo principia ex quibus conficitur conclusio, primum quod Deus extra se nihil videat, sed omnia in essentia sua tanquam in causa ; secundum, quod sit causa rerum per suam voluntatem ex quibus conficitur quod Deus futura quaecumque, etiam contingentia et libera, cognoscat in sua voluntate ; quod est conclusio citata. *Ibid.* Deus facit futura ea praedestinando ? 185. Deum certo cognoscere futura sensu illativo accepta per scientiam simplicem intelligibilem, haud dubium est. 191. Deus cognoscit futura conditionata per scientiam

visionis, et per scientiam intelligentiam ? 198. Scinduntur Thomistae. Quomodo ad futura conditionata sensu enuntiativo accepta, conirovertitur. instinguuntur futura huiusmodi triplicis generis. 191. Atque quod Thomistae denegarunt ne Deo huiusmodi futurorum conditionum incertam cognitionem, et concesserintne tantum conjecturalem ? *Ibid.* Deus certo cognoscit futura conditionata contingentia et disparata. Est contra Cornejo, Curiel, Tiphano, etc. qui admittunt tantum in Deo circa haec cognitionem conjecturalem. 195 et seqq. Deum certo cognoscitne omnia omnino futura conditionata ? 198. Deus certo cognoscit futura conditionata libera. 199. In quo medio ea cognoscat conirovertitur. Thomistae ea dicunt a Deo cognosci in suo decreto subjective absolute et objective conditionato. 199. Id patres societatis Jesu tanquam libertatis eversivum et sanitati divinis injuriosum abhorrent. *Ibid.* Patres Societatis a temporibus Ludovici Molinae unanimiter conveniunt Deum non cognoscere futura conditionata libera in aliquo decreto absoluto actuali, sed ante illud ; camque scientiam vocant mediam. 199, 200. Possibilia non sunt Deo in aeternitate praesentia ; non sunt termini actionis aeternae. 182.

Densest infinitus secundum essentiam et rationem entis. I, 78. Deus, et ipso solus, est aeternus. 95. Deus est sua aeternitas. *Ibid.* Quomodo sunt accipienda verba temporis praeteriti, praesentis et futuri, quando de Deo dicuntur. *Ibid.* Immensitas, Dei attributum, est capacitas existendi in omnibus rebus, in omnibus locis etiam in nihilis, si darentur. 79. Diversa est omnipotentia et immensitatis divina ; ratio. 86. Immensum dicitur quasi sine mensura : si spectetur quantum ad divinum esse, est infinitas ; si quoad durationem, est aeternitas ; si quoad locum, est incircumscribilitas. 79. Ubiquitas est actualis existentia in omnibus rebus et locis qui sunt : non est Dei attributum. *Ibid.* Immensitas et ubiquitas differunt inter se. *Ibid.* Triplici modo generali Deus dicitur communiter esse in omnibus, scilicet, per potentiam, per praesentiam, et per essentiam, ad modum quo aliquid dicitur esse in rebus humanis. *Ibid.* Speciali modo, praeter communes et generales modos, Deus existit in omnibus rebus : sic dicitur existere per gratiam in justis et sanctis qui diligunt eum actu vel habitu ; sic est in caelo per gloriam manifestationem, et in Christo per unionem hypostaticam, etc. 80. Existentia Dei secundum substantiam in omnibus rebus probatur efficaciter, ex ejus operatione in illis, 168-172. Deus est causa creaturarum quatenus omnipotens radicaliter. 175. Deus causa adaequata possibilitatis rerum ? *Ibid.* Estne causa entium rationis, privationum ? *Ibid.* Deus est causa adaequata actuum vitalium. *Ibid.* Aliquid esse actu in spatio potest

dupliciter Infelllgl : uno modo comparative
 ad terminum cui coexistit cl præseus est;
 alio modi, absolute In ordine ad se. 87. Deum
 non existere primo modo actu in spatiis ima-
 ginariis manifestum est. *Ibid.* De secundo
 modo est difficultas. *Ibid.* Deus non est actu
 positive in spatiis imaginariis, *sed virtute
 tantum et potentia. 87-90. Deus non est in
 aliquo genere seu prædicamento. Esse primo
 per se ubique est proprium Dei. 86. Deus
 secundum substantiam est intime In omni-
 bus rebus. 65. Operatio Dei virtualiter trans-
 iens, est ratio formalis perquam existit in-
 time in rebus. 85-87. Deus est-ne non so-
 lum in omnibus rebus, sed etiam in om-
 nibus locis, ut «uni loca formaliter? 87.
 Deus est omnino immutabilis. 1, 90. Esse
 Immutabile est proprium Dei. 92. Deus mo-
 re hominum utitur quandoque metaphoris in
 Scripturis. 197. Est-ne in Deo unica simplex
 libera determinatio circa totam collectionem
 creaturarum, quæ nomine providenti» inle-
 vigilur, cujus virtute aliud ordinatur ad esse
 absolute, aliud ad esse conditionate, aliud ad
 non esse. 248. Dantur idem in mente divina?
 250. Quid sunt ideæ in Deo. *Ibid.* Sunt-ne
 plures ideæ in Deo. *Ibid.* Pluralitas idearum
 non officit simplicitati Dei. 252. Quarum re-
 rum Deus habet ideas. 255. Deus habet pro-
 priam ideam omnium quæ actione propria
 fiunt ab ipso aut fieri possunt, diverso tamen
 modo. *Ibid.* Deus est primaria et summa ve-
 ritas. 255. In Deo triplex distingui potest
 veritas, scilicet : in essendo, in cognoscendo
 et in dicendo. *Ibid.* Veritas in essendo est
 proprietas entis secundum quam habet esse
 ratum, fixum et tale quod sit conforme in-
 tellectui divino res cognoscenti prout debent
 esse. Veritas in cognoscendo, est conformi-
 tas cognitionis cum re cognita. Veritas in
 dicendo quæ dicitur veritas, est conformi-
 tas dictionis cum cognitione. *Ibid.* Omnis
 perfectio simpliciter simplex, quæ est in crea-
 turis, est essentialiter et necessario in Deo.
 258. Quidquid scit Deus, scit-ne ex necessi-
 tate? 260. Est ipse finis respectu omnium
 quæ ab ipso fiunt. 255. Vult-ne Deus crea-
 turas in quantum vult suam bonitatem? 259.
 Deus sufficit-ne sua bonitas? 256. Deus est
 summe sui communicativum. 560. Deus est
 summe liber, cujus libertate fertur in crea-
 turas. Est de tunc contra quosdam antiquos.
 258-261. Libertas divina non est, sicut hu-
 mana, indifferentia potentiae ad diversos ac-
 tus volendi et nolendi, sed est indifferentia
 unius simplicissimi et purissimi actus ad di-
 versa objecta. 261. Per quid formaliter con-
 stituatur actus liber Dei : est nodus theolo-
 giae intricatissimus. Quis concipere potest
 quomodo stet hberlas Dei cum ejus immuta-
 bilitate solvis utriusque juribus? *Ibid.* Ad
 constitutivum Mictus liberi in Deo quid requi-
 ritur? 262. Actus Dei liber potest-ne consti-
 tui per respectum rationis ad creaturas?
Ibid. Actus Dei liber potest-ne constitui per

aliquam realitatem Intrinsecam Deo defeeti-
 bilem. *Ibid.* Superadditam actui neces-
 sario, quantumvis diminutam? 265. Actus Dei liber
 potest ne formaliter constitui per «liquid pu-
 re extrinsecum. nempe per creaturas produc-
 tas scurealem ad extra earum productionem?
 / Hd. Actus Dei liber nihil est aliud quam
 ejus actus necessarius, quatenus dicit habi-
 tudinem seu terminationem non necessariam
 ad creaturas. Est D. Thomæ et aliorum. 264.
 — Voluntas est formaliter proprie in Deo.
 Conclusio salva fide negari non potest. 254,
 255. Voluntas divina est formaliter ipsa sua
 volitio absque virtuali distinctione : ita ut
 voluntas respectu volitionis non habeat ra-
 tionem potentiae nisi secundum modum nos-
 trum concipiendi res divinas per analogiam
 ad res creatas : habet tamen rationem po-
 tentiae respectu effectus seu termini ipsam
 præcedentis aut producti. 255. Voluntas di-
 vina est de constitutione physica divins na-
 turæ. 256. Objectum formale tam motivum
 quam terminalivum divinæ voluntatis est sola
 bonitas divina; creaturæ autem sunt ejus
 objectum materiale tantum. 257. 258 Quid-
 quid Deus vult, vult-ne necessario, an libere?
 Deus vult-ne necessario tam quoad specifica-
 tionem quam quoad exercitium suam bonita-
 tem? *Ibid.* Voluntas Dei libera potest manere
 suspensa ab omni actu circa objectum crea-
 tum, juxta quosdam : negant communius alii.
 266. Omnis voluntas quæ est formaliter in
 Deo est-ne efficax? 281. Voluntas Dei im-
 pletur-ne semper? 266. Voluntas dividitur in
 voluntatem beneplaciti et voluntatem signi.
 / *Ibid.* Voluntas beneplaciti est ipse actus di-
 vinæ voluntatis: unde est proprie et forma-
 liter in Deo. Voluntas signi est aliquid exte-
 rius quod solet inter nos esse signum quod vo-
 lumus aliquid; non est in Deo, cum sit effectus
 voluntatis. / Aid. Voluntas signi tribus modis se
 habet ad voluntatem beneplaciti. 267. Duplex
 in Deo voluntas distinguitur : una antece-
 dens, cui resistitur; altera consequens, cui
 non resistitur. 540. Voluntas Dei absoluta et
 consequens est universalis causa omnium re-
 rum. 269. Voluntas antecedens potest esse
 efficax et adimpleri respectu alius adjuncti
 seu medii. 270. Voluntas Dei consequens
 semper impletur; voluntas antecedens non
 semper impletur, saltem quoad principale vo-
 litum. 269, 270. De voluntate Dei circa sa-
 lutem omnium. *Ibid.* Vult ne omnes homines
 salvos fieri? Christus est-ne mortuus pro om-
 nibus? Deus conferat-ne aut offert-ne omnibus
 media sufficientia ad salutem? / Aid. Fide
 Prædestinatio, Reprobatio, Salus,
 Auxilium, Christus. Sicut Deus sine in-
 trinseca sui mutatione potuit velle quod vo-
 luit, et velle quod non voluit, ita nunc potest
 incipere velle quod non voluit, et non velle
 quod voluit, ut neque fieri in tempore ex vo-
 lente volens, esse contra. Negat S. Thomas*
 affirmare videntur «liqui. 266. Deus non so-
 lum scit vult, sed etiam alia a »c. 556. Deui

non potest etiam de potentia absoluta per se vel per alium mentiri aut dicere falsum. 258 et 260.

Tribuende sunt Deo virtutes quæ nullam in sua ratione formali involvunt imperfectionem; removenda: vero sunt quæ aliquam involvunt imperfectionem. I, 592. Justitia distributiva est formaliter in Deo. 595. Justitia commutativa non est proprie et formaliter in Deo. *ibid.* Misericordia est proprie in Deo. *ibid.* Spes et desiderium non sunt proprie in Deo. 590. Gaudium et delectatio est proprie in Deo. *Ibid.* Neque limor, neque tristitia, neque poenitentia, neque ira, sunt proprie in Deo./Md. Deus cognoscit-ne peccata futura in duplici decreto permissive et effectivo? 388. Est in Deo perfectissima providentia. 597. Omnia etiam minima et vilissima subjiciuntur divina» providenti». 598. Deus omnibus immediate providit. 599. Defectus naturales nedum impugnent, commendant contra providentiam, *ibid.* Deus vult bonum rebus omnibus excellentibus et futuris. 590, 591. Deus amat omnia existensia et futura, non æqualiter et ex parte boni voluit, sed magis meliora. *Ibid.* Deus producendo creaturas non habet relationem realem ad eas. II, 75. In Deo quædam sunt absoluta et quædam relativa ad se et ad aliud. 76. Sunt in Deo quatuor proprietates simpliciter, tres proprietates personales et quatuor relationes. 111. Deus non est necessario connexus cum creaturis per dependentiam sui ab illis sed per dependentiam creaturarum a se. 119, 120. In divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. 127. Deus est causa finalis omnium rerum. 238 et IV, 172. Deus seu divina bonitas non est proprie et stricte causa finalis divin» operationis immanentis. 11, 258. Ecce tamen dicitur quod divina bonitas sit ratio divin» operationis, seu sit Deo ratio volendi et agendi, *ibid.* Deus est causa prima causa exemplaris omnium rerum. *ibid.* Deus est causa natura non deficiunt in necessariis, nec abundant in superfluis. It, 241. Deus non semper facit nec debet facere id quod est melius, perfectius et convenientius ex parte operis. 556. Quamvis in Deo non sint plures actus, quorum alii sunt priores, alii posteriores, vel in nobis, sed ipse unico simplicissimo actu omnia simul intelligat, velit, ordinet ac decernat, nihilominus propter imbecillitatem nostram distinguere solent in Deo diversa instantia seu signa rationis, quæ quidem non diversificantur ex parte Dei, sed ex parte objectorum, idque juxta nostrum concipiendi modum et prout alia ab aliis aliquam habent dependentiam. 555. Quomodo illa signa in Deo disponuntur. 555. Deus disponit omnia suaviter. 11, 556. Convenit summo bono qualis est Deus se summo bono communicare. 545. In Deo est perfecta bonitas, seu liberum arbitrium, licet non per se vel velle malum. III, 540, 341, 546..

in re per se distinguitur in Deo dilectio: pri-

ma mere naturalis, qua diligit omne creaturam in ordine naturali; secunda, supernaturalis sed imperfecta, qua hominem diligit inchoative ad beatitudinem aeternam: tertia, supernaturalis perfecta, qua «impliciter et perfecte diligit hominem in ordine ad eternam beatitudinem et per cam ipsam communiret gratiam habitualemente qua fit Dei amicus. 369. Deus non excedit naturam creaturam in rationeabilem præcise in esse, vivere et intelligere, sed in modo eas habendi sine admixtione potentialitatis et imperfectionis. 572. Excedit omnem naturam creatam et eterabilem ratione actus puri, entis a se infiniti, et in ratione principii radicatis divinarum operationum quæ ipsum Deum habent pro objecto specificativo et connaturali, utque ultimo fine. 5*1. Deus est causa efficiens immediata et universalis omnis entis et omnium ejus modorum. 419. Deus non minus providet naturæ in ordine supernaturali quam in ordine naturali. 574. Deus solus est omne et universale bonum. IV, 12. Deus est necessario invariabiliter, absolute et totaliter determinatus ad se amandum. 86. Voluntas Dei non supponit bonitatem in rebus, sed facit eas bonas eligendo et diligendo. 129. Deus eligit minus bonum ex parte rei electæ, non autem ex parte motivi eligendi. *Ibid.* De Dei existensia dari non potest ignorantia invincibilis. 281. Deus permittit ut peccata fiant, scilicet facere. 561. Est causa omnis mali pænæ, non culpæ. *Ibid.* Deus simpliciter et absolute non necessitalur ad aliquid extra se, bene uti hypothetice. 465. Deus est charitas in se. V, 270. Deus est primum principium et ultimus finis. 557. Deus habet dominium universale, absolutum, independent et principale in omnes res creatas; illud dominium Deus non potest abdicare, neque ullam creaturam communicare, neque ullam creaturam ab illo eximere potest. VI, 25. Deus solus cognoscit res in se ipsis. VII, 576.

De devotio magis abundat in mulieribus et simplicibus quam in aliis. 1, 8. Devotio dicitur a devovendo; unde devoti dicuntur qui seipsum quodammodo devoverunt ut ei se totaliter subdant. VII, 185. Devotio proprie significat actum internum sine quo quod ex se parum non nisi improprie potest dici devotio. 226. Devotio est quædam actualis voluntas prompte tradendi se ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum. 185. Devotio est actus religionis. *Ibid.* Devotio sumitur aliquando pro fervore delectante qui sentitur interdum in oratione. *Ibid.* Causa extrinseca et principalis devotionis est ipse Deus qui auxilio gratiæ suæ voluntatem promptam illi serviendi inspirat. Causa intrinseca est contemplatio «meditatio partim divinæ bonitatis et beneficiorum ejus, partim nostræ infirmitatis. 285. Effectus primarius et per se devotionis est lætitia; secundarius et per accidens, est tristitia. *Ibid.* Devotio habetur ne proprie ad hominem » aut

INDEX GENERALIS.

tes. fH/. Quinam apud Gentiles devoti dice-
banltir? *Ibia*.

Dextra. Prima sedes in dextro ordine
non fun semper honoratior, sed aliquando
prima in sinU'ro ordine, ut fuit adhibitus
in synodo Nlcæna , Chalcedonensi, etc. 11,
4L Dextra non csl semper locus honoratior
in Ecclesia. V, 154.

Diabolus vocatur draeo et serpens in
variis Scripluræ locis, cujus est verborum
sensus? II, 299. An et quomodo diabolus est
rausa peccatorum hominum? IV, 563. Certum
est diabolum aliquo modo esse causam pcc
catorum hominum. *Ibid*. Adversarius enim
noster diabolus tanquam leo rugiens circuit
qwrrens quem devoret. *Ibid*. Diabolus non
potest esse causa peccati directeetsufficienter.
Ibi i. Potest dunlaxat diabolus esse hominibus
causa moralis el indirecta peccandi. *Ibid*.
Principium exterius ad malum inclinans est
diabolus. 444.

Diaconatus genaraliter est *ministerium*.
X, 45. Diaconatus est sacramentum. 53. Dia-
conatus potest-ne conierri ex commissione a
simplici presbytero? 50. Probabilius est dia-
conatus in Ecclesia latina duplicem esse ma-
teriam el formam, scilicet : impositionem
manuum episcopi cum bis verbis : *Accipe
Spiritus sanctum* , etc.; et Iradiliouem libri
Evangeliorum cum his verbis : *Accipe po-
testatem legendi Evangelium*, clc. 15,4G. In
diaconatu confertur duplex character, sicut
probabiliter confertur in presbyteratu. *Ibid*.
Quando confertur character diaconatus? *Ibid*.

Diaconissa:, quarum apud veteres est fre-
quens mentio, quid erant? X, 68. Aliquo ritu
di iconissæ consecrabantur ; hic ritus non erat
tamen ordinatio propria et sacramentalis. 69.
Quæ erant diaconissarum ministeria? *Ibid*.
Qua mulieres assumebantur ad munus dia-
conissae? *Ibid*.

Diaconus. Probabilius est diaconum so-
lemniler exercentem suum officium in peccato
mortali, peccare mortaliter. VIII, 296. De
mbdiacono quamvis minus certum, est tamen
probabile. *Ibid*. Diaconus est *minister*, vel
qui proximus ministrat sacerdoti sacrificanti.
X, 45 et 74. Quæ sint officia diaconi. 46.
Septem primi diaconi non instituti sunt per
sc primo ad ministrandum mensis, sed per
accidens. X, 35, 34. Diaconus habet vi su»
ordinationis ul possit ei committi dispensatio
eucharistias. IX, 191. Diaconi nunquam con-
secrarunt. 188 Diaconi primis saxulis passim
ex commissione episcoporum vel presbytero-
rum eucharistiam ministrabant. 191. Hæc
commissio erat sive generalis sive specialis.
II7. Hic usus apud nos diu exolevit. 191.
Po<sunt ne in periculo mortis sine commis-
sione speciali el expressa sibi vel aliis minis-
trare eucharistiam? *Ibd*. Licuit olim dia-
cono ex licentia episcopi ultimam reconcilia-
tionem Licere. 480- Diaconi quamvis possent
stinnic suscipere pœnitentiam solemucm,

nunquam tamen ad eam subeundam lege l ita
luerunt obnoxii. 481.

Diagoras Alheus quidam I, 40.

Dicere. Vox illa *dicere* sumi potesl du-
pliciter : uno modo proprie, secundum quod
dicere, idem est quod inlellcendo verburn
formare seu concipere : alio modo improprie,
prout nihil aliud est quam simpliciter tuicl-
ligere II. 114.

Dies. Distinguendus est duplex dies : na-
turalis unus, complectens viginti quatuor
horas æquales a media nocte ad mediam noc-
tem; alter artificialis, complectens duodecim
horas ab ortu ad occasum solis. VII, 210.
Dies artificialis dividebatur in quatuor partet
æquales, scu in quatuor quadrantes : tres
bone profanae primi quadrantis dicebantur
prima sacra; tres horæ secundi quadrantis,
tertia sacra; trës horæ tertii quadrantis, *serto*;
lres horæ quarti quadrantis, *nona*. *Ibid*. Pars
diei artificialis el noctis, seu quadrans, tres
horas complectebatur. *Ibid*. Dies artificialis
apud Judxosdistribuebatur in quatuor partes
seu horas quarum quælibet complectebatur
lres ex nostris. IX. 105. Initium dici natu-
ralis sumitur in Ecclesia Romana a media
nocte.

Dies creat ICMS. Moyses narrat Deum sex
dierum spatio mundum creasse. Queritur
quomodo isti dies sint intelligendi ; au realiter
pro spatio viginti quatuor horarum, an figu-
rate pro diversis cognitionibus angelorum.
51, 248. Varii varie explicant; ad summam,
Sex dies creationis mundi sunt reales viginti
quatuor horarum. 249. Probatur el confir-
matur a Scripturis el patribus. *Ibid* el seqq.
Ex narratione Moysis sequitur Deum creasse
prima dic cirium, terram, aquas et lucem,
251 et 232. Secunda die, Deus creavit firma-
mentum in medio aquarum, et divisit aquas
ab aquis. 252. Verosimilius marmora el me-
talla scu mineralia in visceribus lerræ laten-
tia fuerunt producta die tertia. 255. Eadem
die tertia germinaverunt spinæ el tribuli, et
berbæ venenosæ. 254. Die quarta, sol, luna
et slellæ fiunt in signa, el tempora, el dies et
annos. *Ibid*. Sol et sidera, nomine lucis,
creata sunt prima die quoad substantiam ;
quarta autem dic complementum et perfec-
tionem acceperunt. *Ibid*. Quinta die pisces
elaves creati sunt. 255. Sexta dic, primopro-
ducta sunt tria genera animalium, jumenta,
bestiæ et reptilia : per jumenta inlelliguntur
animalia domestica; per bestias, animalia syl-
vestria; per reptilia, quæ carent pedibus, aut
tam breves habent ul vix eleventur a terra.
256. Ultimo die creatus est homo, quia est to-
tius creaturæ corporeæ finis et Dominus 257.

Dies dominica. Licct-ncapplicareamntes
perpetuos et infideles operibus servilibus die-
bus dominicis el festis? IV, 512. Sl quis pro-
ficiscatur mane a loco in quo servatur talum,
tenetur-ne audire missam vel ibidem vel ali-
bi? 515. Dies dominica apud Christianos non
sanctificatur, iisdem fere subjicitur regulis.

Dn.VVITNT Nfen«is quo fncmpit diluvium dicitur secundus; alii, ul Josephus, contendunt incepisse diluvium in autumno; alii ul S. Ambrosius, collocant in verno tempore et dicunt mensem secundum fuisse qui .Muio nostro respondet. Varii varie. II, 248.

Dimissoria Litter@quid sunt? X, 50.

Dionysius (S.) Areopagita, alter sancti Pauli discipulus, auctor libri de Divinis nominibus. II, 16.

Dionysius (S.) Alexandrinus contra Sabellinum scripsit nd Dionysium Romanum pontificem. H, 1. Damnata primum fuit bærcsis Sabellii ab eodem S. Dionysio Alexandrino in synodo Alexandrine coacta anno 519. //>!d. S. Dionysius Alexandrinus dum Sabellium impugnaret, Arianum dogma propugnavit. 30. Dionysius Alexand. errorem millenariorum oppugnavit. IV'. 55. S. Dionysium Rebaptizantibus adhæsisse testatur S. Hieronymus. VUI, 5*0. Ab ill<> tamen errore alienum fuisse nulli contendunt theologi, quorum citantur auctoritates. *Ibid.*

Dionysius. Pontifex Romanus ad quem scripsit S. Dionysius Alexandrinus. II, 1. *Vide precedent.*

Dioscorus. Legimus in epistolis S. Augustini quemdam Dioscorum archilheatrum, nugaciter ludentem in theatro, el mysteria religionis noslræ subsannantem, recepisse baptismum, qui probatus fuit. VIII, 505. Erat-ne validum hoc baptisma? *Ibid.*

Dioscorus in concilio Chalceddensi, act. I. prohibitus csl sedere inter episcopos. II. 589 cl V, 229.

Disciplina. Ecclesiæ non colligitur ex legibus imperatorum, sed Ecclesiæ. V, 170. Qui violat solum Ecclesiæ disciplinam potest jure plecti poena depositionis. Vili, 592.

Discordia generallem est dissensio voluntatum aut judiciorum. V, 514. Prout opponitur charitati discordia est dissensio voluntatum circa bonum divinum vel proximi, in quo tenemur ex charitate consentire. *Ibid.* Discordia contingit dupliciter: per se, et per accidens; per se est peccatum mortale; per accidens, non est peccatum, nec repugnat charitati. *Ibi t.* Discordia lilia est inanis gloria. VIII, 46.

Discretio est ne ascribenda causæ nobiliori el principali? I, 204. Quo tempore infantes perveniant ad annos discretionis non potest certo definiri. IX, 547.

Discursus est-ne essentialis scienliæ. I, 16. Ad discursum intellectualem proprium cl formalem requiritur quod unum cognoscatur ex alio, id est, quod ex alio prius noto deveniatur in ct> nition.cm alleriu.. posterius noti quod erat prius ignotum. II, 186.

Dispensatio. Dispensatio duplex est, proprie cl improprie dicta. Dispensatio proprie dicta, est relaxatio legis seu ejus obligationis in alipuo particulari facta ab habente potestatem, manente materia legis sic immutata, ut < n« nbltratlo remaneret, si non accederet

auctoritas dispensantis. Dispensatio Iπψ.» prie dicta est quando legislator vel albt . mutat materiam legis, ut desinat coniprehendi sublege. IV, 460. Dispensat prop-special legislatorem scu superiorem ^dbptr salio autem Impropria spcct.it domlnu-i materis, sive sit legislator et superior, sive non. *Ibid.* Quidam opinati sunt Dcumpom absolute dispensare in omnibus præceptb legis naturæ, imo lotam illam legem abrogare, ita ul etiam odium Dei non esset pectitum. Sed hæc opinio merito rejicitur etnuir inolevit. *Ibid. et seqq.* Potestas humana non potest proprie dispensare in lege naturæ 465. Dispensatio csl relaxatio obligationis legis. Differt ab abrogatione et derogilkne, ab interpretatione, licentia, absolutione el privilegio. 521. Dispensatio, cum sit contrjus commune, est odiosa. 522. Potestate ordinaria dispensare potest in suis legibus Ipse legislator, ejus successor et superior, cu legislator aut successor est subordinate. *Ibid.* El superior dispensat Illicite sine causa legitima in sua vel Inferioris lege. 525. Superior valide dispensat sine causa legitim in sua el sui inferioris lege. '21. inferior non potest dispensaro nisi potestate delegat, cl quantum illi concessum csl, vel a jure, vel a consuetudine, vel a superiore. *Ibid. li.* ferior nec licite nec valide dispensat sine causa legitima in lege superioris 525. Peteni dispensationem sine legitima causa pccc.it-ne? 525. Generaliter loquendo assignantur communiter ti cs causæ legitims dispensandi, pictas, utilitas præsertim boni communis, et necessitas 524. Cessante causa dispensatloct'. cessat ne dispensatio? *Ibid.* Quicertum est el quid incertum. 526. Disprnsatio data subsistente legitima causa, si cau i cesset antequam dispensatio sortiatur suu< enectum, non ideo cessat dispensatio, m) sit restricta expresse, vel tacite ad tempus quo durabit causa. 526. Distinguenda duplicausa dispensationis, una principalis cl Dualis; altera minus principalis scu Impulsi). tantum. 527. Subreptio scu reticentia u. ad rem per se el intrinsece pertinentis, seu error circa moralem substantiam rei, reddit dispensationem nullam. 528. Quando Romani apponunt in dispensatione alias causa, quam eas quas exposuit orator, ilia non debent esse veræ ul sil valida dispensatio. 529. Quando dispensatio petitur in curia Romana, subreptio seu reticentia illius quod jn scu stylus hujus curi@ requirit, vitiant dispensationem. 528. Dispensatio petitur a sacra Dataria in triplici forma; in forma nobilium, honestorum el pauperum. 528 el 529. Defuncto dispensatore non cessat dispensatio. 529. Dispensationi renuntians Incurrit denuo obligationem legis. *Ibid.* Si prælatus præcipial aliquid contra regulam, inferior non tenetur obcdlre, hisi prælatns possii dispensare et adsit justa causn dispensandi. VI. 587, 388. Hi qui possunt cut-

INDEX GENERALIS.

aliis dispensare jnre ordinario, quales sunt, l Papa, episcopi, prælali regulares exempli, possunt etiam indirecte secum dispensare, et probabiliter directe. VII, 585, 384. Duplex est facultas generalis dispensandi : prima, quæ dicitur talis, quia csl vaga et Indeterminata, ut dispensandi In rotis, absolvendi a peccatis, eligendi sibi confessorem. 287. Secunda, quæ dicitur talis, quia determinate cl explicite includit omnes casus, licet in genere tantum, ut dispensandi in omnibus rutis, absolvendi ab omnibus casibus. *Ibid.* Qui dispensat sine causa, peccat graviter vel leviter pro conditione materis; item qui utitur tali dispensatione. 288. Qusnam sunt causæ sulliclenlcs ad licitam el validam dispensationem? 289. Ecclesia non potest dispensare In iis quæ sunt juris divini primo modo; potest dispensare in iis quæ sunt juris divini secundo modo. IX, 330. Episcopus ex consensu tacitosuinmi Pontificis dispensat, in iisque non patiuntur moram. Si sine causa dispenset, nec valida, nec licita est bsc dispensatio. X, 178. Dispensatio est obrcplilia quando allegatur falsum pro ea oblinenda; est subreptilia quando reticetur verum. 179. Quisnam censetur pauper quando agitur de petitione dispensationis impedimenti dirimentis matrimonium. 179. Dispensationes Romæ conceduntur in duplici forma; in forma commissoria, cl in forma gratiosa. *Ibid.* Error circa substantiam moralem rei, reddit dispensationem nullam. *Ibid.* Si abreptio aul subreptio cadit super causam principalem dispensationis, dispensatio est nulla. 178. Duplex est Romæ tribunal ad quod recurritur pro dispensationibus obtinendis, scilicet : sacra Poenitentiaria, et Dataria. Quænam sunt differenti® inter ulramque? 152.

Dispositio duplex est, directa el indirecta; dispositio indirecta est per modum removens prohibens; dispositio directa est ad formam ejusdem speciei aul per se ei subordinate. 426.

Distinctio. Quamvis hæ voces, distinctio, pluralitas, divisio, diversitas, differentia, quandoque promiscue pro eodem usurpentur, non tamen sub eadem forrnalilaic significanl. I, 51. Distinctio nihil aliud est quum carentia Identitatis : dividitur In distinctionem realem cl distinctionem rationis. *Ibid.* Distinctio realis est identitatis carentia quæ datur a parte rei independenter ab intellectu. Est duplex; una realis simpliciter, qnæ dicitur major; altera realis modalis, quæ dicitur minor. *Ibid.* Realis major csl inter entia perfecta quæ æb invicem separantur, vel separari possunt. Ilealis minor est inter rem et ejus modum. *Ibul.* Distinctio rationis est identitatis carentia sub conceptu tantum inter ea quæ a parte rei non sunt distincti, i. sed unum cl idem; est etiam duplex : una rationi? ratiocinanils; altera rationis ratiocinatae. *Ibid.* Scolus cum suis hanc distinctionem rationis ratiocinata; scu virlualein

rejjcit, alhmque astruit quam dicit actnifem formalem ex natura rei. *Ibid.*

Distractioes involuntarie In recitatione Horarum exlmunt-ne scrupulosos ab hae recitatione? IV, 492.

Divina Officia dicuntur «aer® functiones quæ ab Ecclesia ioleinmter fiunt, ul Missæ sacrificium, publica recitatio Horarum canonicarum, quevis alia oratio publica, processio, benedictio, consecratio. IX, 501.

Divinatio juxta nominis etymologiam est quam *divina actio*. VII, 376. Divini dicuntur *quasi Deo pleni*. *Ibid.* Sola futurorum prænuntiatio dicitur proprie divinatio. 58t, 382. Vox *divinatio* extenditur tamen ad aliarum rerum prænuntiationem. *Ibid.* Divinatio proptic dicta, est prænotio seu prædictio futurorum modo indebito. VII, 576. Divinatio est species superstitionis qua cultus divinus impenditur dæmoni, non directe et ex intentione honoris vel adorationis, ut in idololatria, sed indirecte el ex consequenti. 377. Duplex est genus divinationis: primum quod csl per expressam dæmonis invocationem; secundum per tacitam; el hoc est iterum duplex : unum quod fit per considerationem vel motum alterius rei; aliud per considerationem alicujus operis necessarii : unde universaliter est triplex genus divinationis sub quorum singulis continentur variæ species. *Ibid.* Sub primo genere divinationis continentur : 1. prxstigium; 2. divinatio somniorum; 3. necromanlia; 4. divinatio per pythones; 5. vocatur vel *geomantia*, vel *llydromantia*, vel *aeromanlta*, vel *pyromantia*, vel *haruspicium*, vel *oraculum*. 378. Omnis secundi generis divinatio, si extendatur ultra illud ad quod potest pertinere secundum ordinem naluræ vel divin® providentis, est superstitiosa el illicita. 581, 582. Sors divinatoria, qua res vel futura, vel alioqum occulta exquiritur, citra specialem Dei inspirationem aul mandatum, ut in detectione Achan Josuê, vu, est illicita et superstitiosa. 585. Sors divisoria ubi expectatur tantum casus fortuitus, nec divina oracula ad terrena negotia adhibentur, utendo, v. g. libro Evangeliorum ad sortiendum, non videtur habere nisi forte vitium vastatis cl otiositatis, dum fit absque necessitate aut utilitate; si fiat autem cum necessitate aul utilitate, csl licita. *Ibid.* Si quis utatur somniis ad præcognoscenda futura, secundum quod somnia procedunt ex revelatione divina, vel ex causa naturali, quantum potest sc virtus talis causa* extendere, non erit illicita divinatio : si autem hujusmodi divinatio fiat per somnia a demone excitata vel a causa naturali, sed ultra quam ejus virtus extendi potest, erit illicita et superstitius. 58U. Omnes divinationis species recensita non sunt ita distincta*, ut necesse lit eas exprimere in confessione. 378. Omnis divinatio csl-uc peccatum mortale? *Ibid.* Gcuo

raliter loquendo, fr quo consistit peccatum diviuiuiuiis, 576.

Divisio Materia particularum divhfonein in inliniturn noti cupit mens humana. II, 25S Divisio rerum lacta r<l, non juro natura, non jure divino positivo, sed jure gentium. VI, 58. Apparet ante diluvium Tuisse aliquam bonoium divisionem; longe major laeta est lerum divisio post diluvium. *Ibid.*

Divites qui norunt extremorn vel gravem necessitatem proximi tenentur in solidum ad eleemosynam faciendam. V, 548. Non tenentur inquirere de necessitate, nisi ipsis incumbat cura pauperum, vel habeant rationem suspicandi. *Ibid.* Divites sunt ne honorandi prie caeleris. VI, 212. Dives potest in spiritu humilitatis et pœnilentiæ, sive sponte, sive ex injunctione Ecclesiæ, suscipere peregrinationem mendicando. 402.

Divortium dicitur a divertendo. X, 170. Divortium est separatio conjugum. *Ibid.* Qua auctoritate possit et debeat Ocri divortium? 171, 172. Matrimonii vinculum dissolvi non potest propter adulterium alterius conjugis, 156. Exceptis quibusdam casibus divortium propter adulterium alterius conjugis potest fleri. 170. Licet-ne non solum, sed etiam debel-ne ex præcepto fleri divortium propter adulterium alterius conjugis? *Ibid.* Præler adulterium sunt aliæ causæ divortii. 171. Crimen quod est vel adulterium tantum, vel homicidium tantum, vel ulturnque simul, positis certis conditio mbus jam assignandis dirimit matrimonium jure positivo. 170, 171. Sævilia conjugis tanta ul alter sine periculo cohabitare non possit, est causa divortii. *Ibid.* Ilæresis seu infidelitas comparlis est causa divortii. *Ibid.* Si pars compartem pertrahat aut sollicitet ad peccatum mortale, est causa divortii. *Ibid.*

Divulgatio legis est declaratio ipsius promulgationis facta per privatos fide dignos iis qui promulgationi non interluerunt. IV, 471.

Doctrina. Tripliciter alicujus doctrina potest tradi in occulto : uno modo ex intentione docentis, qui intendit doctrinam suam non manifestare nullis : secundo modo doc* trina alicujus dicitur tradi in occulto, quia paucis proponitur : tertio modo aliqua doctrina dicitur esse in occulto quantum ad modum docendi, quatenus obscure proponitur. 111, 201.

Dogmata. Substantia dogmatis perlinet ad fidem, non vero modi quos excogita uni theologi ad illud explicandum. Ili, 595. Dubius de revelatione alicujus dogmatis non tenetur credere propter periculum erroris IV, 241. Qui deliberate dubiat dubio positivo de aliquo articulo fidei sufficienter proposito ab ecclesia, est (ormalller hæreticus. V, 56. 57. Dogma proponendum fidelibus est inseparabile a lacto. 125. Dogmata prtrepua tiadita sunt verbis propriis el claris. IX, 46.

Dolens de peccato mere ob ejus turpltn- dinem, sine ullo ad Deum uti*ensuni n-p"- tu, non peccat. V, 521. Dolens de πῑταίο, quin r piirnat rationi \el coinh lui hum- iio, sne quia i x illo sequitur dlspciuiuiuii fidiā vel bonorum temporalium, etc. uiu illi > ni r et infructuose conteritur. IX, 291. Dolmj de amissione paieiuluin, amicorum, bonorum, etc. intensius etiam dolore voluntatis quam de peccato, non statim est Culpandus. 195. Vulgares qui amarius et intensius sensibiliter dellent mortem parentum, aut amicorum, etc. quam Dei offensam et aniuui- nem, sunt excusandi et consolandi. *Ibid.*

Dolor. Dolor secundum quod est pania in dæmonibus esse non potest 11,215. Dolor vero secundum auod est actus voluntatis, est in cis : quia dolor sic sumptus nihil est aliud quam renisus voluntatis ad id quod est vel non est. *Ibid.* Ad dolorem duo requiruntur, nempe conjunctio alicujus mali et perceptio hujus modi conjunctionis *Ibid.* Utrum omnis dolor in dæmonibus pertinet ad pœnam quæ dicitur sensus? *Ibid.* Ad poenam sensus pertinet dolor qui provenit ex cruri? tu ignis, vel aliorum. *Ibid.* Dolor qui requiritur in pœnitente, debet esse rationalis, seu appetitus rationalis, non necessario sensitivi. IX, 264. Dolor rationisdepeccatonon poicst esse nimius; bene tamen dolor sensibilis. 295. Dolor rationis debet esse major apprcialive de uno peccato quam de aho; quia in peccato graviore est major ratio doloris quam in leviori, cum sit major Dei oflensa. 296. Dolor peccandi est-ne involuntarius? 305. Dolor ex amissa bealiludino est-ne pœna sensus, vel damni? 578.

Dolus est exeeutio aslutix ordinarie per verba. Dolus el fraus nemini patrocinantur; regula juris. VIII, 94.

Domicilium. Non solum qui habent domicilium aut quasi-domiciliuin in territorio alieno, sed etiam qui sunlin illo transeunter, ul itinérantes, peregrini et vagi, probabilius tenentur legibus particularibus hujus territorii, si illic trahant moram observationi legis proportionatam. IV, 514. Domicilium est fixa el perpetua habitatio inter limites dioecesis velparochiæ IX, 556. Quasi domicilium habet qui per magnam partem anui habitat in dioecesi vel parochia. *Ibid.*

Dominari, inquit sanctus Gregorius nihil aliud est quam subditum quemquam possidere. IV, 95. .* jMH

Dominationes computantur inter angelos ministrantes, non sicut excquenles mlfisle riurn, sed sicut disponentes generaliter el mandantes quid per alios fieridubeat.il,251.

Dominicam. Pacis initæ inter Dominica nosci Jesuitas, ope Philippi III regis Hispanis, secunda conditio fuit, ul ambre parles, conjunctis votis pro controversial auxiliorum definitione, summo pontifici supplicarent. 1, 22". Dominican! seu religiosi ordinis S. Dominici, tenentur privalim Officio B.Ma-

ffie virginis, Defunctorum, Psalmi* gradua-
libus quando præseribuntur in choro. VII,
214, 215. ^eundum communem opinionem
lenentur ad Officium Defunctorum die se-
cunda Novembris, et ad Litanias in festo. S.
Alarci el in triduo Rogationum. *Ibid.*

Dominicus(S)aiTuit concilio Lateranensi
IV, ut plures testantur auctores. V, 246. S.
Dominicus exposuit propriam vitam. Contra
Albigenses et Lollardos dimicavit armis,
prædicatione et miraculis. IX, 44.

Dominium est potestas libera et sui juris,
quæ se movet prout vult. IV, 155. Dominium
ut movens peilinet ad voluntatem. *Ibid.* Do-
minium non solum importat vim movendi,
sed etiam intimandi et dirigendi, quia non
est dominium mere impulsivum, sed ratio-
nabile et ordinatum. *Ibid.* Dominium est du-
plex : 1° jurisdictionis, quod est potestas
gubernandi suos subditos; 2° proprietatis,
quod est facultas disponendi de aliqua re ut
sua iu proprium commodum. VI, 16. Domi-
nium proprietatis est duplex : unum plenum
et perfectum ; alium non plenum et imper-
fectum : primum dicitur directum ; secun-
dum, utile. *Ibid.* Dominium proprietatis ple-
num et perfectum, prout directum et utile
complectitur, recte definitur : Jus in re, seu
facultas legitima disponendi de re tanquam
sua, ad quemlibet usum lege non prohibitum,
in proprium commodum. *Ibid.* Ad perfcium
dominium cædem condiciones requiruntur ac
pro jure in re. 17. Res respective ad domi-
nium sunt duplicis generis : quædam sunt
appropriate, id est, habent proprium et de-
terminatum dominium ; quædam sunt com-
munes aut quasi-communes, quæ scilicet nul-
lum ex se censentur habere dominium : unde
diversi sunt modi acquirendi dominii. 56.
Rerum quæ sunt appropriatæ alicui acquiri-
tur dominium voluntate domini vel auctori-
tate legis. *Ibid.* Illarum quæ nullius sunt ac-
quiritur dominium prima occupatione. *Ibid.*
Dominia rerum quæ sunt alicujus, duplici
modo acquiruntur, volente et nolente domi-
no : volente domino, ut donatione, testamen-
to, &c. ; nolente domino, tripliciter : 1° jure
gentium ; 2° sententia judicis ; 5° auctoritate
legis. 71.— Dominium omni et soli naturæ
intellectuali, nempe Deo, Angelo et homini
competit. 25. Angeli, sive boni sive mali,
non habent proprie dominium nisi suarum
operationum. *Ibid.* Soli homini inter omnes
creaturas competit proprie dominium. maxi-
me in res sublunares. 25. Omnes res sublunares
cadere possunt sub dominio hominis,
quatenus potest eas sibi comparare, et de
comparati* pro nutu disponere : earum ve-
ro de facio est dominus quas legitimo titulo
possidet. Est dominus operationum quæ li-
bere exercentur per intellectum et volunta-
tem, per srpsus exteriores, et per potentiam
locomotivan, . potest dici dominus actuum
lupernaturalium. 25. Homo non est absoluto
et directe dominus vilæ suæ et incmbiorum.

sed custos tantum et nmarlos : eolot ver-
Deus C'l dominus, /frit/ Homo potest cadere
sub dominium proprietati* allcrin* hoir ni-
18 Amissa posses'ionenon semper mutitor
dominium. 50. Nec principes nec respublica
habent dominium directum in Miam et mem-
bra civium, quasi pro libitu cives possint
occidere aut mutilare, sed indirectum tan-
tum, in quantum qnorumdum vita est bono
publico noxia. 17. Principes seu respublica
habent ne dominium officiorum saecularium?
VI, 205. Homo est capax dominii, et licite
res exteriores ut proprias possidet, posita
carum divisione. 286. Dominium ut sic, ex
una parte importat auctoritatem et poten-
tiam in rem vel personam ; ex altera parte,
subjectionem rei vel personæ, talem, ut ipsa
dicatur alterius. VIII, 16.

Dominus. Nemo potest absolute duobus
dominis servire. IV, 159. Inter servum et
dominum potest-ne dari perfecta amicitia?
V, 272. Dominus altus est directus, alius
utilis. 64.

Donatio. Quomodo fideles donarunt bona
sua Ecclesiæ et ecclesiasticis. VI, 54. Qua-
nam conditione Ecclesia illa recepit. 55. Do-
natio, quasi doni datio, communiter delinitur :
Datio liberalis ; Ita ul in quantum delicii a
liberalitale, in tantum deficiat a perfectione
et ratione donationis : id enim donari vide-
tur, inquiunt jura, quod nullo jure cogente
conceditur. Donatio stricte sumpta debet
excludere ex parte donantis omne debitum
non solum justiliæ, sed etiam gratitudinis
seu aliud quodeumque. VII, 41. Dividitur
donatio 1° in completam seu rea'cm, ei in
incompletam seu verbalem. Completa seu rea-
lis est quam comitatur rei donale traduio :
confert dominium seu jus in re .Incomi lcta
seu verbalis est quam non comitatur rei dona-
ta traditio. Div idilur 2° in donationem inter
vivos et in donationem causa mortis. 42. De-
bent hæ donationes acceptari a donaiario.
Donatio inter vivos est irrevocabilis, excep-
tis quibusdam casibus, /fr d. Probabilms si
donatio non excedat beneficium acceptum,
debet censeri mere liberalis et prohibita
quoad excessum. *Ibid.* Quantum ad quanti-
tatem rei donatæ irritatur donatio inter vi-
vus omnium bonorum præsen'um et futu-
rorumrpolesltamen valere hujusmodi dor alio
in certis casibus. 46. Quod si promissor aut
donator anlencceptationem moriatur, res est
dubia. 58. Sed quid si promissor aut dona-
tor promissionem vel donationem revocaverit
ante acceptationem? /.' id. Promissio aut do-
natio facta absenti, ei sic acceptata ab eo
qui potest acceptare, etiamsi promissor aut
promissarius moriatur ante ratificationem,
valida est. /fr id. Donatio causa mortisest ea
quæ lit intuitu csub conditione mortis. 4S.
— Quando in jure donatio declaratur revo-
cabilis propter ingratitudinem donaturn, non
est iiiiclligendum de donatione remunerato-
ria. 42. Quando injure prohibemur aulirrl-

tantur donationes ut' sunt donationes inter conjugos», intelliguntur donationes mercedis liberales» et non remuneratoris- *Ibid.* Donatio «lividitur in donationem puram, quæ caret modificatione, et in donationem non puram seu qualificatam, quæ iit cum aliqua modificatiohe. 43. Per se loquendo et abstrahendo a dispositionibus legum particularium, Isei solus donare potest qui habet dominium liberum et administrationem liberam suorum bonorum. *Ibid.* Prælati regulares possunt de bonis communibus qualescumque donationes prudenter et discrete facere in utilitatem monasterii juxta tamen constitutionem et consuetudinem suam ordinis vel monasterii. 44. Religiosi officiales, vel sunt procuratores, economi, possunt ex tacito consensu superiorum facere aliquas elemosynas aut donationes ex bonis communibus, juxta limites suæ administrationis et consuetudinem. *Ibid.* Jure communi simplex donatio mere liberalis, facta inter vivos marito ab uxore vel uxoria marito, est invalida et revocari potest a donante. 45. Defectu domini liberi vel administrationis liberte, dare valide non potest communitas religiosa bona immobilia aut mobilia pretiosa quæ servando servari possunt, nisi accedente licentia summi Pontificis. *Ibid.* Pater non potest dare filio non emancipato. *Ibid.* Filius tamen etiam non emancipatus potest dare patri de bonis castrensibus aut quasi castrensibus. 46. Item mater potest dare filio. *Ibid.* Defectu administrationis valide donare non possunt qui carent usu rationis, vel sunt infantes, amentes. 45; Item neque prodigi quibus a magistratu constitutus est curator. *Ibid.*; item neque pupilli, neque minores, neque filiifamilias, nisi de bonis castrensibus aut quasi castrensibus; neque uxores, nisi de bonis paraphernalibus. *Ibid.* Uxores etiam possunt in variis casibus donare de bonis communibus aut dotalibus, si se ex consensu saltem tacito et præsumpto mariti. 44. Defectu domini religiosi dicuntur vulgo donare non posse. *Ibid.* Religiosi privati nullam prorsus donationem, vel remuneratorem aut elemosynariam, facere possunt, nisi de licentia expressa vel tacita aut præsumpta sui superioris. 45. Jus novum Gallicum quasnam regulas statuit circa donationes? *Vide append.* Donatio facta latroni est-ne invalida? X, 128.

Donatistæ dixerunt sacramenta collata ab hæreticis extra Ecclesiam, aut improbis intra Ecclesiam, esse nulla. VIII. 286. Donatistæ baptismum a catholicis collatum iterabant. 390. Donatistæ victi fuerunt in concilio Arelatensi. 356, 357.

Donum potest sumi essentialiter, notionaliter et personaliter: essentialiter, quatenus solum consideratur ut res quæ gratuito dari potest: notionaliter, prout dicit originem passivam a donante, convenitque tantum aliquibus personis et non omnibus; personaliter, prout convenit tantum uni personæ. 11, 138. Donum personaliter sumptum, est no-

mon proprium Spiritus sancti, etc. Do* Spiritus sancti sunt quædam dispositione quibus anima redditur bene et facile mobili» a Spiritu sancto. VI, 6. Septem numerantur dona Spiritus sancti. *Ibid.* Donum, vel est efficacius quam peccatum. IX, 272, 213.

Dos beatorum. IV, 44. *Vide B. a. u., De uxorum. Vide appendicem ad jus novum Gulielmi.*

Dubitare non est censurare seu assensum, sed suspendere omne iudicium seu assensum, et hærere fluctuans inter utramque partem contradictionis. IV, 293 et 204. Qui dubitat de aliqua re non eam ignorat invincibiliter. 237.

Dubium *subst.* et *Dubium* *adject.* Triplet distinguitur dubium, speculativum, speculative-practicum et practice-practicum. Dubium mere speculativum est illud quod versatur circa naturam, substantiam, valorem, qualitatem, conditiones rerum sive speculabilium sive moralium: dubium speculative-practicum est illud quod versatur circa bonitatem vel malitiam, licitatem vel illicitatem actus secundum se et in communem: Dubium practice-practicum est illud quod versatur circa bonitatem vel malitiam, licitatem vel illicitatem actus hic et nunc ponendi, attentis omnibus circumstantiis. IV, 204. Dubium distinguitur iterum in negativum et positivum. *Ibid.* Dubium est negativum, cum nullum sunt aut admodum leves rationes pro et contra, et est improprie dubium. Dubium positivum est quando, propter rationes contrarios, utrinque æque vel fere æque probabiles, fluctuat inter utramque partem suspensus animus neutri assentiens. *Ibid.* Item aliud est dubium juris; aliud dubium facti. Ex dubio facti sequitur aliquando dubium juris. *Ibid.* Dubium negativum, non est proprie dubium, sed potius nescientia aut ignorantia. 206 et 207. Dubium negativum de honestate alicujus actionis prudens et rationabile deponendum est et contemnendum tanquam scrupulus. 207. Qui dubitat positive dubio speculative practice propter xqualem aut fere squalem momentorum vim, de honestate objectiva sui actus, si non possit prudenter dubium deponere, debet eligere quod est tutius. *Ibid.* Qui negative dubitat dubio speculative pratico de honestate vel malitia objectiva sui actionis, si possit diligentem inquisitionem, nullam aut valde levem habeat rationem quod sit mala, potest, hoc dubio deposito et contempto tanquam scrupulo, formare sibi conscientiam moraliter certam quod liceat, et agere. 206. Quænam sunt adhibenda media ad deponendum dubium? 207. Quid censet S. Thomas de dubitatione orationis immediate contrarietate opinionum. 212. Afferuntur opiniones testimoniaque antiquorum doctorum et theologorum quæ partem tutiorem esse eligendam stabiliunt, relictæ minus tutæ. 214, et seqq. Summi pontifices hanc regulam statuunt celebrem, in dubiis tutiorem putant

eUgfudnm. 216 et 231. Ille, C^t dubius qui versatur inter duas opiniones æque probabiles. 231. Regula quæ statuit pariem tutiorem esse eligendam non est nova, est universalis. 234. indicat præceptum, non consilium *Ibid.* Fundatur in jure naturali quo precati periculum vitare jubemur. *Ibid.* Tenenda est in dubio facti et juris. 235. Valet in dubiis positivis et in dubiis speculativo-pralictis. *Ibid.* Valet etiam pro foro interno. 236. Dubium circa existentiam legis et circa cerilitudinem non est quid idem, 237. Indubio existentie legis aut nulla aut dubia saltem est possessio libertatis. 258. Opinio benignior est præferenda in quibusdam casibus. 210. Quando in dubio non constat quæ sit pars tutior, et urget necessitas agendi, agendum est juxta communes alias juris regulas. 241. Monitum ad probabilistas. *Ibid.* Duplex distinguendum est dubium : unum negativum, alterum positivum; negativum, quod quidam vocant in actu exercito, est quando quis apprehensa utraque parte opposita, an hoc sit verum vel falsum, neutri assentiens, absque ullo actu positivo suspensus manet : positivum, quod alii vocant in actu signato, est quando quis similiter apprehensa utraque parte opposita neutri assensuens, actu positivo judicat rem esse dubiam et incertam. V. 56. In dubio præsumendum est in favorem proximi. 530. Dubium sequens non facit quod judicium præcedens, sive, fuerit ex prudentia, sit falsum. VI, 3. In pari dubio melior est conditio possidentis. 76, 77 et 143. Quando agitur de cautela seu remedio adhibendo malis nostris vel alienis, licitum est interpretari dubium in peiorem pariem, supponendo quod peius est, aut etiam judicando quod possit esse tale. 115. Dubium potest esse vel de rebus, vel de personis. III. Dubia de rebus non sunt in meliorem partem interpretanda, sed suis aestimanda momentis. *Ibid.* Dubia circa personas possunt dupliciter interpretari in maiorem partem : 1° negative, non declinando in peiorem ; 2° positive, declinando in meliorem pariem. 112. Dubia circa personas non sunt semper in meliorem partem interpretanda positive, sed in certis tantum casibus, Communiter cum Cajetano contra Solo. *Ibid.* Dubia circa personas sunt in meliorem partem interpretanda, saltem negative. *Ibid.* Dubium aliud est juris, aliud facti. Dubium juris, est si quis dubitet an hoc peccatum quod certo commisit, sit revera reservatum. IX, 5; 6. Dubium facti est, si quis dubitet an peccatum quod corio scitur esse reservatum, commiserit. *Ibid.* Dubia de proximo non sunt interpretanda in peiorem partem. 407.

Duces exercitus leniuntur ex officio curare, In quantum possunt, disciplinam militaris observationem V, 570. Providere debent iusta stipendia militibus. *Ibid.* Et restituere debent damna quæ milites inferunt defectu stipendii. *Ibid.* Duces subordinales non debent exponere

sine necessitate milites contra Internecioni. *Ibid.* Peccant mortaliter et tenentur restituere si partem stipendii militum recipiant, 571; si minorem numerum militum habeant et pro maiori stipendium recipiant, nisi id etiam ex consensu expresso vel tacito principis. *Ibid.* Commissarii qui id scienter admittunt implicantur hoc periculo. *Ibid.* Tenentur ad restitutionem qui dum ducunt copias per provinciam, ob accepta munera a certis pagis vel civibus, alios sive pagos sive cives numero militum aggravant. *Ibid.*

Duellum est pugna unius contra unum. V, 373. Quatenus censuris ecclesiastici subicitur, est : Periculosa duorum pugna ex composito seu conducto inita, cum designatione temporis et loci. *Ibid.* Duplex distinguitur duellum : unum solemne et publicum; aliud simplex. *Ibid.* Semper est peccatum grave. 371. Duellum auctoritate publica est raro licitum 575. 10 Non est licitum spectaculi aut ostentationis virium causa. 2° Est illicitum ad detegendum crimen et innocentiam, vel olim frequentabatur. 5° Est illicitum ad timendam litem vel controversiam inter privatos. *Ibid.* Per se loquendo non est licitum duellum ad liniendam hiem vel umbram controversiam, seu ad evitandum aut leniendum bellum inter principes. 376. Describuntur casus in quibus duellum auctoritate publica licitum esse videtur. *Ibid.* Duellum privata auctoritate non est licitum. 574. Defensio honoris aut bonorum fortunæ non reddit duellum licitum. *Ibid.* Duellum non est medium aptum ad conservandum vel recuperandum honorem. 573. Si provocans minetur mortem hic et nunc inferendam provocato si non acceptat duellum, potest-ne acceptare vel salvet vitam? *Ibid.* Si parato et armato ad duellum, a quo detertere non possum, commodem arma mea, quia meliora sunt quam ipsius arma, me non incurrere excommunicationem quidam affirmant. 577.— Multiplices sunt pœnæ diicellantium, 376; alicuius spirituales, ut excommunicatio latente sententiae, suspensio, interdictum; alie corporales, vel perpetua infamia, privatio sepultura ecclesiastica, etc. *Ibid.* Quinam incurrunt excommunicationem, quæ est præcipua pœna diicellantium : permittentes? pugnantes? et cooperantes? 573. Spectatores ex industria, non autem transeuntes. *Ibid.* Dubium est an provocantes principales et pro se, pugna non secula, incurrant excommunicationem. 376. Qui ratam habet pugnam, vel provocat omnem, aut aliam actionem in bullis Pontificum expressam, suo nomini faciam, probabilius non incurrit excommunicationem 377. Si unus vel ambo se provocant ad duellum, ad servandum honorem non animi pugnandi, certo scientes impediendum ab amicis, aut aliter non futurum, vel etiam animo pugnandi ei in quos ictus inferendi, sed contra moraliter quod nudum inde damnum persequi secutu-

Fim, verum potius pax concilianda : probabiliter non incurrunt excommunicationem. *Ibid.* Omnes ista pœnæ contra ducllunt incurruntur-ne ipso facto ante sententiam iudicis? 578. Quis potest absolvere a casu duelli? *Ibid.*

Dulciristæ, seu Fratricelli, sic dicti a Dulcino suo duce, damnati sunt in concilio Viennensi. V, 247.

Dulia. Potest sive latria, sive dulia, dupliciter considerari, vel quod actum quo colimus Deum aut sanctos, vel quoad habitum c. est specialis virtus, scilicet religio, quando est de Deo. III, 125 Hæc nomina, *latria* et *dulia*, sunt voces græcæ idem omnino significantes, scilicet servitutem. *Ibid.* Attamen quamvis hæc vocabula, *lutria* et *dulia*, secundum privatam eorum institutionem, cui sint propria Dei vel sanctorum cultui, tamen theologorum effectum est *latria*; significare cultus Dei, *dulia* cultus sanctorum, *hyperdulia* cultus B. V. Mariæ. *Ibid.*

Sancti in se *dulia* sunt colendi, propter specialem eorum excellentiam, scilicet sanctitatem inamissibilem et possessionem summi boni. 151. Beata Virgo Maria *hyperdulia* esse colenda, propter super-excellentiam ejus dignitatem. *Ibid.* *Dulia* et *latria* idem omnino significant, nempe servitutem; sed usu Ec-

clesiæ, *latria* significat cultum Dei, et *dulia* cultum creaturarum, maxime beatorum laetitia. VIII, 4 *Dulia* potest accipi dupliciter: late et communiter, secundum prout et. bibetur reverentia cuicumque homini, ratione cujuscumque excellentia). *Ibid.*, stricte, prout secundum eam servus exhibet reverentiam domino. *Ibid.* *Dulia* stricte sumpta quæ honorem et debitam servitutem exhibet homini dominanti, alia est virtus a *latria*, quæ exhibet servitutem divino Domino: hæc pertinet ad religionem, illa ad observantiam. *Ibid.* Honor qui per *duliam*, sive late sive stricte sumptam, exhibetur, coram Deo potest consistere in solo interiori motu cordis; coram hominibus autem consistit in signis exterioribus. *Ibid.*

Durandus et cum illo quidam alii contendunt Personas divinas constitui per solam substantiam absolutam, non quidem vel absolutam, sed vel modificatam relationibus; non vero per subsistentias relativas virtualiter distinctas ab absoluta. H, 105. Dicebat Durandus angelos esse ubique. 165. Durandus erravit circa transsubstantiationem. IX, 71. Durandus infantes esse ordinis incapaces existimabat. X, 55. Non agnovit Durandus matrimonium nisi vel sacramentum late lump-tum pro signo rei sacris. 95, 94.

Edion sub Tito imperatore et Cieto Romano pontifice, anno circiter 72, hæresi Cerinthi addebat Christum hominem esse, non ex virgine, sed ex viro et fœmina natum. II, 508. Nunc nos posse adhuc observare caeremonias legis dicebat. VII, 419.

Ebionitæ, eo quod vinum esse a malo principio crederent, vinum non adhibebant nisi in Eucharistia. IX, 114.

Ebrietas. Gula dividitur in duas species: in gulam stricte sumptam, et in ebrietatem. 99. Ebrietas est appetitus inordinatus solius potus inebriantis, et opponitur sobrietati. *Ibid.* Ebrietas dupliciter accipi potest: uno modo, prout significat ipsum defectum rationis qui accidit ex multo vino potato (per vinum hic intelligi debet omnis potus inebrians;) et secundum hoc ebrietas non nominat culpam, sed defectum poenalem consequentem ex culpa. 110. Alio modo ebrietas nominal actum quo quis in hunc defectum in idit. HI. Qui actus potest causare ebrietatem dupliciter; uno modo, ex nimia vini fortitudine præter opinionem bibentis, et sic etiam ebrietas potest accidere sine peccato, præcipue si non ex negligentia hominis contingat: et sic creditur Noë inebriatus esse. *Ibid.* Alio modo, ex inordinata concupiscentia et usu vini; et sic ebrietas ponitur esse peccatum. *Ibid.* Ebrietas, ut est peccatum, definiri potest ex S. Thoma: *Voluntaria excessus in potu inebriante usque ad transgressionem usus reduktionis.* *Ibid.* Quidam addunt.

definitioni, *voluptatis causa*, verum binon videtur absolute necessarium. *Ibid.* Ebrietas plane voluntaria, etiamsi semel tantum aliquid causa, est secundum se peccatum mortale, *Ibid.* Contra quosdam qui contendunt solam assuetudinem se inebriandi osse peccatum mortale. *Ibid.* Ebrietas exponit ebrium periculo pluribus et gravia mala perpetrandi. 112. Ut ebrietas sit peccatum mortale, non requiritur totalis privatio usus rationis. 115. Certiora ebrietatis mortalis quænam est? *Ibid.* Hi qui excedunt in potu inebriativo, absque tamen defectu rationis, quia vel a natura vel assuetudine facti sunt potentes ad bibendum, aut quia norunt aliquo pharmaco impedire ne deficiat ratio, non peccant peccatu ebrietatis proprie dictæ, sed peccato gulae, quandoque venialiter, quandoque mortaliter, pro ratione excessus. *Ibid.* Teneturne uxor reddere debitum marito petenti in ebrietate? 114. Licetne se vel alium inebriare causa mortis vitandæ aut sanitatis recuperanda? Id non licere causa vitandæ mortis ab aliquo intentis, est communior sententia; id licere causa sanitatis recuperanda ex consilio medici, est plurium et gravium auctorum sententia. 114 et 115. Hunc autem ultimum casum esse metaphysicum plures existimant, quia non credunt dari talem morbum qui non nisi ebrietate sanari possit. *Ibid.* Cæterum in hypothesi quod detur, probabilius est non licere se inebriare, neque causa vitando mortis ab alio intentatæ, ne-

que eau«a Ftinlfatl· recuperanda. *Ibid.* Non est licitum alterum inebriare aut inducere ad ebrietatem jussu'O'. rursione, propter quodcuiusqti' malum vitandum, sive mortem, sive deflorationem, sive prodicionem civitatis aut patrie. 116. Estne licitum cooperari ad hoc ut proditor aut alius graviter peccaturus se inebriet præter intentionem, v. g. provocando ipsum ad potum generosum cuius vim ignorat, aut clam infundendo in potu aliquid inebrians? 117. Ebrietas non est gravissimum peccatorum, est tamen grave et maxime fugiendum. *Ibid.* Ultra quod ebrietas tollit ab Immine bonum ejus præstantissimum, nempe usum rationis et assimilatur bruto, est insuper ipsi fons et radix plurium et gravissimorum malorum tam spiritualium quam temporalium. 118. Ebrietas involuntaria excusat a peccato mala quæ ex ea fiunt, quia non sunt voluntaria neque in se neque in causa. *Ibid.* Si ebrietas fuerit plene voluntaria et culpabilis non excusat a peccato mala quæ prævisa sunt aut debuerunt ac potuerunt humano modo provideri ex causa secutura; quia tunc sunt sufficienter voluntaria in causa; excusat autem si nec prævisa sunt nec potuerunt humano modo prævideri ex ea secutura; quia tunc non sunt voluntaria neque in se neque in causa. *Ibid.* Quid dicendum de illo qui pro prima vice se inebriat, respective ad effectus sequentes ex ebrietate? 120. Quando nam peccata ex ebrietate commissa imputantur ebrio, an quando se inebriat an quando ea committit? *Ibid.*

Ebrius. Quando ebrius de facto omittit sacrum, non potest illam omissionem vitare, sed potuit et debuit. IV, 501. Quibus indicibus dignosci potest an homo ita sit elirius, ut peccet mortaliter? VIII, 115.

Ecclesia dic Parasceves orat pro omnibus nullo excepto. I, 272. Si Ecclesia sciret certo quinam sint reprobi, oraretne pro illis? 288. Sicut Ecclesia dicitur unum corpus mysticum per similitudinem ad corpus naturale hominis; ille Christus dicitur caput Ecclesiæ mystice seu moraliter. II, 116. Ecclesia est sancta ratione puritatis fidei, sacramentorum, etc. 449. Ecclesia incipitne in terris cum primi parentes coeperunt esse sancti? 454. Ecclesia orat Deum non tantum vel volentes et conantes adjuvet, sed etiam vel ex nolentibus volentes liant, etc. 551. Credimus Ecclesiam esse sanctam, quia habet Sponsum sanctum, dogmata sancta, leges sanctas, multos filios sanctos, et extra illam, nullus est sanctus; sed scimus ex S. Scriptura Ecclesiam esse aream in qua sunt palæa cum tritico, etc. 459. Ecclesia exigit a catechumenis fidem hujus articuli symboli *Credo remissionem peccatorum*, quo sensu? *Ibid.* Per arcam, agrum et sagem intollitur Ecclesia. IV, 415. Datur in Ecclesia potestas legislativa, quæ residet in SS. Pontifice et conciliis generalibus legitime congregati? pro tota Ecclesia, in legalis pro

provinciis suæ legationis, in episcopis pro suis dioecesibus, in conciliis nationalibus scilicet provincialibus pro natione vel provincia. in comitiis generalibus ordinum religiosorum pro toto ordine. 449. Ecclesia Christi est respublica bene ordinata. *Ibid.* Christus sufficienter providit suæ Ecclesiæ condendo quasdam leges tunc necessarias, et relinquendo Ecclesiæ potestatem alias condendi prout judicaret bono communi expedire pro circumstantiarum emergentium, personarum et locorum exigentia. 450. Duplex est in Ecclesia potestas, una fori interni seu conscientie, altera fori externi. 486. Ecclesia novos articulos fidei non condit, sed declarat tantum et proponit quid sit fide tenendum. *Ibid.* Ecclesiæ prohibitio aliter credere vel sentire quam sit definitum, sub anathemate vel censuris, intelligi non debet de actu priore interno fidei vel exterius manifestato. 487. Ecclesia obligando subdiaconum ad votum castitatis, prohibendo voluntatem internam non audiendi missam, exercetne potestatem in actus mere internos? *Ibid.* Regula discernendi revelata non est S. Scriptura, neque spiritus privatus, sed sola Ecclesia. V, 4, 5. Ecclesia errare non potest in acceptanda fidei regula, nisi de fide. 55. Ecclesia habet jus prohibendi et condemnandi libros hæreticorum et alios perversam doctrinam continentes. Gl.

Ecclesia, vox græca, latine *evocatio*. sive quia omnes ad se vocat, sive quia Deus per venerationem suam gratia omnes ad eam vocat. 95. Quantum ad ejus significationem, Ecclesia generalissime sumpta significat quemcumque cælum, seu congregationem, sive civilem, sive malam, sive bonam. Comuni vero Scriptura: uni et SS. Patrum Ecclesia sumitur in bonam partem pro Ecclesia Christi. *Ibid.* Ecclesia Christi generaliter sumpta secundum omnem statum, locum et tempus, *Est congregatio fidelium in vero Dei cultu adunatorum sub Christo capite. Ibid.* Ecclesia Christi militans est *Societas fidelium baptizatorum ejus in fidei professione, et eorumdem sacramentorum participatione, eodem cultu inter se adunatorum, sub uno capite Christo in cælis, et sub ejus in terris vicario summo Pontifice. Ibid.* Ecclesia significat etiam locum in quo fideles conveniunt. 94. Ecclesia dicitur hortus conclusus. 95. Nec omnes, nec soli prædestinati sunt in Ecclesia; est contra quosdam hæreticos. *Ibid.* Ecclesia stelitne aliquando solis traditionibus sine Scriptura? 98. Propositio Ecclesiæ non est absolute necessaria ad veram fidem saltem privatam; aliter enim Deus potest illam infundere. 47. Non soli justis, sed peccatores manifesti sunt in Ecclesia. 95. Vasa aurea et argentea, lignea et fictilia sunt in magna domo juxta Apostolum, quid significant? 98. Schismatici et excommunicati excommunicatione majori, non sunt in Ecclesia. *Ibid.* Duo in Ecclesia attendi nosse

unnin Interlus, quod quidam vocant animam Ecclesiae · el liud exterlus, quod vocant corpus Ecclesiae. 99. Quo sensu Ecclesia csl domus spiritualis. 100. Not® Ecclesiae videri el credi possunt. HH. Nul® verm Ecclesiae aunt illi propriae et non communes. 10*2. Quatuor sunt not® Ecclesiae verae, nempe quod sit una, sancta, catholica et apostolica. *Ibid.* Quatuor not® ver® Ecclesiae assignat® fuerunt in concilio Constantinopolitano. 105. Not® reddunt Ecclesiam evidenter credibilem. 102. Mons significat Ecclesiam triumphantem. 101. Christus est primum fundamentum Ecclesi®. 101. Quatuor not®, de quibus supra, soli Ecclesiae Roman® conveniunt, non sectis haereticorum. *Ibid.* Sectae haereticorum non habent unitatem consensionis in una fide. 105. Non habent sanctitatem. *Ibid.* Non habent catholicitatem. 105. Non habent apostolicitatem. *Ibid.* Ecclesia quoad aliqua lun® comparatur. 111. Ecclesia comparatur regno, exercitui ordinato, navi, ovili. 117. Ecclesia duobus modis potest considerari : 1° ut est congregatio omnium fidelium ; 2° ut est congregatio praelatorum et doctorum. 106. Ecclesia militans ex triumphante derivatur per similitudinem. 147. Ecclesia Romana est una, csl sancta, csl catholica, csl apostolica. 101, 105, 106. Vera Ecclesia esi una. 102. Non tantum unitate numerali, sed etiam unitate concordiae seu consensionis, et unitate ordinis seu dispositionis. 105. Ad unitatem Ecclesiae requiritur ut fideles in fide convenient. 117. Vera Ecclesia est sancta. 105. Est catholica, *Ibid.* : ratione loci, conditionis personarum, *Ibid.* ; ratione durationis ; ratione doctrinae. *Ibid.* Universalitas loci dupliciter accipi potest : vel pro ddli slonc simultanee cl permanenti, vel pro diffusionem successiva tantum. *Ibid.* Universalitas personarum non est intelligenda de omnibus personis, sed de omni gente et genere personarum. *Ibid.* Vera Ecclesia est apostolica ratione originis cl successionis non Interrupt®. 104. — Ecclesia dicitur visibilis per suum exterius. 100. Ecclesia Christi est perpetuo visibilis. *Ibid.* Quo sensu Ecclesia spiritualis est. 101. Duplex csl Ecclesi® conspicuas : essentialis, cl accidentalis. 111. Ecclesia visibilis non potest deficere aut errare in rebus fidei et inorum credendis. 106. Ut aliquid sit visibile non requiritur quod ex omni parte videri possit. 101. Visibilitas compelli ne seclis haereticorum? 102. Ilærelici distinguant inter Ecclesiam invisibilem praedestinatorum, et visibilem, compositam ex prxdestinalis el reprobis : dicunt primam indefectibilem. non secundam : alii dicunt visibilem esse indefectibilem, sed pene posse exlingui. If)'. — Iudex supremus el infallibilis in rebus fidei Decc-sarius est. 115. Supremus cl infallibilis controversiarum fidei iudex non csl Scriptura sacra, neque spiritus privatus. 114. Ne-

que principes saeculares. *Ibid.* Ecclesia dis» persa csl infallibilis, 13«. Promissiones is fallibilitatis cui lari® sum? 11' Infralldlitas Ecclesiae nititur assistentia Spiritus sancti ipsi promissa. 158. Ecclesia in suis pastoribus repraesentata, sive per orbem diffusa, sive in unum congregata, errare non potest in rebus fidei ei morum proponendi cl definiendis. 107. Ecclesia iudicat de sensu legitimo Scripturae. Ecclesia non dominatur fidei nostrae. 118. Ecclesia est infallibilis in definiendo quis sil sensus Scripture et traditionis. 122. Et auctorum qui interpretantur Scripturam. 125. Vcracitas infallibilis Ecclesiae quibus rationibus probatur, 116. Quod tenet major pars Ecclesiae pn'q' aliquando non esse de fide. 111. — Infallibilitas Ecclesiae circa facta dogmatica csl-ne de Odei 151. Iudicium Ecclesiae de sensu librorum, seu de factis dogmaticis, csl infallibile. 1*21, 121. Potuerunt ne ad examen revocari absque iasione infallibilitatis Ecclesiae in lii factis? 154. Ecclesia retrahit-ne in pluribus casibus suum iudicium de factis dogmaticis? 150. Qtiænam fuit praxis Ecclesi® ab origine sua in damnandis libris haereticorum? 191. Ecclesia liabel-ne aliquam infallibilitatem grammaticalem? 129. — Chrisliu instituit Ecclesiam infallibilem circa inores. 112. Ecclesia est-ne infallibilis in approbatione ordinum religiosorum? 109. Scripturae lestantur-ne Ecclesiam aliquando defui lram esse? i 10. Ecclesia dleclit-ne aliquando onto Christum? 109. Ecclesia novi Testamenti Interiil-ne tempore passionis Christi? 110. Ecclesia multa proponit fidelibus quæ non sunt revelata. 115. Ecclesia est fallibilis in facili personalibus, non in factis doctrinalibus. 150. Ecclesia errare potest circa facta personalia. 120. Ecclesia de internis non iudicat. *Ibid.* Ecclesia mutat leges suas in iis quæ spectant disciplinam cl quosdam ritus. 115. Regimen Ecclesiae rnonarchicum csl ne aliquo sensu temperatum? 147. Ecclesia non defecti vacante sede Ilomana per mortem capitis. 112. Extra Ecclesiam non esi salus. 107. Ecclesia prohibet ne fideles vi compellantur ad fidem 52, 55. Sectae orientales sunt ne omnes extra Ecclesiam? 206. Ecclesiae particulares <unl partes unius Ecclesiae universalis. 105. Quid intelligendum csl per sedem cl cathedram P. tri seu Ecclesiam Romanam? 195. Moriente Γ nilfice poiest-ne periclitare fides Ecclesiae? 1J6. An Ecclesia Romana acceperit a Constantino Magno supremum dominium sive in urbem Romanam, sive in alias civitates cl provincias, dissentiunt auctores, alii negantes, alii affirmantes ; quidam referunt Pippin'*, alii Carolo Magno cl eorum successoribus usque ad Carolum Calvum. Vf, 86. Ecclesia potest saltem indirecte prscipere actus mere vnternos. VII, 227. Ecclesia ædificatur el administratur per fidem et sacramenta. Vili, 281. Ecclesia habet potestatem instituendi

noTH vo 'ks quando ens Judirat nccsiarias
id incliii exprimendum dogma catholicum.
IS8. Expulsu* ab Ecclesia non potest oxer-
erre munia Ecclesiæ licite, nisi in cusu ne-
cessitatis. 295. Ecclesia non offert preces et
Mcrillela pro adultis qui martyrium subiero
ante baptismum, sed eorum opem apud Deum
Implorat. 415, *14. Ecclesia Hispana impro-
Lavit regem Slschulum, qui Judæos ad bap-
tismum cogebat. 444. Præceptum Ecclesiæ
quoad tempus est determinatio Juris divini
humana. non divina. IX, 552. In Ecclesia
Orientali numeranlur-ne septem ordine*? X,
51,52. Duplex esi conjunctio Christi cum
Ecclesia : una naturalis per incarnationem;
alteta moralis, seu spiritualis per charilatcm
et amorem. 90. Nomine Ecclesiæ intelligitur
Vapi et concilium generale 178.

Ecclesia Gallicana declarationem dedit an-
no 1682, circa potestatem ecclesiasticam cl
Minimi Pontificis. V, 175. Faustum exilium
liabuit-ne hæc declaratio? 15f el 194. Est-
ne contraria avii® Ecclesiæ Gallicans doc-
trine? 211. Ecclesia Gallicana differt-ne ab
aliis ecclesiis per hanc declarationem? 162
cl 175. Hæc declaratio fuit-ne improbata et
cassata ab Innocenio XI? 194. Ecclesi-
Ga|Ucana accepit constitutiones summorum
Pontificum contra Jansenium. 151. Ecclesiæ
ubi deferbuit persecutio crectæ sunt. IX,
219. Ecclesiæ convenienter et laudabiliter
dedicantur cl con cerantur. *Ibid.* Ecclesiæ,
'stes sacræ, si non sunt conseeratae, proba-
blius per ipsum usum sacra non fiunt. I
224, 225. Quodnam est discrimen inter
pollutionem Ecclesiæ et exccrationcm ? 221.
Quoi modis polluitur Ecclesia ? *Ibid.* Quot
modis exccralur? Ul Ecclesia censentur
polluta, dcbenl-ne omnes causæ pollutionis
Ecclesiæ esse public®? 221. A quo et quo-
modo Ecclesia polluta debet reconciliari ?
222 Quælibcl pars Ecclesiæ csl-ne locus sa-
cer, respective ad sacrilegium carnale quod
in ea committi potest? VII, 164.

Ecclesiastici (libri) auctor de stylo mi-
nus polito veniam petit. V, 70.

Edi Annus VI, Angliæ rex, edidit Rituale
Auglicanum. X, 52.

Educatio. Generaliter loquendo, paren-
tes debent filiis amorem et educationem tam
temporalem, quam spiritualem. Quantum ad
imorem et educationem temporalem, id ipsa
natura dictat cl clamat, ul patet in ipsis
brutis. El quia homo est ad fmem superna-
turalem elevatus, ipsi etiam incumbit educa-
tio spiritualis. 14. Educatio corporali* Impor-
tat providentiam vltæ, victus el status; edu-
catio spiritualis importat instructionem,
exemplum et correptionem. *Ibid.* Ad hæc
tenentur parentes erga proles ex Justitia. I
ibid. Peccant parentes qui filios suos aut fi-
lial odio, malevolentia, quovis pravo affec-
tu prosequuntur el *codera a'ia multa.* *Ibid.*
Peccant parentes contra educationem spiri-
Uillem liliorum, 1° unando Hlus nun ms-

truunt, vel per ee vel per alios, in omnibus
necessariis ad salutem T' quando maie
agunt coram illis ;3· quando n <> nullo mo-
do, vel raro, vel insipienter, vel durius re-
prehendunt. Het15. Superiore» «pirltuale»,
quales sunt epbcopi et pastores -I-| '•' «uis
subditis educationem spiritualem 16. l'alrt-
ni filiis spiritualibus, heri famulis et ancil-
lis, praeceptores discipulis debent etiam es
officio educationem spiritualem, nimirum
instructionem bonum exemplum cl correp-
tionem. *Ibid.* Ad ducationem hominis requi-
ritur non solum cura matris a qua nutritur
ad tempus, sed mullo magis cura patris 4
quo instruendus est, defendendus, corrigen-
dus, et m bonis tam interioribus quam esto-
rioribus promovendus. 158. Proindcque ne-
ccssnm est ul in specie humana sil natura
vinculum seu societas maris ad determinv-
tam feminam . non ad breve tempus, sed
diu et per lotam vitam; sic enim exigit se-
cundum se debita prolis educatio. *Ibid.*

Effectus. Ad effectum supernaluralem
requiritur quod causa sit supernatural!*, quia
cama naturalis non pote-l dare supernatu-
ralem quam non habet. 1, 14. Item el ma-
xirne requiritur quod cau«a hæc supernatu-
ralis sil proxima, non remota. *Ibid.* Effectus
actualis potit-ne causam nclualcm? 60. Effec-
tus quantumvis perfectelcognllus, non ducit in
cognitionem causæ, nisi sub ea ratione qua
ab illa procedit et connexionem per se habet
cum illa. II, 36. Effectus convoquons seu con-
comitans omissionem non est voluntarius
absque obligatione illum impediendi, nisi
forte ommissio per modum medii ad hunc ef-
fectum ordinaretur. IV, 58. Omissio differt
ab effectu illam sequente aul comitante res-
pectu ad voluntatem. 60. Effectus distin-
guitur a causa in univocis. 182. Ul effectus
sequens addat ad malitiam, non est necesse
quod directe intendatur, sed sufficit quod sil
indirecte cl Interpretative intentus. 185.
Effectus creati sunt exlrlnseci Deo formaliter.
V, It). Effectus alicui causæ proprius po-
test ab alia produci in causis ex libera Institu-
tione. Vili, 26 4. Effectus inferior nonsetnper
superiori ad nutum obedit. IX, 295.

Ei eci 10 duplex distinguitur ; una proprie
dicta, scilicet elcclio mediorum ; allera mi-
nus proprie dicta, scilicet electio personarum
ad finem. I. 450. Prima respicit ciccutio-
nem ; secunda intentionem- *Ibid.* Elcclio de-
finitur ab Aristotele : *Appetitus pnrconciliati.*
Ex qua definitione scquilor hæc altera: *ac-*
ceptatio discretiva wnins me lii prt* alto adfi-
nrni ro-i<equendnm. IV, 126. Est substantia-
liter actus voluntati' includens et præsuppo-
nens actum intellectus. *Ibid.* Electio non est
de tine ut finis est, sed tailliim de mediis.
Ibid. Electio non convenit brutis, quia elec-
tio regitur iudicio et collatione nius pra
alio 127. Xcque csl de medio impossibili,
quia electio est <lc modio iu urdiuc ad liticin
Counqucu .uni. *ib. t.* Quo sensu verum est

quod semper efcllosAde meliori. *Ibid.* Eleelio congiungi» xolunlalcum cum volito effectI-vo lanium et in ordine intentionis. 130. Usus activus csl actus distinctus ab electione, unde dixit S. Thomas : **IW** *sequitur electionem*, et iterum *medius est usus *inter electionem et exercitium*. *Ibid.* Bona intentio, ut movens ad malam electionem, ex ea vilatur; et electio mala cx bona intentione non cohonestatur, ejus tamen malitia minuitur secundum quid. 151. Electio bona, ul electio, sordescit cx mala intentione, et intentio mala non rectificatur ex bona electione. 155. Pravus finis potest non esse causa totalis et adæquala cur cligalur bonum opus, sed propria ipsius operis honestas polest etiam movere et propter se appeti. 154.

Electuaria frangunt-ne jejunium? VIII, 76

Eleemosyna pro peccatis non solum appetitur ratione pœnitentiæ, sed ratione sui. IV, 154 et 155. Eleemosyna propter pravum finem erogata est medium ad malum. 157. Eleemosyna est virtus, seu actus virtutis; definiri polest: *Opus quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum*. V, 557. Est actus charitatis mediante misericordia. *Ibid.* Elcemosynæ sunt duplicis generis : corporales, et spirituales. *Ibid.* Septem sunt ejusmodi eleemosynæ. *Ibid.* Eleemosynam dare est in præcrpto naturali. H divino positivo. 540. Præceptum eleemosynæ est affirmativum ; ejus obligatio metienda est a necessitate aliena et a facultate propria. 54G. Elcemosynæ spirituales simpliciter loquendo sunt poliores corporalibus. 558. Qui eleemosynam non erogat, non peccat contra justitiam sed contra charitatem. 511. Eleemosynæ debent fieri dc superfluis status et quandoque dc necessariis. 558 et seqq. Ex parte dantis, bona quæ possidet possunt esse illi dupliciter necessaria et superflua, scilicet quantum ad vitam, et quantum ad statum. 558. In judicando necessario status non est tantum habenda ratio præsentis, sed futuri. *Ibid.* Sed cavendum est ne cx avaritia vel ambitione exaggerantur necessitates fuluræ. *Ibid.* Sub mortali tenetur quis bonis, tam naluræ quam superfluis, patienti extremam necessitatem eleemosynam facere. 541. De superfluis naluræ, etsi necessariis statui, tenemur sub mortali facere eleemosynam patienti extremam necessitatem. Est communis. in gravi necessitate proximi tenemur sub mortali illi subvenire de necessariis aliquo modo statui. *Ibid.* Eleemosyna fieri ne potest de rebus iHkiler acquisitis? 51G. Non satisfacit præccido elcemosynæ subveniendõ illi qui simpliciter est pauper, mutuando, commodando, aut veniendo credito. 547. Sed \$aîn>Φ» ita subveniendõ illi qui pauper cstsccuncfum quid. *Ibid.* Per sc loquendo, ille solus puusl facere eleemosynam qui habet liberam admimslationem suorum bonorum. 346. Fictus pauper peccat petendo

et accipiendo dpomosynns, tennfnrqne H|t restituere. *Ibid.* Qui præfh' t ||. <π ad eleemosynarum, pofcsvsibi tc merepaibm, si vere sit pauper. *Ibid.* Magistratuspuauuili ne impedire ne in suis locis pauperr* cvitnci mendicent ? *Ibid.* ilecniosynn m-» u. cienda voluntario pauperibus ip»; m veilin?, non egerent? / *id.* Ea quæ Ecclesue nibiis ris a populo conferuntur, non sunt puræ leemosvnæ, sed stipendia sanctis laboribus cx justitia debita, sicut debentur ci <|Ualleriui negotia ulditcr écrit. VII, 412. Elwhosjn datur simpliciter intuitu paupertatis. *Ibid.*

Elias. Probabile est Enoch cl Eliam io Paradiso terrestri etiam nunc habitare. II, 294. Henoch el Elias translati sunt in ali-quein Jocum arnænum a cûnsortio hominum segregatum in (pio vitam tranquillam agunt donec occurrant Antichrislo; atqui tmn potest illis assignari locus amœnior et concrucnlior quam Paradisus terrestris, præsertim cum Vulgata Eccli. 44 habeat : *llenncb placuit Deo, el translatus est in Paradisum, ut det gentibus pamit-ntiam*, 297. Henoch cl Elias non sunt translati in cœlestern patriam, sed in locum arnænum mortalibus impervium, donec veniat Anlichristus contra quem pugnabunt, et quo* devicto morientur, ac tum demum «ternam beatitudinem obtinebunt. HI

Elipàadeô archiepiscopus Toletanus u; cum Felice episcopo Urgêlitano circa finem Sæculi Vili, propugnauerunt Christum non esse lilium Dei naturalem, sed adoptivum tantum : unde consequens erat ipsum non esse Deum : hic error proscriptus fuit in concilioForojulicnsi, anno 791, Ralisbonensi 792 et ct Francofordiensi 791. II, 507. Quo sensu Felix et Elipandus filiationem adoptivam in Christo propugnauerint : an sensu Nesloriano, ponendo duplex suppositum: an tertio sensu ratione humanitatis, servata unilatcsuppositi? disputant eruditi. III, 106 cl seqq. Felix et Elipandus filiationem adoptivam in Christo sensu Nesloriano propuenerunt. Est contra Vasquem. 115. Elipandum, diu veritati obstinate resistentem, cecis- sisse tandem, et in communione Ecclesie mortuum narrant. *Ibid.* Hanc hæresim pH- «ni impugnauerunt in Hispania contra EIK pandum, Etherius Uxamensis episcopus, el Beatus presbyter. *Ibid.*

Emdrio hominis ante infusionem anime rationalis quid est? II, 265.

Eu ιη π eusis, vox Græca, Latine redditur, insilio seu implantatio. VII, 168. Ernphlceusil delinitur : Contractus quo rei immobilis dominium utile ad longum lenipu transfertur, rclento directo, sub onere pension!* annuæ solvendæ dominio directo. *Ibid.*

Emptio et venditio sunt duo contractus partiales correlativi unum integrum confidentes, qui dicitur emptio Teuditio, et definiri '»' <| : Cntraetus onrn «tts · mutuo consensu consututo. uandi uiqrc/m pro

nretlodelerminnio, el pretium determinatum pr» merce. \ II 04. (Lontraclus venditionis e' cnipiumR originem «Im ii n eonimirnlonibis. *Ibid.* Valerin rmp' i iu< viratnr mi Uihina i rrlmm c' perimii *Ibat* | *ide* Ev.r io h, Vt'MU'i'o, Vc urioR. Emptor i ;la fidei leni tui rem \er<> ooiini o ryd< ere eluuh cum periculo amitiieiidi suum pretium. V, 155. M demmiis rem suam repetat, emptor tenetur illi reddere : In hoe coin emunt omnes. /An/. Si in mon <om pareal, aut si emploi bonæ lidei pretium suum recuperare non valeat, ipse emptor non polest rem alteri vendere ar n) suos usus convertero ul se servet m-demnarn. *Ibid.* Si pretium non sil solum, sed larnen assecuralum per pignus aut fidejussorem, tum non est reddenda res empla cl tradita venditori potius quam ali* creditoribus : cum pignus aut fidejussor teneat locum pretii, transit absolute indominium emptoris. 182. Qui palam in publicis nundinis emunt bona tide res furtivas, possunt-ne illas conservare, etiamsi deprehendant esse furtivas? 156. Is qui rem furtivam bona fide emit, el eadem bona fide durante alien vendidit, debet rescindere contractum cum secundo emptore, cum dispendio sui, el reddere rem illam domino. 157. Sed si secundus ernptor non comparcat ad rescindendum contractum, aut si res est consumpta, lenctiir-nc nihilo-minus primus emptor refundere pretium domino rei? Alii negant, alii alii inani. *Ibid.* Vide Venditio, Venditioh. Qui bona fide emit rem fuitivam, ubi novit esse furtivam, lenelur-nc eam reddere domino, vel potest-ne eam reddere furi, prelium suum recuperaturus? VI, 552. Emptor potest adhibere dolum positive el negative: positive, vcibis el factis; negative, silendo errores, VII, 80. Vide Contractas. Singularis affectus emptoris ad rem emendam, vrl singularis ejus militas aut necessitas, non est titulus legitimus eam vendendi pluris quam secundum se valet. 72. Qui bona fide emit rem pretiosam tanquam vilem, quia omnium, etiam peritorum in arte, judicio reputabatur vilis, puta, gemmam pro vitio, vas aureum pro teneo, sed post emptionem deprehenditur pretiosa, lenetur-ne illam leslituere venditori? 86. Res absolute xendita etiam non tradita, st sit determinata m individuo el ad corpus vendita, perit emptori; modo tamen non intercesserit culpa aut mora venditoris, ren aliter non sil conventum. Idem dicendum o fortiori de re tradita sed non soluta, Jmjus dominium manet penes venditorem. 81. Res indeterminata, vel diam determinata, sed vindua au menstiani. pondusaul nmium. I| ni vembtm i, si pen al antequam (radatur, \d mensuri iur, vel ponderctui aut immortm, ni: « emptor fueiit m moia, Ilaconuntid) ler. 89. Probabilius et æquitatl natuiali ro io mius videtur, fructus subséquentes, stu incrementa secuta rei determinate venditæ ad corpus t cujus periculum csl penes

impiorern, etiam ad ij mm pertinere quamvis pretium non solverit, lia communiaitbul — Omne pu?tmn emptori mierOMim · xenditioni emptioni a fjrcimn, debet comp< n<ari diminui inno | rrtii v<d alher, ncut st sil <meros:m venditori, debet compensari euctione pre*»... quia est onus pretioæ*timabile seorslni a justo rei pretio. 91. Qui inter se conveniunt nonvendere nisi pretio <opra summum, aut non rrp^re nisi intra infimum vulgare, peccant contra jusUtiam, cl tenentur ad restitutionem. 95. Res quam quis aliena pecunia emit, est-ne <men is, an illius cujus est pecunia? 9G. — Charms vendere vel vilis emere rem quam valeat, etiam schusa fi amie, esi secundum se illicitum el injustum, proindeque restitutioni obnoxium. ('8. St ne (pn* venditor neque emptor sciat justum rei pretium, cl romrahanl certo pretio, valet quantum valet, est licitus el validus contractus. 72. Regulariter, is cui commissum est aliquid vendere aut emere certo pretio, cl vendit supra aut emit infra taxatum pretium, non polest sibi retinere id quod csl supra vel infra. 96. Personalis obligatio non transit ad emptorem, sed ad hæredem. 156. Peccat-ncsrmpcr qui scienter emit alienum? 85.

En cr a i i t Æ vinum non adhibebant in Eucharstia. IX, 115. A principio malo illud provt nire asserebant. *Ibid.*

Energxmi nis, dum *unt sui compotes, exhibenda ets communio, non Olum tu articulo mortis et in Pa<chate, sed etiam aliis trmpuribus, juxta judicium prudentis confessarii. IX. 172.

Ens. Ens csl prius secundum rationem quam bonum, quia pritisconclplmu<en<quatr proprietatem cx eo sequentem; bonum autem se habet ad ens ul proprietatem abeoxir-lualiter distinctam el ev eo sequentem. I. 77. Ginne ens in quantum ens, e>t bonum, quia omne ens in quantum ens est in actu et consequenter quodam modopei fe> tum quia omnis actus p<rfectio quæilam isi. *Hud* Dicitur eus simpliciter secundum prunum esc quod est substantiale; dicitur bonum simpliciter secundum uliimum esse. *Ibid.* Ad intelligcnliai unitatis Dei. S. Thomas expendit unitatem entis in communi; quid csl unitas in communi? 9t>. Illud quod consequitur omne ens, convctil enti in quantum est ens, atqui cuilibet enti competit appetere suam perfectionem et conservam nem sui esse. 251. Omne ens aliud a Deo quo i est quomodocumque, est cffective a Deo causatum. Esi de tide II, 25'». Pr .t<r materiam el motum sunt innumera aha entia ni mundo. 236. Objet tum propoi i ion.itum cl counatu:alo intellectus humant est ens tntclclJbile per species haustas a s .Minis. IU 551 I nita mammata ei nonco^uustculiaappclluulDeum implicate. V, 528.

I'v i t π -vs termini producti csl nrtitas relationis. 11,101-

Ei-uESmVM concilium. Quo scne synodus Ephesina prohibuit alleram iidem nemini licere proferre, nui conscribere, aut componere, præter definitam a SS. Patribus qui in Nicæa cum Spiritu sancto congregati luerunt. II, 154 cl 155. Ob quem finem curaverunt legali In epistola Leonis in synodo probaretur? S86. Ephesinum concilium in causa Nestori! convocatum fuit auctoritate Cœlestim, Romani pontificis. 378 et seqq. et V, 251. Concilium Ephesinum, generale II, acta sua misit Cœlestino ab ipso confirmanda. V, 257. De prædatoria synodo seu latrocinio Ephesimr 'n causa Eutychetis. De causa ejus congregationis; quinam ibi præfuernnl? quid egit Dioscorus contra Flavianum et legatos sedis aposlolicæ? el *ibi alia mulla*. II, 588 et 389.

Epiikia definitur ab Aristotele : *Legis emendatio, ubi deficit propter universale*. IV, 467. Petitur utrum interpretatio el epiikia habeant locum in lege naturali. *Ibid.* Interpretatio legum duplex csl : una verbalis..... altera quæ dicitur epiikia, el est explicatio mentis, non quam habuit legislator condendo legem, sed quam habuisset si ad præsentem casum attendisset, et quam haberet si hic et nunc consuleretur. 529. Epiikiam in multis casibus locum habere in legibus humanis certum est. 530. Quando dubium est an observantia litteralis legis sil nociva aut iniqua, quid agere debet subditus? *Ibid.* Licetne uti epiikia in legibus infirmantibus contractum? *Ibid.* Epiikia seu equitas, est virtus directive legis ubi deficit propter universale. VIII, 27. Epiikia scu equitas, est pars subjectiva justitiæ* legalis communiter dlctæ. *Ibid.* Objectum epiikia* est bonum commune, quærendum præter communes regulas est præter verba legis In casibus particularibus in quibus ipsa lex obligaret seu in malum vergeret propter suam universalitatem. *Ibid.*

Ei'iciia ml's (S.) dixit serpentem qui Evam lentavit, fuisse Dei sapientiam. II, 299. S. Ephphanius quo jure in aliena dioecesi ordines contulit. V, 170. S. Epiphanius recusavit hospitari in ædibus S. Chrysoslomi licet invitatu*. VIII, 511.

Episcopatus et religio sunt status perfectionis. VI, 577. Episcopatus dilTert in materia, forma el elTectu a presbjIciatu. IX, 212. Quidam episcopi vel sacerdotes fuerintne reordinali sacramentaliter? X, 54. Episcopatus potest dupliciter considerari : adæqualcet inadæquatc. 79. Episcopatus inadæquaie sumplus pro eo quod addit simplici sacerdotio, probabilius non est ordo stricte sumptus seu ^aeramentum ordinis, nec consequenter ordo distinctus a sacerdotio; sed csl ejus "it-usio ei perfecclis.-inium complementum. 7 Adæqualesumptus vere est el dici polc.-t ordo stricte sumptus, scu sacramentum ordinis. 78. Certum csl lres opiscopos Tcquiri ex præcepto saltem ecclesiastico

ad unius episcopi ordinationem licitam; tu ul aliter ordinans et ordioalus peccent mortaliter. 82. Ordinatio episcopalis facta <|» une tantum cx dispensatione Pontil)c:srj» <l licii* et valida. *I' id.* Tre< episcopi non requiruntur jure divino ad validam ordinationem episcopalem, seri unu< sufficit. 85.

Episcopus. Spiritus sanctus quomodo iutituil episcopos? V, 169. Episcopi universalis Ecclesiæ curam gercrc dicuntur ratione charitatis, non auctoritatis. 170. Episcopi nominati vel electi nullam habent jurisdictionem nisi a Romano Pontifice confirmentur. *Ibid.* Episcopi sunt vicani Christi minori jure tc Romanus Pontifex. *Ibid.* Quo sensu episcopi sunt successores Apostolorum et S. Petri. 169. Episcopus non potest io aliena dioecesi uti sua auctoritate. *Ibid.* Episcoporum auctoritas est immediate a Deo quoad ordinem, mediate tantum quoad jurisdictionem. *Ibid.* Episcopi et archiepiscopi quo jure concilia diœcesana vel provinciali* celebrare possunt? 250. Status episcoporum est perfectior quam religiosorum. VI, 578. Episcopus non potest nec licite nec valide admitti ad religionem sine licentia Pape. 565. Triplex est episcopus proprius: 1° originis; 2° beneficii ecclesiastici; 5° domicilii. 207. Residentia episcoporum non est jure naturæ. 41 4 Episcopi sunt-ne mediatores intercessionis? VII, 191. Superiores spirilualei quales sunt episcopi et pastores, debent suis subditis educationem spiritualem, scilicet instructionem, bonum exemplum et correptionem. VIII, 16. Episcopus potest-ne in sua «liceres! quod potest Papa in tota Ecclesia? IX, 52. Episcopus in sua diœcesi est simpliciter cl absolute ordinarius. 556. Episcopus csl principaliter rector omnium suorum dicecesnnorrim. 304. Episcopus non est dominus, sed dispensator ministeriorum spii itialium. 574. Episcopus esi princeps Eccle-«■.d* X, 18, 49. Potestas collate episcopo in sua consecratione nullo crimine deletur. 53. Episcopus græce idem csl ac Inline, *inspector, explorator, superintendens*. 74. Episcopi sunt cx institutione divina superiores præbyteris potestate ordinis el jurisdictionis. 75. Duplex in episcopo distinguitur potestas; ordinis et jurisdictionis. *Ibid.* Posterior potest dupliciter considerari. *Ibid.* Episcopi sunt instituti a Christo ad regendam Ecclesiam. 76. Episcopus ac presbyter idem sunt quoad nomen, non quoad gradum et potestatem. *Ibi I.* Episcopus dicitur sacerdos primus, sacerdos princeps. 80. Episcopus accipit-ne a Papa suam jurisdictionem? *Ibid.*

Epistola: decretales veterum pontificum Romanorum. VI, 14. *I'ide Decketales.*

Equities Melitenses aui Teutonici ad Horarum recitationem non tenentur VI, 211.

Equus commodatus remittendus test Illuc ubi fuit commodatus, expensis commodatörü VI, 18U.

En ASMUS quid docet de baptismo infan-
(Ium? VIII, 454.

Error seu deceptio est malum. II, 270. Error speculativus non obstat intentioni practica. IX, *52. Error alius est communis, alius particularis; item vel est cum li-
iulo colorato, vel sine titulo. 5G9. Quadra-
plex error circa matrimonium contingere po-
test, scilicet: error personæ; error condi-
tionis; error qualitatis; error fortunæ. X,
180. Error conditionis, seu servitus, igno-
rata ab allero contrahente libero, dirimit
matrimonium jure positivo, non naturali.
182, 183. Error persona jure naturæ diri-
mit matrimonium. 180. Error qualitatis aut
fortunæ non dirimit matrimonium, nisi in-
rohul errorem personæ aut limitet consen-
sun contrahentis. 181, 182. Error circa
contractum: vidt Contractus.

Esau falsam egit poenitentiam, de illo
enim dicitur: *Non invenit pœnitentiæ lo-
cum quant/nam cum lacrymis inquisisset
eam.* I, 519. Esaii peccavit et merito repre-
henditur ab Apostolo ul profanus et carna-
lis vendendo singulare privilegium primoge-
niture VII, 455 et IX, 275.

Esse a se potest tripliciter sumi: 1° pro
negatione essendi ab alio tanquam a causa
real! cum dependentia; 2° pro negatione c-
sendi ab alio tanquam a principio formali sine
dependentia; 3° pro negatione essendi ab alio
tanquam a causa victuali, seu radice. I, 43.

Essentia. Termini Hmllativi essenti-
sunt vel extrinseci, vel intrinseci. 1,78. Ter-
minus llimitativus extrinsecus est causa effi-
ciens: termini limilativi intrinseci sunt vel
metnphysici, nempe genus et differentia; vel
physici, scilicet materia et forma, sive sub-
jectum respectivum se habens per modum
materiæ. Ibid. Essentia rerum sunt-ne æler-
næ et a Deo independentes? 11,28G. Essen-
tia divina non generat, sed Pater ratione
essentia. III, 52.

Est, non semper in Scriptura usurpatur
pro significat. IX, G2.

Ethnici. Cum Ethnicis procedere opor-
tet per rationem V, 107. Ethnici ut defen-
derent cultum suorum idolorum objiciebant
Christianis adorationem Verbi incarnati; sed
quam immensa disparitas! IX, 97.

Eudulia juxta nomen significat bonum
consilium. V, 179. Est virtus distincta a pru-
dentia. Ibid.

Eucharistia. Species saceramentales, in
Eucharistia, transacta consecratione, sunt
sacramentum. VIII, 225. In sacramento Eu-
charistia; requiritur physica simultas mate-
ria et formæ. 22Ü. Peccatum veniale impe-
dit effectum receptionis sacramenti Eu-
charistia? 26T. Sacerdos ministrans Eucha-
ristiam in peccato mortali, peccat mortali-
ter. 296. Non tamen existimamus eum tot
peccata committere quot sunt personæ qui-
bus absque interruptione morali Eucharis-
tiam ministrat, *ibid.* Excusantur a mortali

qui in malo statu Eucharistiam In vn<c vel
vitro inclusum de loco in locum transpor-
tant, aut cum illa dant benedictionem, cum
enim mediate tantum tangant Eucharistiam,
videtur levitas materiæ. Ibid. Sacramentum
Eucharistiæ est inter calera excellentius et
dignius. 570. In sacramento Eucharistiæ
continetur ipse Christus substantialiter. in
aliis autem sacramentis continetur tantum
quodam virtus insirumentalis, participata a
Christo. 571. Omnia sacramenta ordinantur
ad Eucharistiam tanquam ad finem. Ibid.
Prioribus Ecclesiæ sæculis infantes admissi
sunt ad Eucharistiam, sed cum id pertineat
ad disciplinam, Ecclesia propter graves ra-
tiones eos amplius non admittit. 435. Eucha-
ristia est cibus ad reparandas vires spiri-
tuales quæ per quodammodo peccata deperdun-
tur. Ibid. De Eucharistia referuntur decreta
concilii Florentini pro instructione Armeno-
rum; canones concilii Tridentini de sacro-
sancto Eucharistiæ sacramento; canones ejus-
dem concilii Tridentini de communione sub
utraque specie et parvulorum canones ejus-
dem concilii Tridentini de sacrificio Missæ,
IX, 59-41. Eucharistia dupliciter conside-
rari potest: 1° Respective ad homines quos
sanctificat, sub qua ratione est sacramentum;
2° respective ad Deum quem colit et placat,
sub qua ratione est sacrificium. 11 Eucha-
ristia variis nominibus insignitur, secundum
varias ejus significationes: primam habet
significationem respectu præteriti, in quan-
tum est rememorativum Domini passionis
quæ fuit verum sacrificium; et secundum hoc
nominatur *Sacramentum* et *Agnus Dei*. Aliam habet signifi-
cationem respectu rei præsentis; et secundum
hoc nominatur *Communio* et *Synaxis*. Ter-
tiam habet significationem respectu futuri,
et secundum hoc dicitur *Viaticum* et *Eucha-
ristia*. Id est, bona gratia, tum quia gratia
Dei vita sterna, tum quia continet Christum
qui est fons gratiæ. 41. Quidam intelligunt
etiam per Eucharistiam gratiarum actionem,
quia Christus in ejus institutione gratias
egit, et offertur in gratiarum actionem. Ibid.
Sunt et alia hujus sacramenti nomina, sive
ratione materiæ, sive ratione effectus, sive
ratione rei contentæ. 12. Eucharistia physice
considerata, prout constat ex materia et for-
ma, definiri potest: « Species panis et vini
» consecrata; sub proscriptione verborum for-
» mæ, continentes verum corpus et sangui-
» nem Christi, ad causandam gratiam ci-
» liantem animam. » Metaphysice sumpta,
prout constat genere et differentia, delini-
tur: « Sacramentum corporis et sanguinis
» Christi ad spiritualem animæ refectionem. »
Vel, « Signum sensibile corporis et sangui-
» nis Domini, realiter sub ipso contenti ad
» producendam gratiam spiritualitatem in nobis
» tem. » II® definitiones patebunt ex « licen-
dis. Ibid. Tria in sacramento Eucharistia
considerare possumus: primum, id quod est
sacramentum tantum; secundum, id quod

<W

INDEX GENERALIS.

est te. ct «aeramentum; tertium, quod csl res tantum; scilicet effectus hujus «aeramenti; cl hæc tria possunt considerari vel singula scorsim <« divisive, vel omnia simul collective. Si considei aimir divisive, et «cor-sim : quantum ad id quod est sacramentum tantum, potissima figura hujus sacramenti fuit oblatio Melchisedtch, qui obtulit panem ctvinum : quantum ad id quod est reset sacramentum, scilicet Christum passum qui continetur in hoc sacramento, liguræ ejus fuerunt omnia sacrificia Veleris Testamenti : quantum ad effectum, manna fuit præcipua ejus figura. *Ibid.* Si vero hæc tria simul collective vonsiderentur, figura hujus sacramenti Fuit agnus paschalis. *Ibid.* In almo Eucharistia: sacramento, post panis et vini consecrationem, Dominus noster Jesus Christus, verus Deus atque homo, vere, renlitcr ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium continetur, ii. Fides realilatis nata csl cum Ecclesia ct semper in illa viguit. 55. Eucharistia est maximum miraculum omnipotentia: Dei, intellectu difficile, quod proponitur in transmutatione panis et vini in corpus cl sanguinem Christi. *Ibid.* Eucharistia in ratione sacramenti csl prsstanlior manna ct agno paschali; hæc eniin erant umbra: futurorum. 59. Corpus Christi fragilur-ne in Eucharistia aliquo sensu? 6th. Quando SS. Patres vocant Eucharistiam figuram, similitudinem, Imaginem, hypum, antitypum, speciem, repræsentationem, mysterium, sacramentum, signum corporis Christi, hæc multiplici et vero sensu intelliguntur absque detrimento realis præseritiæ *Ibid.* Eucharistia vocatur panis tam in Scriptura quam in Patribus, duplici ratione : 1° ratione accidentium panis; 2° ratione maleriæ. CG. Corpus Christi in Eucharistia non csl idem quoad statum el allectiones, sed idem est quoad substantiam quam corpus terrenum. *Ibid.* Christus existii in Eucharistia s-.cramentaliter. 71. Implicat-ne idem corpus e«se simul in pluribus locis? *Ibid.* et seqq. Corpus Christi <st-ne in Eucharistia sine quantitate? 72. Dogma presentie realis nihil indignum continet contra Christum. 75. In Eucharistia non remanet •ubstantia panis ct vini, sed vi verborum consecrationis lit vera transsubsianlialio, seu conversio totius substantia: panis in corpus, el lotiussubslanliævini in sanguinem Christi. 74 Ex Eucharistia fil generatio, quam diQirile est explicare. 84. Substantia panis convertitur In corpus Christi. 88. Tandem in Eucharistia sunl; 1^oactione- transeuntes; 2° res permanentes : nempe 1° tonsi cr d o et sumptio; 2° species panisct vini, corpus el sanguis Cb>i ti. 92. Eucharistia e-t sacramentum a Christo pcmanetiler institutum. *Ibid.* Sacramentum Eucharistiæ consistit m re permanente, ct non in usu vel sumptione; est de fide decisa in concil. Luteran. *Ibid.* Eucharistia est instituta ul ci-

bus Spiritualis Corpus Chritul Ml pr> sens sub speciebas panis el vin. ante uium 92. Substantia panis et vini pod contetrationetn non annihi'atur. *8 Corpti Chn-ti dicitur improprie manducari, it.ilnr talum mediale ratione spccleruni quibuj involvitur. 75. Fideles in cryptis latitantes <. portabant secum Euciiat istia in tempore persecutionis, et premente periculo sumcbwl, 95. Eucharistia asservabatur olim sive do. mi, sive in templis ; adorabatur, et ad infirmos et alios absentes deferebatur. /M. Corpus Christi servabatur olim in columlri el turiibus aureis cl argenteis qu? lutea piis suspendebantur. 91. Possunl-he Impir-nai i testimonia quibus probatur olim Eudnristiam sive in domibus, sive in temploâ-servatam esse. *ibid.*

Eucharistia potest palam a fidelibus adoranda exponi. 9(5. Hunc morem et praxlm antiquam Ecclc-iæ testantur SS. Paires. // Non requii ilnr speciale præceptum adorandi Fuchari-lam. *Ibid.* Species consecrati, ut continentes corpus cl sanguinem Christi, (on-ti'uunt totam essentiam sacramenti Eac h u i-tiæ, est communior inter Thomistas, quimis adhærent piures extranei. 98. Consecratio non constituit intrinsece essentiam sacramenti. *Ibid.* Corpus Christi non constituit essentialiter saciamentum. *Ibid.* Sumptio non constituit sacramentum. 99. Restat igitur solas species ut consecra'as constituere essentiam sacramenti. *Ibid.* Eucharistia csl unum specie sacramentum. Est communior ct certa, tradita a Catechismo Trid. tot). Sacramentum Eucharistiæ est plura materialiter, unum autem formaliter. 101. Sacramentum Eucharistia:, specie unum, est multiplex numero. *Ibid.* Unitas specifica Eucharistiæ non est repetenda neque cx unitate corporis Christi. neque cx institutione. *Ibid.* Unitas vel pluralitas numerica sacramenti Eucharisti» noti desumitur ab unitate vel pliu .dit ite specierum, neque ab una vel multiplici consecratione, sed ab ordino ad unam vel plure-, refectiones. 102. Christum Eucharistiam instituisse in ultima ccena pridie quam pateretur, dc fide est certum. 103. Christus celebravit ultimum Pascha, consequenter Euchaistiani instituit, dic scu luna decima quarta exeunto, hoc est, foria quinta ad vesperam. 10A cl seqq. Panis ct vinum sun' materia sacramenti Eucharistiæ 114. Est do fide decisa in coneli. Lai. ct concinit unanimis traditio utriusque Ecclesiæ Græcæ cl Latin®. *Ibid.* Christus in instituenda Eucharistia adhibuit panem et vinum. *Ibid.* Solui panis triticeus est materia legitima sacramenti Eucharistiæ. *Ibid.* Materia Eucharistia- colligitur ex usu qui vigeat. tempore Christi. 115. Panis debet esse usuali» «un ii rejici debet si conficitur aqaa rosacea, lacie, etc., vel si massa farin® sit cruda, cli *Ibid.* Modica admixtio non solvit speciem, eus, matua. *Ibid.* Quis panis rcjicicudu» esi

fa tonOclondh Eucharistia? 115. Si panis i tam corrumpitur ul solvatur ejus species, illo non potest confici corpus Chrisli. *Ibid.* Quando 'n eo adest tantum aliqua dispositio ad corruptionem, potest adhiberi, sed irreverenter id fiet. 116. Siligo seu secale, ct spelta, sunt materia dubia in Eucharistia; Adhiberi nefas est. *Ibid.* Panis ex amylo confectus non potest lici i corpus Christi, licet quidam illud , contendant. *Ibid.* Si fiat modica admixtio alterius frumenti cum tritico , aut liquoris, remanet materia sacramenti ; secus, non remanet. *Ibid.* Solum vinum de vite est materia idonea calicis. 117. Quodvis vinum de vite, sive album sive rubrum , sive Gallicum, sive Hispanicum, csl materia Eucharistiæ. *Ibid.* Mustum scu vinum recens expressum csl materia valida; juxta quosdam, vinum congelatum non csl materia apta consecrationi. 117. Alii contendunt esse materiam aptam. *Ibid.* Inpraxi prima sententia csl sequenda. *Ibid.* In azymo sive fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter conficitur; sunt verba concil. Florent, in dcreto unionis. 118. In azymo vel fermentato sacerdotes ipsum Domini corpus conficere debent, unusquisque juxta Ecclesiæ suæ, sive Occidentalis, sive Orientalis, consuetudinem : sunl iterum verba concilii Florent. *Ibid.* Consuetudo Ecclesiæ Orientalis celebrantis in fermentato aliquibus rationibus innitur ; attamen est rationabilior consuetudo Ecclesiæ Occidentalis in azymo celebrantis. 119. Congruit ut sacramentum Eucharistiæ conficiatur in vino aqua permixto. 120. Christum Eucharistiam ii, vino aqua permixto instituisse probabile est, secundum morem illius terræ. *Ibid.* Mixtio aquæ cum vino convenit repræsentationi Dominicæ passionis. *Ibid.* Significat unionem populi Christiani ad Christum. *Ibid.* Confirmatur hæc Ecclesiæ Rotnanæ praxis Patrum traditione. *Ibid.* Permixtio aquæ non est de necessitate hujus sacramenti, neque de jute divino, sed tantum ecclesiastico. Ita communiter. *Ibid.* A qua modicissima vino consecrando miscenda est. 121. Hoc præceptum mixtionis aqueum vino in Eucharistia obligat sub peccato mortali. 122. Porro hæc mixtio debet fieri circa celebrationem sacramenti, non ante. *Ibid.* Probabilius est aquam non verti in sanguinem Christi, nisi prius convolsa sit in vinum. 122. Est-ne in Eucharistia duplex materia : libera nempe el necessaria ; libera quæ esset aqua ; necessaria quæ esset vinum? 125. Aqua potest-ne converti naturaliter in vinum? 126. Aqua calici infusa convertitur ne in sanguinem? Circa conversionem aquæ infusæ in calice triplex csl sententia: prima docet aquam converti in aquam quæ fluxit ex latere Christi; secunda, eam converti in sanguinem ; tertia , eam remanere aquam circumfusam accidentibus vim : secunda certior, etsi non de fide. 122 ad 127. Aquu quo sensu non csl in Eucharistia materia principalia? 127. Una species va-

lide consecratur sine altera. *Ibid.* Jure divino licitum e-t consecrare unam sp-« !<m sine altera. *Ibid.* Sacerdos debet habere intentionem consecrandi totam materiam licite consecrabilern ibi præsentern. *Ib i.* Instante moi le alicujus infirmi non potest consecrari solus panis etiamsi vinum deficiat. *Ibid.* Summus pontifex di<pensare non potest ut in aliquo casu sacerdos licite consecret unam tantum speciem. 128. Materia consecranda debet esse moraliter præsens consecranti ; quia forma utens pronomine demonstrativo *hoc* ct Aie id necessario exigit, alias foret faltt. 151. Qualis autem præsenlia requiratur ut materia censeatur moraliter præsens vis certo definiri potest. Cæterum pro regula generali dicimus illam materiam censi moraliter præsentern, quæ more el usu hominum, scu judicio prudentis viri, taliter csl exposita ut pronomine demonstrativo *hoc* ct *hic* designari possit. *Ibid.* Materia in suo tegente vel continente ordinario eliam clauso, valide, luct illicite , consecrari potest. *Ibid.* Nulla erit consecratio si interponatur corpus per modum dividendi aut separantis. *Ibid.* Quantitas maleriæ hujus sacramenti non est determinata ex institutione Christi : unde sacerdos potest valide consecrare materiam cujuslibet magnitudinis vel parvitatls, modo sit moraliter præsens, el in parva salvetur substantia panis aut vini, sitque sensu perceptibilis a consecrante. 151. Materia consecranda debet esse determinata in individuo per intentionem consecrantis. 152. Panis consecrandus debet esse exilis el figura rotundus juxta antiquam Ecclesiæ consuetudinem ct praxim. 151. Dubium est an si materia non consecrata ita misceatur cum consecrata ul non possit discerni a materia consecrata, valide consecretur. 152. Per totum Christum intelligitur ejus corpus integrum, sanguis, anima, divinitas ct substantia seu persona Verbi. 155. Totus Christus realiter continetur in sacramento Eucharistiæ sob qualibet specie seorsim. Est de fide. 155. Totus Christus est sub qualibet parte specierum, sive sint divisa, sive continuus. *Ibid.* Partes post separationem non desinunt esse consecratæ. *Ibid.* Aliquid potest esse in Eucharistia dupliciter : 1. Vi sacramenti, seu vi verborum ; 2. vi naturalis concomitantie aut connexionis quam habet cum eo quod inest vi verborum. 154. Corpus Christi est sub specie panis, et sanguis sub specie vini ex vi verborum ; ipsum autem corpus est sub specie vini, et sanguis sub specie psnis, anima que ipsius sub utraque specie, ex vi naturalis connexionis et concomitantia qua partes Christi Domini inter se copulantur, qui jam ex mortuis resurrexit, non ampius moriturus; divinitas vero propter admirabilem illam ejus cum corpore el anima hypostaticam unionem. *Ibia.* Valrem el Spiritum sanctum esse in sacramento Eucharis-

per concomitantium quidam negant, qm-

dam vero efflrmant. 155. Quantitas dlmenda aiva corpo-is t.liristi c«l-ne In «aeramento Eucharisliæ. 156. Corpus Christi in Eucharistia csl coloratum, figuratum, etc., in ordine ad sc, non in ordine ad locum. *Ibid.* Corpus Christi in Eucharistia est sicut in loco late Aipto pro esse realiter præsens alicui spatio. Non est tamen in loro proprie, neque circumscriptive, nequedefinitive. *Ibid.* Corpus Christi csl in Eucharistia ad modum substantis, seu, ul communiter dicitur, sacramentaliter. *Ibid.* Christus in Eucharistia non potest moveri localiter per sc, bene tamen per accidens. *Ibid.* Corpus Christi in sacramento Eucharisliæ non potest agere aut pati actione corporea. 157. Corpus Christi non desinit per sc in Eucharistia, quia de sc est Indeficiens et incorruptibile, sed desinit esse sub speciebus per accidens ad desitionem specierum. *Ibid.* Utrum corpus Christi in Eucharistia possit videri oculo? *Ibid.* Christus potuit solo imperio, sine verbis, convertere panem et vinum in corpus et sanguinem suum, extra dubium csl; sed an ita fecerit, quæritur. Christus consecrando non sola benedictione, sed his verbis. *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus; vel, Hic est calix sanguinis mei,* usus est. 159. Expenditur quinam fuit ordo rei gestæ in institutione Eucharistia: a Christo observatus. 140. Solis verbis dominicis, non precibus quæ præcedunt aut sequuntur, consecratio perficitur. 141. Hæc sola verba, *Hoc est carpus meum,* sunt essentialia forma consecrationis panis, est communis. 144. Apud Latinos proferuntur in consecratione calicis hæc verba: *Hic est calix sanguinis mei, novi et æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* *Ibid.* Probabilius videtur hæc sola verba. *Hic est calix sanguinis mei, vel, Hic est sanguis meus,* esse formæ calicis essentialia. 145. Sumptio realis Eucharisliæ non est necessaria neque parvulis, neque adultis, necessitate mediæ ad salutem. 151. Sacramentum Eucharisliæ duplici modo potest considerari: 1° ut sacramentum particulare ab aliis sacramentis distinctum, specialem produciens effectum. 2° Potest considerari sub ratione communi omnibus sacramentis, quæ est unio cum Christo et corpori ejusmy-licovirluticillius passionis. 152.

Votum Eucharisliæ considérais ut est particulare sacramentum, non est necessarium necessitate mediæ ad salutem; secus si consideretur ut spiritualis manducatio sub ratione unionis substantialis cum Christo redemptore, et ejus passione myslice exhibita. *Ibid.* Eucharistia est aliquo modo consummatio et perfectio aliorum sacramentorum, consequenter eorum linis. *Ibid.* Adulti tenentur: recepto divino ad sacramentalem communionem. 155. Christus hoc instituit sacramentum, per modum cibi, ad conservandam vitam spiritalcm necessariam. *Ibid.* Eucharis-

lia instituta est ut viaticum confortet ne. fri». sus hostes salutis. *Ibid.* Instituto mi iijrhl ristia ad reparandas animæ vire» quæ dt-bilitantur tcnlationibus. 156. Fideles obligantur præcepto divino simpliciter et Lamediatt ad sumendam Eucharistiam; infideles vero mediale, scilicet ut conveitanlur et sic communicent. 155. Præceptum divinum Eucharisliæ sumendæ obligat: primo In articulo seu proximo mortis periculo: est communii contra paucos. *Ibid.* Id innuit praxis Ecclesiæ. Obligat etiam pluries in vita, ex præcepto divino. 155 et 156. Triplex est modus manducandi corpus Christi: primus sacramentalis; secundus spiritualis; tertius sacramentalis simul et spiritualis. 150. Neque divino neque, ecclesiastico præcepto communicandi satisfit per communionem sacramentalem. 159. Circa usum Eucharistia duo possunt considerari: unum ex parte ipsius sacramenti, cujus virtus csl hominibus salutaris: et ideo est utile quotidie ipsum sumere, ut homo quotidie ejus fructum percipiat: alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur ut eum magna devotione et reverentia ad hoc sacramentum accedat. 161. Fideles laici aut sacerdotes non consecrantes. Nullo præveplo divino tenentur communicando sumere utramque speciem. 164. Totus Christus sub una specie continetur. 106. Kalio sacramenti Eucharisliæ consistit in significando Christum præsenlem, passionem ejus, refectionem spiritualem animæ per gratiam, et unionem fidelium inter se et cum Christo capite: ei in efficiendo seu causando gratiam cibantem et nulrilivam. 166. Ecclesia justis de causis prohibuit hieis usum colicis. *Ibid.* Per se liquendo, major gratiam non confertur communicanti sub utraque specie quam sub una. 169 et 170. Non est exhibenda communi sacramentalis non baptizatis, peccatoribus publicis extra mortis periculum, Infantibus, amentibus qui nunquam habuerunt usum rationis, energumenis dum non sunt sui compotes? dum autem sunt sui compotes, illis exhibenda csl communio, non solum in articulo mortis et in Paschale sed etiam aliis temporibus, juxta judicium prudentis confessorii. 171 et seqq. Quoad proxim denegandi Eucharistiam damnatis ad mortem lege rationes pro et contra. 172. Peccatoribus in ultimo exitu tantum pernitentibus non cii deneganda communio. 175. Abusum dandi Eucharistiam mortuis reprobavit concil. Carthag. anno 597 et alia concilia. *Ibid.* Cum Eucharistia sit sacramentum vivorum, supponit in recipiente statum gratiæ saltem prudenter existimatum. Undo qui cum conscientia peccati mortalis illud recipit, grave peccatum sacrilegii committit, 175. Nullus sibi conscius peccati mortalis, quantumvis se contritum existimet, debet absque præmissa sacramentali confessione ad «atram Eucharistiam accedere, nisi desii illi to

ph confessorfl et urgeat necessitas communicandi. *Ibid.* Christus instituit et distribuit Eucharistiam post cœnam. 177. Nullum est nunc praeceptum manere aliquandiu jejunos post sumptionem Eucharistia) : toinenll tamen ex decencia. 178. Christus sumpsit corpus et sanguinem suum. 181. Chi istus dedit Judæ traditori corpus et sanguinem suum *Ibid.* Christus sumpsit el dedit Discipulis suum corpus passibile. 182. Pilinii. effectus Eucharisliæ est gratia, cui secundo adjungitur, refectio spiritualis dulcedinis. 182 el 183. Sacramentum Eucharistia) non causât per se primario primam gratiam remissivam peccati mortalis, sed secundam tantum. Per accidens tamen et secundo potest causare primam gratiam peccati mortalis. 183. Eucharisliæ secundus effectus est adeptio gloriæ. *Ibid.* Tertius effectus est remissio peccatorum venialium, quam dupliciter operatur : immediate el directe, mediale el indirecte. *Ibid.* Quartus effectus Eucharistia; est remissio pœnæ peccato débités, sed diversimode. *Ibid.* Quinius effectus Eucharisliæ csl præservatio a fulurls peccatis, quod fit dupliciter. *Ibid.* Eucharistia causal gratiam in instanti cextrinseco manducationis, in quo verum est primo dicere, *Comestum est.* 184. In ratione sacramenti non prodest aliis quam sumentibus *ex opere operato.* Potest tamen aliis vivis et defundis prodesse *ex opere operantis.* *Ibid.* Duplex csl minister Eucharisliæ, unus consecrationis, alter dispensationis. 185. Soli sacerdotes sunl ministri consecrationis Eucharisliæ, sic, ul præler illos nullus possit valide consecrare. *Ibid.* Quid opinandum de historiis qnæ referunt quosdam laicos consecrasse. 188. Plures possunt consecrare eadem materiam. 189. Eucharistia cum consistat in re permanenti, non est dubium quin valide a quoquam dispensetur. 190. Minister ordinarius el ex officio dispensationis Eucharisliæ csl sacerdos. *Ibid.* Diaconus habet vi suæ ordinationis ul possit ei committi dispensatio Eucharisliæ. *Ibi I.* Hoc erat distrimen inter viros et mulieres, quod viri hostiam reciperent nuda manu, mulieres 'tero in linteolo mundo, quod ideo vocabatur *Dominicale.* 192. Fideles olim tempore persecutionis domum deferebant Eucharistiam tempore opportuno sumendam. 191. Usus antiqui de receptione Eucharisliæ patilalim desiverunt in Ecclesia, el nunc prohibitum est Eucharistiam in mantis lalcortim tradere. 192. Jure ordinario solus parochus aul illi superior potest Eucharistiam dispensare. *Ibid.* Quo tempore potest el debet mlniuiislrari Eucharistia? 193. Eucharistia d ii i potest m missa pro defunctis. *Ibid.* Parochus tenetur administrare Eucharistiam suis parochi i>⁴ uon solum in Paschate et morte, sed •llam Juntics rationabiliter petunt, seclulis lamen legitimis impedimentis. *Ibid.* Pastor *enelur-ne suis parochianis peste infectis ad-

ministrare Eucharistiam cum gravi «Itæsu» periculo? *Ibi i.* Litus qt.u saterdt* debet Eucharistiam ministrare sive laicis, «ive infirmis, traditur in Rubricis, 191 Eucharist', potest ne esse sacramentum el lc'1;>menlurn? It'9. Eucharistia non csl conum moratio et repræsentatio vacua sacrificii crucis, *Ibid.* Eucharistia csl signum novi firdensel para hæredilalis a Christo nobis relicta. *Ibid.* Est tantum unum sacramentum in Eucharistia, quamvis diversa sit malcria el forma iq consecratione panis el vini. IX, 243.

Eucologia seu ritualia Græcorum referunt-ne tantum formam deprecativam pro sacramento pænilentæ? IX, 258. Quæoam est illorum auctoritas? 277.

Evgenius IV approbavit-ne decretum sessionis secundæ concilii Rasileensis? V, 218. Egit ne recte non aperiendo subito mentem suam circa decreta concilii iiasilecnsis slatiin ac peracta sunl? vel transfereudo concilium alio? 219, 220. Eugeuius IV edidit decretum pro instructione Armenorum in concilio Florentino. 251.

Eunomiani Arianorum germen fuere. VIII, 3.2. Eunomiani, utpote Ariani, in odium Trinitatis baptizabant una immersione. 393.

Evnomivs discipulus Arii, erat *Anomrrus*, id est, dissimilis, *ride* Aim s cl Ανομλτ. II, 3. Eunomius dogmatizavit solani fidem, qua credimus omnes articulos fidei, sufficere ad justificationem, quem errorem suscitarent Calvinists el Lutherani. III, 410.

Eunlciii spadones sunl-ne incapaces matrimonii? X, 21-4.

Eusebius Nicomediensis et alter Cæsariensis, partes Arii susceperunt. II, 2.

Evstachiani, quarto sæculo negarunt jejunium esse m præcepto, illos secuti sunl Calvinists et Lutherani. VIII, 61.

Eustachius Sebastenus, episcopus depositus in conciliabulo Constantinopolitano. cum magna multitudine populi bærcsim Macedonii sec*alus csl II, 3.

Eustathius Antiochenus quo sensu dictus csl primus Patrum Nicæiiurum? 11, 43.

Euthychixmsmi et Eutycbes. Ad errorem Valentini perlinet error Eutjcbet-s. qui circa annum 441, ut unitatem personæ contra Nestorium propugnaret, in oppositam bærcsim incidit negando duas in Christo naturas, et asserendo carnem in ipso incarnationis articulo in divinitatem fuisse commutatam, et ex ntraque natura divina et humana unam coaluisse substantiam, sirque Christum ul Deum fuisse passum. II, 509. Ille enor fuit damnatus sub Leone I. in concilio œcurnenico Cbalcedonensi. *rid.* EulhychOs ardentiori zelo adversus Nestorium m extremum errorem ex imperitia impexit; ut enim unitatem personæ m Christi) propugnaret contra Nestorium, unitatem etiam naturæ astruxit. 563. Synopsis Insto-ûea Eutycbiauismi. 388. Eutjcbes presbv-

ler erat et archytnandrita, seu abbas, celeberrimi monasterii ConsuntinoDolitanl. Ardentissime zelo contra Nestonum pugnavit, sed non secundum scientiam; ex imperitia enim in extremum errorem abreplus est; utque unitatem personæ contra Nestoriuin defenderet, unitatem naturæ astruxit, sive mixtione, sive confusione, sive conversione. *Ibid.* Nata est hæc hæresis anno 448. In concilio Consianiinopolitano a Flaviano convocio, hærescos accusatus est Eutyches ab Eusebio Dorylæi in Phrygia episcopo. *Ibid.* Citatus Eutyches ut comparcret, ter abnuit. *Ibid.* Tandem cum monachis pluribus et militibus stipatus comparuit. *Ibid.* Damnatus Eutyches ad Romanum pontificem appellavit, nihil autem oblinere potuit a Leone pontifice. *Ibid., et alia plura ibi.* In quo situs fuit error Eutychetis? 392. Varie varia referunt, *Vide ibi.* 392. Videtur Eulhychern intellexisse ex duabus naturis factam esse unam in Christo, mixtione seu confusione, aut etiam conversione unius in aliam, nunc uno, nunc alio modo, secundum quod varie urgebatur catholicis. *Nesciens ignorans archimandrita*, inquit S. Flavianus ad S- Leonem, *quod dicit, neque de quibus affirmat.* 395.

Eva. Corpus Evæ fuit a Deo immèdiat" productum secundum convenientem dispositionem, in magnitudine et ætate idonea ad operationes corporis et animæ. II, 276. Formationis Evæ narratio intelligenda est in sensu proprio el litterali, non mclaphorico. Est communis et certa. 277 et seqq. Materia quæ addita est costæ ad formationem Evæ fuil-ne addita per novam creationem vel per maieria præjacntis conversionem. 278. Eva adducta est ad Adam. *Ibid.* Eva non fuit producta simul el eodem instanti ac Adam, sed tamen eadem die, scilicet, sexta creationis. 280. Conveniens fuit mulierem in prima mundi creatione formari ex costa viri. *Ibid.* Quare dc dormientis cl non dc vigilantis costa Deus voluerit formare Evam? 281. Eva tentala fuit a diabolo per serpentem verum el naturalem, quo diabolus usus est ul instrumento ad formandas voces humanis similes. 299. Non turbata est, nec fugit Eva dum serpens eam alloquebatur. 300. Superbia non fuit solum Evæ peccatum, plura fuerunl ei adjuncta : secundum Evæ peccatum fuit infidelitas seu error quo credidit vera esse verba serpentis. 305. Prima poena mulieri propria est multiplicatio ærurnarum conceptuum. 505. Secunda est pœna dolor parius. 506. Tertia est subjectio dominationi viri. *Ibid.* Pcenilentiam egit Eva de suo peccato cl veniam obtinuil 307. Eva salutem ælernam consecuta est. *Ibid.*

Evangelista. in suis narrationibus non semper servaverunt ordinem quo res gestæ sunt. 111, 188. Exaneelistx siuH calami Spiritus sancti, sed caiatni vivi el liberi. V, 70. Quomodo citant Scripturas? 69. Evangelists indicant sæpe sensum meiaphoricum.

IX, 46, 47. Evangelistas non semper eundem ordinem in recitando servasse, quo rei gestæ sunt, colligitur ex S. Augustino et aliis Patribus. 140.

Evangelium. Res sacræ, ut Evangelia, vasa altaris, imo omnes creaturæ, ci eo quod habent relationem ad Deum possunt-ne adorari cultu latriæ? III, 146. Nullum Evao. gelium fuit scriptum nisi post ascensionem Christi. 202. Post peccatum, incarnationis aliqua fides, ante promulgationem E\angelli, omni tempore necessaria fuit necessitate medii. V, 28. Ante Evangelium sufficienter promulgatum, fides implicita incarnationis communiter sufficiens fuit. *Ibid.* Post Evangelium sufficienter promulgatum, fides explicita incarnationis csl omnibus necessaria necessitate medii ad salutem. 29. Post Evangelium sufficienter promulgatum, fides explicita Trinitatis est omnibus necessaria necessitate medii ad salutem, voluntate Dei, non natura rei. 50. Evangelium est virtus Dei in salutem omni credenti, quatenus est tota lei Evangelica. VIII, 250. Lex Evangelicaquid continet? *Ibid.*

Eventuum observantia est species vanæ observantiæ. VII, 383.

Evidentia est ultimum in quo quiescit intellectus noster. I, 17. Evidentia in attestante cum suis adjunctis est cornpossibilis cum fide. V, 8 et 9. Evidentia in attestante scu revelationis dupliciter considerari potest. *Ibid.*

Eviratio est inutilis ad evitandum peccatum. VI, 257. Parentes qui pueros suos consentientes evirari curant ut servent sonoram vocem, graviter peccant. 258.

Evodius qua ætate scripsit S. Joscphum el Deiparam contraxisse matrimonium. III, 160.

Exactores exigentes tribula dubia non peccant. VI, 218.

Examen prævium requiritur ad confessionem ; non est idem el unum pro omnibus. IX, 454. *Vide Art. Confessionis.*

Excæcatio. Qui dicuntur in Scripturis obdurati, excæcali, a Deo derelicti, maledicti, odio Imbiti, rejecti, non privantur auxilio sufficienti ad salutem. I, 509. Excæcatio est effectus reprobationis. 466. Excæcatio cl induratio proprie dictæ duo important : primum induratio importai molurn animi... etc. Excæcatio importai motum animi sic aversi a divino lumine ul veritatem evidenter manifestatam nolit acceptare. IV, 562. Quanam est gratia cujus privatio dicitur induratio el excæcatio. 265 Ad quid ordinantur induratio cl excæcatio? *Ibid.*

Excellentia. Ratio formalis honorandi sanctum csl propria ejus excellentia. \ 27°. Excellentia triplex est : 1° divina: i' creata naturalis; 5° crcala supernatural.. VII, 254. Sola excellentia divina esc pioprñ per sc excellentia. *Ibid.* Est molivuñ adorationis el Uunuris. *Ibid.*

INDEX GENERALIS.

ta

Exceptio est duplex : 1. peremptoria ; 2. dilatoria V, *3.

Excivere in jure quid est ? V 71.

Excommunicatio privat secunde et tertia communione, sed non privat prima directe et per se V, 98. Verosimilius subditi vi excommunicationis praeiudicium non eximuntur ab obediencia debita superioribus excommunicatis, sicut non eximitur filius a praestanda obediencia patri excommunicato, nec uxor marito. 198. Quomodo liceat pro excommunicatis orare, siquidem priventur suffragiis Ecclesiae VII, 201. Excommunicatio, quasi extra communicationem, generaliter sumpta, est censura ecclesiastica separans ab aliqua communione Ecclesiae IX, 491. Ad intelligentiam definitionis datas observandum est triplicem esse fidelium communione. *Ibid.* Olmi luere quaedam species excommunicationis impropriae. *Ibid.* Excommunicatio est duplex minor, et major. Minor est censura ecclesiastica, separans a participatione passiva seu susceptione sacramentorum. 491 et 496. Excommunicatio major est censura ecclesiastica, separans a qualibet licita communione fidelium. 491. — Effectus excommunicationis primus, est privatio susceptionis sacramentorum extra casum necessitatis *Ibid.* Secundus effectus est privatio suffragiorum comuniungi Ecclesiae, quae a publicis ministris pro loca Ecclesia, seu pro fidelibus tanquam pro membris Ecclesiae fiunt, item et satisfactorum quae ab Ecclesia conferuntur fidelibus per indulgentias. 492. Per tertium effectum, excommunicatus prohibetur celebrare divina officia, aut iis interesse ; hoc est communio communicare cum fidelibus *Ibid.* Quartus effectus est privatio administrationis sacramentorum. *Ibid.* Quintus effectus est inhabilitas ad suscipiendum quodvis beneficium, dignitatem aut munus ecclesiasticum ; ita ut praesentatio aut electio excommunicati, item institutio seu confirmatio, ipso iure sit nulla *Ibid.* Sextus effectus : excommunicatus non toleratus privatur omni usu jurisdictionis spiritualis. 493. Septimus effectus : rescriptum Papae, non tamen allotum praetatorum ab excommunicato impetratum, est ipso iure irritum. *Ibid.* Octavus effectus est privatio sepulturas ecclesiasticae et tollit ecclesiastici funebris, si excommunicatus non toleratus moriatur in excommunicatione *Ibid.* Nonus effectus est privatio omnis communicationis civilis cum fidelibus etsi haereticis. *Ibid.* Excommunicatio inter omnes poenae ecclesiasticas est gravissima, ideoque non est ferenda, nisi quando aliis poenis levioribus est praeviis monitionibus nihil obtineri potuit, et est spes per illam emendae in peccatore aut boni communis promovendi. 391. — Omnis autem excommunicatio civilis prohibita continetur hoc versu :

«Orare, velle, communicatio, nunquam argantur,

Qui sint excommunicati non tolerati et vitantur.

di? 494, 495. Quodnam sit peccatum et quae poena communicantis cum excommunicato? 496. Causae excusantes communicationem fidelium cum excommunicatis nei toleratis, excommunicatorum cum fidelibus, comprehenduntur hoc versu :

Utile, iure, bene de, iure ipso, pfecte.
V, 13 et IX, 4)4.

— Non prohibetur autem excommunicatus privatim orare nec audire concionem in ecclesia. 492. Excommunicatus est-ne inhabilis ad pensionem recipiendam? 493. Qui semel est excommunicatus potest ulterius excommunicari 497. Excommunicatio est annexa omnibus causis papalibus. 579.—Pronuntiatio excommunicationis, et ejus absolutio, non possunt esse deprecatoris nisi apparenter, 215. Qui est pluribus excommunicationibus ligatus potest absolvi ab una et non ab omnibus. 246. Utrum quis possit valide absolvi a peccatis, priusquam ab excommunicatione? 456.

Existentia. Duo possunt in existentia considerari : 1° ratio ultimae actualitatis secundum quam esse seu existentia respondet enti vel ens est : 2° ipsa specificatio, et limitatio existentiae. 1, 82. Existentia sequitur ab existentia, non autem existentia ab existentia? 111» 46.

Exomologesis sumitur aliquando pro ipsa actione poenitentiae publicae. IX, 354.

Exorcismus. Non habent ex se exorcismi et ecclesiam infallibilem. VII, 555. Exorcismi adhibentur tam circa cibos quam circa alias creaturas. VIII, 76. Omnes fideles possunt ne exorcismos probatos super energumenos privatim agere? X, 47.

Exorcisatus est unus ex quatuor minoribus ordinibus. X, 46. Materia exorcistae est liber exorcismorum ; et forma : Accipe, et commenda memoriae, et habere potestatem imponendi manus super energumenos, sive baptizalos, sive catechumenos. 47.

Exorcistae possunt imperative et hostiliter sciscitari a daemonibus, et circa cum agere quod conducit ad ejus expunctionem. VII, 558.

Expensae distinguendae sunt triplicis generis : aliae sunt necessariae, sine quibus res periret aut deterior evaderet ; quae aliae utiles. quae conducunt ad ameliorationem rei, et redditum augent ; aliae sunt voluptuariae, seu voluntariae, quae fructui non augent, sed speciem tantum exornant. V, 129. Labor et industria possidentis oportet intelligendi sub ratione expensae. *Ibid.*

Execratio aut pollutio, est prohibitio vel irregularitas, seu quasi censura jure ecclesiastico introducta, ne divina officia us quodam loco propter indecentiam celebrentur. IX. 220.

Executor testamenti debet exequi voluntatem testatoris. VII, 6. Fide Testamentum.

EX THEMA unctio. X, 2. Vide Lectio, Lxir l m m. Quid est? II, 370.

Facienti quod in se est quo sensu Deus non denegat gratiam? III, 355, 557 et 562.

Factum. tu quæsiombus facti magis est standum concilio tim, pontificum et auctorum cœliorum teslirnonii- quam levibus conjecturis, ut sunt fere omnia Vasquesii argumenta. III, rII. An Ecclesia sit infiaHP¹:H⁸ circa facta. Vide Ecclesia. Factum triplex communiter distinguitur : personale ei particulare; generale; et dogmaticum, seu doctrinale. V, 120. Facta quæ narrant Apostoli vera esse multiplici ratione constat. 22. Facta narrata ab apostolis sunt vera miracula. 25.

Facundus. Testimonium Facundi Herannanensis referentis Zozimi sententiam esse contrariam sententia; Innocenti! 1, csl-ne grave cl admittendum? V, 202. Facundi Hermianensis auctoritas esl-ne admittenda? IX, 60.

Falsa sunt quandoque probabiliora veris. II, 515. Falsum est malum intellectus, sicuti verum est bonum ejus. IV, 41.

Falsitas. Omnis falsitas in materia religionis est Deo injuriosa et perniciosa. VII, 579. Falsitas qua quis dicitur falsarius, esi immutatio veritatis cum dolo et injuria IX, -152. Falsitas circa monetas contingit tripliciter : 1° in substantia moneta*; 2° in pondere; 5° in cbarai tere principis. 452. Falsitas circa litteras apostolicas csl casus reservatus. Ibid.

Fama est instabilis. IV, 15. Homo csl dominus propriæ fama* et honoris. VI, 24, 25. Si tamen famam negligit vel prodigit, peccat ne contra justitiam? Ibid. Fama nostra potest tripliciter esse necessaria proximo. XI, 2*, 26. Non licet defendere honorem seu famam cum occisione invasoris. VI, 249, 250. Nulla est obligatio restituendi famam, nisi re ipsa et injuste sit ablata. 569. Fama injuste ablata, est statim restituenda. Est communis, cl certa. 564. Diversimodo fieri debet famæ restitutio. 566. Quando fama suuiculer restitui non potest per duos priores modos, neque pecunia compensatur, adhibenda-ne est petitio venia? 568. Nemo regulariter tenetur restituere famam cum detrimenlo vilæ. 570. Tenetur tamen aliquando cum detrimento bonorum fortuna*. Ibid, cl cum detrimento propriæ famæ. Ibid. Prima causa excusans detrectorem a restitutione famæ, est quando fama rsl aliunde recuperata : tenetur tamen ad reparanda damna illata per detractionem. 569. Secunda causa excusans a restitutione famæ, est remissio expressa vel tacita hesi, nisi hoc vergat in detrimentum aliorum. Ibid. Tertia causa est si piceatum occultum qtod revelasti, liat aliunde publicum. 570.

Quarta causa est impotentia moralis. Ibid. Quinta causa est compensatio mutua. Ibid.

ma generaliter sumpta, csl frequens et

vulgaris sermo de re aliqua. 347. Prout ifw. tat tandem vel ximperium alicujus, strictius delinitur ; Opinio et sermo multorum devita et moribus alicujus. Ibid. Quodnam est discrimen inter bonam famam cl honorem? 548, 549. Fama consistit in opinione el lexie. VIII, 45. l'raceptum servandi famam proximi non est præceptum naturale ubi justa ratio aliud postulat. IX, 427.

Famuli villicorum qui ovibus, jumentis, clc. plus alimenti tribuunt quam taxaverit dominus, tenentur-ne ad restitutionem? VI, 298.

Faustus, ex Lirincensi abbate episcopus Rhegiensis, fuit unus cl quidem acerrimus defensorum Semi-Pelagianiismi : videtur tamen ab errore formali excusandus, lii, 260.

Felix. Urgelitanus episcopus, dicebat Christum esse filium Dei adoptivum. Irrorem ejuravit, sed dubium est an constans in fide permanserit. III, 115. Vide Elipandus, simul enim fere nominantur.

Festum corporis Christi ab Urbano IV, institutum fuit anno 1264. IX, tI> Prima origo et occasio hujus festi fuit visio cujtxsdam monialis nomine Juliana. Ibid. Leodii primum celebratum fuit hoc festum. Ibid. F, Joannes Leodicensis officium composuit. Ibid. Tandem bullam direxit Urbanus ad Evam reclusam Martinam in qua hoc festum in orbe Christiano celebrandum esse solemniter decrevit. 112. Festum corporis Christi religiose in ecclesia institutum fuit : convenit ut solemniter veluti triumpho publice corpus Christi circumferatur. 98.

Feb a laqueo meo capta aul a me vulnerata, esi-ne mea, vel capientis? VI, 59, 60. Vide Animalia.

Feritas seu sævitia, est bestiale vilium, non humanum. VIII, 205.

Ferrandus diaconus quid egit in concilio Chalcedonensi? V, 154.

Ferri candentis judicium csl illicitum. VII, 585, 595.

Festa a quibus possunt institui? VII, 590. Quoad observationem festorum, vide Dies Doihnica.

Feudum, a fidelitate dictum, accipitur vel pice ipsa re feudali, vel pro contractu. Hoc sensu acceptum delinitur : Contractus quo rei immobilis dominium utile transfertur, retento directo, sub onere fidelitatis el obsequii personalis. Qui accipit, dicitur feudolarius seu vassallus. VII, 159. Vide insuper appendicem circa finem.

Fictio quæ potest referri ad aliquam veram significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. VII t 59*. Neque quando csl lanium celatio seu dissimulatio veritatis quam aperire non expedit. Ibid.

Fidejussio csl alieni obligationis in so

INDEX GENERALIS.

iiiscripto, quia quis se obligat ad eam implendam, si debitor principalis eam non impleat. 171. *Et ita ipse d. versus calcem.* Si plures pro eodem debito Qdeusserint, singuli tenentur in solidum. 172. Fidejussor non obligatur ad plus quam debitor. *Ibid.* In certis collibus fidejussor potest petere solvi a sua fidejussione. *Ibid.*

Fidelitas est virtus qua quis servat promissum. VII, 58.

Fideicommissum est substitutio indirecta. VII, 48. Substituere enim, est in locum unius hæredis vel legatarii alterum statuere; quod fieri potest dupliciter : directe, et indirecte. *Ibid.* Fideicommissum et donatio causa mortis sub appellatione legatorum continentur. 47. Fideicommissarius nihil de fideicommissio donare potest. 4G.

Fideles. Ex præcepto Christi, tenetur fidelis aliquando fidem suam exterius profiteri. V, 59. Fideles cognoscere possunt judicium Ecclesiæ circa res fidei. 118. Possunt ne fideles eximi a jurisdictione summi Pontificis? 192. Fideles Christiani tenentur obedire sæcularibus potestatibus, quamvis infidelibus. VIII, 7. Filii fidelium quo sensu semen sunt Abraham? 450. Quare Apostolus eos vocat sanctos. *Ibid.* Quo sensu tenetur fidelis quilibet esse plene et perfecte Christianus? IX, 34. Fideles in S. Scriptura vocantur late et improprie sacerdotes, et reges. 187.

Fides. Propositio tamen est quæ in verbo Dei scripto vel tradito formaliter et immediate revelatur, et ab Ecclesia catholica ut revelata proponitur ; si hæc secunda conditio desit, quamvis prima adsit, erit quidem fidei quoad se, non tamen quoad nos. I, 17 et 18. Deus in origine mundi fidem Redemptoris et iteram religionem, per quam homines salvantur, inspiravit Adæ cum præcepto illam propagandi in posteros, posito remedio peccati originalis in adultis per propriam fidem, in parvulis per fidem parentum. Deinde hanc religionem hominum corruptione corollari, minis, increpationibus, exhortationibus, generali diluvio, et statim inito novo feedere cum Noe, in maena sua misericordia suscitavitæ innovavi. Postea per Abrahamum eandem fidem ac religionem instauravit, per Prophetas, tandem per ipsum Christum qui in terris apparuit, mundum verbo et exemplo, sanctissimis legibus et sacramentis, de necessariis ad salutem instruens, et Discipulis in universum mundum missis præcipiens ut ea prædicarent omni creaturæ, et docerent omnes gentes. I, 299. Sine fide salus obtineri nequit, imo concil. Trid. ex Apostolo et perpetuo sensu Ecclesiæ, declarat fidem esse fundamentum salutis initium, fundamentum et radicem *) omnis justificationis. 515. Concil. Tridentinum id dicens fidem esse salutis initium, fundamentum et radicem omnis justificationis, non intelligit de fide explicita et perfecta, sed et de imperfecta et implicita imo neque precise de fide imperfecta formaliter

sumpta pro assensu inlethactant primis credibilibus, sed de fide sumpta tam pro illo assensu quam pro pio voluntatis motu prærequisito ad illum assensum. 314. Quæ sunt fidei non sunt lentanda probate nisi per auctoritates, bis qui auctoritates citant ipiunt, apud alios vero sufficit defendere. non esse impossibile quod præterit fides. II, 5 et A. us fidei quo assentimur veritatibus supernaturalibus ex motivo divinæ revelationis, est supernaturalis. III, 529. Quodnam est ejus objectum quo l, et objectum quo ? *Ibid.* Ad actum fidei qui fit propter malum finem requiritur ne gratia supernaturalis? 550. Eides humana non est ita certa ac fides divina. *Ibid.* Eides et spes remanent in peccatore secundum nudam cultitatem et vel in subjecto præternaturali. 573. Actus fidei elicited precise ob vanam gloriam est ne ex objecto bonus ? IV, 157. Tenetur unusquisque in materia fidei et morum sincere querere veritatem, dum latet, et ad eam niti quantum potest. IV, 220. Fides erat pars justitiæ originalis. 552. Carentia fidei est pars peccati originalis. *Ibid.* Fides varie sumitur : 1º pro fidelitate in promissis servandis : 2º pro conscientia ; 3º pro fidelitate ; 4º pro voracitate, seu inclinatione dicendi verum ; 5º pro ipsa doctrina et objecto fidei ; 6º pro virtute supernaturali, qua credimus venialibus a Deo revelatis et quæ definitur ab Apostolo, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. V, 1. Objectum formale quod, seu objectum attributionis fidei, est prima veritas in essendo. 2. Objectum formale sub quo fidei est prima veritas in dicendo, seu divina voracitas revelans, connolans primam veritatem in cognoscendo, seu infinitam Dei sapientiam. 5. Objectum materiale ad quod fidei est omne revelatum a Deo, primario Deus ipse, cætera secundario. *Ibid.* Motivum credendi et assentendi revelatis, est auctoritas et veracitas Dei revelantis, non Ecclesiæ testimonium seu propositio. 4. Motivum fidei potest intelligi dupliciter : 1º vel de motivo assentendi revelatis ; 2º vel de regula discernendi quæ sunt revelata. 4. Primum controversatur inter catholicos ; secundum, inter catholicos et hæreticos. *Ibid.* Fidei non potest subesse falsum ex parte Dei revelantis. 6. Fidei non potest subesse falsum ex parte credentis. *Ibid.* Objectum fidei est necessario obscurum et inevidens. 9. Obscuritas non perlinet ad rationem formalem in qua fidei. sed est conditio sine qua noti. *Ibid.* Motiva fidei nostre sunt evidenter credibilia. 10. Qui disponuntur ad fidem et non eam habent habitum fidei, quomodo cognoscunt credibilia. it. Habitus fidei in fidelibus concurrit ne ad cognitionem credibilitatis? *Ibid.* Omnia quæ in Scripturis continentur fide tenenda sunt. 15. Duplex est præceptum fidei, affirmativum et negativum. I. I. præceptum fidei obligat per se. et non suum per accidens ratione alterius. *Ibid.*

Præceptum fidei affirmativum obligat per se adultum rationis compotem statim moraliter ac credenda el credendi motiva ipsi sufficienter proponuntur. *Ibid.* Ratio inducliva ad credendum se« motivacredibililatis, minuunt-ne meritum fidei? 31. In nullo linquam casu, etiam vitandæ m .lis, licei fidem corde retentam ore vel facto negaro, falsamve exterius profiteri aut simulare. 38. Quandonam in praxi quis censetur facto simulare aut profiteri exterius falsam religionem, *Ibid.* Ad fidem non requiritur intelligentia, sed assensus. 34. Fides sumitur aliquando pro lege evangelica. 38- Licet-ne aliquando celare fidem, verbi gratia, sumendo vestem turcicam? 39. Interrogatus a potestate publicadesuafide tenetur res et fidem confiteri etiam cum periculo vitæ 39. Non tenetur autem respondere secluso scandalo, si a privato quis interrogetur. *Ibid.* Ad assenssum fidei requiritur pia motio voluntatis. 36. Actus fidei humanæ differt ab actu fidei divins. *Ibid.* Duplex distinguitur actus fidei internus, et externus. 26. Actus fidei externus qui dicitur confessio, est actus ab ipsa fide elicitus el non solum imperatus. 57. Actus fidei potest *sse meritorius. *Ibid.* Quinam ex pnecepto Ecclesiastico tenentur fidem confiteri? 41. Quid exigit honor Dei? quid indemnitas fidei? quid salus proximi? *Hid.* Fides recte definitur ab Apostolo: *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. Ibid.* Doctrina fidei hominibus videtur potius stulta quam sapiens. 26. Fides explicita utriusque mysterii est necessaria necessitate medii, non solum ad secundam salutem, scilicet ad glorificationem, sed etiam ad primam, nempe justificationem. 51, 52.

Fides est in intellectu tanquam in subiecto. 42. Fides informis est vera virtus, sed imperfecta. *Ibid.* Fides est-ne dicenda virtus intellectualis? 45. Habitus fidei format® et informis csl idem. *Ibit!* Fides per •e, est prima inter virtutes, ordine generationis. *Ibid.* Fides non est discursiva. 44. Quid est certitudo fidei, et unde oritur? 45. Fides est certior quoad se omnibus cognitionibus naturalibus non quoad nos. *Ibid.* Fides remanet in peccatore qui non committit peccatum infidelitatis. *Ibid.* Fides sive habitualis sive actualis, non remanet in hærellico qui vel unum tantum fidei articulum pertinaciter discredid. 46. Tripliciter quis potest reniti fidei. 50. Est-ne licitum disputare de fide cum infidelibus? 51. Illud est de fide quod est revelatum. 52. Aliquid potest dupliciter revelari: 1° immediate in SC; 2° mediate, el in alio. *Ibid.* Veritas revelata inmediate non est objectum fidei, sed assensus theologi tantum. *Ibid.* Veritas revelata ul pars in toto est objectum fidei *Ibid.* Quinque regulæ fidei numerantur • duæ inanimate S. Scriptura et traditio* tres vero animat®, Ecclesia, summus Pontifex, et concilium generale. 67. Fide- ecclesiastica quid est?

est-ne firma et certa? 123. Non repugnat assensui fidei quod supponat aliquem diseursum. 127. Fides incommuni de gloria auctorum est divina. 144. Qui elicit actui fidei, spei, aut etiam operatur bonum solius æternæ mercedis intuitu . absque ulla ielatione ad Deum propter se dilectum, non peccat. 521 , 522. Sceleratis morientibus non e>l semper fides adhibenda. Vili, 521. Circa ea quæ sunt fidei non est libertas, sed ea agere et credere omnes tenentur. 540. Homo per fidem inchoate fit membrum Christi. X, 56. Fides in matrimonio idem csl ac fidelitas quam conjuges sibi invicem debent. 141, 142.

Fides bona vel mala potest esse in possessore. *Vide Possessor.*

Filiatio. Duplex est filiatio; naturalis una, adoptiva altera. III, 111. Filiatio naturalis est relatio quæ convenit alicui, quatenus ei vi suæ originis recipit naturam generantis, vel eandem numero ut in divinis, vel specie ul in creatis; unde fundamentaliter sumpta, dicitur origo viventis a vivente in similitudinem naturæ. *Ibid.* Filiatio adoptiva est imitatio secundum quid filiationis naturalis, in quantum qui adoptatur, cum non habeat ex patre naturam, ipsi confertur quæ dam ejus proprietates : unde communiter definitur : *Gratuita et liberalis assumptio personæ extranea ad hereditatem. Ibid.* et 112. Impugnatur rationibus theologicis filiatio adoptiva Christi secundum humanitatem, el adoptio humanitatis. 115 et seqq. Filiatio convenit-ne naturæ, saltem *ut quo?* 116. Filiatio adoptiva est-ne effectus formalis craliæ habitualis? 117.

Filii debent parentibus boncrem, obsequium, et in necessitate auxilium, tandem amorem. VIII, II. Peccata quæ erga alios essent levia erga parentes sunt gravia. *Ibid.* Qui peccant contra parentes, peccant contra justitiam et pietatem. 12. Filii peccant graviter contra amorem parentibus debitum, sive interius, dum eos odio prosequuntur, etc. sive exterius, dum eos verbis duris, etc. molestiant. *Ibid.* Filii possunt peccare graviter contra reverentiam parentibus debitam verbis, signis, factis el defectu. 12. Peccant filii contra subvCfitionem debitam parentibus dum non subveniunt ipsis in necessitate spiritali et m necessitate corporali. 15. Filii non obediunt parentibus serio et stricte præcipientibus, in rebus ad curam paternam spectantibus. v. g. in iis quæ spectant bonos morer et salutem, vel disciplinam domesticam, peccant mortaliter vel leviter, pro gravitate vel levitate inateria, contra ohedientiam parentibus debitam. *Ibid.* Quandonam materia censetur gravis respectu obediencia? 12. Filii aut filiæ qui faciunt aut omittunt sino justa causa aliquid, licet ex se non malum, ex quo prævident parentes exacerbai! lui e^sc, peccant graviter contra pietatem; *secus* si agunt aut omnium cum justa causa. *Ibid.*

Qtil ndhnc fnsæculo constitutus, si habeat parentes qui sine Ipso commodè sustentari non possunt, non debeat eis relictis in religionem ingredi. 2, 5. Peccant contra pietatem qui denegant amorem, reverentiam, el in necessitate subventionem rationabilem, iis omnibus qui secundario in sanguine junguntur. 14. Filii et filixfamilias per se loquendo sunt omnino liberi in eligendo statu, sive religionis, sive ordinis sacri, sive coelibatus sive matrimonii (saltem in communi quoad matrimonium), sic, ul quantum r.d hoc nullatenus pendeant a voluntate parentum, nec peccent si iis nolentibus eligant, aut iis volentibus non eligant. 8.

Filii illegitimi sunt illi qui extra matrimonium legitimum sunt nati : alii sunt naturales, alii spurii. VIII, 15. Naturales nascuntur ex personis habilibus ad contrahendum matrimonium. *Ibid.* Spurii ex personis inhabilibus ad contrahendum nascuntur, ul ex incestuosis, adulteris, sacrilegis. *Ibid.* Filius ex illegitimo toro conceptus aut natus, fit-ne legitimus persubsequens matrimonium? 8, 9. Quenam a parentibus debentur fili illegitimis? *Ibid.*

Filiusfamilias. Bona filiornmfamilias sub patria potestate degentium, quæ dicuntur peculium, sunt quadruplicis generis : castrensia, quasi-castrensia, adventitia, et profectilia. VI, 28. Lucra quæ facit filiusfamilias in domo paterna sunl-ne adventitia, an profectilia. 29. Filiusfamilias sub patria potestate habet dominium plenum bonorum castrensiurn et quasi-castrens. : advenlitorum habet tantum dominium directum scu proprietatem; pater, dominium utile, scu usumfructum : profectillorum tandem nec directum nec utile dominium habet filius, sed totum csl patris. 28. 29. Quot modis filiusfamilias patria potestate liberatur, si-que juris effectus, bonorum advenlitorum usurnficiuclim acquirit? 50. Filiusfamilias pubes aut pubertali proximus, etiam absque consensu patris, obligatur tam civiliter quam naturaliter ex communi contractu qui non cedit in præjudicium patris. 11, 12. Dispariles inter pupillum el filiufamilias imputerem, est quod pupillus, sive infans sive infanti® proximus, auctore tutore possit obligari; at filiusfamilias infans aut infanti® proximus, ne auctorequidem patre obligatur. II. Fdiifamilias habent jus ad necessaria victui et amictui. 295. Filiusfamilias dicitur quandiu sub patris aut avi paterni potestate xislit, etiamsi compleverit vigesimum quintum annum. VII, II, 12.

Filius, secunda persona Trinitatis. Filio. Dei non csl factus, nec creatus. II, 22. Filio Dei non tribuitur Ignorantia, nec impotentia. 25. Est Deus. 24. Filius cur non per generationem accipit intellectum quo possit producere aliud verbuin, sicut accipit voluntatem qua cum I' .i' τ producit Spiritum sanctum? 68. Processio Verbi est generatio, non

processio Spiritus sancti. 70. Exponuntur variæ opiniones scholæ : Prima dicit Verbum esse genitum et non Spiritum sancium, quia hic a duobus, Patre el filio, procedit. Verbum ab uno lanium. Secunda opinio dicit ideo Filium esso genitum el non Spiritum sanctum, quia, licet u.erque vi processonis procedat ul similis in natura, tamen Filius procedit ut imago, non Spiritus sanctus. Tertia opinio dicit processionem Verbi esse generationem . el non processionem Spiritus sancti, quia Verbum recipit naturam facundam, potentem producere aliud suppositum, non Spiritus sanctus. Quarta opinio dicit processionem Verbi, non processionem Spiritus sancti, esse generationem, quia prima procedit naturaliter semper secundum modum naturæ, non secunda. 71. Hisomissisopinionibuset quibusdam aliis, dicimus processionem Verbi esse generationem et non processionem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum qui vi sua csl assimilativus, et processio Spiritus sancti est per voluntatem quæ vi sua non est assimilaliva. 72. Filius dici potest unus cum Patre, non unusiel o contra dici potest alius a Patre, non aliud. 109. Potest-ne dici Filium esse principium? 115. Inter varia nomina quibus insignitur secunda Trinitatis Persona, tria sunt præcipua, scilicet, Filii, Verbi et Imaginis. Quamvis hæc tria nomina sint omnino unum et idem absque victuali distinctione, distinguuntur tamen penes modum significandi et ordinem ad diversa connotata exlrinseci. Filius dicitur respective ad Patrem; Verbum, respective ad intellectum cui manifestat res cognitæ : Imago, respective ad principium quod imitatur. Ratio Fliii ex ratione Patris consideratur el inlelligilur. 113. Nomen Imaginis est proprium Filio. Est cum Patribus laiinis contra Graecos. 115. Filius Dei si assumeret plures humanitates, esset unus bumò.

Finis. Est commune axioma theologorum el philosophorum, quod finis sit primum in intentione, et ultimum in cvcculione. I, 116. Principium el finis alicujus effectus debent-ne sic proportionari quod sint ejusdem ordinis? III, 355. Finis, relictis variis ejus acceptionibus, sumitur pio illa causarum quæ allicit agens ad operandum, el definitur, *id cujus gratia aliquid fit*, sive, *cujus gratia agens operatur*. IV, 1. Ex quo inferes (•quod finis sit principium in operabibbus ab homine el omnium causarum piima. *Ibid.* Inferes 2° finem et bonum esse idem materialiter. *Ibid.* Inferes 3° finem, cum sit primus in intentione, esse ultimum in exccutione; undò dicitur finis, quia ut obtineatur finis in re, debent prærodere media *Ibid.* Inferes 4° finem non movere nec finalizarc, nisi apprehensum. *Ibid.* Finis dividitur 1° in linem *cujus gratia* el finem *cin* : tini* *vqvs gratia* est res quæ appetitur, finis cm est persona scu subjectum cui finis *cujus gratia* appetitur ; <ic finis *cujus gratia* in m- lico ei!

tài, finis *cui* est aeger cui appetit sanitatem. Hæc tamen divisio non est in duos fines distinctos, sed in duas res integrantes unum finem totalem *ibid*. Finis dividitur 2° in finem objectivum seu finem *qui*, et finem formalem seu finem *quo*. Finis objectivus, seu *qui*, est res seu objectum quod assequi cupimus : finis formalis seu *quo*, est ejus assecutio et possessio. *Ibid*. Finis dividitur 5° in finem operis et finem operantis. Finis operis est ille ad quem ex natura sua tendit opus ; Finis operantis est quem sibi ad libitum constituit operans. *Ibid*. Finis operis dicitur physicus, proprius, Intrinsecus et universalis, finis operantis dicitur moralis, extrinsecus et particularis. *Ibid*. Finis dividitur 4° in finem primum seu principalem, et secundarium seu minus principalem. *Ibid*. Dividitur 5° in finem effectum et finem obtentum. Finis effectus est qui operatione agentis fit et producit : finis obtentus est qui operatione agentis acquiritur sed non producit. 2. Finis tandem dividitur 6° in finem ultimum et non ultimum. Finis ultimus est qui nullius alterius gratia appetitur, sed ejus gratia cetera appetuntur, vel qui sic appetitur gratia sui. vel in nullum alium referatur. Finis non ultimus, seu intermedius, est qui ratione sui quidem appetitur, cum relatione tamen et dependentia ab ulteriori fine. *Ibid*. Finis intermedius vere et proprie habet rationem finis. *Ibid*. Homo in omnibus suis actibus humanis agit propter finem. 3. Finis cognosci potest dupliciter ; materialiter et formaliter. 5. Omnia agentia agunt aliquo sensu propter finem. *Ibid*. Proprium est naturæ rationali agere propter finem formaliter et movendo se. *Ibid*. Deus agit-ne etiam propter finem? G. Actus humani speciiificantur a fine. *Ibid*. Finis ultimus potest dupliciter considerari : 1° formaliter et in abstracto, 2° materialiter. *Ibid*. Impossibile est quod idem homo simul appetat diversa tanquam plures ultimos fines totales et adæquatos. *Ibid*. Quæcumque vult homo deliberate, vult actu vel virtute propter ultimum finem. 9. Finis ultimus quem homo intendit in omni actu deliberato, est-ne materialis aut formalis? to. Finis communis de se non imbuatur bonitatem aut malitiam actu. *Ibid*. Omnes homines conveniunt in ultimo fine formali. 12. Omnes aliarum creaturarum conveniunt in vero fine ultimo *qui* hominis, scilicet Deo. *Ibid*. Non autem conveniunt in ultimo fine *quo*, quia Deus non possidet nisi per actus intellectus et voluntatis, quorum aliarum creaturarum sunt expeites. *Ibid*. Se movere proprie in finem et libere illum velle non idem sunt inter se. 121. Qui vult efficaciter finem, necessatur ad eligendum unicum medium, eo scilicet tempore quo finis est per illud obtinendus. 150. Hæc necessitas, quia hypothetica est, non officii libertati. *Ibid*. Finis obtineri nequit per media, nisi sint voluta. *Ibid*. Distinctio est inter finem operis et finem ope-

rantis. 148. Actus humanus desumit bonitatem vel malitiam a fine. *Ibid*. Actus ex objecto bonus ad bonum finem Imperatus, desumit bonitatem suam specificam et essentialiter ab objecto, accidentalem a fine. 149. Bonus finis licet minuat, non tamen tollit omnem malitiam operis, nec de mortali licet venialem. 132 et 155. Omnis finis non ultimus, sed datur finis intermedius. I.H. Opus ex objecto malum ad malum finem ei intrinsecum relatam, est pejus et majoris demeriti. 154. Malus finis potest esse ratio totalis et adæquata cur eligitur bonum opus. *Ibid*. Actus alias secundum se bonus, cujus malus finis est totalis et adæquata ratio et eligatur, ex nulla parte est bonus, sed locus malus. *Ibid*. Actus alias secundum se bonus, cujus finis malus non est totalis et adæquata ratio cur eligatur, potest esse bonus ex objecto, et malus ex fine. 155. Finis est quid extrinsecum objecto in esse entis, non in esse moris. 157. Omne opus bonum electum vel purum medium ad malum finem, est totaliter malum. 159. Opus bonum assecutum ut finis intermedius, etiam propter propriam honestatem in se placentem, non est totaliter malus, sed ex proprio objecto bonitatem habet. *Ibid*. Quotiescumque homo deliberate agit, tenetur actioni suæ præstare finem bonum et honestum. 165. Homo deliberate agens non potest agere propter bonum delectabile, sensibile, tanquam propter finem. 164. Finis supernaturalis non est assequibilis, nisi per media supernaturalia. 265. Finis ultimus in quem homo tendit est supernaturalis. V, 2(5. Media quibus ad finem ultimum homo pervenit sunt supernaturalia. 27. Finis ultimus est summum bonum quod propter se appetitur, et omnia propter ipsum. 525. Qui tenentur ad finem non tenentur ad media convenientia ex consilio tantum. 554, 555. Tria sunt quæ nos a fine ultimo prohibent : 1° peccatum ; 2° tentatio ; 5° mala spiritualia et temporalia. VII, 199. Duplex distingui debet et solet finis præcepti : unus intrinsecus, qui ab ipsa re præcepta non separatur ; alter extrinsecus, qui ab ipsa re præcepta distinguitur et separari potest. 510. Aliquid nos ordinat ad finem ultimum dupliciter : 1° per se ; 2° per accidens. 199. Deus est noster finis in quem noster affectus tendit dupliciter : 1° secundum quod volumus gloriam Dei ; 2° secundum quod volumus frui gloria Dei. 199. finis præcepti cadit-ne sub præcepto. IX, 160. Finis ultimus super omnia placet. 292.

Firmamentum. Quod Vulgata dicit *firmamentum*, textus Hebraicus vocat *expansum*. II, 252. Secundum probabilem plurimum sententiam, firmamentum est cælum sidereum. Secundum aulem communior sententiam, firmamentum est totum illud spatium quod a terra extenditur usquequo acies oculorum pertingere potest, compre-

oenoens aercrn et omnes orbes coelestes cum i cælo sidereo. 252 et 253.

l'ni.MiuAN'JS, episcopus Cæsneonsis, cen- »uit robaptizandosesse haereticos. VIII, 359. Firnulianui commotus est plus æquo in S. Stephanum. 344. Incertum est an Firmilianus aberror a Rebaptizantium recesserit. 545.

Firmitas fidei hæretici provenit ex sola pertinacia voluntatis. V, 5. Ea quæ pendent t ratione ratiocinata duplicem habent firmitatem : firmitatem sui cssc,cl firmitatem suaveritatis. VIII, 215.

Flagella praesentis vit®, si patienter tolerentur, sunl satisfactoria. IX, 472.

Fletus est gradus pœnitentiæ public®. IX, 475. Flentes decurrebant hunc gradum. *Ibid.*

Florentinum concilium geneiale xvin, «b Eugenio IV incœplum fuit anno 1438, Ferraria; ; postea translatum fuit Florenti®, unde nomen accepit. V, 250. Huic aderant Joannes Paleologus et mulli Orientis episcopi. *Ibid.* In hoc concilio actum est de quinque Capitibus inter uiramque Ecclesiam controversis. *Ibid.* Synodus Florentina fuit certo et indubitate oecumenica, etiam ante discessum Græcorum. 251. Edidit decretum lidci pro instructione Armenorum. initio tractatus cujusque sacramenti reperitur doctrina hujus decreti. VIII, 213 : IX, I et 251 :

Florus, monasterii Adrumetini monachus, detulit epistolam S. Augustini quæ conturbavit nonnullos monachos, credentes ex doctrina S. Augustini cxlingui liberum arbitrium. III, 258.

Florus, magister et diaconus Ecclesiæ Lugdunensis, scripsit contra Solum, Uriginem I, 293.

Flumen. Unde quatuor flumina Paradisi nunc habent quatuor origines? 11, 295. Quid est flumen Sabbalicum? Unde hoc nomen habet? 5IS.

Foemina est præler intentionem naturæ particularis, non autem naturæ generalis. 11,291. In statu innocentis, si perseverasici, nalæ fuissent mulieres. *Ibid.*

Foetus. Quandonam animetur anima rationali incertum est. VI, 251.

Fomes, qui alio nomine concupiscentia dicitur, potest considerari dupliciter : in actu primo, et in actu secundo. III, 36. Fomes in actu primo est appetitus sensitivus, ul connotât privationem subjectionis ad rationem. *Ibid.* Fomes in actu secundo est ipse ictus seu motus ipsius appetitus in objectum rationi contrarium et illicitum. *Ibid.* Fomes in actu secundo nec fuit, nec absolute potuit esso in CJirislo. *Ibid.* Fomes in actu primo non fuit in Christo, et probabilius esse non potuit absolute. 37. Quærilur utrum per sanctificationem suam in utero fomes merit if B. Virgine totaliter sublutus; qui fomes <lic>tur appetitus sensitivus. non secundum >e, sed ul habitualiler inclinatus id actus contrarios rationi. Per hanc

sanclibCHllonem primam fom*s non fuit totaliter sublatus in B. Virgine, sed per secundam tantum in conceptione Christi. *Ibid.* Fuit tamen in B. Virgine ligatus fomts per primam sanctificationem. *Ibid.*

Forma. Eadem forma potesl-ne prestare hunc utrumque effertum, scilicet elevationem ad esse supernatural et dispositionem adoperandum? 111,374. Forma essentialis sacramenti est illa qua significatur id quod In sacramento efficitur. VIII. 405 et IX, 145. Significatio est forma totalis sacramentorum. VIII, 225. Illud habet rationem formæ, quod est alterius determinativum et perfectivum. 224. Formae omnium sacramentorum non sunt eodem gradu in Evangelio explicit#. 252. Circa mutationes qua fieri possunt in formis sacramentorum duo sunt consideranda : unum ex parte illius qui profert verba ; aliud ex parte significationis verborum. *Ibid.* Et circa hoc ultimum duplex distinguitur mutatio : una substantialis, alia accidentalis. 233. Mutatio sive substantialis sive etiam accidentalis, formæ vel materiae sacramentorum, est ex genere suo peccatum mortale ; est enim profanatio rei sacræ, adeoque sacrilegium. 235. Mutatio substantialis seu varians sensum substantialem propositionis intentum a forma sacramentali, etsi esset debita intentio, irritat sacramentum. 233. Secus si sil tantum mutatio accidentalis, seu non tollatur -sensu substantialis formæ Si minister per mutationem forma sacramentalis ex industria factam, sive addendo, sive subtrahendo, sive corrumpendo, sive quocumque alio modo, intendat inducere novum ritum seu novam formam essentialem ab Ecclesia non receptam, quamvis remaneat adhuc sensus legitimus, non videtur perfici sacramentum. 233. Quando ita mutantur verba formæ in sacramentis, ut sensus eorum reddatur ambiguus, ex intentione ministri pendet ut determinetur ad verum et legitimum seu falsum et erroneum sensum, adeoque ul validum sit vel invalidum sacramentum. 254. Octo modis contingit mulari verba forni® in sacramentis pro praxi : 1» ex parte idiotnitis : hæc mutatio est accidentalis; undo valet sacramentum quocumque idiomalo proferatur; 2° si verba usitata mulenlur in synonyma : hæc mutatio est accidentalis, modo synonyma sint ejusdem omnino significationis et æque distincta, alias mutatio foret essentialis et nullum sacramentum; 3° corrumpendo verba formæ : quæ corruptio, si neque proprie neque per accommodationem reduci possint ad verum sensum, erit substantiolis et nullum sacramentum; alias non Mutatio formæ iit per additionem alicujus termini, quæ si variet sensum debitum, erit essentialis; alias accidentalis : si additio sil sensus ambigui, unsulenda est intentio ministri; 5° per subtractionem quæ si tollit sensum debitum sacramentalcm

ent substantialis mutatio: alias accidentalis tantum: 6° per transpositionem verborum formai. quæ pariter si tollat sensum sacramentalem, erit mutatio substantialis; secus accidentalis, 7. per interruptionem verborum formæ: quæ si tanta sit ut non censeatur moraliter loquendo verba in unam orationem convenire, erit mutatio substantialis; secus accidentalis; 8e si verba mutantur in nutus, scripturam, aut alia signa: et hæc est substantialis, nisi in matrimonio. 254, 255. Forma condicionalis dicitur quæ profertur sub conditione, per oppositionem formæ absolutæ quæ profertur sine conditione. 257. Formæ condicionalis septem vel octo primis Ecclesiæ sæculis nullum fuisse usum probant eruditi. *Ibid.* Primæ formæ condicionalis mentio reperitur in Capitularibus Caroli Magni, editis anno 807. *Ibid.* Forma condicionalis ubique obtinuit cum decretum Alexandri III fuit in corpus juris relatum a Gregorio IX. 257 et 258. Ab illo tempore invaluit usus formæ condicionalis in omnibus ecclesiis Latinorum, et merito. *Ibid.* Formæ sacramentorum, licet indicativæ, possunt nec dici deprecatoris? IX, 22. Forma deprecatoria fuit nec in usu usque ad sæculum duodecimum? 256. Formæ sacramentorum, excepta extrema unctione, sunt nec aliquo sensu oratio tacita? 254, 255. Dubium est an expressio hujus conditionis, si *sis dispositus*, in verbis formæ sit licita. 414. *Vide CONFESSARIUS.*

Formularium Alexandri VII III, 272. De ejus origine, obligatione et tenore; plura egerunt Jansenists circa Formularii subscriptionem. *Ibid.*, et *seprj.*

Formido levis et inludata de peccato prudenter condemnari potest ut scrupulus. IV, 206.

Fornicatio est congressus soluti cum soluta corrupta. VI, 279. Fornicatio spiritalis est quando mens delectabiliter conjungitur rebus quibus non debet conjungi. VIII, 122. Fornicatio contrahatur dilectioni proximi. 159. Fornicatio aliquando sumitur pro quovis illicito concubitu. 157. Fornicatio simplex est intrinsece mala mortaliter; proindeque non solum est mala quia prohibita, sed prohibita quia mala. 157, 158. De fide est fornicationem simplicem esse peccatum mortale. 157. Fornicatio simplex non est majus peccatum quam peccata quæ sunt contra virtutes theologicas et religionem, neque majus quam homicidium; est tamen majus quam furtum. 159, 140. Utrum sit simplex fornicatio, sufficiatque pro tali confiteri si quis cognoscat viduam, si servus suam dominam, si Christianus gentilem aut judæam, si tutor aut curator pupillam vel minorem? *Ibid.* Poles dari ignorantia invincibilis de malitia fornicationis. *Ibid.* Vir qui fœmnam inducit ad fornicandum tenetur ne hanc scandali circumstantiam exprimere in confessione? 141. Fornicatio in

choata sine seminatione intra vas In rigore non est fornicatio. IX, 370.

Fortitudo est virtus moderans molui animi circa quæcumque terribilia, præsertim circa pericula mortis sustinenda vel repellenda. VIII, 50. Fortitudo sumi potest dupliciter: 1° late et generaliter pro qualibet firmitate In bono honesto; 2° pro speciali firmitate animi in sustinendis et repellendis his in quibus maxime difficile est firmitatem habere. 51. Fortitudo versatur maxime circa pericula quæ imminet in bello justo, sive communi, sive particulari. *Ibid.* Fortitudo proprie sumpta, est virtus specialis. *Ibid.* Fortitudo est virtus cardinalis. 52. Fortitudo non præcellit inter omnes virtutes cardinales, sed est ordine dignitatis tertia. *Ibid.* Fortitudo non habet partes subjeclivas. 59. Partes ejus integrales sunt easque requiruntur ad integrum ejus officium. *Ibid.* Partes potentiates sunt quæ cum fortitudine in aliquo conveniunt, et in aliquo disconveniunt, et ideo illi adjunguntur ut secundariæ principali. *Ibid.* Fidentia, magnificentia, patientia et perseverantia sunt partes tam integrales quam potentiales fortitudinis sub diversa ratione. *Ibid.* Macrobius illis adjungit magnanimitatem, securitatem et constantiam. 40. Convenienter in lege divina præcepta fortitudinis traduntur. 51. Dantur magis negative quam affirmative. *Ibid.* — Donum fortitudinis est qualitas infusa qua quis, ex speciali motione Spiritus sancti, et præter connaturalem modum agendi, pervenit ad finem cujuslibet operis inchoati, cum fiducia evadendi omnia pericula, contrarium timorem excludendo. *Ibid.*

Fossarii ratione officii, non ordinis, quandoque numerantur inter clericos. X, 50.

Franciscus (S.) Xaverius infantes morti proximos a parentibus derelictos baptizabat. VIII, 444.

Francfordiense concilium anno 791 damnavit nec filiationem adoptivam in Christo. non solum in sensu Felicis et Elipandi, sed etiam in sensu duplici theologico catholico? II, 114. Reprobavit nec definitionem synodi primæ de cultu imaginum? 159.

Frater natus major potest nec licite verberare fratres minores? VI, 260.

Fraus est executio astutiæ per facta. VI, 8.

Fredericus II, adjuvante Innocentio III, imperium adeptus est; at beneficii immemor, Ecclesiæ pacem turbavit: de hisce vehementer suspectus erat. V, 246. Ad concilium Lugdunense non citatus, non conquiruit. *Ibid.* Ob facinora a regno privatus fuit. *Ibid.*

Fructus. Initio mundi fructus arborum erant maturi. II, 247. Fructus sensibilis duo importat, suavitatem et finem, seu coronata laborum et culturæ. IV, 225 et 226. Fructus est utilitas quæ colligitur ex re, deductis expensis. Quadruplicis generis distinguendi

hnt fructus, scilicet : 1. mere naturales; 1. fructus mere industriales; 5° fructus mixti 4» fructus civiles. VI, 129.

Fructio. Nomen fruitionis a sensibilibus fructibus derivatum videtur. IV, 127. Ad fruitionem tres actus concurrunt, scilicet possessio boni, ejus amor, et quies seu delectatio de illo. *Ibid.* Definitur fruitio : *Jucunda quies amantis in re possessa. Ibid.* Fruitio est perfecta, alia imperfecta. Fruitio perfecta est ultimi finis realiter habili; imperfecta, finis ultimi habili in intentione tantum. 126.

Fucatio mulierum est quædam species fictionis quæ fieri non potest sine peccato. VIII, 211.

Fuga est aversio et recessus a malo futuro. IV, 257. Fuga in persecutione non est per se illicita. V, 39.

Fulgentius (S.) Ruspensis episcopus, liberos Fausti Semi-Pelagiam confutavit. III, 261.

Furiosi a nativitate sunt baptizandi non secus ac infantes. VIII, 446. *Vide Amentes.*

Furtum, quod dicitur a furvo, dupliciter accipitur : 1° generaliter pro omni injusta acceptione rei alienæ, sive sit occulta sive manifesta, sive sit rei proprie possessæ sive improprie; 2° stricte et proprie. VI, 286. Furtum stricte et simpliciter dictum, est occulta rei alienæ acceptio; plures addunt, domino rationabiliter invito. *Ibid.* — Omne furtum est peccatum ratione contrarietatis ad justitiam et ratione doli seu fraudis quam fur committit, rem alienam oculo et quasi ex insidiis usurpando. 289. Furium, quod est ex genere suo peccatum mortale, potest dici veniale ex multiplici capite : 1° ex levitate materiæ; 2° ex indeliberatione actus; 3° ex ignorantia, etc. *Ibid.* Furium leve ratione parvitatatis materiæ potest fieri mortale. 290. Multi quantitatem requisitam ad furtum mortale determinant respective ad personas a quibus res auferuntur. *Ibid.* Aliam determinant absolute, independentem a paupertate vel divitiis illius a quo res auferitur. *Ibid.* Quantitas requisita videlicet stipendium diurnum boni operarii. 291. Qui ex intentione ditiendi, seu notabilem quantitatem surripiendi, sæpe quid leve turbari, lingulis furtis peccat mortaliter ratione mortalis intentionis. 292. Qui sine intentione notabilem quantitatem surripiendi, sæpe quid leve furatur, non peccat mortaliter singulis furtis, sed ultimo quo sciens et reflexionem. Altem confuse ad præcedentia furta, inplet materiam suam ientem ad peccatum mortale. 291, 292. Utraque conclusio omni-

cedens vera est, etiamsi quis a diversis minui furetur; major tamen tunc requiritur ut quantitas ad peccatum mortale quam si furaretur ab uno tantum. 29». ()» fur. non partem levem non peccat mortaliter, ire tenetur sub mortali hanc levem partem restituere, si sciatur damnum grave aliunde ab aliis esse inferendum aut illatum : imo etsi tum nesciat, sed postea resciat, non tenetur similiter suam partem levem restituere sub mortali. 161, 165. Furtum committit qui non restituit, cum potest et debet, mutuum, commodatum, depositum. 286. Pœnitens tenetur explicare in confessione an a paupere solus a divite furatus fuerit. 190-

Futurum recte definitur, *quod est determinatum in suis causis ad habendum crismam in tempore sequenti*; hanc definitionem non admittunt, quin potius totis viribus impugnant defensores scientis modis, quod videant ea esse suum systema. I, 176. Futurum aliud est necessarium, aliud conungens; necessarium est, quod ex natura sua petit aliquando esse, nec est naturaliter impedibile, ut crastinus ortus solis. Conungens, si late sumatur, est quidem quod ex natura sua petit aliquando esse, sed ex concursu aliarum causarum est naturaliter impedibile, ut vita longa a ex lemperainculo longaevi). Contingens proprie et stricte sumptum est, quod ex natura sua est indifferens ad esse et non esse, vel sunt quæ pendent ex libero arbitrio. 177. Futurum proprie contingens, aliud absolutum, aliud conditionalum. Absolutum est, quod non dependet ab aliqua conditione, nisi forte a conditione ponenda. *Ibid.* Futurum conditionalum, aliud pertinens, aliud impertinens, seu disparatum. Pertinens est quod connexionem quamdam sive moralem sive physicam habet cum conditione. Impertinens seu disparatum est quod nullam habet connexionem cum conditione. *Ibid.* Deus certo et infallibiliter cognoscit omnia futura absoluta, contingentia et libera, illa libera libertate. 178. *Vide Deus.* Futurum conditionalum, est quod recipit non enim, esset tamen si aliquid aliud poneretur. Potest accipi dupliciter : 1° in sensu illativo; 2° in sensu enuntiativo. 191. Causa futurorum tripliciter se habent: 1° quædam producant ex necessitate et semper suos effectus; 2° quædam non ex necessitate nec semper, sed ut in pluribus; 3° quædam sunt indeterminata: et ad utrumlibet, quales sunt potentia rationis. VII, 376. Futura dupliciter prænosci possunt, in suis causis, et in seipsis. *Ibid.*

G

Gabriel Angelus, missus ad Mariam, non est supremæ bierarchi®, sed infimæ, primus ex secundo ordine qui est archangelorum. Ul. 161.

Garrulitas, seu multiloquium, id est sermo superfluous, est peccatum. Vili, 102.

Gsudium spirituale est quædam de Deo delectatio. V, 357. Oritur ex amore. *Ibid.* Est effectus internus charitatis. *Ibid.*

Gaifredus, S. Bernardi monachus, fuisse scripsit de conversione aquæ infusæ in calice. LX, 122.

Gaufredus (Ludovicus) fuit ne parochus Massiliensis? Baptizavit ne Infantes Ulos devovendo Diabolo? VIII, 519.

Geiennæ metus inducens peccatorem ut scade Deum convertat, non solum est bonus, sed etiam supernaturalis*. IX, 306, 507.

Gelasius papa, anno 494, in synodo Romana, Fausti et Cassiani libros damnavit, sanctorum vero Augustini et Prosperi opera commendavit. III, 261.

Genealogia. De genealogia Christi. Difficultas est in conciliandis tum inter se tum cum veteri Testamento binis Christi genealogiis a SS. Matthæo et Luca descriptis. Ad conciliandas has apparentes dissonantias, duæ sunt viæ. Prima est Julii Africani tertio sæculo, dicendo Matthæum descripsisse genealogiam carnalem Josephi; Lucam vero, legalem. III, 116. Alter conciliationis modus qui pluribus et etiam nobis arridet, est, ut dicamus Matthæum texere genealogiam Christi per progenitores Josephi, Lucam vero per progenitores naturales B. Virginis. 167 et 168.

Generale aliquid dupliciter dicitur: 1º per prædicationem, sicut animal est generale ad hominem et equum, etc. 2º secundum virtutem, sicut causa universalis est generalis ad omnes suos effectus. VI, 82.

Generatio proni convenit etiam non viventibus, est mutatio de non esse ad esse in aliquo subjecto. Prout autem convenit solis viventibus, delinitur: *Origo viventis n. vivente conjuncto in similitudinem naturæ specificæ*. 11, (19). Processio verbi OI generatio, non processio Spiritus sancti. 70. In generatione hominis duplex est actio est duplex rei inu*. Prima actio est creatio quam facit solus Deus: altera actio est generatio quam facit Deus et homo. 265. Generatio terminatur ad suppositum seu personam. 568. Spiritualis generatio est majus beneficium quam carnalis. V, 308.

Generare, producere, spirare possunt in lucatis imperfectionibus ventuari in mysterio SS. Trinitatis. IV, 88.

Genesium (S.) martyr an suscepit revera baptismum mimice collatum quidam dubitant. Vili, 505, 304.

Gentilem. Errantibus contra Trinitatem

adjungi possunt Gentiles, Judæi, Miutnclan qui, cum Deum agnoscant, trinum in pereoneis negant. II, 4. Quidam gentiles steterunt pro virtute contra gratissimas tentationes, est has superarunt lenta ratione. III, 518. Scriptura nusquam ne excuset gentiles olim peccantes contra legem naturæ, sed contra eos sine distinctione damnat? IV, 558. Gentiles quædam legis opera propriis viribus facere possunt, non autem omnia. V, 26. Qui vacabant rebus divinis apud Gentiles, libricerant a tribulis. VI, 221.

Genus intellectivum est nobilius genere appetitivo. V, 278. Genus pertinet ad essentiam speciei, est cadit in ejus definitione. VI, 91.

Gerson erravit circa differentiam peccati mortalis et venialis. IV, 420. Gerson quid de Romani pontificis statu dicit? V, Ibi. Primus videtur esse qui docuit concilium generale esse superius summo Pontifici. 213, Gerson arbitratus est ad salutem parvulorum sufficere votum baptismi a parentibus seu alii conceptum. VIII, 471, 472.

Griellinorum factio favebat Imperatori. V, 246.

Gilbertus Poretanus, episcopus pictaviensis sæculo duodecimo dicebat *divinitatem non esse Deum, sed formam qua Densest*, sicut humanitas non est homo, sed forma qua homo est. Et cum in concilio Parisiensis anno 1147, contra ipsum coacto, primum negasset se unquam dixisse divinitatem non esse Deum, postea tamen variis interrogationibus pulchre subjunxit: *audaciter confiteor Patrem alio esse Patrem, alio Deum, nec tamen esse hoc et hoc*; plura insuper obscura et subtilia protulit. I, 52. Quamobrem Eugenius III, summus pontifex, tunc in Galliis degens, ejus causam accuratius discutiendam remisit ad concilium Remense, quod anno sequenti 1148 fuit coactum ex episcopis decem provinciarum, pluribus theologis et abbatibus, inter quos fuit S. Bernardus. *Ibid.* Condemnatus fuit Gilbertus eadem suam doctrinam proferens. *Ibid.* Gilbertus subscripsit definitioni concilii Remensis, est errorem suum revocavit. 55. Gilbertus dislinguebat inter abstracta et concreta, ita quod divinitus non esset Deus, sed forma qua Deus est. *Ibid.*

Gilbertus Maguinus in curia monetarum praises dixit Golleschalcum non errasse est sensum S. Augustini catholice defendisse. I, 521.

Gladius non potest reddi volenti se vel alium occidere. VIII, 365.

Gloria sumpta pro radice beatitudinis formalis, quæ est visio Dei, est gratia consummata. III, 578. Gloria excedit opera sanctorum ut sunt a gloria, excessu perfectionis actualis. 457. In alio quam in Domino gloria

est perverso One agere, peccatum est. V, 517. Omnia operni iustitia sint tñlui, ut de se 'eudant in gloriam Dei. 321, 52'. Gloria claritatem quamdam significat; definitur post S. Ambrosium (*Lira cum laude notitia de bono linijus*. VIII, 45. Post Tullium vero debet tñtir. *Frequens de aliquo fama tum laude*. *Ibid.* Gloria dicitur vana tripliciter: 1º ex parte rei de qua quis gloriam querit; 2º ex parte ejus a quo quis gloriam querit; 3º ex parte ipsius qui gloriam querit. 45, 46. Inanis gloria si sumatur pro ipso appetitu inanis gloriæ, est peccatum. *Ibid.* Ipsa est tantum objectum peccati. *Ibid.* Inanis gloria seu appetitus inanis et vanus gloriæ, est peccatum oppositum magnanimitati. *Ibid.* Est vilium capitale. 46. Convenienter cum D. Greg. associantur septem filii inanis gloriæ, scilicet: lactantia, præsumptio novitatum, hypocrisis, pertinacia, discordia, contentio, et inobedientia. *Ibid.*

Gnome est virtus distincta a synesi. Judicat secundum alliora principia in iis in quibus aliquando recedendum est a lege communi, licet non a mente legislatoris. VI, 6. Gnositer negarunt mundum esse a Deo conditum. II, 255. Gnositer negaverunt a eromenia sensibilia. VIII, 584. Erraverunt tina formam baptismi. 595. Corpus Christi in pane semine humano consperso conficiebant. IX, 111.

Gonetus. Sententia Gonetii circa observationem mandatorum ad salutem obtinendam quænam est? I, 501.

Gotteschalculus, genere Germanus, professione monachus, Benedictinus coenobii (Jrbacensis, circa medium noni sæculi Romam se contulit, deinde diu divagatus prætextu Evangelii prædicandi, Prædestinarianorum errores spargere quibusdam visus est. I, 292. Gotteschalculus a pluribus episcopis et abbatibus congregatis damnatus est ad poenam depositionis, verberum et carecris. *Ibid.* Incarceratus in cella coenobii Altivillorensis duas edidit fidei confessiones quæ insufficientes habitæ sunt, multaque in suos iudices scriptis effusi. *Ibid.* Capitula Carisiaco quatuor celeberrima contra Golleschalcum. 296. Obiit in carcere nedum hæreticus, sed et demon'. 296. Utrum Gotteschalculus errores sibi imputatos revera docuerit dubitanquidom. alii mani alii. 521. Probabilius est Golleschalculus errores sibi imputatos revera docuisse. *Ibid.* el seqq.

Graduati possunt petere beneficium. VII, 440.

Gradus est formaliter mensura distantie consanguineorum, seu habitudo distantium personarum, qua cognoscitur quantum ipsæ distant a se invicem. X, 180. Materialiter est una generationis alicujus progressio in linea recta. *Ibid.*

Græci diu pertinaciter contra Latinos negarunt est quam plurimi etiam nunc pernegant, Spiritum saucium a Filio procedere.

II. 121. Acris et diuturna fuit per mullasessiones concilii Florentini dñpnt rio inter Græcos et Latinos circa hanc particulam *Filioque*. Græci contendebant ban additnem fieri non potuisse, jure Symphoto Sicano-Constantinopolitano. id vetante lege concilii Ephesini et aliorum: Luinls e contri propugnantibus hanc additionem jure potu «e fieri, nunquam violata lege conciliorum, ipsosque Græcos immerito inde sumpsisse occasionem discedendi ab Ecclesia Latina. 157. Non negabant tamen Græci posse explicari Symbolum, sed negabant explicationem posse inseri Symbolo. *Ibid.* Græci erraverunt circa tempos creationis Angelorum. 151. Græci quoties baptismus est ministrandus aquam consecrant. VIII, 587. Forma Græcorum exprimit personam baptizantem in actu exercito. 596. Græci nullam aliam manum impositionem adhibent quam ea quæ chrisimationi est annexa. IX. 10. Græci quidam schismatici tenent realem susceptionem Eucharistiæ esse necessariam necessitate medii ad salutem. 151. Græci fundunt præces polverba consecratoria ul fiat corpus Christi moraliter, non autem physice et absolute. 112. Infundunt aquam fervidam immediate ante communionem. 122. Græci sæpe in quadragesima Missam præsancti quorum celebrant 166. Græci potest apud Latinos consecrare in azymo. 118. Forma Græcorum quæ videntur mere depræcativæ, æquivalent forma: indicativæ Latinorum? 27. Græci ad vocant septem sacerdotes aut saltem tres ad administrandam extremam unctionem X, 19. Græci sanos passim ungunt, abusive tamen. 20. Græci recentiores tenent mtrimo* niuin posse dissolvi propter adulterium alterius conjugis. 167.

Gratia. Dari gratias sufficientes quæ homini lapso completam et expeditam conferant potentiam ad bene agendum, dogma est catholicum, sed quo sensu explicando sit hæc gratiæ sufficientia, nondum est ab Ecclesia aperte definitum. I, 297. Gratia sufficiens longe abest quod sit causa peccati, quin contra a peccato removet et inducit ad binum. 515. Gratia moralis proprie loquendo non determinat voluntatem, sed eam allidit duntaxat ul ipse se determinet, ita ut per ta quacumque gratia morali, voluntas remaneat semper indifferens ei indeterminata. 536. Duplex distinguitur gratia, una sufficiens quæ a voluntate antecedente procedit, cui resistitur; altera per se efficax quæ a voluntate consequente procedit, cui non resistitur. 310. Quinque rationibus probat S. Thomas actum inordinatum præcedere privationem gratiæ et esse causam illius, consequenter hominem non ideo peccare quia privatur gratia, sed e contra ideo privari gratia quia peccat. 3(H. Subtractio gratis est paua lod. Ideo supponit culpam. *Ibid.* Dogma gratiæ per se efficax est ne Ecclesiæ coævum ab Apostolo per S. Augustinum ad S. Thomam

transmissum? 363. Perfectio gratiæ attenditur penes ejus plenitudinem et infinitatem. 441. Plenitudo gratia est duplex : altera intensiva qua sumitur ex ejus perfectione seu radice in anima : altera extensiva qua sumitur ex ordine ad varios effectus quos producere potest. *Ibid.* Utraque plenitudo est, vel absoluta, vel respectiva tantum : absoluta est, quando tanta habetur quanta haberi potest de potentia Dei ordinaria, respectiva est, quando talis ac tanta est quantam exigit status cuiuslibet subjecti cui tribuitur; prima dicitur plenitudo formalis se tenens ex parte gratiæ; secunda subjectiva. *Ibid.* In Christo fuit omnis plenitudo gratiæ. *Ibid.* Plenitudo absoluta gratiæ, non respectiva, est propria Christo. 442. Gratia habitualis Christi non est infinita physice et in ratione entis. *Ibid.* Gratia habitualis Christi potest dici infinita moraliter in ratione gratiæ. *Ibid.* Gratia habitualis Christi potest augeri intensive de potentia Dei absoluta. 443. Duplex est finis gratiæ * unus intrinsecus, qui est unio ipsa accidentaliter et participative Dei : alter extrinsecus, ut visio beatifica et ipsa unio personalis ad Deum. 444. Gratia sufficiens quædam potest, apud catholicos admittit latitudinem : alia dat posse remotum, alia proximum et expeditum : alia sufficiens est in suo genere, alia sufficiens in omni genere possibilitatis, 255. Gratia potest considerari dupliciter : 1° ut oblata; 2° ut collata voluntati. Item gratia actualis, qualiscumque sit, non potest recipi in voluntate, nisi in causa aliquem motum seu affectum causet; est enim gratia actualis, motio; non est autem motio movens sine motu mobilis. III, 263. In primo statu gratia per se efficax erat gratia sanitatis, in secundo, gratia medicinalis, seu, ut dicit S. Augustinus, illa est lætior, ista potentior. 501. Relictis variis gratis acceptionibus, sumitur generaliter pro quocumque dono seu beneficio gratis, hoc est, ex mera Dei benignitate, non ex justitia aut ex meritis nostris concesso. 523. Gratia proprie est communis S. Scripturæ atque Ecclesiæ sensu, accipitur pro dono gratuito sive habituali sive actuali naturæ superaddito. *Ibid.* Nullum præceptum supernaturalis in quovis statu potest impleri etiam quoad substantiam sine gratia supernaturali; tam quoad actum externos quam internos. 543. Homo lapsus potest sine gratia speciali aliquod legis naturalis præceptum implere, sed non omnia. *Ibid.* Nullum præceptum, sive supernaturale sive naturale potest impleri quoad modum sine gratia supernaturali. *Ibid.* In omni statu ad observantiam alicujus præcepti, opus est auxilio generali Dei moventis. *Ibid.* Præter huc auxilium requiritur nec in hoc statu aliqua alia gratia specialis superaddita, ad perfectionem legis naturalis. *Ibid.* Homo lapsus non potest sine gratia sanante adimplere totam legem naturalem quoad substantiam. *Ibid.* Que gratia requiritur in

homine lapsus ad observationem legis legit, an naturalis, an supernaturalis? 547. Homo lapsus est in peccato mortali existens, sine speciali Dei gratia superaddita, non potest diu vitare omnia peccata mortalia contra legem naturalem, et omnes tentationes vincere. 548. Gratia est ergo necessarie ad vitanda peccata et vincendas tentationes. *Ibid.* Ut homo diu vitet omnia peccata mortalia et vincat omnes tentationes, requiritur præter gratiam actualem gratia habitualis sanans. *Ibid.* Homo justus cum ordinariis gratiæ auxiliis sine speciali privilegio potest evitare singula peccata venialia, non potest tamen diu vitare omnia. 549. Justus cum auxiliis communibus gratiæ sanctificanti annexis potest saltem aliquo tempore esse sine peccato veniali. 352. Conclusio debet intelligi de omnibus peccatis venialibus, non solum quæ sunt ex imperfecta deliberatione, ut sunt motus secundo-primi, sed etiam quæ perfecte deliberata sunt venialia ex genere suo, ut mendacium jocosum deliberate dictum. 551. Non est de iusto sine speciali privilegio non posse esse diu sine peccato veniali. 552. An est cui concessum sit quærilur istud speciale privilegium. *Ibid.* Certo concessum fuit B. M. Virgini, probabiliter nulli alteri. *Ibid.* Hominem posse sine gratia se præparare ad gratiam continent quidam theologi. 555. Ut homo se præparet ad gratiam habituales, non indiget alia gratia habituali. *Ibid.* Homo lapsus nihil prorsus facere potest quod ipsum quovis modo disponat ad gratiam sive actualem, sive habituales, nisi auxilio gratiæ actualis præveniat. *Ibid.* Minima præparatio ad gratiam est bona cogitatio, quam homo habere non potest sine gratia præveniente. 555. S. Thomas docet hominem posse se præparare ad gratiam sine gratia gratis data. 559. Homo lapsus quomodo potest sine gratia non impedire receptionem gratiæ? 562. Homo non potest resurgere a peccato sine gratia : est de fide definita in Arausicano II concilio. 363. Homini justificato, præter gratiam habituales est ad singulos pietatis actus generalis motio Dei vel auctoris supernaturalis, cujus sufficit ad aliquos, quæ tamen debet dici aliquo sensu specialis et gratuita : ut autem diu homo justificatus in illis perseveret, requiritur gratia specialis superaddita. *Ibid.* Homo in gratia constitutus indiget speciali auxilio gratiæ ad finaliter perseverandum? 565. Ad perseverantiam finalem sive diuturnam me brevem est brevissimam, requiritur specialis auxilium. *Ibid.* Gratia actualis non est qualitas, sed quidam motus animæ potest dici qualitas incompleta habens se per modum passionis transeuntis. 569. Gratia actualis qua Deus movet ad agendum est aliquid a Deo distinctum est ab ipso causatum, est etiam aliquid distinctum ab operatione hominis. *Ibid.* Gratia est a solo Deo, operatio

sutcm est a Deo ct homine. *Ibid.* Gratia Modificans est quxdam animæ qualitas seu donum habituale permanens in anima. *Ibid.* Gratia habitualis gratum faciens est donum Dei animæ intrinsecum; esi de fide decisa io coocll. Trid. 37. Non est de fide gratiam Modificantem esserigorosé et philosophice qualitatem seu habitum; ita tamen esse certo tenendum est. *Ibid.* Gra.ia est formalis cl physica participatio dlvinæ naturæ. 571. Gratia habitualis est cntilative supernaturalis. 572. Supernaturalitas gratiæ consistit in participatione principii radicatis divinarum operationum. 575. Gralia csl nobilior omni alio ente creato. *Ibid.* Gralia probabilius distinguitur a charitalc. *Ibid.* Sex sunl effectus gratis sanctificantis : 1° gratia sanctificans nus filios Dei efficit; 2° gratia nos Deo gratos cl acceptos reddit ; 5° Gralia vitam spiritualement nobis confert : 4° gralia nos Deo Conjungit:5* gratia est radix omnium bonorum operum : G. denique, gralia est semen vitæ ælernæ ac salutis noslræ causa. 575. Gralia csl in essentia animæ tanquam in subjecto, cl non in aliqua potentia. 577. Gralia ulsic theologice sumpta, csl *donum supernaturale, gratis a Deo concessum creaturæ rolionali, intuitu meritorum Christi, in ordine ad salutem æternam.* 578. Gralia sic destripla dividitur in externam quæ hominem non afficit, intrinsece sed cextrinscce tantum, ul sunt lex divina, prædicatio Evangelicr, miracula, etc. ct in internam, quæ hominem intrinsece afficit, sive hærendo.ut gralia habitualis cl virtutes infusæ, sive interius movendo, ut sunt gratiæ actuales intellectus el voluntatis. 578. Gratia interna dividitur in gratum gratis datam, quæ per se primo ordinatur ad salutem aliorum, cl definitur, donum Dei gratis collatum ad procurandam salulem aliorum ; cl gratiam gratum faciens quæ per se primo ordinatur ad salulem recipientis, ct definiri potest, donum gratuitum quo nemo justus ct acceptus Deo constituitur. *Ibid.* Gratia gratis datæ enumerantur novem ab Apostolo, nempe : sermo sapientix, sermo scicnliæ, fides, gralia sanitatum, operatio virtutum, prophetiæ donum, discretio spirituum, genera linguarum, inter prelalio sermonum. 379. Gratia gratum fattens est excellentior gralia gratis data. 580. Gratia graluin faciens dividitur in habitualement cl actualement. Habitualis est duplex : una formaliter sanctificans, ct esi gralia habitualis residens in essentia animæ : altera est sanctificans complete, ut sunl virtutes infusæ. *Ibid.* Sunt quinque effectus gratiæ in nobis: 1« anima sanatur ; 2° vult bonum : 5° bonum quod vult efficaciter operatur; 4° in bouoperseveral; 5-ad gloriam pervenit. 5SI. Gratia dividitur m prævenientcm et siiLscquenlem- *Ibid.* Omnis gralia posset dici prxvemens. *Ibid.* Gralia dividitur a quibusdam in excitantem cl adjuvantem. 582. Tandem dividitur gralia in sufficientem cl efficacem.

Ibid. Sufficiens dat bonum po««e <d velimus; efficax facit ul velimus; sufficiens esi gratia possibilitatis; efficax, gratia actionis. *Ibid.* Juxta S. August. Gralia sufficiens csl auxilium *sine quo non*; Gralia efficax, auxilium *quo.**Ibid.* Per gratiam sufficientem hic intelligitur ca quæ in genere suo. hoc csl, in ratione potentis agendi sufficit. *Ibid.* Varia sunt systemata circa gratiam sufficientem el efficacem, Jansenii nempe, Th'mistarum el Jcsuilarum, ad quæ cælera cæterorum reduci possunt. *Ibid.* Gratia duplici sensu dicitur sufficiens : 1° quia sufficit in omni genere et modo, ita ut ad agendum actualiter præter illam nihil aliud requiratur cx parte Dei. 583. 2° sufficiens, quæ sufficit in suo genere, hoc est, quæ dat posse sufficicos ct expeditum, sed ultra quam ad actu agendum requiritur altera ex parte Dei. *Ibid.* Quid censendum de parvis gratiis quæ dantur homini io hoc statu naluræ lapsæ? 584. Sunl-ne sufficientes? *Ibid.* Quomodo Deus cos confert? *Ibid.* Theologi qui non admittunt systema vel Molinæ vel congruistarum, vel scientiam mediam, stant pro systemate gratiæ efficacis quoad substantiam ; dissentiunt quoad modum explicandi hanc efficaciam. 590. Præler gratiam efficacem datur in statu naturæ lapsæ gralia sufficiens; est contra Jansemum, nec videtur salva fide posse negari. *Ibid.* Gralia sufficiens habet quemdam effectum. 592. Admittenda est gralia sufficiens sensu Thomislico, non alio. 595. Non potest adnutli gralia sufficiens sensu Molinæ ve) congrnissilarum. *Ibid.* Gralia sufficiens sensu Thomistico non est facultas cx se sterilis. 596. Non est prorsus inutilis. *Ibid.* Neque est pernicioza. *Ibid.* Sufficiens dat posse; efficax dat agere. 598. Gratia efficax potest sumi dupliciter : Ie vulgari sensu, pro ca quæ habet insignem virtutem producendi effectum quem tamen ob quxdam impedimenta non producit. 598. 2° sumitur gralia efficax pro ea quæ reipsa habet effectum ut cui non resistitur, ita ul quanta vi polleat si non sortiatur effectum, non sit efficax. *Ibid.* Unde gratia habet quod sil efficax ? *Ibid.* Puri Molinistæ efficaciam gratiæ reponunt ab eventu. *Ibid.* Congruistæ repetunt cx directione scientis mediæ.et quia datur in iis circumstantiis in quibus prævisa est habere effectum. *Ibid.* Tliomistæ repetunt gratiæ efficaciam ex intrinsecis, sive ex omnipotentissime Dei voluntate el supremo dominio quod habet super voluntates hominum sicut in extera creata. 599. Efficacia gratiæ est-ne repetenda cx eventu, vel cx directione scicnliæ medix, aut congruitate circumstantiarum , vel cx omnipotentissime Del voluntate atque ejus supremodomio In voluntatesnoslras; sicquo est-ne per se infalhbiliter efficax, non infalhbilitalc scicnliæ tantum, sed et causalitalis? 599 et seqq. Qui admittunt gratiam per se efficacem, non uno modo ejus efiiciam et causalitatem explicant; quinque nio-

di clrcumfernnfur; quidam explicant 1° per multitudinem auxiliorum; 2° per causalitatem moralem; 5° alii per actus indeliberatos; 4° alii per delectationem victricem; 5° alii per præmolitionem physicam. 408 et seqq. Expenduntur omnes isti modi. *Ibid.* Gratia non semper operatur in nobis delectationem stricte sumptam, neque ea sola ad bonum inclinamur el pertrahimur, sed variis aliis modis, 110. Causa finalis gratiæ proxima est salus aeterna habentis illam, ulterior Christus, ultima Deus. 420. Causa materialis est ipsa essentia animæ; formalis nulla est; instrumentalis est humanitas Christi el Ecclesie sacramenta; ministerialis, angeli el homines; meritoria principalis, homo justus. *Ibid.* Solus Deus potest esse causa principalis efficiens gratiæ. *Ibid.* Ad gratiam actua-lem nulla præparatio requiritur ex parte hominis quasi præveniens divinum auxilium. 125. Convenit requiri ad gratiam habitua-lem, sed quidam volunt hanc præparationem esse tantum moralem el ex institutione divina, non physicam. *Ibid.* Juxta communem Providentia; cursum, requiritur ex parte hominis adulti sui compotis quædam dispositio ad gratiam; quæ dispositio est actus el motus liberi arbitrii in Deum. Utraque pars videtur de tunc decisa in concilio. *Trid.* *Ibid.* Gratia est major in uno quam in alio. 425. Homo ex speciali privilegio et revelatione potest habere omnimodam certitudinem se esse in gratia; talem habuit B. Virgo; item paralyticus et mulier peccatrix. *Ibid.* Nemo seclusa speciali revelatione, potest esse certus se esse in gratia certitudine absoluta, cui non possit subesse falsum, aut saltem quæ excludat omnem rormidinem; sed solum certitudine secundum quid, morali el conjecturali. 42. Peccatum et gratia non possunt etiam de potestatis Dei absoluta esse simul in eodem subiecto. Ille conclusio intelligenda est tam de peccato actuali quam habituali. Est communior inter theologos contra Scolistas el Suarrem quoad utramque pariem, et contra Lorream quoad peccatum actuale. 450. Opera justorum ex gratia inhabitante el movente dicta, sunt proprie et intrinsece meritoria de condigno vilæ æternæ. 457. Gratia dicitur pignus hereditatis nostræ. *Ibid.* Nemo potest sibi mercedem primam gratiam habitua-lem, ut de condigno, neque de congruo proprio, sed improprio tantum; de actuali nullus catholicus dubitat; ita de limonium ceterorum. Pelagianos, quam delinitionem innovavit concilio. *Trid.* AGI. Gratia non creatur nec con-creatur, sed educitur de potentia obedientia animæ. Est D. Thomæ. VIII, 258. Gratia communiter dicta est gratia donorum et virtutum. 267. Prima gratia est ea quæ nullam aliam supponit nisi abjecto cui infunditur. 261. Secunda gratia supponit aliam præcedentem, el illam auget. *Ibid.* Gratia gratia (is datte) milio nascentis Ecclesiæ non raro fuerunt collata in confirmatione. XI. 5. Gra-

tia potest sumi dupliciter: 1° physice pro qualitate qua participes efficimur divina natura; 2° moraliter pro jure morali ut gratiam mediis bonis operibus, vel præcedentibus, vel præsentibus quidem, sed remanentibus in da-ceptione. IX. 285. Datur-ne speciale præcedium recuperandi gratiam? 2° ita.

Gratianus non negavit necessitatem confessionis. IX. 542. Auctoritas ejus non est magni ponderis. 145.

Gratitudo. Evidens est gratitudinem non habere locum in Deo, cum nihil recipiat ab homine quod non sit suum, ipsique repugnet respicere hominem vel benefactorem el superiorem, quod proprium est gratitudinis. III, 452. Gratitudo generatim sumpta, est virtus respiciens debitum ex beneficio, ad illud aliquo modo compensandum, vel agnitione beneficii accepti, vel gratiarum actione, vel altero beneficio. VIII, 18. Gratitudo specialiter sumpta, est virtus distincta a religione, pietate el observantia, respiciens tantum benefactores particulares. 19. — Gratitudo debet magis attendere affectum beneficentis, quam beneficium. *Ibid.* Triplex est officium seu triplex gradus gratitudinis: primus est in animo; secundus in verbis; tertius in factis. *Ibid.* Recompensatio gratitudinis debet fieri statim quoad affectum; quantum ad donum, debet exprimi tempus quo recompensatio sit benefactori grata el opportuna. *Ibid.* Debitum gratitudinis postulat vel compensatio non solum æquet beneficium, sed etiam superet, saltem secundum affectum, si non possit secundum effectum, *ibid.*

Gregorius (S.) Thymalurgus, in confessione fidei Personarum consubstantialitatem astruit. II, 18. Gregorius (S.) Nissenus contra Macedonium scripsit. 11, 5.

Gregorius (S.) Nazianzenus nunquam negavit infallibilitatem concilii generalis. V, 254.

Gregorius (S.) agnovit nec auctoritatem infallibilem v. concilii in causa Trium Capitulorum? V, 155. Scripsit ad episcopos Illyrici de hoc concilio. 128. Commentitia videtur Trajani imperatoris ab inieris liberatio precibus S. Gregorii. VII, 251, 252. S. Gregorius orasse ut quicumque in circuitu ecclesie S. Andreæ apostoli in clivo Scauri sepulturam elegisset, rñodo Christi fidem teneret, ad æternam vitam gaudia sublimaretur ineptum est credere. 255.

Gregorius II diris devovit imperatorem Leonem Lu-lra monitum. VII, 128.

Gregorius III respondit Bonifacio Moguntino in causa uxoris infirmitate laborantis, el in causa baptizati a Paganis. V, 205. Gregorius III iterum damnavit Leonem in concilio Romano. VII, 128.

Gregorius VII Henricum IV anathemate confixit ob investituras. V, 245.

Gregorius XII cessit pontificatui in concilio Constantiensi per legatos. V, 249.

INDEX GENERALIS.

Grotius (Hugo) erravit circa ministrum consecrationis Eucharistiæ. IX, 186. Concedebat facultate!) consecrandi datam esse ex æquo omnibus christianis, ca tamen laicos et fœminas un non debere, nisi ubi desunt sacerdotes et in necessitate. *Ibid.*

Gualierus posuit distinctionem absolute et simpliciter realem attributorum a se invicem et ab essentia, nec tamen negavit simplicitatem in Deo, quia non veram compositionem existunt ab aliis requiri partes lotius per modum actus et potenti. I, 52.

Gubernare est movere aliquos in debitum finem. Vili, 3. Gubernari per instinctum interiorem non est perfectius quam gubernari per signa sensibilia. 214.

Guelphi summo Pontifici ad hærebant. V, 246.

Guillelmus de Sancto-Amore scripsit librum contra religiosos Mendicantes, cui titulus; Tractatus brevis de periculis novissimorum temporum. VI, AOü. Hic liber fuit damnatus ab Alexandro IV, *Ibid.*

Guitmundus tribuit errorem Conventui monachorum quibusdam Berthngarii discipulis. IX, 74.

Gula, generatim sumpta, est appetitus inordinatus cibi et potus. VIII, 90. Dividitur in duas species in stricte sumptam, una dicitur etiam crapula et immodestia in ebrietatem. *Ibid.* Gula stricte sumi in, est appetitus inordinatus cibi et potus qua delectabilis prorsus. Opponitur abstinentia. *Ibid.* Gula est peccatum, 99, 100, quandoque mortale, quandoque veniale. *Ibid.* Est vilium capitale. 201. Sunt quinque species gula, seu quinque modis peccatur peccato gula, hoc versu comprehensis:

fr. epropere, laute, nimis, erdeut-rr, studio.*.
Ibid.

Convenienter assignantur gulæ quinque filia, scilicet, *hebetudo mentis, inepta leetitia, multiloquium, ecurrililax, et immunditia*. 201, 201-
Gula ita dicuntur a gula. Vili, 99.

II

Habertus (Tsaacus) doctor Sorbonicus dimicabat in Gallia contra Jansenium. III, 271.

Habitus. In quo differunt habitus supernaturales a naturalibus? I, 154. Habitus religionis. *Vide* Novitatus. Traducunturne tam boni quam mali habitus? HI, 297. Habitus sive boni sive mali conducunt ad rationem voluntarii et liberi. IV, 69. Peccantes ex habitu peccant ex malitia. 71. Habitus acquiruntur per actus in individuo. 161. Omnis habitus, sive bonus, sive malus, dicit triplicem ordinem; scilicet ad subjectum quod disponit, ad rationem cui conformis est de deformi, et ad actum, sive bonum sive malum, cujus est participari. 274. Peccatum est simpliciter peius habitu malo; habitus tamen est secundum quid peius peccato. 277. In actu contrarius habitui non illum destruit. V, 48. Triplex distinguitur objectum potenti nulli habitus. 256. Quomodo destruitur habitus? 278.

Uti et iuris est successio juridica in jus defuncti, ratione propinquitatis vel legitimæ institutionis. VII, 57. Duplex est incredulitas: ab intestato, et ex testamento. *hæc id.* Renuntiatio hereditatis futuræ estne valida? 62, 65.

Hæres mediatus, item qui a possessore malæ lidei immediate quidem accepit, sed alio titulo quam hereditatis, puta legato, iam res mobilis sit furtiva et immobilis non potest perscribere. VI, 81. Hæres autem est a testamento, alius ab intestato. 57. Sive jure novo Gallico, alius est a lege, et a testamento. *In append.* II. Quod est commentum is est qui ultima voluntate molientis instituitur ad succedendum. VII, 58. Hæres ex testamento

alius est universalis, alius particularis; alius necessarius, alius non necessarius. VH, 7. Hæres universalis sive ex asse, est qui instituitur ad succedendum omnibus bonis et juribus defuncti, et consequenter ad subeunda omnia ejus onera et debita realia. 61. Hæres particularis est qui instituitur ad succedendum hereditatis parti aliquot, seu indeterminat, puta ad tertiam, quartam partem; et illi incumbunt etiam onera defuncti pro rata partis. *Ibid.* Hæres necessarius est quem testator tenetur instituere in portione legitima, nisi justam exheredandi causam habeat, qualis est ingratitudo enormis et injuria atrox in testatorem. *Ibid.* Hæres non necessarius est, quem testator non cogitur instituere, etiam in portione legitima, ut sunt omnes collaterales, etiam fratres et sorores. 62. Hæres ab intestato dicitur qui ratione propinquitatis succedit in bonis illius qui nihil aut invalide disposuit. 57. J. Ginnis hæres, sive ab intestato sive ex testamento, sive necessarius sive non necessarius, potest acceptare vel repudiare hereditatem. Item potest acceptare vel pure et simpliciter, vel sub beneficio inventarii. 62. Quando hæres nimium gravatur legatis aut fideicommissis, quid potest detrahere? 48. Hæres tenentur ne in solidum restituere seu solvere debita defuncti? 156. Certum est heredes usurariorum teneri ad restitutionem usurarum secundum vires hereditatis, sive extent ad hoc usura, sive non. 156. Jus novum Gallicum quid statuit circa heredes? *Vide Appen.* cent. Heredes ex justitia ratione hereditatis ad omnia vota defuncti realia et mixta, quæ parte sinis realia, si reale non sit accessorium personalis; non vero ad personali. VH, 261.

Hæresiarchæ «lul alll qui falsam doctrinam in malcria fidei vel morum tradiderunt, tenentur ex justitia falsitatem detegere et veritatem aperire decentis. VI, 276.

Hæresis, vox' Græca electionem importans. V, 11. In malam pariem sumitur. *Ibid.* Hæresis est enor pertinax tide! manifeste contrarius in eo qui fidem Christi in veritate professus est. 54 et 55. Ad pertinaciam et hæresim formalem non est necesse quod quis agnoscat dogma quod tenet esse falsum, et oppositum esse verum et revelatum. *Ibid.* Pertinacia hæresis non est directe contra veritatem revelatam et voracitatem Del revelantis, sed contra auctoritatem infallibilem Ecclesiæ proponentis veritates revelatas. *Ib.* Hæresis dividitur in materialem et formalem. 17. In internam tantum, in externam tantum, et in internam et externam simul. *Ib.* Hæresis extorna dividitur in occultam et manifestam. *Ibid.* Est ex genere peccatum mortale ex duplici capite ex parte objecti, scilicet veritatis quæ impugnatur, et ex parte modi. V, 55 (>). Opponitur fidei: falsa dogmata introducit. *Ibid.*

Hæretici. Contingit quandoque in hæreticis ul firmitus adbæcanl suis erroribus quam catholici veritatibus fidei. 1, 17. Christus non csl actu caput hæreticorum etiam occultorum, quia hæretici etiam occulti non sunt actu membra Ecclesiæ. II, 450. Hæretici tenentur legibus ecclesiasticis, quia per baptismum fiunt Ecclesiæ subditi. IV, 515. Qui affectu est pertinax contra auctoritatem Ecclesiæ est formaliter hæreticus. V, 56. Qui de aliquo articulo fidei sufficienter ab Ecclesia proposito dubitat dubio negativo tantum, non est formaliter hæreticus. 57. Qui ex ignorantia etiam culpabili crassa et supina repugnat fidei, paratus tamen essentiali si esset instructus, non est hæreticus formalis. 54. Secus si Ignorantia esset affectata. *Ibid.* Qui negat conclusionem theologicam rst-ne hærelicus? 56. Hærellici multa credunt quæ non continentur in Scriptura, sed in traditione tantum. 88. Hærellici qui Scripturam admittunt sunt revincendi per Scripturam. 102. Po'iia hæreticoriim aliæ sunt spirituales, et aliæ corporales. 56, 57. Neque hæreticus materialis, neque mero internus, neque mere externus, incurrit excommunicationem et alias pœnas hæreticorum. *Ibid.* Hæreticus internus, hoc ipso quo suam hæresim exterius distincte cl assertive manifestat, etiamsi nullo audiente aut vidente, incurrit excommunicationem soli Paptr reserralam. *H.d.* Quid de aliis pœnis spiritualibus hærellicorum manifestorum dicendum est? 58. Hæretici occulti retinent jurisdictionem. *Ibid.* Hæretici etiam manifesti, nisi sint nominotim denunciati, aut nisi ipsi recedant ab Ecclesia retinent jurisdictionem et valide absolunt. *Ibid.* Qui propositionem a summo pontifice damnatam defenderet, et scit-ne hærellicus? V, 156. Hærellici non pos-

sunt esse martyres. VIII, 55. Tærtlel non habent sacramenta ut sua, sed ut sacramenta Ecclesiæ. 293. Hæretici non possunt conferre sacramenta salutariter sibi; at vero possunt salutariter contorre susipientibus qui non consentiunt eorum hæresi et in necessitate recipiunt. 293. Hærellici non habent jus in sacramenta Christi, id csl, illa illicite et illegitime habent, atque administrant. *Ibid.*

Hebdomadam duplex invenitur in Scriptura acceptio: una dierum, altera annorum. II, 521. A quo incipiunt septuaginta hebdomades Danielis? *Ibul.* Vide Daniel.

Hebetudo mentis est poena peccati, el ill peccatum si sit voluntaria. VII, 501.

Hebrai ducebant initium anni ab autumno. II, 247. Hebraei non furati sunt vasa /Epypliorum. VI, 29. Quo die llebrælegressi sunt de/Egypto? 109.

Hebraicus textus cl Græcus prout nunc extant, non sunt authentici nec irrefragabilis auctoritatis, sunt tamen ad plura utiles. V, 74, 75.

Helvidius dixit Matrem Christi post partum a Joseph fuisse carnaliter cognitam el alios genuisse filios. III, 155.

Hemerobaptistæ, secta orta inter Judæos, quotidie se lavantes, quovis tempore, etiam hycmall. VIII, 376.

Hemor et Sichem non c^ant Amorrhæi. V, 385.

Henno Agnoscit decretum in Deo, quod nec inferi præmotlonem phyi/icsvi, nec supponit scientiam mediam. 1, 526, 527. Intellexit-ne. systema S. Tliomæ IV, 79. Henno contendit principia Scoti favere Jansenio. 104.

Henottcon Zenonis est-ne rejiciendum ul hxreticum, vel ut hæresi tantum favens? II, 591 et seqq.

Henricus, a quo Henriclani, hæresim Petri de Bruis circa Eucharistiam renovavit. IX, 44.

Hæri debent ex contractu domesticis suis compensationem pro laboribus. VIII, 17.

Hermaphroditus. Non sunt absolute impotentes. X, 214.

Hermas, S. Pauli discipulus, esl-ne ancilor libri qui vocatur Pastoris? II, 16. Dixit-ne Hermas abnegalioncin Dei esse irremissibilem. IX, 210.

Hermenegildus (S.) recusat it communionem ab episcopo Ariano. VIII, 501.

Ami RMiNiAni cl Seleuciani dixerunt materiam non fuisse a Deo productam, sed ipsi coæternam, ex qua mundum visibilem produxit. II, 235. Hermlniani et Seleuciani somniavere ignem esso baptismo adhibendum. VIII, 584.

Hermogenes dixit materiam non fuisse a Deo productam, sed ipsi coæternam, ex eaque mundum visibdem produxisse. II, 235.

Herudiani, vilissima inter Judæos seculo,

ex adulatione Herodem ut Messiam colebant. I 11, 329.

Herodes Acalonita obtinuit precario regnum Judææ a Romanis, invitis Judæis; exaucloravit Sanhedrim omnibus senatoribus uno excepto, occisis; risque plebeios substituit. II, 324. Utrum Herodes relpsa fuerit alienigena conirovertitur. 528. Herodes, etsi religione Judæus, genere tamen fuit alienigena. *Ibid.* Alii dicunt ipsum fuisse genere Idumæum, alii Ascalonitam scu Pbilistæum. *Ibid.* et seqq. Herodes omnes pueros a bimatu et infra occidi jussit. III, 189. Herodes cædem infantium edixit, non biennio post nativitatem Christi, sed statim post purificationem et fugam in Ægyptum. 192.

Hesycdus emendavit versionem septuaginta interpretum. V, 74.

Hierarchia csl sacer principatus. Tres sunt hierarchiæ angelorum. Ita communiter theologi post S. Dionys. cap. 6 Cælestis Hierarch. H, 227. In qualibet hierarchia sunt tres ordines, ita ut sint novem ordines scu chori Angelorum. *Ibid.* In suprema hierarchia sunt Seraphim, Cherubim cl Throni; In secunda, Dominationes, Virtutes et Potestates; iu tertia, Principatus, Archangeli cl Angeli. 228. Insuper vide Angeli et alios nominatim ordines angelorum.

Hieronymus (S.) primus contra Pelagianos scripsit. III, 249. Agnovit ne actus Indifferentes in individo? IV, 166. Connexionem virtutum admisit. 271. S. Hieronymus novam Scripturam; sancle versionem adorsus est. V, 74. S. Hieronymi epistola ad Damasum papam scribitur. 161. Præcepta veteris legis dicuntur ab Hieronymo non bona quia imperfecta erant. 165. Docet auctoritatem consuetudinis urbis Romæ minorem esse ac auctoritatem Ecclesiæ universalis. 170. Docet Objurgationem S. Pauli fuisse simulatam, nihilominus licitam. VII, 591. Quo sensu comparat sacerdotes evāgelicos legalibus. IX, 255.

Hieronymus de Praga fuit damnatus a "nili, thmstancisl. V, 155. In ejussalvo conductu erat hæc clausula, *justitia semper salva.* 250.

Hierosolymitanum concilium ab Apostolis convocatum fuit. V, 251. Quinam venerunt in concilio Hierosolymitano? *Ibid.* Laic! non aderant in concilio Hicrosolymi (ano, multo minus cum jure suffragii. 252.

Hilarius (S.) mortuo S. Augustino profectus est ad Cæleslinum papam, ul Scnii-Pelaginnos reprimeret, III, 260.

Hinemarusscripsit Nicolao I omnes ecclesias subditas esse Romans Ecclesiæ. V,

Hispani. Apud Hispanos primum legitur additio *I'ilioi/uc* facta symbolo Nicæno. II, 159. Hispani tecusarcnl-ne acceptare concilium? V, 154.

Ilisituus. Officium histrionum quoi ordinatur nd solatium hominibus cxhiben-

dum, non et secundum ae illicitum, nec didi sunt histriones in statu peccati, dummodo moderate utantur ludo, id est, non utendo aliquibus illicitis verbis vel factis ad ludum, et illum non adhibendo negotiis, locis et temporibus indebitis. Unde illi qui moderate histrionibus subveniunt, non peccant sed juste faciunt, mercedem ministerii eorum eis tribuendo. Si qui autem superflue sua in tales consumunt, vel etiam sustentant illos histriones qui illicitis ludis utuntur, peccant quasi cos in peccato foventes.

HoMtciDiUM. Si aliquis det operam rei licilæ, debitam diligentiam adhibens, el ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum; quia tale homicidium nullatenus csl ipsi voluntarium utpote omnino casuale. Si autem del operam rei licilæ, non adhibens diligentiam debitam, non evadit homicidii reatum si ex ejus opere mors hominis sequatur, sed plus minusve peccabit, quo gravior vel levior fuerit negligentia in adhibenda cautela; quia cum non sit ista mors voluntaria nisi indirecte in causa, est plus minusve voluntaria, quo negligentia, quæ est causa, fuerit major vel minor. VI, 254. Qui vacando rei illicito el prohibito, non quia csl periculosa et mducliva mortis, sed ob alias rationes, si adhibita sufficienti diligentia, occidat hominem, non csl reus homicidii, ita nunc communiter. *Ibi l.* Qui vacando rei illicito el prohibito, quia periculosa est et inducliva mortis, occidit hominem, reus csl homicidii, si non obstante diligentia adhibita, remaneat periculosa; quia tunc hemicidiuin est ipsi voluntarium indirecte in causa, siquidem non obstantediligentia remaneat periculosa et inducliva mortis, in quo proinde potuit el debuit prævidere mortem, el aqua ideo debuit abstinere. *Ibid.* Si autem talem diligentiam adhibeat quæ periculum omnino abstergat, non videtur esse reus homicidii saltem in foro conscientio. *Ibid.* Qui intendit gladio amputare auriculam, aut punclirn explodere in brachium, qualemcumque adhibeat diligentiam ul non occidat, si tamen occidat, incurrit-ne reatum homicidii et irregularitatem. 155. Homicidium aliudvc damnum per servum aut animal causatum debet-ne imputari domino? 157. Homicidium aliudvc damnum causatum a filio, non sic imputatur patri ul do damno teneatur, modo alisque ejus culpa lactum sit. *Ibid.* Ex omni homicidio illicito plene voluntario, sive directe sive indirecte, incurritur Irregularitas non solum ab eo qui occidit per se, sed etiam ab omnibus qui >ossillvc concurrunt ad homicidium injustum, quale sunt jubens, consulens et alii. etc. 265. Concurrentes negativo ad homicidium, ul non obstantes, non maintes,antes, etc. Quando impedire tenentur, incurrunt no irregularitatem? Mh/. Duplex est homicidium; CdiUde el voluntarium. 266. Certum est

I. qn<-J homicidium simpliciter et absolute casuale non inducat irregularitatem, quia nullo modo csl voluntarium. *Ibid.* Cerium est 2e homicidium casuale mixtum inducere irregularitatem . quia est aliquo modo voluntarium , indirecte scilicet et in causa. *Ibid.* qui dat operum rei licit® ex qua præler intentionem formalem sequitur homicidium, si adhibeat diligentiam debitam, non incurrit Irregularitatem; si non adhibeat, incurrit. *Ibid.* Qui dat operam rei illicit® ex qua præler intentionem formalem sequitur homicidium, si sil illicita, non quia est periculosa et mortis iuctiva , sed aliunde adhibita fuerit sufficiens diligentia, non est irregularis; si vero sil illicita qui est periculosa el iuctiva mortis, incurrit irregularitatem si non obstante diligentia res remaneat periculosa. Si tamen eam adhiberet diligentiam qua periculum omnino abstergeretur, probabiliter non foret irregularis in foro conscientiae, licet reputatur talis in foro exteriori, propter præsumplonem negligentiae. *Ibid.* Si negligentia in adhibenda cautela fuerit tantum venialis, proindeque veniale peccatum homicidii causalis, incurritur-ne irregularitas? *Ibid.* Facta sullicienti restitutione heredibus necessariis, homicida nihil tenetur restituere creditoribus. sed tenentur bærcdes, quia actio occisi adversus homicidam transit immediate in suos bærcdes el non in creditores. 272. Si homicida debitorem occidisset ea intentione ut creditor suo debito frustraretur, teneretur ipsi restituere; sed quid seclusa non-Intentione? 275. Omnis homicida vel mutilator injustus tenetur ad restitutiones quæ sequuntur ex homicidio vel mutilatione. Quidam tamen excipiuntur casus. 274.

Homo. Hominem esse factum ad imaginem Dei aperte constat ex sacra Scriptura: *Faciamus hominem ad imaginem el similitudinem nostram. Et creavit Deus hominem ad imaginem suam, etc., etc.* Sed quæstio est qua ratione homo sit imago Dei. II , 266. Homo csl vera Dei imago ratione naturæ intellectualis, imperfecta (amen. *Ibid.* cl seqq. In homme est imago Dei, non solum quantum ad naturam divinam, sed etiam quantum ad trinitatem Personarum. 268. Scriptura et SS. Patres passim docent hominem convenire cum brutis in vita sensitiva et passionibus. 257. Primus homo in statu innocentis non vidit Deum per essentiam secundum communem statum illius vitæ; per fretius tamen illum cognovit quam nes illum cognoscimus. 268. Primus homo in statu innocentiae non vidit angelos per essentiam, perfectius tamen eos cognovit quam nos cognoscimus *Ibid.* Pius homo habuit cognitionem a Deo infusam omnium rerum quas homines naturaliter cognoscunt (re pos-unt, sicut) («naturalium vero tantam habuit cognitionem quanta erat necessaria ad gubernationem suam vitæ secundum illum statum

ordinatum ad finem supernaturalem. *Ibid.* Adam fuit-ne omnium hominum sapientissimus? 270. Homo in statu innocentiae) potuit-ne errare seu decipi? *Ibid.* Primum hominem constitutum fuit-sc in gratia antequam peccaret, et doctrina lidci, delinla in concilio Trid. 171. Primus homo creatus fuit in gratia sanctificante. *Ibid.* Primus homo habuit dominium super omnia animalia; non solum quoad jus el potestatem, s&c etiam quoad exercitium et usum, ita ut imperaret, et ei obediebatur. 275. Homo in statu innocentiae habuit dominium non solum super animalia, sed etiam super omnes res creatas se inferiores. *Ibid.* In statu innocentiae* omnes homines non fuissent tructiles 27 ». Fuerunt plures causæ simul concurrentes ad immortalitatem primi hominis in statu innocentiae. 282. Sunt in homine duo defectus, ex quibus, si non repararentur aut impedirentur, sequeretur mors : primus est diminutio humiditatis radialis per actionem caloris naturalis; secundus, est debilitatio virtutis activae ex alimento extraneo. *Ibid.* Peccatum primi hominis non fuit omnium peccatorum gravissimum simpliciter et absolute, sed tantum secundum quid. 504. Homo constat duplici appetitu, sensitivo et rationali. 111, 291. Facultas intellectiva in homine lapsa nullis impedimentis irretitur, nec possit omne verum collective sumptum sine errore attingere. 528. Homo potest-ne semper facere totum quod potest? 551. Homo in omnibus suis actionibus agit esse propter finem? IV, 5. Homo differt ab aliis creaturis irrationalibus quoad modum operandi. *Ibid.* Agit libere; est suorum actuum dominus. *Ibid.* A theologia morali consideratur ut agens morale. *Ibid.* Homo in omnibus suis actibus humanis agit propter finem. *Ibid.* Homo imperat sibi ipsi actum voluntatis in quantum est intelligens el volens. 152. Homo agens libere indiget imperio dirigente executionis. *Ibid.* Homo dirigitur per præcepta ad finem sibi proprium. 165. Homo in primo instanti morali usus perfecti rationis, tenetur sub mortali se convertere ad Deum, vel explicite vel implicite, eo modo quo potest el eum cognoscit 187. In homine duo sunt : natura spiritualis, et natura corporalis. 276 et 177. Homo cum sit ex nihilo, csl naturaliter deficiibilis et peccabilis. *Ibid.* Homines sequuntur facilius appetitum sensitivum quam rationem. *Ibid.* Natura hominis* eadem est ante et post peccatum, et diversus naturæ situs. 282. Homo habet inclinationem ad bonum honestum ex hoc quod sit natura; rationalis. 592. Juxta S. Thomam homo uti debet creaturis, notum Iruum V, 225. Homo non est neque vitæ, neque membrorum Dominus, sed custos tantum VI, 277, 258. Homo est usufructuarius vitae et membrorum. 270. Proprium est homini ut per corporalia et sensibilia in spiritualia el incorporea deducatur. VIII, 278.

Honestas. Persuasio honestatis formalis objecti" necessaria est ad agendum licite. IV, 20". Honestas particularis ex se tendit tñ refertur id fontem, auctorem et consummatorem totius honestatis, qui cñl Deus. V, 518. Honestas eslquasi honoris status. VIII, 57. Honestas specialiter sumpta, est pars Integralis temperanti®. *Ibid.* Honestas seti decui potesi sumi dupliciter : 1° generaliter, pro conformitate actus cum iudicio reel® rationis ; 2« specialiter pro eo quod opponitur maxime turpi. *Ibid.*

Honestatis publicæ. impedimentum oritur ex omnibus sponsalibus *puris* el *certis*, sive validis, sive invalidis, modo non essent invalid® defectu consensus. X, 207. Justitia publicæ honestatis est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ex Ecclesiæ institutione, propter ejus honestatem. *Ibid.* Publicæ honestatis impedimentum durat post mortem alterutrius spons® aul sponsi. *Ibid.* Dural cliarn si sponsalia mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolvantur *Ibid.* Publicæ honestatis impedimentum non excedit primum gradum, non dirimit nisi in primo gradu. *Ibid.*

Honestum cñl idem quod virtuosum et decorum. VIII, 57. Honestum est idem re cum utili et delectabili, ratione tamen distinctum. *Ibid.*

Honor. Proprie honor exhibetur person® scu loti rei subsistenti, ili, 126. Mulli honorati fuere ut sancti qui non erant. V, 145. Sola virtus est debita causa honoris. VI, 212. Aliquis potest honorari non solum propter virtutem propriam, sed etiam propter virtutem alterius. Mid. Honor est testificatio de excellenti. alienjus. 547, cl VIH, 4 et 44. limior potest sumi dupliciter : radicaliter cl formaliter. Honor radiealis cñl excellentia quædam propter quam unus aliis præferlur et honoratur. VI, 249. Honor formalis est bona æslimalio quam homines concipiunt de alio propter excellentiam quamdam, aliquo signo exteriori manifestata. *Ibid.* Dicitur (ama. — Ex mera omissione honoris debili nulla oritur obligatio restituendi honoreni omisum. 552. Exhibitio reverenti® cl honoris qua honor restituitur, convenienter fit per petitionem veniæ, quamvis hæc neque semper sufficiat, neque semper sil necessaria. 555.— Signa honoris sunt triplicis generis : 1e verba honorifica ; 2* actiones hononficæ, ut inclinationes, etc. ; 5« ros exteriores, puta munus oblatio, etc. VIH, 4. — Honor non debetur nisi superioribus. 5. Honor tripliciter appetitur inordinate : 1° quando aliquis quærit honorem de excellentia quam non habet; 2° quando quis sibi honorem cupit, non referendo in Deum ; 5° quando in honore qui defertur appetitus quiescit, non referens illum nd utilitatem aliorum. 41. Appetitio honoris est peccatum secundum se veniale : potest tamen fieri mortale. 45.

Honorius Romanus pontifex fuit revera

damnatus In sextâ synodo generali post mortem suam. Circa hoc factum varii varie sentiunt. II, 65. Honorius non fuit damnatus in sexta synodo ul hæreticus, sed t.inlñm nt bæiescos fautor. 67. Eor<or>n« hortalus-ne est reipsa hæreticos ui saltem tacendo ab errore desisterent? C>5. Acta sextæ synodi quæ referunt damnationem Honorii fuerunt-ne a Græcis adulterata? 65. Eadem fere dicuntur de Honorio in volumine V, p. 129, 202, 220.

Horæ. diei artificialis longiores sunt in æslalc, breviores in hyeme, et e contra horæ noctis longiores in hyeme, breviores in æstale. VH, 219.

Horæ canonicæ. Publicas sunt Horæ canonicæ ac statut® preces, ex sacrorum canonum decreto ab ecclesiasticis personis nomine Ecclesiæ Deo persolvendæ. VIT, 204. Dicuntur *Horte*, quia certis ac distinctis diei horis sunt persolvenda. Dicuntur canonicæ, quia juxta regulas ab Ecclesia constitutas fiunt. Dicuntur *officium divinum*, quia ad Dei cultum sunt instituis ; *Ecclesiasticum*, quia nomine Ecclesiæ a personis ecclesiasticis persolvuntur. Dicuntur etiam *Breviarium*, quia continent lectiones breviores ex Scripturis sacris et boiniliis Patrum in singulos anni dies distributas. *Ibid.* Antiquitus varie dicebantur modo *Opus Dei*, nunc *cur-sus ecclesiasticus*, alias *Officium* simpliciter, aut *Psalterium*. *Ibid.* Horæ constant Iribus præcipuis partibus. *Psalmis*, *hymnis* cl *oratione* quæ dicitur *collecta*, quia omnia popu'i vota in unum colligit et exhibet Deo sacerdotis ministerio. *Ibid.* Septem sunt hora canonica juxta prssenlem Ecclesiæ ritum, scilicet Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vespæ et Completorium, juxta illud Davidicum Psal. i 18: *Septies in die laudem dixi tibi*. *Ibid.* Usus psallendi Deo el orandi secundum aliquam formam el ritum canonicum semper vigit in Ecclesia a temporibus Apostolorum. Est contra quosdam qui volunl id lanium ince- pisse tempore S. Hieronymi sub initium quinti sæculi. *Kid.* Obligatio recitandi singulis diebus Horas canonicas non est juris naturalis aut divini positivi, sed ecclesiastici tantum. 205. Usus recitandi quotidie Horas canonicas videtur fuisse in præccplo sub finem quarti sæculi, non ante. *Ibid.* Communis sententia est obligationem recitandi quotidie Horas canonicas oriri ex triplici titulo coque seorsim sumpto, nempe ei titulo benclici, ordinis sacri cl professionis religios.c. 206. Quilibet bénéficiants, sive in sacris constitutus, sive non, tenetur quotidie sub mortali peccato ad recitandas Horas canonicas, tum ex præccplo ecclesiastico, tum ex justitia. *Ibid.* Omnes clerici majorum ordinum tenentur ad Horas canonicas sub moituli, sive in choro, sive extra chorum. 211. Horæ primitus rccil.it® fuerunt temporibus quæ Ipsi carunt temiini exprimunt.

219. Nunc vero variæ sunt etcieslarum consuetudines. *Ibid.* Ordinem Horarum invertere sine causa, culpa est, at juxta communem doctorum sensum nonnisi venialis; subsistente vero aliqua rationabili causa, nulla erit culpa. 220. Eadem lege præcipitur Horarum integritas qua et ipsæ Horæ; Ecclesia enim non præcipit officium mutilum, sed integrum; unde letalis peccati reus est qui illarum partem notabilem culpabiliter omittit, sive in eadem Hora, sive in diversis Horis ejusdem diei. 221. Pars notabilis inter varias doctorum opiniones, probabilius et communius censetur una parva Hora, vel pars illi «équivalons. *Ibid.* Qui omnes aut plures Horas omittit in die, committit non unum tantum peccatum, an e contra tot quot Horas omittit. 222. Qui Sabbato sancio Vesperas omitteret, peccaret mortaliter juxta quosdam: negant probabilius alii. *Ibid.* Quæcantantur in organis debent non in choro recitari? 225. Horam inchoptam, excepto M.-tutino respectu Laudum, absque causa notabiliter interrumpere, culpa est, juxta plures auctores nonnisi venialis. *Ibid.* Divino officio astricti, tenentur illud persolvere cum aliqua intentione orandi et colendi Deum. 224. Habitualis non sufficit, virtualis sufficit in decursu recitationis; requiritur quod præcesserit actualis, saltem implicite. *Ibid.* Ut satisfiat præcepto Horarum, optima est attentio litteralis aut spiritualis, et ad eam omnes conari convenit. Attamen, supposito animo seu intentione orandi et colendi Deum virtualiter saltem perseverante, sufficit superficialis seu quoad verba. 225. Certum nobis videtur non sufficere attentionem externam, sed internam requiri, ut quis satisfaciat præcepto de Horis canonicis. 226. Probabilius qui recitando Horas inadvertenter occupatur alicui rei cum attentione interna incompossibili, ut si inadvertenter picturas aut inscriptiones perlustret, officio satisfacit. 230. Causæ excusantes a recitatione Horarum, sicut ab aliis Ecclesiæ præceptis, generaliter loquendo, tres assignari possunt, nempe impotentia physica, impotentia moralis, et legitima dispensatio. *Ibid.* Impeditus recitare Officium statis Horis, tenetur anticipare intra eandem diem. 251. Qui non potest recitare Horas, non tenetur aliquid aliud orare, vel alium recitantem audire, vel alium substituere. *Ibid.*

Hormisdas. Nunquam judicio publico ut hærelicam damnavit hanc propositionem: Unus de Trinitate crucifixus est, sed eam refecit et cohibuit ut intempestivam, inutilem, etc. V, 129.

Hostia. In veteri lege fuit triplex genus hostia seu sacrificii, nempe: hostia pro peccato, specians statum poenitentium; hostia pacifica, spectans statum proficientium; holocaustum, spectans statum perfectorum, unde et lotum comburebatur; et quidem homo indeguo sacrificio ad tria, ad remissionem

peccatorum, ad conservationem gratiæ et ad consummationem gloriæ. hæc autem peccatorum humanitatem Christi oblatam nobiliter pervenerunt. Christus in quantum homo non solum fuit sacerdos, sed etiam hostia perfectio, simul existens hostia pro peccato, et hostia pacifica et holocaustum, III, 110. fide Missa et Sacrificium. Hostia quæ offertur pro peccati expiatione sumitur aliquando pro peccato. IV, 278.

Hostia si pactum frangit, nulla est obligatio pacti servandi. V, 575.

Humanitas Christi non terminatur creata subsistentia. II, 515. Humanitas Christi formaliter sanctificatur per ipsam gratiam substantialem unionis. 451. Humanitas Christi formaliter substantialem unionis, neque per ipsam personalitatem ratione illius quod addit ad perfectiones absolutas, sed per ipsam divinitatem quam includit personalitas. 434. Ad perfectionem humanitatis requiritur quod actu intelligat intellectione sibi propria et naturali. III, 1. Humanitas Christi non habuit, nec habere potuit omnipotentiam simpliciter. 20. Humanitas Christi ab incarnatione peracta, sive in terris degens, sive modo in coelo existens, est et fuit causa instrumentalis physica gratiæ et miraculorum. 22. *Vide insuper* INCARNATIO, VERBUM.

Humilitas dicitur ab humo; metaphorice significat vilem seu tenuem conditionem. VII, 204. Est virtus, quæ definiri potest: Virtus qua quis considerans suum defectum, tenet se in infimis secundum modum suum. *Ibid.* Homo potest et debet se omnibus per humilitatem subicere. *Ibid.*, et seqq. Humilitas dicitur fundamentum ædificii spiritualis. 205. Quinam sunt actus seu functiones humilitatis? *Ibid.* Omnes actus interiores humilitatis competunt superioribus erga subditos: quantum ad exteriores, opus est discretionem. *Ibid.* Humilitas est nobilior inter virtutes morales quæ moderandis passionibus inserviunt. VII, 185 et VII, 205. Christus commendando humilitatem non evertit hierarchiam ecclesiasticam. VII, 286.

Hus (Joannes). Ille dicebat omnes actus hominis justis esse bonos, et omnes actus hominis peccatoris esse malos. IV, 170. Ejus errores a concilio Constantiensi damnati sunt. *Ibid.* Joannes Hus et Hieronymus de Praga, traditi sunt brachio sæculari et combusti tanquam pertinaces in hæresi. Non violata est fides salvconductus ipsis dati, combustus est Joannes Hus. V, 249. Joannes Hus, licet contra Eucharistiam nihil scripserit, deque eo multis hærelicorum more dubitanter locutæ fuerit, palet tamen ipsum Wicleffii errores «catum fuisse. IX, 44, 45. Usum calicis vel necessarium prædicabat. 165.

Hussitæ suum nomen habent a Joanne Hus. IX, 165. Errabant circa usum calicis quæ necessarium prædicabant. *Ibid.* Erra-

INDEX GENERALIS

bant etiam circa ministrum pœnitentiæ. 257..

Hidroparastatæ, scu aquarii, aquam solain in Eucharistia adhibebant. **VIH**, 525.

Hypocrisis est simulatio personæ ulterius. **X**, 221. Hypocrisis in Novo Testamento sumitur pro simulationis sanctitatis quam quis 4jon habet. *Ibid*.

Hypostasis magna fuit olim controversia Græcos inter ct Latinos de hac voce græca, *hypostasis*. Latini existimabant bypostasim idem significare, ac usiam scu essentiam, et ideo tres hypostases rejiciebant, cl Græcos eos admittentes Arianismi insimulabant. Graeci vero existimabant per eam vocem significari non substantiam, sed officium acu qualitatem. **II**, 92. Nunc autem communi sensu hypostasis accepta est pro per-

sona. *Ibid*. Personæ divinæ j .µ 1; nr «l. i lres substantis, sicut dicuntur tics hypostases. scu lres personæ? *Ibid*. Unio hypostatica. *I'ide Incarnatio*.

HyPoiheca est contractus quo res datur aut assignatur in a<securationeni debiti Si res sil mobilis, dicitur pignus; ii sit immobilis dicitur hypotheca. Est duplex : generalis, ct particularis, tandem expressa ct tacita. **VI**. 183 et **VII**, 172. Quæcumque possunt vendi possunt oppignorari vel hypothecari. **VI**, 185 et **VII**, 172. E contra quæ non possunt vendi non possunt hypolhecari aul oppignorari. *Ibid*. Quisnam est ordo inter creditores hypothecarios, lain cx natura quam ex juris dispositionibus î **VI**, 185.

Icas Edessenus fuit unus auctorum Trium Capitulorum. **V**, 155.

Iconoclastarum Synopsis historica. **IIi**, 128 ct seqq. Concilium Iconoclastarum sub Constantino Copronymo a septima synodo probatum fuit. **V**, 229. *Vide Imago*.

Idea græce, latine forma dicitur; unde per ideas, intelligiuntur formæ aliarum rerum præler ipsas res existentis, et definiri solet idea : *fonna in mente existais, ad quam respiciens artifex operatur*. Duplex est ejus officium; primum kquod sit exemplar ad cuius normam fit ideatum ; secundum, quod sit ratio illud cognoscendi, per ideam enim in monte cognoscimus ideatum in re. **I**, 250. Dantur-ne idem in mente Divina? *Ibid*. Quid sunt idem in Deo? *Ibid*. Plures sunl-ne idcæ lu Deo? 251.

Idioma. Radix communicationis idiomatum est identitas suppositi. **II**, 418. *Idioma* græce idem est ac latino *proprietas*. Unde communicatio idiomatum est communicatio proprietatum. **III**, 59. Definiri potest communicatio idiomatum : *Naturæ divinas et hum me carumque proprietatum de se invicem mutua priedicatio*. *Ibid*. Idiomata , scu proprietates sunt triplicis generis. Primi generis sunt quai conveniunt Christo ratiouc solius divinitatis indepcndenler ab unione hypostatica , ut sunt esse aeternus, omnipotens, immensus, etc. secundi generis sunt, quæ ipsi conveniunt ratione solius humanitatis indepcndenler ab unione, ita ul puro homini convenire possint, ul esse possibilis , mortalis, mortuus, etc. tertii generis sunt, quæ Christo conveniunt ratione utriusque naturæ simul, ul esse mediator, redemptor, mereri seu satisfacere ex rigoro justitia.*. 59 et 40. Communicatio Idiomatum in Christo fundatur tum in unione hypostatica . ratione Cujus iiniin ct idem suppositum duplicem L el naturam divinam el humanam; tum in eo quod nomina concreta, licet primario formam significant, eam tamen significant ii obliquo, cl suppositum in recto pro quo

supponunt. 40. In Christo admittenda est idiomatum communicatio. Est de fide. *Ibid*. Regula generalis communicationis idiomatum : Concreta de concretis, tam naturarum quam proprietatum possunt de se invicem prædicari, regulariter loquendo. *Ibid*. Abstracta vero de abstractis, abstracta de concretis cl concreta de abstractis, non possunt de se invicem prædicari saltem formaliter. *Ibid*. Quædam attributa excipiuntur ab hac regula. 41.

Idololatria. Princeps Christianus polesi cogere suos subditos ut deserant idololatriam. **V**, 52. Idololatria fuit-ne universalis. 103, 104. Idololatria sumpta metaphorice, est omne peccatum mortale quo peccalor adh@rcl ccaluræ ut fini ultimo : sumpta in sensu proprio, est cultus divinus alteri quam Deo exhibitus; vel, quod idem est, est cultus exhibitus creaturæ ul Deo. **VII**, 571. Duplex insuper distinguitur idololatria : interior , qua quis animo el affectu veneratur creaturam ut Deum, et exterior, qua hanc internam reverentiam signis exterioribus protestatur cl significat. *Ibid*. Alia est perfecta, et alia imperfecta. *Ibid*. Idololatria ex parte objecti scu cx genere suo csl gravissimum peccatum. 573. Duplex csl causa idololatriæ : una dispositiva, ex parte hominum; altera consummaliva, cx parle dæmonum. *Ibid*. Homines tripliciter disponebantur ad idololatriam : Ie ex inordinatione affectus erga parentes vel amicos suos defunctos ; 2° ex delectatione quam homo naturaliter percipit ex repræsentatione, cl tanto magis quanto expressiores sunt repræsentationes ; 5°cx ignorantia veri Dei. 576. Probabile csl quod in prima mundi ætate, scilicet ab Adamo ad diluvium, non fuerit idololatria. *Ibid*. I°. jecunda mundi elate incucpil idololatria, •empe post diluvium , sed quo precise tempore , quisvc primus auctor fuerit, incertum est. *Ibid*. In sexta mundi ætate per virtutem Christi magna cx parte exclusa est idololatria. *Ibid*,

Idolum est hlsa similitudo, sen simulacrum repræsentans vel id quod simpliciter non cæ\ vol quod non est tale quare colitur, juxta illud Apostoli : *Idolitm nihil est* scilicet quantum ad formam seu naturam quæ ab idololatrâ creditur ibi inesse Simulacrum videtur idem significare ac idolum. III, 131, cl VII, 371.

Ignatius (S.) martyr, Joannis evangelists auditor, scripsit epistolas ad Ephesios et ad Magnesianos de pluralitate et consubstantialitate Personarum. II, 16. Has epistolas esse S. Ignatii genuinum fœtus agnoscunt catholici et ecclesia anglicana et alii. *Ibid.*

Ignatius (S.) a sede Constantinopolitana pulsus est malitia et insidiis Barbæ, et in exilium missus; scii postea sub Michaelē, successore Basilii, in sedem est restitutus. V, 242.

Ignis slernus quo damnatorum corpora cruciabuntur significat vel omnes pœnas inferni, vel quamcunque pœnam in genere et indeterminate. II, 216, cl IV, 411 et seqq.

Ignorantia invincibilis dicitur, quæ morali diligentia vinci non potest, et ideo est involuntaria atque inculpabilis. Ignorantia vincibilis est quæ morali diligentia vinci potest; sicque voluntaria est in causa, estque culpabilis. 1, 38. Ignorantia alia est negativa, quæ nihil aliud est quam mera nescientia seu incogitantia : alia positiva, quæ est iudicium erroneum quo quis iudicat positive esse quod non est, aut non esse quod est, v. g. non esse Deum. *Ibid.* Non potest dari ignorantia Invincibilis sive positiva sive negativa de existentia Dei vel auctoris naturalis. Est communior. *Ibid.* Ignorantia est carentia scientiæ in subjecto scire capaci. Si subjectum est incapax scire, hæc vocatur nescientia. III, 71. Ignorantia ex parte intellectus dividitur in ignorantiam privative iimplam, et in ignorantiam contrarie sumptam quæ dicitur pravæ dispositionis et est error. *Ibid.* Ignorantia considerari potest ex parte intellectus, objecti et voluntatis. *Ibid.* Ignorantia triplex est : antecedens, concomitans et consequens. *Ibid.* Ignorantia antecedens præcedit omnem actum voluntatis, causât involuntarium simpliciter, et excusa» a peccato; est enim invincibilis. 72. Concomitans est etiam invincibilis : non facit voluntarium simpliciter, neque facit involuntarium positive et contrarie, non omnino excusat a peccato. 72. Consequens causal voluntarium secundum quid ; accusat peccatum. *Ibid.* Hæc Ignorantia est volita vel directo, vel Indirecte; prima est affectata ; secunda est cum qui negligil addicere. *Ibid.* Pauci negant dari ignorantiam invincibilem. 220. Ignorantia invincibilis excludit quamcumque cognitionem attendendam. 241. Ignorantia potest, esse causa peccati, non per se, quia cum sit privatio et non ens, non potest per se influere in actum, sed per acciniu tanquam removens prohibens, qua-

I tenus removet scientiam, quæ <l adesset pe> i catum non lleret. IV, 528. Ignorantia concomitans non est causa peccati, quia non removet scientiam, quæ si adesset impediret peccatum, sed ea præsentē æque fieret. Ignorantia antecedens et consequens sunt causa peccati, quia tollunt scientiam, quæ si adesset prohiberet peccatum; cum hac tamen differentia, quod antecedens sit tantum causa actus peccati, seu peccati non formaliter, sed materialiter sumpti, quia actus ex illo sequens, quoad circumstantiam peccati, est involuntarius, cum ista circumstantia sit invincibiliter Ignorata; consequens autem causa peccati formaliter, quia actus sequent ex illa, etiam quoad rationem peccati formalis, est voluntarius, cum hæc ratio sit voluntarie et vincibiliter ignorata. *Ibid.* Ignorantia invincibilis non est peccatum; vincibilis eorum quæ quis scire tenetur, est formaliter in se peccatum, non tamen ratione sui, sed ratione negligent!® addiscendi. Omnes autem scire tenentur communiter l» ea quæ sunt fidei : 2® universalia juris præcepta : 5° singula quæ ad suum statum et officium pertinent. *Ibid.* Ignorantia culpabilia eorum quæ quis scire tenetur propter opm hic et nunc faciendum vel vitandum, non est peccatum speciale distinctum a peccato quod ex ea sequitur. 329. Ignorantia rerum quas homo propter ipsas tenetur scire est peccatum speciale distinctum a peccato cuius est causa- *Ibid.* Quænam est diligentia sufficiens et moralis ad expellendam ignorantiam? *Ibid.* Quæ diligentia censeatur sufficiens ut ignorantia dicatur Invincibilis et involuntaria? 330. Invincibiliter ignorari rarissime ea quæ spectant proprium statum, seu officium. *Ibid.* Potest dari ignorantia invincibilis juris positivi divini, non solum apud infideles, quibus non est annuntiatum Evangelium, sed etiam apud fideles, quibus est annuntiatum. 551. Ignorantia legis divinas positivæ non oritur ex culpa. *Ibid.* Dari potest in adultis perfectum usum rationis habentis ignorantia invincibilis juris naturæ quoad præcepta remotiora et obscuriora que dicuntur tertiæ classis. Est nunc communissima inter theologos. 535. Non potest dari ignorantia invincibilis de primis præceptis, neque de secundariis secundum se consideratis. *Ibid.* Communiora media adhibere tenemur ad expellendam ignorantiam; non semper, sed aliquando, orationem et prelenitiam. 354 et 555. Ignorantia juris naturæ potest vinci per lumen gratiæ extraordinarium. 541. Ignorantia invincibilis facti et juris positivi, tam divini quam humani, excusat a toto peccato opeiautem ex ea. 312. Ignorantia vincibilis juris aut facti non excusat saltem a toto peccato operantem ex ea; sed minuit aliquando. 345. Ignorantia juris naturalis profluens ut pœna ex peccato originali, et voluntaria in Adamo, est-ne ideo culpabilis? *Ibid.* Ignorantia juris positivi ui-

INDEX GENER ALIS.

tlul est pcenn et effectus peccnti originalis. 511. Illa regula : Ignorantia facti excusat, non Ignorantia juris, valet tantum pro foro Interno. 515. Ignorantia invincibilia juris natur® reddit actum involuntarium. 5H. Metior est-ne conditio Ignorantis quam scienti 518. Unoianlia invincibilis jm is aut facti quæ excusat at- uiiini peccato, excusat a pœna. 551. Ignorantia vincibilis juris aut facti, quæ excusat a mortali, etiam excusat a poena, saltem tanta. 552. Ignorantia vincibilis quæ non est crassa et supina excusat a mortali. *Ibid.* ignorantia vincibilis etiam crassa et supina legis latæ sub hac aut similibus formulis : (?«» *scienter, temerarie, ausu temerario contrafecerit, rei contra fatere auctus fuerit, aut praesumpserit*, excusat a culpa. *Ibid.* Qui in hoc casu delinquerent ex ignorantia affectata, incurrerent-ne pœnam? dubium est. Quidam affirmant, alii negant. *Ibid.* Ignorantia etiam invincibilis pœna non eximit ab illa eum qui peccat graviter contra legem quam vel novit, vel ignorat ignorantia crassa vel supina, nisi illa pœna sit extraordinaria, aut nisi sit censura ecclesiastica. *Ibid.* Ideo ignorantia invincibilis excusat a peccato, quia tollit cognitionem et consequenter voluntatem. *Ibid.* Ignorantia invincibilis censuræ ecclesiasticæ eximit ab illa peccantem scienter contra legem per quam est decreta. Est communis. 553. Probabilius videtur ignorantiam etiam vincibilem, modo non sit crassa et supina, censuræ ecclesiasticæ eximere ab illa peccantem scienter contra legem per quam est statuta. *Ibid.* Omnia peccata sunt ex ignorantia practice circa particulare hic et nunc cligibilia. 854.

Illicitum concilium non prohibuit cultum sacrarum imaginum. 111,138.

Illicitum aliquid potest esse et prohibitum : 1° quia est periculosum et inductivum mortis, ut perculere mulierem praegnantem; 2° ob alias causas, v. g. venatio certo tempore quo animalia concipiunt. VI, 274.

Illiteratus quisnam censeri debet penitus. VI, 206.

Illuminare nihil aliud est quam manifestare veritatem, non simpliciter, sed cum magisterio et doctrina. II, 223. Angeli supciores illuminant inferiores. *Ibid.* Illuminatio angelorum non fit per infusionem novi luminis aut speciei, sed per solam objecti prius incogniti propositionem explicatam, et artificiose dispositam ad captum angeli inferioris. 224. Angelus inferior illuminat superiorem. 225.

Imago est similitudo ad repræsentandum expressa ex eo cuius est imago. II, 115. Unde ad veram et proprie dictam imaginem, duæ conditiones requiruntur ; prima, ut sit similis, non solum in genere vel in aliquo analogo, aut accidentibus communibus, sed in specie vel in signo speciei : secunda conditio est, quod hæc similitudo originem trahat,

seu sit expressa ex eo cuius est imago, fideque vi et motu processionis*. *Ibid.* Imago potest tripliciter dici : una artificialis, quæ importat similitudinem, non in niura specifica, sed tantum in signo speciei; et hæc est imperfecta imago : -secunda intentionalis, ut species expressa quæ importet similitudinem non tantum in signo naturali. ® specific®, sed in ipsa natura specifica, non in sub modo essendi naturali, sed in tollibili; et hæc est perfectior pars : tertia naturalis, quæ importat similitudinem in natura et modo essendi naturali, et hæc est perfecta. *Ibid.* Nomen Imaginis est proprium Filio Dei. *Ibid.* Homo est vera Dei imago ratione naturæ intellectualis, imperfecta tamen. H, 26G. Ad rationem imaginis duo requiruntur : primum quod sit similis illi cuius est imago in ratione specifica et ultima differentia, vel in signo speciei, vel saltem in nobilissima proprietate illius : secundum, ut similitudo sit expressa et deducta ex eo cuius dicitur imago; quia imago dicitur ex eo quod imitatur alterum. *Ibid.* Bellum contra imagines sacras recrudescit in Oriente anno 814 et sequentibus sub pluribus imperatoribus. III, 150. Theodora mulier religiosissima, mortuo Theophilo marito, cum una cum lilio annorum quatuor tantum nato proclamatur Augusta, totum animum restituendis sacris imaginibus applicuit. *Ibid.* Inter imaginem et idolum hoc est discrimen, quod imago (sic dicta ab imitando) sit vera rei similitudo, seu, ut alii dicunt, rei vere subsistentis ad eam repræsentandam expressa similitudo : idolum vero est falsa similitudo, seu simulacrum repræsentans, vel in quod simpliciter non est, vel non est tale quare colitur. 151. Differt etiam imago a similitudine tanquam inferius a superiore : licet enim omnis imago sit similitudo, non tamen contra; quia similitudo significat relationem inter duo ratione alicujus convenienti®; imago autem significat talem similitudinem quæ ad repræsentandum est expressa. *Ibid.* Nullus sacrarum imaginum Christi et sanctorum est licitus et pius. *Ibid.*, c. seqq. Duo sunt accurate distinguenda in cultu imaginum : dogma ipsum et ipsius dogmatis casus et praxis. Dogma, nempe licitum esse et pium colere sacras imagines, immutabile est et ab Apostolis ad nos continua traditione derivatur. Hujus autem dogmatis usus seu praxis, hoc est, actu colere imagines, cum disciplinam spectet, mutationi obnoxia est, non secus ac cætera disciplina capita. 159. Possunt depingi et colari imagines Dei, Christi et angelorum. 140. Licet Ecclesia definiverit imagines sacras esse colendas, gravis tamen et intricata difficultas restat quomodo et quo genere cultus sint colenda; circa quam triplex est potissimum theologorum sententia. III. Imago potest dici

est res quædam auro, ligno, tela constans,

figura, coloribus, lineamentis aliisque artis ornamentis decorata : sic sumpta imago nulla est veneratione digna. 2» Potest considerari formalissime prout in artu exercito exercet officium imaginis 5° Imago consideratur a quibusdam proui est res sacra cultui divino deputata et in honorem Dei et sanctorum instituta, iiabcns vun cos significandi seu repraesentandi. 144. Imago in speculo causatur per reflexionem radiorum. IX, 15“.

Immaterialitas potest sumi tripliciter : 1° pro exclusione informationis maleriæ ; 2° pro independentia a materia : 5° pro excessu supra conditiones maleriæ in agendo et recipiendo. I, 454. Immaterialitas est radix intellectionis. II, 172 et IV, 76.

Immersio est modus quo potest administrari baptismus. VIII, 590. *Vide* Baptismum.

Immortalitas. Quod quis sit immortalis dupliciter intelligi potest : 1° quod non possit mori ; sic angeli, sic beati in cælo sunt immortales ; 2° quod possit non mori. II, 281. Primi parentes fuissent immortales sic, ut si in innocentia persévérassent, nunquam fuissent mortui. 282. Primo homini in statu innocenti® non proveniebat ex natura seu ab intrinseco hominis. *Ibid.* Fuerunt plures causæ simul concurrentes ad immortalitatem parentum in statu innocentliæ. *Ibid.* Quamvis immortalitas possit dici naturalis primis parentibus, hoc sensu quod fuerit eis collata in prima naturæ institutione, simpliciter tamen loquendo fuit ipsis supernaturalis el indebita. 285. *Vide* Anima.

Immundorum triplex est genus. X, 50.

Impanatores sunt illi qui docent Verbum sibi assumere hypostatice panem et vinum in Eucharistia, sicut assumpsit humanitatem in incarnatione. IX, 74.

Impassibilitas est dos corporis beati. IV, 44.

Impedimenta. Alia dirimunt ingressum religionis ; alia tantum impediunt. VI, 408. Impedimenta matrimonii sunt duplicis generis, scilicet . prohibentia seu impediencia tantum ; et dirimentia. X, 175. Quinque numerantur impedimenta impediencia tantum, nempe : Ecclesiæ vetitum, tempus feriatum, calechismus, sponsalia, et votum simplex. *Ibid.* et seqq. Illeduci possunt ad duo. *Ibid.* Impedimenta dirimentia olim numerabantur duodecim ; nunc qualuordecim numerantur a concil. Trid. nempe - error, conditio, votum, cognatio, crimen, cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, affinitas, clandestinitas, impotentia, raptus 176. Ecclesia potest statuere impedimenta dirimentia matrimonium. 177. Per Ecclesiam non sunl intelligendi reges et principes sæculares. *Ibid.* Ecclesia non usurpavit potestatem condendi impedimenta dirimentia matrimonium in prxjudicium potestatis regiæ. *Ibid.* Ecclesia potest dispensare in impedimentis dirimentibus matrimonium : quæ sunt juris ecclesiastici. 178. An principes sæculares jus

habeant statuendi impedimenta matrimonium in foro conscientia* dirimenti), non uni el eadem est sententia. 177. *In appendice.* Panem affirmantem tenet auctor dissertationis ad calcem positæ. 4, Impedimenta matrimonii in Codice nostro civili inducta, respiciunt-ne ad solos elioctus civiles? vel dirimunt-ne contractum naturalem? *In appendice* 8. Si impedimenta matrimonii a principibus sæcularibus non statuuntur, non valent nisi quantum ad elTeclus civiles. X, 178. Principes infideles possunt apponere Impedimenta matrimonio. 177. Qui novit impedimentum, tenetur-ne illud revelare? 121. Si parochus noverit impedimentum ex sola confessione sacramentali, quid agere debet? *Ibid.* Nullus potest dispensare in impedimentis quæ sunt juris naturalis. 178, et quapropter defectum consensus dirimunt. *Ibid.* Potestas dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonium residet in summo Pontifice. *Ibid.* Quænam sunl causæ dispensandi in impedimentis dirimentibus matrimonium. *Ibid.* Episcopus potest dispensari in quatuor impedimentis impediencia, excepto voto simplici castitatis et religionis ingrediendæ. 177. Dissertatio de impedimentis matrimonii jure civili induciis, in *appendice*, 1, 2 et 5. Qui potest apponere impedimentum pro re gravi, non inde sequitur posse pro minori. 116. Qui tollere potest majus impedimentum, potest tollere minus ejusdem ordinis. *Ibid.*

Imperatores quidam Christiani habuerunt plures uxores. X, 159. Permiserunt repudium. 165. Adfuerunt conciliis. *Vide* Concilia.

Imperium est substantialiter actus rationis, præsupposito actu voluntatis, in cujus virtute ratio movet per imperium ad exercitium actus. IV, 152. Imperare tria dicit quæ pertinent ad rationem : ordinare ; intimare ; movere. *Ibid.* Imperium a quibusdam vocatur judicium practice-praelieuin. 154. Diversa sunt potestates imperandi quas respicit obediencia ; alia est divina, alia humana, hæc alia ecclesiastica, alia, politica seu civilis, sub qua intelligitur domestica. VIII, 5 et 6.

Impoenitentia est-ne speciale peccatum? IX, 296. «M

Impositio manuum visibilis facta ab apostolis, erat signum permanens. IX, 5. *Vide* Hlanus. "v

Impotentia est defectus impediens copulam conjugalem. X, 172. Impotentia est multiplex : 1° alia provenit ex causa intrinseca el naturali, alia ex causa extrinseca el accidentali ; 2° alia est perpetua, alia ler.iporalis 5° alia est absoluta, alia respectiva. *Ibid.* Omnis impotentia antecedens perpetua, sive naturalis, sive accidentalis, sivo absoluta, sive respective inter eos inter quos subsistit, impeditet dirimil matrimonium jure naturali et ecclesiastico ; secus si sil temporalis. 219. Laborantoe impotentia antecedente perpe-

(ua, ubi de en constat, stathn sunt separandi. 215. Quibus signis poterit dignosci esse impotentiam ex maleficio, adeoque adhibendos esse exorcismos? // ftid. Quid agendum in dubio ulrinque «equalit <m impotentia præcesscrit vel subsecuta fuerit matrimonium? 216.

Imprecationes quæ in S. Scripturis reperiuntur, contra pwxetores possunt tripliciter intelligi : 1° per modum prænuntiationis; 2° per modum optationis, modo referatur ad iustitiam punientis ; 5° per modum desiderii, quod referri debet ad remotionem et destructionem culpæ. V, 293.

Imprudētia per defectum opponitur prudentiæ. VI, 6. Sumi potest tripliciter : negative, pro sola carentia prudentiæ; Ibid, privative, pro carentia prudentiæ quam quis natus est et debet habere. Ibid, contrarie, quatenus ratio directe movetur et agit contra prudentiam spernendo et repudiando consilium au divina documenta. Ibid.

Impubes dicitur qui nondum complevit decimum quartum statis annum, si sil mas, cl duodecimum, si sil fœmina. VII, 10

Inadvertentiā differt ab ignorantia, quod Ignorantia sit privatio scientis seu cognitionis habitualis; inadvertentia, privatio cognitionis actualis -unde ubicumque est ignorantia est inadvertentia, sed non e contra ; potest enim ille qui scit habitualiter actu non advertere, ex naturali distractione vel aliunde. IV, 548 Inadvertentia potest esse s mul ad actum et ad malitiam. Potest etiam esse advertentia ad actum, cl inadvertentia ad malitiam. Ibid. Sicut datur ignorantia invincibilis et involuntaria facti, juris positivi divini et humani, cl etiam naturalis quoad remotiora , ita circa eadem, propter easdem rationes, potest dari inadvertentia invincibilis et involuntaria. Ibid. Sicut quæcumque ignorantia invincibilis excusat a peccato, quia facit involuntarium ; ita propter eandem rationem, quæcumque inavertentia invincibilis excusat a peccato. Ibid. Difficultas est quæ et quando sit inadvertentia vincibilis. 549. Ul inadvertentia ad malitiam actus censeatur vincibilis et non excusans a peccato formali, non semper requiritur actualis sive scrupulus, sive dubitatio. aut suspicio de malitia actus. Ibid.

Incantatio est magia qua quis solis verbis miranda ope dæmonis operatur. IX, 382.

Incantatores dicuntur qui solis verbis artem magicam exercent. IX, 582.

Incarnatio. Multiplices ac varios errores S. Thomas ad tres classes revocat : prima est errantium circa divinitatem Christi; secunda errantium circa ejus humanitatem; tertia errantium circa utriusque naturæ unionem II, 508. Incarnatio idem significat ac inhumanatio; cstque unio seu unitio naturæ humanæ cum divina in una Verbi persona. Ibid. Unde Verbum incarnari, est hominem fieri, juxta illud Joan. Verbi vi **CARO FACTUM EST** Ibid. Quamvis ntem natura humana conslit carne tl attinui, a carne tamen potius quoniam ab

anima hoc mysterium nomen accepit. Ibid. Incarnatio Verbi est possibilis. 510. In mysterio incarnationis ex nulla par)“ apparet contradictio. / fcid. Non potest lumine naturali demonstrari aut evidenter cognosci possibilitas incarnationis. 312. An et quibus revelatum est futurum incarnationis mysterium? 512. Conveniens fuit Deo incarnari. 541. Perfectiones Dei relucent in incarnatione. Ibid. Incarnatio fuit maxime conveniens generi humano. 545. Incarnatio fuit conveniens toti universo. Ibid. Inconvenienter facta fuisset incarnatio in principio et in fine mundi, sed convenienter peracta est in plenitudine temporis. Ibid. Incarnatio non fuit simpliciter necessaria ad reparationem generis humani, sed tantum secundum quid. 544. Unicum motivum incarnationis fuit redemptio generis humani : unde, Adamo non peccante, Verbum non fuisset incarnatum vi præsenlis decreti. 532. Christus venit in mundum ad delenda omnia peccata, tam originale quam actualia, principalius tamen ad delendum originale. 261. Utrum-ne non existente peccato Verbum incarnatum fuisset vi alterius decreti? Ibid. Existente solo originali peccato sine actualibus, vi præsenlis decreti venisset Christus; solis autem peccatis actualibus exislenlibus sine originali, probabile est quod non venisset vi præsenlis decreti. 562. Unio Verbi incarnati non csl facta in natura, sicque natura divina et humana non coaluerunt in unam, sed utraque confusa et permixta mansit integra, uni personæ Verbi unita. Est fidei domna definitum contra Eulychetem inconcilio Chalced. et Conslantinop. 563. Unio Verbi divini cum natura humana facta csl in persona Verbi, sic ul in Christo sit unica Verbi persona, unusque sil et idem Dei cl hominis filius; est iterum fidei dogma declinitum contra Nestorlum in concil. Ephes, et confirmatum in concilio Chalced. 561. Unio naturæ humanæ cum Verbo nullatenus est accidentalis, sed absolute essentialis. 576. Unio hypostatica, si consideretur ex parte eorum quæ conjunguntur, non csl maxima ; si vero consideretur ex parte ejus in quo conjunguntur, est inter creatas uniones maxima 577. Unio Verbi incarnati csl-ne idem quod assumptio? Ibid. Christus nec meruit, nec absolute mereri potuit, sive de condigno, sive de congruo, suam incarnationem. 401. Circumstantiæ incarnationis alia sunt precedentes, alie concomitantes, aliæ consequentes. 401. Christus non meruit eas circumstantias suæ incarnationis sive procedentes, sive concomitantes, quæ vel in aliquo genere sunt causæ seu principia substantia incarnationis ul exculioni mandata, vel eam necessario comitantur. 401 cl 405. Meruit tamen Christus eas incarnationis suæ circumstantias quæ nec influunt in ejus esse, nec eam necessario comitantur. 405. Christus meruit circumstantias Incarnationis consequentes; quia illæ non prærequiruntur merito

Ipsius nec se (enent ex parte principii merendi sed ad illud consequuntur. *Ibid.* Christus meruit siæiu-arnalioniscontinialionem. *Ibid.* SS. Patres veleris Testamenti non meruerunt, nec mereri potuerunt *de condigno* incarnationem, nec circumstantias ejus intrinsecas, est commun.'» cl certa. 406. Antiqui Patres meruerunt. *de congruo* incarnationem. Est etiam communis. 407. Difficultas est an meruerunt «*de congruo* stricte vel late sumpto- *Ibid.* Nulla creatura fuit aut osse potuit causa principalis efficiens incarnationis, sed solus Deus. 408. Beata virgo non fuit causa instrumentalis conjunctionis humanitatis cum verbo. Hæc conclusio insinuat ex auctoritatibus citatis; non enim proprie diceretur incarnatio opus solius Dei, si B. Virgo illi cooperata fuisset etiam Instrumentaliter. *Ibid.* Tota Trinitas incarnationem operata est. 409. Filius dupliciter se habuit ad incarnationem, effective per potentiam, elterminatiæ per subsistentiam. Pater autem et Spiritus sanctus cfective tantum. *Ibid.* Convenientius fuit naturam humanam assumi a Verbo quam aliam quamcumque. 419. Decebat assumi naturam ex stirpe Adæ, licet aliunde natura humana potuisset assumi. 422. Verbum hypostatee assumpsit omnes partes pertinentes ad integritatem el perfectionem humanitatis, sive informetur vita lotius, sue non. 424. Verbum hypostatrice sumpsit verum corpus, non phantasium aut umbratile, est de tide. *ibid.* Verbum assumpsit ex B. Virgine corpus erronum ex carne et sanguine sicut nostrum, est de fide. 423. Verbum assumpsit animam intellectualem, est eliam *de fide*. 426. Verbum assumpsit hypostatrice dentes, ungues et capillos. *Ibid.* Verbum non assumpsit hypostatrice lacrymas, sudorem, salivam el altas superfluitates corporis humani. 427. Acerbum assumpsit hypostatrice sanguinem naturalem. *Ibid.* Anima, corpus et humanitas Christi simul tempore fuerunt assumpta i Verbo. 429. Secundum ordinem intentionis, prius natura fuit assumpta tota humanitas quam paries, secus in ordine executionis. *Ibid.* Secundum ordinem executionis, prius natura fuit assumpta anima, mediante qua assumptum *est* corpus, ac tandem totum seu lota humanitas ex utraque resultans. *Ibid.* Christum assumpsit veram humanitatem. 111, 1. fide CuRlSTUS, HUMANITAS, NATURA.

Incestus est concubitus cum consanguinea vel affine intra gradus prohibitos. VIII, 157 et IX, 583. Incestus est determinata species luxuræ. VIII, 157. Omnes incestus carnales sunt ejusdem speciei. 158. Licet incestus cum consanguinea sil incestu cum affine, iste tamen ex jure positivo habet duplicem ellevium quem non habet alter : 1° privat incestuosum jure petendi debitum ab nvore cujus consanguineam in primo vel secundo gradu cognovit; 2° mortua conjugo, non potest aliam ducere. 158. Certum est in-

cestus legales aut spirituales, ratione nempe cognationis legalis vel spiritualis, specio differre tum ab incestibus proprio dictis, tum inter so. *Ibid.*

Inclinatio naturalis ad bonum non potest Ita infirmari et minui per peccatum ut tandem omnino destruat. IV, 314.

Incommodum qui sentit, debet sentire Commodum. IX, 558, 559.

Inconsideratio csl cum quis contemnit vel negligit attendere ea ex quibus rectum judicium procedit. V, 7. Pertinet ad imprudentiam *ibid.*

Inconstantia importat recessum quemdam a bono piupulo definito. V, 7. Per sui consummationem perline, ad imprudentiam *Ibid.* Orilu. ex luxuria. *Ibid.* cl VIII, 155.

INCONVENIENTIALIUD ex incon venienti libere posito sequi potest. IIIv 194.

Increduli omnes tempore N08 deleti n* sunt in aquis diluvii. 111, 224. increduli seu deistæ dicuntur qui Ens supremum ignoscunt, sed negant cum quidquam revelasse hominibus, ideoque religionem Christianum ut figmentum rejiciunt : solam rationem ut judicem veritatis agnoscunt ; in varias abeui adinventiones. V. 17, 18.

Indicia sunt circumstantis aut signa ex quibus prudenter judicari potest talem esse reum, Commississe hoc crimen VI. 518. Indicia debent esse probata per duos testes juratos : non debent esse levia, nec remota, sed manifesta. *Ibid.* Quomodo dignosci possit quæ indicia sunt sufficientia et quæ non sunt ad judicandum sine temeritate? 111.

Individuatjo duo dicit : 1° perseilaleni existentia, seu exislere per se independenter ab alio tanquam a subjecto seu materia; 2° incommunicabilatciu ulteriori supposito. II, 259.

Inducens mulierem ad peccandum, peccat-ne gravius quam qui facit homicidium? IV, 184. Ad quid tenetur qui aliquam vi, nictu vel fraude induxit in peccatum? VI, 27g.

Indulgentia generalim sumpta, est remissio proprii juris in gratiam alterius. IX, 508 Ex usu autem Ecclesiæ et theologorum indulgentia definitur : Remissio pænæ temporalis debilæ peccato actuali, remisso quoad culpam el poenam sternam, facta extra sacramentum ab eo qui jurisdictionem spirituales habet dispensandi thesaurum Ecclesiæ. *Ibid.* cl 51 l. Indulgentia; valent non solum in foro Ecclesiæ, sed eliam in foro Doi. 509. (Est in Ecclesia thesaurus satisfactionum Christi el sanctorum. 511.) Est in Ecclesia potestas dispensandi indulgentias ex thesauro Ecclesiæ. 511, 512. Potestas conferendi indulgentias primario competit summo Pontifici, et per ipsum in episcopo* derivatur. 512. Non requiritur potestas ordinis. 513. Indulgentia dividitur : 1« ic totalem seu plenariam, qua sufficit tollendæ toti poene restanti post culpam dimissam; et in partialem, 4uæ sufficit tollendæ parti pænæ tanluia,

Boa. pAftiallg autem indulgentia est multiplex : quædam conceditur pro medietate, vel tertia vel quarta parte peccatorum, id est, pœnarum peccatis debitarum; alia csl unius vel plurium dierum, unius vel plurium annorum, unius vel plurium quadragenarum. 109. Est perpetua el temporalis. *Ibid.* Dividitur; 2° in personalem, rcalcm el localem. *Ibid.*— Ut indulgentia sil valida el rata, quatuor requiruntur : auctoritas in concedente; cbarilas in suscipiente; causa legitima, quæ sit scilicet ad honorem Dei et Ecclesiæ utilitatem, et adimpletio operis injuncti. 514. Indulgentia sine causa pia el rationabili concessa, csl illicita. *Ibid.* Esi valida quoad aliquid. *Ibid.* Non esi rata quantum ad remissionem pœnæ Deo debitis, in hac vel altera vita hiendæ. *Ibid.* Ad validitatem indulgentiæ causa pia requisita debel esse proportionali quantitati indulgentiæ. 515. Utrum suscipiens indulgentiam debeal esse in statu gratiæ? 516. Suscipiens indulgentiam debel esse baptizalus non excommunicatus. *Ibid.* Facere debel opus injunctum. *Ibid.* Ad indulgentiam consequendam esl-nc adhibenda confessio sacramentalis? 520. Utrum qui opera præscripta devolo adimplet præcise toties quoties præscripta sunt, tantum participet de indulgentia quam qui pluries el devotius adimplet. 517. Qui partem operis præscripti implevit el propter morbum aliamve justam causam residuum implere non potest, lucratur-ne indulgentiam? 520. Utrum qui facit opus præscriptum sine intentione lucrandi indulgentiam, puta quia nescii aut oblitus csl ei esse annexam indulgentiam, illam lucretur. 520. An pœnitens qui vacat indulgentiæ lucrandæ possit omittere poenitentiam a confessario Injunctam? 509. Utrum translato festo transferatur indulgentia ei annexa? 520. Indulgentiæ possunt applicari el prodesse defundis. 521. Ipsi prosunt per modum suffragii. 522. Indulgentiæ applicatæ defundis non semper habent certum el infallibilem effectum. *Ibid.* Indulgentiæ applicet® uni, vel aliquibus personis determinatis, prosunt omnibus quoad aliqua. 523.

Inebriare se causa vitandæ mortis ab alio Intentat®, vel causa sanitatis recuperanda, probabilius non licet. VIII, 114. *Vide* Ebrietas ei Ebrius.

Infamatio. Infamatum de uno crimine Infamare de alio quod non csl affine aul ordinarie conjunctum cum primo est ex genere suo peccatum mortale. VI, 559. Diffamatus in uno genere, non est ideo infamis in alio genere. *Ibid.* Infamatio formalis csl intrinsece mala. IX, 427.

Infamia est duplex ; juris el facti. Infamia juris est quæ per sententiam judicis incurritur, vel contrahitur per crimen publicum aul conditionem cui a jure annexa est Infamia ; infamia facti csl publica opinio commissi criminis per quod fama graviter lædilur. IX, 505.

Infans. Infantes ah Herode occisi «uni vere martyres si non animo, saltem facto. III, 198, Eorum numerus est incertus *Ibid.* Infantes personaliter considerati non sunt capaces legis. IV, 567. Infantes non tenentur legibus humanis. 511 et 512. Infantes salvantur per (idem habitalem in baptismo susceptam. V, 55. Infanti vel impuberi, qui dicitur pupillus, deficiente patre aut avo paterno, datur tutor; minorenni, curator. VII, 10, II. Infans dicitur qui nondum complevit septimum ætatis annum, sive sit mas, sive sit fæmina. 15. Via salutis factu non est nunc arctior, et infantes non sunt nunc peioris conditionis quam in lege naturæ et lege scripta. VIII, 451. Infans in utero salvatur per martyrium matris suæ. *Ibid.* Infantes sunt capaces ordinationis. X, 57.

Inferior potest-ne ligari in foro superioris? IV, 494.

Infideles. Apost. Rom. I. dicit infideles inexcusabiles esse, quod, cum Deum ut auctorem naturæ cognovissent, non tamen sicut Deum glorificaverunt, nec ei gratias egerunt. I, 301. Infideles hortatur S. Scriptura ad bona opera. III, 552. Quædam facta infidelium laudantur et a Deo remunerata sunt. *Ibid.* Infidelis in omni actu non agit propter pravum finem. 556. Agit enim pro beatitudine incommuni. *Ibid.* et 557. Cum infidelis ex dictamine rationis aliquod bonum facit, non referendo ad malum finem, non peccat. V, 50 el 518, 519. Infidelis seu peccator qui nulla præcedente actuali relatione in Deum propter se dilectum, facit, v. g. eleemosynam ex motivo misericordiæ, habet Deum virtualiter Implicitè pro fine ultimo. 50. infideles qui nunquam susceperunt fidem, sive subdantur principibus Christianis, sive non, nullatenus sunt cogendi ad finem, possunt tamen cogi ut non impediunt fidem, licet per occasionem, blasphemias, malis suasionibus, aut apertis persecutionibus. 52. Infideles qui aliquando fidem susceperunt, ut hæretici et apostati®, possunt corporaliter compelli ut impleant quod promiserunt, el servant quod semel susceperunt. *Ibid.* Ritus infidelium principibus Christianis subditorum per se loquendo non sunt tolerandi. 55. Opus infidelis non est meritorium, quia non est gratia informatum. 318. Agnoscere debent in infidelibus gratis sufficientes, cum quibus possunt vitare peccatum. 320. Infideles el peccatores sunt capaces dominii. V, 24, 25. Infidelis plene instructus teneatur-nc statim credere? IX, 502. Matrimonium infidelium etiam consummatum jure divino, potest dissolvi si unus conjugum ad fidem convertatur, el alter vel discedat, vel nolit cohabitare, sine contumelia Creatoris, vel conjugem fidelem pertrahat ad peccatum mortale. X, 165.

Infidelitas mere negativa, non est peccatum, sed poena peccati. IV, 531, Infidelitas in communi esi scientia fidet : et est tri, l x

Deinde vel negativa, vel privativa, vel contraria Infidelitas negativa, est carentia fidei in eo qui nihil audivit de fide, vel non audivit sufficienter; privativa, est carentia fidei in eo qui audivit sufficienter de fide, et non vult ei assentiri, absque eo tamen quod contrarium asserat; contraria est carentia fidei in eo qui, sufficienter de fide instructus, non solum detrectat illam amplecti, sed etiam contrarium asserit et errorem positivum contra fidem sustinet. V, 49. Infidelitas mere negativa non est peccatum, sed peccati poena. *Ibid.* Infidelitas privativa et contraria est peccatum. *Ibid.* Infidelitas est in intellectu tanquam in subjecto, pendet tamen a voluntate movente. *Ibid.* Infidelitas ex genere suo est gravius omnibus peccatis quæ sunt contra virtutes morales. *Ibid.* Quot sunt species infidelitatis? *Ibid.* Paganismus, Judæismus et hæreses, tres sunt species infidelitatis. *Ibid.* An species infidelitatis distinguantur essentialiter, an tantum accidentaliter, dubium est. 50. Quænam est species infidelitatis gravius peccatum? 51. Licitum est-ne de fide disputare cum infidelibus? *Ibid.*

Infinitum dicitur quod caret fine, seu termino. Unde si carcat terminis essentialibus, erit infinitum in essentia; si careat terminis in certo genere attributi, erit infinitum in isto genere. I, 78. Nihil aliud præter Deum est infinitum per essentiam. *Ibid.* Proprium est rei infinitæ identificare sibi res, salvis earum rationibus formalibus, quando non important imperfectionem. II, 55. Infinitum non est substantia sed accidens rebus quæ infinitæ dicuntur. III, 7. Infinito non est aliquid majus. *Ibid.*, et 97. Esse infinitum simpliciter potest duplici modo intelligi; 1º pro eo quod est infinitum omnibus modis; 2º pro eo quod est infinitum absolute et sine diminutione, licet non omnibus modis. IV, 455.

Ingratitudo est duplex: materialis et formalis, formalis est, quando beneficium vel benefactoris animus contemnitur, ut non videaris ipsi obstrictus. Materialis ingratitude est, quando absque contemptu vel omittitur gratitudinis officium, vel committitur aliquid contra benefactorem. VIII, 19. Ingratitudo tam materialis quam formalis est iterum duplex; una privativa, omittendo aliquid quod exigit gratitudo; altera contraria, agendo aliquid gratitudini repugnans. *Ibid.* Tres sunt gradus ingratitude: primus gradus ingratitude privativæ est, ut homo beneficium non retribuat; secundus, quod dissimulet, gratias non agens nec demonstrans se beneficium accepisse; tertius est gravissimus, quod non recognoscat, sive per oblivionem voluntariam, sive alio modo. *Ibid.* Omnis ingratitude est peccatum, quia repugnat rebus rationi et virtuti, unde ab Apostolo numeratur inter alia peccata: *Illasphemi... ingrati, etc.* *Ibid.* Ingratitudo formalis est speciale peccatum, quia opponitur speciali virtuti, nimirum gratitudini. *Ibid.* Ingratitudo

autem materialis non est speciale peccatum. *Ibid.* Ingratitudo si est formalis sive Historialis, sive privativa sive contraria, quandoque est mortale peccatum quandoque veniale. 20. Ingratis sunt aliquando beneficii subtrahenda. *Ibid.*

In honoratio duplex est; intenta, et consecuta. II, 350.

Injuriæ non sunt ulciscendæ privata auctoritate. V, 561. Licet-ne, causa doloris leniendi, injuriam acceptam referre univiro prudenti? *Ibid.* Injuriam nulli liceat iterum remitti debent fratribus ex præcepto Christi. IX, 405.

Injustitia sumitur dupliciter: I. laicæ pro omni transgressionem legis; quæ vocatur etiam iniquitas: hoc sensu omne peccatum est injustitia. VI, 101. 2º Sumitur stricte, prout opponitur virtuti cardinali iustitiæ: sic sumitur vel actualiter, est juris alieni violatio; vel habitualiter, est est prava dispositio inclinans voluntatem ad hujusmodi violationem. *Ibid.* Injustitia sive actualis, sive habitualis, dividitur in generalem seu illegalem, et particularem: particularis dividitur in commutativam et distributivam. *Ibid.* Injustitia tam illegalis quam particularis est vitium speciale, 102. Injustitia sive illegalis sive particularis est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.*

Injustus non dicendus est, saltem philosophice, omnis qui facit injustum, sed solus ille qui facit injustum ex habitu aut ex deliberata electione nocendi sive injustum faciendi. V, 101. Sicut nullus potest facere injustum per se formaliter loquendo, nisi volens; ita nec pati injustum per se formaliter loquendo, nisi volens: per accidens autem quasi materialiter potest quis nolens facere injustum et pati volens. 102 et 105.

Innocens. Innocentes qui sunt par reipublicæ hostilis possunt bonis spoliari in quantum requirit necessitas vel victoriæ, vel pacis, vel satisfactionis. V, 568. Non licet innocentem tradere bestiis fremantibus. VI, 229, 250. Condemnatus secundum allegati et probata, per se loquendo, potest se defendere, sive iudex noverit ejus innocentiam, sive non: per accidens tamen regulariter non potest. 541.

Innocentia et virginitas possunt restitui quoad suum formale. IX, 511.

Innocentie status. In statu innocenti omnes homines non fuissent squali. II, 274. Non est omnino improbabile homines in statu innocentis fuisse futuros collem numero quoad animam quam nunc. 288 In statu innocentis pueri mox nati non habuissent virtutem motivam membrorum sufficientem ad quosdam motus, bene tamen sufficientem ad actus convenientem potentie. 289. In statu innocentis, si perseverassent, nati fuissent foeminae. 291. In statu innocenti homines nati fuissent in iustitia originali, consequenter in gratia sanctificante, quoniam

Mt radix Justitiae originalis. *Ibid.* In statu Innocentiae homines non fuissent nati confirmati in justitia *Ibid.* In statu innocentiae pueri non fuisse, t nati perfecti in scientia, facile tamen processu temporis eam acquisivissent. 292. Pueri mox nati in statu innocentiae non habuissent perfectum usum rationis. 295. innocentiae status in quo constituitur? III, 274. In statu innocentiae homines uti fuissent matrimonio. X, 91.

Innocentius I. agnovit-ne in causa S. Joannis Chrysostomi synodum universalem plus posse quam ipse posset? V, 222.

Innocentius III non annuendo Phiippo-Augusto in rescissione sui matrimonii, agnovit-ne concilium esse sibi superius? V, 122. Innocentius III prohibuit presbyteris Latinis inter Graecos vilain agentibus impositionem manuum, id est confirmationem dare. IX, 3D.

Innocentius VIII non permisit Norwegis sine vino calicem consecrare, ut contendit Vullateranus. IX, 551.

Innocentius X damnavit propositiones excerptos c libro Janscnii cui titulus *Augustinum*. V, 119.

Innocentius XII. Additiones factas Formulario Alexandri VII a nonnullis episcopis Belgicis improbavit brevi dato 1694. II, 275 et V, 151. Quid continent litterae scriptae ad Innocentium XII per nominatos In GaUis ad sedes episcopales? 195.

Inobedientia dupliciter accipitur: 1° materialiter cl late, pro transgressione cujusvis praeccepti absque contemptu, et sic non est peccatum, sed generale quoddam, seu generalis circumstantia omnis peccati; 2° Formaliter et stricte, pro transgressione praeccepti, cx ejus aut praecepti contemptu, et sic est speciale peccatum formali obedientiae oppositum, in confessione aperiendum, quando est mortale. VIII, 10. Inobedientia formalis est peccatum mortale cx genere suo, quia contrariatur charitati per quam spiritualis vita habetur. *Ibid.* Potest tamen fieri veniale, non solum ex indeliberatione actus, sed cx levitate materiae. *Ibid.* Una inobedientia potest esse gravior altera dupliciter: uno modo ex parte praecipientis, altero modo cx parte praceptorum. II. Inobedientia qua contemnitur praecipiens gravior est inobedientia qua contemnitur praecceptum' *Ibid.*

Inquisitio est triplex, generalis, specialis et mixta; generalis, dum princeps, iudex, aut superior inquit in generali an leges observentur, an committantur crimina, an sint scandalosi, etc.; specialis, qua Inquitur de persona, determinata et certo crimine; mixta, qua inquitur generaliter de persona cl specialiter de facto. VI, 515. Ad inquisitionem generalem nulla requiritur in iudice rei aut criminis notitia. *Ibid.* Ad inquisitionem specialem tendentem ad punitionem praerequiritur infamia auctoris, ayt ali-

quid aequivalens. supplens vices Infamiae. 51G. Eadem dicenda sunt de mixta. *Ibid.*

Insensibilitas est vitium rarum inter homines: est secundum se veniale, potest tamen i mortale. VIII, 55.

Insinuare est in publicas tabulas allquo donationis instrumentum referre. VII, 46. Insinuare sumitur etiam pro in notitiam aliqujus adducere, non inducere aut instituere.

Insula quae in mari na(a est, quod rare accidit, primi occupantis fit; nullius enim creditur. V, 71.

Instinctus naturalis est vehemens quedaru molio a natura seu naturae Auctore brutis impressa ad prosequendum bonum sibi conveniens. IV, 6. Polest cx duplici causa procedere instinctus: 1° ex causa corporali, nempe caelesti corpore; 2° ex causa spirituali, nempe vel cx Deo, vel cx daemone. VII, 581.

Intellectio personalis generative Verbi non constituit personam Patris. I, 50. In Omni intellectione requiritur quod res vel per se, vel per suam similitudinem uniatur intellectui; 1° ul forma intelligibilis ante cognitionem; 2° ul intellecta per cognitionem, quia cx intelligibiliel intelligente oportet aliquo modo fieri unum in intelligendo. 150.

Intellectus. Intellectus creatus non potest de potentia Dei absoluta, videre Deum absque lumine gloriae, vel permanenter per modum habitus, vel transeunter per modum dispositionis communicato, aut saltem absque aliquo auxilio supernaturali, luminis gloriae vices supplente. I, 121. Vide Beati et Angeli. Intellectus divinus. Vide Deus. intelligere est vitae gradus perfectissimus. 250. Movet voluntatem quoad specificationem; voluntas autem movet intellectum et alias potentias sibi subditas quoad exercitium. 111, 117. Intellectus imperans est potentia superior ad voluntatem cui imperat. 152. Intellectus non potest assentiri propositioni quam judicat falsam. 220. Intellectus est subjectus virtutum intellectualium. 261. Duplex error distinguitur in intellectu; speculativus cl practicus. 554. Intellectus et voluntas sunt fundamentum dominii. VI, 25. Intellectum per sensibilia cognoscere dupliciter intelligitur: 1° quantum ad acceptiorem specierum per objecta; 2° tanquam per instrumenta. VIII, 240. Intellectus est capitivandus in obsequium fidei. IX, 71.

Intemperantia est vitium Inter humana maxime probrosum et infame. VIII, 55. Intemperantia dicitur a philosopho vitium puerile, non quod pueris conveniat, sed quod homines pueris indisciplinatis similes efficiat. *Ibid.*

Intentio est desiderium efficax finis per media assequendi. IV, 126. ei VII, 225. Intentio differt a volitione, IV, 127. Bona i«r

tentio ut morent: ad malam electionem ex ea vitiatur. IV, 151. Intentio movens ad malam electionem est quidem mala, attamen eo sensu minus mala est, quod malam electionem non appetat nisi ex amore boni honesti et ut medium utile ad illud consequendum. 152. Ex bona intentione procedit per accidens opus aliqua prava circumstantia vitiatum. 159. Intentio est triplex: actualis, vidualis, et habitualis. Actualis est cum quis actu et de facto aliquid vult facere, et hoc sive explicite et in actu signato, sive implicite et in actu exercito. VII, 223 et VIII, 355. Vidualis est virtus ab actu procedente relicta; durat quandiu opus incoeptum continuatur, modo non revocetur vel directe per contrariam intentionem vel indirecte per opus impossibile. *Ibid.* Intentio vidualis est duplex: implicita, et explicita. V, 513 et VIII, 555. Habitualis est quxdam propensio ad aliquod faciendum ex actibus frequentatis relicta. *Ibid.* Tandem alia est interpretative. *Ibid.* Alia est intentio absoluta; alia conditionalis. VIII, 555. Ad periodum sacramenti requiritur in ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia, ita ut sacramentum exterius mimice et irrisorie, seu a ministro rationis impute collatum, sit nullum. 222. Ad integritatem sacramenti non sufficit intentio interpretative nec habitualis; non requiritur actualis: requiritur et sufficit vidualis, si tamen minister sit sui compos. 555, 555. Ad veritatem sacramenti non requiritur in ministro Intentio explicita producendi effectum sacramenti neque efficiendi rem absolute in se sacramentum seu veri nominis sacramentum, neque faciendi quod facit Ecclesia Romana; sed sufficit implicita quod libet in generali intentione faciendi quod facit vera Ecclesia, quaecumque illa sit. Est communis quoad omnes partes. 286. Intentio requisita in suscipiente ad valorem sacramenti non debet necessario esse actualis, neque proprie vidualis, vi scilicet cuius moveatur ad suscipiendum sacramentum; sed sufficit quod aliquando præcesserit et non sit revocata, ideoque moraliter perseveret, exceptis pœnilentia et matrimonio. 528. Ad veritatem et integritatem sacramenti non sufficit in ministro intentio externa, sed requiritur interna. 275, 285, 298. Qui non intendit quidem expresse sacramentum suscipere in ebrietate vel somno, prævidet tamen se in ebrietate vel somno baptizandum, confirmandum, ordinandum, etc., et in illa prævisione solemni, sine intentione, se inebriat vel somnolus, suscipitne valide sacramentum? 529. Intentio errans perficitne sacramentum? 507. Sacramentum collatum cum intentione conditionata de præsentis vel de præteritis, vel: Si non sis baptizabis, aut, si vivis, te baptizo. est validum si conditio subsistat, invalidum si non subsistat. 506.

falsum est est censura ecclesiastica.

prohibens usum quorundam sacramentorum, omnium divinorum officiorum et sepultura ecclesiastica. IX in Appendice. Interdictum aliud locale, quod immediate locum alii prohibendo fieri in illo sacras functiones; aliud personale, quod immediate personam afficit prohibendo ipsi participare his sacris functionibus: si ulriusque, et locum et personas, afficiat, est mixtum. *Ibid.* Tam locale quam personale subdividitur in generale et particulare. *Ibid.* Effectus interdicti totalis sunt tres, scilicet: privatio usus tam activi quam passivi certorum sacramentorum, omnium divinorum officiorum, et sepultura ecclesiastica. *Ibid.* Violatio interdicti estne semper peccatum mortale? *Ibid.*

Interstitiorum observantia et temporii a jure statuitur est sexta dispositio ad recipiendos ordines. X, 60.

Intimiditas seu vacuitas iusti timoris est defectus in timendo. VIII, 58. Oritur et triplici causa. 59.

Invasoris iniusti occisio non est ex parte licita, sed quid consequens ad actionem licitam, nempe ad justam defensionem. VI, 242. Vide DEFENSIO.

Investitura in eo sita erat, quod rei consentiret electioni alicujus ad episcopatum vel abbatiam, et concederet electo per baculum et anulum possessionem et usum honorum ecclesiasticorum. V, 215. Græves aluius introduxit. *Ibid.* Huic malo occurrere conati sunt pontifices. *Ibid.* In concilio Lateranensi dissidium quod exilia ortum erat finem accepit. 244.

Invidia est tristitia de bono alieno «Minuato vel malo proprio, quatenus est diminutivum proprii gloriæ et excellentiæ». V, 562. Est peccatum ex genere suo mortale. *Ibid.* Potest tamen fieri veniale. 565. Est vilium capitale. *Ibid.*

Ira est appetitus vindictæ cum fervore sanguinis circa cor. IV, 259. Præcipua causa ira est parvipensio et contemptus, qui maior est, quo maior est excellentia irati. *Ibid.* Effectus iræ sunt: 1° delectatio ob spem vindictæ; 2° fervor sanguinis circa cor; 3° turbatio mentis et corporis; 4° taciturnitas, vel quia turbata ratio passione digna non reperit, vel quia tanta est turbatio ut lingua a suo usu impediatur. *Ibid.* Mansuetudo est virtus moderatrix iræ. VIII, 200. Ira est passio appetitus sensitivi a qua vis irascibilis denominatur. Definatur appetitus vindictæ. *Ibid.* Cum vindicta possit bene vel malo appeti, ira de se neque est mala neque bona, sed quid indifferens quo bene vel male uti possumus. *Ibid.* Ira dupliciter se habere potest ad iudicium rationis: ut modo antecedenter, et sic illud impedit neque obnubilat si, dum advertitur, non cohibeatur intra limites rationis; et dicitur ira per vitium. *Ibid.* Alio modo consequenter, quatenus postquam ratio deliberavit ac ordinavit de vindicta, tunc insurgit ad ejus executionem.

nm ; et li»c ira est bona , µ dicitur Ira per telum. *Ibid.* Ira csl peccatum quando non continetur intra limites recta· rationis, cl vocatur proprie iracundia : quod continuit dupliciter; 1° ratione, objecti, nempe vindictæ quam appetii . si appetat puniri eum qui non meruit, vel citra quam meruit, vel contra ordinem juris, vel ex odio : 2° ratione modi, si nempe motus irai immoderate effervescat sive interius, sive externis. 201. Ira vitiosa ex parte objecti est cx genere suo peccatum mortale; polc<l tamen esse veniale , vel imperfectione actus, vel ex levitate materiæ. *Ibid.* Ira vitiosa ex parte modi non csl ex genere suo peccatum mortale ; quia excessus in passione aliunde indifferenti, ut est ira, non excedit culpam venialem. Potest tamen fieri mortalis, si nempe ita sit vehemens ul vel signis enormiter dehonestet imaginem Dei, vel noceat graviter valetudini, vel grave scandalum generet. *Ibid.* Ira csl vitium capitale. 202. Convenienter assignantur sex tihæ iræ , scilicet indignatio, tumor mentis, clamor , contumelia, blasphemia et nia. *Ibid.* Ira potest tripliciter considerari : 1«secundum quod est in corde; 2° secundum quod est in ore; 3° secundum quod procedit usque ad factum. *Ibid.*

Ihenæus (S.) Polycarpi discipulus, Lugdunensis episcopus el martyr. 11, 17. Millenarius fuit. IV, 52.

Ironia est quando aliquis asserit de se aliquid vile quod in se non agnoscit, aut quando negat dc se aliquid magnum quod tamen percipit in scipso. VII, 595.

Irregularitas csl impedimentum canonicum, impediens per se primo ct directe susceptionem ordinum ecclesiasticorum, secundario cl indirecte eorum exercitium. VI, 260 : IX in *Appendice ad calcem*, cl X, 62. Dividitur irregularitas in irregularitatem cx delicto, ct in irregularitatem cx defectu qui non sit delictum. Irregularitas cx defectu, alia est ex defectu corporis, alia ex defectu Significationis scu sacramenti. VI, 260 : IX in *Appendice*. Quadruplex est irregulari-

tas cx defectu, scilicet t ex defectu corporis, animæ, lenitatis el significationis sen sacramenti. IX in *Appendice*. Similiter Irregularitas cx delicto est multiplex, ratione plurium delictorum. *Ibid.* Dividitur in totalem ct partialem. *Ibid.* Prima irreeularltas cx delicto, est ea quæ rontrahilur cx homicidio voluntario aul mulilatione. VI, 260, 261 et IX in *Appendice*. Secunda irregularitas cx delicto contrahitur ex iteratione absoluta baptismi. *Ibid.* Tertio : clericus exercens actum ordinis quem non habet suspenditur ad biennium vel triennium pro beneplacito episcopi , ab ordine quem habet, et lit irregularis ad suscipiendos ulteriores ordines, *Ibid.* Quarta : clericus qui censuram, hoc, est, excommunicationem majorem , suspensionem ab oidine e< interdictum, sive personale sive locale, violat exercendo actum sui ordinis, lit irregularis. *Ibid.* Quinta: hxreticl, eorum fautores el receptatores, cl hæreticorum filii usque ad secundam cenerationem , contrahunt irregularitatem. *Ibid.* Sexta irregularitas ex delicio, contrahitur ex infamia. *Ibid.* Episcopus dispensat ne in irregularitate? VI, 260.

Irritatio voti est ejus annullatio scu casualio, facta ab habente potestatem in voventis voluntatem aul in materiam voti. VI, 287. Quicumque habet potestatem dominativam in voluntatem voventis, aul in materiam voti, potest al'cnus vota irritare : ita communiter. *Ibid.* Præditus facultate vota irritandi, si vovendi licentiam dedit, aut votum emissum approbavit, potest-ne hoc non obstante votum Irritare? 281.

Isidorus docet-ne peccata esse æqualia? IV, 516.

Isbaelitæ, dolo Gabaonitarum decepti, juramentum illis præslilum servare non tenebantur. VII, 558.

Itinerari pedibus, equo, curru, navi diebus dominicis cl festis est licitum. VII, 548.

Ivo Carnotensis scripsit judicia Ecclesia Romanæ a nemine retractari posse. V, 212.

Jacob quo sensu dicitur vidisse Deum facie ad faciem. 1, 102. Vaticinium Jacob respiciebat Messiam, non vero Moysem nec Cyrum, ct impletum est in Christo. 11, 524. Conscientia secundum quam Jacob accessit ad Liam, videtur falsa cl tamen recta. IV, 18') Congressus ejus cum Lia erat error sperulntivus. *Ibid.* Jacob graviter objurgavit Simeonem el Levi, auctores cædis Slchimilarnni. V, 585. Jacob non dedit Joseph urbem bichrtn, sed partem agri viemi quam centum anns emerat a popularibus llemor. *Ibid.* Jacob non fuit Smioniacus emendo ab E<aQ jus primogeniluræ. VII, 4, >4. Inter Jacob el lwim fuit verum matrimonium ex consensu

qui post concubitus accessit. XI R1,

Jacobus (S.). Epistola S. Jacobi est genuina, non supposititia X. 4.

Jansenismus non csl phantasma neque baresis Imaginaria quam nemo defendat, ut toties decantaverunt Jansenists, sed est vera et realist hæicis, non solum fidei calholicæ, sed etiam moribus maxime pernicioza. IV, 114.

Jansenistæ negarunt liberum arbitrium ut gratiam astruerent. III, 216. Iuvciieruui distinctionem juris et facti. 58.

Jansemus negavit Christum esso mortuum pro omnibus omnino hominibus, negabalque Deum velle omnes salvos lieri. 1, 280. Ille

Mn

i £ 4
Jl
k â
> *
i i i

error Jansenii damnatus est ab InnocentioX I anno 1653.find.Jansenius existimavit voluntatem De· fuisse necssllalam ad impletionem præcepti, remansisse tamen sufficienter liberam ad meritum, quia fuit libera a coactione, quæ libertas juxta ipsum sufficit ad merendum. III, 54. Jansenius anno 1585, ex honestis catholicisque parentibus in territorio LaSrdamensi apud Batavos nascitur; posthumaniores litteras, Ultrajecli exceptas, Lovanii operam dedit philosophia?;emenso theox»giæ cursu, collegii Baionensis primarius instituitur; anno 1617, laurea doctoral! donatur : anno 1650, professor regius instituitur; anno 1635 episcopus Iprensis consecratur; anno 1656, die sexta Mali, peste cxlinguitur. III. 270. Per viginti annos insudavit et morions ultimam manum adhibuit famoso operi quod inscripsit *dugustinus*, quia se in eo veram etpurarnS. Augustini doctrinam attigisset docere credebat. *Ib.* Ab UrbanoVIII, ci InnocenlioXdamnalæ sunl famosæ propositiones cxcerptæ e libris Jansenii. 271. Quosdam Dei præcepta esse homini lapso impossibilia docebat. 546. Libertas in systemate Jansenii nihil est aliud quam voluntas , hoc ipso quo vult esse libera ; unde sola coactio, non necessitas saltem mutabilis, repugnat libertati. 282 et 285. Distinguebat Jansenius duplicem necessitatem; unam lixam el immutabilem ; alteram mutabilem, transitoriam et relativam. *Ibid.* Jansenius agnoscit In homine lapso libertatem arbitrii, nomine, non re. 284. Systema Jansenii circa libertatem. IV, 75. Admittit in homine lapso liberum arbitrium quoad nomen lanium. 82. Ad merendum cl demerendum in statu naluræ laps® non requiri in homine libertatem a necessitate, sed sufficere libertatem a coactione doccl. 108. In homine lapso admitlebal 1° liberum arbitrium, nomine lanium , non re : 2» admitlebal in homine lapso indifferentiam contrarietalis et coniradiclionis quæ nihil aliud esi quam mera flexibilitas in bonum et malum per delectationem gratiæ et concupiscentis, allernatim voluntatem captivantis cl necssilantis : 5° admitlebal dari sub concupiscentia parvas gratias quæ dani posse absolutum et præcisa concupiscentia superiori : 4 »docebat voluntatem cuicumque gratiæ vel concupiscentia posse resistere, si velit, sic tamen ul non possit velle. 109-114. Denique cx dictis, indifferentiam agendi vel non agendiJansenius vocabat equilibrium. *Ibid* et alibi. *Vide ad hunc locum objectionrs ei responsiones.*

Jejunium. Qui jejuna propter vanam gloriam adimplet præceptum materialiter et quoad substantiam.IV, 507.Qui tenetur ex volo et præcepto conii--u ii jejuna ferla sexta quatuor temporum, si non jejuna, triplex peccatum specie distinctum committit. 507. Jejunii nomen sumptum est a *jejuno*, quod csl quoddam intestinum animalis semper vacuum, unde significat abstinentiam a cibo

et potu. VIII, 58, Jejunium sumitur generalior pro abstinentia ab omni cibo et potu It stomachum transmissio, sive ab omni eo quod sumitur per modum cibi et potus, ut est etiam medicamentum. IA sic sumptum dicitur jejunium *jejuni*, seu jejunium naturale, Sumitur jejunium pro abstinentia cibi cl potus secundum regulas communes temperanti®, in ordine ad proprium linem qui est bona corporis cl mentis dispositio ad suas functiones, Hoc jejunium vocatur morale ei philosophicum. 59. Sumitur pro abstinentia cibi cl potus, majori quidem quam exigit communiter temperantia secundum proprios fines, etc. et hoc csl jejunium ecclesiasticum, *Ibid.* Denique jejunium sumitur metaphorice ei improprio pro abstinentia a vitiis et peccatis. *Ibid.* Jejunium naluræ quod dicitur jejunium jejuni, non est actus virtutis. *Ibid.* Jejunium morale, ecclesiasticum el arbitrium est actus virtutis abstinenti®. *Ibid.* *Jejunium* in communi, jure naturali præceptum est ; quoad determinationem vero temporis et modi, jure ecclasiastico. 61. Lex ecclesiastica jejunii secundum se obligat sub mortali. 62. Convenienter deternJnata sunt tempora jejuniorum ecclesiasticorum, nempe per quadragesimam, quatuor temporum, in vigiliis præcipuarum solcmnitalum. etc. etc. 64. Convenienter Ecclesia non instituit de præcepto jejunia tempore paschali usque ad Pentecosten, neque diebus dominicis. 65. Præterassignata jejunia, alia sunt vel fuerunt ab Ecclesia jure communi præcepta. 66. Ad jejunium requiritur quod semel tantum comedatur in dic, excepta cœnula. 67. Probabilius peccatur contra legem jejunii, non solum secunda refectione, sed etiam sequentibus, loi quoi sumuntur, excepta collatione. *Ibid.* Quomodo jejuna debet qui mane vel culpabiliter vel inculpabiliter sumpsit jentaculum? 69. Qui aliquid leve pluries comedit in dic jejunii peccat mortaliter. 70. Qui sine causa legitima sic dividit refectionem ul non remaneat moraliter una, frangit jejunium. *Ibid.* Qui lautius prandet ut facilius sustineat laborem, jejunii satisfecit præcepto. *Ibid.* Quidam contendunt potu solvi jejunium, sed recipiunt aquam simplicem ; ctin necessitate, extendunt ad aliquos liquores. 71, Licet polus non frangat jejunium, qui bibit sine necessitate extra horam refectionis, agit contra finem præcepti. *Ibid.* Juxta S. Thomam potus proprie sumptus secundum se non frangit jejunium. *Ibid.* Prioribus Ecclesiæ sæcnlis, hora solvendi jejunii communis extra quadragesimam eral nona, hoc est lenia promeridiana : Intra quadragesimam protendebatur ad vesperan». 79. Nunc hora solvendi jejunii est circa merident. 80. Qui absque legitima causa notabiliter anticipai horam refectionis in die jejunii, peccat mortaliter. Est sententb probabilior el tutior. *Ibid.* Ecclesia jure potest interdicerjejunantibus esum carnum, ovorum et lactis-

nlorum. 61 et 82. Illocprteccpfum secundum se obligat sub mortali. 87. Qui tamen die jejunii non rabet alium cibum nisi carnes, potest eas comedere. *Ibid.* Non licet absque justa et rationabili causa, violaturis jejunium ministrare cibos vetitos aut cœnam. 89. Omnes Christiani vigesimum primum ælatls annum completum adepti, tenentur ad jejunia ecclesiastica, nisi in eis fuerit aliquod speciale Impedimentum. 90. Non est determinata ælas ad liniendam obligationem jejunii, sicut ad inchoandam. 93. Causa excusans a jejunio, generaliter loquendo, una est, nempe impotentia moralis, qua quis non potest sine gravi suo vel alterius incommodo jejunare. Ad hanc revocantur omnes aliæ causæ assignari solitæ, ut infirmitas, labor, peregrinatio, paupertas, pictas, etc. etc. 91 et seqq. Hæ causæ excusant a jejunio ex rationabili et benigna interpretatione mentis ecclesiæ. 98 et 99.

Ιερπτεπ votum imprudenter emisit, et crudeliter adimplevit in filia, non virginitatis consecratione, sed mactatione cruenta. VII, 502 et seqq.

Jesus. Nomen *Jesu* iuli convenienter Christo impositum, quia *Jesus* idem est ac salvator: Christus Jesus et salvator omnium hominum et quoad animam et quoad corpus. III, 184. *Vide* Christus. Quam ob causâ in hoc nomen aliquibus in S. Scriptura legitur impositum? *Ibid.*

Joachim abbas, sub finem duodecimi sæculi, videtur admisisse distinctionem realem inter essentiam divinam et personas. I, 52. Ne tamen a fide Nicæna deviares, admittebat Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse unam essentiam; sed unitatem intelligebat, non realem et simplicem, sed moralem et collectivam, sicut multi homines sunt unus populus. *Ibid.* In concilio Lalcran. IV. Sub Innocentio III, anno 1215, libellus hujus abbatis fuit damnatus. *Ibid.* et II, 4.

Joanna. Joannam nomine mulierem fuisse papam aperta et putida est fabula. X, 56. Digressio historica de fabula papissæ Joannæ. 69 et seqq. Martinus Polonus primus hanc fabulam retulit. 72.

Joannes Baptista fuit sanctificatus in utero, cum ibi fuerit repletus Spiritu sancto, illeque mundatus a peccato originali, quocum subsistere non potest sanctificatio. III, 172. Usus rationis acceleratus fuit in Joanne, quando exultavit in gaudio in utero matris ad præsentiam Dei patris. *Ibid.* Joannes Baptista fuit circumcisis in domo parentum. 185. Conveniens fuit Joannem baptizare: 1. ut manifestaretur Christus; 2. ut suo baptismo homines assuefaceret baptismo Christi; 5. ut homines ad poenitentiam inducens, eos præpararet ad digne suscipiendum baptismum Christi. 195. Baptismus Joannis quantum ad ritum fuit a Deo, qui familiari revelatione Joannem ad baptizandum misit. Quantum vero ad effectum, qui nihil aliud erat quam

mundatio corporis, erat ab homine, non a Deo, nisi in quantum Deus operatur in homine. *Ibid.* Baptismus Joannis gratiam non conferebat, ideoque non erat sacramentum. *Ibid.* Baptizat! baptismo Joannis, etiamsi habuissent fidem et spem in Christum, erant postea baptizandi baptismo Christi. *Ibid.* Probabilius et Joannem fuisse baptizatum baptismo Christi. 194. Conveniens fuit Joannem baptizari a Joanne: 1. ut tactu mundissimo: carnis suæ aquas sanctificaret ac eis vim regenerandi conferret; 2. ut baptismum Joannis comprobaret; 5. ut et ipse faceret quod aliis faciendum præcipiebat; 4. ut in tanta multitudine Judæorum qui ad Joannem confluebant, reciperet testimonium Patris. *Ibid.* Caput Joannis Baptistæ asservatur Romæ. 229. Joannes Baptista arguit Herodem quod haberet uxorem fratris sui, verosimilius viventis. X, 205.

Joannes Evangelista prohibet ne quid addatur Apocalypsi. V, 88. Angelus S. Joannis recusavit acceptare ab eo adorationem. VII, 235.

Joannes IV monothelismi heresim damnavit in synodo sexta generali, tertia Constantinopolitana. III, 60.

Joannes XXII. Qui docuit circa tempus glorificationis sanctorum? IV, 54 et 43. Erravit ne Joannes XXII circa visionem Dei facialem quam definivit differri post ultimata corporum resurrectionem? V, 204.

Joannes de Monte-Negro, Lombardiarum provincialis, vulgo dictus Joannes Theologus, vel Joannes Provincialis affuit concilio Florentino anno 1459, sub Eugenio IV, ubi pro Latinis præcipuas partes egit contra Græcos, II, 121.

JOB quo sensu dicit: *In carne mea videbo Deum Salvatorem meum* et sequentia? I, 102. Job erat in Ecclesia Dei. V, 97.

Jonathas misit regi Demetrio in auxilium tria millia Israelitarum. V, 372.

Joseph patriarcha. Non refert peccatum fratrum suorum ad voluntatem Dei, sed transitum suum in Ægyptum, quatenus ei illo magnum bonum secutum est. IV, 538. Joseph dixit se augurem esse. VII, 582.

Joseph vir B. Virginis. *Vide* Maria. Matrimonium inter B. Virginem et S. Josephum, non fuit contractum tribus mensibus post salutationem angelicam, sed probabilius antequam B. Virgo salutaretur ab angelo. III, 159. Joseph dum cum Maria matrimonium iniit, non erat senex octogenarius, sed vir ætate florens. iGu. Cerlocertius est Josephus esse de tribu Juda et e Canidia David. 164. Quamvis Joseph non esset pater Jesu, vocabatur tamen pater Jesu. 165.

Josephus Historicus. Probabilius videtur Josephus testimonium de Christo esse genuinum et non suppositum. II, 539. Josephus meminit cum laude Joannis Baptistæ et S. Jacobi quem Jesu fratrem appellat. *Ibid.* Omina vaticinia de Messia accommodavit et

pncionr», qucin ftdulalorlo Messiam dliil 340.

Jovimivus, licet agnosceret B. Mariam fuisse «irglnem in conceptu, volebat tamen in parta fuisse corruptam. III, 154.

jLniLÆts. Certum est confessorium tempore jubilæi, sicut potest ex justa causa absolutionem peccatorum differre ultra tempus jubilæi, sic etiam posse commutationem votorum differre. VII. 294.

Jubens dicitur ille, qui suo mandato expresso vel tacito movet alium ul suo mandantis nomine damnum alteri inferat. VI, 454. Dcbct-ne jubens esse superior mandatario ut censeatur jubens? *Ibid.* Quandonam tenetur ad restitutionem d-mni illati proximo? 155 et 156.

Judas Quantum fuit proditiōis pretium Judæ a Judæis constitutum? III, 207. Judas laqueo se suspendit, et obiit. *Ibid.* Quidam tamen contendunt eum supervixisse suspensioni in qua *crepuit medius, cl dispersa sunt omnia viscera ejus. Ibid.* Ortus erat ex urbe Cariot, el ideo diclus est *Iscariotes*. 2u8. Judas oral figura malorum. V, 150. Christus dedit Judæ corpus et sanguinem suum. VIII, 365 et IX, 181.

Judex nullus potest judicare alium, nisi sit aliquo modo subditus ejus. VI, 304. Judex excoīnunicatus ferendo sententiam peccat-ne usurpatione judicii, et sententia ejus est-ne irrita? 505. Judex qui ob crimen ipso jure est privatus suo officio, ferendo sententiam peccat-ne usurpatione judicii et arta ejus sunt-ne irrita? *Ibid.* Acta judicis altc-nusvequi non habet nisi titulum putativum acu coloratum sunl-nc valida? 506. Nobis probabilius est judicem, sive in criminalibus, eive in civilibus, posse, imo cl debere judicare secundum allegata et probata contra privatam scientiam, licet inde contingat innocentem occidi. 508. Judex non potest aliquem condemnare ex privata scientia sine accusatione formali vel virtuali, sine testibus, et non concessio defensionis loco. Est communis. 514. Judex potesl-nc judicare secundum privatam scientiam sine allegatis et probatis? *Ibid.* Utrum judex et quis judex potest licite relaxare poenam? 515. Tres assignantur modi quibus judex potest procedere adversus crimina, scilicet per accusationem, per denuntiationem cl per inquisitionem. *Ibid.* Quid requiritur ut judex licite procedat ad crimina? 516. Quando crimen csl publicum, cl auctor ignoratur, judex polest-ne inquirerequis fecerit? 517. Judex in criminalibus non polcsl condemnare reum ad poenam ordinariam, nisi confessum vel convictum per duos testes irrejicibiles secundum onlinemrjuris. 519. In criminalibus judex potest judicare secundum opinionem minus probabilem faventem reo. *Ibid.* In civilibus judex nou potest judicare secundum opinionem minus probaoilem; sed lenetur judicare secundum opinionem qux, omnibus attenti»

I ipsi videtur probabilior, she agatur de probabilitate juris vel facti, est enim perinde, Ita nunc communis. 520. Sed quid si jura partium sunl æque probabilia? *Ibid.* Judex non potest in gratiam unius potius quam alterius sententiam ferre, alioquin cssl personarum acceptor. *Ibid.* Omnis sententia iō-justa cx causa, sive in causis sæcularibm, sive ecclesiasticis, sive sil declarativa, siro privativa, est nulla, nec per se obligat. 521. Non licet judici acceptaro munera ante la- (ain sententiam; quia munera nata sunt corrumpere judices et cos a vcritale alque a justitia avertere. 522. Judex tenetur ante sententiam latam, munera accepta remittere. *Ibid.* Imo restituere tenetur si acceptavit munera ad ferendam sententiam. *Ibid.*

Judæi revincendi possunt auctoritate veteris Testamenti. II, 4. Futurum mysterium Incarnationis cognoscere poterant J-sida-i tam cx Scripturis quam cx traditione majorum. 514. Falsum est quod asserunt Judæi, se per injuriam a Romanis fuisse regno privatos, siquidem nonnisi in pœnarn perduellionis, sæpius moniti ul anna deponerent, a Romanis fuerint regno spoliati. 519. Non simulet semel collapsa est tota Judæorum respublica, sed gradatim ad consummatam ruinam pervenit. 524. Civitas a Vespasiano per Titum eversa et templo exusto, tota Judæorum respublica penitus extincta est. *Ibid.* Primate» Judæorum cognoverunt Christum esse Messiam in lege promissum. 111, 218. Alitiores seu plebei qui mysteria S. Scripturæ non noverant, non plene cognoverunt esse Christum seu Messiam. *Ibid.* Neutri autem cognoverunt esse Deum, et Filium Dei naturalem. *Ibid.* Opinio erronea fuit apud Judæos, aclus animi interiores qui non pertingerent ad opus externum, non esse peccata. IV, 279. Judæi tenebantur credere Christo cl amplecti ejus legem cx oraculis prophetarum. VIII, 582. Digressio historica de libello repudii apud Judæos. X, 172. Probabilius videtur libellum repudii apud Judæos, Deo dispensante, fuisse licitum, coque dissolvi vinculum matrimonii, ita quod mulier repudiata posset licite et valide alteri nubere. 174.

Judicium. Triplex est judicium: 1. speculativum, dc natura, aut qualitate rerum; 2. speculativo-practicum, dc bonilatevel malitia objectiva actionum; 3. practicc-piaclicum, dc bonitate vel malitia formali actionum. IV, 189 et 204. Judicium, secundum nominis etymologiam, est quasi *juris diain*, judicare *jus dicere*, judex *jus dicens*. VI, 105. Judicium in speculativi» est conformitēs intellectus ad rem; in practicls, conformi!a. intellectus ad appetitum rectum. *Ibid.* Judicium est cujuslibet virtutis, ad quamlibet enim virtutem perlinet recte judicare in propria materia; hoc tamen judicium debet dici potius determinatio *recti* seu *virtuosi*, quam *justi*. *Ibid.* Judicium est aclus justitiæ. *Ibid.* Ad rectum judicium duo requiruntur, quo

tum unum c>t virtute proferens iudicium, et flC iudicium est aclus iulionis; aliud csl dispositio iudicantis ex quo habet idoneitatem atq; recte iudicandum. 403 et 104. Iudicium debilis circumstantiis vestitum csl licitum. *Ibid.* Tres sunt circumstantia: iudicii : prima, ut procedat in inclinatione iustitiæ; secunda, quod procedat ex auctoritate, præsidens; tertia, quod proferatur secundum rectam rationem prudentia). *Ibid.* Iudicium temerarium csl ex genere suo peccatum mortale. Esi certa cl communis. 106. Ul sive suspicio sive iudicium temerarium sil peccatum mortale in individuo, tria requiruntur: 1. quod sil perfecte deliberatum; 2. quod sit plene temerarium; 5. quod sit de gravi Aialo proximi; quorum si unum desit, erit tantum peccatum veniale. 109. Probabilius qui iudicat temere in re gravi de eo quem minus videt aut nocte invenit nec agnoscit, nun peccat mortaliter. 111. Ex tribus causis oriuntur suspensiones cl iudicia temeraria: 1. ex hoc quod aliquis sil ex se ipso malus; 2. ex hoc quod aliquis male afficiatur ad alterum; 3. ex longa experientia. *Ibid.*

Julianus Apostata dicebat Jesum non esse de tribu Judæ, sed ex tribu Levi, ideoque non esse Messiam. III. 164.

Julianus Pelagius addictus negavit peccatum originale. III. 356.

Juramentum potest dupliciter contractui adjici: 1. «si jures te donare, te promittere, te vendere, etc., et hoc juramentum est simpliciter assertorium, neque contractum magis confirmat aut irrevocabilem facit quam si non esset appositum, quia nullam post se obligationem relinquit, sed loca exlinguitur cum actu de quo juratur; sic enim jurando ad nihil aliud obligans quam ad sincere donandum, promittendum; 2. «si jures te contractum semper servaturum, te nunquam revocaturum, etc. Et de hoc juramento quæritur utrum iuret contractum aliunde nullum. VII, 17. Aliud csl juramentum esse validum, aliud contractum ex juramento valere et firmari. Juramentum dicitur validum quando servari debet ex virtute religionis, propter reverentiam divini numinis, quamvis ex eo nullum jus acquiratur ei in cujus favorem juratur. *Ibid.* Juramentum contractui invalido appositum, csl validum, cl servari debet si absque peccato jurantis servari possit; et id ob reverentiam divini numinis, ne scilicet testis falsi adducatur. Et vero invalidum, nec servari debet, «i sine peccato jurantis servari non possit; quia juramentum, ul dicitur in jure, non est vinculum iniquitatis, nec obligat contra bonos mores, Immo foret implicantia quod quis obligaretur ad id a quo abstinere tenetur. 17. Ihuc inferendum juramentum appositum contractibus quod jus positivum irritat, principaliter in favorem jurantis, esse validum cl servandum. *Ibid.* Juramentum de solvendis usuris, aut pecuniæ ludo per-

ditis, est validum. *Ibid.* Juramentum appositum alienationi fundi dotalis donatione inter conjuges, promissioni non revocandæ testamentum, etc., etc., esi pariter validum. *Ibid.* E contra juramentum appositum contractui jure natura invalido et illicito, est nullum, nec indiget relaxatione. 18. Item nullum esi juramentum quod apponitur contractui jure positivo irritum primario et principaliter propter bonum commune. *Insuper vide Contractos.* Juramentum dicitur a jure; quia pro jure seu lege introductum est apud omnes nationes, ul quod sub invocatione divini testimonii dicitur, pro vero habeatur. Dicitur etiam sacramentum, quia licet per rem sacram, scilicet divinum nomen. VII, 304. Immo, esi vocare Deum in testem alicujus rei; unde juramentum est invocatio divini numinis in testimonium alicujus rei. *Ibid.* Juramentum ad confirmationem rei dubiæ vel controversi ordinatur. *Ibid.* Ad rationem juramenti necessario requiritur intentio jurandi seu vocandi Deum in testem. 506. Juramentum csl aclus religionis, sive latris. *Ibid.* Juramentum potest considerari: 1. ex parte materis seu rei quæ confirmatur; 1. ex parte modi jurandi; 5. ex parte ejus per quem juratur; 4. ex parte alicujus circumstantis notabilis. 307. Ea parte materis dividitur juramentum in assertorium et prononsonum, ad quod reducitur criminatorum. *Ibid.* Juramentum assertorium est, quando divinum testimonium inducitur ad asserendum presentia vel præterita. 1. id. Promissorium est, quando inducitur divinum testimonium ad confirmandum aliquid futurum juranti proprium. *Ibid.* Duplex distinguitur juramentum prononsonum: unum simplex et per se stans; alterum promissionis confirmatorium, et hoc triplex est: unum continuatorum promissionis factæ Deo, et dicitur *votum juratum*; secundum, csl confirmatorium promissionis factæ homini, et dicitur *pactum juratum*; tertium, est confirmatorium promissionis factæ Deo et homini, et dicitur *votum cum pacto juratum*. *Ibid.* Juramentum ex parte modi jurandi, dividitur in contestatorium, quod fit per simplicem Dei contestationem, dicendo, v. g.: *Sit mihi Deus testis: Juro per Deum*, etc.; et in execratorium, quod fit per execrationem, ul dum aliquis se vel aliquid ad se perlinens ad pernam obligat, nisi sil verum quod dicit, ut: *Deus me damnet* (t. d. S. Ex parte illius per quem juratur, dividitur juramentum in explicitum, et implicitum; explicitum quod fit expresse per ipsum Deum, ul; *Deus sil mihi testis*: implicitum, quod fit per erraturas, quatenus in vis relucet divinitas seu veritas divina, *Ibid.* Ex parte notabilis circumstantiæ dividitur juramentum in pævalum et solemne, quod fit cum aliqua solemnitate, ul emam notario, testibus, laciis Evangelicis, etc. et est triplex: verbale, quod fit per verba; reale,

quod fil per motui aut signa; tacitum, v. g. tangendo Evangelia. Mixtum ex reali et verbali simul, dicitur* *corporale* in jure. 510. Solemnitas juramenti quæ erat, et quæ nunc est? *Ibid.* Cui ^udex debet deferre juramentum litis decisivum, an reo, an adori? 511. Juramentum non est per se appetendum, nec frequentandum citra necessitatem. 512. Juramentum, quamvis secundum se bonum, est tamen obnoxium periculo peccandi, maxime quando est frequens. *Ibid.* Convenienter ponuntur tres comites juramenti, videlicet, justitia, judicium, et veritas. 515. Qui uteretur juramento tanquam instrumento peccati sui, sive mortali, sive venialis, v. g. ad persuadendam detractionem, sive gravem, sive levem, vel ad inducendum alium in peccatum, etsi veniale, peccaret mortaliter contra religionem. 517. Juramentum promissorium validum obligandi vim habet. 519. Juramenti promissorii obligatio est sub peccato mortali ex genere suo; admitlit tamen probabiliter levitatem materi®, ita ut in re levi non sit obligatio nisi sub veniali. *Ibid.* Ad validitatem juramenti promissorii requiritur ex parte jurantis quod fiat : 1° cum deliberatione perfecta qualis requiritur ad actum perfecte moralem; 2° quod non fiat ex ignorantia circa substantiam vel accidentia notabilia; 50 quod fiat cum intentione jurandi. 521. In juramento quod quis metu coactus facit duplex est obligatio : una quidem qua obligatur homini cui aliquid promittit, et talis obligatio tollitur per coactionem; alia est obligatio qua quis Deo obligatur ul impleat quod per nomen ejus promisit, et talis obligatio non tollitur in foro conscientii®. 522 et 525. Omne juramentum, quodeumque sit, de re sive mortaliter sive venialiter mala, ut de adulterando, de mentiendo, de non salutando inimico, de vindicta sumenda, etc., est invalidum, nec ullam ponit obligationem. Imo sic jurans et peccavit jurando, et peccat juramentum servando. 525. Juramentum confirmatorium promissionis Deo factæ hoc per se stans, solius honoris Dei intuitu praxstilum, debet esse de meliori bono. *Ibid.* Juramentum per se stans de re indifferenti qua tali, quod neque in honorem Dei, neque in utilitatem proximi præstatur, est invalidum. *Ibid.* Major est obligatio voti quam juramenti promissorii in gratiam hominis facti. 529. Cujuscumque juramenti obligatio propria, quæ est ex virtute religionis, ad alium non transit, quia est personalis nec ullus contrahere potest obligationem vi juramenti nisi qui jurat, sicut nec voti nisi qui vovet. *Ibid.* Juramentum confirmatorium promissionis Deo factæ, quod dicitur votum juratum, si sit personale, non obligat hæredes. *Ibid.* Si vere tale votum juratum sit reale, obligat hæredes. *Ibid.* Regular sequendæ in dubio juramenti promissarii. 529. Dupliciter potest tolli obligatio juramenti : 1. In impe-

diendone Illam ab Initio Inducat; 2. tollendo jam inductam. 551. Impeditur obligatio juramenti per legein aut superiorem. *Ibid.* Obligatio juramenti jam inducta relaxatur quinque modis sequentibus : 1. In simplici cessatione per mutationem material, ut si fiat impossibilis et illicita ; 2° condonatione seu remissione illius in cujus favorem juratum est ; 3° irritatione ; 4° dispensatione seu absoluteione; 5° commutatione. 551 et 531. Si aliquis exigat juramentum tanquam persona publica, secundum quod exigit ordo juris, ad petitionem alterius partis, ul judex, v. g. non videtur esse in culpa, etiamsi sciat alterum juraturum falsum. 415. Privatus nesciens aut dubitans an alter sit pejeraturus necne, potest ex causa ab eo exigere juramentum, etiamsi iste fortasse pejeret. *Ibid.* Privatus sciens aut probabiliter credens alterum pejeraturum, non potest regulariter absque gravi peccato exigere, vel etiam a parato recipere juramentum. *Ibid.* Licet ex causa gravi exigere juramentum nb infideli qui scitur juraturus per falsos deos. 416. Quodnam est peccatum gravius, jurare per falsos deos verum, vel jurare falsum per Deum verum? *Ibid.*

Jurare, est vocare Deum in testem aliqujus rei. VII, 504. Vide JURAMENTUM. Quid censendum de istis sat frequentibus jurandi formulis -. *Abnego Deum, Abnego fidem, Deus est injustus*. 508. I hæ formula loquendi frequentissimæ : *In veritate, In conscientia, Perfidem meam, Infide viri honesti*, non sunt secundum se jûratoriæ, ex Communi theologorum sensu. 509. Licitum est jurare; est de fide. 512. Licitum est jurare per creaturas, quatenus in eis relucet specialiter veritas divina. *Ibid.* Peccat jurans id quod putat certo verum, sed temere. 518. Attento jure naturæ, omnis creatura intellectualis ratione utens, sive Angelus, sive homo, sive pubes, sive impubes, etiam ipse Christus qua homo jurare potest. *Ibid.* Attento jure positivo, impuberes et perjuri non coguntur nec admittuntur jurare in judicio. *Ibid.* Sacerdotes, ratione dignitatis suæ non debent ex levi causa jurare in judicio. *Ibid.* Jurare falsum sine animo jurandi videtur peccatum mortale. 522. Qui jurat cum restrictione proprie mentali, peccat graviter et multipliciter, non videtur tamen stricte et simpliciter perjurus, sed secundum quid tantum. 415. Jurare cum restrictione late mentali vel cum æquivocis sine causa gravi, licet non sit perjurium, est tamen illicitum. *Ibid.* Consuetudo jurandi nihil est aliud quam habilis seu pronitai ad facile frequenterque jurandum, acquisita ex frequentibus actibus jur*odi. *Ibid.* Consuetudo voluntaria jurandi est mala, quia inclinatur ad inale; licet enim jurare secundum se non sit melius, tamen facile et frequenter jurare est malum. *Ibid.* Qui consuevit jurare, ita ul neque velit neque solitus sit

Jurar· falsum, ordinarie non peccat mortu-
lter consuetudinem illam non exlirpando
aut jurando, etiam quando subinde jurat
falsum ex inodvertentia et subreptione. 514.
Consuetudo voluntaria jurandi indiscrimi-
Datim, sive verum sive falsum, constituit
hominem In st tu peccati mortalis. *Ibid.*
Ordinarie est peccatum gravius, jurare per
deos falsos verum, quam jurare falsum per
Deum verum. 416.

Jurii systema de Ecclesia Patribus incog-
nitum est, et ipsa sua novitate rejiciendum.
V, 98.

Jurisdictionis praelati non csl in propriam
ejus utilitatem sicut pallium aut pileus, sed
In bonum communitatis. VI, 200. Jurisdic-
tio generaliter sumpta, est quædam potestas
muralis regendi et gubernandi subditos; et
tpecialiter, est potestas qua sacerdos ut ju-
dex fert in alterum, tanquam in subditum,
sententiam in foro conscientia. IX, 355.
Jurisdictionis potestas differt a potestate or-
dinis. *Ibid.* Jurisdictio est duplex : ordina-
ria et delegata. Ordinaria est quæ competit
alicui ratione muneris, officii vd beneficii
cui annexa est cura animarum; unde : 1°
competit summo Pontifici respectu totius
Ecclesiæ; 2° episcopis respectu totius diœce-
fis; 3° parochis respectu suorum parochia-
iorum. 356. Delegata est illa quæ habetur
tx commissione illius qui habet ordinariam.
Ibid. Aliquis alterius est subditus, seu ejus
jurisdictioni subjicitur, quoad sacramentum
pœnitentiæ tribus modis: 1° ratione domicilii
vel quasi domicilii; 2° privilegio status; 3° juris
Interpretatione scu consuetudine. 257. Juris-
dictio delegata csl duplex: directa, quando ali-
cui rommittitur per se pœnilentem absolvat;
indirecta, quando alicui committitur ul deligat
sacerdotem qui ipsum vel alios absolvat.
358. Jurisdictio delegat» acquiritur Iribus
modis; ab homine, a jure, a consuetudine.
Ibid. Non omnis sacerdos csl legitimus mi-
nister confessionis ; sed præter potestatem
ordinis, requiritur jurisdictio. 359. Juris-
dictio putativa est ex errore, quæ bona fide
creditur esse et non est. 369. Videtur valida
confessio facta sacerdoti qui sine titulo cre-
ditur communiter habere jurisdictionem
quam non habet. *Ibid.* Rarius datur error
communis jurisdictionis circa reservata quam
circa communia. 569 et 570. Confessarius
potest licite et valide uti jurisdictione quam
credit probabiliter sc habere, vel absolute in
pœniitntem, vel respective ad ceruiiu ca-
tum, tempus, aut personam. 370. Probabile
est etsc. licitum cl validum uti jurisdictione
probabili, urgente aliqua gravi causa, *ibid.*
Ecclesia non supplcl jurisdictionem In illo
qui sine gruvl rausa ulilur jurisdictione
probabili. *Ibid.* Quilibet pœnilens in line '1-
tæ, hoc est, in articulo mortis, potest absolvi
a quolibet sacerdote, consequenter etiam ab
excommunicato, degradato, schismatico Uate-
UCO. 593.

Jus. Quia Intelligitur *er Corpus juris
sive canonici sive civilis? IV, et seqq.
Varie accipitur nomen juris : 1* pro eo quod
justum est; 2@ pro legitima facultate aliquid
faciendi, acquirendi, possidendi, alienandi,
etc., cujus violatio constituit injuriam; 5» jus
sumitur pro lege, quæ est regolt jusii in
genere. VI, 9. Jus hoc triplici modo sumptum,
potest eadem divisione dividi in jus naturale
et positivum. *Ibid.* Lex scu jus positivum
dividitur in divinum cl humanum ; divinum,
aliud veleris, aliud novi testamenti; item
aliud perlinens ad ordinem naturæ, ahud
perlinens ad ordinem gratis. Jus humanum
positivum dividitur in jus gentium, jus cano-
nicum , et jus civile. 9 el 10. Jus in rc csl
quod quis habet in re jam sua el obtenta;
dat actionem realem in ipsam rem. Requir.l
tr<s condiciones : 1@ cxistenliam rei; 2@ legi-
timum titulum; 3° traditionem rei : sic jus sta-
tuit, exceptis quibusdam casibus. 10. Jus ad
rem est quod quis habet ut res aliqua fiat sua:
dat actionem non in rem, sed in personam un-
tum. Requirit tantum legitimum titulum.
Ibid. In nullis differunt jus naturale el jus
positivum. Prima et præcipua differentia csl,
quod ea quæ sunt juris naluræ ideo Sint præ-
ccpla quia bona, ideo prohibita quia mala :
quæ vero sunt juris positivi, ideo bona quia
præcepta, ideo mala quia prohibita. II. Se-
cunda differentia est, quod juris' naturalis
Deussit auctor quatenus natura est auctor,
unde vocatur etiam jus divinum; positivi
autem, divini quidem, etiam Deus; humani,
homo. *Ibid.* Tertia, quod jus naluræ obligat
omnes : jus positivum cos tantum quibus vel
a Deo vel ab hominibus ponitur. *Ibid.* Quarta,
quod jus naluræ sit immutabile; jus positi-
vum, mutabile. *Ibid.* Verum, ut intelligatur
quomodo jus naluræ sil immutabilo, notan-
dum est triplicis generis distingui præcepta
juris naluræ : 1° quædam sunt prima et
universalissima, qualia sunt ista. *De 'lina a
malo, t i fac bonum : Quod libi non vis fieri,
alteri nefeceris* : etc.; 2@ quædam sunt qua
ex primis immediate deducia sunt prima m
certo genere, ila ut ex illis multa deduci pos-
sint , ut *Deus et colendus : Parentes sunt
honorandi*, etc.; 3@ quædam tandem quæ ex
primis et communibus mediate, et secunda-
riis immediate deducuntur, ul depositum esse
reddendum. *Ibid.* Jus gentium non est idem
cum jure naturali proprie el stride sump-
to; nec sub illo continetur, sed sub positivo.
12. Jus postliminium est jus recuperendæ
rei suæ ab extraneo et in statum pristinum
restituendi-. 27. Jus altum csl jus quod habet
princeps aul respublica in bona subditorum
ad conservationem boni publici xm eximi
necessitas. 94. Est condita» .tum el legale.
Ibid. Jus bassum est jus qtved habent subditi
in propria bona ad omnem usum lege per-
missum. *Il id.* Illoc jus est absolutum. / Aitf
Non firmatur tractu temporis quod dc jute
ab initio non subsistit. VI, 207.

IusTiCFAiuldemesfacsnnctiflcarl.111,4.

Justificatio dicitur a justitia. III, 429. Justificare, csl justum facere. *Ibi I.* In justificatione peccatoris non solum teguntur seu non imputanto jeccata, sed vere remittuntur, delentur cl aufreunltir. *Ibid.* Remissio peccatorum, quæ c.'t justificatio peccatoris, non fit per imputatronem extrinsec. in iustitiæ qua Deus justus est, aut justitia* Christi, sed per veram cl intrinsecam justitiam seu grati® habitualis Infusionem, esi de fide decisa in concil. Trid. 451. Justificatio peccatoris csl effectus dilectionis Dei. 452. Justificatio completa cl perfecta importat non solum condonationem oTensæ, sed etiam deletionem peccati habitualis. 455. Justificatio fidei tribuitur tanquam ejus initio cl radici, non tamen excludendo alia opera ad eam disponentia. 442. Quinque actus quæ sequuntur fidem, cl qui requiruntur ex partç peccatoris ad sin justificationem, deducuntur unus ex alio, nempe motus fidei, motus servilis, motus spei, motus timoris filialis, etc. *Ibid.* Justificatio impii proul lit communiter polest dici mirabilis, non autem miraculosa. 447.

Justinianus. In errorem Aphlhartodochtarum quidoginetizabanl Corpus Christi fuisse incorruptibile etiam ante resurrectionem, incidit Justinianus imperator sub finem vitæ, qui ideo Eulhychyum patriarcham contrarium sentientem cxulare jussit. 111,27. Quid egit Justinianus in causa tiimn Capitulorum? V, 132. Justinianus causas civiles episcoporum meiropolilano reservavit. 166.

Justinus (S.) in Dialogo cum Tryphone, ex professo probat Patrem esse invisibilem, filium verfr'visibilem, quo sensu id debet intelligi. 11, 26. Millenarius erat. IV, 52.

Justitia originalis nihil aliud fuit quam perfecta rectitudo tortius hominis. Tria iin portabat. primum, fundamentum et causa cæterorum, erat subjectio rationis seu voluntatis ad Deum : secundum, subjectio virium inferiorum ad rationem : tertium, subjectio corporis ad animam. IV, 585. Justitia convenienter definitur in jure ex Ulpiano : *Constans etperpetua voluntasjus suum cuique tribuens.* VI, 90. Justitia dupliciter potissimum accipi polest. I° generaliter, pro sanctitate Christiana, seu collectione omnium virtutum : 2° specialiter justitia sumitur pro virtute particulari quæ esi secunda inter cardinales, qua quis inclinatur ad reddendum unicuique quod suum est. 89 cl 90. De ratione jussilie proprie dici® est, quod sil ad alterum suppositum. *Ibid.* Objectum materiale ^emotum jussiti® sum res exteriores quæ commutantor aul distribuuntur. *Ibid.* Objectum formale quod, est jus acceptum pro justo, seu squali alteri debito. 91. Subjectum jussilie csl appetitus rationalis seu voluntas. *Ibid.* Inter virtutes cardinales proprium est jussilie et virtutum ipsi annexa-

rum subjectari In voluntate. *Ibid.* Meet Ius. titia sil formaliler bonum operantis, objrc-tum tamen ejus est bonum alienum. *Ibid.* Justitia est virtus moralis. *Ibid.* Justitia ut sic dividitur in generalem, quæ alio nomine dicitur legalis, et particularem. *Ibi I.* Justitia generalis est specialis virtus, a cæleris virtutibus realiter distincta. 92. Justitia generalis habet veram rationem justitia!, sed, ut videtur, imperfecta. 95. Probabilius justitia legalis est ejusdem specie iin principe el in subditi®. 94. Justitia particularis ada*quate dividitur In comminativam el distribulivam, tanquam in duas species essenlialiler distinctas. *Ibid.* Justitia particularis est virtusqun quis ordiuntur ad aliquam personam particularem : atqui duplex usi ordo unius ad alterum particula*rem, nempe vel partis ad partem vel toliusad pariem : primum dirigit justitia commutativa, secundum distributiva. *Ibid.* Jussilie generalis forma est squalitas. 95. Justitia vindicative potest considerari dupliciter : Ie ut est in judice agente ex officio in reum ultionem sceleris, cl consequenter in reo patiente; 2° in læso aut alio privato, requirente ullionem a judice. *Ibid.* Proprium est justitia particularis versari per se primario circa exteriores operationes el res. non circa passiones. 96. Medium in justitia particulari non est medium rationis, ul in cæleris virtutibii* moralibus, sed medium rei. 97. Ad justitiam perfectam tria requiruntur : 1° quod sil ad alterum : 2° quod id quod redditur sit debitum : 5» quod sil squali. 99. Justitia tam generalis quam particularis præeminet virtutibus moralibus quæ subjectantur in appetitu sensitivo, nimirum fortitudini et temperanti», aliisque virtutibus annexis. 100. Raro contingit quod justitia distributiva non habeat annexam commutativam. 114. Justitia commutativa reddit unicuique quod suum est. *Ibid.* Justitia distributiva consistit in hoc quod diversis personis diversa tribuuntur secundum proportionem ac dignitates personarum. VI, 199. Justitia distributiva est præ* tantior commutativa. 200.

Justum dupliciter sumitur : 1° generaliter, pro eo quod est legi consonum; 1° stricte, pro æqualitate alteri debita VI. 9. Justum est quod suæ regulæ est adæqualum, el justitia qnæ hanc adæqualionem cilicii. 89.

K

KEMNITius assignat circa tempora S. Angiisimi ortum invocationi? sancturum, et dicil auctorem Invocationis B. Virginis fuisse Petrum Gnaphcuni qui vixit circa annum 480. VII, 189. Circa Eucharistia* formam Kemnilius lotam Chrisii institutionem perlinere ad integritatem form® contendit. IX, 158. Kemnilius rejecit absolute confessionem in specie, contentu» confessione generali. 531.

L

Labor. Per Inbñrem manuinn intelligiuntur in omnia opera corporalia ex quibus homines rictum lucrantur. Manuum labor csl-ne religiosus necessarius? VI, 401.

Lactantius in multis, parum theologice, Imo erronee locus est, et ideo ejus opera inter apocrypha a Gelasio papa sunt amandata. I, 81. 'Gaule est legendus, licet alias sit egregius religionis nostra: defensor. 91.

Laici possum exercere minores ordines. X, 36.

Lapidicina sunt illius cujus est fundus. VI, 68

Lateranense I concilium, generale IX, coincidit fuit oh grave dissidium inter inimos pontifices, imperatores Germanis ac reges circa investituras. V, 213. Huic concilio aderat Sugerius. 244. Quidam canones editi sunt spectantes disciplinam et sacras expeditiones promovendas in Oriente. *Ibid.*

Lateranense II concilium, generale X, convocatum est et celebratum anno 1159 ab Innocentio II, 1° occasione schismatis Petri Leonis antipapae. V, 244. 2° contra errores Petrobusianorum et Arnaldi Brixiciensis. *Ibid.* 3. Pro restauranda disciplina ecclesiastica. *Ibid.*

Lateranense III, generale XI, anno 1179 convocatum est ab Alexandro III, post sedatum schisma, cui electio Victoris IV, a paucis cardinalibus electi, actum dederat. In hoc concilio cautum est ne deinceps schisma huiusmodi ortum haberent: damnati sunt in super Waldenses. V, 245. Plures edidit canones, *Ibid.*

Lateranense IV, concilium, generale XII. Vulgo dictum magnum Lateranense, ab Innocentio III celebratum est, anno 1215: plus quam mille episcopi huic aderant concilio. In hoc concilio 1° decreta est expeditio in Terram Sanctam; 2° damnati sunt Albigenses; 3° proscriptus est error abbatis Joachim; 4° summus Pontifex induit scilicet (in Islandia) locum post Romanam; canones circa disciplinam conditi sunt.

praesertim circa confessionem et communionem. V, 123, 244 et 246. Huic concilio adfuisse S. Dominicum plures testantur, et Innocentio III aperuisse mentem suam de ordine FF. Praedicatorum instituendo, quem probavit pontifex, cadere prius in somniacales visione monitus. 246.

Lateranense V concilium, generale XIX, a Julio II inchoatum est anno 1512, contra conatus conciliabuli Pisani. V, 252. Hoc concilium continuavit Leo X: in hoc concilio multa decreta sunt circa Udem et dissensionem, praesertim pro abrogatione Pragmaticae-Sancionis. *Ibid.*

Latibis. Latibis tantum in anno aquam consecrant, Graeci vero quoties ministrandus est baptismus. VIH, 587. Latinus polius-

apud Graecos consecratur in fermentato. IX, 118.

Latria est summa voluntatis prostratio et inclinatio omnium apprehensione infinita; excellentia; Dei scilicet ut primi principii et ultimi finis. III, 125. Potest latria dupliciter considerari, vel quoad actum quo colimus Deum, vel quoad habitum et est specialis virtus, scilicet religio. *Ibid.* Hæc nominibus, *latria* et *dulia*, sunt voces graecae idem omnino significantes, scilicet *servitutem*; attamen quamvis hæc vocabula, *latria* et *dulia*, secundum privatam eorum institutionem, non sint propria Dei et sanctorum cultui, usu tamen theologorum effectum est ut *latria* significaretur cultus Dei, *dulia* cultui sanctorum, *hyperdulia* cultus B- V. Maris. *Ibid.* fide certum est hunc hominem, designato Christo, adorari cultu *latria*. 126. Eadem adoratione *latria* adoranda est divinitas Christi et ejus humanitas. *Ibid.* Praeter cultum *latria* conveniunt etiam Deo cultus *dulia*. 128. Quomodo intelligendus est S. Thomas dicens *latrariam* deberi Deo Patri propter deitatem, et *duliam* propter dominium? *Ibid.* Latria virtus, qua exhibetur honor Deo, specie differt a virtute *dulia*, qua honor defertur sanctis. V, 275.

< **Latrones** duo cum Christo clavis crucifixi sunt, non xero funibus alligati, ut plerumque depinguntur. Hi. 212. An unus tantum latro, an uterque Christum blasphemaverit, dubium est. *Ibid.* Latro poenitens non nisi in cruce conversus est. *Ibid.*

Laus est sermo elucidans magnitudinem virtutis. VII, 555. Laudare aliquem, est illum vel bonum vel virtuosum praedicare et ex tollere. *Ibid.* Canius divinis laudibus convenienter adhibetur. *Ibid.*

Lavardinus, (Ænoianensis episcopus, ordinasse si intentione ordinandi, declaravit ne morti proximus? VIII, 520.

Lecourayer. (P.) decepit pro validitate ordinationum Anglicanarum. X, 54.

Lectio librorum hæreticorum est-ne prohibita sub excommunicationis poena? IV. 432 et V, 62. Lectio Scripturæ sacræ in lingua vulgari non est per se mala, nec absolute prohibita ab Ecclesia V, 79.

Lectoratus est unus e quatuor minoribus ordinibus. X, 47. Ejus materia est codex divinarum lectionum; formaverit: Accipe et esto verbi Dei zelator, etc. *Ibid.* Quidnam est ejus officium? *Ibid.*

Legalia post passionem Christi erant mortua, sed nondum mortifera. VII, 419 et HI. 17).

Legatum quandoque sumitur pro ipso re legata, proprie autem est donum factum a defuncto, et ab heredibus præstandum. VII, 47.

Legatus interrogatus circa lecrelum f;

regis, respondere potest se fcihil scire. Vil, i 10.

Legiû Thebawrum militavit pro imperatore infideli. V, 575.

Legislaioa habet-nc suam auctoritatem a populo? IV, 480. Quænam est intentio legislatoris? 489. Legislator obligando sub veniali in materia gravi peccat-ne? 502. Princeps seu legislator singularis et absolutus non tenetur suis legibus quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam saltem indirecte, si leges ex æquo ipsum et subditos specient. 508. Legislator tenetur-nc sub mortali observare suam legem in materia gravi? 509. Legislator, ejus successor pari gaudens auctoritate, aut superior, potest justa de causa licite et valide tibrogare legem et a fortiori illi derogare. 517.

Légitima est tertia pars hæreditatis quæ uni obveniret ab intestato, ubi non sunt plures liberi quam qualuor; si sunt plures, est media pars. Quod si deficient descendentes, legitima ascendentium est semper tertia pars bxreditatis, Vil, 01.

Legitimatio fit per legitimum matrimonium subsequens, et per summum Pontificem aut principem. VII, 00.

Lenitas nimia opponitur per defectum clementiae. VIII, 205.

Leo (S.) Magnus additionem *Filioque* non permisit Hispanis. II. 159. Epistola S. Leonis ad Flavianum examinata fuit a concilio Nicæno. V. 185 et 197. S. Leo dixit: *Aliud sunt sedes, aliud sunt sedentes*. 195. S. Leo irritavit concilium Ephesinum II, ex ejus assensu convocatum. 208. S. Leo præfuit concilio Chalcedonensi, generali IV, per legatos. 233.

Leo II. Leonis II binæ Epistolæ, una ad Constantinum imperatorem, altera ad episcopos Hispaniæ, sunt-nc suppositiliæ? III, 6G.

Leo III improbavit duntaxat auditionem *Filioque* factam Symbolo, et morem cantandi solcinuiter cum illa additione, quia ad id nondum ulla tunc cogebat necessitas, nec accesserat sufficiens auctoritas. II. 127.

Leo X in constitutione *Pactor*, quæ lacta fuit nec improbata in concilio Lateranensi V, dicit Uomanum Pontificem solum auctoritatem habere super concilia omnia. V, 209.

Leo Isauricus. Anno 72G, vehementer contra sacros imagines excitata fuit erscutio ab imperatore Leone Isaurico, qui a Constantino Nacoliæ in Phrygia episcopo, sed ob impietatem a suis diæcesanis sede expulso, in imagines incensus, in id etiam impellentibus Judæis, sacrilugum tulit edictum ile obolendis sacris imaginibus, eas a templis ejecit, chrislianosque resistentes crudelissime exilio, " utilalione, nece, incendio exagitavit. HI, 128. S. Germanum, Constanlinopolitanum patriarcham suæ impietati resistentem, a sede et regia urbe expulsum, prope centenarium strangulari jussit Leo

furens, ei subrogato Anastasio Iconomacho, I *Ibid.*

Leontius, Arinnl episcopus, eâcerdolla privatus est eo quod se Ipsum evlrasset, VI 28G.

Lessius quid censet circa voluntatemDd salvandi omnes homines? I, 408,

Lex quoad prima principia est-nc pene nola? I, 27. Lex naturæ non excludebat præcepta supernaturalia fidei, spei et amorij. *Ibid.* Lex (eviratus quid est? HI, 1G7. Præcepta legis possunt dupliciter impleri quantum ad substantiam; 2. quantum ad modum. 345. Observatio legis naturalis mperat-ne vires naturæ. 54G. Lex essentialiter est aliquid rationis, præsupponens tamen, ia legibus positivis, actum voluntatis. IV. 137. Convenienter numerantur qualuor actus legis, scilicet præcipere, prohibere, permittere, punire. 140. Lex æterna non potest regulare actus nostros nisi sit cognita et applicata per conscientiam. 198. Leges positivi, sive divinæ, sive huinanæ, non obligant cum gravi dispendio et magna difficultate. 201 Transgressio materialis legis non est appetenda, sed fugienda, quantum est moraliter possibilis. 220 et seqq. Quando major pars communicatis non acceptat legem nec eam observat, minor pars quæ huc usque observavit, non amplius eam observare teneri videtur. 225. Lex dubia est sufficienter promulgata ut obliget saltem indirecte. 230. Lex est sufficienter promulgata quando, vque constat et probabile est illam dari vel non dari. *Ibid.* Lex æterna est diclamen rationis divinæ præcipiens homini quid sit agendum vel omittendum. 279. Lex æterna est prima regula agendorum, radix rectitudinis rationis, naturalem ordinem conservari jubens et perturbari vetans. 280. Circa tempus quo lex incipit aut desinit obligare non datur levitas malcriæ. 451. Cessante line legii cessat aliquando lex. 450. Lex naturalis continet intrinsece bona vel mala. 557. Lex naturalis quantum ad conclusiones remotas est scripta in corde, sed non sufficienter actu promulgata. 542. Circa legem in communia tria occurrunt considerata: 1° de essentia ejus; 2° de effectibus ejus; 3° de differentia legum. 444. Lex dicitur a *ligando*, quia obligat ad agendum. *Ibid.* Potest lex proprie accepta considerari tripliciter: 1° secundum quod est in legislatore ut regulante: 2° secundum quod est in subjecto ul regulato; 3° secundum quod est in signo exteriori. *Ibid.* Lex communiter delinitur: *Ordinatio rationis ad bonum commune, ab eo qui curam communitatis habet promulgata. Ibid.* Lex essentialiter est aliquid rationis, præsupponens tamen, in legibus positivis, adttnf voluntatis, 445. De ratione legis oil 10 quod feralur pro communitate 44G. Dcratione legis est "quod sil propter bonum commune tanquam propter finem- *ibid.* 5° Quod sit stabilis et p-r; c-iua. 447. Quæcumques Uintcaio legi^.-tuis,

INDEX OPERALTO.

ralct et obligat subditos lex quam condit, si j
ex natura operis tendit in bonum commune.
Ibid Lex mui desinit morte legislatoris *Ibid*.
Ul lēX jbligci, necessaria est aliqualis ejus
promulgatio. *Ibid* Legesdivinæ exprimuntur
per verba significantia opus intellectus. 445.
Lex esi regula actuum humanorum. *Ibid*.
Probabilius videtur promulgationem non esse
de essentia legis, sed esse conditionem dun-
taxat Insuppleblliler requisitam ut actu obli-
get. 448. Lex sufficienter promulgata obli-
gat-ne omnes etiam illam invincibiliter igno-
rantes. *Ibid*. Potestas legislative competii
communitati, vel illi qui curam communita-
tis gerit. 418. Effectus legis est facere ho-
mines bonos : 4° quia lex inducit ad virtutem
propriam subditis ; 2° quia opus ad quod lex
inducit est bonum sive ex objecto, sive ex
fine, sive ex circumstantiis. 451. Convenien-
ter numerantur quatuor actus legis, scilicet
præcipere, prohibere, permittere et punire.
452. Lex tam ex sequam ex intentione legisla-
toris tendit ad hoc quod homo sit bonus.*Ibid*.
Leges quadruplicis generis recenset S. Tho-
mas, alia est æterna, alia naturalis, alia divina
positiva; et hæc duplex, vetus et nova; alia
humana, cl etiam duplex, ecclesiastica et
civilis. *Ibid*. Datur in Deo lex æterna. *Ibid*.
Lex æterna nihil aliud est quam ratio divinæ
sapientiae, secundum quod est directive ac-
tionum et motionum creaturarum in ordine
ad bonum commune totius universi. 455. Lex
æterna habet vere et proprie rationem legis,
saltem respectu creaturarum intellectualium.
Ibid. Lex æterna est lex per essentiam. 454.
A lege æterna derivantur omnes aliæ leges
per participationem. *Ibid*. Triplici modo
leges alias ab æterna derivari inlelligi potest :
1° tanquam ab exemplari; 2° tanquam a causa
efficiente; 5° quatenus lex æterna. mediante
lumine rationis vel fidei, dictat et approbat
quæ cl quando leges sint instituendas. *Ibid*.
Lege æterna nulla diriguntur quæ lege hu-
mana non possunt dirigi. 455. Datur in nobis
lex naturalis. *Ibid*. Videtur legem naturalem
nihil aliud esse quam lumen naturale, ut
impressum cl principatum a ratione scu lege
æterna. 45G. Lex divina positiva considerati
potcs l dupliciter, ut est in Deo, et ut csl in
promulgante. 454ct 455. Lex divina positiva
et lex naturalis obligant jure divino, quia
Deus est immediatus auctor utriusque. *Ibid*.
Ail legem naturæ pertinent non solum prin-
cipia, sed etiam conclusiones ex cis necessa-
rio deductas. 457. Lex naturalis obligat in
conscientia. *Ibid*. Lex naturalis potcs l mu-
tari per additionem et per modum abstrac-
tions. 459, Illec mutatio pote l etiam esse
ab intrinseco cl nī c vlrinscco. *Ibid*. Tandem
potest esse proprie et improprie. *Ibid*. Lex
humana definiri potcs l : *Ordinatio ralionit
humanae legi naturali conveniens, ad bonum
commune ab eo qui curam communitatis ha-
bet promulgata.* AGI. Leges humante sunt
i). cessari®, non quidam simpliciter et ob«o-

Iule, sed sic, ut attenta hominum pervleach,
corruption» et pravitate in malum, sine legi-
bus humanis nec multitudo rirtmcm nec res-
publica paccrn habere et conservare posset.
4G8. Isidorns convenienter describit qualita-
tes legis humana: : « Erit lex honesta, justa,
possibilis secundum naturam^ secundum
> consuetudinem patri®, loco lemporique
conveniens, necessaria utilis, manifesta
quoque, ne aliquid per obscuritatem in
captione contineat, nullo modo privato,
commodo, sed pro communi utilitate civium
scripta. » 468 et 469. Divisio commu-
nis cl vulgata legis humana, est in civilem
et ecclesiasticam. 469. Promulgatio est pu-
blica legis denuntiatio facta jussu legislatoris
cum aliqua solcmnitale secundum usum re-
ceptum. 471. Ex natura rei et secluso jure
positivo, ea requiritur et sufficit legis huma-
næ promulgatio qua possit moraliter devenire
in notitiam subditorum. *Ibid*. Attento jure
positivo, lex imperialis debet promulgari m
singulis provinciis, seu in earum metropo'i,
ut m iis obliget. *Ibid*. Probabilius videtur leges
pontificias statuentes jus novum et nov. m
obligationem inducentes, debere in singulis
provinciis seu diccccsibus promulgari saltem
virtualiter, ut in lis obligent, nisi contrarium
exprimat SS. pontifex. 472. Si lex pontificia
declarat jus antiquum, sufficit quod Romæ
promulgetur. 475. Non obediens legibus
declarativis juris antiqui in suis provinciis
non promulgatis incurrunt-ne pœnas per eas
latas? *Ibid*. Incertio legis corpori juris ex
jussu summorum pontificum csl-ne promul-
gatio sufficiens? 474. Ad revocationem vali-
dam legis onerosæ non requiritur promulga-
tio, sed sufficit si exterius manifestetur modo
tamen ila sit intentio legislatoris, non autem
si sola mente concipiatur. 476. Lex revoca-
toria legis onerosæ differt a revocatoria lege
privilegii seu gratia. *Ibid*. Lex revocatoria
privilegii scu gratiæ fit vel publice vel priva-
tim. *Ibid*. Lex cessal-ne pro omnibus statim
ac legislator declarat aliquibus sc sustulisse
eam? *Ibid*. Quantum lapsus temporisa pro-
mulgatione sufficienti requiritur ul lex obli-
get. 477. Utrum lex pendeat ab acceptance
populi? 47S. Circa hanc quæslionem varia
sunt auctorum placita. *Ibid*. Nulla lex, sive
civilis sive ecclesiastica, pendet ab accepta-
tione populi. *Ibid*. Lex pendet ab acceptance
populi quando suprema potestas est penes
populum. 47'L Probabilius est cl menti S.
Thomæ conformius legem ecclesiasticam non
posse præcipere aut prohibere actus mere in-
ternos qui nullam habent connexionem cum
externis. 482. Lex civilis juxta fere omnes
auctores non extenditur ad actus internos.
Ibid. Lex humana potcs l praxiperc aut pro-
hibere actum externum occultum. 19°. Po-
test præcipere aul prohibere actus
qui necessario requiruntur ul externi con-
Utuantur in genere vel certa specie moris.
Ibid, Probabilius csl legem humanam posse

præcipere aut prohibere actum internum qui conjungitur cum exteriori ut causa illius per occidens tantum. 485. Lex est actu* jurisdictionis coactiva 488. Dupliciter potest considerari «opus lege præceptum, scilicet quoad substantiam et quoad modum. Modus autem est quod fiat 1. scienter et voluntarie; 2. quod fiat bona vel mala Intentione; 3. quod fiat ex habitu virtutis; 4. quod fiat ex charitate. 489. Ad legem implendam opus præceptum debet fieri scienter et voluntarie. *Ibid.* Ad legis implementationem non requiritur quod opus præceptum fiat ex habitu virtutis aut ex charitate. *Ibid.* Probabilius videtur eum satisfacere legi qui ponit debito modo opus præceptum, quamvis positive nolit per illud satisfacere, nisi forte ipsa obedientia præciperetur. 490. Omnis lex tam civilis quam ecclesiastica, obligat in foro conscientis. Est de fide, saltem quoad leges ecclesiasticas, definita in concilio Constantiensi. 492. Lex potest esse injusta ex duplici capite, si contrarietur 1. bono divino; 2. bono humano. *Ibid.* Legibus injustus ex auctore aut ex forma licitum est obedire, sed non est necesse. *Ibid.* Legibus injustis ex parte materiæ non est obediendum. *Ibid.* Christus abrogavit legem Mosalicam. 493. Quædam sunt leges pure præceptivæ, mixtæ prohibitivæ, quædam pure penales, quædam mixtæ. Lex pure præceptiva aut prohibitive est, quæ actum præcipit aut prohibet, nullam imponendo transgressoribus poenam; vel lex de audiendi missam. Lex pure penalis est, quæ statuit poenam in eos qui aliquid fecerint aut omiserint, nihil saltem explicite præcipiendo aut prohibendo. Mixta est, quæ præcipit aut prohibet actum et simul statuit poenam transgressoribus. 495. Lex mixta dupliciter considerari potest: 1. copulative, et sic obligat sub culpa ad actum ponendum, vel omittendum; 2. disjunctive et sic non obligat determinate ad actum vel ad poenam, sed ad alterutrum. *Ibid.* Probabilius videtur et certo tutius legem quæ dicitur pure præceptivam per se loquendo obligare non solum ad poenam, sed etiam ad ponendum vel omittendum actum pro quo poena imponitur 495. Poena legibus contenta, alia sunt ferenda, alia lata. *Ibid.* Nulla lex poenalis lata venientia obligat in foro conscientis ad subeundam anle sententiam judicis poenam activam, seu cujus executio requirit actionem. 497. Leges penales laicæ conscientia possunt obligare ad subeundam poenam privativam ante sententiam judicis; penales tamen obligant. *Ibid.* Post sententiam judicis tenetur in conscientia legis prævaricator excipi poenam activam quæ requirit actionem commodius exercendam ab ipso reo quam a iudice vel ejus ministro. 499. Leges humanæ obligant quandoque sub peccato mortali et quandoque sub veniali. *Ibid.* Lex humana obliget sub mortali duo simul contingunt, nempe universalis et cl

In legislatore intentio obligandi **sub mortali**, 199 et seqq. Lex humana obligat in conscientia per se, quando ejus observatio est necessaria momenti quam vita alicujus particularis 3. Sæpe vero non obligat cum periculo Vitæ vel alterius gravis damni in honore, fama, aolitate, bonis fortunæ. Itaque communiter. 504. Diversis legibus potest ne aliquis sentiatur unum actum, aut per plures eodem tempore exercitos? 506. Qui non potest latum lenem implere tenetur ne ad partem possibilem! 507. Leges infirmantes contractas minus solemnes obligant ne atque eos irritant in foro conscientia? *Ibid.* Duo sunt officia legis: unum est dirigere actiones humanas, aliud præceptis cogere invitos ad sui observationem. 508. Princeps seu legislator singularis vel absolutus non tenetur suis legibus quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam, saltem indirecte, si leges ex æquo ipsum vel subditos specient. *Ibid.* Lex humana potest convenienter mutari. 516. Finis legis diversis modis potest cessare. 517. Lex nova multis differt a lege veteri. V, 117. Lex favorebitis et nulli nociva debet ampliari; lex odiosa, restringi. *Ibid.* Lex tributorum non est mere poenalis. VI 516. Impotentia moralis est magna difficultas, quando, v. g. lex observari non potest absque gravi labore seu gravi damno temporali vel spirituali, proprio vel alieno. *Ibid.* Necesse fuit exterius legem dari. VIII, 250. In statu legis naturæ quomodo homines movebantur ad colendum Deum? *Ibid.* Primus est status legis naturæ ab Adamo ad Moysen; secundus est status legis scriptæ, a Moyse usque ad Christum; tertius status legis, a Christo usque ad finem sæculorum. 242. Licet status legis scriptæ rigore tantum inciperet a Moyse, ab Abrahamo tamen coepit se insinuare, et statu legis naturæ declinare per circumcisionem. *Ibid.* In utroque statu legis naturæ et scriptæ fuit remedium, saltem pro peccato originali. *Ibid.* Lex nova, ad quam perlinet baptismus, non debuit obligare antequam lex vetus obligare desineret. 511. Lex vetus ante passionem et resurrectionem Christi non debuit obligare. *Ibid.* Lex nova non fuit solemner promulgata, nisi in die Pentecostes. 584. Duplex legis promulgatio distinguitur; essentialis, quæ sufficit ut lex vim obligativam habent; solennior et accidentalis, ordinata propius ad tollendam subditorum ignorantiam. *Ibid.* Lex Levitica nunc Christianos non obligat, nisi quoad ea quæ juris naturæ continent. X, 200.

Levir idem est ac mariti frater. Erat lex quæ dicebatur *Leviratus*. III, 167.

Lidanius, ethnicus, Juliani Apostati familiaris, cum irridendo petisset a ludimagistro quodam Christiano: *Quid agis nunc fabri Filius?* intelligens Christum, respondit ludimagister: *Juliano tuo jeran moni Jhbrira cur; quod eventu probatum est paulo post*

enlm Julianus full occisus et in fcrelro ad l
tumulum delatus? ili, 192.

Libellatici quinam dicebantur? IX, 417.

Libellus repudii. Vide Judæi.

Liber vitæ duplex esi : inchoatus, cl com-
pletus. Inchoatus est in quo scribuntur om-
nes justi, completus esi in quo ii soli qui
tx divina pnrdestinaiono sunl salvandi,
scribuntur. 1,449.

Liber alitas est virtus moderans amorem
divitiarum ct reddens hominem facilem cl
promptum ad eas erogandas, quando recta
ratio didat. VIII 24. Libcrnlitas versaiur
Immediate circa passiones, nimirum æslhna
lionem cl affectum pecuniarum, utrumque
moderando, sic ul non æslimentur nec amen-
tur plus minusvc quam debeant amari el
æstimari. *Ibid.* Libcralitas versatur circa ip-
sum usum divitiarum 1° indirecte, tollendo
impedimentum recti usus ; 2° directe, mo-
vendo ad earum hilarem cl promptam, clar-
gltionem prout postulat recta ratio. *Itrd.* Li-
berallliiscsl virtus annexa justitiæ. ffrij. Dif-
fert autem hberalitas a magnificentia. *Ibid.*
et 47. Libéralités non est per se maxima
virtutum, attamen habet quamdam excel-
lentiam et ad mulla utilis est. *Ibid.*

Liberius. Julio l successit Lliberb'a anno
552, propter Nicænæ fidei et S. Alhanasii
defensionem in exilium missus a Constantio
Beroeam Thraciae. II, 46. Anno 557, Con-
stantio triumphum agente, matron® Roman®
reditum Liberti ab eo petierunt; annuit im-
perator ca conditione ul cum Felice, qui in
ejus sedem fuerat inirusus, Ecclesiam rege-
ret, reclamante populo : *unus Deus, uuus
Christus, unus episcopus. Ibid.* Cætruin non
prius Liberio facta est a Constantio licentia
Romam redeundi, quam subscriberet S. Allia-
nasii damnationi et formulæ fidei sibi ab hé-
térodoxie oblata, quod tædio exilii fractus
piæslilit, 1° Berocæ, vertente anno 557;
2° Sirmii. *Ibid.* Secund® formulæ Sirmicnsi
non subscripsit Liberius, sed primæ quæ con-
tra Photinum edita fuerat. 47.

Librum arbitrium non tendit in malum
nisi propter defectum quo apprehenditur
Don bonum ul bonum. Ili, 95. Vide *insu-
per Libertas*. Liborum arbitrium csl animi
motus nullo cogente. 105 ct seqq. Qu® sub-
eunt libero arbitrio possunt per rationem
rectlflcari ct ad medium reduci : hujusmodi
sunt tria : interiores animæ affectus seu pas-
siones; exteriores actiones, cl res exteriores
qu® m usum hominis veniunt. VI, 96.

Libertas. Explicantur modi quibus liber-
tas nostra stare potest cum divina præscien-
tia. i, 179. Duplicem in libertate indifferen-
tiam distinguunt theologi : prima, quam vo-
rant potentialcm, privativam, negativam.
suspensivam ct passivam, est privatio seu
negatio actu» cl determinationis, scu sus-
pensio animi qua quis necdum se determina-
vit ad agendum. Altera, quam vocant posi-
tivam cl activam, est pusitio unius actus

scu determinationis voluntatis cum potentia
ad oppositum. 552. Indubitatum est Uberta-
tem sub prædeslinalione salvari. 4'0. Du-
plex distinguitur libertas, nempe quoad exer-
citiu cl quoad specificationem; Ubertas
quoad exercitiu, dicitur libertas contra-
dictionis; consistit in boc quod quis potest
idem velle et non velle, amare el non amare.
Libertas quoad specificationem, vocatur li-
bertas contrarietalis aut diversitatis, et con-
sistit aul in boc quod quis potest unum velle
vel ejus contrarium, potest esse contraria,
vel disparata, ili, 54. Sola Ubertas exercitii
seu contradictionis sufficit ad salvandam eu
sentiam Uberi arbitrii. *Ibid.* potentia seu
libertas peccandi, quæ est contrarietalis ad
libertatem bene apendi, non requiritur ad
veram Ubertatem arbitrii, esi potius navum
cl directus libertatis. *Ibid.* Libertas oppo-
nitur servituti et subjectioni; unde liber-
tas generatim est exemptio seu Immuni-
tas a servitute ct subjectione, lotque mo-
dis accipitur quoi modis accipitur servi-
tus ct subjectio cui opponitur. IV, 'IA. Est
prima libertas a pœna ei miseria qua quis de-
tinetur et opprimitur. Dicitur liberta* feli-
citatil cl glori®, quæ non erit perfecta nisi
in palria. *Ibid.* Secunda libertas e* a pec-
cato el ab habitibus inclinantibus in illud.
Hæc dicitur libertas gratis el virtutis et so-
lis justis competit. *Ibid.* Tertia libertas est a
lege. Hæc primario cl principaliter compe-
tit soli Deo ; secundario et participative com-
petit justis. *Ibid.* Quarta libertas csl ;« vio-
lentia scu coactione. Quinta libertas csl a
necessitate. 75. Dicitur cliatn libertas indif-
ferentis, quia esi ad opposita. *Ibid.* Duplex
csl radix libertatis. 76. Exlrinscca et intrin-
seca, cxlrinsecu csl summa divins volun'a-
iis. Intrinseca est 1° ipsa conditio naturæ
intellectualis, nempe immaterialius ; > ipsa
universalitas intellectus in cognoscendo ct ju-
dicando dc omnibus. *Ibid.* S. Thon as deli-
nit liberum arbitrium : *quod est causa siti.*

Definit libertatem arbitrii quod sit /o-
cullas voluntatis et rattonis. *Ibid.* Definit li-
berum arbitrium quod sit *potentia rationali»
adnpposita* 78. Definit libertatem quod «it
electiva mediorum servato ordineJinis. Ibid.
Libertas communiter definitur : fa< ullasqu®,
positis omnibus ad agendum prirrequisilis.
potest agere vel non acere. 79. Libertas est
proprietas naturæ intellectualis. 82. De tide
csl dori in Immine lapso libertatem arbitrii
seu indifferenti®. *Ibid.* Ad merendum vel
demerendum in statu natur® laps® requiri-
tur in homine libertas a necessitate seu li-
berta* indifferentia', et non sufficit libcrias
a coactione. 86. Ad merendum vel deme-
rendum non requiritur necessario iberla-
conlrarietatis ad bonum vel malum, sed suf-
ficit libertas contradictionis. 88. Libellai
vera el essetUialis non compatitur natura-
lem necessitatem. *Ibid.* Vera et esseuti lii
libertas arbitrii non cunsistiiia sola inimu-

iditate a coadldne, wun perfecta aduerren-
tia, seu ut dicunt, In solo voluntario ratio-
nali, sed in Immunitate λ necessitate, scu
libertate Indifferenti®. Hæc opinio csl com-
munis. 91. Libertas spontancillalls ct luben-
tin· sequitur voluntatcm ut natura est. 94.
Libertas iodiffercnllæ sequitur voluntatem
ut voluntas est. *Ibid.* Libertas circa media
csl perfectio. 103. Indifferentia iudicii est
radix libertates, ea ablata desinit libertas.
107. Libertas requiritur ad moralilatcm,
non tamen formaliter in ea consistit. 136.
Libertas prior concipitur inactu quam mo-
ralius. *Ibid.* Libertas qua nos donavit Chris-
tus est libertas 1° a servitute peccati ; 2° a
servitute diaboli; 3° a servitute legis Mo-
saics maxime cxremonialis. VIII. 65.

Libido seu cupiditas est inordinata volun-
tas qua aliquid concupiscitur plus quam dic-
tat recta ratio : csl ex genere suo peccatum
veniale. VI, 390. Libido specialiter signifi-
cat cupiditatem delectationis veneres. VIII,

Libri qui Moysi Prophetisque tribuuntur
sunt ipsis proprii, neque post natum chris-
tianismum ab aliquo impostore fuere fabri-
cati. V, 19.

Ligamen, seu vinculum prioris matrimo-
nii, etiam non consummati, est impedimen-
tum dirimens subsequens matrimonium. X,
159.

Lignum. Esus ligni vilæ non causabat im-
mortalitatem simpliciter, sed secundum quid.
II, 282. Lignum scienliæ boni et mali est
vera ct realis arbor. 298. Qui mill ligna vi-
ridia In sylvis alienis, sive sint regis aut
principis, sive sint particularium per hære-
ditnriam possessionem aut emptionem a re
publica, fur csl ct tenetur ad restitutionem;
quia surripit alienum invito rationabiliter
domino. VI, 65. Qui ligna eædit in sylvis
sibi ct aliis incolis communibus, contra pro-
hibitionem reipublicæ scu magistratus, ali-
quando non peccat, si nempe non cædal nisi
pro urgente necessitate lamiliæ cui aliter
succurrere non potest; aliquando peccat, si
sine urgente necessitate cædal. *Ibid.*

Limis est terra seu pulvis aqua mixtus.
Adam formatus est de limo terræ. II, 274.

Lingua. Donum linguarum sic fuit colla-
tum singulis apostolis, ul el variis nationum
linguis loquerentur, ct etiam, quandoque
una lingua loquentCS, a variarum nationum
populis audirentur. III, 240. Non solum
apostoli, sed omnes qui erant in cœnaculo
centum fere viginli acceperunt donum lin-
guarum, ct alios effectus Spiritus sancti *Ib.*

Ligonense concilium, anno .859 celebra-
tum, approbavi canones concilii Valentini in
causa Gollcsnalci, excepta censura facta
quarto canone contra Capitula CarLiaca. I,
295.

Liquidum frangit-ne revera jejunium?
VII, 76.

Lit t br ac pluribus modif possunt falsifl-

cari. Quid d· apertione litterarum el etpb.
catlono secreti? 575. Littera dimissarlxquid
sunt? X, 50.

LnuRGiÆolim omnium mortuorum men-
tionem faciebant V(I,-194.

Livinus de Meyer, Belga, scripsit hlütö.
riam congregationum de Auxiliis. I, 229.
Livinus de Meyer contendit gratiam a h
efficacem esse novum Lutheri Calvinique
commentum. 366.

Locatio delinitur : Contractus onerosui
quo usus vel fructus rei vel personæ traditur
ad certum tempus pro pretio. VII, 162. Juj
novum Gallicum quid statuit circa locatio-
nem? *Vide nd Appendicem.*

Locator. Qui tradit, dicitur locator gil-
lice *le bailleur*. Qui suscipit, dicitur conduc-
lor seu locatarius, Gallice *le preneur*. VII,
162. Locatori Incumbit I' tradere rem bo-
nam non vi.iesam, nMinutilem ad usumM
quem iocalur, aut saltem aperire locaiarij
vitium rei; 2» facere expensas utilesel ne-
cessarias pro conservatione el reparations
rei quoad substantiam ct partes ejus perma-
nentes, tum quia illius est, lum quia tene-
tur tradere localario rem aptam communi-
bus usibus; 5· non repetere rem ante tem-
pus statutum. *Ibid.* Locator el conducto!
sibi invicem obligantur ex culpa lata et levi,
non tamen saltem regulariter et ex culpa le-
vissima, nec a fortiori ex casu fortuito. *Ibid.*
Suli cujus dominio sunt fructus rei locata!
163. Locator non potest rem suam repelwe
ante fixum tempus elapsum, nisi ex quatuor
causis a jure civili indictis. *Ibid.* Ad quid
præcise, vi contractus locationis, tenetur lo-
calarius circa solutionem pensionis, casu
quo re uti vel frui impediatur? 164. SI Im-
pedimentum usus vel fructus contingat ct
parte locatoris, sive voluntarie, sive non;
item si contingat ex parte rei conduct® abs-
que culpa conductoris, secluso pacto, con-
ductor non tenetur solvere pensionem pro
tempore quo re uti vel frui non potuit. 165.
Si impedimentum proveniat ex parte conduc-
toris, sive voluntarie, sive involuntarie, te-
netur solvere pensionem pro tempore quo re
uti vel frui fuit impeditus, saltem quanti in-
terest locatoris. *Ibid.* Utrum, si sil insolite
ubertas, possit etiam locator augere pensio-
nem? 166. Si locator prxmoriatur ante lap-
sum termini præfinitl, aut vendat vel donet
rem locatam, liærcs seu emptor aut donata-
rius lenclur-ne stare locationi? Idem quaeri
potest de bærcdc conductoris. *Ibid.*

Locus. Communiter assignantur decem
loca theologica. Primus est Scriptura sacra,
secundus, traditio apostolica; tertius, Eccle-
siae catholic® consuetudo t1 tUClorilas; quar-
tus, definitio concilii æcumenici; quintib,
Sedis apostolic® seu Romani pontificis auc-
toritas; sextus, a'ieiijus patris aut Ecclesia
doctoris auctoritas, septimus, sententia doc-
torum graviorum; octavus, ratio naturalis;
ponus, atwlorila· philosophorum;

bistoria humano. I, 22. Ex quinque primis duntaxat locis argumenta infallibilia deducuntur; ex quinque ultimis solum probabilia vel forte ex sexto et septimo. *Ibid.* Septem primi ex locis assignatis sunt proprio theologici. huius. Tribus ultimis autem utitur theologia tanquam extraneis et probabilibus argumentis. *Ibid.* Septem primi pertinent ad auctoritatem divinam, tres illi ad aliam humanam. *Ibid.* Esse in loco dicitur quadrupliciter: circumscriptive, diffinitive, sacramentaliter, et ubique. II, 162. Dissertatio de loco Angelorum. *Ibid.*, et seqq. Locus sacer dicitur ille qui auctoritate publica deputatus est ad sacrificium Missae, Ecclesiae sacramenta et divina Officia celebranda, tametsi nondum sit consecratus aut benedictus. VIII, 164.

Longanimitas parlim dicitur a patientia, partim convenit cum illa. VIII, 47.

Longinus, Hunc militem qui lancea latus Christi aperuit fuisse Longinum nomine, et qui postea martyr occubuit, tenet communis opinio, et legitur in pluribus marijfoliis. III, 213.

Lotio pedum non est sacramentum. VIII, 308.

Loth, metu a Sodomitis incusso, non obtulit licite filias suas eorum libidini. IV, 72 et 73. Ebrietas Loth non videtur posse excusari a toto saltem peccato, etsi forte a lano tamen ejus incestus. VIII, 120.

Lucas (S.) in Actibus Apostolorum describit praesertim acta S. Pauli et peregrinationes etc. V, 157. S. Lucas quinque petitiones in Oratione Dominica expressit tantum; quia duae aliae aliquantulum continentur in illis. VII, 199.

Lucia (S.) dicebat: Si me invitam jussuris violari, castitas mihi displicebit ad coronam. IV, 178. Non est crimen mulieris per violationem corruptae, si consensus non adsit, quia non inquinatur corpus nisi de consensu mentis, ut S. Lucia dixit. VI, 227 et 249.

Lucianus martyr novam versionem graecam aggressus est, qua fuit in usu a Constantinopoli ad Antiochiam. V, 74.

Lucifer, seu primus inter peccantes, denominatus est Cherubim. II, 209. Lucifer est caput omnium malorum. 465.

Lucrum cessans est jactura in rebus spe habendis; vel si defectu pecuniae non possis negotiari et inde lucrari, censam aut agrum emere ex quo tibi lucrum accessisset. VII, 120. Lucrum cessans est legitimus titulus accipiendi aliquid ultra sortem in inludo. seu vatis pariter certis conditionibus. 121. Prima conditio est vel revera lucrum cesset, alioquin fidus esset titulus. 125. Secunda, ut mutuum fit vere, causa cessantis lucri. *Ibid.* Tertia, ut mulatarius primumoneatur de compensando tali lxxo. 124. Quarta, vel mutans non exigit lvi^m lucrum speratum, sed partem unum, quae attentis attendendis aestimabi-

tur iudicio prudentium et intelligentium. *Ibid.* Quinta, ut non staliir recipiat Interesse lucri cessantis. *Ibid.* Sexta, vel lucrum cessant foret justo titulo percipiendum, unde pro lucro injusto nihil posset recipi. *Ibid.*

Ludovicus XIV. Scripsit ad Innocentium XII scilicet jussu vel nemo ad observantiam sui edicti pro declaratione anni 1682, teneretur. V, 195.

Ludus generatim sumptus, praecise prout est dictum vel factum, aut certamen ad oblectationem animi ordinatum, est licitus, imo quandoque necessarius. VII, 173. Triplex ludus distinguitur. Unus est qui soli industry aut corporali exercitationi innititur, et vix aut ne vix fortunae, vel ludus pilae, globulorum, latrunculorum, metularum, scruporum et similes. Ulter est qui soli fortuna innititur et vix aut ne vix industriae; et dicitur ludus alearum, vulgo, *jeu de hasard*, ut ludus tesserarum, et muli ludi chartarum, ut sunt, *le Lansquenet*, *le Pharaon*, etc. Tertius est mixtus qui regitur parlim industria, partim fortuna, vel sunt, *le Trictrac*, et etiam muli ludi chartarum, te *Piquet*, *la Triomphe*, *l'Ombre*, etc. 174. Nullus ludus, etiamsi alearum cum pacto vel aliquod lucrum cedat victori, est secundum se illicitus, modo serventur debite conditiones. *Ibid.* Conditiones requiruntur ad ludum cum pacto: prima est, ut ludens habeat liberam administrationem rei quam ludo exponit: secunda, ut absit coactio; tertia, vel inter ludentes servetur aequitas; quarta, vel non intendatur principaliter lucrum, aut non nimis avide quaeratur. 174, 175 et 176. Leges autem ludi constituuntur, vel conventionem partium, vel consuetudine locorum. 176. Ludus alearum, cum pacto vel aliquid prelo xstimabile cedat victori, prohibetur jure positivo omnibus, sed principaliter clericis. *Ibid.* Fraudes seu potius astutiae passim receptae seu toleratae et in quas ludentes tacite consentire censentur, non obligant ad restitutionem. *Ibid.* Certum est victorem in ludo non prohibito posso lucrum relinere, et victum teneri jure naturae solvere tanquam debitum ex legitimo contractu. 178. Victor in ludo prohibito potest lucrum ex eo acquisitum relinere; est communior et probabilior. *Ibid.* Victus in ludo prohibito, stante jure communi, non tenetur sohere, sive praesenti, sive absenti pecunia luserit. *Ibid.* Jus gallicum quid statuit circa ludum? *Vide appendicem.*

Lugdunense concilium I, generale XIII, anno 1245, Innocentius IV, celebravit, regnante S. Ludovico, contra Fredericum II. Huic concilio interfuit Balduinus II, imperator Constantinopolitanus. Disciplina ecclesiastica in plurimis restauravit. Juit. V, 246.

Lugdunense II concilium, minerale XIV, anno 1274, Gregorio X praeside, celebratum est. V, 247. Huic concilio aderant Michael Palaeologus legalis. Pax cum Graecis inita et firmata est. *Ibid.* Forma a cardinalibus obser-

v.inda ine)cetionfet<iimmi Pontificis constituta est. *Ibid.* Quædam alia decreta sunt, ut subsidia Ter.'e sanctæ non decsscnl. *Ibid.*

Li û DUwxnsis Ecclesia Ctalieschalcum S. AngJstini Jiscipuhrn credebat. Capitula Carisia.*a exacte dlscvissa, alieno sensu intellecta ccag tavit acriter allero libro edito de tenenda veritate Scriptura:. I, 594 et 595.

Li men glori® in beatis est qualitas permanens scu habitus supernaluralis infusus, inhærens intellectui, ipsum elevans ct perficiens ad videndum Deum. I, 118. De potentia Dei absoluta, non est creabilis intellectus cui connaturale sil lumen gloriæ. 122. Per lumen gloriæ homo til deiformis. *Ibid.* Lumen gloriæ ct intellectus active concurrunt ad visionem beatificam. 124. Lumen secundum quod ad intellectmn pertinet, nihil est aliud quam manifestatio veritatis. II, 223.

Lumt naria dicuntur esse in *signa*, scilicet, prognostica aëris mutationum et tempestatum. II, 254 el 255. Dicuntur sol et luna luminaria magna posita in firmamento, quo sensu? *Ibid.*

Lupus Servatus abbas Ferrar tensis scripsit in 'avorem Golteschalci. I, 293.

Lutherani Ab errore Eutychetis non mullum abludunt Lutherani qui dicunt attributa Divellatis communicari carni Christi, consequenter corpus Christi, non secus ac Divinitatem, esse ubique; unde dicti Ubi<uistæ. II, 509. Errorem Iconomaciorum resuscitarunt. III, 150. Lutherani, sectatores Lutlieri, errores magistri aliosque docuere, nempe per adæ peccatum extinctum esse liberum hominis arbitrium, ut astruerent gratiam. III, 216 et IV, 58. Negant donum gratia esse animo intrinsecum. 120. Lutherani contendunt illicitum esse ct vanum invocare sancios. VII, 189. Lutherani contendunt omnem attritionem ex metu conceptam esse coactam et malam, hominemque reddere magis peccatorem cl hypocritam, etiamsi interveniat aliquis Dei amor. IX, 505.

Lutherus contendit liberum arbitrium peccato Adæ fuisse extinctum. I, 569 el IV, 110. Lutherus solus negavit dari posse ignorantiam invincibilem juris humani IV, 551. Lutherus in Germania Ecclesiam variis erroribus misere vexavit. V, 255. Lutherus exis-

timavit pugnare contra Tureas esse contradicere Dco volenti per illos peccata nodra punire. 564. Insulsa est ejus r°ntenlia de volis. VII, 265. Lutherus duo v,q tria tantum sacramenta admittebat. \ 111. 55«. Intherus dubitavit an baptismus in aqua collatus valeret. 584. Martimis Lutherus circi initium sæculi decimi sexti, cum non poscet negare rcalitatem corporis Christi in Eurb»ristia ob evidentia S. Scripturæ testimonia impanationem sustinuit. IX, 41. Circa formam Eucharistiæ erravit. 158. Multum variavit circa usum calicis. 165. Illicitas rt abrogandas esse missas privatas declaravit. 214. Lutherus recenset poenitentiam inter sacramenta. 256. Varie censuil de confectione; dicit modo esse liberam, utilem; postea vocat eam carnificinam. 551. Docuit quernlibel. etiam mulierem, in casu necessitatis esse ministrum confessionis. 552.

Lux potest etiam dici de spiritualibus.il, 249. Quid intelligitur nomine lucis? et quid intelligitur per verba : *Fipt lux?* 252.

Luxuria dicitur a *luxanda* scu solvendo animum eteum nihil magis luxet animum seu, ut dicit S. Augustinus, nihil tam ex arce dejiat animum virilem quam delectatio veneres, ideo luxuria proprie significat excessum seu superfluitatem in delectatione Vnerea, secundario autem ct minus proprie translatus est hoc nomen ad significandum omnem excessum non solum in rebus ad hominem perlinentibus, sed eliam in rebus creaturas irrationales spectantibus. VHI, 151. Luxuria definiri potest : *Appetitus inordinatus delectationis venerem.* *Ibid.* Luxuria est ex genere suo peccatum mortale. *Ibid.* Luxuria est peccatum capitale. 155. Convenienter assignantur a D. Gregorio octo filiæ interiores luxuriæ, nempe : caecitas mentis, incon-iilcratio, praecipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præsenlis sæculi ct horror futuri : ct ab Isidoro quatuor exteriores; scilicet : turpiloquia, scurrilia, ludicra el stultiloquia. *Ibid.* Sunl septem species luxurie, jcilicet, fornicatio simplex, adulterium, stuprum, raptus, sacrilegium et vitium contra naturam. 156. Quatuor sunl peccata contra naturam in materia luturis : pollutio, molities, sodomia, bestialitas. IX, 384.

M

Macarius erat Patriarcha Aatlochenus. III, 6 i.

MxCEbOMAixiSMUS damnatus fuit in pluribus synodis, et præsertim in concilio secundo æctin eut o quod est Cunsleatinopulanuin primum. II, 4.

Maceoomus, primum diaconus Ecclesiæ Const.inluiupolitanæ, delude adjuvantibus Amnis archiepiscopiisConatanlinopolilanus, < aede ejectus e*t ub acacianis : erat Semi-

Arianus; Spiritus sancti divinitatem Impugnavit; unite dicti eunt ejus sectatores Pneumatici. II, 2, 5 : V, 211 : VIII, 560.

Machabæi fuerunt ne de. tribu Juda an de tribu Levi? II, 526. De stylo minus polito libri Machabæorum. V, 70. Machabæi ædus cum Romanis inierunt tu cos adjuvarent, vel ab eis ipsi adjuvarentur. V, 575.

Macula remanet m anima post actinr. peccati. IV, o94. Macula peccati non ctl

pern® reatus, 395; neque denominatio pure extrinseca ab actuali peccato prælcrito, 590; neque positivus habitus, aut dispositio inclinans in ΙιοηιπΛcommutabile. *Ibid.*—Macula peccati mort-lis csl privatio nitoris grati®, connotnns peccatum actuale præcedens a quo causatur. *Ibid.* Macula peccati venialis csl privatio fervoris <haritatis ex peccatis actualibus venialibus. *Ibid.*

Magdalena et aliæ mulieres bis accesserunt ad sepulchrum. Ili, 232. Christus apparuit et locutus est Magdalen». 233. Noluit ab illa tangi. *Ibid.*

Magi. Stella quæ Magis apparuit erat nova stella cx dementari aliqua materia miraculose formata. Ili, 178. Magi Christi adoratores non fuerunt magicis artibus et (lanionum invocationibus addicti, sed philosophi, sapientes cl siderum scienti» periti, qui in Oriente vocantur Magi : juxta communio rem sententiam non fuci uni simpliciter reges. *Ibid.* Erani forle reguli. *Ibid.* Tres fuisse creduntur; incerta sunl eorum numina. *Ibid.* Certum est ex Evangelio Magos venisse cx Oriente, quod debel intelligi respective ad Jerusalem; sed cx qua parte Orientis, magna est SS. Patrum dissentio. *Ibid.* Quidam dicunt eos venisse ex Chaldæa; quidam, ex Mesopotania; alii, ex Arabia Felice; alii, ex Perside. ISO. Verisimile est singulos obtulisse tria munera, aurum, thus et myrrham, ul regi, ul Dco, ut homini. 281. Magi advenerunt Jerusalem, subinde Bethlehem die decimo tertio post Christi nativitatem hoc est, sexto Januarii : hic est sensus communis fidelium, et Ecclesiæ traditio. *Ibid.* Incertum csl unde Magi profecti sint. 182. Adorationem Magi exhibuerunt Christo nato noncirilcm lanium, sed spiritualem cl religiosam, ul humini-Deo. Est contra Socinianos. *Ibid.*

Magia generaliter sumpta est duplex : naturalis et superstitiosa. Magia naturalis est ratio quædam operandi mira per causas naturales; el quamvis hæc non sit secundum se illicita, csl tamen periculosa. Superstitiosa est ratio quædam operandi mira ope dxnionis, per signa ab ipso instituta. VII, 48i. Ex genere suo csl grave peccatum. *Ibid.* Plura peccata solent adjungi magice, dc quibus interrogandi sunl magi cl sortiariis: 1° lueresis; 2° idololatria. *Ibid.*

Magammhas est virtus inclinans ad magna in omni virtutum genere opera, magno honore digna. VIII, 42. Magnanimitas est veia virtus ab alus distincta, pertinens ad fortitudinem, ut pars ejus potential*. 4i. Bona fortunai, puta diviti», potenti» cl amici, conterant ad magnanimitatem. 45.

Magmeiclnia proprie sumpta csl virtus specidis innexa fortitudini, ul secundaria piinnpali. VIII, 47. Materia circa quam versetur, sunl magni sumptus, copiosa pecunia t copiosa-pecunire amor. 48. Magnificentia dillerl a magnanimitate, ut specie*

a genere inter opera ad qn® Intendit mesnificentia primum locum-obtinent ea qu% spectant cultum divinum *. secundum, a-dificia sæcidaria ad bonum publicum; l-rtiu-n. <i.p pertinent ad usum proprium. Magnifie -uii,? Opponuntur duo vitia : parvibreulia cl a*-nanoia. *Ibid.*

Malachias propheta prædicat Messinm orilurum stante secundo templo I, 523.

MAAt.KDicFhr; seu imprecari maTum, <ub ratione mali alicui creatur» rationali, est ex genere suo peccatum mortale, el tanto gravius quanto personam cui maledicimus magis amare el revereri debemus. VI, 372. Possumus ne maledicere creaturis irrationalibus? *Ibid.*

Maledictio lata in serpentem Ipsi convenit. Ii, 199. Maledictio in individuo po csl fieri peccatum veniale. VI, 372. Maledictio non est cælcris paribus gravius peccatum quam detractio. *Ibid.*

* Maledictum non est juramentum. VII, 00i

MUEFactores bono communi noxios licitum csl occidere. VI, 221. Autoritale publica potest licite malefactor mutilari in aliquo membro sui corporis. 257.

Maleficium csl quo quis ope dæmonis nocumentum infert alteri : est duplex ; veneficium et amatorium. VII. 5.-. Remedia curandi maleficia alia sunl natural i. sed hæc raro prosunt ; alia supernatural^, ut Ecclesiæ exorcismi, etc.; alia dicuntur moralia quæ pertinent ad dissolvendum pactum cum dæmonc. 585 cl IX, 582.

Malitia non csl aliquod ens, sed est defectus, privatio, merum nihil 1, 5>' - Malitia moralis. IV, 159. Malitia cx objectoe-t imm ; labilis quandiu objectum mauel immolatum. 151. Malitia objectiva ul conferat malitiam formalem actui, sufficit quod virlualiter intendatur. 511. Malitia in culpa mortali mensuratur cx eo in quem peccatur. IX, S3.

Malum est triplex, scilicet: 1° malum naturæ, quod est privatio boni naturalis, 2° malum culpæ, quod est privatio rectitudinis moralis; 3° malum pænæ, quid est privatio alicujus boni propter culpam. I, 577. Nul-lum malum quo tale, sive naturæ, sive culpa-, sive pænæ, est a Dco volium aut causatum directe cl per se. *Ibtd.* Malum tam naturæ quam pæn.i vult et causal Deus indirecte et per accidens, ratione scilicet bo;:' ad quod consequitur ; unde potest dici ll'ius auctor, *Ibid.* Malum vero culpæ nullatenus vult aut causal etiam per aeci lens, »cd t.intum j ermlttit : unde nullo sensu Deus potest dici illius auctor. *Ibtd.* Malum idem e>t ac disconveniens. IV, 151 Mala non sunt faciendâ ul eveniant bona. IV. 171. Nunquam licitum est optare pro^hnn cadum sub iβ-tione mali,secus sub ratione boni; cavendum tamen ne virus odii aut vindici» latvat. V, 51.1. Sernel malus semper-ηβ pra-suimtur malus? VI, 112. Vide Poëaa.

Mandans ei revocant mandatum tacite vel expresse et ea revocatio innotuit mandatario, regulariter non tenetur restituere mandans ut mandans, etiam effectu secuto. VI, 135. Quando mandans non potest revocare efficaciter mandatum, tenetur monere damnificandum ut sibi consulat, etiam cum suo damno æquali si sit spes hac via mali impediendi, non tamen cum damno suo longe majoris et olliore ordinis. l. 6. Primario et principaliter lotum restituere tenetur mandans; secundo, excquens, et consequenter alii per ordinem : ita vel restituente mandante cæleri sint libri a restitutione; restituente vero excquente, mandans teneatur illi restituere, cæleri autem subséquentes sint liberi. 170. Prius coopérantes positive tenentur restituere quam coopérantes negative. *Ibid.* Inter coopérantes negative est etiam ordo. *Ibid.* Vide **Jubens**.

Mandata Dei esse possibilia justis de fide est. III, 590. Mandato Christi gravia non sunt, quia gratia inducit ad implendum ea ex amore. IV, 222. Per mandatum minimum quid intelligendum est? 471.

Manes dixit carnem Christi esse phantasticam. III, 184.

Manichæi dicebant quosdam esse natura malos, quosdam natura bonos, et inde sumi rationem alios prædestinandi, alios damnandi. I, 254. Duos astruebant deos a se independentes : unum bonum, qui esset auctor novi Testamenti, lucis, rerum spiritualium et incorruptibilium ; alterum malum, qui esset auctor veteris Testamenti, tenebrarum, et rerum visibilium corruptibilium. II, 255. Corpus phantasticum Christo tribuebant. 509, 425. Dicebant homines cogi ad peccandum a mala anima. IV, 98. Eorum delirium fuit non esse licitum occidere bruta animalia, neque destruere herbas. VI, 221. Erraverunt circa Eucharistiam. IX, 44. Vinum non adhibebant in Eucharistia, quia a principio malo esse credebant. 90. Actum matrimonii illicitum esse dicebant. X, 88.

Mansuetudo est virtus moderatrix iræ. VIII, 215. Est pars potentialis lempcranliæ. *Ibid.*

Manuum impositio quadruplex apud antiquos est distinguenda. IX, 6, 7. Prima, sanativa infirmitatum ; secunda, ordinativa clericorum ; tertia, confirmativa ; quarta, reconciliativa. *Ibid.*

Maraxuonius ita hæresim Macedonii suscepit vel Macedonian! a pluribus Yocarenior Naralbonihni. I, 254.

Marcelli Ancyran liber fuit ab Ecclesia damnatus vel hæreticus. V, 155.

Marcellinus adolevit-ne thus in templo Isidis vel Vestæ in persecutione Diocletiana? V, 199.

Marcianus annuente S. Leone concilium Chalcedonense congregavit. II, 589.

Marcion negavit in Deo præscientiam fu-

lurorum. I, 178. Dicebat carnem Christi esse phantasticam et apparentem, cleaqua dicuntur de Christo in Scriptura non ejus realia. II, 508. Dicebat ictum matrimonii esse illicitum. X, 89.

Marcionitæ tribuebant Christo phantasticam carnem. II, 509, <24. Ter baptizabant. VIII, 406. Mulierculis facultatem baptizandi concessere. 417.

Marcus (S.) Romæ scripsit Evangelium suum. V, 155.

Marcus (S.) anachoreta pollicem sibi amputavit ne fieret sacerdos. VI, 258.

Marcus bæreticus mulieribus potestatem conficiendi Eucharistiam tribuebat. IX, 186.

Marcus Ephesinus concilio Florentino non adhæsit. V, 250. Incusavit Ecclesiam Romanam a vora fide defecisse, quia deseruerat baptismum per immersionem. VIII, 589 Erravit circa Eucharistiam- IX, 180.

Mardocheus denegavit adorare Aman. VII, 235.

Maria Deipara. B. Virginem pium est existimare vidisse Deum in hac mortali vita. I, 117. B. Virgo accepit gratiam tanquam præmium meritorum Christi subsequentium. II, 195. Vere, proprie et catholice dicitur Theotocon seu Deiparara, et non solum Christotocon seu Chrislipara, ut contendebat Nestorius. 565 et 570 Quamvis Scriptura sacra nihil dicat de sanctificatione B. Mariæ in utero, sicut nec de ipsius nativitate, rationaliter tamen creditur eam fuisse in utero sanctificatam. III, 151. Per hanc primam sanctificationem fomes non fuit totaliter sublatus in B. Virgine, sed per secundam in conceptione Christi, *Ibid.* Quæ dicuntur de ejus parentibus, ortu, educatione et oblatione in Templo, sunt dubia et incerta. *Ibid.* Parentes B. Virginis coluntur ab Ecclesia sub nominibus Joachim et Annæ. 156. Deipara mortalium prima virginitatem vovit. III, 160 et X, 100. Probabile est Deiparam primum virginitatem vovisse conditionate. III, 156. Alia sententia dicit illam vovisse absolute. *Ibid.* Matrimonium inter B. Virginem et S. Josephum non fuit contractum tribus mensibus post salutationem Angelicam, sed probabilius contractum fuit antequam B. Virgo salutaretur ab Angelo. 158. Nullum extat certum antiquitatis monumentum B. Virginem relatis suæ anno decimo quarto iniisse matrimonium. 159. Maria erat ejusdem tribus et familiæ cum sponso suo Joseph. *Ibid.* Maria erat hæres parentum suorum ; credebatur fratribus. *Ibid.* B. Virginem Immune fuisse a peccato originali est pia opinio. IV, 579.

B. Virgo est vera mater Christi, quia totum præstavit in conceptione Christi quod solent aliæ matres præstare, subministravit scilicet materiam aptam conceptui. II, 129. Vere et proprie potest et debet dici mater Dei. *Ell* deinde decisa in concilio

Ephesinr contra Nestorlrm : rklnde in concilio Ctalcedonensi cl aliis. *Ibid.* Virgo non potest dici causa I) irNon fuit causa Instrumentons conjunctionis humanitatis cum Verbo. *Ibid.* B. Virgo peperit absque dolore; imo Cum ingenti jucunditate cl la-lilia. Deridendi sunt pictores qui circa virginem parientem obstetrices depingunt. 430. Conveniens fuit annuntiari B. Virgini incarnationem Verbi in ea esse perficiendam. III, 150. Annuntiatio. B. Virginis facta est convenienter per Angelum. *Ibid.* Salutatio Angelica debito ordine peracta est in civitate Galilææ, cui nomen Nazareth. *Ibid.* Juxta Ecclesiæ traditionem peracta est salutatio Angelica vigesima quinta Martii. De hora incertum est quidam dicunt peractam esse statim post inediam noctem sub initium diei naturalis. *Ibid.* Turbatio B. Virginis orta est ex aliquo timore. *Ibid.* Angelus B. Mariæ proposuit exemplum conceptus Elizabeth. 143. B. Maria virgo concepit, virgo peperit. Prima pars est contra Cerinthum; secunda, contra Jovinianum : utraque contra Helvidium. *Ibid.* B. Arirgo more aliarum fœminarum præparavit et subministravit materiam, purissimum scilicet sanguinem conceptui aptum : Spiritus autem sanctus hunc purissimum sanguinem deduxit in uterum ex quo sacrum corpus organisaium Illic formavit, eique animain creatam infudit. 153.

B. Virpo legi purificationis non fuit summo jure astricta, convenienter tamen se illi subjecit. V, 184, 185. B. Arirgo peregrinavit in montana Judææ ad visitandam cognatam suam Elizabeth. 165, 171. Ilancpergrationem suscepit ex speciali instinctu Spiritus sancti, qui ea mediante volebat replere sua gratia Elisabeth et Joannem in ejus utero, ac utrique revelare mysterium Incarnationis. 172. S. Joseph non est comitatus B. Virginem in hoc itinere. *Ibid.* Quæ sil illa civitas Judææ ad quam accessit B. Virgo salutatura Elizabeth, non certo scitur, *ibid.* Cum Jesu infante B. Virgo, comitante Joseph, fugit in/Egyptum. 190. Maria mater Jesu juxta crucem stabat dol ore perfusa, sed non indecoro se gerens, voluntati divinæ omnino summissa. 214.

Certissime tenendum est B. Virginem esse mortuam. 242. Quo loco obierit Deipara, an Ephesi, an Jerosolymis, certo definiri non potest, propter probabilitatem utriusque sentential. *Ibid.* Incertum est quo anno vitæ suæ cl Christi obierit B. Virgo. 214. Plactda morte obiit, non martyrio, *ibid.* Temerarium foret negare B. Virginem esse corpore el animo assumptam (n coelum. *Ibi l.* Probabilius est ascendenti Christo præter Apostolos adfuisse præsentcs B. Virginem matrem Jesu, et ejus cognatos cum aliis mulieribus. V, 237.

B. Virgo dicitur gratia plena. II, 441. Mater Christi u>n est adoranda adoratione

lain®, /ed hyperduli». 1II, 134. Si Virgo peccasset, non fuisset Idonea Mater Dei. B. Virgo majorem pr* omnibus alii-, sive, Angelis, sive hominibus, habuit graliæ plenitudinem. *ibid.*

Gratia confirmata fuit in beata Virgine, et tamen non fml beata. IV, 152. Meruit, licet peccare non potuerit. B. Virgo omne martyres superavit in charitale. VIII, 33. Non fuit martyr vere cl proprie, sed metaphorice et incomplete. 36. An penitentia quoad habitum fuerit in B. Virgine dubium est. IX, 264. B. Virgo non fuit ligata præcepto confessionis; fabulosum est illam quotidie confessam fuisse B. Joanm Evamichstæ. 348.

Mariæ Siu art regina S. Pius V permisit ut seipsam in carcere communicaret. IX, 187.

Maritus non habet jus verberandi uxorem. VI, 260. Quodnam jus habet in bona uxoris : vile Uxor, Dos.

Martimus(S.) vixit octo annis in catechamenalu. VIII, 450, 451. Dixit Juliano : « Christi ego miles <um, mihi pugnare dod licet. » V, 252.

Martinus I hæresim, Ecclesim Heraclil, et Typum Constantis damnavit : ob quam causam summus pontifex in exilium vi ab imperatore pulsus obiit. III, 60. Tacet de Honorio. 65.

Martiyus V electus est In concilio Constantiensi, ut pax Ecclesiæ redderetur. V, 250. Approbavit omnia quæ conciliante* acta fuerant in hoc concilio. 217.

Martyr. Martyres patiebantur violentiam voluntarie a tyrannis cl tortoribus. IV, 65 et VI, 105. Martyr dicitur testis fidei Christian®, per quam nobis visibilia pro invisibilibus contemnenda proponuntur. VIII, 54. Non solum qui directe pro fide Christiana, sed etiam qui pro cujusvis virtutis Christian® officio aut quavis offensa Dei vitanda mortem appetit, vere dicendus est martvr. VIII, 34. Sunt-ne martyres qui occiduntur in bello justo pro defensione reipublicæ adversus infideles aut ha reticos? 55. Non licitum est se offerre martyrio, regulariter loquendo. *Ibid.*

Martyrium græce, latine dicitur testimonium. In Ecclesia martyrium sum lur pro singulari testimonio veritatis Christiana per tolerantiam mortis, ul dum quis pro fide aut alia virtute non deserenda mortem subit, etc. VIII, 32. Sic acceptum tribuitur cl ipsi morti pio veritate tolerat®, et acilid quo pro veritate sustinenda ipsa mors acceptatur. *ibid.* Qnatuot Jbnditiones requiruntur ad verum cl salutare martyrium : prima, quod vero sequatur mors* secunda, quod voluntarie acceptetur; tertia, ul accceptetur mors propter causam honestam et piam, nempe opus virtutis Christian® in ordine ad Deum el propter Deum : quarta, est dispositio n erior quoad gratiam cl cbaritaleiu

56 , 57. Martyrium est actus virilitulls fortitudinis et perfectæ charilatis. VIII, 46, 47 et 414, 415. Omnes catholici admittunt martyrium supplere vices baptismi aquæ, quoad remissionem totius culpæ et pœnæ, tam In infantibus quam in adultis, ex opere operato, non active et physice, sed passive et moraliter. Inter hæreticos pauci negant. 413, 414. 417.

Materia, circa quam errarunt philosophi antiqui, est a Deo producta. II, 256. Materia invisa quid est? 240. Materia est incapax reflexionis, discussionis et iudicii. 259, 260. Licitum est uti materia dubia In administratione sacramentorum, (piando christia haberi non potest, et urget necessitas? IV, 250, VIII, 358 et IX, 412. Levitas materjæ, excusans a mortali datur in præceptis quæ sunt contra præcepta secunda tabulæ, nisi materia sit gravis et indivisibilis. IV, 451. Materię duorum dominorum si commisceantur ejusnam sunt? VI, 70. Materia absolute levis est incapax obligationis sub mortali et reatus æternæ damnationis, quantumvis id intendat legislator. VII, 256. In sacramentis quæ consistunt in re rei sensibilis, duplex distinguitur materia; materia nempe remota, et materia proxima. Materia remota est ipsa res sensibilis; proxima est ipsius rei usus et applicatio. VIII, 384 et IX, 245. Item alia circa quam versatur sacramentum, alia ex qua constituitur. *Ibid.* Non est determinata in individuo, neque quoad accidentia. VIII, 252.

Quid est licitum vel illicitum in applicatione materiæ et forniciationis sacramentis? VIII, 227. In collatione sacramentorum ministri adhibere debent majorem quam possunt materię et formæ simultatem. *Ibid.* Materia quorundam sacramentorum fuit a Christo deleta in specie infima, quorundam in specie subalterna seu in genere. 252. Duplex est mutatio materiæ: una substantialis, alia accidentalis. 252, 255.

Non est materia determinata in individuo, neque quoad accidentia. *Ibid.* Materia sacramentorum debet esse absolute communis? IX, 16. Ad materiam sacramentorum id assumitur quod proprie et communiter habet talem speciem. 115. Ecclesia potest mutare materiam sacramentorum materialiter sumptam in ratione rei. X, 25, 178.

Materia licet dicuntur increduli hujus animam materialem esse contendunt. II, 257 et V, 17.

Materia ejus socii circumciderunt pueros incircumcisos, quotquot invenerunt in finibus Israel. VIII, 245, 216.

Materia non est illicitum ob peccatu: originali. IV, 526. In sacramento matrimonii requiritur materia et forma. VIII, 22, 24J. Matrimonium potest iterari in personis; non iteratur in persona, propter vinculum quod non nisi in alterutro conjugis dis-

suhilui 275, 276. Contrahente, non fructum, quamvis peccent vel recipientes indigne sacramentum, non peccant laici mortaliter vel conficientes. 297

Matrimonium sic vocatur a matre. X, 88. Dicitur adhuc: 1º conjugium, id est conjunctio (inorum sub uno iugo; 2º connubium, id est coniunctio. *Ibid.* Definitur communiter: coniunctio mulierisque conjunctio maritalis. Inter legitimas personas, Individuum vel societas retinens, et gratiam conjugibus conferens; hæc definitio convenit matrimonio ut est contractus civilis et sacramentum novæ legis. *Ibid.* Matrimonium simpliciter et absolute legitimum. 93. Triplex signantur matrimonii bona: proles, lides, caramentum. *Ibid.* Matrimonium post percipitum fuit ne institutum in remedium concupiscentiæ? 92, Finis primarius matrimonii est procreatio et educatio prolis. 151. Finis secundarius matrimonii est socialis et pacifica vita atque mutua ebssequia. *Ibid.* Matrimonium essentialiter consistit in jure ad usum et non in ipso usu. 131. Usus matrimonii non est pars matrimonii, sed ejus actus et officium. 96. Actus matrimonii est licitus, pilestque esse meritorius. Est contra antiquos hæreticos. 91. Commixtio seminum est necessaria ad consummationem matrimonii. 162. Coactus ad contrahendum matrimonium similiter cogi ad consummandum non potest licite. 129. Matrimonium est de jure naturæ permissive, non præceptive. 66. Matrimonium est hominibus naturale. 80. Matrimonium cadit aliquo sensu sub præcepto naturali. 91. Præceptum de matrimonio obligat per se directe et primario communitatem, ut curci aliquos nubere, non unumquemque ut nubat, nisi forte casu quo paucitas hominum exigeret ut quilibet generationi vacaret. *Ibid.* Triplex distinguitur matrimonium: legitimum, ratum, et consummatum. 102. Matrimonium in facto esse, consistit essentialiter in vinculo formalis nexu indissolubili, resultante ex mutuo contrahentium consensu. 89. Omne matrimonium verum et legitimum jure divino est indissolubile. 162. Matrimonium saltem consummatum est jure naturæ indissolubile. 163. Matrimonium non consummatum esse jure naturæ indissolubile multi negant. *Ibid.* Matrimonium est contractus civilis in officium naturæ quod propagat et conservat, et sacramentum novæ legis. 88. Contractus est mutuos conjugum consensus. 122. Sacramentum quod esse non potest sine contractu, est ipse contractus ad esse sacramenti elevatus. *Ibid.* Matrimonium non potest etiam de potentia Dei absoluta subsistere in ratione contractus sine consensu mutuo conjugum, *Ibid.* Deus potest absolute efficere vinculum matrimonii, sine mutuo conjugum consensu, non aliqua potestas humana. 125. Consensui non est ratio rei in matrimonium debet esse interior, nec subiectum verba consensui

exterius prolata. 124. Consensus interna debet exterius exprimi per verba aut signa de præsentia. *Ibid.* Consensus contrahentium debet necessario ferri in ipsam mutuam corporum traditionem, seu in vinculum inde resultans. 150. Consensus explicite in copulam non est necessarius ad matrimonium, sed implicitus. *Ibid.* Ad quid tenetur qui fide matrimonio consentit. 121. Pars decepta unclur-ne credere alteri simpliciter asserenti se non consensisse et ab usu conjugii abstinere? *Ibid.* Quando matrimonium est nullum defectu consensus unius qui nempe vel licite, vel metu, vel errore consensit, probabilius sufficit, ut convalescat, hunc poni consensum, quando alter adhuc in priori consensu perseverat, seu eum non revocavit. 158. Tutius et probabilius novus consensus unius partis debet aliquo signo exteriori exprimi. *Ibid.* Matrimonium initum sub conditione sive de præsentia, sive de futuro non necessario, sive possibili, sive impossibili, sive honesta, sive turpi, modo bonis et substantiis matrimonii non sit contraria, posita conditione subsistit matrimonium, non posita non subsistit, saltem in foro interno. 129. Probabilius est matrimonium sub conditione de futuro contingenti contractum, conditione posita statim convalescere absque novo consensu, modo prior non fuerit revocatus. *Ibid.* et 150. Conditiones quæ apponuntur ab una eorum parte reddunt matrimonium invalidum si cadant in substantiam matrimonii. 151.

Matrimonium ex institutione divina est sacramentum late sumptum. 95. Significat conjunctionem Christi cum natura humana et Ecclesia. 95. Matrimonium in nova lege est vere et proprie dictum sacramentum. *Ibid.* Quando Christus instituit sacramentum matrimonii? 96, 102. Matrimonium ab Ecclesiæ incunabulis semper celebratum fuit ut res sacra, in loco sacro, ritibus sacris, coram ministro sacro. 92. Ad plura valet gratia sacramentalis matrimonii. 96. Materia remota et circa quam sacramenti matrimonii, sunt contrahentium corpora, seu, ut alii volunt, quod perinde est, dominium mutuum in corpora in ordine ad usum conjugalem. 102, 106. Materia proxima et ex qua sacramenti matrimonii, sunt verba contrahentium, prout exprimunt traditionem mutuam corporum; forma, eadem verba prout exprimunt acceptionem traditionis. 107. Ministri sacramenti matrimonii sunt ipsi contrahentes. 100, 102. Unitas matrimonii, quando unius est cum una, dicitur monogamia. 114. An matrimonium ante annos pubertatis contractum sit nullum? 216. Conjug dubitans de morte conjugis, vel etiam putans eum esse vivum, contrahit valide si revera obierit prior conjug. 161. Matrimonium potest duplici modo invalide contrahi: 1º inter personas inhabiles ratione impedimenti

dirimentis; 2º inter personas aliunde habiles defectu solius eorum consensus. 137. Ille est invalidum vel occulte vel illicitum. *Ibid.* Ad invalidi matrimonii revalidationem necessario est adhibendum et implendum quod ipsi defuit. *Ibid.* Per se loquendo, ut matrimonium nullum convalescat, nullitas matrimonii debet innotescere parti cujus consensus requiritur, vel utrique si utriusque requiratur antequam consensus innovetur. Est communis. 158. Ut matrimonium occulte nullum convalescat, non videtur requiri nova præsentia parochi et testium. 159. Matrimonia sine parentum consensu contracta sunt valida. VIII, 9 et X, 153 ad 156. Sed plerumque sunt illicita. 154. Pater non potest per se præcepto cogere filium aut filiam ad matrimonium, sed potest eum inducere ex rationabili causa. *Ibid.* Ecclesia potest irritare matrimonium sine consensu parentum contractum. 155. Matrimonium, jure antiquo, illud censebatur clandestinum quod non poterat probari testibus. 220. Jure novo, illud est quod contrahitur absque præsentia parochi vel alterius sacerdotis, de ejus licentia et duorum testium, *ibid.* Matrimonia clandestina semper fuerunt ab Ecclesia prohibita, et semper illicita inter Christianos. *Ibid.* Matrimonia clandestina ex natura rei sunt valida, nec unquam jure ecclesiastico invalida fuerunt ante Tridentinum; jure autem novo Tridentini absolute irritantur. 220, 221. Ecclesia non mutavit formaliter materiam matrimonii, sed mutavit rem quæ erat materia. VIII, 9 et IX, 554 et 96, 522. Aliquibus casibus valeant matrimonia clandestina, et quibus? X, 224, 225. Quis et qualis sit parochus in materia sacramenti matrimonii? 222. Pro validitate matrimonii quæ et qualis præsentia tam parochi quam testium requiratur. 218. Quales esse debeant testes matrimonii? 224. Quas pœnas incurrunt tam parochus assistens quam contrahentes matrimonium sine præviis proclamationibus aut legitima dispensatione? 122. Matrimonium inter absentes initum est validum in ratione contractus civilis, si serventur conditiones requisitæ a jure. 96. Matrimonium inter absentes contractum, sive per procuratores, sive per litteras, sive per nuntios, est proprie dictum sacramentum. 97. Quædam conditiones a jure requiruntur, ut matrimonium inter absentes sit validum. 98. Matrimonium contractum ex gravi metu, a causa libera, Injuste et ad extorquendum consensum incusso, irritum est jure positivo, non naturali. 125, 125. Matrimonium ex metu gravi initum et jure positivo nullum, non firmatur juramenti, aut saltem juramentum non obligat. 127, 128. Matrimonium inter infideles contractum non fit sacramentum dum postea baptizantur etiam si renovent consensum. 100. Matrimonium fidelis cum infideli, jure naturali, divino et

«clesfaitlco est regulariter illicitum. Matrimonium infidelium, etiam consummatum, non censetur solutum, nisi quando convertes de facto contrahit matrimonium. 164, 518. Matrimonia principem od solum defectum consensus repis declarari possunt invalida. 156.*Servusi vel serva polesl licito cl validecontrahercmatrimonium sine consensu domini. 181. Ecclesia dispensat in matrimonio rato,non consummato. IX, 3ot et X, 166. Summus Pontifex si dispenset in impe® diruentis matrimonii sine causa dispensat va. i lidc, sed non licite. X, 178. Omnes conditiones quas ad matrimonium præscripsit legislator requiruntur-nc sub pœna nullitalis? 55 Ad calcem appendicis. Dissertatio de impedimentis matrimonii a jure civili indictis. X m Append., ad calcem.

Matthæus scripsit suum Evangelium octavo circiter anno post mortem Christi. III, «35.

Medix vm esse parentem probablllsmi quidam diewht. IV, 226.

Medium eeu squalitas rei est duplex : •na quantitatis, et altera proportionis. I, 16. Media sunl duplicis generis, alia physica, alia moralia ut merita. I, 420. Voluntas aversa a One non polesl esse recta circa omnia media : ordo mediorum pendet ex ordine ad Cnem. 111, 545.

Melanchton, Lulheri discipulus, assignat ortum invocationis sanctorum ad tempora Gregorit Magni. VII, 190.

Melchisedech excellentiam sacerdotii Christi in pluribus præfiguravit. III, 110, 111. Sacrificium Melchisedech fuisse sacramentum agnoscit S. Thom. sicut et sacrificia amicorum Job. VIII, 245. Melchisedech obtulit panem et vinum in sacrificium, et ad reficiendos milites Abrahæ fatigatos ex prælio. IX, 196. Melchisedech non fuit quædam virluscœlestisChrislo major,non angelus, non Spiritus sanctus, non Filius Dei ;sed verus homo. 229. Probabilius est Melchisedech non fuisse Sem filium XoC, sed hominem genere Chananæur.i, ex Chamo allero Clio Noë oriundum. 299, 500.

Melchisedechiani quid censent ile Mclchisedech ? IX, 229.

Meletius Antiochenus erat Semi-nrlanus. D, 2. Meletius, Lycopolis in Ægypto episcopus, schismaticus fuit. V, 259.

Melioratio et deterioratio rei est duplex : prima intrinseca, ut dum res in se mutata fit melior vel deterior. VI, 129; secunda intrinseca, dum res in se immutata pluris tamen vel inoris æslimali iT ob emptorum vel mercium multitudinem aut inopiam, sive ex auctoritate legis. .30. Si melioratio pcrcaL expensa quas pro ca fecU possessor bona: fidei debent-nr, illi refundi a domino rei? 151, 152. Quantum ad expensas scu meliorationes voluptuarias, possunt auferri a possessore bonas fidei ; sed u uou possint auferri sine

delorioratlone, non convenit Inter omnei n debeant Illi refundi a domino rei. Ibid.

Menandriani erraverunt circa Euchari*. Horn. IX, 45.

Mendacium est sermo prolatus rum initalione dicendi falsum. VII, 395. Mendacium in tota sua latitudine, prout comprehendit simulationem proprie ohclani el hypocrisis, csl omnis significatio falsa ex mente significantis, sive fiat verbis, sive factis: 594. Mendacium tripliciter dividi potest. 1. Secundum ipsam mendacii rationem, mendacium dividitur in hoc quod transcendit ad veritatem in majus, quod perlinet ad jactantiam; cl in hoc quod deficit a veritate in minus, quod pertinet ad ironiam. 595. 2. Mendacium dividitur ex parte finis seu effectus ei quo culpa mendacii minuitur vel aggravatur, in jocosum, officiosum, et perniciosum. Ibid, 3. Mendacium secundum fines particularei seu certas materias, dividitur a S. August, in octo membra quorum singula continentur subuno ex tribus prædictis. Ibid. Mendacium polesl esse perniciosum duplici modo : 1. ratione materiæ ; 2. ratione finis extrinsecl mentienlis. 596, 597. Mendacium sive in verbis, sive in factis, In nullo casu est licitum. 596. Mendacium ut sic, præcise consideratum secundum se, abstrahendo a tali lel tali materia, tali vel tali fine, non videtur esse per se mortale. 597. Mendacium perniciosum est ex genere suo peccatum mortale. Ibid. Regulæ generales statuuntur ad intelligentiam verborum cl factorum quæ liabcnl in S. Scriptura apparentiam mendacii. 402, 405.

Mendicare causa humilitatis, necessitatis et utilitatis, non causa acquirendi divitias aul victum otiose, religiosus non secus ac secularibus licitum est. VI, 401.

Mensura duplex est, extrlnsseca el Intrinseca. I, 94. Mensura extrinseca est quæ mensurat aliquid exira se, et ideo per applicationem ad mensuratum. Mensura intrinseca est quæ inesl rei mcnaturalæ cl ideo non mensurat per applicationem, sed per Informationem vel identitatem. Ibid.

Mentiri. /Eque repugnat legi æternæ velle mentiri, quam velle cl efficere ul alter mentiatur. IV, 152 et 556.

Merces. Quamvis officium mercandi, industria mercatoris, modus vendendi minutatim, sumptus, labores, pericula communiter occurrentiasinl pretio æstimabilia, non potest tamen mercator illorum ratione vendere majori prelio quam communi. VII, 70. Ultro-neas licite minoris emuntur, scu, ul communiter dicitur, vilescunt. VII, 70. Qui mercem vendidit pretio Infimo vel mediocri, non potest aliquid de quantitate detrudere vel adulterare, ul oblineal summum pretium. 71. Mercator interrogatus quanti velit suam mercem vendere, exigere supra pretium supremum nihil polesl. Ibid. Qui vi vel fraude impedit uo ahuudc advchaulur merces, ul

ip>e ioIui et eharlu» vendat eoa*, peccat contra JuntlUnm, et tenetur ad reslilullonem; »t autem id Il7l absque vi vel fraude, peccabit tantum contre charilalcem el utilitatem communem. 94, 95.

Merces. Deus obligatur-ne ex pacto oneroso, cum nebis piomitlitmerccdem pro bonis operibus'. 1, 594 MerT-edis asternte intuitus movet aliquando peccatorem ad conversionem. IX, 26G.

Meritum. Licet diversa sit ratio meriti et satisfactionis, de facto tamen omne opus meritorium est salisfactoriim, el e contra. II, 549 : III, 88 et IX, 220, 229. Meritum vel sumitur in abstracto, et csl jus ad præmium; vel in concreto, et csl opus prtemio seu retributione dignum. H, 40ü : IX, 51. Duplex distinguitur meritum de condigno, quod est opus cujus valor æquat valorem præmii, et cui redditur præmium ex justitia; et de congruo, quod csl opus cujus valor non æquat valorem præmii cl cui non debetur præmium ex jus*ilia, sed ex congénitale et decentia, amicitia seu liberalitate præmlanlis. H, 400 : III, 448 : IX, 4G6. Merita sanctorum a pœna temporali tantum noiliberant. III, 220. Meritum late sumptum significat dignitatem rei ob quam exigil aliquid, el sic convenit cliam inanimalis; proprie sumptum, convenit actibus tantum. Est proprietasclus humani moraliter boni, dicens proportionem ad præmium. III, 448, 452 : IV, 88 : VIII, 271. Meritum de condigno est proprie et simpliciter meritum; meritum de jongruo, improprie tantum el secundum quid. III, 448. Meritum de condigno csl duplex : unum de rigore juslitiae, aliud decondicnilale lanium. *Ibid.* Duplex polesl distinguí meritum de congruo : unum proprium et strictum, quod reponitur in jure amicabili ad præmium; el alterum latum cl improprium, quod reponitur in exigentia formæ per modum dispositionis aul impetrationis. Quidam non distinguunt; inde lites. 4G1. Sex conditiones requiruntur ad meritum. 448. Prima, ul opus sit liberum : csl de lide; secunda, ul opus sit bonum, *ibid.*, tertia, ut opus liat in obsequium præinianlis. *Ibid.* Quarta est status viatoris. 418, 449. Quinta est status gratia-. *Ibid.* Scxla est ordinatio scu promissio cl pactum Dei ordinantis bonum opus ad præmium scu merccdein. 450. Posset addi septima, nempe influxus charilalis. Sed non omnes de hac conditione conveniunt. 451, 458. Deus premia meritis retribuit, non ex (idcllato tantum aut ex gralitudine, sed ex justitia eoinmutativa sed disliibutivn; servat tamen modum justitiis conimutativæ. -450» 451. Nihil meretur præmium accidentale, ni*ci* quod csl bonum cl laudabile objective cl formaliter denominative cxlrinsce. IV, 88. Merita noslra causa sunt cur suminun binum nobis conferatur. V, 55. Merita pi r peccatum mortifleata re-MvPciini per pœnile iti m. secundumquun-

litate præsenlls dispositionis, q . is n hi ail de fide : est certa. IX, 285, 285. Juxta quosdam, reviviscunt quoad omnes gradus et omnem quantitatem quam habebant, quantumvis sit remissa poenitentia. 288.

Messaliaih negant licitum esse jurnre VII. 512.

Messias prænuntiatus in S. Scripturi» ioturus, et non homo purus, sed Deus est boo q cum hominibus Conversans. II, 515. Me^ as ratione humanitali» or«oi»nliatur fore similem Moysi. *Ibid.* Messias a Prophetis desideratus, a Judxis expectalus, jampridem advenit. 510. Natus est eo tempore quo defecit sceptrum in Juda regnante Herode alienigena. 524. Et is fuit Jésus Naxarcnus, virginis Mariai filius, a Judxis crucifixus. *Ib' l.* Messias debuit nasci Bethlehem. 529. Er. t criturus ex tribu Juda cl ex familia D'id. *Ibid.* Venturus erat ad medendum contrilii corde, ad prxJicandum captivis indulgentiam, ad salvandum nos, nd patranda miracula. 550. Adveniente Messia abolendum erat sacerdotium leviticum, nempe sacrificia, sacerdotes, et Templum, tandem novum inducendum. 551. Juxta vaticinia Prophetarum debuit legem Mosafcam auferre et novata condere. 552. De Messia secundum Judxos. 556.

Metanoia, latine resipiscentia, significat non solum propositum novæ vitæ, sed cliam odium et expiationem peccati. IX. 261.

METAPHORÆ quomodo adbibentur in Scripturis. II, G, 7.

Metropolitæ Africani se summos sacerdotes fastuose inscribebant. V. t'O.

Metus definitur in jure : Futuri et instantis periculi causa mentis trepidatio, id est inquietudo et perturbatio: alius est gravis, absolute cl respective; alius levis IV, 65 et VII, 7. Metus rcvcrentialis revocatur ad melum absolute gravem. VII, 6, 7. *Vide Contractus et Matrimonium.* Qux fiunt et metu sunl mixta ex voluntario cl involuntario. IV, 65 cl IX, 509. M&us gravis non excusat a loto peccato in iis qux sunt intrinsece mala. IV, G7. In iis quæ non sunt intrinsece mala, sed tamen prohibita, metus gravis excusat regulariter a toto. *Ibid.* Melum gehenna) posse excludere se solo voluntatem peccandi, idcoque sufficere cum sacramento ad justificationem, multi asserunt; sed non est admittenda lixc sententia. IX, 508. Nihil obstat quominus metus inferri, si sit efficax, excludat privative se solo voluntatem actualem peccandi. *Ibid.*

Alien ni. cujus et quanta) dignitatis sit incertum est. 11, 252.

Milevit anum concilium non prohibet omnium appellationes. V, 165.

Milites gregarii. Qui militatslne legitima auctoritate non tenetur ad restitutionem quatenus res suas injuste ablatas recuper. ., sed quatenus damnum infert. V, 5G9. Milites debent esso coulent! suis stipendiis, *ibid.*

Tenentur non deserere stationem aut arcem etiam cum certo vita periculo, nisi plene desperata viciflia. *Ibid.* Omnes sponte militantes In beho justo, sive offensive) sive de.ten.livo.sl per seipsos mutilent aut occidant, sunt /regulares : est communis. VI, 265. Omnes militantes et quolibet modo coopérantes in bello injusto in quo patrata sunt homicidia vel mutilatkmes, sunl irregulares, etiamsi per seipsos non occiderint aut mutilaverint : est communis. *Ibid.* Privati milites peccant et ad restitutionem tenentur, si sine consensu expresso vel saltem præsimplto ducis damna inierant. *Ibid.* Allies dubitans de justitia belli, tenetur jussus militare. 218 cl 529. Quid dicendum de milite qui in navi inimica positus Ignem in pulverem (ormentarium in-jicit, ut navis el hostes pereant? 229. Quid si eadem facit in propria navi ne lp<c veniat in potestatem hostium cum navi. *Ibid.* Non peccat miles qui jussus stationem non deserit, primus muros ascendit, etc. *Ibid.*

Millenarii millenarium Christi in terris regnum tum sanctis admittebant IV, 52.

Minisier concurrit active ad effectum sacramenti. VIII, 286. Ministri sacramentorum sunt instrumenta animata. 506. De lege ordinaria solus homo, non Angelus, est sacramentorum minister. 28t.De lege extraordinaria Angeli possunt esse sacramentorum ministri. *Ibid.* Nemo csl idoneus sacramentorum minister, excepto baptismo in casu necessitatis, et matrimonio in sententia Auctoris, nisi qui per legitimam ordinationem ad id accepit potestatem. 285, 280. Almister necessitatis est qui, nulla consecrationcdepiitntus, sacramentum ministrat propter necessitatem. 294. Minister solemnitalis seu ex officio est ille qui speciali consecratione ad ministerium sacramentorum est deputatus. *Ibid.* Minister debet habere Spiritum sanctum ut conferentem legitimam potestatem administrandi sacramenta. 295. Minister solemnitalis conficiendo vel ministrando sacramenta in peccato mortali, peccat mortaliter. 294. Minister sibi conscius peccati mortalis, ut eximatur a peccato irreverentia! et indigna; tractationis, non tenetur præmillterc confessionem sacramentis conficiendis aut distribuendis, excepta Eucharistia; non tamen sufficit attritio, sed requiritur contritio, saltem prudenter existimata. 297, 298. Mali ministri, etiamsi hærettei imo et pagani, valide conficiunt sacramenta, modo aliunde omnia ad illorum validitatem necessaria adhibeant, materiam scilicet, formam et intentionem faciendi quod facit Ecclesia. 286. Mali ministri non possunt conferre gratiun virtute propila, sed possunt virtute Christi. 292. Actio mali ministri est mala in genere moris. 505. Malus minister est ille qui non est in statu gratiæ. 186. Inter malos ministros quidam sunt ab Ecclesia tolerati, quidam nou tolerati, sed vitandi. 299. Minister haereticus confert sacramentum el ejus

effectum quantum est ex se, modo non ih obex ex parte recipientis. 288. Urgente mortis periculo licitum csl petere et rrcipert quædam saltern sacramenta » malo iiii.ihlts non tolerato, si toleratus absit. 500. Extra mortis periculum, possum ex legitima it rationabili causa petere et recipere sacramenta de quovis malo ministro tolerato, sive fit parochus sive non, sive sil paratus sive non, si tamen absit bonus qui possit et velli eo ferre. 501. Duplex distingui debet minister in civilibus. 506. Minister regis agendo sini intentione implct-ne tamen suum officium'

131

Minist r i sacramentorum sunl in republics vitri-liana tanquam persona: public® qua immine Christi el Ecclesiæ sacra muni* obeunt. VIII, 550. Deputantur cum potestaU pio suo arbitrio faciendi vol non faciendi. *Ibid.* Perfectio sacramenti non est lota a ministro. 562. Minister ministrando sacramenta peccatori concurrll-nead ejus peccatum' *Ibid.* Primeps, ul minister Dei, quomodo curare debet ut servantur mandata Dei! 506.

Minore nnts : vide Pupill us.

Miraculum. Duplex est finis miraculorum : 1° ad confirmandam veritatem supernaturalem quam docet aliquis; 2° ad ostendendam sanctitatem seu præsentiã Dei in homine per gratiam Spiritus sancti. 111,205. Miraculum est effectus omnipotentis disinz contra leges communes cl supra omnes vira totius naluræ. V, 20. Nulla creatura propria virtute, neque Angeli, n tne dæmones, sed Deus solus, patrare potest miracula. *Ibid.* Omnia quæ videntur aut dicuntur miracula non sunt vera et proprie dicta miracula. *ibid.* Triplex assignatur regula qua dignosci potest an aliquod miraculum elt factum virtute divina, et non virtute naluræ nobis ignota, ideoque esse verum miraculum. 21. Unde dignosci potest factum miraculorum quod narratur, non esse suppositum et fabulosum ? 22. Miracula facta a Christo cl Apostolis in confirmationem religionis Christiana continentur in libris Novi Testamenti. *Ibid.* Vera miracula nunquam fuerunt patrata a Gentilibus, mulio minus in confirmationem idololatnæ. 25. Quid de prodigiis magorum /Egyptisentiendum est? *Ibid.*

Miserite hujus vite in statu puræ natura non essent pœnalilaies sicut nunc sunt cl vocantur, ili, 29-4. Miseris hujus vitæ non solum supplicia peccati, sed juvant etiam ad exercitationes virtutum. IX, 271,

Misericordia est virtus specialisφη» potest definiri : virtus inclinans vohintolem ad aliena- miserim compassionem cl sublevationem. I, 595. Reduci potest ad jusdliam quatenus est ad alterum. V, 289. Misericordia est aliena- miscrïæin nostro corde compassio. >»7. Quatenus convenit Deo misericordia esi miseriam su-

blevandi. *Ibid.*

Mistu. Qui 'uplex stipendium pro Missa teclp*-.Plicatur ad duas Missas. VII, 211 Qjilibel 3delis adu'lus ratione compos tenetur diebuv dominicis et testis adesse moraliter et religiose integræ Missas, seclusa j-usta cau ii excusante. 552. Pratentia corporalis non sufficil ad implendum præceptum auditionis Missæ. *Ibid.* Tr plex icqiiisita est attentio tcl Missam audiendam : prima ad Missam seu ad verba el actiones sacerdotis. Secunda, est ad sensum et mysteria per verba et actiones sacerdotis significata, præsortim passionis et nrrntis Christi; tertia, est generaliter ad Deum ipsum laudandum el orandum per preces, meditationes, alio<vc pios mentis cl cordis affectus. Secunda est optima, sed perfrctoruni el iitelligenliuin. Tertia est bona, convenit tamen ut s corantes sint attentii ail principaliores parles Missæ, nimirum consecraliuneim cl communionem. Prima c* minima, sufficiens tamen, modo sil cum intentione colendi Deum. 555. Non satisfit praecepto qui duas Missæ partes audit simul a duobus sacerdotibus simul celebrantibus vel luccessive celebrantibus. *Ibid.* (.onsecratioesl p.irs notabilis missæ sicut communio. 555. De causis excusantibus ab auditione Missæ. 355. Consultum csl Christi fideles diebus dominicis cl festis saltem solemnioribus audire Missam eainque sotemnem in Ecclesia sua parochial). *Ib d.* Licitum est aliquid accipere tanquam prolium pro obligatione celebrandi, v. g. tali tempore, tali hora, toties in hebdomade, etc; 435. Non licet ponere hostiam consecratam in loco sordido, neque d.ire petenti ad magiam. VIII, 565. Missa est vox. Hebraica significans oblationem, juxlaquosdam; vox Latina a verbo *milio* derivata, juxta alios. IX, 191. Illa actio sacra qua in Ecclesia catholica conficitur Eucharistia cum variis precibus et cæreinionis, dicitur apud Græcos lilhurgia, apud latinos Missa. *Ibid.* Missa est verum el proprie dictum sacrificium. Est <le tide decisa In conc. Trid. 195. Sacrificium Missæ idem est quoad substantiam cum sacrificio crucis. 197. Missa est necessaria ul applicentur nobis merita Christi. *Ibid.*

Missa non est inventum humanum quantum ad substantiam sacrificii. IX, 200. Per sacrificium Missæ adoratur Deus in spiritu et veritate, 198. Essentia saci Hicii Missæ non consistit in oblatione sive praecedente sive subséquente consecrationem, neque in elevatione hostia-, neque in tractione cl mixtione specicriim, neque in distributione. 200. Essentia sacrificii Missæ adæquale consistit in consecratione corporis el sanguinis,cum ordine ad sumptionem tanquam ad partem integrantem : est communior.20]. Sacrificium limi offertur beatis, sed soli Deo. 200. Missæ possiul celcbran in honorem sanctorum. /Aid. — Inversa- parle* Missæ sunl : præparatio, instructi», , oblatio. consecratio,

sumptio. 225. <)mnrs p'.rtes sunt ejusdem ej isdem rationis:

scnlilncs; alia si nt accidet tale-

cipalis hostia sacrificii Mi<«» c t Chri-lu- non ut in jzupna specie, s<4 ut sub «peti-bus panis et vini. 205. Ex quo pen«enda eat gravitas materiæ in omittendi* diversis partilius Mi sæ? 22 ». Sacerdos celebrans si advertat se aliquid omisisse, aut unum pro ■dio legisse, quid facere debet? *Ibid* Non est licitum interrompere Missam, sive postea perficiendam, snc non. *Ib>d.* Christus est principalis offerens, non solum quia hoc sacrificium instituit, et in sui memoriam celebrari praecepit, sed etian quia per sacerdotes lan piam per suos vicarios et ministros fieri. 206. In Missæ sacrificio hostia occiditur inc nente e mvsiice 199. Pmii* et Vinum sunl materia sacramenti Eu< hanstix, 115. Solu- panis triticeus est materia legitima sacramenti Eucharistia-, / id. Solum vinum de vite potest esse materi* idonea calicis. 241.

Consecratio utriusque speciei requiritur ad essentiam sacrificii Missa. 203. Sacerdos consecrando induit person mi Christi- i 15. Sacerdotes consecrant eo modo quo Christus consecravil, t ii . Solis verbis Dominicis,non precibus quæ prxcdunl aut sequuntur, con-ccralio perficitur. *Ibid.* In sola consecratione panis non salvatur ratio sacrificii. 128. Peccatum esset consecrare hostias extra corporate positas. 152 Hostis repositi? in .dtaJ, omnino nescio sacerdote non consecrantur. *I id.* Si sacerdos hostias consectandas ad altare attulerit, consecrantur, licet tempore consecrationis ad eas non reflectat, *ibid.* Invalida csl consecratio, si sacerdos intendat consecrare mediam vel tertiam partem hostis, nullam designando, neque si ex decem velit consecrare sex, eas non designando. *Ibid.* Gultulæ vini calici exterius adherentes non consecrantur consecrato calice. IX, 135. Dubinin est an cuttulæ interius adhærcnles calici consecrentur, si non ad est expressa intentio consecrandi. *Ibid.* Post consecrationem non potest interrompi sacrificium. 175. Mali sacerdotes valide conseciant. 189.— Ad celebrandam Missam necessario requiritur altare lapideum ab episcopo consecratum. 222. Altare debet 1° ordinarie cooperiri tribus mappis mundis; 2° dote nt ornari pallio, quod vocatur antipendnmi; 5° requiritur sub mortali lumen; 4° crux collocanda est super altare, ex rubricis : juxta multos, debet esse crucifixu*; 5° Missaliquid saltem Canonem com meat requiritur per s< loquendo sub mortali, ex communi doctorum sensu; 6° minister est neces-anus; sine illo est grave peccatum celebrare extra casum gravis necessitatis : debet esse masculus, non fivmini 225. Requiritur sub mortali ad sacrificium calix cum patena. *Ibid.* Debet esse inunctus chris-mato, ab episcopo consecratus. *Ibut.* Jkuui-

^{Mffl} 146. Alicui divin* Perion» convenit mitti. 145.

Missionarii In partibus Infidelium possunt no pro libitu disponere de oblati sibi a populo! VI, 34.

Modestia est virtus modera.*'» eorum qua mediocrem habent diiBcu.-«<ein. VIII, 157. Est pars potentials temperanti®. *Ibid.* Modestia exterioris apparatus est virtus qu® in apparatu rerum exteriorum, puta vestium, ite., modernlioncin rationis adhibet. 163, 164. Modestia exteriorum motuum est virtus aiglus externos corporis temperans secundum prxsriptum rationis. *Ibid.*

Modus præcepti potcs!-ne cadere subpræcepto! IX, 159.

Mohatra. Contractus sic dictus ab Hispanis, est illicitus. VII, 92.

Monachi veteres jungcbanloralioncm cum labore. VII, 225.

Monasterii nomine quid est intelligendum respective ad clausuram? VI, 594.

Moniales, etiam illæ quæ non voverunt explicite clausuram, cl in quarum monasteriis nunquam fuit servata, possunt a suis superioribus compelli ad illam, cæque peccant mortaliter si obedire recusent, VIII, 8. *Ide Clausura*

Monopolium est vox Græca, quasi dices, solus venditio, VII, 95. Est duplex monopolium. Primum, cum efficitur ut unus vel pauci, alius exclusis, vendant certum genus mercium; cl hoc tripliciter: 1° ex privilegio principis; 2° coemendo omnes merces ejusdem generis; 5° impediendo ne merces ejusdem generis advehantur. *Ibid.* Generatim sumptum, prout de eo disputant theologi, est communis machinatio scu industria qua unus vel plures per modum unius, efficiunt ut vel ipsi soli vendant certum genus mercium vel certo pretio. *Ibid.* Privilegium a principe vel republica concessum alicui ut solus genus mercium vendat, est licitum, si justis causis nitatur; si justis rationibus non nitatur, est illicitum. 94. Probabilius qui non Hint participes monopolii non possunt vendere merces suas pretio aucto et statuto per monopoles. *Ibid.*

Munoi relit je solam voluntatem divinam In Christo agnoscebant. II, 50Sr. Error Monothelitarum in negatione duplicis voluntatis el duplicis operationis in Christo situs est specialiter. III, 59, 60, 61. — Viguit monothelismus usque ad Paulum V apudCaldæos; item apud Armenos et Marontas habitantes prope Libanum, usque ad annum 1182: nmie sunt catholici. *Ibid.*

Montes pietatis Italici, Belgici et Lombardi declarati sunt liciti et justii a concilio Lateranensi V. V, 2>2, et VII, 126, 159. Mon- pietatis nihil aliud est quam cumulus pecuniarum, collectus ad subveniendum per mutuum necessitati indigentium, ne usuris «l rimantur; cl ideo dicitur *pieiaiis*. VII, i r Ili montes sunt multiplicitis gcucris.

Ibid. Monies pietatis primi, Mcundi et tertii galeris non «tini usaril. Est nunc communii. 140.

Montanistæ, qui putabant Montanam esse Paracletum, eran/ id. lohrl® si cultum divinum ei deferebant. VII, 255. Præter quadragesimam ab Ecclesia observari solitam duas alias quadragesimas scu xerophegias necessario esse observandas contendebant ex lege a Montano lata. VIII, 65. Mon(anistæ mulieres ordinabant diaconissas, presbyterissas et cpiscopLsas. X, 55.

Moralitas csl subjectio regulis morum. IV, 158, 159. Moralitas desumilurcx ordine ad regulam cl non ad physice movens. 185. Moralitas in communi consistit formaliter in tendentia seu relatione reali transcendentali ad objectum subditum regulis morum. 157. In moralibus non potest semper haberi certitudo mctaphysica aut phjsica, sed sufficit moralis, excluderis formidinem rationabilem de peccato. 206. In moralibus illud dicitur icpossilnle quod est valde difficile, quodque decenter ac honeste fieri non potest. VI, 188.

Mori, pro aliquo manifeste importat Intentionem moricnlis, esse ul sua mors ei prosit. 1, 285. A'on mori potest sumi negative vel privative. III, 55.

Morinus censet potestatem confitendi esse olim concessam diaconis. IX, 355. Contendit Ecclesiam denegasse absolutionem pœnitentibus reis criminum atrociorum. 416.

Morositas, scu litigium, est quando quis se præbel difficilem in consortio, nunquam acquiescens, sed semper contradicens verbi- alterius ex intentione non placendi aul contristandi ul suis moribus obsequatur. \ III, 24. Morositasscu litigium non videtur etiam secundum se peccatum mortale. *Ibid.*

Mors est secunda pœna utrique parenti communis. II, 70, 71. Mors et ærurnnæ hujus vll® statuuntur ut pcena peccati originalis. III, 242 cl IX, 270. Aliquis potest optare mortem ul Deo fiuatur cl cum amplius non offendat. V, 561. Mors civilis in Codice Gallico est impedimentum matiimomi. X, 15.

Mono. Vi motionis præviæ quomodo voluntas determinatur. I, 531. Deus movet voluntatem ul operetur actum suo modo effectivo, non vero suo modo defectivo. 584. Quodnam csl discrimen inter motionem physicam el moralem. 585. Homo agens liber non potest moveri physice, nisi etiam moveatur moraliter et per propositionem objecti; sed in malis hæc molio moralis non est a Deo. 583. Generalis Dei molio potest considerari dupliciter 1° respective ad naturam secundum se; 2° respective a i hoc vel illud individuum hujus naturæ, cui pr» alio datur. III 558. Homo lapsus, cum sola Dei motione generali, potest aliquandiu non peccare el vincere leve» quasdam tentatio-

nes. 347-. leta tamen motio, quæ respectu naturæ est generatis et debita, respectu huius individui cui præ allero datur ad bonum, est specialis et gratuita, dicique potest auxilium speciate grati, τ. *Ibid* Deus movet omnia secundum eorum conditionem. IV, 124. Deus potest movere voluntatem necessitando illam, sublata indifferentia iudicii, non autem stante indifferentia iudicii 103. Motio qua Deus movet omnia moraliter: *vide* Auxilium et Decretum. Deus est principium exterius movens ad bonum. IV, 444.

Motus terræ contigit Christo moriente. III, 216. Motus quoad specificationem est determinatio ad actum certæ speciei; motus quoad exercitium est applicatio ad agendum potenti indifferentis ad agere et non agere. IV, 117.

Moyses vidit Deum. I, 117. Deus abscondit nec corpus Moysis ne coleretur a Judæis? III, 149. Moyses non est Tabulator et impostor; veritas agnoscitur in ejus narratione. V, 18. Israelitas in errorem non induxit. *Ibid* Moyses existentia iam certa est (piam Prophetarum. 19. Moyses non negavit articulum fidei, sed tardus fuit ad credendum aquam ex silice erupturam. 48. Moyses prohibet aliquid addi verbo Dei quod loquitur. 89. Quo sensu Moyses voluit deleri de libro vitæ. V, 501. Moyses licite / Egyptium percutientem quemdam de Hebræis fratribus suis occidit, et percussum sabulo abscondit. VI, 284, 285. Moyses dictus est redemptor. 416, 417.

Mulier civiliter quid occasionalum et deficient in natura? II, 279. Conveniens fuit mulierem in prima rerum institutione formari ex viro. 280. Debetne clamare mulier cum periculo vitæ aut fati? IV, 65. Non licet mulieri se occidere, ne ab alio violetur. VI, 227. Mulier in casu necessitatis potest ingredi monasterium. *Ibid*. *Vide* Clausura. Mulieres quæ se in aquas projecerunt ut insectatores suæ pudicitie vitarent, vel praevenientes manus carnificum in ignem sponte prosilierunt, Ecclesia colit ut martyres. VIII, 56. Mulieres apud Romanos antiquitus non bibebant vinum. *Ibid*. Mulieres matrimonio junctæ vel ad illud aspirantes, possunt licite intendere ornatum pulchritudinis, ut placeant viris quos habent aut habitura sunt, atque ut eas ab aliis mulieribus reclusas, servato tamen moderamine rationis; secus illæ quæ viros non habent nec volunt habere, et sunt in statu non nubendi. VIII, 211. Quid de nuditate pectorum mulierum est Censendum? *Ibid*. Quomodo se gerere debeat mulier vi oppressa vel non peccet coram Deo? 19. Quinod iubeat «e gerere mulier quæ a viro tangitur In veteri Testamento fuerunt quaedam mulieres Prophetissæ. X, 107. Mulieres quibus antiqui Patriarchæ copulabantur, erantne concubinae, aut Vere uxores? *Ibid*.

Mundus non est indefinite extensus. II,

240. Mundus est instructus omnibus necessariis et sibi debilis ad suos fines quæ sunt duo: utilitas hominis et gloria Dei. 211. Mundus est perfectus non essentiali, sed accidentali perfectione. *Ibid*. Sent-ne in mundo inutilia, incongrue, indecora, et non idonea? *Ibid*. De fine est mundum non esse aeternum, sed in tempore productum. 24. Probabilius est mundum potuisse esse ab æterno quantum ad res permanentes, non vero quoad successivas. *Ibid*. Probabilius est mundum fuisse conditum verno tempore comense Martio. 246, licet plures recentiores non improbabiler censeant ipsum ab ætate incæpisse. *Ibid*. A quo tempore mundus est conditus? 247.

Murmuratio sumpta in malam partem, est clancularia oblocutio injuste querulanti. VI, 575.

Mutilatio est abscissio et separatio membri, non lanium ejus debilitatio aut vulneratio. VI, 267.

Mutui, non obstans, non manifestam concurrunt ad damnum negative tantum, in quantum illud non impediunt cum possunt et debent impedire, ex quo iit quod damnum ipsis imputetur. VI, 165. Tres requiruntur ut hi tres, dum damnum non impediunt, teneantur ad illius restitutionem: 1º quod impedire culpabiliter omiserint; 2º quod sine suo gravi damno potuerint impedire; 3º quod impedire teneantur ex injustitia. 166.

Mutuans est usurarius, qui obligat mutuatam vel illi præstet quodcumque munus, sive a manu, sive a lingua, sive ab obsequio. VII, 115. Mutuus potest absque usura obligare mutuatam ad id ad quod tenetur ex charitate tantum, vel ex alia virtutis distincta a justitia. 114. E contra non civiliter usurarius qui mutuaturum cuin pacto vel mutualarius faciat id ad quod ex justitia tenetur, v. g. ut solvat legitimum debitum. *Ibid*. Est usurarius qui mutuando obligat mutuatam ut frequentet suam officinam, vel locet suas operas ad culturam aeris, quamvis non plus exigit pro mercibus venditis quam nihil, et justam mercedem operariis solvat. *Ibid*. Usura est si mutuatur obliget mutualarium ad remutuandum in posterum 115, Sed difficultas est utrum possit obligare mutuatam ad statim remutuandum alio genere. *Ibid*. Usurarius est, qui mutual cum pacto ut mutualarius reddat rem mutuatum quando vel ubi pluris valet. 116. Usurarius est qui mutuatur pecunias, puta, centum aureos, cum pacto vel mutualarius totam summam vel ejus partem exigit a debitoribus qui sunt difficilis solutionis. *Ibid*. Licite potest mutuatur pacisci cum mutualario ut si sua culpa non reddat sortem statuto tempore, solvat aliquid ultra sortem, in partem seu per modum mulctæ, etiam secluso damno emergente vel lucro cessante; ex illo tamen recta sit intentio mutuantis et servatur æquitas in omnia. 130.

INDEX GENERALIS.

*1

Mutuum definitur : Contractus onerosus quoque rem suam sic Alteri tradit, ut scilicet fiat accipientis, cum obligatione reddendi postea rem eandem non numero, sed specie et bonitate VII, 101. Dupliciter accipi potest : Vel pro re lusa mutuata, ut dum dicimus dari mutuum ; vel pro ipsa mutuatione. 105. Licet aliquid accipere supra tortem ratione lucri cessantis et damni emergentis. Vide Damnum emergens, Lucrum cessans et Sorus. 120. Satis convenit inter theologos quod obligatio non repetendi mutuum intra aliquod tempus, non scilicet titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem. 119. Verum plures nec ignobiles theologi Contendunt quod obligatio non repetendi usque ad certum tempus longe distans, puta M annum, non sit intrinseca mutuo, ideo-

que scilicet legitimus titulo» accipiendi aliquid ultra sortem absque vitio usura. Ibid. Exigere a mutuatario aliquid non tanquam ullo modo debitum, sed ut in re gratuitum solius amicitie et gratitudinis liliis. liberrimo conferendum, non scilicet secundum *e usurarium. 112. Accipere nihil inini sub usure ab eo qui paratus est dare, imo et petere ab eo simpliciter mutuum, est licitum «i tial propter aliquod bonum; nunquam tamen licet inducere aliquem ad mutuandum sub usu i». 139. Qui pro mutuo accipit aliquid cujus pretium pecunia mensurari potest, tanquam ex obligatione tacita vel expressa debitum, usuram committit : si vero accipiat aliquid huiusmodi, non quasi exigens, nec quasi ex aliqua obligatione tacita vel expressa, sed sicut gratuitum donum, non peccat- 112.

N

Naaman Syrus, permittente Elisa?), ille mulaville adorare cum rege Idolum in templo Remmon? V, 58.

Nasci et in lucem edi sunt synonyma. VIII, 437.

Natantes quid cavere debent? VIII, 195.

Nataniel filius naturalis David? III, 165.

Nativitas carnalis duplex est : prima in utero, cui assimilatur baptismus ; secunda ex ulcro, cui assimilatur confirmatio. V, 165.

Natura definitur communiter : *Principium molui et quietis ejus in quo est.* I, 49. Natura est principium radicale operationis. 153. Per peccatum natura humana facta est Indigenior. 11, 360. Status naturæ puræ importat præcise naturam cum suis principiis intrinsece constituentibus, et iis quæ ex illis sequuntur seu ei debentur. III, 273, 274. Fuit simpliciter possibile Deo creare hominem in statu naturæ puræ, scilicet sine peccato et sine gratia atque dono integritatis, obnoxium morti, ignorantie et concupiscentia?. 278. Status naturæ Integra? consistit in perfecta subiectione corporis ad animam, et appetitus sensitivi ad rationem. 274. Status natura? lapsa? : natura humana quibus dotibus spoliata fuit per peccatum Adæ? 277. In quibus vulnerata est? Ibid. Typus huius status miseri. Ibid. Status natura? reparata? convenit cum statu innocentia?, et quibusdam titulis differat ab illa. Ibid. Ex parte finis, ex parte causæ efficientis, ex parte subjecti seu causæ materialis tandem ex parte causæ formalis, scilicet gratia? tam habitualis quam actualis. 278. Vulnus naturæ est disruptio et discontinuatio unius, nisi atque subordinationis rationis ad Deum, partis inferioris ad rationem, et corporis ad animam 296 et IV, 419. Natura rationalis agit propter finem formaliter seu movendo se. IV, 5. Habet sola dominium super actus suos. Ibid. Natura sensitiva non possidet bonum sensibile nisi per sensum. 22, xv Assignantur quatuor vulnera

naturæ ex peccato originali, sequentia scilicet : ignorantia ex intellectu, malitia in voluntate, infirmitas in irascibili, concupiscentia in concupiscibili. 393. Natura humana unita fuit Verbo in aliquo sibi proprio. 11, 105. Natura sumitur in incarnatione pro perfecta rei essentia quæ definitione essentiali explicatur, seu pro eo *quod quid est.* 362. Uniri in natura est sic uniri ut ex unione resultet tantum una natura sicut ex corpore et anima. 362. Ita proprium est personæ divinæ naturam alienam terminare. vel id repugnet omni personalitati creatæ vel creabili. 409. Quilibet ex personis divinis potuit terminare naturam humanam, eique hypostatice uniri. 41 i.

Naturale dupliciter dicitur : 1° prout distinguitur contra liberum; 2° ad quod natura inclinatur, licet per liberum arbitrium compleatur. X, 90.

Nafragantium bona cujusnam sunt? VI, 66.

Necessarium aliquid duplici modo est ad salutem, nempe necessitate mediæ et necessitate præcepti. V, 25 : VI, 428, 432 : IX, 149.

Necessitare non est vox Latina, ideo Philo in loco illius usurpabant vocem *cogere.* IV, 98.

Necessitas. Alia est necessitas antecedens, alia consequens. Necessitas antecedens est, quæ antecedit omnino exercitium nostræ libertatis, et hæc illi nocet. Necessitas consequens est, quæ supponit exercitium libertatis nostræ vel formaliter vel æquivalenter. 111, 55. Distinguitur necessitas in necessitatem quoad satisfactionem, et in necessitatem quoad exercitium. Necessitas quoad specificationem est, qua quis potest quidem suspendere actum circa aliquod objectum sed si velit in aliquem actum erumpere Circa illud, non potest nisi actum talis spectet, puta amorem, elicere, non odium. Necessitas quoad exercitium est, qua quis constringitur non so-

Ium ad artum talis speciei si velit agere, sed ad ipsum asere. IV, 55. Visionem beatificam sequitur felix amandi necessitas, etiam quoad exercitium. 56. Necessitas naturalis non aufert libertatem, scilicet spontané-latis et ul ila dicam voluntariclaalis, sed necessitas actionis. 5»?Necssitas naturalis non repugnat dignitati voluntatis, sed sola necessitas coactionis. *Ibid.* Necessitas tollit rationem meriti vel dementi in actibus humanis. 86. SS. August, ct Thomas docent naturalem necessitatem non repugnare libertati voluntatis ut natura est. 98. Ex parte accipientis triplex distinguitur necessitas: extrema, gravis et communis. Extrema csl, cum vita proximi evidenter periclitatur, nisi ei succurratur. Necessitas gravis est, quando mors non equidem evidenter imminet, sed probabiliter timetur, aut evidenter imminet aliquod notabile damnum minus morte. Necessitas communis est quam patiuntur pauperes communes ostiatim mendicantes qui, quamvis indigeant et non nisi necessaria vit@ petant, quia tamen a multis petunt et accipiunt, eorum necessitas non censetur gravis, sed communis. V, 558 et VI, 296. In extreme necessitate quilibet tenetur exponere propriam vitam pro salute æterna proximi, si sit spes quod juvari possit : in gravi necessitate tenentur solum ii quibus incumbit ex officio cura animarum : in necessitate communi nemo tenetur. 503. Lket accipere alienum sive occulte sive manifeste ad subveniendum extrem@ necessitati propri@ vel alien@. VI, 296. Non licet accipere alienum necessitate indefinite gravi ; sed committitur arbitrio uniuscujusque dispensatio propriarum rerum, ul ex illis subveniat gravem necessitatem patientibus. 297. — Necessitas quxeumque gravis saltem minuit peccatum furti, ct eo magis minuit quo gravior est. 298. Extrema necessitas tollit obligationem solvendi : gravis necessitas suspendit obligationem solvendi. VII, 246, 247. Non licet etiam in extrema necessitate dare temporale tanquam pretium pro sacramentorum idministracione aut pro aliis actibus spiritualibus. 44». — Necessitas rerum essentias nec potestatem ministerialem mutat, nisi forte ubi requiritur jurisdictio in subditum. VIII, 420.

Nectarius non abrogavit confessionem sacramentalem, sed pernitentiarium, cujus munus pr.TCipuum er<t præesse pœnitenti@ pumica-. IX, 338.

Negligentia l° sumi potest dupliciter generaliter pro omissione cujuscunque actus debiti. VI, 7. Sumitur 2° pro defectu aclus interioris rationis non prxcipientis quod debet aut eo modo quo debet. 8. Negligentia qu@ opponitur sludiositati per defectum, est voluntaria-omissio sciendi ea qu@ quis scire tenetur pro suo statu et conditione : csl mortalis vel venialis, prout obligatio sciendi et negligentia est gravis vel levis, VIII, 209.

Negotiatio est actio uua quis rem com-

parat eo animo ut eam integram ei larnu tatam cum lucro vendat vel permutet VII, 97. Negotiatio secundum se habet quamdam speciem turpitudinis, potest tamen cotumtari et fieri licita. 98.

Negotium dicitur, quaslnesgatio otii. VII, 97. Unde negotiari, generaliter, esi aliquid serio operari. *Ibid.*

Neomenia duplex, seu duplex initium ram-eis ex phase seu apparitione lunæetrx conjunctione planetarum non erat in usu apud Judæos tempore Christi, neque ullum babel in S. Scriptura fundamentum, sed potius S. Scriptur@ conlrarialur. Pascha enim deb*-bat celebrari simul a lota congregatione filiorum Israël, ct post mactatam coinmonta victimam in templo Jerusalem. IX, 107.

Neomystæ consecrant cum episcopo. IX, 189. Neomystæ non communicant sub utraque specie, quia non sunl principales celebrantes. *Ibid.*

Nestor lANis.Mt synopsis historica. 11538.

Nestorius, patriarcha Conslanlinopolitanus, dogmatizavit duas in Chrislo esse personas, unam divinam, aliam humanam, æ proinde B. Mariam virginem non esse matrem Dei, sed hominis. II, 508. Hæc hæresis damnata fuit in concilio œcumenico Epbsiao. *Ibid.* Nestorius vere fuit hæreticus. 380.

Nicæa, in qua primum concilium generale congregatum fuit, erat metropolis Bilbinia; non Nicæa Thraciæ. II, 39.

Nicænum concilium convocatum full anno @r@ communis 525, Sylvestri summi Pontificis 12, Constantini imperatoris 20, consulibus Paulino et Juliano; cl eodem anno absolutum. II, 59 et V, 259. Adfuerunt huic concilio trecenti ct octodecim episcopi preffer plurimos clericos ct philosophos : adfuit Constantinus Magnus. II, 40 et V, 259. Concilium Nicænum tribus de causis fuit celebratum : 1» ad componendas ecclesiarum dissertationes circa tempus Paschalis celebrandi; 2° ad exlinguendum Meletii schisma; 3» et ^maxime, ad damnationem hæresis Arianæ. II, 40 cl V, 240. Petiit confirmationem a S. Sylvestrp. V, 257. Viginli carenes disciplinam spertantes a patribus Nicænis editi sunt II, 40. Disputant theologi præscrilm cira tertium de cxllbatu clericorum, cl circa sextum de sede Alexandrina quam Roman» æquiparat quoad jura patnarchalia. II, 40 et V, 557.

Nicetnum irconcilium, générale vi.: fuit celebratum anno 787, sub Adriano I, corürâ Iconoclaslas. V, 255, 242.

Nicephorus (S.) patriarcha cofitra klµ - macnos imperatores decertavit. III, 151.

Nicodemum Christus-inslruxit de regeM* ratione spirituali mediante sacramento seasibili in aqua. VIII, 587.

Nicolaus I jussit Bulgaros confirmatos a presbyteris Grecis iterum confirmari. IX, 211.

Nicolaus III crraylt-ηβ circa domimiiiw fratrum Minorum? V, 204.

Nihil ex nihilo fit : hoc axioma esl-ne verum aliquo modo? II, 239.

Noe, missis sortibus, divisit terram inter lres suos filios, ita ut Sem Obtigerit Asia, Ciam Africa, cl Japhct Europa : ita S, Eplphanus. V, 61. Probabile est NoC non fuisse absolute cl proprie ebrium, sed mero dunlaxat incaluisse. VIII, 120, 121. Ad minus sque probabile est NoC absolute ct proprie fuisse inebriatum : non peccavit tamen se inebriando, imo ejus ebrietas fuit mystica.

Noei us hærcsim Praxcæ instauravit. II, t.

Nomina non significant res nisi mediante conceptu imponentis scu loquentis, sunt ejus conceptuum signa et expressiones. I, 151. Nomina synonyma sunt quæ eandem rem et wb eadem ratione scu eodem conceptu significant. 153. Tria nominum genera Deo tribuuntur, juxta triplicem eum cognoscendi modum. 152. Nomina essentialia, id csl, qua essenliamseu essentiam spectantia significant absque insinuatione Personarum, prædicantur-nc singularité" de tribus Personis? II, 139, 149. Nomina essentialia convenienter appropriantur Personis. *Ibid.* Tria sunt nomina notionalia cuilibet Person@ propria. III, 112. Nomina nclionalia prim@ person@ SS. Trinitatis sunt : Pater, ingenus scu innascibilis, et principium; secund@, sunt : Filius, Imago, Verbum; terti@ : Spiritus, donum, ct amor *Ibid.* Cura habenda csl de bono nomine. VI, 250.

Nominales non multum distant ab Aëtlo el Eunomio circa dMinctionem a se invicem cl ab essentia, attributorum. I, 52.

NoitvEGiA(in) quidam baptizabantur ccri-Visla. VIII, 452.

Notio in divinis nihil aliud est quam propria ratio cognoscendi divinam personam ; vel, ul aliî dicunt, ratio objectiva notiticans Personam. II, 1-9, 110. Tria requiruntur ad veram rationem notionis divinarum personarum : 1» quod ad originem pertineat; 2» quod pertineat ad dignitatem; 3° quod sil aliquid speciale. *Ibid.* Sunl in divinis quinque notioncs, non plures nec pauciores, scilicet : innasclbililas, paternitas, filiatio, spiratio activa el passiva seu processio. 110, 111. Actiones notionales præintelligunlur-nc proprietatibus scu relationibus? 142. Aclus notionales sunl ne voluntarii? *Ibid.*

Notitia ex objecto el potentia parltur. I, 125.

Novale est ager seu prædium de novo cultum, cum supra bominum memoriam dod

coleretur, ideoque modicum vel nullum fructum offerret. VII, 246.

Nova iiani docuerunt post primam poenitentiam qu@ agitur In baptismo, peccan>rn non posse per poenitentiam iterato restitui, IX, 259.

Novatianus fuit ordinatus a Iribus episcopis. X, 80.

Novniatus est mutuum experimentum quo religio ex una parte experitur mores et qualitates novitii, ul videat an expediat illum admittere vel ejicere ; el novitius cx altera parte experitur religionis austeritates et statuta suamque Indolem, ut videat an sibi expediat illam profiteri. VI, 410. Non potest inchoari ante annum pubertatis.41 i. Secluso privilegio, noviliatus debet durare per annum integrum ; alioquin nulla est professio. 412. Annus debet esse continuus; alias est nulla professio. 414. Annus novitiatus non discontinuatur per exitum novilii e clauetro sine licentia superioris. *Ibid.* Ex causa legitima tempus novitiatus potest prorogari. 415. Novitialis debet regulariter peragi in habitu religionis quam intendit profiteri novitius. 410. A superiore debet accipere habitum. *Ibid.* Si po<l susceptum habitum superveniat amentia accidentalis causata ex morbo, non interruptit nec suspendii noviliatum. 415- Nunc videtur jure novo quod noviliatus non possit valide perfici extra monasterium ordinis quem vult profiteri novitius. 411.

Novitii gaudent omnibus privilegiis professorum. VI, 418. Indrmitas novilii post susceptum habitum, etsi durans per totum annum, non discontinuât noviliatum, ita ut expicto anno, si aliunde sit habilis ad religionem, possit admitti ad professionem. 415. Qui justa de causa avocat candidatum aut novitium a religione non peccat, nec tenetur ad restitutionem. 276. Sunt sui juris. VII, 278. Novitius non potest donare bona sua donatione inter vivos, neque monasterio, neque aliis, nisi intra duos menses ante professionem. 46.

Nox artificialis complectitur duodecim horas ab occasu ad ortum solis. VII, 219. Nox artificialis dividebatur in qualuor quadrantes qu@ dicebantur vigili@, vel custodis. *Ibid.*

Numerus sequitur divisionem. IX, 134.

Nummi ex iis quibus venditus est Chrtslua Romæ in ecclesia S. Crucis el alibi ostenduntur. III, 160.

N'ttiæ per quædam bona excuuntur, ideoque sunt licit@. X, 142. Secund@ nupti@ a quibusdam damnantur Patribus. 159.

O

Obcæcatto Mt privatio cognitionis vcritain. 11, 209.

Obedientia. Objectam formale obedlentls est voluntas superioris qua talis et ul a non superiore distinguatur. III, 55. Subditus debet-æe obedire præccepto superioris quando

judicat erronee hoe præceptum ?sse aperto de re illicita? IV, 195. Subditus qui non est certus sed etiam débitât aut etiam probabilius judicat præceptum superioris esse de re Illicita regulariter loquendo, potcsl cl tene-tur illi obedire, formando sibi comcieulum

nioraliter certam suæ obcdientia. *Ibid.* Obcdicndiim csl superiori quando non csl cerium id quod præcipit non sit contra Deum. *Ibid.* Ex denegatiune obcdiential enervatur auctoritas in superioribus cl lotum regimen subvertitur, quando ejus causa manifesta assignari non potest. *Ibid.* et V, 368. Obedientia est virtus per quam aliquis sui superioris præcepto obtemperat, ex intentione satisfaciendi ejuspræcepto. VIII, 4. Est duplex : materialis el formalis. *Ibid.* Obcdienlia formalis esi specialis virtus ab aliis distincta. *Ibid.* cl 5. Non datur præceplurn quo præcipiatur obcdicnlia formalis. 9. Si obedientia consideretur essentialiter cx parte objecti, est inferior religione. VIII, 5. Si vero consideretur accidentaliler cx parte ejus quod contemnit ul inbæral Deo, csl maxima inter virtutes morales. *Ibid.* Omnes obcdientia sunt ejusdem rationis seu speciei. *Ibid.* Triplex obcdientia potest distingui : prima, sulliciens ad salutem, quæ scilicet obedit in his ad quæ obligatur; secunda, perfecta, quæ obedit in omnibus licitis; tertia, indiscreta, quæ etiam in illicitis obedit. 7. Obediendum csl Deo in omnibus; homini vero superiori obediendum quidem, non tamen in omnibus. 6.

Objectum. In omni potentia vel haDilu duplex distinguitur subjectum, materiale scilicet et formale . objectum materiale est id quod a potentia vel habitu attingitur quidem, non tamen ratione sui, sed ratione alterius. Objectum formale csl id quod a potentia vel babitu attingitur ratione sui cl ratione cujus cælera attinguntur. In objecto formali duplex ratio debet distingui : ratio *quic*, et est ipsa res quæ attingitur, et dicitur objectum *quod*, et ratio *qua* seu *sub qua*, et est id quo mediante ratione *quee* attingitur et dicitur objectum *quod*. I, 12. Objectum formale *quod* theologiæ et Deus sub ratione deitatis. *Ibid.* Objectum formale *quo* theologiæ, est divina revelatio virtualis et mediata. *Ibid.* Objectum materiale adæqiialum theologiæ csl omne cadit sub divina revelatione virtual! et mediata. 15. Objectum formala et spccificativum alicujus scienliæ debet prædlcari de omnibus partibus Illius semper In recto. 14. Objectum csl id quod primo et per se attingitur a voluntate. IV, 142. In objecto voluntatis duo sunl consideranda : unum quod esi quasi materiale, scilicet ipsa res volita; aliud quod est quasi formale, scilicet ratio volendi, quæ csl linis. Ex parte objecti duplex conformitas inveniri potest, una cx parte voliti, alia cx parte rationis volendi-, sive cx parte linis. 171. Peccata distinguuntur per objecta vel per lines intrinsecos 306. Objectum unde habealquod specie distinguatur in esse moris? *Ibid.* et 510. Quo objectum eat propinquius voluntati, eo vehementius illam movet ; atqui objectum iciisibile pro liuc statu est ipsi propinquius quam spirituale. 292.

Onf.vioest illud quod non immutandum offertur inunedijic Deo, deputandum taur n

vel cultui divino, vel usibus ministrorum. VII, 259. Oblationes de sui ratione habent quod sint llberæ et voluntaries; per accidens tamen potest contingere quod aliquis ex qn . druplici capite ad eas teneatur : 1° ex contractu; 2° cx deputatione- 3· cx Ecclesia necessitate; 4° ex consuetudine. *Ibid.* Cum sacerdos sit quodammodo sequester cl medius inter Deum et homines, oblationes quæ a populo Deo exhibentur pertinent ad sacerdotes , ut eas fideliter dispensent, partim in cultum divinum, partim in proprios usus, partim in usus pauperum. *Ibid.* Religiosi possunt recipere oblationes tripliciter : t» si cut pauperes; 2· si sint ministri altaris; 5° si parochlæ sint eorum. *Ibid.*

Obligatio alia est naturalis, vi legis naturalis el quoad forum poli ; altera civilis, vi legis positivæ et quoad forum fori. VII, 11 , 12. Duplex csl obligatio : reads, et personalis. 135. Realis est ea quæ cx ipsa rc oritur cl eam semper et ubique comitatur. *Ibid.* Personalis est ea quæ ex ipsa persona oritur cl in ea est immediate, licet refundatur in illius persons bona. *Ibid.* Obligatio semel cxlinclanon reviviscit. 291. Obligationes parentum et superiorum correlative sunt ad obligationes filiorum et inferiorum. VIII, ii.

Obreptio aut subreptio si cadat supra causam principalem dispensationis, dlspen- •atlo est nulla. IV, 527. Si obreptio aut subreptio cadat supra causam impulsivam tantum et minus principalem cx malitia allegantis, probabilius est nulla; si ex simplicitate et ignorantia allegantis, est valida, *Ibid.*

Obreptu IUM dicitur, quod obtinetur allegando falsum. IV, 527. Subreptitium, reticendo verum. *Ibid.*

Observantia. In observanti® præcepto duo sunl consideranda : unum quod est finis , et csl cultus divinus, seu quod homo vacet rebus divinis; aliud est objectum præcepti in ordine ad hunc finem, et csl cessatio operum. VII, 540. Observanda csl virtus per quam homines aliqua dignitate antecellentes quodam cultu et honore dignantur. VIII, 5. Observantia est distincto a pietate. 4.

Van® observanti® dicuntur, cum aliqua fiunt ad aliquem affectum ad quem nec a Deo nec a natura ullam vim habent; vel cum cx consideratione alicujus eventus fortuiti conjicit quis aliquid pro-peri vel adversi, et inde suas actiones moderatur. VII, 585. Si vero adjungantur vel characteres aliqui, vel alique nomina, vel ali® quremn- que observanda*, quas manifestum eil n« n habere naturaliter efficaciam ad eileclus intentos, erit superstitiosa et illicita observantia. *Ibid.* Adbibere simplieilcz res naturales d aliquos elTctus producendos ad quos pe- tantur natuidiem habere virtutem, non wt Mipeistii o*» ei illicita observantia. *Ibid.*

On ini.s non licet occidere si cml inno Ccuti a. V, 566.

OBSTITRICES Ægypti non fuerunt remuneret» o Deo propter mendacium, sed propter timorem Dei et benevolentiam ex qua processit mendacium. VII, 598.

Obstinatio est firmitas in peccato per quam quis non potest eo reverti non potest. II, 109.

Occasio peccandi dicitur id omne quod inducit ad peccandum. Est vel remota, quando raro inducit, vel proxima, quando frequenter. IX, 401. Non recte definitur occasio proxima peccandi illa in qua quis semper aut saepius peccat. *Ibid.* Recte definitur, illa qua quis positus verosimiliter aut verosimiliter peccabit, 402. Occasio proxima peccandi alia est interna, et alia externa: externa est vel continua, vel interrupta. Item alia est absoluta et per se; alia respectiva et per accidens. Denique alia est involuntaria physice, alia involuntaria moraliter. *Ibid.* Nemo tenetur desinere occasionem remotam peccandi. *Ibid.* Ei qui est in occasione proxima quam neque physice neque moraliter sine peccato deserere non potest, confessarius non debet denegare absolutionem; sed debet ei prescribere remedia quibus occasio ex proxima fiat remota: quæ si negligat, aut vix ulla sit emenda post unam vel alteram absolutionem, non debet amplius absolvi donec resipiscat. *Ibid.* Qui versatur in occasione proxima interrupta, ut qui saepe peccat ex frequentatione alicujus puellæ, populi, chorearum, etc., potest prima vice absolvi, si apparcat quod sincere proponat illam deserere. *Ibid.* Qui versatur in occasione proxima continua, vel qui alitè domi concubinam quam et physice et moraliter sine peccato et gravi detrimento potuit et potest deserere, regulariter non est absolvendus, nisi de facto deseruerit, quantumvis nunc promittat eam deserere. *Ibid.* Excipitur periculum mortis. *Ibid.* Quando quis versatur in occasione proxima quam sine gravi detrimento farnæ vel fortune deserere non potest, quid agere debet confessorius? 403.

Occidere peccatores sola auctoritate publica, non privata, licitum est. VI, 224. Secunda auctoritate divina jubente vel permitte, lethale peccatum est occidere seipsum directe et ex intentione. 126. Non licet cuilibet occidere tyrannum. 224. Neque licet occidere seipsum indirecte, faciendo aut omittendo aliquid unde sequatur mors, licet non intenta; nisi adsit justa et rationabilis causa illud faciendi vel omittendi. 228. Nulli unquam nec etiam reipublicæ licet innocentem occidere directe et ex intentione, nisi si ipsi facta a Deo specialis auctoritas. 229. Judex non potest condemnare reum ut seipsum occidat. 228. Non licet se occidere propter peccatum commissum, nec propter timorem consentiendi in peccatum. 227. Non est lethale occidere falsum accusatorem, falsum testem, aut iniquum judicem. 235, 236.

Occultum illud est quod non est publicum, et a quibusdam sciatur. IX, 379.

Oculus corporeus pii possit supernaturaliter elevari ad visionem Dei non est eraticus. 1, 99, 102.

Odiosa sunt restringenda, et in panis benignior est interpretatio facienda. IX, 377.

Odium in communi est actus seu motus voluntatis quo quis malevole fertur in aliquid. V, 3°. Est duplex: odium abominationis, quod opponitur amoris concupiscentie. *Ibid.* Et odium inimicitie, quod opponitur amoris amicitie. *Ibid.* Ultimum nascitur saepe ex primo. I, 390; IV, 257; V, 359. Deus non potest odio haberi a beato qui videt illum clare per essentiam. 360. Potest odio haberi a viatore qui videt eum obscure tantum per effectus. *Ibid.* Odium Dei est ex genere suo omnium peccatorum maximum. *Ibid.* Est speciale peccatum in Spiritum sanctum. *Ibid.* Odium Dei formale et expressum est peccatum speciale exprimendum in confessione. *Ibid.* Odium abominationis proximi est duplex, scilicet odium abominationis ipsius personæ, et qualitatis proximi. *Ibid.* Est ex genere suo peccatum mortale. potest tamen fieri veniale ex indeliberatione actus, et ex levitate materie. 360, 361.

Oecolampadius (Joannes) Zuinglio adbe-

Offensa potest considerari ex parte actus, et ex parte subjecti. IV, 474. Offensa Dei est ordinis aliorum quam poena. 422. Offensa triplex distinguitur: simplex, injuriosa, damnosa. Tres attendi possunt in eo qui reconciliationem petit: 1° remissio offensio; 2° signa hujus remissionis; 3° remissio injuriæ et damni. V, 296.

Officium ecclesiasticum: vide Breviarium, Horæ canonicæ, etc. Unusquisque tenetur recitare Officium secundum formam specialem, hoc est, secundum distributionem in dies et tempora Breviarii cui astringitur, ita ut peccati lethalis reus foret qui passim pro libitu ab hac forma recederet. VII, 40. Qui non potest totum Officium recitare, vel quia est intimus, vel quia caret Breviario, aut est aliis officiis necessariis occupatus, potest autem partem, tenetur ad illam. 41. Qui non potest solus recitare totum Officium, tenetur assumere socium, si commodum haberi possit. 45. Qui mutilant Officium aliquo modo, peccant pro quantitate materis. 43. Si mutatio in ordine Officii sit levis, etsi fiat sine causa, non excusat culpam venialem. 41. Quædam causa excusant a recitatione Officii secundum ordinem prescriptum. *Ibid.* in Officio ecclesiastico quædam falsa contineri possum circa veritatem historicam. V, 13. Integrum Officium venerabilis Sacramenti, quale legitur inter opuscula D. Thomæ, num. 57, et ab universa Ecclesia Latina canitur, opus est genuinum S. Doctoris. VIII, 108.

Omissio potest esse indirecte voluntaria, et mera privatio. IV, 54. Alia est omissio culpabilis, et alia voluntaria. 56. Ut omissio sit voluntaria, non requiritur præceptum ponendi actum qui omittitur. *Ibid.*

Omnipotentia simpliciter est solius Dei proprietas. III, 19. Attingit omne factibile implicationem non involvens. 20. *Vide Deus.*

Aera quæ disponunt ad iustificationem non sunt peccata. III, 552. Omne opus ad salutem pertinens, vel est dispositio ad gratiam sanctificantem, vel est meritorium vite æternæ. 557. Opus malum poenam meretur. 448. Opus indifferens non datur in individuo, et si daretur, neque poena, neque præmio dignum foret. *Ibid.* Opera supererogationis, imo quandoque præcepta Ecclesiæ, possunt et debent omitti pro salute non solum spirituale, sed etiam corporale proximi. V, 505.

Opus ex voto (actum melius est et magis meritorium quam sine voto facium. 265. Triplicis generis opera distinguuntur: liberalia, servilia, et communia servis et liberis. 546. Opus servile dicitur a servitute. 342. Opera quæ sunt servilia secundum se, ratione necessitatis propriæ vel alienæ, fiunt communia et consequenter licita diebus dominicis et festis. 549. Quatuor genera operum servilium ex consuetudine diebus dominicis et festis sunt licita. *Ibid.* 1. Aurigarum; 2. coquorum et pistorum; 3. quæ pertinent ad nitorem domus; 4. quæ pertinent ad decentem hominis compositionem. 350. Quædam alia ex consuetudine permitti possunt. *Ibid.* Quadruplicis generis opera ob hominem elevato ad ordinem supernaturalem dici possunt: alia sunt viva, alia mortua, alia mortifera, alia mortifieata. IX, 283. **Opera** viva sunt quæ procedunt a principio vite spiritualis scilicet a gratia; mortua non procedunt a gratia; mortifera sunt peccata, quæ gratiam destruunt; mortifieata a gratia processerunt, sed per peccatum subsequenter non oblinent suum effectum. *Ibid.* Opera nostra nullius sunt valoris apud Deum nisi quantum ab eo acceptantur. 467.

Operatio finita quæ est accidens non constituit naturam operantem, sed constitutam supponit. I, 47. De ratione operationis infinite et per se subsistentis non est quod egrediatur ab operante, sed tantum quod sit ejus ultimus actus cum ipso indiffinibilis absque virtuali distinctione. *Ibid.* Operationes sequuntur formas, quæ sunt agendi principia. III, 47, 48. In Christo sunt duæ voluntates et duæ operationes seu volitiones, divina et humana. *Ibid.* Non possumus operari in commodum Dei vel intrinsecum, quasi ex operibus nostri aliquid accrescat Deo. 453.

Ophiotes sive Serpentine tam dementes fuerunt ut assererent serpentem illum qui primos parentes decepit esse Christum. II, 509.

Opifices qui furcas, rotas, patibula, etc. fabricant aut vendunt, etiam immediate

ante executionem, non sunt irregulares; se-eus qui ad locum supplicii applicant aut deferunt, saltem ex officio. VI, 265.

Opinio est assensus mentis in unam partem contradictionis cum formidine alterius. IV, 209. Opinio quæ stat pro lege est tutior. 210. Opinio quæ stat pro libertate est minus tuta. *Ibid.* Probabilitas opinionis petitur ex apparentia Veritatis. *Ibid.* Securim opinionis consistit in remotione a periculo peccandi. *Ibid.* Opinio probabilior est regula actionum per accidens, si non per se saltem. 227. Opinio probabilis potest considerari dupliciter comparative ad oppositam. 209. Motiva probabiliora unius elidunt efficaciam motivorum oppositæ. *Ibid.* Licitum est sequi opinionem inter probabiles probabilissimam. 242. In concursu duarum opinionum de honestate objectiva actionis, non est licitum sequi minus probabilem et minus tutam, relicta probabiliori et tutiori, juxta sententiam communioris. 213. Quando agitur de sola honestate objectiva actus, licitum est sequi opinionem manifeste et solido probabilioris minus tutam, in concursu minus probabilioris tutioris. 241. Licitum est sequi opinionem quam directe iudico minus probabilem, sed quam reflexe scio a multis sustineri ut probabilioris, absque eo quod illi ut veræ assentiar? 251. Licet unicuique sequi opinionem quam primo aspectu existimat probabilioris? 252. Ex opinione tantum probabiliori potest, mediante iudicio reflexo, formari conclusio practice certa. 247. Imprudenter agit qui operatur secundum opinionem minus tutam in concursu tutioris. 220, 222. Inquisitio opinionis probabilioris non est intolerabile incommodum. 227. Auctoritas unius doctoris non sufficit communiter ad reddendam aliquam opinionem absolute probabilem ut in praxi tutam. 253. *Vide Probabilismus.* Opinio laxior est ea quæ, cum faveat libertati, est minus aut non magis probabilis, quam quæ facit legi. VI, 49.

Optatus (S.) Milevitanus ab errore Re-baptizantium immunis videtur. VIII, 355.

Oracula Sibyllina laudata fuere a pluribus scriptoribus. II, 541. Oracula paganismi tribuenda sunt dæmonibus et sacerdotibus. V, 20.

Oratio. Datur-ne præceptum recitandi quotidie Orationem Dominicam? V, 515. præsertim ex motivo caritatis. *Ibid.* Oratio in genere est petitio quædam. VI, 186. Oratio religiosa, est *petitio decentium a Deo*; quidam addunt, *tum ascensu mentis ad Deum.* *Ibid.* Oratio est formaliter actus rationis, originaliter et præsuppositive voluntatis. *Ibid.* Oratio ut actus religionis nihil aliud est quam subjectio mentis ad Deum profluentis se eo indigere vel auctore bonorum. 185. Deus ordinavit orationem tanquam causam secundam ad obtinendam ab eo bona quibus indigemus. 187. Oratio est necessaria

INDEX GENEBALLS.

neeesFîltate præcepti, tum divini, lum naturalis. *Ibid.* Perutile est ac convcnlenlissimum orare. *Ibid.* Qualitas orationis non loin cx verbis quam cx sensu petenda est. 195, Oratio mentalis et vocalis non sunt duæ species orationis distinctas. 228. Oratio vocalis est-nc vera oratio sine attentione interna? 527. Oratio communis, quæ scilicet per ministros Ecclesiæ in porsona lotius fidelis populi Deo olTerlur , debet esse vocalis. 203. Oratio privata, quæ offertur a singulari persona pro se vel pro aliis, non debcl necessario esse vocalis. *Ibici.* Oratio secundum se speciata non potest esse continua. 202. Oratio secundum causam spectata, nempe desiderium salutis, debcl esse continua. *Ibid.* Attentio quæ orationi vocali adhiberi potest, csl triplex : superficialis, qua attenditur ad verba, ne aliquis in eis erret; litteralis, qua attenditur ad sensum verborum; spiritualis, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, et ad rem petilam. 224. Duplex ordo in oratione distinguitur : alter ad rem petitam; alter ad superiorem a quo petimus. 18G. Solus Densest orandus , ut is qui per se præstare potest quæ petimus. 189. Neque divinis personis, neque brutis animantibus, sed soli creaturas intellectuali convenit orare. 202. Nedum utilis csl et conveniens oratio ad salutem, sed et omnibus adultis csl necessaria necessitate medii, non quidem ex natura rei, sed ex dispositione divina. 189. Orandum est non solum, pro nobis sed pro omnibus aliis, hominibus viventibus, nullo excepto, sive fideles sint sive infideles, sive amici sive inimici, sive excommunicati sive non. 200. Oratio , præter effectum spiritualis consolationis quam præsenlialiler offert, est meritoria , impetratoria, et satisfactoria. 203. Tres sunt conditiones quibus concurrentibus orans semper impetrat quod petit, ut scilicet pro se petat, necessaria ad salutem, pie et perseveranter. *Ibid.* Licitum est el utile orare sanctos in coelis cum Christo regnantes, sive Angelos, sive homines, ut intercessores qui a Deo impetrent quæ petimn. Est de fide. 189. Sancti in coelis cognoscunt divina revelatione orationes In hac vita degentium. 192. Oratio specialis lacta pro uno existenc in purgatorio plus ei prodest quam generalis. 202. Oratio peccatoris ex bono desiderio naturæ gratia præventæ procedens, auditur a Deo cx misericordia. 203. Oratio peccatoris publico officio fungentis et orantis nomine totius Ecclesiæ, est meritoria. *Ibici.* Convenienter assignantur septem petitiones Orationis Dominicas. 199. Onno. Conferens simoniace ordines sive majores sive minores, 1. est excommunicatus ; 2. csl suspensus a cujusvls ordinis etiam tonsuræ collatione et ab exeeatione omnium munerum pontificalium, ut a consecratione templorum , benedictione vestium sacrarum; 5. est illi interdictus ingressus Ecclesiæ. Vil, 470. Quidam extendunt excommuoica-

tionem hanc ad eos qui pro prima tonsura» vel pro litteris dimissorialibus aut testimonialibus, aut sigillo aliquid simoniace accipiunt. *Ibid.* Susciciens simoniaq , aliquem ordinem, 1. est excommunicatus; 2. est suspensus ab exeeutione ordinum et probabilius omnium ; 5. si in ea suspensione ministret, fit irregularis, utpote violans censuram, et privatur ipso facto omnibus dignitatibus, beneficiis, officiis, el fit inhabilis ad omnia. *Ibid.* Ordo, ordinatio, ordinare, ordinari, non semper apud antiquos significant sacramentum ordinis conferens characterem, sed quandoque restitutionem honoris et privilegiorum atque exercitii potestatis suspens», quæ fiebat resipiscentibus cum impositione manuum. X, 53. Ordo generaliter sumptu» significat habitudinem seu relationem prioris posterioris. 27. Ordo dicitur ipsa actio qua conferuntur diversi gradus ordinis clericalis. *Ibid.* Datur in Ecclesia ordo clericalis ad sacra ministeria obeunda. 27. Ordo seu melius ordinatio est, juxta Magist. Sentent, signaculum quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato. 28. Ab aliis bene etiam definitur ; Sacramentum nova legis, quo traditur spiritualis potestas et confertur gratia ad debite obeunda munia ecclesiastica. *Ibid.* Ordo scu ordinatio qua in Ecclesia inaugurantur sacri ministri, est verum et proprie dictum novæ legis sacramentum. *Ibid.* Ordines alii dicuntur sacri, alii non sacri. 53. Distinctio ordinum est accipienda secundum relationem ad Eucharistiam. 51. Sunt septem ordines : presbyteratus, diaconatus, subdiaconatus, acolythatus, exordatus, lecloratus, et ostiariatus. 30. Christus instituit omnes ordines. 56. Quando illos instituit incertum est. *Ibid.* Duplex distinguitur minister sacramenti ordinis : ordinarius, et extraordinarius. 48. Christus determinavit saltem in genere materiam ordinis. 41. Duplex potestas confertur sacerdoti in sua ordinatione : una in verum Christi corpus, ad illud consecrandum ; altera in corpus Christi mysticum, ad illud pascendum et judicandum in foro interiori. 42. Qualis contactus materiæ est necessarius necessitate sacramenti, non solum in presbyteratu, sed etiam in aliis ordinibus. 45. Novem conditiones seu dispositiones requiruntur in ordinando, ad licitam suspensionem ordinum, scilicet : vocatio, recta Intentio, probitas morum , scientia , ætas legitima , titulus, ordinatio gradatim el non per saltum, ac tandem immunitas ab irregularitate. 58. Titulus est jus perpetuum ad necessaria pro congrua et decenti sustentatione clerici, sive cx beneficio, sive ex patrimonio, sive ex professione religiosa. 6i-Triplex est titulus : beneficii, patrimonii, professionis religiosæ. *Ibid.* Ante duodecimum sæculum nemo ordinabatur nisi titulo beneficii. 61. Ordinatio debet fieri per gradus, non per suum. 65. Ordinatio per salium dicitur quan-

do qui. otntilo ordine Inferiori, suscipit «u-
perforem. /AnPQuamvis ordinatio per sal-
him sit gravite» prohibita, est valida. *Ibid.*
Ordinationes faclæ ab episcopis inlrusis, hæ-
relieii, schismaticis, excommunicatis, degra-
datis, aut simomads, modo aliunde necessa-
ria ad earum validitatem adhibeantur, scili-
cet materia, forma et intentio faciendi quod
facit Ecclesia, sunt valid®, sed illicite. 53,
53. Ordo sacer jure ecclesiastico dirimit ma-
trimonium subsequens. 188.

Organorum usus el aliorum Instrumen-
torum musicorum, est nunc conveniens in
ecclesiasticis officiis. VII, 337.

Origenes. Eruditi disputant de mente
Origenis circa mysterium consubstantialita-
tis Verbi. II, 25, 30. Theologi catholici Ori-
genis defensionem susceperunt. 394. Dicitur
parens pelagianismi et aliarum hæreseum.
III, 246. Origenes posuit dæmones el ho-
mines damnatos aliquando liberandos esse à
pœnis. IV, 41, 403. Quid fecit ad faciliorem

usum omnium verslonum Græc.irnmî V,
74. Origenes negavit varios errores quos ipsi
attribuebant ut suos. 242. S. Sabe monachi
errores Oriueni attributos disseminabant,
Ibid. Origenes fuit reprehensibilis seipsun
evirando. VI, 258, 286.

Orosius non testatur Roma christlaMi
morari ante adventum Petri. V, 158.

Oscula alia sunt honesta ; alia inhonesta.
VIII, 192, 193. *fide Amplexus.*

Osiander impanationem tenuit. IX, 74.

Osius Cordubensis concilio Nicæno gene-
rali I, nomine S. Sylvestri præfuit. II, 287:
V, 239. Quid de ipso censendum est? II,
294.

OSTIARIATUS est unus ex quatuor mino-
ribus ordinibus. X, 47, 48. Materia ostia-
riatus est traditio clavium ecclesiæ; forma,
hæc verba : *Sic age quasi*, etc. *Ibid.*

Otiosus est ille qui non facit quod debet
facere et quod conducit ad suum debitum
finem. IV, 163.

Pactanus (S.) non fatetur blasphemiam
in Spiritum sanctum esse absolute irremissi-
bilem. IX, 241.

Pacta pacis inita metu belli Injusti sunt
•erranda. V, 372.

Pagani existimabant-ne sua simulacra es-
se deos? Ili, 135. Pagani aliquam Eucharistiae
notionem, sed obscuram, habuisse videntur,
IX, 70.

Palamitæ originem ducunt à Gregorio
Palamo; disingucbanl etiam secundum rem
Inter essentiam divinam et ejus operationes.
I, 52. Visioni beats possibilitatem nega-
runt. 107.

Palæstina, sicut «liæ Orientales et Aus-
trales plagæ est temperatissima ; ideo media
hieme grege sub dio pernoctant, et pasto-
res juxta accubant. III, 176.

Palpo : *vide Adulator.*

Paludanus intentionem externam posse
defendi dicit. Vili, 330.

Papa in tota Ecclesia est simpliciter et
aiohile ordinarius. IX, 356. Papa potest
absolvi, ut peccator. 561. Papa dispensat
In volo. X, 166. *Vide Summus Pontifex.*

Papias fuit auctor erroris Millenariorum.
IV, 32. Non fuit episcopus Hierosolymita-
nus, neque Joannis Apostoli discipulus. *Ibid.*
Fuit pertenuis ingenii. *Ibid.* Magnam vene-
rationem adeptus erat in Ecclesia. *Ibid.*

Paphnuttus confessor dissuasit-ne con-
cilium generale Nicaenum cum vellet statue-
re ne clerici majorum ordinum uterentur
uxoribus prius ductis. X, 66.

Paracleti nomen *seu consolatoris*, est
nomen sinut/iare Spiritus sancti. II, 138.

Paradisi s Grece, Latine hortus, inter-
dum sumitur pro statu sers bealitudinis;
intercom pre hortosicgulariteraiuano.il,
293. ParadiMi» de agitur Geo. π, est l

locus vere corporeus. Est certa et commu-
nis tam apud Patres quam apud theologos.
Ibid. Paradisus terrestris est aliquis locus
particularis el non lota terra. 294. Probabi-
lius est Paradisum terrestrem esse in Orien-
te ; in qua autem determinata parte Orien-
tis, incertum est. 295. Probabilius csl etiam
nunc existcre Paradisum terrestrem, licet
quidam contrarium teneant. 296.

Parasceve Pasch® est praeparatio ad ce-
lebrandum Pascha, seu vigilia Paschæ. IX,
105.

Parentes. Primum peccatnm primorum
parentum fuit superbia. II, 500. Appetivere
divinam similitudinem. 303. Prima pœna
peccati primorum parentum, utrique com-
munis per se el directo a Deo imposita, est
amissio justitiae originalis cl supcnalura-
lium donorum illi annexorum. 304. Secunda
pœna, mors. 305. Primi parentes consue-
runt sibi folia ficus ad propriam nuditatem
(egendam. 298. *Vide Adam, Eva.* Parentes
possunt verberare filios, aliasve similes poe-
nas letiores, sive privativas, sive positivas
illis infligere non solum causa correctionis
«t disciplinæ, sed etiam amore justifie. Vf,
259. Furti lethalis rei sunt cum onere resti-
tuendi parentes qui ex bonis quorum lillii
habent dominium et administrationem, par-
tem notabilem ipsis invitis surripiunt. 293.
Justis de causis parentibus tetrantibus, li-
citur est uni proli plus relinquere qunm
aliis. VII, 61. Parentesqui sive directe me-
tu, vi, fraude, sive indirecte durius cum li-
beris agendo in victu, in vestitu, etc., eos
invitos compellunt ad religionem, clerica-
tum uul matrimonium, sunt rei peccati gra-
vissimi. VIII, 5, 8. Quid filiis illegitimis de-
beant parente? 15, 16. Parentibus prohibe-
tur graviter «incipere propriam prolem.

in. Generaliter loquendo parentes debent tiliis amorem et e'nc'ilionein tain temporalem quam spiritualementem. 14, 15. Parentes peccant .onlra amorum debitum Ilius, qui eo- pravo alle.Mii prosequuntur, vel exterius line causa eos affligitnl *Ibid.* Graviter peccant parentes qui sino justa causa filios aut filias, siie directe sive indirecte, impediunt aut retrahunt n statu assumendo. 9, 10.

Parochus tenetur audire confessiones suorum parochlanonim, quando hi tenentur confiteri, scilicet semel in anno cl in mortis articulo IX, 598, Ultra hunc duplicem casum assignatum, tenetur quoties parocliiani rationabiliter volunt confiteri. *Ibid.* Tempore concilii Lateranensis abusu* Irrepserat, ut parochi toi quot possent parochianos ex aliis parochiis ad se attraherent pro confessione amnia, ut ex cis decimas perciperent. 562. Vagabundorum quis esi proprius parochus? X, 223. Parochus est proprius sacerdos. *Vide Sacerdos.*

Participans est duplex : in preda, cl in crimine. Prior esi ille qui post damnum illatum partem prædæ seu furti accipit. Ad quid tenetur? Posterior est non solum is qui immediate per se cum alio actionem damnificativam exercet, ul si duo simul occidant hominem, etc.; sed etiam illi qui ad damnum inferendum præbcni auxilium scu insl-umenta. VI, 161. Ad quid tenentur hi participantes? *Ibid.*

Parius sequitur venh*m. X, 184. *Vide Proles.*

Parvuli. Certum est de tide parvulos molientes cum peccato originali pati poenam damni. IV, <09. Non autem patiuntur pœnam sensus. *Ibid.* Per accidens parvuli puniuntur in hac vita pœna sensus. 415. Parvuli monentes cnm solo peccato originali nullam tristitiam, nullum dolorem percipiunt ex privatione visionis beatifice. 416, 417. Non sunt tamen beati boatiludine naturali. *Ibid.* Parvuli diligunt Deum ul auctorem naturæ dilectione naturali el necessaria. 419. Sola fides interior parentum sino ullo signocxtci iori sufficiebal-nc in statu legis naturalad salutem m parvulorum juxta SS. Patres? Vili, 244. Fides parentum sullkicb.it ne sola In lege naturæ cl in lege scripta, ante octavum diem. .ul salutem parvulorum? 430,431.

Ptscii v dic dominica post limam decimam quiiriam Martii celebrandum e*so decrevit synodus Nicama. V, 259, 210. Circa tempus celebrandi festum Pascha? orta csl controversia anno 170, quæ magis exarsit tempore Victoris p.ipte, plura concilia ad dirimendam qu est tonem celebrata sunt, tam ilomx quam m Oriente; tandem hanc controversiam lirertl l concilium ΓMeantim. VU, 320. bi solemuhaà Paschalis mcidcrel in feriam sextam, r ns'erri m <al batiim qiild.mi falso sierunt. IX, 105, 1UU. Pascha sen Phase, id est, transitus, quare Institutum fuit? 151.

Pascu/ ium, Corbcien-em monachum, l

realilatis dogma in Ecclesia Inve\!«sc f.' o ai'-ei il Claudius. IX. 51, 56.

Passio. Corporalis transmutatio est quasi materiali in passionibus, netus appetentis est quasi formale. I, 589. Omnes circumstant un mortis, passionis et resurrectionis .Messia quæ præ*enlibus et yivcnliMii- Judx.is, atque in conspectu orbis In nostro Jesu sunt adimpleto?, ita distinctos prænnunlial@ sunt a Prophetis, ul non tam Prophetas quam Evangelistas, egisse videantur. 11,350. *Vide Christus cl Jesus.* Communis omnium sensus est, passionem esse aelum appetitus sensili? i quo (piis ad aliquid afficiitur vel ab eo refugit. Cur autem, cum sil acias, dicatur passio? IV, 2 4. Recte definitur cum Auctore, ex Damasceno? *Motu* appetitus sensitivi er. imaginatione boni vel mali cum transmutatione corporali.* *Ibid.* Pa«slo consequens voluntatem modo indicat majorem bonilitcm moralem, modo auget. IV, 2*6. Passio antecedens rationem et voûunlatem, dnnnuit bonitatem actus. 255. Passiones sunl undecim . sex in appetitu concupiscibili; quinque in appetitu frascibili. 2'»4. Objectum concupiscibilis esi bonum aul malum sensibile precise. *Ibid.* Objectum irascibilis est bonum aut malum arduum. *Ibid.* Passiones possunt esse bona? vel mal@ morahler. *Ibid.* Passiones animx possunt considerari secundum se, et secundum quod subjacent imperio rationis et voluntatis. *Imi.* Passiones anirnæ pos<unt se habere dupliciter, ad voluntatem et rationem. 255.

Pater æternus seipsum intelUgendo produxit Verbum ex sumina fœcundiate. I, 129. Datur in Deo vera paternitas et ver» filiatio. 11, 5, 6. Pater vocatur Deus potius quam Filius el Spiritus saucius, per appropriationem. II, 32, 35. Pater cognoscit essentiam, attributa, relationes, creaturas omnes possibles el futuras. 116. Pater non mittitur, quia a nullo procedit : pote* l tamen dari, dtiia quamvis nemo se minere possit, potest tamen «e dare. 116. P. iter el Filius sunl unum principium Sp ritus sanc ll. 152. Pater generat-ne voluntarie Filium? Pater el Filium splrant-ne voluntario Spiritum sanctum? 115. Utriimque vere dicitur : quia generale,*! Pater; et quia csl Pater, generat. *Ibid.*—Pater aul mater non potest dare velle-garc aliquid filio spurio per fideicommissum. VII, 61. Secundum jura antiqua pater polirai vendere lilium m servum. VIII, 8. *Vide Parentes.*

Pati dicitur tripliciter. IV, 214. Otnna passibile patitur présente activo agente. 4f5.

Patient iA csl virtus qua mala equo animo toleramus, ne animo Iniquo bona deseramus per qua ad meliora perveniamus, Vili, 18; seu qua qui» laudabiltr.* sc habet in patiando qum præsensualtler nocent, ut scilicet non inordinate <rt et< tri-telur. *Ibid.* Primus erndns patienti@ e<l toierare *ine murniuraliuuc; secundus, sine lamentatum.

et querimoniis apud alios; tertius, cum gaudio. 49. Patientia est pars fortitudinis tam potentials quam integralis, sub diversa ratione. *Ibid.* Patientia est radix et custos omnium virtutum. *Ibid.* Quamvis patientia sit vero Christiano summe necessaria, non est tamen potissima virtutum. 48.

Patriarcharum jus quodnam erat? V, 161. Dignitas patriarchalis et posterior Nicæno concilio, quoad nomen tantum. *Ibid.*

Patrinus seu susceptor requiritur in baptismo solemni. VIII, 425. Susceptor pertinet ad sollemnitatem, non autem ad necessitatem sacramenti. *Ibid.* Si patrinus adhibeatur in baptismo privato, probabilius non contrahit cognationem spiritualem. 426. Ul quis sil patrinus: 1° debet habere animum munus patrini suscipiendi; 2° debet esse designatus a parentibus; aut eorum defectu a parrocho; 3° probabilius debet tangere baptismum, sive immediate, sive mediantibus vestibus. *Ibid.* Patrini aut matrinæ tenentur sub gravi susceptos imbuere fide, religione et moribus, præsertim si inter hæreticos nutriuntur. *Ibid.* Contrahunt cognitionem spiritualem cum baptizato, ejus patre et matre. *Ibid.* Quando quis suscipit infantem per procuratorem, committens non autem commissarius est patrinus. *Ibid.* Possunt esse plures susceptores ejusdem infantis. *Ibid.* Omnes indiscriminatim possunt-ne admitti ad munus susceptoris? *Ibid.*

Patronatus jus est potestas præsentandi aliquem ad beneficium ecclesiasticum vacans: dico vacans, alioquin foret irrita præsentatio. VII, 457. Jus patronatus est duplex: ecclesiasticum et laicum. *Ibid.* Quo tempore patroni tenentur lacere præsentationem? 458. Tribus modis ex dispositione juris acquiritur jus patronatus, dotatione vel ædificatione ecclesiæ, vel concessione fundi vel in eo ecclesia edificetur: acquiritur etiam concessione Papæ et multiplicatis præsentationibus quod excedat memoriam hominum. 457.

Pauliciani in quo dicebant baptismum perfici? VIII, 384.

Paulus (S.) In raptu non omisit fidem habitualement. 1, 130. Pauli ignorantia fuit-ne causa motiva cur Deus ei fecerit misericordiam? III, 358. Paulus non potest coqueri Petro, in regimine Ecclesiæ. V, 145. Paulus una cum Petro fundavit Ecclesiam Romanam; fuit coadjutor Petri in regimine Ecclesiæ Romanæ; frater Petri appellatur. 153. Restitit errori Petri. 154. Curam gessit gentium. *Ibid.* Fuit-ne omnino æqualiter primatus inter Petrum et Paulum? *Ibid.* Quo sensu videtur omnibus Ecclesiis præsidere? *Ibid.* Epistola ad Romanos scripta fuit dum Petrus ad huc exulabat Roma. *Ibid.* Paulus nullam Petri mentionem fecit. 156. Paulus nihil scripsit injuriorum Petro. 157. Conversio Pauli contigit anno primo a passione Christi. 158. Optat Paulus anathema esse a Christo pro fratribus. V, 391. Paulus apostolus ju-

rat it aliquando, sed juravit tantum scriboni, VII, 313. Paulus vere et ex animo reprehendit Petrum, et non simulatorio. 117. Paulus prudenter observavit legalia inter Judæos. *Ibid.* Apostolus usus est potestate a Christo concessa remittendi peccata. IX, 251. Fuit justificatus statim in ipso instanti sui conversionis in via. 321.

Paulus Samosatenus, a quo Paulianists, Antiochenus episcopus, dicebat Christum non esse Deum sed purum hominem. Dam-nata fuit hæc hæresis in duobus conciliis Antiochiæ habitis. II, 308.

Paulus V volebat-ne sententiam promulgare in Molinam? I, 226.

Pauper aliquis potest esse simpliciter et secundum quid. V, 345. Pauperes possunt habere virtutem liberalitatis. VIII, 24.

Paupertas religiosa, est voluntaria abdicatio, voto firmata, rerum temporalium, quantum ad dominium, proprietatem et usum juris. VI, 382. Paupertas potest considerari secundum se, et secundum quod est instrumentum ad perfectionem acquirendam, 405. Si consideretur paupertas respective ad finem communem religionum, qui est vacare divinis officiis, possessio bonorum, quantum sufficit ad simplicem vicium et amictum, non impedit perfectionem religionis. 406; si vero consideretur respective ad fines speciales religionum, erit perfectior religio si paupertas magis suo fini accommodetur. // » //.

Pax et unitas subditorum est finis regiminis. V, 147. Pax est concordia omnium appetituum qui sunt in eodem. 337. Causatur a charitate. *Ibid.*

Peccare sub spe veniæ auget peccatum quando adest propositum perseverandi in peccato. V, 268. Minuit autem quando adest propositum abstinendi a peccato et poenitendi, non tamen in fine vitæ tantum. *Ibid.* Non licitum est peccare sive mortaliter sive venialiter, etiam pro salute mundi. 302. Peccare ex mente obstinata aggravat peccatum. X, 88, 89.

Peccator potest-ne quovis momento converti ad Deum? I, 307. Peccatores non sunt membra viva et perfecta Ecclesiæ, sed imperfecta. V, 96. Peccator non tenetur statim Deo satisfacere per poenitentiam pro injuriis ipsi per peccatum illata. VI, 175. Peccator petens aliquid in quantum peccator, id est, secundum desiderium peccati, vel etiam volens perseverare in peccato, non auditur a Deo ex misericordia, sed quandoque auditur ad vindictam. VII, 203. — Peccator alius est publicus, alius occultus: peccator publicus ita dicitur vel evidentiæ juris vel evidentiæ facti; peccator occultus est ille cui deest evidentiæ vel juris vel facti. VIII, 364. Peccato in occulto publice petenti non est denegandum sacramentum ubi sine ejus ostensione et scandalo denegari non potest, vel si cum aliis accedat a sacramento mensam. 365. Peccatori occulto occulte petenti, d. publico,

sire occulte sive publice petenti, extra periculum mortis, deneganda sunt sacramenta, excepta poenitentia et in aliquo casu matrimonium. Est communis. 364.

Peccatum. Deus peccata permittit propter fines ipsi cognitos. I, 598. Deus non attingit malitiam peccati, sed ab ea præscindit. 380. Deus est causa actus peccati, non vero peccati. 585 et IV, 560. Actus qui dicitur materiale peccati, sumitur dupliciter, vel materialiter pro ipsa entitate physica præcise, vel formaliter pro ipsa entitate ut substrata deformitati. I, 578. Peccati materiale a Deo causatur materialiter, non formaliter. *Ibid.* An formale constitutivum peccati commissionis consistat in positivo, an in privato, non consentiunt theologi. 586 et IV, 281. Peccatum originale non est totivum reprobationis eorum quibus remissum est. I, 463. Dari non potest peccatum mere philosophicum. I, 59 et IV, 281, 516. Duo in peccato distinguenda sunt: malitia moralis, quæ petitur ab objecto; et ratio offensæ seu injuriæ, quæ petitur ex dignitate personæ in quam peccatur. III, 97. Infinitas peccati varie explicatur. III, 347. Peccatum originale quod traducitur ab Adamo in posteros non probat traductionem animarum. 265. Peccatum habituale opponitur gratiæ unionis. III, 55. Peccatum generatim significat quemcumque defectum a lege vel regula. IV, 278 et V, 555. Peccatum recte definitur a S. August.: Dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam; et a S. Ambrosio: Prævaricatio legis divina; IV, 279. Peccatum rursus inordinatum. 526. Actus peccaminosus duplex assignari potest causa efficiens: una interior, alia exterior. 527. Causa interior est duplex: alia immediata et proxima, scilicet ratio et voluntas; alia mediata et remota, scilicet apprehensio sensitiva; partis et intellectus sensitivus. *Ibid.* Deus nec est nec esse potest per se et directe causa peccati: id est, non impellit, movet, instigat ad peccatum; non jubet illud, non facit illud, neque per se, neque per Satanam, aut impios, tanquam per sua instrumenta. 556, 357. Deus neque per accidens et indirecte est causa peccati. *Ibid.* — Homo peccando incurrit triplex detrimentum, scilicet: maculam, in quantum privatur decore gratiæ; corruptionem naturalis boni, in quantum voluntas hominis Deo non est subjecta; reatum pænæ, per quem homo peccando mortaliter incretetur damnationem æternam. III, 366: IV, 435. Subjectum peccati: *vide* Appetitus sensitivus. VIII, 103. — Peccatum, utpote concretum accidentale duo importat: materiale et formale. IV, 554. Nullum peccatum fortiter sumptui, etiam veniale, potest esse in et a solo appetitu sensitivo, absque aliquo actuali influxu saltem interpretative voluntatis. 320. Quoties vobis peccat, præcedit sacculus natura in intellectu aliquis error practicus pruritus vel improprie dictus. 554. Peccatum

est simpliciter peius habitu malo. Omnia peccata non sunt inter se connexa. 515. Inæqualitas essentialis peccatorum petitur etiam per se et cæteris paribus ex virtutibus quibus opponuntur. 516. Peccatum gravius est quo opponitur directe et principaliter virtuti nobiliori. *Ibid.* Quantitas seu inæqualitas essentialis peccatorum in gravitate desumitur ex objecto. *Ibid.* Species peccati, seu prima essentialis et specifica ejus malitia, desumitur ex objecto primario et directe volito. V, 579. Peccata specie distinguuntur per ordinem ad objecta specie distincta in esse moris. IV, 505. Peccata speciem a circumstantiis non stricte sumptis, sed prout transeunt in rationem objecti. 3. 8. Gravitas peccati petitur etiam ex circumstantiis. 318. Gravitas peccati alia est essentialis, alia accidentalis. *Ibid.* Peccati gravitas augetur: 1º ex majori voluntate peccandi, 2º ex conditione tam personæ in quam peccatur quam personæ peccantis; 3º tandem aggravatur peccatum propter nocumentum ex illo sequens. 519. — Distinctio numerica peccatorum petitur ex interruptione morali actuum voluntatis. *Ibid.* Peccata quæ morali hominum æstimatione inter se non uniuntur censentur numero plura. 517, 518. Peccata, eadem manente voluntate, imo et eodem actu externo, multiplicantur numerice ex objectis numericè distinctis in esse moris. 510, 511, 512. Sunt quædam peccata intrinsece mala fundamentaliter, independentes a legem æternam. 279. — Peccatum dividitur in originale et personale. 505. Personale subdividitur in actuale et habituale. *Ibid.* Actuale dividitur: 1º in mortale et veniale, 2º in peccatum commissionis et omissionis; 5º in peccata carnalia et actualia. 4. Aliud est contra Deum, aliud contra seipsum, aliud contra proximum. 5º Dividitur in peccatum cordis, oris, et operis, 0º in peccatum superabundantiae seu per excessum, et peccatum per defectum; 7º in peccatum infirmitatis, ignorantiae et malicie. 8. Peccatum aliud simpliciter tale, aliud in Spiritum sanctum. 9º Alia sunt peccata capitalia, alia quæ ex illis oriuntur. 10. Dividitur peccatum in proprium et alienum. 11º Tandem peccatum aliud dicitur materiale, aliud formale; et hoc duplici sensu. 305-507. — Peccatum originale est vere et proprie peccatum. 571. Peccatum originale non est ipsa substantia animæ rationalis ei peccato Adæ corrupta. 581. Peccatum originale non est actuale peccatum Adæ. *Ibid.* Peccati originalis essentia non consistit in reatu pænæ. *Ibid.* Peccatum originale non consistit in morbida qualitate transfusa ab Adamo in posteros. *Ibid.* Peccatum originale non consistit in habitu inclinante hominem in bonum commutabile, tanquam in ultimum finem. 582. Essentia seu formale constitutivum peccati originalis consistit in privatione iusticie originalis quoad primum ejus effectum

i voluntaria nobis voluntate capilis. Est communiis Tliornistarum. 585. Secundum fidem uolucain tenendum est omnes omnino homines ex Adam scilicet finaliter propaealos, se hiso speciali privilegio, contrahere peccatum Originale. 379. Si, Adamo non peccante. F. va pecca-set, posteri non contraxissent peccatum originale. 377. Si Adamo non peccante, aliquis ex ejus posteris, puta Cain, peccaret, posteri Caii coniraxissent ne peccatum originale? 378. Peccatum originale traducitur per generationem. 375. Peccatum actuale Adæ in nos traducitur moraliter 571. Mors, morbi, cæterique defectus corporales et hiiscri hujus vitæ, sunt effectus peccati originalis non directe sed per se, sed indirecte et per accidens. 393.— Peccatum habituale consistit in privatione iugitatis. 372. Peccatum actuale dividitur in peccatum commissionis et omissionis. 581. Gratia et peccatum actuale opponuntur-ne privative? III, 456. In peccato commissionis est privatio reclusionis debiti in esse ipsi actui. IV, 295. Quidam dicunt esse tantum negationem. *Ibid.* Peccatum commissionis juxta quosdam diciHir specie distingui per virtutes, juxta alios per precepta. 505. Peccatum commissionis per se loquendo est gravius peccato omissionis. 509. Peccata commissionis et omissionis distinguuntur specie et genere materialiter considerata, et formaliter si circa diversas materias exercentur. 508. Peccata commissionis et omissionis, in esse inoris considerata, si circa idem objectum ex eodem motivo procedant, sunt ejusdem speciei. *Ibid.* Peccatum omissionis consistit in privativo. 281. Peccatum omissionis potest esse absque omni actu qui sit de essentiali ejus ratione, non tamen sine omni actu qui sit causa vel occasio illius. 297. Peccatum omissionis specie distinguitur per ipsos actus omissos specie distinctos in esse moris. 505. Peccata quæ sunt directe contra Deum sunt omnium gravissima; deinde peccata contra substantiam hominis; tandem contra res exteriores. 316* In peccatis quæ fiunt contra proximum duo reperiuntur, nimirum: actio mala vexantis, et passio illius cui injuria infertur. 358. Peccata carnalia, per se et cæteris paribus, minora sunt quam peccata spiritualia. 317. Peccata quæ consistunt in verbis variantur in sua moralitate penes Intentionem loquentis. 145. Peccatum internum non prius alteri occasionem peccandi. V, 378. Imitantur peccata interna quæ in sola voluntate consistunt, et peccata externa. IV, 185. Septeni numerantur peccata capitalia, scilicet: inanis gloria vel superbia, invidia, avaritia, ira, luxuria, gula, et acedia. IV, 305 et VJH. 45. Ad peccatum personale requiritur voluntarium personale, non sufficit voluntarium naturæ seu in causa IV, 523, 344. Peccatum mortale dicitur quod mortem animæ attulerit et est æterna pœna dignum. *20, Probabilius est peccatum mortale in

ratione offensivum esse gravitatis simpliciter infinitum. 515, 455. Peccatum mortale est malum morale, bono honesto ut sic repugnans Est malum divinum, seu divinæ hptiitæ contrarium Et malum Ipsius hominis quem bono rationis nudat, et re od beatitudinem, omnibus virtutibus et contra spoliatur. Est aliquod speciale malum alicujus specialis virtutis honestati repugnans. IX, 262. Denique est injuria et offensa Dei quatenus est supremus Dominus habens jus proprietatis in omnes hominum actiones vel ad eum tanquam ad finem ultimum referantur. 263. Quodlibet peccatum mortale personale inducit reatum duplicis pœnæ, scilicet damni et sensus. Est deinde. IV, 401. Peccatum mortale ex se intrinseca sui malitia inducit reatum pœnæ æternæ; peccatum veniale, reatum pœnæ temporalis tantum. 105. Peccatum quod ex se esset mortale potest tamen veniale ex duplici capite: 1º ex imperfectio, ne actus qui non plene sit deliberatus; 2º et levitate materiæ 428, 429. Peccatum mortale et veniale essentialiter inter se differunt. 425 et IX. 275. Peccata mortalia sunt materia necessaria sacramenti penitentiæ. IX, 115. Peccatum veniale est conversio inordinata ad bonum creatum, sine aversione tamen a bono increato. 275. Peccatum veniale Importat veram maculam, scilicet privationem fervoris gratiæ. 275. Peccatum potest dici veniale tripliciter: 1º ab eventu; 2º ex parte causæ; 3º veniale stricte. IV, 420. Peccata venialia sunt triplicis generis: Pex genere seu objecto; 2º ex levitate materiæ; 3º ex imperfectio actus. 4*7. Peccatum veniale est impedimentum accidentale gloriæ. IX, 27*. Peccatum veniale et genere disponit indirecte ad mortale ex genere, non directe; ad mortale autem, ex parte agentis, disponit directe. IV, 427. Peccatum quod esset ex suo genere veniale, potest multipliciter fieri mortale ex parte agentis et circumstantiarum. 428. Peccatum veniale ex imperfectio actus aut ex levitate materiæ, disponit directo ad mortale. 427. Quantumvis in multiplicibus peccata venialia, nunquam possunt edicere unum peccatum mortale, nec illi æquivalent. 429. Continuatio in evitandis peccatis venialibus est difficultas difficultatum. III, 55f. Peccata venialia factitij remittuntur quam mortalia. IX, 2*7. Remissio peccati venialis est reintegration in familiaritatem Dei. 275. Qui iam volunt ad remissionem peccati venialis nullam requiri penitentiam, sed sufficere quemcumque actum bonum. 272. Alii dicunt requiri potentiam. 273. Media sententia est communior. *ibid.* Sine gratia actuali per actum solis naturæ viribus elicited non potest remitti peccatum veniale. 277. Peccata venialia remittuntur per sacramenta et sacramentalia. 276. Peccata venialia sunt materia libera sacramenti penitentiæ. [2º], Gravitas vel levitas mali in iis peccatis quæ illam ad-

mittunt unde æstlmanda csl? IV, 430. In quibus peccatis dalur rei non datur leslias materlæ excusans a mortali? 429. Parvitas maleriæ excusans a mortali don datur in peccatis quæ directe contra Deum committuntur. *Ibid.* In peccatis contra religionem quandoque datur, quandoque non dalur pars Has materis, *ibid.* Resurgere a peccato non est tantum cessare ab actu peccandi, sed csl hominem reparari ad ea quæ peccando amisit, nempe liberari a malis quæ per peccatum incurrit. III, 361. Remissio peccatorum est opus Dei. IX, 280. Conceditur ab'olulte. *Ibid.* Est peccati destructio. *Ibid.* Remissio peccatorum non fit sine infusione gratiæ sanctificantis. 282. Peccata dimissa per poenitentiam non redeunt per sequens peccatum quoad actum numero eutndem. 279. Peccata semel per poenitentiam remissa non redeunt simpliciter per peccatum sequens, sed secundum quid tantum. 280. Peccatum inducilrealumpænæ. IV, 398. Reatus pænæ est condignitas seu debitum pænæ propter peccatum luende. *Ibid.* Reatus pænæ manel-ne post peccatum sive actuale sive habituale remissum? 399 et seqq. Nemo punitur poena simpliciter el proprie dicta pro peccato alterius, sed unusquisque pro peccato suo punitur. 407. Si loquamur de poena satisfactoria, contingit quod unus portet poenam alterius. *Ibid.* Peccatum est poena alterius peccati per accidens et secundum adjuncta 3Gl. In peccato est duplex malum: unum Dei, cui est indignum el quem offendit; alterum hominis, cui est nocitum. IX, 319. Malitia peccati ut est malum cl offensa Dei, in eo sita est quod contempto Deo habeat creaturam pro fine ultimo. *Ibid.* Peccatum habituale cujus voluntas esi interrupti* non statim tenetur peccator excutere. 302. Peccatum ex malitia dicitur non remitti quia difficile remittitur. 239. Peccatum ex Infirmitate dicitur contra Patrem, cui tribuitur potentia. Peccatum ex ignorantia dicitur contra Filium, cui tribuitur sapientia. Peccatum ex malitia in Spiritum sanctum dicitur, quia illi tribuitur bonitas. *Ibid.* Peccatum ad mortem est id in quo quis impenitens moritur, vel cujus affectus non deponitur et de quo poenitentia non agitur quandiu est tale. *Ibid.* Peccatum obligans per se in quo differt a peccato obligante per accidens? 283. Omnia peccata mortalia deleri possunt per poenitentiam in hac vita. 267.

Peculatus est furti species, quo quis ex bonis publicis aliquid surripit aut in suos nsus privatos convertit. VI, 287.

Pedagium, est quod solvitur a viatoribus pro pontium el viarum conservatione- VI, 213.

Pelagiani admiserunt gratias actuales morales exteriores, scilicet legem, doctrinam et exempla Christi, ill, 248. In secundo statu su@ bæreseos. Admiserunt gratias actuales interiores ex parte Intellectus. 252. Pelagia-

ni admUcrunt gratiam possibilitatis, seu quæ dat po<se: in quo autem eam repone-rent incertum est. 251. J<-laglani in ultimo statu su@ hæreseos ad zemi-pclagiani-mma declinaverunt, cum aliquo tamen dis rinune. 237. Pelagian! negantes percarum originale, dicebant iiom-in proprii- viribus posse bona opera facere quibus promereretur primam gratiam, sicque gratiam dari secundum merita. 353. Contendebant parvulos sine baptismo decedentes nullam pœnam pati, sed vita æterna perfrui. IV, 460. Pelagiani orationis utilitatem negarunt. VII, 185. Negabant baptismum esse necessarium ad peccati originalis deletionem. VIII, 406.

Pelagianismi synopsis historica. III, 246.

Pelagius, patrocínio Joannis Jerosolymitani fretus, suos errores latius el audaciui sparsit. Accusatus hærcseos a duobus epif copis Gallis, Eros et Lazaro, in synodo D ospoli congregata, innocens errore facti declaratus est; patribus enlrn illuserat suis æquivocalionibus. III, 247. Hanc synodum non approbavit Innocentius. I, 2. Præcipuus error Pelagii in hoc versabatur, quod diceret hominem habere tantum a Deo possibilitatem seu facultatem boni, a scipso autem solo ejus usum seu voluntatem et actionem, sicque quod bene viveret magis sibi quam Deo debere. 3. Alter præcedenli affinis erat quod peccatum originale soli Adæ nocuerat, el ad posteros non transiret nisi imitatione, sicque quod liberum arbitrium esset in Illis æque sanum et æque potens oc fuerat in Adam in nocente. *Ibid.* Ab hoc duplici errore nunquam recessit. *Ibid.* (n aliis minus constans fuit. III, 248. Damnatus est Pelagius iu conciliis Cartbaginensi, Milevitano et Romano. 247.

Pelagius I purgavit se de suspicionem fidcl V, 205.

Pelagius II quid censet de celebratione concilii generalis? V, 230.

Pepusiani Eucharistiam suam conflcro perhibentur de sanguine infantis. IX, 113.

Permutatio simplex beneficiorum, facta auctoritate superioris, est licita el valida. VII, 459. *Permutatio simplex*, facta auctoritate propria est invalida et shnoniaca juro ecclesiastico, non naturali. *Ibid.* *Permutatio* in spiritualibus quibus non est annexum temporale, csl simoniaca et grave precatum. 460. *Permutatio privata beneficiorum* inæqualinm quoad dignitatem aut fructus, compensata inæqualitate dignitatis aut fructuum pecunia, vel pensione, est simoniaca jure naturali. 461. Probabilius permutans potest privata auctoritate redire ad suum beneficium, si ante completam oermutailonem alter moriatur aut ejuj beneficium non sil permutabile. 465.

Pensio est jus percipiendi aliquos fructui ex beneficio alieno, non quidem titulo beneficii quod non habet pensiunarius, sed titulo

officii Ipsi impositi, aut concessionis Ipsi 'icte a superiore. VII, 458. Duplex est : una laicalis, quæ datur tam laicisquam clericis; alia clericalis, quæ datur clericis qua clericis. Pensio clericalis duplex est : una quæ datur ob ministerium *spirituale*, cl dicitur spiritualis ; altera quæ datur clerico qua talis, et dicitur *mixta*, / M, Quædam conditiones requiruntur ad obtinendam et possidendam pensionem. *Ibid.* Pendo extinguilur 1° morte pensionsrii; 2° ejus matrimonio aul professione religiosa; 5° renuntiatione; 4° redemptione. *Ibid.*

Peregrini olim secum deferebant Eucharistiam a sacerdotibus acceptam. IX, 186, 187.

Perfectio. Duplicis generis sunt perfectiones : quædam dicuntur simpliciter simplices ; aliæ simplices tantum secundum quid. 1,50 72. Perfectio simpliciter simplex delinitur. quæ est melior ipsa quam non ipsa; id est, quam habere melius cuilibet enti, quam Illa carere. *Ibid.* Perfectio simplex tantum scu secundum quid, est quæ non est melior ipsa quam non ipsa. 76. Perfectio alicujus rei triplex est, nempe: 1° actualis existentia; 2° qualitates superadditæ ; 5° consecutio finis. 595. Perfectionum communicatio. *Ibid.* Vide Idioma. Perfectio nlia est essentialis, alia accidentalis. II, 210. Perfectionis opera magis laudabilia si ex voto fiant. III, 157. Triplex distinguitur perfectio vitæ spiritualis : prima, hominis absolute; secunda, status episcopalis; tertia, status religionis. VI. 404. Ad statum perfectionis requiritur obligatio perpetua ad ea quæ perfectionem promovent cum aliqua solemnitate. 577. Perfectio religionis non consistit essentialiter in paupertate, sed in sequela Christi. 4t»4. Impedimenta perfectionis ex divitiarum possessione provenientia sunt tria : sollicitudo circa eas, carum amor, et elatio. 405 Solitudo non est essentia perfectionis, sed ejus instrumentum. 406.

Perfectum dicitur cui nihil deest secundum modum suæ perfectionis. I, 71, 76.

Perjurium, late et generaliter sumptum, est omne juramentum illicitum, hoc est, destitutum aliquo ex tribus comitibus, nempe veritate, judicio et justitia. Perjurium, stricte et proprie dictum, csl *juramentum falsum*, scu *mendacium juramento firmatum*. VII, 412: IX, 154, 154. Perjurium promissum cui deest veritas pnesens, scilicet animus adimplendi quod juratur, est semper mortale; si autem deest tantum veritas de futuro admittit levitatem materiæ. VU, 412. Omne perjurium assertorium proprie dictum, si silpccfcclc deliberatum, est peccatum mortale nec admittit levitatem materiæ. *Ibut.* Perjurium defectu-
-dius justitiæ, quandoque est, mortale
-iaidoque veniale. defectu solius judicii ex
n le causa jurandi, est communiter veniale;
x parte sufficientis inquisitionis de veritate,
l»t mortale vel veniale pro ratione negligen-

tke. *Ibid.* Non est perjurium nec ullo modo illicitum jurare cum restrictione late mentali et sub squivocls, gravi urgente causa. 415. Perjurium est gravius homicidio, secundum sc cl cx objecto. 4(5, 416. Quenam sint pænæ perjurorum? *Ibid.*

Persæ filio permittunt, mortuo patre, novercam matrimonio ducere. X, 206.

Perseverantia finalis csl permanentia In gratia usque ad mortem, scu conjunctio status gratiæ cum morte. III, 264, 265, 464. Donum perseveranti® finalis non est idem ac donum confirmationis in gratia. 568. Ad perseverantiam finalem, sive diuturnam, sive brevem cl brevissimam, requiritur speciale auxilium. 565 cl seqq. Donum perseverantia potest-ne cadere sub merito saltem de congruo? 466. Perseverantia ut virtus est continuatio operis virtuosius, qualecumque sit, usque ad finem quem ratio præscripserit. VIII, 50. Perseverantia csl virtus specialis, annexa fortitudini ut secundaria principali. *Ibid.*

Persona est intellectualis naturæ individua cl incommutabilis substantia. 11,90, 565. 568. Persona non csl idem quod hypostasis et subsistentia. 91, 92. Persona importat concretum ex natura et subsistentia, completur et constituitur per subsistentiam. 1, 50 : II, 105. Per id constituitur persona perquod redditur incommunicabilis. 98. Persona excludit triplicem communlcabililalem, scilicet 1° universalis ad inferiora, quia est singularis; 2° partis ad totum, quia est substantia completa ; 5° naturæ ad suppositum, quia csl ultimo terminata. 91. Ratio persona proprie reperitur in divinis : <st de fide. 92. Nomen Personæ dictum de Deo non reperitur in S. Scriptura quoad nomen, reperitur vero quoad significationem 95. Tres Personæ dicuntur in divinis, non una persona. 107, 108. Individuum non potest dici de personis divinis. II, 108. Personæ divinæ possunt-nc dici tres substanti®, sicut dicuntur lres hypostases scu tres personæ? 92. Personæ identificantur cum essentia divina, cl tamen distinguuntur realiter inter se. 55, 140. Persona: constituuntur relationibus, et relationes fundantur in processionibus. 57, 95. Utrum lres personæ divinæ existant una existentia absoluta, an tribus existentibus relativis ; affirmant quidam, negant communiter alii. 82. Personæ constituuntur-nc per origines activas et positivas? 95. Personæ In divinis mm distinguuntur inter se realiter nisi per relationes oppositas, juxta quosdam; non vero juxta alios. 127. Personæ divinæ non distinguuntur inter se, se tolis. Est contra Præpositivum et Gregorium Ariminensem. 94, 95. Prioritas inter divinas personas est unlaxat prioritas originis et a quo seu ordini-et rationis, nullatenus prioritas duration!- et in quo. 118. Tres personæ sunt sibi similes. 144. Sunt coæternæ. *Ibid.* Sunt æquales in magnitudine cl potentia. *Ibid.* In divinis personis est ordo naturæ. 145. —

INDEX GENERALIS.

Personæ particulares simoniacæ, in ingressu i vel professione religionis, tam dantes quam accipientes excommunicantur ipso facto. I VII, 470. — Persona sacra est ea quæ Deo dicata est ad servandam castitatem per votum, sive sit solemne per professionem religiosam, sive solemne alium per susceptionem ordinis, sive simplex. VIII, 165.

Perversitas vitæ humanæ in eo est quod fruatur utendis et utatur fruendis. IV, 452.

Petra. Per petram intelligenda est persona Petri moraliter sumpta. V, 148. 196. Petra significat aliquando Christum. *Ibid.*

Petrodrussiani infantes esse baptismo Incapaces dixerunt. VIII, 454. Originem ducunt a Petro de Bruis. IX, 45.

Petroneilla (S.) non celebravit sacra mysteriacum Febricula collactanea sua. IX, 188.

Petrus, isque solus, est institutus a Christo caput visibile Ecclesiæ : sive, soli Petro concessus est a Christo primatus non solum honoris et dignitatis, sed potestatis et jurisdictionis in apostolos et universam ecclesiam. V, 145. Petrus prius vocabatur Simon. 146. Confessio Petri fuit causa meritoria promissionis Christi. 150. Petrus fere semper ponitur primo loco. 152. Petri potestas in tribus præcellit potestati cæterorum apostolorum. *Ibid.* Petrum Romam venisse negant quidam inter Calvinistas. 454. Alii concedunt, sed negant fuisse episcopum Romanum; alii non rexisse hanc Ecclesiam usque ad obitum. *Ibid.* Petrus venit-ne Romam anno secundo Claudii? *Ibid.* S. Petrus Romam venit, ibique Ecclesiam fundavit, quam ad obitum usque rexit. 156 Petrus per Babylonem Romam intellexit. 154. Romæ Simonem magum vicit. 155. Romæ martyrio coronatus est. *Ibid.* Cruci affixus est. *Ibid.* Petrus non ita affixus erat Romæ quin interdum in varias provincias proficisceretur. 157. Mansit Antiochi annos septem. 158. Christus promisit instante passione indefectibilitatem in fide Petro. 177. Verba promissionis diriguntur-ne soli Petro vel aliis apostolis? 178. Quo sensu intelligunt hanc promissionem Christi indefectibilitatis Petri in fide, qui tenent pro fallibilitate summi pontificis? *Ibid.* Petrus amisit «baritatem indirecte per formidinem, sed cito recuperavit eam. 291. Petrus publicavit peccatum occultum Ananiæ et Saphiræ tanquam executor Dei. 556. Circa reprehensionem S. Petri a Paulo, an sincere vel simulatorie acciderit gravis exorta est controversia inter SS. Hieronymum et Augustum. VII, 417.

Petrus Cluniacensis iroougnavit Petrum de Bruis. IX, 45.

Petrus Lombardus, dictus Magister sententiarum, theologies scholasticæ incrementum dedit duodecimo sæculo. I. 4.

Pevreuius (Isaac), de grege Protestandum, contendit Adamum non esse primum omnium hominum, sed ante ipsum fuisse alios homines, quos vocal Præadannas. IV, 589.

Piiantasiastriicebant corpus Christi esse incorruptibile etiam ante resurrectionem. III, 27.

Pharao polerat-ne obtemperare mandato Dei? I, 510.

Pharisæi quotidianis aula baptismis se purificabant. VIII, 3w7. Christus reprehendit Pharissos et Scribas Legem perverse interpretantes. V, 294.

Philippensem pseudosynodum Ariani Sardicensem appellarunt. V, 241.

Philo totam historiam Paradisi quam narrat Moyses intelligit allegoricè : negat Paradisum esse locum corporeum. II, 295.

Philosophi gentiles ex solis miseriis huius vitæ independenter a sacra Scriptura et traditione collegerunt-ne peccatum originale? III, 295. — Quo sensu virtutes philosophorum sunt peccata? V, 556. Alio sensu sunt bona et virtutes. *Ibid.*

Philosophiam et ejus methodum Apostolus et SS. Patres improbant. I, 7.

Puison seu Ganges, Gehon seu Nilus, Tigris et Euphrates, sunt quatuor flumina Paradisi. II, 295.

Phlegons, Adriani Imperatoris libertus, loquitur de tenebris quæ moriente Christo accidere. III, 215, 216. Ejus testimonium debet admitti. *Ibid.*

Phocas tribuit-ne episcopo Romano novum jus? V, 172.

Photinus, a quo Photiniani, Sirmlensis episcopus, hæresim Pauli Samosatæni instauravit, circa annum 347. Damnatus fuit in concilio Mediolanensi. II, 2, 508.

Photius, vir ingenii acerrimi, sed summe malitiæ, S. Ignatii sedem usurpavit, et cum variis tormentis vexavit. V, 245. Anathemate confixus est a patribus concilii Constantinopolitani. *Ibid.* Postea in sedem restitutus. *Ibid.* Joannem pontificem delusit et schismatis Græcorum fundamenta gessit. *Ibid.*

Pietas est virtus per quam sanguine junctis patriæque benevolis officium et diligens tribuitur cultus. VIII, 1. Religio et pietas sunt duæ virtutes. Pietas est virtus specialis. *Ibid.* Pietas est vera et propria justitia, licet imperfecta. VI, 100. Pietas præternaturalis observantiæ. 5. Si quoddam opus quod videtur pietatis, puta quoddam officium in parentes, contrariatur religioni, ita ut retrahat a cultu Deo debito, non erit veræ pietatis opus. 2. Contingere non potest ut occasione religionis prætermittenda sint erga parentes veræ pietatis officia. *Ibid.*

Pignus formaliter sumptum definitur : Contractus quo res mobilis creditori traditur in securitatem debili. VII, 172. De pignore juxta jus novum Gallicum. IX, 45*inappend.* De pacto legis commissoriæ in pignore. 57.

Pilatum nuntiasse Tiberio Cæsari gesta et miracula Christi, ejus mortem et resurrectionem, atque inde Tiberium tentasse apothecosim Christi apud senatum Romanum, est probabilissimum. III, 240.

Plygebi est-ne opus servile? III, 134 : VII, 347.

Pisanum concilium, generale xvi. anno 1409 a cardinalibus utriusque obediēlix convocatum est *r.d schisma* luctuosum quod Ecclesiam lacerabat extinguendū. V, 249. Quidam a numero universalium rejiciunt, sed eorum sententia non videtur admittenda, *Ibid.*

Pisanum conciliabulum a novem cardinalibus Julio II infensis convocatum est. V, 252.

Piscatio ex triplici capite potest prohiberi : 1° ratione status persome; 2° ratione publicæ utilitatis; 5° ratione loci. VI, 62.

Pisces non sunt magis delectabiles quam carnes. VII, 87. Pisces non prohibentur in die jejunii. *Ibid.*

Plagiatus, quo quis hominem sive liberum sive servum abducit in servitutem, est furtum speciale. VI, 287.

Plato existimavit quandoque urgente necessitate licitum esse uti mendacio. VII, 597.

Pluralitas. *Vide* Distinctio,

Pœna stricte sumpta est malum punilivum et afflictivum, inflictum contra voluntatem passi in vindictam sui peccati. IV, 400. Duplex est pœna : positiva et privati, va. 101. Utraque pœna damni et sensus est finita «impliciter et intrinsece, pœna tamen damni potest dici finita secundum quid. *Ibid.* Pœna damni non est squalis in omnibus damnatis 405. Pœna damni gravior est pœna sensus. *Ibid.* De fide est pœnas omnium damnatorum tam hominum quam dæmonum de lege communi lege xternas; sicque peccatum mortale in hac vita non remissum plectendum esse in inferno pœna aeterna. *Ibid.* Pœna justa adæquatur culpæ quoad quantitatem, non vero quoad durationem. 404 Pœna satisfactoria non est semper pro culpa illius qui punitur. 407. In assignanda culpa debita peccato originali multiplex est sententia. 409. In quantum pœna est medicina non solum sanative peccati prælerili, sed etiam preservative a peccato futuro et provocativa in aliquod bonum, secundum hoc aliquis punitur seu potius affligitur sine culpa. non tamen sine causa. VIII, 22 et IV, 408. Nulla obveniunt hominibus quæ videntur pœnalia, et quæ tamen non sunt simpliciter pœnæ, sed potius medicinæ, vel exercitium virtutis et cautela futurorum. VIII, 14. Remissa culpa per poenitentiam, tollitur reatus pœnæ æternæ; at potest remanere et sæpe remanet reatus pœnæ temporalis. IX, 270, 452. Pœna culpæ veniali debita re-nultui-ne per sacramenta et sacramentals sicut ipsa culpa? 277. In pœnis duo sunt consideranda : 1° squalitas cum culpa, ad hoc quod pœna sit justa; 2° utilitas, nam pœnæ quasi medicinæ quedam infliguntur ut dis territi homines a peccato desistant. IX, 477 et VIII, 21. Pœna purgatorii taxa-

tur radicaliter a Deo, antequam aliquid de ea remittatur, secundum quantitatem culpa. IX, 462.

Poenitentia vera definitur a theologis, *animi dolor et detestatio de peccato* formaliter ut peccatum est. IX, 518. Vera poenitentia est cessare a peccato. 307. » DMtur I. secunda post naufragium tabula; 2« manuum impositio; 3" baptismus laboriosus; 4e mysterium reconciliationis; 5° exomologesis, id est confessio; 6° et metanoia, id est resipiscentia. 252. Virtus pœnitentiæ recte definiri potest : Habitus inclinans pœnitentem ad reparandam injuriam Deo illatam per peccatum. 264. Pœnitentia est virtus specialis. 261, 202. Pœnitentia est pars potentialis, seu species imperfecta justitiæ. 265 Pœnitentia est prima inter cæteras virtutes ordine temporis, quantum ad ejus actum qui primus occurrit in justificatione impii. 320. Objectum formale virtutis poenitentias, est reparatio ad iniquitatem in jure divini Ipsi, 265. Pœnitentia deficit in aliquo a perfecta ratione justitiæ. *Ibid.* Pœnitentia respicit id quod est reddendum Deo ut offenso. *Ibid.* Pœnitentia distinguitur a timore filiali. *Ibid.*; a religione : habent eam distincta objecta formalia, *Ibid.*; a veritate : utraque respicit et odio habet peccatum, sub diversa tamen ratione formali. 262. Pœnitentia quoad habitum fuit in Adamo antequam peccaret; est in parvulis baptizatis et remanet in beatis. 265. Poenitentia quæ ad mortem differtur est rarissima et difficillima. 520. Loquendo de potentia ordinaria, necessaria est per se pœnitentia formalis : loquendo de potentia absoluta, sufficit et requiritur pœnitentia eminentialis seu radicatis eadem persona manente. 268. Poenitentia virtualis est cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum, ut quidquid sibi occurreret quod cum ab hoc motu retardaret, displiceret sibi et doleret se hæc commisisse, etiamsi actu de illo non cogitet. 274. Remissio peccatorum (et in pœnitentia per virtutem passionis Christi secundum modum applicationis ejus. 273. — Est in Ecclesia potestatis remittendi omnia peccata post baptismum commissa, etiam graviora, ita ut nullum sit in hac vita irremissibile. 234 *et seqq.* Pœnitentia qua in Ecclesia agitur, est verum et proprie dictum sacramentum : est de fide, 235, 242 distinctum a baptismo et memoria. 235, 242. Physice definiri potest : *Conjunctio dolorosa peccatorum post baptismum commissorum, facta legitimo ministro absolvente sub proscripta verborum forma.* 249. Logice definiri potest : *Sacramentum a Christo institutum, significativum et collativum gratiæ peccatorum post baptismum commissorum remissive.* 250. Christus sacramentum pœnitentiae tum præcipue instituit cum a mortuis excitatus insufflavisset in Discipulos suos, dicens : *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

INDEX GENERALIS,

8. Sacramentum pœnitentiæ, in re vel in
tulo saltem implicito, est necessarium
nd lahteir, iiccc«*dtatc medii lapsis post baptis-
mum. 253. Est institutum, non solum ad
tollenda peccata piffilerita, sed etiam ad
pracuvenda l lura. 404. Institutum est a
Cln isto per modum actus el processus judi-
cialis. 240. Sacramentum pœnitentiæ est
pluries Iterabile. 259. Terrores conscientiæ
incussi, quos Lutheran! contritionem vo-
cant, et Odes seu fiducia remissionis factæ
peccatorum, non sunt materia seu paries
niitiales sacramenti pœnitentiæ Est de fi-
de 245. Munus impositio non est materia
proxima sacramenti pœnitentiæ. 244. — Ac-
im poenitentias, contritio. confessio et satis-
factio sunt ne proprie materia proxima sa-
cramenti pœnitentiæ, seu partes materiales
ex quibus intrinsece componitur? 248. Vis
sacramenti pœnitentiæ præcipue sita est in
forma, qua! reponitur a concilio Tiid, in
verbis sacerdotis. 248. Probabilius est for-
mam simpliciter deprecatoriam in sacra-
mento pœnitentiæ non posse esse validam.
255. Ritualia, pœnitentialia, sacramentalia el
ponilicalia ante annum millesimum scripta,
exhibent ne solam formam deprecativam?
256. Formam deprecatoriam adhibendam
esse in sacramento pœnitentiæ tenuit olim
antiquus scriptor 255. Ilmc opinionem sus-
citavit Morions. *Ibid.* Apud Græcos semper
valuisse et adhuc valere contendit. 254. In
focrumento pœnitentiæ quænam simultas
materiæ et formæ requiritur? VIII, 226.
Pœnitentia dicitur sacramentum mortuo-
rum. 261. Sacramentum pœnitentiæ admi-
nistrari potest absque confessione formali et
explicita. 251, 521. Pœnitentia non est re-
compensatio offensæ præcise secundum arbi-
trium iudicis, sed secundum voluntatem of-
fendentis et oïcensi. IX, 245. Pœnitentia
habet vim delendi omnia peccata in hac vita.
267. Non est vera pœnitentia de uno pecca-
to, nisi sit de omnibus. 26. Non potest per
poenitentiam unum peccatum n mortale remitti
sine alio. *Ibid.* Unum peccatum veniale potest
remitti sine altero. 27t). Nullum peccatum re-
mitti potest mortale sine Infusione graliæ. 269.
Gratia quæ confeitur per sacramentum pœ-
nitentiæ commensuralur-nc dispositioni pœ-
nitentis? 287. Per donum graliæ non remit-
titur simul culpa el lotius pœnæ reatus.
275 Reatus pœnæ temporalis quandoque non
remanet in pœnitente. 271. — Fuit ohm in
Ecclesia usus triplicis pœnitentiæ, scilicet,
privata», solernnis et publica*. Privata in se-
creto agebatur ex præscripto confessarii,
qualis nunc, peragitur dum confessorius in-
jungit certis diebus per mensem aut annum,
jejunium et orationem. Pœnitentia solernnis
erat, quæ peragebatur cum certis soh mni-
talibus el secundum varios gradus. Publica
ei .it, quæ .idem publice agebatur, sed sine
lotemiiitaibus el gradibus : unde omnis pœ-
nitentia soleuinis erat gubilca, sed non c con-

Ira. 474. Ab exordio Ecclesiæ ad Moulanni»
circa medium secundi sæculi, fuit «qualis
usus pœnitentiæ* publice, sed non «olenms.
Ibid. Pœnitentiæ durior el diu? rrior ortum
hnbuit in Ecclesia n Montanistarom haresi.
Ibid. Pœnitentia solernnis ortum habuu ab
hæresi Novatianorum. *Ibia.* Pœnitentia ro-
lemnis semel tantum concedebatur. 478,
Pœnitentia solernnis olirn quatuor gradus
habuit, nimirum : fletus, audientia, subslrA-
lio el consistentia. 475. Multiplex erat io
pœnitentiæ solemnibus manus impositio. 478.
Pœnitentia solernnis pertrahebatur aliqua»
do ad finem vitæ. 480. In Ecclesia Occiden-
tali diutius substitit rigor pœnitentiæ so-
lemnibus, nec nisi post septimum ssculum
antiquari capit. 476. Ad poenitentiam so-
lemnem non admittebantur, nisi qui vere el
sincere erant pœnitentes. 480. Ritus in im-
ponenda pœnitentiæ publica et m reconci-
litatione servari solitus describitur. 476. Plu-
res ex zelo et pietate proprio motu se sub-
jiciebant pœnitentiæ publica. 545, 476. Ad
quid tenebantur pœnitentes præter pœnai
publicas? 475. *ride.* Absolltio, Confes-
sio, Contritio, Satisfactio et Attritio.

Pœnitentia non sunt in omnibus «qua-
les. II, 258.

Pollutio sive mollities, est vmuntaria
emissio seminis humani extra omnem con-
cubitum. VI, 272. Dividitur: 1r io simpli-
cem, quæ præter malitiam pollutionis, nul-
lam aliam habet adjunctam, ut si omnino
liber proprii corporis tactu aut aspectu se
polluat sistens in sola propria delectatione;
2« et qualificalam, quæ præter malitia-
pollutionis, habet aliam adjuncta, vel «t
parte objecti cogitati, vel ex part. person-
pollutæ ant pollutentis. VIII, <69, 170. Pol-
lutio directe in se voluntaria esi jura natu-
ra* mortaliter mala, sic, ul nullo fine poett
unquam rtdioneslarl. Est communis el certa.
Ihit. Cerium esi pollutionem nocturnam se-
cundum se non habere rationem peccati,
utpole involuntariam. <76. Si pollutio mere
naturalis habita in somnis placeat ni natura
rroicratio, peccatum non credilur. 178.
Triplex potest esse causa pollutionis noctur-
næ : corporalis, animalis, el spiritualis; seu
spiritualis intrinseca, et spiiilualn exlrio-
sece. 177. Pollutionem mere naturalem ei
involuntariam affectu simplici el inellicaci
desiderare propter bonum finem, non vide-
tur esse peccatum. <79. Pollutionis indiiecle
volit® malitia est perpendenda ex tuis cau-
sis. 275 el teqq.

Pocvcavus (S.), S. Joannie Evangéliste
et cliam S. Ignatii discipulus, Smyensis
episcopus, consubstantialitatem Personarum
docet. II, 14, 15, 16.

Polygamia esi multiplicitas uxorum cum
uno viro, si sil simultanée, X, \54. polyga-
mia non repuguul Qmbus primariis matri»
monii, sed secunduiis, consequenter non
csl contra jus primarium natur., sed eoo-

tra secundarium. *Ibid.* — Post diluvium polygumia fuit licita ex dispensatione divina. 186. A tempore legis Evangelicæ, polygamia «st illicita et irrita» 157. Polygamie etiam in Infidelibus est nunc prohibita. 188.

Pompeius Jerusalem expugnavit. II, 526.

Pontifex. Papa hoc ipso quo fieret hæreticus manifestus, amittitne jurisdictionem? II, 451 et V, CO. Christus reliquit vicarium sui visibilem in terris pro regimine Ecclesiæ. V, 145, 207. Catalogus Romanorum Pontificum a S. Petro ab omnibus patribus ducitur. 155, 156. Successorem Petri habere jure divino primatum auctoritatis in universam Ecclesiam lide certum est. 159, 171. Pontifex Romanus vocatur a Patribus Pontifex maximus, Episcopus episcoporum. Vinculum sacerdotalis collegii, Centrum unitatis. 160, 161. Episcopus Romanus habetne jus ordinandi omnes metropolitano tam Orientis quam Occidentis? 164. Per ecclesias suburbicarias quid intelligendum est? *Ibid.* Romanus Pontifex dici potest episcopus universalis quia universalem Ecclesiam regit. 170. Pontifex potestne abrogare canones spectantes disciplinam aut jus ecclesiasticum? 170, 171 et IX, 568. Papa potestne deponere episcopos? *Ibid.* Romanum Pontificem* esse successorem Petri, stante praesenti rerum statu, fide certum esse probabilius est. 171. Probabilius est supremum pontificatum esse annexum episcopatu Romano ex institutione immediata Christi, consequenter jure divino. *Ibid.* Privilegium infallibilitatis Romani Pontificis in aliquo videtur differre a privilegio superioritatis ad concilium generale. 174. Papa potest considerari dupliciter * ratione suppositi et ratione officii, seu ut homo privatus et ut summus Pontifex, Christi vicarius. *Ibid.* Papam ut privatum doctorem posse errare omnes concedunt. *Ibid.* Papam ut Pontificem posse errare non eadem est sententia. 175. Prima contendit illum posse errare; inter illos eminent Galli episcopi qui Declarationem dedere anno 1682, circa potestatem ecclesiasticam. 175. Altera sententia contra aliarum nationum quæ contendunt summum Pontificem loquentem ex cathedra esse infallibilem. 176. Judicium Romani Pontificis loquentis ex cathedra in rebus fidei et morum, esse infallibile independentem a consensu Ecclesiæ? 176. Estne summum et ultimum? 191. Summus Pontifex est iudex semper permanens in Ecclesia. 192. Galli theologi a tempore concilii Constantiensis tenent concilium generale esse superius Pontifici. 206. Alii theologi contrarium tenent. *Ibid.* Solius summi Pontificis est praesidere auctoritative concilio generali, per se vel per suos legatos. 255. Quo sensu Pontifices profitentur se astringi canonibus conciliorum. 223. Papa potestne corripere ab episcopis? 220. Summus Pontifex est ut auctor Italicæ jurisdictionis omni con-

cilio superior? *Ibid.* Summus Pontifex potestne judicari a concilio generali? 210, 211. Summus Pontifex est fons Ecclesiæ. 224. Electionis Pontificis potestas complectiturne ipsius depositionem? *ibid.* Pontifex fons monialis electus potest deponi. Mi/. Quid agendum si Pontifex noxius esset Ecclesia et eam vellet subvertere? 225. Pontifex capitivus potestne deponi ab Ecclesia? *Ibid.* Quid agendum si Pontifex esset amens? Mid, An sit de fide Pontificem qui hic et nunc regit Ecclesiam esse revera summum Pontificem, multiplex est sententia. 225. Summus Pontifex eligebatur primis sæculis, praesente plebe, ab episcopis comprovincialibus. 247. Postea imperatores jus cum eligendi usurparunt. *Ibid.* Ecclesiæ Romani cardinales nunc illo jure pollent a multis sæculis. *Ibid.*

Populus Christianus est unus. V, 147.

Possessio. In dubio melior est conditio possidentis. IV, 241. Possessio, dicta a pedum positione, alia est facti, alia juris. VI, 22. Possessio facti est detentio rei adminiculo corporis, animi et juris. *Ibid.* Possessio juris est jus insistendi alicui rei suæ, non prohibens possideri. *Ibid.* Tribus modis acquiritur possessio : apprehensione vera, apprehensione ficta, et legis dispositione. 25. Inter varias possessionis divisiones (alia enim est justa, alia injusta; alia proprio nomine, alia alterius nomine), præcipua est In civilem, naturalem et civilissimam. *Ibid.* Possessio parit prescriptionem. *Ibid.* In dubio civilis melior conditio possidentis. Non civilis possessoris probare quod res sit sua, sed oppugnantis probare quod non sit. *Ibid.* Amittitur possessio naturalis et civilis mobilium : 1° sola voluntate possessoris, nolentis amplius rem possidere; 2° per furtum et rapinam alterius, si res ablata aliquandiu detineatur; 5° per amissionem, v. g. bursæ, vel per fugam animalis. 25. in jure Gallico quid statuatur circa possessionem? *Vide in appendice.*

Possessor bonæ fidei est ille qui credit rem quam possidet esse suam : tenetur restituere ratione rei acceptæ VI, 129. Generaliter, possessor bonæ fidei in tantum tenetur restituere in quantum possidet de re aliena et ejus fructibus seu emolumento; ita quod quantitas rei possessæ et ejus fructuum extantium, aut emolumenti inde provenientis sit mensura restitutionis faciendæ. 150. — Possessor malæ fidei est ille qui injuste accepit aut relinquit rem alienam, seu qui sciens aut dubitans rem esse alienam, eam accipit aut detinet invito rationabiliter domino. 129. Generaliter, possessor malæ fidei in tantum tenetur restituere in quantum damnilavit, ita ut mensura restitutionis sit quantitas damni allati. 157. Possessor malæ fidei tenetur præstare valorem rei, secundum optimum statum meliorationis tam intrinsicam quam extrinsecam quam apud ipsum habuit, quamvis hæc melior alio tempore fuisset apud do-

minum aut Ipsi non profuisset, 141. Possessor mal® tidei tcnclur-ne præslarc valorem rei, si apud ipsum pereat, reito peritura apud dominum. 158, 15P. Probabilius est expemas necessarias aul utiles posse in foro conscientia® deduci a possessore mai® fidei, et dominum teneri secundum justitiam eas ipsi refundere. 143. Jus novum Gallicum quid statuit circa possessorem bon® fidei, *vide in appenace*. el circa possessorem mal® et dnbi® lidci. *Ibid*.

Potentia duplex distinguitur : physica et moralis. III, 527. Potentia physica est libertas arbitrii qua homo potest peccatum eligere tel respicere : potentia moralis est qu® dat facultatem bene utendi potentia physica seu libero arbitrio, removendo impedimenta ex quibus sequeretur abusus potenti® physicas. SIS. Quod est in potentia reducitur ad actum per aliquid quod csl in actu. IV, 117, 121. Potenti® facilitas respectu alicujus actus duplex est : intrinseca cC extrinseca. 267.

Potestas. Omnis potestas est a Deo. IV, 449, 450. Potestas delegata duplex est : una a jure vel consuetudine; altera ab homine, et hæc dupliciter. 521. Potestas dominaliva est ea qua quis disponere potest de persona vovente aul materia voti tanquam de re sua. VII, 278. Potestas divina fundatur in ratione causæ et effectus. VIII, 5, 6. Potestas civilis vel politica derivatur a Deo per naturalem rerum institutionem. *Ibid*. Potestas ecclesiastica derivatur a Deo per positivam Ordinationem. *Ibid*.

Phæadamitarum systema est fabulosum, terbo Dei contrarium, et nullo probabili fundamento nixum. IV, 589.

Præcarium definitur : Rei alicujus quoad Usus solum gratuita concessio, ad nutum concedentis revocabilis. VII, 170.

Præcipitatio dicitur metaphorice in actibus anim® secundum similitudinem a corporali motu acceptum. VI, 7. Pertinet ad imprudentiam. *Ibid*. Provenit ex defectu consilii, 71. Oritur ex luxuria. *Ibid*.

Præceptum csl quid mere extrinsecum tolunlali eamque nullatenus interius immutat. III, 54. Præceptum naturale refertur ad præceptum dilectionis Dei. IV, 168. Alii dicunt esse quoddam præambulum ad Decalogum. *Ibid*. Triplicis generis sunt præcepta naturalia secundum triplicem hominis inclinationem. 457. Præcepta possunt distingui dupliciter : ex parte principii, et ratione rei præceptæ. V, 224, 225. Præcepta negativa obligant pro semper. 524. Præcepta affirmativa quæ præcipiunt universalitatem actionum nostrarum, obligant-ne pro semper? *Ibid*. Quando concurrunt duo præcepta qu® non possunt simul observari, majus obligat, aliud desinit obligare pro tunc. 582. Potest uno et eodem tempore duobus præceptis satisfieri quando non sunt incompatibilia sicut audire Missam dic dominica, et recitare horas canonicas VII, 554. Quidam nolunt p®r-

cepta humana obligare eub mortali, modo non agatur contra illa ex contemptu, vel ex consuetudine : ita angelus, sed falso. VIII, 62. Præcepta moralia moraliter sunt interpretanda. 98, 99. Tempus quo obligat præceptum affirmativum non csl quando commode impleri potest, sed quando tempus necessitatem urgentem inducit, IX, 297. Præcepta affirmativa non obligant tantum in extrema necessitate, sed et quando eorum actus rationabiliter judicatur necessarius. 549. Præcepta certo ei determinato tempore affixa, ratione ipsius temporis, ut v. g. jejunium in vlg. S. Joannis, pro tunc tantum obligant, nec præveniri debet eorum adimpletio, etsi prævidetur fore impedimentum quando obligabunt. 550, 351.

Prædestinatio Calvinio præleverant. I, 270. Uæresis prædestinatio extitit-ne quinto sæculo? 467. Nullos fuisse Prædestinatos in monasterio Adrumelino nunc convenit inter eruditos contra Sirmundum. *Ibid*. Convenit etiam contra eundem, hanc hæresim emersisse in Galliis Cælestino I Pontifice. 468. Soli prædestinati sunt-ne oves Christi? V, 94.

Prædestinatio recte definitur a S. Augustino : *Præscientia et præparatio beneficiorum quibus certissime liberantur quicunque liberantur*; a S. Thoma : *Patio ordinis aliquorum in salutem æternam, in menteceterna existent*. I, 401, 402, 455. Prædestinatio apud theologos, dupliciter sumitur : 1. late pro quovis Dei decreto æterno aliquid faciendi in tempore ; 2. specialiter sumitur pro divina ordinatione aliquorum ad gloriam et ad media quibus infallibiliter oblinetur. 401. Prædestinatio est pars providenti® non subjectiva, sed objectiva. 405. Prædestinatio ita est-ne necessaria ut absque ea nullus salvari possit? *Ibid*. Deus præordinavit-ne se daturum effectum prædestinationis, nempe salutem propter merita aliqua? 407. Quidam dicebant merita sequentia prædestinationis effectum, scilicet gratiam, sed prævisa, esse causam prædestinationis. *Ibid*. Recentiores docent prædestinationem esse ex prævisis meritis gratiæ, sed omnes non explicant eodem modo. *Ibid*. Congruist® differunt a Molina et Lessib, *Ibid*. Ultima sententia propugnat prædestinationem ex omni parte gratuitam. 408. Prædestinatio potest considerari dupliciter : in ordine intentionis; et in ordine executionis. In ordine executionis, iterum dupliciter : executionis præconceptionis et volitionis, et executionis executionis. 419. Prædestinatio in ordine executionis præconceptionis est nobis notior, et ad commendanda bona opera aptior. 428. Prædestinatio nostra fit intuitu meritorum Christi. 455. Triplicis generis excogitari possum prædestinationis effectus : sicut improprietates, ut vocatio et justificatio ; alii naturales, vel substantia ipsa prædestinati, bona indoles et similia; et tandem permissio

441, 446. Numerus prædestinatio-

rum est certus, non eolum formaliter, sed etiam materialiter. 449. Prædestinatio est certia et infallibilis quoad consecutionem sui effectus. 448. Nemo absque speciali revelatione potest esse physice certus de sua prædestinatione. 450. Potest homo ex variis signis quæ exhibent S. Scripturæ et Patres, habere quamdam certitudinem conjecturalem, seu ad summum moralem prædestinationem suam. 451. Prædestinatio proprie accepta est de præordinatione ab æterno de his quæ per gratiam facturus est in tempore. III, 120. Prædestinatio nostra potest considerari vel secundum bonum ad quod prædestinamur, vel secundum modum consequendi istud bonum. 125.

Prædicatio. Conveniens fuit prædicationem Christi tam per ipsum quam per apostolos a principio solis Judæis exhiberi. III, 200. Prædicatio est medium ordinarium cognoscendi mysteria fidei. IV, 551. Prædicatio evangelii est juris divini positivi, et tamen ab ea cessandum propter scandalum. V, 585.

Prædicator. Deus mentem interius illustrat dum pastor prædicat. V, 117. Prædicator ex cathedra mentionis in materia doctrinali peccat mortaliter. VII, 599.

Prædicatorum (FF.) ordinis regula et constitutiones quandoque obligant sub mortali et quandoque sub veniali. VI, 588, 390.

PRÆLATUS potest dupliciter considerari. Aut secundum quod iudicio praesidet, aut extra iudicium existens. V, 221. Prælatus qui licentias et dispensationes concedit amicis, eas denegando aliis non amicis, peccat periculo acceptionis personarum. VI, 200. Prælati ordinum Mendicantium etiam conventuales possunt erga suos quod possunt episcopi erga suocum diocesanos. VII, in *Appendice*.

Præmium frequenter Deus in hoc mundo remunerat eum qui præmium futuræ gloriæ meretur. IV, 160. Præmium essentialiter est possessio Dei per visionem et amorem. 177. Præmium accidentale est gaudium de bono creato. *Ibid.*

Præmotio physica movet-ne fortius voluntatim quam moralis? I, 585. Præmotio physica expressè asserta est a divo Thoma. III, 416 et IV, 105, 124. Est-ne asserta ad omnes actus vel ad bonos solummodo. IV, 124.

Præputium sacrum extatne adhuc? III, 185.

Præscientia. Solvitur argumentum decantatum, quod fatigavit antiquos, contra præscientiam futurorum liberorum. I, 179. Præscientia divina respicit futura secundum duo: 1. secundum quod sunt in seipsis, in quantum ipsa præscientia intuitur in sua sterilitate; 2. secundum quod sunt in suis causis creatis et contingentibus in quantum videlicet videt ordinem causarum ad effectus. VII, 407. *Vide* DEUS.

Præscriptio seu usucapio civilis acquisitio domini per continuam possessionem certo tempore a lege definita. VI, 71, 72. Ad le-

gitimam possessionem requiruntur quatuor conditiones: 1. possessio vere. 2. tituli presumptus; 3. bona fides; 4. tempus legitimum. *Ibid.* et 78. Dona fides, orta ex ignorantia facti inculcata, sufficit ad fæderationem. 75. Bona fides fundata in ignorantia inculcata juris obscuri et vere dubii, sufficit ad præscriptionem. *Ibid.* Ignorantia juris clari sufficit nec ad bonam fidem requisitam pro prescriptione. *Ibid.* Res quæ præscribi possunt, aliæ sunt mobiles, seu quæ loco moveri possunt, ut sunt vestes, animalia; aliæ immobiles, quæ loco moveri non possunt, ut domus, prædium, etc. 78. Res mobiles sive privatorum sive ecclesiæ (nisi forte excipias ecclesiam Romanam) cum titulo præscribuntur spatio trium annorum, tam inter absentes quam inter præsenles. 79. Absque titulo res mobiles sive privatorum sive ecclesiæ (excepta, ut supra, Romana) non præscribuntur nisi triginta annis. 80. Res immobiles privatorum cum titulo præscribuntur decem annis inter præsenles, viginti inter absentes: absque titulo sive inter absentes, sive inter præsenles, requiruntur triginta anni. *Ibid.* Prescriptio quandoque dicitur suspendi vel interrumpi? 80. *et in appendice*: 1. ea non possunt præscribi quæ non possunt possideri, ut iura ecclesiastica a laico, etc. 82; 2. contra jus naturale aut divinum non procedit prescriptio. *Ibid.* Præscribi non possunt quæ sunt usus publicis deputata, ut viæ publicæ, plateæ, pontes, etc. 82, 85. Omnis prescriptio legitime facta valet in foro conscientiae, sic, ut qui legitime prescripsit, si post prescriptioem completam deprehendat rem fuisse alienam, possit retinere ut suam. 85. Jus novum Gallicum quid statuit circa præscriptioem. VII, in *appendice*.

Præsentia aliquid potest fieri nobis dupliciter: 1. realiter in se; 2. virtualiter. VIII, 180.

Præsentia realis Christi in Eucharistia varias habet utilitates. IX, 72, 75. Præsentia realis non impedit præsentiam ejus spiritualem et receptionem Spiritus sancti. 74. *Vide* Eucharistia.

Præsumens est ille qui aliquid scienter facit aut ex ignorantia aliter. IX, 580.

Præsumptio ex communiter contingentibus est prudens. IV, 202. Præsumptio definitur potest: Temeraria exportatio beatitudinis mediorumve ad illam. V, 95. Sumitur etiam pro actu voluntatis quo quis facit vel aggreditur facere quod non est ejus facultatem sive physicam sive executivam, sive juris tantum. *Ibid.* et VII, 13. — Præsumptio apud juristas accipitur pro actu intellectus quo quis significat manifestis indicatur aliquid occultum. V, 95. Præsumptio est peccatum contra deum positum minus: minimi tati per excessum. *Vin.*, 13, -H. Præsumptio est peccatum morale contra Spiritum Sanctum; minus grave quam desperatio. vs,

Pragmatica sanctio est constitutio edita i Chrolo VII anno 1488, in conventu Situ-ricensi continens lies et vlgnti articulos conformes decrees concilii Bnsilcensis. V, 2 *3.

PraXEaa, -x A«ia oriundus, initio terti' jffculi full primus auctor SabclHanisnu : Terlinhanus dixit cum Paracletum fugasse ft Patrem crucifixisse. 11,1.

PRESBYTER. Presbyteri, curati et archidiaconi possunt admitti ad religionem. VI, 406. 407, Presbyteri cum magno vita; periculo in carceribus martxrum celebrabant. IX, 186,187. Simples presbyteri concedere poterant primam el minorem reconciliati- nem sive intra sive extra Ecclesiam. 479. Presbyter idem est ac senior, X, 18, 74. Reipsa significat gradu et sacerdotii dignitate majores. *Ibid.* Presbyteri baptizant et consecrant, soil non alios generant presby-teros. 78. *Vide Sacerdos.*

Presbyteratus non polcsl etiam di^pen- satione conferri a simplici sacerdote, juxta communissimam opinionem. X, 50. Materia el forma essentialis presbyteratus apud La- tinos, est calicis cum vino el patens cum pane traditio, cum his verbis : *Accipe potes- tatem*, etc. 41, 42. Materia et forma presby-teratus apud Grxcos, est sola impositio ma- nuum cum his verbis : *Divina gratia*, etc. 42. Incertum est an in collatione presbyteratus conferatur duplex character. 45.

Presbyterium significat coetus sacerdo- tum. X, 29 . 76.

Presbyteriayi scu Puritani, in Anglla , errorem Aerii adoptant. X, 71.

Pretium Generaliter loquendo, ille est justus rei valor seu justum pretium quod e»r coimmsurattim rei non physice considera- te , sed moraliter cl in ordme ad usum et convictum humanum. VII, 67. Duo sunl quibus constituitur justum rerum venaltuir pretium, nempe : reipublicæ auctoritas, scu ii qui ab illa auctoritatem habent, ut sunt principes el magistratus; et communis æst- tlmaliõ fori scu hominum intelliuemium. *Ibid.* Primum pretium vocatur legitimum; se- cundum vocatur arbitrarium scu vulgare. *Ibid.* Hæc duo pretia in eo ditleruiil quod legitimum consistat in indivisibili, vulgare vero admittat latitudinem. 8. Triplicis ge- neris pretium distinguitur in venditione scu emptione spiritualium, non secus ac in usura, scilicet, rutinus a manu, munus ab obsequio, et munus a lingua. VII, 138. Pretium simo- niace acceptum pro quacumque re spirituali, est jure naturæ restitutioni obnoxium etiam ante sententiam judicis. Ita multi 466. Cui n slitui debet? 467

I' iMxri M .innexum esse Ecrlcsia Romanic gratia principum sæcnlarium, est om- nino lalsnm V, 17?. Privilegium primatus fnt priinn persone, et deinde locale. 173. *Vide P-ixTIFKX.*

Primi xs olferre, non est de juro natu- ra*. \ II, v39.

PniuoGLvnuRA Importare videbatur jus ad sarerdoiium primario. VII, 452.

Pi.iMr.i's. Consensus principis ouplrx est: personalis , et juridicus seu legalk.-IV, 519. Princeps catholicus polcsl-ne vocare in auxi- lium infideles ant hiercticos, vel eos juvare?

572. Aliouis fit subditus principi dupli- citer : 1° ratione personæ, quia in ejus reano natus csl vel domicilium habet; 2° ration., bo- norum quæ itu possidet, vel vendit. ve< dis- trahit. VI, 216. *Vide Dux.*

Principatus nomine duo inteffiguntur, scilicet lp«e princeps, el multitudo ordinata sub principe. II , 227.

Principi xet conclusio suo mndoconcurrunt ad producendum habiuiin scicnliæ. 1, 15. Principia ltheologiæ que sunt articuli fidei possum considerari : 1° cnlitative in scipsis, et sic sunt supernator lia , el non sunl prin- cipia theolozte nisi materialiter et specificae- tive; pertinent proprie ad fidem; 2° quate- nus dicunt ordinem ad conclusiones quas vir- tualiter continent; sic sunt formaliter prin- cipia theologia, et non attinguntur a fide, nec sunt formaliter supernalurdia. 16. Prin- cipii nomen m divinis dupliciter sumi- tur : vel essentialiter, respective ad creatu- ras; vel notionaliter, prout tribuitur uni Per- sonæ respective ad aliam. II, 112. Si nomen principii sumatur essentialiter respectée ad creaturas, est commune tribus Personis ; si sumatur notionaliter, specialiter convenit Pa- tri. 112, 115 et seqq. Principium çxoddin- narum processionum est persona Patris et Filii, Patris respectu Filii, Patris el Filii respectu Spiritus sancti 89. Principium *quo* saltem remotum et primordiale, est natura divina. 89, 90 In a-smmndo principio proximo *qua* natura producit l ilium el Spiritum sanctum dissentiunt theologi. *Ibid.* Prncipia moralilatis sunl ca omnia ex quibus iit quod actus sil bonus vel malus, vel indifferens. IV, 142. fria assignantur : objectum, cir- cumstantia, linis. *Ibid.*

Priscillixmst æ erraverunt circa animas. II, 265. Errores suos mendaciis el perjurus occultabant. V, G et VII, 597.

Privatio duplex est : una simplex et In facto esse, alia secundum quid el in fleri. IV, 515, 514.

Privilegium. Revocatio privilegii. *Vide Lex.* IV, 476, 477. Creditorum prnilegium juxta codicem Gallicum. VI in *Appendice.* Privilegium aliquod non potest Indulged m præjudicium alterius IX, 568.

Probabile est id quod esi apparenter ve- rum seu verisimile. IV, 465. Probabile aca- deiniconim differt a probabili probabilista- tum 16'. Probabilitas alia c«l inlrnscca, el «dia extrin-cra. 465 Minus probabile non remanet vere probub lc m concursu proba- bilioris. 479.

Pr dBAbilismuv circiter versai xvj s.ccu h finem m scholis agitari læpit. IV 46G Doc- ttnnam probabdisrui esse novam el antiquis

inauditam CClbent Ipsi principes probabilitatis. 471. Probiibillismus legem Christianam evertit, mores corrumpit, cl iidem labefac tat. 477, 478. Ex principii» omissis n probabilisliis notf potest erui conclusio certa, scu formari conscientia morahter certa practice de honestate formali actionis, 474, 479, 485. Inquisitio veritatis Inutilis est si prohahillsnius sit regula segura actionum nostrarum. 478. Numerus auctorum qui probabilismum docuere buic prav® sententiæ non favet. 479, 480. Silentium Ecclesiæ circa probabilismum ipsam ab errore non excusat. 482. SS. Pa tres licet cx professo probabilismum non impugnaverint, ila locuti sunt ut manifestum sil cos a venenata hac opinione esse omnino alienos. 466. Doctrina cleri Gallicani non favet probabilitati. 508-

PnOBAtm.isTA dicitur Ille qui sequitur sententiam faventem libertati, quam ipse judicat minus aut non magis probabilem quam ea quæ favet legi. VI, 47.

Proritas mullum valet ad cognoscendum an aliqua doctrina sit ex Deo. V, 118.

Processio in aivlnis, est unius Persona ab altera vel a duobus origo. Diversi eam acceperunt diversimode. II, 57. Omnis processio est secundum aliquam actionem, immanentem, non transeuntem. 07. Est duplex processio, «lead extra secundum actionem quæ tendit a*ci* exteriorem materiam; 2° ad intra secundum actionem quæ manet m ipso agente. 58. Sunl in Deo processiones ad intra. *Ibici*. Si In Deo non essent processions, non esset oppositio relativa originis. *Ibid*. In Deo sunl dua: processiones el non phires: altera per intellectum, qua gignitur Verbum, altera per voluntatem, qua spiratur Amor. 58. Processiones divinæ active sumpta:, non sunl simplices emanationes, sed veræ el propria; actiones. 64. Dictio et spiratio, qua: sunl aclus notionales cl in quibus formaliter coibistunl processiones divina', non distinguuntur ali intellectione ct volilione virtualicr. Processio Verbi est generatio; non processio Spiritus sancti 69, 76. Emanationi Spiritus sancti adaptatur processio potius quam Filio, propter vocabu lorum Inopiam. 59. Ballo discriminis inter processionem Verbi et Spiritus sancti csl investigabilis. 70.

Prodigalitas est erogatio superflua re turo suarum. VIII, 62. Prodigalitas opponitur avaritia: secundum excessum ct delectum diversimode. *Ibid*. Opponitur etiam Ilberalitatl. Secundum sc csl tantum peccatum veniale, quod potest tamen fieri mortale. 27.

Professio religiosa non est simplex promissio, ul in volo simplici, sed est simul sui traditio ad '-ullum divinum, seu ad vivendum caste, sine proprio cl sub obcdienlia, in religione approbata cl simul traditionem acceptante. 418, 419. Duplex distinguitur professio: expressa, qua verbis; el tacita, qu.i. factu CATimiiiur. Non dilTc.unl cmseij

tlfilller, sed In modo tantum. 419. Proteide tacita inducitur: I. vel gestando habitum proprium professis; 2" vel exercendo actui ipsis proprio», *lInd*. Effectus proles-tonis valida:, sex numerantur. 419. Probabilius videtur professionem quovis Jure Invalidum nullum habere effectum. 4-1 Itcc.laninrc contra professionem invalidam t sl petere facultatem dimittendi habitum ct statum religiosum, allegando causas nullilatls profc sionis. 422. Professio in religione non approbata est invalida: profilens probabilius 1100 tenetur ad vota. 580.

Proles tenetur-nccredere matri asserenti eam esse Illegitimam? VI, 284. Proles naturalis non legitimala, jure Koniano, non succedit patri ab intestato; bone matri etiam cx asse, si nullas alias proles legitimas ha heat; si vero habeat, æquallter succedit cum aliis. VII. 59,60. Prides spuria non legiti mata, nihil potesl accipere a patre vel a matre, sive per testamentum sive ab intes tato, sive per contractus, nisi necessaria vic tui el amictui. 60, 61. Oppressio prolis est species homicidii spectans parentes et nutrices, el dicitur aliquo sensu parricidium. IX, 582. Proles habet a patre complementum ormæ; a matre habet substantiam corporis. X, 184.

Promissio est liberalis, deliberata cl spon tanca fidei datio seu obligatio, exterius lacta el acceptata, de re possibili cl licita. VII,54. Promissio liberalis acceptata, secundum se, ct natura:sua· relicta, obligal cx justitiactcon sequenter sub peccato mortali cx genero.59. Circa obligationem promissionis lres sunt sen tiæ. 57. Promittens obligatur ex justitia ct graviter pro quantitate materias, quando sic se obligare intendit. 40. Obligatio promissio nis cessat: 1° libera remhsione promicari!; 2° sl res promissa fiat vel Impossibilis, vel illicita, vel Inutilis promissio; 3e qtiandodno vicisslm sibi gratuito promittunt, ct unu» non vult implere promissum, alter etiam non tenetur; 4° si causa principalis ob quam facta csl promissio non subsistat, 50 quan do talis imitatio supervenit, ul prudenter judicetur promittentem non voluisse sc in tali eventu obligare. 40. Promissio simplex me* tu extorta non obligat, 525. Ut juramentum obliget, non csl necesse promissionem perse ct scortini sumptam esse obltgaloi iam, sed sufficit ejus cxcutionem esse licitam. *Ibid*. Juramentum debet magis servari propter divini nominis reverentiam quam nuda promissio. *Ibid*. Promissio simplex in eo diiiril a juramento, quod piomissio slmph'X vel Ir ritetur a jure positivo, vel ballem sil irri'n bilis ad nutum melum passi pro Hr injiuiiin qiiiiiin ei lout is cui promittitur. at jus po sitivum non n ntat juramentum, nec est Ir ritabile ratione Injuri® ad nutum jurantis, cum Deus Ipsi injuriam non inferat. *Ibid*.

Pπ'''γ1 <.<ai io differt-ne a divulgatione? tV,471. Ex netura rû el iccluso jure poilli-

INDEX GENERALIS

το, en rcqulrilur et Rufficll legis human® promulgatio quæ possll mOrallter devenire in not)linn* subditorum. *Ibid.* Vide Lei,

Prophet a. Quæduni fuerunl-ne prædicta n prophetis ut futura, qu® revera non cranl futura? 1,149, 178, 197, Propheto dicitur quail de procul Tons vel procul videns. II, 440. Ille csl et dicitur propheta qui cognoscit cl ancuntial ea quæ procul sunl tam ab ipso secundum suum statum, quam ab Ipsi quibuscum conversatur. *Ibid.*

Prophetia esi participatio divinæ præscientiæ Impressa intellectui Prophclæ per revelationem. I, 149 : II, 430.

Propositio per se nola dicitur, cujos verilas per se cl sine medio o se distincto innotescit. I, 23. Duplex distinguitur · per se nola quoad se, cl per se nota quoad nos. 24. Propositio deducta ex duabus propositionibus mediale tantum revelatis, debet adhuc censi theologia. 19, 20. Propositio conditionalis accepta in sensu illativo csl-ne necessario vera, vel necessario falsa? 194. Omnes propositiones condilionalcs contingentes sumplæ In sensu Illativo sunl fais» *Ib.*

Propositum non csl promissio, sed duntnxat sincera voluntas non amplius peccandi. IX, 290.

Prosper (S.) negabat-ne scientiam futurorum conditlonatorum 7 1, 198. Cassianum Impugnavit. III, 260.

Providentia definiri potest : *Ratio ordinis rerum in finem in mente divina existent.* I, 596. Exccullo ordinis providentiæ dicitur gubernatio, *ibid.* Providentia distinguitur a scientia ejus practice cl a lege æterna, quasi conclusio a principio. 597. Providentia alia dicitur naturalis, alia supernatural!*, alia Ordinaria, alia extraordinaria 400. 418. Infallibilitas divinæ providentis noncsl tantum infallibililas præscenli®, ul volunt quidam rcccntlorcs, sed etiam causalilatls. 400, 401 et IV, 124. Providentia divina naturam rerum serval, non corrumpil. IV. 124. Ad divinam providentiam perlinet ul unicuique rei provideat secundum modum suæ conditionis. VIII, 238. Vide Deus.

Proxenet a potest ne sibi rem emero statuto pretio, atque eam ul suam vendere, cl si vendat pluris, illud sibi relinere? VII, 96.

Prudens est ille qui diligentiam debitam pro gravitate rei cl conditione persona, sive In judicando sive in consultando adbibet. VI. 5.

Prudentia est incusura et regula allarutn virtutum moralium. IV, 2. Artus prudentia! est semper practice verus cl moraliler ccrtus 205. Prudentia est virtutum cardinalium plma cl nobilissima. 470 cl VI, 1. Dupliciter sumi potest : 1° largius pro qualibet cognitione vcl ad mores perlinente; t· stricte prj notitia prartica proxime morum directrice. IV, t Delinitur : liceto ratio agibiliirn ; a S. Ag., Cognitio rerum appckudai um el lugiciidai um. etc. *ibid.* Ac-

tus scu functiones prmtentî® sunl : Ijene consullore, recte judicare, el Imperare; ultimus est præcipuus. 8 Emis particularis virtutum moralium preclpitur » prudentia finis communis, a syndcresl. 4. Prudentia alta csl acquisita seu naturaus, alia mfu<a acu supernatural» *Ibid.* Ar piiiila aha csl falsa, alia vera : hæc duplex est, imperfecta et perfecta. 3. Prudentia fih.i in materia morali est in solis peccatoribus. *Ibid.* Vera sed imperfecta communis csl bonis el malis. *Ibid.* Perfecta acquisiti non csl in peccatoribus ; infusa esi in solis cl omnibus justis quantum ad ea quæ sunt de necessitate salutis. *Ibid.* Parles prudenti» sunl triplicis generis : integrates, subjectiva, et potentia-tes. 4. Partes integrates prudntiæ sunl eæ sine quibus non est perfectus aclus scu u<u\$ prudenti». *Ibid.* Octo numerantur : t· memoria, quæ hic sumitur pro recordatione prælerilorum ; 2» Intellectus seu IntePigen-tia sumpta pro cognitione præsenllurn, cl pro recta æslimalione alicujus finis aul principii moralis particularis : 3· docilitas, 4° solerlia ; 5° raliio ; 6° providentia ; 7· circumspectio ; 8" cautio. 5. Partes subjectivæ prudenti® sunt species in quas dividitur prudentia ul sic cl sunl duæ : personalis, qua quis regit sclpsum : politica, per quam aliquis regit multitudinem 4. Politica dividitur in regnalivam, oeconomicam, militarem, et politicam. *Ibid.* Partes potentiates prudentia! sunl viriutes adjunct®, qu® ordinantur ad aliquos aclus secundanos vel materias, quasi non habentes lotam potentiam prudentia-; sunl lres, cubulio : syncsis, gnome 6. Vitia prudenti® opposita sunt duplicis generis : quædam opponuntur per defectum; alia per excessum 7. Prudenti® opponitur per defectum imprudentia. *Ibid.* Vitia prudenti® opposita per excessum, sunl prudentia carnis, nslulla, dolus, fraus, et ulniia sollicitudo de temporalibus cl futuris. 8. Prudentia carnis dicitur secundum quod quis prævidet media idonea ad perficienda opera carnis. *Ibid.* Prudentia csl formaliler in Deo. 154.

Pin ijenti iUS Trccensis Capitulis Carlsiacis subscripserat, sed quatuor alia capitula opposuit contraria. I, 294. Contra Scutum Erignam scripsit. 292.

Pubertas in masculis est annus decimus quartus; in firminis, duodecimus. X. 113.

Pudicitia Non licet defendere pudicitiam cum occi'ione invaloris. VI, 219, 250. Pudicitia dicitur a pu lore, in quo verecundia signitiea ur. VII, 123

Puella. Quandonam puella censetur oppressa vi, vel seducta fraude <M dolo? VI, 279, 280. Pocli® qu® se tangendo libidino-claustrum virginale reserunt, commillutil stuprum. VIII, 147.

Pi er piivenictis ad usum rationis tene-liir-ne in illo pruno instanti se convertere ad Deum? I. 27, 28. Pueri ante usum ra-

limns sunt capaces domini. VI, 23, 24. Puer et puella puberes possunt saltem valide Inde p fuduulcra voluntate parentum, imo et ipsis contra licentibus, vovere castitatem, religionem, « unique profiteri, sicut et matrimonium inire. VII. 277. Pueris nondum adeptis πικπικ rationis licet ministrare carnes die jejunii. VIII. 88. Pueri ante usum rationis : *Vide Amentes.*

Pugna duorum ex improvise sibi occurrentium non est duellum. V, 375. *Vide Duellum.* Pugnee sine periculo occisioni- aul gravis læsionis, noti sunt proprie duella. *Ibid.*

Pulchritudo seu decor spiritualis in quo consistit? VIII, 57.

Pt niendus non est aliquis sine culpa, nisi subsit causa. VIII. 23. Nemo punitur prena spirituali pro peccato alterius; bene tamen quandoque unus punitur seu affligitur prena temporali pro peccato alterius. *Ibid.* Homines possunt ne punire seu affligere aliquem sine culpa? *Ibid.*

Pupillo etiam invito dandus est tutor. VII, II. Suppono infantem, sive sit filius-familias, sive pupillus, nullatenus posse per se contrahere, sive in suum incommodum, Cive in suum commodum. *Ibid.* Si pupillus aul minorennis, eorumve tutor aut curator, quod contractu promiserunt et

solverunt, repetant conditione Indebiti, sed per contradictione mallerlus, jtidl- cisve injustitiam, recuperare non valent, compensatione uti non prohibentur, 11. Pupillus aut minoremus contrahens ellam αικπ auctoritate tutoris vel curatoris, non uulij-sur neque civiliter neque naturaliter circa alienationem suorum bonorum immobilium aul mobilium pretiosorum, quæ serando servari possunt. 12. Pupillus pubes aut pubertati proximus, habens curatorem, contrahens de aliis quam de alienatione suorum immobilium aul mobilium pretiosorum quæ servando servari possunt sine consensu tutoris, incurrit obligationem naturalem coram Deo, non tamen firmam nec quoad omnes suos elTeccus. Est salis communis, 15. Pupillus pubes aul pubertati proximus, contrahens cum auctoritate tutoris vel curatoris de aliis quam de immobilibus pretiosis quæ servando servari possunt, obligatur tam naturaliter quam civiliter *Ibid.*

Purgationes vulgares olim adhiberi solitæ per ferrum candens, per aquam fervidam, et per monomachiam, sunt illicitæ. VII, 595.

Pusillanimitas est, qua quis refugit agredi vel facere aliquid, quasi nimis magnum et superans ejus vires, cum revera non superet. VIII, 46. Pusillanimitas oritur ei ignorantia culpabili suæ conditioni. 47.

Q

Quadragesima non eodem semper ritu ab omnibus observata fuit. VIII, 104. Quatuor dies quadragesime addite sunt a Telephoro papa circa medium secundi sæculi; hæc additio est saltem valde antiqua. 105. Quadragenarius dierum numerus ab Ecclesia convenienter assignatur. 64.

Quartodecimani pertinaciter celebrabant Pascha luna 14. contra concilii Nicaeni decreta. VII, 309, 568.

Quesnellus (Paschasius) negat peccatores esse de corpore Ecclesiæ, et Christum esse eorum caput. II, 449. Quesnelli liber damnatus est a Clemente XI, anno 1715, per bullam *Unigenitus*. II, 275 et V, 142.

Quintiliani dixerunt baptismum non esse ad salutem necessarium.

R

Rabanus asserit realem Christi praesentiam. IX, 57.

Rachel, juxta plures, non peccavit furando idula patris sui. VI, 116.

Raphael dixit se esse unum ex septem qui astant ante thronum. II, 251.

Rapina est injusta et violenta rei alienae ablatio. VI, 288. Rapina est peccatum gravius furto. 289.

Rapior postquam legitime duxit rapiam in uxorem, adhuc subjacet aliis pœnis decreti contra raptures. VI, 288 et VII, 153. Pœnæ contra raptores læ incurrunt ne ante sententiam judicis? VII, 155. Sponsus qui sponsam duxit fu'tiro rapit in matrimonium, esi ne vere rapior et incurrit ne pœnas latas io raptores? *Ibid.*

Raptus Qui non sibi, sed alteri jubenti sui consentienti rapit mulierem ad matrimo-

nium, non Incurrit cum illa impedimentum, sed incurrit tamen excommunicationem. VI, 155. Raptus potest dupliciter considerari: 1º ul est species luxuriæ; 2º ul est impedimentum matrimonii. VII, 148. Raptus in materia luxuriæ est vis illata cuicumque personæ aut ejus parentibus causa explendæ libidinis, sive persona adducatur de loco m locum, sive non. *Ibid.* et IX, 582. Si rapta consentiat, nescientibus parentibus, non est proprie raptus. VII, 149. — Raptus inducens impedimentum matrimonii et alias pœnas concilii Tridentini decreto latas, est omnis et sola abductio violenta mulieris invita causa ineundi cum illa matrimonii. 150.

Ratificationem retrahere, et mandato non est dubium æquiparari. VI, 155.

Ratio. Homo potest peccare in primo io-

itonll Initiative usus rationis, nm autem l terminatlv. IV, 121. Ratio est potentia im-materialis super seipsam refiec'ens. 134. Ratio doniiii.iri debet anpeliliii animali. 1G5. Ratio praest irascihili el concupiscibili. 135 Ratio quantumvis vigilet, non potest omnes cl singulos motus impedire. 323.— Usus perfectus rationis est discretio inter bonum et malum morale. 411, Usus rationis perfectus acquiritur paulalim el successive. *Ibid.* Tempus requisitum ad acquisitionem usus perfecti rationis non potest certo assignari. *Ibid.* Instans quo acquiritur est morale, non physicum. *Ibid.*

Rat mundus (S.) dictus csl non natus. VIII, 437.

Recidivus csl qui in peccatum jam confessum relabitur, etsi semel. IX, 403. De recidivis idem dicendum, quoad absolutiorem ipsis impertiendam . ac de consuetudinariis. *Ibid.* Recidivi frequenter in peccata venialia facilius absolvendi sunt quam frequenter recidivi in peccata mortalia. 410.

Recognitionum libri nullius sunt ponderis; sunt apocryphi. V, 158.

Reconciliatio pro pœiilenlilms sollemnis duplex erat : ima minor, ei prima ; altera major, el secunda. Prima fiebat post substraionern. et per eam pœiutentes reconciliabuntur cum Ecclesia quoad communionem [recum et sacrificii, cui adesse poterant cum aliis fidelibus usque ad finem. Secunda fiebat post consi'tciitiam, ct per eam pœnilenles reconciliabantur Ecclesiae, etiam quoad participationem Eucharistia, ad quam libere sicut alii fideles poterant accedere. IX, 479. Ultima reconciliatio quid erat? 480.

Rect i m absolu e cl materialiter in opere justitia* habetur per solam commensurationem ad . Iterum sine commensuralione ad agentem; secus in aliis virtutibus. VI, 98.

Recuperationes scu compensationes occulta, positae certis conditionibus sunt licita, raro tamen exercenda nul consulendi, quia raro concurrunt omnn« conditiones requisita. VI, 5u0. Describuntur ha conditiones *Ibid.*

Rekursus, hoc est præstans recursum, seu receptator, vulgo *receleur*, dicitur quicumque secuiiii.itciiii, << nmiodilalc m, protectionem , custodiam malefactori praebel, ex quo fit quod vel damnum inferat, v| illatum non restituat. VI, 1Gu. Tcuctur ad restitutionem. *Ibid.*

RedbesTib, id est, redditio bestia, definiri potest conventio duorum vel plurium, q a unus animalia in societatem confert, alter liae custodit et pascit, ut ambo lucrum cx fructibus perdpiani. Hic contractus eil licitus, non secus ac. aliae societates, modo eadem conditiones servantur. VII, 161.

Redemptio efficax restringitur ad oves Christi. l. 287. Redemptio Christi non fuit impropria, sed vera et realis. 111, 77. La-

tiori sensu tota Trinitas nos redemit. 220. *Vide* CuRtSTUS.

Regimen Ecclesiae e*t monarrhicum. IX, 147. Ad bonitatem rcziminis multum confert quod illud ament populi. *Ibid.* *Vide* ECCLESIA.

Regnum Dei significat gratiam scu potius Ipsum Christum. IX. 101.

Regulares vi suæ jurisdictionis possunt nbsolvere omnes Christi fideles saltem saeculares, ex quacumque dioecesi aul mundi parte ad eos venerint. IX, 390. Regulares possunt omni tempore audire confessiones sacularium, nullo excepto nequidem Paschali aul articulo mortis. *Ibid.* Possunt-ne etiam ubique? *Ibid.* Regulares privilégiait possunt absolvere, extra Italiam, ab omnibus casibus Apostohca sedi reservatis, exceptis casibus bullæ Cœnæ. 391. Ab episcopis accipiunt solum approbationem, non autem juiisdictionem. *Ibid.* Regulares non possunt nunc absolvere a casibus quos sibi reservat episcopus. 392. Ea jurisdictione uti non possunt Mendicantes erga regulares utriusque sexus. *Ibid.*

Regulæ quarumdam religionum, licet non sint præcepta stricta et obligantia, sunt tamen materia obedientia : obligant ad poenam. III, 51 : VI, 338.

Regum Galliae statuta matrimonium spectantia. X, 228 *usque ad finem.*

Relapsi post poenitentiam solemnem non erant destituti omni auxdio. IX, 478.

Relapsus frequens oritur ex mutabilitate voluntatis humanæ et ex defectu veii propositi. IX, 260, 406.

R latio in divinis non dicitur perfectio simpliciter simplex. I, 72. Sunt in Ueo aliquae rclat ones reales. 71 *et seqq.* *Vide* Personw. Sunt in Deo quatuor relationes icales originis, nempe : paternitas, filiatio, spiratio activa, el spiratio passiva seu processio; sic tamen, quod spiratio activa, non distinguatur realiler a paternitate cl filiatio.te, sed virtualiter tantum. 11,77. Præter quatuor relationes reales o iginis assignatas, snnt-ne in Deo aliae relationes reales? 78. Relationes in Deo quomodo ideniilcantur cum es entia divina seu deitate. 79. Relationes scu person.!* divins non habent exis entias proprias relativas, sed c\ stunt una absoluta existentia essentia:. 81, 82. Relaltonva divinæ, præter perfectionem absolutam essentia quam implicite important, non ode* runl vi conceptus sui relativi aliam perfectionem relativam ab absoluta virtualiter distinctam 85. R lationes divinæ sunt in se perfectas el veram liaie nt perfectionem; ideo necessario amantur a Deo, et a nobis cultu latriæ adorari debent. 81. — Relationes io creatis realiler distinguuntur cx duplici capite : 1° ex oppositione ad «uum correlate vum ; 2° ex sua limitatione. 77, 78,

Religio. Religio Christiana modo mlrabfl el piyue dntuo mu fundata cl propagata

V, 25. Religio Christiana crevit in mediis persecutionibus. / Znd. Viros doctissimos iugo religioni, apparenter sultæ subjecerunt Apostoli. *Ibid.* Religio tripliciter sumi potest : 1. pro virtute qua Deus ut supremus omnium Dominus colitur; 2. pro quadam formula cultus divini omnibus communi, per quam homo addicitur obsequio divino, quantum est præcise necessarium ad salutem; 3. pro quadam speciali formula cultus divini per quam homo ex libera sua electione totaliter mancipatur cultui divino. VI, 578 : VII, 180. Religio est virtus per quam homines Deo tanquam rerum omnium principio debitum cultum exhibent. 181. Religio non differt a sanctitate, nisi ratione. 184. Religio est virtus specialis ab aliis distincta. 181. Potest tamen dici generalis. 182. Religio praeeminet inter omnes virtutes morales quæ respiciunt bonum divinum et supernaturale. 185, 181. — Finis religionis est ut homo det gloriam Deo et ei se subiciat mente et corpore; quod ad illud non conducit reputatur superfluum et superstitiosum. 571. — Objectum immediatum religionis non est ipse Deus, sed cultus Deo debitus, quem ipsi per actus suos exhibet religio. VII, 182 et IX, 265. Religio, præter actus interiores, quos habet ut primarios, habet etiam exteriores ut secundarios et ad interiores ordinatos, 11, 181. Actus exterior religionis potest considerari dupliciter : activo, prout est actio seu exhibitio cultus; et passive, prout est ipse cultus exhibitus. 185. — Duplex vitium religioni opponitur : unum secundum excessum, aliud secundum defectum : primum est superstitio, quæ dividitur in diversas species; secundum est irreligiositas, qua irreverentia exhibetur vel ipsi Deo immediate, ut tentatio Dei et perjurium, vel rebus sacris, ut sacrilegium et limonia. 370, 372.

Religio, seu status religiosus, est unica si spectetur finis principalis; si spectentur fines proximi, diversæ sunt religiones. VI, 402. Potuit institui religio aliqua ad corporalia opera vilæ activæ, vel ad suscipiendos peregrinos, redimendos captivos, curandos aut visitandos infirmos, sepeliendos mortuos, et ad alia quæcumque charitatis et misericordiæ opera. 403. Potuit institui religio ad prædicandum et ad confessiones excipiendas. *Ibid.* Congrue potest institui religio ad studium sacræ doctrinæ, et consequenter earum doctrinarum sine quibus sacra doctrina haberi non potest. *Ibid.* Inter religiones supremum gradum tenent mixtæ, 40»; secundum, religiones quæ ad contemplationem ordinantur. *Ibid.*; tertium, quæ circa res corporales ordinantur. *Ibid.* Quisquis baptizatus, quævis est sui juris et nullo aliunde impedimento irretitus, potest admitti ad religionem, 406. Coniuges, consummato matrimonio, nec licite nec valide possunt admitti ad religionem, nisi ex consensu com-

partis aut nisi propter adulterium notorium illius. 407. Qui solis precibus aut suasionibus sine vi vel fraude avocat a religione volentem ingredi vel profiteri, ad nullam tenetur restitutionem; qui vero vi vel fraude prædictum avocat, tenetur et illi et religioni restituere. 276. Impedimenta dirimentia vel impedientia tantum ingressum religioni, quænam sunt? 408. 409. An qui vovit ingredi religionem satisfaciat volo ingrediendo religionem in qua dissolute vivitur? 277. Conceditur a jure bimestre conjugibus, ad deliberandum de ingressu religionis, intra quod tempus non tenentur reddere debitum petenti, quo transacto tenentur. X, 165.

Religiosi dicuntur monachi, a vita indivisibili et singulari qua in deiformem monachem colliguntur et proficiunt. VI, 578. Status religiosus consistit in immobili vita conditione ab Ecclesia approbata, in qua homines per tria vota paupertatis, continentiae et obedientiæ et certam regulam tendunt ad perfectionem. 579. Obedientia religiosorum est diversa sicut regula religionum. 387. Voto obedientiæ, religiosus tenetur obedire præcepto legitimi superioris, in iis quæ pertinent directe vel indirecte ad vitam regularem. *Ibid.* Vi voti castitatis, tenetur religiosus abstinere ab omni actu venereo, tam in carnalibus quam in turpis cogitatio, delectatio morum, etc., quam externo ut est tactus, aspectus, conus, pollutio, etc. 588. Licet religioso habere peculium. 586. Licitum est religiosi bona in communi habere. *Ibid.* Licitum est religiosi vivere ex eleemosynis, sive sint parvæ et quotidianæ, sive consistant in perpetuis redditibus. 401. Religiosi non solum licite, sed etiam laudabiliter, utuntur vilibus vestibus: secus dicendum, si vilitas vestium procederet vel ex inani gloria, vel ex avaritia, vel ex negligentia. 402. Religiosus (transgrediens regulam, non semper peccat mortaliter; sed peccat aliquando mortaliter, aliquando venialiter; aliquando non peccat. 588. Religiosi vi status non prohibentur docere, prædicare, sacramenta Eucharistiæ et poenitentiae administrare, aliasque functiones ecclesiasticas exercere. 401, 402. Quæ licentia requiritur et sufficit, ut religiosus possit licite uti rebus aliquibus, sive donando, sive recipiendo, sive aliter disponendo! 585. Religiosus habet dominium rerum spiritualium. 582. Quilibet religiosus non tenetur ad omnia concilia. 580. Religiosus eodem genere peccati gravius peccat quam secularis. 390. Religiosi possunt transire ad arctiorem religionem. VII, 250.

Religiosi et sancti Christi et sanctorum si apprehendantur simul cum eo cuius sunt reliquiae tanquam unum totale objectum eodem cultu adorantur. III, 147, 148. Si vero reliquiae considerentur præcise secundum relationem quam habent ad Christum aut sanctum cuius sunt reliquiae, tunc adorantur cultu iu-

fflorl. *Jbid.* D· fahls reliquiis quid dicen-
dum? 150.

Remigius, Amolonis successor, librum
edidit cut tilulu» : De tribus Epistolis. 1,
293.

Remorsus cruciant sape rnalos in hac vita .
II, 267, 268.

Renaudus (Theophilus) impugnavit com-
munionem pro mortuis tanquam sordem non
ferendam. IX, 181. Damnatus est. *Ibid.*

Repræsalia cum sim quædam species
belli, de eis eodem modo loquendum est ac
de bello. V, 573.

Reprobare apud theologos significat ne-
tum illum mentis in Deo, quo ab æterno sta-
tuit aliquos a vita aeterna rejicere. I, 452.

Reprobatio non consistit in mera nega-
tione prædestinationis, sed in actu positivo
quo Deus permittit aliquos sua culpa deficere
a gloria, et propter culpam infligit damna-
tionis pœnam. I, 452, 466. Licet reproba-
tio sit unica, potest tamen dividi in negati-
vam et positivam. 453. Deus neminem posi-
tive excludit a gloria titulo beneficii inde-
biti et ante prævisa demerita, sicque reproba-
tio negativa non est voluntas excludendi a
gloria ante culpam, sed voluntas permit-
tendi ut aliqui sua culpa excidant a gloria.
454, 455, 459. Motivum reprobationis ne-
gativæ absolute sumptæ, non petitur ex de-
meritis prævisis reprobi, sed ex divina boni-
tate. 460. Reprobatio positiva tam Angelo-
rum quam hominum csl ex prævisis demeri-
tis : hoc est, Deus nemini decernit pœnam
æternæ damnationis nisi propter prævisa
peccata. Ita omnes catholici. 453. Per ef-
fectum reprobationis intelligitur quidquid fit
a Deo ex intentione manifestandi suam jus-
titiam per reprobationem aliquorum. 466.

Res naturales in quantum perfectæ sum-
suum bonum aliis communicant. I, 256. Res
necessariæ et contingentes a Deo ab æterno
fuerant volitæ csl prædefinitæ. 325. Res in
mundo aliæ sunt permanentes, aliæ succes-
sivæ. II, 243. Res a quocumque habet esse
habet et perfectionem. III, 88. Res, ubi-
cumque csl, clama domini. VI, 133. Res
fructus domini. 138. Duplex quandoque
rebus sacris inest sanctitas seu sanctificatio :
prima, ex ipsa sua institutione seu dedica-
tione ; secunda, altera priori superveniens.
VII, 420. Res corporalis non potest ex na-
tura sua determinate significare rem spiri-
tuale. VIII, 218. Res in sacramentis sunt
non solum substantiæ physicæ, sed etiam ac-
tiones morales. 222. Res in sacramentis novæ
legis sunt de facto a Christo determinate.
250. Res significata non potest nisi falso et
insue affirmari designo, nisi sit illius sig-
num vel ex natura rei, vel ex usu aut insti-
tutione, aut nisi auditoribus ita innotescat
per aliquam explicationem. IX, 62.

Reservatio nihil aliud est quam limitatio
jurisdictionis. IX, 375. Reservatio csl odiosa
is confessants, et pœnitentibus est pœna-

lis. 570. Peccatum veniale potest-ne reser-
vari? 575. Peccatum Internum- licet possit,
non solet ab Ecclesia reservari. IV, 464 et
IX, 577. *Vide* CASUS RESERVATUS.

Restitutio est spontanea proprii benefi-
cii demissio coram legitimo superiore, scili-
cet papa aut episcopo, vel prælato Inferiore,
cujus est beneficii collatio, id acceptante.
VII, 457.

Restitutio differt a solutione et satisfac-
tione. II, 349 et V, 113. Restitutio in tota
sua latitudine definiri potest : *Rei acceptæ
reditio*, vel damni illati compensatio. V,
113. Restitutio est necessaria jure naturali,
divino et humano. 115. Restitutio est actus
juslitiæ commutativæ. 114 ad 120. Restitu-
tio faciendâ est per expensas proportionalas.
180. Quæ sunt re-titutioni obnoxia, debentur
vel ratione injustæ detentionis aut dimi-
nutionis, vel ratione rei acceptæ, vel tan-
dem ex contractu. 179. Quod spectat inæ-
qualitatem rei sufficit restituere simplum,
hoc est, tantum quantum fuit ablatum aut
dammificatum. 129. Communiter assignantur
duo tituli inducentes obligationem restituen-
di, scilicet : res accepta, et injusta acceptio.
117. Potest assignari tertius titulus inducens
obligationem restituendi, scilicet contractus.
118. Nemo, secluso contractu, tenetur ad
restitutionem ratione damni illati ante sen-
tentiam judicis, nisi in damno inferendo ad-
miserit culpam theologicam contra justitiam
commutativam. 119. Quilibet tenetur statim
restituere si potest, vel petere dilationem ab
eo qui potest usum rei concedere. 175, 176.
Qui alienum injuste detinet, continuo et
singulis momentis peccat, probabiliter 177.
Regula generalis in qua fundantur omnes
causæ excubantes a restitutione statim vel
absolute faciendâ hæc est : Quotiescumque
dominus rationabiliter con-venire debet quod
restitutio differatur vel omittatur, potest dif-
ferri vel omitti, licet de facto sit imitus.
188. Prima causa excusans a restitutione est
impotentia debitoris sive physica, ut si nihil
omnino habeat ad restituendum; sive mora-
lis, hoc est, maena restituendi difficultas.
188, 189. Secunda causa excusans a restitu-
tione est rationis facta a creditore : ut au-
tem valeat; tres communiter requiruntur
conditiones: prima, est ut remittens possit
remittere; secunda, est ut lex non obstet;
tertia, est ut remissio fiat spontanee et li-
bere, sine vi vel fraude. 192, 193. Tertia
causa excusans a restitutione csl cessio bo-
norum, seu cessio fori. cum nempe debitor
omnibus suis debitis solvendis impar, quo
ipsi supersunt bona creditoribus nimitil.
Ibid. Quarta causa excusans a restitutione
csl ingressus religionis. 194, 197. Quinta
causa est compensatio, dicitur :
una improprie dicta, quæ est recuperatio rei
a debito quam facit qui nihil debet suo de-
bitori. Altera compensatio proprie dicta
est quando ex utraque parte est debitum.

xocatur in jure, debili et crediti inter se contributio. 197. Sexta causa est auctoritas superioris, quod (it dupliciter : 1° per præscriptionem ; 2° per justam judicis sententiam. 198. Septima causa est solutio facta creditori creditoris. *Ibid.* Octava causa est interitus rei. *Ibid.* Nona causa est compositio. Vo cum summo Pontifice quoad bona incerta, luatenus summus Pontifex, ex summa potestate quam habet in bona piis causis destinata, quædam ad hunc usum applicat, reliqua debitori remittit. *Ibid.* Qui urgente extrema necessitate restitutionem omisit, tenetur a transacta restituere rem adhuc citantem, vel simplex debitum; sed quidam negant ad rei in extrema necessitate consumpta restitutionem cum teneri. 192. Tenetur restituere qui quovis modo impedit aliquem a consecutione boni publici, quod est principaliter institutum in utilitatem singulorum. 151. Qui impedit aliquem a consecutione boni ipsi debiti ex justitia commutativa, quovis modo impediat, etiamsi solis precibus aut suasionibus sine vi aut dolo, tenetur ad restitutionem. 118. Tenetur ad restitutionem qui vi vel dolo cilicii ne testator scribat aliquem hæredem, aut ut scriptum delet. 150. Quando plures aequaliter concurrunt ad damnum, tenentur æqualiter ad restitutionem, unusquisque pro sua parte. 169. Qui non potest restituere locum tenetur tamen restituere quod potest. VI. 268. Obligatio restituendi non oritur ex gravitate peccati, sed ex violatione justitiæ. 275. Præceptum restituendi est-ne alicui malivum, an negativum? 516. Restitutio in integrum est prioris juris redintegratio, et in pristinum statum repositio, judicis auctoritate facta. VII in Appendice. Uno restituente, alii debent ipsi refundere quisque suam partem. 169, 170.

Restrictio mentalis est actus mentis quo, dum loquimur, verba restringimus seu detorquemus ad aliud quam ad id quod significant. VII, 599. Recentiores plerumque distinguunt restrictiones in pure seu stricte mentales, et late mentales. 400. Justa causa utendi restrictionibus late mentalibus hæc est : utilitas gravis propria vel aliena, sive vitatio gravis damni proprii vel alieni. 402.

Resurrectio perfecta est liberatio non solum a morte actuali, sed etiam a necessitate, et quod plus est, a possibilitate moriendi. III, 228. Verisimile est sanctos qui cum Christo resurrexerunt fuisse illos „ui specialem respectum habuerunt ad Christum, fueruntque illustriores ejus figura, ul Abraham, etc., Joannes Baptista, etc. 228, 229.

Reus juridice interrogatus tenetur sub mortali peccato fateri veritatem : si autem non interrogetur juridice, non tenetur respondere. VI, 353. Reus potest, imo tenetur se defendere contra sententiam qua condemnaretur ul ipse intro sumeret venenum dut sibi venas aperiret : est communior.

542. Quando reus prudenter dubitat non jure Interroget juridice, non tenetur respondere. 555. Aliis licet-ne reo consulere fugam el carcerum el tractionem, præbere instrumenta el eos adjuvare vel in fuga vel in effractione? 515. Post sententiam judicis tenetur reus pœnam subire. IV, 498.

Revelare absque ulla justa causa, sed ex mera loquacitate, crimen occultum alterius uni tantum viro prudenti, est-ne peccatum mortale? VI, 558.

Revelatum aliquid dicitur dupliciter : 1° formaliter et immediate, ut Deum esse trinum ; 2° virtualiter et mediate, quatenus continetur in aliquo formaliter et immediate revelato, ex quo per discursum vi luminis naturalis deducitur. I, 12. Quæ sunt supernaturalia et excedunt lumen humanum, nec nisi lumine gratiæ cognoscuntur, non solent omnibus revelari, sed aliquibus tantum, per quos deinde aliis manifestantur. III, 251. Deus ordinarie, mediante Ecclesia revelat. V, 3. Revelationes privatae et alicui Ecclesia non probata, non pertinent ad finem. 4. Sunt infirmæ auctoritatis apud theologos, maxime si inter se pugnent. VII, 254.

Reverentia respicit personam excellentem. IV, 428. Actus reverentiae, est contremiscere ex consideratione altitudinis divini, et resilire in propriam paupertatem. V, 265. Reverentia non est idem quod honor. VIII, 4.

Rex differt a tyranno, quia rex bonum commune, tyrannus bonum privatum spectat. IV, 446. Rex potest ferre legem toti regno utilem, licet sit nociva alicui provinciae seu civitati. 447. Rex in bona subditorum non sic habet verum dominium ut possit illa in privatum commodum convertere. 446. Rex non dominatur in servos, sed in liberos. 447.

Riccius (Edmundus) damnatus fuit ab Academia Parisiensis, anno 1612; retractavit suam sententiam anno 1629. V, 190.

Ritus in Ecclesia recepti mutari non possunt per quemlibet sacerdotem. IX, 414.

Rixa. Peccant-ne qui post rixam nec salutant nec colloquuntur? V, 354. Rixa est quoddam bellum privatum in quo rixantes ex ira se percutere nituntur. 418, 435. In eo qui injuste alterum invadit est ex genere peccatum mortale. 418. In eo qui se defendit potest esse sine peccato, quandoque cum veniali, quandoque cum mortali. *Ibid.*

Rogationum diebus est abstinendum a carnibus. VIII, 66.

Romana synodus damnavit Appollinarium. II, 5(19). *Idem* Lateranense concilium.

Rosvigiiosius loquitur de pace Clementina. V, 150.

Rufino nulla fides est adhibenda in his quæ spectant sedem Romanam. V, 15.

Rupertus a quibusdam impanationis accusatur, a aliis excusatur. IX, 77.

Rustici et rudes examinandi sunt circa cogitationes morosas, el circumspectionem pollutionem venereas. IX, 400.

INDEX GENERALIS.

Simatum «eu reulea non sumitur eodem /indo m Deo ac in homine. II, 2 1. Per «ah- hala intclligimiur festa saltem solemniora. IX, 104,, Sabbatum quod mortem Christi subsecutum eit vocabatur magnus dies Sab- bâti. 107.

Sabeilius , Noeli discipulus, suo nomine et patrocínio celebriorem magistri sui hærc- stni reddidit · ab illo dicti sunt Sabelliani el Monarchic il, I. Unicam in Deo personam agnoscebat. 4, 19.

Sacerdos juxta nomen est quasi sacra dos ; id est offerens pro hominibus preces , dona, maxime sacrificium. III, lit): X, 74. Sacerdos rsl quodammodo sequester el me- dius inter Deum el homines ; ad ipsum emrn spectat divina dogmata el sacramenta exhi- bere populo et quæ sunt populi, ut preces, sacrificia, oblationes exhibere Deo, VII, 259: X, 4“. Si sacerdos resuscitaretur, non esset iterum baptizandus, neque confirman- dus, neque ordinandus. Vili , 281. Non est in ecclesia nisi unus sacerdos principalis, sed sunt innumeri ministeriales. IX, 197. Sacer- dotes noxa: legis in quo differunt a sacerdo- tibiis legis veleris? Sacerdos celebrans debet applicare fructum sacrificii. 198. Sacerdotes rurare debent ul tot celebrent missas quot acceperunt stipendia. 210. Sacerdos cele- brans debet applicare fructum sacrificii. 2 7. Sacerdos m sua ordinatione accipit duas po- testates : unam in corpus Christi verum ; aliam in corpus Christi mysticum 560. Sa- cerdotes non sunl successores apostolorum, quoad apostolaturn.ôGl. In famoso canone Om- msuiniuxi/ue, etc. proprius sacerdos est paro- chus, non exclusis tamen summo Pontifice et episcopis. 411. Per proprium sacerdotem quidam iilelligiinl solum parochum exclusis summo Pontifice el episcopo. *Ibid.* Hæc opinio damnata esta Joanne XXII- 414. Nomine proprii sacerdotis alii intelligunt non tantum parochum, sed etiam summum Pontificem in universa ecclesia, ct episco- pum in diœcesi. 411, 412.

SacerdovIUM non fuit translatur nisi in cruce. VIII, 381. Fide certum est sacerdo- tium esse sacramentum. X, 35.

SaCRamentalia sic dicuntur propter ali- quam similitudinem cum sacramentis. VIII. 575-Sex vulgo sacramentalia numerantur, scilicet : Orans , tinctus , edens, confessus , dans, benedicens. 1b8. Sunt ex institutione Ecclesiæ. IX , 279. Causatu remissionem uo calorum venialium *Ibid.*

Sackamentabit ad tropos et figura· de- torquent veiba Chritd instituentis Eucha- risiiam, IX, *6.

Sacramemivm. Christus voluit sacramenta conii i ab nomino |V 502. Val ditas sacra- menti pi ndcl ex institutione Christi, non ex opinione hominum. 2 9 Sacramenta cau- miil gratiam proportioiuliler juxta propriam

cujusque dispositionem. V, 115. Sacramen- tum late sumptum est quodeumque tlgnuq rei sacræ. Stricte sumptum, est «lgnum pra> licum et effectivum rei sacræ, g. IIi scilicet nos sanctificantis. VIII, 214. cl X, 93 Sacra- menta sunt signa sensibilia quibus homines in unum religionis visibilis nomcn<coadunantur. 438, Sacramentum est signum ad placitum, praelicum, sacrum tam ex parte rei sanctifi- cantis quam ex parte rei significatæ permanens el stabile, 217 *ad* 220. Signum stabile debet enim permanere quandiu durabil religio. 220. Sacramentum aliquo modo perlinet ad virtutem religionis. 218. Sacramenta sunl quædarn composita artificialia, non physica, sed materialia , ab hominibus exercenda ct recipienda. 221,226. Sacramentum tria sig- nificat : passionem Christi, gratiam sanctifi- cantem, el gloriam. 222. Sacramenta pos- sunt considerari : 1° ex parte cau-a* sancti- ficantis ; 2° ex parte hominis sanctificandi ; 3° ex parte ipsius significationis sacramen- talis. 225. Sacramenta sunt necessaria, ne- cessitate scilicet congruentis, ad humanam salutem. 258 Post peccatum ante Christum tam in lege naturæ quam in lege scripta , tam pro peccato originali quam pro actuali- bus , debuerunt esse sacramenta. 242. — Nullum in statu iuiocentiæ de facto extitit sacramentum. 259. In S. Scriptura nullibi revelalur-ne fuisse sacramenta in lege naturæ, nec etiam in lege scripta, saltem pro pecca- tis actualibus ? 2<1. Sacramenta, tam legis natura* quam legis script®, fuissenl imme- diate a D o instituta. 281. Sacramenta legis scriplæ reduci possunt ad tria genera: pri- mum est quo homines constituebantur et de- putabantur in statu colendi Deum ; secun- dum , quod consistebat in usu rerum quæ ad Det cultum pertinebant; tertium, per quod removebantur impedimenta cultus divini per illos exercendi. 214 Sacramenta veleris le- gis non causabanl gratiam ex opere operato ac ive sicut nostra 271. Sacramenta veteris legi- non imprimebant characterem. 275, 276. Ha*c sacramenta erant typiet Cguræ sa- cramentorum novæ legis. 245. Sacramenta veteris logis erant prognostica. 218, 219.— Post Christum debuerunt esse sacramenta a veteribus distincta. 217. Sacramenta nostra univoce conveniunt cum sacramentis anti- qua: legis in ratione -aeramenti. 215, 221. Sacramenta novæ legis -uni septem , nec plura nce pauciora, scilicet: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Poenitentia, Ex- tiema l nctio, Ordo el Matrimonium ; est de fide. 518. Batio congrua institutionis sep- tem sacramentorum desumitur et similitu- dine vita· -piritualis cum corporali. 51“. Du- plex est eromeniorum causa : instituens , et excquetis seu ministrans. 281. Deus so- lus per auctoritatem propriam est auctor principalis uiunuin sacriucnloi um. *ibid.*

Omnia nov® Irgis «aeramenta fuerunt immediate a Christo instituta. *Ibid.* Christus est causa principalis moralis seu meritoria gratis, et alorcmsui meriti «aeramenti moraliter applicuit. 250. Passio Christi csl causa Analis et officiens sacramentorum. 215. Christus in sacramentis duplicem habuit potestatem: unam auctoriatatis supremæ, quæ ipsi competit secundum quod Deus: banc potestatem nulli ccaluræ potuit communi, care. 285. Aliam habuit potestatem, ministerii principalis seu excellenliæ, quæ ipsi competit secundum quod homo conjunctus Verbo. *Ibid.* Christus potestatem excellentiam secundum quam instituit sacramenta, potuit puro homini communicare, non tamen in perfectione et eminentia quæ sibi competit. *Ibid.* — Omnia sacramenta, tam antiquas quam novæ legis, constant de facto rebus sensibilibus. 222. — Sacramenta novæ legis constant ex rebus et verbis tanquam materia et forma, et ul partibus intrinsecis et essentialibus. 224. Materia et forma compositi debent simul uniri similitate physica vel morali. *Ibid.* Sacramenta tangunt physice animam contactu virtutis. 257. — Verba sacramentorum non sunt simpliciter promissoria et concionatoria, sed consecratoris, id est, effectiva illius quod significant. 228. Verba sacramentorum usurpata et instituta a Christo nullam continent promissionem aut concionem. *Ibid.* Usus verborum communium non est necessitatis absolutus pro sacramenti validitate, sed tantum congruentia; et obligationis sub peccato pro ministris. 252. Verbum concionationis iocose aut sine ulla intentione prolatum est efficax, non autem verbum sacramentalis, 505, 506. — Inter sacramenta novæ legis quædam dicuntur mortuorum; alia dicuntur vivorum. 261. Sacramenta mortuorum per se causant primam gratiam; sacramenta vivorum per se causant secundam gratiam. *Ibid.* In sacramentis mortuorum, ad percipiendum primum eorum effectum, scilicet primam gratiam, requiritur et sufficit, in adultis, dispositio quæ sit saltem attritio supernaturalis actualis vel virtualis. 265. In sacramentis vivorum ad percipiendum primum eorum effectum, scilicet augmentum gratiæ, non requiritur necessario dispositio actualis vel virtualis, sed sufficit habitualis, scilicet status gratiæ: unde etiamsi aliquis in actuali susceptione peccet venialiter, nihilominus recipit hunc effectum. Ita plures. *Ibid.* Aliquando et per accidens sacramenta mortuorum caneant secundam gratiam, et sacramenta vivorum primam. 201. Falsum est catholicos nullam dispositionem requirere in suscipiente «aeramentum, ut per illud iustificetur. 240. Aliquis potest accedere ad sacramenta positive dignus et dignus negativo, et non indigne. 265. Attritio saltem requiritur pro «aeramentis mortuorum, 558, pro sacramentis vivorum, status gratiæ . . .

iem prudenter existimatus per confessionem vel contritionem. *Ibid.* Ad integritatem sacramenti non requiritur attentio tam in ministrante quam in suscipiente, excepta forte exitu maiusculone. 539. Possitne qui esse certus suscepti sacramenti, et el intentio interna sit necessaria? 554. Qui rationabiliter dubitat de valore sacramenti debet ipsum repetere sub conditione. 257. Qui corius et de invaliditate sacramenti defectu sive materia; sive formæ, debet, adhibita materia vel forma valida, ipsum absolute repetere. *Ibid.* Qui certus de validitate sacramenti ipsum repetit etiam sub conditione, sacrilegium committit. *Ibid.* Sacramenta flete suscepta non conferunt probabilius physice gratiam recedente fictione. 257. — Quædam sacramenta novæ legis conferre characterem, est de fide, contra VViclelistas, Lutheranos et Calvinistas. 275. Trium tantum sacramenta, scilicet baptismus, confirmatio et ordo, conferunt characterem, non alia quatuor. 260 et 275. Sacramenta in quibus imprimatur character non reiterantur, eo quod character est indelebilis. 275. Sacramenta quæ imprimunt characterem, fide suscepta, recedente fictione causantne physice gratiam? 257. Remanentne in characterem quem Deus elevat, et, recedente fictione, producant gratiam? *Ibid.* — In sacramentis datur virtus instrumentalis ad inducendum effectum sacramentalis, quæ proportionatur instrumento. 257. Sacramenta agunt ad modum agentium naturalium, quæ plus vel minus efficiunt secundum maiorem vel minorem capacitatem seu dispositionem subjecti. 250. Effectus sacramentorum nobis tantum innotescere possunt certo et infallibiliter vel ex Script., vel ex concilio, vel ex trad., probabiliter ex aliis auctoritatibus. Sacramenta id solum causant per se quod significant, sed per accidens causant aliud. 262. Sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. 570. — Sacramenta novæ legis sunt plus quam signa gratiæ. 252. Sacramenta veteris legis non habebant vim causandi gratiam. 251. Sacramenta novæ legis causant gratiam nobiliori et perfectiori modo quam sacramenta veteris legis. 255. Sacramenta novæ legis sunt causæ instrumentales gratiæ, non solum moraliter, sed etiam physice. 250. Gratia sacramentalis est novus modus intrinsecus perfectionis, seu speciatim vigor gratiæ communior dicitur superadditus, cum ordine seu exigentia et jure ad auxilium actuale suo tempore conferendum. Ita quidam contra quosdam alios. 267, 268. Gratia duplici modo producitur, scilicet: ex opere operantis, et ex opere operato. 247. Gratiam produci ex opere operantis est illam conferri a Deo intuitu operis, quatenus ab operante laudabiliter et meritorie procedit. 246. Gratiam produci ex opere operato est eam tu-

ferri a Deo intuitu operis, non ul procedit laudabiliter ab operante, sed ut est A Christo Institutum *Ibid.* Abstrahendo a dispositione Subjecti, sacramenta specie distincta ex se imequalcm conferunt gratiam; solo numero distinctu, æqualctn. 264. Sacramentum reviviscens quomodo confert gratiam? 461, 462. Eci lesia non habet potestatem instituendi quædam signa visibilia, quæ vi præcisæ suæ institutionis gratiam conferant. IX, 298, 299. Ecclesia non polcsl instituta sacramenta remove. Sunt ipsius Ecclesiæ fundamenta. 552. Unio cum Christo et effectus generalis omnium sacramentorum. 151, 152. Gratia sanctificans esi communis effectus omnium sacramentorum. 55. Quodlibet sacramentum addil aliquem modum seu rigorem cum juro ad auxilia specialia pro actibus sibi propriis eliciendis. *Ibid.* Qu® pertinent ad ritus sacramentorum habebantur pro secretissimis et scriptis non semper prodebantur. IX, II. Nullum sacramentum novæ legis csl per se primo institutum contra peccata venialia. X, 15.

Sacrificium, si generaliter sumatur, est omne opus bonum propter reverentiam divinam factum. Si autem stricte cl proprie sumatur, sacrificium est : Oblatio rei sensibilis a legitimo ministro facta Deo, per rcalemmutationem ad testandum supremum ejus dominium, nostramque subjectionem. VII, 250; IX, 194. Præter hanc significationem quædam sacrificia habent aliam accessoriam quæ allegorica dici polcsl. 257. Ad perfectum et proprie dictum sacrificium quinque requiruntur ; 1º ex parte ministri, quod sil sacerdos ; 2º ex parte materiæ oblatae, quod sil res sensibilis permanens; 5º ex parte formæ, quod res illa rcaliter immutetur ; 4º ex parte finis, quod soli Deo fiat, in protestationem supremi ejus domini cl noslræ subjectionis; 5º ex parte loci, quod fiat in templo vel in altari. 258. Ad rationem sacrificii non requiritur necessario mutatio qua victima totaliter destruat, sed sufficit talis mutatio qua hostia ponatur in statu humiliori et potitis ad destructionem vergente, quam ad persistendam. *Ibid.* De essentia sacrificii incruentici sl ul sanguis mystice separetur a corpore. IX, 128, De essentia sacrificii cruenti est ut sanguis separetur reahter a corpore. *Ibid.* Valor sacrificii differt ab ejus effectus. 208, Valor esi dignitas quam habet tam ex parte rei oblatae quam afferentis principalis. *Ibid.* Fructus seu effectus est Id quod de facto confertur intuitu hujus dignitatis. *Ibid.* Inter varias «acrificiorum antiquorum divisiones præcepta est quæ sit ratione forme et iis simul in holocaustum, sacrificium pro peccato, et hostia pacifica. VII, 258, 259, Sacrificium dividitur in latreulicum, eucharisticum, impetratorium, et propiliatorium. 1XJ194. In lege nova unicumscl sacrificium inlinitæ dignitatis, scilicet, sacrificium Mis-

virtutem. Vif. 239. Oblatio sacrificii esi de jure naturæ. *Ibid.* Sacrificiurr Mis'... differit n sacrificiis legis antique, a MCriticio crucis, a sacrificio cœne el a ^aeramento Eucharistiæ. IX, 204. Fructus sacrificii potent applicari generalissime : 1º pro lotius munii salute; 2º generaliter pro parentibus, amicis, communitate; 5º specialiter pro illo sd isto in particulari. 207, 2()8. Offerri potest hoc sacrificium pro omnibus hominibus viventibus, etiamsi infidelibus schismaticis, hxreticis et excommunicatis, modo pro bis non offeratur tanquam pro membris Ecclesiæ. 206. Non potest offerri pro damnatis el infantibus decedentibus sine baptismo, quia sunt in termino, cl in inferno nulla est redemptio. *Ibid.* Miss® sacrificium pro fidelibus defunctis in purgatorio potest offerri. *Ibid.* Vide MISSA< Nulla natio aut religio est aut fuit unquam sine sacrificio. 197. Omnes homines tenentur ad sacrificium interius; tenentur etiam omnes ad sacrificium exterius, quod est proprie dictum sacrificium non per se quidem, sed per alios. VII, 259.

Sacrilegium csl omnis *violatio*, seu indigna et irreverent tractatio rei saertr. VII, 419 et seqq. Sacrilegium est speciale peccatum oppositum religioni. A2II. Sunt lres species sacrilegii : 1º contra personam sacram ; 2º contra locum sacrum; 3º contra rem sacram. *Ibid.* et seqq. Utrum sacrilegium sit semper peccatum mortale ? 423. Sacrilegia contra res sacras diversos habent gradus secundum differentiam rerum sacrarum. primum locum lenem sacramenta quibus homo sanctificatur, et inter illa Eucharistia; secundum locum oblinent vasa ad susceptionem sen administracionem sacramentorum consecrata vel benedicta, item cruces, imagines; reliqui®, oleumsanctum, Evangelium, Scriptura, etc.; tertium locutu, ca quæ perlinent ad ornatum ecclesiæ et ministrorum ul sacranientalia; quartum, jura et bona ecclesiastica. 425, 42 i. Quando utraque persona complex est sacra, duplex est sacrilegium. 5 40. Sacrilegium carnale committitur in resacras, quando earum interventu aguntur impudica. *Ibid.* Quinam fiunt contra sanctitatem loci ut reatus sacrilegii incurratur 421 Et quomodo debent fieri ul indigent réconciliaione? *Ibid.* Qu® sit pcena conveniens sacrilegiorum" 12 i. Sacrilegium in materiæ venerea delinitur violatio rei sacrae per actum venereum. VIII, 1<5. Triplex esi species sacrilegii carnalis, scilicet, persona', loci, el rei. Sacrilegium carnale committitur per copulam carnalem, ani quamemque voluntariam seminis humani cfiusionem m loco sacro. 1G5.

Sacrum omittens die festo incidente In dominicam unum numero cl specie peccatum committit. IV, 5(>7. Vide Dies Dominica. Iuden» tempore sacri cum eo qui prius firmiter statuit non adire sacrum, non peccat. 299. Uxor polcsl cl debel semel cl Herum

sacrum omittere, propter zelotypiam nut morositatem mariti inde eventuram. V, 239. Puella quæ cil aliquem determinate ex suo aspectu scandalizari, potest et debet-ne sacrum die festo omittere? *Ibid.*

Saddugæi necabant resurrectionem, et existentiam Angelorum atque spirituum. II, 148.

Sæculum decimum non fuit sæculum sceleris et ignorantia». IX, 287.

Salomon præcellit-ne sapientia omnes homines? II, 270. Non petiit neque divitias, neque paupertatem. III, 198. Condemnavit-ne juste Adoniam ad mortem? VI, 323. Incertum est Salomonem egisse poenitentiam. IX, 266.

Salus. Voluntas Christi de omnibus salvandis non est superflua et otiosa. I, 289. Salus cuique moraliter viventi est possibilis etiam supposito non solum peccato originali, sed suppositis quibusvis aliis peccatis actualibus, non finalibus. 302. Deus etiam post Ati® lapsum vult voluntate ante cedente, non otiosa sed activa, omnes omni in homines salvos fieri. Deus voluntate efficaciter et absoluta salvat aliquos ante omnem meritum gratiæ prævisionem, et ex ea voluntate profluunt media sufficientia ad salutem. Vasquesius et pauci alii id negant de infantibus. 272, 433, 434. Via salutis non est arctior in lege nova quam in veteri. V, 32. Deus ex potentia extraordinaria potest non solum homines damnatos, sed etiam diabolos omnes salvare. VII, 231. Post peccatum nullus salvari potest nisi per fidem in Christum redemptorem. VIII, 242.

Salutatio angelica. Ad venerationem et memoriam sacratissimi momenti salutationis Angelicæ usus obtinuit inter fideles ut iter in die, mane, meridie et vespere salutationem angelicam recitarent. III, 161, 162.

Samaritani non receperant a Philippo confirmationem, illam receperunt ab Apostolis. IX, 11.

Samson nec impoenitens nec suicidii reus occubuit. VI, 80.

Samuel non peccavit lugendo Saul. IV, 175. Probabilius est verum Samuelem, saltem quoad animam, et non dæmonem sub Samuelis specie, apparuisse Sauli mulierem pythonissam consulenti. VII, 390.

Sancti duobus modis res cognoscunt in Verbo: 1° formaliter, hoc est, ipsa formali visione Verbi: 2° causaliter, hoc est, per species a Verbo impressas, vi beatificæ visionis. *Vide Beati.* VII, 193. Saurii dupliciter dicuntur orare pro nobis: uno modo ratione expressa, et modo oratione implicita. 191. Sane « uiq. etr. ir* » | ossnnt, lirt non sint in statu merendi. *Ibid.* Per invocationem sanctarum nulla fit injuria Deo et Christo. 191. Invocationes sanctorum prout habent apud catholicos, non sonant superstitiose, neque rejiciendæ. 195. In veteri Testamento sancti aliquando invocabantur. *Ibid.*

Sectarii posteriores concedunt sancto; etiam pro ecclesia in genere. 190. Sanctus quæ iam iguam aut luvium se Hjecerunt ne velarentur, id fecerunt. X instinctu Spiritui sancti. VI, 227.

Sanctificatio nostra consistit in rubjectione montis ad Deum. VIII, 239. Quomodo satisficit præcepto de sanctificandis festis? IX, 177. *Vide Dies dominica.*

Sanctitas dicitur per quam mens hominis seipsam et suos actus applicat Deo seu dirigit ad Deum. II, 430: VII, 18.7. Sanctitas ex tribus coalescit: 1° est munditia mentis, seu ab omni labe puritas; 2° firmitas in bono; 3° summa conjunctio et applicatio ad Deum resque divinas: ad quod ultimum duo priora requiruntur. *Ibid.* Sanctitas potest haberi per infusionem gratiæ justificantis. VII, 185. Sanctitas polemicè inesse rebus. 277.

Sanguis. Duplex potest distingui: nutritivus et naturalis. II, 427. Sanguis Christi etiam in triduo mortis mansit hypostatice unitus Verbo. 429. Sanguis in veteri lege dicitur anima bruti, id est, signum. IX, 68.

Sapientia est scientia considerans causas altissimas. I, 22.

Sardicense concilium semper fuit habitum vel appendix concilii Nicæni. V, 310. Illud concilium a Constantio, jussu Julii papæ, convocatum fuit. 231.

Satisfactio quæ est recompensatio voluntaria debiti alia est condigna, quando res oblata adæquale debitum; alia de toto rigore justitiæ; seu ad apices juris, quando sonantur omnes conditiones strictæ justitiæ. II, 518 et III, 94, 97. Homo punis non potest Deo pro peccato offerre satisfactionem secundum totum rigorem justitiæ. II, 438, 459. Utrum homo purus, id est non Deus, non potuerit satisfactionem de condigno Deo pro peccato proprio vel alieno exhibere, controvertitur. *Ibid.* Ille vere et proprie dicitur satisfacere, qui exhibet pretium æquivalens rei ahlal®, seu injuriæ illat®, per quod extinguitur debitum; ita Christum pro nobis satisfecisse tenent omnes catholici; negant Sociniani. III, 77, 97. Satisfactio secundum vim nominis est omnis actio qua quis facit quantum debet sive solvendo debitum, sive respondendo expectationi de se conceptæ, sive reddendo sufficientem rationem eorum de quibus rogatur. IX, 472. Satisfactio summe strictius significat compensationem, quæ vocatur restitutio si agatur de damno reparando, et quæ vocatur satisfactio si fiat ad compensandam offensionem suam ipsi immanit illatam. *Ibid.* Tripliciter distingui potest satisfactio: de c. i. d. i. i. c., de c. n. i. t. j. r. i. i. l. c., d. c. i. i. i. t. i. i. c. i. e. a. m. Homo non potest Deo satisfacere pro culpa secundum æqualitatem emque illius, potest secundum æqualitatem proportionis 483.

Satisfactio pro poena temporali restante

post remissionem culpa et pœna æterna, i
declinitur : Solutio pœna temporalis peccato
debita per opera bona et pœnalia, a confes-
sario laxata si nempe sit sacramentalis; vel
sponte suscepta, si sil exlra-sacramentalis.
452, <33. Sola satisfactio quam sacerdos
tanquam Dei minister in sacramenti pœni-
tentiae dispensatione injungit, esi pars in-
tegratis sacramenti. 453, 456. Satisfactio
alia æquivalens scu sufficiens, alia insuffi-
ciens ; sufficiens duplex : una ex parle ma-
teriae, allera ex parle formæ. 453. Necessa-
ria est peccatoribus salisfactio. 454. Non est
necesse adimplere satisfactionem ante abso-
lutionem. 456. Convenientius tamen impo-
nitur ante absolutionem; quia sic materia
præsupponitur expressius formæ. 457. Im-
plenda est salisfactio injuncta quamprimum
commode fieri potest, si nullum tempus sit
præfixum. *Ibid.* Probabile est quod satis-
factio sacramentalis causcl ex opere operato
gratias actuales, et augmentum gratiæ habi-
tualis. 472. Omnis nostra satisfactio ad
Deum csl amicabile, nec fundatur in justi-
tia, sed in sola acceptione divina. 275.
Abstrahendo a satisfactione sacramentali et
exlra-sacramentali, eamque spectando ut
solutionem debili, unus potesl pro allero
satisfacere ; spectando autem ul medicinam,
non potest nisi per accidens. 460. Satisfactio
alia est publica, alia privata. 455. Conve-
nienter enumerantur opera salisfactoria,
eleemosyna, jejunium, el oratio. 472. Opus
jatisfactorium habet duplicem valorem :
1° moralem; 2° satisfactoiium. *Ibid.* Opera
satisfactoria debent esse poenalia. 469. Opera
alias debita sunt salisfactoria. 472. Opera
salisfactoria quæ præcedunt reconciliatio-
nem, si fiant ex gralia actuali, sc habent
per modum præparationis el impetrationis
ad ipsam remissionem culpæ et pœnæ æler-
næ. 455. Omnis actus virtutis est pœnalis el
salisfactorius. 470. Opus in actu vel affectu
peccati factum, nullo modo satisfacit. 466,
467. Opus in reatu peccati facium, si, depo-
sito affectu ad peccatum, procedat ex gratia
actuali, ut in pœnitentibus, satisfacit non de
condigno, nec de congruo srkle, sed de
congruo late. 466.

Scandalum Græce, Latine offendiculum.
V, 378. Recte definitur : Dictum vel factum
minus rectum præbens alteri occasionem
ruintr spiritualis. IV, 185: V, 378. Scan-
dalum aliud est activum, (t aliud passivum :
activum duplex est : per se, et per accidens.
IV, 378. Scandalum activum proprie dictum
est peccatum ex genere suo mnrtaie. 379,
potest fieri veniale, *Ibid.* Scandalum passi-
vum est mina spiritualis proximi occasione
dicti vel facti altc-iins. *Ibui.* Scandalum pas-
sivum est peccatum, non speciale tamen.
Il> d. Duplex est : datum, et acceptum. 378.
Acceptum aliud dicitur scandalum pusillo-
rum, el aliud scandalum PharisaYcum. *Ibid.*
Ea qute sunt legibus prohibita vel præcepta

posse aut debere omitti ob scandalom pusil-
lorum; negant quidam, affirmant alii. 325.

Scandala necessaria sunt hyp ithetfee, non
absolute. 579. Scandalizari est peccando pa-
li ruinam spiritualem. 378. Unde fdsa est
eorum opinio qui scandalum cum Indigna-
tione confundunt. *Ibid.*

Scholastici antiqui admisieront formant
deprecatoriam in pœnitentia. IX, 255.

Schisma Græce, Latine scissio, est pecca-
tum speciale; definitur : Voluntaria separa-
tio sui ipsius ab unitate Ecclesiæ. V, 565.
Schisma esi peccatum speciale el mortale ex
genere suo. *Ibid.*

Schismaticus triplici modo quis potest
fieri, sc separando : 1. a capite; i- a mem-
bris ; 5° a capite el membris sumul. V, 365.
id est, schismaticus est : 1. qui renitit su-
besse Romano Pontifici ul lah, se ab illitis
obedientia separando. *Ibid.* ; 2» qui recusant
communicare cum catholicis in rebus fidei
et religionis, V, 563; 5. qui se séparent a
Romano Pontifice ul tali el ab his qui illi ad-
hærcnl. *Ibid.* Excommunicantur schismati-
ci excommunicatione majori Papæ reservata.
Ibid. Non csl schismaticus qui non renuit
subesse Romano Pontifici ut esi homo priva-
tus, v. g. ex odio. *Ibid.* Schismatici occulti
retinent jurisdictionem, non manifesti. *Ib.*

Scientia Ad rationem scicnlæ suballcr-
naie non requiritur evidentia actualis, sed
sufficit radicalis. 1,9. Scientiæ desumunt suatn
unitatem specificam ab objecto formali. .1.
Scientia du, liciter sumitur : 1° late pro omni
cognitione intellectiva, certa et evidenti ;
2° proprie pro cognitione certa et evidenti
rerum per causas, i. 3. Scientia dicitur in-
fusa dupliciter, per sc scilicet, et per acci-
dens : per se esi illa quæ non nisi a Deo cau-
sari polesl; per accidens est illa quæ propriis
actibus polesl acquiri : de facio a Deo solo
infunditur; est ejusdem speciei cum aequi-
sila. III, 9, 15. Scientia per se «. qnmbilis
dicitur quæ per se el connaturaliter pclit ac-
tibus nostris acquiri, licet per accidens pos-
sii a Deo infundi. *Ibid.* Scientia infinitorum
debel ne esse infinita? 7. Scientia publica
habetur in civilibus per testes, per libros
antiquos, per scripta manu publica confecta,
Der famam el indicia. VI, 350. In crimina-
libus vero habetur per evidentiam lacti, | er
confessionem rei, et per testes. *ibid.*

Scotistæ Jistingnunt formaliter inter es-
sentiam divinam, attributa et personas. 1,
I-it. Scotista ctinn Scoto dicunt esse venis
actiones intellectus et voluntatis. non 'rrr<..
esse intellecii< nim, necue 'K itun n, > d
dictionem et spuationem m 'I. <

Deo distinguunt de return te a
t ntionem 351. Dirum nî sc im < : i. . . K
sortiam sairantuni pœnititnbic. > . n ; . m
ictus] (enitentis. IX, 243, lu m>

opinionibus contrarii sunt Tlon s t
Scores (Joannes), Erigema et
pectæ habitus esi fidei circa pia -ml un n a-

lem. IX, 4Î, 59. Hujus liber de corpore Christi prædiplus est in concilio Vercellensi anno 4053. 43.

Scotus quomodo intelligit meritum de condigno? III, 456. Ponit essentiam beatitudinis formalis in solo actu voluntatis, scilicet vel amore ad diuinitatem, vel fruitione. IV, 14. Censuit verba Christi ad consecrationem non esse efficacia nisi præmissis, *qui pridie*. IX, 159.

Scriptura. Verba scripturæ sanctæ accipienda sunt in proprio sensu, quando nullum inde sequitur inconueniens. III, 51. Scriptura sacra est verbum Dei scriptum. V, 67. Scriptura sacra est norma et lex iuxta quas dirimendæ sunt controversiæ fidei. 115. Ex traditione habemus quod Scriptura sit sacra et diuina. 88. Scriptura sacra dividitur in Vetus et Novum Testamentum. 71. Omnes Scripturæ sententiæ sunt a Spiritu sancto inspiratæ et dictatæ. 68. Spiritus sanctus se accommodavit genio scriptoris cujusque sacri. 70. Probabilius videtur ad rationem Scripturæ sacræ requiri quod non solum sensus et sententiæ, sed etiam singula verba, sint a Spiritu sancto dictata. 68. Sensus Scripturæ in multis locis obscurus est. 85. Scriptura non potest de suo sensu judicare vel voluntate hæretici. 81. Spiritus cujusque privatus non potest esse iudex de vero sensu Scripturæ, vel colunt hæretici. *Ibid.* Duplex est in genere sensus Scripturæ sacræ : litteralis seu historicus, et mysticus seu spiritualis. SI. Sensus litteralis duplex est : unus proprius et grammaticalis, alter improprius et metaphoricus, 82. Idem textus Scripturæ potest habere plures sensus litterales. 85. Sensus spiritualis triplex est, scilicet : allegoricus, moralis seu tropologicus, et anagogicus. 82. Sensus accommodatilius quid est? 81. Licetne cuique privato usurpare verba Scripturæ in sensu accommodato? 85. Ad quem sensum pertinet parabolicus. 82. Italica versio quid est? in usu fuitne in Ecclesia? 71. In quo sita est versio Latina authentica? 78. Menda quibus scatet versio Latina auteruntne ipsius authenticitatem? *Ibid.* Vulgata communis quid est? 71. Ea nunc utitur Ecclesia. *Ibid.* Vulgata estne in omnibus conformis fontibus Hebræis et Græcis? 77. Quid de incudis quæ in versione Vulgata reperiiebantur olim et adhuc remanent, censendum est? 78. Versiones in linguas vernaculas tot sunt quot existunt diversæ nationes. 74. Multæ fuerunt versiones Græcæ. 73. Quid est versio Septuaginta interpretum? Cujusnam est auctoritatis? *Ibid.* Quid censendum de versione Syriaca? *Ibid.* Certum est illam extare; auctores ejus sunt incerti. *Ibid.* Autographa Scripturæ sacræ exstantne adhuc? 72. Scriptores sacri sunt calami Spiritus sancti, sed calami vivi et liberi. 61. Scriptores sacri intenderuntne omnia componere quæ pertinent ad doctrinam Christianam? 92. Libri de canonici

sunt qualis auctoritatis ac protocoli. 71. Quomodo locutiones S. Scripturarum litterales a non figuratis discernuntur? IX, 60.

Scrupulus nihil aliud est quam «vis et inanis quædam ratiuncula occurrens de malitia actionis, cujus solutio non invenitur, et inde animus vel opinatur, vel suspicatur, vel dubitat cum anxietate an mala sit actio. IV, 210. Potest esse vel de præterito, vel de præsentis, vel de futuro. *Ibid.* Duplicis generis sunt causæ scrupulorum : aliæ sunt intrinsecæ. 201 ; aliæ extrinsecæ. *Ibid.* Quibus remediis curandi sunt scrupulosi? 202, Aberrat vulgus circa scrupulosos. 201. Quomodo confessorius gerere se debeat cum scrupuloso? 202. Scrupulosos anxios circa confessiones prælatus non debet permittere confessorius eas repetendi. 205. Quomodo respondendum est objectionibus scrupulorum. *Ibid.* Vide CONSCIENTIA.

Secretum est, quod clancularie ab aliquo vel a tam paucis scitur, ut neque sit famosum neque notorium VI, 575. Servanda triplex est obligatio : prima, ex eo precise quod ejus revelatio noceret proximo; secunda, ex promissione expressa vel tacita illud servandi; tertia, ex lege sacramentali confessionis. *Ibid.* Ubi adest justa causa non est peccatum revelare secretum. 576.

Secta a sectando dicitur. V, 51.

Seditio est tumultus partium ejusdem multitudinis ad pugnam se parantium. V, 575. Est peccatum speciale ex genere suo mortale. *Ibid.* Qui seditionem procurat gravissime peccat, deinde qui eos sequuntur. *Ibid.*

Seductio alia est practica, alia speculativa, juxta quosdam. II, 505. Juxta alios, alia est seductio in errorem formaliter contra titulum; alia est seductio in peccatum seu etiam in errorem, sed non formaliter contra fidem, sed materialiter tantum. 304.

Seleucienses patres Arianismo subscripti sunt. V, 140.

Σεμει Deus permisit maledicere David, sed non impulit. IV, 559.

Semen in S. Scriptura sumitur quandoque pro prole. IU, 186. Non licet semen ejicere ad conservationem corporis. VIII, 17. Uxores quæ semen jam receptum ejiciunt peccant. X, 149.

Semi-Pelagiani revera erraverunt circa mortem Christi pro omnibus, dicentes tum æquale et indifferente affectu esse mortuum pro omnibus. I, 252, 285. Synopsis Semi-Pelagianorum historica et enarrantur illorum errores. III, 259. Semi-Pelagiani admittebant peccatum originale et nec itatem gratiæ ad opera salutis; at cum Pelagio negabant eam ad initium salutis et perseverantiam. *Ibid.* Error capitalis Semi-Pelagianorum, quod initium salutis esset ex nobis et non ex Deo, et quod collatio gratiæ salutem operantis non præcederet, sed sequeretur obedientiam nostram; juxta

illud Fausti : . Nisi fuerit ohcdicnliæ præ-
missa devotio , gratia* vilescit oblatio. » 2G4.

Senior in Novo Testamento non ælatem
sed dignitatem ecclesiasticam significat. V,
251.

Senonense concilium damnavit gratiam
per se efficacem ad sensum Lutheri el Cal-
vini. 1,545.

Sensualitatis motus dividuntur in motus
primo-primos , secundo-primos, et delibera-
tos. IV, 522. Motus plene deliberati circa
objecta sub mortali prohibita, sunt peccata
mortalia. *Ibid.* Motus secundo primi sunt
venialia. *Ibid.* Sensualitatis primo-primi ,
nimirum qui omnem rationis adversentiam
præverunt; aut ii quos inviti patimur, quan-
tumvis versentur circa objecta graviter illi-
cita, non sunt peccata, nequidem venialia.

Sensus sunt dati homini non solum ad
vitæ necessaria procuranda, sed etiam ad
cognoscendum. 11, 275.

Sententia injusta valet-ne aut obligat-
ne? VI, 520. Tripliciter sententia potest
esse injusta : 1° ex animo proferentis; 2° ex
ordine juris; 5' ex causa. *Ibid.* Judex profe-
rens sententiam injustam tenetur-ne ad res-
titutionem? *Vide* Judex.

Sepultura est opus corporalis eleemosy-
næ. V, 558. Juvat mortuum aliquo modo.
Ibid.

Seraphim interpretatur ardens. II, 209.
Seraphim purgavit labia Prophetas. 231.

Serpens naturalis est-ne callidior omni-
bus aliis animalibus? II, 520. Serpens quo-
modo potuit loqui? *Ibid.* Serpens promisit
parentibus scientiam boni et mali. 289.

Servilitas repugnat charitali. V, 546.
Servilitas non est vilium timoris, sed timen-
tis. IX, 504.

Servire Deo regnare est. V, 275. Fide
certum est licere aliquo sensu Deo servire ,
sive illum diligendo, sive alia virtutum opera
exercendo, propter retributionem. 509.

Servitus triplex potest distingui : natu-
ralis, legalis, moralis. III, 101.

Servus alterius , ille dicitur qui minor est
illo qui ejus ordinationi subjacet, et qui ejus
præceptis est obnoxius. III, 104. Quotupli-
citudo aliquis filius alterius servus? V, 27. An
sit licitum servis fugere ad recuperandam
libertatem? 28. Servi remanent domini bo-
norum quæ prius habebant. 25, 26. Quoties
dubitatur an dominus manumiserit servum ,
judicandum est pro libertate. IV, 240.

Sidvllarum oracula continentur octo car-
minum libris qui Sibyllini dicuntur, an sint
genuini aut suppositilii controvertitur. II,
541.

Siclus quid valebat? III, 207.

Sigilli obligatio oritur ex omni et sola
confessione sacramentali. IX, 445. Proprie
loquendo seu primario et principaliter tene-
tur solus sacerdos; secundario autem et per
paricipationem tenentur omnes ad quos

confessionis notitia quovis modo pervenit,
447. **Sigillum** confessionis se extendit directe
ad illa omnia duntaxat de quibus est sacra-
mentalis confessio, hoc est, ad omnia pec-
cata tam mortalia quam venialia? eorum ob-
jecta, complices et quasvis alias circumstan-
tias. 446. Indirecte se extendit ad ea quæ,
licet non cadant sub confessione sacramen-
tali, per ea tamen possent devenire tu noti-
tiam peccati vel peccatoris, et ad ea quæ per
se vel per accidens possent confusionem ge-
nerare, etc. *Ibid.* Sigillum obligat etiam
post mortem poenitentis. 444. *Vide* Confes-
sio.

Significatio est relatio rationis ad signi-
ficatum. VIII, 215.

Signum in metaphoris debet esse notum
aliquo modo auditoribus. IX, 44. Signum
instrumentale est id quod, præter speciem
quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in
cognitionem venire. VIII, 215, 222. Sig-
num potest esse practicum. 218. **Fide** SACRA-
MENTUM.

Simeon qui Jesum excepit in ulnas suas,
non erat sacerdos, sed vir laicus. III, 187,
188.

Similitudo attenditur secundum conve-
nientiam , seu communicationem in forma.
1, 74. Duplex est similitudo : una secundum
externam apparentiam, secundum quam
imago dicitur similis suo prototype; altera
secundum rei veritatem : v. g., unus homo
dicitur similis alteri homini. 11, 425.

Simon dogmatizabat non Christum, sed
Simonem Cyræneum fuisse crucifixum. II,
424. Est parens simoniæ. VII, 424.

Simonia communiter definitur : Studiosa
voluntas emendi vel vendendi aliquid spiri-
tuale vel spirituali annexum. VII, 424, 425.
Est vitium oppositum religioni, non fidei.
Ibid. Peccatum simoniæ est ex genere suo
peccatum mortale, nec admittit levitatem
maleriæ. *Ibid.* Triplex est pretium in simo-
nia : munus a manu, munus a lingua, mu-
nus ab obsequio. 458. Celebris est divisio
simoniæ in simoniam juris naturalis et divini,
et in simoniam juris positivi ecclesiastici.
Prima prohibetur, quia mala; secunda, mala
quia prohibita. 426. Iterum, simonia dividi-
tur in mentalem, conventionalem et realem.
427. Regula generalis juris contra simoniam
statuit omnem pactum, omnem conven-
tionem in spiritualibus obligantem ad id
quod non inest jure, cessare debere , nullam
esso, et esse simoniacam ad minus simonia
juris ecclesiastici. 428. Huic regulæ deroga-
tum est pro precibus mutuis, pro reliquis,
etc., pro Missis, pro concionibus. *Ibid.*
Dare vel accipere pecuniam, seu aliquid
aliud pecunia æstimabile, tanquam pretium
pro sacramentis, pro Missis, pro orationibus,
pro statu religionis, pro usu jurisdictionis
spiritualis, est crimen simoniæ juris natura-
lis quod nulla consuetudine excusari potest.
412. Non est minus simoniacum dare vel ac-

cipcre inimus ab obsequio vel a lingua tanquam pretium» aul ex pacto pro re spiritali, quam manus a manu. 459. Darc teinporale pro spiritali, cl c contra, sincere el non tide ex mera gratitudme, amicitia aut benevolentia, ita quod sit donum re ipsa absolute el omnino liberale el gratuitum, non videtur tumomacum. 431. Nulla simonia incurrit ipso facto pumas juris, nisi sii realis completa : unde neque mentalis neque conventionalis etiam mixta. 468. Simonia pure conventionalis iicurrit ne pumas juris? *Ibid.* Nulla simonia inducit poenas juris ipso facto, nisi sil commissa in ins tribus : 1° in ordinibus sive majoribus, sive minoribus, sive susceptis, sive collatis ; 2° in beneficiis ; 5° in ingressu vel professione religionis. *Ibid.*

SiMOMACI incurrunt suspensionem el excommunicationem. VII, 420. Medialores in simonia ordinis cl beneficii excommunicantur ipso facto. 470. Simomace conferens aul suscipiens benelicium, excommunicatur ipso facio; ei insuper suscipiens iit inhabilis ad illud possidentium, non tamen ab alia beneficia sive obtenta, sive oblinenda, nisi per sententiam iudicis id slalualur. 469.

Simplicitas duplex est: prima, quæ proveni ex polcnlialilale cl defectu ; secunda, quæ procedil ex forma cl actu : prior paupertatem ei imperfectionem secum affert, el conveni maleriæ pnmæ, quæ csl proprie mini ; posterior dénolai perfectionem cl actualilaitm. I, 65.

Simulacrum videtur idem significare ac idolum. 111, 151.

Simulatio proprie dicta, csl fictio qua quis per exteriora signa factorum vel rerum significat contrarium ejus quod in eo csl; ut si tristis simulet se lætum. VII, 215.

Sirmii duplex coijeilium celebratum est contra Pholinum : prunum a caiiolicis ann. 549; secundum a Semi Arianis, anno 551. 11, 45. Tres circumferuntur fidei lormulæ Sirmienses. *ibid.*

Sixtus V jubendo editionem Vulgatam sub anathemate recipit ul authenticam, non peccavit comia fidem, licet Clemens VIII suppresserit ejus diploma. V, 205.

Sobrietas generalissime sumpta, significat omnem moderationem anum a mensura Don deviantis in quacumque materia. VIII, 110. Minus late sumpta, sumitur pro temperantia quæ mensuram serval in delcclal omous sensuum. *Ibid.* — Strictissime tandem sumi.ur pro moderatione potus inebriantis. *Ibid.* Sic sumpta delimitur : Vil lus moderans allectum ct usum potus inebriantis. *Ibid.* Quamvis sobrietas omnibus comemat, peculiari ratione convenit adolescentibus cl mulieribus. in qui aliis præsunl sive spiritaliter sive temporaliter, ei senibus. 111.

Socievass u> linitur : Conventio duorum vel plurium conterendi aliquid pretio æstuiabile ad usum vel quæslum communem, S3. eundum proportionem rerum collalarum.

VII, 565. Societas ex parle finis alla est ed usum tantum, ul si libn, frumenta, pecmtix a piunbus conferantur ad usum et vivtuuii communem lanium, el non ad negotiationem causa lucri, *ibici.* Alia esi ad lucrum lanium seu quæslum, ul lil in negolialione, el dicitur societas ticgocialoria, aha ad usum el lucium, ul in matrimonio iu quo vir ct mulier Conferunt bona el opera, ad peipelumn vicium ct lucrum. *Ibid.* Ex parle tempons societas alia est ad vitam, una ad certum tempus aul ad finem certi negotii. 564. Quomodo unii debet societas ul servetur aiquualas proportionalis, quando unus conlert pe* cumam, alter industriam el laborem, el quomodo in line sil lacienda divisio? *Ibid.* Lviniguiiui societas cessante negotio, aul pereunto te in qua fundatur, vel elapso termino in quem luit inita. Item morte unius socii, naturali vel civili, solvitur societas ichquorum. *Ibid.* Cujus damno cedunl impensa: iactæ pro bono societatis. 564. Jus novum Gallicum quænam statuit circa contractum societatis in genere? VII, m *appendice.* Circa societatem commercialem, *Ibid.* el societatem animalium. *Ibid.* Societas est reipublicæ perutilis, nec esi aliquid m ea culpandum, modo servantur conditiones debiæ. 564. Societas diu subsistere non potest sine publicæ potestatis gubernalione. IV, 444.

Sogimam. Sub nomine Socinianorum comprehenduntur ilii omnes qui circa medium sæcuii decimi sexti jamdudum sopitas Sabellii, Ani et Macedonii hæreses suscitai uni: quorum duces luere Michael Servalus, Hispanus; Valentinus, Neapolitanus; Lælius Sucinus, Senensis; Faustus boemus, Læhi nepos, Caivmisla. Modo frimlaiu et vine Aiiam vocali sunt, etc.; Ircquenlius Socimani. 11, 5, 4.

Socrates nihil ultra petendum a diis immortalibus arbitrabatur, quam ul bona mbueicnl. V, 2» : VII, 198.

Sodomia csl concubilus ad indebitum sexum. VIII, 166, 167. Hoc peccatum est exeerandum. *Ibid.* Pænæ contra hoc peccatum lalæ requirunt sententiam iudicis. IbS. Dum sodomia exercetur inter consanguineo» aul allines, Conjugatos, volo astrictos, etc., contrahii-nc malitiam mceslus, adulleiui, sacrilegii? etc. *Ibid.* Sodomita debel-nc explicare in confessione an luent agens aul pallens? *Ibid.*

Solitudo non est instrumentum congruum actioni, sed contemplationi. V, 5»1.

Sollicitudo importai stuuium quoddain ad aliquid consequendum vel conservandam. VI, 8. Potest esse inpllcile. iUiCta circa temporalia el luiura. *laid.* Sollicitudo circa propnas divitias peilinel ad amorem privalum quo quis se temporaliter amat. 406.

Summa an sint u malo vel bono spiritu, el quousque causa naturalis unde orientai se exiendai, dnlicile esi scire. VII, 381 »

Sortes proprie dicuntur, cum aliquid fit eo in casu P^o, ejus eventu considerato, aliquid •cciltiir“*m»otescat. VII, 582. Tres sunt apccibd sortium : 1° *divixoria*; 2° *contuitorut*; 5° *divinntoria*. *Ibid.*—Obligatio non repetendi sortem intra certum tempus, sive breve, sive longum, non csl titulus legitimus accipiendi aliquid ultra sortem. 118. Probabilius est periculum sortis esse titulum legitimum accipiendi aliquid ultra sortem; s@pe (amcu est illegitima hujus tituli praxis. 125, 126. Duplex distinguitur periculum sortis amillendæ : 1° generale cl intrinsecum mutuo; 2° singulare et exlrinsecum. 125.

Sortilegium dicitur terlium genus van@ observanti@. VII, 577.

Spatia imaginaria quid sunl? I, 87.

Species csl ipsa res cognita in esse intelligibile. I, 172. Duplex distinguitur species: impressa, et expressa. Impressa praecedit cognitionem tanquarn vicaria objecti; dicitur verbum mentis. Expressa est terminus cognitionis cl vitalis repræsentatio objecti producta ab intellectu; dicitur etiam intellectio, el dictio. 125. — Una species significat rationem sacramenti sicut utraque. IX, 167. Species possunt adorari absque idololatria. 97.

Specificatio seu formatio speciei, est afinis confusio. V, 72 *et in appendice ad calcem*.

Sperare. Non licet sperare in homine, sed in solo Deo tanquarn in primaria causa nostræ beatitudinis. V, 259. Licet sperare in homine tanquarn in agente secundo. 260. Sperare alteri salutem potest esse aliquo modo actus virtutis spei. *Ibid.* Sperare non est amare sed expedare cum fiducia bonum futurum. IX, 527.

Spes est rnotus appetitus tendens in bonum futurum difficile et arduum, adeptu tamen possibile, IV, 258 : V, 255, 256. *Spes* tst virtus theologica a fide et charitate distincta. 256. *Spes* theologica definiri polest: [Libitus animi divinitus infusus, per quem certa cum fiducia æternæ vitæ bona auxilio divino obtinenda expeclamur. 255. *Spes* præsupsoml necessario amorem concupiscenti@ el in eo fundatur. IX, 515. *Spes* directe respicit solum bonum operantis. 2 >9.— Objectum formale *quod* spei non csl bealitudo formalis, sed objectiva, connotans tamen beatitudinem formalem, seu visionem beatificam. 256. Objectum formale *quo* spei, est omnipotentia auxilians, id est, præbens nul afferens auxilia, 258. Gloria corporis est objectum secundarium spei. 261. — *Spes* est certa ex parte sui objecti, scilicet Dei auxilianlis. 260. Ceilitudo spei in viatoribus non est absoluta sed condicionala. *Ibid.* *Spes* est incerta *x parte sperantis, qui ex fragilitate polest decise grati@. *Ibid.* *Spes* theologica nequiu quoa actum neque quoad habitum manet in beatis. 261, 262. *Spes* remanet in omnibus fidelibus viatoribus etiam neccato-

ribus qui non desperant vel présument. 260.

—Licet ponere aliquam spem in proprii» meritis ex gratia Dei factis, tanquarn in cais instrumentallbus. *Ibid.* Sp*» hereticormn est humana el falsa, non theologica. *Ibid.* *Spes* præsupsponit necessario amorem concupiscenti@ el in eo fundatur. IX, 516.

Spinosa (Benedictu*) insulse el impie unicam substantiam admisit. I, 67.

Spiritalis judicat omnia, Id est, non solum terrena, sed etiam coelestia. V, 118. *Spiritualia* in acceptione personarum quid sunt? VI, 200. *Spiritualia* graviora sunt temporalibus. *Ibid.* Aliquid potest esse annexum spiritualibus multipliciter : 1° consequenter ; 2@ anlecednter ; 5@ concomitanter. VII, 455.

Spiritus triplici modo sumi potest : Ie prout opponitur solidiori materi@, quo sensu purior sanguis dicitur spiritus aut vitalis aut animalis; 2@ pro anima sive sensitiva, sive rationali; 5@ pro substantia immateriali et incorporea. 11, 258. *Spiritus Domini* per quos agit? VII, 505. *Spiritus* non polest divinitus esse extensive localiter. IX, 75.

Spiritus sanctus est Deus, Deoque Patri consubstantialis. II, 8. Ecclesia antiquitus dirigebat-ne suas preces ad Spiritum sanctum. 50, 51. *Spiritus sanctus* a Filio procedit. 121, 122. Recte dicitur Spiritum «ancum procedere a Patre per Filium. 150, 151. Spiritum a Patre procedere, communis et certa tides est. 120 et IV, 91. *Spiritus sanctus* per se et ratione proprietatis personalis petit procedere a duabus personis. 151, 152. *Spiritus sanctus* est-ne nomen proprium terti@ person@ sanctissima Trinitatis? 157. Amor est-ne proprium nomen Spiritus sancti? 158 el 111, 164. Donum est ne propnum nomen Spiritus sancti. II, 157, 158. Conceptio Chrisii, licet sil commune toti Trinitati, attamen appropriatione quadam specialiter tribuitur Spiritui sancio. III, 165, Nihilominus Spiritus sanctus seu tota Trinitas, non debet dici Pater Chrisii secundum carnem. 165, 164. Effectus missionis Spiritus sancti fuerunt: 1° augmentum grati@ sanctificantis; 2° septem dona qu@ vulgo dicuntur Spiritus sancti, ab Isala propheta in capite xi enumerata, nempe, sapienti@, intellectus, consilii, fortitudinis, scienti@, pietatis el timoris Domini; 5° duodecim fructus ex bis donis promanantes, quos recenset S. Paulus in Epistola ad Galatas, el sunt, eharitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas; 4@ grati@ gratis dat@ quas novem recenset idem Apostolus in Epistola prima ad Corinthios el sum, sermo sapientia*, sermo scienti@, fides, gratia sanitatum, operatio virtutum, proohelia, discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. 259, 210. Promissio assistenti@ Spiritus sancti in Ecclesia diM importat : unum affirmativum, ei aliud ne-

gativam. V, 108. Spiritus sanctus fuit-ne datus quibusdam sanctis ante resurrectionem et ascensionem Christi? 580. Spiritus sanctus de quo in Actibus Apostolorum agitur, erat gramma sanctificans. IX, 5. In Spiritus sanctus iescenderit in Apostolos die Dominica vespere, Sabbato, non est certum. 109.

Sponsalia sumuntur aliquando improprie pro jocatibus, et aliquando pro matrimonio rato non consummato. X, 107. Sponsalia proprie sumpta sunt: Futurarum nuptiarum mutua promissio, aliquo signo sensibili expressa. *Ibid.*, et 158. Sponsalia duobus modis contrahuntur, absolute et conditionate; absolute, quatuor modis: 1° nuda promissione; 2° datis arrhis sponsalitiis; 5° annuli subarrhatione; 4° interveniente juramento. Conditionate contrahuntur dupliciter, scilicet sub conditione honesta vel inhonesta. 110. Sponsalia debent habere condiciones communes omnibus promissionibus et contractibus, nempe veritatem, libertatem, moralem, physicam, tandem acceptationem. 108, 109. — Duplex est effectus sponsalium: primus est obligatio gravis ad contrahendum matrimonium cum ea persona cum qua fuerunt inita; alter est impedimentum iustitiae publicae honestatis, quod oritur ex omnibus et solis sponsalibus validis. 115. Sponsalia adimplenda sunt tempore praefixo, si quod fuit; si non, primo tempore opportuno, parte petente implicate, vel explicite. *Ibid.* Septennium est tempus a jure convenienter determinatum ad contrahenda sponsalia. 112. Sponsalia contracta ante usum rationis, etiam si post septennium, sunt invalida. *Ibid.* Qui contraxerunt sponsalia ante pubertatem, cum eam attigerint, possunt ab eis resilire, etiam invita una parte. 115. Quicumque habent impedimentum sive dirimens sive impediens matrimonium, nec licite nec valide contrahunt sponsalia. 112. Duplex poena, una de praesenti sive arrha, altera de futuro, apponi potest sponsalibus. 111. Potest-ne apponi sponsalibus conditio poenalis quae resiliens obliget? 112. Si juste resiliens se obligaverit sub juramento solvere poenam, illud juramentum firmum-ne contractum, aut saltem per se obligat-ne? *Ibid.* Sponsalia clandestina post Tridentinum sunt valida. 109. An sint licita videtur dubium. *Ibid.* — Sponsalia etiam jurata dissolvuntur mutuo et libero contrahentium puberum consensu. 114. Sponsalia etiam jurata per professionem religiosam solvuntur, *Ibid.*; per susceptionem sacri ordinis; per matrimonium subsequens cum altera persona. *Ibid.* Solvuntur si superveniat impedimentum dirimens matrimonium futurum. 115.

Sponsio ei. Sponsor. Homo purus non potest esse sponsor alterius in causa capitali. III, 87. Sponsio est contractus quo duo vel plures te veritate alicujus rei contententes, ponunt praemium pro eo qui veritatem lueni assecutus. VI, 179. Sponsio da-

re mala aut ad maiorem indachva est ne huius sit et valida? *Ibid.* Si unus certus est de rei veritate, potest-ne spondere, et praemium sponsionis relinere, modo tamen alterum de sua certitudine. *Ibid.* An qui spondit se victurum alterum cursu, si nolit currere, teneatur solvere praemium sponsionis. *Ibid.* Jus Gallicum quid statuit circa sponsionem? VI, in appendice ad finem.

Status est conditio homini convenient cum quadam firmitate et immobilitate. III, 275. Sumitur pro conditione et modo stabili quo se habet natura humana in ordine ad suum ultimum finem. *Ibid.* Nomen status dupliciter sumi potest: 1° generaliter, pro quavis vitae conditione, in qua quis sive ad tempus sive perpetuo permanet, VI, 576; 2° stricte, pro immobili vitae conditione, per quam quis alteri perpetuo astringitur. *ibid.*

Stephaniis (S.) decreto suo contra Rebaptizantes non approbavit omnium promiscue haereticorum baptismum. VIII, 547. Stephanus papa comminatus est quidem excommunicare S. Cyprianum, sed de facto non excommunicavit. 545.

Stephanus Parisiensis episcopus quid decrevit circa sententiam infallibilitatis? V, 189.

Stercoranistae arbitrabantur corpus Christi in Eucharistia esse corruptibile. IX, 44. An ex hoc dubium est. *Ibid.*

Stipendium taxatum ab ordinario vel consuetudine licet exigere. IX, 165. Vide Missa, Sacramentum.

Stoici ut salvarent Dei praescientiam futurorum, negaverunt liberum arbitrium. I, 177. Posuerunt omnia peccata esse paria. IV, 515.

Studiositas definiri potest: Virtus moderans appetitum et studium veritatis cognoscendae secundum regulas rectae rationis. VIII, 208.

Stuprum generaliter sumitur pro omni illicito concubitu. VIII, 144. Specialiter pro illicito concubitu cum virgine: quidam illud definiunt: Violenta virginis defloratio; alii, Illicita tantum virginis defloratio. VI, 279; VIII, 144; IX, 582. Stuprum virginis inviolatae, superaddit simplici fornicationi malitiam mortalem specie distinctam. VIII, 114. Stuprum virginis ultro consentientis, est etiam vera species luxuriae a fornicatione distincta. *Ibid.*

Suavia et quidam alii volunt divinas processiones non esse veras actus, sed simplices emanationes seu resultantes. 11, 65. Congruis parens est. I, 44) 8, 414.

Subdiaconatus et quatuor ordines minores sunt sacramenta, hoc conclusio est communior et probabilior. X, 54, 55. Subdiaconatus potest nec ex commissione conferri a simplici presbytero? 45. — Materia totalis subdiaconatus est traditio calicis vacui, et palaeus yacui; forma vero, haec verba:

Tlifefe cujui ministerium vobis traditur, etc. » 46.

Suiddiaconv.^{Aspu} subminister deservit in sacrificio Miss® diacono. X, 46.

Subditi debent superioribus honorem et «bedientiam, VIII, 12 : X, 50; alius ratione tituli domicilii ; tandem alius ratione beneficii. *Ibid*,

Subhastationibus (in) res potest licite pluris vendi aul minoris emi quam secundum se valeat, aut quam venderetur aut emeretur alibi. VI, 76.

Subordinate per accidens, est quando unum accipit esse seu virtutem activam ab allero. I, 27. Subordinate per se est quando unum movens aut agens indiget actuali influxu superioris utactualiler agat. 28.

Subbeptio seu[relicentiaveriad rem perse et intrinsece pertinentis, seu error circa moralem substantiam rei, reddit dispensationem nullam. IV, 527. Subreptitium est quod obtinetur reticendo verum. *Ibid*.

Subsistentia est-ne perfectio et complementum naturæ? II, 368. Subsistentia quatuor importat: 1° singularitatem ; 2° perseitatem independent!® ; 3° pcrseilalem incommunicabilitatis ; 4° ipsum concretum natur® per modum habentis ipsam et principii *quod* operationum. 101. In Deo secundum se considerato datur subsistentia absoluta qua existit per se independenter ab alio sustentante, ei constituitur principium *quod* operandi. 101, 411. Præter subsistentiam absolutam, dantur in Deo lres subsistentis relativæ et personales. 104. Nullum accidens est immediate assumptibiie ad subsistentiam divinam. 423. Subsistentia Verbi, prout distincta ab aliis, triplici munere gaudet: 1° Verbum geniium constituit sub munere passivas generationis ; 2° personam sub munere form® hypostatic® ; Filium sub munere relationis. 111, 123. Subsistentia creata csl actus et forma naturam humanam informans. II, 311. Subsistentia creata seipsa immediate unitur naturæ creatæ. 373.

Substantia definitur : Ens per se subsistens apliludinaliter et non aclualiter. II, 93, 368 : IX, 83. Non repugnat dari substantiam supernaturalcm. I, 124. Quidam eredum substantiam existere posse sine subsistentia saltem positiva. IX. 84.

Substitutio directa est quadruplex : vulgaris, pupillaris, exemplaris, et reciproca. VII, 49.

Substrati quinam dicebantur? IX, 475.

Subtilitas dos csl corporis beati. IV. 44.

Successio non esleadciuac ratio successionalis. V, 3U.

Suffragium seu auxilium triplex est. unum meritorium, alterum impclralorium, tertium saxfsfactorium. IX, *in appendice*.

Suicida foret qui se in puteum vel mare projiceret certo submergendum ut infantem baptizaret. VI, 229. Suicidil rei sum qui levibus de causis se injiciunt in discrimen

I mortis, ut funambuli, circulatorum qui se i vulnerant aul venena sumunt 228. Graviter peccant In genere suicidil qui sibi mortem accelerant, per crapulam, ebrietatem et per immoderatas passiones, etc. *Ibid*. »

Superbia definitur: Appetitui inordinalu propriæ excellenti®. VIII, 203. Est peccatum speciale. 206. Superbia csl primum peccatum perfectione, causalilale, tempore. 207. Quatuor numerantur species superbi®. 205. Est ex genere suo peccatum mortale. 206. Potest tamen esse tantum veniale. *Ibid*. Superbia differt ab inani gloria : est enim appetitus inordinatus propri® excellentis, et inanis gloria appetitus Inordinatus manifestationis hujus excellenti®. 45, 46.

Superior habet jus certum præcipiendi, neque ob dubium subditi exuitur suo jure. IV, 200; V, 367; VII, 183. Duo sunt in superiore considerata : 1° excellentia statuscum quadam potestate in subditos; 2° ipsum gubernationis officium. VIII, 3.

Supernaturale, simpliciter et absolute tale, dicitur id quod est super omnem naturam creatam et creabilem. I, 18, 125; III, 337; V, 28.

Supernaturalitas simpliciter dicta est elevatio super lotam naturam creatam et creabilem. Duplex distinguitur: una ex parte Jaus® efficientis, seu quoad modum ; et est entitas naturalis supernatural! modo producta, ul resurrectio mortuorum. Alia csl ex parte causæ formalis f4 enlitative. III, 372.

Superstitio, secundum vocis significationem, csl falsa religio, sive vitium exhibens cultum divinum vel cui non debet, vel eo modo quo non debet. Unde sunl du® species in quas immediate dividitur, scilicet: cultus indebitus veri Numinis, et cultus falsi nominis. VII, 370.—Superstitio cultus indebiti veri Numinis dividitur in cultum falsum el cultum superfluum. *Ibid*. Superstitio cultus falsi Numinis dividitur in lres species, scilicet: idololatriam, divinationem, et vanam observantiam. 371.

Surdi cl cæci possunt et debent Misse intéressé. VII, 324, 325.

Susanna non fuisset excusanda, si sui violationem senibus inpudicis permisisset. VI, 251.

Suspensio est censura ecclesiastica,privam clericum usu potestatis scu juris ecclesiastici, IX, 189, 248. Suspensio alia est totalis, ab officio et beneficio ; alia partialis, ab cilio tantum, vel a beneficio tantum. *Ibid*. Suspensio a divinis officiis, csl suspensio ab exercitio ordinum. VI, 396.

Suspicio, dubitatio, opinio, cl iudicium, ubi agitur de malo proximi, sæpe pro uno cl eodem sumuntur, et sui generis: l nomine suspicionis temerari® vel iudicii temerarii comprehenduntur. VI, 105 Probabilius est suspicionem temerariam de malo proiimi, prout comprehendit dubitationem et opinio-

nem, *esse* ex genere suo peccatum mortale, promdeque in individuo esse semper peccatum mortale, quando est plene deliberata de gravi malo proximi. 107.

Susitnerb est actus fortitudinis. VIII, 37, 59, 40.

Susurratio generaliter est quaecumque locutio secreta ad aurem mussitando et quasi susurrando theologice sumpta, est oblocutio male, et secreta de proximo ad dissovendam veram amicitiam. VII, 570. *Susurratio* est ex genere suo peccatum mortale contra charitatem, gravius detractio et contumelia. 371.

Susurriones qui falsis relationibus discordias inter amicos disseminarunt, tenentur ex justitia deceptis falsitatem detegere et veritatem aperire. VI, 275.

Sutores, textores et sculptores eximuntur-ne a lege jejunii? VIII, 96.

Sylvester (S.) praesedit per suos legatos concilio Nicæno. V, 60.

Sylvester mutavit sententiam quam emiserat priusquam ad Pontificatum perveniret. 1, 49.

Sylvius restrinxit-ne orationem Christi pro crucifixoribus? I, 291.

Symbolum est summa articulorum fidei qui omnibus credendi proponuntur. V, 15. Conveniens fuit articulos fidei redigi in *Symbolum*. *Ibid.* Sunt tria celebriora symbola fidei in Ecclesia: primum, Apostolorum; secundum, Nicæno-Constantinopolitanum; tertium, quod dicitur S. Athanasii, ab Ec-

clesia receptum. *Ibid.* In **his symbolis** eadem continetur veritas. *Ibid.* — *Symbolum* quod dicitur Apostolorum, fuit vere ab Apostolis traditum, non scripto, sed $\lambda\gamma$ (cordibus et memoris fidelium commendatum. 16. *et seq.* Probabile est *symbolum* quod dicitur S. Athanasii esse ejus opus; non tamen genuinum. 17. Verisimilius tribuitur Vigilio Taspensi in Africa. 18- *Symbolum* Nicæno-Constantinopolitanum quod in Ecclesia canitur, exponitur. II, 54, Hæc particula, *Filioque*, jure fuit addite symbolo Nicæno-Constantinopolitano. 155 *et seq.* Probabile est hanc additionem factam fuisse a Nicolao I, auctor ejus tempora, sedebat autem anno 858. 159.

Symmachus csl auctor quartæ versionis Græcæ. V, 74.

Synagoga quid significat? V, 94. *Synagoga* defecit-ne tempore Christi? 110,

Synderesis est actus dictans in genere bonum esse faciendum, malum esse fugiendum. IV, 184. *Synderesis* csl regula morum infallibilis, sed iemota. *Ibid.* Est habitus primorum moralium. V, 5. Disponit appetitum circa finem in communi. IV, 270.

Synesis, csl virtus bene judicativa de operabilibus secundum regulas communes. VI, G.

Synousiastæ Eulychianorum præcursores fuere. IX, 80.

Syricius agnovit-ne in causa Bonosi Sardicensis concilium Capuanum esse sibi ipsi superius? V, 121.

Tactus et aspectus libidinosi proprii corporis in uno conjugio, saltem altera parte absente, sunt peccata mortalia. X, 150. *Vide Amplexus.*

Taleia erat cantilana mollis et impura in qua Arius omne suæ hæreseos virus expresserat. II, 2.

Tardare non censetur qui non facit tam cito quam potest; sed qui non facit eo tempore quo faciendum est. IX, 299.

Tatianus contra martyrium locus est. VIII, 415.

Taurinus præfectus minatus est patres concilii Ariminensis. II, 49, 50.

Temperantia significat quamdam temperiem, id est, moderationem; dupliciter sumitur: 1º communiter et late prout importat moderationem rationis in quacumque materia morali; 2º specialiter prout importat moderationem in materia aliqua quæ maxime allicit appetitum. VIII, 52, *Temperantia* stricte sumpta definitur potest: *Pirius* »io feront *appetitum circa delectationes tactus. Ibid.* *Temperantia* est virtus specialis et cardinalis. 52, 55. *Temperantia* versatur circa concupiscentias et delectationes. 53. Partes subiectæ temperantis sunt abstinencia sobrietas, castitas, et pudicitia.

56. Partes potentiates temperantia sunt: continentia, humilitas, mansuetudo seu clementia, tandem modestia et moderatio, 57.

Templa soli Deo eriguntur, sed consecrantur aliquando sub invocatione vel patrocinio hujus vel illius sancti. VII, 257. *Vide Altare.* Quantum situs loci permittit disponuntur ut ostium pateat ad occidentem et adoratio fiat vultu verso ad orientem. 256. Gloria secundi templi Hierosolymitani venit ex praesentia Messiae. II, 544.

Templariorum ordo variis criminibus incusatus, in concilio Viennensi extinctus est. V, 247.

Tempus est duratio rei variabilis secundum esse et operari; est mensura motus secundum prius et posterius. 1, 95, 151.

Tenebræ, Christo in cruce pendente ab hora sexta ad nonam, hoc est, a meridie ad tertiam pomeridianam, facti sunt super universam terram. 111, 214.

Tentare proprie est experimentum sumere verbo et facto de eo qui tentatur. VII, 591. Deus permisit lentari primos parentes, quos præsciebat peccaturos. II, 299. Deus quosdam sanctos lentavit ut inundo virtutem eorum manifestam (aceret et ideo exemplum poneret. VII, 391)

Tentatio nlla est probationis, alia sc-
uctionis seu inductionis in peccatum. VII,
492. Utraque Dei tentatio fit duobus modis:
expresse, et interpretative. *Ibid.* Tentatio
Dei yrobolionie est duplex: una proprie
feta, quæ oritur ex infidelitate seu dubi-
tatione de aliqua Dei perfectione, alia mi-
nus proprie dicta, quæ oritur ex præsum-
ptione seu nimia confidentia, cum quis sine
Justa utilitatis aut necessitatis causa petit a
Deo vel voluntatis suæ vel alterius rei mi-
raculosam declarationem. VIII, 207. Ten-
tatio est ex genere suo peccatum mortale,
utpole contra religionem fieri tamen potest
veniale non tantum ex imperfectione actus,
sed etiam ex levitate materiæ. Est autem in
individuo peccatum mortale. VII, 595,
594.

Ternarius numerus repentur fere in
omnibus rebus creatis. II, 56, 57.

Tertullianus ex professo docet animam
esse corpoream. I, 69. Sustinuit traductio-
nem animarum. II, 362. Probabile est Ter-
tullianum non sensisse Deum esse corpo-
reum, aut saltem eum hunc errorem revo-
casse. I, 69; II, 160. Admisit-ne in Deo ali-
quas passiones proprie dictas? I, 70. Con-
queritur hæreticos laicis sacerdotalia mu-
nera injungere. IX, 186.

Testamentum, quasi mentis testatio,
definitur: Voluntatis nostræ justa senten-
tia de eo quod quis vult post mortem fieri,
cum hæredis institutione. VII, 47. Testa-
mentum ut sic dividitur in testamentum
solemne et testamentum privilegiatum. 19.
Testamentum solemne est duplex, scilicet,
scriptum clausum, et nuncupativum- *Ibid.*
Solemniales requisitæ jure Romano ad va-
liditatem testamenti sunt: 1° ut instituatur
directe hæres, *ibid.*; 2° requiritur ut nullus
liberorum prout mittatur, *ibid.*; 3° requi-
ritur quod adsint septem testes masculi,
puberes, liberi, ad id vocati, et alias ad
illud munus non inepti aut suspecti, *ibid.* —
Testamentum privilegiatum, cujus validi-
tas non pendet ab omnibus prædictis sollem-
nitatibus, est multiplex, nimirum, testa-
mentum rusticorum, testamentum tempore
perth, testamentum militis, testamentum
in liberis, testamentum coram principe,
et testamentum in pias causas. 20. Aliud
in genere est genus testamenti privilegiatum
in locis consuetudinibus introductum, quod di-
ci potest olographum, ad quod nulla alia solem-
nitas requiritur quam vel totum a testatore
scriptum et subscriptum. 52. Testamen-
tum ad pias causas, est id quod fit præcipue
vel directe ad Dei sanctoremve honorem,
vel spiritualem animis salutem, puta, in fa-
vorem ecclesiæ. 50. Solemnitas quædam re-
quiritur ad validitatem testamenti in causas
pias. 51. — Testamentum minus solemne
ad cotidianas profanas est in foro conscientiæ
pariter validum, pariter invalidum; videtur, quatenus hæres institutus potest vel illius

hæredem adire et retinere, donec per
sententiam judicis rescindatur invalidum,
quatenus hæres ab Intentato potest, ex cuius
beneficio, agere in iudicio ad illius recisio-
nem, vel ea obtenta luto hæreditatem occu-
pare vel retinere. 52. Jure naturali amem
testari prohibentur qui carent usu rationis,
infantes, furiosi, armati, quorum tamen
ultimæ dispositiones factæ tempore lucidi
intervalli sunt validæ. 56. Jure positivo
prohibentur testari, aliterve disponere per
modum ultimæ voluntatis: 1° impuberes;
2° surdus simul et mutus a nativitate; 3°
usuarius manifestus, nisi prius satisfecerit
aut cautionem præstiterit; 4° prodigus cui
bonorum administratio est interdicta. 50
servus seu mancipium; 6° captivus vel obses
apud hostes detentus: valet tamen testa-
mentum antea factum; 7° damnatus ad
mortem; 8° Filius-familias testari potest
de bonis castrensibus aut quasi-castrensibus;
9° Clericus non potest testari de bonis ec-
clesiasticis superfluis, nisi de licentia epis-
copi ad causas pias; 10° Tandem, religiosus
testari prohibetur. 57. Testamentum vel
quævis ultima voluntas semper revocari po-
test ad nutum testatoris. 57. Si testator li-
raverit se non revocaturum testamentum,
potest nihilominus revocare? *Ibid.* id est a-
menta interpretanda sunt in proprio ver-
borum sensu. IX, 46, 47. — Testamenti
executor est is quem testator nominavit;
quod sit nullus si nominatus, exequio tes-
tamenti perlinet ad hæredes. VII, 65. in
codice civili Gallico quænam statuuntur circa
testamentorum formas, eorum revocationem
et caducitalem, circa testamenti execu-
torem. VII, in appendice.

Testamentum vetus quo idiomate origins
liter scriptum fuit? 11, 57. Ejus textus
fuit ne vitiatum tempore captivitatis Babylo-
nicæ? *Ibid.* Vetus Testamentum dicitur li-
ber signatus. V, 84. Libri novi Testamenti
non sunt suppositi, sed proprii eorum quo-
rum nominibus inscribuntur. 22. *Vide Scrip-
tura.*

Testimonium falsum ex intentione prola-
tum habet triplicem deformitatem: 1° ex
perjurio; 2° ex violatione justitiæ; 3° ex ip-
sa falsitate. VI, 552. Qui scienter aut ex
ignorantia crassa profert falsum testimo-
nium, tenetur sub mortali ad restitutionem
omnium damnorum inde secutorum. 530.

Testis idoneus est is cui nihil jure oppo-
ni potest quominus ipsi fides adhibeatur. VI,
552. Testis minus idoneus est is cui jure
aliquid opponi potest quominus ipsi fides ad-
hibeatur. *Ibid.* testis incurrit-ne irregulari-
tatem, si ex ejus depositione mors nocenti
sequatur? 265. Ille qui, sciens se citandum
ad testificandum, se occultat, non tenetur ad
restitutionem. 529. Ille qui etiam citatu-
recusal fieri testimonium, non tenetur
etiā ad restitutionem. 531. tunc datur «Ibi autem sui
Ubi autem ex quo testatur, probabiliter les-

<1> qui, o iudice legitime interrogatus, tacet et recusat ferre testimonium, non tenetur de damno quod ex ejus silentio sequitur. 168. Ut duo testes plene probent, requiritur: 1° quod deponant jurati; 2° quod sint testes seu deponant de eodem facto; 3° quod deponant de sensu; 4° quod sint idonei seu omni exceptione majores. 551. Sulcil-ni unius testimonium in quibusdam casibus? 550.

Thales Milesius posuit aquam rerum omnium principium. VIII, 549.

Theodoretus, Cyri episcopus et amicus Nestorii, ut a labe et suspicionem hæreseos plene se purgaret, hæresim et hæresis auctorem Nestorium damnare in synodo Chalcedonensi merito coactus est. II, 395, 596. Hic erat mos Ecclesiæ. *Ibid.*

Theodorus Mopsuestenus est unus auctorum Trium Capitulorum. V, 132.

Theodorus papa Pyrrhum deposuit et anathemate confixit. III, 60. Calamo in calice tincto subscripsit huic sententiæ. *Ibid.*

Theodosius imperator prohibuit ne humi pingerentur cruce vel sculperentur. III, 149. Theodosius CYCrisit idololatriam et fana Ægyptiorum. 192.

Theodotio est auctor tertiæ versionis in Græcæ. V, 74.

Theologia nostra est vere et proprie scientia quoad substantiam, sed imperfecta quoad statum, defectu evidentiae actualis. I, 9 et seqq. Theologia sive quoad habitum, sive quoad actum seu conclusionem, est certior quoad se omnibus aliis scientiis naturalibus etiam habitu primorum principiorum, non tamen quoad nos. 18. Objectum materiale adæquatum theologiæ est omne quod cadit sub divina revelatione virtuali et mediata. 14. Objectum formale quod theologiæ, est Deus sub ratione deitatis. 15. Objectum formale quo theologiæ, est divina revelatio virtualis et mediata. *Ibid.* Theologia alia potest dici naturalis seu metaphysica, alia supernaturalis. Theologia supernaturalis describi potest: Doctrina rerum divinarum, ex principiis fidei immediate revelatis conclusionibus deducens. 3. Theologia dividi solet ex parte subjecti, ex parte objecti, et ex parte modi. *Ibid.* Ex parte subjecti dividitur in theologiam beatorum, et theologiam viatorum. *Ibid.* Theologia beatorum innititur lumine supernaturali gloriæ. *Ibid.* Theologia viatorum est proprie subalternata scientia Dei et beatorum quæ dicitur matutina. Esi communis Thomistæ contra plures alios. II, 12 et seqq. Ex parte objecti dividitur in speculativam, et practicam seu moralem; quidam addunt, polemicam. 4. Ex parte modi dividitur in positivam, et scholasticam. 5. Theologia positiva et scholastica differunt tantum accidentaliter inter se. *Ibid.* Theologia scholastica quoad statum, seu secundum accuratiorem methodum, prout nunc traditur in subolis, non est necessaria Ecclesiæ;

est tamen valde utilis. 7 et «cqq. Theologia scholastica secundum se semper viguit in Ecclesia, quæque est et semper fuit necessaria. *Ibid.* Theologia est tandem mystica seu effectiva. 4. Theologia hærelcorum non est vera theologia, seu saltem non est ejusdem rationis cum nostra. 15.

Theologus non debet attendere ad id quod est facilius, sed ad id quod est conformius sensui et modo loquendi Ecclesiæ. VIII, 320.

Theopascitæ a Petro Fullone orti sunt? II, 392.

Thesaurus est vetus quædam depositio pecuniæ cujus non ex latet memoria, ut jam dominum non habeat. VI, 63. Thesaurus inventus de industria in fundo alieno sine consensu domini, totus est domini. *Ibid.* Inventus de industria in fundo alieno cum consensu domini, secluso pacto, totus est inventoris. *Ibid.* Inventus fortuito in loco sacro lotus est inventoris; idem si inveniatur in loco publico. 64. Jure Cæsario thesaurus, inventus in proprio fundo, totus est inventoris. 65. Inventus fortuito in fundo alieno, dimidium est inventoris, et dimidium domini fundi. 64. Jure gentium thesaurus est totus inventoris, quivis sit. Idem dic de lapillis, gemmis conchiliis quæ inveniuntur in litore maris. 65. In jure Gallico thesauri cujusnam sunt. VI, in appendice.

Thomas (S.) quid nomine sacræ doctrinæ intelligat non consentiunt ejus interpretes. III, 4, 5. S. Thomæ complementum dedit decimo tertio sæculo theologiæ scholasticæ. I, 4. Doctrina Thomistica de gratia et libero arbitrio in quo differat a Calviniana. 569, 570. Est-ne eadem doctrina S. Thomæ et Thomistarum? 568. S. Thomas est auctor Officii quod Ecclesia in festo Corporis Christi legit. IX, 110. Ejus doctrina in decursu hujus operis Scholæ modo actuali accommodatur. 1.

Thomistæ duo distinguunt in voluntate, nempe: ejus applicationem ad actum, et ipsum actum quem ex propria et innata virtute elicit. I, 572. Thomistæ Semi Pelagianis accusarunt scientiam mediam in congregationibus de Auxiliis, coram Clemente VIII, et postea coram Paulo V. Systema S. Thomæ et Thomistarum. III, 585. Schola Thomistica post suum doctorem agnoscit: 1° necessitatem duplicis gratiæ sullienlis et efficacis pro omni statu; 2° gratiam sufficientem omnibus dari aut saltem afferri, gratiam efficacem aliquibus tantum conferri. 586. Duplicem in Deo super salutem hominum voluntatem agnoscit, *ibid.*; 3° gratiam esse gratuitam; 4° gratiam efficacem esse talem per se ex intrinsecis, hoc est, ex omnipotentissimi Dei voluntate; 5° ex hac efficacia nullum inferri prejudicium libertati. 386. Thomistæ committunt reponunt efficaciam gratiæ in prioratione, seu prædicatione physica: pu

promotionem seu pr. Tdeterminationem physicam nihil aliud intellgunt quam applicationem activam potenliæ ad actum, secundum medum ejus, scilicet ut agat libere, si sit potentia libera; necessario, si sit necessaria. 415. Varia discrimina inter systema Thomislicum cl Jansenianum tam in principiis quam in conclusionibus stabiliuntur. 387.

Tuus in Ecclesia non offertur in sacrificium. VII, 238.

Timiditas est excessus In timendo. VIII, 40. Quidam dicunt timiditatem in gravi materiaesse peccatum mortale. IV, 517.

Timor est dejectio animi victi gravitate periculi. IV, 258. Timor vulgariter sumptus, est futuri cl instantis periculi causa mentis trepidatio. V, 205. Timor duo respicit: 1° malum terribile imminens; 2° illud cujus potestate malum potest inferri. II, 440: V, 265. Timor quando est motus appetitus sensitivi, est passio. V, 265. Quando est motus appetitus rationalis, cl donum timoris. *Ibid.* Quadruplex cl timor: mundanus, servilis, filialis, cl initialis. V, 265: IX, 505. Timor mundanus quo quis propter malum temporale paratus est Deum offendere cl semper malus. V, 264. Timor Dei, qui numeratur inter dona Spiritus sancti, esi limor filialis sive castus. 265. Timor filialis crescit crescente charilalc. 266. Timor filialis remanet in patria quantum ad reverentiam. *Ibid.* Timor servilis et filialis non sunt idem in substantia. 264. Timor servilis est habitus, non autem virtus. 266. Timor servilis est a Spiritu sancto, non numeratur tamen inter dona Spiritus sancti. *Ibid.* Timor servilis crescente charilalc minuitur quoad substantiam. *Ibid.* Timor servilis non remanet in patria. *Ibid.* Timor servilis quoad substantiam remanet cum charilalc. 264. Timor serviliter servilis non manet cum charilalc. *Ibid.* Timor initialis non differt essentialiter a filiali. *Ibid.* Timor inordinatus est excessus in timendo, cl defectus in audendo: cx primo capite dicitur timiditas: cx secundo, ignavia. VIII, 58. Timor servilis potest considerari dupliciter: scilicet, secundum substantiam, cl secundum senilitatem; scu, ul alii dicunt, ul limor simpliciter servilis cl timor seniliter servilis. IX, 505. Timor servilis, secundum substantiam est bonus; senilitas vero mala. 304.

Tonsura fit in modum coronæ: unde dicitur etiam corona. X, 57. Nulla potest spiritualis confertur per tonsuram. 38. Tonsura non esi ordo, cl tantum præparatio ad ordines. Ritus tonsura? potest-ne referri ad aetatem Apostolorum? *Ibid.* Aliqua fuit varietas quoad inodum tonsurae coronate. *Ib.* Quæ sint disponsiones requisitæ ad tonsuram? 59.

Tonsuatus potest suspendero el excommunicari. X, 57. Omnes tonsurati gaudent privilegiis clericalibus? 58.

Torneamentum est pugna homini! ad hominem etiam armis offensive cl experimentum dexteritatis et vinum. V, 76.

TOURNBLY. Contendit visionem, amorem, fruitionem et gaudium inzredi essentiæ in ideam bcililudinis formalis. IV, 21 et IX, 527.

Traditio definiri potest: Doctrina ad fidem el mores Christianos pertinens, viva voce a suo Auctore communicata. V, 85. Præter Scripturam sacram, necessario sunt admittenda traditiones divina, 86 et seqq. Traditio, utpote ipsa revelatio, est primum principium in rebus fidei. 92, 95. Seipsam manifestat, ut lux. *Ibid.* Traditio cx parte originis dividitur in divinam, Apostolicam, cl Ecclesiasticam. 85 et seqq. Ratione materia, divitur in dogmaticam, et moralem seu ritualement. *Ibid.* Ratione temporis, dividitur in temporalem el perpetuam. *Ibid.* Quamam cl regula dignoscendi traditionem in comuni, deinde dignoscendi esse divinam? 86. Traditio divina est infallibilis auctoritatis et fidei regula. 85. Traditio Apostolica tanta est auctoritatis quanta sunt decreta apostolica. *Ibid.* Quamam est auctoritas traditioni! Ecclesiastica? 86. Traditiones sunt-ne mutationi obnoxia? 92. Silentium Scripturarum nihil probat contra dogma fidei, medo adsit traditio. IX, 10, 11.

Transactio est conventio onerosa qua res dubia cl incerta componitur inter partes. VII, 175.

Transcriptio est-ne opus servile, VII, 547.

Transsubstantiatio est-ne nomen novum? IX, 77. Transsubstantiatio non est adductiva; cl cmm conversio substantialis. 88. Est actio conversiva. 89. Est actio productiva seu reproductiva corporis Christi, non simpliciter, sed tali modo, scilicet ex pane. *Ibid.* Transsubstantiatio fit in instanti; id est eodem instanti quo desinit panis, incipit esse corpus Christi: id fit triplici ratione: 1° ratione forms; 2° ex parte subjecti; 5° ex parte agentis. 91, 92. *Ide* Eucharistia.

Tributum generaliter sumptum significat omne id quod principi vel republicæ a privatis soli solet, sive sil tribulum proprie dictum, sive vectigal, sive pedagium, clc, VI, 215. Tribulum proprie dictum est, pensio quæ super capita vel facultates subditorum imponitur solvenda principi vel republicæ, ul statum suum tueri el communibus necessitatibus ac utilitatibus prospicere possit. *Ibid.* Ex duplex: unum quod singulii personis imponitur, quod dicitur capitatio; aliud quod secundum propriarum facultatum proportionem a subditis solvitur: duplex cl, ordinarium cl extraordinarium. *Ibid.* Tres communiter conditiones requiruntur ut justum sit tributum: auctoritas legitima justa causa, cl debita proportio. *Ibid.* His tribus conditionibus concurrentibus, prmei pes licite tributa imponunt el exigunt. 21.

INDEX GEN EK AIJS.

Defraudare justa tributa, sive potantur sive non, est ex genere suo peccatum mortale contra iustitiam non tantum legalem, sed etiam comminativam, proindeque obligans ad restitutionem. Ita communiter. *Ibid.* Quando mento dubitatur de iustitia tributi, solvi ne debet in conscientia? Illic quæstio est valde perplexa, unde quidam affirmant, et quidam negant. 217.

Tridentinum. Quo tempore oblicare coeperunt decreta concilii Tridentini? IV, 478. Concilium Tridentinum quantum ad disciplinam in Ecclesia Gallicana receptum esse non serunt Cabassutius et Pontes. V, 252. Tridentinum concilium, generale xx, et ultimum, a Paulo III indicium est anno 1542. Duravit octodecim annos, sub tribus Pontificibus Paulo III, Julio III, Pio IV. Anathema dixit erroribus Lutheri, Zuinglii et Calvinii. 255. Canones multos mores et disciplinam spectantes edidit. 254. In concilio Tridentino placuit omnibus ut peteretur confirmatio omnium quæ in eo fuerunt decreta. 258. Quando incipit tractatus aliqujus sacramenti, refertur canon concilii Tridentini circa hoc sacramentum, ut videre est initio cujusque sacramenti.

Trinitatis (SS.) mysterium est fundamentum religionis christianæ. II, 1. In hoc situm est, quod sit unus numero et individualiter Deus in tribus personis, seu una et eadem individua essentia divina in tribus personis realiter distinctis, Patre ingenito, Filio genito, Spiritu sancto procedente. V, 57. In Trinitate nihil est prius aut posterius duratione, sed origine duntaxat et ordine; sicque nulla persona potest dici aut esse altera prior aut posterior. 118. Deus potest dici trinus, non triplex, seu in Deo est trinitas, non triplicitas. 109. Catholicis non permittitur dicere Patrem, Filium et Spiritum sanctum esse tres Deos. 55. Intellectus creatus adjutus fide et ea utens, potest visualiter cognoscere mysterium SS. Trinitatis. 55. Nulla ratione naturali potest cognosci aut demonstrari SS. Trinitatis mysterium. Est contra Averroardum. *Ibid.* Supposita fide potest hoc mysterium variis congruentiis suaderi, et ab oppositis argumentis defendi: unde communiter dicitur quod sic supra, sed non contra rationem. 36. De SS. Trinitate cum cautela et modestia esse loquendum, si quidem nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuosius aliquid invenitur. 108. Nihil aperta mysterii SS. Trinitatis concessa esse Patriarchis,

Prophetis, et singulari sanctitate præcellentibus. 59, 40. Quænam hujus mysterii notio concessa est Judæis? 59. Philosophi gentiles cognoverunt ne mysterium SS. Trinitatis? 56. Omnia Dei opera ad extra sunt toti irerutati communia. 419. Possent ne dici: Unus de Trinitate passus est? 570. Trinitatis mysterii publicatio non fuit prohibita ante passionem Christi, sed lanium prædicare palam Christum esse Dei Filium. Vili, 580.

Triplex contractus cum eadem personis, sive successive, sive simul et semel initus, probabilius videtur illicitus. VII, 155.

Trismegisti celebre dictum: « Monas genuit monadem, et in se suum reflexit arduum. » II, 56, 57.

Tristitia est affectus appetitus causatus ex apprehensione mali præsentis. IV, 248. Quænam sunt remedia tristitiæ? *Ibid.* Tristitia est efficax ad impediendum bonum rationis, quatenus habet vim deturbandi illam a suo statu. VIII, 48, 49.

Trinitas, in sæculo, duce Philoppono, admittebant contra Arianos, tres in Deo personas esse divinas et consubstantiales. II, 51.

Trullana synodus nullius est auctoritatis in Ecclesia. V, 168.

Tullense concilium apud Saponaria quindecim diebus post synodum Lingonensem, approbavit sex rationes Valentini concilii cum correctione Lingonensi. I, 295.

Turpia loqui, audire, scribere, legere, canere ex se cum affectu libidinoso, aut ad eum in audientibus, legentibus excitandum, est peccatum mortale. Vili, 196.

Tutela est triplex: testamentaria, legitima, et dativa. Vil, II.

Tutor datur primario ad regendam personam pupilli, secundario ad administranda ejus bona. Curator contra datur minorenni primario ad administranda ejus bona, secundario ad regendam ejus personam. VII, 10, II.

Tyrannus duplex distingui debet: 1º regiminis lanium; 2º alter ipso jure regni, quidleni illud inique usurpavit. VI, 225. Priorem nunquam licet occidere: posset tamen deponi a republica. *Ibid.* Posterior pontis quibusdam circumstantiis posset ne occidi a privato? *Ibid.* Si tyrannus peteret virginem stuprandam, liceret ne ei illam tradere? 230. Si tyrannus minaretur excidium civitatis nisi interficiat innocentem quem prosequitur ad mortem, ul olli Constantius Arianas timet. civitas non potest illum innoceutein occidere. 24.

Unctio (Extrema-) est sacramentum concilii infirmorum, ad salutem animæ et corporis, facta per sacerdotem, sub certa forma. X, 2. Extrema-unctio est unctio proprie nove legis sacramentum. 5, 4. Fuit immediate a Christo instituta et a

S. Jacoho promissa. Vili, 282 et X, 6. Ecclesiæ Græca et Latina consentiunt in admittenda extrema-unctione. 4. Extrema-unctio est sacramentum exeuntium. 2, 4. medicatio et sanatio. 14, 15. Extrema-unctionis sacramentum, non obstantibus pluri-

biis materiis et fornus, csl tinum. 14. Extremam unctio semper habitus fuit ul complementum et consummatio sacramenti pernitenti». 5, i" Alacria remota extremæ-unctionis est neccstinrio, necessitate sacramenti, oleum olivarum. 7. Debet esse simplex, nullo liquore permixtum. *Ibid.* Probabilius requiritur de necessitate sacramenti, quod olcurn sil benedictum ab episcopo saltem mediate. 7, 8. Ad validitatem extremæ unctionis sacramenti, stifficil-ne benedictio, quovis modo facta, ab episcopo vel sacerdote? 9. Deficiente oleo benedicto, potest augeri olei non benedicti parva quantitate. *Ibid.* Unctio, scu applicatio olei, csl materia proxima extremæ-unctionis. 7, 9. Unctio adhibetur lanquam medicatio spiritualis. 10. Probabile est quintuplicem unctionem sensuum esse de essentia sacramenti 10, II et seq. Circa paries corporis ungendas varia fuit Ecclesiarum particularium disciplina. *Ibid.* Una unctio suificilne ad essentiam extremæ-unctionis, vel plures rcquirunlur-ne? 10 et seq. Necessitate urgente una unctio adhiberi potest. 11. Uctiones faciendæ sunt per modum crucis, necessitate præcepti. *Ibid.* Quænam partes ungendæ sunt? 12. Extrema unctio habet aliquam ferinam, sicut alia sacramenta. *Ibid.* Quænam est hæc forma ordinarie usurpata? *Ibid.* Forma extremæ unctionis est-ne essentialiter oratio? 51. Valet ne absque attentione interna? *Ibid.* Forma extremæ-unctionis csl necessario deprecativa, nec sufficit indicativo. IX, 259 et X, 12. Negant tamen quidam. *Ibid.* Est-ne validum extremæ-unctionis sacramentum, si quinque sensus ungantur sub una forma illos omnes distincte exprimente? X, 12. An quilibet sensus debeat exprimi in forma extremæ-unctionis, necant alii, alfirmiant cælcri 50. Quantum ad cærcmouias ul ritum admiii*. Irandiextremam-unctioHcm unusquisqueconsulere debet ritual. suæ Ecclesiæ. 25. Solus sacerdos est minister cxircmæ-umTioiis. 17. Quilibet sacerdos potest ne extrema unctio nis sacramentum conferre' 18. Plures sacerdotes adhibuit olnn Ecclesia Latina *Ibid.* Unus sacerdos absolute sufficit ad conferendam cxlrcmam-unctionem. 19. Sacramentum extremæ unctionis a pluribus collatum est validum. *Ibid.* Pastor lenctiir-ne exlrcmam-unionem suis parochiams administraro, *um evidenti vitæ suæ periculo, ul contingit tempore pestis aul alterius morbi contagiosi? 21. Exlrema-unctio vi suæ institutioni* non est necessaria ad salutem. 22. Neque Videtur necessaria necessitate præcepti divini vel humani, per se directe Obligantis, 25; non est tamen negligendn aul recusanda. 24. Quæ dispositio requiratur ad extremæ-unctionis sacramenti susceptionem? 25. Subiectum exlrema-unctionis csl homo baptizatus pufeulose ægroians qui habet aul habuit usum rationis, cl aliquando peccavit aclualiter. 23. Extrema unctio non debet con-

ferri nisi infirmis, ii<que periculosedecumbentibus, 20, 201; non tamen est expectanda ultima vitæ periodus. 21. Extrema-unctio est-ne post vel ante viaticum conferenda? 22. Extrema-unctio loc ollata sann nut non periculose sgrotanti, est irrita. *U>td* Nod est conferenda eis qui sano corpore sunt in periculo mortis *Ibid.* Senes decrepiti ungendi sunt. *Ibid.* Exlrcma-unctio potest-ne conferri amentibus qui aliquando habuerunt usum rationis, et pueris qui utuntur ratione? 25. Neque pueris ante usum rationis, neque peipetuo amentibus conferri debet exircina-uncio 22. Exlrema-unctio est iterabilis, 25, non autem durante eodem infirmitatis statu el periculo. *Ibid.* Quidam opinati sunt sæculo duodecimo extremam-unctionem non po*sc iterari. *Ibid.* Primarius cl principalis effectus cxlrema-unctionis non est remigio peccatorum, sive inorlahu'l sive venialium. 15. ElTectus primarius cl principalis exirem» unctionis csl gratia scu augmentum graiix habitualis, connotantis specialia auxilia contra proclivitatem in malum. torporem el debilitatem ad bonum, ex peccatis præccdenlibus relictas, quæ ideo dicuntur reliquis peccatorum. 1H. Remi*» o peccatorum csl ellectus secundarius extreme-unctionis. *Ibid.* Peccatum mortale potest n - mitti aliquo modo per extremam unctionem 17. Quid mlelligendum esi per reliquias peccatorum quæ tolluntur ab extrema-unctione- 16. Effectus secundarius exticmæ-unctionis est sanitas corporali*, non absolute, scil condilionate, si anima. expediat. 17. Quuk donam extremæ unctionis sacramentum producit suum illectum, an post primam, an post ultimam unctionem? *Ibid.*

Uctiones muli» sunt in Ecclesia : prima, baptizandorum; secunda, baptizatorum; tertia, confirmandorum; quarta, sacerdotum cl episcoporum; quinta, in consecratione altaris, ecclesiæ el calicis; sexta et ultima, infirmorum. X, 2. Unctio Apostolorum super tegros ut illos sanarent, non videtur fuisse sacr imentali*, sed tantum ad sanitatem corporum adhibita. 5.

Unigenius constitutio est iudicium infallibile et irrrform hile. V, 156. Episcopi eam acceptarunt libere el unanimiter. 157. Non licet ab ea appellare. 155.

Unio hypostatica csl unio Verbi divini cum natura humana, in una Christi persona. 11, 509. *Vidi. Incarnatio.*

Unum. Unumquodque inclinatur ad perfectionem sibi debitam et naturalem. I, 9. Unum formaliter nihil est aliud quam ens indivisum. 96. Unum ex duobus vel pluribus tripliciter constituitur : 1° ex duobus intopns et completis, perfectis remanentibus; 2° aliquid lit unum ex perfectis et transmutatis; 5° ex aliquibus non permixtis et transmutatis, sed imperfectis. "1 incompletis. II, 565, 564.

Urbanitas idem Mutuacitas affabilitas. λIII, 23.

Urbanus iteravit ordinationem Daiberti facta a Nezelonc. VIII, 290.

L'n-cvs VI ob severiorem agendi rationem luctuoso schismati quod per annos quadraginta Ecclesiam laceravit orium dedit. **V, 248,249.**

Urbanus VIII, bulla in *Eminentis*, data 1641, confirmavit Pianam et Gregorianam, librumque Jansenii cui titulus *Augustinus* et errores in eo contentos damnavit. 111, 267. Non favet probabilis. IV, 222.

Ursacius erat Anomæus. II, 3.

Usura dicitur ab usu, et sic generaliter sumpta idem est ac usus cujuscunque rei, sive bonus sive malus. VII, 104. Apud theologos autem et juristes usurpatur in malam partem, non praecise pro usu, sed pro pretio usus rei. Aid. Usura, juxta hanc notitiam, potest accipi vel formaliter pro ipso peccato usur®, vel objective pro objecto hujus peccati. *Ibid.* Usura formaliter sumpta, communiter definitur: Injustitia qua quis ex mutuo aliquid accipit ultra sortem, tanquam debitum vi mutui. Brevius S. Thomas: Acceptio pretii pro usu rei mutual®. 105. Usura objective sumpta, communiter definitur: Lucrum ex mutuo tanquam debitum vi mutui; vel, juxta S. Tbomain. Prelium usus rei mutual®. In idem redit. 104. Usura est prohibita jure divino positivo, canonico et naturali. 106, 107. Usura dividitur in reneria et mentalem. Realis, quando lucrum deducitur exterius in pactum sive explicitum sive implicitum. 105. Usura mentalis est quando mutuans non deducit lucrum in pactum exterius, sive explicitum sive implicitum; intendit tamen illud tanquam sibi debitum vi mutui, et ut tale illud exigit aut accipit. *Ibid.* Alia est divisio usur® apud jurisconsultas, scilicet in lucratoriam, compensatoriam et punitoriam. 106. *Vide Nutuum.*

Usurarius est qui, accepto pignore frugifero, v. g. agro, in asscuracionem mutui, vi illius retinet fructus pignoris, eos non computando in diminutionem sortis. VII, 116. Usurarius mentalis, est ille qui revera accipit, sed absque ullo alio pacto etiam implicito quam ipso pacto mutui. 154. Esset usurarius qui secundario tantum et minus principaliter intenderet lucrum, ut vi mutui sibi debitum ex justitia. 104, 105. Usurarius, per se loquendo, non acquirit dominium usurarum: est communis. 141. Utrum usurarius venditor acquirat dominium pretii, dubitatur. 153. Usurarius tenetur restituere omnes usuras. 154. Usurarius non censetur restituere id quod acquirit ex re usuraria non fructifera, puta, ex pecunia, vino, tnlico, usurarie acceptis. *Ibid.* Si usurarius accipiat lucrum ut debitum vi mutui, et mutuarius det pariter vel debi-

tum vi mutui, tenetur usurarius ad restitutionem. *Ibid.* Omnia bona usurarii alia ab usuris non sunt obligata iis a quibus sunt accepti® usur® obligatione reali sibi personali. 156. Ips® vero usur® sunt obligati® obligatione reali. *Ibid.* Dmncs qui cooperantur efficaciter usuris, partes usurarii agendo, eo non restituente, tenentur ad restitutionem insolidum. 157. Pæn® contra usurarios lata spectant usurarios publicos, seu notorios notorietate juris vel facti. 158. Jus Gallicum pœnas fert contra Usurarios. *Vide in Appendice.* Usurarii publici sunt infames; admitti non possunt ad sacram communionem. 158. Licetne committere pecunias usas usurariis? 139.

Usucapio acquisitio dominii dicitur. VI, 71.

Usus est applicatio alicujus rei ad aliquam operationem. IV, 150. Alius est activus, et alius passivus. *Ibid.* Usus activus est distinctus ab electione. 131. Duplex usus distinguitur: 1° usus juris, qui est ipsum jus utendi; 2° usus facti, qui est actualis usus, supponens tamen jus ut non sit injustus. Uterque est duplex: unus independens et irrevocabilis ad nutum concedentis; alter dependens, et revocabilis ad nutum concedentis. VI, 20,21. Usus definitur a juris: *Jus utendi tantum rebus alienis, salva earum substantia.* 18, 19. Usus revocabilis in rebus uno actu consumptibilibus, distinguitur a dominio. 20, 21 et seq. Usus irrevocabilis in ipsis rebus uno actu consumptibilibus a dominio non distinguitur. *Ibid.* Jus Gallicum quid statuit circa usum? 1,3, 5.

Ususfructus definitur: *Jus utendi fructus rebus alienis, salva earum substantia.* VI, 17, 18. Quomodo acquiritur ususfructus? 18. Quomodo amittitur? 19. Quænam jura incumbunt usufructuario vel salva maneat rei substantia? *Ibid.* Si usufructuarius moriatur antequam collegerit fructus etiamsi maturos, hi acquiruntur domino proprietatis et non hæredibus fructuarii. 18. Jus Gallicum quid statuit circa usumfructum, VI, *App.* 2; circa jura, obligationes usufructuarii, et finem ususfructus. 2, 5, 5.

Utile per inutile non vitiatur, si utile ab inutili separari possit. VII, 255.

Uxor dubitans de valore matrimonii reddere potest debitum, non autem petere. IV, 259. Triplicis generis distinguuntur bona uxoris, nempe: paraphernaria, dotalia, et communia. VI, 28. Juxta jus commune, uxor potest disponere de bonis paraphernalibus ad quoslibet usus lege permissos; secus vero de bonis dotalibus et communibus, nisi de consensu saltem tacito mariti, exceptis certis casibus. 29. Uxor habet dominium plenum, directum scilicet et utile, et administrationem bonorum paraphernalium. *Ibid.* Ex jure communi, de ipsis potest contrahere, VII, 15. Bonorum dotalium uxor habet!

INDEX GENERALIS

dominium directum, maritus autem utile et administrationem. VI, 30. Ex jure communi, de ipsa» non potest coprahcre. VII, 15. Medietatis bonorum communium uxor habet dominium directum. VI, 30. Ex jure communi 293. Non potest, absque consensu saltem præsumpto mariti, aliquod notabile iurripere de bonis familix. *Ibid.* Uxor separata a viro quoad bonorum communionem, habet jus administrandi ea quæ ipsi cedunt, non tamen alienandi vivente marito. VII,

16. Uxor quam maritus patitur vacare speciali commercio, potest quoad ea qua; illud commercium spectant, independenter a marito contrahere. *Ibid.* Juxta jus Gallicum polest ne contrahere? *Vidr in Aj.pendite* IO. Prohibetur fidejubere. *Ibid.* In codice civili Gallico quibus regulis subjiciuntur uxoru· bona. 6 ct io. *Vide* Communitas.

Uxor icidit m quandonam impedit matri-
monium. **X**, 219.

Vacantes res, vel amiss® vel derelict®,
cujusnam fiunt juxta jus Gallicum? VI,
App. 15.

Valden^{es}, seu pauperes de Lugduno, sic dicti a P. Waldo, sacramenta a quocumque malo ministro collata rejecere. VIII, 286. Tribuebant potestatem confessiones audiendi et Eucharistiam conficiendi cuilibet laico probo. IX, 186, 352. Quidam transubstantialionem, quidam corporis Christi veritatem negarunt. 45. Extremam-Unionem contempsisse videntur. X, 2.

Valens erat Anomæus. II, 3.

Valentino in concilio, coacto in causa Valentini episcopi criminibus difiamati, editi sunt viginli lres canones quorum sex primi quæsliones quas Gottschalcus el Scolus Eri-gena moverant attingunt. 1,295.

Valentinus negavit Christum assumpsisse carnem ex Alaria virgine. II, 308, 309. Dicebat carnem Christi esse coelestem. 111, 182. Adversus martyrium debacchatus est. VIII, 413. Valentiniani hos errores docuere. *Ibid.*

Varro (Marcus) posuit quod Deus est anima mundi. I, 66.

Vasa sacra non omnibus licet tangere.
IX, 225.

Vasques Semi-Pelagianis annumerat mac-
num Chrysostomum, sed injuriose. 111,260.

Vectigal, a vehendo dictum, est id quod pro rebus in urbem vel provinciam invehendis, vel ah urbe aut cx provincia avehendis solvitur : dicitur injure *portorium*. Iluicafine est id quod solvitur principi cx rebus venditis, sive mobilibus sive immobilibus. VI, 213.

Velle licet quod licet facere positive,
non autem quod licet facere permissive lan-
nium. IX, 299.

Velum. Quando scissum est? Quid mysterii habebat veli scissio? Ili, 216.

Venari, aucupari, piscari, contra prohibitionem far, tam ratione utilitatis public®, est peccatun mortale vel veniale ratione lamni illali VI, 62. Qui venatur, aucupatur, piscator infundo pervio allerius habentis Jus venandi, clc., peccat mortaliter vel venialiter, pro ratione damni illali, ad cujus roinde reparationem lenelur, non tamen

præd® capi®. 63. Homo privatus potest prohibere venationem in proprio fundo. 61.

Venae non metallicæ®, ul sunt lapidicin®, carbonari®, Icgulariæ, Cretan®, etc., sunt illius cujus est fundus, non solum quoad jus effodiendi, sed etiam quoad dominium et proprietatem. VI, 68. Attento solo jure naturali®, idem, eadem ratione, dicendum est de venis metallicis auri, argenti, cupri, ferri, stanni, etc. : jure Cæsareo principes aul respublicæ® eas sibi vindicant, parte concessa inventori et compensato damno quod domino fundi inferitur. *Ibid.* Venæ® metallicæ® et non metallicæ® in jure Gallico cujusnam sunt. VI in Appendice 16.

Vendere omnia pretio æstimabilia quæ nostra sunt in re, spe, jure, credito, seu quæcumque sunt nostri juris, nisi speciali jure prohibeamur, nos posse certum csl. VII, 84. Si quis sciens vendat rem alienam non ftingibilem emptori ignoranti, venditio eale- nus est valida, quatenus transfert dominium pretii in venditorem; non tamen transfert dominium rei vendit® in emptorem, sed tan- tum jus indemnitis contra venditorem, si res a vero domino evincatur. 85. Extra du- bium est rem vendere pluris aut emere mi- noris justo pretio, fraude adhibita, ul fre- quentissime contingit inter mercatores. esse ex genere suo peccatum mortale injusliti®. 65. Per accidens res licite potest vendi plu- ris aut emi minoris quam secundum se va- leat. 67. Vendere pluris præcise propter di- latam solutionem, emere minoris præcise propter anticipatam solutionem extra limi- tes justi pretii, injustum csl el restitutioni obnoxium. Est communis. 72. Quid censen- dum de illis qui mendaciis ct perjuriis effi- ciunt ut vendant justo quidem pretio, sed summo, aut emant infimo, v g. jurando falso rem sibi tanti constare, tantum ab illis esse oblatum, etc.? 70. Ci:en rein quæ ven- ditur triplex defectus considerari potest unus circa rei speciem scu substantiam; alter de- defectus est circa quantitatem; tertius, circa qualitatem. 77. Qui scienter vendit rem de- defectuosam, sive in substantia she i: q.i.i.: titale aul qualitate tanquam integram, pec- cat mortaliter ex genere suo contra jm.u- liam. et tenetur ad restitutionem. *Ibid.* Qui

cx ignoiaetla inculpabili vendit rem defcc-
luosam, nm: peccat; «c»l ubi Id resciverit,
fencui damnum rcompensarc emptori *Ibid.*
S| res habens defectum, sive casu, sive mnn-
fanio venditoris, sit a*que bona et «que va-
leat ac res alia* ejusdem speciei, qua com-
muniter venduntur, non videtur injustum
eas vendere eodem pretio quo aliæ vendun-
tur. 78. Vendere communiter et ex professo
res quibus homo vix aut ne vix uti potesl abs-
que peccato, scu quæ ex modo et forma sunt
determinatæ ad malum usum, est illicitum.
85. Vendere absque justa causa res indiffe-
rentes ad bonum vel malum usum illi qui ve-
risimiliter creditur abusurus, esi etiam illi-
citur. 8G. Subsistente justa c». proportio-
nate ratione, id non esi illicitum. *Ibid.* Ven-
dere res quibus homo potesl bene vel male
uti, quando non est legitima ratio suspicandi
emptorem abusurum, nulla ratione prohibe-
tur. 87. Quæ sunl antecedenter annexa spi-
ritualibus sic, ul, independenlcr ab ordine
quem dicunt ad spiritualia, non sint morali-
ter loquendo æstirnabllia, non possunl abso-
lute vendi. 453, 454. Quænam res vendi
possunt juxta codicem civilem. *Vide Append.*

Vendit to definitur in jure : Pactio mer-
cis pro pretio ; el emptio : Pactio pretii pro
merce. VII, 64. Certum csl rem venditam
el traditam soluto pretio vel asscuralo . sive
per pignus, sive per fidejussorem, sive per
fidem habitam emptori, perire aut fructifi-
care emptori. 87. Cui res vendita sed non
tradita, aul tradita sed non soluta, pereat
aul fructificet? 87 cl 88. Cui debetur res
successive vendita duobus? 89, 90. Dare-
lur-ne actio in foro exteriori contra vendi-
tiones et emptiones supra vel infra justum
pretium lege taxatum, etiamsi non essent
Infra vel supra medietatem justii pretii? 66.
Venditio propter delectum rei illicite quan-
loqueest invalida, si defectus sil circa subs-
untia in rei totaliter, aul circa accidens red-
jndans in substantiam rei, ex quovis capite
promonet ignorantia defectus, et licet non
det causam contractui, 79. Sed si defcc.lus
sil circa qualitatem aul quantitatem, id csl
circa mera accidentia, valida csl venditio.
/Aid. Contractus venditionis cum pacto re-
trovcndilionis in gratiam solius venditoris,
esi licilus : ita communiter. 91. Conlraclus
vcnditioniscum pacto retrovcndilionis in gra-
tiam solius emptoris, melaphysice loquendo,
illicita non videtur; at esi maxime periculo-
sus nec in praxi admittendus. 92. Contrac-
tus venditionis, cum pacto redimendi, gal-
lice *Contraî avec faculté de réméré on de ra-
chat*, est contractus quo res venditur co
pacto, ut venditori, intra certum tempus,
vel quando ipv placuerit, emptor teneatur
rein revendere. 80. Emens ex commissione
polcsl-ne »ibi retinere ea quæ vendens solo
ejus intuitu gratis donat? 97. In jure Gal-
luo quid statuitur circa venditionis el ernp-
icnis naturam; traditionem rei vendita*, vi-

lia rei vendit» solutionem pretii ireiMssli». nem venditionis propter laislojicm; clr< a rei quæ vendi possunt; cui res vendita pcic.iet fructificet; pactum retrovendendi; *-i circa varias venditionis dispositiones. *Vide Apptn- ditem circa hanc materiam ad calcem valu- minix.*

Venditor aut emptor censetur adhibere dolum dupliciter, positive et negative po-
sitive, verbis et factis; negative, tacendo defectus. VI, 80. Venditor interrogatus de vitio suæ mercis qualecumque sit, sive oc-
ciillum, sive manifestum, sive reddat rem inutilem emptori, sive non, sive minuat de pretio, sive non, tenetur illud ape-
rire; alias contractus csl nullus et injus-
tus. *Ibid.* Venditor etiam non interrogatus tenetur manifestare vitium occultum rei suæ, si reddat rem emptori noxiam vel inu-
tilem ad finem ad quem emit. *Ibid.* Si vitium occultum non reddat rem noxiam vel Inu-
tilem emptori, et venditor subtrahat de pretio pro ratione vitii, non tenetur illud manifestare. Esi communis. 81. Si villum sit manifestum, puta, si equus sit monoiulus, venditor non rogatus non tenetur per se loquendo illud manifestare. *Ibitl.* Venditor qui privatim novit pretium mercium brevi minuendum, non tenetur id aperire emptoribus; sed seclusa fraude, potesl illæsa jus-
titia suas vendere pretio corrente. 81 et seq.

Venena *Vide Animalia noxia.* I, 598.

Venerca (in re) directe In se volita el in-
tenta non datur parv tas materia: excusans a peccato mortali. VIII, 135.

Venite facilitas pra-bcl-nc incentivum pec-
candi ! IX, 261.

Verberare filios in sacris constitutos, absque eo quod incurrant excommunica-
tionem canonis *Signix*, etc., probabilius cl lutins non licet parentibus. VI, 259. Non cuique licet alterum verberare causa cor-
rectionis el disciplina, sed id licet palri res-
pectu filii, domino respectu servi; non ta-
men illis licet occidere aul mutilare. 258, 259.

Veruum exisliliii Immanitate per subsis-
tentiam. I, 86. Verbum nullam subiit mu-
tationem per incarnationem. 91, 92. Omne
verbum in nobis piogredilur-ncab allero? 129. Verbum in nobis tribus modis proprio
sumitur, quarto modo improprie cl meta-
phorice. II, 115. Verbum proprie dictum
in divinis est nomen i'ernmalc et nullo
modo essenziale. *Ibid.* Vcrbufn est nomen
proprium Filii. 115. Verbum procedit per
sc cx cognitione non solum essentia* cl at-
tributorum, sed relationum et crenlurarutn
possibilium. 116. Verbum non procedit pcf
se cx cognitione creaturarum futurarum,
sed concomitanler tantum et per accidens.
117 Verbum per se non pro. \. At ex cog-
nitione futurorum conditionalovum. 120.
Si verbum dimitteret humanitatem Christi,
hæc Malim amitteret justitiam coimii'.iii
vamad Deum, Ili, 104. *Vide Incarna no.*

Verbum/'h «uni est prohibitum. IV 165. Verba in nuimenli» novæ legi. sunl de In. io determinata a Chrbto. VIII , 250. / hie Sacramentum, Vetba habent figmficntloncm CX duplici capite : I" ex impositione ; 2® ex mu cl accommodatione hominum, 233. Verba valent Rccundum sensum cl non fecundum sonum voile. IX. 116.

Verecundia est Umor opprobrii, et consequenlcr acuis lurpis ex quo censetur approbtum. Vili, Vrecundla non est virtus proprie dicta , sed passio laudabilis , qtin. ideo quandoque dii itur virtus late. *Ibid.* Verecundia potest impedire Hbcraïn nomi ni- Christi confessionem. IX. 250. Nun csl liisi de malo. X, 145.

VEBITAS sequitur ad ens tanquam ejus [roprietas. I 185, Veritates sunt duplici. neris: naturales et supernaturales. III, 'G, Veritates naturales inlleccltil nostro ml proporllonatae , alia: copium nostrum i hoc statu superant : Item quædam sunl ire speculativa! , quadam piaclica*. *IInd* 'erilales eupernalurales sunt ne intra olu tum spccilicalivum nostri Intellectus .

Ver ilales speculativo practica. sunt eæ i. iæ quamvis spectent praxim, nd aclumla- Il non movent, et sunl piincipin gencra- l i syndertscos, etc. 527. Homo n<m po- t credere veritates sirpcrnalnrcnles , ex i olivo supernatural! divinæ revelationis, ne gratia speciali inter na tam ex | 't In- tellectus quam ex parte voluniatls. 5.8. Ve- rrtas n Deo revelatur dupliciter : Immed- m sc particulari , cl mediate in alio ; el hoc dupliciter, vel ul effectus In causa, vel ul pars in toto. V, 126. Ve i itas est objec- tum Intellectus, non voluntatis, nisi ut b ma. 520. Veritas, cui opponitur mendacium, u- n itur dupliciter: aclualller, el habitu,diter Prior non csl virtus ; posterior, quæ vocatur veracitas, est virtus moralis. VII, 595, 591. Veritas actualis csl conformitas. v<l Intel- lectus ad rem Intellectam, vel vocis «eu si- gni ad rem significatam. *Ibid.* Venta- halii luahs, est habitus inclinans ad dicendum ve- rum quando, ubi cl quo modo oportet. *Ibid.*

Veronica an obtulerit revera sudarium Chrislo ul faciem sudore et sanguine ma- dentem abstergeret, atque illud a Chrislo stalim receperit ejus facie Impressa insigni- tum, incertum csl. III, 208, 209.

Verum aliud est praelleum, aliud specu- lativum. IV, 189, et VI, 2. Verum omne et universale est objectum voluntatis. 12. Est ejus bonum. 42. Esi objectum intellec- tus. 91.

Vespasianus vera non patravit miracula.

Vesper zp. In quadragesima cantantur an- k refectionem. VIII, 83,

Vest aies apud Romano. surnmo bouora habebantur, cl quæ ex ilh« corrup.. d*pre- bendebanlur, extremo«uppbcioankicbanlur. \ HI. 8">.

Vestes sacra|, requisite nd sscril.rmm sunt sex l humerale scu amictus, ;>l. . -eu tunica, singuhim , manipulus, stola et ca- sula , scu plancto; omnes debent es < bene- dicta. VIII, 452. Sine omnibus vestibu* sa- cris celebrare , secundum omnes , csl pre- catum mortale *IId.* Color vestium «aera- rum debet correspondere tempori seu festo, juxta præceptum rubricarum. *Ib.* Ex bis quæ usibus profanis inservierunt, licet con- ficere vestes ad usus sacros, *lb>d.* Veste* sa- cra. quomodo amittunt benedictionem? *Ibid.*

Viaticum sumens in malo statu non te- netur ex pr.rcepto divino ad illud iterum su- mendum. IX, 161.

Viator amat beatitudinem in communi, naturaliter et voluntarie. IV, 90, 92.

Wiclejima: negabant solos sacerdote- es'c ministros confessionis IX, 5',2. Xo certo constat an confirmationem negarint. 2. Extremam-unctionem contemplsse siden- tur. X, 2.

Wicieifus docuit dccitnas non es-e debi- tas, sid meras eleemosynas quæ possent ad libitum denegari ministris Ecclesiæ propter eorum peccata. VII, 210, 412. Dicebat ba- ptismum non e««e Infantibus prrdestinatis necessarium. VIII, 428. Ilcjcil confessio- nem tanquam inulilejn. IX, 531. Erravit circa Eucharistiam. 41.

Vit t ori restiterunt Asiatici in causa ce- lebrationis Pasciix V, 206.

Viennense concilium, ccneralexv, in- dictum luit a (Jcmcnlc V ad definiendum quid in causa Templarlorum agendum erat. V, 217. Damnavit plures alios bærectico» 258.

Vicimus rogatus ut præsideret concilio ('oiistoiitnopolitano II, renuit. V, 235 — Vigilius quid egit circa tria famosa Capitula? 202. 506.

Vim vi repellere licet. VI, 252. Vis csl impedimentum matrimonii. X, 173.

Vincentius fuit unus cultorum Semi Pe- lagianism!. An fuerit Linnensis disputant auctoret* III, 260.

Vindicatio late sumpta describitur , prt quam vis aul injuria cl omnino omne quot obluturum est, defendendo aut ulciscrndo propulsatur. VI, 235 ; \ III , 20. Stricte sumpta, c<t ullio Injuriae per aliquod malum pœnnle inflictum peccanti; et sic est redditio mali pro malo , mali scilicet p<vn..lis pro malo culpabili *Ibid.* Est virtus speciatis *21. Quamvis sil licitum appetere vindictam ad reparationem proprite mjurix, longe tamen melius est, regulariter loquendo, illiam ua- tienlcr terre et condonare propler Deum, 22. Vindicatio facta auctoritate privata eat illicita, 21.

VnfūM de vite est materia Eucharistiæ. l
Vitle Eucharistia et Missa. Vinum are-
scens polcsl consecrari, sed id fit illicite.
IX, 117.

Violentia non potest inferri voluntati
quoad actus elititos, bene tamen quoad actus
imperatos. IV, 65. Mutatio voluntatis a Deo
non est violentia. 64. Violentia absoluta cau-
sal involuntarium simpliciter, seu actus ex
violentia factus csl involuntarius simplici-
ter. *Ibid.*

Virgines quæ religionem profitentur vo-
cabantur olini *sanctimoniales*; nunc brevi-
tatiscausa, *moniales*. Dicuntur eliam *nonnae*.
VI, 578, 379. Qui virginem, sive reputatam
talem, aul viduam honestam libere consen-
tientem cognovit, in foro conscientis nihil
tenetur illi restituere. 279. Tcnolurne ali-
quid rsstituere parentibus? *Ibid.* Qui vir-
ginem sive reputatam talem, aut honestam
viduam invitam cognovit tenetur ad omnia
(lamna Ide sequentia. 280. Puella censetur
invita quando vis infertur aut dolus: qui
sub promissione matrimonii vera vel ficta,
extorsit copulam a virgine .tenetur regulari-
ter illam ducere. 280,. 281. Quidam casus
excipiuntur. *Ibid.* Si nata sit proles ex for-
nicatione, ad quid tenetur fornicator? *Ibid.*

Virginitas dicitur a *virore*. Vili, 125.—
Sumitur dupliciter · 1» naturaliter, pro in-
tegritate carnis; 2» moraliler, ct hoc ite-
rum dupliciter, vel pro quodam statu casti-
tatis, vel pro speciali virtute a castitate
distincta, quæ delinitur firma voluntas per-
petuo abstinendi ab omnibus delectationibus
venereis. *Ibid.* Virginitas sumpta pro quo-
dam statu castitatis duo importat: 1° quod
persona non sit voluntarie polluta; 2° quod
sil in proposito sic se servandi, nisi matri-
monio jungatur. 125. Virginitas csl excel-
lentior et melior matrimonio. 128. Virgini-
tas non contrarialur legi naturæ neque prae-
cepto divino de multiplicatione. 124 Virgi-
nitas pia. moraliler sumpta pro voluntate
perpetuo abstinendi ab omni delectatione
venerea, non est illicita. 125. Virginitas csl
virtus specialis a castitate distincta. 126.
Virginitas naturalis amittitur irreparabiliter
in viro per copulam, in muliere per rese-
rationem claustru virginalis. 129. Virginitas
moraliler sumpta pro virtute amittitur per
simplicem consensum in rem veneream. 150.
Virginitas amissa per solam delectationem
morosam probabiliter potest reparari. *Ibid.*
Virginitas amissa persimplicem consensum
in rem veneream polcsl reparari; amissa per
pollutionem non potest. *Ibid.*

Virtus. Virtuti debetur præmium, ct
pœna peccato. 11.260, 261. Virtus csl ha-
bitus electivus secundum rationem in medio-
critate consistens. II, 458 : III, 374, 577 :
IV, 139., VI, 91 -IX, 261. Virtutes sunl
ki irt^bcl differentia; aliæ sunt iullectua-
lek, aliæ morales, al'æ tbcologicæ. H, 438.
Virluuj morales mol duplicis generis :

quædam sunt ordlnls, quæ nostri» aefiboi
acquiruntur; aliæ sunt per sc infusa., non
serus ac theologies, cl deserviunt lini su-
pernatural!. II, 458 : IV, 274,275. Virtus
est perfectio potentiæ congruens natura.
III, 374. Nomen *virtutis* a *vi'o* derivatum
est, quia fortitudo quæ dicitur virtus major
csl in viro quam in fœmina. iV, 259. Quan-
doque sumitur virtus pro ipsa potentia ope-
rativa, quandoque pro ipso cfTccclu seu ope-
ratione potentiæ operatives. *Ibid.* Virtus rec-
te definitur : *Dona qualitas mentis qua recti
vivitur ct nemo male utitur, et quam Dem
in nobis sine nobis operatur.* 259, 260 el
VI, 97. Virlus intellectualis non est virtus
simpliciter, sed secundum quid. 260. Non
sunt in voluntate virtutes circa bonum ra-
tionis proprium et privatum, sed bæ sunt
in appetitu sensitivo. 261. Appetitus sensiti-
vus, prout natus est obedire rationi, csl sub-
jectum virtutis, scilicet temperantia: cl for-
titudinis. 263. Sunl in nobis a natura quæ-
dam semina cl inchoationes virtutum tam
moralium quam intellectualium, non tamen
virtutes essentialiter completæ cl consum-
mata. 264. Quatuor sunl virtutum proprie-
tates : prima est, quod consistent in medio;
secunda, quod sint inter se connexæ; tcrlia,
quod sint inæquales; quarta, quod durent
post hanc vitam. 268. Virtus moralis con-
sistit in medio : unde definitur a Philosopho:
ILibitus electivus in medietate existent. *Ibid.*
Omnis virlus moralis consistit in medio ra-
tionis. *Ibid.* Virlutes intellectuales consis-
tunt in medio, quia verum, quod csl earum
objectum, mediat inter excessum ct defec-
tum. 269. Virlutes ihcologicæ per se et ra-
tione objecti non consistent in medio, beno
tamen per accidens cl ratione subjecti. *Ibid.*
Certum est : 1« omnes virlutes intellectuales
non esse inter se connexas, non enim qm
habet unam scientiam, habet omnes. Certum
est 2° omnes virlutes theologicas non esse
inter sc connexas; amissa enim charitate
per peccatum, possunt remancre fides cl
spes. Certum est tcrlio omnes virtutes mo-
rales infusas esse inter sc connexas, quia
sunt proprietates gratiæ quacum infundun-
tur cl qua percunte pereunt. *Ibid.* Potent
autem virlus considerari dupliciter, in statu
perfecto et imperfecto. Virlu-. imperfecta est
quæ vel non attingit rationem essentialem
habitus, sed est quædam dispositio vel incli-
natio ad aliquod bonum, orta aul cx tempe-
ramento, aut ex assuetudine quorundam
actuum imperfectorum, etc., etc. 269,270.
Virlutes morales acquisilæ in statu perfecto
sunt ita inter sc counexæ. ut qui una caret,
nullam perfecte habeat. Est communis cum
Auctore contra Scotistas. *Ibid.* Virlutes mo-
rales infusæ a charitate sunl inseparabiles,
ut pote gratiæ sane tiücanlis proprietates. 272.
Possunt esse sine charitate vera* virvute» mora-
les acquisilæ, sicut fuerunt In rnul ils gentibus,
lclcl imperfectiæ. *Ibtd.* Virtutes morales ac-

..tilsllæ «inc charitate non bene ordinant hominem respectu finis ultimi simpliciter. 372. Vir-
 tus in peccatore remanet ul habitus quantum csl ex principiis Intrinsecis, ratione quorum peti/ difilcllc moveri, at per accidens et ratione subjecti, quod est aversum ab ultimo fine, fit facile mobilis, habetque ex illa parte modum dispensationis; unde remanet essentialiter virtus, sed imperfecta. *Ibid.* Virtutes intellectuales, simpliciter loquendo, sunl nobiliores moralibus, tum quia perficiunt nobiliorem potentiam, scilicet intellectum, tum quia habent nobilius obiectum, scilicet res in communi abstractas a materia. *Ibid.* Vir-
 tus perfecta facit habentem simpliciter bonum, et ejus bonum reddit. 272 et VIII, 51. Virtutes morales non remanent post hanc vitam quantum ad suum materiale, remanent quantum ad suum formale in patria. 275. Umnc vitium, tam illud quod opponitur virtutibus acquisitis, quam illud quod opponitur virtutibus infusis, csl contra naturam hominis. 275. Vir-
 tus theologica est ea cujus obiectum immediatum csl Deus. V, 256. Finis virtutum moralium potest considerari in communi cl in particulari. VI, 3. Partes cujusque virtutis moralis sunl triplicis generis; intégrales, subjectivæ et potentiates. 4 cl VII, 180. Vir-
 tus cardinalis est ea in qua inest excellenter una ex quatuor conditionibus omni virtuti communibus, quæ sunl *dhcretio, fortitudo, Jirmitat, et moderamen*. VIII, 51. Tota ratio virtutis moralis in eo sita est, quod passiones circa quas versatur contineant in medio, seu intra limites recte rationis. 41 cl 48. Vir-
 lutes infusæ: per peccatum amissæ restituuntur per pœnitentiam. IX, 287. Vir-
 lutes acquisitæ amissæ non restituuntur per pœnitentiam, sed per actus repetitos. *Ibid.*

Visio beatifica. Omnes visiones beatificæ, sive hominum sive Angelorum, sunl ejusdem speciei essentialis. I, 157. Duplex distinguitur obiectum visionis beatificæ: unum primum el formale, quod ratione sui videtur, cl est ipse Deus; alterum secundarium et materiale, quod ratione primarii videtur, el sunt cœluræ. 141. Duplex distinguitur principium visionis beatificæ: unum se tenens ex parte potentiæ, illam elevans el perficiens ad hanc visionem; aliud se tenens ex parte obiecti illud repræsentans intellectui: prior dicitur lumen plorix, posterior species. 118. Essentia divina in visione beata gerit vices speciei impressæ cl expressæ; hujus tamen secundam quid cl incomplete. Est communis inter Thomistas. 150. Cœluræ videntur non in Deo tanquam in speculo? 130. Nullus intellectus creatus potest per solas naturæ vires videre Deum intuitive, seu ut est in se. Est de fide. 107. Visio beatifica nullam ex se habet causam per quam nmitlerc possit esse. IV, 41. Visio beatifica datur gratiæ ut merces el præ-

mlum. 44. Visio beatifica est dos anima* beatæ. 45. Intellectus creatus, supernaturaliter adjutus, potest vldcre Deum ut est in se. Est de fide- 109. Homo purus de lege ordinaria non potest in hac mortali vita videre Deum ut est in se. >14. Insuper meritum est causa moralis insqualitalis in visione Dei. 154.

Vit a. Aliquis in hac vita vldit-ne vel potest-ne videre Deum ul est in se? I, 113. Vita quæ est mediocris, inter paupertatem et divitias, est non eligibilissima? III, 498. Vita æterna dicitur gratia Dei. 354. Vita æterna est simul hæreditas et merces. 355. Quid requiritur ad perfectionem vitæ supernaturalis? IV, 266. Laudandi sunt qui vitam suam exposuerunt pro vita aliorum. V, 305.

Vitium dicitur a *vitando*, quia debet vitari et fugi tanquam malum. Generaliter loquendo, significat quemcumque defectum a regula sive naturali, sive artificiali, sive moralis. IV, 274. In moralibus sæpe confunditur cum peccato; differt tamen: vitium enim proprie est habitus inclinans ad peccatum; peccatum autem est actus inordinatus ex vitio promanans, aut illud generans. *Ibid.* Vitium opponitur virtuti. *Ibid.* Omne vitium est contra ordinem rationis. 276. Vitia alia tendunt præcise contra rationem et legem naturalem, et alia contra motiva et præcepta supernaturalia. 275, 276. Vitia quæ per se tendunt contra rationem naturalem sunt directe contraria virtutibus acquisitis. 274. Vitium nullum, neque naturale, neque supernaturalis, contrariatur directe, sed indirecte, virtutibus infusis. 275. Vitia quæ opponuntur virtutibus infusis sunl indirecte contra naturam hominis. 277.

Vocatio gentium prædicta est a Prophetis. II, 552.

Volitio est nuda complacentia et appetitus inefficax boni propositi. IV, 115. Nulla volitio naturalis est in dominio et potestate nostra. 92, 95. Volitio essentialiter libera esse debet a voluntate ut voluntas est formaliter, et non ul est natura. 96.

Volitum movet ne voluntatem. I, 256. Duplicitur aliquid potest esse volitum seu intentum: 1° directe, formaliter et explicite; 2° indirecte, virtualiter el implicite. IV, 150. Volitum Dei seu ejus ultima ratio volendi est bonum commune. 172. Melius est conformari volito materiali quando csl nobis liberum illud velle vel nolle; secus si non sit nobis liberum nec licitum istud velle. 175. Volitum differt a voluntario: volitum est obiectum voluntatis; voluntarium procedit a voluntate. VIII, 179.

Voti marium csl id quod est a principio Intrinseco cum cognitione finis. IV, 49, 57, 05. Voluntarium distinguitur a violento, 49. a volito simpliciter, *Ibid.*; a motu naturali. *Ibid.* Voluntarium dividitur: 1° in perfectum, quod soli naturæ rationali competit et in imperfectum, quod competit

13DEX GENERALIS.

brutb. 2· DIvkHtuf in necessarium et liberum seu directum ; 3« in voluntarium in te eu voluntarium in causa seu indirectum. 50, 51, 68. *Voluntarium indirectum* lres requirt conditiones, juxta theologos : prima, ut effectus fuerit prævisus, aut potuerit aut debuerit; secunda, quod possit; tertia, quod debeat auferre hanc causam et hunc effectum impedire. 51 : VIII, 172. 4° Dividitur in voluntarium positivum el negativum. 51. Voluntarium perfectum cx perfectione cognitionis non idem est quod liberum. 52. Voluntarium negativum non potest esse sine actu saltem ex parle operantis. 54. Voluntarium actu habetur per exercitium libertatis. *Ibid.* Defectu principii intrinseci vel cognitionis finis voluntarium fit involuntarium, positive si desit prima conditio, negative si desit secunda. 63. Quod tollit actu rationem voluntarii excusat a peccato formalis, reddendo involuntarium. 344.

Voluntas est appetitus rationalis sequens cognitionem et ductum intellectus. I, 254 : IV, 104, 192. Fertur-ne voluntas in objectum eo modo quo ipsi proponitur ab intellectu? 259. Voluntas invincibiliter et inoperabiliter se determinat libere. 351, 352. Voluntas nunquam operatur sine directione intellectus. IV, 131. Voluntas non fertur in incognitum. 349. Non determinat intellectum ad considerandum nisi ex prævia cognitione quæ non sil voluntaria. *Ibid.* Voluntas est potentia vitalis. 54. Voluntas non sequitur necessario judicium prædicum necessitate absoluta el antecedente. 128. Potest ferri absolute in id omne quod habet rationem boni utilis. *Ibid.* Voluntas, juxta quosdam, non potest efficaciter imperare intellectui assensum unius partis, ubi momenta sunt æqualia. 230. Voluntas assumit pro molivo eligendi unum præ alio exercitium suæ libertatis, quod uni præ alio applicat. 128. Voluntas imperat causaliter originative omnes actus voluntarios. 152. Voluntas denominatur moralis quia producit actum morale. 136. Voluntas est libera respectu cuscumque actus divisive. 57. Voluntas potest eligere minus bonum relicto meliori 227. Voluntas non potest velle efficaciter impossibile. 150. Voluntati convenit primo et per se movere 152. Voluntas seipsam movet quoad exercitium in aliquibus actibus. 120. Voluntas a nullo exteriori prini. pio nisi a solo Deo potest moveri quoad exercitium ul in genere causae efficientis. 122. Voluntas movetur ad aliquid seu appetit aliquid naturaliter el necessario necessitate specificationis. 125. Voluntas non movetur <le necessitate a Deo, neque quoad exercitium, neque quoad specificationem, nisi in his ad quæ naturaliter movetur. 125. Voluntas non fertur in aliquod bonum, nisi trahatur el afficiatur ab illo. 128. Voluntas appetit naturaliter d necessario 1° bonum m

communi ; 2· ultimum finem. 124. Quantum ad bona particularia, ut cognitio veri, esse et vivere, etc., appetit si «considerentur ratione sui, non autem ratione adjuncti. 12X Voluntas a nullo bono particulari moveri potest necessario quoad specificationem. *Ibid.* Voluntas a nullo objecto saltem creato movetur cx necessitate quoad exercitium. 124. Voluntas bona non est a nobis, sed a Deo. 162. Voluntas non potest dici bona, si intentio mala sit causa volendi. 155. Bonitas voluntatis pendet a regulis morum. 171. Prima bonae voluntatis humanæ regula est divina voluntas. *Ibid.* Humana voluntas quadrupliciter potest intelligi conformari divinæ voluntati, juxta quadruplex genus causarum efficientis, formalis, materialis, et finalis. *Ibid.* — Voluntas non potest velle malum sub ratione mali. 115. Voluntas est primum movens in peccato. 66. Voluntas est subjectum peccati formaliter sumpti. 65. Voluntas facti sufficit ad peccatum materiale ; non autem ad peccatum formale. 61. — Quando voluntas vull directe omissionem, non requiritur præceptum ponendi actum. 57. Voluntas præter defectum materiale habet alium, liberum scilicet recessum a lege. 526, 527. — Voluntas divina differt a nostra. 129. Voluntas divina tripliciter nobis innotescere potest : 1° per revelationem, 2» per operationem, 5° per præceptum. 172. lid. Deus. Qui non retractavit priorem voluntatem peccat continuo peccato ejusdem malitiae cum causa quam posuit. 502. Voluntas fertur intensius in minus bonum præscm quam in majus absens et refugit intensius minus malum præsens quam majus absens. V, 298, 299. Omnis actus voluntatis provenit ex aliqua consideratione. VII, 185.

Voluntas ultima est libera dispositio de eo quod quis statuit fieri juost mortem. VII, 47. Dividitur in testamentum, codicillum, legatum, fideicommissum, ei donationem causa mortis. *Ibid.*

VOTUM est *promissio Deo facta de meliori bono*. VII, 217. Ad valorem voti requiruntur : 1° promissio, el non simplex propositum; 2° intentio se obligandi; 5» deliberatio; 4° sponlaneilas scu libertas, id est quod votum non liat ex ignorantia, cx mete, 5° facta Deo; 6° de re bona. 247 ad 251. Velum cx actus religionis, seu latriæ, quo quis c obligat Deo ad aliquid faciendum vel omittendum in ejus cultum et obsequium. 250. Votum debet esse de re bona quæ, attentis omnibus circumstantiis, sit Deo grata. 254. Per votum voluntas immobiliter Urinatur in bono. 265. "Votum" propriissime dictum debet esse de opere supererogationis et consilii. 251. Votum distinguitur in personale, reale el mixtum. 265, 266. Personale, csl promissio actionis a vovente exercendas, ul jejunandi. *Ibid.* Reale est promissio alicujus rei dandæ ul eleemosynæ. *ibid.*

INDEX GENERALIS.

ftllxftim est promissio utriusque, v. g., peregrinandi ud S. Ilubertum, el illic offerendi cornu argenteum. 265. Votum aliud expressum, quod „xprcssis terminis emittitur; aliud tacitum, quod alicui actioni annectitur, licet expresse non emittatur. 265. Votum aliud perpetuum, aliud temporale. *Ibid.* Votum aliud simplex, aliud solemne : in quo uterque consistat non consentiunt theologi. 267 : X, 184. Votum simplex consistit in simplici promissione; solemne vero, in promissione simul et traditione absoluta et irrevocabili, atque reciproca acceptatione, facta ab habente legitimam auctoritatem. VII, 267. Votum simplex ctsolemne sunl-ne ejusdem speciei? 270. Obligant-ne eodem modo? 271. Solemnitas voti consistit-ne in statuto E'clesiæ personam voventem inhabilitante ad certos cilectus? 268. Votum aliud absolutum, quo quis simpliciter et absolute, independenter a conditione, aliquid Deo promittit; aliud conditionalum, qua promittit aliquid sub conditione extrinseca de futuro. 266. Votum condilionale est duplex, pœnale scilicet et simplex : pœnale est quod vovetur sub conditione culpæ; simplex, quo promittitur aliquid sub conditione quæ non sit culpa. 266, 271, 275. Votum simpliciter condionale prout a poenali distinguitur, csl id quo promittitur aliquid sub conditione extrinseca de futuro quæ non sit culpa : v. g. voveo ingredi religionem si convaluero. 271. Votum sub conditione de præsentī aut præterito non est proprie condilionale; neque votum sub conditione, quæ ex natura rei aut ex dispositione juris Incsl. *Ibid.* Expedi vovere secundum sc. 264. Omnis homo viator ratione sufficienti utens, quantum est ex se, hoc est nisi aliunde impediatur, potest vovere. 274. Subditus qualiscumque, vel alteri obligatus. non potest se per votum firmiter obligare in his in quibus alteri subicitur aul obligatur, sine ejus consensu. *Ib.* Facultas vovendi potest ex duplici capite impediri : 1° auctoritate ecclesiastica; 2° ex dependentia ab allerlus voluntate. *Ibid.* Duplex est dependeutia voti ab alterius voluntate : una per se, se tenens ex parte voluntatis personæ voventis. *Ibid.* Altera voti dependentia est secundum quid, ratione scilicet maleriæ quæ alterius juri seu potestati est subjecta. 275. Votum de re mala aut indifférente non obligat, quia non acceptatur a Deo. 256. Votum proprie dictum potest recte et valide fieri de operibus aliunde præccplis. 251. Vola de rebus simpliciter necessariis aut impossibilibus sunt invalida el illicita. *Ibid.* Vota de rebus malis, quomodocumque inalæ sint, el indifferentibus qua ilibus, sunt inva'ida et illicita. 252. Vovere res impossibiles, necessaria» et indifferentes qua tales, nor« videtur excedere culpam venialem. 2. Omne volurn obligalad sui obeervantiam. Est contra sectarios. *55.

I Obligatio voti est ex genere tuo aub peccato mortali. 256. Obligatio voti maxime pendel ex intentione voventis, el Juxb» illam æstinunda est. IV, 490 : V, 323 el VII, 258. Votum affirmativum obligat tempore determinato a vovente. 23.9. Votum solemne obligat sub mortali. 258. Transgressio voti solemnis est explicanda in confessione, Juxta sententiam docentem circumstantias netabiliter aggravantcsesseaccusandas. 271. Transgressio voti in materia levi non nisi venialem irreverentiam erga Deum committit, 272. Qui non adimplet votum tempore determinato libralur-ne ab obligatione voti? 259. Qui prævidel fore ut non possit adimplere votum tempore designato, tenelur-ne praevenire? 160. Quando volo nullum est tempus determinatum, obligat quamprimum moraliter el commodè adimpleri potest. *Ibid.* Cujusvis voti, sive personalis, sive realis, sive mixti, obligatio sic est personalis et propria voventi, ut ad alium transire non possit. 265. Quodnam ex volis impossibilibus oblizel? 261. Videtur quod omnes transgressioncs votorum sunl ejusdem speciei. 258. Quando exeeulio voti fit notabiliter difficilior, lotum votum corrui. 259. Si maleria subrogata Gal impossibilis aul inutilis etiam ex culpa voventis, non tenetur redire od prius votum. 294. Si .Materia quæ fuit apta volo fiat deinceps inepta, non manel obligatio voti. 255. Votum conditionalum obligat-ne / conditio impleatur non determinate, sed in simili et equivalent! ? 271. Qui vi, fraude, dolo aut aliter peccando impedit ex industria conditionis positæ eventum, tenetur ne nihilominus votum adimplere, si ad id maneat adhuc habilis? 275. Dubium circa votum potest esse vel de ejus substantia, aul de ejus essentialibus; vel de ejus accidentibus. 262. Ubi dubitatur de ipsa voti substantia aut de ejus essentialibus, si, omnibus utrinque mature perpensis, remaneat adhuc verum dubium, remanet obligatio voti, tenelurque partem tutiorem eligere, ne se discrimini committat. *Ibid.* Si ignorantia negativa versetur circa substantialia voti, irritat votum. 249. Si ignorantia negativa sit cir i voti accidentalia tantum, quæcumque illa sint, non irritat votum. *Ibid.* Votorum reservatio comprehendit tantum vota proprie dicta, certa, absoluta, determinata, integra, et ea quoad substantiam duntaxat, non quoad circumstantias. 286. Cessat votum, 1° mutatione malcriæ, ut si fiat ex possibili impossibilis, ex licita illicita; 2° si ex aliquo accidente improvise adveniente fiat longe difficilior; 3° si tempus determinatum ad finiendum obligationem sit elapsum; 4° si cesset tinis principalis. 277, 278. Obligatio voti relaxatur simplici cessatione voti, irritatione, dispensatione et commutatione. Idem dicendum de juramento promisso'».* aut voti ■«»» flrmalorio. *Ibid.* Vovcus potvsl wuuuuure

vu'urn suum In evidenter melius. 276. Vota possunt valide, sed non licite irritari. 282. Vota semel et absolute Irritata nunquam reviviscunt. 283. Vota tantum suspensa reviviscunt dum vovens est sui juris. *Ibid.* Papa potest irritare vota omnium fidelium? 285. Vota filiorum familias, uxorum et maritorum possunt irritari 281. cl seqq. Dispensatio votorum est relaxatio seu condonatio quædam facta nomine Dei. 283, 284, 290. Certo casu in Ecclesia potest dispensandi in votis. 283 cl IX, 13f. Quinam possunt dispensare in votis? 283. Episcopus quando nam dispensari in votis? 287, 288. Si vovens non possit per se adimplere votum, non teneatur implere per alium, nisi sic intenderit, aut nisi sit volum reale. 259. Vota seu pro-

missiones sacre factæ n. Virgin! aut aliis sanctis absque relatione promissionis ad Deum i etsi liant in materia reservata, non sunt tamen reservata. 286. Ecclesia non dispensat in voto durante ejus obligatione. IX, 10. Duplex in voto est distinguenda solennitas, una essentialis seu substantialis; alia accidentalis. X, 187. Trium vota paupertatis, continentis et obedientie sunt essentialia statui religioso. VI, 314, 580.

Vulgate. Authentice Vulgate editionis in hoc sita est, juxta communioem sententiam, quod nihil continet fidei aut bonis moribus repugnans, ex quo perniciosus error natus sit sequi. III, 168, 109. Vulgate editio, cuque sola, est auctoritativa cl canonice fidei regula. V, 76.

Z

Zacharias. Quidam putant Zachariam patrem Joannis Baptistæ fuisse occisum eo quod puerum suum subduxisset, ne ab Herode occideretur. At id maxime controversum casu. III, 189. Zacharias non credebatur posse habere filium, et ideo fuit pater quod esset pertinax tamen negando articulo fidei sufficienter revelato. V, 47.

Zelus est proprie in Deo. Quia zelus de se nihil aliud est quam amor intensus, fortiter repellens omne quod est sibi contrarium, quod maxime Deo convenit. I, 390.

Zisca tyrannus quamdam civitatem Thabor in quodam monte ædificavit, in qua erexit trecentas mensas communioni sub utraque speciei destinatas, ad quas feruntur una die accessisse triginta hominum millia: ab hac civitate duxit originem seculi Thaborum. IX, 164.

Zozimus, successor Innocenti I, dolosis litteris et ambigua fidei professione Pelagii et Cæsarii deceptus, Cælestium benigne excepit, illius et Pelagii fidem commendavit; postea vero in eundem Cælestium cum Pelagium condemnationis sententiam pronuntiavit Zozimus, quæ, errore deposito, perpetua panisculæ subiciebantur; quod si detecta-

rent, a communione fidelium arcebantur. Scripsit insuper Zozimus universis episcopis epistolam quæ appellatur *tractatoria* contra errores Pelagii. III, 247, 248. Nunquam tamen Zozimus iudicio solemniter librum Cælestii ut catholicum approbaverat. V, 150. Cum Apollinaris presbyter Africanus appellatus ad sedem Romanam, idque tunc ferrem episcopi Africani, Zozimus papa, in communitorio quod dederat suis legatis ad concilium Carthaginense, fundabat usum appellationum ad sedem Romanam iuxta *canonibus Nicænis*. 167, 168.

Zuinglius in Helvetia Ecclesiam Dei insit vexabat. V, 253. Zuinglius baptismum dicebat non esse necessarium infantibus prædestinatis. VIII, 247. Zuinglius Helvetius edito libro *De vera et falsa religione* succinit Carlostadio. Zuinglio adhæsit Joannes Ecolampadius. IX, 44. Mendacibus discipulis os verberat magister eorum Zuinglius, qui in comment. De vera et falsa religione cap. de *Eucharistia*, agnoscit tempore S. Augustini invaluisse opinionem de præsentia reali. cum ideo S. Augustinum non ausum fuisse sensu Universalium palam proferri. 56L

